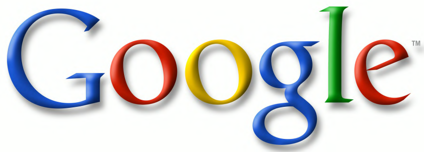
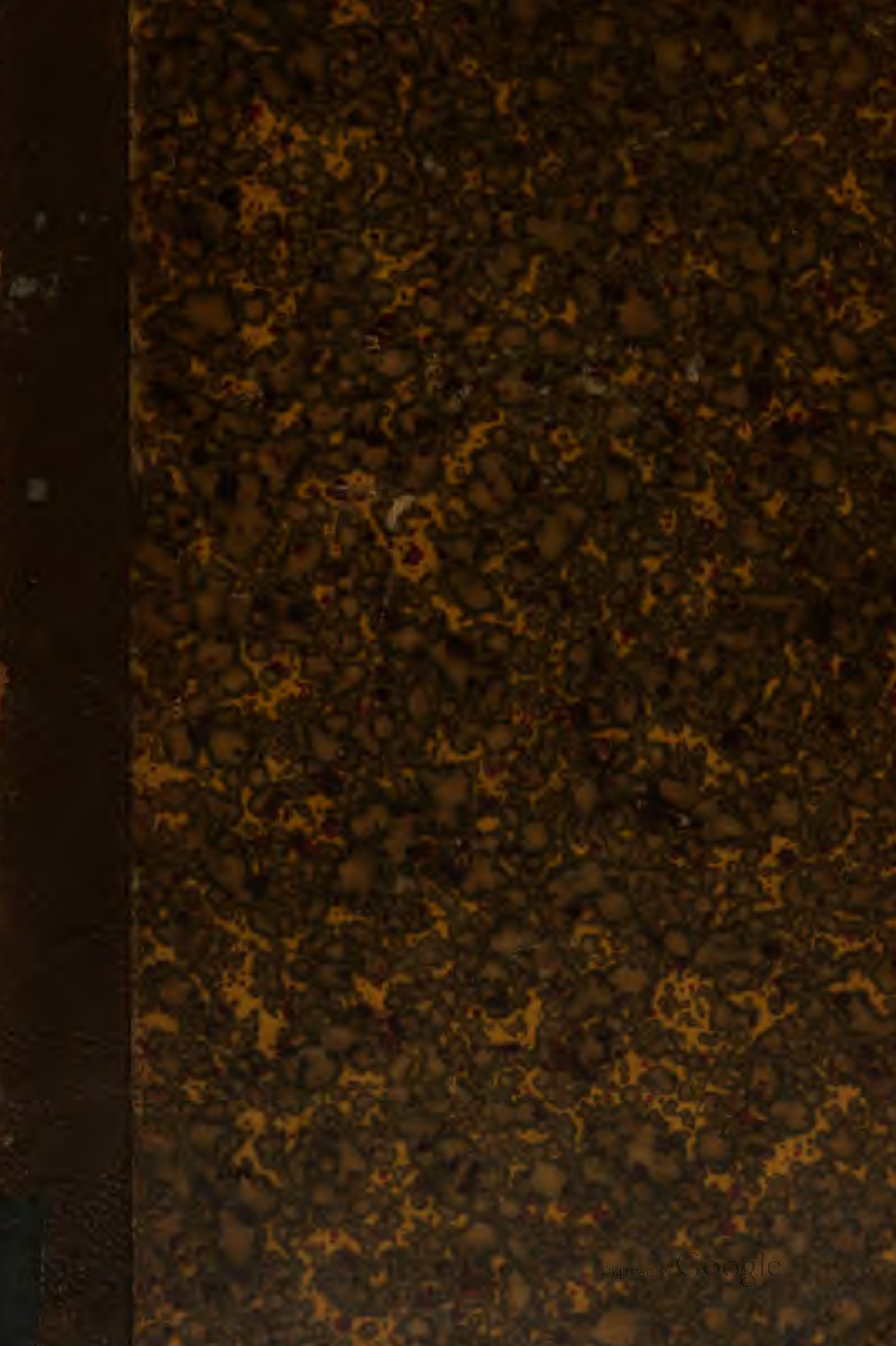

15 ℓ.

30

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΝΗΣΟΥ ΣΥΡΟΥ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

ΥΠΟ

ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΟΣ Δ. ΑΜΠΕΛΑ

Δικηγόρου ἐν Σύρῳ.

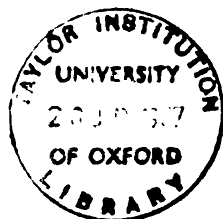
Δεῖ τοῖς εὑρημένοις ἱκανῶς χρῆσθαι,
τὰ δὲ ἀπολελειμμένα πειρᾶσθαι ζητεῖν.
Ἀριστοτέλης (ἐν Πολιτ. Ζ'. 9).

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΡΟΥ

ΤΥΠΟΙΣ Ρ. ΠΡΙΝΤΕΖΗ

1874.

ΤΩι

ΦΙΛΟΚΑΛΩι ΔΗΜΩι

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΟΦΙΛΟΥΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΝΟΜΑΣΤΟΤΑΤΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

ΤΗΣ

ΑΝΑΓΕΝΝΗΘΕΙΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΤΙΜΟΛΕΩΝ Δ. ΑΜΠΕΛΑΣ.

ΑΦΙΕΡΟΙ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ τοῦ Α' Μέρους.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ·

Ἀπὸ τοῦ 1821—1870.—*ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΣ.*

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Εἰκόνες. 1.) Ἡ πόλις καὶ ὁ λιμὴν Σύρου κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα κατὰ Tournefort. 2.) Πειρατικὴ σκηνὴ ἐν τῷ λιμένι Σύρου κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ἐνδυμασία Συρίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἐκ πιστῆς ἀντιγραφῆς πρωτοτύπου εἰκόνος. 3.) Πίναξ ἑπτὰ νομισμάτων ἀρχαιοτάτων τῆς Σύρου, ἀντιγραφέντων ἐκ τῶν παρὰ Π. Λάμπρῳ σωζομένων.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πρό τινων ἐτῶν μελετῶν ἐνθουσιωδῶς τὸν ἀθάνατον Ὅμηρον ἔφθασα εἰς τὴν Ο' ῥαψῳδίαν τῆς γοήτιδος Ὀδυσσείας του, ἔνθα εἶδον περιγραφομένην τὴν ἀγαθὴν νῆσον Συρίην. Ἡ περιγραφὴ τῆς νήσου μοὶ ἐφάνη τοσούτῳ ζωηρὰ ὥστ᾽ ἐφαντάσθην ἑαυτὸν εὑρισκόμενον ἐν μέσῳ μυθικῆς τινος νήσου τῶν Ἠλυσίων, καὶ ἐδυσπίστησα παραβαλὼν τὴν ὁμηρικὴν ταύτην Σύρον πρὸς τὴν νεωτέραν, περὶ ἧς ἐσχηματίσθη ἔνστιχος παροιμία ἡ Σύρα=ψεῖρα κλπ. Ὅπως ἐξέλθω τῆς δυσπιστίας ταύτης ἤρχισα ἐν ὥραις σχολῆς ἀναδιφῶν, μελετῶν, ἐρευνῶν, τέλος συλλέγων πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ μοὶ ἐξηγήσῃ τὴν καταπληκτικὴν διαφορὰν καὶ μεγάλην μεταβολήν, ἣν ὑπέστη ἡ ἄλλοτε πλουσία καὶ κατάφυτος αὕτη νῆσος, ἀποτελοῦσά ποτε ἀξιόλογον ἑλληνικὴν μικροπολιτείαν μετὰ βασιλέως, Βουλῆς, Δήμου καὶ ὅλων τῶν γνωρισμάτων ἀνεξαρτήτου κρατιδίου. Ἐρευνῶν ἔφθασα μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων, ὅτε εἶδον ἀπὸ τοῦ 1821 συνοικιζομένην ἐπὶ ἐρήμου ἀκτῆς τῆς νήσου νέαν πόλιν, τὴν Ἑρμούπολιν, ποιήσασαν καταπληκτικὰς ἐν διαστήματι πεντήκοντα ἐτῶν προόδους καὶ πράγματι κατασταθεῖσαν ἑλληνοφιλῆ.

—Ἔχει λοιπὸν ἱστορίαν ἡ μικρὰ νῆσος Σύρος;

—Ἔχει, μοὶ ἀπήντων τὰ ἐπιγράμματα, αἱ παραδόσεις, τὰ νομίσματα αὐτῆς, οἱ συγγραφεῖς, οἱ περιηγηταὶ καὶ μυρίαι ἄλλαι ἐπιβοηθητικαὶ πηγαί.

—Καὶ πρέπει νὰ συλλεχθῇ ἡ περὶ αὐτῆς ἱστορικὴ ὕλη;

—Πρέπει, μοὶ ἀπήντων τινες φιλίστορες συμπολῖται· πρέπει, διότι ἄνευ τῆς συγγραφῆς τῶν μερικῶν ἱστοριῶν τῶν ἑλληνίδων πόλεων, ἤτοι ἄνευ τοῦ κατὰ μονογραφίας καταμερισμοῦ τῆς Ἑλλ. ἱστορίας, δὲν θὰ καταρτισθῇ ποτε πλήρης καὶ ἀκριβὴς ἱστορία τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Πρέπει ἐπὶ τέλους ἐπαναλάμβανον, διότι εἶνε κοινὴ ἐπιθυμία τῶν Ἑρμουπολιτῶν, δὶς ἤδη ἐκφρασθεῖσα διὰ ψηφισμάτων τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἑρμουπόλεως. (1)

Ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τούτων συνέλαβον τὴν ἰδέαν τῆς ἐκδόσεώς τῶν ὑπ᾽ ἐμοῦ συλλεχθεισῶν σημειώσεων, ἤτοι τῆς κατὰ τό γ᾽ ἐμοι ἐφικτὸν συγγραφῆς τῆς ἱστορίας τῆς νήσου.

Προεγνώριζον ὅτι ἔργον τοιοῦτον ἀπῄτει εἰδικότητα, ἡσυχί-

---

(1) Ἐν ἔτει 1857 τὸ Δημ. Συμβούλιον Ἑρμουπόλεως ἐν Ρ'. Συνεδριάσει ἐψηφίσατό τινα ἀμοιβὴν ὑπὲρ τοῦ συγγράψοντος τὴν ἱστορίαν Σύρου· τοιοῦτος δὲ ἀνεφαίνετο τότε ἀνὴρ λόγιος καὶ εἰδήμων. Ἀλλὰ διὰ λόγους ἀγνώστους μοι δὲν ἐξεδόθη ἡ συγγραφή. Μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη, ἤτοι τῷ 1871 τὸ Δημ. Συμβούλιον, ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 11 Ἰουνίου ἐπανέλαβε τὴν εὐχὴν ταύτην ὑποσχεθὲν γενναίαν ἀμοιβὴν τῷ συγγράψοντι· ἀλλ᾽ οὐδεὶς πάλιν ἐπεφάνη. Μέχρι δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν ὑπῆρχέ τι δεδημοσιευμένον περὶ Σύρου, ἐκτὸς συντομωτάτων τινων σημειώσεων δημοσιευθεισῶν ὑπὸ Π. Ζωντανοῦ ἐν φυλλαδίῳ ἐπιγραφομένῳ «Ἱστορικὴ περίληψις Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως» ἐκ σελ. 39 καὶ «Ἐπιστολιμαίας τινος διατριβῆς ἐκ σελ. 15 περὶ Σύρου» δημοσιευθείσης ὑπὸ Γ. Α. Ναύτη. Λυπηρὸν δὲ ὅτι ἕτερος ἀνὴρ, ὁ φιλόπονος καὶ πολυμαθὴς Ἐπίσκοπος Νικόλαος Μαρινέλλης, πρὸ ἱκανῶν χρόνων καταγινόμενος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, πρὸ πάντων δὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ὡς μοι εἶπεν, καὶ ἀρχίσας τὴν ἐν λατινίδι φωνῇ συγγραφὴν αὐτῆς, δὲν κατώρθωσε νὰ φέρῃ αὐτὴν εἰς πέρας, ἀποβιώσας πρό τινων ἑβδομάδων. Ἔκ τινος κατὰ παραγγελίαν τοῦ δοθείσης μου σημειώσεως περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ΙΒ'. αἰῶνος μέχρι σήμερον Λατίνων Ἐπισκόπων Σύρου, ἥτις φαίνεται ἔργον μακροῦ χρόνου καὶ πολλοῦ κόπου, εἰκάζω ὅτι ὁ μακαρίτης Ἐπίσκοπος κατεγίνετο σπουδαίως εἰς ἔρευναν καὶ συλλογὴν ἐνδιαφερουσῶν ἱστορικῶν περὶ Σύρου σημειώσεων. Οὐχ᾽ ἧττον ἡ εὐχὴ τοῦ Δημ. Συμβουλίου καὶ τῶν φιλιστόρων ἔμεινεν ἀνεκπλήρωτος, καίτοι δὶς ἐν διαστήματι δεκατεσσάρων ἐτῶν ἐκφρασθεῖσα χάριν τῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας.

αν, πολυμάθειαν, χρόνον, βιβλιοθήκας πλουσίας, άρχαιοκάθειαν, ὑπομονὴν χαλκέντερον, γλωσσομάθειαν καὶ πολλὰς ἄλλας ἐπικουρικὰς γνώσεις. Ταῦτα πάντα ἔλειπον ἀπ' ἐμοῦ, εὑρισκομένου μάλιστα ἐν ἀρχῇ τοῦ δικηγορικοῦ μου σταδίου καὶ ἀφιερωθέντος πάσῃ δυνάμει εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς Θέμιδος, θεᾶς ἀπέναντι τῆς ὁποίας δὲν ἐβράδυνα νὰ ἐγκαταλείψω οὐ μόνον τὴν Μοῦσαν τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ τὰς ὀκτὼ ἄλλας κόρας τῆς Μνημοσύνης. Οὐχ' ἧττον μεθ' ὅλας τὰς δυσχερείας, ἃς μοὶ παρουσίαζεν ἡ ἱστορία τῆς νήσου, ἡ ὑποχώρησις ἦτο πλέον ἀνωφελής, διότι πρὸ τριῶν ἤδη ἐτῶν εἶχον συλλέξει τὴν ἱστορικὴν ὕλην, εἴτε ὁ ἴδιος ἐρευνήσας καὶ ἐναποταμιεύσας τὰς ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων πηγῶν βαθμηδὸν ἐρανισθείσας ἱστορικὰς πληροφορίας, εἴτε ἀναθεὶς ἄλλοις, γνωρίζουσι τὰς μὴ προσιτάς μοι εὐρωπ. γλώσσας, γερμανικὴν καὶ ἀγγλικὴν, τὴν μετάφρασιν πληροφοριῶν τινων σποράδην εὑρισκομένων παρά τισι ξένοις συγγραφεῦσι καὶ περιηγηταῖς. Ἄλλως τε καὶ δι' ἄλλον λόγον ἐνθαρρυνθεὶς προέβην εἰς τὴν κατάστρωσιν καὶ δημοσίευσιν τῆς ἱστορικῆς ταύτης ὕλης. Γνωστῆς γενομένης τῷ Δημοτικῷ Συμβουλίῳ Ἑρμουπόλεως τῆς συλλογῆς τῶν σημειώσεων τούτων, τὸ Συμβούλιον τρίτην ἤδη φορὰν ἐκφράζον τὴν εὐχὴν τῆς συγγραφῆς τῆς ἱστορίας ἐπισημοποίησεν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς, χορηγῆσαν γενναίαν χορήγησιν ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἱστορίας. (1)

(1) Ἐκφράζων τὴν ἐγκάρδιον εὐγνωμοσύνην μου τῷ Δημοτικῷ Συμβουλίῳ, διὰ τὴν μεγάλην τιμὴν καὶ ἐμπιστοσύνην, ἧς μὲ ἠξίωσεν, ὡς καὶ διὰ τὴν ὑλικὴν χορηγίαν ἧς ἄνευ μοι ἦτο ἀνέφικτος ἡ ἔκδοσις τῆς συγγραφῆς, ἀναγράφω ἐνταῦθα τὸ σχετικὸν ψήφισμα, ὅπως διαμένῃ ἀχώριστον ἀπὸ τοῦ παρόντος ἱστορικοῦ δοκιμίου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΞΒ'.

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ἑρμουπόλεως, συγκείμενον ἐκ τῶν ὑπογεγραμμένων μελῶν, συνεδριάσαν σήμερον ἐν τῷ Δημαρχείῳ, παρόντος καὶ τοῦ Κ. Δημάρχου.

Ἡ τιμὴ καὶ ἐμπιστοσύνη μεθ' ἧς μὲ περιέβαλε τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ἐπηύξησε τὴν εὐθύνην μου καὶ ἐν ᾧ ἡ ὑπὸ ἐκτύπωσιν τότε συγγραφὴ ἔμελλε νὰ ἦνε περιληπτική, ἐφρό-

---

Ἀκροασάμενον τοῦ Κ. Δημάρχου ἐκθέσαντος ὅτι ὁ Τιμολέων Ἀμπελᾶς προτιθέμενος νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας Νήσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἄχρι σήμερον, ἐξῃτήσατο τὴν συνδρομὴν τοῦ Δήμου δι' ἀναφορᾶς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐψηφισμένων κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 11 Ἰουνίου π. ε. ὅτι ἡ ἔκδοσις τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματος ἀρξαμένη ἤδη προώδευσεν ἱκανῶς, φαίνεται δὲ ὅτι πᾶσαι αἱ σχετικαὶ πηγαὶ ἐμελετήθησαν καὶ ἀπόκειται τῷ Συμβουλίῳ ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ συγγραφέως.

Σκεφθὲν ὅτι ἡ ἱστορία τῆς νήσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ἐνδιαφέρει τὴν ἡμετέραν πόλιν καὶ ὅτι ὁ Τιμολέων Ἀμπελᾶς ἐπιμελῶς ἐπελήφθη τοῦ ἔργου.

Ψηφίζει

Χορηγεῖ πίστωσιν δραχμῶν δισχιλίων εἰς βάρος τοῦ ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐ. ἔ. πρὸς συνδρομὴν τῆς ὑπὸ τοῦ Τιμολέοντος Ἀμπελᾶ συγγραφομένης καὶ ἤδη ἐκδιδομένης ἱστορίας τῆς νήσου Σύρου ἐπὶ παροχῇ διακοσίων ἀντιτύπων.

Ἀνατίθησι τῷ Κ. Δημάρχῳ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος ψηφίσματος.

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον

Ζ. Α. ΒΟΥΡΟΣ πρόεδρος.	ΣΤΑΜ. Κ. ΠΡΩΙΟΣ.
ΕΜΜ. ΣΑΛΟΥΣΤΡΟΣ.	ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΣΜΑΣ.
Ζ. ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΕΣ.	Α. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ.
Γ. ΒΟΥΤΖΙΝΑΣ.	Ν. Γ. ΧΕΙΛΑΣ.
Λ. ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΣ.	Δ. ΚΑΛΑΡΗΣ.
Ε. ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.	ΕΜΜ. ΠΟΥΡΠΟΥΡΑΣ.

Διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀντιγραφῆς

Ἑρμούπολις 7 Νοεμβρίου 1873.

Ὁ Δήμαρχος

Δ. ΒΑΦΙΑΔΑΚΗΣ.

νησα πρέπον ἵνα καταβάλω πᾶσαν προσπάθειαν καὶ πᾶσαν δαπάνην ὅπως καταστήσω τὸ ἔργον πληρέστερον.

Ἠρξάμην λοιπὸν τακτοποιῶν τὴν ὕλην. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ἔκειτο ἡ δυσχέρεια· διότι οἱ περὶ Σύρου ποιήσαντες λόγον συγγραφεῖς ὀλιγίστας μοὶ παρεῖχον περὶ αὐτῆς ἱστορικὰς εἰδήσεις, ἐκτὸς τοῦ Abbè Della Rocca, ἐκτενέστερον γράψαντος, τοῦ Lacroix, τοῦ Le Bas, τοῦ Ghoiseul Gouffier, τοῦ Tournefort καί τινων ἄλλων, οὓς ἀναφέρω ἐν ταῖς παραπομπαῖς. (1)

---

(1) Περιττὸν νὰ παραθέσω ἐνταῦθα κατάλογον τῶν συγγραφέων καὶ περιηγητῶν, οὓς ἔλαβον ὑπ' ὄψιν μου. Οὐδεμία ὑπερβολὴ ἐὰν εἴπω ὅτι πρὸς συγκρότησιν μόνον τοῦ Αου μέρους τῆς συγγραφῆς εἶχον ὑπ' ὄψιν μου τοὐλάχιστον ἑξήκοντα συγγραφεῖς, ποιητὰς καὶ περιηγητὰς, ὧν πάντων τὰς παραπομπὰς σημειῶ τακτικῶς εἰς τὰ οἰκεῖα μέρη.

Αἱ πηγαὶ ἀφ' ὧν ἠρύσθην τὴν ὕλην τοῦ Αου μέρους, συγκεφαλαιοῦνται ἐν τοῖς ἑξῆς. 1) *Ἐπιγράμματα καὶ ψηφίσματα* τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων. 2) *Νομίσματα Συρίων*, ὧν δύο καὶ τεσσαράκοντα διαφόρων ἐποχῶν μέχρι τοῦδε εὑρέθησαν καὶ περιεγράφησαν. 3) *Ἐρείπια*, π. χ. τὰ τοῦ θεάτρου Συρίων, βαλανείου, ναῶν, τειχῶν κλπ. τούτοις προσθετέα πολλὰ *ἀνάγλυφα, νεκρικαὶ ἐπιγραφαί, τάφοι* κλπ. 4) *Παραδόσεις καὶ δημώδεις ποιήσεις Συρίων*, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐποχήν. 5) *Ἔγγραφα* εὑρισκόμενα ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Καγκελλαρίας καὶ Ἐπισκοπῆς Συρίων καὶ παρά τισιν ἰδιώταις. Πρὸς τούτοις δὲ πλεῖσται ἄλλαι πηγαὶ ἀναφερόμεναι γενικώτερον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Κυκλάδων καὶ ἄλλα βοηθήματα ἐχρησίμευσαν πρὸς μόρφωσιν εἰκασιῶν, ἔνθα ἔλειπον εἰδικαὶ καὶ αὐθεντικαὶ εἰδήσεις.

Πηγαὶ δὲ, ἀφ' ὧν ἠρύσθην τὴν ὕλην τοῦ Β'. μέρους, ἤτοι τοῦ περιλαμβάνοντος τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑρμουπόλεως, εἰσί:

1) *Ἀρχεῖα τῶν Δημογεροντιῶν καὶ Δημαρχιῶν* Ἑρμουπόλεως καὶ Σύρου ἐν οἷς εὕρηνται ἐν τριάκοντα πέντε τόμοις τὰ πρακτικὰ τῶν δημοτ. τούτων ἀρχῶν· 2) *Ἔγγραφα ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικὰ* σωζόμενα παρ' ἰδιώταις· 3) *Ἀρχεῖα τῶν Ἐθνικῶν Συνελεύσεων*, τῶν Βουλῶν καὶ τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεων, ἐν οἷς περιέχονται ἔγγραφα σχετιζόμενα πρὸς τὰ τῆς Ἑρμουπόλεως· 4.) *Παραδόσεις καὶ πληροφορίαι* ἐκτιθέμεναι ὑπὸ τῶν ἐπιζώντων πρώτων τῆς Ἑρμουπόλεως οἰκιστῶν· 5.) *Ἐφημερίδες*, ἤτοι πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἀπὸ τοῦ 1831

Πρὸς πλήρωσιν τῶν ἱστορικῶν χασμάτων ἠναγκάσθην ν' ἀντλῶ ἱστορικὰς εἰδήσεις καὶ ἀπὸ τετριμμένον καὶ ἄψυχον τμῆμα ἀρχαίου ἐρειπίου καὶ ἀπὸ νόμισμα ἀρχαῖον καὶ ἐφθαρμένον καὶ ἀπὸ μίαν φράσιν ἑνὸς βυζαντινοῦ χρονογράφου καὶ ἀπὸ πεπαλαιωμένα τινα καὶ σεσηπότα ἔγγραφα, ν' ἀνατρέχω δὲ καὶ εἰς πλείστους συγγραφεῖς ἀόριστά τινα καὶ γενικὰ περὶ Κυκλάδων γράψαντας, νὰ ἐκτείνωμαι δικαιολογῶν ἐν πλάτει πᾶσαν εἰκασίαν· ἰδοὺ δὲ οἱ λόγοι δι' οὓς τὸ Αον. μέρος εἶν' ἐκτενέστερον.

Οὐχ' ἧττον μεγάλας δισχερείας ἀπήντησα ἐν τῷ Βῳ μέρει, ἤτοι τῷ ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἔνθα ἡ ἱστορία τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἐν αὐτῇ γεγονότων ἐκτίθεται.

Καὶ ἦτο μὲν δυσχερὴς ἀληθῶς ἡ ἱστορία τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως, καταρτισθεῖσα ἐκ παραδόσεων καὶ πλείστων ἐγγράφων ἰδιωτικῶν καὶ ἐπισήμων, ἀλλ' αἱ δυσχέρειαι ἐπετείνοντο ἐνόσῳ ἔφθανον εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους· διότι τὰ πρόσωπα περὶ ὧν ἔμελλον νὰ ποιήσω λόγον ἔζων μέχρι

μέχρι σήμερον ἐκδοθεῖσαι ἐν Ἑρμουπόλει· ἰδίως δὲ αἱ ἀρχαιότεραι, Ἑλληνικὴ Μέλισσα, Ἑρμῆς, καὶ Αἴολος, ὧν εὗρον πλεῖστα φύλλα. Πρὸς τούτοις δὲ, ὡς πρὸς τὰς καταστατικὰς πληροφορίας τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς ναυτιλίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῆς πολλαπλασιάσεως τῶν οἰκοδομῶν, τῶν δημοσ. καὶ δημοτικ. καταστημάτων κλπ. ἔλαβον ὑπ' ὄψιν μου τὰς ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Λιμεναρχείου, Τελωνείου, Οἰκ. Ἐφορίας, Ἑλλ. Ἀτμοπλοΐας, Ὑγειονομείου, Νομαρχίας, Γυμνασίου καὶ λοιπῶν Δημοσ. καὶ Δημοτ. καταστημάτων ἐπισήμους ἐκθέσεις, καὶ τοὺς ἐν Ἀθήναις δημοσιευθέντας ὑπὸ Ἀλ. Δ. Μανσόλα καταστατικοὺς πίνακας. Ἠρύσθην δὲ καὶ προφορικῶς εἰδήσεις ἐκ τῶν διαφόρων καταστηματαρχῶν, τῶν κατὰ καιροὺς διατελεσάντων εἰς δημ. καὶ δημοσίας ἐν Σύρῳ θέσεις, ὑπὸ τῶν Ἐφόρων καὶ Ἐπιτρόπων τῶν ναῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων. Ταῦτα δὲ πάντα ἀναφέρω μετὰ τῶν οἰκείων παραπομπῶν πρὸς πλείονα πίστωσιν τῶν ἐκτεθειμένων. Ἀπετάνθην δὲ καὶ διὶ ἐφημερίδων πρὸς πάντας τοὺς τυχὸν ἔχοντας ἔγγραφα, ἢ γνωρίζοντας σπουδαῖα ἐν Ἑρμουπόλει συμβάντα, ἀλλ' ὀλίγιστοι μοὶ παρέσχον τὰ αἰτηθέντα, ἄλλοι δὲ λίαν ἀργὰ, ἐφ' ᾧ λυποῦμαι μὴ δυνηθεὶς νὰ καταχωρήσω πάντα.

χθὲς, τινὰ δ' ἔτι ζῶσι. Περιττὸν νὰ ἀναπτύξω τοὺς λόγους τῶν δυσχερειῶν, ἃς παρουσιάζει ἡ ἱστορία τῶν συγχρόνων· μόνον διὰ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου ἀποκαθαίρονται καί, οὕτως εἰπεῖν, ἀπογυμνοῦνται τὰ γεγονότα τῶν παρεισάκτων χρωματισμῶν, μεθ' ὧν τὰ χρωματίζουσιν αἱ νωπαὶ ἔτι συμπάθειαι ἢ ἀντιπάθειαι, τὰ συμφέροντα κ' αἱ ἀντιζηλίαι. Τότε δὲ ἡ ἐξιστόρησις τῶν γεγονότων καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς κρίσις τῆς ἱστορίας εἶνε ψυχρὰ μὲν ἀλλ' ἀληθὴς καὶ ἀμερόληπτος. (1)

Νέος ἔτι, ἀμέτοχος τῶν προσωπικῶν, εἴτε φυλετικῶν, εἴτε πολιτικῶν συμπαθειῶν ἢ ἀντιπαθειῶν τῶν ἀπὸ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν φθάνω ἱστορῶν (1870) Ἑρμουπολιτῶν, ἀφιλοκερδῶς δαπανήσας τινας ὥρας τῆς σχολῆς μου εἰς συλλογὴν τῶν ἱστορικῶν τούτων σημειώσεων, οὐδὲν συμφέρον εἶχον νὰ ἐξογκώσω ἢ ἐλαττώσω τὴν σπουδαιότητα τῶν γεγονότων καὶ τῶν ἐκδουλεύσεων τῶν κτισάντων καὶ παραδόντων ἡμῖν τὴν Ἑρμούπολιν πό-

(1) Ἀλλ' οὐ μόνον τοῦτο· ἡ θέσις μου ἐδεινώθη ἐπὶ πλέον, ὑποχρεωθέντος ν' ἀρυσθῶ τὴν ἱστορικὴν ὕλην τοῦ Β'. μέρους ἐξ ἀναριθμήτων ἐγγράφων καὶ πληροφοριῶν, ὧν μόνον τὰ πρακτικὰ τῶν Δημογεροντιῶν καὶ Δημαρχιῶν ἀποτελοῦσι τριάκοντα πέντε ὀγκώδεις χειρογράφους τόμους· ἰσαρίθμους ἀποτελοῦσιν αἱ παρ' ἐμοὶ συλλογαὶ ἰδιωτικῶν ἐγγράφων, ἐφημερίδων τῆς Ἑρμουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1835—1870, οἱ καταστατικοὶ πίνακες τῶν Δημοσ. καὶ Δημοτ. Καταστημάτων, ὧν πάντων ἡ περίληψις ἀπήτει 30 περίπου τυπογρ. φύλλα. Ἰσάριθμα τυπογρ. φύλλα ἀπήτει καὶ ἡ δημοσίευσις τῶν παρ' ἐμοὶ συλλογῶν ἐγγράφων καὶ ποιήσεων τῆς μεσαιωνικῆς καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας Σύρου, καὶ ἡ τῶν ἐγγράφων τῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἐκστρατείας τοῦ 1827 διενεργηθείσης ἐν Ἑρμουπόλει καὶ τὰ ἱστορικὰ ὑπομνήματα περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λιμένος, τῆς ὁροθεσίας τῶν Δήμων Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως. κλπ. Πάντων τούτων ἐμνημόνευσα περιληπτικῶς εἰς τὰ οἰκεῖα μέρη· διότι τὴν ἐν ἐκτάσει δημοσίευσιν αὐτῶν δὲν ἐθεώρησα ἀναπόσπαστον τῆς ἱστορίας μέρος. Φρονῶ οὐχ ἧττον ὅτι ἡ ἐν χωριστῷ τεύχει δημοσίευσις τῶν ἄνω πρὸ πάντων συλλογῶν, εἶνε ἀναγκαία τερπνὴ καὶ ὠφέλιμος ὑπό τε ἐθνολογικήν, γλωσσολογικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔποψιν. Ἴσως δὲ πράξω τοῦτο ἂν ἡ παροῦσα συγγραφὴ γίνῃ ἀποδεκτὴ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ ἀζήμιος ἐμοί.

λιν μεγάλην καὶ ὀνομαστήν. Διὸ παρακαλῶ τοὺς λογίους καὶ εἰδημονεστέρους ἐμοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα, εἴτ' ἐν Ἑρμουπόλει εἴτε ἀλλαχοῦ, ὅπως λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς δυσχερείας τοῦ ἔργου, τὸ ἀλλότριον τῶν ἀσχολιῶν τοῦ ἐπαγγέλματός μου καὶ μὴ ἀπαιτοῦντες παρ' ἐμοῦ τελείαν καὶ ἀλάνθαστον καθ' ὅλα ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης, διορθώσωσιν εἴτε δημοσίᾳ εἴτε ἰδιαιτέρως τὰς ἐλλείψεις τοῦ ἱστορικοῦ τούτου δοκιμίου μου ἵνα πληρωθῶσιν αὗται ἐν ἄλλῃ ἐκδόσει. Εὔχομαι ἄλλοι προνομιοῦχοι θνητοὶ νὰ δημιουργῶσιν ἔργα τέλεια καὶ ἀναμάρτητα. Ἡ ἐμὴ πρόθεσις καὶ ἐπιθυμία ἦτο νὰ δώσω διὰ τῶν ἀτελῶν τούτων σημειώσεων νύξεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, ἤτοι νὰ ὑποδείξω ἐν συντόμῳ ὅτι ἡ νῆσος αὕτη δὲν ἦτο βράχος ἀκατοίκητος καὶ ἀνιστόρητος, ἀλλ' ἔκπαλαι περιεῖχε μέχρι μὲν τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ ἔθνους τὰ στοιχεῖα ἑλληνικῆς μικροπολιτείας, καθ' ὅλους δὲ τοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας διετήρησε τὴν γλῶσσαν, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς ἐρήμου αὐτῆς παραλίας πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν συνοικισθεῖ ὑπὸ τῶν διασωθέντων ἐκ τῆς σφαγῆς καὶ τῶν φλογῶν τοῦ **1821** Ἑλλήνων Ἑ ρ μ ο ύ π ο λ ι ς, ἀντιπροσωπεύσασα σύμπαντα σχεδὸν τὸν Ἑλληνισμόν, ἀπεκατέστη ἐν βραχεῖ ἡ πλουσιωτέρα καὶ ἀκμαιοτέρα τῶν πόλεων τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, τροφοδοτήσασα τελεσφόρως τὸν ἀγωνισθέντα ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἑλληνισμόν, πλουτίσασα τὸ Δημόσιον ταμεῖον, καὶ ἐκ τῆς ὑψηλῆς περιωπῆς, εἰς ἣν ἀνῆλθε διά τε τῆς ἐμπορίας, τῆς ναυτιλίας, τῆς βιομηχανίας, καὶ τῶν ἀρετῶν τῶν δημοτ. ἀρχόντων καὶ τῶν φιλεργῶν πολιτῶν αὐτῆς, καταστήσασα τὴν μὲν κοινὴν αὐτῆς γνώμην ἀπ' ἀρχῆς τὴν μᾶλλον πεφωτισμένην καὶ ἐπιβάλλουσαν, τὸ δὲ προσφιλὲς τῆς Ἑλλάδος ὄνομα γνωστὸν καὶ εἰς τ' ἀπώτατα τοῦ ἐμπ. κόσμου μέρη, καὶ τέλος ὅτι ἐν τῇ παραλίᾳ ταύτῃ, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς ἄσυλον τῶν φυγαδευθεισῶν ἑλληνίδων οἰκογενειῶν, καὶ ἥτις μετεβλήθη εἰς ἑστίαν κινήσεως καὶ ζωῆς, ἀνεπήδησεν ἢ μᾶλλον ἀναγεννήθη ὡς φοίνιξ, ἐκ τῶν φλογῶν, τῆς τέφρας καὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ μεγάλου ἐκείνου ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἀκμαία καὶ ἑλληνοφιλὴς ἡ Ἑρμούπολις.

Τ. Δ. Α.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

Η ΝΗΣΟΣ ΣΥΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1821.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ Κυκλάδων Νήσων ἐν γένει.

Εἰς τὴν ἱστορίαν ἑνὸς ἔθνους, μιᾶς πόλεως, ἢ μερικώτερον ἤδη, μιᾶς νήσου συμβαίνει ὅ,τι καὶ εἰς τὴν βιογραφίαν ἑνὸς ἀνθρώπου. Ἐξ ἀνάγκης ὅπως τις ἐκμάθῃ τὸν βίον τινος καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας, πρέπει νὰ μὴ περιορισθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν στενὸν κύκλον, περὶ ὃν στρέφεται τὸ βιογραφούμενον πρόσωπον, ἀλλὰ νὰ ἐκτανθῇ καὶ εἰς ἄλλα τινα περὶ αὐτὸ, ἱκανῶς συμβάλλοντα εἰς τὴν λεπτομερεςέραν γνῶσιν τοῦ βίου αὐτοῦ. Σαφέστερον δ' εἰπεῖν, τὸ ἔθνος, ἡ πόλις δύναται νὰ ἐξετασθῇ ὡς πολλαπλοῦς τις οἱονεὶ ἄνθρωπος, σύνολόν τι ἀνθρώπων, παρεμφερὲς πως πρὸς τὸν μεμονωμένον ἄνθρωπον. Καὶ τοῦ ἔθνους ἢ τῆς πόλεως ἡ βιογραφία ἄρχεται ἐξ οὗ σημείου καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως παρ' αὐτῷ τὸ λόγιον(?) … ἡ ἐποχὴ καὶ ὁ τόπος τῆς γεννήσεως, αὗται αἱ πρῶ-

ται αὐτοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀναστροφαί, αὐταὶ αἱ πρῶται αὐτοῦ ἐντυπώσεις καὶ αἱ τῶν περὶ αὐτὸ ἀντικειμένων, ἢ ἀνθρώπων ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεώς του λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, κατέχουσαι τὰς πρώτας τῆς βιογραφίας του σελίδας, οὕτω καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις ἑνιαίου τινος συνόλου ἀνθρώπου, μιᾶς πόλεως, μιᾶς τέλος νήσου ἀνάγκη νὰ ἐνδιατρίψῃ τις περὶ τὰ πρώτιστα, νὰ ἐκμάθῃ οὐ μόνον γεωγραφικῶς καὶ γεωλογικῶς τὸν ὑλικὸν χῶρον ἐν ᾧ διαδραματίζονται τὰ ἱστορούμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ πλησιάζοντα αὐτῇ μέρη, καὶ αὐτοὺς τοὺς γειτνιάζοντας λαούς, ἐὰν μάλιστα γεωγραφικῶς, πολιτικῶς καὶ ἱστορικῶς συνδέωνται μετὰ τοῦ βιογραφουμένου.

Ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι προκαταρκτικῶς πρέπει νὰ ἐκτεθῶσι τινα περὶ τοῦ συμπλέγματος τῶν ἀδελφῶν νήσων, ἐν αἷς συγκαταλέγεται καὶ ἡ Σύρος, περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ὁποίας ἐνταῦθα πρόκειται. Ἄλλως τε καὶ ἡ γεωγραφικὴ γειτνίασις τῆς Σύρου μετὰ τῶν λοιπῶν Κυκλάδων, ἡ ἐν πολλοῖς ὁμοιότης τῶν τυχῶν καὶ τῆς ἱστορίας των, ἐπὶ τέλους ὁ δεσμός, ὅστις καὶ παλαίτατα καὶ σήμερον ἔτι τὰς συνδέει ὑπὸ ἓν κοινὸν ὄνομα, ἑκόντα ἄκοντα θά με φέρῃ πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην, ἐν τῷ Α'. μόνον μέρει τῆς παρούσης ἱστορίας, ὅπως καὶ περὶ ἐκείνων φέρω τὸν λόγον. Δύο δὲ πρὸς τοῦτο λόγοι πρόκεινται· πρῶτον μὲν ὅτι, ὡς εἶπον, αἱ Κυκλάδες τὰς αὐτὰς ἐν πολλοῖς ἔσχον τύχας, δεύτερον δὲ ὅτι πολλάκις ἕνεκεν ἀπουσίας ἱστορικῶν εἰδήσεων, εἰδικώτατα ἀναφερομένων εἰς τὴν νῆσον Σύρον, ἀρύομαι ἐκ τῆς ἐκείνων ἱστορίας τινα, ὅπως διὰ τοῦ συνδυασμοῦ κοινῶν τινων ἱστορικῶν πληροφοριῶν, συμπληρῶ ὅ,τι δὲν δύναμαι ἔν τισι κεφαλαίοις κεκυρωμένως περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Σύρου νὰ εἴπω.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ περὶ Κυκλάδων νήσων παρεκβάσεις ἠδύναντο νὰ λάβωσι μείζονας διαστάσεις ἢ ὅσον μοὶ ἤρκουν πρὸς πλήρωσιν τῶν κεχηνότων τῆς ἱστορίας Σύρου καὶ οὕτω ἤθελον μακρύνεσθαι τοῦ σημείου τοῦ σχετίζοντος αὐτὰς μετὰ τοῦ

θέματος, περιέλαβον μὲν ἐνταῦθα περιληπτικῶς γενικά τινα περὶ Κυκλάδων, ἐπιφυλάσσομαι δὲ μετὰ τῆς αὐτῆς συντομίας νὰ ἐκθέτω εἰς τὰ κατάλληλα μέρη ὅ,τι σχετικὸν ἐκ τῆς ἐκείνων ἱστορίας δύναμαι νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν μου.

Αἱ Κυκλάδες, κατὰ τοὺς ἀπωτάτους αἰῶνας, δὲν ἔφερον βεβαίως τὴν ποικιλίαν καὶ τὸ σχῆμα νήσων οἷαι παρίστανται σήμερον. Ἀποτελοῦσαι μέρος τῆς ἠπείρου, ἥτις ἐπεξετείνετο πιθανῶς πέραν τοῦ Αἰγαίου πελάγους, μετεβλήθησαν καὶ εἰς νήσους διεχωρίσθησαν συνεπείᾳ βιαίων τῆς φύσεως ἀνατροπῶν, προελθουσῶν εἴτε μεγάλων πλημμυρῶν ἕνεκα, κατὰ τὸν Leibnitz καὶ Buffon, εἴτ' ἐξ ἡφαιστείων ἐνεργειῶν κατὰ τὸν Hatter καὶ Houck. Συνεπείᾳ τῶν βιαίων τούτων ἀνατροπῶν τῆς φύσεως ἢ κατακλυσμῶν, περὶ ὧν λεπτομερείας ἀκριβεστάτας δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεύρῃ ἡ ἐπιστήμη, διασχισθέντος τοῦ ἠπειρωτικοῦ μέρους, τοῦ μεταξὺ μικρᾶς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, καὶ εἰσρευσάσης τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἐσχηματίσθη βορειότερον μὲν ὁ Πόντος, ἐνταῦθα δὲ αἱ Κυκλάδες.

Εἴτ' ἐκ τούτων λοιπόν, εἴτ' ἐκ φοβερῶν ἡφαιστείων ἐνεργειῶν, ὧν μέχρι σήμερον βλέπομεν ὑπόλοιπα ἐν Θήρᾳ, εἴτ' ἐξ ἀμφοτέρων, ἤτοι τῶν βιαίων πλημμυρῶν, καὶ τῶν ἡφαιστείων ἀνατροπῶν, τὸ Ἀρχιπέλαγος, τὸ πρὶν ἠπειρωτικὸν τοῦτο μέρος, μετεσχηματίσθη εἰς τὴν σημερινὴν αὐτοῦ κατάστασιν· καὶ σήμερον δ' ἔτι αἱ ἀποτελοῦσαι αὐτὸ νῆσοι ἀνὰ πᾶν βῆμα δεικνύουσιν εἰς τὸν διαβάτην λείψανα τῶν παλαιτάτων ἐκείνων ἀνατροπῶν κατάδηλα ἔκ τε τῆς ποικιλίας καὶ ἀνωμαλίας τῶν γηΐνων στρωμάτων, τῆς ἀφθονίας τῶν ὀρυκτῶν, τῶν ὑδάτων τῆς Κύθνου καὶ τῶν ἀναδυομένων μέχρι σήμερον νησιδίων τῆς Θήρας. (1)

---

(1) Παράβαλ. περὶ τούτων πάντων Humbolt Cosmos. Tom. I. 2. Expédition scientifique de Morée etc. σελ. 54 καὶ ἑξῆς.—Lenormant ἐν Revue Archéol. μεταφρ. Πανδ. Τομ. ΙΗ'.—Ross ἐν Archéologische

Ζήτημα δύσλυτον εἶνε ἐὰν αἱ Κυκλάδες, ὅτε ἀκόμη ἀπετέλουν μέρος τῆς ἠπείρου, κατῳκοῦντο καὶ ὑπὸ ποίων. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε τοσοῦτο μᾶλλον δύσλυτον, καθ' ὅσον ἐν γένει στερούμεθα ἀκριβεστάτων πληροφοριῶν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ τῶν πρωτίστων κατοίκων αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀπωτάτης βαρβαρότητος. Οὐχ' ἧττον ἐκ τῶν περὶ τούτου κυμαινομένων εἰκασιῶν, παρατίθημι ἐνταῦθά τινας ἀναφερομένας εἰς τὰς Κυκλάδας.

Ὁ Albert Dumont ἐρευνήσας τὰ περὶ τούτου καὶ ἐξετάσας πολλὰ μὲν ἄλλα παλαιοντολογικὰ ἀντικείμενα, ἰδίως δὲ τοὺς ἐν Θήρᾳ καὶ Ἀμοργῷ ἀνακαλυφθέντας λιθίνους πελέκεις, συμπεραίνει ὅτι εἰς τὰς Κυκλάδας ἔζων ἄνθρωποι κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς τελείας βαρβαρότητος (1). Ταὐτὰ συμπεραίνει ὁ ἐπ' ἴσης διάσημος Lenormant, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ παρομοίων ἀντικειμένων εὑρεθέντων ἐν διαφόροις νήσοις τῶν Κυκλάδων. Ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἐν Θήρᾳ ἀρχαιότατα ἐρείπια κτιρίων καὶ τὰ λίθινα σκεύη ἀρκοῦσιν ὅπως ἀποδείξωσιν ὅτι ἥ τε Θήρα καὶ αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες κατῳκοῦντο ὑπ' ἀνθρώπων ἤδη ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀβραὰμ ἐποχῆς. (2).

Ἀλλ' ὁ Albert Dumont προβαίνει περαιτέρω· ἐκ νεωτέρων

Aufzatze—Malte-Brun ἐν Καθολ. Γεωγρ.—Spon et Wheler ἐν Περιηγ. εἰς Ἑλλ. Τόμ. Α'.—Plin ἐν Β. 2. κ. 87—Β. 4. κ. 12, § 23 —Ἰουστιν. Β. 30 κ. 7 — Δίων Κάσσιος Β. 60, κ. 29 — Σενέκα Quaest. natur. Β. 2. κ. 26.—Grote ἐν Ἑλλ. Ἱστ. Τόμ. 3. — Tornefort ἐν Relation d'un Voyage etc. ἐν Τόμ. Α'.—Histoire et phénomens du Volcan et îles Volcaniques de Santorin par l'Abbé Pégnes— Πανδ. ΙΖ. σ. 372—Στράβ. ἐν Γεωγ. Α. 57 Ἐκτ. Κορ. Τόμ. Α'.— Univers Pittoresque, îles de la Grèce par L. Lacroix.—Fragments d'un Voyage dans l'Archipel ἐν Archives des Missions Scientifique. 1850. etc.

(1) Revue archéologique ἐν μεταφρ. Πανδ. Τόμ. ΙΗ'

(2) Αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

ἀνακαλύψεων πείθεται ὅτι καὶ ἡ χρῆσις τῶν μονοξύλων κατὰ τὴν διάσπασιν τοῦ ἠπειρωτικοῦ τούτου μέρους καὶ εἰς νήσους μεταμόρφωσίν του δὲν ἦτο ἄγνωστος· συμπεραίνει δ' ἐπὶ τέλους ὅτι κατὰ τὸν χρυσοῦν λεγόμενον αἰῶνα τῆς μυθολογίας ἔζων εἰς τὰς Κυκλάδας οἱ ἄνθρωποι, ὅπως οἱ ἄγριοι τῆς πυρίνης γῆς, ἡ τοῦ κέντρου τῆς Αὐστραλίας· καθ' ὅσον, καὶ μετὰ τούτου συμφωνεῖ καὶ ὁ ἐμβριθέστατος Ross, τὰ ἐν Θήρᾳ ἀνακαλυφθέντα ἐρείπια κτιρίων, τὰ λίθινα ὅπλα καὶ σκεύη, τὰ εὑρεθέντα κατὰ καιροὺς εἰς τὰς Κυκλάδας, ἀνήκουσιν εἰς τὸν νεολιθικὸν λεγόμενον αἰῶνα, ὅτε οἱ ἄνθρωποι ἠγνόουν ἀκόμη τὸν χρυσὸν καὶ τὸν σίδηρον (1).

Τοιαῦτα καὶ παραπλήσια ἀναφέρονται περὶ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως ἀνθρωπίνων ὄντων εἰς τὰς Κυκλάδας, ὁπότε αὗται συνεδέονται μετὰ τῆς στερεᾶς. Καὶ πλείονες δὲ εἰκασίαι ἂν ἐπὶ τούτου ὑπάρχωσι, πάντοτε ὑπολείπονται τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, διότι· οὐ μόνον ὡς πρὸς τὰς Κυκλάδας, ἀλλ' ὡς πρὸς σύμπαν τὸ ἠπειρωτικὸν μέρος, τὸ κατόπιν συνδεθὲν διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἐπιστήμη, ὡς πρός τινα ἀκόμη τηρεῖ ἔτι ἐπιφυλακτικήν τινα σιωπήν, ἕως οὗ ἄρῃ τὸ παραπέτασμα καὶ διακρίνωμεν τὸ ἀπώτατον παρελθὸν ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ λεπτομερείᾳ. «Πᾶν τὸ πρὸ τῆς Ὁμηρικῆς ἐποχῆς, λέγει ὁ Σχοίμαννος, περικαλύπτεται μὲ σκότος ὅπερ τὰ ἡμέτερα μέσα δὲν ἐπαρκοῦσι νὰ φωτίσωσιν, ἀλλὰ τὸ πολὺ πολὺ ἐπιτρέπουσι ν' ἀποφανθῶμεν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πιθανὰς εἰκασίας.» (2).

Ὡς πρὸς τοὺς οἰκιστὰς τῶν Κυκλάδων, ὁπότε αὗται ἀπετέλεσαν σύμπλεγμα νήσων, ὁ συνδυασμὸς ποικίλων ἱστορικῶν πληροφοριῶν καθαρίζει ἐν πολλοῖς τὸ ζήτημα. Διότι τότε

(1) Ἐν μεταφ. Πανδ. Τόμ. ΙΗ'. ἐνθ' ἀνωτέρω.— Ἐν Archeologische Aufzatze.

(2) Γ. Φ. Σχοιμαν Ἀρχαιολογ. ἐν Εἰσαγ. Ὁμηρ. Ἑλλάδος, μετ.

τακτοποιηθέντος φυσικῶς τοῦ νησιωτικοῦ τούτου συμπλέγματος καὶ κατασκευασθέντων πλοίων ἐπεφάνησαν, οἱ θαλασσοκράτορες Φοίνικες εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας, ὅπερ συνέβη κατὰ τὴν λεγομένην προελληνικὴν ἐποχήν. «Ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη, λέγει ὁ ῥηθεὶς Σχοίμαννος, ἥτις αὐτοχθονικὴν κατοίκησιν τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν τῶν παλαιῶν ἔννοιαν, δὲν παραδέχεται, διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ἡ Ἑλλὰς τοὺς αὐτοὺς κατοίκους ἔλαβεν ἐξ Ἀσίας τῆς πρωϊμωτάτης πατρίδος, ἐὰν μὴ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, βεβαίως ὅμως ἐκείνου τοῦ κλάδου εἰς ὃν ἀνήκουσιν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ὅλης Εὐρώπης, τοῦ Καυκασικοῦ» (1).

Εὐτυχῶς ὡς πρὸς τοὺς πρώτους ἐκ Φοινίκης οἰκιστὰς τῶν Κυκλάδων δὲν σιωπῶσιν αἱ ἁρμόδιαι πηγαί· ἀπ' ἐναντίας πληθὺς μαρτυριῶν πείθει ἡμᾶς ὅτι τὰς νήσους ταύτας ἀπῴκησαν κατὰ πρῶτον οἱ Φοίνικες, θεωρήσαντες αὐτὰς λίαν ἐπικαίρους διὰ τὸ πειρατικὸν ἐμπόριον, ὅπερ μετὰ τῶν Καρῶν μετήρχοντο. Οἱ πρῶτοι οὗτοι οἰκισταί, κατὰ τὸν Σχοίμαννον, καὶ ἰδίως οἱ Κᾶρες, ἀπαρτίζοντες μερίδα του λελεγικοῦ κλάδου ἐλάλουν σύμμικτόν τινα ἑλληνικὴν καὶ σημιτικὴν γλῶσσαν. (1). Κατ' ἄλλας δὲ μαρτυρίας τὸ Αἰγαῖον ἀπῴκησαν κατὰ πρῶτον οἱ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐκδιωχθέντες Φιλισταῖοι ἢ Φοίνικες, οἵτινες κατὰ τὸν G. Swinton, εἶνε αὐτοὶ οἱ Πελασγοί, ὧν τοσοῦτον φιλονεικεῖται ἡ καταγωγή. (2).

---

(1) Παραβ. Ἡρόδοτ. I. 171, VII, 2, 4. — Σχοίμαν. ἔνθ' ἀνωτέρω, ἔνθα παραπομ. εἰς Ἰαμβλόνσκιον opuscul. III. σελ. 94, καὶ εἰς Λάσσεν περὶ *Ἀνατολικῆς ἐπιμιξίας*. Παραβ. καὶ Στραβ. ἐν XVI, 2 ἐν σ. 662.

(2). «Πόσοι τὸν ἀριθμόν, προσθέτει ὁ Σχοίμαννος, ἄρα ἐγένοντο ἐν ἐκείναις ταῖς νήσοις ἢ ἀκταῖς οἱ Φοίνικες ἄποικοι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν. Εἰς ἀρκετοὺς τόπους ἐσύστησαν λιμένας ἐμπορικοὺς πρὸς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις χωρὶς νὰ κατάσχωσιν ἐκτενεστέραν χώραν καὶ θεμελιώσωσιν ἀποικίαν· ἄλλοθί που ἐνδέχεται νὰ ἀπεπειράθησαν

Βεβαιόταται λοιπὸν μαρτυρίαι πείθουσιν ὅτι οἱ πρῶτοι τῶν Κυκλάδων οἰκισταὶ ἦσαν Φοίνικες ἐκ τῶν ἐμπορευομένων, οἵτινες, καίτοι δὲν κατέστησαν διαρκεῖς καὶ μονίμους ἐν αὐταῖς ἀποικίας, συνετέλεσαν οὐχ' ἧττον εἰς τὴν ἐπιμιξίαν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Ἑλλάδος (1).

Περὶ τούτου δὲ ἀξιοπίστους πληροφορίας ἐκτίθησιν ὁ ἀκριβέστατος περὶ τὴν ἱστορίαν Θουκιδίδης, βεβαιῶν τήν τε τῶν Φοινίκων καὶ Καρῶν ἀποίκισιν καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τούτων

τούτου καὶ νὰ τὸ ἐξετέλεσαν. Τόσον μόνον εἶνε βέβαιον ὅτι κατὰ τὰς γνώμας τῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ τεθῇ τέρμα τῆς θαλασσοκρατίας, ἤδη ἐν τῇ προελληνικῇ ἐποχῇ. Καὶ ἐὰν ὁ Μίνως ὁ μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Κρήτης, οὗ ἡ κυριαρχία λογίζεται τρεῖς γενεὰς πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, καὶ ὅστις, καθὼς λέγουσιν οἱ Ἕλληνες, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου τὰς τότε ἐν τῇ κατοχῇ τῶν Φοινίκων καὶ Καρῶν ἔφερεν εἰς τὸ αὐτοῦ κράτος καὶ ἀποίκους ἐν αὐτοῖς κατῴκισε, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς προσωποποίησις τῆς φοινικικῆς κυριαρχίας, ἐπιτρέπουσιν ὅμως αἱ παλαίταται μαρτυρίαι αἱ δίδουσαι ἡμῖν περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχέσεων φῶς τι, τὰ Ὁμήρου ἔπη, νὰ μὴ ἀναγνωρίσωμεν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος φοινικικῶν ἀποικίσεων ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, ἀλλὰ νὰ γνωρίσωμεν μόνον ἐμπόρους Φοίνικας ἐπισκεπτομένους ταύτας τὰς χώρας μὲ τὰς πραγματείας των, καὶ πρὸς τούτοις καὶ τὴν πειρατείαν ἐξασκοῦντας καὶ ἀνθρώπους ἀπάγοντας.» (Σχοίμαν. αὐτόθι).

(1). Σημειωτέον ὅτι ἐκτὸς τῶν ἐμπορευομένων Φοινίκων, τῶν οἰκιστῶν τῶν Κυκλάδων, ἀναφέρονται καὶ ἄλλαι περίφημοι ἀποικίσεις τῶν φοινικικῶν φύλων εἰς Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Κάδμου, Δαναοῦ, Πέλοπος καὶ Κέκροπος. Ἀλλ' ἡ περὶ τούτων ἱστορικὴ ἀλήθεια δὲν ἐξηυρέθη σαφῶς, οὐδ' ἐπιτρέπει ὁ χῶρος ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν τοῦτο. Παράβ. Σχοίμαν. ἐν Ἀρχαιολ. Ὁμηρ. Ἑλ. Εἰσαγ. ἔνθα καὶ παραβ. Thirlwall Κεφ. III. τομ. I. σελ. 71 — 89. — Od Müller Ὀρχομ. σελ. 99 καὶ ἑξῆς. — Διόδ. XL. 3 — Niebur περὶ παλαιᾶς ἱστορ. I. σ. 96 — Hermann, Opuscul. VII. ἐν σ. 289 κλπ.

ἡγεμονείαν τοῦ Μίνωος ἐφ' ὅλων τῶν νήσων τούτων. (1)

Οἱ Φοίνικες, τὸ ὀνομαστὸν ἐν τοῖς ναυτικοῖς χρονικοῖς ἔθνος ἀναχθέντες εἰς τὴν θάλασσαν ὥρμησαν μεταξὺ τῶν πρώτων ἐπὶ τὰς Κυκλάδας καὶ ἐκεῖθεν πειρατικῶς ἐμπορεύοντο ἀνθρώπους καὶ πραγματείας, ὧν ἀφθόνους παρεῖχεν ἡ τότε ἀκμάζουσα Φοινίκη. Καὶ ἄλλας μὲν τῶν Κυκλάδων εὑρόντες ἀκατοικήτους, αὐτοὶ προσωρινῶς, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, κατῴκησαν, εἰς ἄλλας δὲ εὑρόντες ἀνθρώπους συμπεριεφέροντο ἐμπορικῶς ἢ πειρατικῶς, ἀναλόγως τῆς ἀντιστάσεως, ἣν παρ' αὐτοῖς εὕρισκον. Οὐχ' ἧττον ἐκ τῆς ἐπιμιξίας αὐτῶν οὐ μόνον οἱ νησιῶται, ἀλλ' ἐν γένει οἱ Ἕλληνες ὠφελήθησαν, προαχθέντες ἔν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ναυτιλίᾳ. (2)

---

(1) «Καὶ οὐχ ἧσσον, λέγει ὁ Θουκιδίδης, λῃσταὶ ἦσαν οἱ νησιῶται, Κᾶρες τε ὄντες καὶ Φοίνικες. *Οὗτοι γὰρ δὴ τὰς πλείστας τῶν νήσων ᾤκησαν*· μαρτύριον δέ. Δήλου γὰρ καθαιρομένης ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν τῷ δε τῷ πολέμῳ (τῷ Πελοποννησιακῷ) καὶ τῶν θηκῶν ἀναιρεθεισῶν ὅσαι ἦσαν τῶν τεθνεώτων ἐν τῇ νήσῳ, ὑπὲρ τὸ ἥμισυ Κᾶρες ἐφάνησαν, γνωσθέντες τῇ τε σκευῇ τῶν ὅπλων συντεθαμμένῃ καὶ τῷ τρόπῳ, ᾧ νῦν ἔτι θάπτουσι· καταστάντος δὲ τοῦ Μίνωος ναυτικοῦ, πλωϊμώτερα ἐγένοντο παρ' ἀλλήλοις. Οἱ γὰρ ἐκ τῶν νήσων κακοῦργοι ἀνέστησαν ὑπ' αὐτοῦ, ὅτε περ καὶ τὰς πολλὰς αὐτῶν κατῴκιζε. Καὶ οἱ παρὰ θάλασσαν ἄνθρωποι, μᾶλλον ἤδη τὴν κτῆσιν τῶν χρημάτων ποιούμενοι βεβαιότερον ᾤκουν καί τινες καὶ τείχη περιεβάλλοντο, ὡς πλουσιώτεροι ἑαυτῶν γιγνόμενοι. Ἐφιέμενοι γὰρ τῶν κερδῶν οἵ τε ἥσσους ὑπέμενον τὴν τῶν κρεισσόνων δουλείαν, οἵ τε δυνατώτεροι προσεποιοῦντο ὑπηκόους τὰς ἐλάσσους πόλεις. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ μᾶλλον ἤδη ὄντες ὕστερον χρόνῳ ἐπὶ Τροίαν ἐστράτευσαν.» (Θουκιδ. Βιβλ. I. 8.)

(2) «Ὅτι πρὸς τούτοις ἀνατολικαὶ καὶ ὀνομαστὶ φοινικικαὶ ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐγένοντο ἐν τῇ προελληνικῇ ἐποχῇ πολλαὶ καὶ μεγάλαι καὶ ὅτι ἐκείνης τῆς περιόδου οἱ Ἕλληνες ὀφείλουσι εἰς αὐτοὺς ἀρκετὰς μεταδόσεις γνώσεων καὶ τεχνῶν, εἶνε ἀναμφί-

Ἡ ἐπὶ τῶν Κυκλάδων νήσων διαμονὴ τῶν φοινικικῶν φύλων δὲν ὑπῆρξε πολυχρόνιος τοσοῦτον, ὥστε ν' ἀφήσῃ ἴχνη δυσεξίτηλα ἐν τῇ κατόπιν διασπαρείσῃ ἐνταῦθα Ἰωνικῇ πρὸ πάντων φυλῇ. Διότι ὁ Μίνως ἐκδιώξας ἐκ τῶν Κυκλάδων τοὺς ξένους ἀποίκους καὶ ἀντικαταστήσας αὐτοὺς διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν, διένειμε τὰς νήσους εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καθαρίσας, κατὰ τὴν λέξιν τῶν ἱστορικῶν, τὸ Αἰγαῖον ἐκ τῶν ξένων, οἵτινες ἦσαν πλέον ἥκιστα ἀνεκτοὶ ἕνεκα τοῦ λῃστρικοῦ ἐμπορίου των (1).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεταναστευόντων πολλῶν φύλων, ἰδίως Ἰωνικῶν, εἰς τὰς Κυκλάδας, αὗται ἐμονιμοποίησαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐν αὐταῖς, ὅπερ τότε ἦτο ἔτι διῃρημένον εἰς τὰς τρεῖς διακεκριμένας φυλὰς τὴν Ἰωνικὴν, Δωρικὴν καὶ Αἰολικήν. Τοῦτο δὲ ἐξηγεῖται ἐκ τῶν ἑξῆς, ἐν οἷς μερικώτερον θέλει γίνει σύντομος λόγος περὶ τῶν ἀρχαίων οἰκιστῶν ἑκάστης νήσου τῶν Κυκλάδων.

Ἡ Θήρα κατῳκήθη τὸ πρῶτον μὲν ὑπὸ Φοινίκων τῶν μετὰ τοῦ Κάδμου ἐκ τῆς Φοινίκης ἐλθόντων· κατόπιν μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν, ἀποσταλέντος ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων τοῦ Θήρα, μετ' ἀποικίας Λακεδαιμονίων καὶ Μινυῶν, μετωνομάσθη ἡ νῆσος Θήρα. (1) Ἡ δὲ Θηρασία ἐπίσης ὑπὸ Φοινίκων ᾠκίσθη.

λεκτον. Οἱ Φοίνικες εἶχον, ὅπερ γνωρίζομεν ἐκ βεβαιοτάτων μαρτυριῶν, ἀποικίας ἐν πολλαῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς ὄχι ὀλίγας παραλίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἠπείρου. Φοίνικες ἀπῴκησαν εἰς Ῥόδον, Θήραν, Μῆλον καὶ περαιτέρω εἰς Λῆμνον, Σαμοθράκην, Θάσον, ἔνθα ἤνοιξαν τὰ τότε μεταλλεῖα τοῦ χρυσοῦ ... Οἱ Ἕλληνες ἔλαβον παρὰ τῶν Φοινίκων οὐ μόνον ἐμπορεύματα, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ λατρείαν ... κτλ». (Σχοίμαν. ἔνθ' ἀνωτέρω).

(1) Ὁ Θήρας οὗτος ἐγένετο ἀμέσως δεκτὸς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς νήσου, οἵτινες προὐτίμων τὸν Λακεδαιμόνιον τοῦτο οἰκιστὴν τοῦ Μεμβλιάρου, ὃν εἶχεν ὁ Κάδμος ὀνομάσει βασιλέα τῶν ἐκεῖ ἀποί-

Τῆς δὲ Πάρου πρῶτοι οἰκισταὶ ἀναφέρονται οἱ Κρῆτες, ἐξ οὗ καὶ Μινώα ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Μίνωος ἐκλήθη, τῆς δὲ Ὠλιάρου πρῶτοι ἄποικοι ἦσαν Φοίνικες (1). Μετὰ τούτους ἐγκατέστη ἐν αὐτῇ ἡ Ἰωνικὴ φυλή (2).

Ἡ δὲ Ἴος πρώτους οἰκιστὰς ἔσχεν Φοίνικας, ἐξ ὧν καὶ Φοινίκη τὸ πρὶν ἐκαλεῖτο (1)· κατόπιν, τούτων ἐκδιωχθέντων, ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῇ Ἴωνες, ἐξ οὗ καὶ ἡ νῆσος Ἴος μετωνομάσθη.

Καὶ τῆς Μήλου δὲ πρῶτοι οἰκισταὶ οἱ Φοίνικες ἀναφέρονται, ἐξ οὗ καὶ Βυβλὶς ἐκλήθη ἕνεκα τῶν Βυβλίων Φοινίκων· μετ' αὐτοὺς ἐγκατέστη ἀποικία Λακεδαιμονίων (2).

Ἡ δὲ Δῆλος πρωτίστους κατοίκους ἔσχε τοὺς Πελασγούς, ἐξ οὗ παλαίτατα Πελασγία ἐκαλεῖτο περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Δευκαλίωνος (3). Κατῳκήθη δ' ἔπειτα ὑπὸ Δρυόπων,

---

κων του. Παραβ. Παυσαν. ἐν Ἀχαϊκ. 2. — Στράβ. 8. σελ. 347. — Ἡρόδοτ. ἐν Β. 4. κ. 151 καὶ ἑξῆς. — Ἡ ἀποικία αὕτη ἀπεστάλη μίαν γενεὰν πρὶν ἢ ἐκπλεύσωσιν οἱ Ἴωνες ἐξ Ἀθηνῶν. Τάιχιστα δ' οἱ ἄποικοι τῆς Θήρας εἶχον πολλαπλασιασθῆ καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἀλλαχοῦ ἀποικίαν νὰ ἐκπέμψωσιν, εἰς τὴν Κυρήνην. Παραβ. Καλλιμ. Ὕμν. εἰς Ἀπολ. στ. 75, 76 — Πίνδαρ. Πυθ. 4. π. 10 — Στραβ. β. 10. σ. 484, β. 8, σ. 347 — Εὐστάθ. εἰς Διον. Περιηγ. στ. 530 — Εὐσεβ. Χρον. β. 2. σ. 115 — Ἰσοκρ. εἰς Φίλιπ. § 11. σ. 80 ἐκδ. Κορ. κλπ. — Ἑλληνικὰ ὑπὸ Ι. Ρ. Ῥαγκαβῆ τομ. Γ', ἐν Κυκλ.

(1) Στέφαν. Βυζαντ. ἐν λ. Ὠλίαρος. — Χούδσον. τόμ. 4. σ. 37 — Εὐστάθ. εἰς Διονύσ. περιηγητ. ἐν 83 στ'. 526.

(2) Ἡρόδοτ. Β. 8 κεφ. 48 — Θουκιδ. 13. 5 κεφ. 84 καὶ 112 — Κόνων Διηγ. 36. — Πλούταρ. ἐν τῷ περὶ γυναικ. ἀρετῆς. — Ἑλλην. Ῥαγκ. ἐν Κυκλ.

(3) Raoul Rochette ἐν τῷ περὶ Ἑλλ. Ἀποικ. Τόμ. I. καὶ IV. σελ. 272, 274. — Ἑλλην. Ῥαγκ. ἐν Κυκλ.

Καρῶν καὶ Κρητῶν (1) ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Ἀνίωνα ἐπὶ Μίνωος.

Ἡ δὲ Κέως ᾠκήθη πρότερον μὲν ὑπὸ νυμφῶν, κατά τε τὸν Πλίνιον καὶ Ἡρακλείδην τὸν Ποντικὸν (2). Κατ' ἄλλους δὲ ὑπὸ τοῦ Ναυπακτίου Κέω καὶ κατ' ἄλλους ὑπὸ Ἰώνων Ἀθηναίων (3).

Δρύοπες δὲ τῆς Κύθνου λέγονται οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ (4)· ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους καταπολεμηθέντες καὶ διασπαρέντες κάτοικοι τῆς Οἴτης.

Ἡ δὲ εἰς Σέριφον ἀποσταλεῖσα πρώτη ἀποικία λέγεται Αἰολική, καίτοι τοῦ Ἡροδότου ῥητῶς λέγοντος τοὺς Σεριφίους Ἴωνας ἐξ Ἀθηνῶν (5). Ἴωνες δὲ ἐκ τῶν ἐξελθόντων τῶν Ἀθηνῶν μετὰ Νηλέως τοῦ Κάδμου λέγονται καὶ οἱ πρῶτοι ἄποικοι τῆς Τήνου (6). Τοὺς αὐτοὺς ἀναφέρουσιν ὡς ἀποίκους καὶ τῆς Σίφνου (7). Τῆς δὲ Φολεγάνδρου καὶ Ἀμοργοῦ Κρῆτες ἦσαν οἱ πρῶτοι ἄποικοι, ἐξ ὧν ἡ μὲν Ἀμοργὸς Μινώα τότε ἐκλήθη, ἡ δὲ Φολέγανδρος ἐκ τοῦ Φολεγάνδρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Μίνωος (8)· εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ Νάξιοι τετρακόσια περίπου ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἔπεμψαν

---

(1) Διόδωρ. Σικ. Β. 5. κεφ. 80 — Ovid. ἐν μεταμορφ. Β. 13, 5, στ'. 640 καὶ ἑξῆς. — Στράβ. Ϭ. 10 σ. 486 — Raoul Rochette Ἑλλ. Ἀποικ. Τ. I. κ. 6. σ. 448 καὶ Τ. 2 κ. 4. σ. 149. — Θουκιδ. Βιβλ. Α'. 8. — Σέρβιος εἰς Βιργιλ. Αἰνειάδ. Β. 3, κ. 80 — καὶ Ἑλλην. Ῥαγκ. ἐν Κυκλ.

(2) Plin. 2, 94, 4, 20. — Ἡρακλ. Ποντ. Ἀποσπ. ἐν λ. Κείων.

(3) Αὐτόθι 9. σ. 210 ἐκδ. Κοραῆ. — Ἡροδοτ. Β. 8. κ. 46.

(4) Ἑλλην. Ῥαγκαβῆ τομ. Γ'. ἐν Κυκλ. νήσους. — Στέφ. Βυζαντ. ἐν λ. — Raoul Rocette Ἀποικ. Ἑλλ. Τ. I. κεφ. 6. σ. 439.

(5) Ἡροδοτ. Β. 8. κ. 36. — Ἑλλην. Ῥαγκ. αὐτόθι.

(6) Εὐστάθ. Σχόλ. εἰς Διον. περιηγ. — Ἑλλην. Ῥαγκ. αὐτόθι.

(7) Ἡροδοτ. Βιβλ. 7. κ. 48.

(8) Στέφ. Βυζαντ. ἐν λ. — Ἑλλην. Ῥαγκ. αὐτόθι.

ἀποικίαν εἰς Ἀμοργὸν, κατόπιν δὲ καὶ Σάμιοι (1). Καὶ τῆς Ἄνδρου δὲ ὁ πρῶτος ἄποικος ἡγεμὼν ἦτο Κρὴς καὶ ἐκ τούτου, Ἀνδρέως λεγομένου, καὶ ἡ νῆσος ὠνομάσθη (2). Τέλος δὲ τῆς Νάξου τῆς μεγαλειτέρας τῶν Κυκλάδων Θρᾶκες ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ἄποικοι, κατόπιν δ' οἱ Ἠλεῖοι καὶ τέλος οἱ ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ Νηλέως ἐλθόντες Ἴωνες (3).

Ποῖοι δὲ τῆς Σύρου ἦσαν οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ, θέλομεν ἐν τοῖς κατόπιν λεπτομερέστερα μάθει, διότι ὡς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου τῆς παρούσης συγγραφῆς, περὶ ταύτης ἰδίᾳ πρόκειται.

Τοιαῦτά τινα εἰσὶ γνωστὰ ἱστορικώτερον περὶ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῶν Κυκλάδων. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ ἑνότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους δὲν εἶχεν ἐκδηλωθῇ συμπαγής, αἱ δὲ πόλεις αὐτοῦ ἀπετέλουν κρατίδια μεμονωμένα καὶ αὐτοδιοικούμενα. Ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς ἐξηγέρθη ἡ συνείδησις τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Πάριδος προσβαλόντος τὴν Ἑλληνικὴν φιλοτιμίαν, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐγερθὲν ὡς εἷς ἄνθρωπος ἐξεδήλωσε πανηγυρικῶς τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἑνότητα. Ἡ ἐπὶ Τροίαν ἐκστρατεία τῶν Ἑλλήνων συνεκέντρωσεν εἰς ἓν τὰς διαφόρους τῶν Ἑλλήνων φυλάς· αἱ γείτονες πόλεις ἀδελφοποιήθησαν, αἱ νῆσοι τῶν Κυκλάδων ἤρχισαν βαθμηδὸν διακρινόμεναι ὑπὸ ἓν κοινὸν ὄνομα· ἰδίως δὲ, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Δῆλος ἐκηρύχθη ἱερὰ νῆσος, αἱ κύκλῳ αὐτῆς κείμεναι νῆσοι ἤρχισαν πέμπουσαι εἰς αὐτὴν θεωροὺς καὶ θυσίας καὶ χοροὺς παρθένων· οὕτω δὲ καθιερώσασαι διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐθίμου τὰς μεγάλας ἐκείνας πανηγύρεις, ἐπὶ πλέον συνεχρωτίσθησαν ἀλλήλαις, συνταυτίσασαι μέχρι τινος τὰς τύχας των καὶ ὑπὸ τὸ κοινὸν αὐτῶν

---

(1) Στέφ. αὐτόθι. — Σουΐδας ἐν λ. Συμμίας.

(2) Διοδ. Σικελ. Β. 5. κ. 79 — Παυσαν. Φωκ. κ. 13.

(3) Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστ. Β. 8. κ. 5. — Raoul Rochette Τόμ. 3. κ. 10.

διακριθεῖσαι ὄνομα (1). Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦσαν δώδεκα αἱ ἑξῆς: Κέως, Κύθνος, Σέριφος, Σίφνος, Μῆλος, Κίμωλος, Πάρος, Νάξος, Σύρος, Μύκωνος, Τῆνος καὶ Ἄνδρος. Κατόπιν δὲ προσετέθησαν αὐταῖς καὶ τρεῖς ἐλάσσονος μεγέθους καὶ ἐλάσσονος λόγου ἄξιαι, ἡ Πρεπέσινθος, ἡ Γύαρος καὶ ἡ Ὠλίαρος· καὶ οὕτω αἱ δεκαπέντε αὗται νῆσοι περιελήφθησαν εἰς τὸ κοινὸν αὐτῶν ὄνομα Κυκλάδες, ὡς κύκλῳ τῆς Δήλου κείμεναι (2).

Ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ἡ Δῆλος κατέστη κέντρον πολιτικῆς ἑνώσεως καὶ ἐμπορεῖον ὀνομαστόν (2). Αἱ περὶ αὐτὴν νῆσοι καίτοι κατ' ἀρχὰς ἰδίους ἔχουσαι βασιλεῖς, βαθμηδὸν

(1) Στράβ. β. 10 σ. 485. — Ὁμηρ. Ὀδύσ. Ο. στ'. 405 — Ἑλλην. Ῥαγκ. ἐν Κυκλ.

(2) «Οἱ εὐφαντασίωτοι Ἕλληνες, λέγει ὁ σοφὸς Γερμανὸς Κόνζε, εὗρον τρόπον νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἐν τῷ ταπεινῷ νησιδρίῳ τῆς Δήλου διατριβὴν τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος· ἐνταῦθα ἔτεκεν τὸ τέκνον της ἡ πάντοθεν ἀποδιωκομένη Λητώ. Ἡ ἐπαγγελία τῶν τιμῶν καὶ τῶν ὠφελημάτων, ἅτινα παρεῖχεν ἡ Δῆλος ἐνομίσθησαν ἀμοιβὴ οὐχὶ μικρά. Ὁ Ὁμηρικὸς ὕμνος περιγράφει διὰ μακρῶν τὴν συρροὴν τῶν Ἰώνων μετὰ τῶν ἑλκεσιπέπλων γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων των, τὰς θυσίας καὶ τὰς πανηγύρεις.

Δὶς δὲ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἤκμασεν ἡ Δῆλος, ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ προστατευομένης εἰρήνης, ὡς συνέδριον τῆς Ὁμοσπονδίας καὶ μετὰ τὰ Μηδικά, ὡς κοινὸν ταμεῖον· ἀλλὰ καὶ ἀφ' οὗ ἐξέλειπεν αὐτόθεν ἡ πολιτικὴ δύναμις ἐξηκολούθησαν ἀκμάζοντα τό τε ἐμπόριον καὶ ἡ ἐπιμιξία ἕνεκα λόγων καὶ δὴ ἕνεκα τῆς ἑορτῆς τῶν Πυθίων. Εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς ἀκμῆς ἔφθασεν ἡ Δῆλος ὅτε ἡ ζηλοτυπία τῶν Ῥωμαίων κατέστρεψε τὴν Κόρινθον καὶ τὸ ἐμπόριόν της. Τότε ἡ Δῆλος ἀπέβη ἡ μεγίστη ἀγορὰ τῶν δούλων ἐν τῇ ἀνατολικῇ μεσογείῳ· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας καίριον κατὰ τῆς Δήλου τραῦμα κατήνεγκεν ἡ πειρατεία ἡ ἐρημώσασα τὰς νήσους καὶ τὰς ἀκτάς.

Τελευταῖον ἐσβέσθη ὁ ἀστὴρ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὁπότε καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις νήσοις οἱ κάτοικοι ἀπὸ τῆς παραλίας ἀνέ-

συνεξωμοιώθησαν κατὰ τὸ πολίτευμα καὶ ἀπετέλεσαν εἶδός τι ὁμοσπονδίας, εὐνοήτου ἄλλως διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος καὶ τῶν κοινῶν αὐτῶν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων, ἐν αἷς ἐξεῖχε ἡ ἰωνικὴ φυλή, ἥτις ἀπετέλει τὸ πλεῖστον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Κυκλάδων (1).

Τὸ εὐφαντασίωτον τῶν κατοίκων καὶ τὸ ἐκ τῆς γειτνιάσεως τῆς ἱερᾶς Δήλου ἐξαπτόμενον φιλόθρησκον αὐτῶν, διέπλασαν χαριεστάτας μυθοπλαστίας. Οἱ ἔρωτες τῆς Ἀριάδνης καὶ τοῦ Θησέως ἐπὶ τῆς Νάξου, τὰ συμβάντα τοῦ Περσέως καὶ Πολυδέκτου ἐπὶ τῆς Σερίφου καὶ μυρία ἄλλα μυθολογήματα συνέδεσαν τὰ ὀνόματα τῶν νήσων τούτων μὲ ὅ,τι χάριεν καὶ ποιητικὸν παρέδωκεν ἡμῖν ἡ ἀρχαία Ἑλλάς. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ὀνομασία τῶν νήσων, οἷον τῆς Νάξου ἀπὸ τὸν Νάξον τὸν υἱὸν τοῦ Ἐνδυμίωνος, ἐραστοῦ τῆς Σελήνης, τῆς Μυκώνου ἀπὸ τὸν Μύκωνον, τῆς Φολεγάνδρου ἀπὸ τὸν Φολέγανδρον, καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν οἱ πρώτιστοι ἡγεμόνες ἀπεθανάτισαν τὰ ὀνόματά των, δόντες αὐτὰ εἰς τὰς νήσους των.

Ἡ Ἰωνικὴ φυλὴ ἐπικρατήσασα βαθμηδὸν εἰς τὰς Κυκλάδας προητοίμασεν ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν εἰς τὴν ὑπερτάτην κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων. Μετασχοῦσαι δὲ τῶν πανελληνίων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐποχῇ πολέμων (2), ὑπαχθεῖσαι δὲ κατόπιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων,

---

θησαν εἰς τὴν μεσόγαιαν· ἡ μικρὰ Δῆλος ἄμοιρος ὀρέων οὐδὲν ἠδύνατο νὰ παράσχῃ καταφύγιον. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διακοπείσης τῆς ἐπιμιξίας ἐσκοτίσθη καὶ ἡ δόξα τοῦ Αἰγαίου.» (Δύο Ἑλλ. νῆσοι ὑπὸ τοῦ Κ. Κόνζε μετάφ. Κλ.)

(1) Παπαρ. Ἑλλ. Ἱστ. Α΄. σ. 297.

(2) Ἐκ τῶν Κυκλάδων νήσων μετέσχον τοῦ ἀρχαίου κατὰ τῶν βαρβάρων πολέμου καὶ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἐγένοντο αἱ ἑξῆς:

Ἡ Κύθνος παρέσχε μίαν ναῦν καὶ μίαν πεντηκόντορον κατὰ τῶν Περσῶν. (Ἡρόδοτ. Β. 8. κ. 46). Ἡ Κέως παρέσχεν εἰς τὸν ἐν Σαλα-

συνεταύτισαν τὴν τύχην των καὶ ὑπέκυψαν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τοὺς Μακεδόνας βασιλεῖς, εἰς τοὺς Ῥωμαίους, εἰς τοὺς Λατίνους καὶ μέχρι τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας εἰς τοὺς Ὀθωμανούς. Τὰ αὐτὰ περίπου ὑποστᾶσαι δεινά, τὰς αὐτὰς ἐρημώσεις καὶ ἐπιδρομὰς τῶν τε κατακτητῶν καὶ πειρατῶν ἀπεγυμνώθησαν μὲν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας τῶν φυσικῶν αὐτῶν καλλονῶν ἄσημον δὲ κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους, τοὺς σκοτεινοὺς διὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ἀφῆκαν ἱστορίαν. Οὐχ' ἧττον δὲ μὲ ὅλην αὐτῶν τὴν γύμνωσιν, διατηροῦσι πολλαὶ τούτων ἴχνη ζωηρὰ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν καταστάσεως, καὶ παρέχουσι περίεργον ἐν πολλοῖς ὕλην ἱστορίας καὶ μελέτης(1).

μῖνι Ἑλλην. στόλον δύο τριήρεις καὶ δύο πεντηκοντόρους. (Ἡρόδ. Β. 8. Ι. 46). Ἡ Νάξος μετέσχε καὶ ναυτικῶς καὶ κατὰ ξηρὰν ἐν Πλαταιαῖς (Διοδ. Σικ. Β. 5. κεφ. 52)· εἶχε στρατὸν ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ ἐξ ὀκτὼ χιλιάδων μαχητῶν, ὅσον σχεδὸν τακτικὸν στρατὸν ἔχει σήμερον σύμπασα ἡ Ἑλλάς. (Παπαρ. Ἑλλην. Ἱστορ. Τόμ. Α'. 297.)

Ἡ Σέριφος καὶ ἡ Σίφνος ἔπεμψαν εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι κατὰ Περσῶν ναυμαχίαν ἀνὰ μίαν πεντηκόντορον. Καὶ ἡ Τῆνος δὲ μετέσχε τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸ ἀνατεθὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐπίγραμμα τῶν μετασχόντων τοῦ πολέμου Ἑλλήνων. Ἐπ' ἴσης καὶ ἡ Πάρος, πέμψασα μίαν ναῦν καὶ ἡ Ἄνδρος. Ἡ δὲ Θήρα καὶ Μῆλος δὲν ἤθελον νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων (Θουκιδ. Βιβλ. 2. κ 9), μολονότι καὶ ἡ Μῆλος ἠγωνίσθη ἐν Σαλαμῖνι κατὰ τῶν Περσῶν διὰ δύο πεντηκοντόρων. Ἐπὶ τέλους δὲ καὶ αὗται ὑπετάχθησαν. Περὶ δὲ τῆς συμμετοχῆς καὶ συμμαχίας τῆς Σύρου ἐν οἰκείῳ τόπῳ τίθενται τὰ εἰκότα λεπτομερέστερον.

(1) «Ἡ θέα πασῶν τῶν Κυκλάδων, λέγει ὁ πολυμαθὴς Lacroix εἶνε ὁμοία. Δὲν διακρίνει τις πλησιάζων πρὸς αὐτὰς εἰ μὴ βράχους τραχεῖς, ἀπορρῶγας καὶ αὐχμηρούς, πολλαχοῦ δὲ κεκομμένους ὡς δι' ἀξίνης. Ὁ χειμὼν εἶν' ἐν αὐταῖς γλυκύτατος, εἶνε ἡ μόνη ἐποχή, καθ' ἣν ἀκούονται βρονταί. Ἐν γένει δὲ οἱ ἄνεμοί εἰσιν ἄστατοι κλπ». (Lacroix, Iles de la Grèce). «Αἱ Κυκλάδες, λέγει ἕτερος περιηγητὴς

Αἱ Κυκλάδες ὑπῆρξαν ἐκ παλαιτάτων χρόνων πλούσιαι εἰς προϊόντα καὶ μεταλλεῖα. Ἡ Πάρος καὶ ἡ Τῆνος διὰ τὰ ὀνομαστὰ μάρμαρά των, ἡ Νάξος διὰ τὰ ποικίλα προϊόντα καὶ τὸν οἶνόν της, ἐπ' ἴσης ἡ Θήρα διὰ τὸν οἶνον, ἡ Μῆλος καὶ ἡ Σέριφος διὰ τὰ μεταλλεῖα των (1), ἀπελάμβανον διὰ τῆς ἐμπορίας τῶν προϊόντων των ἐν ἀνέσει τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν των.

οὗ τὰς ἐντυπώσεις παρατίθησιν ὁ προμνησθεὶς Lacroix, αἱ Κυκλάδες, ἃς οἱ ποιηταὶ εἰκονίζουσιν τοσοῦτον χαριέσσας, παρέχουσιν ἀνέλπιστον διὰ τὴν φαντασίαν ξηρότητα. Πόσον ἐξυψοῦται ἡ φαντασία τινος φθάνοντος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐρχόμενος ἐξ Εὐρώπης, ὀλίγον πρὶν ἴδῃ κατὰ πρῶτον τὴν Πελοπόννησον, μόλις διακρινομένην, καθορᾷ εὐθὺς διαψευδομένας τὰς ἐλπίδας του. Βλέπει δεξιόθεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Κυθήρων βράχον τραχὺν κλπ. . . . Κατόπιν θὰ πλησιάσητε πρὸς τὴν Μῆλον, . . . τὴν Πάρον, τὴν Ἀντίπαρον, τὴν Σύρον καὶ πανταχοῦ θὰ εὕρητε τὴν ἰδίαν γύμνωσιν. Ἐὰν δὲ στρέψητε τὸ πηδάλιον θέλετε ἴδει εἰς τὴν ἑτέραν ἄκραν τοῦ Ἀρχιπελάγους τὴν αὐτὴν στείρωσιν. Τὸ πλεῖστον τῶν νήσων τούτων εἶνε μέγιστοι βράχοι οὐ μόνον ἀκαλλιέργητοι, ἀλλὰ καὶ μὴ παρέχοντες φαινόμενα καλλιεργησίμου γῆς. Ἐν τούτοις ἂν παραδεχθῇ τις ὅτι αἱ γαῖαι αὗται δὲν ἐκαλλιεργήθησάν ποτε, θέλει εὑρεθῇ ἀντιλέγων πρὸς μέγαν ἀριθμὸν μαρτυριῶν. Ἄλλοτε, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἀρχαίων, ἦσαν κατάφυτοι. Ὥστε πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἐξολόθρευσις τῶν δασῶν των εἶνε ἡ αἰτία τῆς ἐνεστώσης ξηρασίας των· οὗτος τοὐλάχιστον εἶνε ὁ μόνος λόγος, ὃν δύνανται νὰ προσάξωσι». (Αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω).

(1) Περὶ ὀρυκτῶν ἐν τοῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων παρέπεμψα ἄνωθεν εἰς τὰς ἁρμοδίας πηγὰς τὸν ἀναγνώστην. Ἐνταῦθα παρατίθημι τινα περὶ τούτων. «Σημαντικὴ ποσότης χρυσοῦ συνελέγετο ἐν Σ ί φ ν ῳ ἥτις καθ' ὅλον τὸν ΣΤ' αἰῶνα π. Χ. συγκαταριθμεῖτο μεταξὺ τῶν πλουσιωτέρων κοινοτήτων τῆς Ἑλλάδος . . . Εὑρίσκεται ἐπ' ἴσης σίδηρος ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἐν Μ ή λ ῳ. Ἐξαιρέτως δὲ ἐν Σ ε ρ ί φ ῳ σώζονται ἔτι καταφανῆ τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας μεταλλουργίας». Λ α ύ ρ ι ο ν Α· Οἰκ. — Grotte Ἑλλ. Ἱστ. III. 2. I.

Γόνιμοι οὐχ ἧττον ὑπῆρξαν αἱ Κυκλάδες, καὶ εἰς ἄνδρας διασήμους ἔν τε τῇ ποιήσει, τῇ πεζογραφίᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ. Ἡ Πάρος εἶνε πατρὶς τοῦ Σκόπα, τῶν ποιητῶν Προδίκου καὶ Ἀρχιλόχου, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου οἱ Ἰουβενάλιοι καὶ Προπέρτιοι τῆς Ῥώμης δὲν θαμβοῦσι τὸν ἀναγνώστην. Ὁ χαριέστατος καὶ

«Φαίνεται ἀκόμη λέγει ὁ κατὰ τὸ 1700 ἐπισκεφθεὶς τὴν Κίμωλον Tournefort, λείψανα ἐργοστασίων καὶ κλιβάνων ἐν οἷς τὸ μέταλλον κατειργάζετο· ἀλλὰ δὲν τολμῶσιν οἱ κάτοικοι ἵνα ἐπαναλάβωσι τὴν ἐκμετάλλευσιν ἄνευ ἀδείας τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλων κερδῶν θέλουσιν ἐπιβαρύνει αὐτοὺς διὰ φόρων. Οἱ Κιμώλιοι πιστεύουσιν ὅτι τὰ κύρια μεταλλεῖα τῆς νήσου αὐτῶν κεῖνται ἀντικρὺ τοῦ μικροῦ τῆς Μήλου λιμένος Πολλώνια». Relation d'un voyage Tom. I. 4. σ. 145 καὶ Λαύριον ἔνθ' ἀνωτέρω.—«Ἡ δὲ Μῆλος εἶνε βράχος σπογγώδης περιέχων μεταλλεῖα σιδήρου ἐξ ὧν ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ θέσις αὐτῆς Σιδερογιάννης». (Αὐτόθι). — Περὶ δὲ πλουσίων μεταλλείων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐν Νάξῳ καὶ περὶ πλουσίων τοιούτων μεταλλείων ἐν Σίφνῳ πολλὰ ἐκτίθησιν ὁ ῥηθεὶς Tournefort καὶ ἡ ἐπισκεφθεῖσα τὴν Ἑλλάδα ἐπιστημονικὴ τῶν Γάλλων ἐπιτροπή. Ἐν Σίφνῳ μάλιστα ἐγένοντο ἀπόπειραι ἐκμεταλλεύσεως περὶ τὰ μέσα τοῦ 17 αἰῶνος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀποτυχοῦσαι διὰ τῆς ἐπιδεξιότητος τῶν Σιφνίων (ἐν Tournefort ἐν σ. 175). — Ἐν Μυκώνῳ κατὰ τὴν θέσιν Μαυροσπηλιὰ ὑπάρχει λόφος πλήρης ὀξυδωμένου σιδήρου παριστῶν θέαμα ἀληθοῦς ῥεύματος λάβας, ἐξ οὗ εἰκάζεται ἡ ὕπαρξις ἄλλοτε μεταλλείου σιδήρου». Expedition scientifipue de Morée, σ. 54. — Ἡ Σύρος περιέχει σίδηρον ὅστις καλλιεργηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων δύναται καὶ πρὸς τοὺς νεωτέρους ἔτι νὰ καταστῇ ὠφέλιμος». (Αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω).

«Ἀρχαῖα μεταλλικὰ τῆς φύσεως ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἐρείπια δεικνύουσιν ἱκανῶς εὐρὺν τὸν ὁρίζοντα τῶν ἐνδιαφερόντων ἡμᾶς τοπολογικῶν συμπτωμάτων. Ἂς ἐκτείνωμεν τὴν νοητὴν ταύτην γράμμην ἀπὸ των μεταλλικῶν τῆς Ὑπάτης καὶ Αἰδηψοῦ ὑδάτων μέχρι τῆς μελανῆς νεφέλης, ἥτις ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπειλεῖ τὰ λείψανα τῆς πα-

ἐρωτικώτατος Σιμωνίδης ἦτο Ἀμοργῖνος, ὁ στωμύλος Βακχυλίδης Κεῖος, ὁ δὲ φιλόσοφος Φερεκύδης ὁ ἐκ Σύρου ἀρκεῖ ὅπως θεωρῆται ἡ δόξα τῶν νησιωτῶν, ὡς θέλομεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἰδεῖ.

Πρὶν περατώσω τὸν γενικὸν περὶ Κυκλάδων ἐνταῦθα λόγον κρίνω εὔλογον ἵν' ἀπὸ τοῦδε προσθέσω ὅτι αἱ νῆσοι αὗται δὲν διεκρίνοντο ὑπὸ τὸ γενικὸν αὐτῶν ὄνομα τῶν Κυκλάδων καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας μέχρι τοῦ νῦν, ἀλλὰ καὶ ἐπί τινα χρόνον Δωδεκάννησα καὶ Δουκάνησα ἐκαλοῦντο καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Αἰγαῖον καὶ ἐν γένει τὸ Ἀρχιπέλαγος Ἄσπρη θάλασσα, ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο. Ἀλλὰ περὶ τούτων, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Βυζαντινῶν, Λατίνων καὶ Τούρκων διοι-

---

λαιᾶς Στρογγύλης (Θήρας), καὶ ἰδοὺ ὁ προχειρότερος γεωγραφικὸς χάρτης παριστᾷ τὰς νήσους Ἑλένην, Κέαν, Κύθνον, Σέριφον, Σίφνον Κίμωλον, Μῆλον καὶ Θήραν, ὡς ἐξακολούθησιν τῆς Λαυριωτικῆς ἄκρας, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες φαίνονται ὡς παρέκβασις τῆς Εὐβοϊκῆς Τὰ μεταλλικὰ συμπτώματα ἀπαντῶνται μετὰ τοσαύτης βεβαιότητος κατὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς γραμμῆς ταύτης, ὥστε ὑπὸ πάντων μαρτυρεῖται ἡ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἑλλάδος μεγάλη δραστηριότης τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἥτις ἀνεκίνησε τὴν ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς γῆς μεταλλικὴν μάζαν.» (Λαύρ. Α. Οἰκον. σελ. 128).—Καὶ τὸ ἐν Μήλῳ δὲ θεῖον καὶ αἱ λοιπαὶ ἡφαιστειώδεις ὗλαι μαρτυροῦσι τὸ ὑφαιστειογενὲς πολλῶν νήσων τῶν Κυκλάδων. «Αἱ νῆσοι Δῆλος, Ῥόδος, Ἀνάφη, Μῆλος καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀνέδυσαν ἐκ τοῦ πελάγους κατὰ τὰς διηγήσεις τοῦ Πλινίου, τοῦ Στράβωνος, καὶ τοῦ Πλουτάρχου δι' ἡφαιστείων δυνάμεων Καὶ τῷ ὄντι φέρουσιν αὗται, κατὰ τὰς μαρτυρίας νεωτέρων φυσιολόγων, προφανῆ δείγματα τῆς τοιαύτης γενήσεως». (Μαθ. καὶ Φυσ. Γεωγ. Χορ. Κεφ. ΣΤ. — Ὀρυκτολογία Ξ. Λανδ. σ. 85. βλ. καὶ περὶ σμύριδος Νάξου κλπ.

Ἴδε καὶ Humboldt (ἐν Κόσμῳ Τομ. I. 2.) περὶ σχιστολίθων καὶ λοιπῶν μεταλλικῶν φαινομένων ἔν τε τῇ Πάρῳ καὶ Ἀντιπάρῳ κλπ.

κητικῶν διαιρέσεων τῶν Κυκλάδων θέλει γίνει λόγος εἰς τὰ κατάλληλα τῆς παρούσης συγγραφῆς μέρη.

Τοῦτο δ' ἔτι παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι αὗται τὴν μὲν ἀρχαίαν αὐτῶν εὐημερίαν καὶ διασημότητα ὀφείλουσιν εἰς τὴν μικροτέραν αὐτῶν Δῆλον, ἧς ἕνεκα καὶ Κυκλάδες ἐκλήθησαν, τὴν δὲ νεωτέραν εἰς τὴν ἐπ' ἴσης μὲν μικρὰν τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ μείζονα τόν τε πληθυσμὸν, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν πλοῦτον Σύρον, ἧς ἕνεκα ἐν σύμπαντι τῷ Αἰγαίῳ ἀνεπτύχθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἡ τοσοῦτον ζωηρὰ κίνησις καὶ εὐημερία τῶν νησιωτῶν (1), ἤτοι ἐν ἄλλοις λόγοις ὅ,τι ἐν τοῖς

(1) «Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, λέγει ὁ μνημονευθεὶς ἀνωτέρω Γερμανὸς Κόνζε, ἡ ἐκ τῶν δεσμῶν ἐπελθοῦσα ἐπιμιξία ἐστράφη εἰς τὸ παλαιὸν αὐτῶν κέντρον· οἱ φιλέλληνες ἐὰν εἶχον τὴν δύναμιν θ' ἀπεδείκνυον τοιοῦτον κέντρον ἴσως τὴν Δῆλον, ὡς ἀπέδειξαν πρωτεύουσαν τὰς Ἀθήνας, τιμῶντες ἁπλῶς τὸ ὄνομα· ἀλλ' αἱ ζωτικαὶ τῆς ἱστορίας δυνάμεις ἀπέδειξαν ὡς κέντρον τὴν νέαν πόλιν τῆς Σύρου, εἰς ἣν ἐδόθη τὸ περιττὸν ἴσως κλασικὸν ὄνομα τῆς Ἑρμουπόλεως. Ἡ Δῆλος κεῖται χαμαὶ, μέγα ὄνομα, νεκρὸς τόπος, γυμνὸς καὶ πετρώδης, πλήρης ἀκανθῶν καὶ τριβόλων, ἔνθα νέμονται πρόβατα καὶ αἶγες· τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἄλλα αὐτῆς μεγαλοπρεπῆ κτίρια κατέπεσαν. Ἡ ἄσπλαγχνος πραγματικότης ἀπεπειράθη μάλιστα ν' ἀποδείξῃ λοιμοκαθαρτήριον τὸ πρώην κτῆμα τοῦ ἁγνοτάτου καὶ καθαρωτάτου τῶν θεῶν. Αἱ πέτραι καὶ τὸ μάρμαρον τῆς Δήλου ἐχρησίμευσεν εἰς οἰκοδομὰς τῆς Ἑρμουπόλεως ἢ ἐξαπεστάλησαν μέχρι τοῦ Βυζαντίου. Οὕτω καὶ ἐν τῇ φύσει τὰ φθίνοντα πλάσματα συντελοῦσιν εἰς τὴν γέννησιν νέων. Ἐνταῦθα ἀρκεῖ νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὡς ἄλλοτε ἡ Δῆλος, οὕτω νῦν ἡ Σύρος ἔλαβε τὴν ὕπαρξιν ἐκ τῆς ἀκαταμαχήτου δυνάμεως τῶν αὐτῶν γεωγραφικῶν σχέσεων καὶ αἰτίων. Μικρὰ ἁπλῶς συνέβη μετατόπισις, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις μία πόλις παραποτάμιος μετετοπίζετο ἀπὸ τῆς μιᾶς ὄχθης εἰς τὴν ἀντίπεραν. Τοιαῦται μεταθέσεις παρατηροῦνται ὅπου ἡ ζωὴ τῆς ἐμπορικῆς ἀγορᾶς δὲν ἐξήρτηται ἐκ μόνων τῶν τοπικῶν στοιχείων» (Κόνζε, αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω).

ἀρχαίοις χρόνοις ἦτο ἡ Δῆλος πρὸς τὰς λοιπὰς Κυκλάδας ὡς πρός τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν θρησκευτικὴν κίνησιν, τοῦτ' αὐτὸ περίπου κατ' ἀναλογίαν εἶνε καὶ ἡ Σύρος πρὸς τὰς περὶ αὐτὴν ἀδελφὰς νήσους ὡς πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἐμπορίαν.

Σήμερον αἱ Κυκλάδες ἀποτελοῦσαι τὸν φιλονομώτερον νομὸν τῆς Ἑλλάδος συνεισφέρουσιν οὐκ ὀλίγον εἰς τὸ κοινῇ συμφέρον τῆς πατρίδος, ἐπιδιδόμεναι συνάμα καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν τοπικῶν αὐτῶν συμφερόντων καὶ τῆς εὐημερίας των. Ἐὰν δὲ αἱ δεξιαὶ τῶν νησιωτῶν τούτων χεῖρες χρησιμοποιήσωσι καὶ πολλαπλασιάσωσι τὰ ἐγχώρια αὐτῶν προϊόντα, ἐὰν τῶν αἰτηθέντων παντοειδῶν μεταλλείων πραγματοποιηθῇ ἡ ἐκμετάλλευσις καὶ δοθῇ οὕτω μείζων ἐργασία καὶ πλοῦτος, ὁ νομὸς τῶν Κυκλάδων θέλει κατασταθῇ εἷς τῶν πλουσιωτέρων καὶ μᾶλλον φιλονόμων νομῶν τῆς Ἑλλάδος· διότι καὶ τὰ ἤθη τῶν νησιωτῶν διατελοῦσιν ἔτι ἀμιγῆ παρεισάκτων τινων στοιχείων τοῦ κακῶς ἐννοουμένου πολιτισμοῦ, ἀποβάντων ἐπιβλαβῶν εἰς ἄλλας ἐπ' ἴσης ἁπλοϊκὰς τῆς Ἑλλάδος κοινωνίας, καὶ ἡ φιλοπονία παρ' αὐτοῖς θεωρεῖται ἀρετὴ καὶ καθῆκον καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν γυναικῶν, χρησιμοποιούντων ἐπικερδῶς τὸν χρόνον καὶ τέλος ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Σύρον, ἥτις, ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἀπεκατέστη οὐ μόνον τῶν Κυκλάδων πρωτεύουσα, ἀλλ' ἐν γένει πρωτεύουσα νῆσος τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς καὶ Μεσογείου.

Μετὰ τὰς προκαταρκτικὰς ταύτας καὶ συντόμους περὶ Κυκλάδων σημειώσεις ἄρχεται ἡ ἱστορία τῆς νήσου Σύρου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς (1).

---

(1) Πλείονα περὶ Κυκλάδων νήσων ἴδε ἐν Abbé De la Rocca Traitè complet sur les abeilles. T. I. σ. 3—29. 1790—Marco Voscino Rivista del Archipelago. Venezia 1848—Liber insularum

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Τοπογραφία τῆς νήσου Σύρου.

Ἡ νῆσος Σύρος κειμένη πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κύθνου, πρὸς δυσμὰς τῆς Μυκώνου καὶ πρὸς τὸ δυτικο-νότιον τῆς Τήνου, ἔχει μῆκος μὲν 9 μιλίων, πλάτος δὲ 6 περίπου, καὶ περίμετρον 25 ὡς ἔγγιστα μιλίων (1). Βορειότερον εἶναι ὑψηλοτέ-

archipelagi de Gristof Buon de-lmonti.—Tournefort Relation d'un Voyage en Orient—Dapper, Description des îles de l'Archipel—L. Ross. Reisen auf den Griechischen Inseln.—Louis Lacroix, îles de Grèce.—Mourchard, Tableaux et immages de l'archipel.—Sonnini Voyage en Grèce et en Tourquie (1778,—Dallaway, Constant. ancienne et moderne et description des cotes et isles de l'archipel. —Henri Breuve, Relation des Voyages etc.—Boschini, L'areipelago con tutte le isole, scogli, secche et bassi fondi (1658).—Thévenot, Relation d'un Voyage fait au Levant, (1656).—Philippe Le Bas, Itineraire etc.—Bochard, de colonies Phoeniciens,—Freret, memoires sur les anciens habitant de la Grèce.—Choiseul Gouffier, Voyage pittoresque de la Grèce. T. I.—F. L. Pinzani Vita del V. A. Carga. C. IX.—Mionnet Description de medailles antiques Grecques et Romains T· D.—H. P. Borrell, Unedited Greeck, καὶ ἐν Numis. Chronick T. E'.—κλπ. Στράβων, ἐν Γεωγραφ. Νῆσοι.—Ἑλληνικὰ ὑπὸ Ῥαγκαβῆ, Κυκλάδες—Δεκιγάλα, Στατιστ. τῆς νήσου Θήρας.—Κανακάρη, Γεωλογικ. ἱστορ. Θήρας.—Δ. Δρόσου, Ἱστ. τῆς νήσου Τήνου.—Ἀργυροπ. ἐν προλεγ. Διοικήσεως.—Π. Λάμπρου μονογρ. περὶ νομ. Ἀμοργοῦ.—I. K. Σάθα ἐν Τουρκοκρ. Ἑλλ. καὶ I. Νάζη βασιλ. Νάξου κλπ. κλπ. Πολλὰς ἄλλας παραπομπὰς εἰς Ἕλληνας συγγραφεῖς, γεωγράφους καὶ ξένους ἱστοριογράφους παραθέτομεν εἰς διάφορα τῆς παρούσης συγγραφῆς μέρη. Παράβ. δὲ καὶ τὰς προεκτεθείσας παραπομπάς.

(1) « Syrus quam circuitu patere viginti millia passuum prodidere veteres, Mutianus centum sexaginta » Plin. lib. 4. cap. 12.

ρα, καθ' ὅσον τὸ ὑψηλότερον ὄρος κεῖται εἰς πλάτος 37°, 28' 30" Βορ. καὶ εἶνε παράλληλον τοῦ τῆς Μυκώνου ἀπέχοντος εἴκοσι μίλια (1).

Ὄρη. Τὸ ὑψηλότερον τῆς νήσου ὄρος ὁ Πύργος εἶνε ὕψους 1415 ποδῶν (2). Ἡ τοιαύτη ὀνομασία ὑψηλῶν ὀρέων χρησιμευσάντων ὡς προπύργια ἢ ἀκροπόλεις, εἶνε συνήθης ἐν Ἑλλάδι. Καίτοι ἐκ τῆς ὀνομασίας τοῦ ἐν Σύρῳ ὄρους τούτου δὲν ἐξάγεται ἀδιστάκτως ὅτι ἐχρησίμευσε πράγματι ὡς τοιοῦτος ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, οὐχ ἧττον ἀξιοσημείωτον ὅτι ἡ ἑλληνικωτάτη αὕτη ὀνομασία διετηρήθη ἐκ παλαιῶν χρόνων, μὴ διαφθαρεῖσα ἢ ἀντικατασταθεῖσα οὐδ' ἐπὶ τῶν μέσων αἰώνων, οἵτινες πολλὰς παρεμόρφωσαν ὀνοματοθεσίας (3). Ὁ Σύριγγας, ὄρος κείμενον πρὸς τὸ βόρειον τῆς νήσου μέρος, εἶνε ὕψους 943 ποδῶν, ὠνομάσθη δ' οὕτω ἢ ἐκ τοῦ ἐκεῖ ὑπάρχοντος σύριγγος ἀναβλύοντος ὑγιεινότατον μεταλλικὸν ὕδωρ, ἢ ἐκ μυθολογικῆς παραδόσεως περὶ Σύριγγος καὶ Πανός, ὡς περὶ ταύτης γενήσεται ἐν ἄλλῳ τοῦ παρόντος βιβλίου

(1) « Syra ou Syros est située presque au centre des Cyclades, vers le 37° degré 22 minutes de latitude et le 42 degré 14 minutes de longitude. Sa longeur da N. O. ou S. E. est d'environ 14 milles et sa largeur de l'O. à l'E. de 6 à 7 milles; ce qui lui donne au moins 40 milles de côtes, quoique on ne les estime communement qu'à 36 dans le pays ». Abbé De la Rocca Tr. Com. sur les ab. T. A. ch. II. Λεπτομερέστερα ἴδε ἐν Λιμενοδ. I. T. Νόρις, μετάφ. I. Μαυρομ. σ. 377.

(2) Παραβ. χάρ. « Syra island, Syros, serveyd by commander Owen Stanley 1835 ἐν ἀρ. 129.

(3) Ἴδε πλείονα περὶ τῆς ὀνομασίας ταύτης τοῦ ἐν Σύρῳ ὄρους ἐν Ἀνατολ. Επιθ. Τ. Α'. σ. 8.—Ἐκ τῶν παρ' ἐμοὶ δ' εὑρισκομένων ἐγγράφων τῆς Μεσαιωνικῆς Σύρου, πείθομαι ὅτι ἡ ὀνομασία αὕτη παλαιότατα ἀπεδόθη εἰς τὸ ὄρος τοῦτο, ἐξ οὗ συμπεραίνω ὅτι ἐπῆχε τόπον φυσικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἀκροπόλεως ἢ προπυργείου τῶν Συρίων.

μέρει. Τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν μὲ τὸν Σύριγγα ὕψους ὄρος εἶνε ἡ Νῆτες, ὕψους 921 ποδῶν (1). Τὸ ὄρος τοῦτο κεῖται πρὸς τὸ νότιον τῆς νήσου μέρος καὶ ἀπολήγει εἰς ὁμώνυμον ἀκρωτήριον. Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἶνε δυσεύρετος· ἐλλείψει πάσης ἄλλης πιθανωτέρα εἶνε ἡ ἐκ τῆς ὁμηρικῆς λέξεως Νείατα σημαινούσης ἔσχατα, ὡς κειμένου τοῦ ὄρους περὶ τὰ ἄκρα τῆς νήσου (1). Τοιαῦται δὲ ἐτυμολογίαι λέξεων, ἑλκουσῶν τὴν καταγωγὴν ἐξ ὁμηρικῶν ῥιζῶν δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται ὅλως ἀβάσιμοι. Διότι ἐν Σύρῳ λ. χ. πληθὺς ὀνοματοθεσιῶν ὑπάρχει ἀποπνεουσῶν ὁμηρικὴν ἀρχαιοπρέπειαν, ἢ πεζότερον εἰπεῖν, εἰλημμένων ἐκ τοῦ ὁμηρικοῦ λεξιλογίου.

Σχῆμα φυσικῆς ἀκροπόλεως ἔχει τὸ παρὰ τὸν Πύργον ὄρος ἐφ' οὗ κεῖται ἡ Ἄνω χώρα. Διότι καίτοι μόνον 599 ποδῶν ἔχον ὕψος καὶ ἑπομένως κατὰ 1000 περίπου πόδας χαμηλότερον τοῦ γείτονος Πύργου, οὐχ ἧττον ἐχρησίμευσεν ὡς τοιαύτη κατὰ παρελθόντας χρόνους καὶ προεφύλαξε πολλάκις τοὺς Συρίους ἐκ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν. Ὂν ἐκ τοῦ ὄπισθεν δύσβατον, ἀπολήγει εἰς ὀξὺ καὶ περισκοπεῖ ἅπασαν σχεδὸν τὴν περὶ τὴν Σύρον θάλασσαν, ἐφ' ὅσον δὲν κωλύεται ὑπὸ τοῦ ὑψηλοῦ Πύργου.

Ἧττονος ὕψους ὄρη καὶ λόφοι εἰσίν: ὁ Χαρασσών, ἑλληνικωτάτη ὀνομασία καὶ κατάλληλος πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ ὄρους ἕνεκα τῶν ἐπ' αὐτοῦ καταφανῶν φυσικῶν χαραγμῶν (2). Ὁ Βώλακας ὑπέρκειται τῆς θέσεως Ἐπισκοπεῖον· ἐπίσης ἡ ἑλληνικωτάτη αὕτη ὀνομασία ἀρχαιότατα ἀπεδόθη εἰς τὸ ὄρος τοῦτο ἕνεκα τῶν πετρωδῶν βώλων. Ἡ ὀνομασία αὕτη τοῦ Βώλακος μᾶς ἐνθυμίζει τὸ ὁμηρικὸν ἐπίθετον τῆς ἐριβώλακος Φθίας. Ἕτερον ὄρος πρὸς τὸ νότιον τῆς νήσου μέρος

(1) Ἴδε χάρ. Syra.— Owen Stauley.
(2) Ἀνατολ. Ἐπιθ. φυλ. Γ'. ἐπιστ. διατ. σ. 60.

εἶνε τὸ Γ ε ρ ο ῦ σ ι, καὶ Γ ι ο υ ρ ο ῦ σ ι παρά τισι προφερόμενον. Ὀρθότερον ὅμως γράφεται ὅπως καὶ προφέρεται ἤτοι Γ ε ρ ο ῦ σ ι· διότι κατ' ἀρχαιοτάτην τῶν Συρίων παράδοσιν, ἣν ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ 1790 ὁ Abbé De la Rocca ἐκ τοῦ ὄρους τούτου ἐκρημνίζοντο οἱ ὑπέργηροι Σύριοι, ἐξ οὗ καὶ Γ ε ρ ο ῦ σ ι, ἤτοι ὄρος τῶν γερόντων (1). Ἡ ἀρχαιοτάτη δὲ αὕτη τῶν Συρίων παράδοσις συμφωνεῖ μὲ τὴν παρ' Ὁμήρῳ σωζομένην περὶ τοῦ θανάτου τῶν ὑπεργήρων Συρίων (2). ὥστε ἀπέναντι τοσούτων λόγων δὲν φαίνεται βάσιμος ἡ ἐξήγησις τῆς λέξεως προφερομένης, ὡς λέγουσιν Γ ι ο υ ρ ο ῦ σ ι καὶ σημαινούσης τουρκιστὶ ἔφοδον· διότι ἡ ἀρχαιοτάτη αὕτη παράδοσις εἶνε προγενεστέρα τῆς Τουρκικῆς ἐν Σύρῳ δεσποτείας.

Ἕτερον ὄρος πρὸς τὸ βορειανατολικὸν μερος τοῦ Πύργου εἶνε ἡ Κ ά π π α ρ η, ὅπερ ἀπολήγει εἰς τὸ βορειότερον μέρος εἰς τὴν τοποθεσίαν Κ υ π π ε ρ ο ῦ σ α.

Ἕτερον βουνὸν διατηρῆσαν ἐπ' ἴσης ἀκέραιον καὶ ἀμετάβλητον τὴν ὀνομασίαν του εἶνε ὁ Κ ρ ι ό ς, περὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον ἄλλοτε δενδροφυτεῖαι, ὡς ἐξάγω ἐκ τῶν παρ' ἐμοὶ εὑρισκομένων μεσαιωνικῶν πωλητηρίων καὶ ἐγγράφων τῶν Συρίων. Ἕτεροι δὲ λόφοι καὶ λοφῖσκοι εἶνε ὁ Α ἰ θ α ρ γ ο ς, πιθανῶς ὀνομασθεὶς οὕτω ἕνεκα τῶν ἀχρήστων ἤτοι ἀργῶν λίθων (3). Α ὐ γ ό, τὸ παρὰ τὴν χθαμαλὴν παραλίαν τοῦ λιμένος, Τ ρ ί α Λ α γ γ ό ν ι α, ὄρος μὲ τρεῖς βαθείας σχισμάδας, εἰς τὴν μίαν τῶν ὁποίων φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίου κτιρίου (4), Λ ω τ ὸ ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ φυομένου ὁμωνύμου φυτοῦ, Τ ο υ ρ κ ο β ο ῦ ν ι «ὄρος τραχὺ κατὰ τὸ

(1) Abbé De la Rocca Tr. com. sur les ab Tom. I. ch. II. 33.

(2) Ὁμηρ. Ὀδυσ. XV. 412 καὶ ἑξῆς.

(3) Ἴδε Ἀνατ. Ἐπιθ. ἐνθ' ἀνωτέρω.

(4) Αὐτόθι.

βόρειον τῆς νήσου μέρος, ἐπὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ ὁποίου βασίμως δύναται νὰ δοθῇ ἡ ἑρμηνεία τοῦ σοφοῦ Κοραῆ: Τουρκοβοῦνι, ὑπάρχον πανταχοῦ τῶν νήσων, σημαίνει τόπον ὀρεινὸν φυλασσόμενον ἢ κρατούμενον ἀπὸ Τούρκους ».—Δ ῆ λ ι τὸ ὑπερκείμενον τῆς Ἑρμουπόλεως. Περὶ τῆς ὀρεινῆς ταύτης θέσεως συμφωνοῦσι μαρτυρίαι τινες μετὰ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, καθ' ἣν οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ μεταβῶσιν εἰς προσκύνησιν τοῦ ἐν Δήλῳ θεοῦ, προσηύχοντο ἐντεῦθεν, διότι, ὡς ἐκ τῆς τοποθεσίας ὁ περικαλλὴς ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος βεβαίως διεκρίνετο ἐντεῦθεν, ὡς ὁ τῆς ἐν Τήνῳ Εὐαγγελιστρίας σήμερον. Περὶ τῆς παραδόσεως δὲ ταύτης ταῦτα ἔγραφεν ὁ πολυχρονίως καὶ κατὰ βάθος σπουδάσας τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τῶν Συρίων Abbé de la Rocca.

«Θὰ περατώσωμεν τὸ κεφάλαιον τοῦτο διὰ μιᾶς παραδόσεως ἥτις διατηρεῖται μεταξὺ τῶν κατοίκων. Ἐπὶ τρικυμιῶν, ὅταν οἱ ἐναντίοι ἄνεμοι ἐκώλυον τοὺς προσκυνητὰς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν λιμένα τῆς Δήλου καὶ ἠνάγκαζον αὐτοὺς νὰ προσορμίζωνται εἰς τὸν τῆς Σύρου, ἐὰν ἔβλεπον ὅτι οἱ ἐναντίοι ἄνεμοι ἤθελον διαρκέσει ἐπὶ πολὺ ἢ ὅτι αἱ ὑποθέσεις των δὲν τοῖς ἐπέτρεπον νὰ παραμείνωσιν, ἐκαθαρίζοντο (ἐν Σύρῳ) ἐν τῷ ὕδατι τῆς πηγῆς, ὅπερ μετεχειρίζοντο ἐπὶ τούτῳ ἐγγύτατα τοῦ λιμένος, ἔφθανον εἰς τὴν κορυφὴν μικροῦ ὄρους πλησίον κειμένου καὶ ἀντικρὺ τῆς Δήλου καὶ ἐκεῖθεν ἀπηύθυνον τῷ Ἀπόλλωνι τὰς προσευχάς των, τὰς προσφορὰς καὶ τὰς θυσίας των. Τὸ βουνὸν τοῦτο διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ὠνομάζετο ὄρος τῆς Δήλου, τὸ καλοῦμεν δ' ἔτι Δ ῆ λ ι». (Abbé de la Rocca Tom. A' ch. II). Ὑπάρχει δὲ πληθὺς ἄλλων ὀρεινῶν θέσεων ἢ λοφίσκων, διατηρούντων μέχρι σήμερον τὰς Ἑλληνικάς των ὀνομασίας (1).

---

(1) Τοιαῦται ὀρειναὶ θέσεις εἶνε αἱ ἑξῆς: *Καταφυά*, *Μαῦρος κρεμνός*, *Κόφα*, *Πάγος*, *Σχιζομεραῖς*, *Τρία ἀδέλφια*, *Τοῦρλος*, (ἴσως ἐκ τοῦ Τροῦλλος, οὗ φέρει τὸ σχῆμα). *Φιρές*, *Ψαχρό*, *Ἀμάραντον* (ςοῦ),

Λιμένες καὶ ὅρμοι. — Κυριώτερον μὲν δύο εἰσὶν οἱ λιμένες, ἀλλ' ἡ νῆσος ἔχει καὶ ἄλλους μικροτέρους, ἤτοι ὅρμους, ὧν αἱ ὀνομασίαι ἐκτίθενται εἰς τοὺς λεπτομερεῖς γεωγραφικοὺς καὶ ὑδρογραφικοὺς χάρτας τῆς νήσου. Εὐρυχωρότερος μὲν τῶν δύο λιμένων εἶνε σήμερον ὁ τῆς Ἑρμουπόλεως, ἔχον περιφέρειαν ὁλικὴν 3,650 μέτρων, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ ἀπέναντι τῆς προκυμαίας Κάδου καὶ λήγουσαν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ μέχρι τοῦδε κατασκευασθέντος ἐξ 135 μέτρων μήκους προ-

---

Θρί, (ἄνωθεν τοῦ Χαλανδίρου) *Σκόπελος* (λόφος κατὰ τὸ μεσημβρινὸν τῆς νήσου), *Φωλιαίς*, *Πήδημα*, *'Εριυλὸ*, ἢ *'Ορεινὸ*, *Καταβάτης*, *Κακιὰ Στεφάνα*, *Τρυπητὴ*, *'Ραχαμὸς*, *'Αρμακᾶς* (ἐκ τοῦ "Ερμαξ-"Ερκος. "Ιδε 'Ανατ. 'Επ. ἐνθ' ἀνωτέρω). *'Αληθινὴ*, *'Ανδριαὶς*, (ἴσως ἐκ τοῦ ἀδρὺς-ἄδενδρος), *Γλάροντας* (ἴσως ἐκ τοῦ γλάρου 'Υλάρου ἢ Λάρου). "Ετεροι λοφῖσκοι εἶνε τὰ *Καμπιὰ*, ἄνωθεν τοῦ *Βῆσσα*, *Κολωνάκι*, *Κασίδης*, *Σκληρὴ* κλπ. "Ηττονος δὲ λόγου ἄξιαι τοποθεσίαι, φέρουσαι μάλιστα καὶ ξενικάς τὸ πλεῖστον ὀνομασίας εἶνε αἱ ἑξῆς, περιεχόμεναι καὶ ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐπιστολ. διατριβῇ τῆς 'Αν. 'Επιθ. καὶ τῆς Πανδώρας. *'Εμπάτι*, *Μούδια*, *'Αχλάδι*, *Μύτακα*, *Πετροβοῦνι*, *Γαδουροκυλίστρα*, *Κακοβοῦνι*, *'Οβριόκαστρον*, *Λειά*, *Μαυροβοῦνι*, *Μαύρη μάνδρα*, *Καραμπογιά*, *Κακὸς Κατήφορος*, *Χάλανδρα*, *Χαλικολόγος*, *'Αργαλιό*, *'Ατελιό*, *"Ασπρη Φοντάνα*, *'Ασήκωτο*, *Βάρδια*, *Δαμαλᾶς*, *Καταστέα*, *Καλόγερος*, *Κουκουφᾶς*, *Κορακόπετρα*, *Κίστρινο*, *Διαροπή*, *Λουπαρδάκι*, *Μεγαλεῦκι*, *Μεσόραχη*, *Μαύρη Φοντάνα*, *Ξυλοκοπή*, *'Ιψά*, *Καβεῖρι*, *Πλάτο*, *Πλατουλό*, *Περδίκι*, *Πιναχωτή*, *Πλατοῦρα*, *Πομόνι*, *'Ροζιά*, *'Ρικοπό*, *'Ρόπακας*, *Στελιά*, *Φανερό*, *Φαρφουρί*, *Φώκια*, *Ζιὰ-Βουνὶ*, κλπ. κλπ.

Σημειωτέον ὅτι πλεῖσται ἄλλαι ὀρειναὶ θέσεις καὶ ὀροπέδια ὠνομάσθησαν μεταγενεστέρως ἢ ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν κτισθέντων ναϊδίων, ἢ ἐξ ἰδιοκτητῶν οἰκιῶν ἢ γαιῶν οἷον: Σταυρὸς, Σὰ Γιάκωμος, 'Αγ. Στέφανος, "Αϊς Λουκᾶς, "Αϊς 'Ανδρέας, 'Αγία Παρασκευή, 'Αγιὰ Βακοῦ, Ταξιάρχης, 'Ασώματοι, Παντάνασσα, Φανερωμένη, Σὰν νερὸ, 'Αγία "Αννα, κλπ. Αἱ δὲ λαβοῦσαι τὸ ὄνομα πιθανώτατα ἐκ τῶν ἰδιοκτη-

μώλου, κατὰ μέσον δὲ ὅρον βάθος 14 μέτρ., Περικλείει δὲ ὁ λιμὴν οὗτος ἑτέρους τρεῖς ὁρμίσκους, τὸν τοῦ Λοιμοκαθαρτηρίου, τὸν τοῦ Πακτωτηρίου καὶ τὸν τῆς Σανιτᾶς ἢ Προκυμαίας. Ἀλλὰ πρό τινων δεκαετηρίδων, ὅτε ἦτο τὸ ἐνωθὲν σήμερον Νησάκι, κεχωρισμένον τῆς νήσου, ὁ λιμὴν οὗτος δὲν ἦτο τοσοῦτον εὐρύχωρος καὶ ἀπρόσβλητος ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους ὅπως σήμερον. Σήμερον οὗτος εἶναι ὁ κεντρικὸς τῆς νήσου λιμήν, ἕνεκα τῆς Ἑρμουπόλεως, ἥτις τὸν κατέστησε τοιοῦτον. Οὐχ ἧττον ἀναντιῤῥήτως οὗτος ἦτο ὁ λιμὴν ἀνέκαθεν τῆς ἑτέρας τῶν δύο ἀρχαίων πόλεων τῆς νήσου, φερούσης τὸ αὐτὸ μὲ τὴν νῆσον ὄνομα. Ἡ θάλασσα ἥτις μέχρι τοῦ 1821 ἔφθανε μέχρι τῆς κεντρικῆς πλατείας τῆς Ἑρμουπόλεως, ἐφ' ἧς ἐφύοντο βοῦρλα καὶ φύκη εὑρίσκοντο, συμπεραίνω ὅτι μεταγενεστέρως ὑπερεπήδησε τὰ ὅριά της καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς πλατείας, ὠφεληθεῖσα ἴσως ἔκ τινος ὑφέσεως τοῦ παραμελημένου ἐδάφους ἢ ἐκ τῶν ῥευμάτων τῶν ἐκ τῆς βροχῆς, ἅτινα γυμνώσαντα βαθμηδὸν τὸ παράλιον ἐκ τῶν χωμάτων καὶ ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως, τὸ κατέστησαν χθαμαλώτερον. Τοῦτο δὲ συμπεραίνω κυρίως ἐκ τοῦ ἑξῆς. Ἡ ἀρχαία πόλις ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἰδίου παραλίου ἐφ' οὗ καὶ ἡ σημερινὴ ἀγορά, ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ Ξηροκάμπου ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀφ' ἑτέρου. Τοῦτο δὲ τεκμαίρεται ἐκ τῆς θέσεως ἐν ᾗ

τῶν εἶναι: Στ' Ἀφόκου, Ἀνδριώτη (στοῦ), Ἀρβανίτη (στοῦ), Μπαμπακᾶ (στοῦ), Ἀβράμη (τοῦ), Ψύχα (ἢ Μαυροβοῦνι) Περσέλη (τοῦ), Σαντορινιοῦ (στοῦ), Τερέτου (τοῦ), Φιριάτσι (στοῦ), Σάντου (στοῦ) κλπ. Αἱ ὀνοματοθεσίαι αὗται εἶνε ἀξιοσημείωτοι πολλῷ μᾶλλον καθότι θὰ χρησιμεύσωσιν εἴς τινα ζητήματα ἢ μᾶλλον θέματα τῆς ἱστορίας Σύρου ὡς ἐν ἄλλοις κεφαλαίοις θέλουσιν ἐκτεθῆ.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων τοποθεσιῶν, *Τάλαντα*, *Μάννα*, *Κροῦσα* ἢ *Χροῦσα*, *Κοῦμμός*, *Κόμητο*, *Βάρη*, *Ἑλληνικό*, *Παραυλιά*, *Ὑδραὸς*, *Βῆσσα*, *Παρακοπή*, κλπ. γενήσεται ἀλλαχοῦ λόγος.

εὑρέθησαν τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου θεάτρου (1), ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀνδριανοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τῆς Κοιμήσεως, καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων λουτρῶν ἐπὶ τῶν θεμελίων τοῦ ἐν τῇ Πλατείᾳ Παντοπωλείου, καὶ τελευταῖον ἐκ πλακὸς μετὰ γραμμάτων εὑρεθείσης εἰς τὸ παράλιον τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ (2). Κ' ἐπὶ ἄλλων δὲ στηρίζω τὴν γνώμην μου ταύτην περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἀρχαίου λιμένος καὶ τῆς πόλεως, ὡς θέλει ἰδεῖ ὁ ἀναγνώστης ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

Ὁ ἕτερος τῶν λιμένων κείμενος ἐπὶ τοῦ μεσημβρινο-δυτικοῦ μέρους τῆς νήσου εἶνε ὁ τοῦ Φοίνικος καὶ Ποσειδείων. Ὁ λιμὴν οὗτος καίτοι μὴ εὐρύχωρος καὶ ἐξησφαλισμένος ὑπὸ τῶν προσβαλλόντων αὐτὸν νοτίων ἀνέμων, ἠδύνατο οὐχ ἧττον νὰ κατασταθῇ τοιοῦτος καὶ ἴσως κρείττων τοῦ πρωτεύοντος σήμερον λιμένος τῆς νήσου, ἐὰν οἱ παρακείμενοι τοῦ στομίου του βράχοι ἡνοῦντο διὰ μικρᾶς δαπάνης μετὰ τῆς ξηρᾶς. Ἐπὶ τοῦ μεσημβρινωτέρου μέρους τοῦ λιμένος, ἔνθα κεῖται ἡ ἐξοχὴ Φοίνικας διακρίνονται ἐπὶ τοῦ παραλίου ἴχνη ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας προκυμαίας, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ὁ λιμὴν οὗτος οὐ μόνον ἐχρησίμευεν ὡς τοιοῦτος εἰς τὴν ἑτέραν πόλιν τῆς ἀρχαίας Σύρου, ἀλλ' εἶχε καὶ προκυμαίαν μεγάλην καὶ λιθόκτιστον (3). Ὡς δὲ θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷ περὶ τῶν δύο ἀρχαίων τῆς νήσου πόλεων κεφαλαίῳ, ἡ ἐνταῦθα κειμένη ἄλλοτε πόλις ἐπεξετείνετο μέχρι τοῦ παραλίου καὶ πιθανῶς πέραν αὐτοῦ, μέρος δὲ αὐτῆς κατεβυθίσθη ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης, ἢ ἕνεκα βαθμιαίας ὑφέσεως τοῦ χθαμαλοῦ ἐδάφους

---

(1) Ἤτοι ἐν ᾗ θέσει κεῖται σήμερον ἡ οἰκία τοῦ Κυρ. Κ. Ἀλεξίου. Τὰ ἐρείπια ταῦτα ἀνεγνωρίσθησαν ὑφ' ὅλων τῶν ἀρχαιολόγων τῶν ἰδόντων αὐτὰ ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸ ἀρχαῖον θέατρον ὡς θέλομεν ἰδεῖ.

(2) Περὶ τούτων γενήσεται ὁ προσήκων λόγος ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

(3) Revue archeologique Rr. annèe X Octobre 1862.

τοῦ Φοίνικος ἢ ἕνεκα σεισμῶν εἰς ἄγνωστον συμβάντων ἐποχὴν, ἴσως δὲ καθ' ἣν πλέον ἐποχὴν ἡ πόλις εἶχεν ἐρημωθῆ (1). Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δὲ πολλῶν εἰκασιῶν, συμπεραίνω ὅτι ὁ λιμὴν οὗτος ἦτο τὸ πρῶτον ὁρμητήριον τῶν πρώτων τῆς νήσου οἰκιστῶν Φοινίκων, οἵτινες ἀπέδωκαν οὐ μόνον εἰς τὸν λιμένα τοῦτον τὸ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν ὠνόμασαν φοινικιστὶ καὶ πολλὰ μαρτύρια τῆς παλαίτατα αὐτόθι διαμονῆς των ἀφῆκαν (2). Καὶ σήμερον δὲ ὁ λιμὴν οὗτος χρησιμεύει ὡς ὁρμητήριον πλοιαρίων, ὁσάκις οἱ βόρειοι ἄνεμοι κωλύουσιν αὐτὰ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἑρμουπόλεως.

Ἄξιοι λόγου ὅρμοι εἶνε μόνον ὁ τῆς Β ά ρ η ς καὶ ὁ τοῦ Κ ί ν ι. Ὁ μὲν κεῖται ἐπὶ τοῦ νοτιανατολικοῦ μέρους τῆς νήσου, ἔχων ὁμώνυμον ἐξοχήν. Καίτοι δὲ ἀβαθὴς κατὰ τὸ πλεῖστον, οὐχ ἧττον ὅμως χρησιμεύει ὡς προσωρινὸν ὁρμητήριον πλοιαρίων, μὴ προσβαλλόμενος ὑπὸ τῶν βορείων ἀνέμων (3). Ὁ δὲ, ὁ τοῦ Κ ί ν ι, τῆς αὐτῆς χωρητικότητος ὅρμος κείμενος βορειότερον τῆς Βάρης καὶ ἔχων ἐπίσης ὁμώνυμον ἐξοχικὸν χωρίον, δὲν εἶνε μείζονος λόγου ἄξιος. Ὁρμίσκοι δὲ πλεῖστοι περὶ τὴν νῆσον ὑπάρχουσιν· ἐπὶ μὲν τοῦ βορειοανατολικοῦ μέρους τῆς νήσου κατὰ σειρὰν κεῖνται οἱ ἑξῆς Π έ ρ α μ α, Κ λ ε ι σ ο ῦ ρ α, Λ ο ύ λ α, Κ α μ ί ν ι, Β α π ό ρ ι α, Ἀ ζ ό λ ι μ ν ο ς, Ἀ β ί λ λ α, Κ ό χ λ α κ α ς, Ἀ μ π έ λ α κλπ. Δυτικο-μεσημβρινῶς δὲ κεῖνται περὶ μὲν τὸ Κίνι, ὁ ὁρμίσκος Ξ α ρ α θ ο ῦ μ α (4) κατόπιν Θ α ν ᾳ ὰ κλπ. βορειότερον δὲ Γ ρ ά μ μ α τ α κλπ.

Ἀ κ ρ α ι ἢ Ἀκρωτήρια. Βορειότερον μὲν πάντων ὁ Σ τ ρ ί-

---

(1) Ἴδε τὸ κεφάλαιον «Αἱ δύο πόλεις τῆς Σύρου».

(2) Περὶ τούτου ἐν τῷ ἑξῆς κεφαλαίῳ.

(3) Περὶ τὸν ὅρμον τοῦτον ὑπάρχουσιν ὕφαλοί τινες ἐπικίνδυνοι ἐνίοτε εἰς τὰ πλοιάρια. Εὐτυχῶς ἐσχάτως διετάχθη ἡ ἐπ' αὐτῶν ἀνέγερσις λευκῶν κιόνων πρὸς διάκρισιν αὐτῶν.

(4) Ἴδε τοὺς μνημονευομ. ὄπισθεν γεωγ. καὶ ὑδρ. χάρτας Σύρου.

μ ε σ σ ο ς (1), νοτιώτερον δὲ τὸ Β ε λ ο σ τ ά σ ι, ἀξιοσημείωτος ὀνομασία, σημαίνουσα τὸν τόπον, ἔνθα στήνεται ἡ βελόστασις, ἤτοι μηχανὴ δι' ἧς ρίπτουσι βέλη. Βεβαίως δὲ ἡ ὀνομασία αὕτη δὲν ἀπεδόθη ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἔχει λόγον τινα ὡς καὶ ἄλλαι τῆς νήσου ὀνοματοθεσίαι καὶ ἄκραι. Βορειοανατολικῶς δὲ κεῖνται κατὰ σειρὰν αἱ ἑξῆς ἄκραι. Μ ο υ σ τ α φ ᾶ ς, ὀνομασθεὶς οὕτω ἐκ συμβάντος τινος, διασωθέντος ἐν παραδόσει, καθ' ἣν ἐκρημνίσθη ἐκεῖθεν Μ ο υ σ τ α φ ᾶ ς τις, ὑπὸ Συρίου χωρικοῦ, τιμωρήσαντος αὐτὸν διὰ τὴν ἥκιστα ἔντιμον πρὸς τὴν σύζυγόν του συμπεριφοράν. Μετ' αὐτὸν παράκειται ὁ Κ α λ ό γ ε ρ ο ς καὶ τὰ Τ ρ ο ξ ύ λ ι α, κατόπιν Σ τ ρ ί φ τ ι, Ἄ ρ μ ε ν ο, (ἴσως ἐξ εὑρεθέντος ἐκεῖ που ἁ ρ μ έ ν ο υ ναυαγήσαντος πλοίου) Κ ά β ο ς, Κ α κ α μ ά σ τ ι (;), Τ ρ ί φ α, Κ α τ ε ρ α κ ά κ ι, Ξ ό ν τ ρ α, Ἀ χ λ ά δ ι, Χ α σ ά ν ι, Φ η ρ ά, Μ α ῦ ρ ο ς, Β α σ ά λ ο, Ἀ σ π ρ ο φ υ λ λ ά δ α κλπ. Δυτικομεσημβρινῶς δὲ τὸ Ἀ σ ί κ ο π ο, Κ α π ε τ α ν ά κ ι, Θ α ν ȝ ά, Δ ε λ φ ί ν ι, Τ ρ α ί κ τ α (;) Σ α ρ α κ ί ν ι κ ο, Μ ε γ ά λ ο, Π ά λ ο ς κλπ.

Ν η σ ί δ ι α ἢ βράχοι. Μεγαλείτερον νησίδιον εἶνε τὸ πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀντικρὺ σχεδὸν τοῦ λιμένος κείμενον καὶ καλούμενον Γ ά δ α ρ ο ς ἢ Φ α ν ά ρ ι. Κεῖται 3)4 μιλίου μακρὰν τοῦ λιμένος Σύρου. Ἐπ' αὐτοῦ εὑρίσκεται φάρος, οὗ τὸ φῶς διακρίνεται εἰς 20 μιλίων ἀπόστασιν. Κτισθεὶς κατὰ τὸ 1844 ἔχει ὕψος 25, 5, μέτρων, πλάτος 37ο, 25', 30'' μῆκ. 22ο 38' 27'' (2)· Θέλομεν ἴδει ὅτι τὸ νησίδιον τοῦτο ἐχρησίμευσέ πο-

---

(1) Ῥητέον ὅτι ἐν τῇ παρούσῃ συντόμῳ τοπογραφικῇ ἐκθέσει ἔχω ὑπ' ὄψιν μου διαφόρους τῆς Σύρου τοπογραφικοὺς καὶ ὑδρογραφικοὺς χάρτας, ἐν οἷς τόν τε τοῦ Owen Stanley καὶ Carte be la Gréce redigée et gravée au depòt de la guerre d' après la trianculation et les levés éxecutés par les officiers du corps d' état major etc 1852,

(2) Ι. Γ. Νόρις, Λιμεν. μεταφ. Ι. Μαυρ. σ. 377.

τε καὶ ὡς λοιμοκαθαρτήριον καὶ νοσοκομεῖον διά τε τοὺς Συρίους καὶ τοὺς ναυτιλλομένους ἐν ἐποχῇ δεινῆς νόσου καὶ ὡς καταφύγιον τῶν πειρατῶν·

Πλησίον τοῦ νησιδίου Φανάρι, κεῖται τὸ σήμερον λεγόμενον Ἀ σ π ρ ο ν ῆ σ ι, παρουσιάζον δύο προβολὰς ἢ προεξοχὰς ἀνίσους (1). Ἐκ τῶν ὄπισθεν, ἤτοι νοτιώτερον εἶνε ἀποτόμως κεκολοβωμένον, βορειότερον δὲ εἶνε χθαμαλὸν καὶ παρουσιάζει ἅλυσσον σκοπέλων καὶ ὑφάλων ἐπικινδύνων εἰς τὰ πλοῖα. Ἐπὶ τοῦ πετρώδους αὐτοῦ ἐδάφους ὑπάρχουσι πολλαὶ αἶγες· χρησιμεύει δ' ἔστιν ὅτε, καὶ ὡς καταφύγιον τῶν ἁλιέων ἐν καιρῷ τρικυμιῶν.

Ἐπὶ δὲ τοῦ δυτικομεσημβρινοῦ μέρους τῆς νήσου κεῖνται πρὸ μὲν τοῦ λιμένος Ποσειδείων αἱ νησῖδες ἢ βράχοι Ψ α θ ο ν ῆ σ ι, Σ τ ρ ο γ γ υ λ ὸ καὶ Σ χ ι ν ο ν ῆ σ ι, ἐκ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀφθόνως φυομένων σχίνων· πρὸς δὲ τὸ μεσημβρινο βόρειον μέρος κεῖται ἡ νησὶς Β α ρ β α ρ ο ῦ σ α, λαβοῦσα τὸ ὄνομα πιθανῶς ἐκ πειρατικοῦ τινος ἐπεισοδίου τῆς ἱστορίας Σύρου, ἀξία δὲ λόγου διὰ τὸ ἐπ' αὐτῆς ναυάγιον Τουρκικῆς φρεγάτας διαφυγούσης τὴν παρὰ τὸν Καφηρέα καταδίωξιν τοῦ ναυάρχου Σαχτούρη.

Περὶ τῆς νήσου Γ υ ά ρ ο υ ἥτις ἀνῆκε τῇ Σύρῳ, δωρηθεῖσα αὐτῇ ὑπὸ τῆς Σάχ Σουλτάνας γενήσεται ἀλλαχοῦ λόγος.

Περὶ δὲ τῶν μεσογείων μερῶν τῆς νήσου σημειῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τοπογραφικῶν σημειώσεων τὰ ἑξῆς.

Τὸ μεσογειότερον μέρος τῆς νήσου καλεῖται Μ έ σ α Μ ε ρ ι ά. Περὶ τούτου δὲ γράφει τὰ ἑξῆς ὁ κατὰ τὸ 1790 ἐκδοὺς τὰς περὶ Σύρου σημειώσεις του Abbé de la Rocca. «Ἡ διαίρεσις τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου εἰς δύο πόλεις, περὶ ὧν λαλεῖ ὁ ποιητὴς Ὅμηρος, παρίσταται ἴσως διὰ τοῦ μέρους, ὅπερ σήμερον

(1) Ι. Γ. Νόρις μεταφ. Ι. Μαυρ. σ. 377.

καλεῖται Μ έ σ α Μ ε ρ ι ὰ καὶ διὰ τοῦ ἑτέρου μέρους τοῦ καλουμένου Ἔ ξ ω Μ ε ρ ι ὰ καὶ δι' ἑνὸς τοίχου, ὅστις κατὰ τὴν παράδοσιν, ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους τῆς θαλάσσης καὶ ἐτελεύτα εἰς τὸ ἕτερον, διαχωρίζον τὴν νῆσον εἰς δύο μέρη (1).

Ἧττον γνωστὴ σήμερον ἀλλ' ἀξία λόγου εἶναι ἡ τοποθεσία Ἑ λ λ η ν ι κ ό. Ἐκ πολλῶν μαρτυριῶν γινώσκομεν ὅτι εἰς διάφορα τῆς νήσου μέρη ὑπῆρχον κωμοπόλεις διατηρήσασαι μέχρι τινος τὰ ἀρχαῖα ἐρείπιά των. Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης Ἑλληνικὸ, ὑπῆρχον μέχρι τινος ἴχνη ἐρειπίων ἀρχαίας κωμοπόλεως, σήμερον ἐξαλειφθέντα (1). Περὶ δὲ τοῦ κατὰ τὸ βορειονατολικὸν μέρος τῆς νήσου σπηλαίου, λεγομένου σπηλαίου τοῦ Φ ε ρ ε κ ύ δ ο υ ς, περὶ τοῦ ἑτέρου ὑπογείου σπηλαίου τοῦ παρὰ τὴν Ἀ λ η θ ι ν ὴ ν καὶ Ἁ γ ί α ν Ἄ ν ν α ν, ἔχοντος οὐχί μικρὰν ἔκτασιν, περὶ οὗ ἀπεφάνθησαν τινες ὅτι εἶνε τοῦ Φερεκίδους (2) ὡς καὶ περὶ ἄλλων τινων σπηλαίων τοῦ μὲν παρὰ τὴν Ἀ μ π έ λ α ν καὶ τὰς Ν ή τ α ς, τοῦ δὲ παρὰ τὴν Κ υ π π ε ρ ο ῦ σ α ν θὰ ποιήσω λόγον ἐν τῷ περὶ σπηλαίου καὶ ἡλιο-

---

(1) Ab. De la Rocca Tr. com. sur les ab tom. I ch. II.

(1) Περὶ τούτου ἀναγινώσκω ἐν τῇ Ἀνατ. Ἐπιθ. Γιλ. Ι. 6. 220. «Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ, θέσις ὀνομασθεῖσα ἴσως ἕνεκα παρακειμένου τίνος κτιρίου μὴ ὑπάρχοντος ἤδη, διότι ὁ λαὸς πᾶν κτίριον ἀρχαῖον ὅπως δήποτε καλεῖ Ἑλληνικὸν, Λνικὸν ἢ Ἑλληνόκαστρον καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς πλεῖστα μέρη ὑπάρχουσι θέσεις ὑπὸ τὰς ὀνομασίας ταύτας. Ἑ λ λ η ν ι κ ὰ, καλεῖται παρὰ τὸ Ῥέθεμνον τῆς Κρήτης θέσις μὲ ἐρείπια ἀρχαίου κτιρίου, ὁμοίως ἐν Εὐβοίᾳ παρὰ τὸ Ξηροχώριον, ἐν Ἄνδρῳ, Κεφαλληνίᾳ, Σερίφῳ, Κέᾳ, Κιμώλῳ, Ἀττικῇ, Ἀστυπαλαία καὶ ἀλλαχοῦ· παρ' Ἡροδότῳ ἀναφέρεται ἱερὸν ἐν Αἰγύπτῳ κτισθὲν ὑπὸ Ἑλλήνων καλούμενον Ἑλληνικόν». Ἴδε παραπ. Απομ. Κρητων Κριτοβ. 6. 560 Στατιστ. Συνοικ. Ἑλλ. Ἰωαν. 6. 12— Schimdt Dai Volksleben der Neugriechen Tom,. Α. σ. 209 — Ἀττικὰ Δ. Σουρ. 6. 78, 88— Ἡροδ. Β. 178.

(2) Ἱστορ. Περιλ. Σύρου καὶ Ἑρμουπ. Ι Ι Ζωντ. ἐν σ. 32—39

τροπίου τοῦ Φερεκύδους κεφαλαίῳ. Ἐπ' ἴσης θέλει γίνει ὁ προσήκων λόγος περὶ τῶν θέσεων Σ κ λ η π ὶ καὶ Κ α β ε ῖ ρ ι καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν περὶ ἀρχαίων ναῶν εἰκασιῶν, ὡς καὶ περὶ τῆς Π α ν α υ λ ι ᾶ ς καὶ Χ α λ ά ν δ ρ ω ν.

Περὶ τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου ὑπὸ γεωλογικὴν καὶ ὀρυκτολογικὴν ἔποψιν σημειῶ τὰ ἑξῆς.

Τὸ ἔδαφος τῆς Σύρου τὸ παριστάμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοσοῦτον πετρῶδες καὶ ἄγονον, δὲν εἶνε τοιοῦτον ἐξεταζόμενον ἐπισταμένως. Γειτνιάζον μὲ τὰς πλουσίας εἰς μεταλλεῖα νήσους τὴν Πάρον, τὴν γόνιμον Νάξον, τὴν ἄλλοτε χρυσοφόρον Σίφνον, τὴν σιδηρᾶν Σέριφον καὶ τὰς λοιπὰς περὶ αὐτὴν νήσους δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦνε ὅλως ἀμέτοχον τῶν γεωλογικῶν καὶ ὀρυκτολογικῶν ἰδιοτήτων τῶν περὶ αὐτὴν νήσων. Ἤδη πρὸ χρόνου πολλοῦ ἡ ἐκ Γαλλίας ἐλθοῦσα εἰς Ἑλλάδα ἐπιστημονικὴ ἐπιτροπὴ ἀνομολογεῖ ὅτι ἡ Σύρος περιέχει σίδηρον ὅστις καλλιεργηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων δύναται καὶ πρὸς τοὺς νεωτέρους ἔτι νὰ καταστῇ ὠφέλιμος (1). «Μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῆς νήσου Σύρου, μοὶ ἐπιστέλλει ὁ καθηγητὴς Κ. Λάνδερερ, τελευταίως ἀνακαλυφθέντων ὀρυκτῶν, ἀνευρέθησαν ὀρυκτὰ τοῦ χαλκοῦ ἐμπεριέχοντα τὸ πράσινον τοῦ χαλκοῦ καὶ τὸν μαλαχίτην. Ἐλπίζομεν ὅτι πλησίον αὐτῶν θ' ἀνευρεθῇ τὸ καλούμενον ποικιλόχρουν καὶ τὸ ἐρυθροῦν ἡπατικὸν χαλκοῦχον ὀρυκτὸν, καλούμενον ὀρυκτολογικῶς Buntkapfenerz τὸ ὁποῖον εἶνε ἐκμεταλλεύσιμον. Ἐπειδὴ ὑπάρχουσιν εἰς Σύρον ὀρυκτὰ πράσινα κατὰ τὸ χρῶμα, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὰ χαλκοῦχα, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἐμπεριέχουσι χαλκὸν, δύνανται διά τινος χημικῆς ἐργασίας νὰ διακριθῶσιν τῶν ἄλλων ἀπατηλῶν ὀρυκτῶν». Καὶ ἐξ ἄλλων δὲ ὀρυκταλογικῶν σημειώσεων τοῦ ἀξιοτίμου συγγραφέως καθηγητοῦ ἐξάγω ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς Σύρου περιέχει σί-

(1) Βλ. Expedition scientifique de Morée etc.—Λαύρ. Οἴκον ἔνθ' ἀνωτέρω.

δηρον ἀρκετὸν, ἰδίως δὲ, κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ ῥηθέντος ἐπιστήμονος, κατὰ τὴν θέσιν Μαύρη σπηλιά. Ἐξ ἰδίων παρατηρήσεων ἐπιπροσθέτω ὅτι συμφώνως τῇ προμνημονευθείσῃ μαρτυρίᾳ δύναταί τις νὰ διακρίνῃ λείψανα ἀρχαίου μεταλλείου ἐν Σύρῳ, ἢ τουλάχιστον μέρος εἰς ὃ ἐγένετο ἀπόπειρα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πρὸς ἐκμετάλλευσιν. Ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὄρους Νῆτες καὶ παρὰ τὴν Ἀμπέλαν ὑπάρχει σπήλαιόν τι εὐρὺ, οὗ τὸ ἔνδον εἶνε σιδηρόχρουν καὶ ἔχει δύο διεξόδους μίαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλην πρὸς βάραθρον σκοτεινὸν καὶ ἐπικίνδυνον. Ἐπ' ἴσης ἐν ἑτέρᾳ θέσει, παρὰ τὴν τοποθεσίαν Ἀληθινή, ἔνθα σήμερον ἐργάζονται οἱ Σίφνιοι πηλοπλάσται, ὑπῆρχε μέχρι τοῦ 1842 ὀπὴ, δι' ἧς κατέβαινον εἰς ὑπόγειον σπήλαιον, ὅπερ, κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν ἐπισκεφθέντων αὐτὸ, ἦτο ἐκτάσεως οὐχὶ μικρᾶς (1). Αἱ ἀπόπειραί μου πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ βαραθρώδους τούτου σπηλαίου ἀπέβησαν μάταιαι, διότι πρὸ πολλῶν ἐτῶν οἱ χωρικοὶ εἶχον κτίσει τὴν ὀπὴν ὅπως προφυλάττωσι τὰ ζῶά των ἀπὸ τὰς εἰς αὐτὴν πτώσεις. Τέλος ἐκ διαφόρων χημικῶν ἀναλύσεων ἀπεδείχθη ὅτι ὑπάρχει ἀρκετὸς σίδηρος εἰς πολλὰ τῆς νήσου μέρη, ἰδίως δὲ περὶ τὴν Κλεισούραν, τὴν Μαύρην Σπηλιὰν κλπ. ἐνδεχόμενον δὲ δι' ἐπισταμένης ἐρεύνης ν' ἀνευρεθῇ καὶ μέταλλον τοῦ μαγκανίου (manganése oxydé noir) καὶ τιτάνιον (titane) καὶ ἄλλα συγγενῆ ὀρυκτὰ (2).

Καὶ μεταλλικῶν ὑδάτων δὲν στερεῖται ἡ νῆσος, μολονότι ἡ κυρίως μεταλλικὴ πηγὴ τῶν Χρούσων ἠφανίσθη δι' ἀνορύξεως φρέατος πλησίον αὐτῆς. Περὶ τῆς μεταλλικῆς ταύτης πηγῆς ἀρκοῦντα ἐποίησε λόγον ἐν τῷ Ἰατρικῷ αὐτοῦ ὁδηγῷ ὁ ἰατρὸς καὶ νομάρχης τότε Κυκλάδων Α. Ζυγομαλᾶς κατὰ τὸ 1860 (3).

(1) Ἴδε Ἱστ. Περ. Σύρου Ἑρμουπ. 1842. σ. 32 καὶ ἑξῆς.
(2) Πολιτειογρ. Πληροφ. Ἑλλ. 1867 σελ. 125
(3) Εἰς τὰ Χροῦσα τῆς Σύρου ὑπάρχει πηγὴ ὕδατος ἔχοντος

Ἡ πηγὴ αὕτη ἔκειτο εἰς τὴν δενδρόφυτον χαράδραν τῆς ἐξοχῆς Χ ρ ο ῦ σ α. Ἕνεκα δὲ τῶν συστατικῶν στοιχείων τοῦ ὕδατος ἦτο πολύτιμος διά τινας δισιάτους ἀσθενείας· πολλοὶ δὲ ἀσθενεῖς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰατροῦ καὶ τότε νομάρχου ἰάθησαν. Ἀλλά, « τὸ πολύτιμον τοῦτο ὕδωρ, ἐπιπροσθέτει ὁ συγγραφεύς, ἠφανίσθη σχεδόν, ὡς μᾶς ἐβεβαίωσαν ἕνεκα διαρρήξεως φρέατός τινος ὀλίγα βήματα μακρὰν ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ. Τὸ δυστύχημα τοῦτο δὲν ἤθελε συμβῆ ἐὰν τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τῆς Ἑλλάδος ὑπεβάλλοντο εἰς διοικητικὰ καὶ ἀστυνομικὰ μέτρα ὅμοια τῶν ληφθέντων ἐν Γαλλίᾳ» (1).

Ἐπ' ἴσης τὸ ὕδωρ τοῦ Σ ύ ρ ι γ γ ο ς φημίζεται ὡς ἰαματικὸν ἕνεκα τῶν μεταλλικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων, πολλοὶ δὲ ἰάθησαν τινων κοιλιακῶν νοσημάτων καὶ ἔτι χρῶνται αὐτῷ. Πιθανώτατα δὲ εἶνε καὶ τοῦτο διακλάδωσις τῆς μεταλλικῆς φλεβός, ἥτις διήρχετο καὶ διὰ τῆς εἰρημένης ἐν τῇ ἐξοχῇ Χ ρ ο ῦ σ α πηγῆς.

τὴν ἀρετὴν νὰ θεραπεύῃ τὰ ἐξανθήματα καὶ πολλὰς ἀλλοιώσεις τῆς κάτω κοιλίας διὰ μόνης τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ χρήσεως. Ἐκ δὲ τῆς γεύσεως τοῦ ὕδατος τούτου, τοῦ ὁποίου ἡ θερμοκρασία εἶνε φυσικὴ πιστεύομεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ στοιχεῖα καλίου καὶ πυριτικοῦ ὀξέως. Τὴν παρουσίαν τῆς τελευταίας ὕλης ὑποθέτομεν ὁρμώμενοι ἐκ τῶν γεωλογικῶν χαρακτήρων τῆς ὀρεινῆς ἐκείνης χώρας, συγκειμένης ἐξ ὀγκολίθων πυρίτου, δι' οὗ τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς διέρχεται.. Ἡ πηγὴ αὕτη τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ ὀνομάσῃ Χ ρ υ σ ῆ ν, ὡς πρὸς τὸν τόπον αὐτόν, ῥέει εἰς τὸ βάθος χαράδρας δενδροφύτου, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὁποίων ἀναπαύονται οἱ μοχθοῦντες καθ' ἅπασαν τὴν ἑβδομάδα ἐργατικοὶ κάτοικοι τῆς Ἑρμουπόλεως. Ἐκτὸς τοῦ πλεονεκτήματος τούτου παρετηρήθη ὅτι οἱ πάσχοντες ἀπὸ ἐξανθήματα συφιλιτικὰ καὶ χρόνια πάθη τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος ἢ τοῦ ὕπατος ἰάθησαν ἐντελῶς χρώμενοι τῷ ὕδατι αὐτῆς». (Ἰατρ. ὁδηγὸς τῶν θαλ. καὶ ἰαμ. ὑδάτων τῆς Ἑλλ. ὑπὸ Α. Ζυγομαλᾶ 1860 σελ. 106).

(1) Αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω

Ὑδάτων δὲ γλυκέων δὲν στερεῖται ἡ νῆσος ἐν γένει, μολονότι ἐπεκράτησεν ἡ ἰδέα αὕτη, ἐπειδὴ ταῦτα εὑρίσκονται μακρὰν τῆς πόλεως καὶ ἐπομένως γίνεται ἐπαισθητὴ ἡ ἔλλειψίς των ἐν τῇ πόλει. Βεβαίως τὰ ἐν Πηγῇ, ἐν Ἐπισκοπείῳ, ἐν Πηγαδακίοις, ἐν Ποσειδείοις, ἐν Ἁγίῳ Ἀθανασίῳ κλπ. παραβαλλόμενα πρὸς τὰ ἐν τῇ νήσῳ ὕδατα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπολείπονται ἐκείνων κατὰ τὴν ἀφθονίαν. Τοῦτο δ' ἐξάγεται ἀριδήλως καὶ ἐκ τῶν πλείστων λειψάνων τῶν ἀρχαίων ὑδραγωγείων, περὶ ὧν ἀλλαχοῦ γίνεται λόγος καὶ ἐκ τῶν σχετικῶν παραδόσεων γηραιῶν Συρίων καὶ ἐκ τῶν ὀνομασιῶν πολλῶν τοποθεσιῶν τῆς νήσου(1). Ὑφαλμύρων δ' ὑδάτων πλεῖστα ὑπάρχουσι φρέατα καὶ πηγαὶ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ καὶ ἐν Βαπορίοις καὶ τοῖς ὁδοῖς Ἐπισκοπείου καὶ Ποσειδείων καὶ πολλαχοῦ τῆς νήσου.

Περὶ δὲ τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους, ὅσον μεν ἀφορᾷ εἰς τὴν σημερινὴν εὐφορίαν του γενήσεται ὁ προσήκων λόγος ἐν τῷ Β' μέρει τῆς παρούσης ἱστορίας, ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θέλω ποιήσει ἐκτενέστερον λόγον ἐν τῷ περὶ ἀρχαίας καταστάσεως τῆς νήσου κεφαλαίῳ, προκαταβολικῶς σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι ἦτο ἀξία λόγου, μαρτυρουμένη ὑπὸ πολλῶν ἀξιοπίστων μαρτυριῶν καὶ ἐνδεικνυομένη καὶ αὕτη

---

(1) Αἱ ἑξῆς ὀνοματοθεσίαι τῆς νήσου τεκμηριοῦσι τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑδάτων. *Ἄδιαστα* (ἐκ τοῦ ἄδυτα ἢ ὑδάτια ἢ ἐκ δημώδους φράσεως *μὴ ἀδιαζόμενα*), *Πηγή*, *Καταφυὰ*, *Κλημάτα*, *Κοιλάδα*, *Ἀμπέλα*, *Λειβάδια*, *Ἀγριελίας*, *Αἰῶνας* (Ἐλαιῶνας), *Ὑδραγὼ*, (Ὑδραγωγεῖον), *Ἀρδευτή*, *Δωνακὸς*, *Μυρτιαῖς*, *Δαφνῶνας*, *Σελινίθρα*, *Πηγαδάκια*, *Ἀπάνω νερὸ*, *Λιμνί*, *Ἄσπρη Φοντάνα*, *Σὰν νερὸ*, *Μαύρη Φοντάνα*, *Τὰ δυὸ νερὰ*, *Βρυσάκι*, *Μάννα*, (ἡ μάννα τοῦ νεροῦ, τὸ δημωδῶς λεγόμενον κεφαλάρι) κλπ.

ἐκ τῶν αὐτῶν ἐνδείξεων, ἐξ ὧν καὶ ἡ ἀφθονία τῶν ὑδάτων τῆς νήσου κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας(1).

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς νήσου, κειμένης ἐν τῇ διόδῳ Εὐρώπης, Ἀνατολῆς, Αἰγύπτου κλπ. προσφέρει σπουδαιότατον φυσικὸν πλεονέκτημα τῇ νήσῳ, ἥτις καθίσταται ἐκ τούτου ἐπικαιροτάτη θέσις πρὸς τὸ διαμετακομιστὸν ἰδίως ἐμπόριον ὡς διὰ τακτικῶν στατιστικῶν θέλομεν ἴδει ἐν τῷ Β′ μέρει τοῦ παρόντος βιβλίου (2).

Τὸ κλῖμα τῆς νήσου εἶνε ὑγιεινότατον, χάρις δὲ εἰς τοὺς περιοδικοὺς ἐτησίους ἀνέμους τὸ θέρος διέρχεται ἥκιστα ὀχληρόν. Οἱ ὀχληρότεροι διὰ τὴν νῆσον ἄνεμοι εἶνε ἰδίᾳ οἱ νότιοι, προσβάλλοντες μάλιστα τὸν ἄλλως ἀσφαλέστατον λιμένα τῆς Ἑρμουπόλεως. Οὐχ ἧττον γενικῶς εἰπεῖν τὸ κλῖμα εἶνε γλυκύτατον καὶ κατὰ τὸν μνημονευθέντα Della Rocca « ἡ ὑγιεινό-

---

(1) Καὶ βοτανολογικῶς ἐξεταζόμενον τὸ ἔδαφος τῆς νήσου δὲν εἶνε ἀνάξιον λόγου. Ἐκτὸς τῶν ἐν αὐτῇ ἀνακαλυφθέντων (κατὰ τὸ 1852) δύο εἰδῶν βοτάνων, τέως ἀγνώστων τῇ βοτανολογίᾳ, ὑπάρχουσι καὶ πλεῖστα ἐκ τῶν γνωστῶν εἰδῶν. Ἴδε Θ. Ὀρφανίδου Βοτ. ἀνακαλύψεις ἐν Ἑλλάδι ἐν Μνημοσ. Τεῦχ. ΙΒ′ σελ. 285—287. 1852. Ἐν γένει δὲ περὶ Κυκλάδων ὑπὸ βοτανολογικὴν ἔποψιν ἴδε Enumeratio plantarum quas in insulis archipelagi aut littoribus Ponti-Euxini collegit atque detexit Dumont d Urville Parisiis Tom. I. etc.— Flore de Peloponése et des Cyclades, par Boryet Chabart- Boidier, Diagnoses plantarum Orientalibus novarum etc.

(2) Ἰδιότης τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως εἶνε βεβαίως καὶ ἡ παρατηρουμένη πρόωρος ἐνταῦθα βλάστησις ὀσπρίων καὶ ὀπωρῶν, ἐκπεμπομένων εἰς μικρὰν Ἀσίαν καὶ Κωνσταντινούπολιν πρὸ τῆς ἐκεῖ ὡριμάνσεώς των, ἐξ οὗ ὠφελοῦνται οὐκ ὀλίγον οἱ ὀσπριοπῶλαι καὶ ὀπωροπῶλαι Σύρου —. Εἰς τὴν γεωγραφικὴν δ' ἐπ' ἴσης θέσιν καὶ τοὺς περιοδικοὺς ἐτησίους ἀνέμους ἀποδοτέα καὶ ἡ κατὰ τοὺς μῆνας Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον διάβασις καὶ διαμονὴ πλῆθος πτηνῶν, ἐξ οὗ καὶ αἱ πεφημισμέναι τῶν Συρίων κυνηγετικαὶ ἐκδρομαί, αἵτινες ὁ-

της τοῦ ἀέρος εἶνε ἡ αὐτὴ οἵα καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ὁμήρου (1).

Τοιαύτην τινα τοπογραφικὴν εἰσαγωγὴν ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ προτάξω τῆς ἱστορίας Σύρου ἐπιφυλασσόμενος νὰ συμπληρῶ ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις καὶ διὰ πλείονος λόγου τὰ ἤδη συντομώτερον ἐκτεθέντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Οἱ πρῶτοι τῆς νήσου οἰκισταὶ καὶ ὄνομα αὐτῆς.

Εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι, κατὰ πολλὰς ἀξιοπίστους καὶ συμφώνους μαρτυρίας, Φοίνικες ἐκ τῶν ναυτιλλομένων καὶ ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Κάδμου ἐλθόντων ἐκ Φοινίκης ἀπώκισαν τὰς Κυκλάδας.

Πρὸ τῶν Φοινίκων ἀποίκων οὐδὲν σαφὲς καὶ ὡρισμένον ἔχομεν περὶ τῶν ἀποίκων τῶν νήσων, ἐξ εἰκασιῶν δὲ ἐξήγαγον συμπέρασμά τι περὶ ἐμφανίσεως κατὰ πρῶτον ἀνθρωπίνων ὄν-

---

μως ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς συγγραφὴν ἐκτενοῦς καὶ εὐφυεστάτου ἔπους, διακωμῳδοῦντος τὴν δυσαναλογίαν τῶν κυνηγῶν πρὸς τὰ πτηνά, ὅπερ ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ συμβαίνῃ ἐν μέρει ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τοὺς ῥηθέντας δύο μῆνας. (Ἴδε Ὀρφανίδου *Τίρι-Λίρι*, ἤτοι τὸ κυνηγέσιον ἐν τῇ νήσῳ Σύρῳ. Περὶ τοῦ ὡραίου τούτου ἔπους θὰ λάβω ἀφορμὴν νὰ λαλήσω ἀλλαχοῦ, διότι καίτοι κωμῳδοῦν συνήθειάν τινα τῆς Σύρου, οὐχ ἧττον περιέχει πλεῖστα ὅσα περὶ ἐθίμων καὶ ἠθῶν τῶν Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν).

(1) « Οἱ γέροντες οἱ ἔχοντες ἡλικίαν 80 ἢ 90 ἢ 100 ἐτῶν εἶνε κοινότατόν τι ἐνταῦθα. Πρό τινος χρόνου ὑπῆρχεν εἷς 115 ἐτῶν καὶ ἀναντιρρήτως διελθών τις ἐνταῦθα τὸ 45 ἔτος εἶνε βέβαιος ὅτι θὰ φθάσῃ τὰ 70, 80 καὶ πλέον ἀκόμη ἔτη» (Abbè dela Rocca, ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 32).

των εἰς τὰς Κυκλάδας, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὡς παραγόμενον εἰκασιῶν δὲν ἔχει τι ὡρισμένον καὶ ἱστορικὸν, ἐν ᾧ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Φοινίκων αὐτὰ τὰ πράγματα λαλοῦσιν. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν μαρτυριῶν πείθεταί τις ὅτι καὶ τῆς Σύρου πρῶτοι ἄποικοι ἦσαν Φοίνικες. Εἶνε ἀληθὲς μὲν ὅτι ὡρισμένην καὶ εἰδικὴν μαρτυρίαν περὶ τούτου δὲν δύναμαι νὰ παραθέσω, ἀλλ' ἐπ' ἴσης οὐδεμίαν ἄλλην ἐναντίαν δύναταί τις νὰ παραθέσῃ. Ἐξ ἐναντίας δὲ καὶ ἐκ τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου, παραχθέντος ἐκ φοινικικῆς ῥίζης καὶ ἐκ τῶν ἰχνῶν τῆς ἐντεῦθεν διαβάσεως καὶ διαμονῆς τῶν Φοινίκων πείθομαι ἀδιστάκτως περὶ τούτου (1). Ἄρχομαι ἐκ τοῦ τελευταίου· οἱ μελετήσαντες ἐπισταμένως τὸν βίον καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Συρίου φιλοσόφου Φερεκύδους πείθονται ὅτι οὗτος αὐτοδίδακτος ὢν, ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐν Σύρῳ τείνων πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων, ἀπέμαθε πλεῖστα ὅσα ἐκ τῶν βιβλίων καὶ τῶν περὶ Φοινίκων καὶ τῶν μυστηρίων των παραδόσεων, ἃς ἐν Σύρῳ ἤκουσεν. Αἱ περὶ τοῦ αὐτοδιδάκτου γνῶμαι τῶν ἀρχαίων εἰσὶ κατὰ τὸ πλεῖστον σύμφωνοι. «Τὸ πρώτιστον σημεῖον τῆς διαμάχης τῶν κριτικῶν εἶνε τὰ βιβλία τῶν Φοινίκων. Ὁ Ὅμηρος εἶπεν διαρρήδην ὅτι οἱ Φοίνικες προσορμίζοντο εἰς Σύρον καὶ ὁ Rochart δράττεται τῆς περιστάσεως ἵν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ Φοίνικες συχνότατα ἐπεσκέπτοντο τὴν Σύρον ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων καὶ διήρχοντο σχεδὸν ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον ἐνταῦθα χάριν τοῦ ἐμπορίου των. Δὲν εἶνε λοιπὸν ἄξιον ἀπορίας ὅτι ἄνθρωπος δεξιώτατος εἰς τὸ μανθάνειν (ὁ Φερεκύδης), συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν ξένων καὶ ἐμπόρων ἤκουσε περὶ βιβλίων μεστῶν γνώσεων,

(1) Θουκιδ. Βιβ. 18.— Σχοίμαν Ἀρχ. Ὁμηρ. Ἑλ. ἐν Εἰσ.—Raoul Rochette περὶ Ἑλλ. Ἀποιχ. Τομ. I—Ἑλλην. Ῥαγκ. ἐν Κυκλ.—Παράβ. Memoires de l' Academie de Berlin année 1747 Ἴδε καὶ τὸ περὶ Φερεκύδ. κεφάλαιον.

ὑψηλῶν καὶ βαθυτάτων καὶ ἀνεφλέχθη ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ τ' ἀποκτήσῃ » (1).

Ἕτερος συγγραφεὺς ὁ Bochart (2) ἀδιστάκτως περὶ τούτου πεισθεὶς ἐπιφέρει. «Οἱ Φοίνικες διέμενον ἀρκετὸν χρόνον ἐν τῇ νήσῳ· θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες ὅτι οἱ Φοίνικες τῇ ἀπέδωκαν μάλιστα αὐτὸ τὸ ὄνομά της καὶ γνωρίζομεν ὅτι ἦσαν σοφώτατοι κατὰ τὰ ἀστρονομικὰ» καὶ ἀμέσως κατωτέρω «... ἐντεῦθεν ὁ Ὅμηρος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ Φοίνικες εἶχον ἐγείρει ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἓν ἡλιοτρόπιον (Cadran)» (3).

Αὐτὴ ἡ ὀνομασία τῆς νήσου δύναται νὰ σαφηνίσῃ ἔτι πλέον τὰ τῶν ἀποίκων Φοινίκων ἐν Σύρῳ.

Ὡς εἴδομεν οἱ Φοίνικες μεταναστεύσαντες εἰς τὰς Κυκλάδας ἀφῆκαν ἴχνη τῆς διαβάσεώς των, ὀνομάσαντες τινας νήσους διὰ φοινικικῶν ὀνομασιῶν. Εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι ἡ Θήρα κατῳκήθη ὑπὸ Φοινίκων τῶν μετὰ τοῦ Κάδμου ἐλθόντων εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1550 Π. Χ. Εἶνε δ' ἔτι πλέον ἱστορικῶς γνωστὸν ὅτι ὁ Κάδμος ἀφεὶς ἐν Θήρᾳ τὸν Μεμβλίαρον ἐτράπη εἰς Βοιωτίαν (4). Ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς Κυκλάδας δὲν ἐξακριβοῦται ἐὰν ἐκ τῶν Φοινίκων τούτων τῆς ἀποικίας τοῦ Κάδμου ἐναπελήφθησαν κάτοικοι εἰς τὰς λοιπὰς Κυκλάδας, ἢ ἐὰν νέοι ἐκ Φοινίκης ἦλθον ἄποικοι, ἢ οἱ ἐμπορευόμενοι Φοίνικες βαθμηδὸν συνίστων ἀποικίας εἰς τὰς νήσους ταύτας. Τοῦτο εἶνε γνωστὸν ὅτι αἱ εἰς Μῆλον, Ἴον καὶ Σύρον ἀποικίαι ἦσαν πιθανῶς πολυπληθέστεραι· διότι ὠνόμασαν τὰς νήσους ταύτας διὰ φοινικικῶν ὀνομασιῶν, οἷον ἡ μὲν Ἴος Φ ο ι ν ί κ η εἶχεν ὀνομασθῇ, ἡ δὲ Μῆλος Β υ β λ ί ς, ἕνεκα τῶν Βυβλίων Φοινίκων, ἡ δὲ Σύρος διὰ τῆς λέξεως ταύτης, φοινικικὴν ἐχούσης καταγωγήν. Ἤδη

(1) Ab. dela Rocca ch. III.

(2) Chanaan lib. I cap. 14.

(3) Αὐτόθι

(4) Ἴδε τὸ περὶ Κυκλάδων νήσων (Α'.) κεφάλαιον.

ὁ Bochart καὶ ἄλλοι ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Φοίνικες ὠνόμασαν τὴν νῆσον Σύρον ἐκ τῆς φοινικικῆς λέξεως Ο ὐ σ ύ ρ α, ὅπερ σημαίνει πλουσία, ἢ ἐκ τῆς συγγενοῦς λέξεως Ο ὐ σ ο ύ ρ α, σημαινούσης ε ὐ τ υ χ ῆ (1). Ἀλλ'ἐκ τούτου, ἤτοι ἐκ τῆς φοινικικῆς ὀνομασίας τῆς νήσου δὲν ἕπεται ὅτι οἱ Φοίνικες παρέμεινον πλεῖστον χρόνον ἐνταῦθα καὶ ἐμονιμοποίησαν τὴν ἀποικίαν των, διότι οἱ τῆς Σύρου ἄποικοι Φοίνικες πιθανώτατα δὲν ἦσαν ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Κάδμου ἐλθόντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐμπορευομένων Φοινίκων, οἵτινες εὑρόντες τὴν νῆσον ἐπίκαιρον πρὸς τὸ πειρατικὸν αὐτῶν ἐμπόριον εἶχον αὐτὴν ὡς ὁρμητήριον ἐπὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Ἄλλως τε καὶ ἐὰν ἐπὶ σκοπῷ μονίμου ἐγκαταστάσεως ἤρχοντο, γνωρίζομεν ὅτι μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μίνωος εἰς τὰς Κυκλάδας «οἱ ἐκ τῶν νήσων κακοῦργοι, κατὰ Θουκυδίδην, ὑπ' αὐτοῦ (τοῦ Μίνωος) ἀνέστησαν, ὅτε περ καὶ τὰς πολλὰς αὐτῶν κατῴκιζε» (2). Οὐχ ἧττον καὶ μετὰ τὴν ἐκδίωξίν των ταύτην καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Ἰωνικῆς φυλῆς ἐν ταῖς νήσοις ταύταις, οἱ Φοίνικες δὲν ἔπαυσαν συχνότατα ἐπισκεπτόμενοι τὴν νῆσον, πωλοῦντες τὰς ἐπιζητήτους πραγματείας των καὶ ἁρπάζοντες ἀνθρώπους (3).

Ὅτι δὲ οἱ Φοίνικες ἀφῆκαν ἴχνη τῆς ἀποικίας των καὶ οὐ μόνον διὰ τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων ἐμονιμοποίησαν, οὕτως εἰπεῖν, τὰ ἴχνη ταῦτα, εὐαπόδεικτον. Διότι, ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μυστηρίων, περὶ ὧν παιδιόθεν ἐν Σύρῳ ὁ Φερεκύδης ἤκουσεν, οἱ Σύριοι εἰς πολλὰ αὐτῶν νομίσματα σύμβολον εἶχον τὸν φοίνικα. Οἷον εἰς τὸ νό-

(1) Παραβ. Ab. della Rocca ch. II·— Θέλω προσπαθήσει ν' ἀποδείξω ἐν τοῖς κατόπιν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ σημερινὸς λιμὴν *Φοίνικας* ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων διατηρεῖ τὴν ὀνομασίαν ταύτην.

(2) Θουκυδ. Βιβλ. Ι. 8

(3) Σχοίμαν Ἑλλ. Αρχ. Ὁμηρ. Ἑλ. ἐν εἰσαγ.— Raoul Rochette ἐν τῷ περὶ Ἑλλ. ἀποικιῶν Τομ. Ι.

μισμα τὸ φέρον ἀφ' ἑνὸς κεφαλὴν τοῦ Βάκχου καὶ ἀφ' ἑτέρου κάνθαρον, ἐν τῇ μέσῳ ὑπάρχει φ ο ῖ ν ι ξ (1) Εἰς ἕτερον νόμισμα τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς κοπὲν ὑπὸ τῶν Συρίων εἰς τιμὴν τοῦ Δομιτιανοῦ εἶνε κεχαραγμένα,ἀφ' ἑνὸς ἡ κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου καὶ ἀφ' ἑτέρου φ ο ῖ ν ι ξ πέριξ τοῦ ὁποίου διακρίνονται τὰ γράμματα CYPI... ΑΒΙΡΩ... Εἰς ἕτερον ἐπ' ἴσης νόμισμα τοῦ αὐτοκράτορος 'Αντωνίνου ὑπάρχει ὡς σύμβολον ὁ φ ο ῖ ν ι ξ (2). Καὶ εἰς τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Καίσαρος Οὐήρου νόμισμα τῶν Συρίων φέρεται ἐν τῷ μέσῳ φ ο ῖ ν ι ξ, καὶ εἰς ἄλλο δὲ πρὸς τιμὴν τοῦ ἰδίου αὐτοκράτορος εἶνε κεχαραγμένος φοῖνιξ μετὰ μελίσσης καὶ ἀστέρος. 'Επ' ἴσης τὸ σύμβολον τοῦ φοίνικος φέρεται καὶ εἰς τὰ νομίσματα τῶν Συρίων τοῦ Κομμόδου καὶ τοῦ Σεβήρου (3).

Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ λατρεία τοῦ Πανὸς, οὗ φέρεται ἡ κεφαλὴ εἰς πολλὰ τῆς Σύρου ἐπ' ἴσης ἀρχαιότατα νομίσματα, εἰκάζεται μεταδοθεῖσα ὑπὸ τῶν Φοινίκων, διότι ὁ Πᾶν ἦτο εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων θεῶν τῶν αἰγυπτιακῶν καὶ φοινικικῶν φύλων, καθ' 'Ηρόδοτον.

Ὥστε ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ πάντων τούτων καὶ ἐξ ἀναλόγων συμπερασμάτων ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν λοιπῶν Κυκλάδων συμπεραίνω πρῶτον μὲν ὅτι Φοίνικες ἀπῴκησαν τὴν νῆσον, μεταδόντες αὐτῇ πολλὰς αὐτῶν γνώσεις καὶ θρησκευτικὰς δοξασίας, καὶ τὴν νῆσον φοινικιστὶ ὀνομάσαντες, δεύτερον δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μίνωος καὶ τὴν κατόπιν ἐγκατάστασιν τῆς 'Ιωνικῆς φυλῆς εἰς τὰς Κυκλάδας, ἐγκατέστησαν καὶ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ Ἴωνες ἐκ τῶν συνοικισάντων καὶ τὴν Ἴον, ἣν Φοινίκην καλου-

---

(1) Mionnet description de medailles antiques, καὶ παράρτ. Τομ. Δ' σ. 404 καὶ ἑξῆς.

(2) Αὐτόθι

(3) Πλείονα περὶ τῶν νομισμάτων τούτων ἴδε ἐν τοῖς περὶ νομισμάτων τῆς Σύρου κεφαλαίοις τῆς παρούσης ἱστορίας.

μένην, αὐτοὶ οὕτως ὠνόμασαν, καὶ τὴν Μῆλον, τὴν πρὶν Βυβλίδα, καὶ τὴν Τῆνον καὶ τὴν Σίφνον καὶ τὴν Νάξον (1)· τρίτον δὲ ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Σύρου ἐκδίωξιν τῶν Φοινίκων ὑπό τε τῶν μετὰ τοῦ Μίνωος Κρητῶν, καὶ τῶν μετὰ τοῦ Νηλέως ἐλθόντων Ἰώνων, οἱ Φοίνικες συχνότατα ἐπεσκέπτοντο τὴν Σύρον χάριν ληστοπειρατείας ἢ ἐμπορίας, εὑρόντες αὐτὴν ἐπικαιρωτάτην πρὸς τὸ πειρατικὸν ἐμπόριον των ἔκ τε τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως, τῆς εὐφορίας τῆς νήσου καὶ τῆς γειτνιάσεως μετὰ τῆς Δήλου, εἰς ἣν συνεκεντροῦντο οἱ πανταχόθεν ἐρχόμενοι προσκυνηταὶ τοῦ Δηλίου θεοῦ καὶ μυρία κομίζοντες θρησκευτικὰ δῶρα καὶ χρυσίον διὰ τὴν κατὰ τὰς πανηγύρεις περιώνυμον ἐμπορίαν πραγμάτων καὶ ἀνθρώπων (2).

Ὡς προανέφερον λοιπὸν, οἱ Φοίνικες εἶχον ὀνομάσει τὴν νῆσον διὰ λέξεως φοινικικῆς, ἐξελληνισθείσης κατόπιν διὰ τῆς καταληκτικῆς συλλαβῆς, ἣν φέρει.

Ἐπειδὴ δὲ πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου πρέπει νὰ μάθωμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ βαπτιστικοῦ της, οὕτως εἰπεῖν, ὀνόματος κρίνω ἐνταῦθα κατάλληλον νὰ ἐκθέσω τινα περὶ τῶν ὀνομασιῶν Σ ύ ρ ο ς, Σ ύ ρ α, Σ υ ρ ί α καὶ Σ ῦ ρ ο ς· οὕτω δὲ καὶ ὁ λόγος τῶν μεταβολῶν τῆς καταληκτικῆς συλλαβῆς τοῦ ὀνόματος θέλει ἐξευρεθῇ καὶ ἡ ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ γραφὴ τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου δικαιολογηθῇ, ὡς ἡ ὀρθοτέρα καὶ ἐπισήμως ἐπικρατήσασα καὶ ἐπικρατοῦσα καὶ σήμερον ἔτι (3).

---

(1) Ἴδε τὸ περὶ Κυκλάδων νήσων κεφάλαιον καὶ τὰς ἐν τέλει αὐτοῦ παραπομπάς.

(2) Κόνζε «Δύο νῆσοι τοῦ Ἀρχιπ.», ἔνθ' ἀνωτέρω.

(3) Καταβαίνω καὶ εἰς τὸν τόπον τῶν σημειώσεων ἵνα, χάριν τῶν φιλοπεριέργων, λεπτομερέστερον ἐκθέσω τινα περὶ τῆς ἱστορίας τῶν μεταβολῶν καὶ τῆς γραφῆς τῆς ὀνομασίας ταύτης. Διότι αὕτη ὑπέστη κατὰ τὸ μακρότατον διάστημα τοῦ παρελθόντος λεπτάς τινας περὶ τὴν

Ἐν πρώτοις ῥητέον ὅτι πλεῖσται ὀνομασίαι τῶν πόλεων καὶ νήσων δὲν ἔμεινον ἐξ ἀρχῆς, ἤτοι ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπεδόθησαν εἰς τὰς πόλεις, μέχρι σήμερον ἀμετάβλητοι· διότι ἔπαθον ἄλλαι μεταβολὰς περὶ τὴν καταληκτικὴν συλλαβὴν, ἄλλαι ἀναγραμματισμοὺς, ἄλλαι κολοβώσεις καὶ ἄλλαι προσθήκας.

Πρὶν ἡ ἑνότης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατασταθῇ συμπαγὴς καὶ ἐκδηλωθῇ διὰ τῶν περιφήμων ἀρχαιοτάτων ἐκστρατειῶν, πρὸ τοῦ τρωϊκοῦ δηλαδὴ πολέμου, τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν

καταληκτικὴν συλλαβὴν μεταβολὰς, αἵτινες ἔδωκαν οὐχ ἧττον χώραν εἰς ποικίλας καὶ περιέργους ἐτυμολογίας. Ἡ ἐτυμολογία λόγου χάριν ἣν ἤκουσεν ὁ περιηγητὴς Tournefort τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου ἔχει τι περίεργον, ἵνα μὴ εἴπω, κωμικόν. Καθ' ἃ τῷ εἶπον τινες, ὅταν ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον, ἡ λέξις *Σύρα* (κατὰ δὲ τὸν γαλλιστὶ τονισμὸν τῆς λέξεως *Συρὰ* καὶ κατὰ τὴν τότε νησιωτικὴν τινων προφορὰν *Τζυρά*) παρήγετο ἐκ τῆς λέξεως *Κυρὰ* ἢ μᾶλλον ἦτο αὐτὴ αὕτη ἡ λέξις *Κυρὰ* ἤτοι *Κυρία* μεταξὺ τῶν λοιπῶν νήσων. Καὶ ὁ μὲν Tournefort ἐφρόντισεν ἐν δυσὶ γραμμαῖς ν' ἀνασκευάσῃ τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην, ἄλλος δέ τις ἐκ ταύτης ἠδύνατο νὰ ἐξαγάγῃ ἄλλο συμπέρασμα, ὅτι δηλαδὴ οἱ ἁπλούστεροι τῶν τότε Συρίων εἶχον πιθανῶς δώσει τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην ἐπιρρεασθέντες ἐκ τούτου, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Σύρος ἀνῆκεν εἰς τὴν *Σὰχ-Σουλτάναν*, ἣν καὶ ἐν τοῖς δημοσίοις ἐγγράφοις των καὶ ἐν ταῖς ὁμιλίαις των καὶ παραδόσεσιν ἐκάλουν *Κυρὰν* των καὶ κατὰ τὴν προφορὰν τινῶν νησιωτῶν *Τζυρὰν*. Ἡ βεβιασμένη καὶ ἀστεία αὕτη ἐτυμολογία ἤθελε μοὶ φανῇ κολακευτικωτέρα ἐκείνης ἣν, ὡς φαίνεται, ἔδωκεν τῷ Tournefort ὅτι δηλαδὴ ἡ Σύρα, (Συρὰ, Τζυρά) ἐδήλου ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἦτο ἡ *Κυρὰ* ἤτοι δεσπόζουσα τῶν νήσων· τοῦτο ἐκτὸς τοῦ ἐγωϊστικοῦ ἤθελε περιέχει ἄγνοιαν γραμματολογικὴν μὴ συγκεχωρημένην καὶ εἰς τὸν ἁπλούστερον χωρικὸν, πολὺ μᾶλλον εἰς τοὺς Συρίους, οἵτινες, ὡς θέλω ἀποδείξει, διετήρησαν εὐτυχῶς ἐν μέσῳ τῶν σκοτεινῶν μέσων αἰώνων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ εὐφυΐαν ἧττον παρεφθαρμένας ἢ ὅσον ἠδύνατό τις νὰ νομίσῃ ἕνεκα τῶν συνεχῶν ξενικῶν ἐπιδράσεων καὶ ἐπιμιξιῶν. (Tournefort, Relation d'un voyage Tom. I.VIII). Οὐχ ἧττον περί-

διεσπαρμένων εἰς τὰς ἰδίας ἑαυτῶν χώρας καὶ ἰδίας ἐχουσῶν διαλέκτους, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔμενεν ἔτι κυμαινομένη ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἰδιωτισμῶν, ἤτοι μὲ ἄλλους λόγους δὲν ἦτο οὕτως εἰπεῖν, ὁμοιόμορφος ἐντελῶς. Μόλις ὅμως συγκεντρωθέντος ἅπαξ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἤρξαντο μονιμοποιούμεναι αἱ ὀνομασίαι τῶν πόλεων, ὑποχωροῦσαι εἰς μίαν, ἥτις γραμματικῶς καὶ ἐτυμολογικῶς ἐφαίνετο ὀρθοτέρα. Οὕτως ἡ Ψυτάλεια ἐλέγετο καὶ Ψυτάλη καὶ Ψυταλεία, αἱ Θῆβαι, Θήβα καὶ Θήβη, αἱ

φγος μοὶ ἐφάνη ἑτέρα γνώμη περὶ τῆς ὀρθοτέρας γραφῆς τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου, ἣν ἐξήνεγκε πρό τινος χρόνου ἀνὴρ ἐκ τῶν εὐμαθεστέρων καὶ πειστικωτέρων λογίων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδος. Οὗτος οὐ μόνον ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ Σύρος πρέπει νὰ γράφηται *Σύρα* καὶ ὄχι Σύρος, διότι Σύρα ἦτο ἡ ἐπίσημος ἢ τουλάχιστον ἡ ἐπικρατοῦσα ὀνομασία πρὸ 2300 ἐτῶν, ἀλλ' ἐπίστευσεν ὅτι ὁ εἰδυλλιογράφος Θεόκριτος εἰς τὸ εἰδύλλιόν του *Ἐργατῖναι* ἢ *Θερισταὶ* διὰ τῆς λέξεως *Σύρα* ἐννοεῖ τὴν νῆσον Σύραν. Ἰδοὺ τί περὶ τούτου γράφει (ἐν Πανδώρᾳ Τομ. ΙΣΤ. σ. 52). »... Ἡ νῆσος, ὅθεν σοὶ ἐπιστέλλω, ὠνομάζετο πάλαι *Σύρος*, *Συρία*, καὶ *Σύρα*· ἐξενίκησε δὲ ὁ τελευταῖος οὗτος τύπος καὶ μέχρι πρό τινων ἐτῶν οὐ μόνον ἐλέγετο ἀλλὰ καὶ ἐγράφετο *Σύρα*. Ὁ λογιωτατισμὸς ὅμως ὁ ἐνταφιάσας τὸ ἑλληνικὸν καὶ πάγκοινον *ἀπέθανεν* ἐντὸς τοῦ ἀσυνήθους *ἀπεβίωσεν* καὶ τὸ *ἦλθεν* ἐντὸς τοῦ κακορρύθμου καὶ σολοίκου *ἀφίχθη* προσεκόμισε καὶ τὴν *προαιωνίαν Σύραν* ὁλοκαύτωμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς *ἀγνώστου Σύρου*. Τὸ κατ' ἐμὲ ἐννοῶ τὴν ἀντικατάστασιν ὁσάκις αἱ λέξεις ἔστω καὶ αἱ φράσεις, εἰ καὶ ἑλληνικαὶ ὁμολογοῦνται πάντη χυδαῖαι ἢ καὶ ἀπόζουσαι ἀγοραίας δυσωδίας· τῶν μὴ τοιούτων ὅμως πρὸς τί ἡ ἀλλαγή; Ἐὰν ὁ Θεόκριτος ἐβαρβάριζε πρὸ 2300 ἐτῶν ὀνομάζων Σύραν τὴν Σύραν, ἂς βαρβαρίσωμεν καὶ ἡμεῖς· ἂς μὴ ζητῶμεν νὰ γίνωμεν ἐκείνου ἑλληνικώτεροι, αφ' οὗ μάλιστα καὶ ἡ φύσις αὐτὴ τῆς νήσου ἔμεινεν *ἀναλλοίωτος*. Τὴν νεωτέραν παροιμίαν «*Σύρα, ψεῖρα*» τίς ἀγνοεῖ; Οὕτω πῶς παροιμιακὴ διὰ τὸ λυπρόγαιων εἶχε καταντήσει καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ποιητοῦ τῶν εἰδυλλίων....» Ἀφοῦ ἐκθέσω καὶ σχολιάσω τοὺς στίχους τοῦ Θεοκρίτου, ἐφ' ὧν στηρίζει, ὡς φαίνεται, κατὰ τὸ

Πλαταιαί, Πλάταια κτλ. Ἄλλαι δὲ πάλιν ὀνομασίαι, ξενικῆς καταγωγῆς οὖσαι, βαθμηδὸν ἐξελληνίζοντο, ἕως οὗ ἐπεκράτει ἐπὶ τέλους ἡ περιβαλλομένη ἑλληνικώτερον ἔνδυμα. Οἷον τῶν Θηβῶν ἡ ὀνομασία προῆλθε, κατά τινα γνώμην, ἐκ τοῦ φοινικικοῦ θ ε β ὰ σημαίνοντος κιβώτιον, οὐχ ἧττον διὰ τῶν ἐξελληνίσεων ἀπώλεσεν τὴν πρώτην αὐτῆς καταγωγήν. Τὸ φοινικικὸν γ ά δ ι ρ σημαῖνον ἑπτά, εἶνε κατ' ἄλλην γνώμην, τὸ πρῶτον ὄνομα τῶν Γαδείρων, οὕτως ἐξελληνισθέν. Τοιαῦται δὲ ἐξελληνίσεις φοινικικῶν ὀνομασιῶν δὲν εἶνε ὀλίγαι. Τρεῖς ὀνομα-

---

πλεῖστον τὸν ἰσχυρισμόν του, θέλω ἀπαντήσει καὶ ἀποδείξει α) ὅτι ἡ νῆσος δὲν ἐλέγετο *προαιωνίως* καὶ *ἐπισήμως* Σύρα, β') ὅτι ἡ ὀνομασία *Σύρος* δὲν εἶναι *ἄγνωστος* ἀλλ'.ἡ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν αἰώνων ἐπισήμως ἐπικρατήσασα ἐν τῇ ἐκλεκτῇ γλώσσῃ, ἤτοι γλώσσῃ τῶν νομισμάτων, τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν συγγραφέων ὀνομασία τῆς νήσου γ') ὅτι ὁ Θεόκριτος διὰ τῆς λέξεως Σύρα δὲν ἐννοεῖ τὴν νῆσον Σύρον, οὔτε ἡ παροιμία «*Σύρα, ψεῖρα*» ἀποδεικνύει τὴν πτωχίαν καὶ τὸ λυπρόγαιον τῆς νήσου, μάλιστα πρὸ 2300 κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὑποθέτει ὅτι ἡ φύσις τῆς νήσου ἔμεινεν *ἀναλλοίωτος* ἤτοι πτωχή, ἄκαρπος καὶ λυπρόγαιως.

Ἐν συντόμῳ ἐκτίθημι τὴν ὑπόθεσιν καὶ τοὺς σχετικοὺς στίχους τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος εἰδυλλίου τοῦ Θεοκρίτου. Ἐν αὐτῷ ἐπιγραφομένῳ *Ἐργατίναι ἢ Θερισταὶ* δύο θερισταὶ ὁ Μίλων καὶ ὁ Βάττος συνδιαλέγονται περί τινος γυναικὸς Βομβύκας. Ὁ Βάττος τρωθεὶς ὑπ' ἔρωτος πρὸς τὴν Βομβύκαν, ἐκμυστηρεύεται τὸ ἐρωτικόν του πάθος πρὸς τὸν φίλον του θεριστήν.— « Τὴν Βομβύκαν ἀγαπᾷς», ἐπιφωνεῖ ὁ ἀπλοϊκὸς Μίλων, « ἐκεῖνον τὸν μελανὸν καὶ κατζουριασμένον τζίτζικα ;Ποῦ τὴν ἐψάρευσας; Ὁμοιάζει ἐντελῶς με ἰσχνὴν καὶ ἡλιόκαυστον *Σύραν* !»
—« Λέγε την μαύρην καὶ ἰσχνήν, ἀποκρίνεται ὁ ἐρωτοκτυπημένος θεριστής, ἐγὼ τὴν εὑρίσκω ὠχρὰν ἀλλὰ ὡς μέλι γλυκεῖαν. Μήπως καὶ τὸ ἴον δὲν εἶνε μαῦρον καὶ ὁ ὑάκινθος μελανὰ ἐστιγματισμένος ; . . .»

Οὕτως οἱ ἀπλοϊκοὶ θερισταὶ ἐξακολουθοῦσιν· ὁ μὲν ἐπιτιμᾷ τὸν Βάττον διὰ τὴν κακαισθησίαν του καὶ εἰρωνεύεται αὐτόν, ὁ δὲ ὑπερασπίζεται τὴν περιφρονητικῶς περιγραφομένην ἐρωμένην του. Οἱ ἐνδιαφέρον-

σίαι ἐν Καρχηδόνι, δηλ. Βύρσα, Κώθων καὶ Μεγαλία ἢ Μέγαρα εἶνε, κατὰ τὸν πολυμαθῆ Θωμᾶν Πινέδον, φοινικικῆς καταγωγῆς. Τέλος ἡ Σύρος, ὡς προέγραψα παραχθεῖσα ἐκ τοῦ φοινικοῦ Ο ὐ σ ύ ρ α, ἴσως ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὴν ἐνταῦθα πρώτην ἀποίκησιν τῶν Φοινίκων· κατόπιν εἰσαγομένων τῶν Ἑλλ.

τες ἡμᾶς στίχοι τοῦ Θεοκρίτου εἶνε οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὴν παραβολὴν τῆς Βομβύκας πρὸς *ἁλιόκαυστον Σύραν*, ἤτοι οἱ ἑξῆς :

« .. Σύραν καλέοντί τυ πάντες
ἰσχνὰν, ἁλιόκαυστον .. »

Καὶ πρὶν ἀναγνώσῃ τις τὸ εἰδύλλιον τοῦτο δύναται νὰ συμπεράνῃ ὅτι θὰ ἦτο λίαν ἄχαρες καὶ ἀπειρόκαλον νὰ παραβάλῃ εἷς ποιητὴς καὶ μάλιστα ὁ Θεόκριτος μίαν μελαχροινὴν γυναῖκα πρὸς μίαν νῆσον. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ἀναγνώσῃ τὸ εἰδύλλιον καὶ ἴδῃ δύο θεριστὰς ἁπλοϊκώτατα συνδιαλεγομένους ἐν τῷ ἀγρῷ περὶ τῆς χωρικῆς Βομβύκας, κατ' οὐδένα λόγον δύναται νὰ πεισθῇ ὅτι οὗτοι θὰ ἐνθυμοῦντο τὴν νῆσον Σύραν, ἣν ὡς θερισταὶ καὶ οὐχὶ ναυτικοὶ ἴσως ἠγνόουν, καὶ ὅτι θὰ παρέβαλον τὴν ἐρωμένην Βομβύκαν πρὸς νῆσον ὁλόκληρον καὶ μάλιστα ἐν εἰδυλλιακῇ ποιήσει, εἰς ἣν αἱ περιγραφαὶ καὶ παραβολαὶ εἶνε ἀφελέσταται καὶ λαμβάνονται ἐξ ἀναλόγων πρὸς τὴν ποιμενικὴν καὶ χωρικὴν ζωὴν ἀντικειμένων.

Ἐὰν ὁ Θεόκριτος ἐποίει σήμερον θὰ ἔγραφεν ἐν τῇ ἄνω περιστάσει, ὅ,τι ἠδύνατο σημερινός τις θεριστὴς νὰ εἴπῃ, ἤτοι αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ Μίλωνος. « Ποῦ ἐξετρύπωσες αὐτὴν τὴν κατζαρίδα (τὴν Βομβύκαν) τὴν ἰσχνὴν καὶ μαύρην ἥτις ὁμοιάζει μὲ Ἀραπίναν» ; ἤτοι Σύραν;

Προφανέστατα ὁ Θεόκριτος διὰ τοῦ στίχου «Σύραν καλέοντί τυ πάντες ἰσχνὴν ἁλιόκαυστον» ἠννόει τὸ ἑξῆς: «Ἀραπίναν σὲ λέγουν πάντες ἰσχνὴν καὶ ἡλιοκαμμένην». Καὶ ἀναντιρρήτως, διότι *Σύρα* ἐλέγετο καὶ λέγεται ἡ κάτοικος τῆς Συρίας, πλεῖςαι δὲ ὑπῆρχον ἐν Ἑλλάδι δοῦλαι κάτοικοι τῆς Σιρίας, ἃς ἡμεῖς σήμερον διὰ γενικωτέρου ὀνόματος καλοῦμεν Ἀραπίνας, εἰς ἃς περιλαμβάνομεν καὶ τὰς οὐχὶ ἐντελῶς μελανοχρόους· ὥστε ὁ θεριστὴς Μίλων θέλων νὰ περιγράψῃ δυσμενῶς τὴν μελαχροινὴν καὶ ἰσχνὴν Βομβύκαν τὴν παρέβαλε πρὸς Σύραν ἤτοι κάτοικον τῆς Συρίας, ἰσχνὴν καὶ ἡλιόκαυστον καὶ πάνυ προσφυῶς, διότι

φυλῶν εἰς τὰς νήσους καὶ ῥυθμιζομένης τῆς ἑλλ. γλώσσης, ἢ μᾶλλον καθαρευούσης τῆς γλώσσης τῶν ἀποίκων Φοινίκων ἥτις, κατὰ τὰς τοῦ Σχοιμάνου καὶ ἄλλων ἐκτεθείσας ἄνω μαρτυρίας, ἦτο μῖγμα ἑλληνικῆς καὶ σημιτικῆς, βαθμηδὸν ἐστερήθη τινων γραμμάτων, ἤτοι συντμηθεῖσα ὑπὸ νέων ἀποίκων, ἀπέ-

τοιαύτας δούλας ἔβλεπον πωλουμένας καὶ ἐρχομένας εἰς Ἑλλάδα συχνότατα. Νομίζω ταῦτα ἀρκοῦσιν ὅπως ἀποδείξωσιν ὅτι ὁ Θεόκριτος δὲν ἐννοεῖ τὴν νῆσον Σύραν, ἑπομένως ἦτο ἀβάσιμον τὸ ἐπιχείρημα τοῦ εὐπαιδεύτου λογίου ἰσχυρισθέντος ὅτι καὶ ἐπὶ Θεοκρίτου καὶ μέχρι χθὲς ἔτι ἐπεκράτησεν ἡ προαιωνία ὀνομασία Σύρα καὶ ὄχι ἡ ἄγνωστος ὀνομασία Σύρος. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του φέρει καὶ ἕνα ξένον σχολιαστὴν τὸν Κονράνδον συμφωνοῦντα μετ' αὐτοῦ ὅτι δηλ. ὁ Θεόκριτος ἐννοεῖ τὴν νῆσον Σύραν, ἐπιπροσθέτω τὰ ἑξῆς. *Δὲν ἦτο δυνατὸν* ἡ ὀνομασία *Σύρα* νὰ ἐπεκράτησε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οὐδ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν τουλάχιστον ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν λεγομένων χρόνων, διότι τοῦτο θὰ ἦτο ἐναντίον τῆς γραμματικῆς καὶ ἐναντίον τοσούτων ἀψευδῶν μαρτυριῶν οἷα δηλαδὴ εἶνε τὰ ἀρχαῖα νομίσματα κ' αἱ ἐπιγραφαί. Καὶ εἰς νομίσματα καὶ εἰς ἐπιγραφάς, περὶ ὧν ἐν πλάτει γενήσεται κατωτέρω λόγος, ἡ νῆσος γράφεται ΣΥΡΟΣ καὶ οὐχὶ ΣΥΡΑ. Ἄλλως τε ἐὰν ἐπεκράτει ποτὲ ἡ ὀνομασία *Σύρα* ὁ κάτοικος αὐτῆς θὰ ἐλέγετο *Συραῖος*, ὡς ὁ τῆς Θήρας Θηραῖος, κτλ. ἐν ᾧ εἴς τε τὰ ἀρχαῖα καὶ ῥωμαϊκὰ τῆς Σύρου νομίσματα καὶ τὰς ἐπιγραφὰς ὁ κάτοικος λέγεται *Σύριος* καὶ ὁ Δῆμος *Δῆμος Συρίων* καὶ οὐχὶ *Συραίων*. Ἡ δὲ ὀνομασία Σύρος ἦτο ἡ ἐπισήμως ἐπικρατήσασα καθ' ὅλους τοὺς ἱστορικοὺς λεγομένους αἰῶνας, τοὺς ῥωμαϊκοὺς καὶ πολὺ ἀκόμη μετ' αὐτούς, ἕως οὗ κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαιῶνος παραφθαρεισῶν πολλῶν ἑλλ. λέξεων καὶ ὀνομασιῶν ἡ Σύρος ἐγένετο Σύρα· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος καὶ ἑξῆς ἡ λέξις Σύρα δὲν ἦτο ἡ ἐπικρατοῦσα ἐντελῶς διότι καὶ εἰς ἐπιγραφὰς καὶ ἔγγραφα μεταγενεστέρας τοῦ μεσαιῶνος ἐποχῆς φέρεται ἡ λέξις Σύρος. Ὡς πρὸς τὸ λυπρόγαιων καὶ πτωχὸν τῆς νήσου δὲν ἐκτείνομαι ἐνταῦθα ἵνα μὴ διττολογῶ, διότι ἀλλαχοῦ θὰ ἐξηγηθῇ πότε ἤρξατο ἡ νῆσος καθισταμένη λυπρόγαιως καὶ ἄγονος. Ἐκεῖ δὲ θὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ παροιμία «Σύρα, ψεῖρα» κτλ. ἤτοι θὰ ἐξ-

μεινεν Σύρα (1), μετὰ ταῦτα δὲ προσέλαβεν ἑλληνικωτέραν κατάληξιν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὁμοιομορφωτέραν πρὸς τὰς τῶν λοιπῶν νήσων, ὧν αἱ ὀνομασίαι σχεδὸν ὅλων ἀπέληγον εἰς ο ς, καὶ οὕτως, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐτέθησαν τὰ ὁριστικά, οὕτως εἰπεῖν, θεμέλια τῆς γλώσσης καὶ τῶν ὀνομασιῶν, ἡ ὀνομασία ἐπεκράτησε καὶ ἐπισήμως ἐγράφετο Σύρος ἐπὶ πλείστους αἰῶνας, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν παρατιθεμένων νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν.

Ἡ φοινικικὴ καταγωγὴ τῆς λέξεως Σύρου καὶ πλείστων ἄλλων ἑλληνίδων καὶ ξένων πόλεων δὲν πρέπει νὰ φαίνηται ἡμῖν δυσπίστευτος καὶ δυσαπόδεικτος. Αὐτὸς ὁ σοφὸς Πλάτων ἐβεβαίωσεν ὅτι πολλῶν πόλεων λέξεις ἔχουσι φοινικικὴν καταγωγὴν «..ἐγὼ γὰρ οἶμαι, λέγει, ὅτι πολλὰ οἱ Ἕλληνες ὀνόματα, ἄλλως τε καὶ οἱ ὑπὸ βαρβάρους οἰκοῦντες παρὰ τῶν βαρβάρων εἰλήφασι.... » (2)

Δυσεύρετον εἶνε ἐὰν κατὰ τὴν παλαιτάτην ἐποχήν, τὴν προϊστορικήν, ἡ νῆσος ἐλέγετο Σύρα ἢ Συρία. Ἀπαντᾶται μὲν ἡ λέξις αὕτη παρ' Ὁμήρῳ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ, γράφεται δὲ Συρίη

ευρεθῇ ὁ λόγος καὶ ἡ ἐποχὴ καθ ἣν ἤρξατο διασπειρομένη εἰς τὰ στόματα τῶν νησιωτῶν ἤτοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πειρατικῶν δηώσεων.

Ἐξετάνθην ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ ἐλλογίμου τούτου συγγραφέως καθ' ὅσον μοὶ ἐφάνη ἀνασκευαστέα ἡ γνώμη του, ἀποφανθέντος ὅτι ἡ μὲν *Σύρα* εἶνε ἡ προαιωνία ὀνομασία τῆς νήσου, ἡ δὲ *Σύρος* ἄγνωστος.

(1) Σημειωτέον ὅτι ἐκτὸς τῆς λέξεως *Οὐσύρα* ἢ *Οὐσούρα*, δυνατὸν νὰ κατάγηται ἡ λέξις Σύρα καὶ Σύρος ἐκ τῆς φοινικικῆς ῥίζης *Σὺρ* ἢ *Σοὺρ* πρὸς ἣν συγγενεύουσι καὶ ἄλλαι φοινικικαὶ ὀνομασίαι ὡς ἡ τῆς *Τύρου* (Σοὺρ, συριστί), ἡ τῆς *Σύρο* τῆς Βαβυλωνίας καὶ ἡ τῆς *Σύρο* ἐρήμου τῆς πετραίας Ἀραβίας. Δὲν δύναταί τις ἐπακριβῶς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ λέξις Σύρος παρήχθη ἐκ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς φοινικικῆς λέξεως· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ λέξις εἶνε φοινικικὴ καὶ ἡ ῥίζα αὐτῆς συγγενεύει μὲ ὁμοίαν ῥίζαν φοινικικήν, ἐξ ἧς πολλαὶ πόλεις τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ σήμερον ἔτι ὀνομάζονται.

(2) Πλάτων ἐν Κρατύλῳ.

νῆσος· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀπόδειξις ἰσχυρὰ ὅτι καὶ Συρίη ἐλέγετο, διότι πρῶτον ὁ Ὅμηρος τίθησιν ἐνίοτε ἐπιθετικῶς τὸ ὄνομα, ὡς καὶ σήμερον συνειθίζεται, οἷον Ἀττικὴ γαῖα, Ἀργείιον πτολίεθρον κλπ. ἤτοι πιθανώτατα ἔθεσε Συρία νῆσος ἀντὶ νῆσος τῆς Σύρας χάριν τοῦ τε μέτρου καὶ τῆς ποιητικῆς φρασεολογίας, δεύτερον δὲ ἡ παρ' Ὁμήρῳ λέξις Συρίη ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἐκ τοῦ Σύρα, καὶ κατὰ παρεμβολὴν τοῦ ι χάριν τοῦ μέτρου Συρίη, ὡς ἡ νῆσος Ψύρα (Ψαρρὰ), παρ Ὁμήρῳ ἐτράπη εἰς Ψύρη καὶ Ψυρίη, ἤτοι ἀκριβῶς ὡς τὰ Σύρα, Σύρη, Συρίη (1)

Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν, ὁπότε ἡ γραφὴ δὲν ἦτο ἔτι ἐν χρήσει συνέβη εἰς τὸ ὄνομα τῆς νήσου ταύτης ὅ,τι καὶ εἰς πλείστας ἄλλας ὀνομασίας, ἤτοι ἡ ὀνομασία ἐκυμαίνετο μεταξὺ τοῦ Σύρα καὶ Συρία, ἅτινα ἀμφότερα ἐκ τῆς αὐτῆς φοινικικῆς ῥίζης καὶ λέξεως παρήχθησαν καὶ ὅτι μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς γραφῆς μονιμοποιηθεισῶν τῶν κατά τι παραλασσουσῶν ὀνομασιῶν, ἡ νῆσος ὁριστικῶς ὠνομάσθη Σ ύ ρ ο ς, παραλαβοῦσα καταληκτικὴν συλλαβὴν ἑλληνικωτέραν καὶ συμφωνοτέραν πρὸς τὰς τῶν λοιπῶν νήσων(2) ἀποληγουσῶν εἰς ος. Ἡ ὀνομασία δὲ Σύρος ἦτο ἡ ἐπικρατήσασα ἀμέσως μετὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους, ἡ διατηρηθεῖσα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἱστορικῶν, Ρωμαϊκῶν καὶ Βυζαντινῶν χρόνων (3).

---

(1) Γνωστότατον ὅτι ὁ Ὅμηρος παρενθέτει οὐ μόνον ἓν φωνῆεν χάριν τοῦ μέτρου ἀλλὰ καὶ δύο οἷον τὸ Θρηϊκίη εἶνε ἐκ τοῦ Θράκη, Θρήκη, Θρηΐκη, Θρηϊκίη (ἴδε Κρύγερ. ἐν γραμ. Διαλ. Ἰων. καὶ Δωρ.).

(2) Ἐξαίρεσιν τοῦ ὁμοιομόρφου τῆς καταληκτικῆς συλλαβῆς τῶν Κυκλάδων νήσων ο ς ἀποτελεῖ μόνον ἡ Θήρα, διατηρήσασα ἀναλλοίωτον τὸ ὄνομα αὐτῆς ἕνεκα τοῦ ἀποίκου Θ ή ρ α.

(3) Ἐπειδὴ ἡ φοινικικὴ ὀνομασία τῆς νήσου ἐδόθη καθ' ἣν ἐποχὴν ἦτο ἔτι ἀσταθὴς ἡ γλῶσσα, ἡ φοινικικὴ λέξις, δι' ἧς διέκρινον οἱ Φοίνικες τὴν νῆσον ταύτην, ἔλαβε τὴν σημερινὴν αὐτὴν μορφὴν ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐδιώχθησαν οἱ Φοίνικες ἐκ τῶν Κυκλάδων καὶ ἐγκατεστάθησαν οἱ

Ὅτι δὲ ἡ ὀνομασία Σύρος ἦτο ἡ ἐπικρατοῦσα καὶ μόνη γνωστὴ ἀποδεικνύεται ἀριδήλως ἐκ πάντων τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου, ἅτινα, ὄντα τεσσαράκοντα περίπου διαφόρων ἐποχῶν, περιλαμβάνουσι τοὺς αἰῶνας τῆς ἱστορικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Εἰς πάντα δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα ὑπάρχουσι τὰ γράμματα ΣΥΡΙΩΝ, ΣΥΡΙ.., CYPI..., ΣΥΡ..., ὡς ἐν πλάτει θέλει γίνει λόγος ἐν τοῖς περὶ νομισμάτων ἀρχαίων καὶ ῥωμαϊκῶν τῆς Σύρου κεφαλαίοις. Εἰς τὰς λέξεις Συρίων ἐξυπακούεται ἡ λέξις ΔΗΜΟΣ παραφθαρεῖσα εἰς τὰ πλείονα αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν ἡ Σύρος ἐκαλεῖτο ΣΥΡΑ, ὁ δημότης ἔπρεπε νὰ λέγηται ΣΥΡΑΙΟΣ καὶ ὁ δῆμος ΔΗΜΟΣ ΣΥΡΑΙΩΝ καὶ ὄχι ΣΥΡΙΩΝ, κατὰ τὸ Θήρα,

---

Ἴωνες. Ἰδοὺ τι σχετικὸν ἀναγινώσκω ἐν τῷ Ἡροδότῳ « Οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι, τῶν ἦσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε πολλὰ οἰκήσαντες ταύτην τὴν χώραν ἐσήγαγον διδασκάλια εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ γράμματα, οὐκ ἐόντα πρὶν Ἕλλησι, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, πρῶτα μὲν τοῖσι καὶ ἅπαντες χρέωνται Φοίνικες· μετὰ δὲ χρόνου προβαίνοντος, ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμάτων. Περιοίκεον δὲ σφέας τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν χρόνον Ἑλλήνων Ἴωνες, οἳ παραλαβόντες διδαχῇ παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα μεταρρυθμίσαντες σφέων ὀλίγα ἐχρέωντο, χρεώμενοι δὲ ἐφάτισαν ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων Φοινίκων εἰς τὴν Ἑλλάδα, φοινικήια κεκλῆσθαι» Ἡρόδοτ. V 58.

Ἀναντιρρήτως δὲ οἱ Ἴωνες συνετέλεσαν εἰς τὴν ἑλληνικωτέραν ὀνομασίαν τῆς λέξεως. Εἴτε Οὐσύρα, εἴτε Οὐσοῦρα, εἴτε Σύρο ὑπὸ τῶν Φοινίκων καὶ ἂν ἐκλήθη ἡ νῆσος, οἱ ἐπελθόντες Ἕλληνες οὐχ ἧττον Σύρον αὐτὴν ὠνόμασαν. Διότι καθ' ἃ λέγει ὁ Wolf « ...οἱ Ἕλληνες πρῶτον ὤφειλον ἵνα τὰ ξένα στοιχεῖα τοῖς πατρίοις ἤχοις προσαρμόσωσι καὶ σημεῖα ταῖς φωναῖς, ὧν ἡ φοινικικὴ γλῶσσα ἐστερεῖτο, δώσωσιν ... » Wolf Proleg ad Homer σελ. 58. Πότε ἀκριβῶς συνέβη τοῦτο, ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τῆς νήσου, δὲν δύναταί τις νὰ ὁρίσῃ· γνωστὸν ὅμως ὅτι μετὰ τὸν Ὅμηρον καλοῦντα τὴν νῆσον *Συρίην*, οὐδαμοῦ ὑπάρχει ἡ ὀνομασία Σύρα, ἐν γένει δὲ καὶ εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας ἐπιγραφὰς φέρεται ἡ λέξις Σύρος.

ὁ δημότης Θηραῖος καὶ ὁ Δῆμος Θηραίων κλπ. Ἀλλ' οὐ μόνον εἰς τὰ νομίσματα τῆς Σύρου ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐπιγράμματα καὶ εἰς τὰ ψηφίσματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ἡ μὲν νῆσος γράφεται ΣΥΡΟΣ, ὁ δὲ Δῆμος ΣΥΡΙΩΝ (1).

Κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας παραφθαρεισῶν πολλῶν λέξεων καὶ ὀνομασιῶν ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἐπισήμως ἐπικρατήσασα τοσούτους αἰῶνας ΣΥΡΟΣ ἐγένετο ΣΥΡΑ, σχοῦσα τὴν εὐτυχίαν νὰ μὴ μεταβάλῃ εἰμὴ μόνον τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς καταληκτικὴν συλλαβὴν ΟΣ, ἐν ᾧ ἄλλαι ἑλληνίδες πόλεις ἀπώλεσαν πρὸς καιρὸν τὸ ὅλον ὄνομα, διακρινόμεναι διὰ ξενικῶν (2). Καὶ πράγματι ἐν τοῖς παρ' ἐμοὶ σωζομένοις ἐγγράφοις τοῦ 1695, 1761 κλπ. ἡ Σύρος γράφεται Σ ύ ρ α καὶ ἐν ἐπιγράμμασί τισι CY-

---

(1) Ἐν ἀρχαιοτάτῳ ἐπιγράμματι σβεσθέντων τῶν λοιπῶν γραμμάτων, ἀπέμεινεν ἡ λέξις ΣΥΡΟΣ. Ἐν τῷ ψηφίσματι τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων, στεφόντων τὴν Φερενείκην ὑπάρχουσι τὰ γράμματα «Η Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος ΣΥΡΙΩΝ.» Ἐν τῷ ψηφίσματι τῆς στέψεως τοῦ Ὀνησάνδρου ὁ Δῆμος γράφεται Δῆμος ΣΥΡΙΩΝ, ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ λέξις ΕΞΥΡΟΥ κατὰ χονδρὸν λάθος τοῦ λιθοξόου, ἑνώσαντος τὸ τελικὸν τῆς ΕΚ προθέσεως μὲ τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῆς λέξεως ΣΥΡΟΥ Παραλείπων ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ λοιπὰ ἐπιγράμματα, σημειῶ ὅτι καὶ τὰ ἐπιγράμματα τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἀναφέρουσι τὰς λέξεις CYPOC καὶ τὸν Δῆμον CYPIΩN, τοιαῦτα δὲ πλεῖστα, ἐν οἷς καὶ SYPOS, καὶ ἄλλα ἔτι ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὡς θέλω ἀναφέρει ἐν τῷ ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθέντι πολυτίμῳ ἐπιγράμματι τῆς δημοθοινίας ἐν τῇ ἐξοχῇ Ἐπισκοπείου καὶ ἐν τῷ ψηφίσματι τῶν Συρίων ὑπὲρ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου κλπ.

Οὕτω δὲ γράφεται ἡ λέξις καὶ ἔν τινι ἐπιτυμβίῳ ἐπιγράμματι τοῦ ἐπισκόπου Συμεῶνος εὑρισκομένῳ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς Ἄνδρου καὶ φέροντι τὰς λέξεις. CYMEΩN ΕΠΙCΚΟ... CYPAC ΤΖΙΑΣ ΘΕΡΜΙΩΝ 1594 κλπ.

(2) Ὡς ὁ Πειραιεὺς ἦτο γνωστὸς ὑπὸ τ' ὄνομα Porto Leone, ἡ Θήρα, Santorini, ἡ Σίφνος Argentaria κλπ.

ΡΑ. Πότε κυρίως μετεβλήθη ἡ Σύρος εἰς Σύραν ἀκριβῶς δὲν δύναμαι νὰ ὁρίσω, βεβαιότατα ὅμως οὐχὶ πρὸ τοῦ 17 αἰῶνος, διότι τὰ διασωθέντα ἔγγραφα τῆς κοινότητος Σύρας χρονολογοῦνται περὶ τὰ τέλη τοῦ 17 αἰῶνος· πρὸ δὲ αὐτοῦ οὐδὲν μαρτύριον δύναται νὰ μᾶς πείσῃ περὶ τοῦ ἐναντίου· οὔτε τὸν λόγον τῆς μεταβολῆς δύναταί τις νὰ ἀνεύρῃ εὐκόλως· εἰκάζω ὅμως ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παραφθορᾶς τῆς γλώσσης, αἱ λέξεις ἤρχισαν διαφθειρόμεναι πρῶτον ἀπὸ τὰς τελευταίας συλλαβὰς καὶ ἔπειτα κατὰ τὴν ῥίζαν, ὡς αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ νῦν ἔτι παρὰ τοῖς ἀγραμμάτοις ἑνικῶς ἐλέγοντο ἡ Ἀθήνα, ἡ Νάξος, Ναξία, αἱ Πάτραι, ἡ Πάτρα κλπ. δηλαδὴ ἐν τῇ ἀφελείᾳ καὶ ἀκαταστασίᾳ τῆς γλώσσης, ὁ κόσμος συνείθιζε ἑνικῶς καὶ ὁμοιογενῶς νὰ προφέρῃ τὰς ὀνομασίας τῶν πόλεων, ἤτοι θηλυκῶς ἐπειδὴ καὶ ἡ πόλις εἶνε γένους θηλυκοῦ. Ἡ Νάξος λ.χ. μετεβλήθη εἰς Ναξίαν πόλιν καὶ τὸ Δουκάτον ἐγένετο Δουκάτον Ναξίας, ἡ Κέως ἐγένετο Τζιά, αἱ νῆσοι τῆς Δήλου ἐγένοντο (αἱ) Δῆλες κλπ. Ὥστε ἐν τῷ διαστήματι τῶν παρελθόντων αἰώνων ἡ Σύρος μόνον ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας, τὸν 17 καὶ 18 καὶ μέρος τοῦ 19 ὠνομάζετο Σ ύ ρ α, ἤτοι μέχρι τῆς ἀνιδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου. Διότι τότε ταχτοποιηθέντος τοῦ βασιλείου, ἡ διαταραχθεῖσα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπανεῦρε τὴν γαλήνην καὶ ἑλληνοπρέπειάν της, καὶ αἱ ἀρχαῖαι καὶ ὀρθαὶ ὀνομασίαι τῶν πόλεων ἐταχτοποιήθησαν. Ἔκτοτε ἡ Σύρος ὀνομάζεται ἐπισήμως καὶ ὀρθῶς Σύρος, μόνον δὲ παρὰ τισι ξένοις καὶ παρὰ τῷ ξένῳ ἐμπορικῷ κόσμῳ γράφεται ἔτι Σύρα, διότι οὕτω ἐγένετο γνωστὴ ὑπ' αὐτῶν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρξατο ἀκμάζουσα ἐμπορικῶς ἡ νῆσος καὶ οὕτω παρεδόθη αὐτοῖς ὑπό τινων ξένων περιηγητῶν.

Παρὰ τοῖς νεωτέροις δὲ συγγραφεῦσι, συγχρόνοις γεωγράφοις καὶ περιηγηταῖς, ὡς καὶ ἐν τοῖς δημοσίοις ἐγγράφοις ἡ νῆσος γράφεται Σ ύ ρ ο ς, παρά τισι δὲ Σ ῦ ρ ο ς. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὁ τονισμὸς δὲν εἶνε ἀντικείμενον

συζητήσεως· διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ πλείονες τῶν συγχρόνων γράφουσιν αὐτὴν Σύρον παραδεχόμενοι τὸν τονισμὸν τῆς λέξεως, ὡς παρεδέχθη αὐτὸν καὶ ὁ Ἡσύχιος(1)καὶ ὁ Σκύλλαξ(2) καὶ ὁ Ἀρτεμίδωρος(3),καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος(4)καὶ ὁ Θαλῆς (5) καὶ πολλοὶ ἄλλοι συγγραφεῖς καὶ ἐπιγραμματογράφοι (6) ὑπάρχει ἕτερόν τι ὄνομα γραφόμενον καὶ τονιζόμενον οὕτως, τὸ τοῦ Σύρου, υἱοῦ τῆς Σινώπης καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐπειδὴ δὲ αἱ πλείονες τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου οἰκειοποιοῦνται ὡς αναδόχους των καὶ ὀνοματοθέτας ἥρωας ἢ ἡμιθέους, ὡς ἡ Σέριφος τὸν Σέριφον, ἡ Φολέγανδρος τὸν Φολέγανδρον, ἡ Μύκωνος τὸν Μύκωνον, ἡ Σίκινος τὸν Σίκινον, δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Σινώπης Σύρος ἐπέδρασεν, ἂν ὄχι βεβαίως εἰς τὴν ὀνομασίαν τῆς νήσου, ἥτις ὡς ἀπεδείχθη, εἶνε φοινικική, τουλάχιστον εἰς ἑλληνικωτέραν μορφὴν τῆς λέξεως, ἀφ' οὗ μάλιστα οἱ παλαίτατοι νησιῶται ἀφωμοίουν τὰς ὀνομασίας τῶν νήσων πρὸς τὸ ὄνομα ἡμιθέου τινος ἢ ἥρωας ἢ οἰκιστοῦ αὐτῶν.

Ἐκ πάντων τούτων ἀποδεικνύεται πρῶτον ὅτι φοινικιστὶ ὠνομάσθη ἡ νῆσος, ὅτι κατόπιν λαβούσης τῆς ὀνομασίας ἑλληνικω-

---

(1) Ἡσύχιος ἐν λεξ.

(2) Σκύλλαξ p. 22. ed Hudson.

(3) Ἐν Στράβ. X. κεφ. V.

(4) Στεφάνος Βιζάντιος ἐν λέξει.

(5) Ἐν Διογ. Λαρετίῳ ἐπιστολῇ Θαλοῦ πρὸς Φερεκ.— Προσθετέον ὅτι παρὰ Γάλλοις καὶ ἐν γένει καθολικοῖς ὁ μὲν κάτοικος Σύρου λέγεται Syriote, ὁ δ' ἐπίσκοπος Σύρου Episcopus Syrensis, ἐπὶ τὸ λατινικώτερον, καὶ πρὸς διάκρισιν τοῦ τῆς Συρίας τιτλοφορουμένου Fpiscopous Syrus.

(6) Ὡς φέρ' εἰπεῖν τὸ πρὸς τὸν Φερεκύδην ἐπίγραμμα ἐν μέτρῳ φερεκρατείῳ, παρατιθέμενον ὑπὸ τοῦ Διογένους.

Τὸν κλεινὸν Φερεκύδην
Ὃν τίκτει ποτε Σύρος

τέραν μορφὴν ἐκαλεῖτο Σύρος, καὶ ὅτι μόλις ἐπὶ δύο αἰῶνας μετεβληθεῖσα εἰς Σ ύ ρ α ν, ἤδη ἐπανέλαβε τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς καὶ ὀρθὴν ὀνομασίαν Σ ύ ρ ο ς ὅπως καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ παραδεχθεὶς γράφω τὴν λέξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἡ Σύρος ἐπὶ τῆς Ὁμηρικῆς ἐποχῆς

Ὁ μελετῶν τὴν ἱστορίαν μέρους τινος τῆς Ἑλλάδος ἢ συμπάσης τῆς Ἑλληνίδος φυλῆς κατὰ τὴν λεγομένην προελληνικὴν ἐποχὴν εὑρίσκει γλυκεῖαν ἀναψυχὴν μόλις ἐξερχόμενος τῆς σκοτεινῆς ταύτης ἐποχῆς καὶ εἰσερχόμενος εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους· διότι τότε διακρίνει φαεινοτάτην λαμπάδα φωτίζουσαν αὐτὸν ἐν τῇ ἀβύσσῳ τοῦ παρελθόντος, συναντᾶται μετὰ τοῦ Ὁμήρου, ὅστις ἀκριβέστατος ζωγράφος τῆς φύσεως καὶ ἐξεταστὴς τῶν συμβάντων τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀνασύρει τὴν αὐλαίαν καὶ διορᾶται τὸ παρελθόν, ἡ ἡρωϊκὴ λεγομένη ἐποχή, ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ μεγαλοπρεπείᾳ.

Τίς ἡ νῆσος Σύρος, τίς ἡ κατάστασις αὐτῆς κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους, ἰδοὺ τὸ ὑπ' ὄψιν μας θέμα. Ἀρκεῖ ν' ἀνοίξωμεν μίαν σελίδα τοῦ Ὁμήρου καὶ δι' αὐτῆς θὰ ἴδωμεν τὴν μὲν ἀρχαίαν κατάστασιν τῆς νήσου ἀναπαριστανομένην ζωηρότατα ἐνώπιόν μας, τοὺς δὲ Συρίους ἀναζῶντας μεταξὺ ἡμῶν.

Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, τὸ μεγαλούργημα τοῦτο τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἡ ποιητικὴ δόξα οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος ὁμοιάζουσι τὴν ἀνασκαφεῖσαν Πομπηίαν· ὅπως τις θέλων νὰ μάθῃ ἢ νὰ εὑρεθῇ ἐντὸς ἀρχαίας πόλεως, περιπατήσῃ ἐπὶ τῶν ὁδῶν της, ἀναπαραστήσῃ ἐν τῇ φαντασίᾳ του ζῶντα τὸν ἀρχαῖον κόσμον, κατορθοῖ σχεδὸν τοῦτο ἐπισκεπτόμενος τὴν νεκραναστᾶσαν, οὕτως εἰπεῖν, πόλιν τῆς

Πομπηίας, οὕτως ὁ μελετῶν τὸν Ὅμηρον μεταφέρεται εἰς Τροίαν, ἀναστρέφεται μετὰ τῶν ἡρώων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἀκούει αὐτοὺς λαλοῦντας, συμπαρακολουθεῖ καὶ συμπάσχει μετὰ τοῦ πλάνητος Ὀδυσσέως καὶ ἀπέρχεται γνωρίσας καὶ ἀναζῶντα ἰδὼν τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον κόσμον.

Εὐτυχῶς διὰ τὴν νῆσον Σύρον ὁ περικλεὴς ποιητὴς τῆς Ἰωνίας ἐφύλαξεν στίχους τινας, ὀλίγους ἀλλὰ πολυτίμους διὰ τὴν Σύρον, ἐν τῇ ἐξαισίᾳ αὐτοῦ πινακοθήκῃ ἐναπέθηκεν ζωηρὸν φωτογράφημα τῆς νήσου ταύτης, οἵαν αὐτὸς ἢ εἶδεν ἢ ἤκουσεν ζῶν(1).

Ἤδη λοιπὸν θέλω ἐκθέσει ὁποία ἡ Σύρος καθ' Ὅμηρον, ἤτοι ἡ Σύρος οἵα ἐξάγεται ἐκ τινων Ὁμηρικῶν στίχων, χρονολογικῶς δὲ ὁποία ἡ Σύρος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου (2).

---

(1) Ὁ πυρρωνισμός τινων γερμανῶν ἀρνηθέντων πασίγνωστα γεγονότα ἐξ ἐπιδεικτικῆς δυσπιστίας, ἀρνηθέντων οὐ μόνον τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ὁμήρου ἀλλὰ καὶ τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου καὶ πόλεως Τροίας, ἔλαβεν ἐσχάτως καιρίαν προσβολὴν ὑπὸ τοῦ φιλελληνικωτάτου γερμανοῦ Ἐρ. Σχλίεμαν, ὅστις ἀνασκάψας τὸ ἔδαφος τῆς Τροίας ἀνέσυρεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας Τρωάδος. Τὸ ζήτημα τῆς ὑπάρξεως τῆς Τρωϊκῆς ἐκστρατείας καὶ ἐν γένει τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας τῶν τρωϊκῶν συμβάντων κατὰ τοῦτο ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα, ὅτι ἐὰν πάντα ἐκεῖνα ἦσαν μυθοπλαστίαι παραμυθολόγων ῥαψῳδῶν, καὶ τὸ ἐν Σύρῳ ἐπεισόδιον τοῦ Εὐμαίου, καὶ ἡ αὐτόθι γέννησίς του καὶ τέλος ὅ,τι σχετικὸν περὶ τούτου ἐκτίθησιν ὁ Ὅμηρος ἤθελεν παραπεμφθῆ εἰς τὴν τάξιν τῶν μᾶλλον ἀπιστεύτων παραμυθίων. Εὐτυχῶς τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης φωτίζει τὰ σκοτεινότερα χωρία τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Ὅμηρος ἀναλαμβάνει τὸ κῦρος τοῦ ἀκριβοῦς ζωγράφου τοῦ βίου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ πολυμαθοῦς γεωγράφου τῶν γνωστῶν μερῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, περὶ ὧν ποιεῖ λόγον ὁ μέγας τῆς Ἰωνίας ποιητής.

(2) Προκαταβολικῶς σημειωτέον ὅτι ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἔζη καὶ ἐποίει ὁ Ὅμηρος εἶνε ζήτημα εἰς οὗ τὴν λύσιν πλεῖστοι παρενέβησαν. Παρατίθημι ἐνταῦθα τὰς διαφόρους γνώμας, ἵνα ὁ ἀναγνώστης ἐκλέξῃ τὴν ὀρθοτέραν καὶ οὕτω γνωρίζῃ εἰς τίνα ἐποχὴν περιγράφεται οὕτως ὑπὸ

Ὁ Ὅμηρος ὅπως παρεδόθη ἡμῖν ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος καὶ οἷος καταδείκνυται ἐκ τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ ἔργων ἦτο οὐ μόνον ποιητὴς ἀλλὰ καὶ δεινὸς περὶ πᾶσαν γνῶσιν τῆς ἐποχῆς του. Καὶ ἂν δὲν ἐπεσκέφθη τὰ περιγραφόμενα μέρη, κατώρθωσεν ὅμως νὰ συμπληρώσῃ ὅ,τι αὐτὸς δὲν ἀντελήφθη, κατα-

---

τοῦ Ὁμήρου ἡ Σύρος. Ἀσθενεστέρα γνώμη εἶνε ἡ τοῦ Κυκλογράφου Διονυσίου λέγοντος τὸν Ὅμηρον σύγχρονον τοῦ Θηβαϊκοῦ καὶ Τρωϊκοῦ πολέμου (Προκλ. Γένος Η σ.— Μιστρ. ἱς. Ὁμηρ. σ. 39) Κατὰ Φιλόστρατον ὁ Ὅμηρος ἔζησε 24 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά (Ἡρωϊκ. σ. 194), κατὰ τὸν Κράτητα 60 ἔτη μετ' αὐτά (Εὐσεβ. Εὐαγ. Χ. ΙΙ.), κατὰ τὸν Ἀρίσταρχον, ᾧ συμφωνεῖ ὁ Sengebusch ὁ Ὅμηρος ἤκμασε τῷ 1043 Π.Χ. περίπου (Homer dissert post σελ. 85), ἡ δὲ ἅλωσις τῆς Τροίας συνέβη κατ' Ἀπολλόδωρον περὶ τὸ 1184 Π.Χ. (Εἰς τοῦτο σύμφωνος καὶ ἡ μαρτυρία Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασέως καὶ τοῦ Ἐρατοσθένους. Κατὰ τὴν ψευδοηροδότειον βιοτὴν ὁ Ὅμηρος ἐγένετο 168 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά (Κεφ. 38), κατὰ δὲ τὸν Φιλόχορον μετὰ 180 ἔτη (Philochor fragm. 52.58 καὶ 54), κατὰ δὲ τὸν Ἀρχέμαχον καὶ Εὐθυμένην μετὰ τρεῖς κύκλους, ἤτοι μετὰ διακόσια ἔτη (Κλήμ. Ἀλ. Στρωμ. I. 227 Α').Κατὰ συμπαραβολὴν δὲ τῶν μαρτυριῶν Βελλήϊου, Νέπωτος, Γελλίου καὶ Πορφυρίου ἐξάγονται νέαι γνῶμαι περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου, μὴ διαφέρουσαι κατὰ πολὺ (Παράβ. Ἀτ. νύκτ. XVIII, 21 (Lauer Ches cichte der Homer Poesie σ. 122.) Κατὰ δὲ τὸν Θεόπομπον (Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ, I σ. 327 Β') μεθ' οὗ συμφωνεῖ καὶ ὁ Εὐφορίων(Εὐσεβ. Εὐαγ, προπαρ. Χ.Π)παρεμπίπτουσι 500 περίπου ἔτη, μεταξὺ τῶν Τρωϊκῶν καὶ τοῦ Ὁμήρου. Κατὰ τὸ Πάριον Χρονικὸν τὸν Σουΐδαν κλπ. ὁ Ὅμηρος ἐγεννήθη τῷ 907. Συνδυάζων τὰς διαφόρους γνώμας, πείθομαι τῇ γνώμῃ τῶν μεγαλειτέρων χρονολόγων τῆς ἀρχαιότητος Ἀπολλοδώρου καὶ Ἐρατοσθένους, λεγόντων ὅτι ἡ μὲν ἅλωσις συνέβη περὶ 1184 Π.Χ. ὁ δὲ Ὅμηρος ἤκμασε μετὰ 240 ἔτη ἢ 4 κύκλους. Τὴν γνώμην ταύτην παρεδέχθησαν καὶ ὁ W. Muller (Homerisih Vorschule σ. 60) καὶ ὁ Ottf. Muller, (Ceschischte der Griech. Lit σ. 80) κλπ. τοῦ ἱστορικοῦ Crote παραδεχομένου ὡς ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τοῦ Ὁμήρου τὸ 850—776 Π.Χ. (Παράβ. Μιστρ. Ἱστ. Ὁμηρ.

στὰς περίφημος γεωγράφος τοῦ κόσμου τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀποσπῶν τὸν θαυμασμὸν πάντων, διότι οὔτε ἡ ἔλλειψις τῆς συγκοινωνίας τότε, οὔτε ἡ τυφλότης αὐτοῦ ἠλάττωσε τὴν ἀξιοθαύμαστον περὶ τὴν γεωγραφίαν πολυμάθειάν του.

Ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὴν Σύρον κατὰ ἐλευθέραν παράφρασιν τῶν στίχων του. Πρὸς πλείονα κατανόησιν τῆς χάριτος καὶ ποιητικῆς ἀρετῆς τῶν σχετικῶν στίχων παρατίθημι ὁλόκληρον τὸ διηγηματικὸν τοῦτο μέρος τῆς Ὀδυσσείας (1).

Κεφ. Δ' — Δε Φόρτια, περὶ Ὁμήρ. καὶ τῶν ποιημ. Κεφ. Β'— Ἀγγ. Βλάχου, ἐν ἱστορ. Ὁμηρ. ζητήμ.— Δ Βερναρδάκη, Τρία μαθήμ. περὶ Ὁμήρου ἐν Πανδώρ.κλπ). Ἀλλ' ἢ οὕτως ἢ ἄλλως ἡ παρ' Ὁμήρῳ περιγραφὴ τῆς Σύρου ἀναφέρεται εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ ἑνδεκάτου καὶ δεκάτου αἰῶνος Π.Χ. ἐποχήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὅμηρος, ἀκμάσας κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην 250 μετὰ τὰ Τρωϊκά, ἤτοι περὶ τὰ 980—950 Π.Χ. περιγράφει τὴν Σύρον ὅπως ἢ αὐτὸς εἶδεν ἢ ἐκ περιγραφῆς ἤκουσεν κατὰ τὴν ἐποχήν του, τεκμαίρεται ὅτι ἡ παρ' αὐτῷ εἰκὼν τῆς Σύρου παριστᾷ αὐτὴν οἷα ἦτο τότε, διότι ὁ Ὅμηρος ὡς γνώστης πολλῶν πόλεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου δὲν ἤκουσε βεβαίως τὸν Εὔμαιον περιγράφοντα τὴν Σύραν, ἀλλ' αὐτὸς θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ Εὐμαίου τὴν ἀρίστην αὐτῆς περιγραφὴν ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ (ἐν τῇ ῥαψῳδίᾳ Ο). Ὅτι δ' ἐγνώριζεν ὁ Ὅμηρος τὰς πλείονας νήσους προκύπτει ἐκ τοῦ εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνου αὐτοῦ, ἔνθα λέγει ὅτι διαβαίνει εἰς Δῆλον κατὰ τὴν πανήγυριν τῶν Ἰώνων ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τῶν ἀοιδῶν. Ὁ Θουκυδίδης πιστεύει ὅτι αὐτὸς ὁ Ὅμηρος μετέβαινεν εἰς Δῆλον(Θουκ. 3. 101—Καρ. Μύλλερ Ἱστ. Ἑλ. Φιλ. σελ. μεταφ. 55). Ὥστε ἐὰν πράγματι ὁ Ὅμηρος ἐπεσκέπτετο τὴν Δῆλον, ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ κάλλιστα τὴν Σύρον, ἥτις κεῖται πλησιέστατα τῆς Δήλου.

(1) Εἶχον ἑτοίμην ἔμμετρον μετάφρασιν τῆς σχετικῆς ταύτης διηγήσεως τοῦ Εὐμαίου περιεχομένης ἐν τῷ στοιχείῳ Ο τῆς Ὀδυσσείας (στ. 380—484), ἀλλ' ἔκρινα πρέπον νὰ μὴ παραθέσω αὐτὴν ἐνταῦθα διὰ δύο κυρίως λόγους, πρῶτον διότι φρονῶ ὅτι ὁ Ὅμηρος εἶνε αμετάφραστος, οὕτως εἰπεῖν, διότι ἀδύνατον ν'ἀποδοθῇ ἐν μεταφράσει οὐδὲ ποσοστὸν τῆς Ὁμηρικῆς χάριτος καὶ ποιητικῆς φρασεολογίας καὶ

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπανελθὼν εἰς Ἰθάκην εἶδε πρὸ τοῦ οἴκου του τὸν ἀρχισυβώτην Εὔμαιον, ὅστις μὴ γνωρίσας αὐτὸν ἔτι τὸν φιλοξενεῖ οὐχ ἧττον, περιποιούμενος καὶ διηγούμενος αὐτῷ τὰς τύχας του. Ὁ Ὀδυσσεὺς παρακινεῖ τὸν Εὔμαιον νὰ τῷ διηγηθῇ λεπτομερῶς πῶς εὑρέθη ἐν Ἰθάκῃ. Ὁ Εὔμαιος προθύμως ἀποδέχεται, τῷ προσφέρει οἶνον καὶ ἄρχεται οὕτω.

Ὑπάρχει τις νῆσος Συρία, ἐάν που ἔχεις ἀκούσει, καθύπερθεν τῆς Ὀρτυγίας ἔνθα καὶ αἱ τροπαὶ τοῦ ἡλίου (πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς). Καὶ δὲν εἶνε μὲν τοσοῦτον πολυάνθρωπος, ἀλλ' εἶνε εὐδαίμων (ἀ γ α θ ή), ἔχει καλὴν καὶ ἄφθονον βοσκήν, (ε ὔ β ο τ ο ς), ἔχει καὶ πολλὰ καὶ καλὰ πρόβατα ε ὔ μ η λ ο ς, πα-

---

δεύτερον, διότι ἵνα διατηρῇ ὁ Ὅμηρος ἅπαν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ποιητικὴν ἀρετὴν πρέπει ν' ἀναγινώσκηται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἔχει. Διὸ παρατίθημι ἐνταῦθα αὐτοὺς τούτους τοὺς στίχους τοῦ Ὁμήρου.

«. . . Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολύμητις Ὀδυσσεὺς
» ὤ πόποι, ὡς ἄρα τυτθὸς ἐών, Εὔμαιε συβῶτα,
πολλὸν ἀπεπλάγχθης σῆς πατρίδος ἠδὲ τοκήων.
ἀλλ' ἄγε μοι τόδε εἰπὲ καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον,
ἠὲ διεπράθετο πτόλις ἀνδρῶν εὐρυάγυια,
ᾗ ἔνι ναιετάασκε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ,
ἦ σέ γε μουνωθέντα παρ' οἴεσιν ἢ παρὰ βουσὶν
ἄνδρες δυσμενέες νηυσὶν λάβον ἠδ' ἐπέρασσαν
τοῦδ' ἀνδρὸς πρὸς δώμαθ', ὁ δ' ἄξιον ὦνον ἔδωκεν.«
Τὸν δ' αὖτε προσέειπε συβώτης, ὄρχαμος ἀνδρῶν
» ξεῖν', ἐπεὶ ἄρ δὴ ταῦτα μ' ἀνείρεαι ἠδὲ μεταλλᾷς,
σιγῇ νῦν ξυνίει καὶ τέρπεο, πῖνέ τε οἶνον
ἥμενος, αἵδε δε νύκτες ἀθέσφατοι· ἔστι μὲν εὕδειν,
ἔστι δὲ τερπομένοισιν ἀκούειν· οὐδέ τί σε χρή,
πρὶν ὥρη καταλέχθαι· ἀνίη καὶ πολὺς ὕπνος.
τῶν δ' ἄλλων ὅτι να κραδίη καὶ θυμὸς ἀνώγει,
εὑδέτω ἐξελθών· ἅμα δ' ἠοῖ φαινομένηφιν
δειπνήσας ἅμ' ὕεσιν ἀνακτορίῃσιν ἑπέσθω,

ράγει οἶνον πολὺν (ο ἰ ν ο π λ η θ ή ς) καὶ σῖτον ἄφθονον (π ο λ ύ π υ ρ ο ς)· Ὁ λαὸς αὐτῆς (δ ῆ μ ο ς) οὐδέποτ' αἰσθάνεται πεῖναν, οὐδὲ ἄλλην τινα στυγερὰν ἀσθένειαν· ἀλλ' ὅταν γηράσκωσιν ἐν τῇ πόλει τὰ φῦλα τῶν ἀνθρώπων εὑρίσκουσι γλυκὺν θάνατον διὰ τῶν βελῶν τοῦ ἀργυροτόξου Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑπάρχουσι δύο πόλεις, πάντα δὲ εἶν' ἐν αὐταῖς ἐξ ἴσου δεδιχασμένα. Ἀμφοτέρων τῶν πόλεων τούτων ἐβασίλευεν ὁ πατήρ μου Κτήσιος, υἱὸς τοῦ Ὁρμένου, ὁμοιάζων πρὸς τοὺς ἀθανάτους».

Μετὰ τὴν σύντομον ἀλλὰ περιεκτικωτάτην ταύτην περιγραφὴν τῆς νήσου γενομένην ὑπὸ τοῦ Εὐμαίου υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς νήσου, ἐξακολουθεῖ διηγούμενος πρὸς τὸν Ὀδυσσέα ὁ Εὔμαιος οὗτος πῶς ἡρπάγη ἐκ τῆς Σύρου, ἤτοι λέγειὅ τι:

νῶϊ δ' ἐνὶ κλισίῃ πίνοντί τε δαινυμένω τε
κήδεσιν ἀλλήλων τερπώμεθα λευγαλέοισιν,
μνωομένω· μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνήρ,
ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ καὶ πόλλ' ἐπαληθῇ.
τοῦτο δέ τοι ἐρέω ὅ μ' ἀνείρεαι ἠδὲ μεταλλᾷς.

Νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται, εἴ που ἀκούεις,
Ὀρτυγίης καθύπερθεν, ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο,
οὔτι περιπληθὴς λίην τόσον, ἀλλ' ἀγαθὴ μέν,
εὔβοτος, εὔμηλος, οἰνοπληθής, πολύπυρος.
πείνη δ' οὔποτε δῆμον ἐσέρχεται, οὐδέ τις ἄλλη
νοῦσος ἐπὶ στυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν·
ἀλλ' ὅτε γηράσκωσι πόλιν κάτα φῦλ' ἀνθρώπων,
ἐλθὼν ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξὺν
οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχόμενος κατέπεφνεν.
ἔνθα δύω πόλιες, δίχα δέ σφισι πάντα δέδασται·
τῇσιν δ' ἀμφοτέρῃσι πατὴρ ἐμὸς ἐμβασίλευεν
Κτήσιος Ὀρμενίδης, ἐπιείκελος ἀθανάτοισιν.

Ἔνθα δὲ Φοίνικες ναυσίκλυτοι ἤλυθον ἄνδρες,
τρῶκται, μυρί' ἄγοντες ἀθύρματα νηῒ μελαίνῃ.

«Εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἦλθον ἄνδρες Φοίνικες ἔμπειροι περὶ τὴν ναυτιλίαν (ν α υ σ ί κ λ υ τ ο ι), αἰσχροκερδεῖς, πλεονέκται (τ ρ ῶ κ τ α ι), κομίζοντες μυρί' ἀθύρματα ἐν τῇ μελαίνῃ αὐτῶν νηΐ· ὑπῆρχεν δὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου γυνὴ Φοίνισσα καλὴ καὶ ἐνδόξου καταγωγῆς (μ ε γ ά λ η = μεταφ. ἠθικῶς ἢ κοινωνικῶς, ἔνδοξος, σημαντική) καὶ πολύτιμος διὰ τὴν ἐργασίαν, ἣν ἐγνώριζε. Ταύτην τὴν γυναῖκα οἱ ἀρκούντως πανοῦργοι καὶ ἀπατεῶνες Φοίνικες (π ο λ υ π α ί π α λ ο ι) ἠπερόπευον (δι' ἀπατηλῶν λόγων ἠπάτων = ἐξελόγιαζον). Καὶ πρῶτον εὑρών τις αὐτὴν πλύνουσαν πλησίον τῆς κοίλης νηὸς, ἤρχισε νὰ τῇ λέγῃ μυρία περὶ ἔρωτος καὶ εὐνῆς καὶ ἐν γένει λόγους, οἵτινες ἀποπλανῶσι καὶ τέρπουσι τὰς φρένας τῶν γυ-

---

ἔσκε δὲ πατρὸς ἐμοῖο γυνὴ Φοίνισσ' ἐνὶ οἴκῳ,
καλή τε μεγάλη τε καὶ ἀγλαὰ ἔργα ἰδυῖα,
τὴν δ' ἄρα Φοίνικες πολυπαίπαλοι ἠπερόπευον.
πλυνούσῃ τις πρῶτα μίγη κοίλῃ παρὰ νηῒ
εὐνῇ καὶ φιλότητι, τάτε φρένας ἠπεροπεύει
θηλυτέρῃσι γυναιξὶ, καὶ ἥ κ' εὐεργὸς ἔῃσιν.
εἰρώτα δὴ ἔπειτα τίς εἴη καὶ πόθεν ἔλθοι·
ἡ δὲ μάλ' αὐτίκα πατρὸς ἐπέφραδεν ὑψερεφὲς δῶ·
'ἐκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκου εὔχομαι εἶναι,
κούρη δ' εἴμ' Ἀρύβαντος ἐγὼ ῥυδὸν ἀφνειοῖο·
ἀλλά μ' ἀνήρπαξαν Τάφιοι ληΐστορες ἄνδρες
ἀγρόθεν ἐρχομένην, πέρασαν δέ τε δεῦρ' ἀγαγόντες
τοῦδ' ἀνδρὸς πρὸς δώμαθ'· ὁ δ' ἄξιον ὦνον ἔδωκεν'.
Τὴν δ' αὖτε προσέειπεν ἀνήρ, ὃς ἐμίσγετο λάθρη·
'ἦ ῥά κε νῦν πάλιν αὖτις ἅμ' ἡμῖν οἴκαδ' ἕποιο,
ὄφρα ἴδῃ πατρὸς καὶ μητέρος ὑψερεφὲς δῶ
αὐτούς τ'; ἦ γὰρ ἔτ' εἰσὶ καὶ ἀφνειοὶ καλέονται.'
Τὸν δ' αὖτε προσέειπε γυνὴ καὶ ἀμείβετο μύθῳ
'εἴη κεν καὶ τοῦτ' εἴ μοι ἐθέλοιτέ γε, ναῦται,
ὅρκῳ πιστωθῆναι ἀπήμονά μ' οἴκαδ' ἀπάξειν.'
Ὣς ἔφαθ', οἱ δ' ἄρα πάντες ἐπώμνυον ὡς ἐκέλευεν,

ναυκῶν. Ἔπειτα δέ τις αὐτῶν ἠρώτα αὐτὴν πόθεν ἦτο καὶ πῶς εἶχεν εὑρεθῆ ἐνταῦθα· ἡ δὲ ἀπήντησεν ἐκ τοῦ ὑψηρεφοῦς δώματος τοῦ πατρός μου. Πατρίς μου μὲν εἶνε ἡ πλουσία Σιδών, κόρη δὲ τοῦ πλουσιωτάτου εἶμαι Ἀρύβαντος· μὲ ἥρπασαν λῃσταὶ Τάφιοι ἐρχομένην ἐκ τοῦ ἀγροῦ, μὲ μετήνεγκον δὲ εἰς τὰ δώματα τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις ἔδωκεν δι' ἐμὲ βαρὺ τίμημα.— Πρὸς ταύτην δὲ προσεῖπεν ἀνήρ τις λαθραίως ἀναμιχθείς.— « Ἐλθὲ λοιπὸν πάλιν μεθ' ἡμῶν, ἵνα ἐπανέλθῃς εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ ἴδῃς τοῦ πλουσίου πατρός σου καὶ τῆς μητρός σου τὸ ὑψηρεφὲς οἴκημα». Πρὸς αὐτὸν δὲ ἀπήντησε ἡ γυνή — « Ἔστω ἀλλ' ὦ ναῦται, ὁρκισθῆτέ μοι ὅτι ἀβλαβῆ θέλετε μὲ μεταφέρει

αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ὄμοσάν τε τελεύτησάν τε τὸν ὅρκον,
τοῖς δ' αὖτις μετέειπε γυνὴ καὶ ἀμείβετο μύθῳ
'σιγῇ νῦν, μή τίς με προσαυδάτω ἐπέεσσιν
ὑμετέρων ἑτάρων, ξυμβλήμενος ἢ ἐν ἀγυιῇ,
ἤ που ἐπὶ κρήνῃ· μή τις ποτὶ δῶμα γέροντι
ἐλθὼν ἐξείπῃ, ὁ δ' οἰσάμενος καταδήσῃ
δεσμῷ ἐν ἀργαλέῳ, ὑμῖν δ' ἐπιφράσσετ' ὄλεθρον.
ἀλλ' ἔχετ' ἐν φρεσὶ μῦθον, ἐπείγετε δ' ὦνον ὁδαίων.
ἀλλ' ὅτε κεν δὴ νηῦς πλείη βιότοιο γένηται,
ἀγγελίη μοι ἔπειτα θοῶς ἐς δώμαθ' ἱκέσθω·
οἴσω γὰρ καὶ χρυσόν, ὅτις χ' ὑποχείριος ἔλθῃ·
καὶ δέ κεν ἄλλ' ἐπίβαθρον ἐγὼν ἐθέλουσά γε δοίην.
παῖδα γὰρ ἀνδρὸς ἐῆος ἐνὶ μεγάροις ἀτιτάλλω,
κερδαλέον δὴ τοῖον, ἅμα τροχόωντα θύραζε·
τόν κεν ἄγοιμ' ἐπὶ νηός, ὁ δ' ὑμῖν μυρίον ὦνον
ἄλφοι, ὅπῃ περάσητε κατ' ἀλλοθρόους ἀνθρώπους.'
Ἡ μὲν ἄρ' ὣς εἰποῦσ' ἀπέβη πρὸς δώματα καλά,
οἱ δ' ἐνιαυτὸν ἅπαντα παρ' ἡμῖν αὖθι μένοντες
ἐν νηῒ γλαφυρῇ βίοτον πολὺν ἐμπολόωντο.
ἀλλ' ὅτε δὴ κοίλη νηῦς ἤχθετο τοῖσι νέεσθαι,
καὶ τότ' ἄρ' ἄγγελον ἧκαν, ὃς ἀγγείλειε γυναικί.
ἤλυθ' ἀνὴρ πολύϊδρις ἐμοῦ πρὸς δώματα πατρὸς

εἰς τὸν οἶκόν μου» — Μόλις εἶπε ταῦτα, ἐκεῖνοι πάντες ἐπώμνυον, ὡς αὕτη τοῖς εἶπεν· μετὰ τὴν ὁρκοδοσίαν, τοῖς εἶπεν ἡ γυνή — «Ἐν σιγῇ τώρα! μὴ κἂν εἷς τῶν συντρόφων σας ἐκφράζῃ λόγους εἴτε εἰς τοὺς δρόμους εἴτε παρὰ τὴν κρήνην, μὴ ἐννοήσας τις ἐκ τοῦ μεγάρου τὸ εἴπῃ εἰς τὸν γέροντα βασιλέα καὶ ἑτοιμάσῃ φοβερὰ δεσμὰ καὶ ἐξολοθρεύσῃ καὶ ὑμᾶς πάντας. Ἀλλ'

χρύσεον ὅρμον ἔχων, μετὰ δ' ἠλέκτροισιν ἔερτο.
τὸν μὲν ἄρ' ἐν μεγάρῳ δμωαὶ καὶ πότνια μήτηρ
χερσίν τ' ἀμφαφόωντο καὶ ὀφθαλμοῖσιν ὁρῶντο,
ὦνον ὑπισχόμεναι· ὁ δὲ τῇ κατένευσε σιωπῇ.
ἤτοι ὁ καννεύσας κοίλην ἐπὶ νῆα βεβήκει,
ἡ δ' ἐμὲ χειρὸς ἑλοῦσα δόμων ἐξῆγε θύραζε.
εὗρε δ' ἐνὶ προδόμῳ ἠμὲν δέπα ἠδὲ τραπέζας
ἀνδρῶν δαιτυμόνων, οἵ μου πατέρ' ἀμφεπένοντο.
οἱ μὲν ἄρ' ἐς θῶκον πρόμολον, δήμοιό τε φῆμιν,
ἡ δ' αἶψα τρί' ἄλεισα κατακρύψασ' ὑπὸ κόλπῳ
ἔκφερεν· αὐτὰρ ἐγὼν ἑπόμην ἀεσιφροσύνῃσιν.
δύσετό τ' ἠέλιος, σκιόωντό τε πᾶσαι ἀγυιαί·
ἡμεῖς δ' ἐς λιμένα κλυτὸν ἤλθομεν ὦκα κιόντες,
ἔνθ' ἄρα Φοινίκων ἀνδρῶν ἦν ὠκύαλος νηῦς.
οἱ μὲν ἔπειτ' ἀναβάντες ἐπέπλεον ὑγρὰ κέλευθα,
νὼ ἀναβησάμενοι· ἐπὶ δὲ Ζεὺς οὖρον ἴαλλεν.
ἑξῆμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν νύκτας τε καὶ ἦμαρ·
ἀλλ' ὅτε δὴ ἕβδομον ἦμαρ ἐπὶ Ζεὺς θῆκε Κρονίων,
τὴν μὲν ἔπειτα γυναῖκα βάλ' Ἄρτεμις ἰοχέαιρα,
ἄντλῳ δ' ἐνδούπησε πεσοῦσ' ὡς εἰναλίη κήξ.
καὶ τὴν μὲν φώκῃσι καὶ ἰχθύσι κύρμα γενέσθαι
ἔκβαλον· αὐτὰρ ἐγὼ λιπόμην ἀκαχήμενος ἦτορ·
τοὺς δ' Ἰθάκῃ ἐπέλασσε φέρων ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ,
ἔνθα με Λαέρτης πρίατο κτεάτεσσιν ἑοῖσιν.
οὕτω τήνδε δε γε γαῖαν ἐγὼν ἴδον ὀφθαλμοῖσιν.»

('Οδυσ. Ῥαψ. Ο. στ. 380—985).

ἔχετε ταῦτα μυστικὰ καὶ ἐπισπεύσατε τὰς ἐνοδίους ἀγοράς, ὅταν δὲ ἡ ναῦς πληρωθῇ ζωοτροφιῶν (π λ ε ί η β ι ό τ ο ι ο γ έ ν η- α τ ι) ἀναγγείλατέ το μοι τάχιστα εἰς τὸ μέγαρον διότι θέλω φέρει καὶ χρυσόν, ὅσον δυνηθῶ νὰ λάβω εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἄλλον ναῦλον θέλω πρὸς ὑμᾶς προσφέρει διότι καὶ τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως, ὃν ἐγὼ ἀνατρέφω ἐν τοῖς μεγάροις θέλω φέρει μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς νηός· οὗτος δὲ θέλει παράσχει ὑμῖν ἄξιον τίμημα ὅπου καὶ ἂν μεταφέρητε αὐτόν».

Τὰ λοιπὰ τῆς διηγήσεως ἔχουσιν συντόμως ὡς ἑξῆς, διότι ἡ ἐνταῦθα παράφρασίς των δύναται νὰ χαλαρώσῃ καὶ μηδενίσῃ τὸ γραφικώτατον τῆς περιγραφῆς τοῦ ἁρπαζομένου Εὐμαίου καὶ τῆς Φοινίσσης τροφοῦ του. Ἤτοι ἡ τροφὸς Φοίνισσα εἰσῆλθεν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ βασιλέως, οἱ Φοίνικες ἔμειναν χρόνον τινα ἐν τῷ λιμένι προμηθευόμενοι ζωοτροφίας διὰ τὸν πλοῦν· ἑτοιμασθείσης τῆς νηὸς οἱ πειραταὶ ἔπεμψαν ἄγγελον πρὸς τὴν Φοίνισσαν, ὅστις ἐλθὼν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐμπόρου πωλοῦντος πραγματείας καὶ ἰδίως χρυσοῦν περιλαίμιον καὶ ἤλεκτρα περιεστοιχήθη ὑπὸ τῶν θεραπαινίδων καὶ τῆς π ο τ ν ί α ς μητρὸς τοῦ Εὐμαίου· τότε ὁ προσποιούμενος πειρατὴς (ἀνὴρ πολύϊδρις) ἔνευσε τῇ τροφῷ Φοινίσσῃ σιωπῶν. Μετὰ ταῦτα ἡ Φοίνισσα παρέλαβε τὸν βασιλόπαιδα Εὔμαιον καὶ ἔβαινε κρύφα πρὸς τὸ πειρατικὸν πλοῖον· διαβαίνουσα τῶν μεγάρων εἶδεν τὴν τράπεζαν τοῦ δείπνου καὶ παρ' αὐτῇ τοὺς δαιτυμόνας ἄνδρας. Ἐπὶ τέλους κρύψασα ὑπὸ τὸν κόλπον της τὸν νήπιον Εὔμαιον ἵνα μὴ φωραθῇ ἐξῆλθε καὶ ὅτε πλέον ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ ἐσκιόωντο αἱ ἀγυιαὶ ἔφθασαν εἰς τὸ παράλιον τοῦ λιμένος, ἔνθα τοὺς περιέμενεν ἡ ταχύπλους ναῦς· ἀμέσως δὲ ἀπέπλευσεν, πνέοντος οὐρίου ἀνέμου. Ἐπὶ ἓξ ἡμέρας καὶ νύκτας ἔπλεον τὴν δὲ ἑβδόμην ἡ Φοίνισσα τροφὸς κακοπαθήσασα ἀπέθανεν καὶ ἐρρίφθη ὑπὸ τῶν ἐμποροπειρατῶν Φοινίκων λεία εἰς τοὺς ἰχθῦς, ἐγκαταλείψασα τὸν νήπιον Εὔμαιον. Ὁ δὲ ἄνεμος καὶ τὰ κύματα ἔρριψαν τὸ πλοῖον εἰς τὴν Ἰθάκην, ἔνθα ὁ βασιλεὺς

Λαέρτης ἠγόρασε παρὰ τῶν πειρατῶν τὸν βασιλόπαιδα Εὔμαιον καὶ τοιουτοτρόπως οὗτος εἶδε τὴν γῆν τῆς Ἰθάκης.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ περιγραφὴ τῆς Σύρου καὶ ἡ διήγησις τῆς ἁρπαγῆς τοῦ Εὐμαίου. Κατὰ τὸν διάσημον Κρούσιον αἱ λεπτόμερειαι τῆς ἁρπαγῆς καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς Σύρου ἐξετέθησαν εἰς τὸν Λαέρτην οὕτω κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν ἀνθρωπεμπόρων Φοινίκων· διότι ὁ Εὔμαιος, παιδίον τότε ἢ καὶ νήπιον, δὲν ἐνθυμεῖτο πιθανῶς ταῦτα, ὁ δὲ Λαέρτης διηγήθη κατόπιν εἰς τὸν Εὔμαιον ἐνηλικιωθέντα τὰς λεπτομερείας τῶν τυχῶν του καὶ τὴν περιγραφὴν τῆς πατρίδος του Σύρου.

Τινὲς ἐν Γερμανίᾳ, διασημότατοι ἄλλως φιλόλογοι, ἠμφισβήτησαν τὴν ταυτότητα τῆς νήσου ταύτης, διϊσχυριζόμενοι, ἐναντίον τῆς πεποιθήσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς πλειονότητος τῶν φιλολόγων καὶ γεωγράφων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων, ὅτι ὁ Ὅμηρος δὲν ἐννοεῖ τὴν νῆσον Σύρον τῶν Κυκλάδων, ἀλλ' ἄλλην τινα νῆσον πιθανῶς ὑπάρξασαν παρὰ τὴν Σικελίαν ἢ καὶ ὅλως ἀνύπαρκτον.

Ἐπειδὴ τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ταυτότητος τῆς νήσου εἶνε βεβαίως σπουδαῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου, διότι τίθεται εἰς ἀμφισβήτησιν ἡ ὡραιοτέρα εἰκὼν τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀφιερῶ ἴδιον κεφάλαιον, ἤτοι τὸ ἑπόμενον, ἔνθα ἐκτίθημι ὅ,τι ἠδυνήθην νὰ συλλέξω ὑ π ὲ ρ καὶ κ α τ ὰ τοῦ ζητήματος, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται, κατὰ τὴν πεποίθησίν μου τουλάχιστον, ὅτι ἡ νῆσος Σύρος εἶνε αὐτὴ αὕτη ἡ καὶ παρὰ τοῦ Ὁμήρου περιγραφομένη.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς ἁρπαγῆς τοῦ Εὐμαίου ἐξάγω εἰκασίαν τινα, ἴσως τολμηρὰν, ἀλλ' οὐχ ἧττον μὴ ἐστερημένην τινος βάσεως.

Τίς ἐκ τῶν δύο λιμένων τῆς νήσου ἦτο ὁ κ λ υ τ ὸ ς καθ' Ὅμηρον λιμὴν ἔνθα ἐτελέσθη ἡ ἁρπαγὴ τοῦ βασιλόπαιδος Εὐμαίου; Ἐὰν λυθῇ καὶ τὸ ἐπεισοδιακὸν τοῦτο ζήτημα ἔχομεν σειρὰν συμπερασμάτων ἐνδιαφερόντων, διότι θέλομεν μάθει

ποῦ ἔκειντο τὰ μέγαρα τοῦ βασιλέως Κτησίου, ἐκ τούτου δὲ θέλομεν ἐξάξει ἕτερον συμπέρασμα περὶ τῆς πρωτευούσης τῶν δύο ἀρχαίων πόλεων τῆς νήσου· διότι βεβαίως ἡ πόλις ἔνθα ἑδρεύει ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ βουλὴ θεωρεῖται ἡ πρωτεύουσα.

Καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο θέλω ἐξετάσει ἐν τῷ περὶ τῶν δύο πόλεων τῆς νήσου κεφαλαίῳ, ἔνθα θέλω παραθέσει καὶ τὰς εἰκασίας μου περὶ τοῦ λιμένος Φοίνικος καὶ Ποσειδείων, ἐν ᾧ εἰκάζω δηλαδὴ γενομένην τὴν ληστρικὴν ἐκείνην πρᾶξιν. Διότι ἄλλως, προκειμένου νὰ ἐκλέξῃ τις μεταξὺ δύο εἰκασιῶν, δὲν ἁμαρτάνει παραδεχόμενος ἐκείνην, ἥτις τῷ φαίνεται ὁπωσοῦν βασιμωτέρα.

Ἡ καθ' Ὅμηρον δεκάστιχος περιγραφὴ ἰδίως τῆς νήσου εἶνε πηγή, ἐξ ἧς, τῇ ἐπικουρίᾳ καὶ ἄλλων πληροφοριῶν, πηγάζουσιν οὐχὶ ὀλίγαι ἱστορικαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς νήσου Σύρου κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχήν. Τοῦτο θέλομεν ἴδῃ ἐν τοῖς κατόπιν, ἀφ' οὗ πρότερον βεβαιωθῶμεν, ἐὰν ἡ νῆσος αὕτη εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφομένη· πρὸς τοῦτο δὲ χρησιμεύει τὸ ἀμέσως ἑπόμενον κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἡ περὶ τῆς ταυτότητος τῆς Ὁμηρικῆς νήσου Συρίης φιλολογικὴ συζήτησις

Αἱ ἀμφιβολίαι, αἵτινες ἠγέρθησαν περὶ τῆς ταυτότητος τῆς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφομένης νήσου Σύρου, ἤτοι οἱ λόγοι δι' οὓς ἀμφιβάλλουσί τινες ἐὰν ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφομένη νῆσος εἶνε ἡ νῆσος τῶν Κυκλάδων Σύρος, συνοψίζονται ἐν τοῖς ἑξῆς:

Α') Ἐν γένει ἡ ἀνομοιότης τῆς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγρα-

φομένης Σύρου, παρισταμένης ὡς νήσου εὐδαίμονος καὶ εὐφό-ρου, πρὸς τὴν νῆσον τῶν Κυκλάδων σήμερον ξηρὰν καὶ ἄγονον.

Β') Γεωγραφικῶς ἐφάνη αὐτοῖς κακῶς προσδιοριζομένη ἡ νῆσος Σύρος ὡς κειμένη καθύπερθεν της Ὀρτυγίας (Δήλου), ἐν ᾧ ὡς πρὸς τὸν Εὔμαιον περιγράφοντα αὐτὴν ἐν Ἰθάκῃ, ἡ Σύρος κεῖται οὐχὶ καθύπερθεν τῆς Δήλου, ἀλλ' ἐδῶθεν αὐτῆς.

Γ') Γραμματικῶς ἡ μετὰ τὰς λέξεις «καθύπερθεν Ὀρτυγίης» φράσις ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο ἑρμηνεύεται κατ' αὐτούς= «ἔνθα δύει ὁ ἥλιος» τοῦτο δὲ λέγεται κυρίως παρ' Ὁμήρῳ ἐπὶ τῶν ἀπωτάτων μερῶν, ἔνθα ὁ ἥλιος κλίνει δύων.

Δ') Ὁ Ὅμηρος λέγει ὅτι οἱ πολυπαίπαλοι καὶ τρῶκται Φοίνικες ἥρπασαν τὸν Εὔμαιον καὶ τὴν τροφόν του Φοίνισσαν ἐκ Σύρου, ὑποσχεθέντες ἐνόρκως ἵνα τὴν μεταφέρωσιν εἰς Φοινίκην. Ὥστε, ἐπειδὴ καθ' Ὅμηρον, ἔπνεεν οὔριος ἄνεμος, τὸ πλοῖον δὲν ἤθελεν ἀποσυρθῆ εἰς Ἰθάκην ἐὰν ἔφευγεν ἐκ τῆς Σύρου τῶν Κυκλάδων, ἀλλ' εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ

Ε') Ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει τὴν νῆσον Συρίην καὶ ὄχι Σύραν ἢ Σύρον, ὥστε δὲν ἐννοεῖ τὴν νῆσον τῶν Κυκλάδων.

Συμπέρασμα τῶν λόγων τούτων εἶνε κατὰ τοὺς μὲν ὅτι ἡ ὁμηρικὴ Συρίη εἶνε νῆσός τις κειμένη παρὰ τὴν Ὀρτυγίαν, ἥτις ἦτο νησίς τις παρὰ τὰς Συρακούσας, κατὰ τοὺς δὲ ὅτι ἡ Συρίη τοῦ Ὁμήρου εἶνε μυθικὴ νῆσος, πλᾶσμα τῆς φαντασίας τοῦ Ὁμήρου καὶ αὐτόχρημα παραμύθιον.

Εἰς ταῦτα ἀπαντῶσι ὡς ἑξῆς οἱ ἐναντίοι.

Α' Ὡς πρὸς τὴν ἀνομοιότητα τῆς εὐφόρου καὶ ἀγαθῆς Σύρου πρὸς τὴν σημερινὴν ἄγονον Σύραν: Τὰ ἄφθονα κοσμητικὰ ἐπίθετα τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως δὲν πρέπει νὰ ἑρμηνεύωνται ἰουδαϊκῶς, ἤτοι στενῶς τοσοῦτον, ὥστε νὰ προσαρμόζωνται ἐπακριβῶς εἰς τὰ πρόσωπα ἢ ἀντικείμενα, πρὸς ἃ προστίθενται. Ἐκ τῶν ποιητικῶν περιγραφῶν πρέπει ν' ἀφαιρῇ τις τὴν ποιητικὴν ὑπερβο-

λὴν καὶ τὸ ἐπιχεόμενον ποιητικὸν κάλλος τῶν κοσμητικῶν καὶ χαρακτηριστικῶν ἐπιθέτων, ἵνα εὑρίσκῃ γυμνὴν τὴν εἰκόνα τῶν περιγραφομένων. Ὁ Βιργίλιος λ. χ. (ἐν τῇ Γ' ῥαψῳδίᾳ) ἀποκαλεῖ τὴν νῆσον Πάρον χ ι ο ν ώ δ η. Τίς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὰ ὄρη τῆς Πάρου εἶνε χιονοσκεπῆ, ὡς τὰ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὄσσης; Κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπει ἡ γλυκεῖα τῶν Κυκλάδων ἀτμοσφαῖρα νὰ δεχθῶμεν τὴν Πάρον αἰωνίως χιονοσκεπῆ. Τί ὅμως ἐκίνησε τὸν Βιργίλιον νὰ ὀνομάσῃ τὴν Πάρον χιονώδη; Ὁ πολυμαθὴς σχολιαστὴς Εὐστάθιος εὗρε τὴν προσφυεστέραν ἑρμηνείαν, ὅτι δηλαδὴ ὀνομάζει αὐτὴν οὕτω ἕνεκα τῆς λευκότητος τῶν ἐν τοῖς λατομείοις αὐτῆς μαρμάρων καταστάθεντων ἀπὸ τότε περιφήμων. Ἐάν τις ἤθελεν ἐξηγήσει στενῶς τὰ ποιητικὰ ἐπίθετα, ἤθελεν εὕρῃ παρ' Ὁμήρῳ μυρίους ἄνδρας ἐ π ι ε ι κ έ λ ο υ ς ἀ θ α ν ά τ η σ ι· τὴν Ἀθηνᾶν ἔχουσαν ὀφθαλμοὺς γλαυκούς, τὴν Ἠὼ ἔχουσαν δακτύλους καὶ μάλιστα ῥοδινοὺς κλπ. Ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τῶν σημερινῶν ποιητῶν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐποιήθη ὁ πρῶτος στίχος μέχρι σήμερον, ἡ ποιητικὴ παρεδέχθη φρασεολογίαν καὶ λεξικὸν ἀλλοῖον καὶ διάφορον τοῦ κοινοῦ. Ἐάν τις ἕνα στίχον δημοτικοῦ ποιήματος ἑρμηνεύσῃ στενότατα, θέλει εὕρῃ παραλογιζόμενον τὸν ποιητὴν Σολωμὸν γράφοντα π.χ. ὅτι ἡ ἐλευθερία ἐξῆλθε ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων, διότι, ὡς θὰ ἔλεγέ τις δάσκαλος, ἡ ἐλευθερία δὲν εἶνε μυελὸς ἵνα ἐξέλθῃ τῶν ὀστέων, ἀλλ' ἰδέα ἀφῃρημένη κλπ. Εἰς τοιαύτας ἑρμηνείας καὶ παραλογισμοὺς θέλει φθάσει ὁ ἰουδαϊκῶς ἑρμηνεύων τὰ ἐπίθετα οὐ μόνον τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως, ἀλλὰ πάσης ποιήσεως παντὸς ἔθνους καὶ πάσης ἐποχῆς.

Ἀλλὰ θὰ εἴπῃ τις: «ὁ Ὅμηρος ὁπωσδήποτε περιγράφει τὴν νῆσον Σύρον ὡς εὐφορωτάτην, οἰνοπληθῆ, πολύπυρον, εὔβοτον, εὔμηλον, ἡ δὲ νῆσος Σύρος εἶνε σ ή μ ε ρ ο ν ξηρὰ καὶ ἄγονος.

Τὸ ζήτημα τῆς φυσιολογικῆς ταύτης διαφορᾶς δὲν πρέπει, νομίζω νὰ λυθῇ ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ τινῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀλ-

λως διασημοτάτων φιλολόγων, γνωριζόντων μάλιστα ὁπόσας μεταβολὰς ὑπέστησαν ἐδάφη μερῶν γνωστοτάτων ἄλλοτε ἐπὶ εὐφορίᾳ καὶ γονιμότητι. Ἐὰν ὁ Σχοίμανος φερ' εἰπεῖν, ἠρώτα καὶ σήμερον ἔτι γηραιόν τινα Σύριον ἠδύνατο νὰ μάθῃ ὅτι πρὸ ἑκατὸν ἀκόμη ἐτῶν ἡ νῆσος αὕτη διετήρει προφανέστατα ἴχνη τῆς ἀρχαίας της εὐφορίας.

Μολονότι ὁ διάσημος Woud ἐξήγησεν ἤδη την ὑπερβολὴν τῶν παρ' Ὁμήρῳ χαρακτηριστικῶν ἐπιθέτων τῆς Σύρου, ἀποδείξας ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς Σύρου εἶνε εἰλημμένη ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ ποιητοῦ ἐκ τῶν ἀπόψεων καὶ φυσικῶν εἰκόνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐν ᾗ ἔγραφεν· μολονότι ἡ ποιητικὴ φρασεολογία χρᾶται ἐπιθέτων ἐπιδεικτικωτέρων πρὸς χαρακτηρισμόν τινος, οὐχ ἧττον εἶνε ἀποδεδειγμένον ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἐγχωρίων παραδόσεων ὅτι ἡ Σύρος εἶχε τὰς φυσικὰς ταύτας ἀρετάς, ἃς τῇ ἀπέδωκεν ὁ Ὅμηρος καὶ διετήρει μέχρι τοῦ ἐκπνεύσαντος αἰῶνος σαφέστατα μαρτύρια τῶν φυσικῶν αὐτῆς πλεονεκτημάτων.

Ἡ φήμη τῆς Σύρου ὡς νήσου καταφύτου διετηρεῖτο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ συγγραφέως τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος. Ὁ πολυμαθέστερος οὗτος συγγραφεὺς τοῦ αἰῶνός του λέγει: « Ἰδοὺ ἡ εὔκαρπος νῆσος Σύρος, οἷα παρεστάθη ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων. Αὐτὴ εἶνε ἡ πατρὶς τοῦ φιλοσόφου Φερεκύδους.. » (1).

Ἐπιφυλασσόμενος ἐν τοῖς κατόπιν νὰ ἐκθέσω τὴν γενικὴν πεποίθησιν τῶν ἀρχαίων, ὅτι δηλαδὴ ἡ νῆσος τῶν Κυκλάδων εἶνε ἡ νῆσος Σ υ ρ ί η, προστίθημι ὅτι καὶ οἱ πρὸ ἑνὸς αἰῶνος καὶ πλέον ἐπισκεφθέντες τὴν νῆσον περιηγηταὶ μαρτυροῦσιν ὅτι εὗρον ἐν αὐτῇ ἴχνη τῶν ἀρχαίων αὐτῆς φυσικῶν πλεονεκτημάτων. Αὐτὸς ὁ Tournefort ἰδὼν κορμὸν δένδρου παμμεγέθους, σωζομένου τότε παρὰ τὸν λιμένα τῆς νήσου καὶ ὑπαγομένου εἰς εἴδη δένδρων εὑρισκομένων κυρίως εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Περσίας, συμπεραίνει

(1) Περιήγ. Νέου Ἀναχ. ἐν κεφ. Κυκλ.

πολλὰ περὶ τοῦ ἄλλοτε καταφύτου τῆς νήσου. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἐγγράφων μαρτυριῶν ὑπάρχουσιν ἄλλαι καὶ πολλαὶ μονιμώτεραι καὶ πειστικώτεραι. Τὰ πολλαχοῦ τῆς νήσου εὑρεθέντα ἐρείπια ἀρχαίων ὑδραγωγείων, τὰ λείψανα τῶν ἐλαιοτριβείων, αἱ ὀνομασίαι πολλῶν τοποθεσιῶν, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, ἐν αἷς ὑπῆρχον φυτεῖαι δοῦσαι ὀνομασίας ἀναλόγους εἰς αὐτάς, τὰ σύμβολα τέλος τῆς ποιμενικῆς ζωῆς καὶ εὐφορίας, τὰ παριστάμενα εἰς πάντα σχεδὸν τὰ νομίσματα τῶν Συρίων, ἤτοι ὁ Πάν, ἡ αἴξ, ἡ μέλισσα, ὁ φοῖνιξ, ὁ Ἑρμῆς, τὸ κηρύκειον, ὁ στάχυς κλπ. εἶνε ἀψευδῆ τεκμήρια τῆς παλαιᾶς εὐφορίας τῆς νήσου.

Ἐάν τις συνδυάσῃ τὰ τεκμήρια ταῦτα μὲ τὰς ἀλλεπαλλήλους καταστροφὰς καὶ δῃώσεις, ἃς ὑφίστατο ἡ νῆσος μέχρι τοῦ προτελευταίου ἔτι αἰῶνος, θέλει ἐξηγήσει τὴν διαφορὰν τῆς ἀρχαίας αὐτῆς καταστάσεως καὶ τῆς σημερινῆς.

Ἐκτὸς τῶν ἀρχαιοτέρων λεηλασιῶν (1) ἡ ἱστορία μᾶς διε-

---

(1) Μετὰ τὸν Μιθριδάτην λεηλατήσαντα τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων, φοβεραὶ λεηλασίαι ἐν ταῖς νήσοις ταύταις συνέβησαν ὑπὸ στόλων πειρατικῶν καὶ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ (362 μ.Χ.) καὶ ἐπὶ Ἰοβιανοῦ (365) καὶ ἐπὶ Οὐάλεντος (375). Κατόπιν ἐπῆλθεν ὁ καταστρεπτικώτατος διὰ τὰς Κυκλάδας λοιμὸς τοῦ 558 Μ.Χ. Κατὰ τὸ 653 ἐπὶ Κώνσταντος οἱ Σαρακηνοὶ καὶ πάλιν ἐδῄωσαν τὰς Κυκλάδας. Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ ἑβδόμου Μ. Χ. αἰῶνος αἱ Κυκλάδες ἦσαν θέατρον δῃώσεων πειρατικῶν καὶ ναυμαχιῶν. Γνωσταὶ δὲ εἶνε αἱ εἰς τὰς Κυκλάδας ἐπιδρομαὶ καὶ τοῦ διαβοήτου Ἐμίρου Σάελ καὶ τοῦ Σαρακηνοῦ Φύτ (882 μ.Χ.), ὡς καὶ αἱ κατὰ τὸ 904—948 ἀλλεπάλληλοι λεηλασίαι τῶν νήσων ὑπὸ τοῦ Ἐμίρου τῆς Τύρου καὶ τοῦ τῆς Τριπόλεως. Μόλις κατὰ τὸ 1027 ὁ Θεοδωροκάνος ἀρχιναύαρχος τῶν Ἑλλήνων κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ προσκαίρως ἐκ τῶν Κυκλάδων τοὺς Σαρακηνούς. Ἀλλ' ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Καλαφάτου (1035 Μ.Χ.) νέοι Σικελοὶ καὶ Σαρακηνοὶ πειραταὶ ἔφθασαν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Τότε καὶ ὁ Ροβέρτος Γουϊσκάρδος, υἱὸς τοῦ Ταγκρέδου ἐπέρχεται κατὰ τῶν νήσων τούτων καὶ κα-

φύλαξε πολλὰς νεωτέρας. Τῷ 1470 ὁ ἐπίφοβος Μαχμοὺτ μὲ 300 πλοῖα καὶ 70000 μαχητὰς διελθὼν τῆς Σύρου καὶ παραμείνας ἐν αὐτῇ ἀπετέφρωσεν ὅ,τι καύσιμον ἐν αὐτῇ εὗρεν· τῷ δὲ 1537 ὁ Χαϊρεδὶν διελθὼν ἀπετελείωσε τὸ ἔργον τοῦ Μαχμούτ, λεηλατήσας καὶ πάλιν τὴν Σύρον. Αἱ ἀλλεπάλληλοι αὗται δηώσεις, περὶ ὧν γενήσεται ἀλλαχοῦ λόγος, δὲν ἤρχουν ὅπως καταστήσωσι τὸ ἔδαφος γυμνὸν ἀφ' οὗ ἐπανελαμβάνοντο τοσοῦτον συχνῶς; Ἄλλως τε ἀφ' οὗ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι πολλὰ μέρη κατάφυτα παρ' ἀρχαίοις σήμερον ἕνεκα πολλῶν περιστάσεων εἶνε ξηρά, ὡς ὁ Ὑμηττὸς λ. χ. ἐξηγεῖται κάλλιστα ἡ ἐκ φυσιολογικῶν περι-

---

τακρατεῖ αὐτὰς ἐπί τινα χρόνον· κατὰ δὲ τὸ 1091 ὁ Ὀθωμανὸς Τσαχᾶς (ἢ κατὰ Ζωναρᾶν Ζαχάτης, καὶ κατὰ Γλυκᾶν Τσαχατσᾶς) γαμβρὸς τοῦ Σουλτάνου Ἀκίτου Ἀρσλὰν λεηλατεῖ τὰς Κυκλάδας, ἃς ὅμως τῷ ἀφήρεσεν ὁ Βυζαντινὸς ναύαρχος Κωνσταντῖνος Δαλασσηνός. Ἀπὸ τοῦ 1124—1200 δὲν ἔπαυσαν καταστρεπτικαὶ κατὰ τῶν Κυκλάδων ἐπιδρομαὶ τῶν Βενετῶν, οἵτινες κατέκτησαν αὐτὰς κατὰ τὸ 1204· Ἐντούτοις λεηλασίαι νέων πειρατῶν ἤρχισαν ἐκ νέου· τῷ 1283 ἐπεφάνη εἰς τὸ Αἰγαῖον ὁ διαβόητος Πέρσης πειρατὴς Ὀσμὰν τοῦ Ἐρτογούλ, τῷ δὲ 1292 ὁ ἐπίφοβος Τομῆρος Λούριας. Κατόπιν δὲ ἐλεηλάτησεν τὰς Κυκλάδας καὶ ὁ Ρογῆρος Φλῶρος (1304) καὶ ὁ Ὀσμὰν ἔγγονος τοῦ Ὀρχάνου (1346) καὶ ὁ Ὁμοὺρ Ἀτὴν (1343) καὶ ὁ Ὀρτογροὺλ Ἀμοὺρ (1396) ἀρχηγὸς φυλῆς σκηνιτῶν. (Περὶ πάντων τούτων βλέπε τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς— Ἱστ. Καρόλου Χόπφ— Ἱστ. Ἑλλ. Γόλσμιθ — Τουρκοκ. Ἑλλὰς Σάθα— Σαμιακὰ Ε Σταματιάδου— Daru Ἱστ. Βενετ.— Lacroix ἐν Cyclades— Τὰς εἰδικὰς πηγὰς θέλω ἐκθέσει ἐν οἰκείῳ τόπῳ).

Μετὰ τοιαύτας λεηλασίας καὶ ἐμπρησμοὺς τίς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Σύρος (διότι ἐξ ὅλων τῶν ἐπιδρομῶν ἐβλάφθη προφανῶς καὶ ἡ Σύρος) ἔπρεπε νὰ ἦτο κατάφυτος διότι, ἄλλως, ὡς μὴ ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν παρ' Ὁμήρῳ κατάφυτον Σύρον, δὲν εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου εἰκονιζομένη ἐν τῇ ῥαψῳδίᾳ Ο;

στάσεων, ἐκ τῆς ἀραιώσεώς τῶν κατοίκων, ἐκ τῶν λεηλασιῶν, ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀνδρῶν γεωπόνων ἐπελθοῦσα γύμνωσις μέχρι τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου.

Ἀλλ' ἴσως καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀποδιδομένη τοῖς Συρίοις μακροβιότης φαίνεται ἔνδειξις νέα ὅτι ὁ Ὅμηρος ὡμίλει περὶ μυθικῶν καὶ ἀνυπάρκτων Συρίων. Καὶ τί μυθικὸν ἔχει ἡ μακροβιότης; Φυσικὸν εἶνε εἰς τόπον εὐκραεστάτου κλίματος, ἔνθα οἱ ἄνθρωποι ἀπολαμβανουσιν ἠθικῶς μὲν βίου ἡσύχου, ὑλικῶς δὲ ἀρκούσης εὐημερίας, νὰ φθάνωσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς βαθὺ γῆρας (1) Ἄλλως τε εἰς τὴν μακροβιότητα δὲν ἦσαν μο-

---

(1) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν *μακροβιότητα* τῶν Συρίων, ἂν ἀφαιρέσωμεν καὶ ἀπὸ ταύτης τὴν ποιητικὴν ὑπερβολὴν ἔχομεν μίαν καθαρὰν φράσιν ὅτι διὰ τούτου ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης ἔφθανον εἰς μακρὸν γῆρας, καὶ ὅτι ἐθανατοῦντο ὑπὸ τῶν βελῶν τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ θανάτου, ὅπερ εἶνε ποιητικὴ ἔκφρασις συνήθης παρ' Ὁμήρῳ πρὸς δήλωσιν τοῦ θανάτου.

Πρὸ παντὸς ἄλλου ὀφείλω πάλιν νὰ εἴπω ὅτι ὁ Ὅμηρος πάντοτε ἀναφέρων γεγονότα καὶ ἀνθρώπους προϋπάρξαντας αὐτοῦ καὶ παραβάλλων αὐτοὺς πρὸς τοὺς τοῦ καιροῦ του ἐκφράζεται περιποιητικῶς δι' ἐκείνους, ὅτι ἔζων μακρότερον, ὅτι ἦσαν ἀνδρειότεροι κλπ. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Ὅμηρος ἐκτίθησιν ὅτι οἱ Σύριοι τότε ἔφθανον εἰς μακρὸν γῆρας. Τοῦτο δύναται νὰ μᾶς φέρῃ εἰς συμπέρασμα ὅτι οἱ Σύριοι ἦσαν μυθικοὶ ἄνθρωποι; Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι πλεῖστα μαρτύρια ὑπάρχουν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περὶ μακροβίων ἀνθρώπων, καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων δυνάμεθα ν' ἀρυσθῶμεν πολλαπλασίονα. Ἐὰν ὁ Ὅμηρος ἔλεγεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ζῶσι μακρότατον χρόνον ἐν νήσῳ νοσηρᾷ τελματώδῃ καὶ προσβαλλομένῃ ὑπὸ ἐπιδημικῶν νόσων, παραγομένων ἐκ φυσιολογικῶν καὶ κλιματολογικῶν περιστάσεων, ἠδυνάμεθα νὰ ἐνδώσωμεν· ἀλλ' ὅμως ὁμιλεῖ περὶ κατοίκων νήσου ἥτις, βεβαίως μὲν κατὰ τὸ διάστημα τοσούτων αἰώνων ἤλλαξε κατ' ἐπιφάνειαν, γυμνωθεῖσα τῶν φυτειῶν, ἀλλὰ πάντοτε μένει ἐν τῇ ἰδίᾳ γεωγραφικῇ θέσει, ἔχουσα εὐκραεστάτην ἀτμοσφαῖραν καὶ βλέπουσα ἔτι καὶ σήμερον τοὺς κα-

ναδικοὶ οἱ Σύριοι τότε. Ὁ Ἡρακλείδης, ἵνα φέρω προχείρως παράδειγμά τι, ἐν τῷ περὶ πολιτειῶν βιβλίῳ αὐτοῦ, λέγει περὶ τῶν Κείων ὅτι φθάνοντες εἰς βαθύτατον γῆρας ἑκουσίως ἐδηλυτηριάζοντο. Τὰ αὐτὰ ἀναφέρει περὶ τῶν κατοίκων τῆς Massilia ὁ Βαλέριος Μάξιμος. Ὅτι δὲ ἡ νῆσος ὡς ὑγιεινὴ καὶ οὐχὶ βαλτώδης δὲν παράγει καχεκτικοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τουναντίον ὑγιεστάτους καὶ μακροβίους, τοῦτο δὲν εἶνε ἀντικείμενον συζητήσεως καὶ ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Abbé dela Rocca ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ Σύριοι τῆς ἐποχῆς του ἔφθανον εἰς βαθὺ γῆρας καὶ ὅτι διεσώθη ἀρχαιοτάτη παράδοσις περὶ τῶν Συρίων ὅτι φθάνοντες εἰς βαθὺ γῆρας, ἐπιζήτουν τὸν θάνατον, ῥιπτόμενοι ἐκ τοῦ Γερουσίου ὄρους. Ἡ παράδοσις αὕτη δὲν εἶνε παρομοία πρὸς τὴν παρ' Ὁμήρῳ περὶ τῶν μακροβίων Συρίων ἐκτιθεμένην;

τοίκους της ὑγειεῖς καὶ φθάνοντας πολλάκις εἰς μακρὸν γῆρας, καίτοι ἐν γένει αἱ σύγχρονοι γενεαί, ἐφευροῦσαι πολλὰ μηχανήματα πρὸς εὐζωΐαν καὶ εὐπάθειαν ἐπολλαπλασίασαν τὰ εἴδη τῶν νόσων· ἤθελον δὲ καταστήσει εὐκολωτέραν τὴν εἰς τὸν θάνατον πορείαν, ἐὰν συγχρόνως δὲν ἐτελειοποιεῖτο καὶ ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη. Ἐκτὸς τοῦ παραδείγματος τῶν Κείων κλπ. μακροβίων, γενικώτερον ἂν ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα τῆς μακροβιότητος, δὲν θέλει μᾶς θέσει εἰς ἀπορίαν ἂν αὕτη ὑπῆρχεν ἐν τῇ ὑγιεινῇ νήσῳ Σύρῳ.

Πολλοὶ φυσιολόγοι καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων παραδειγμάτων ὁρμώμενοι παραδέχονται ὅτι ἡ διάρκεια τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς δύναται νὰ παραταθῇ ἐπέκεινα τοῦ αἰῶνος.

Εἰς πολλὰς ἀνθρωπολογικὰς συγγραφὰς ἀναφέρονται πλείονες ἢ τετρακισχίλιοι διαφόρων ἐποχῶν ἄνθρωποι, ὑπερβάντες τὸ ἑκατοστόν. Τὴν διάρκειαν ταύτην τῆς ζωῆς πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ καὶ ὁ πατὴρ τοῦ φιλέλληνος Φλουρὰνς, καθηγητὴς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Παρισίοις ἐν τῷ συγγράμματί του De la lougevité de la vie humaine et de la quantité de la vie sur le globe· (τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν). Ἀλλὰ κατὰ τὸν Haller, τὸν Οὐφελάνδον, καὶ τὸν Βαν-Ὄβεν ὑπῆρξαν πλεῖστοι

Ὥστε καὶ ἡ ἀρχαιοτάτη εὐκαρπία καὶ γονιμότης τῆς νήσου μαρτυρεῖται καὶ ἡ σημερινὴ αὐτῆς κατάστασις ἐξηγεῖται ἐκ τῶν ἄνω καὶ τὸ μακρόβιον τῶν Συρίων δὲν εἶνε μῦθός τις, ἀλλὰ κοινὸν εἰς νῆσον εὐκραεστάτου κλίματος.

B') Ὡς πρὸς τὰς λέξεις «καθύπερθεν Ὀρτυγίας»·

Ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ τούτου προσδιορισμοῦ ἠγέρθησαν δύο ἀμφιβολίαι· πρῶτον ἡ Σύρος ἐξεταζομένη ἐκ μέρους τῆς Ἰθάκης, ἔνθα ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς ὁ Εὔμαιος δὲν κεῖται καθύπερθεν τῆς Ὀρτυγίας ἤτοι τῆς Δήλου, ἀλλ' ἐδῶθεν αὐτῆς· δεύτερον ἐκτὸς τῆς Δήλου, ἥτις καλεῖται Ὀρτυγία, ὑπῆρχέ ποτε καί τι νησίδιον παρὰ τὰς Συρακούσας ἐπ' ἴσης Ὀρτυγία καλούμενον, ὥστε ἐνδεχόμενον νὰ ἠννόει ἐκεῖνο τὸ νησίδιον, πλησίον τοῦ ὁποίου πιθανὸν ἔκειτο ἄλλη νῆσος Συρία καλουμένη· ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἀμφιβολίαν, εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Εὔμαιος, ἐπειδὴ ὁμιλεῖ ἐν Ἰθάκῃ, ἔπρεπεν ἀκριβέστερον ἐκφραζόμενος νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται ἐδῶθεν τῆς Δήλου καὶ ὄχι ἄνωθεν αὐτῆς.

ὑπερβάντες τὸ 150 ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἐκτὸς τῆς θεωρίας τῶν σοφῶν τούτων, ἤθελον προσθέσει λεπτομερῆ κατάλογον μακροβιωτάτων ἀνθρώπων, ἔκ τε τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἱστορίας, ἐὰν ὑπῆρχε χῶρος ἀρκετὸς ἐνταῦθα καὶ ἂν δὲν ἐφρόνουν πειστικωτάτας τὰς μαρτυρίας τοσούτων συγγραφέων, εἰς οὓς προστίθημι καὶ τὸν Πλίνιον ἐκτιθέμενον πλεῖστα παραδείγματα περιέργων μακροβίων Ῥωμαίων ὡς καὶ τῶν συζητησάντων τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλίματος καὶ τῆς διαίτης ἐπὶ τῆς ζωῆς, διότι κατὰ Πλούταρχον καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν καὶ κατὰ πάντα ἀέρα μακρόβιοι γεγόνασιν ἄνδρες οἵ γυμνασίοις τοῖς καθήκουσι καὶ διαίτῃ τῇ ἐπιτηδειοτάτῃ πρὸς τὴν ὑγείαν χρώμενοι». Ὥστε ὁ Ὅμηρος λέγων μακροβίους τοὺς Συρίους, δὲν ἀποδίδει μυθικήν τινα ἰδιότητα εἰς αὐτούς, ἀλλ' ἁπλῶς λέγει ὅτι οἱ Σύριοι ἔφθανον εἰς βαθὺ γῆρας. Ὑπάρχει δὲ παράδοσις ἐν Σύρῳ καθ' ἣν οἱ εἰς βαθὺ γῆρας φθάντες ἔπιπτον ἐκ τοῦ ὄρους Γερουσίου, ἤτοι ὄρους τῶν γερόντων. (Ἴδε Dela Rocca T. I. ch. II).

'Αλλ' ἐξ ὅσων θέλω εἴπει ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν λέξεων τ ρ ο π α ὶ ἠ ε λ ί ο ι ο, θέλει καταδειχθῇ ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐπιρρεαζόμενος ἐκ τῆς θέσεως ἐν ᾗ ἔγραφεν, ἤτοι ἐκ τῆς Ἰωνίας, ἔθεσεν εἰς τὸ στόμα τοῦ Εὐμαίου τὰς λέξεις κ α θ ύ π ε ρ θ ε ν Ὀ ρ τ υ γ ί α ς, ἐν ᾧ, ὡς πρὸς τὸν Εὔμαιον ἐν Ἰθάκῃ εὑρισκόμενον, ἡ Σύρος κεῖται οὔτε ἄνωθεν τῆς Δήλου οὔτε ἐντελῶς κάτωθεν αὐτῆς, ἀλλὰ μᾶλλον πλαγίως τῆς Δήλου· δηλ. ἐὰν ἀχθῇ γραμμὴ εὐθεῖα ἀπὸ τῆς Δήλου μέχρι τῆς Ἰθάκης ἡ Σύρος δὲν πίπτει ἐντελῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης. Διὰ τὸν Ὅμηρον ὅμως, γράφοντα ἐξ Ἰωνίας, ἡ Σύρος πλέον δὲν κεῖται πρὸ τῆς Δήλου, ἀλλ' ἄνω αὐτῆς, ἤτοι καθύπερθεν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν μνημονευθέντα Rocca, ὁ Ὅμηρος τόσον ὡς πρὸς τὴν Ὀρτυγίαν (Δῆλον) ὅσον καὶ πρὸς τὴν Ἰθάκην ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται ὑπεράνω τῆς Ὀρτυγίας· τὸν δὲ λόγον τοῦτον δίδει βασίμως (1). Οἱ λεπτολογήσαντες ὅμως ἐπὶ τοῦ καθύπερθεν Ὀρτυγίας δὲν ἀντέκρουσαν καὶ τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ οἰστρηλασίᾳ τῆς ποιητικῆς συνθέσεως προσηλοῦτο καὶ ἐπιρρεάζετο μᾶλλον ἐκ τῆς θέσεως ἐν ᾗ ἔγραφεν ἢ ἐκ τοῦ μέρους ἔνθα ὡμίλει ὁ Εὔμαιος, μολονότι καὶ οὗτος δὲν ἔπεσεν εἰς προφανὲς γεωγραφικὸν λάθος μὲ ὅλην τὴν ἀτέλειαν τῆς τότε γεωγραφίας.

(1) « ... Voici comment. Naturallement parlant la partie du globe la plus elevée, c'est de l'équateur, et les deux pôles forment ses parties laterales ; d' où il resulte que tout pays plus voisin de l' equateur qu' un aurte, est aussi plus élevé et par coneéquent au dessus. Or Syra, quoique placée au couchant de Delos, est en même temps plus meridionale ou plus rapprochèe de l' équateur que cette île et Ithaque. Par conséquent tant par rapport à Ortygie ou Délos, que par rapport à Ithaque, Homère a pu dire que Syra est au dessus d' Ortygie... etc » (Ab. Dela Roeca, tr. comp. sur les ab. Tom. I. III.) Αὐτόθι ἐκτίθενται λεπτομερέστερόν τινες ἐκ τῶν περὶ τούτου γνωμῶν, ἃς συντόμως ἐνταῦθα ἐκτίθημι, φοβούμενος τὸν σχολαστικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ κεφαλαίου τούτου τῆς ἱστορίας.

Ἡ ἐν μέρει κατ' αὐτοὺς ἀτέλεια τοῦ γεωγραφικοῦ προσδιορισμοῦ καθύπερθεν Ὀρτυγίας συμπληροῦται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἰδίῳ στίχῳ

καθύπερθεν Ὀρτυγίης ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο,

ὅπερ ἑρμηνεύεται κατὰ τοὺς πλείστους «πέραν τῆς Δήλου, πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς μέρη». Ἐὰν ὁ Ὅμηρος ἐπίστευεν ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πέραν τῆς Δήλου ἐκ μέρους τῆς Ἰθάκης ἐκλαμβανομένης, ὁ συμπληρωτικὸς προδιορισμὸς ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο, θὰ ἦτο καθαρὰ ἀντίφασις· διότι προφανέστατον ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς Δήλου.

Ἀλλὰ, κυρίως εἰπεῖν, ἡ ἐκ τῆς λέξεως Ὀρτυγίης καθύπερθεν ἀμφιβολία ἠγέρθη ἐκ τῆς ἀντιρρήσεως τοῦ διασήμου Θειρσίου (Thiersch), εἰπόντος ὅτι δὲν ἐκαλεῖτο μόνον ἡ Δῆλος Ὀρτυγία ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι νησίδιον ἀπέναντι τῶν Συρακουσῶν, ὥστε ἐνδεχόμενον ὁ Ὅμηρος νὰ ἠννόει τὴν παρ' ἐκεῖνο τὸ νησίδιον νῆσον Συρίην, περὶ ἧς ὅμως οὐδεὶς μέχρι σήμερον γεωγράφος ἐποίησε λόγον. Εἰς δὲ τὴν εἰκασίαν ταύτην ἔφθασε, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἑρμηνεύσῃ ἐπακριβῶς τὸ ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο. Ἐκ τούτων παρήχθη παρεμπίπτον ζήτημα, ἂν δηλαδὴ ὁ Ὅμηρος διὰ τῆς Ὀρτυγίας ἐννοεῖ τὴν Δῆλον, ἢ τὸ ἄλλοτε ὀνομασθὲν Ὀρτυγία παρὰ τὰς Συρακούσας νησίδιον. Ἐὰν δὲ λυθῇ τοῦτο ὑπὲρ τῆς Δήλου, προφανέστατα τότε ἡ Συρίη νῆσος εἶνε ἡ Σύρος, διότι ἄλλη νῆσος Συρία δὲν ὑπῆρξε περὶ τὴν Δῆλον.

Εὐτυχῶς πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου αἱ πηγαὶ εἶνε ἄφθονοι, πειστικαὶ καὶ ποικίλαι, διότι καὶ ἡ μυθολογία ἔρχεται ἐπίκουρος καὶ ἡ ἱστορία καὶ οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι καὶ σχολιασταὶ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων σχολιαστῶν, λεξικογράφων καὶ γεωγράφων, ἀποφαινόμενοι ὅτι Ὀρτυγία κυρίως ἐκαλεῖτο παλαίτατα ἡ Δῆλος ἐν παρόδῳ δέ τινες τῶν νεωτέρων λεξικογράφων ἀναφέρουσιν ὅτι ὑπῆρξε καὶ νησίδιόν τι παρὰ τὰς Συ-

ρακούσας, Ὀρτυγία καλούμενον, ξένον πρὸς τὴν μυθολογίαν, ἄγνωστον δὲ καὶ ἀφανὲς παραβαλλόμενον πρὸς τὴν ἱερὰν Ὀρτυγίαν, τὴν μετὰ ταῦτα κληθεῖσαν Δῆλον (1).

Ὁ Στράβων ἐν τῷ περὶ Σύρου παραγράφῳ μνημονεύων τοῦ ὁμηρικοῦ στίχου Συρίη, Ὀρτυγίης καθύπερθεν βεβαιοῖ ὅτι εἶνε ἡ νῆσος Σύρος· οὐδ' ἐξηγεῖ κἂν ὅτι Ὀρτυγία εἶνε ἡ Δῆλος, διότι κ' ἐπὶ τῶν χρόνων του ἔτι διὰ τῆς Ὀρτυγίας ἠνόουν μόνον τὴν Δῆλον (2). Καὶ ὁ Λυκόφρων (3) καὶ ὁ Εὐστάθιος καὶ ἐν γένει εἰπεῖν πάντες οἱ ἀρχαῖοι σχολιασταὶ διὰ τῆς Ὀρτυγίας ἐννοοῦσι τὴν Δῆλον (4). Ἀλλὰ μήπως οἱ νεώτεροι γεωγράφοι καὶ λεξικογράφοι ἔχουσιν ἀμφιβολίας; τινὲς τούτων ἁπλῶς προσθέτουσιν ὅτι τοιοῦτο ὄνομα ἔφερε καί τι νησίδιον παρὰ τόν λιμένα τῶν Συρακουσῶν (5).

Πᾶσα ἄλλη ἑρμηνεία τῆς λέξεως θέλει μᾶς φέρει εἰς ἄτο-

---

(1) Ἡ Δῆλος ὠνομάζετο Ὀρτυγία ἕνεκα τῆς Ἀστερίας, μεταβληθείσης εἰς *Ὄρτυγα* καὶ πεσούσης εἰς τὴν θάλασσαν, ἵν' ἀποφύγῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ Διός. Κατ' ἄλλους δὲ ὁ Ζεὺς μεταβληθεὶς εἰς Ὄρτυγα ἐξηπάτησεν ἐν Δήλῳ τὴν Λητὼ καὶ ἐντεῦθεν ἐκλήθη Ὀρτυγία· κατ' ἄλλους δὲ διότι τὸ πτηνὸν *ὄρτυξ* κατὰ πρῶτον ἐφάνη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ καὶ κατ' ἄλλους διότι εἶχεν πολλοὺς ὄρτυγας καὶ ἔχει ἔτι ἡ Δῆλος. (Βλ. Ἀπολλ. Α. Β' 4.— Ὑγῖνος Μύθ. 53 — Καλλ. εἰς Δῆλον 37—Ὀρτυγίᾳ Σταιρ. Αθαν. ἐν γε Τομ. Α')—Ἐκ τῶν μυθικῶν τούτων παραδόσεων καταφαίνεται ὅτι καὶ τὸ πρῶτον ὄνομα τῆς Δήλου τοῦτο ἦτο περιβεβλημένον θρησκευτικόν τινα μῦθον, ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ τὴν μετονομασίαν τῆς Δήλου διεκρίνετο ἔτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο.

(2) Στραβ. Γεωγρ. νῆσοι. σελ. 388 ἐκδ. Ch. Tauchniti.

(3) Παραβ. Σχόλια εἰς Ὀδύσσειαν Καρ. Βαουγμάρτεν Κρουσίου ἐν στίχ 404.

(4) Ὁμηρ. λεξικὸν μετάφρ. 1872 ἐν λ. Ὀρτυγία.

(5) Ἴδε τὰ λεξ. Σεύλερ καὶ Κρουσίου — Meissas et Michelot,— Bochart, Chanaan Lib. I. — Despreaux sur Longin—Mad. Dacier εἰ Ab. Dela Rocca Ton. I. III,— Heinius αὐτόθι κλπ.

πον. Ἐὰν ὁ Ὅμηρος διὰ τῆς Ὀρτυγίας δὲν ἐννοεῖ τὴν Δῆλον ἀλλ' ἄλλην τινα νῆσον, ἕπεται ὅτι πλησίον τοῦ ἐν Συρακούσαις νησιδίου, Ὀρτυγία καλουμένου ποτε, ἔκειτο μία νῆσος Σύρος. Τί ἐγένετο αὕτη; ἐχάθη ὑπὸ τὴν θάλασσαν; Ὥστε ἐπειδὴ δὲν εὑρίσκουσι τὴν ἀκριβῆ ἑρνηνείαν τοῦ καθύπερθεν Ὀρτυγίας, ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο, προτιμῶσι νὰ πλάσωσι μίαν νέαν νῆσον Σύραν, ἥτις ἔκειτο πιθανῶς πλησίον τοῦ παρὰ τὰς Συρακούσας ἀγνώστου νησιδίου Ὀρτυγία, ἢ νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ τὴν Δῆλον διὰ τῆς ὀνομασίας Ὀρτυγία, ἥτις ἰδιαιτέρως εἶνε γνωστὴ τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἕνεκα τῆς μυθολογικῆς παραδόσεως (1). Ἀλλ' ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ δὲν ἀναφέρει ἄλλην Ὀρτυγίαν καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ λειψιανοὶ ἐκδόται τοῦ Ὁμήρου ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐκδόσεων σημειοῦσιν ἐν παρενθέσει ἐν τῇ λέξει Ὀρτυγίᾳ την λέξιν Δῆλον.

Ὥστε ὁ λόγος ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλη Ὀρτυγία (2) καὶ ὅτι πιθανὸν παρ' αὐτῇ νὰ ἔκειτο νῆσός τις Σύρος ἀπωλεσθεῖσα εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, εἶνε τόσον βάσιμος, ὅσον καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ἰδανικὴν νῆσον, ἐν ᾧ θ' ἀποδειχθῇ καὶ ἐκ τῶν κατόπιν ὅτι ἐννοεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν νῆσον τῶν Κυκλάδων.

Γ) Ἡ ἀμφιβολία ἥτις ἠγέρθη ἐκ τῶν λέξεων ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο, εἶνε ἡ σπουδαιοτέρα, ἐπενεγκοῦσα πολύλογον διαμάχην μεταξὺ τῶν φιλολόγων.

Τινὲς ἰσχυρίσθησαν ὅτι διὰ τούτων ἐννοεῖ ὁ Ὅμηρος ὅτι ἡ

(1) Παράβ. Ἀπολλόδ. Α. Β' 4.— Ὑγῖν. Μυθ. 53— Βιργ. Αἰν. Γ. 73.— Σχολ. Ἀπόλλων. Δ. 308.— Ὠγυγία Αθ. Σταγειρ. Τομ. Α. σ. 232— Μυθολ. Κοντογ. ἐν Λητ.—

(2) Σημειωτέον ὅτι καὶ τῇ Ἐφέσῳ ἀποδίδεται ἡ ὀνομασία αὕτη. Ἀλλ' οὔτε ἡ Ἔφεσος, οὔτε τὸ παρὰ τὰς Συρακούσας νησίδιον ἠδύνατο παρ' ἀρχαίοις νὰ διακριθῇ μόνον διὰ τῆς ὀνομασίας ταύτης, ἐν ᾧ τὴν Δῆλον ἠννόουν, μάλιστα οἱ ἀρχαιότεροι, καὶ μόνον διὰ τῆς λέξεως Ὀρτυγία.

νῆσος Συρίη κεῖται εἰς τὸ κέντρον τοῦ δίσκου τῆς γῆς, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἔδυεν ὁ ἥλιος καὶ ὑπὲρ τῆς λύσεως ταύτης ἐτάχθησαν ὁ Nitzsch καὶ ὁ Grottefand. Ἕτεροι δὲ ἐν οἷς ὁ Bochart ὁ Muller, ὁ Heinius καὶ ἡ Κυρία Dacier παραδέχονται ὅτι διὰ τῶν τροπῶν τοῦ ἡλίου ἠνόει ὁ Ὅμηρος τὴν ὕπαρξιν ἀρχαιοτάτου ἄντρου ἐν Σύρῳ δεικνύοντος τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου (ἡλιοτρόπιον). Τρίτη γνώμη ἣν ἐξήνεγκεν ὁ Εὐστάθιος, παρεδέχθησαν δὲ πολλοὶ ἐν οἷς ὁ Despreaux, ὁ Κρούσιος, ὁ Woud καὶ ἄλλοι, εἶνε ἡ ἑξῆς: διὰ τῶν ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται καθύπερθεν τῆς Δήλου ἔνθα κλίνει (τρέπεται) ὁ ἥλιος, ἤτοι πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς μέρη.

Ἡ πρώτη ἑρμηνεία φαίνεται ἐντελῶς ἀνυποστήρικτος, ὅτι δηλ. ἡ Σύρος ὑπολαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὡς κέντρον τῆς γῆς, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου δύει ὁ ἥλιος. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐρρίφθη εἰς τὸ μέσον ἐξ ἀνάγκης ὅπως ὑποστηριχθῇ ἡ γνώμη ὅτι ἡ ὁμηρικὴ Συρίη εἶνε νῆσος ἀνήκουσα εἰς τὴν μυθικὴν γεωγραφίαν(1). Διὰ τοῦτο ἡ γνώμη αὕτη ὀλιγίστους ἔχει στηρικτὰς οὐδὲ κρίνεται λίαν συζητήσιμος.

Ἡ δευτέρα ἑρμηνεία, ἥτις δὲν εἶνε τῶν νεωτέρων σχολιαστῶν γνώμη, ἀλλ' ἐμνημονεύθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ὡς ὑπάρχουσα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του, εὗρε πλειοτέρους προσηλύτους. Κατ' αὐτὴν ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ὅτι ἐν Σύρῳ ὑπῆρχεν ἄντρον δεικνύον τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου, ἤτοι ἡλιοτρόπιον. Ὁ Muller διϊσχυρίζεται ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο τῆς Ὀδυσσείας εἶνε παρεμβεβλημένον ὑπὸ νεωτέρων ῥαψῳδῶν, διότι, ὡς ὑποθέτει, ὁ Ὅμηρος δὲν ἠδύνα-

---

(1) Σχοίμαν. Ἑλλ. Ἀρχαιολ. Ὁμηρ. Ἑλλάς. Εἰσαγ. μεταφρ. σ. 60 σημ. 4. Ἐκεῖ λέγει ὁ Σχοίμανος ὅτι ὁ W. C. Clark ἐχαρακτήρισεν τὴν Σύρον ὡς μυθικήν, ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην δὲν ἀνασκευάζει, διότι δὲν εἶχεν ἔτι ἰδεῖ τὸ βιβλίον τοῦ Clark ἀλλ' ἁπλῶς ἔλαβε πληροφορίαν παρὰ τοῦ Κουρτίου, ὅτι ὁ Clark ἀπέδειξεν ὅτι ὁ Ὅμηρος ὁμιλεῖ περὶ μυθικῆς τινος νήσου!

το νὰ γνωρίζῃ τὸ ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον τοῦ Φερεκύδους, ὅπως δήποτε ὅμως πείθεται ὅτι διὰ τοῦ ὅ θ ι τ ρ ο π α ὶ ἠ ε λ ί ο ι ο ἐννοεῖται ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον. Ἀλλ' ὁ Bochart ἐξηγεῖ τοῦτο, ἀποκρούων τὴν ἀντίρρησιν τοῦ ἀναχρονισμοῦ, διότι ἀποδεικνύει ὅτι πρὸ τοῦ Φερεκύδους οἱ ἐν Σύρῳ παλαίτατοι Φοίνικες, ἐμπειρότατοι περὶ τὴν ἀστρονομίαν, εἶχον κατασκευάσει ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον κατὰ τὰς περὶ ἡλιοτροπίου γνώσεις τῶν Φοινίκων, οἵτινες κατεσκεύαζον τοιαῦτα καὶ πρὸ τοῦ ἐν τῇ Ἁγίᾳ γραφῇ μνημονευομένου ἡλιοτροπίου τοῦ Ἀχὰζ καὶ ἐπειδή, προσθέτει ὁ Bochart, ἡλιοτρόπιον ἐν Σύρῳ ἦτο θαυμασιώτατόν τι ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, ὁ Ὅμηρος πολυπράγμων καὶ πολυμαθέστατος ἀνήρ, σημειοῖ τοῦτο ὡς διακρίνον τὴν νῆσον ταύτην (1).

(1) Ἴδε τὴν Συγγρ. Chanaan, lib. I. cap. 14 Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶνε σχεδὸν πολλοὶ πολυμαθέστατοι ἄνδρες ὧν τὰς σχετικὰς εἰκασίας ἀνάγνωθι ἐν Abbè Dela Rocca Tom. I. chap. III. Αὐτόθι δύναταί τις νὰ ἴδῃ καὶ τὴν γεωγραφικὴν ἄγνοιαν τῶν πλείστων φιλολόγων ὑποστηριζόντων ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς ἀνατολὰς καὶ οὐχὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Δήλου, ὅπερ διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Σύρου εἶναι ἀρκούντως ἀστεῖον.

«Μὲ ὅλον τὸ σέβας, γράφει ὁ ἐν Σύρῳ διατρίψας Dela Rocca, πρὸς τὴν πολυμάθειαν τῆς σοφῆς Dacier, ἡ φιλαλήθεια δὲν μοὶ ἐπιτρέπει νὰ συνταχθῶ τῇ γνώμῃ της, καθ' ὅσον καὶ αὕτη καὶ ὁ Bochart καὶ πάντες οἱ γεωγράφοι, οἵτινες θέτουσιν τὴν Σύρον πρὸς ἀνατολὰς της Δήλου, πλανῶνται. Καὶ ὁ Πτολεμαῖος πίπτει εἰς τὴν ἰδίαν πλάνην. Τὸ κατ' ἐμὲ δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι ἡ οἰκία μου ἐν Σύρῳ ἔβλεπε τὴν Δῆλον οὕτως ὥστε, ὅταν τὴν πρωΐαν, τουλάχιστον κατὰ τοὺς μῆνας Ὀκτώβριον, Φεβρουάριον, εὑρισκόμην εἰς τὸ παράθυρον ἢ τὴν θύραν, ὁ ἥλιος ὑψούμενος ὄπισθεν τῆς νήσου ταύτης, ἦτο ἀκριβῶς ἀπέναντί μου. . . » (Abbé Dela Rocca Tom. I. III.) Φρονῶ ἀνάξιον λόγου νὰ ἐνδιατρίψω περὶ τὴν ἀπόδειξιν ταύτην ὅτι δηλαδὴ ἡ Σύρος κεῖται πρὸς δυσμὰς καὶ οὐχὶ πρὸς ἀνατολὰς, τῆς Δήλου. Εἰς τοιαύτην ἀστεί-

Μολονότι καὶ ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται ἐπί τινων βάσεων, διότι οἱ Φοίνικες πράγματι μετέδωκαν τοῖς Συρίοις πολλὰς αὐτῶν δοξασίας καὶ γνώσεις, ἐξ ὧν καὶ ὁ Φερεκύδης κατόπιν ὠφελήθη, οὐχ ἧττον ὀρθοτέρα και φυσικωτέρα ἑρμηνεία μοὶ φαίνεται ἡ τρίτη, ἤτοι ἡ τοῦ Εὐσταθίου, ὃν παρηκολούθησαν οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων γεωγράφων καὶ λεξικογράφων, ὅτι δηλαδὴ διὰ τῶν ὅ θ ι τ ρ ο π α ὶ ἠ ε λ ί ο ι ο, ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται καθύπερθεν τῆς Δήλου πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς μέρη, ἤτοι ὑπεράνω καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Δήλου. Καὶ πράγματι ἐὰν ἦνε βέβαιον ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐπιρρεασθεὶς ἐκ τοῦ μέρους τῆς Ἰωνίας, ἐν ᾗ ἐποίει, ἠθέλησε νὰ προσδιορίσῃ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται ὑπεράνω τῆς Δήλου καὶ πρὸς δυσμὰς αὐτῆς κάλλιστα ἔθηκε τὸν στίχον: «καθύπερθεν Ὀρτυγίης, ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο·» καὶ οὕτω συνεπλήρωσε τὴν τοποθεσίαν τῆς νήσου, ἥτις θὰ ἦτο ἀτελὴς μόνον διὰ τ ο ῦ κ α θ ύ π ε ρ θ ε ν Ὀ ρ τ υ γ ί η ς· ὥστε καὶ ἡ δευτέρα ἀμφιβολία περὶ τῆς ταυτότητος τῆς νήσου ἕνεκα τῶν λέξεων ὅ θ ι τ ρ ο π α ὶ ἠ ε λ ί ο ι ο, οὐ

αν πλάνην πίπτουσιν ὅσοι φιλόλογοι ἐξετάζουσι τοὺς τόπους, τουλάχιστον γεωγραφικῶς, ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ των καὶ διὰ μόνης τῆς γραμματικῆς. Τὸ ἀστεῖον εἶνε ὅτι οἱ διισχυρισθέντες ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τῆς Δήλου τοσοῦτον εἶνε πεπεισμένοι περὶ τούτου, ὥστε εἰρωνεύονται τὸν πολυμαθέστατον σχολιαστὴν τοῦ Ὁμήρου Εὐστάθιον, ὅστις *ἐτόλμησε* νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς Δήλου· «... il est absolument faux, λέγει ἡ διάσημος Dacier, que l' île de Syra soit au couchant de l' île de Delos. . . » ! ! Ἐὰν ἡ Κυρία Dacier, ἡ διαφιλονεικοῦσα δικαίως τὰ πρωτεῖα τῆς πολυμαθείας καὶ κριτικῆς μὲ τὴν Στάελ, ἤρχετο τότε μέχρι τῆς Δήλου, θὰ ἔβλεπεν ὅτι ὁ ἥλιος δὲν ἀνατέλλει ὄπισθεν τῆς Σύρου, οὔτε δύει ὄπισθεν τῆς Δήλου καὶ θὰ ἠρυθρία διότι εἰρωνεύθη τὸν σοφώτερον καὶ πολυμαθέστερον κριτικὸν Εὐστάθιον, ὅστις ἐκτὸς τοῦ ὅτι *ἀγρὸν ἀγοράζει* διὰ τὰς παρομοίας ἐπικρίσεις, θὰ ἦτο ἀναμφιβόλως ἀνεκτικὸς καὶ ἀνεξίκακος ὡς ἀρχιεπίσκοπος !

μόνον αἴρεται, ἀλλὰ μετατρέπεται εἰς πεποίθησιν ὅτι αὐτὴ εἶνε ἡ ὁμηρικὴ Σύρος καὶ εἶνε ἔτι ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν ἀκρίβειάν του ὁ Ὅμηρος, προσθεὶς τὰς λέξεις ταύτας.

Δ′) Ὀλίγα θὰ εἴπω περὶ τῆς τετάρτης ἀμφιβολίας, ἤτοι περὶ τῆς πορείας τῶν πειρατῶν Φοινίκων, οἵτινες ἐὰν ἔφευγον ἐκ τῆς Σύρου διὰ τὴν Φοινίκην μὲ οὔριον ἄνεμον δὲν ἤθελον παρασυρθῆ εἰς τὴν Ἰθάκην, ἀλλὰ τουλάχιστον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐὰν μὴ καὶ περαιτέρω. Τίς μᾶς βεβαιοῖ ὅτι οἱ πειραταὶ Φοίνικες, ἐλθόντες ἐκ Φοινίκης καὶ ἁρπάσαντες ἐκ Σύρου τὸν Εὔμαιον καὶ τὴν φοίνισσαν τροφόν του, διηυθύνοντο πάλιν εἰς τὴν Φοινίκην; Οὗτοι πειρατικῶς ἐξασκοῦντες τὴν ἐμπορίαν, πανούργως ἐξαπατήσαντες τὴν Φοίνισσαν ἀπῆλθον τῆς Σύρου μὲ οὔριον ἄνεμον ἵνα πωλήσωσιν αλλαχοῦ καὶ αὐτὴν καὶ τὸν Εὔμαιον. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἁρπαγῆς δύναταί τις νὰ ἴδῃ τὸν πανοῦργον τρόπον, ὃν μετεχειρίσθησαν ὅπως ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ των. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ὡρκίσθησαν ὅτι θὰ ἐπαναφέρωσι τὴν δούλην φοίνισσαν εἰς τὴν Φοινίκην, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ τηρήσωσι τὸν λόγον καὶ νὰ μὴ ἀποπλεύσωσι διὰ τὴν Φοινίκην; **That' s the question!** Δεν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς εἰς τίνα σχολιαστὴν ἀνέγνωσα τὴν ἀπορίαν ταύτην· ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν λόγον τῆς ἀπορίας των νομίζω ὅτι ἐπλανήθησαν μεγάλως πιστεύσαντες ὅτι ἄνθρωποι πειραταί, π ο λ υ π α ί π α λ ο ι, τ ρ ῶ κ τ α ι κατὰ τὸν παρ' Ὁμήρῳ Εὔμαιον, ἁρπάσαντες διὰ πανούργων τρόπων καὶ τὴν δούλην καὶ τὸν Εὔμαιον ἤθελον ἐπιστρέψει εἰς Φοινίκην, ἵνα παραδώσωσι τὴν δούλην εἰς τοὺς γονεῖς των τηροῦντες οὕτω τὴν ἔνορκον ὑπόσχεσιν αὐτῶν!

Ἀρκεῖ τις ν' ἀναγνώσῃ τὴν προεκτεθεῖσαν διήγησιν τῆς ἁρπαγῆς τοῦ Εὐμαίου καὶ ἀμέσως θὰ ἐννοήσῃ καὶ ἐκ τῶν ἐπιθέτων, ἃ τοῖς ἀποδίδει διὰ τοῦ Εὐμαίου ὁ Ὅμηρος καὶ ἐκ τοῦ τρόπου μεθ' οὗ διηγεῖται ὁ Εὔμαιος τὴν ὑπ' αὐτῶν ἁρπαγήν του, ἐὰν πειραταὶ τοιοῦτοι ἀπαταιῶνες, πλεονέκται, πανοῦργοι καὶ ἁπλούστερον εἰπεῖν, τετραπερασμένοι (τ ρ ῶ κ τ α ι, π ο λ υ π α ί π α λ ο ι

π ο λ ύ ϊ δ ρ ι ς κλπ.) ἤθελον τηρήσει ἱπποτικῶς τὸν λόγον των καὶ ἐπαναφέρει τὴν δούλην εἰς τὴν Φοινίκην! Οἱ πειραταὶ οὗτοι ἀφ' οὗ ἀπέτυχον ὑπερωπεύοντες καὶ ἐπιδεικνύοντες ἀθύρματα καὶ πραγματείας εἰς τὴν δούλην τροφὸν, ἵνα τὴν δελεάσωσιν, ἠναγκάσθησαν ἐνόρκως νὰ ὑποσχεθῶσιν ὅτι θὰ τὴν μεταφέρωσιν εἰς τὴν πατρίδα της, ἕως οὗ τὴν ἥρπασαν μετὰ τοῦ Εὐμαίου καὶ, ἀμέσως ἐκπλεύσαντες μὲ οὔριον ἄνεμον, μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἔπεσαν εἰς τὴν Ἰθάκην, ὅπου ἀμέσως ἐπώλησαν τὸν Εὔμαιον, μὴ προφθάσαντες νὰ πωλήσωσιν καὶ τὴν τροφόν του, ἥτις καὶ ἐκ τῆς κακοπαθείας καὶ πιθανῶς ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἀπάτης τῶν πειρατῶν ἐξέπνευσε κατὰ τὸν πλοῦν.

Ἡ ἀμφιβολία λοιπὸν αὕτη εἶνε ἡ μᾶλλον ἀβάσιμος, ὡς στηριζομένη ἐπὶ ἠθικῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν φοβεροὶ ἀπαταιῶνες πειραταὶ προὐτίθεντο νὰ τηρήσωσι τὸν λόγον των καὶ ἐπανέλθωσιν εἰς Φοινίκην,μόνον διότι τὸ ὑπεσχέθησαν εἰς τὴν δούλην ἐκείνην, πεσοῦσαν θῦμα τῆς εὐπιςίας της· ὥστε καὶ ἡ ἀμφιβολία αὕτη, κυρίως εἰπεῖν, στηρίζει τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ τὴν νῆσον τῶν Κυκλάδων· διότι οἱ πειραταὶ οὗτοι ἐλθόντες ἐκ Φοινίκης καὶ ἁρπάσαντες τὸν Εὔμαιον καὶ τὴν τροφόν του διὰ μυρίων πανουργιῶν ἀπέπλευσαν καὶ μὲ οὔριον ἄνεμον ἔφθασαν ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν εἰς τὴν Ἰθάκην· τοσαύτη δὲ πράγματι εἶνε ἡ μεταξὺ Σύρου καὶ Ἰθάκης ἀπόστασις διὰ τὴν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ναυτιλίαν.

Δ') Τελευταῖον ἐπιχείρημα τῶν ἀρνουμένων τὴν ταυτότητα τῆς νήσου εἶνε τὸ ὄνομα αὐτῆς, διότι, λέγουσιν, ὁ Ὅμηρος δὲν ὀνομάζει αὐτὴν Σύραν ἢ Σύρον ἀλλὰ Σ υ ρ ί η ν, ἤτοι Σ υ ρ ί α ν. Ἐν τῷ περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου κεφαλαίῳ ἐξέθηκα πολλὰς περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου παρατηρήσεις,ἃς συνοψίζω ὡς ἑξῆς.

Ἐν πρώτοις εἶνε γνωστότατον ὅτι ὁ Ὅμηρος συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ἐπιθετικῶς καὶ πόλεις καὶ μέρη τῆς γῆς· ὡς καὶ σήμερον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀντί: ἡ νῆσος τῆς Νάξου, ἡ Ναξία, ἀντί : ἡ γῆ τῆς Ἀττικῆς Ἀττικὴ γαῖα καὶ οὕτω κα-

θεξῆς, χαρακτηρίζοντες μέρος τι ἐκ τοῦ ὅλου ἢ ἐκ τῶν κατοίκων, ὡς Κορινθία ἤτοι γῆ εἴτε μέρος τῶν Κορινθίων ἢ τῆς Κορίνθου, οὕτω καὶ παρ' Ὁμήρῳ συνηθέστατα ὀνομάζεται τόπος τις ἢ ἐκ τῶν κατοίκων, ἢ ἐκ τῶν ἀποίκων, ἢ ἐκ τοῦ μείζονος μέρους εἰς ὃ περιέχεται, οἷον ἡ πόλις τοῦ Ἄργους, Ἀργεῖον πτολίεθρον, Πριάμου πόλις κ.λ.π. ὥστε οὐδόλως ἀπίθανον νὰ ἐτέθη παρ' Ὁμήρῳ ἡ νῆσος Συρίη, ἀντὶ νῆσος Σύρα ἢ Σύρος ἢ νῆσος τῶν Συρίων.

Δεύτερον, γνωστὸν καὶ εἰς τοὺς μείρακας τῶν γυμνασίων ὅτι ὁ Ὅμηρος παρενθέτει χάριν τοῦ μέτρου καὶ τῆς φρασεολογίας ἓν καὶ δύο ἐνίοτε φωνήεντα ὡς τὸ Θράκη γίνεται ἰωνικῶς Θρήκη, παρεμβάλλεται ἓν ἰῶτα, Θρηΐκη, παρεμβάλλεται καὶ δεύτερον ἰῶτα ἐνίοτε καὶ γίνεται Θρηϊκίη. Τέλος ἡ νῆσος Ψύρα παρ' Ὁμήρῳ Ψύρη καὶ Ψυρίη νῆσος, ἀκριβῶς ὅπως τὸ Σύρα, Σύρη, Συρίη νῆσος. Ὥστε καὶ ἡ ἀμφιβολία αὕτη εἶνε ἀναξία μείζονος συζητήσεως. Τοῦτο μόνον προστίθημι ὅτι ἅπαντες οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι καὶ σχολιασταὶ τοῦ Ὁμήρου ἑρμηνεύοντες τὸ περὶ Σύρου χωρίον τῆς Ὀδυσσείας ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ ἀποφαίνονται ὅτι ὁ Ὅμηρος διὰ τῆς καθύπερθεν τῆς Ὀρτυγίας κειμένης νήσου Συρίης ἐννοεῖ τὴν νῆσον τῶν Κυκλάδων Σύρον, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐξέθηκα (1).

---

(1) Ἰδὲ τὸ Γ' κεφάλαιον τῆς παρούσης ἱστορίας. Ἐνταῦθα προστίθημι περικοπὴν τῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῆς τοῦ ἐλλογίμου Κυρ. Μ. Δέφφνερ, ὑφηγητοῦ τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας ἐν τῷ ἡμετέρῳ πανεπιστημίῳ, ἣν ἔλαβον μετὰ τὴν τύπωσιν τοῦ περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου κεφαλαίου. Ὁ Κύρ. Δέφφνερ ἐτυμολογῶν τὸ ὄνομα τῆς νήσου προβαίνει καὶ περαιτέρω, ἤτοι ἀνέρχεται εἰς τὸν κύκλον τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν, αἵτινες εἶνε αἱ πηγαὶ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν: «... Σπουδάζων καὶ μελετῶν ἐσχημάτιζα μίαν γνώμην περὶ τῆς παραγωγῆς τῆς λέξεως *Συρος*, τὴν ὁποίαν σᾶς ὑποβάλλω... Καλὸν καὶ ἀσφαλὲς νὰ μένωμεν ἐντὸς τοῦ κύκλου τουλάχιστον τῶν

Ἐκ πάντων τούτων καταδείκνυται ὅτι αἱ ἀμφιβολίαι αἱ ἐγερθεῖσαι περὶ τῆς ταυτότητος τῆς νήσου οὐ μόνον δὲν προῆλθον ἐξ ἀκριβοῦς ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῆς γεωγραφίας, ἀλλὰ συντελοῦσι μάλιστα ὅπως ἀφαιρέσωσι τὸν ἐλάχιςον δισταγμὸν ὅτι ἡ νῆσος Συρίη εἶνε αὐτὴ αὕτη ἡ νῆσος τῶν Κυκλάδων. Τολμῶ δὲ νὰ μὴ ἔχω τὸν ἐλάχιστον περὶ τούτου δισταγμὸν, διότι τὸ ζήτημα τῆς ταυτότητος τῆς νήσου δὲν εἶνε καθαρῶς φιλολογικὸν, ἀλλὰ ζήτημα λυόμενον οὐχὶ ἐν τοῖς μεμακρυσμένοις σπουδαστηρίοις τῶν φιλολόγων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐπιτοπίου ἐξετάσεως τῆς νήσου, ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως, ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου ἐξηγούσης τὸν λόγον τῆς διαφορᾶς τῆς ἀρχαίας καὶ σημερινῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως καὶ ἐκ τῆς πεποιθήσεως τῶν ἀρχαίων οὐδόλως ἀμφισβητησάντων τὴν ταυτότητα αὐτῆς (1).

ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν. Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὰ λατινικὰ ὀνόματα πόλεων τὰ ἀρχίζοντα ἀπὸ S, εὑρίσκομεν μεταξὺ ἄλλων: Sora πόλις τῶν Οὐόλσκων, Sorrentum, πόλις τῆς Καμπανίας. Ἑλληνικὰ ὀνόματα πόλεων εἶνε· Συρακοῦσαι, Σύρνα πόλις τῆς Καρίας, Σύρος. Τὰ λατινικὰ ὀνόματα παράγονται ἀπὸ τὴν ῥίζαν suar, sur, ἥτις σημαίνει *λάμπω, στίλβω*, εἶμαι λευκός. Εἰς αὐτὴν τὴν ῥίζαν ἀνάγονται ἐκ τῆς σανσκριτικῆς τὸ ὄνομα τοῦ ἡλίου suras κτλ . . . Γράψατέ μοι τὴν γνώμην σας . . . » Ἀλλ' ἡ γνώμη μου περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως ταύτης, μορφωθεῖσα ἐκ τῶν κρίσεων ἐπ' ἴσης πολυμαθῶν ἀνδρῶν ἐξετέθη ἐν τῷ Γ' κεφαλαίῳ· Τοῦτο ῥητέον ἐνταῦθα ὅτι ἡ μὲν ἐτυμολογία τῆς λέξεως ἐκ τῆς ἰνδογερμανικῆς ἐρείδεται ἐπὶ τῶν γενικῶν βάσεων τῆς παραγωγῆς τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ἡ δὲ ἐκ τῆς φοινικικῆς παραγωγῆς στηρίζεται καὶ ἐκ τῶν ἱστορικῶν λόγων, οἵτινες ἐξετέθησαν ἐκεῖ.

(1) Πλήττων σπεύδω νὰ κλείσω τὸ κεφάλαιον τοῦτο, λέγω δὲ πλήττων, διότι ὡς ἐκ τοῦ θέματος φοβοῦμαι μὴ ἐμπέσω εἰς γραμματολογικὴν σχολαστικότητα Ὅταν βλέπῃ τις ὅτι οἱ ἐκφράσαντες ἀμφιβολίας περὶ τῆς ταυτότητος τῆς νήσου ταύτης, ἔχουσιν ἀκράδαν-

Εἴδομεν δὲ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ περὶ μακροβιότητος τῶν Συρίων ὁμηρικὴ παράδοσις ἐσώζετο ζωηρὰ μέχρι τῶν μέσων αἰώνων καὶ πρὸ ὀλίγων ἔτι χρόνων. Ὅτι δὲ βεβαιοῦται ἀριδήλως ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἱστορίας πᾶν ὅ,τι λέγει ὁ Ὅμηρος περὶ Σύρου, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς πληροφορίας ἣν δίδει ἡμῖν ὅτι δηλαδὴ ὑπῆρχον δύο πόλεις ἐν τῇ νήσῳ, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς πλήρη συνάφειαν μὲ τὰ πράγματα, διότι θέλομεν ἴδει ἐκ τοῦ ἑπομένου κεφαλαίου ὅτι πράγματι ὑπῆρχον δύο πόλεις ἐν τῇ νήσῳ ἀπὸ τῆς παλαιτάτης ἐποχῆς, ὅπερ προκαλεῖ καὶ πάλιν τὸν ὑπὲρ τοῦ Ὁμήρου θαυμασμὸν διὰ τὴν γεωγραφικὴν αὐτοῦ πολυμάθειαν καὶ τὰς ἐν ὀλίγαις λέξεσιν θαυμασίας αὐτοῦ περιγραφάς.

τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τῆς Δήλου καὶ ὄχι πρὸς δυσμάς, δύναται νὰ κρίνῃ κατὰ πόσον ἐξήτασαν οὗτοι τὰ πράγματα ἐμβριθῶς καὶ ἐκ τοῦ πλησίον. Εἶμαι πεπεισμένος καὶ δὲν ἔχω νὰ δώσω εἰς κανένα διδάσκαλον ἐκτενεστέρας περὶ τούτου εὐθύνας ὅτι ἡ ἀμφιβολία περὶ τῆς νήσου Συρίης αἰτίαν ἔσχε τὴν ἐπίδειξιν τοῦ νεωτερισμοῦ· διότι σήμερον νεωτερισμὸς θεωρεῖται καὶ πνεῦμα ἀνώτερον ἡ ἀμφισβήτησις θεμάτων ἀποδεδειγμένων. Μήπως δὲν ἠρνήθησαν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ὁμήρου, τὴν ὕπαρξιν τῆς Τροίας, τὴν ὕπαρξιν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, τὴν γνησιότητα τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων; μήπως ἐσχάτως ὁ Cobineau δὲν ἠρνήθη τοὺς ἐν Ἑλλάδι περσικοὺς πολέμους, θέλων ν' ἀποδείξῃ ὅτι αἱ ἐν Μαραθῶνι καὶ Πλαταιαῖς μάχαι εἶνε *παραμύθια* τῶν Ἑλλήνων, ὅτι οὐδέποτε συνέβη ἐν Σαλαμῖνι ἑλληνοπερσικὴ ναυμαχία; (!) Εὐτυχῶς οἱ διασημότεροι τῆς Γερμανίας καὶ Γαλλίας ἄνδρες ἀπεστόμωσαν τοὺς καινοτόμους τούτους τῆς ἱστορίας καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τεθεῖσα ὑπὸ ἀμφισβήτησιν νῆσος Σύρος εὗρεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ διασημοτάτους προμάχους, ἀποκρούσαντας τὰς γνώμας των, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶνε καὶ ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ Σύρος κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τῆς Δήλου!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Αἱ δύο ἀρχαιότεραι τῆς νήσου πόλεις.

Καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ὁμηρικῇ περιγραφῇ τῆς Σύρου ὁ στίχος:

Ἔνθα δύο πόλιες, δίχα δὲ σφισι πάντα δέδασται,

ὑπάρχουσιν ἀναμφισβήτητοι ἀποδείξεις ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν ὑπῆρχον ἐν τῇ νήσῳ δύο πόλεις, ὧν ἡ μὲν ἔκειτο ἔνθα καὶ ἡ σημερινὴ Ἑρμούπολις ἡ δὲ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν παραλίων θέσεων Ποσείδεια καὶ Φοίνικας.

Ἄρχομαι ἀπὸ τῆς δευτέρας ἤτοι τῆς ἐν Ποσειδείοις καὶ Φοίνικι, ἥτις καίτοι ἀρχαιοτέρα καὶ πιθανῶς μεγαλειτέρα τῆς ἑτέρας, ταχύτερον ὅμως ἕνεκα πολλῶν λόγων ἐξηφανίσθη καὶ διὰ τοῦτο ὀλιγώτερα ἴχνη τῆς ὑπάρξεως της ἀφῆκε.

Πρὶν ἐκθέσω τὰ ἐκ τῶν ἰδίων παρατηρήσεων συμπεράσματα ἀναγράφω ἐνταῦθα τὰς ἀρχαιολογικὰς παρατηρήσεις ὅσαι περὶ τούτου πρὸ δεκαετείας λεπτομερῶς ἐξετέθησαν ἐν τῷ ἀρίστῳ τῆς Γαλλίας ἀρχαιολογικῷ συγγράμματι, τῇ Revue archeologique (1). Αἱ ἀρχαιολογικαὶ αὗται μελέται εἶνε ἔτι πλέον σπουδαιότεραι διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Σύρου, καθ' ὅσον ἐγένοντο πρὸ δεκατριῶν ἐτῶν ὅτε τὰ ἴχνη τῆς ἀρχαίας ἐν Φοίνικι καὶ Ποσειδείοις πόλεως ἦσαν καταφανέστερα, ἐν ᾧ δυστυχῶς κατὰ τὸ ὀλιγοετὲς ἀπὸ τότε διάστημα ἐξηφανίσθησαν τὰ περισσότερα αὐτῶν.

« Ἐπὶ τῆς ἀντικειμένης τῇ πόλει τῆς Σύρου ἀκτῆς εἶνε λιμήν τις σημειούμενος ἐν τοῖς πίναξι λιμὴν Δελαγράτσια, ἐκ τοῦ ὀνόματος παρεκκλησίου ἀφιερωμένου τῇ Παναγίᾳ τῆς Χάριτος. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε ἄγνωστον εἰς τοὺς ἐγχωρί-

ους καλοῦντας τόν τε λιμένα καὶ τὴν θέσιν Ποσείδεια (1), ἐξ οὗ ἐν τῇ ἐπισήμῳ γλώσσῃ ἐπλάσθη τὸ Ποσειδονία παραλόγως, διότι τὸ δημοτικὸν ὄνομα Ποσείδεια εἶνε αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον Ποσείδεια, ἤτοι τόπος ἢ ναὸς ἱερὸς τῷ Ποσειδῶνι (2). Τὸ δὲ αὐτόθι ὑπερτεῖνον ὄρος καταλήγει εἰς ἄκραν κλείουσαν μὲν τὸν λιμένα, ἀποχωρίζουσαν δὲ αὐτὸν ἑτέρου τινος παρακειμένου· τοῦτο δὲ ἐξηγεῖ ἱκανῶς τὸ πληθυντικὸν Ποσείδεια· ὁ δὲ δεύτερος ἐκεῖνος λιμὴν καλεῖται σήμερον Φοίνικας. Αὕτη λοιπὸν ἡ ἀκτὴ μετὰ τῶν δύο αὐτῆς λιμένων προσφυεστάτη εἶνε εἰς θέσιν ἀρχαίου δήμου, ἐνδεικνυομένου πρὸς τούτοις διὰ πολλῶν φανερῶν λειψάνων, ὧν τινα συνέλεξα.

ά. Λείψανα προκυμαίας ἄνευ χαρακτῆρος, ἧς ὅμως ἡ βάσις πολλαχοῦ εἶναι ἀρχαία· πρὸς βορρᾶν δὲ μετά τινα βήματα εὑρίσκονται

β'. Δώριον κιανόκρανον ἐκ παρίου λίθου ἐκ τῶν νῦν καλουμένων λατομείων τοῦ Ἁγ. Μηνᾶ, οὗτινος ἡ διάμετρος εἶναι 0 μ. 40. σώζει δὲ τὴν ἀρχὴν εἰκοσιδύο διαξυσμάτων καὶ τριῶν δακτυλίων μετ' ἐντομῆς πρὸς συναρμογὴν ἐν τῷ μέσῳ.

γ'. Συννομοί τινες λίθοι.

δ'. Βάθρον κιονοειδὲς ὕψους 1 μέτρου, διαμέτρου 0 μ. 37, μετὰ κοιλώματος ἐν τῷ μέσῳ καὶ αὔλακος πρὸς ἔγχυσιν μολύβδου.

έ. Βωμίσκος κυλινδροειδὴς μετὰ βουκράνων καὶ ἐγκαρπίων, ὕψους 70 0 μ., διαμέτρου δὲ 0 μ. 40, τὸ δὲ μάρμαρον εἶναι πιθανῶς ἐκ Νάξου.

---

(1) Revue archeologique, nouvelle serie 3me année X. Octobre, ἀρχαιολογ. Σύρας ὑπὸ Γ. Γ. Παπαδοπούλου μεταφ. Πανδ. Τομ. Ις 1865

(2) Σημειωτέον ὅτι ὑπὸ τὄνομα τοῦτο καὶ μάλιστα ἰωνικῶς *Ποσειδήϊον* (ὡς παρ' Ἡροδότῳ) ἦτο γνωστὴ καὶ πόλις τις τῆς μικρᾶς Ἀσίας μεταξὺ Κιλικίας καὶ Συρίας, καθὼς καὶ τινα ἀκρωτήρια. Ἡ λέξις εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιότατα ἀπονεμηθεισῶν εἰς πόλεις προστατευομένας ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος.

ς' Ἕτερον κιονοειδὲς βάθρον καὶ διάφορα ἄλλα ἧττον ἀξιόλογα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα.

Ὀλίγον δὲ ἀπέχοντες φαίνονται ἱκανοὶ τάφοι, πάντως μαρτυροῦντες τὴν θέσιν τοῦ δήμου, ὃν Π ο σ ε ί δ ε ι α ἐν γένει δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν. (1)

ζ'. Ἔν τινι δὲ τῶν τάφων τούτων εὑρέθησαν δύο πυξίδες ἀλαβάστρινοι, τηρούμεναι σήμερον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κ. Βεάκη, δικηγόρου, καὶ ἀσπὶς ἐξ ὀπτῆς γῆς 0, 40 διαμέτρου μετὰ περιγησίου ἤτοι γύρου.

Διακρίνονται δὲ ἐν αὐτῇ προφανῆ γραφῆς ἴχνη, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀμαυρότερα ἢ ὥστε νὰ πειραθῶμεν τῆς συνθέσεως τὴν ἐπανόρθωσιν. Πανταχοῦ δὲ φαίνεται π ρ ό σ τ υ μ μ α (mordant) λευκόν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ μεταλλικόν τι πράσινον, πιθανῶς προερχόμενον ἐκ τῆς ἐπαφῆς τῆς ἀσπίδος πρὸς χαλκοῦν τι σκεῦος. Ἐπὶ τῆς περιφερείας φαίνονται ἴχνη καλοῦ τινος μαιάνδρου καὶ κάλχης, εἰς δὲ τὸ μέσον ἴχνη ἀνδρὸς καὶ ἀγγείου. Κατά τι δὲ μέρος τοῦ γύρου εἶναι δύο ὀπαὶ δι' ὧν εἰσήρχετο τὸ σπαρτίον, δι' οὗ ἡ ἀσπὶς ἠδύνατο ν' ἀναρτᾶται. Ὄπισθεν τέλος ἀναγινώσκεται ΑΡΠΑΛΙΝΟΣ ὄνομα τοῦ τεχνίτου διὰ γραμμάτων ἀναγγελλόντων τὴν ἀκμὴν τῆς τέχνης. Ἡ περίεργος αὕτη ἀσπὶς κατετέθη εἰς τὸ μουσεῖον τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας.

η'. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον κακότεχνον, ἐν παρακειμένῃ τινὶ καλύβῃ τηρούμενον.

---

(1) Ἡ ὀνομασία αὕτη δὲν περιεσώθη μὲν ἐν ἐπιγραφῇ ἢ νομίσματι, διετηρήθη ὅμως οὕτως καὶ μάλιστα μετ' ἀρχαιοτάτης παραδόσεως περὶ ὑπάρξεως ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Τεκμαίρεται δὲ ἐκ τούτου ὅτι ἡ ὀνομασία Ποσείδεια ἐπεκράτησε τῆς ὅλης ἐκεῖ πόλεως ἕνεκα τοῦ ἐν αὐτῇ ἱεροῦ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ πόλεις τινὲς Ποσείδειον ἢ Ποσιδήϊον ἰωνικῶς ἐκαλοῦντο.

θ'. Τέλος ἐπί τινος ἠκρωτηριασμένης στήλης ἐφ' ὑψηλῆς βάσεως, ἧς τὸ σωζόμενον εἶναι 0 μ. 58, χ, 0 22 ἀναγινώσκεται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ

[ΕΠΙ] ΙΕΡΕ [ΩΣ]
[ΑΡ] ΙΣΤΕΟΥ Τ [ΟΥ]
ΑΡΙΣΤΕΟΥ ΜΑΡΑΘΩ[ΝΙΟΥ]
ΚΑΝΗΦΟΡΟΥΣΩ [Ν]
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΦΙΛΑΣ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤ [Ε]
ΟΥ ΘΥΓΑΤΕΡΩΝ
ΚΛΕΙΔΟΥ ΧΟΥΝΤΟΣ
ΑΡΙΣΤΕΟΥ ΤΟΥ
ΦΙΛΩΝΙΔΟΥ
ΖΑΚΟΡΕΥΟΝΤΟΣ
ΚΡΟΚΟΥ

Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἧς τὰ γράμματα ἐμφαίνουσι τὸν πρῶτον ἢ δεύτερον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, εἶναι δυστυχῶς ἠκρωτηριασμένον ὥστε δὲν παρέχει ὑμῖν γνῶσίν τινα ἀκριβῆ περὶ τοπογραφίας ἢ ἱστορίας. Σκοπὸν δὲ εἶχε νὰ διαιωνίσῃ τὴν μνήμην γεγονότος τινος ἐπὶ τῆς ἱερωσύνης Ἀριστέου ἱερέως πιθανῶς τοῦ Ποσειδῶνος, τῶν θυγατέρων αὐτοῦ διατελουσῶν κανηφόρων θεότητος μὴ δυναμένης σήμερον νὰ ἐξακριβωθῇ· ἐν γένει δὲ ἐμφαίνεται θρησκευτική τις ἐπιτροπή, ἐνδεικνύουσα ἱερὸν ἐν Ποσειδείοις, πιθανώτατα τοῦ Ποσειδῶνος (1).

---

(1) Περὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου τοῦ Ποσειδῶνος ὡς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀρχαίων ναῶν ἰδὲ τὸ περὶ τούτων ἑπόμενον κεφάλαιον. Ὁ τοσοῦτον μελετήσας ἐπὶ τῶν ἐν Ποσειδείοις ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων προστίθησι καὶ τὸν παράγραφον τοῦτον ἐνταῦθα: «Τὰ μνημονευθέντα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τὰ πιθανῶς εἰς τὸ αὐτὸ μνημεῖον ἀνήκοντα, δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς ἀπόπειραν ἀνορθώσεως αὐτοῦ. Διότι ὁρμώμενοι ἀπὸ

«... Τὸ σύνολον τῶν λειψάνων τούτων ἱκανῶς μαρτυρεῖ τὴν ὕπαρξιν δήμου· σκοπίμως δὲ γενόμεναι ἀνασκαφαὶ δύνανται ν' ἀναδείξωσι βεβαιοτέρας ἀποδείξεις» (1).

Καὶ πράγματι τὰ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐν Ποσειδείοις εἶναι ἀρκοῦντα ὅπως ἀποδείξωσιν τὴν ὕπαρξιν ἀρχαίας ἐκεῖ πόλεως. Ἡ ὡραία τοποθεσία, τὸ φυσικὸν καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀρχαϊκὸν τοῦ λιμένος Φοίνικος σχηματιζομένου ἐκ τῶν ἄκρων τῶν ὀρέων καὶ τῶν παρακειμένων νησιδίων, τὸ ἐπίπεδον τοῦ μέρους ἐκείνου, διαχωριζομένου διὰ τοῦ Κριοῦ, λόφου χωρίζοντος τὰ Ποσείδεια ἀπὸ τοῦ Φοίνικος, αἱ ἀρχαϊκώταται ὀνοματαθεσίαι τῶν πέριξ τοποθεσιῶν, ταῦτα πάντα συνδυαζόμενα μετὰ τῶν ἄνωθεν ἀψευδῶν τεκμηρίων πείθουσι πάντα ὅτι ὑπῆρχέ ποτε ἐνταῦθα πόλις, Ποσείδειον πιθανῶς καλουμένη, ἔχουσα λιμένα τὸν Φοίνικα, ὅστις εἶνε εὐρυχωρότερος καὶ φυσικώτερος τοῦ τῶν Ποσειδείων. Μέχρι σήμερον ἔτι δι' ἀκριβοῦς ἐπιστασίας δύνανται νὰ διακριθῶσι τὰ ἴχνη τῆς ἀρχαίας προκυμαίας, ἐμφαινόμενα διά τινων λίθων συννόμων. Ἐντὸς τοῦ λιμένος καὶ παρὰ τὴν προκυμαίαν τοῦ Φοίνικος ἀνεκαλύφθησαν πρὸ δύο ἐτῶν ὑπὸ καλυμνίων δυτῶν δύο ἀρχαῖοι πίθοι καλῆς τέχνης καὶ ἐποχῆς, οἵτινες εὑρίσκονται σή-

---

τῶν διαστάσεων τοῦ κιονοκράνου καὶ δύο ἑτέρων, ἅπερ καίτοι ἐφθαρμένα ἔχουσι τὰς αὐτὰς διαστάσεις, ἠδυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς μέγιστον ὕψος τοῦ σώματος 2μ, 75· προστιθέντες δὲ τὸ ὕψος τοῦ κιονοκράνου, τὸ πιθανὸν ὕψος τοῦ θριγκοῦ καὶ τοῦ ἀετώματος, ἂν ὑπῆρχεν, ἀποτελοῦμεν 4 μ. 75 ἤτοι μικρὸν ὡς πρὸς ἀξιόλογόν τινα ναόν.» Αὐτόθι.

(1) Τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἐν τῇ Revue Archeologique ἀρχαιολογικῆς διατριβῆς στρέφεται περὶ τὴν ἀρχαίαν τῶν Συρίων νεκρόπολιν ὄπισθεν τῶν *Χαλάνδρων*, περὶ ἧς ἀλλαχοῦ γενήσεται λόγος· ἐπ' ἴσης δὲ ἱκανὸν λόγον ποιεῖ περὶ χαλκίνου τινος ἀρχαιολογικοῦ ἀντικειμένου εὑρεθέντος ἐν Σύρῳ, ἤτοι δίσκου φέροντος τὰ γράμματα ΨΗΦΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑ. Καὶ περὶ τούτου ἀλλαχοῦ γενήσεται ὁ προσήκων λόγος.

μερον εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τῶν Παρισίων (1). Ἴχνη δὲ τῶν ἐρειπίων τοῦ μεγάλου ὑδραγωγείου τῆς πόλεως Ποσειδείων διακρίνονται καταλήγοντα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Φοίνικος· καὶ ἡ τοποθεσία δὲ αὕτη ἐκαλεῖτο καὶ καλεῖται ἔτι σήμερον Ὑ δ ρ α γ ῶ, ἤτοι Ὑδραγωγεῖον.

Ἐπ' ἴσης μαρτυροῦσι δύται κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐξετάσαντες τὸν πυθμένα τοῦ λιμένος Φοίνικος, ὅτι διέκρινον ἴχνη ἀρχαίων ἐρειπίων παρὰ τὴν προκυμαίαν, λίθους τινὰς συννόμους ἐξ ὧν, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων ἔτι ἐνδείξεων, εἰκάζεται ὅτι μέρος τῆς ἀρχαίας προκυμαίας, πιθανῶς δὲ καὶ ἀρχαίων οἰκοδομῶν εἶναι βεβυθισμένα εἰς τὴν θάλασσαν δι' ἄγνωστον αἰτίαν.

Ταῦτα νομίζω ἀρκοῦσιν εἰς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίας ἐν Ποσειδείοις καὶ Φοίνικι πόλεως, εἰκάζω δὲ ἔκ τε τῆς ἀρχαιοτάτης ὀνομασίας καὶ τῆς τοποθεσίας ὅτι ἡ μὲν πόλις κυρίως ἤρχιζε ἀπὸ τοῦ Π ο σ ε ι δ ε ί ω ν καὶ οὕτως ἐκαλεῖτο, κατέληγε δὲ εἰς τὸν λιμένα Φ ο ί ν ι κ α. (2)

---

(1) Οἱ Καλύμνιοι ἐπώλησαν τοὺς πίθους τῷ Κυρ. Λ. Μαρούλη, οὗτος δὲ ἐδωρήσατο αὐτοὺς τῷ Κυρ. Tallon, ὅστις ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τῶν Παρισσίων· δυστυχῶς δὲν εἶδον τοὺς πίθους, οὔτε εὗρον περιγραφὴν αὐτῶν ὅπως εἴπω πλείονα περὶ αὐτῶν.

(2) Πείθομαι ὅτι καὶ ὁ *Φοίνικας* διατηρεῖ τὴν ὀνομασίαν ἂν ὄχι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Φοινίκων, οὐχ ἧττον ἀπὸ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς· τουλάχιστον ἐν τοῖς παρ' ἐμοὶ σωζομένοις ἐγγράφοις καὶ πωλητηρίοις τῶν Συρίων, διακοσίων ἐτῶν περίπου, ἀναγινώσκω τὸ ὄνομα Φοίνικας· τεκμαίρεται δὲ ὅτι καὶ πρότερον ἔτι οὕτως ἐκαλεῖτο, διότι ἐν τοῖς ἐγγράφοις ἀναφέρεται ἡ θέσις ὡς τις γνωστοτάτη καὶ οὕτω διακεκριμένη. Ἡ ἑτέρα γνώμη, καθ' ἣν τὸ μέρος ὠνομάσθη οὕτως ἐκ δένδρων φοινίκων εἶνε ἐκ πρώτης ὄψεως ἀποδεκτή, διότι ἐνδεχόμενον νὰ ὑπῆρξέ τι δένδρον φοῖνιξ ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ· ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ὑπῆρξε μακρόβιον τὸ δένδρον τοῦτο βεβαίως ἡ ἐμφάνισίς του δὲν δύναται ν' ἀνέλθῃ εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς τὸ μέρος τοῦτο εἶχεν ὀνομασθῇ Φοίνικας. Ἄλλως τε, ἐὰν ἦνε νεωτέρων αἰώνων ὀνοματοθεσία, εὐκολότε-

Πρὸς τούτοις ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ παλαιότης τῶν ἐκεῖ ἀνακαλυφθέντων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων, καὶ ἡ ἐκ τοῦ χρόνου ἐξάλειψις τῶν λοιπῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ καλλιτέρα διατήρησις τῶν ἀρχαιολογικῶν τῆς ἑτέρας πόλεως, συνωνύμου τῇ νήσῳ, πείθει πάντα ὅτι ἡ μὲν ἐν Ποσειδείοις πόλις ἦτο ἀρχαιοτέρα καὶ ταχύτερον ἐξηφανίσθη, ἡ δὲ Σύρος εἶν' ἐπ' ἴσης ἀρχαία, ἀλλὰ πλειότερον διετηρήθη, διότι ἐν αὐτῇ εὑρέθησαν ἐκτὸς τῶν ἐρειπίων τοῦ θεάτρου, τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ψηφίσματα τῆς νεωτέρας ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Ἐὰν εἰς τὴν εἰκασίαν ταύτην προσθέσῃ τις καὶ ἑτέραν εἰκασίαν ὅτι πρῶτον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ λιμὴν Φοίνικος ἦτο

ρον ἠδύνατο τὸ μέρος νὰ ὀνομασθῇ *Χουρμαδιά*, ὡς παρὰ τῷ λαῷ καλεῖται τὸ δένδρον τοῦτο καὶ ὡς ἐν ἄλλαις τῆς Ἑλλάδος πόλεσιν ὑπάρχουσιν ὀνομασίαι. Πείθομαι λοιπὸν ὅτι ἡ ὀνομασία *Φοίνικας* διατηρεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων· πρῶτον διότι πρὸς τοῦτο συνετέλεσαν οἱ Φοίνικες οἵτινες συχνότατα καὶ μετὰ τὴν ἐκ Σύρου ἐκδίωξίν των ἐπεσκέπτοντο τὴν νῆσον χάριν ἐμπορίας μέχρι τῶν ἱστορικῶν λεγομένων χρόνων· δεύτερον διότι καὶ πρὸ δύο αἰώνων οὕτως ἀναφέρεται εἰς ἐγγράφους μαρτυρίας· τρίτον διότι οἱ Φοίνικες καὶ εἰς ἄλλας νήσους ἀπέδωκαν φοινικικὰς ὀνομασίας καὶ μάλιστα τὸ ὄνομα *Φοινίκη*· τέταρτον διότι οὐδόλως ἄπορον ἐὰν ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων διατηρεῖται καθ' ὅσον καὶ τὸ παρακείμενον Ποσείδειον καὶ ὁ Κριὸς καὶ πολλαὶ ἄλλαι ὀνομασίαι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων διατηροῦνται χρόνων, πέμπτον διότι τὸ μέρος ἐκεῖνο δὲν εἶνε γνωστὸν ὡς περιέχον φοινικῶνας, οὔτε σώζονται ἴχνη τοιούτων δένδρων· ἄλλως τε ἀποδεδειγμένου ὄντος ὅτι ἐν Ποσειδείοις ὑπῆρχεν ἀρχαία πόλις, προσφυέστερος πρὸς ναυλοχίαν εἶνε ὁ λιμὴν Φοίνικας, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἀπὸ πλείστων ὅσων χρόνων ὀνομάζουν τὸ μέρος *Φοίνικα*, ἐν ᾧ ἂν εἶχε ἄλλην ἀρχαιοτέραν ὀνομασίαν ἠδύνατο κάλλιστα νὰ διατηρῇ ἐκείνην, ὡς τὴν διετήρησαν τὰ Ποσείδεια, αἱ τοποθεσίαι *Σκληπεὶ* (Ἀσκληπιεῖον), *Δῆλι* καὶ πλεῖσται ἄλλαι. Διὰ τοὺς λόγους τούτους πείθομαι ὅτι τὸ ἐπίνειον τῶν Ποσειδείων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων διατηρεῖ τὸ ὄνομα *Φοίνικας*.

ἀσφαλέστερος καὶ εὐρυχωρότερος ἢ ὁ τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως, διότι πρὶν ἢ χωρισθῇ τὸ νησίδιον (Νησάκι), εὐκολώτερον καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων προσεβάλλετο καὶ περιφερείας ἦτο ἐλάσσονος, δεύτερον ὅτι ἐν Φοίνιχι καὶ Ποσειδείοις ἐλλιμενίζοντο συχνότερον τὰ πλοῖα, ἐξ οὗ καὶ ἱερὸν τῷ θαλασσίῳ θεῷ Ποσειδῶνι εἶχεν ἐγερθῇ, δύναται νὰ συμπεράνῃ ἐλλόγως ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν Φοινίκων ἁρπαγὴ τοῦ Εὐμαίου καὶ τῆς τροφοῦ του συνέβη ἐν Ποσειδείοις ἔνθεν ἐκπλεύσαντες μὲ οὔριον ἄνεμον οἱ πειραταὶ ἔφθασαν εἰς Ἰθάκην ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν. (1)

Συνδυάζων δέ τις τὴν εἰκασίαν ταύτην μὲ τὴν περὶ παλαιότητος τῆς πόλεως ἐκείνης φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα, ἵνα συμμορφωθῇ καὶ μετὰ τῆς τοῦ Ὁμήρου περιγραφῆς, ὅτι ὁ καθ' Ὅμηρος κλυτὸς λιμὴν ἦτο ὁ τοῦ Φοίνικος καὶ ὅτι τὰ μέγαρα τοῦ ἁπλοϊκοῦ βασιλέως τῆς νήσου Κτησίου ἔκειντο ἐν τῇ πόλει τῶν Ποσειδείων.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἐν Ποσειδείοις ἐξαφανισθείσης πόλεως, ἔχομεν πολλῷ βεβαιοτέρας ἀποδείξεις περὶ τῆς ἑτέρας ἀρχαίας πόλεως, ἥτις ἔκειτο ὅπου ἡ σημερινὴ Ερμούπολις, κυρίως ὅμως ἐπὶ τῶν θέσεων τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως ἔνθα εὑρίσκετο ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀδριανοῦ, τοῦ Παντοπωλείου, ἔνθα εὑρέθησαν, τὰ ἀρχαῖα βαλανεῖα, τῶν Φυλακῶν, πλησίον τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου θεάτρου

(1) Οὔριος ἄνεμος διὰ τὸν ἀπὸ Σύρον εἰς Ἰθάκην πλοῦν εἶνε ὁ βορρᾶς. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ ὕφος τῆς διηγήσεως τοῦ Εὐμαίου ἦτο τρικυμιώδης, ἐξ οὗ ἴσως ἐξέπνευσε κατὰ τὸν πλοῦν ἡ τροφός του, εἰκάζεται ὅτι οἱ Φοίνικες εὐκολώτερον ἠδύναντο νὰ ἐκπλεύσωσι τοῦ *Φοίνικος* μὲ δυνατὸν βορρᾶν ἢ ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ κειμένου ἀπέναντι του βορρᾶ· τοῦτο ὅμως εἶνε ἁπλῆ εἰκασία, διότι δὲν εἶνε τοσοῦτον δύσκολον νὰ ἐκπλεύσωσι τοῦ λιμένο; Ἑρμουπόλεως πλοῖα, εἶνε οὐχ ἧττον δυσκολώτερον παρὰ ἐὰν ἐκπλεύσωσιν ἐκ τοῦ λιμένος Φοίνικος, ἰσχυρῶς πνέοντος τοῦ βορρᾶ.

καὶ τῶν Πέντε μύλων, ἔνθα εὑρέθη ἡ ἐπὶ βράχου λελεξευμένη ἐπιγραφὴ ΑΘΗΝΑΣ ΦΡΑ (ΤΡΙΑ)· καὶ μέρος δὲ τοῦ Ξηροκάμπου περιελαμβάνετο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, διότι αὐτόθι καὶ ἰδίως παρὰ τὰ Καταλύματα εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τοῦ μεγάλου ὑδραγωγείου τῆς πόλεως ταύτης.

Περὶ τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως, ἥτις ἐκαλεῖτο ὡς καὶ ἡ νῆσος ΣΥΡΟΣ, αἱ μαρτυρίαι εἶναι ἄφθονοι. Τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν καταφανέστατα μέχρι τοῦ 1700· ὁ Tournefort μαρτυρεῖ ὅτι « εἶδε πλησίον τοῦ λιμένος τῆς Σύρου ἐρείπια ἀρχαίας καὶ μεγάλης πόλεως καλουμένης Σύρος» (1). Οὗτος μαρτυρεῖ περὶ τοῦ μεγάλου ὑδραγωγείου τῆς πόλεως ταύτης, ὅπερ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης διατηρούμενον ἐν ἐρειπίοις, ἀρχαιότατον δὲ ὄν, ἔρρεεν εἰς τὸ βάθος κοιλάδος, πλησίον κειμένης τῆς πόλεως. (2)

Ἕτερος ἀξιόπιστος περιηγητὴς ὁ Choiseul Couffier πείθεται ὅτι ἐγγύτατα τοῦ λιμένος ἔκειτο ἀρχαία πόλις Σύρος καλουμένη, ἐξάγων τοῦτο ἐκ τῆς θέας τῶν ἔτι τότε σωζομένων ἐρειπίων ἃ αὐτὸς ἰδίοις ὄμμασιν εἶδε, καὶ ἐπισταμένως ἐξήτασεν. Καὶ οὗτος δὲ ἐκτίθησι πειστικώτατα τὰς περὶ τούτου κρίσεις του. (3)

Ἕτερος περιηγητὴς, ὁ Le Bas, εἶδε κατὰ τὸ 1770 τὴν

---

(1) Tournefort, Relation d'un voyage VII, ἔνθα σύντομον ποιεῖ λόγον περὶ τῶν ἐν Σύρῳ ἀρχαιοτήτων.

(2) Τὸν ἐβεβαίουν δὲ οἱ τότε Σύριοι ὅτι εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδραγωγείου τούτου ἐκαθαρίζοντο οἱ προσκυνηταὶ πρὶν μεταβῶσιν εἰς λατρείαν τοῦ ἐν Δήλῳ Θεοῦ. Ἡ παράδοσις δὲ αὕτη συμφωνεῖ μετὰ τῆς ἑτέρας, καθ' ἣν οἱ προσκυνηταὶ καθαριζόμενοι εἰς πηγὴν ἀνήρχοντο εἰς τὸ βουνὸν *Δῆλι* (Μυλαράκι), καὶ ἐκεῖθεν προσηύχοντο βλέποντες τὸν ἐν Δήλῳ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ σήμερον χριστιανοὶ ἐκ τῆς θέσεως *Νησάκι*, βλέποντες τὸν ἐν Τήνῳ ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας.

(3) Choiseul Gouffier Voyage pittoresque Tom. I. σελ. 48.

βάσιν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀδριανοῦ, ὃν ἀνήγειραν οἱ Σύριοι πρὸς τιμὴν καὶ εὐγνωμοσύνην. Τὸν ἀνδριάντα τοῦτον, κείμενον εἰς τὸ ὕψωμα τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως παρέλαβον κατὰ τὸ 1770 οἱ Ῥῶσσοι, ἀλλαχοῦ μετενεγκόντες αὐτόν. (1)

Ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀνατρέξω εἰς μαρτυρίας ἄλλων, ἔχω εὐτυχῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὰς ἑξῆς ἀποδείξεις:

ά. Ἐρείπια ἀρχαίου θεάτρου εὑρισκόμενα πλησίον τῶν φυλακῶν καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κ. Κυρ. Ἀλεξίου, ἀναγνωρισθέντα ὑπὸ πάντων τῶν διελθόντων τῆς Σύρου περιηγητῶν ἀρχαιολόγων ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς Σύρου θέατρον. Ἐπὶ τῶν διατηρουμένων τριῶν σειρῶν ἑδωλίων τοῦ θεάτρου ἐξηφανίσθησαν τὰ γράμματα· μόνον δὲ εἰς ἓν τούτων, ἀνέγνωσα τὴν λέξιν ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣ. Ταῦτα ἀνεγνώρισαν ἐσχάτως καὶ ὁ Stark καὶ ὁ Conze (2).

β'. Ἐρείπια μεγάλου βαλανείου, ἀνακαλυφθέντα μὲν ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ παρὰ τὴν Πλατεῖαν Λεωτσάκου Παντοπωλείου, ἐκτεθειμένα δὲ σήμερον ἔξωθεν τοῦ Θεάτρου « Ἀπόλλωνος ».

γ'. Ἐπιγραφὴ εὑρεθεῖσα εἰς τὸ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως ὕψωμα κατὰ τὸ 1838 καὶ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν ΣΥΡΟΣ.

δ'.) Η παρὰ τοὺς Πέντε μύλους ἐν Ἑρμουπόλει ἐπὶ βράχου ἐπιγραφὴ ΑΘΗΝΑΣ ΦΡΑ.... σημαίνουσα πιθανῶς Φρατρίαν ἢ Φρατρεῖον Ἀθηνᾶς, ἐξ οὗ εἰκάζω ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ

---

(1) Le Bas Itineraire ch. II. σελ. 24. Κατὰ τὸ 1770 ἐσώζετο ἔτι ἡ βάσις τοῦ ἀνδριάντος, κατὰ δὲ τὸν Le Bas, αὕτη μετενεχθεῖσα εἰς ἄνω Σύρον ἐχρησίμευσεν ἔν τινι Δυτικῇ ἐκκλησίᾳ ὡς βάσις κολυμβήθρας (Le Bas αὐτόθι).

(2) Stark. ὁδοιπορ. ἀναμνήσεις ἐν Ἑλλάδι μετάφρ. Κλειοῦς 1872 — Conze, Δύο Ἑλλ νῆσοι μετάφρ. Κλειοῦς. Ἐκτενέστερον λόγον περὶ τοῦ θεάτρου τούτου ποιήσω ἐν τῷ περὶ ναῶν καὶ θεάτρου κεφαλαίῳ.

φυλή τις ἢ ἀδελφότης (φρατρία) Ἀθηνᾶς (1). Κατὰ τὸ 1844 ἐγένετο ἀνασκαφὴ ἐν τῷ μέρει τούτῳ πρὸς ἀνόρυξιν φρέατος (2), ἀλλ' ἀπέμεινεν ἀτελής· οὐχ' ἧττον μοὶ φαίνεται βάσι-

(1) Ὁ Κύρ. Ζωντανὸς ἔν τινι αὐτοῦ φυλλαδίῳ (Ἱστορ. περίλ. Σύρου καὶ Ἑρμ.) προστίθησιν ὅτι πιθανὸν ἡ σύστασις τῆς ἀδελφότητος ταύτης νὰ ἔλαβεν τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ προσφιλοῦς τῇ Ἀθηνᾷ δένδρου, τῆς ἐλαίας, ἥτις ἦτο πυκνὴ ἐν τῇ νήσῳ, ὡς μαρτυροῦσι τὰ πολλαχοῦ τῆς νήσου ἀνευρεθέντα ἐλαιοτριβεῖα καὶ ὀλίγα, ἀλλὰ παλαιότατα δένδρα ἐλαίας ὑπάρχοντα ἔτι καὶ νῦν.

(2) Ἰδοὺ τὶ ἀναγινώσκω ἐν τῇ τότε ἐκδιδομένῃ ἐν Ἑρμουπόλει ἐφημερίδι *Αἴολος* (φυλ. 62. ἔτος Α') « Πλησίον τῶν Πέντε μύλων ὅπου ὑπάρχει ἡ ἀρχαία ἐπιγραφὴ ΑΘΗΝΑΣ ΦΡΑ. . . . ἔγεινε χρεία νὰ γείνῃ λιθοκοπία διὰ τῶν ὑπονόμων πρὸς ἐξαγωγὴν πετρῶν χρησίμων εἰς οἰκοδομὴν τῆς ἤδη ἐπισκευαζομένης ἐκκλησίας τῆς *Κοιμήσεως*· ἀπὸ *πολλοὺς ἦτο γνωστὸν* ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπῆρχεν *ἀρχαῖον φρέαρ* βαθύ, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἤλπιζε νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τοιούτων σκληρῶν βράχων. Ἐν τοσούτῳ οἱ λιθοκόποι μετά τινων ἡμερῶν ἐργασίαν *ἀνεκάλυψαν* ἤδη τὸ φρέαρ τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον μένει εἰσέτι κεκαλυμμένον ἀπὸ τὰ τμήματα τῶν ἐκεῖ πετρῶν. Ἐντοσούτῳ οὐδεμία ἐλήφθη φροντὶς περὶ τῆς προφυλάξεως τοῦ ἀρχαίου τούτου μνημείου τὸ ὁποῖον εἶναι φόβος μὴ καλυφθῇ καὶ πάλιν μὲ τοὺς σωροὺς τῶν παρακειμένων ἐκεῖ πετρῶν· εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι νὰ λάβῃ πρόνοιαν τοὐλάχιστον ἡ ἀστυνομία μας διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκ νέου κατακάλυψίν του ἐν τῷ παρόντι, μέχρις οὗ ὁ Δῆμός μας εὑρεθῇ εἰς κατάστασιν διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν κάθαρσίν του καὶ τὸ καταστήσῃ χρήσιμον εἰς τὴν πόλιν μας, ἔχουσαν τοσαύτην ἀνάγκην ὕδατος, τὸν καιρὸν τοῦ θέρους μάλιστα » (*Αἴολος* 26 Ὀκτωβρίου 1845). Δυστυχῶς ἡ πρόνοια τῆς ἐφημερίδος ταύτης δὲν εὗρεν ἀνάλογον ἐκτέλεσιν τῆς εὐχῆς καὶ οὕτω καὶ διὰ ζημίαν τῆς ἀνύδρου πόλεώς μας καὶ τοῦ μέρους τούτου τῆς ἱστορίας, αἱ ἀνασκαφαὶ εἶχον ἀπὸ τότε παύσει, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ ἀνακαλυφθῇ καί τι ἔτι πολύτιμον ἐκτὸς τοῦ ὕδατος· ἐξάγω δὲ τοῦτο ἔκ τε τῆς θέσεως καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΘΗΝΑΣ ΦΡΑ . . . . ἥτις δίδει χώραν εἰς πολλὰς εἰκασίας.

μος ἡ γνώμη ὅτι περὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο κατῴκει φρατρία τις ἢ ἀδελφότης ἔχουσα προστάτιδα τὴν Ἀθηνᾶν. (1)

έ. Προτομὴ τοῦ φιλοσόφου Φερεκύδους διατηρηθεῖσα μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρου μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ περὶ ἧς γενήσεται ὁ προσήκων λόγος ἐν τῷ περὶ τοῦ Συρίου Φερεκύδους κεφαλαίῳ.

στ΄. Ψηφίσματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ὑπὲρ Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων καὶ ἄλλων Ἑλλήνων. (2)

ζ΄. Διάφορα ἀνάγλυφα μετὰ ἐπιγραφῶν, συντρίμματα ἀγαλμάτων καὶ ψηφισμάτων (3)

Ταῦτα πάντα, ὡς καὶ ἕτερα περὶ ὧν γενήσεται ἐν τοῖς κατόπιν λόγος, πείθουσι πάντα ὅτι ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως καὶ τοῦ Ξηροκάμπου καὶ μέχρι τοῦ σημερινοῦ ναυπηγείου ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία πόλις Σ ύ ρ ο ς, ἧς τὰ ἐρείπια ἐσώζοντο μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Οὕτω δὲ βεβαιωθέντες περὶ τῆς

---

(1) Ἀνάλογοι ἀδελφότητες ἔχουσαι προστάτην ἅγιον ἢ ἁγίαν διατηροῦνται καὶ σήμερον λεγόμεναι *Συνάφια*, (Συνάφειαι, ἀδελφότητες).

(2) Τοιαῦτα εἶνε πολλά. Σπουδαιότερον πάντων καὶ ἐκτενέστερον εἶνε τὸ ψήφισμα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων στεφόντων τὸν Σίφνιον Ὀνήσανδρον. Ἕτερον εὑρεθὲν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς αὐλῆς τῆς Μεταμορφώσεως ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ. Ἕτερον ὑπὲρ τῆς Βερενίκης, συζύγου τοῦ Ἀριστοκλέους καὶ θυγατρὸς τοῦ Νικομάχου, ὡς καὶ διάφορα ἐπιτύμβια εὑρεθέντα εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, ὧν τινὰ μὲν εὑρίσκονται ἐν τῷ μικρῷ τοῦ Γυμνασίου μουσείῳ, τινὰ δὲ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ.

(3) Οἷον τὸ τῆς *Νικοκράτης*, τὸ τοῦ *Ἀμφιένους*, ἅτινα μετά τινος ἐπιγραφῆς τοῦ *Φίλτωνος* εὑρίσκοντο μέχρι τοῦ 1865 ἐν τῷ κατὰ τὴν Ποσειδωνίαν ὁδὸν κήπῳ τοῦ δικηγόρου Κυρ. Ι. Παλαιολόγου. Ἄλλα δὲ ἀνάγλυφα μετ' ἐσβεσμένων γραμμάτων, ὡς καὶ τμήματα ἀγαλμάτων διαφόρων εὑρίσκονται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου (Ἴδε καὶ Πανδώραν Τόμ. ΙΣΤ. σελ. 537).

ὑπάρξεως δύο πόλεων, ὅπερ συμφωνεῖ καὶ τῇ τοῦ Ὁμήρου πληροφορίᾳ, ἴδωμεν ἐν συντόμῳ ὁποία τις ἡ πολιτικὴ καὶ φυσιολογικὴ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ τίς ὁ βασιλεὺς τῶν δύο αὐτῆς πόλεων καὶ ὁλοκλήρου τῆς νήσου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Ὁ Βασιλεὺς τῶν Συρίων Κτήσιος.

Γενικαί τινες παρατηρήσεις περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς νήσου.

Εἰδήσεις λεπτομερεῖς περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῶν ἑλληνικῶν πόλεων κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν δὲν ἔχομεν· μόνον δὲ ὅσα ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς γνῶσιν τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου· τὰ λοιπὰ συμπληροῦνται ἢ δι' εἰκασιῶν ἢ ἐξ ἀναλογίας ἢ ἐκ τῶν σποράδην εὑρισκομένων ποῦ καί που εἰδήσεων. Ἐν γένει εἰπεῖν πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μοναρχικῶς ἐπολιτεύοντο (1)· γενικὸν κυβερνητικὸν σύστημα πασῶν τῶν πολιτειῶν καθ' ἑκάστας φαίνεται ἡ βασιλεία (2). Τοῦτο βλέπομεν καὶ ἐν τῇ νήσῳ Σύρῳ ἥτις εἶχε βασιλέα ἴδιον, ἰδίαν βουλὴν γερόντων ἀποτελοῦσα μικροσκοπικόν τι καὶ ἀνεξάρτητον βασίλειον

---

(1) Διονύσ. Ἁλικαρν. σελ. 248. Ἐκδ. Τοβ. Στεφ. 1546.

(2) Σχοίμαν. Ἀρχαιολογ.— Ὁμηρ. Ἑλλὰς μετάφρ. Ἑλλ. σελ. 36. «Ἡ βασιλεία, λέγει ὁ Σχοίμανος ἐν τῇ *Ὁμηρικῇ* αὐτοῦ *Ἑλλάδι*, νομίζεται θεία ἵδρυσις· ὁ Ζεὺς ἔθεσεν ἀρχῆθεν τοὺς βασιλεῖς· οὗτοι ἵστανται ὑπὸ τὴν αὐτοῦ ἰδιαιτέραν σκέπην καὶ φροντίδα· κατάγονται μάλιστα ἀπ' αὐτοῦ ἢ ἀπ' ἄλλων θεῶν, οὗ ἕνεκα *διοτρεφέες διογενέες* ὀνομάζονται καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτῶν διαβαίνει κατὰ τὸν νόμον ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱόν». Αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω— Ἴδε δὲ πλείονα ἐν Ἱστορ. Ἑλλ. Παπαρρ. Τομ. Ι. Βιβλ. Α΄ — Smith Λεξικὸν Ἀρχ. μεταφρ. Πανταζῆ ἐν λ.—

Ἑνὸς μόνον βασιλέως τῆς Σύρου διετηρήθη τὸ ὄνομα, τὸ τοῦ Κτησίου. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ὀρμένου. Ὄρμενοι δὲ δύο ἀναφέρονται, ὁ υἱὸς τοῦ Κερχάφου καὶ ἔγγονος Αἰόλου τοῦ Β' ὁ κτίτωρ τοῦ Ὀρμενίου (1) καὶ Τρωαδίτης τις φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πολυποίτου. Καὶ τοῦ μὲν Τρωαδίτου Ὀρμένου δὲν ἦτο βεβαίως υἱὸς ὁ βασιλεὺς τῶν Συρίων Κτήσιος· διότι ὁ Ὄρμενος οὗτος ὡς πρόσωπον τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου, φονευθὲν μάλιστα ἐν μάχῃ, ἔπρεπε νὰ μνημονευθῇ κἄπως ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου του Εὐμαίου ἐν τῇ διηγήσει τῶν τυχῶν αὐτοῦ· ἄλλως τε ἀφ' οὗ ἡ καταγωγὴ τῶν βασιλέων ἦτο ἐκ βασιλέων ἢ εὐγενῶν, ἢ ἡμιθέων, πλείονας ἀξιώσεις βασιλικῆς εὐγενείας ἔχει βεβαίως ὁ Ὄρμενος ὁ υἱὸς τοῦ Κερχάφου (2) καταγομένου ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ βασιλέως Αἰόλου· τούτου λοιπὸν τοῦ Ὀρμένου υἱὸς, ὡς φαίνεται, ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Συρίων Κτήσιος, ὁ καθ' Ὅμηρον ἐπιείκελος ἀθανάτῃσιν.

Ἐκ τῶν γενικωτέρων περὶ τῆς τότε πολιτικῆς καταστάσεως τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀρχῶν ὁρμώμενος, παρατηρῶ τὰ ἑξῆς καὶ περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Σύρου, περὶ τῶν μεγάρων τοῦ ὁποίου δίδει τινας εἰδήσεις ὁ Ὅμηρος.

---

(1) Τὸ Ὀρμένιον κείμενον ἐν Θετταλομαγνησίᾳ ἐπὶ τοῦ Παγασαίου κόλπου, ἦτο καθέδρα τὸ πάλαι μικροῦ τινος βασιλείου τῶν Αἰολέων, μετοικησθέντων ὕστερον εἰς τὴν Δημητριάδα. Ἐπειδὴ εἰδήσεις ἱστορικὰς δὲν ἔχω περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ Κτησίου, δὲν δύναμαι οὐδὲ νὰ εἰκάσω ἐὰν ὁ Κτήσιος ἦτο ἐκ τῆς Αἰολικῆς φυλῆς ἤτοι ἐξ ἧς φυλῆς καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ.

(2) Καὶ Κέρκαφοι δύο ἀναφέρονται κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν ὁ υἱὸς τοῦ Αἰόλου, καὶ ὁ τοῦ Ἡλίου, βασιλέως τῆς Ῥόδου. Τὸ γενεαλογικὸν τοῦτο ζήτημα τοῦ Κτησίου ὡς πρὸς τὸν πρόγονον Κέρκαφον, δὲν θίγω καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν εἰδήσεων καὶ τὴν ἀποφυγὴν εἰκασιῶν δυναμένων νὰ ἐκτανθῶσι μέχρι τοῦ κύκλου τῆς ἀσαφεστέρας μυθολογικῆς ἐποχῆς.

Γνωστὸν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς εἶχον περὶ ἑαυτοὺς βουλὴν, ἥτις συνετίθετο ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀριστοκρατικῶν οἴκων, καλουμένων βουληφόρων, βουλευτῶν ἢ γερόντων. Οὗτοι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἁπλῶς συνεβουλεύοντο μετὰ τοῦ βασιλέως, μάλιστα ἐν δείπνοις προσκαλούμενοι ὑπ' αὐτοῦ (1). Ταῦτα, καὶ ἰδίως τὸ τελευταῖον βλέπομεν γινόμενα ἐν Σύρῳ παρὰ τῷ βασιλεῖ Κτησίῳ. Ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ ἡ τροφὸς τοῦ Εὐμαίου

εὗρε ἐνὶ προδόμῳ ἠμὲν δέπα ἠδὲ τραπέζας
ἀνδρῶν δαιτυμόνων, οἵ μευ πατέρ' ἀμφεπένοντο·

βεβαίως ἐν βασιλικοῖς μεγάροις, οἷα τὰ τοῦ Κτησίου, ἄνδρες δαιτυμόνες, οἵτινες, (κατὰ τὸν Εὔμαιον, οἵ μευ πατέρ' ἀμφεπένοντο,) δὲν ἦσαν ἐκ τῆς τάξεως τῶν σημερινῶν αὐλικῶν, ἀλλ' οἱ βουληφόροι ἐκεῖνοι, οἵτινες συνεσκέπτοντο μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ μάλιστα κατὰ τὸ ἔθιμον ἐν δείπνῳ.

Τὰ μέγαρα τοῦ βασιλέως Κτησίου ἦσαν καθ' Ὅμηρον καλὰ καὶ ὑψηρεφῆ (στ. 424, 454). Ἀλλὰ τὰ ἐπίθετα ταῦτα συνήθη παρ' Ὁμήρῳ ἐν τῇ ἐξεικονίσει τοιούτων βασιλικῶν δωμάτων δὲν δύνανται νὰ μᾶς δώσωσι πιστὴν ἢ λεπτομερεστέραν εἰκόνα αὐτῶν.

Ἐν τοῖς μεγάροις αὐτοῦ ὑπῆρχον δμωαὶ (θεραπαινίδες), αἵτινες κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Εὐμαίου, ἀπλήστως ἐθεώρουν τὸν χρύσεον ὅρμον καὶ τὰ ἤλεκτρα, ἃ ἔφερεν εἰς τὸ βασιλικὸν δῶμα πρὸς πώλησιν ὁ πολύϊδρις φοίνιξ.

Τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς τοῦ Εὐμαίου, ἤτοι τῆς βασιλίσσης δὲν μνημονεύεται ἐν τῇ ῥαψῳδίᾳ ταύτῃ τῆς Ὀδυσσείας. Ὁ Εὔμαιος ἁπλῶς ἀναφέρει ὅτι αἱ δμωαὶ καὶ ἡ πότνια μήτηρ διεπραγματεύοντο ἐν τῷ μεγάρῳ τὴν ἀγορὰν τοῦ χρυσοῦ ὅρμου καὶ τῶν ἠλέκτρων μετὰ τοῦ φοίνικος ἐμποροπειρατοῦ. Ὁ Εὔμαιος ὁ ἁρπαγεὶς ἐν νηπιακῇ ἡλικίᾳ ὑπὸ τῶν πειρατῶν φαί-

(1) Ὁμ. Ἰλ. IX. 70.

νεται ὅτι ἦτο ὁ μόνος βασιλόπαις καὶ διάδοχος τοῦ Κτησίου· οὐχ' ἧττον ἡ βασιλικὴ αὐτοῦ καταγωγὴ ἀνεγνωρίζετο καὶ διαρκούσης τῆς ἐν Ἰθάκῃ δουλείας του ἢ μᾶλλον τῆς ὑπηρεσίας του ἐν ταῖς ἰδιοκτησίαις τοῦ Ὀδυσσέως (1).

Ἐπ' ἴσης ἐκ τῶν γενικωτέρων περὶ διαιρέσεως τοῦ λαοῦ εἰς τάξεις γνώσεων, γνωστὸν ὅτι ὁ λαὸς διεκρίνετο εἰς κρατοῦσαν τάξιν καὶ εἰς ἰδιώτας· διῃρεῖτο δὲ κατὰ φ ῦ λ α καὶ κατὰ φ ρ ή τ ρ α ς. Οὐδεμίαν λεπτομέρειαν καὶ πληροφορίαν ἔχω περὶ τοιούτων διακρίσεων τῶν Συρίων κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἐποχήν· τοῦτο μόνον εἶνε γνωστὸν ἐκ τοῦ Ὁμήρου ὅτι ἡ νῆσος εἶχε κυρίως δύο πόλεις, ἴσας ὁπωςδήποτε κατά τε τὸν πληθισμὸν καὶ τὴν ἔκτασιν, διότι οὐδεμίαν ποιεῖ διάκρισιν αὐτῶν, ἀλλὰ προστίθησιν ὅτι τὰ πάντα εἶνε διαμεμοιρασμένα ἐξ ἴσου (δ ί χ α δ έ σ φ ι σ ι π ά ν τ α δ έ δ α σ τ α ι) μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων, ὧν κοινὸς ἄρχων ἦτο ὁ Κτήσιος. Καὶ ὑλικώτερον δὲ, οὕτως εἰπεῖν, ἡ εἰς δύο διαίρεσις τῆς νήσου παρέμεινε

---

(1) « Ὁ Εὔμαιος λέγει ὁ Σχοίμανος ἐν τῇ ὁμηρικῇ του Ἑλλάδι, ὅστις πραγματικῶς δὲν ἐγεννήθη δοῦλος ἀλλ' ἦτο βασιλόπαις, καταντήσας εἰς δουλείαν διὰ Φοινίκων ἀνδραποδιστῶν, φαίνεται ἐνώπιον τοῦ Τηλεμάχου ὡς πατρικὸς μᾶλλον φίλος ἢ δοῦλος καὶ διηύθυνε τὴν ὑπηρεσίαν του τὴν τοῦ ἀρχισυβώτου, ὅπως ἄρχων ἀνδρῶν (*ὄρχαμος ἀνδρῶν*. Ὀδ. XV. 413 καὶ ἑξῆς). Κτᾶται δὲ καὶ peculium (*χρημάτιον*) καὶ πρὸς τούτοις ἴδιον δοῦλον (Ὀδ. XVI. 449) καὶ ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἂν ὁ Ὀδυσσεὺς οἴκοι ἔμενεν, ἤθελε δώσει αὐτῷ ἴδιον οἶκον καὶ κλῆρον καὶ πολύμνηστην γυναῖκα, πρὸς οἷς πιθανὸν εἶνε νὰ ἐννοηθῇ βεβαίως καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις» (Ὀδ. XVI. 62) Σχοίμαν, ἔνθ' ἀνωτέρω. Παρατηρητέον δὲ ὅτι καὶ ὁ συβώτης Εὔμαιος καὶ ὁ βουκόλος Φιλοίτιος ὀνομάζονται *δῖοι* καὶ *θεῖοι* « τουτέστι προικισμένοι θεόσδότῳ ἱκανότητι, καὶ μόνη αὕτη ἡ παρατήρησις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἡ προσωπικὴ ἱκανότης καὶ ἐν τοῖς κατωτέροις ἐνομίζετο ἀξία ἀναγνωρίσεως καὶ τιμῆς» (Αὐτόθι).

μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, διότι καθ' ἃ πιστοποιεῖ ὁ πολυμαθὴς Dela Rocca «ἡ διαίρεσις τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου εἰς δύο πόλεις (ἤτοι εἰς περιφερείας τῶν δύο πόλεων, περὶ ὧν λαλεῖ ὁ Ὅμηρος) παρίσταται διὰ τοῦ μέρους ὅπερ σήμερον καλεῖται Μέσα μεριὰ ἤτοι τοῦ ἐνδοτέρου τῆς νήσου καὶ διὰ τοῦ μέρους τοῦ καλουμένου Ὄξω μεριὰ καὶ δι' ἑνὸς τοίχου, ὅστις, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους τῆς θαλάσσης καὶ ἐτελεύτα εἰς τὸ ἕτερον διαχωρίζων τὴν νῆσον εἰς δύο μέρη. Ἐκτὸς δὲ τῶν δύο τούτων πόλεων ὑπῆρχον πολλαὶ κωμοπόλεις (Villages) ὡς μαρτυροῦσιν ἐρείπια κείμενα εἰς πολλὰ καὶ διάφορα μέρη τῆς νήσου . . . » (1).

Βεβαίως ἡ πολιτικὴ κατάστασις δὲν παρέμεινεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἡ αὐτή, διότι αἱ βασιλεῖαι βαθμηδὸν κατέπεσαν, ὑποχωροῦσαι πρὸ τῶν δημαρχιῶν· ἀφ' ἧς μάλιστα ἐποχῆς αἱ Ἀθῆναι ἀνιδρύσασαι τὴν δημοκρατίαν κατέστησαν κέντρον πολιτικῆς ζωῆς, ἔδωκαν ὑπόδειγμα βίου ἐλευθέρου καὶ πολιτικωτέρου εἰς τὰς μικρὰς πόλεις και ἰδίως τὰς Κυκλάδας, αἵτινες μεταξὺ τῶν πρώτων ἀπεδέχθησαν τοὺς σωτηρίους θεσμοὺς τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ βασιλεῖς τῶν μικροπόλεων τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς δὲν ἦσαν πάντοτε πρότυπα ἀγαθῶν πατέρων πρὸς τοὺς λαοὺς αὐτῶν, ἀλλὰ πολλάκις τυραννίσκοι καὶ καταπιεσταί, εἶδός τι δεσποτῶν ἀπορροφούντων τὸν ἱδρῶτα τοῦ λαοῦ. Τοιοῦτος, φερ' εἰπεῖν, ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Σερίφου Πολυδεύκης ὅστις διὰ πιέσεως ἐζήτει παρὰ τῶν ὑπηκόων του χρήματα καὶ προῖκας ὅπως τελέσῃ τὸν μετὰ τῆς Δανάης γάμον του (2). Εἰς τὴν τάξιν τῶν τυρανίσκων τούτων δὲν φαίνεται ὅτι ὑπήγοντο οἱ ἁπλοϊκοὶ βασιλεῖς τῆς Σύρου, ἥτις εὐτυχῶς πλουσιωτάτη τότε εἰς νομάς, σῖτον,

---

(1) Abbé de la Rocca tr. comp. sur les abeilles tom. I. ch II.

(2) Τζέτζης εἰς Λυκόφ. (838 σελ. 823).

οἴνους καὶ ζῶα παρεῖχεν εὐχερέστερον τὰ μέσα τῆς εὐπορίας εἰς πάντας, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὸν βασιλέα.

Ἐρρέθη ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ἡ Σύρος παρίσταται κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἐποχὴν ὡς εὐδαίμων καὶ εὔφορος νῆσος. Τοῦτο, ἐκτὸς τοῦ ὅτι διαῤῥήδην κατατίθεται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, ἐξηγεῖται καὶ ὑπὸ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου, ὅπερ ὡς εἴδομεν φοινικιστὶ σημαίνει εὐδαιμονίαν (Usura) ἢ εὐπορίαν (Usira). Ἡ σημερινὴ ξηρασία τοῦ ἐδάφους δὲν δύναται νὰ διαψεύσῃ τὰς ῥητὰς πληροφορίας τοῦ Ὁμήρου καὶ δι' ὅσα ἐξέθεσα ἐν τοῖς προηγουμένοις καὶ δι' ὅσα θέλω ἐκθέσει ἐν πλάτει ἐν διαφόροις τῆς ἱστορίας κεφαλαίοις, ἔνθα θέλει γίνει καταληπτὴ ἡ ἐκ τῶν συνεχῶν δῃώσεων ἐπελθοῦσα ξηρασία, μονιμοποιηθεῖσα οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἕνεκα αὐτῶν τούτων τῶν δῃώσεων, τῶν ἐρημώσεων καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιῤῥοῶν. Αἱ περὶ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ ἐδάφους τῆς Σύρου σκέψεις τοῦ Dela Rocca μοὶ φαίνονται ὀρθαί· διότι εἶνε πιστευτὸν ὅτι καίτοι τὰ στοιχεῖα τῆς βλαστήσεως ἐλαττοῦνται ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν αἰώνων, τὰ ὄρη καὶ οἱ λόφοι οἵτινες ἦσαν ἄλλοτε κατάφυτοι ἐπιμελουμένης τῆς γεωργίας παρήγαγον ἀφθόνως προϊόντα. Ἀλλὰ τὸ ἔδαφος τοῦτο ἢ μετεβλήθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἢ αἰφνιδίως διὰ τῶν βροχῶν καὶ τῶν λοιπῶν φυσικῶν περιστάσεων ἔμεινεν γυμνὸν καὶ ἄγονον. Τινὲς κοιλάδες, μάλιστα αἱ γονιμώτεραι, κατέδειξαν τὴν ἀναστάτωσιν ταύτην καὶ αἱ πεσοῦσαι βροχαὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Dela Rocca, ἠρωτρίασαν τοσοῦτον αὐτὰς, ὥστε οἱ χείμαῤῥοι ῥέουσιν σήμερον ὡς ἐν ἀρχικῇ τινι κοίτῃ (1).

Ἀλλ' ἡ μεταβολὴ αὕτη θέλει ἐξηγηθῇ διὰ πολλῶν ἐν τοῖς κατόπιν· ὅπερ δὲ εἶνε ἤδη ἐπίκαιρον νὰ ἐκθέσω, τοῦτο συντόμως περιλαμβάνεται ἐν τοῖς ἑξῆς· ἡ μὲν φυσικὴ κατάστασις τότε τῆς νήσου παρέχει ὑμῖν τερπνὴν εἰκόνα νήσου εὐφόρου, ἐδάφους γο-

(1) Dela Rocca αὐτόθι.

νήσου, καλλιεργουμένου ὑπ' ἀνδρῶν φιλοπόνων, ἰδίως δὲ παράγοντος σῖτον καὶ σταφυλὰς, παρέχοντος παχεῖαν βοσκὴν εἰς τὰ ποίμνια, τὸ δὲ κλῖμα εὐκραέστατον διατηροῦν τὴν ὑγείαν τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ μακρὸν χρόνον· ἡ δὲ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ αὐτῆς κατάστασις φέρει τὸν ἁπλοϊκὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα λαοῦ εἰρηνικοῦ καὶ φιλοπόνου διοικουμένου ὑπὸ ἄρχοντος ἔχοντος τὸν τίτλον βασιλέως, ἀλλὰ βεβαίως διάφορον τοῦ μετέπειτα καὶ σήμερον βασιλικοῦ ἀξιώματος.

Τοιαύτη τις ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν, πιθανῶς διατηρηθεῖσα μέχρι τῶν παραμονῶν τῶν ἱστορικῶν λεγομένων χρόνων.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἓν τῶν σκοτεινοτέρων μερῶν τῆς ἱστορίας τῆς Σύρου εἶνε τὸ μεταξὺ τῆς ἡρωϊκῆς καὶ ἱστορικῆς ἐποχῆς διάστημα· τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε χάσμα μόνον τῆς ἱστορίας τῆς νήσου ταύτης ἀλλὰ καὶ πλείστων, ἵνα μὴ εἴπω, ἁπασῶν τῶν πόλεων καὶ νήσων τῆς Ἑλλάδος. Εὐτυχῶς ὅμως ἐνταῦθα που παρεμπίπτει φωτεινόν τι σημεῖον ἱστορίας καὶ δόξης τῆς νήσου, ἀρκοῦν ἵνα καταστήσῃ ἀφανῆ πάντα τὰ σποράδην κείμενα ἱστορικὰ χάσματα.

Εἶνε ὁ Φερεκύδης!

Πρὸ αὐτοῦ ἴδωμεν ἔτι ὁποία ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς γεννήσεώς του, καὶ ὁποία ἡ θρησκευτικὴ αὐτῆς ἱστορία, ἤτοι οἱ προστάται αὐτῆς θεοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Πολιοῦχοι θεοὶ καὶ ναοὶ ἐν Σύρῳ.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ἐπίστευεν εἰς τὴν ὕπαρξιν πολλῶν θεῶν, πρεσβεύουσα ὅτι οὐ μόνον τὰ τῆς φύσεως, οἷον ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα, τὰ ὄρη, ἀλλὰ καὶ ἡ γεωργία καὶ ἡ θήρα καὶ τὸ κάλλος καὶ ἡ βία καὶ ἐν γένει εἰπεῖν καὶ αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ τέχναι καὶ τὰ

ἀνθρώπινα πάθη ἐπροσωποποιοῦντο καὶ ἐλατρεύοντο ὡς ἀνθρωπόμορφα ὄντα. Ἐντεῦθεν ἡ ποικιλία καὶ ἡ εἰδικότης τῶν θεῶν. Ἑκάστη πόλις εἶχεν ἰδίους πολιούχους θεοὺς προστάτας αὐτῆς, τῶν θαλασσῶν της, ἐὰν ἦτο παραλία, τῶν δασῶν της, ἂν εἶχε τοιαῦτα καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἐξεταστέον λοιπὸν τίνες οἱ πολιοῦχοι τῶν Συρίων θεοὶ καὶ τίνες οἱ ναοὶ αὐτῶν ἐν τῇ νήσῳ. Βεβαίως τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας τῆς νήσου δὲν εἶνε τὸ φωτεινότερον πάντων· διότι ἐν ἐλλείψει ἀψευδῶν μαρτυρίων θέλει γίνει χρῆσις ἄλλων μέσων, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ προσεγγίσωμεν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν.

Ἐν πρώτοις παρατηρῶ ὅτι οἱ προστάται τῆς νήσου θεοὶ εἶνε, γενικῶς εἰπεῖν, οἱ προστάται θεοὶ τῆς ποιμενικῆς καὶ γεωργίας, θεοὶ τῆς εὐφορίας, τῆς γονιμότητος καὶ τῆς εὐπορίας.

Τοιούτους δ' ἐννοῶ τὸν Π ᾶ ν α, τὴν Δ ή μ η τ ρ α, τὴν Ἄ ρ τ ε μ ι δ α, τὸν Β ά κ χ ο ν καὶ Ἑ ρ μ ῆ ν παριστανομένους ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν Συρίων μετὰ τῶν συμβόλων αὐτῶν, οἷον τῆς α ἰ γ ὸ ς, τοῦ σ τ ά χ υ ο ς, τῆς σ τ α φ υ λ ῆ ς, τοῦ π ά ν θ η ρ ο ς, τοῦ φ ο ί ν ι κ ο ς, τοῦ κ ι σ σ ο ῦ, τοῦ κ α λ ά μ ο υ καὶ λοιπῶν συμβόλων τῆς εὐπόρου καὶ εὐθύμου ζωῆς, ἐν οἷς καὶ Σά τ υ ρ ο ν ἐστεμμένον. Οἱ πολιοῦχοι δὲ οὗτοι θεοὶ καὶ τὰ σύμβολα αὐτῶν εἰσὶ νέα ἀπόδειξις τῆς τότε εὐδαίμονος τῆς νήσου καταστάσεως, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐνδεικνύουσι καὶ ταῦτα ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἐπιδοθεῖσα εἰς τὴν τοπικὴν αὐτῆς εὐημερίαν εἶχε πολιούχους θεοὺς τοὺς εἰρηνικωτέρους καὶ εὐθυμοτέρους τῆς ἀρχαίας θεολογίας.

Π ά ν. Ἀρχαιότατος πάντων τῶν πολιούχων τῆς νήσου θεῶν μοὶ φαίνεται ὁ Π ὰ ν, θεὸς καὶ προστάτης τῶν ὀρέων, τῶν ποιμνίων, τῶν κυνηγῶν, τῶν ποιμένων, τῶν σπηλαίων, τῶν σκοπέλων καὶ ἀρχηγὸς τῶν Νυμφῶν ἐξ οὗ καὶ Νυμφαγέτης ἐκαλεῖτο. Μολονότι δὲν εἶνε ἐξηκριβωμένη ἡ γέννησίς του (1), οὔτε ἀναγκαία

(1) Παραβ. Ὠγυγίαν Σταγειρ. Τομ. Ι. Βιβ. Γ. ἔνθα Σχολ. Θεοκρ.

μοι φαίνεται ἡ περὶ ταύτην χρονοτριβὴ καὶ συζήτησις, εἶνε οὐχ' ἧττον γνωστὸν ὅτι θεωρεῖται εἷς τῶν ἀρχαιοτάτων θεῶν, σύγχρονος τοῦ Ὀσίριδος, κατὰ Διόδωρον καὶ εἷς τῶν πρώτων ὀκτὼ θεῶν τῶν Αἰγυπτίων, καθ' Ἡρόδοτον.

Ἡ λατρεία αὐτοῦ πιθανώτατα μετηνέχθη εἰς Σύρον ὑπὸ τῶν πρώτων ἀποίκων Φοινίκων· ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ δὲ τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου παρίσταται ὁ Πὰν πωγωνοφόρος καὶ μετὰ κεράτων ἐπὶ τοῦ μετώπου· ὄπισθεν τοῦ ἰδίου νομίσματος παρίσταται μία αἶξ ὀρθία ἐστραμμένη πρὸς ἀριστεράν, ἔμπροσθεν δὲ αὐτῆς εἷς στάχυς (1). Καὶ εἰς ἕτερον δὲ νόμισμα τῶν Συρίων παρίσταται κεφαλὴ πωγωνοφόρος καὶ κερασφόρος ἐζωσμένη καλάμῳ, ὄπισθεν δὲ αὐτῆς αἶξ βαδίζουσα πρὸς δεξιὰν καὶ ἔχουσα στάχυν πρὸ αὐτῆς μετὰ σφαιριδίου καὶ περὶ αὐτὴν την λέξιν ΣΥΡΙ...

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων λοιπὸν νομισμάτων μαρτυρεῖται ὅτι προστάτης τῆς νήσου θεὸς κατὰ τὴν παλαιτάτην ἐποχὴν ἦτο ὁ Πάν, καὶ σύμβολα τῆς νήσου ἡ α ἴ ξ καὶ σ τ ά χ υ ς, ὡς κατάδηλον γενήσεται καὶ ἐν τοῖς παρατιθεμένοις νομίσμασιν. Οὐδὲν ὅμως ἴχνος ἢ μαρτύριον περὶ ἀρχαίου ἐν Σύρῳ ναοῦ τοῦ Πανὸς ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω, ἀλλ' ὀνοματοθεσία τις μοὶ ἔδωκε νύξιν περὶ ὑπάρξεως ἱεροῦ τοῦ Πανὸς ἐν Σύρῳ. Πρὸ πάντων ὅμως παρατηρητέον ὅτι ὁ ἁπλοϊκὸς οὗτος θεός, ἕνεκα τῆς φύσεώς του καὶ τῆς παλαιότητος καὶ ἂν εἶχε ναοὺς ἐν Σύρῳ οὗτοι θὰ ἦσαν

Ζ'. 109 καὶ Α'. 3 καὶ 123— Ἀπολλόδ. Α'. δ'. Ι. Γυράλδ. Σύντ. Ι'. ε. 454— Δοῦρις Σάμιος παρὰ Τζέτζῃ ἐν Λυκόφρ. 772— Ἐπιμενίδ. παρὰ Ναταλ. Ε'. στ'. Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Πᾶνα 34 ἐν ὑποθ.— Πινδάρ. Πυθ. — Λουκιαν. Δ'. δ'. Κ β'.— Νόνου Διονυσιακ. Δ'. 87 Ἰων. 323— Κοντογ. Μυθολογ. ἐν Πανί.

(1) Ἴδε τὸ περὶ νομισμάτων κεφάλαιον τῆς παρούσης συγγραφῆς. Τὸ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμισμα περιγράφεται οὕτως ἐν τῇ τοῦ Mionnet συλλογῇ ὑπ' ἀρ. Ι. τῶν νομισμ. Σύρου

άσημα οἰκοδομήματα· διότι κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν ὅλοι σχεδὸν οἱ ναοὶ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἐκ ξύλου, μάλιστα κατὰ τὸν ἀρχαιομαθῆ Smith κυρίως ἐχρησίμευον ὡς ναοὶ οἱ λεγόμενοι σηκοί, οἵτινες πιθανῶς ἦσαν δένδρα κοῖλα κατ' ἀρχὰς ἐν οἷς τὸ εἴδωλον τοῦ θεοῦ ἢ ἥρωος ἐτίθετο ὡς ἐν παστῷ (1).

Τοιοῦτοι σηκοὶ ἢ μέρη ἱερὰ τῷ Πανὶ πιθανώτατα ὑπῆρχον ἐν Σύρῳ, ἰδίως δὲ ἐν τῷ βορείῳ μέρει τῆς νήσου ἐν τῇ θέσει Κάμπῳ, μεταξὺ Σὰν Μιχάλη καὶ Γραμμάτων, ἐν τῇ Παναυλιᾶ, ἔνθα κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν γηραιοτέρων χωρικῶν συνηθροίζοντο τὰ ποίμνια καὶ ηὔλουν οἱ ποιμένες. Ἡ ὀνομασία αὕτη, ἐτυμολογουμένη ἐκ τοῦ Πὰν καὶ αὐλός, καὶ ἡ περὶ ἀρχαίου ποιμνιοστασίου ἐνταῦθα παράδοσις τεκμηριοῖ τὴν ὕπαρξιν αὐτόθι ἱεροῦ τοῦ Πανός, ἢ τουλάχιστον μέρους εἰς ὃ συναθροιζόμενοι οἱ ποιμένες ηὔλουν· ἀναμφιβόλως δὲ τοιαῦτα μέρη ἐθεωροῦντο προσφιλέστατα καὶ ἐπικαιρώτατα πρὸς λατρείαν τοῦ Πανός, θεοῦ ἀρεσκομένου εἰς τὸν αὐλόν, ὃν καὶ ἐφεῦρεν.

Ἡ ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν Συρίων παριστάμενη αἲξ ἴσως δὲν ἐτέθη ἁπλῶς μόνον ὡς σύμβολον τῆς ποιμενικῆς ζωῆς ἀλλ' εἶχε καὶ σχέσιν τινα πρὸς τὸν Πᾶνα, ὅστις, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν Αἶγα. Τὴν μυθοπλαστίαν ταύτην παρέστησαν πιθανὸν οἱ Σύριοι, συνδέσαντες τὴν μυθολογικὴν Αἶγα μετὰ τῆς δι' αἰγὸς συμβολικῆς παραστάσεως τῆς εὐφορίας καὶ ποιμενικῆς ζωῆς (2).

---

(1) Παυσαν. Ε. 20 3, 16. 1. Η'. 10. 2. — Smith ἐν λέξει— Ἡσιόδ. Ἀποσπ. 54 ἐκδ. Goetling Σχολιαστ. Σοφοκλ. Τραχίν. 1100.

(2) Και ἡ ὀνομασία τοῦ ὄρους καὶ τῆς πηγῆς *Σύριγγος* δύναται νὰ δώσῃ χώραν εἰς νέας εἰκασίας. Κατὰ τὴν μυθολογίαν ἡ νύμφη *Σύριγξ* φεύγουσα τὸν ἐρώμενον Πᾶνα μετεμορφώθη εἰς κάλαμον, ὅστις πιεζόμενος ὑπὸ τῶν περιπτύξεων τοῦ ἀπηλπισμένου Πανὸς ἐξέπεμπέ τινα συριγμόν, ἐξ οὗ κατεσκευάσθη ὁ αὐλὸς Σύριγξ. Ἐπειδὴ εἶνε τολμηρὰ ἡ εἰκασία ὅτι καὶ ἡ θέσις Σύριγγας ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῆς

Δήμητρα. Περὶ χρόνους ἀγνώστους εἰσήχθη καὶ ἐπεκράτησεν ἐν Σύρῳ ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος, παρασταθεῖσα ἐν τρισὶ διασωθεῖσι νομίσμασι τῶν Συρίων, ὡς ἡ πολιοῦχος τῶν Συρίων θεά. Θέλομεν ἴδει ἐν τῷ περὶ νομισμάτων κεφαλαίῳ ὅτι ἐκ τῶν δώδεκα νομισμάτων τῶν κοπέντων ἐπὶ τῆς αὐτονομίας τῶν Συρίων, ἤτοι πολὺ πρὸ τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως, τρία φέρουσι τὴν Δήμητρα μετὰ τῶν συμβόλων τοῦ στάχυος, τινὰ δὲ αὐτῶν διατηροῦσι καὶ τὴν αἶγα, λείψανον τῆς προγενεστέρας πιθανῶς λατρείας τοῦ προστάτου τῆς νήσου Πανός.

Καὶ εἰς τὰ τρία ταῦτα νομίσματα τῶν Συρίων ἡ κεφαλὴ τῆς Δήμητρος εἰκονίζεται ἐστραμμένη πρὸς δεξιὰν, μία δὲ ἐστεμμένη στάχεσι, ὄπισθεν δὲ τῶν νομισμάτων ὑπάρχει στάχυς, ἢ αἶξ καὶ τὰ γράμματα ΣΥΡΙΩΝ. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν μονίμων τούτων χαλκίνων μαρτυρίων περὶ τῆς ἐν Σύρῳ λατρείας τῆς Δήμητρος διεσώθη ἐπίγραμμα πληροφοροῦν ὅτι ὑπῆρχεν ναὸς τῆς Δήμητρος. Τεκμαίρεται δὲ ὅτι ἡ λατρεία τῆς θεᾶς ταύτης προστάτιδος τῶν Συρίων διετηρεῖτο ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς διαφόρου ἐποχῆς τῶν νομισμάτων· ἀποδεικνύει δὲ καὶ ἡ λατρεία τῆς θεᾶς ταύτης τῶν καρπῶν, ἰδίως τοῦ σίτου καὶ τῶν γεννημάτων ὅτι ἡ νῆσος ἦτο εὔφορος καὶ γόνιμος εἰς τὰ προϊόντα ἐκεῖνα τῆς γῆς, δι' ὃ ὁ Ὅμηρος ὠνόμασεν αὐτὴν πολύπυρον, οἰνοπληθῆ, εὔβοτον καὶ εὔμηλον.

ἀναμνήσεως τοῦ περὶ Σύριγγος μύθου, ἀποδεκτὴ μᾶλλον φαίνεται ἡ γνώμη, καθ' ἣν ὠνομάσθη οὕτως ἡ θέσις μᾶλλον ἐκ τῆς πηγῆς, ἥτις ἀναδίδει τὸ ὕδωρ ὡς διὰ σωλῆνος, ἢ ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ πνευστικοῦ ὀργάνου *Σύριγγος* ἢ ἄλλου τινος μυθολογήματος.

Τὸ ὕδωρ τῆς Σύριγγος εἶνε ἄριστον καὶ ὑγιεινότατον καὶ φημίζεται ὡς μεταλλικὸν ὕδωρ καὶ πρωτεῦον κατά τε τὴν διαύγειαν καὶ τὰ συστατικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα πάντων τῶν ἄλλων, ἐξ οὗ καὶ τὸ δημῶδες τῶν Συρίων ᾆσμα:

Νά'χα νερὸ τοῦ *Σύριγγα*, σταφύλι' ἀπὸ τὰ *Χροῦσα*
Κ' ἕνα κλωνὶ βασιλικὸ ἀπὸ τὴν *Κυπεροῦσσα*.

Ἐκ τινος ψηφίσματος τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων, εὑρισκομένου ἤδη ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν, γίνεται γνωστὸν ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Σύρῳ ναὸς τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης, ἐν ᾧ διετέλει ἱέρεια ἡ Βερενίκη Νεικομάχου, γυνὴ Ἀριστοτέλους τοῦ Ἰσιδώρου. Τοῦ ψηφίσματος τούτου, ὅπερ καταχωρήσω ὁλόκληρον ἐν τῷ περὶ ψηφισμάτων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων μέρει τῆς ἱστορίας, παρατίθημι ἐνταῦθα τοὺς ἑξῆς στίχους σχετικοὺς πρὸς τὰ περὶ ναοῦ τῆς Δήμητρος λεγόμενα.

ΕΔΟ ... Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΤW ΔΗΜΩ
ΠΡΥΤΑΝΕWΝ ΓΝWΥΜΗ.
ΕΠΕΙΔΗ ΒΕΡΕΝΕΙΚΗ ΝΕΙΚΟΜΑΧΟΥ ......
ΕΙΕΡΕΙΑ ΤΕ ΚΑΤΑϹΤΑΘΕΙϹΑ ΤWΝ
ΟΥΡΑΝΙWΝ ΘΕWΝ
ΔΗΜΗΤΡΟϹ ΚΑΙ ΚΟΡΗϹ ΤWΝ ϹΕΜΝΟΤΑΤWΝ (1)

Πλείονα περὶ τῆς ἱερείας ταύτης καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος ἄκαιρον νὰ εἴπω ἐνταῦθα, διότι ἔκ τε τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ὕφους τοῦ ψηφίσματος φαίνεται ὅτι ἐψηφίσθη ἐν ἐποχῇ μεταγενεστέρᾳ, ἤτοι κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους· θέλομεν δὲ ἰδεῖ ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν Σύρῳ ἡ ἐπικρατοῦσα μὲν λατρεία ἐπισήμως ἦτο ἡ τῶν Καβείρων καὶ Διοσκούρων, διετηρεῖτο δὲ καὶ ἐσχετίζετό πως μετ' αὐτῆς καὶ ἡ τῆς Δήμητρος.

Κάβειροι. Ἓν τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου τὸ παριστὰν ἀφ' ἑνὸς τὴν Δήμητρα σταχυοφόρον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς θεους Καβείρους ἔχοντας ἄνωθεν αὐτῶν ἀστέρα καὶ κρατοῦντας δόρυ, ἀμφοτέρους δὲ κειμένους ἐντὸς δαφνίνου κύκλου καὶ

(1) Διὰ τοῦ πολυτίμου τούτου ψηφίσματος «στεφανοῖ ὁ Δῆμος ὁ Συρίων Βερενείκην Νεικομάχου χρυσῷ στεφάνῳ ἀρετῆς ἕνεκα καὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτήν». Ἴδε τὸ σχετικὸν κεφάλαιον τῆς ἱστορ. ταύτης.

πέριξ τῶν γραμμάτων ΣΥΡΙΩΝ ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ, δίδει ὑμῖν νύξιν περὶ τῆς ἀρχαίας εἰσαγωγῆς τῆς λατρείας τῶν θεῶν τούτων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ. Τὸ ἀργυροῦν τοῦτο νόμισμα ἴσως τὸ μεγαλείτερον τῶν νομισμάτων τῶν Συρίων, (μεγέθους 9 1/2 κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ νομισματολόγου Mionnet γενομένην δεκτὴν παρὰ πάντων τῶν νομισματολόγων) φέρον πρὸς τοῖς ἄλλοις μονόγραμμά τι παρεμφερὲς πρὸς τὴν λεγομένην πεντάλφαν, εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως καὶ μελέτης. Ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ἐνταῦθα εἶνε ἡ πληροφορία ἣν μᾶς δίδει ὅτι ἡ λατρεία τῶν Καβείρων, θεῶν αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς, συνυπῆρχε μετὰ τῆς τῆς Δήμητρος. Θέλομεν δὲ ἰδεῖ ὅτι ἡ λατρεία τῶν Καβείρων ἦτο ἡ διαρκεστέρα ἐν Σύρῳ, παραταθεῖσα καὶ μετὰ τὸν χριστιανισμὸν, διότι εἰς δεκατρία νομίσματα τῶν Συρίων κοπέντα κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν κατάκτησιν πρὸς τιμὴν τῶν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ὑπάρχουν τὰ γράμματα ΣΥΡΙΩΝ ΚΑΒΙΡΩ . . τινὰ μὲν ἀκέραια, τινὰ δὲ κεκολωβομένα, ἀλλὰ πάντα ταῦτα διακρινόμενα ὁπωσδήποτε καὶ συμπληρούμενα ἐκ τῶν ἐφθαρμένων πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς λέξεως ΚΑΒΕΙΡΩΝ.

Πρὸς τούτοις σημειωτέον ὅτι κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν δημοσιευθεῖσαν μάλιστα, ἡ ἐν τῇ νήσῳ τοποθεσία Καβεῖρι διατηρεῖται ἐκ παλαιῶν χρόνων καὶ πιθανῶς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἔκ τινος ἱεροῦ τῶν θεῶν Καβείρων, ὅπερ ἐγὼ τουλάχιστον δὲν εὑρίσκω ἄλογον ἢ ἀδύνατον, διότι, ὡς θέλω ἀποδείξει, ἡ λατρεία τῶν Καβείρων ἦτο ἡ διαρκῶς ἐπικρατήσασα ἐν Σύρῳ ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ μέχρι πιθανῶς τῶν Βυζαντινῶν.

Μολονότι ἐν τῷ καταλλήλῳ μέρει θέλω ἐκθέσει ὁποῖοί τινες οἱ μυστηριώδεις οὗτοι θεοὶ καὶ ἡ λατρεία αὐτῶν, συντόμως παρατίθημι ἐνταῦθα ὅτι καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ τρόπος τῆς λατρείας αὐτῶν εἶνε τὸ σκοτεινότατον καὶ ἀγνωστότατον κεφάλαιον τῆς ἀρχαίας θεολογίας καὶ ἀρχαιολογίας (6). Τὸ ἱσορικῶς γνωστὸν

(6) Ὠγυγία Σταγ. Τομ. Β'. Βιβλ. ΣΤ'.

περὶ τούτων εἶνε ὅτι ἦσαν δύο ἢ τρεῖς μυστηριώδεις δαίμονες, ὧν ἡ λατρεία ἐκ τῆς Αἰγύπτου μετηνέχθη κατὰ πρῶτον διὰ τῶν Πελασγῶν εἰς Σαμοθράκην, ἦσαν δὲ εἶδός τι πριάπων καὶ μάγων ἢ μάντεων. Καὶ κατὰ μὲν τὸν Φερεκύδην, Ἡρόδοτον καὶ Νόννον ἦσαν ἀρχαιότατοι θεοὶ τῶν Αἰγυπτίων, κατὰ δὲ τὸν Ἀκουσίλαον ἀπόγονοι τοῦ Ἡφαίστου· κατὰ τὴν θεολογίαν ὅμως τῶν Φοινίκων Κάβειροι καὶ Διόσκουροι ἐθεωροῦντο οἱ υἱοὶ τοῦ Σηδὺκ (1). Λεπτομερέστερον περὶ τούτων ποιήσω λόγον ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐποχῇ· ἐνταῦθα ἁπλῶς γίνεται γνωστὸν ὅτι ἡ λατρεία τῶν Καβείρων ἐν Σύρῳ ἡ τοσοῦτον διαρκέσασα, ἀρχαιότατα εἰσήχθη εἰς αὐτήν.

Ποσειδῶν καὶ Ἀμφιτρίτη. Τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα ἀνευρεθὲν σῶον ἐν τῇ νοτιανατολικῇ παραλίᾳ τῆς νήσου μαρτυρεῖ ἀριδήλως ὅτι ὑπῆρχε ναὸς τοῦ ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΟΥ.

ΕΠΙ ΙΕΡΕΩΣ ΝΙΚΑΓΟΡΟΥ
ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ ΤΩΝ ΕΡΑΝΙΣΤΩΝ
ΩΝ ΗΡΧΕΡΑΝΙΖΕ ΜΑΡΩΝ
ΠΟΣΕΙΔΩΝΙ ΚΑΙ ΑΜΦΙΤΡΙΤΕΙ.

Τὸ τετράστιχον τοῦτο ἐπίγραμμα δίδει χώραν εἴς τινας βασίμους πληροφορίας περὶ τοῦ ναοῦ τούτου· διότι, ὡς βλέπομεν, διέσωσε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως Νικαγόρου καὶ τὸ τοῦ ἀρχιερανιστοῦ Μάρωνος.

Οἱ Σύριοι καὶ ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς νήσου καὶ ὡς ἐκ τῶν πρώτων ἀποίκων, τῶν Φοινίκων, οἵτινες πρῶτοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ναυτιλίαν ὡς ἔμποροι ἢ πειραταί, ἑπόμενον ἦτο νὰ ἱδρύσωσιν ἰδίᾳ ναὸν τῷ θεῷ τῶν θαλασσῶν Ποσειδῶνι καὶ τῇ Ἀμφιτρίτῃ, θυγατρὶ τοῦ Νηρέως καὶ γυναικὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Εἴδομεν δὲ ὅτι οὐ μόνον ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶ-

(1) Αυτόθι Ἡρόδ. Θαλ. 37— Νόν. Διον. Ιδ'. 19— Στραβ. Ι'. 446 472— Γυράλδ. Συντ. Β'. 23 καὶ Φερεκ. παρ' αυτῷ Seld Συντ. 4.

νος ὑπῆρχε ἀλλὰ καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο εἰς ὃ ἔκειτο ἡ ἑτέρα τῶν δύο τῆς Σύρου πόλεων διὰ τοῦ ὀνόματος Ποσείδεια ἐκαλεῖτο καὶ τοῦτο διετήρησε μέχρι σήμερον. Εἰκάζεται ὅτι τὸ ἐν τῷ ἐπιγράμματι ΚΟΙΝΟΝ ΤΩΝ ΕΡΑΝΙΣΤΩΝ ἐννοεῖ τοὺς ναυτικοὺς νησιώτας, σύλλογόν τινα ἢ ἀδελφότητα ναυτικῶν, οἵτινες ἀνίδρυσαν ἢ διετήρουν τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης.

Ἐρανισταὶ δὲ ἦσαν οἱ πρὸς ἀγαθοποιητικοὺς ἢ συμποσιακοὺς σκοποὺς ἑνούμενοι ἢ δι᾽ ἀμφότερα. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἑνὸς ἐρανάρχου διετήρησε τὸ ὄνομα, τὸ τοῦ Μάρωνος, ἀναλογοῦντος ὁπωσοῦν πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους καὶ ἱδρυτὰς τῶν νῦν ἐκκλησιῶν, ἔχοντος ὅμως εὐρυτέραν δικαιοδοσίαν. Ἐν οὐδενὶ τῶν τεσσαράκοντα διασωθέντων νομισμάτων τῆς Σύρου παρίσταται ὁ Ποσειδῶν· ἐμονιμοποιήθη δὲ, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἀνάμνησις τῆς λατρείας καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος διά τε τοῦ ἐπιγράμματος τούτου καὶ διὰ τῆς ὀνομασίας Ποσείδειον· ἐπειδὴ ὅμως τὸ μέχρι σήμερον διατηρηθὲν ὄνομα τῆς θέσεως ταύτης, πληθυντικῶς προφέρεται Ποσείδεια, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι οὐχὶ εἷς, ἀλλ᾽ ἴσως πλείονες τοῦ ἑνὸς ἦσαν ἐκεῖ ναοὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Τοῦτο εἶνε ὅμως ἁπλῆ εἰκασία, ἐν ᾧ περὶ ὑπάρξεως ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος ὑπάρχει πεποίθησις.

Ἀσκληπιεῖον. Ὕπερθεν τοῦ ναυπηγείου, ἔνθα ἐσχηματίσθη ἡ νέα συνοικία ἀνεσκάφησαν κατὰ τὸ 1838 τμήματά τινα μαρμαρίνων ἐρειπίων· ἐπειδὴ ἡ θέσις αὕτη διετήρησε τὴν ὀνομασίαν ἐκ παλαιῶν χρόνων ΣΚΛΗΠΙ, τεκμαίρεται ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ (Α)ΣΚΛΗΠΙ-(ΕΙΟΝ)· διότι ἄλλως ἡ ὀνομασία δισεξήγητος πολλῷ μᾶλλον καθότι ἄλλοθεν δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἡ ἐτυμολογία της. Ἀλλ᾽ ἡ ὀνομασία καὶ τὰ ἐκεῖ ἀνευρεθέντα ἐρείπια ἀρκοῦσιν ὅπως ἐνδείξωσιν τὴν ἐκεῖ ὕπαρξιν Ἀσκληπιείου, ἤτοι ἱεροῦ ἢ ἄλσους τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἢ τέλος μέρους ἐν ᾧ ἐνοση-

λεύοντο οἱ Σύριοι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ θεοῦ τῆς ὑγείας.

Περὶ τῆς λατρείας καὶ τῶν ἐν Σύρῳ ναῶν τῆς Ἀρτέμιδος τοῦ Διός, τοῦ Βάκχου καὶ Ἑρμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς παρούσης συγγραφῆς θέλω ποιήσει τὸν προσήκοντα λόγον καὶ ἐκθέσει τινας εἰκασίας περὶ αὐτῶν καὶ τῶν συμβόλων τῆς νήσου· ἐκεῖ θέλομεν ἰδεῖ ὅτι κατὰ περίεργον σύμπτωσιν τὰ τελευταῖα σύμβολα τῶν Συρίων ἦσαν ὁ Ἑρμῆς μετὰ τὸν κηρυκείου καὶ ἡ μέλισσα. Αὐτὰ δὲ ταῦτα εἶνε τὰ σύμβολα τῶν δύο σήμερον δήμων, ἤτοι ὁ Ἑρμῆς καὶ τὸ κηρύκειον τοῦ δήμου Ἑρμουπόλεως καὶ ἡ μέλισσα τοῦ δήμου Σύρου.

Ἐνταῦθα κλείω τὸ περὶ τῆς κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν Σύρου μέρος τῆς ἱστορίας· αὐτὴ δὲ αὕτη ἡ λέξις δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τήν τε συντομίαν καὶ τὸ ἐνιαχοῦ χασματῶδες τῆς ἱστορίας· διότι πρὸ τῆς ά. Ὀλυμπιάδος ἤτοι πρὸ τοῦ ὀγδόου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος ἡ ἱστορία οὐ μόνον τῆς μικρᾶς ταύτης νήσου, ἀλλὰ συμπάσης τῆς Ἑλλάδος περιπεπλεγμένη οὖσα μετὰ μύθων, μὴ μονιμοποιηθεῖσα τότε διὰ τῆς γραφῆς, (καθ' ὅσον οἱ Ἕλληνες μόλις κατὰ τὴν ἕκτην ἑκατονταετηρίδα ἤρχισαν νὰ γράφωσιν εἰς πεζὸν λόγον, τοῦ Συρίου Φερεκύδους πρώτου γράψαντος), δὲν δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ λεπτομερῶς, οὐδὲ νὰ συμπληρωθῇ ἔν τισιν ἄλλως ἢ δι' εἰκασιῶν βασιζομένων ἐπὶ τῶν σποράδην ἐρριμένων εἰδήσεων ἐκ μνημείων, ποιημάτων καὶ ποικίλων ἄλλων βοηθημάτων.

Εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, μετὰ γενικάς τινας περὶ Κυκλάδων παρατηρήσεις ὁποῖοι οἱ πρῶτοι τῆς Σύρου ἄποικοι, ὁποία ἡ νῆσος γεωγραφικῶς καὶ γεωλογικῶς, πόθεν τὸ ὄνομα αὐτῆς καὶ ποία ἡ ἐτυμολογία του, ὁποία ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἰδίᾳ ἐποχήν, ἤτοι ποῖαι καὶ ποῦ ἔκειντο αἱ δύο αὐτῆς πόλεις, ποῖος ὁ καθ' Ὅμηρον βασιλεὺς αὐτῶν καὶ ἐν γένει ὁποία ἡ πολιτικὴ καὶ φυσιολογικὴ κατάστασις καὶ οἱ πολιοῦχοι αὐτῆς θεοί. Οὕτω δὲ ἐφ' ὅσον ἦτο ἐφικτόν, μαθόντες τὰ τῆς νήσου ταύτης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύ-

την έφθάσαμεν ήδη εις τους ι σ τ ο ρ ι κ ο ύ ς χρόνους, οίτινες άρχονται, κατά την όρθοτέραν γνωμην, άπό της ά. Όλυμπιάδος ήτοι άπό του 776. Άλλ' άφ' ής έποχής έποίει ό Όμηρος και περιέγραφε την νήσον μέχρι των ιστορικών χρόνων μεσολαβούσι δύο περίπου αιώνες· έκ των προεκτεθέντων δε είδομεν ότι λεπτομέρειαι μεν ιστορικαί έλλείπουσι περί της ιστορίας της νήσου κατά τας δύο ταύτας έκατονταετηρίδας, άναπληρούνται δε δι' είκασιών βασίμων όπως δήποτε και λογικών.

Άλλ' ή ιστορία της Σύρου και κατά τας άρχάς των ιστορικών χρόνων δεν είναι τοσούτον φωτεινή διότι ούδαμού εύρόν τι άναφερόμενον ειδικώς εις την ιστορίαν της νήσου κατά τον πρώτον ιστορικόν αιώνα. Εύτυχώς όμως άμέσως μετ' αυτόν άρχεται διαλάμπουσα ή κατά την άρχαίαν έποχήν ζηλωτή αύτης δόξα και ή τέως καθ' Όμηρον άγαθή, εύβοτος, εύμηλος, οινοπληθής, και πολύπυρος Σύρος ήρξατο διακρινομένη διά των πολυσημάντων λέξεων π α τ ρ ί ς τ ο ύ Φ ε ρ ε κ ύ δ ο υ ς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Φερεκύδης ό Σύριος.

Μέχρι του έκτου πρό Χριστού αιώνος ή φιλοσοφία και έν γένει ή έπιστήμη μιστηριώδές τι κάλυμμα περιβεβλημμένη έμενεν έν προφορικοίς λόγοις και διδασκαλίαις άναφαίρετον κτήμα των θεολογούντων ιερέων και ποιητών· ή άνθρωπότης διψήσασα σοφίας, μέχρι της έποχής ταύτης έμενεν άμύητος των μυστηρίων της φύσεως και ήρκείτο βαυκαλιζομένη ύπό των ποιητών και ιδίως των Όρφικών και ταπεινούσα το όμμα πρό της μυστηριώδους σοφίας των ιερέων και ιδίως των Αιγυπτίων και Χαλδαίων. Έν έποχή τοιαύτη έγεννάτο έν τινι βράχω της σφαίρας ό Οιδίπους έκείνος όστις έμελλε να λύση το αίνιγμα

τῆς ἐπιστήμης, καὶ ν' ἀνασύρῃ πρῶτος τὸν πέπλον, ὅστις ἐθάμβου τὰ ὄμματα τῆς σφριγώσης ἀνθρωπότητος. Ἐν τῇ εὐρυτάτῃ ἐκτάσει τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον μερῶν τῆς γῆς ηὐτύχησε τὴν δόξαν ταύτην πρώτη ν' ἀποκτήσῃ ἡ νῆσος τῶν Κυκλάδων ἡ καθ' Ὅμηρον ἀ γ α θ ὴ Σύρος! διότι εἰς ταύτην πρῶτον ἐγράφη ἡ ἐπιστήμη ἐν πεζῷ λόγῳ, ὁ δὲ Φερεκύδης μονιμοποιήσας διὰ τοῦ πεζοῦ λόγου τὰ δόγματα τῆς σοφίας του πρῶτος ἤρχισε μεταδίδων οὕτω τὰς γνώσεις του· χρηματίσας δὲ διδάσκαλος τοῦ Πυθαγόρου, θεωρεῖται δικαίως ὁ πατὴρ καὶ διδάσκαλος σειρᾶς διασήμων σοφῶν, πνεῦμα μεγαλουργὸν καὶ καρποφόρον τοῦ αἰῶνός του.

Δὲν ὑπάρχει τις ἀντίρρησις ὅτι ὁ Φερεκύδης ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ καὶ πατέρα ἔσχε τὸν Βάβυν. Ἡ φήμη τοῦ περιδόξου υἱοῦ ἐπεσκίασε τὴν τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ μὲν ἱστορία σιγᾷ περὶ τοῦ πατρὸς, οἱ δὲ λεξικογράφοι ἀρκοῦνται νὰ διακρίνωσι τὸν Βάβυν τοῦτον ἀπό τινος ἄλλου Βάβυος αὐλητοῦ Ἀθηναίου διὰ τοῦ πολυσημάντου: π α τ ὴ ρ τ ο ῦ Φ ε ρ ε κ ύ δ ο υ ς, νομίζοντες ὅτι τοῦτο ἐλλείψει ἄλλης πληροφορίας περὶ τοῦ Βάβυος, εἶνε ἀρκοῦσα ἱστορία καὶ φήμη δι' αὐτόν, διότι μετὰ τοῦ υἱοῦ μνημονεύεται καὶ θὰ μνημονεύηται πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ πατρός.

Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Φερεκύδους (1) ὑπολογίζεται συμπίπτον μεταξὺ τῆς 45 καὶ 58 Ὀλυμπιάδος (600—545 Π. Χ.)· κατὰ τὴν ὀρθοτέραν δὲ γνώμην εἶνε τὸ 600 Π. Χ. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ὁ Φερεκύδης ἤκμασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλυάττου τοῦ Λυδοῦ, κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ

---

(1) Ἐσφαλμένως γράφεται ὑπό τινων ἡ γενικὴ τοῦ ὀνόματος τούτου ἄνευ σ. διότι ἡ κατάληξις τοῦ ὀνόματος *Φερεκύδης* δὲν εἶνε πατρωνυμικὴ ὡς Εὔριπος Εὐριπίδης (Εὐριπίδου), Φίλιππος Φιλιππίδης (Φιλιππίδου), Φείδιππος Φειδιππίδης (Φειδιππίδου), ἀλλὰ τὸ ὄνομα εἶνε σύνθετον ἐκ τοῦ *Φέρε* καὶ *κῦδος* (κύδους), ἄρα ἡ γενικὴ αὐτοῦ ὡς τριτοκλήτου ὀρθῶς γράφεται μετὰ τοῦ τελικοῦ ς (Φερεκύδους).

Κύρου(1) κατὰ δὲ Διογένην τὸν Λαέρτιον κατὰ τὴν 59 Ὀλυμπιάδα. Ὁ Müller βλέπει τι ἀσυμβίβαστον ἐν ταῖς χρονολογίαις ταύταις καὶ ἀποκρούει τὸν Κλίντωνα συμβιβάζοντα αὐτάς (2). Ἡ τοῦ Διογένους μαρτυρία φαίνεται μᾶλλον πιστευτή, ὑποστηρίζεται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος λέγοντος τὸν Φερεκύδην σύγχρονον τῷ Σερβίῳ Τυλλίῳ.

Ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι ἔχοντες τὸ αὐτὸ ὄνομα, οἷον Φερεκύδης ὁ Ἀθηναῖος, πρεσβύτερος τοῦ Συρίου, περὶ οὗ λέγουσιν ὅτι συνήγαγε τὰ Ὀρφέως ἔπη. Ἀλλ' ὁ Πορφύριος οὐδένα δέχεται πρεσβύτερον τοῦ Συρίου, ἀλλ' «ἐκεῖνον μόνον ἡγεῖται ἀρχηγὸν συγγραφῆς». Ἄλλος δὲ ἦν Φερεκύδης ὁ Λέριος (3).

Ὁ Φερεκύδης πνεῦμα εὐρὺ καὶ μεταδοτικὸν, προνομιοῦχος ὕπαρξις ἀναφανεῖσα ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ ταύτῃ τῶν Κυκλάδων, ἐν ᾗ οὔτε σχολαὶ, οὔτε διάσημοι ἐβίωσαν ἄνδρες, σχετιζόμενος ἐν Σύρῳ μετὰ τῶν ἔτι περιπλεόντων ἐμπορίας ἢ πειρατείας χάριν Φοινίκων, κατώρθωσε ν' ἀνεύρῃ ἀπόκρυφά τινα βιβλία τῶν Φοινίκων, οἵτινες ὡς εἴπομεν μετέδωκαν οὐ μόνον τοῖς Συρίοις ἀλλὰ καὶ ἄλλοις πολλὰς αὐτῶν γνώσεις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς νεαρᾶς του ἡλικίας ἤκμαζεν ὁ Θαλῆς· ἡ δόξα τοῦ Μιλησίου σοφοῦ περιβομβοῦσα εἰς τὰ ὦτά του ἐξήγειρε τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν αὐτῷ ἀκατάσχετον ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὸν κόσμον ὑπὸ τὴν βαθεῖαν τῆς φράσεως ἔννοιαν. Καὶ ἤρξατο ἄνευ διδασκάλου κατὰ τὰς ὁμοφώνους μαρτυρίας μανθάνων καὶ καταρτιζόμενος οὕτως ὥστε νὰ ἦναι εἰς θέσιν ν' ἀντιληφθῇ τῆς χαλδαϊκῆς σοφίας, μυούμενος καὶ εἰς τὰ μυστήρια

(1) Hist. nat. 7. 56.

(2) Frangm. Hist. Gr. σελ. 34.

(3) Ἰδοὺ τί περὶ τοῦ Συρίου Φερεκύδους λέγει ὁ Σουΐδας. «Φερεκύδης Βάβυος Σύριος· ἔστι δὲ μία τῶν Κυκλάδων ἡ Σύρα πλησίον Δήλου· γέγονε δὲ κατὰ τὸν Λυδῶν βασιλέα Ἀλιάττην· καὶ τετάχθαι περὶ τὴν με Ὀλυμπιάδα». Σουΐδας ἐν λ.

τῶν πανισχύρων ἱερέων τῆς Αἰγύπτου. «Διδαχθέντα τε ὑπ' αὐτοῦ, λέγει ὁ Σουίδας, Πυθαγόραν λόγος, αὐτὸν δὲ οὐκ ἐσχεικέναι καθηγητήν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀσκῆσαι κτησάμενον τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία» (1). Ἀλλὰ ποῦ ἀπέκτησε τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα ταῦτα βιβλία; Ὁ ἤδη μνημονευθεὶς ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ Bochart λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τῶν ἀποκρύφων τούτων βιβλίων, ὅτι οἱ Φοίνικες διερχόμενοι τῆς Σύρου κ' ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον ἐν αὐτῇ μένοντες δὲν ἦτο ἄπορον ἂν κατέστησαν εὔκολον τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν ἐν Σύρῳ εἰς τὸν Φερεκύδην. Καὶ ὁ Ἡσύχιος συμφωνεῖ λέγων ὅτι ὁ Φερεκύδης ἦτο αὐτοδίδακτος, μόνος εὑρὼν τὰ ἀπόκρυφα βιβλία τῶν Φοινίκων, τὴν δὲ γνώμην ταύτην ἐκφράζει καὶ ὁ Εὐστάθιος (2). «Δὲν εἶνε λοιπὸν ἄξιον ἀπορίας, λέγει ὁ Dela Rocca ὅτι ὁ Φερεκύδης, ἄνθρωπος δεξιώτατος περὶ τὸ μανθάνειν, συνδιαλεγόμενος συχνὰ μετὰ τῶν ξένων καὶ ἐμπόρων ἤκουσε περὶ βιβλίων μεστῶν γνώσεων ὑψηλῶν καὶ βαθυτάτων καὶ ἀνεφλέχθη ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ νὰ τ' ἀπόκτήσῃ. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε ὁποῖα ἦσαν τὰ βιβλία ταῦτα, ἅτινα περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ Φερεκύδους.

Ὁ διάσημος ἐπίσκοπος τῆς Avranches Huet (3) μᾶς ἐξήγα-

---

(1) Σουίδας ἐν λ. Φερεκ.

(2) Ἡ γνώμη ὅτι ὁ Φερεκύδης ἐδιδάχθη ὑπὸ Πιττακοῦ τοῦ Μιτυληναίου φέρει σύγχυσίν τινα περὶ τὴν χρονολογίαν καὶ τίθησιν εἰς ἀμφιβολίαν τὸ αὐτοδίδακτον τοῦ Συρίου σοφοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀσυγχώρητον λάθος διότι ὁ Πιττακὸς ἐγεννήθη κατὰ τὸ 101 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης, ὁ δὲ Φερεκύδης περὶ τὸ 156 ἀπὸ Κ. Ρ. ἤτοι πλέον ἢ 10 ἔτη ἀφ' ὅτου ἤρχισεν ὁ Πιττακὸς νὰ ἡγεμονεύῃ. Εἶνε δυνατὸν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι γηραιὸς ὑπερεβδομηκοντούτης βασιλεὺς ἤθελε δίδει μαθήματα εἰς τὴν νεολαίαν; Ἀποδεκτὴ μᾶλλον μοὶ φαίνεται ἡ συμβιβάζουσα ταῦτα γνώμη καθ' ἣν ὁ Φερεκύδης συνεζήτει καὶ συνεφιλοσόφησε μετὰ τοῦ γηραιοῦ καὶ σοφοῦ τούτου βασιλέως. Ἴδε Dela Rocca Tom. I. ch. III.

(3) Demonstr. Evang. prop. IV. § 7.

γεν ἤδη πάσης δυσχερείας. « Ο Φερεκύδης, λέγει, ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων, πρὸ πάντων δὲ τῶν Φοινίκων· ἐκ τῶν βιβλίων τούτων ἐξήγαγε, λέγουσι, μεγάλας γνώσεις θείων πραγμάτων, μὴ σχὼν ποτε ἄλλους διδασκάλους. Ἐννοῶ διὰ τῶν ἱερῶν τούτων βιβλίων τῶν Φοινίκων, τὰ τοῦ Μωϋσέως, ἃ ὁ Juvenal ὀνομάζει Arrianum· » (1) Σημειωτέον ὅτι οὐ μόνον τὰ τοῦ Μωϋσέως, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα μυστηριώδη βιβλία, οἷον τὰ δόγματα τοῦ Σαγχονιάχθονος, ἐνδεχόμενον νὰ περιῆλθεν εἰς χεῖράς του. Μάλιστα, ἐπειδὴ ἐνωρίτατα ἐμυήθη τῆς φοινικικῆς σοφίας, εἷς δὲν ἐβράδυνε νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Φερεκύδης ἦλθεν ἀπὸ τὴν Συρίαν. Οὗτος εἶνε ὁ Γρότιος, ὅστις ὅμως δὲν φέρει οὐδεμίαν μαρτυρίαν, οὐδὲ ἀνασκευάζει τὰς περὶ τοῦ Συρίου Φερεκύδους συμφώνους καὶ πλείστας μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων (2). Ἕτερός τις, Ἄνδρων ὁ Ἐφέσιος, μὴ δυνάμενος ἴσως νὰ πιστεύσῃ τὴν εὐρύτητα τῶν γνώσεων τοῦ Συρίου Φερεκύδους ἀπεφάνθη « δύο γεγονέναι Φερεκύδας Συρίους, τὸν μὲν ἀστρολόγον, τὸν δὲ θεολόγον, υἱὸν Βάβυος, ὃν καὶ Πυθαγόραν σχολάσαι » (3) ἀλλ' ἐφρόντισε ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Ἐρατοσθένης νὰ μαρτυρήσῃ ὅτι εἷς ὑπῆρξεν ἐκ Σύρου Φερεκύδης μόνον, ὅστις κατώρθωσεν ν' ἀναδειχθῇ τοιοῦτος οἷος παρεστάθη ἔν τε τοῖς ἔργοις του καὶ ταῖς ἀποτελεσματικαῖς διδασκαλίαις αὐτοῦ.

Δὲν ἐξηκριβώθη τὸ ἔτος τῆς εἰς Αἴγυπτον διαμονῆς τοῦ Φερεκύδους· εἰκάζεται ὅμως ὅτι μετὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκδρομήν του ἐδίδαξε τὸν Πυθαγόραν, διότι οὗτος προτιθέμενος ν' ἀπέλθῃ εἰς Αἴγυπτον καὶ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Νεῖλον ἐπὶ δύο ἔτη ἠκροάσατο τῶν διδασκαλιῶν τοῦ ἐνδόξου διδασκάλου του, ἤδη γνωρίζοντος λεπτομερῶς οὐ μόνον τὰ τῆς αἰγυπτιακῆς

(1) Dela Rocca ἔνθ' ἀνωτέρω.
(2) Αὐτόθι.
(3) Παρὰ Διογ. Λαερτ. Φερεκ.

φιλοσοφίας ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη ἐν οἷς παρέμεινε μυούμενος εἰς αὐτήν (5).

Ὁ Φερεκύδης ἐν Σάμῳ ἤρξατο διδάσκων τοὺς νέους ἐπιστήμας. Τότε ἠκροάσθη αὐτοῦ ὁ Πυθαγόρας.

Ἡ φήμη τοῦ Φερεκύδους ἔφθασεν ταχύπτερος εἰς τὰς ἀπωτάτας γωνίας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ διψῶντες σοφίας ἐπεζήτουν τὴν συνάντησίν του καὶ αὐτὴ ἡ σχολὴ τῶν τότε ἀκμαζόντων ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἰωνίας συνεκινήθη ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ Συρίου σοφοῦ καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ὁ Θαλῆς ὑποχωρεῖ καὶ γράφει πρὸς τὸν Φερεκύδην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐπανελθόντα μετὰ τὴν περιοδείαν του Φερεκύδην, προσκαλῶν αὐτὸν εἰς Ἰωνίαν, ἔνθα ἐναγωνίως περιμένουσιν αὐτὸν οἱ τῆς σχολῆς αὐτοῦ! Ὁ βαθύνους Ἀθηναῖος Σόλων συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Θάλητος ὅπως ἀφήσωσι καὶ τοὺς Αἰγυπτίους σοφοὺς καὶ πάντα ἄλλον καὶ ἔλθωσιν εἰς τὴν Σύρον ἔνθα διέτριβεν συγγράφων πρῶτος εἰς πεζὸν λόγον τὰ δόγματά του ὁ διάσημος νησιώτης.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Θαλοῦ διασωθεῖσα ἐν τοῖς βιβλίοις Διογένους τοῦ Λαερτίου ἐπιμαρτυρεῖ τ' ἀνωτέρω.

Ἰδοὺ αὕτη (6).

«Θαλῆς πρὸς Φερεκύδην

«Πυνθάνομαί σε· πρῶτον Ἰώνων μέλλειν λόγους ἀμφὶ τῶν θενῶν χρημάτων εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐκφαίνειν. Καὶ τάχα μὲν ἡ γνώμη

---

(5) Auguste Langel, ἐν Revue de deux mondes φιλ. 973 τοῦ ἔτ. 1864. Ἐν τῇ καλλίστῃ ταύτῃ πραγματείᾳ βλέπει τις λεπτομερείας ἐνδιαφερούσας· ἐπ' ἴσης καὶ ἐν τῇ τοῦ ὑμετέρου καθηγητοῦ Π. Καλλιγᾶ περὶ Πυθαγόρα πραγματείᾳ ἀναγνωσθείσῃ ἐν τῷ *Ἀθηναίῳ* (Πανδ. Τομ. ΙΖ'. φυλλ. 405). Περὶ ταύτης ἐν τοῖς κατόπιν.

(6) Παρατίθημι καὶ παράφρασιν αὐτῆς.

«Θαλῆς πρὸς Φερεκύδην»

«Πληροφοροῦμαι ὅτι πρῶτος σὺ μεταξὺ τῶν Ἰώνων μέλλεις νὰ

του δικαίη εἰς τὸ ξυνὸν καταθέσθαι γραφὴν μᾶλλον ἢ ὁποιοσοῦν ἐπιτρέπειν, χρῆμα εἰς οὐδὲν ὄφελος. Εἰ δέ τι ἥδιον ἐθέλη γενέσθαι λεσχηνωτὴς περὶ ὀτέων γράφεις, καὶ ἢν κελεύεις, παρά σε ἀφίξομαι εἰς Σύρον. Ἦ γάρ ἂν οὐ φρενήρεες εἴημεν ἐγώ τε καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, πλώσαντες μὲν εἰς Κρήτην κατὰ τὴν κεῖθι ἱστορίαν, πλώσαντες δὲ εἰς Αἴγυπτον, ὁμιλήσαντες τοῖς ἐκεῖνοι ὅσοι ἱερέεες τε καὶ ἀστρονόμοι, παρά σε δὲ μὴ πλώσαιμεν. Ἥξει γὰρ καὶ ὁ Σόλων ἢν ἐπιτρέπῃς. Σὲ μέν τοι χωροφιλέων, ὀλίγα φοιτέεις εἰς Ἰωνίαν, οὐδέ σε πόθη ἴσχει ἀνδρῶν ξείνων. Ἀλλὰ ὡς ἔλπομαι, ἐνὶ μούνῳ χρήματι πρόσχεαι τῇ γραφῇ. Ἡμεῖς δὲ οἱ μηδὲν γράφοντες περιχωρέομεν τήν τε Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν» (1).

Οὐδεμία μαρτυρία ὑπάρχει περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐπιθυμίας ταύτης τοῦ Μιλησίου σοφοῦ, οὔτε ἂν ὁ Θαλῆς ἦλθεν εἰς Σύρον ὅπως ἀκροασθῇ τοῦ διδασκάλου τούτου, οὔτε ὁ Σόλων ἂν συνηντήθη μετὰ τοῦ διασήμου φιλοσόφου τῆς Σύρου. Εἰκάζεται ὅμως ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ θεωρίαι αὐτοῦ μετεβιβάσθησαν εἰς τὰς τότε ἀκμαζούσας σχολὰς τῶν φιλοσόφων, ἐπενεγκοῦσαι μεταρρυθμίσεις νέας καὶ πρωτοφανεῖς καὶ ἀνοίξασαι νέαν

ὁμιλήσῃς πρὸς τοὺς Ἕλληνας περὶ τῶν θείων πραγμάτων. Ἡ ἰδέα σου αὕτη ἤθελεν εἶσθαι δικαία, ἂν ἐξέθετες αὐτὰ διὰ τῆς γραφῆς εἰς τὸ κοινὸν παρὰ νὰ τὰ μεταδίδῃς ἀνωφελῶς εἰς τὸν τυχόντα. Ἐὰν εὐαρεστῆσαι θέλω γίνει ἀκροατὴς τῶν λόγων σου τῶν γραφομένων. ἀλλ' ἂν προστάζῃς θέλω ἔλθει παρὰ σοὶ εἰς Σύρον· διότι βεβαίως καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Ἀθηναῖος Σόλων ἠθέλομεν εἶσθαι ἄφρονες ἂν δὲν ἠθέλομεν ἔλθει πρὸς σέ, ἐν ᾧ πλέομεν εἰς Κρήτην διὰ νὰ μάθωμεν περὶ τῶν πραγμάτων της καὶ εἰς Αἴγυπτον διὰ νὰ συνδιαλεχθῶμεν μὲ τοὺς ἐκεῖ ἱερεῖς· διότι, ἐὰν τὸ ἐπιτρέπῃς, ἐπιθυμεῖ νὰ ἔλθῃ καὶ ὁ Σόλων. Σύ, ὡς βλέπω ἐπιθυμῶν νὰ μείνῃς εἰς τὸν τόπον σου (*χωροφιλέων*), πολὺ ὀλίγον θέλεις νὰ ἔρχησαι εἰς Ἰωνίαν, οὔτε ἐπιθυμεῖς νὰ βλέπῃς ξένους ἀνθρώπους, καὶ καθ' ἃ ἐλπίζω, εἰς ἓν μόνον καταγίνεσαι, εἰς τὸ συγγράφειν· ἡμεῖς δὲ οἱ μηδὲν γράφοντες περιφερόμεθα τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν».

(1) Βλέπε ταύτην παρὰ Διογένει Λαερτίῳ ἐν Βιβλ. I. Κεφ. I.

ὁδὸν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐν γένει τὰς ἐπιστήμας αἵτινες σκοποῦσι τὴν γνῶσιν τοῦ παντός.

Ὁ Φερεκύδης ἐκτὸς τῆς ἐν Σάμῳ διαμονῆς καὶ διδασκαλίας δὲν ἀναφέρεται ὡς ἱδρυτὴς ὡρισμένης τινος σχολῆς· φαίνεται δὲ ὅτι μετὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον καὶ Ἰωνίαν περιήγησίν του καταρτισθεὶς τελειότερον ἐπανῆλθεν εἰς Σύρον, ἐν ᾗ ἐβίωσε μέχρι τοῦ θανάτου του συγγράφων· τοῦτο ἐξηγεῖται ἔκ τε τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Θάλητος καὶ ἐκ τοῦ περιωνύμου τότε ἐν Σύρῳ ἡλιοτροπίου, ὃ αὐτὸς ἀνήγειρε πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης παραδόσεως περὶ σπηλαίου τοῦ Φερεκύδους ἐν Σύρῳ.

Πρὶν εἴπω περὶ τῶν συγγραφῶν του, σκόπιμον κρίνω νὰ προσθέσω γενικώτερά τινα περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Φερεκύδους ἐνταῦθα.

Ὁ Φερεκύδης καίτοι μυηθεὶς εἰς τὰς ἀποκρύφους ἐπιστήμας τῶν Χαλδαίων καὶ Φοινίκων, δὲν εἶχε μεταφέρει εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν γνώσεις μόνον φοινικικάς, ἀλλ' αὐτὸς ἐμόρφωσε σύστημα ἴδιον, λαβὼν παρ' αὐτῶν γνώσεις ἁπλῶς πρὸς τελειοτέραν μόρφωσιν τῶν θεωριῶν καὶ δικαίως αὐτός τε καὶ ὁ ἐπ ἴσης περιώνυμος μαθητής του Πυθαγόρας θεωροῦνται θεμελιωταὶ ἰδίου συστήματος φιλοσοφίας καὶ ἰδίας σχολῆς. Εἶνε μάλιστα ἀνάγκη ὅπως γνωρίσωμεν καλλίτερον τὸν ἡμέτερον σοφὸν Φερεκύδην, νὰ μὴ λησμονήσωμεν τὸν μαθητήν του Πυθαγόραν· διότι οὗτος παραλαβὼν παρ' ἐκείνου τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐν γένει τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις, δι' ἃς ἀμφότεροι ἐκλείθησαν, προήγαγεν αὐτὰς εἰς φωτεινότερον ὁρίζοντα καὶ μάλιστα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεσκίασεν τὸν διδάσκαλόν του, οὐχὶ ὡς τελειότερον καὶ εὐρύτερον πνεῦμα ἀλλ' ὡς μεταδοτικώτερον· καθ' ὅσον ἡ εἰς Ἰταλίαν διατριβὴ τοῦ Πυθαγόρου κατέστησεν αὐτὸν γνωστότερον καὶ τὰς διδασκαλίας του ἀποτελεσματικωτέρας.

Ἀλλ' ἀμφότεροι ὅ τε διδάσκαλος καὶ ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ θεωρῶνται οἱ πρῶτοι γνῶσται τῆς Αἰγυπτιακῆς σοφίας, καὶ οἱ

κύριοι θεμελιωταὶ τῆς περιφήμου Πυθαγορείου φιλοσοφίας, οὐχ' ξενικῆς καὶ χαλδαϊκῆς, ἀλλὰ γνησίας ἑλληνικῆς καὶ πρωτοτύπου (1).

Ἀλλ' ἴδωμεν ὁποῖα τὰ ἔργα τοῦ Συρίου σοφοῦ. Ἐν γένει

(1) Ὁ Φερεκύδης ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις εἶναι ἄξιος πολλῆς ἀληθῶς μελέτης. Σήμερον συνείθισεν ὁ σύγχρονος κόσμος ν' ἀποθεοῖ μόνον τὰ μεγάλα πνεύματα τῶν νεωτέρων αἰώνων, νομίζων ὅτι αὐτὰ ἐξεῦρον καὶ ἐπραγματοποίησαν τὰς μεγάλας ἰδέας μόνα καὶ ἄνευ ἐπικουρίας προγενεστέρων γνώσεων. Ἡ ἀποθέωσις αὕτη δικαιολογεῖται μέχρι τινος βαθμοῦ, διότι ἂν τις εἰσδύσῃ μυχιαίτερον εἴς τε τὰς σπουδαίας ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις καὶ εἰς τὰς ὑψίστας φιλοσοφικὰς ἰδέας θέλει διακρίνει εἰς τὸ βάθος τοὺς ἀληθεῖς πατέρας τῶν μεγάλων ἰδεῶν τοὺς θέντας τὰς βάσεις, ἐφ' αἷς οἱ μεταγενέστεροι στηριχθέντες ἐσυστηματοποίησαν συστήματα πάσης ὕλης τελειότατα. Ὁ Νεύτων λ. χ. ἄνευ τῶν προϋπαρχουσῶν μαθηματικῶν γνώσεων διαδοθεισῶν διὰ τῶν δαιμονίων πνευμάτων τῆς ἀρχαιότητος δὲν θὰ ἐξικνεῖτο εἰς τηλικοῦτον ὕψος μεγάλου ἀνδρός. «Ἡ ἱστορία τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ, ἔγραφέ τις ἐν τῇ Revue de deux mondes, ἥτις ἐφάνη τοσοῦτον βραχεῖα ἐνόσῳ δὲν ἠτενίζομεν ἐπέκεινα τῶν ὁρίων τῆς Εὐρώπης, ἐκτείνεται εἰς ἀποστάσεις ἀκαταμετρήτους ὅτε συνάπτομεν αὐτὴν πρὸς τὸ παρελθὸν, τὸ ὁποῖον ἡ μελέτη μετὰ τῆς ὑπομονῆς ζητεῖ σήμερον ν' ἀποκαταστήσῃ ἐκ λειψάνων τινων, καθὼς ἡ φυσιολογία ἀνακαλύπτει ἔκ τινων ὀστέων ἀπολιθωμένων τὰ ἄλλοτέ ποτε ὑπάρξαντα ἐπὶ γῆς καὶ σήμερον ἄγνωστα ζῶα» (Πυθαγόρας, ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἱστορία αὐτοῦ, ἐν Revue de deux mondes μετάφρ. Μυρ. ὅσων σελ. 280).

Οὕτως ἐξεταζόμενοι οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι, ὡς θεμελιωταὶ δηλαδὴ τῶν πλείστων θεωριῶν, τίθενται εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτοῖς θέσιν. Ὁ ἐκ Σύρου Φερεκύδης λ. χ. ἐξεταζόμενος ἀνεξαρτήτως τῶν καρπῶν, οὓς παρήγαγεν ἡ φιλοσοφία του, ἀναδείξασα τὸν Πυθαγόραν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἤθελεν τεθῇ ἐν ἥττονι μοίρᾳ. Ἀλλ' ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι πρὸ τοῦ Φερεκύδους οὐδεὶς σοφὸς ἔγραψε, ἤτοι διέδοσε τότε γραπτὰς τὰς ἰδέας του, ὅτι ὁ Φερεκύδης τὰ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς

ἠσχολήθη περὶ τὴν μεταφυσικὴν· καὶ ἰδίως τὴν θεογονίαν. Ἐν πολλοῖς καινοτομῶν, ἄλλα αὐτὸς ἀποκαλύπτων φαίνεται πρωτότυπος καὶ βαθὺς ἐν ταῖς θεωρίαις του.

Ὁ Θεόπομπος «τοῦτον πρῶτον, λέγει, περὶ φύσεως καὶ

τὴν διάπλασιν τῶν φιλοσοφικῶν πνευμάτων τῆς ἐποχῆς του καὶ τῶν μεταγενεστέρων, ὅτι πλεῖσται γνώσεις οἰκειοποιηθεῖσαι κατόπιν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων των ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τελειοτέρων φιλοσοφικῶν καὶ μαθηματικῶν συστημάτων, ὁ Φερεκύδης ἦτο ἀληθῶς μέγας, καὶ εἰς τὴν εὐρύτητα καὶ βαθύνοιαν τοῦ πνεύματός του πολλὰ ὀφείλει οὐχὶ μόνον ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, ἀλλὰ σύμπας ὁ φιλοσοφικὸς κόσμος, ὅςτις δὲνπρέπει νὰ οἰκειοποιῆται τὰ πάντα ὡς ἴδια, ἀλλὰ ν' ἀναγνωρίζῃ τὴν ῥίζαν, ἐξ ἧς βαθμηδὸν ἐξεβλάστησαν αἱ σχετιζόμεναι μὲ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Φερεκύδους γνώσεις του. Διότι καθ' ἃ λέγει ὁ προμνημονευθεὶς βιογράφος τοῦ Πυθαγόρου «αἱ νέαι ἀνακαλύψεις δὲν δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν ἀληθεῖς ἀνατροπαί· δὲν δημιουργεῖταί τι νέον ἀλλὰ μόνον καλλύνεται ἢ τελειοποιεῖται, βελτιοῦται τὸ ἤδη δημιουργηθέν».

Ἐξετάζων τις τὸν βίον τοῦ Φερεκύδους, τοῦ Πυθαγόρου, τὰ φιλοσοφικὰ αὐτῶν συστήματα τὰ περιβεβλήμενα τι μυστηριῶδες καὶ ἱερὸν ἀναγνωρίζει ὀλίγον κατ' ὀλίγον πόσον ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ῥωμαϊκὸς καὶ ὁ σημερινὸς ὀφείλουσι τῇ Ἀσίᾳ, ἥτις πρωϊμώτερον παντὸς ἄλλου διεμόρφωσεν πολιτισμόν, ἐξ οὗ πλεῖστα ὅσα ἐδιδάχθησαν οἱ τότε σοφοί. Καὶ ὁ Φερεκύδης πιθανὸν ἐπιῤῥεάσθη ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ τούτου, ἀλλὰ δὲν διωχέτευσε μόνον τὰς ξένας γνώσεις, ἀλλὰ καὶ νέας αὐτὸς παρήγαγεν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φερεκύδους ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς συνεκεντροῦτο ἐν Αἰγύπτῳ. Ἡ Αἰγυπτιακὴ λεγομένη ἐπιστήμη, προϊὸν πολυχρονίων μελετῶν καὶ πείρας ἦτο κλῆρος ἀναφαίρετος τῶν ἱερέων τῆς Αἰγύπτου. Ὁ ἀμύθητος πλοῦτος τῆς Φοινίκης, ἀποκτηθεὶς διὰ θαυμασίου θαλασσοκρατίας ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων, αἱ εἰκοσακισχίλιαι περὶ τὸν Νεῖλον πόλεις καὶ κῶμαι, τὸ φιλομαθὲς τῶν βασιλέων της ἀπεκατέστησαν τὴν Αἴγυπτον κέντρον πάσης τότε γνώσεως, ἥτις ὅμως ἀπεδίδετο θρησκευτικῶς διὰ τῶν ἱερέων.

Ὁ Φερεκύδης φύσει ἐπιδεκτικὸς φιλοσοφικῆς ἀναπτύξεως, μετέβη

θεῶν γράψαι, πολλὰ δὲ καὶ θαυμάσια λέγεται περὶ αὐτοῦ.» Τὸ περὶ τοῦ παντὸς σύστημα τῆς φιλοσοφίας του ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ Διὸς, τοῦ χρόνου καὶ τῆς γῆς, ἅτινα ἦσαν τ' ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ παντός.

εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐμυήθη τῶν μυστηρίων τῆς πολυκρότου Αἰγυπτιακῆς ἐπιστήμης καὶ οὕτω καταρτισθεὶς τελειότερον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατόπιν εἰς τὴν πατρίδα του Σύρον. Μένων ἐν Λέσβῳ ἢ Σάμῳ ἤρχισε διδάσκων τὸν Πυθαγόραν τὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς σοφίας· Διὰ δὲ τῆς διετοῦς ταύτης διδασκαλίας ὁ Πυθαγόρας ἔθεσε τὰς βάσεις μέλλοντος, ὅπερ τὸν ἀνέδειξε τοσοῦτον μέγαν ὥστε ὁ βίος του ἐχαρακτηρίσθη μυθικός. Περὶ ποῖα ἀνεπτύχθη τελειότερον ὁ Φερεκύδης τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐπιστήμης δὲν ἠδυνήθησαν ἀκριβῶς νὰ εἴπωσιν.

Ἀλλ' ἐπὶ παραδείγματος ἀναφέρουσιν τὰ ἑξῆς. Πρῶτον αἱ γεωμετρικαὶ γνώσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διεδόθησαν εἰς αὐτοὺς παρὰ τοῦ Φερεκύδους καὶ Πυθαγόρου, λαβόντων καὶ βοήθειαν παρὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς γεωμετρίας· γνωστὸν δὲ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γεωμετρία εἶναι ἡ βάσις τῆς γεωμετρίας τῶν νεωτέρων. Ὁ Πλάτων (ἐν τῷ Τιμαίῳ αὐτοῦ) μαρτυρεῖ ὅτι τὰ πέντε κανονικὰ σώματα τῆς ὑψηλοτάτης γεωμετρίας ἦσαν γνωστὰ τῇ Πυθαγορείῳ σχολῇ, εἶναι δὲ ἀδύνατον, προστίθησιν ὁ βιογράφος τοῦ Πυθαγόρου ἐν τῇ Revue de deux mondes, νὰ μὴ προηγήθη τῆς σπουδῆς τῶν κανονικῶν τούτων σωμάτων, ἅτινα ὅλα δύνανται νὰ ἐγγραφῶσιν ἐντὸς σφαίρας, ἡ τῆς σφαίρας ταύτης σπουδὴ καὶ βαθυτάτη μελέτη. Δεύτερον πρὸ τῶν Πυθαγορείων οἱ ἀριθμητικοὶ ὑπολογισμοὶ ἐθεωροῦντο ταπεινή τις γνῶσις προσιδιάζουσα τοῖς ἐμπορευομένοις, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρου, ἡ τῶν ἀριθμῶν ἐπιστήμη εἰσχωρεῖ εἰς τὴν μουσικὴν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μεταφυσικὴν (Revue etc ἐνθ' ἀνωτέρω). Ἐν ἐπιμέτρῳ προστίθημι τὰ ἑξῆς ὅτι αἱ γνώσεις τοῦ Φερεκύδους καὶ Πυθαγόρου περιεστρέφονται εἰς ὅσα περιελάμβανεν ἡ Ἀσσυριακὴ ἐπιστήμη, πρὸ ἑπτακοσίων ἐτῶν Π. Χ. ἤτοι περὶ τὴν ἀστρονομίαν, ἀστρολογίαν, τὴν μυθολογίαν, την βοτανικήν, τὴν ἱστορίαν, τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ἀριθμητικὴν, τὴν ἐπιστήμην τῶν ἡμερολογίων, τὴν ζωολογίαν, τὴν γεωγραφίαν καὶ στατιστικήν. (Revue de deux mondes Μετάφρ. Μυρίων ὅσων σ. 278).

« Σώζεται δὲ, λέγει Διογένης ὁ Λαέρτιος, τοῦ Συρίου τό τε βιβλίον ὃ συνέγραψε, οὗ ἡ ἀρχὴ «Ζεὺς μὲν καὶ χρόνος εἷς ἀεὶ καὶ χθὼν ἦν. Χθονίη δὲ ὄνομα ἐγένετο Γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζεὺς γέρας διδοῖ.» Σώζεται δὲ καὶ ἡλιοτρόπιον ἐν Σύρᾳ τῇ νήσῳ.» (1) Ὁ δὲ Σουΐδας ἐκτίθησι τὸν ἑξῆς κατάλογον τῶν συγγραφῶν του «Ἑπτάμυχος ἤτοι θεοκρασία ἢ θεολογία· ἔστι δὲ θεολογία ἐν βιβλίοις δέκα, ἔχουσα θεῶν γένεσιν καὶ διαδόχους» (2). Ὁ Κικέρων μετὰ πολλῶν ἐπαίνων ἀναφέρει τὴν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς φιλοσοφικὴν θεωρίαν τοῦ Φερεκύδους (3).

Ὁ Φερεκύδης ἐν τῇ θεογονίᾳ καὶ κοσμογονίᾳ αὐτοῦ περιγράφει πῶς ὁ Ζεὺς μετεμορφώθη εἰς ἔρωτα θέλων νὰ δημιουργήσῃ τὸν κόσμον καλὸν καὶ ἐράσμιον ἐκ τῆς ὕλης, ἣν ἔπλασεν ὁ Χρόνος καὶ ἡ Χθονία «Ζεὺς ποιεῖ φάρος μέγα τε καὶ καλὸν καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει Γῆν καὶ Ὠγῆνον καὶ τὰ Ὠγήνου δώματα (2). «Τὰς ὑπονοίας τὰς ὑποκειμένας ὑπὸ τὰς εἰκόνας ταύτας, λέγει ὁ Κάρ. Μύλλερος, οὐδ' ἐπιχειρῶ κἂν νὰ ἐξηγήσω· παρασημειῶ δὲ τὰ ἑξῆς ὅτι ὁ Φερεκύδης καὶ κατὰ τὰς ἰδέας καὶ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ὁμοιάζει τοὺς ὀρφικοὺς θεολόγους, διὸ καὶ πρέπει νὰ καταταχθῇ ἐν ἐκείνοις μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς Ἴωσι φυσιολόγοις» (4). Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα τὸ γνήσιον τῶν λειψάνων τοῦ Φερεκύδους, τῶν δημοσιευθέντων ἤδη, πιστοῦται ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἰωνικῶν τύπων, οὓς μνημονεύουσιν οἱ γραμματικοὶ Ἀπολλώνιος καὶ Ἡρωδιανός.

Κατά τε τὰς ὁμοφώνους μαρτυρίας ἀρχαίων καὶ νεωτέρων καὶ κατὰ τὰ περισωθέντα λείψανα τῶν συγγραφῶν τοῦ Φερεκύδους, οὗτος περιεκτικώτατος ὢν νοῦς ἠσχολήθη καὶ συνέγραψεν ἐπιτυχῶς καὶ πρωτοτύπως πλεῖστα ἀφορῶντα τὴν ἀστρο-

(1) Διογεν. Λαέρτ. Βιβ. I. Κεφ. IX.

(2) Σουΐδας ἐν λέξει.

(3) Ciceron, quaest. Tuscul. libr. I. cap. 156.

(4) Ἱστορ. τῆς Φιλολ. Μυλλέρου μετάφρ. Κυπριανοῦ Τομ. Α'. σ. 361.

νομίαν, μυθολογίαν, ἀστρολογίαν, βοτανικὴν, ἱστορίαν, ἀριθμητικὴν, ἀρχιτεκτονικὴν, ζωολογίαν, γεωγραφίαν, στατιςικὴν, τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἡμερολογίου, ἃς γνώσεις μετὰ ταῦτα ὁ Πυθαγόρας ἐσυστηματοποίησεν (1).

Ὁ Ἀριστοτέλης κατατάσσει τὸν Φερεκύδην εἰς τοὺς μυθολόγους (2), ὁ δὲ Πλούταρχος εἰς τοὺς θεολόγους. Κατά τινας αἱ περὶ μετεμψυχώσεως θεωρίαι του, ἢ κατ' ἄλλους περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἐσώζοντο ἐν βιβλίοις μέχρι τῶν Ἀλεξανδρινῶν λεγομένων χρόνων. Πρὸ χρόνων δέ τινων ἐγένοντο συλλογαὶ τῶν διασωθέντων λειψάνων τῶν συγγραφῶν τοῦ Φερεκύδους καὶ μονογραφίαι περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς φιλοσοφίας του ἐγράφησαν.

Τελειοτέραν συλλογὴν ἐξέδοτο ὁ Fredericus Sturz (Pherecydes Fragmenta), μονογραφίας δὲ ὁ J. Conrad καὶ ὁ Zimmerman καὶ ἄλλοι (3).

Ἡ ἔκτασις καὶ ποικιλία τῶν γνώσεων τοῦ Φερεκύδους κατέστησαν αὐτὸν οὐ μόνον ἐπιζήτητον ταῖς τότε αὐλαῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ λόγοι του Πυθίας χρησμοὶ πολλάκις ἐλογίζοντο. Διογένης ὁ Λαέρτιος λέγει: «ἀνιόντα τε (τὸν Φερεκύδην) ἐς Ὄλυμπον εἰς Μεσσήνην τῷ ξένῳ Περιλάῳ συμβουλεῦσαι μετοικίσαι μετὰ τῶν οἰκείων καὶ τοῦ μὴ πεισθῆναι, Μεσσήνην δὲ ἁλωκέναι καὶ Λακεδαιμονίοις εἰπεῖν μήτε χρυσὸν τιμᾶν, μήτε ἄργυ-

---

(1) Revue de deux mondes μεταφρ. Μυρ. ὅσων σελ. 278.

(2) Ἀριστ. Μεταφ. ΙΓ. 4.

(3) Ἴδε Fr. Sturz. Pherecydes Fragmenta, ex variis scriptoribus collegit ect.— J. Conrad, de Pherecydis Syriis aetate et cosmologia, 1856— R. Zimmerman, Die Lecredes Pherecydes von Syros in Fiches Zeitsechrif. für Philosophie T. XXIV 2ον μέρος 1854— Nicolai Geschicth griech Literatur σ. 170, 1865— Reinische, Museum für philologie Neae Folge T. IV. σ. 377 καὶ ἑξῆς — Memoires de l' Academie de Berlin, anné 1747—.

ρον, ὡς φησι Θεόπομπος ἐν τοῖς θαυμασίοις, προστάξαι δὲ αὐτῷ ὄναρ τοῦτο τὸν Ἡρακλέα, ὃν καὶ τῆς αὐτῆς νυκτὸς κελεῦσαι Φερεκύδην πείθεσθαι».

Πρὶν ποιήσω λόγον περὶ τοῦ διασήμου ἡλιοτροπίου του ἐπιπροσθέτω ὅτι ἡ πυθαγορικὴ σχολὴ αὐτὸν κυρίως ἀνεγνώριζεν ἱδρυτὴν αὐτῆς, καίτοι ὁ Πυθαγόρας ἀπερρόφησε τὴν τιμὴν ταύτην καὶ ἡ σχολὴ αὕτη διεκρίνετο τῆς ἑτέρας καὶ ἀκμαζούσης τότε σχολῆς τοῦ Ἀναξιμάνδρου. «Φιλοσοφίας δύο γεγόνασι διαδοχαί, ἥτε ἀπὸ Ἀναξιμάνδρου καὶ ἡ ἀπὸ Πυθαγόρου· τοῦ μὲν Θαλοῦ διακηκοότος, Πυθαγόρου δὲ Φερεκύδης καθυγήσατο». Αἱ σχολαὶ αὗται διεκρίνοντο διὰ τὰς διαφόρους θεωρίας των· καί ἡ μὲν τοῦ Ἀναξιμάνδρου ἐτελειοποίησεν ὅσα εὗρεν ἐν τῇ ἰωνικῇ σχολῇ, ἡ δὲ τοῦ Πυθαγόρου ἐκαινοτόμησεν ἐντελῶς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἕνεκα τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ Φερεκύδους (1).

Αἱ περὶ ἡλιοτροπίου τοῦ Φερεκύδους ἐν Σύρῳ εἰδήσεις εὐτυχῶς εἰσὶ σαφέστεραι καὶ εἰς τὸ περὶ τούτου μέρος εἰσέρχομαι ἤδη.

---

(1) Τοῦτο καταδείκνυται ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν θεωριῶν των διότι, π. χ. ἐν ᾧ ὁ Φερεκύδης ἐθεώρει ὡς ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ παντὸς τὸν Δία, τὸν Χρόνον καὶ τὴν Γῆν, καὶ ἐπ' αὐτῶν ὠκοδόμησε τὴν κοσμολογίαν του, ἄλλας ἀρχὰς ἐπρέσβευον οἱ Ἴωνες φιλόσοφοι, οἷον ὁ Ἀναξιμένης ἀρχὴν τῶν ὄντων ἔλεγε τὸν ἀέρα, ὁ Θαλῆς τὸ ὕδωρ, ὁ Ἀναξίμανδρος τὸ ἄπειρον, καὶ ἄλλοι ἄλλας ἀρχάς, οἷον ὁ Ἡράκλειτος τὸ πῦρ, ὁ Ἐμπεδοκλῆς τὸ πῦρ, τὸν ἀέρα, τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν καὶ δύο δυνάμεις τὴν *Φιλίαν* ἑνωτικὴν δύναμιν καὶ τὸ Νεῖκος διαιρετικήν, ὁ Ζήνων τὸν θεὸν καὶ τὴν ὕλην, ἤτοι τὴν δύναμιν τοῦ ποιεῖν καὶ τὴν τοῦ πάσχειν, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Σωκράτης κατόπιν τὸν θεόν, τὴν ὕλην καὶ τὴν ἰδέαν. Ὡς βλέπομεν ὁ Φερεκύδης ἔχει ἰδίαν θεωρίαν, ἥτις κατὰ τὰς σημερινὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης φαίνεται ὀρθή, ἂν οὐχὶ ἡ ὀρθοτέρα ἁπασῶν τῶν λοιπῶν θεωριῶν. Συνεζητήθη ἄλλοτε καὶ σή-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Τὸ ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον καὶ σπήλαιον τοῦ Φερεκύδους.

Πρῶτον ἡλιοτρόπιον ἐν Ἑλλάδι μνημονεύται τὸ ἐν Σύρῳ ὑπὸ τοῦ Φερεκύδους κατασκευασθὲν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἴσως

μερον ἔτι τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικότητος, οὕτως εἰπεῖν, τῆς φιλοσοφίας τοῦ Φερεκύδους καὶ Πυθαγόρα, πολλῶν νομιζόντων αὐτοὺς σχεδὸν μεταφραστὰς τῶν αἰγυπτιακῶν θεωριῶν. Βεβαίως ἡ ἐπιστήμη δὲν ἔχει ἐθνικότητα. Ὁ Πλάτων εἶνε Ἕλλην, ἀλλ' ἡ φιλοσοφία του εἶνε κοινὸν κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος. Νομίζω ὅτι τινὲς βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς εἰς Αἴγυπτον διαμονῆς τοῦ Φερεκύδους καὶ Πυθαγόρα, ἐνόμισαν ὅτι οὗτοι μετήνεγκον τὴν ἐπιστήμην ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ὁ Προμηθεὺς τὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπατῶνται· ὁ ἐκπαιδευόμενος λ. χ. σήμερον εἰς Γερμανίαν, ἢ Γαλλίαν συγγράφων δὲ κατόπιν εἰς ἑλληνίδα φωνὴν δὲν λέγεται μεταφραστὴς τῶν γερμανικῶν ἢ γαλλικῶν θεωριῶν, ἀλλὰ καταρτισθεὶς ἐκεῖ διὰ τῆς γνώσεως τῶν γερμανιστὶ ἢ γαλλιστὶ γραφεισῶν θεωριῶν, ἀναπτύσσεται τελειότερον· καθ' ὅμοιον σχεδὸν τρόπον, ὁ θέλων νὰ γράψῃ περὶ Σινικῆς καὶ μεταβαίνων ἐκεῖ, κατόπιν δὲ συγγράφων, παράγει τι ἴδιον καὶ πρωτότυπον. Ὁ ἄνθρωπος δὲν δημιουργεῖ ἰδέας καὶ θεωρίας ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λίκνου του καὶ ἄνευ τινος προϋπαρχούσης βοηθείας, ἀλλὰ μανθάνει, παραβάλλει, προσθέτει, ἀφαιρεῖ, κρίνει καὶ ἐπὶ τέλους παράγει τι ἴδιον.

Ὅσῳ θέλωσιν ἂς λέγουν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἦτο αὐτοδίδακτος· ἵνα γίνῃ τοιοῦτος, οἷος παρίσταται, δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ κατορθώσῃ μένων ἰσοβίως ἐν Σύρῳ, μὴ συνδιαλεγόμενός ποτε μετὰ τῶν πνευμάτων, ἅτινα διεῖπον τότε τὰ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπίκαιρον πρὸς τοῦτο μέρος ἦτο ἡ Αἴγυπτος τότε. Πρὶν αὐτὸς ἀναπτύξῃ τὰς θεωρίας του ὤφειλε νὰ ἴδῃ εἰς ποίαν κατάστασιν εἶχε φθάσει ἡ ἐπιστήμη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τί ἐπρέσβευον οἱ τότε ἔχοντες τὸ μονοπώλιον πάσης σοφίας καὶ γνώσεως ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου καὶ Φοινίκης. Συνέγραψεν,

τὸ πρῶτον καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἡλιοτροπίου, διότι ἡ Ἁγία Γραφὴ μνημονεύει ἡλιοτροπίου τινος ἐν Ἱερουσαλὴμ, καλουμένου τοῦ Ἀχάζ· κατὰ τὴν ἁγιογραφικὴν δὲ παράδοσιν ὁ Θεὸς, εὐνοῶν τὸν Ἐζεκίαν, διέταξέ ποτε ἵνα ἡ σκιὰ τῆς βελόνης τοῦ ἡλιοτροπίου τούτου τοῦ Ἀχάζ ὀπισθοδρομήσῃ κατὰ

ἀλλ' αἱ θεωρίαι του εἶνέ τι νέον καὶ ὄχι αἰγυπτιακόν· ἔθεσε βάσεις θεωριῶν, ἃς ὁ Πυθαγόρας ἀνέπτυξε κανονικώτερον, ἐντεῦθεν δὲ ἡ φαινομένη διαφορὰ τῶν θεωριῶν τοῦ μαθητοῦ καὶ τοῦ διδασκάλου, ὅστις πρῶτος ὠνόμασε τὸ σύμπαν *Κόσμον*. Ὅστις μελετήσει ἐπὶ τῆς πυθαγορικῆς φιλοσοφίας θέλει φθάσει εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο.

Περὶ τούτου ἀπήγγειλε ἐμβριθεστάτην πραγματείαν ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς τοῦ Ῥωμ. Δικαίου Κ. Π. Καλλιγᾶ ἐν τῷ συλλόγῳ Ἀθηναίῳ. Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ, δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ Πανδώρᾳ (τομ. ΙΖ. Φυλ. 405) ὁ σοφὸς καθηγητὴς ἀφοῦ ἐκθέτει πῶς ὁ Πυθαγόρας πρῶτον ὡρμήθη πρὸς τὴν φιλοσοφίαν διδαχθεὶς τὰ τῆς μετεμψυχώσεως ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Συρίου Φερεκύδους ἐπὶ δύο ἔτη, κατόπιν αναλύων τὸ σύστημα τοῦ Πυθαγόρα προστίθησι τὰ ἑξῆς ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Πυθαγορικὴ φιλοσοφία ἦτο αὐτόχρημα ἑλληνικῆς καὶ ὄχι προϊὸν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐπιστήμης, εἰς ἣν τὸν ἐμύησεν ὁ σοφὸς Φερεκύδης.

. . . . «Ἐκ τοιαύτης περὶ τὰ καλὰ αἰσθήσεως ὁρμώμενοι οἱ σοφοὶ τῶν νεωτέρων μετὰ μακρὰς ἔριδας ἔκριναν ἀνωφελῆ καὶ ἄγονον τὴν ἀνίχνευσιν τῆς γενεαλογίας τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὡς ἀποτελοῦντος νέαν πρόοδον ἀφ' ἑαυτῆς ἀρχομένην. Ἀντὶ νὰ πλανῶνται ἐν τῷ σκότει ἀδεσπότων καὶ ἀποκρύφων ἀκουσμάτων περὶ Δαναοῦ, Κέκροπος καὶ Κάδμου προτιμώτερον ἐνόμισαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξετάζοντες τοὺς ὀργανικοὺς νόμους τῆς πλαστικῆς δυνάμεως, ἐξ ἧς ἐβλάστησεν ὁ τέλειος τύπος ἀγηράτου κάλλους.

«Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ὅσοι ἐπραγματεύθησαν περὶ Πυθαγόρου, ἀποῤῥίπτοντες ἅπαντα τὰ περὶ τοῦ θαυμασίου ἀνδρὸς θρυλούμενα, κατέγειναν ν' ἀποδείξουν τὸν ὅλως Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ὡς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἐκφράζοντος τὴν ἰδέαν τῆς ἐν τῇ συμμετρίᾳ ἁρμονίας κατὰ τὸν αὐστηρὸν ἀριθμὸν τοῦ δωρικοῦ κόσμου».

Παρεντίθημι ἔτι τινας περικοπὰς διότι ἡ γνῶσις τοῦ μαθητοῦ Πυ-

δέκα βαθμῖδας (1). Ὁ Ἀχάζ ἦτο κατὰ δύο αἰῶνας προγενέστερος τοῦ Φερεκύδους· χωρὶς νὰ θίξω τὴν ἁγιογραφικὴν ταύτην πληροφορίαν εἰκάζω ὅτι τὸ ἡλιοτρόπιον τοῦ Ἀχάζ, ἐφ' οὗ ἐθαυματούργησεν ὁ Θεός, δὲν ἦτο τοῦ εἴδους τοῦ ἡλιοτροπίου τοῦ Φερεκύδους. Διότι ἐνδεχόμενον μὲν νὰ ἦνε ἀληθὲς ὅτι τὸ ἐν Σύρῳ ἡλιοτρόπιον τοῦ Φερεκύδους ἐβασίζετο ἐπὶ τῶν σχετικῶν ἀνακαλύψεων καὶ γνώσεων τῶν Φοινίκων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ὁμοιότητα τῶν δύο ἡλιοτροπίων. Ἄλλως τε δὲν λησμονῶ ὅτι τὴν ἰδέαν ταύτην τῆς φοινικικῆς καταγωγῆς τοῦ ἐν Σύρῳ ἡλιοτροπίου ἐξήνεγκον

θαγόρου συντελεῖ ὡς προεῖπον εἰς τὴν τελειοτέραν γνῶσιν τοῦ διδασκάλου Φερεκύδους, ὅστις εἶνε καὶ τὸ ἐνδοξώτατον τέκνον τῆς ἡμετέρας νήσου.

« . . . Ὁ Πυθαγόρας, ἐξακολουθεῖ ὁ Κύρ. Καλλιγᾶς, ἀποκρούει τὰ φυσικὰ στοιχεῖα, ὅσα οἱ πρὸ αὐτοῦ σοφοὶ ἀνηγόρευσαν ὡς ἀρχὴν καὶ τέλος τοῦ παντός. Οὔτε τὸ ὕδωρ δέχεται ὡς ὁ Θαλῆς, οὔτε τὸν ἀέρα, ὡς ὁ Ἀναξιμένης, οὔτε ἐπαρκεῖται εἰς τοῦ Ἀναξιμάνδρου τὸ ἀόριστον ἄπειρον, τὸ περιέχον τὰ πάντα, ἀλλὰ περὶ οὐδενὸς ποιούμενος τὴν ὕλην, ὡς κυρίαν ἰδιότητα παντὸς πραγματος, ὥρισε τὴν ἀναλογίαν, τὸ μέτρον, τοὺς ἀριθμοὺς τὸ δὲ ἁρμονικὸν σύμπαν ἐν τῇ ζώσῃ αὐτοῦ κινήσει ὡς ἔρρυθμον πρῶτος ὠνόμασε *Κόσμον*. Ὁ ὑπαρκτὸς οὗτος κόσμος εἶνε μουσικὴ ἁρμονία, διαμένουσα ἄφθαρτος καὶ ἀκαταπόνητος τὸν ἄπειρον αἰῶνα, διότι οὐδὲν δύναται νὰ ταράξῃ τὴν ἀκεραιότητα αὐτοῦ».

«Τοιαύτη φιλοσοφία ἀπᾴδει πρὸς ὅλας τὰς πανθεϊστικὰς ἰδέας τῆς Ἀσίας, ὧν δὲν ἐφάνησαν ἀμέτοχοι οἱ τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς.» (Τομ. ΙΖ Παιδ. σελ. 499). Ἐκ τούτων καὶ ὅσων ᾧδε περιέχονται περὶ τοῦ διδασκάλου του Φερεκύδους ἐνδεικνύεται ἡ μεγάλη τροπή, ἣν ἔλαβεν ἡ φιλοσοφία ἐπὶ τῶν δύο τούτων σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος.

(1) IV. K. 20 V. II. Παραβ. Bochart, Chanaan lib. I. cap. 14— Dela Rocca Tr. com. sur. les ab. Tom. I. ch. III. καὶ τὰς αὐτόθι ἀνασκευάς τῆς Mad. Dacier.

ὁρμηθέντες ἐκ τῆς ἀνασκευασθείσης ἑρμηνείας τῶν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Σύρου λέξεων τοῦ Ὁμήρου ὅ θ ι τ ρ ο π α ὶ ἠ ε λ ί ο ι ο. Τινὲς ἑρμηνευταὶ νομίσαντες ὅτι διὰ τῶν λέξεων τούτων ἐννοεῖ ὁ Ὅμηρος ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Σύρῳ ἄντρον δεικνύον τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου, ἐπίστευσαν ὅτι ὑπῆρχεν τοιοῦτον ἐν Σύρῳ καὶ πρὸ τοῦ Φερεκύδους, κατασκευασθὲν ὑπὸ τῶν Φοινίκων· τινὲς μάλιστα μὴ δυνάμενοι νὰ συμβιβάσωσι τὰ πράγματα ἐσκέφθησαν ὅτι τὸ χωρίον τὸ περιγράφον τὴν Σύρον ἐν τῇ Ὀ δ υ σ σ ε ί ᾳ εἶνε παρεμβεβλημένον ὑπὸ μεταγενεστέρων ῥαψῳδῶν, διότι πῶς ἦτο δυνατὸν ὁ Ὅμηρος νὰ ὁμιλῇ περὶ ἡλιοτροπίου ἐν Σύρῳ, ἐν ᾧ εἶνε γνωστὸν ὅτι τὸ πρῶτον ἡλιοτρόπιον κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Φερεκύδους κατὰ δύο αἰῶνας περίπου μεταγενεστέρου τοῦ Ὁμήρου.

Ἀλλ' ἡ ὀρθὴ ἑρμηνεία τῶν λέξεων Ὀ ρ τ υ γ ί η ς κ α θ ύ π ε ρ θ ε ν ὅ θ ι τ ρ ο π α ὶ ἠ ε λ ί ο ι ο, σημαινουσῶν ὅτι ἡ Σύρος κεῖται καθύπερθεν τῆς Ὀρτυγίας (Δήλου) πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς μέρη, ἐσαφήνισεν ἀρκούντως τὸ ζήτημα (1) καὶ τὸ θέμα ἐνταῦθα εἶνε μόνον περὶ τοῦ ἡλιοτροπίου, ὅπερ ὁ Φερεκύδης κατεσκεύασεν ἐν Σύρῳ περὶ τὸν ϛ'. Π. Χ. αἰῶνα.

Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1747 ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βερολίνου ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ἐν Σύρῳ ἡλιοτροπίου τοῦ Φερεκύδους (2). Κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος εἶχε κατασκευάσει ἐν Λακεδαίμονι γνώμονά τινα, κατόπιν δὲ καὶ ὁ Μέτων ἀνήγειρε εἶδός τι ἡλιοτροπίου ἐν τῇ Πνυκὶ τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸ αὐτῶν ὁ Πλίνιος διϊσχυρίζεται ὅτι φυσικὸν καὶ οὐχὶ τεχνητὸν ἡλιοτρόπιον ὑπῆρχεν ἐν Syenne· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο βεβαίως ἡλιοτρόπιον, ἀλλὰ φρέαρ, ὅπερ ἀνώρυξαν διὰ τὴν δο-

(1) Ἴδε τὸ Ε'. κεφ. τῆς παρούσης ἱστορίας.

(2) Memoires de l' Academie de Berlin 1747— Παράβ. τοὺς προμνημονευθέντας ἐν τῇ προηγ. σημ. συγγραφεῖς — Διογέν. Λαερτ. αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

χιμὴν ταύτην καὶ οὗ τὸ ὕδωρ, ὂν διαυγὲς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ βάθος, ἐδείκνυε πότε ὁ ἥλιος ἔρριπτε καθέτως τὰς ἀκτῖνάς του.

Κατὰ τὰς σκέψεις τῶν κριτικῶν τὸ ἡλιοτρόπιον τοῦ Φερεκύδους ἐν Σύρῳ ἦτο τεχνητὸν ἅμα καὶ φυσικόν, ἦτο ἄντρον ἢ σπήλαιον εἰς κατάλληλον θέσιν κείμενον, ὅπερ κατέστησε διὰ μηχανήματος ὁ Φερεκύδης ἱκανὸν ἵνα δεικνύῃ τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου (cadran solaire), ἤτοι προσήρμοσε γνώμονα, καὶ οὕτω πρῶτος αὐτὸς ἐν Ἑλλάδι εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τῶν ἡλιοτροπίων, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς εἰσαγωγὴ εἰς γνώσεις ἐκτενεστέρας καὶ ὠφελιμωτάτας.

Εὐτυχῶς ἡ περὶ ἡλιοτροπίου τοῦ Φερεκύδους διασωθεῖσα πληροφορία διασώζεται μέχρι σήμερον παρὰ τοῖς γηραιοτέροις Συρίοις χωρικοῖς, οἵτινες σπήλαιόν τι κείμενον κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου καλοῦσιν ἔτι Σ π η λ ι ὰ τ ο ῦ Φ ε ρ ε κ ύ δ ο υ ς. Πρὸ τριακονταετείας ἤδη ἐδημοσιεύθη ἡ παράδοσις αὕτη (1) διὰ τῆς ἑξῆς περιγραφῆς: «Πολλοὶ θέλουσιν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἐφιλοσόφει κατοικῶν εἰς ἓν σπήλαιον ὅπου ἔκαμνε τὰς παρατηρήσεις του εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἀπέθανε ἀπὸ φθειρίασιν· τὸ σπήλαιον τοῦτο σώζεται μέχρι τῆς σήμερον, καὶ εὑρίσκεται κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου, ἔχον περὶ τοὺς τέσσαρας πήχεις, ἢ μέτρα τετραγωνικὰ περίμετρον, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου βρύει ὕδωρ καθαρώτατον καὶ ἐλαφρώτατον» .. (2).

Ἐνταῦθα παρεμπίπτει ζήτημά τι, ὁποῖον τὸ ἐν Σύρῳ σπήλαιον τοῦ Φερεκύδους, ἐὰν ἄλλο ἦτο ἐν ᾧ κατῴκει καὶ ἀπέθανεν ἐκ φθειριάσεως, ἢ τέλος ἐὰν ἓν ἦτο τὸ χρησιμεῦσαν καὶ ὡς ἡλιοτρόπιον καὶ ὡς κατοικία τοῦ φιλοσόφου τούτου.

Τοῦτο ἤδη θέλω ἐξετάσει· διότι ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου τοῦ καλουμένου Σ π η λ ι ὰ τ ο ῦ Φ ε ρ ε κ ύ δ ο υ ς, τὰς αὐτὰς

(1) Ἐν τῇ Ἱστ. Περιλ. Σύρου καὶ Ἑρμ. Π. Ζωντανοῦ.
(2) Αὐτόθι σελ. 11.

ἀξιώσεις, δεδικαιλογημένας μάλιστα, ἔχει καὶ ἕτερόν τι σπήλαιον κείμενον μεταξὺ τῶν δήμων Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως, ἐν τῇ θέσει Ἀ λ η θ ι ν ῇ, ἔνθα σήμερον εὑρίσκονται οἱ Σίφνιοι πηλοπλάσται, καλούμενον Σ π η λ ι ὰ τ ῆ ς Ἁ γ ί α ς Ἄ ν ν η ς.

Μέχρι τοῦ 1842 δὲν ὑπῆρχέ τις ἰδέα περὶ τοῦ δευτέρου τούτου σπηλαίου· ἐνομίζετο δὲ ὅτι ἓν μόνον ἐν Σύρῳ ἔχει τὰς ἀξιώσεις τοῦ νὰ λέγηται σπήλαιον Φερεκύδους. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο σκεφθέντες τινες ὅτι δύσκολον ἢ μᾶλλον ἀδύνατον ἦτο νὰ κατοικῇ ὁ Φερεκύδης εἰς τὸ σπήλαιον τὸ κείμενον ἐν τῷ βορειοανατολικῷ μέρει τῆς νήσου ἕνεκα τοῦ δυσβάτου καὶ ἀποκέντρου τῆς θέσεως, ἀνεκάλυψαν καὶ ἄλλο σπήλαιον εὐρὺ, τὸ κείμενον ἐν τῇ Ἀληθινῇ Σ π ή λ α ι ο ν τ ῆ ς Ἁ γ ί α ς Ἄ ν ν η ς, ἔνθα ἀνεῦρον καὶ ἐρείπια μαρμαρίνου κραββάτου καὶ ἄλλα ἐνδεικνύοντα ὅτι τὸ σπήλαιον τοῦτο ἦτο κατοικήσιμον ἄλλοτε (1).

(1) Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἶχε δημοσιευθῆ τὸ τεσσαρακοντασέλιδον φυλλάδιον περὶ Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως. Ἐν αὐτῷ ὁ Κ. Ζωντανὸς περιγράφει λεπτομερέστατα τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ σπηλαίου τούτου. Ἐπειδὴ ἀπὸ τότε παρῆλθον ἤδη τριάκοντα ἔτη αἱ δὲ ἐνδείξεις περὶ τοῦ σπηλαίου τούτου δὲν εἶνε τοσοῦτον ζωηραὶ ὅσον ἦσαν τότε ἀναδημοσιεύω ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὴν ἔκθεσιν τῆς ἀνακαλύψεως, ἐπιφυλασσόμενος νὰ προσθέσω τὰς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως παρατηρήσεις μου. «.... πληροφορούμεθα ὅτι εὑρέθη ὑπάρχον ἀλλαχοῦ καὶ ὄχι εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν (βορειοανατολικὸν) μέρος, τὸ σπήλαιον τοῦ Φερεκύδους. Ὁ φιλόκαλος διδάσκαλος τῆς ἄνω Σύρου, Κ. Δ. Μαρκουλίδης, ὅστις εἶχε παρατηρήσει τὸ σπήλαιον αὐτὸ τοῦ Φερεκύδους, τὸ ὁποῖον καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπεσκέφθησαν καὶ ἐνόμισαν ὡς τοιοῦτον, μὴ δυνάμενος νὰ πεισθῇ ὅτι ἠδύνατο ποτὲ νὰ κατοικῇ εἰς αὐτὸ ὁ φιλόσοφος οὗτος, ὡς ὂν εἰς μέρος δύσβατον καὶ ἀπόκεντρον, καὶ μάλιστα μακρὰν εὑρισκόμενον τοῦ λιμένος, ὅθεν καὶ μένει ἀφανὴς, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ φαίνηται ἢ νὰ εὑρίσκεται πλησίον τοῦ σπηλαίου τοῦ φιλοσόφου τούτου διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ προμαντεύσῃ περὶ τοῦ ναυαγίου ἑνὸς πλοίου τὸ

Πρό τινων μηνῶν ἐπεσκέφθην τὸ σπήλαιον τοῦτο τῆς Ἁγίας Ἄννης. Ἡ τοποθεσία τοῦ σπηλαίου τούτου εἶν' ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ρωμαντικωτέρων τῆς νήσου. Πρὸ αὐτοῦ ἐκτυλίσσεται ἡ ποικιλωτέρα τῶν ἐν τῇ νήσῳ τοπογραφιῶν, ἤτοι

ὁποῖον εἰσήρχετο εἰς τὸν λιμένα, ὡς ἀναφέρει Διογένης ὁ Λαέρτιος. «Καὶ γὰρ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς ψάμμου περιπατοῦντα, καὶ ναῦν ουριοδρομοῦσαν ἰδόντα, εἰπεῖν, ὡς μετ' οὐ πολὺ καταδύσεται καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ καταδύναι·» μὴ πειθόμενος, λέγω ὁ καλὸς αὐτὸς διδάσκαλος περὶ τούτου, καὶ ἔχων ἰδέαν ὅτι ὑπάρχει ἓν ἄλλο σπήλαιον πλησίον τῶν δύο δήμων, τῆς Σύρου καὶ τῆς Ἑρμουπόλεως, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ παριστάνετο ὡς μὴ οἰκήσιμον, ὂν διόλου ἀνώμαλον, σκοτεινὸν καὶ βραχῶδες, εἶναι ὅμως περίεργον διὰ τὴν βαθύτητα, τὴν ἔκτασίν του καὶ τὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς πολλὰ μικρὰν εἴσοδόν του, παραλαβὼν καὶ δύω τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου, ἦλθε πρὸς τὸ μέρος αὐτὸ περιεργείας χάριν διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὸ σπήλαιον. μὴ γνωρίζων δὲ τὴν καθ' αὐτὸ θέσιν του ὡδηγήθη ἀπὸ ἕνα χωρικὸν ὅστις εὑρέθη ἐκεῖ καλλιεργῶν τὸν ἀγρόν του. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο πεφραγμένη ἡ ὀπὴ εἴτε εἴσοδος τοῦ σπηλαίου μὲ χῶμα πολλὰ πυκνὸν ἀπὸ τοὺς χωρικούς, διὰ νὰ μὴν ἤθελον εἰσέρχεσθαι τὰ ζῶά των καὶ χάνονται εἰς τὸ ἐντὸς βάραθρον, προσεκλήθη διὰ μικροῦ φιλοδωρήματος ὁ χωρικὸς διὰ νὰ σκάψῃ καὶ ἀνοίξῃ τὴν ὀπήν· ἐν ὅσῳ δὲ οὗτος νὰ φέρῃ τὴν σκαπάνην του διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀνασκαφήν, ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ μαθηταὶ παρετήρουν τὰ πέριξ μέρη μὴν ἤθελον ἴδει κἀνὲν σημεῖον ἀρχαιότητος· μόλις ἀνῆλθον 15—20 βήματα πρὸς τὸν πλησίον λόφον, ἐλθόντες δὲ πλησίον ἑνὸς ἐκεῖ εὑρισκομένου παρεκκλησίου τῶν Λατίνων ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ διὰ νὰ ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον ἐπὶ τῶν ἔξωθεν καθισμάτων, παρατηροῦσι πέτρας τινὰς δεικνυούσας σημεῖα ἀρχαιότητος, μόλις στρέφουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ παρουσιάζεται ἔμπροσθέν των ἓν ἀρκετὰ εὐρύχωρον σπήλαιον ἔχον ἱκανὰ σημεῖα παλαιοτάτων κτισμάτων· εἰσέρχονται εὐθὺς εἰς αὐτὸ καὶ εὑρίσκουν πλάκα λιθίνην ἀρκετὰ πλατεῖαν κειμένην ὁριζοντίως καὶ στηριζομένην ὑπὸ στηρίγματος στερεοῦ εἰς εἶδος κραββάτου. Οἱ παρατηρηταί μας ἄρχονται νὰ σκαλίζωσι μὲ τὰς

ὁ λιμὴν ἅπας τῆς Ἑρμουπόλεως καταφανὴς μέχρι τῶν μικροτέρων ὅρμων, ἡ πόλις κάτωθεν τοῦ σπηλαίου, παραλλήλως ὁ λόφος ἐφ' οὗ ὑψοῦται νῦν ἡ ἄνω Σύρος, μακρόθεν τὸ Αἰγαῖον, ἡ Δῆλος, ἡ Πάρος, Νάξος, Τῆνος, Μύκωνος κλπ. ἐκ τοῦ

χεῖρας τοὺς ἐντὸς σωροὺς τῶν πετρῶν, καὶ μετὰ ἀρκετὴν ὥραν καὶ κόπον εὑρίσκουν μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὑποκάτω τῆς πλακὸς, ἥτις κεῖται πλησίον τῆς εἰσόδου, ὅπου φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ θύρα κτισμένη μὲ πέτρας, τμῆμα ἀγάλματος παριστάνον ἓν μέρος τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους περικεκαλυμμένα μὲ ἓν ἁπλοῦν τριβώνιον· τὸ μέγεθός του δὲν ὑπερβαίνει τὸν ἕνα γεωμετρικὸν πόδα· ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἐνεθάῤῥυνε τοὺς ἀνασκαφεῖς μας, αἱ χεῖρές των ἔλαβον περισσοτέραν δύναμιν, ἂν καὶ καταπληγωμέναι ἀπὸ τὸν κόπον, ἠδυνήθησαν μ' ὅλον τοῦτο νὰ προχωρήσωσι μέχρι τινὸς καὶ νὰ ἀνακαλύψωσι καὶ ἕτερον λείψανον ἀρχαιότητος, τοῦτο δὲ εἶναι σύντριμμα δακρυδόχου, τὸ ὁποῖον οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες συνείθιζον νὰ βάλουν εἰς τοὺς τάφους. Μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ προοδεύσωσι περαιτέρω, περιωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ παρατηρῶσι τὰ πλησίον μέρη, ὅπου εὗρον καὶ ἄλλας πέτρας τετραγώνους ἀρκετοῦ μεγέθους ἐχούσας πολλὰ ἴχνη ἀρχαιότητος· ἐπὶ τοῦ παρακειμένου παρεκκλησίου μάλιστα τῶν Λατίνων, εὑρίσκονται κτισμέναι δύω πέτραι πελεκημέναι ἔχουσαι σχῆμα πολλὰ περίεργον· ἐξ αὐτῶν πιθανὸν νὰ ὑπῆρχε κτισμένον κἀνὲν μικρὸν οἰκοδόμημα ἀρχαῖον, καὶ πιθανὸν νὰ ἦτο τὸ ἡλιοτρόπιον τοῦ Φερεκύδου· ἀκολούθως καταβάντες οἱ περιηγηταί μας εἰς τὸ ἀνασκαφθὲν παρὰ τοῦ χωρικοῦ σπήλαιον, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσουν κἀνὲν ἀρχαιολογικὸν σημεῖον· τὸ μόνον περίεργον τοῦ σπηλαίου τούτου εἶναι ἡ μετά τινα βήματα τῆς εἰσόδου του ὕπαρξις ἑνὸς βαράθρου ἔχοντος καταπληκτικὴν βαθύτητα· πέτρας ἀρκετὰ βαρείας ῥιπτομένης μόλις ἀκούεται ὁ ἦχος ἔπειτα ἀπὸ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας.

Ἅμα ἐμάθαμεν παρὰ τοῦ Κ. Μαρκουλίδου τὴν περίεργον αὐτὴν ἀνακάλυψιν, μετέβημεν καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὸ μέρος καὶ ἴδομεν τὸ ἀρχαῖον τοῦτο μνημεῖον, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι τῷ ὄντι ὑπῆρξε τὸ σπήλαιον τοῦ Φερεκύδους. Οἱ λόγοι οἵτινες μᾶς πείθουν εἰς τοῦτο, ὡς δύνανται νὰ πείσουν καὶ τὸν καθέκαστον, εἶναι

όπισθεν αὐτοῦ ὁ ὑψηλὸς Πύργος, πλαγίως ἡ κοιλὰς τῆς Πηγῆς καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους ἡ χαράδρα ἡ σχηματιζομένη ἐκ τοῦ ῥεύματος τοῦ διερχομένου μεταξὺ Νεκροταφείου καὶ Ξηροκάμπου, μακρόθεν τὸ παρὰ τὰ Βυρσο-

---

οἱ ἑξῆς, ά. ἡ καταλληλότης τῆς θέσεως οὔσης ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ καὶ τερπνοῦ. β'. ἡ μικρὰ ἀπὸ τὴν παλαιὰν πόλιν Σύρου ἀπόστασις, μόλις ἀπέχουσαν περὶ τὸ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπὸ τὸ σπήλαιον. γ'. ἡ θέα τοῦ λιμένος φαινομένου ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸ σπήλαιον. δ'. ἡ εἰς αὐτὸ εὕρεσις ὡς ἐρρέθη, παλαιῶν μνημείων καὶ ἀρχαίων λειψάνων. ἑ. ὁ εὑρισκόμενος πλησίον τῆς θύρας ἐκ λιθίνης πλακὸς καὶ εἰς εἶδος κλίνης κράββατος, δι' οὗ ἠδύνατο ὁ φιλόσοφος νὰ δεικνύῃ τὸν δάκτυλόν του διὰ τῆς κλείθρας χωρὶς νὰ ἐγείρεται ἐκ τοῦ κραββάτου. ϛ'. ὁ σχηματισμὸς τοῦ σπηλαίου μετέχοντος μέρος τῆς φυσικῆς καὶ μέρος ἐκ τῆς τεχνητῆς κατασκευῆς. ζ'. ἡ εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ὕπαρξις τοῦ παρεκκλησίου τῶν Λατίνων ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὁ ἐρημικὸς βίος τοῦ ὁποίου ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὸν τοῦ Φερεκύδου, καὶ ὡς ἐκ τούτου, φαίνεται ἀφιερώθη τὸ παρεκκλήσιον αὐτὸ εἰς τὸν ἅγιον τοῦτον· ή. πάμπολλα δείγματα τῆς εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπάρξεως ἑνὸς δάσους, ὡς εὑρισκομένων πολλῶν ἐκεῖ δένδρων παλαιοτάτων, καθὼς καὶ ἐλαιῶν μέχρι τῆς σήμερον, εἰκαζομένου τούτου ἔτι μᾶλλον καὶ ἐκ τῆς ὀνομασίας τοῦ ὀλίγον ἐκεῖθεν ἀπέχοντος τόπου λεγομένου τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὀνομαζομένου ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους *Ξυλοκοπή*, δηλαδὴ τόπος ὅπου ἐκόπτοντο ξύλα· θ'. καὶ (α) τελευταῖον. ἡ παράδοξος ὀνομασία ἑνὸς καταφύτου ἀγροκηπίου ἀπέχοντος ἀπὸ τὸ σπήλαιον μόλις δύω λεπτὰ τῆς ὥρας ὀνομαζομένου *Ἀληθινή*, ὅπου ὑπάρχει πηγὴ εἰς εἶδος φρέατος. Ἡ ὀνομασία αὕτη τοῦ τόπου τούτου ἥτις ἦτο δυσεξήγητος πρότερον, ἐξηγεῖται ἄριστα ἤδη διὰ τῆς ἐκεῖ πλησίον διαμονῆς τοῦ φιλοσόφου Οἱ ἐντόπιοι ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὺς ἐρωτήσαμεν καὶ μάλιστα τοὺς γεροντοτέρους καὶ εἰδημονεστέρους, δὲν ἤξευρον νὰ μᾶς εἴπωσι τίποτε θετικὸν περὶ τῆς ὀνομασίας αὐτῆς τοῦ τόπου· καὶ δὲν ἠξεύραμεν οὐδὲ ἡμεῖς ποῦ νὰ ἀποδόσωμεν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως· ἀλλ' ἐρευνῶντες τοὺς ἱστορικοὺς εὕρομεν εἰς Διογένην τὸν Λαέρτιον τὴν ἀκόλουθον περικοπὴν εἰς τὸ περὶ Φερεκύδους κεφά-

δεψεῖα κατάφυτον Ἕλος· καὶ ἐν γένει εἰπεῖν, κείμενον ἐπὶ λόφου παραλλήλου τοῦ τῆς ἄνω Σύρου ἔχει περὶ ἑαυτὸ ποικίλην καὶ τερπνὴν ἀληθῶς θέαν. Τοιαύτην εὐχάριστον ἐντύπωσίν μοι ἐνεποίησεν κατ' ἀρχὰς ἡ τοποθεσία τοῦ σπηλαίου. Λεπτομερέστεραι δὲ παρατηρήσεις μου εἰσὶν αἱ ἑξῆς. Τὸ σπήλαιον σήμερον δὲν εἶνε εὐρύ· διότι δρόμος τις ῥυμοτομήσας μέρος τῆς εἰσόδου τοῦ σπηλαίου, τὴν μὲν ἔκτασίν του περιώρισε, μέρος δὲ τοῦ ὑποληφθέντος σπηλαίου κατέχωσεν οὕτως ὥστε μόλις σήμερον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, ὡς ποιμνιοστάσιον, ἵνα μὴ εἴπω, ὅπερ καὶ παρετήρησα, χοιροστάσιον ! ! Ὀλίγα βήματα πρὸ τῆς εἰσόδου κεῖται σήμερον παρεκκλήσιον τῶν Δυ-

---

λαιον. « Καὶ ἀνιμηθέντος ἐκ φρέατος ὕδατος, πιόντα προειπεῖν, ὡς » εἰς τρίτην ἡμέραν ἔσοιτο σεισμὸς, καὶ γενέσθαι ». Ἐκ ταύτης τῆς περιόδου δὲν ἐβραδύναμεν νὰ συνάξωμεν ὅτι τὸ φρέαρ ἢ ἡ πηγὴ ἐκ τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἐπρομάντευσε τὸν σεισμὸν ὁ φιλόσοφος τῆς Σύρου εἶναι αὐτὴ τοῦ ἀγροκηπίου, ἥτις ὑπῆρχε πλησίον του καὶ τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ μετεχειρίζετο πρὸς πόσιν του, μὴ ὑπάρχοντος ἄλλου ἐκεῖ πλησίον, καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ κάτοικοι τῆς ἔδωκαν τὸ ὄνομα *Ἀληθινὴ*, ὡς δείξασαν ἀληθεστάτην τοῦ ἀνδρὸς τὴν πρόῤῥησιν (;) ».

« Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται σαφέστατον ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σπήλαιον εἶναι καθ' αὐτὸ τοῦ Φερεκύδους, καὶ ὄχι τὸ προλαβὸν τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολλοὺς ὑποτίθεται, καὶ τὸ ὁποῖον καὶ ἡμεῖς ἀνεφέραμεν, καὶ ἦτον εὐχῆς ἔργον νὰ ἐφρόντιζεν ἡ ἄνω Δημαρχία Σύρου νὰ ἐπιχειρίσῃ μικρὰν τινὰ ἀνασκαφὴν μὴ ἀπαιτοῦσαν εἰμὴ σμικρὰν δαπάνην. Εἶναι πολλὰ πιθανὸν ὅτι θέλουν εὑρεθῇ καὶ ἄλλα τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸ μέρος αὐτὸ λείψανα, ἀφοῦ μὲ τὰς χεῖρας μόνον οἱ μικροὶ περιηγηταί μας ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακαλύψουν μερικά. Τὸ μέρος τοῦτο κατοικοῦσιν ἤδη οἱ πλάσται τῶν πηλίνων ἀγγείων ἢ πηλοπλάσται οἵτινες εἶναι ὅλοι Σίφνιοι, καὶ οἵτινες ἔχουν αὐτόθι τὰ ἐργοστάσιά των καὶ τὰς καμίνους των· καθότι εἰς μόνον τὸ μέρος τοῦτο τῆς νήσου εὑρίσκεται τὸ κατάλληλον διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀγγείων χῶμα, τὸ ὁποῖον ἐξάγουσι δι' ὑπονόμων 15—20 ὀργιῶν βάθους (Αὐτόθι) ».

τικῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἐπὶ μιᾶς γωνίας τοῦ παρεκκλησίου παρετήρησα ἐκτισμένα ἐρείπια ἀρχαιολογικῶν τινων ἀντικειμένων, κεχρωματισμένα μὲν δι' ἀσβέστου σήμερον, διακρινόμενα οὐχ' ἧττον. Ἄνω δὲ τοῦ παρεκκλησίου παρετήρησα κίονα μικροῦ μεγέθους, ἐν εἴδει καπνοδόχου, ἐκτισμένον. Ἥ τε στήλη αὕτη καὶ τὰ ἐκτισμένα τμήματα μαρμάρων προφανῶς ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ παρακειμένου σπηλαίου, εἰς ὃ, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀνακαλυψάντων κατὰ τὸ **1842** τὸ παρακείμενον ὑπόγειον καὶ εὐρύτατον σπήλαιον, ὑπῆρχον πολλὰ ἐρείπια, ἐν οἷς μάρμαρα λελαξευμένα, τμῆμα ἀγάλματος κλπ. Ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου τούτου, εἰς ἀπόστασιν **15—20** βημάτων ἀνεκαλύφθη κατὰ τὸ **1842** ὀπή τις ἐν τῷ ἐδάφει, δι' ἧς εἰσήρχοντο εἰς ὑπόγειον σπήλαιον, εἰς τὴν ἄκραν τοῦ ὁποίου, κατὰ τὰς δημοσιευθείσας μαρτυρίας, ὑπάρχει βάραθρον ἔχον καταπληκτικὴν βαθύτητα· «πέτρας ἀρκετὰς βαρείας ῥιπτομένης μόλις ἀκούεται ὁ ἦχος ἔπειτα ἀπὸ πέντε λεπτά·» (Ἴδε τὴν σημείωσιν). Πρό τινων μηνῶν παραλαβών τινας φίλους καί τινας ἐργάτας ἐπεχείρησα ν' ἀνασκάψω τὴν ὀπὴν τοῦ ὑπογείου σπηλαίου, ἀλλ' εἰς μάτην· διότι πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν, καθ' ἃ μ' ἐβεβαίωσαν χωρικοί, ἐκτίσθη ἡ ὀπὴ αὕτη ὑπ' αὐτῶν ἵνα μὴ πίπτωσι τὰ πρόβατά των ἢ καὶ ἄνθρωποι.

Συνδυάζων τήν τε ἔκθεσιν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ὑπογείου τούτου σπηλαίου καὶ τὰς ἐμὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ τε τοῦ ὑπογείου σπηλαίου καὶ τοῦ ἄνω αὐτοῦ ἑτέρου σπηλαίου, ὡς καὶ τὰ τμήματα τῶν ἐκεῖ ἐρειπίων, συμπεραίνω ὅτι τὸ ὑπόγειον σπήλαιον συνεκοινώνει ἄλλοτε μετὰ τοῦ ἄνω αὐτοῦ καὶ **15** βήματα μακρὰν κειμένου σπηλαίου, ὅτι ῥυμοτομηθὲν τὸ μέρος τὸ μεταξὺ τῶν δύο σπηλαίων, χάριν ἴσως καὶ τοῦ παρεκκλησίου, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ διακόψῃ τὴν συγκοινωνίαν τῶν δύω σπηλαίων καὶ τὴν εὐρύτητα τοῦ ἄνω σπηλαίου καὶ ὅτι ἀμφότερα ταῦτα, εἰς ἃ εὑρέθησαν τοσαῦτα ἐρείπια ἐχρησίμευσαν ἢ ὡς κατοικία τοῦ Φερεκύδους ἢ ἦσαν τὸ μέ-

ρος εἰς ὃ ἔκειτο τὸ ἡλιοτρόπιον, ἢ ἐν γένει τὸ μέρος εἰς ὃ ἔκαμε τὰς παρατηρήσεις του, καὶ ἐξ οὗ κατὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον ἰδὼν ναῦν οὐριοδρομοῦσαν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν προεῖδε τὸ ναυάγιον αὐτῆς.

Ταῦτα ἐξετάζω ἤδη. Ἡ ἑξῆς ἔκθεσις τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐν τῷ μέρει τούτῳ ἐρειπίων κατὰ τὰ 1842 παρέχει βασίμους ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐνταῦθα ὑπάρξεως ἀρχαίου τινος οἰκοδομήματος καὶ πιθανὸν τοῦ ἡλιοτροπίου α.... Ὁ Δήμαρχος τῆς ἄνω Σύρου ἅμα ἔμαθε τὴν διὰ τοῦ διδασκάλου Κ. Μαρκουλίδου ἀνακάλυψιν τοῦ σπηλαίου, ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἐνεργήσῃ τὴν εἰς τὰ ἐντὸς αὐτοῦ ἀνασκαφὴν διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἰδίου Διδασκάλου καὶ τοῦ φιλοκάλου Κ. Κυριακοῦ Ἀλεξίου, ἐξ ἧς ἀνεκαλύφθησαν διάφορα μάρμαρα καὶ πέτραι πελεκημέναι ἱκανοῦ μεγέθους, ἐστρωμέναι εἰς τὸ ἔδαφος αὐτοῦ τὸ ὁποῖον ἦτο χαμηλότερον τοῦ ἐξωτερικοῦ περὶ τὰς δύω καὶ τρεῖς βαθμίδας, αἵτινες εὑρίσκονται ἐπὶ τούτου ἔμπροσθεν τῆς εἰσόδου· μεταξὺ τῶν πετρῶν τούτων εὑρέθη ἄλλο τμῆμα ἀγάλματος καὶ κεσχωμένον πλησίον τῆς εἰσόδου ἓν τετραγωνικὸν μάρμαρον περὶ τὸν ἕνα καὶ ἥμισυ πόδα τὸ μέγεθος, καὶ περὶ τοὺς δύω δακτύλους πλάτος, ἔχον τὴν μίαν γωνίαν τετμημένην περὶ τοὺς 5 δακτύλους εἰς ὀρθογώνιον σχῆμα, ἔνθα ὡς φαίνεται, ἐφηρμόζετο ἓν ἄλλο μάρμαρον στρογγύλον, τὸ ὁποῖον εὑρέθη πλησίον του εἰς εἶδος κυλίνδρου, περὶ τοὺς 5 δακτύλους διαμέτρου, καὶ περὶ τὸν ἕνα πόδα τὸ μέγεθος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἦτον ἔτι μεγαλήτερον, διότι φαίνεται ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους τεθλασμένον· τὸ περιεργότερον τὸ ὁποῖον παρετηρήθη ἀντικείμενον ὑπῆρξε τὸ χρίσμα εἰς εἶδος τετραγώνου ἐντελεστάτου, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τοῦ ἐδάφους, καὶ τὸ ὁποῖον ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸ λοιπὸν ἔδαφος ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν διά τινος μικρᾶς βαθύτητος, οὔσης τῆς ἐπιφανείας τοῦ τετραγώνου τούτου χαμηλοτέρας τῆς τοῦ λοιποῦ ἐδάφους περὶ τοὺς τρεῖς περίπου δακτύλους Τὸ τετραγω-

νικὸν τοῦτο χρίσμα, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπερέβαινε τοὺς δύω πόδας, ἦτον τόσον στερεὸν ὥςε ἐνόμιζέ τις ὅτι εἶναι μάρμαρον· ὡς τοιοῦτον ἐκλαβόντες αὐτὸ οἱ ἀνασκαφεῖς, ἀπέσπασαν τὰς γύρωθεν αὐτοῦ εἰς εἶδος θεμελίου πέτρας, καὶ εὑρέθη ὅτι δὲν ἦτον, εἰμὴ μίγμα τιτανῶδες ἐρυθόχροον εἰς εἶδος κεραμικοῦ (κουρασάνι) σκληροτάτου. Φαίνεται ὡς ἐκ τούτου ὅτι τὸ τετραγωνικὸν τοῦτο χρίσμα νὰ ὑπῆρχεν ἡ βάσις κανενὸς μνημείου ἢ κενοταφείου, εἰς τὸ ὁποῖον πιθανὸν νὰ ἐμπεριείχοντο λείψανα ἀρχαῖα ἀφαιρεθέντα ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, ἢ ἄλλους περιέργους Ἐντοσούτῳ ἐκ τῆς πληθύος καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἐνυπαρχουσῶν ἐκεῖ πετρῶν καὶ τῶν εὑρεθέντων μαρμάρων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀφῃρέθησαν πάμπολλα ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, ὡς εἴδομεν ἰδίοις ὀφθαλμοῖς εἰς διάφορα ἄλλα μέρη ὅπου ἔγιναν κτίρια εἰς τοὺς μεταγενεςέρους χρόνους, καὶ τὰ ὁποῖα μετεφέρθησαν, ὡς μᾶς διηγήθησαν οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος σπηλαίου, συνάγεται εὐκόλως ὅτι τοῦτο ἦτον μὲν φυσικὸν, ἀλλὰ στερεωμένον καὶ κτισμένον εἰς σχῆμα θόλου, καὶ περικυκλωμένον ἀπὸ διάφορα ἄλλα κτίρια, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ὑπαρχόντων εἰσέτι περὶ τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν θεμελίων.»

Τοιοῦτο τὸ σπήλαιον τῆς Ἁγίας Ἄννης καὶ τοσαῦτα τὰ τεκμήρια περὶ τῆς ἐν αὐτῷ διατριβῆς τοῦ Συρίου φιλοσόφου. Πιθανὸν πᾶσαι αἱ εἰκασίαι τῶν ἀνακαλυψάντων αὐτὸ νὰ μὴ εἶναι τοσοῦτον βάσιμοι, οὐχ ἧττον τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐρείπια ὥστε δύναται νὰ στηριχθῇ ἐλλόγως ἡ ἰδέα ὅτι ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ ἢ κατῴκει ὁ φιλόσοφος ἢ εἶχε τὸ ἡλιοτρόπιόν του.

Ἀπέναντι ὅμως τοσούτων ἐνδείξεων περὶ τοῦ σπηλαίου τούτου, ὑπάρχει μία παράδοσις ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου σπηλαίου, ἥτις δύναται νὰ μετριάσῃ τὴν βεβαιότητα περὶ τοῦ ἄλλου σπηλαίου. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ φιλόσοφος Φερεκύδης κατῴκει εἰς τὸ βορειοανατολικὸν σπήλαιον ὅπερ καὶ Σπηλιὰ τοῦ φιλο-

σόφου, κατά τινας, κατ' ἄλλους δὲ Σπηλιὰ τοῦ Φερεκύδους ἐκαλεῖτο πρὸ πολλῶν αἰώνων.

Σέβομαι εἴπερ τις καὶ ἄλλος τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ, διότι αὗται ἐχρησίμευσαν ὡς ἡ Κιβωτὸς τοῦ Νῶε, διασώσασαι ἐν τῷ κατακλυσμῷ τῶν αἰώνων καὶ τῶν καταστροφῶν πολλὰ πολύτιμα κειμήλια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν πρόκειται ν' ἀνατρέψω τὴν παράδοσιν τοῦ λαοῦ ἀλλὰ νὰ παραθέσω ἀπέναντι αὐτῆς σωρείαν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων καὶ ἐνδείξεων βασίμων καὶ λογικῶν.

Τὸ σπήλαιον τὸ κείμενον εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος κεῖται ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ βουνοῦ Ἀμυγδάλου, εἰς ὕψος 20 βημάτων ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀτραποῦ τῆς διερχομένης κάτωθεν τοῦ σπηλαίου καὶ ἀπέχει τῆς θαλάσσης ἡμίσειαν περίπου ὥραν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ῥεύματος Μαῦρ' Ἀμπέλια. Ἄνω αὐτοῦ κεῖνται βράχοι ἀπορρῶγες καὶ ἐν γένει τὸ μέρος ἐκεῖνο ἔχει τι τὸ τραχὺ καὶ ἀπότομον. Κάτωθεν τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει μικρά τις πηγὴ οὐχὶ ἀφθόνου ὕδατος. Τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου κεῖται μεσημβριοανατολικῶς· τὸ ὕψος τοῦ σπηλαίου εἶνε τριῶν περίπου μέτρων ἡ δὲ περιφέρειά του μᾶλλον στρογγύλη ἢ τετραγωνική. Ἔνδον τοῦ σπηλαίου, πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς εἰσόδου αὐτοῦ ὑπάρχει λελαξευμένον εἶδός τι προτομῆς ἐν ἀναγλύφῳ ἐπὶ τοῦ βράχου καί τινα ἴχνη γραμμάτων πιθανὸν ἢ ἄλλων σημείων. Τὸ σπήλαιον τοῦτο ἐσώζετο κάλλιτερον, ἀλλὰ κατὰ τὴν παράδοσιν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως σεισμὸς κατέστρεψε τὰ πέριξ καὶ μάλιστα ἐθανάτωσε ἄνθρωπόν τινα παρὰ τὸ σπήλαιον.

Ἡ τοποθεσία τοῦ σπηλαίου τούτου δὲν παρέχει τὴν εὐχάριστον ἐκείνην θέαν, ἣν καὶ τὸ ἕτερον τὸ τῆς Ἁγίας Ἄννης· ἀπεναντίας τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶνε βραχῶδες καὶ ἀπότομον προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ βορρᾶ, ἔχον ἔμπροσθεν μὲν τὴν θάλασσαν, ἄνωθεν αὐτοῦ τὸ βουνὸν καὶ πέριξ βράχους, ἤτοι θὰ ἦτο κατάλληλον μᾶλλον δι' ἕνα μισόκοσμον καὶ μισάν-

θρωπον ἐρημίτην, δι' ἕνα ἀσκητὴν, ὡς Συμεῶνα τὸν Στυλίτην, παρὰ δι' ἕνα φιλόσοφον κατοικοῦντα μὲν εἰς σπήλαιον πλὴν ὄχι ἐκ πνεύματος ἀσκητισμοῦ, ἀλλ' ἁπλῶς χάριν ἡσυχίας καὶ χάριν τῶν φυσικῶν μελετῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἡλιοτροπίου, ὅπερ εἶχεν ἐν ἄντρῳ ἢ σπηλαίῳ κατὰ τοὺς κριτικούς. Εἰς ἐνδοιασμὸν μὲ θέτει ἀκόμη ἡ αὐτόθι ἀνέγερσις τοῦ ἡλιοτροπίου διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους· πρῶτον τὸ σπήλαιον τοῦτο δὲν εἶνε περιθέατον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κλιτύος βουνοῦ ἀποκρύπτοντος τὸν ἥλιον ταχύτερον τῆς δύσεώς του· ἑπομένως ἐὰν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα τὸ ἡλιοτρόπιον, θὰ ὑψοῦτο πολὺ ἄνωθεν τοῦ σπηλαίου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς πιθανὸν τοῦ βουνοῦ· ἀλλ' ἐρείπια τοιούτου κτιρίου δὲν διεσώθησαν ἐκτὸς καὶ ἄνω τοῦ σπηλαίου· δεύτερον εἰς τί ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἡλιοτρόπιον εἰς μέρος ἀπόκεντρον, ἤτοι μακρὰν τῆς πόλεως, ἥτις ὡς εἴδομεν ἔκειτο ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως; Πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἀνήγειρεν ἐνταῦθα τὸ ἡλιοτρόπιόν του πρὸς ἀτομικήν του εὐχαρίστησιν καὶ ὠφέλειαν, ἀποκρύψας αὐτὸ ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν συμπολιτῶν του; Ἀλλ' ὁ Φερεκύδης δὲν ἐφάνη ἐκ τῶν συγγραφῶν του τοσοῦτον μυστηριώδης καὶ μισάνθρωπος, ἀλλὰ τὰς γνώσεις του ἔσπευσεν αὐτὸς πρῶτος νὰ διαδόσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τῶν συγγραφῶν του. Ἑπομένως τὸ ἡλιοτρόπιόν του ὡς καινοφανές τι καὶ ὠφελιμώτατον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀμφιβάλλω ἂν ἀπέμεινεν ἄγνωστον καὶ ἀπόκρυφον εἰς τοὺς Συρίους θέαμα.

Ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ ἄλλῳ σπηλαίῳ, τῷ τῆς Ἁγίας Ἄννης, ὑπάρξεως τοῦ ἡλιοτροπίου, συνηγοροῦσι τὰ ἑξῆς. Πρῶτον τὸ μέρος εἶνε περιθέατον, διότι ὁ λόφος, ἐφ' οὗ τὸ σπήλαιον, εἶνε μεμονωμένος, τὸ δὲ σπήλαιον κεῖται σχεδὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου· ἐπειδὴ δὲ εὑρέθησαν ἔν τε τῷ σπηλαίῳ τούτῳ καὶ τοῖς πέριξ τμήματα μαρμαρίνων ἐρειπίων ἐνδεικνύοντα τὴν ἐκεῖ ἄλλοτε ὕπαρξιν ἀρχαίου κτιρίου, ἐνδεχόμενον ἐνταῦθα νὰ ὑπῆρχε ἡλιοτρόπιον προσκεκολλημένον ἢ μᾶλλον λελαξευμένον

ἐπὶ τοῦ σπηλαίου, ἤτοι τεχνητὸν καὶ φυσικὸν συνάμα. Δεύτερον τὸ σπήλαιον τῆς Ἁγίας Ἄννης, ἢ μᾶλλον ὁ λόφος τῆς *Ἀληθινῆς* ὑπέρκειτο τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἥτις ἐκαλεῖτο Σύρος· ἑπομένως τὸ ἡλιοτρόπιον ἦτο καταφανὲς ὑπὸ τῆς πόλεως ταύτης Πρὸς τούτοις ἡ ἐκεῖ ὕπαρξις τοῦ σήμερον κεχωσμένην ἔχοντος τὴν εἴσοδον εὐρυχώρου ὑπογείου σπηλαίου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ βαράθρου μαρτυρεῖ ὅτι τὸ μέρος ἦτο κατάλληλον πρὸς τὰς φυσικὰς παρατηρήσεις τοῦ φιλοσόφου· Εἰς τὰς εἰκασίας ταύτας ἂν προστεθῶσιν αἱ μόνιμοι ἐνδείξεις ἤτοι τὰ ἐκεῖ ἀνευρεθέντα ἐρείπια, ἔχομεν μίαν λογικὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὸ μέρος ἦτο καταλληλότερον, τοῦ ἑτέρου μέρους, πρὸς ἔγερσιν τοῦ ἡλιοτροπίου, ἐὰν μὴ καὶ πρὸς οἴκησιν τοῦ φιλοσόφου.

Πῶς ὅμως θὰ συμβιβάσωμεν ταῦτα μετὰ τῆς παραδόσεως περὶ τῆς Σπηλιᾶς τοῦ Φερεκύδους; Ἀληθῶς εὑρέθην εἰς δύσκολον θέσιν, ἀφ' ἧς ἐνδεχόμενον νὰ μὴ ἐξηρχόμην ἐὰν ἑτέρα τις παράδοσις, διασωζομένη παρὰ τοῖς γηραιοτέροις Συρίοις δὲν μ' ἐξήγαγε τοῦ λαβυρίνθου τῶν εἰκασιῶν, ὡς ὁ μίτος τῆς Ἀριάδνης. Κατ' αὐτὴν λοιπόν, δημοσιευθεῖσαν μάλιστα, ὁ φιλόσοφος εἶχε δύο ἐν Σύρῳ σπήλαια, ἐν ᾧ ἐποίει τὰς διατριβὰς καὶ μελέτας του.

Τὸ ἓν τούτων ἐχρησίμευσεν ὡς χειμερινόν, τὸ δὲ ὡς θερινόν. Τοῦτο δὲν φαίνεται ἀπίστευτον. Φιλόσοφος περιωρισθεὶς ἑκουσίως εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἰσόβιον διαμονήν, θελήσας ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς τύρβης τῆς πόλεως, ἐνδεχόμενον νὰ ἐχρησιμοποίησε δύο τῶν εὐρυχωροτέρων σπηλαίων τῆς νήσου, εἰς ἃ κατῴκει, ἢ ἐνδεχόμενον εἰς τὸ ἓν τούτων νὰ εἶχε τὸ ἡλιοτρόπιον καὶ νὰ ἐποίει τὰς παρατηρήρεις του καὶ εἰς τὸ ἄλλο νὰ κατῴκει. Ἂν συνδυάσωμεν τὴν παράδοσιν ταύτην μὲ τὰς ἀξιώσεις καὶ τὰς ἐνδείξεις τῶν δύο περὶ οὗ ὁ λόγος σπηλαίων, θέλομεν ἴδει ὅτι τὸ μέν, τὸ κείμενον εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου ἕνεκα τοῦ δυσβάτου καὶ ἀποκέντρου αὐτοῦ εἶνε ἀκατάλληλον οἴκημα ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, τὸ δέ, τὸ τῆς Ἁγίας

Ἄννης ὡς ἔχον τὸ στόμιόν του ὄπισθεν τοῦ βορρᾶ ἦτο καταλληλότερον πρὸς τὴν χειμερινὴν διαμονήν. Χωρὶς νὰ ἐκτανθῶ καὶ εἰς ἄλλας εἰκασίας, λ. χ. νὰ μνημονεύσω ἀπὸ τοῦδε ὅτι ὁ φιλόσοφος παθὼν ἐκ φοβερᾶς, δυσιάτου καὶ ἀηδοῦς νόσου, τῆς φθειριάσεως, ἐνδεχόμενον ν' ἀπεσύρθη εἰς μεμακρυσμένον μέρος τῆς νήσου, (καὶ τότε δύναμαι ν' εἰκάσω ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ βορειοανατολικὸν σπήλαιον κ' ἐντεῦθεν ἡ κατὰ παράδοσιν ὀνομασία : Σπηλῃὰ τοῦ Φερεκύδους ἢ Σπηλῃὰ τοῦ φιλοσόφου κατά τινας), χωρίς, λέγω νὰ προβῶ εἰς νέας εἰκασίας, ὑποβάλλω ταῦτα εἰς τὴν κρίσιν ἑκάστου. Καὶ ἐγὼ μὲν κρίνων καὶ συμβιβάζων τὰς ἀρχαιολογικὰς ταύτας ἐνδείξεις καὶ ἀρχαίας παραδόσεις, ὡς ἐκτίθημι αὐτὰς ὧδε, ἐκφράζω τὴν ἐμὴν ἰδέαν, ἥτις δὲν ἔχει βεβαίως οὔτε αὐθεντείαν, οὔτε ἄλλο τι προσόν, εἰμὴ τὴν σκέψιν ὅτι ἕκαστος ἔχει ἰδίαν κρίσιν, καὶ ἀναλόγως αὐτῆς καὶ τῶν βοηθημάτων ἃ εὑρίσκει σχηματίζει τινα πεποίθησιν. Ἄλλοι δὲ ἂς κρίνωσιν ἄλλως.

Ἀφ' οὗ διὰ τοῦ συμβιβασμοῦ τούτου δύναται καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀρχαίαν περὶ σπηλῃᾶς τοῦ φιλοσόφου παράδοσιν νὰ διασωθῇ καὶ ἡ ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων εἰς ἀμφότερα τὰ σπήλαια ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων ἔνδειξις νὰ ἑδραιωθῇ, εἶνε περιττολογία ἡ περισσοτέρα περὶ τὴν συζήτησιν ταύτην διατριβή, διότι ἄλλως τε, προκειμένου περὶ Φερεκύδους, ἔχει τοσαῦτά τις ἄλλα καὶ σπουδαιότερα νὰ μελετήσῃ, ὥστε ἡ περὶ τὴν ταυτότητα τοῦ σπηλαίου λεπτολογία θεωρεῖται σχεδὸν ἐπουσιώδης.

Πρὸς ζημίαν τοῦ τότε εἰς τὸν διάσημον νησιώτην προσέχοντος φιλομαθοῦς κόσμου, ὀδυνηρὰ νόσος ἐδέσμευσε ἐπὶ πολὺ τὴν διάνοιαν καὶ ἐπὶ τέλους ἐπήνεγκεν αὐτῷ τὸν οἰκτρότερον καὶ ἀηδέστερον θάνατον. Ἡ Ἑλλὰς συνεκινήθη ἐπὶ τῇ ὀδυνηρᾷ τελευτῇ τοῦ ἐνδόξου Συρίου, οἱ ποιηταὶ ἔκρουσαν τὴν λύραν ἐν ἐπιγράμμασι συνοψίζοντες τὴν δόξαν καὶ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ οἱ Σύριοι ἐστεροῦντο τοῦ μεγαλοφυεστέρου συμπολίτου

των. Θέλομεν ἤδη ἰδεῖ μετὰ πόσης στοργῆς ἔσπευσεν ὁ Πυθαγόρας μακρόθεν ὅπως παρασταθῇ εἰς τὰς ὑστάτας στιγμάς του, ὅτι οἱ Ἴωνες φιλόσοφοι ᾐσθάνοντο πρῶτοι τὴν στέρησιν ἀνδρὸς, ὅστις ἂν ἔφθανεν εἰς ὕστατον γῆρας, ἤθελε μερισθῇ μέγα μέρος τῆς δόξης, ἥτις ἀπενεμήθη εἰς τὸν μαθητὴν Πυθαγόραν ὑπὸ τοῦ κόσμου· ἀλλ' οὗτος δὲν ἐλησμόνησεν ὅτι ἡ ὑστεροφημία εἶνε ἡ εἰλικρινεστέρα ἀμοιβὴ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Θάνατος τοῦ Φερεκύδους—Ἐπιστολὴ αὐτοῦ—Ἐπιγράμματα πρὸς αὐτόν.

Τῶν μεγάλων ἀνδρῶν συζητοῦνται λεπτολόγως καὶ αἱ μικρότεραι λεπτομέρειαι τοῦ βίου των, πολὺ δὲ περισσότερον τὰ σπουδαιότερα τῆς βιογραφίας των, ἤτοι ἡ γέννησις καὶ ὁ θάνατος αὐτῶν. Εἴδομεν ὅτι περὶ τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως τοῦ Φερεκύδους ὑπάρχουσι διάφοροι γνῶμαι θέλομεν ἰδεῖ ὧδε ὅτι καὶ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπ' ἴσης διάφοροι ὑπάρχουσιν εἰδήσεις.

Τὸ μὲν εἶδος τῆς νόσου τοῦ Φερεκύδους ἀνομολογεῖται ὑπὸ πάντων, τὸ δ' ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ δὲν εἶνε μὲν ἀκριβῶς γνωστὸν, ἀλλὰ συμπίπτει μεταξὺ τοῦ 545—540 Π. Χ. διότι καὶ πᾶσα ἡ ζωὴ αὐτοῦ χρονολογεῖται μεταξὺ τῆς 45ης καὶ 58 Ὀλυμπιάδος (600—545 Π. Χ.).

Κατὰ τὸν Ἕρμιππον, οὗ ἡ μαρτυρία διεσώθη παρά τε Διο-

γένει τῷ Λαερτίῳ (1) καὶ παρὰ τῷ Γάλλῳ Fenelon, ὁ Φερεκύδης ἀπέθανεν ὡς ἑξῆς, ὅπερ θὰ ἴδωμεν ἀνασκευαζόμενον ὑπ' ἄλλων μαρτυριῶν.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἀνερριπίζετο ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἐφεσίων καὶ Μαγνησίων, ὁ Φερεκύδης, ἐπιστήθιος τῶν Ἐφεσίων φίλος, συναντήσας καθ' ὁδὸν ἄνθρωπόν τινα τὸν ἠρώτησε περὶ τῆς πατρίδος του. Ἀκούσας δὲ ὅτι ἦτο Ἐφέσιος— Λάβε μ' ἐκ τοῦ ποδός, εἶπεν αὐτῷ, καὶ μεταφερέ με εἰς τὴν χώραν τῶν Μαγνησίων καὶ σπεῦσε ν' ἀναγγείλῃς τοῖς Ἐφεσίοις τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Φερεκύδης ἐπεθύμει νὰ τὸν μεταχειρισθῇς. Παράγγειλον, δὲ αὐτοῖς νὰ μ' ἐνταφιάσωσιν ὁπόταν νικήσωσιν.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔσυρε τὸν Φερεκύδην καὶ παρευθὺς σπεύσας εἰς Ἔφεσον διηγήθη τὸ γεγονός. Οἱ Ἐφέσιοι ἐμπλησθέντες ἐλπίδων ἤρχισαν τὴν ἐπιοῦσαν τὴν μάχην κερδίσαντες πληρεστάτην κατὰ τῶν ἐχθρῶν νίκην. Ἐρωτήσαντες δὲ καὶ μαθόντες ὅτι ὁ Φερεκύδης ἔκειτο νεκρός, τὸν ἀνεῦρον καὶ ἐνταφίασαν μεγαλοπρεπῶς (2).

---

(1) Ἰδοὺ αἱ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ διασωθεῖσαι πληροφορίαι τοῦ Ἑρμίππου, ἃς ἀνέγραψεν καὶ ὁ Fenelon ἐν τοῖς βίοις τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων. «Φησὶ δ' Ἕρμιππος πολέμου συνεστῶτος Ἐφεσίοις καὶ Μαγνησίοις βουλόμενον τοῖς Ἐφεσίοις νικῆσαι πυθέσθαι τινος παριόντος πόθεν εἴη, τοῦ δ' εἰπόντος ἐξ Ἐφέσου, Ἕλκυσόν με τοίνυν, ἔφη, τῶν σκελῶν καὶ θὲς εἰς τὴν τῶν Μαγνήτων χώραν καὶ ἀπάγγειλόν σοι τοῖς πολίταις μετὰ τὸ νικῆσαι αὐτόθι με θάψαι. Ἐπεσκηφέναι τε ταῦτα Φερεκύδην ὁ μὲν ἀπήγγειλεν, οἱ δὲ μετὰ μίαν ἐπελθόντες κρατοῦσι τῶν Μαγνήτων καὶ τόν τε Φερεκύδην μεταλλάξαντα θάπτουσιν αὐτόθι καὶ μεγαλοπρεπῶς τιμῶσιν». Ἕρμιπποι ἀναφέρονται δύο, ὁ Σμυρναῖος ὁ γράψας περὶ Πυθαγόρου ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου καὶ ὁ περιπατητικός, ὁ γράψας βίους φιλοσόφων καὶ περὶ Μετεώρων. Ἐνταῦθα ὁμιλεῖ ὁ Σμυρναῖος, ὁ γράψας περὶ τὸ 220 Π. Χ.

(2) Ἴδε καὶ Fenelon ἐν βίοις ἀρχαίων φιλοσόφων.

Τὴν εἴδησιν ταύτην διέσωσαν καί τινες στῖχοι παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ διασωθέντες, οἱ ἑξῆς:

Τὸν κλεινὸν Φερεκύδην
Ὃν τίκτει ποτε Σύρος
Ἐς φθεῖρας λόγος ἔστιν
Ἀλλάξαι τὸ πρὶν εἶδος.
Θεῖναι τ' εὐθὺ κελεύειν
Μαγνήτων, ἵνα νίκην
Δοίη τοῖς Ἐφεσίοις
Γενναίοις πολιήταις.
Ἦν γαρ χρησμὸς ὃν ᾔδει
Μοῦνος τοῦτο κελεύειν
Καὶ θνήσκει παρ' ἐκείνοις (1).

Ἀμφιβάλλω πολὺ περὶ τῆς ἀκριβείας καὶ ἀξιοπιστίας τῆς πληροφορίας ταύτης τοῦ Ἑρμίππου, περὶ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαγνήτων τελευτῆς καὶ ἐνταφιάσεως τοῦ Συρίου φιλοσόφου. Τὴν δὲ ἀμφιβολίαν μου ἐξάγω ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἄλλων πληροφοριῶν, ἃς ἐκτίθημι ὧδε.

Ὁ Ἀριστόξενος, μνημονευόμενος καὶ αὐτὸς ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου λέγει «νοσήσαντα αὐτὸν (τὸν Φερεκύδην) ὑπὸ Πυθαγόρου ταφῆναι ἐν Δήλῳ».

Ὡς βλέπομεν ἠρχίσαμεν μακρυνόμενοι τῆς χώρας τῶν Μαγνήτων, ἐν ᾗ λέγει ὁ Ἕρμιππος ὅτι ἀπέθανεν ὁ Φερεκύδης. Θέλομεν δὲ ἰδεῖ ὅτι οὐ μόνον πλησιάζομεν πρὸς τὴν Σύρον, ἀλλ' ἴσως πεισθῶμεν ὅτι ἐν Σύρῳ ἐτελεύτησεν ὁ διάσημος φιλόσοφος, καὶ ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νόσου εὑρίσκετο ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ ἐν Σύρῳ, ὡς δύναται νὰ ἐξαχθῇ τοῦτο ἔκ τε τῆς ἑξῆς περικοπῆς Διογένους τοῦ Λαερτίου καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν Θαλῆν ἐπιστολῆς τοῦ ἐπιθανάτου Φερεκύδους, ἐν ᾗ ζωηρότατα περιγράφει τὰ τῆς νόσου του.

---

(1) Παρὰ Διογέν. Λαερτίῳ αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

Καὶ ἡ μὲν περικοπὴ τοῦ Διογένους εἶνε ἡ ἑξῆς: «Οἱ δὲ φθειριάσαντα τὸν βίον τελευτῆσαι· ὅτε καὶ Πυθαγόρου παραγενομένου καὶ πυνθανομένου πως διακέοιτο, διαβαλόντα τῆς θύρας τὸν δάκτυλον εἰπεῖν, Χ ρ ω τ ὶ δ ῆ λ α. Καὶ τοὐντεῦθεν παρὰ τοῖς φιλολόγοις, ἡ λέξις ἐπὶ τῶν χειρόνων τάττεται· οἱ δ' ἐπὶ τῶν βελτίστων χρώμενοι διαμαρτάνουσιν. Ἔλεγέ τε, ὅτι οἱ θεοὶ τὴν τράπεζαν θυωρὸν καλοῦσιν».

Ἡ δὲ τοῦ Αἰλιανοῦ μαρτυρία ἐστιν ἡ ἑξῆς: «Φερεκύδης Πυθαγόρου διδάσκαλος, ἐμπεσὼν εἰς ἀῤῥωστίαν, πρῶτον μὲν ἴδρου ἱδρῶτα θερμὸν, ἰξώδη, ὅμοιον ὡς μύξαις, ὕστερον δὲ θηριώδη, μετὰ δὲ ἐφθειρίασε καὶ διαλυομένων τῶν σαρκῶν εἰς τὰς φθεῖρας ἐπεγένετο τῆξις καὶ οὕτω τὸν βίον μετήλλαξε». (1)

Ποῦ διέτριβεν ἀσθενῶν ὁ φιλόσοφος, οἱ μὲν ἄνω συγγραφεῖς οὐ μαρτυροῦσι, πληροφοροῦσιν ὅμως ἡμᾶς ὅτι ὁ Πυθαγόρας π α ρ ε γ έ ν ε τ ο παρὰ τῷ ἀσθενοῦντι καὶ ἔξωθεν ἠρώτα πῶς διακέοιτο, τεκμαίρεται δὲ ὅτι ἔξωθεν τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐκ τῆς ἑξῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀσθενοῦντος φιλοσόφου πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Θαλῆν, διασωθεῖσα παρὰ Διογένει Λαερτίῳ (Βιβ. I. Κεφ. XI.).

«Φερεκύδης Θαλῇ».

« Εὖ θνήσκοις, ὅταν τοι τὸ χρεὼν ἥκοι. Νοῦσός με καταλελάβηκε, δεδεγμένον τὰ παρὰ σέο γράμματα. Φθειρῶν ἔβρυον πᾶς καὶ με εἶχεν ἠπίαλος. Ἐπέπεμψον δ' ὧν τισι οἰκιήτῃσι, ἐπιὸν με καταθάψωσιν, εἰς σὲ τὴν γραφὴν ἐνέγκαι. Σὺ δ' ἢν δοκιμώσῃς σὺν τοῖς ἄλλοις σοφοῖς οὕτω μοι φῆνον· ἢν δὲ οὐ δοκιμώσητε, μὴ φήνῃς. Ἔστι δὲ οὐκ ἀτρεκίη πραγμάτων, ὑπισχνέομαι, οὔτ' ἀληθὲς εἰδέναι. Ἄσσα δ' ἂν ἐπιλέγῃ θεολογέων, τὰ ἄλλα χρὴ νοεῖν. Ἅπαντα γὰρ αἰνίσσομαι. Τῇ δὲ νούσῳ πιεζόμενος ἐπὶ μᾶλλον, οὔτε τῶν τινα ἰητρῶν, οὔτε τοὺς ἑταίρους ἐσιέμην. Προεστεῶσι δὲ τῇ θύρῃ καὶ εἰ-

(1). Αἰλιαν. εἰς Ποικίλ. Ἱστορ. Ὑπάρχει καὶ τις ἄλλη γνώμη ὅτι μεταβὰς ὁ Φερεκύδης εἰς Δελφοὺς ἐκρημνίσθη ἀπὸ τοῦ Κορυκείου. Ἀλλὰ δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἡ γνώμη αὕτη.

ρομένοις ὁκοῖόν τι εἴη, διεὶς δάκτυλον ἐκ τῆς κλειήθρης, ἔδειξ' ἂν ὡς ἔθνον τοῦ κακοῦ. Καὶ προεῖπ' αὐτοῖς, ἥκειν εἰς τὴν ὑστεραίαν ἐπὶ τὰς Φερεκύδεω ταφάς.» (1).

Πρὶν ἐξετάσω τὸ περὶ τοῦ τόπου τῆς θανῆς τοῦ φιλοσόφου προσημειῶ τινα περὶ τῆς περιέργου ἀσθενείας, ἥτις κατέλαβε καὶ κατέστρεψε τὸν διάσημον τοῦτον σοφόν.

«... Πᾶς τις ἀκούων περὶ τῆς ἀσθενείας ταύτης, λέγει ὁ προμνημονευθεὶς Κύρ. Ζωντανός, καὶ ὅτι ἀπέθανεν ἀπὸ φθειρίασιν ἤθελε νομίσει ὅτι ὁ ἀνὴρ βέβαια ἦτον εἰς ἄκρον ῥυπαρὸς καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἐγέμισεν ἀπὸ φθεῖρας ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ἠσθένησε, ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτως τὸ πρᾶγμα, διότι καὶ χωρὶς νὰ ἀναφέρωμεν μαρτυρίας ἄλλων, καθεὶς δύναται νὰ ἐννοήσῃ δύσκολον τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν· ἀνὴρ τοιοῦτος, γνωρίζων καὶ τὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν καὶ τοσοῦτον ἐμελέτησεν καὶ ἐκλέγων τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὸ ὑγειέστατον ὕδωρ, νὰ ἀφήσῃ τὸν ἑαυ-

---

(1) Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης παρατίθημι παράφρασιν:

«Φερεκύδης πρὸς Θαλῆν».

«Εἴθε ν' ἀποθάνῃς ἡσύχως ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα σου· μὲ κατεῖχεν ἀσθένεια ὅταν ἔλαβον τὰ γράμματά σου· ἤμην ὅλος πλήρης φθειρῶν καὶ κατειχόμην ἀπὸ πυρετόν· παρήγγειλα δὲ εἴς τινας τῶν οἰκείων μου νὰ σοὶ φέρουν τὴν συγγραφήν μου (*γραφὴν*), ἀφ' οὗ μὲ θάψωσιν· καὶ ἐὰν μὲν τὴν ἐγκρίνῃς ἐκ συμφώνου μὲ τοὺς ἄλλους σοφούς, ποίησον αὐτὴν γνωστὴν εἰς τὸ κοινόν, ἐὰν δὲν τὴν ἐγκρίνητε, μὴ τὴν δημοσιεύσῃς· διότι οὐδὲ εἰς ἐμὲ ὅτι ἦτο ἔτι ἀρεστή· εἶνε δὲ ὄχι ἀκρίβεια πραγμάτων, οὐδ' ὑπόσχομαι ὅτι γνωρίζω τὸ ἀληθὲς καὶ πρέπει νὰ ἐννοῇ τις ἄλλα παρ' ὅσα λέγω θεολογῶν, διότι ὅλα ἐκτίθενται αἰνιγματωδῶς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ καταθλίβομαι πολὺ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν καὶ βαίνω ἐπὶ τὸ χειρότερον, δὲν δέχομαι οὐδὲ ἰατρόν, οὐδὲ τοὺς φίλους (*ἑταίρους*), καὶ ὅταν ἔρχωνται διὰ νὰ μ' ἐρωτήσωσι πῶς εὑρίσκομαι ἐκβάλλω τὸν δάκτυλόν μου διὰ τοῦ κλείθρου διὰ νὰ δείξω ὅτι φθείρομαι ἀπὸ τὸ κακὸν καὶ προλέγω εἰς αὐτοὺς νὰ ἔλθωσι τὴν ἐπαύριον εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Φερεκύδους» (Ἴδε καὶ Ἱστορ. περ. Σύρ. καὶ Ἑρμ.).

τόν του νὰ φθαρῇ ἀπὸ τὴν ῥυπαρίαν, δὲν ἔρχεται παντελῶς εἰς τὸ πιθανόν· καὶ πραγματικῶς ἡ φθειρίασις ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἀπέθανεν δὲν ἦτο ἡ ἀρχικὴ, ἡ πρωτότυπος ἀσθένεια ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπροσβλήθη· αὕτη ἦτο δευτερεύουσα, εἴτε προελθοῦσα ἀπὸ ἄλλην ἀσθένειαν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε συνέπεια· οὕτως ὡς ἀκολουθεῖ καὶ εἴς τινας φθισικοὺς ἢ πάσχοντας ἀπὸ δυσεντερίαν οἵτινες ἀποθνήσκουσι μὲ τὰ συμπτώματα τοῦ ὑδρώπικος. Ὁ ὑδρώπικας (!) δὲν εἶνε εἰς αὐτοὺς ἀσθένεια πρωτότυπος, εἶνε δευτερεύουσα, προερχομένη ἀπὸ τὴν πρωτότυπον φέρουσαν τὴν ἀτονίαν τῶν ἀγγείων τῆς ἀδήλου διαπνοῆς. Τοῦτο αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος φιλόσοφον, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐπροσβλήθη ἀπὸ ἄλλην παρὰ τὴν φθειρίασιν ἀσθένειαν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Αἰλιανὸς, τοῦ ὁποίου τὴν μαρτυρίαν φέρομεν εἰς ἀπόδειξιν.» (1)

Ἡ γνώμη αὕτη μοὶ φαίνεται ὀρθὴ, ὡς στηριζομένη καὶ εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Αἰλιανοῦ. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ πολυπραγμονῶ ἰατρικῶς, ἀποκρούω τὴν γνώμην ἐκείνων, οἵτινες νομίζουσιν ἀνύπαρκτον τὴν πολλάκις θανατηφόρον νόσον τῆς φθειριάσεως, ὑπάγοντες αὐτὴν εἰς τὰς δερματικὰς νόσους. Ἐν τῷ τελειοτάτῳ ἰατρικῷ συγγράμματι τοῦ Nysten περιγράφεται ἰατρικῶς ἡ νόσος αὕτη ὡς πρωτότυπος καὶ ἐνίοτε ἐπιφέρουσα καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον· πολλοὶ δὲ καὶ διάσημοι ἄνδρες ἀπέθανον ἐξ αὐτῆς, οἷον ὁ Ἡρώδης, ὁ Φίλιππος ΙΙ'. βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας· ὁ δὲ Παυσανίας ἀναφέρει ὀνομαςὶ ὅτι ἐκ τῆς ἰδίας νόσου ἐξ ἧς ἀπέθανεν ὁ Σύριος Φερεκύδης ἀπέθανεν καὶ ὁ Σύλλας (2). Εἶνε δὲ ὅλως ἄχαρες νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἐκ ῥυπαρότητος καὶ πτωχίας ἐφθειρίασε καὶ ἀπέθανεν ὁ διάσημος νησιώτης, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν ὑπήγετο εἰς τὴν τάξιν τῶν μισανθρώπων καὶ ἀκοινωνήτων

---

(1) Ἱστορ. Περ. Σύρας καὶ Ἑρμουπ. σελ. 14.—Παςάβ. καὶ Αἰλιαν. ἐνθ' ἀνωτέρω.

(2) Παυσαν· ἐν Βιβλ. Ι. 20, 7.

όντων, δὲν ἠννόει τὴν ἐρημητικὴν ζωὴν οὔτε ὡς ὁ Κύων Διογένης οὔτε ὡς ὁ Συμεὼν Στυλίτης. Ἀπ' ἐναντίας· εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἦτο ἀνὴρ ἐκ τῶν πολὺ σημαινόντων, ἤ, ὅπως συνειθίζουν οἱ γράφοντες σήμερον, ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς του δείκνυται ὅτι καὶ οἰκέτας εἶχεν καὶ φίλους πολλούς, οὓς παρεκάλεσε μάλιστα νὰ ἔλθωσιν ἐπὶ τὰς Φερεκύδεω ταφάς.

Ὁ Πυθαγόρας μαθὼν ὅτι ὁ διδάσκαλός του ἐκινδύνευε ν' ἀποθάνῃ ἔσπευσε πρὸς αὐτόν· ἀλλὰ ποῦ; βεβαίως εἰς τὴν Σύρον, διότι οὐδεμία μαρτυρία ἐναντία. Ἡ τοῦ Ἀριστοξένου, μνημονευομένου παρὰ τοῦ Αἰλιανοῦ, μαρτυρία περὶ τοῦ Πυθαγόρου ἐνταφιάσαντος αὐτὸν εἰς Δῆλον δὲν ἀναιρεῖ τὴν εἰκασίαν ὅτι ἀσθενήσας εἰς Σύρον μετηνέχθη εἰς Δῆλον καὶ ἐτάφη ἐν νήσῳ ἱερᾷ μὲν διὰ τὰς θεολογικὰς παραδόσεις της, ἔνδοξος δὲ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ συγκέντρωσιν τῶν ταξειδιωτῶν, τῶν ἐμπορευομένων καὶ τῶν φιλοθρήσκων. Τὴν γνώμην ταύτην ἐκτίθησιν καὶ ὁ Ἡρακλείδης (ἐν τῇ τῶν Σατύρων βίων ἐπιτομῇ) παρὰ Διογένει Λαερτίῳ, λέγων ὅτι ὁ Πυθαγόρας μετὰ τὸν ἐν Δήλῳ ἐνταφιασμὸν τοῦ Φερεκύδους, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ἐξ ἀσιτίας. Βεβαιοτέρα εἰκασία ἁπασῶν μοὶ φαίνεται ἐκείνη καθ' ἣν ὁ Πυθαγόρας μαθὼν τὴν τελευτὴν τοῦ Φερεκύδους ἔσπευσεν εἰς Σύρον καὶ μὴ προφθάσας αὐτὸν ζῶντα ἀνεχώρησεν, ἀφ' οὗ ἐν Δήλῳ ἐνταφίασεν αὐτὸν καὶ οὕτω ἐξήγνισε τὸν σοφὸν διδάσκαλον, ὃν οἱ τότε ἱερεῖς ὡς ἄθεον καὶ ἀντιστρατευόμενον κατὰ τῆς τότε θρησκείας ὑπελάμβανον (1)

Οἱ συμπολῖται τοῦ ἐνδόξου φιλοσόφου ἐξεδήλωσαν τὸν

---

(1) Οἱ Πυθαγόρειοι ὅπως ἑδραιώσωσι τὰς ἀρχάς των εἶχον τοσοῦτον συνενωθῇ εἰς ἀδελφότητα, παραπλησίαν τῇ *Μασσονίᾳ*, ὥστε καὶ ἀκαταπόνητοι ἦσαν ἀπέναντι τῶν ἄλλων σχολῶν καὶ ταχύτερον διεσπάρησαν πανταχοῦ διαδίδοντες τὰς ἀρχάς των, αἵτινες τότε ἐφάνησαν ἀντίθετοι πρὸς τὰς θεολογικὰς τῶν ἄλλων θεωρίας.

πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν δι' ἀνδριάντος οὗ μόνον ἡ προτομὴ διεσώθη, τοιαύτη μάλιστα, οἷα παρεστάθη ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἰδίως τοῦ Jacques Gronovius (1). Ἡ προτομὴ αὕτη μετηνέχθη ἀλλαχοῦ πρὸ πολλῶν δεκαετηρίδων. Ὁ Abbé Dela Rocca συγγράφων πρὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος εἶδεν αὐτὴν καὶ τὴν ἀνεγνώρισεν, ἑπόμενος εἰς τὰς περὶ ταύτης πληροφορίας· προστίθησι δὲ τὰ ἑξῆς:

«Πράγματι ἡ προτομὴ ἥτις πρό τινων ἐτῶν εὑρέθη ἐν Σύρῳ ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς ἀρχαίας πόλεως παριστᾷ φιλόσοφον ὡραιοτάτης φυσιογνωμίας καὶ μεγαλοπρεποῦς ὕφους· καὶ τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Gronovius ἐπιβεβαιοῖ ἔτι τὴν πεποίθησιν, ἣν ἐσχημάτισα τότε ὅτι ἡ προτομὴ αὕτη παρίστα τὸν Φερεκύδην» (2) Ὁ Gronovius ἐνθουσιωδέστερον ὁμιλεῖ περὶ τοῦ φιλοσόφου λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς προτομῆς ταύτης, ἥτις κατ' αὐτὸν «παριστᾷ τὴν ὡραίαν καὶ ἀξιοσημείωτον φυσιογνωμίαν τοῦ φιλοσόφου τούτου τῆς νήσου Σύρου, τόσον ἐνδόξου διὰ τὰς πράξεις του καὶ συγγραφὰς καὶ κατέχοντος τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς του (3).

Δυστυχῶς ὅμως ἕτερόν τι μόνιμον μνημεῖον σχετικὸν πρὸς τὸν Φερεκύδην δὲν ἀνεκαλύφθη· λέγω δὲ δὲν ἀνεκαλύφθη καὶ ὄχι ὅτι δὲν ὑπῆρχε, διότι εἰκάζω ὅτι οἱ Σύριοι πολλαχῶς εἶχον ἐκδηλώσει τὸ σέβας πρὸς τὸν διασημότερον συμπολίτην των, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Δῆμος καὶ ἡ Βουλὴ Συρίων ἔστεφε χρυσῷ στεφάνῳ ἧττον διασήμους πολίτας, οἷος ὁ Ὀνήσανδρος, πολλάκις δὲ καὶ γυναῖκας, οἷα ἡ Βερενίκη, ὡς θέλομεν ἐν τοῖς κατόπιν ἰδεῖ.

Ὁ θάνατος τοῦ Φερεκύδους παρήγαγε σπουδαίαν αἴσθησιν τῷ τότε κόσμῳ. Ἐκ τῶν εἰς αὐτὸν ποιηθέντων ἐπιγραμμάτων

---

(1) Antiquitès Greques Tom. 2 fig. 37'

(2) Dela Rocca tr. sur les ab. Tom. I. ch. III.

(3) Αὐτόθι.

ὀλίγα μὲν διεσώθησαν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀρκοῦσιν ὅπως ὑποδηλώσωσι τὴν ἀξίαν ἣν σύμπασα ἡ Ἑλλὰς ἀπέδωκεν εἰς τὸν ἔνδοξον φιλόσοφον τῆς Σύρου. Δικαίως δὲ κατὰ τὸν Δοῦριν ἐποιήθη τὸ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ διασωθὲν εἰς Φερεκύδην ἐπίγραμμα:

Τῆς σοφίας πάσης ἐν ἐμοὶ τέλος· ἢν δέ τι πλεῖον
Πυθαγόρῃ τῷ 'μῷ λέγε τοῦθ' ὅπερ πρῶτος ἁπάντων
Ἐστὶν ἀν' Ἑλλάδα γῆν. Οὐ ψεύδομαι ὧδ' ἀγορεύων.

Ἕτερον ἐπίγραμμα πρὸς αὐτὸν Ἴωνος τοῦ Χίου:

Ὣς ὁ μὲν ἠνορίῃ τε κεκασμένος ἠδὲ καὶ αἰδοῖ
καὶ φθίμενος ψυχῇ τερπνὸν ἔχει βίοτον.
Εἴπερ Πυθαγόρης ἐτύμως ὁ σοφὸς περὶ πάντων
Ἀνθρώπων γνώμας εἶδε καὶ ἐξέμαθεν.

Καὶ ἕτερον ὅπερ δύναται νὰ ἐπισφραγίσῃ τὰ περὶ Φερεκύδου, ὡς ἀξίωμα ἀξιόλογον:

Ἆρ' οὖν τοῦτ' ἆρ' ἀληθὲς
Ἦν, εἴ τις σοφός, ὄντως
Καὶ ζῶν ἐστιν ὄνησις
Χ' ὅταν μηδὲ ὑπάρχῃ (1).

(1). Διογέν. Λαέρτ. ἐν Φερεκ. — Καθ' ἣν στιγμὴν τυποῦται τὸ μέρος τοῦτο ἀναγινώσκω ἐν τῇ ἐνταῦθα ἐκδιδομένῃ ἐφημερίδι *Πανδώρᾳ* (ἀριθ. φυλ. 132) τὸ ἑξῆς εἰς Φερεκύδην ἐπίγραμμα ἐν συλλογῇ ποιημάτων *Ἰατροῦ πάρεργα* ἐπιγραφομένῃ, ἧς δὲν μνημονεύεται μὲν ὁ ποιητής, ἀλλ' ἐξ ὅσων ἥ τε ἐφημερὶς λέγει καὶ τὸ ὕφος ἐκδηλοῖ τῶν στίχων ὑποτίθεται ὅτι εἶνε ὁ ἐλλόγιμος Ἰατρὸς Κόρ. Καλλιβούρτσης. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἀναδημοσιεύω, διότι εἶνε τὸ πρῶτον εἰς τὸν Φερεκύδην ἐπίγραμμα κατὰ τοὺς νῦν χρόνους ποιηθὲν καὶ ἀνακεφαλαιοῖ ἐπιτυχῶς τὸν βίον τοῦ Φερεκύδους.

Ἐν τῇ ἀκλεεῖ τῆς Σύρου τέως κεὐτελεῖ νησῖδι
πρὸς ἀΐδιόν της κλέος, ἐγεννήθης, Φερεκύδη,

Τοιοῦτος ὁ Σύριος Φερεκύδης, ὅστις συγκεντροῖ ἐν ἑαυτῷ τὸ φωτεινότερον μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ ΣΤ' Π. Χ. αἰῶνος οὐ μόνον τῆς Σύρου, ἀλλὰ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, τέκος μὲν καὶ θρέμμα τῆς Σύρου, ἀλλὰ χάρμα καὶ δόξα ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ἡ Σύρος ἐπὶ τῶν μηδικῶν πολέμων.

Γεγονός τι διαδραματισθὲν ἐν Νάξῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε'. Π. Χ. αἰῶνος δίδει ἡμῖν νύξιν τινα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Σύρου κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Περσικῶν

ὅστις, ὡς ὁ Πλάστης ἔδω πνεῦμα εἰς τὸν χοῦν, εἰς ἕνα
λίθον ἔδως σοφωτάτου Ὡροσκόπου καὶ σὺ φρένα.
Εἰς τοῦ οὐρανοῦ τὰ ὕψη πελωρίαν χεῖρας τείνας,
ὁδομετρικὰς στηλίδας ἐκεῖ ἔστησας λιθίνας
ἐν τῇ τρίβῳ τοῦ Ἡλίου, ἀκαταμετρήτῳ τέως·
δι' ὃ ὅσον καὶ ὁ Φοῖβος λάμψει τὸ λαμπρόν σου κλέος.
Σὺ ἀθάνατον ἐγγράφως τὴν ψυχὴν ἐκφήνας πρῶτος
πρώτιστος τῶν φιλοσόφων ὡμολόγησαι εἰκότως.
Τῆς δὲ σῆς ὁ Πυθαγόρας ὑψηλῆς διψῶν σοφίας,
ἀμαθὴς ἐνώπιόν σου ἐκαθέσθη νεανίας.

— Ἕνεκα τῆς ἐκτάσεως τοῦ μέρος τούτου τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πληθύος τῆς κατόπιν ἐρχομένης ὕλης περιωρισθεὶς εἰς τὴν καθαρὰν τοῦ Φερεκύδους βιογραφίαν, ἐξώρισα πολὺ μέρος σχετικῆς πρὸς τὸν Φερεκύδην καὶ τὴν φιλοσοφίαν του ὕλης, οἷον περὶ τῆς καταστάσεως τῆς φιλοσοφίας κατὰ τὸ ΣΤ' Π. Χ. αἰῶνα, περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐπιστήμης ἐπί τε τῆς Ἰωνικῆς καὶ Πυθαγορείου σχολῆς, κλπ. φρονῶ δὲ ὅτι διὰ τὴν παρέλειψιν αὐτῶν, δὲν ἡμάρτησα ποσῶς, διότι δὲν λησμονῶ ὅτι γράφω ἐνταῦθα μόνον τὴν ἱστορίαν τῆς Σύρου.

πολέμων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶνε ἀξιοσημείωτον καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἑλλήνων, διότι τοῦτο ἦτο τὸ προανάκρουσμα τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἰωνικῆς φυλῆς.

Ἡ Νάξος κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἦτο νῆσος ἀξία λόγου ἔχουσα πολλοὺς μὲν κατοίκους, ἀξιόλογον στόλον καὶ ὀκτακισχιλίους ὁπλίτας, ὅσον δηλαδὴ στρατὸν σύμπασα ἡ ἐλευθέρα νῦν Ἑλλάς. Ἡ Νάξος καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες ἦσαν ἀνεξάρτητοι. Αἱ Ἀθῆναι δὲν εἶχον ἔτι ἀπορροφήσει περὶ ἑαυτὰς τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἡγεμονεύοντος τοῦ Πεισιστράτου. Ἑκάστη τῶν Κυκλάδων ἐκυβερνᾶτο ὀλιγαρχικῶς. Ὁ τύραννος τῆς Νάξου Λύγδαμις, σύγχρονος τοῦ Πεισιστράτου, καθαιρεθεὶς εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν Νάξον εἰς τὸ ὀλιγαρχικὸν κόμμα, ὅπερ πολεμηθὲν ὑπὸ τοῦ Δήμου ἀπεδιώχθη τῆς Νάξου· οἱ ἐξορισθέντες ὀλιγαρχικοὶ κατέφυγον εἰς Μίλητον ζητοῦντες παρὰ τοῦ τυράννου τῆς Μιλήτου Ἀρισταγόρα βοήθειαν ὅπως ἐπαναλάβωσι τὴν ἐν Νάξῳ ἐξουσίαν. Ὁ Ἀρισταγόρας προθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ἔκρινε καλὸν νὰ καλέσῃ βοηθὸν τὸν Σατράπην τῶν Σάρδεων καὶ τῆς δυτικῆς μικρᾶς Ἀσίας Ἀρταφέρνην, ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου.

Ὁ Ἀρταφέρνης συνεφώνησε μὲν μετὰ τοῦ Ἀρισταγόρα νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν ὀλιγαρχίαν ἐν Νάξῳ, ἐπαναφέρων τοὺς ἐξορίστους Ναξίους, ὑπέτρεφε δὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἔμελλεν διὰ τούτου νὰ καταχτήσῃ καὶ τὴν Νάξον καὶ τὰς λοιπὰς Κυκλάδας. Ὁ Δαρεῖος εὑρέθη σύμφωνος καὶ μετὰ ἓν ἔτος μεγάλη στρατιὰ πεζικὴ καὶ ναυτικὴ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πέρσου Μεγαβάτου ἀπέπλευσεν ἐπὶ τὴν Νάξον μετὰ τοῦ Ἀρισταγόρα καὶ τῶν φυγάδων Ναξίων. Φθάντες ἔξωθεν τῆς Νάξου περιπλέκονται εἰς ἔριδά τινα ὁ Ἀρισταγόρας καὶ ὁ Μεγαβάτης· οὗτος θέλων νὰ καταστρέψῃ τὰ σχέδια τοῦ Ἀρισταγόρα, παραγγέλλει εἰς τοὺς Ναξίους ὅτι κινδυνεύουσιν. Οἱ Νάξιοι παρασκευάζονται εἰς πόλεμον, φθάνει ὁ στόλος τοῦ Μεγαβάτου, πολιορκεῖ αὐτοὺς τέσσαρας ὅλους μῆνας καὶ ἐπὶ τέλους ἀναγκάζεται νὰ ἐπανέλθῃ

ἄπρακτος εἰς Ἰωνίαν, κτίσας μόνον πύργον τινα ἐν Νάξῳ, ἔνθα ἐγκατέστησεν τοὺς φυγάδας Ναξίους, οὓς καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς ὡς ἐν φρουρίῳ.

Τοῦτο ἐδείνωσε τὰ πράγματα. Ὁ Ἀρισταγόρας μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ τὰ ἔξοδα τοῦ ματαίου τούτου πολέμου, θέλων δὲ νὰ δεσπόσῃ ἔτι ἐν Ἰωνίᾳ, συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ πενθεροῦ του Ἱστιαίου καὶ παρασκευάζει γενικὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰώνων κατὰ τῶν Περσῶν. Ὁ κατὰ τῆς Νάξου στόλος τῶν Περσῶν παρέμενεν ἔτι ἐν Μυοῦντι. Οἱ ναῦται παρακινηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἱστιαίου καὶ Ἀρισταγόρα στασιάζουσι κατὰ τῶν Περσῶν καὶ οὕτω ἐκρήγνυται ἡ σπουδαία ἐκείνη ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων ἡ καταδικασθεῖσα μὲν ὡς ἀσύνετος ὑπὸ τοῦ Ἑκαταίου καὶ πολλῶν κριτικῶν ἱστορικῶν οὐχ ἧττον συντελέσασα εἰς τὸ νὰ διασπασθῇ ἡ δουλικὴ σχέσις τῶν Ἰώνων μετὰ τῶν Περσῶν καὶ οὕτω νὰ ἐπέλθῃ τὸ κατὰ Περσῶν μῖσος, κατόπιν δὲ οἱ Περσικοὶ πόλεμοι, οἵτινες ὅσην καταστροφὴν προυξένησαν τῇ Περσίᾳ, τοσαύτην δόξαν περιεποιήσαντο τῇ Ἑλλάδι (1).

Ἐξέθεσα λεπτομερέστερον τὸ ἐν Νάξῳ διαδραματισθὲν πραξικόπημα τῶν ὀλιγαρχικῶν, διότι ἐκ τούτου δύναταί τις νὰ λάβῃ τινα ἰδέαν τῆς καταστάσεως τῶν Κυκλάδων κατ' ἐκεῖνον τὸν αἰῶνα.

Δεσπόζουσα φυλὴ ἐν ταῖς νήσοις ταύταις ἦτο πλέον ἡ Ἰωνική. Μάλιστα οἱ Σύριοι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐρρέθη, ἀπὸ πολλῶν ἤδη χρόνων ἐθεωροῦντο Ἴωνες καὶ αὐτὸς ὁ Θαλῆς ἐν τῇ πρὸς τὸν Φερεκύδην ἐπιστολῇ του ὀνομάζει τὸν Φερεκύδην Ἴωνα, καὶ ἡ λαλουμένη γλῶσσα διετήρει τοὺς ἰωνικοὺς τύπους, ὡς περὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὕφους τοῦ Φερεκύδους ἔκρινον, οἱ γραμματικοὶ Ἀπολλώνιος καὶ Ἡρωδιανός (2).

---

(1) Ὁ Ἡρόδοτος λεπτομερῶς ἱστορεῖ ταῦτα— Βλέπ. Παπαρ. ἱστορ. Ἑλ. Ἔθν. Τομ. Α'· σελ. 345.

(2) Ἴδε τὸ Κεφάλ. Φερεκύδης ὁ Σύριος.

Ἐκ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος τῆς Νάξου κατ' αὐτὸν τὸν αἰῶνα δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν καὶ τὸ τῆς Σύρου· διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱ νῆσοι πᾶσαι ἔμεινον ἔτι ἀνεξάρτητοι καὶ αὐτοδιοίκητοι. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀμέσως μετὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τὸ πολίτευμα οὐ μόνον τῆς Σύρου ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν Κυκλάδων ἀφωμοιώθη πρὸς τὸ τῶν Ἀθηνῶν, διότι ἐν ταῖς ψηφίσμασιν, ἃ θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς κατόπιν, διατηροῦνται οἱ τύποι οἱ φαινόμενοι ἐν τοῖς ψηφίσμασιν τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, καὶ οὐ μόνον φαίνεταί τις ἀφομοίωσις ὡς πρὸς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν πρυτάνεων καὶ τὰς πανηγύρεις καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰς ἐν τῷ θεάτρῳ στέψεις διασήμων πολιτῶν.

Πληροφορίαν λεπτομερῆ περὶ τῆς κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα καταστάσεως τῆς Σύρου δὲν εὗρον οὐδαμοῦ, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐκ τῶν νήσων ἡ Νάξος ἀπερρόφησε τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἰσχυρὰ νῆσος καὶ τὴν τῶν Περσῶν ὡς εὔφορος.

Ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις ἔλαβε τέλος οὐχὶ τοσοῦτον εὐχάριστον διὰ τοὺς Ἴωνας· διότι ἁλωθείσης τῆς Μιλήτου ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐν ἔτει 496 ἢ 495 πρὸ Χριστοῦ κατέπεσεν ἡ δύναμις τῶν Ἰώνων ἐπί τινα χρόνον, ἐστεροῦντο δὲ αἱ ἰωνικαὶ πόλεις μιᾶς ἰσχυρᾶς προστάτιδος. Φοινικικοὶ στόλοι ἤρχισαν ἐνοχλοῦντες τὰς νήσους καὶ βαθμηδὸν ἀνεπτύσσετο σφοδρὸν μῖσος κατὰ τῶν Περσῶν ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ κατέστησεν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τοὺς τοσοῦτον ἐνδόξους διὰ τὴν Ἑλλάδα Περσικοὺς πολέμους, ὧν τοσοῦτον ἀστείως ἠρνήθη τὴν ἱστορικότητα ὁ ἄλλοτε πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐν Ἀθήναις Cobineau.

Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ εἰς τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων μεγίστη συμμετοχὴ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ὡς προστατεύοντες τὴν Ἰωνίαν, ἀποικίαν αὐτῶν, υἱοθέτησαν πρῶτοι τὸ κατὰ Περσῶν μῖσος καὶ ἠρίστευσαν εἰς τὰς κατ' αὐτῶν μάχας.

Ἀλλ' ἐν ἔτει 490 πρὸ Χριστοῦ αἱ νῆσοι, ἐν αἷς καὶ ἡ Σύρος, ἀπώλεσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν, ὑποταχθεῖσαι εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Περσῶν.

Οἱ Νάξιοι τοῦ ἔτους τούτου δὲν ἦσαν οἱ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀντισταθέντες ἐπὶ τέσσαρας μῆνας κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Μεγαβάτην Περσῶν, ἀλλὰ δειλιάσαντες ἀφῆκαν τὴν πόλιν αὐτῶν ἔρημον, ἣν ἐνέπρησαν θηριωδῶς οἱ Πέρσαι. Ἡ πτῶσις τῆς Νάξου συνεπήνεγκε τὴν πτῶσιν τῶν λοιπῶν νήσων, αἵτινες ὑποτασσόμενοι εἰς τοὺς Πέρσας, παρέδιδον αὐτοῖς ὁμήρους πίστεως καὶ ἄνδρας πρὸς πόλεμον. Τότε ὑπετάχθη καὶ ἡ Σύρος εἰς τοὺς Πέρσας· ἐξάγω δὲ τοῦτο ἐκ τῆς πληροφορίας ὅτι μόνη ἡ Δῆλος ἐκ πασῶν τῶν Κυκλάδων (1) εἶχε μείνει ἐλευθέρα, ὡς ἱερὰ νῆσος.

Τινὲς τῶν Κυκλάδων μεθεῖξαν τῶν Περσικῶν πολέμων. μάλιστα ἡ Πάρος, προσενεγκοῦσα μίαν τριήρη εἰς τοὺς Πέρσας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, παρ' ὀλίγον νὰ πάθῃ χείριστα ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου, ὅστις τιμωρῶν αὐτὴν κατόπιν ἐπῆλθεν μὲ ἑβδομήκοντα πλοῖα καὶ ἐζήτει ἑκατὸν τάλαντα λόγῳ τιμωρίας. Καὶ τὸ μὲν σχέδιόν του δὲν ἐπραγματοποιήθη ἕνεκα ἀπροόπτου τινος συμβάντος — ἕνεκα φανείσης τινος πυρκαϊᾶς φοβερᾶς εἰς τὰ δάση τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἧσπερ ἡ λάμψις ἔφθασε μέχρι Πάρου, φοβίσασα αὐτὸν ὥς τις κακὸς οἰωνός — ὁ δὲ Μιλτιάδης πληγωθεὶς τὸν μηρὸν κατά τινα ἐν Πάρῳ μάχην καὶ εἰσαχθεὶς εἰς δίκην ὡς λύσας τὴν πολιορκίαν τῆς Πάρου χάριν εἰς τὰ περσικὰ δῶρα καὶ χρήματα, ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ κατὰ τὸ 481.

Ἐνταῦθα ἠναγκάσθη, ἵνα προσάξω τινα ἱστορικὰ συμπε-

(1) Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρχισαν διακρινόμεναι κυρίως διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου αἱ σημεριναὶ νῆσοι τῶν Κυκλάδων, ὧν τινες κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἀπετέλουν μέρος τῶν Σποράδων, ἐν αἷς καὶ ἡ Θήρα· ἰδοὺ ὁ λόγος δι' ὃν ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τῆς παρούσης ἱστορίας ἀπαριθμῶν τὰς Κυκλάδας, δὲν προσέθηκα ἐκεῖ τὴν Θήραν.

ράσματα περὶ Σύρου, ν' ἀναφέρω σχετικά τινα πρὸς τοὺς μηδικοὺς πολέμους συμβάντα ἐν ταῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων. Πρῶται αἱ νῆσοι ἔδωκαν γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τὸν ζητήσαντα πρὸς ἔνδειξιν ὑποταγῆς Πέρσην μονάρχην, τινὲς μάλιστα παρέσχον καὶ πλοῖα ἅτινα ὅλα ἦσαν δεκαεπτά. Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει τις εἴδησις περὶ μεθέξεως ἢ μὴ τῆς Σύρου, ἐν ᾧ τῶν ἄλλων μνημονεύονται τὰ ὀνόματα, μάλιστα διεσώθη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πλοιάρχου μιᾶς Τηνίας τριήρους Παναιτίου Σωσιμένους, ἥτις παρευρεθεῖσα ἐν Σαλαμῖνι ηὐτομόλησεν ἀπὸ τῶν Περσῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας (1). Καὶ ἑτέρου δὲ νησιώτου παρευρεθέντος μὲ πλοῖον Νάξιον ἐν Σαλαμῖνι διέσωσεν ἡ ἱστορία τὸ ὄνομα καὶ ὕμνησεν ἡ ποίησις τὸ τοῦ Ναξίου Δημοκρίτου (2), ὅστις τρίτος ἤνοιξε τὴν μάχην.

Μὴ ἔχων ν' ἀναφέρω τι ἐνταῦθα περὶ τῶν Συρίων, προστίθημι μόνον ὅτι ἡ Περσικὴ τῶν Κυκλάδων κατάκτησις δὲν διήρκεσε μακρὸν χρόνον, διότι ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος καταδιώκων τὸν ἡττηθέντα Περσικὸν διῆλθε διὰ τῶν Κυκλάδων, ἐκδιώκων μὲν ἐκεῖθεν ὅσους εὕρισκεν Πέρσας, καθυποτάσσων δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ κράτος τῶν ἡγεμονευόντων τῆς Ἑλλάδος Ἀθηναίων (480 Π. Χ.).

---

(1) Ὁ Τήνιος οὗτος πλοίαρχος μάρτυς ὢν τῶν στρατηγημάτων τοῦ Θεμιστοκλέους παρὰ τῷ Πέρσῃ μονάρχῃ, αὐτομολήσας εἰς τοὺς Ἕλληνας, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτοι θορυβωδῶς συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ σχεδίου τῆς μάχης, συνετέλεσε τὰ μέγιστα διὰ τῆς μαρτυρίας εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν. (Ἴδε λεπτομερ. παρὰ Ἡροδότ. — Παπαρ. Ἱστ. Ἑλ. Ἔθνους Τόμ. Α. σ. 459).

(2) Ὁ ποιητὴς Σιμωνίδης ἐποίησε ταῦτα περὶ τοῦ θριαμβεύσαντος τούτου Ναξίου.

Δημόκριτος τρίτος ἦρξε μάχης, ὅτε παρ' Σαλαμῖνα
Ἕλληνες Μήδοις σύμβαλον ἐν πελάγει·
πέντε δὲ νῆας ἕλεν δηΐων, ἕκτην δ' ὑπὸ χεῖρα
ῥύσατο βαρβαρικὴν Δωρίδ' ἁλισκομένην.

Ὁ Θεμιστοκλῆς εὑρισκόμενος εἰς Ἄνδρον μετὰ τοῦ στόλου ἔστειλε πλοῖα καὶ ὁπλίτας εἰς τὰς πέριξ νήσους φορολογῶν καὶ τιμωρῶν ἐκείνας ἐξ αὐτῶν, ὅσαι εἶχον συνταχθῇ μετὰ τῶν πολεμίων. Ἀπὸ τοῦδε αἱ νῆσοι, ἐν αἷς καὶ ἡ Σύρος, ἦσαν πάλιν ἐλεύθεραι.

Ἕνεκα τῆς Δήλου εἰς ἣν συνεκεντροῦντο συνεχῶς οἱ στόλοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἕνεκα τῆς Νάξου ἥτις ἦτο νῆσος πολυσήμαντος διὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ τοὺς ὁπλίτας, τὸ Αἰγαῖον πέλαγος εἶχεν ἐξασφαλισθῇ ἐπί τινα χρόνον ἀπὸ τῶν περσικῶν καὶ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν (1). Οἱ νησιῶται καὶ πάλιν μετέσ-

---

(1) Τῆς Δήλου ὁ λιμὴν ἦτο μεγάλης τεχνητῆς χωρητικότητος διότι ἐκτὸς τοῦ Λεωτυχίδου σταθμεύσαντος αὐτόθι μετὰ 110 πλοίων ἐν ἔτει 479 Π. Χ. καὶ ἄλλοι στόλοι παρεχείμασαν ἐν αὐτῇ. — Σημειωτέον ὅτι ἐκ τῶν Κυκλάδων ἀναφέρονται ὀνομαστὶ ὡς λαβοῦσαι μέρος εἰς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον αἱ ἑξῆς νῆσοι :

Ἡ Κέως πέμψασα εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν δύο τριήρεις καὶ δύο πεντηκοντόρους (Ἡροδ. Βιβ. 8. κεφ. Ι. 46)· ἔμεινεν δὲ ἀείποτε σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ Κύθνος παρέσχε μίαν ναῦν καὶ μίαν πεντηκόντορον κατὰ τῶν Περσῶν· σύμμαχος καὶ φόρου ὑποτελὴς τοῖς Ἀθηναίοις (Ἡρόδ. Βιβ. 8. κ. 46. Δημοσθ. περὶ συντάξ. σ. 176).

Ἡ Σέριφος προσέφερε μίαν πεντηκόντορον (Αὐτόθι κεφ. 46).

Ἡ Ἄνδρος ἐγένετο ὑποτελὴς καὶ αὕτη τῶν Ἀθηναίων.

Καὶ ἡ Τῆνος μετέσχε τοῦ πολέμου κατὰ Περσῶν καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸ ἀνατεθὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐπίγραμμα τῶν μετασχόντων.

Ἡ Νάξος μετέσχε καὶ ναυτικῶς καὶ κατὰ ξηρὰν ἐν Πλαταιαῖς (Διοδ. Σικ. Βιβ. 5. κεφ. 52) καὶ ὑπετάχθη τοῖς Ἀθηναίοις.

Ἡ Πάρος ἔστειλε μίαν ναῦν καὶ ἐγένετο κατόπιν ὑποτελὴς ἀποτίουσα φόρον τοῖς Ἀθηναίοις.

Ἡ Μῆλος καὶ *ἡ Θήρα* δὲν μετέσχον τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων (Θουκ. Βιβ. 2. κεφ. 9). Ἀλλ' ἡ *Μῆλος* ἀπέστειλεν εἰς Σαλαμῖνα δύο πεντηκοντόρους καὶ ἔπειτα μὴ θέλουσα νὰ ὑποκύψῃ τῇ συμ-

χον τοῦ ἐν ἔτει 478 ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Παυσανίαν κατὰ Περσῶν πολέμου. Γνωστὸν δ' ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ὁ Παυσανίας οὗτος ἀπὸ Σπαρτιάτου εἰς σατράπην μεταβληθεὶς ἐπετάχυνε μὲν τὴν πτῶσίν του, ἠνάγκασε δὲ διὰ τῆς διαγωγῆς του τοὺς Ἴωνας καὶ πολλοὺς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων νὰ συμπαθήσωσι καὶ προσκολληθῶσι μᾶλλον τοῖς Ἀθηναίοις.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης περιελθούσης τῆς ναυτικῆς τῶν Ἑλλήνων δυνάμεως εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, οὗτοι ἤρχισαν ἔχοντες συμμάχους μὲν κατὰ λέξιν, ὑποχειρίους δὲ κατ' οὐσίαν τὰς νήσους, ἐν αἷς καὶ τὴν Σύρον, ὡς θέλομεν ἀμέσως ἰδεῖ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Σπαρτιάτου Παυσανίου, ἀποτυχὼν καὶ ὁ διάδοχός του Δόρκις νὰ συγκρατήσῃ τὴν ναυαρχίαν τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπανῆλθεν εἰς Σπάρτην. Ἔκτοτε ἀποχωρησάντων τῶν Πελοποννησίων, ἀνέλαβον τὸν ἐξωτερικὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν νησιωτῶν, θέλοντες νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἐντελῶς τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ πάσης νεωτέρας περσικῆς ἐπιδρομῆς.

Τότε συνελθόντες οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ νησιῶται διωργάνωσαν τὰ τῆς κοινῆς συμμαχίας, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Σύρος.

μαχίᾳ τῶν Ἀθηναίων ἦλθεν εἰς πόλεμον ἕως οὗ ὑπετάχθη εἰς αὐτοὺς μὲ μεγάλας ζημίας.

Ἡ Σίφνος παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι κατὰ Περσῶν μάχην μὲ μίαν πεντηκόντορον. Αὗται ἀναφέρονται ὡς μετασχοῦσαι τοῦ πολέμου. Βεβαίως ὅμως καὶ αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες οὐ μόνον μετέσχον ἀλλὰ καὶ περιῆλθον, ὡς φόρου ὑποτελεῖς τοῖς Ἀθηναίοις, ἀλλὰ δὲν ἐμνημονεύθησαν πᾶσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ἡ Σύρος σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποχωρησάντων τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν λοιπῶν Πελοποννησίων, ὠφελήθησαν τῆς εὐκαιρίας ὅπως ἐγείρωσι μὲν τοὺς νησιώτας καί τινας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἰς ἐξακολούθησιν τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου, διὰ δὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ συμμαχίας περιποιήσωσιν εἰς ἑαυτοὺς μεγάλην δύναμιν, ἀναδεικνύμενοι αὐτοὶ ἡγεμόνες.

Δύο ἄνδρες διεῖπον τότε τὴν πολιτικὴν τῶν Ἀθηναίων ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης. Εἷς ἐκ τῶν δύο ἔμελλε ν' ἀναλάβη τὴν ἡγεμονίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξετίμων μὲν τὸν Θεμιστοκλέα, ὃν καὶ σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος ἀνεκήρυττον, ἀλλ' εἶχον ὑπονοίας ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος ὡς φιλοχρήματος, ἐνδεχόμενον νὰ παρεξέκλινε τῆς εὐθείας ὁδοῦ διαχειριζόμενος τοσαῦτα χρήματα τῶν συμμάχων πόλεων· διὸ ἀνέθηκεν τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὸν Ἀριστείδην, τὸν δίκαιον ἐπικληθέντα, ἐπίθετον ὅπερ κολακεύει μὲν τοὺς Ἀθηναίους τούτους, ἀλλὰ παρέχει ἀφορμὰς ὅπως πιστεύσωμεν ὅτι οἱ ἀκέραιοι καὶ δίκαιοι πολιτικοὶ ἄνδρες ἦσαν καὶ τότε σπάνιοι καὶ ἔπρεπέ τις νὰ ἦνε Ἀριστείδης, ἵνα δύναται νὰ ὀνομασθῇ δίκαιος.

Ὁ Ἀριστείδης συνεκρότησεν ἀμέσως κοινὴν τῶν πόλεων σύνοδον, ἥτις συνήρχετο μὲν ὁριστικῶς ἐν Δήλῳ, ἥτις ἐθεωρεῖτο ἱερὰ διὰ τοὺς νησιώτας πρὸ πάντων καὶ τοὺς Ἴωνας νῆσος, δὲν εἶχεν ὅμως ὡρισμένον χρόνον συνεδριάσεων, ἀλλ' ἐκ διαλειμμάτων συνεκροτεῖτο. Ἡ προεδρεία τῆς Συνόδου εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἔμελλον νὰ διέπωσι τὰ τῆς συμμαχίας. Κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου ἡ Σύνοδος ὥρισε τὰς εἰσφοράς, ἃς ἔμελλεν ἑκάστη πόλις νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ ταμεῖον τῶν συμμάχων· ἦτο δὲ τοσοῦτον δικαία καὶ ἀνάλογος εἰσφορὰ δι' ἑκάστην πόλιν, ὥστε ὑπὸ πάντων ἐπῃνέθη ὁ Ἀρι-

στείδης διὰ τὴν δικαίαν ταύτην διανομὴν καὶ ἀναλογίαν τῶν εἰσφορῶν. Αἱ πρῶται συνεδριάσεις ἐγένοντο τῷ 477 καὶ 478 πρὸ Χριστοῦ· πρῶται συνελθοῦσαι εἰς Δῆλον ἐπὶ τούτῳ νῆσοι ἦσαν ἡ Σάμος, Χίος, Λέσβος, Τένεδος, Ῥόδος, Κῶς· ἀναφέρονται δὲ μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ αἱ πόλεις τοῦ Βυζαντίου, τῆς Μιλήτου, καὶ αἱ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου Σπάρταλος, Σκῶλος, Στάγειρος, Ἄκανθος, καὶ Ἄργιλος. Αἱ βαθμηδὸν συνερχόμεναι εἰς τὴν συμμαχίαν πόλεις ἦσαν ἑβδομήκοντα πέντε κατὰ τὸν Αἰσχίνην, κατὰ δὲ τὸν Διόδωρον ἑβδομήκοντα, ἐν αἷς καὶ ἡ Σύρος.

« Δὲν γνωρίζομεν, κατὰ δυστυχίαν ἀκριβῶς λέγει ὁ σοφὸς τῶν Ἑλλήνων ἱστοριογράφος (1), πῶς ὠργανίσθη κατὰ πρῶτον ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου, ἂν ἐξ ἀρχῆς ὅλαι αἱ πόλεις ἔδιδον καὶ χρήματα καὶ πλοῖα· ἂν κατ' ἔτος ἐγένετο χρῆσις τοῦ κατ' ἔτος εἰσπραττομένου φόρου, οὐδὲ τίνες ἦσαν αἱ συζητήσεις, αἱ ἀποφάσεις καὶ αἱ ἐνέργειαι τῶν ἐν Δήλῳ συνερχομένων ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων. Ἠξεύρομεν μόνον ὅτι ὁ ἐτήσιος φόρος, ὅστις τῷ 477 ἔτει ὡρίσθη εἰς 460 τάλαντα (δύο ἑκατομμύρια καὶ ἑπτακοσίας ἑξήκοντα χιλιάδας ἀττικῶν δραχμῶν), συνεποσώθη βραδύτερον, εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἰς τάλαντα 600, ὅτι ἐπί τινα ἔτη ἅπαντα τὰ μέλη τῆς συμμαχίας διετήρησαν τὴν αὐτονομίαν αὐτῶν, ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ τὰ μὲν πράγματα τῆς συμμαχίας διεξήγοντο ὑπὸ τῆς ἐν Δήλῳ συνερχομένης κοινῆς συνόδου, ἡ δὲ πόλις τῶν Ἀθηνῶν εἶχεν ἁπλῶς τὴν προεδρείαν, τὴν στρατηγίαν τῆς συμμαχίας, ὅτε ὅμως κατὰ μικρὸν ἡ προεδρεία αὕτη, ἡ στρατηγία μετεβλήθη εἰς δεσποτείαν ἢ κυριαρχίαν, αἱ πλεῖσται τῶν συμμαχίδων πόλεων ἀπέβαλον τὴν αὐτονομίαν, ἡ κοινὴ σύνοδος ἔπαυσε τοῦ νὰ συνέρχηται, τὸ ταμεῖον ἀπὸ τῆς Δήλου μετεφέρθη εἰς Ἀθήνας,

(1) Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους ὑπὸ Κ. Παπαῤῥηγοπ. τομ. Α' σ. 533.

ἡ δὲ πόλις αὕτη ἀπέβη ἀπόλυτος δέσποινα τῶν πλείστων ἐκ τῶν πόλεων ἐκείνων, ὧν κατ' ἀρχὰς ἁπλῶς προΐστατο. Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἦτο φυσικώτατον νὰ ἐπέλθῃ. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου περὶ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς ἑκάστην πόλιν ὑποχρεώσεων ἔπρεπε νὰ ἐπιτραπῇ εἴς τινα, καὶ ἐπετράπη εὐλόγως εἰς τοὺς προεδρεύοντας καὶ στρατηγοῦντας Ἀθηναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, ἀνέλαβον τὴν εἴσπραξιν τοῦ φόρου ἑκάστης πόλεως, ἀναθέντες τὸ ἔργον τοῦτο εἰς ὑπαλλήλους, ὀνομασθέντας Ἑλληνοταμίας, καὶ προσέτι ἐφρόντιζον ὥστε ἑκάστη πόλις νὰ παρέχῃ τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτῇ μερίδα πλοίων καὶ ἀνδρῶν».

Ἐὰν ὅμως περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῶν συνεδριάσεων ἐλλείπουσιν εἰδήσεις ἀκριβεῖς, ὁ σκοπὸς οὐχ' ἧττον διεφάνη σαφῶς· περιωρίζετο δὲ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν καταδίωξιν τῆς πειρατείας, τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων ἀπὸ τῆς περσικῆς κυριαρχίας, καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐμπορικῆς ὁδοῦ μεταξὺ Εὐξείνου καὶ Αἰγαίου. Οἱ Πέρσαι καίτοι ἐκδιωχθέντες τῆς Ἑλλάδος κατεῖχον ἔτι μέρη τινα τῆς Θράκης καὶ εἶχον συνεννοήσεις μέ τινας τῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων. Ὥστε ἡ συμμαχία αὕτη ἦτο ὠφελιμωτάτη μὲν δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ἀπέβη ὅμως ἐπὶ τέλους τὸ ὅπλον τῆς φοβερᾶς δυνάμεως καὶ ἀκμῆς τῶν Ἀθηναίων.

Ταῦτα προέταξα ἐνταῦθα, ἵνα ὑπενθυμίσω τὰ τῆς συμμαχίας ταύτης, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Σύρος, ἧς ἐν μὲν τῷ ψηφίσματι τῷ ἀναγράψαντι τὰς συμμαχίδας πόλεις δὲν περιεσώθη τὸ ὄνομα, διότι οὔτε τὸ ὅλον ψήφισμα ἀνεκαλύφθη, περιεσώθη ὅμως ἐν ἑτέρῳ ψηφίσματι, ἀνευρεθέντι ἐν Παρθενῶνι (1).

(1) Τὸ περὶ ταύτης τῆς συμμαχίας ψήφισμα τῶν Ἀθηναίων ἐψηφίσθη ἐπὶ Ναυσινίκου Ἄρχοντος (Ὀλυμ.π. 140, 3. ἤτοι) τὸ 378 Π.Χ. (Διόδωρ. Σικελιώτης Βιβλιοθ. 15. 27) (*Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι ἀνακαλυφθεῖσαι* καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχ. Συλλόγου ἐν Ἀθήναις

Τὸ ἐν Δήλῳ ταμεῖον τῆς συνόδου τῶν συμμάχων πόλεων ἀνέγραφεν ἐν λιθίναις ἐπιγράμμασι τὰς ἐτησίας εἰσφορὰς τῶν

1851). Περὶ δὲ τῆς συμμαχίας καὶ τοῦ ψηφίσματος ταῦτα λέγει ὁ Διόδωρος « Τῶν Λακεδαιμονίων ἐπτωκότων περὶ τὰς Θήβας . . . , Ἀθηναῖοι πρέσβεις τοὺς ἀξιολογωτάτους τῶν παρ' αὐτοῖς ἐξέπεμψαν ἐπὶ τὰς ὑπὸ τοῖς Λακεδαιμονίοις τεταγμένας πόλεις, παρακαλοῦντες ἀντέχεσθαι τῆς κοινῆς ἐλευθερίας. Οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι διὰ τὸ μέγεθος τῆς περὶ αὐτοὺς δυνάμεως ὑπεροπτικῶς καὶ βαρέως ἦρχον τῶν ὑποτεταγμένων, διόπερ πολλοὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένων ἀπέκλιναν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Πρῶτοι δὲ πρὸς τὴν ἀπόστασιν ὑπήκουσαν Χῖοι καὶ Βυζάντιοι, μετὰ τούτους Ῥόδιοι καὶ Μυτιληναῖοι καὶ τῶν ἄλλων τινὲς νησιωτῶν. Ἀεὶ δὲ μᾶλλον αὐξομένης τῆς τῶν Ἑλλήνων ὁργῆς πολλαὶ πόλεις προσέθεντο τοῖς Ἀθηναίοις. Ὁ δὲ δῆμος μετεωρισθεὶς ἐπὶ τῇ τῶν συμμάχων εὐνοίᾳ, κοινὸν συνέδριον ἁπάντων τῶν συμμάχων συγκατέστησαν καὶ συνέδρους ἀπέδειξαν ἑκάστης πόλεως. Ἐτάχθη δὲ ἀπὸ τῆς κοινῆς γνώμης, τὸ μὲν συνέδριον ἐν ταῖς Ἀθήναις συνεδρεύειν, πόλιν δ' ἐπίσης καὶ μεγάλην καὶ μικρὰν μιᾶς ψήφου κυρίαν εἶναι· πάσας δὲ ὑπάρχειν αὐτονόμους, ἡγεμόσι χρωμένας Ἀθηναίοις» (Διόδωρ. Βιβλ. 15, 27). «Προσελάβοντο δὲ καὶ τοὺς Θηβαίους ἐπὶ τὸ κοινὸν συνέδριον ἐπὶ τοῖς ἴσοις πᾶσιν. Ἐψηφίσαντο δὲ καὶ τὰς γενομένας κληρουχίας ἀποκαταστῆσαι τοῖς πρότερον κυρίοις γεγόνασι καὶ νόμον ἔθεντο μηδένα τῶν Ἀθηναίων γεωργεῖν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς (Αὐτόθι 15, 30).

Τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς συμμαχίας συνέβη κατὰ Διόδωρον ἐπὶ Καλλίου ἄρχοντος (Ολ. 100, 4). Κατὰ δὲ τὸν Βοίκχιον ἓν ἔτος πρὶν ἤτοι ἐπὶ ἄρχοντος Ναυσινίκου (Staatshaush. der Ath. II. σελ. 22)

Ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ ἀνεγράφησαν ἅπασαι αἱ σύμμαχοι πόλεις τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες ἦσαν κατὰ τὸν Αἰσχίνην (περὶ Παραπρεσ. §. 70 ἐκδ. Bckk.) ἑβδομήκοντα πέντε, κατὰ δὲ τὸν Διόδωρ. ἑβδομήκοντα.

Ἡ στήλη τοῦ ψηφίσματος ἀνευρέθη κατὰ τὸ 1851 ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ποικίλης λεγομένης Στοᾶς (Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, ἐν Ἀθήναις 1851 σελ. 8.) ἀλλὰ συντετριμμένη εἰς 80 τεμάχια, εἰς ἃ προσετέθησαν κατόπιν 11. Συγκολληθέντων τῶν τεμαχίων ἐγεινε

συμμάχων. Ἐν ἑνί τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων ἀνευρεθέντι ἐν τῷ ναῷ τοῦ Παρθενῶνος ἐν ἔτει 1839 ἀναφέρεται ὀνομαστὶ

γνωστὸν ὅτι ἦτο τὸ ψήφισμα τοῦτο. μάλιστα ἐδημοσιεύθη τότε ἐν τῷ ἀνωτέρῳ φυλλαδίῳ (Ἐπιγρ. Ἀνέκδ.). Ἐπειδὴ δὲ ἕνεκα ἐλλείψεως χώρου δὲν δύναμαι νὰ τὸ ἀναδημοσιεύσω καὶ ἐνταῦθα ὁλόκληρον σημειῶ τοῦτο μόνον, ὅτι ἐνῷ κατὰ τὰς ἀρχαίας μαρτυρίας (Διόδ. ἐνθ' ἀνωτ.— Αἰσχίν ἐνθ' ἀνωτέρω) αἱ σύμμαχοι πόλεις ἦσαν ἑβδομήκοντα ἢ 75 τὸ ἀνευρεθὲν μέρος τοῦ ψηφίσματος δὲν ἀναφέρει εἰμὴ τριάκοντα καὶ ἐννέα, σβεσθέντων τῶν λοιπῶν γραμμάτων ἢ ἀπολεσθέντων τῶν τεμαχίων. Μεταξὺ τῶν ἀναγινωσκομένων 39 πόλεων ἐσώθησαν τὰ ὀνόματα τινῶν νησιωτῶν, οἷον Ἀνδρίων, Τηνίων, Μυκονίων Ἀμοργίων (Ἀμοργίνων), Σιφνίων, Σικηνητῶν καὶ Παρίων. Τῶν λοιπῶν Κυκλάδων νήσων, καὶ τῆς Σύρου τὰ ὀνόματα, δὲν ἐσώθησαν εἰς τὰ εὑρεθέντα τεμάχια τοῦ ψηφίσματος. Ἀλλ' εἰς τ' ἀνακαλυφθέντα τεμάχια δὲν ἀναγινώσκονται εἰμὴ 39 πόλεων, ὥστε ἄλλων 35 πόλεων τὰ γράμματα κεῖνται εἰς τὰ μήπω ἀνακαλυφθέντα τεμάχια τοῦ ψηφίσματος, ἅτινα ἤθελον συμπληρώσει τὸ ὅλον ψήφισμα, ὅπερ ἑδραίωσε τὴν πολυχρόνιον ἐκείνην συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, ἥτις ἐμόρφωσε καὶ ἐπροστάτευσεν ἐπὶ πολὺ τὰς συμμάχους πόλεις, καὶ τὰς νήσους ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ Σύρος.

Ἄξιοι μνείας οἱ ἑξῆς στίχοι τοῦ ψηφίσματος τοῦ ψηφισθέντος ὑπὸ τῶν συμμαχίδων πόλεων καταχωρούμενοι ὡς ἔχουσιν:

Ἐὰν δέ τι
ς (ἴη) ἐπὶ πολέμῳ ἐ[πι] τ(ὸς) ποιησαμένος
τὴν συμμαχίαν ἢ κατὰ (γῆ)ν ἢ κατὰ θάλαττα
ν βοηθεῖν Ἀθηναίους καὶ τὸς συμμάχος
τούτους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλαττα
ν παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν. Ἐὰν δέ τ
ις εἴπη ἢ ἐπιψηφίση ἢ ἄρχων ἢ ἰδιώτη-
ς παρὰ τό δέ τὸ ψήφισμα ὡς λύειν τ(ι ἐκ)τ
ῶν ἐν τῷ δὲ τῷ ψηφίσματι εἰρημέν(ων, ὑ)
παρχέτω μὲν αὐτῷ ἀτίμῳ εἶναι καὶ τὰ
κτ(ήμα(τα αὐτ) ο Δημόσια ἔστω καὶ τῆς (θεᾶ

οὐ μόνον ἡ Σύρος ὡς σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτῆς Πριηνέως, ὅστις φαίνεται ἦτο Ἴων ἐγκατεστημένος ἐν Σύρῳ. Αἱ σχετικαὶ λέξεις τοῦ ψηφίσματος:

ΑΙΔΕ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΑΠ
[Ε]ΔΟΣΑΝ ΤΟΝ ΓΙΓΝΟ[ΜΕΝΟΝ] ΤΟΚΟΝ ΜΥΚΟΝΙΟΙ
ΣΥΡΙΟΙ ΣΙΦΝΙΟΙ ΧΗΗΗΔΔ. ΣΕΡΙΦΙΟΙ... ΚΑΙ ΤΗΝΙΟΙ κλπ.

καὶ κατωτέρω

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΟΥ (ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΠΟ)ΛΕΩΝ
ΤΟΚΟΥ ΑΠΕΔΟΣΑΝ
ΠΡΙΗΝΕΥΣ ΣΥΡΙΟΣ ΥΠΕΡ....... (1)

τ)ρ ἐπιδ(ὲ κα) τον καὶ κρινέσθω ἐν Ἀθη(ναί-ο)ις καὶ τ)οῖς συμμάχοις, ὡς διαλύων τὴ(ν) συμμαχί(αν. Ζημιόντων δὲ αὐτὸν θανάτῳ ἢ φυγῇ, ὅ που) Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι κρατῶσι (ὅς ἂν)δε θανάτῳ τιμηθῇ, μὴ ταφήτω ἐν τῇ (Ἀττικῇ μηδὲ ἐν τῇ τῶν συμμάχων. Τὸ δ(ὲ ψήφι)σμα τό δε ὁ γραμματεὺς ὁ τῆς βολῆ(ς) (ἀναγρ)αψάτω ἐν στήλῃ λιθίνῃ καὶ καταθέ(τω) παρὰ τὸν Δία τὸν Ἐλευθέριον. κλπ.

(Βλέπε Ἀνεκδ. Ἐπιγραφὰς ἐν Ἀθήναις 1851).

(1) Ἰδοὺ τὸ ὅλον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης.

Ἐν Δήλῳ ἐπὶ Καλλώ(ου ἄρχοντος, ἐπὶ τῆς βουλῆς ἡ ... Λαμη)τρεὺς ἐγραμμ(άτευε, τῶδε ἔπραξαν Ἀμφικτύον)ες. Πυθογένης Α ...

Ἰδιώτης Πυθογ)ένους Ἀχαρνεύς, ἐγραμμάτευε ... Παρ(ε)λάβομεν παρὰ Ν ..... Εὐρυ(δ)ίκου Κολωνῆθεν .... Αἵδε τῶν πόλεων ἀπ(έ)δοσαν τὸν γιγνό(μενον) τόκον. Μυκόνιοι ... Σύριοι Σίφνιοι ΧΗΗΗΔΔ. *Σερίφιοι ... Κεῖοι .. Τήνιοι*

Δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθην ἀκριβῶς ν' ἀνεύρω πόσον ἐπλήρωνεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἡ Σύρος εἰς τὸ ἐν Δήλῳ ταμεῖον ὡς σύμμαχος πόλις. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε δυσεύρετον οὐ μόνον διὰ τὴν Σύρον ἀλλὰ διὰ τὰς πλείστας πόλεις, διότι κατ' ἀρχὰς ἡ εἰσφορὰ συνίστατο εἰς ἄνδρας καὶ πλοῖα, κατόπιν δὲ πολλαὶ πόλεις μὴ ἀντέχουσαι ἢ ἀποφεύγουσαι τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἐζήτησαν παρὰ τῆς συνόδου τῶν συμμάχων τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ μὴ προσφέρωσι πλοῖα καὶ ἄνδρας, ἀλλὰ χρήματα. Ἀλλὰ καὶ αἱ χρηματικαὶ εἰσφοραὶ δὲν ἔμενον πάντοτε αἱ αὐταί, διότι κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ ὅλον εἰσόδημα περιωρίζετο εἰς τετρακόσια

(Θε)ρμαῖοι ἐξ Ἰκάρου . . . Οἰναῖοι ἐξ Ἰκάρου, Πάριοι, Ἰῆται κεφάλαιον τοῦ (παρὰ τῶν πό)λεων τόκου ἀπέδοσαν Πριηνεύς, Σύριος ὑπέρ . . . .

Ισαγόρας ὑπ(έρ . . . .

. . . . . *ὑπὲρ Ὑάδου* ΔΔΙΙΙΙ

(τοῦ τόκου) ὃν εἰσεπράξαμεν

. . . . . ΠΔΠΠ. *Ἀμειψίας*

. . . . . *ὑ)πέρ Ὑψικ(λέους) οἱ δὲ τῶν ἰδιωτῶν πάν-(τα) τὸν τόκον ἀπέδ(οσαν)*

. . . . . *Κράτων* ΔΠ . . .

. . . . . ΔΠ *Ἀρίστων* ΔΠ.

. . . . . Π . . . . . . *εμώνων*

. . . . . ΗΗΗΗ

. . . . . *ης ἐν πυρί . . .*

. . . . . *τῶν φω . . . .*

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εὑρεθείσης κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1839 κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Παρθενῶνος, σημειεῖ τὰ ἑξῆς ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς ἐν τῷ συγγράμματι Antiquités Helleniques (Tom. Β'. 522) «C' est un compte rendu de la gestion des amphictyons que les Atheniens envoyaient aun temple de Delss depuis Olympias 88, 3 lorsque ayant retabli les Theories de Delus (Θουκυδίδου Γ. 104), ils se fûrent emparés de la direction, de l' entretien et du revenu du temmle».

ἑξήκοντα τάλαντα, βραδύτερον ἐπὶ Περικλέους εἰς ἑξακόσια καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, ὅτε ἡ ἀρχὴ ἐγένετο ἕρμαιον τῶν δημαγωγῶν, εἰς χίλια τριακόσια, ἤτοι περισσότερον τῶν ὀκτὼ ἑκατομμυρίων ἀττικῶν δραχμῶν. Τοῦτο εἶνε βέβαιον, ἐκ τῆς ἐπιγραφικῆς, περὶ Σύρου ὅτι μετέσχε τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων πληρώνουσα καὶ αὕτη ἀνάλογον φόρον. (1)

Ο Philippe Le Bas ἐν τῷ Itineraire (ch II. σελ. 23) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου, ὃν ἐπλήρωνον οἱ Σύριοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους. «... Les inscriptions nous en fournissent des preuves irrecusables pour les tempes de suprematie d' Atheènes et pour l'époque romaine. On apprend en effet que les habitants de Syros figuraient au nombre des tributaires qui reconnaissaient la suprematie des Atheniens et que leur quote part varia de 20 mines à I talant (Boeckh, Oeconom. pol. des Atheniens I. II. p. 736).

Ἤτοι οἱ Σύριοι ἐπλήρωνον περίπου ἓν τάλαντον, ἤτοι ἑξήκοντα μνᾶς, (6,000 ἀττικῶν δραχμῶν) εἰς τὸ ταμεῖον τῆς συμμαχίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὡς φόρον εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Πῶς περιῆλθεν ἡ Σύρος εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων, οὐχὶ πλέον ὡς σύμμαχος, συνεισφέρουσα ποσόν τι ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ σκοποῦ τῆς συμμαχίας, ἀλλ' ὡς νῆσος φόρον ὑποταγῆς τοῖς Ἀθηναίοις; Ἡ ἀπάντησις εἶνε σύντομος· καθ' ὃν τρόπον ἐγένοντο ὑποτελεῖς καὶ αἱ λοιπαὶ σύμμαχοι πόλεις, αἵτινες ἐπλήρωνον ὑπερόγκους φόρους εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἵνα ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς δαπάνας τῶν θεάτρων καὶ τῆς καλλιτεχνίας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους καὶ εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ δαπανηροῦ καὶ ὀδυνηροῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα Πελοποννησιακοῦ πολέμου. (2)

---

(1) Παραβ. Boeckh Oeconom. pol. des Atheniens TI. II. p. 736 ἔκδοσ. Β'. —Le Bas Itinevaue ch. II. σελ. 24.— La Groix îles de la Grece p. 455.—

(2). Ἐνταῦθα ἀφίνω νὰ ὁμιλήσῃ ἀνὴρ καταλληλότερος καὶ κριτικώτερος, οὗ ἡ κρίσις ἔχει τὴν αὐθεντείαν τοῦ γεγηρακότος εἰς τὴν μελέ-

Οὕτω λοιπὸν κατέστη φόρου ὑποτελὴς ἡ Σύρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους, διατηροῦσα ὅμως ἰδίαν τινα αὐτονομίαν καὶ ἐξομοιοῦσα τὸ πολίτευμά της τὸ τοπικὸν πρὸς τὸ τῶν Ἀθηναίων, ὡς θέλομεν ἐν τοῖς ἑπομένοις ἰδεῖ.

την τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. «.... πολλαὶ πόλεις θεωρήσασαι ἐπίπονον καὶ βαρεῖαν τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν νὰ μὴ δίδωσι πλοῖα καὶ πληρώματα, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν νὰ καταβάλλωσιν ἀνάλογον χρηματικὸν ποσόν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν προθύμως τὴν ἀνταλλαγὴν καὶ ἀνεπλήρωσαν δι' ἰδίων πλοίων καὶ πληρωμάτων τὰ ἐλλείποντα, ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι ὡς ἐκ τούτου ηὔξησεν ἔτι μᾶλλον ἡ ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτῶν ἐν τῇ συμμαχίᾳ ὑπεροχή. ἰδίως δὲ αἱ πόλεις αἱ μὴ παρέχουσαι εἰμὴ χρήματα δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ θεωρηθῶσιν, ὡς ἔχουσαι ἴσα δίκαια καὶ ἴσην ψῆφον πρὸς αὐτούς. Ἴσως ἔπεμπον ἔτι ἀντιπροσώπους εἰς Δῆλον· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ψηφοφορίας οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἀθηνῶν ἠδύναντο νὰ εἴπωσιν εἰς αὐτοὺς ὅ,τι εἶπέ ποτε ὁ Ἀμομφάρετος εἰς τὸν Παυσανίαν (σελ. 482—485) ὅτι ὑπάρχει ψῆφος καὶ ψῆφος καὶ ὅτι ὁ βράχος ὃν αἱ ἀθλητικαὶ αὐτοῦ χεῖρες ἐκύλισαν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ στρατηγοῦ εἶχε βάρος πλειότερον ὅλων τῶν πετραδίων, δι' ὧν ἐψήφισαν οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοί. Τελευταῖον πολλαὶ πόλεις, εἴτε οἴκοθεν, εἴτε ὑπὸ τῆς Σπάρτης ὑποκινούμεναι ἠθέλησαν ἐντελῶς νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τῆς συμμαχίας, ἀπαλλαττόμεναι πάσης εἰς αὐτὴν συνεισφορᾶς εἴτε χρημάτων εἴτε πλοίων καὶ ἀνδρῶν. Ἀλλὰ τότε οἱ Ἀθηναῖοι πάντοτε πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Δήλῳ συνόδου ἐπεχείρησαν νὰ δαμάσωσι τοὺς ἀποστάτας τούτους καὶ καθυπέταξαν αὐτοὺς καὶ ἀφώπλισαν καὶ ἀντὶ συμμάχων κατέστησαν ὑπηκόους· ὥστε αἱ τοιαῦται πόλεις ἔπαυσαν νὰ ἔχωσι ψῆφον εἰς τὸ ἐν Δήλῳ συνέδριον· Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκείνων τῶν πόλεων ὅσαι δὲν ἔδιδον εἰμὴ χρήματα ἡ ψῆφος ἀπέβη ὅλως ἀσήμαντος, ἡ σύνοδος κατήντησε βαθμηδὸν νὰ διαλυθῇ, ἡ δὲ πόλις τῶν Ἀθηνῶν μετεχειρίσθη ὅλους σχεδὸν τοὺς προτέρους συμμάχους, ὡς ὑπηκόους καὶ τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν ὡς ἴδια αὐτῆς εἰσοδήματα». (Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθν. Κ. Παπαρ. Τομ. Α'. 535).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Νομίσματα τῶν Συρίων
ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτονομίας τῆς νήσου.

Ἡ Σύρος καὶ μετὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων ἐξηκολούθει ἀποτελοῦσα αὐτόνομον κράτος διεπόμενον ὑπὸ Δήμου καὶ Βουλῆς· ὡς τοιοῦτο δὲ εἶχεν καὶ ἴδια νομίσματα καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐχάρασεν ἐπ' αὐτῶν τὸν εὔνουν τῇ πόλει θεὸν καὶ τὰ σύμβολα αὐτοῦ ἢ τὰ σύμβολα τῆς νήσου.

Πόσα ἀκριβῶς νομίσματα Συρίων ὑπῆρχον δὲν εἶνε γνωστόν· ἀνευρέθησαν ὅμως μέχρι τοῦδε τεσσαράκοντα διαφόρου ἐποχῆς νομίσματα, ὧν διεσώθησαν οἱ τύποι χάρις εἰς τὰς ἐρεύνας τῶν εἰδικῶν νομισματολόγων.

Ἀπαριθμῶ καὶ περιγράφω κατὰ πρῶτον τὰ νομίσματα τὰ κοπέντα, αὐτονόμου οὔσης τῆς πόλεως, ἀκολουθῶν τὴν τάξιν καὶ περιγραφὴν, ἣν ἠκολούθησε καὶ ὁ Mionnet ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Description de medailles antiques Grecques et Romain (1). ἔχω δὲ ὑπ' ὄψιν μου καὶ ὅσας ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω ἄλλας σχετικὰς πληροφορίας, οἷον παρὰ τῷ Ἄγγλῳ H. P. Borrell (2).

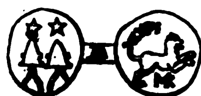
Ἰδοὺ τὰ ἐπὶ τῆς αὐτονομίας τῶν Συρίων κοπέντα νομίσματα κατὰ τὴν τάξιν ἣν ἀκολουθεῖ ὁ Mionnet

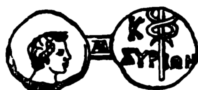
Ἀριθ. 1. Κεφαλὴ πωγωνοφόρος μετὰ δύο κεράτων ἐπὶ τοῦ μετώπου. Εἶνε χαλκοῦν.

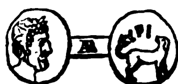
(1) Paris Τόμος Β'. σελ. 328 καὶ Παρἁρτημα Τόμος Δ'. σελ. 404 — Τὰς πλείονας τῶν πληροφοριῶν περὶ νομισμάτων τῆς Σύρου ὀφείλω εἰς τὸν διάσημον Ἕλληνα νομισματολόγον Κ. Παῦλον Λάμπρον, προθύμως παρασχόντα μοι ταύτας· ἐφ' ᾧ δημοσίᾳ ἐκφράζω αὐτῷ τὴν εὐγνωμοσύνην μου

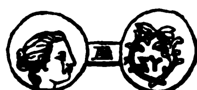
(2) Nunismatic Chroniche, περιοδ. νόμισμ. τοῦ Λονδίνου (Τόμος Ε'. 1845 σελ. 175).

Πέντε ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων νομισμάτων τῶν Συρίων, ἀντιγραφέντα ἐκ τῶν παρὰ Π. Λάμπρῳ εὑρισκομένων.

TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
OF OXFORD
LIBRARY

Ὄπισθεν Τὰ γράμματα ΣΥΡΙ.... Αἴξ ὀρθία, ἐστραμμένη πρὸς ἀριστεράν. Ἔμπροσθεν αὐτῆς στάχυς. Ἔχει μέγεθος 3 1/2 κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ Mionnet, γενομένην σήμερον παραδεκτὴν καὶ οὖσαν ἐν χρήσει παρὰ πᾶσι τοῖς νομισματολόγοις.

Ἀ ρ ι θ. 2. Ἕτερον νόμισμα παριστὰν ἀφ' ἑνὸς κεφαλὴν πωγωνοφόρον μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξιὰν ἐστραμμένην. Εἶν' ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, μεγέθους 3.

Ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους τὰ γράμματα ΣΥΡΙ.... Αἴξ ἐστραμμένη πρὸς δεξιάν.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων νομισμάτων ἡ διαφορὰ εἶνε μικρὰ ἡ μὲν πρώτη κεφαλὴ φέρει κέρατα, ἡ δὲ διάδημα, ἐκ τοῦ ὄπισθεν δὲ ἔχουσιν στάχυν καὶ αἶγα τὸ μὲν πρὸς δεξιὰν τὸ δὲ πρὸς ἀριστεράν. Τὰ σύμβολα ταῦτα εἶνε τὰ τῆς γεωργικῆς πρὸ πάντων ζωῆς· ἡ δὲ κερασφόρος κεφαλὴ εἶνε ἀναμφιβόλως τοῦ Πανός.

Ἀ ρ ι θ. 3. Νόμισμα φέρον τὴν κεφαλὴν τῆς Δήμητρος, πρὸς δεξιὰν ἐστραμμένης.

Ὄπισθεν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πεδίου φέρει δύο στάχεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στελέχους. Εἶνε χαλκοῦν μεγέθους 5.

Ἀ ρ ι θ. 4. Λαμπρὸν νόμισμα ἀργυροῦν μεγέθους 9 1/2, φέρον ἀφ' ἑνὸς τὴν κεφαλὴν τῆς Δήμητρος ἐστεμμένης στάχεσι καὶ ἐστραμμένης πρὸς δεξιάν Ὄπισθεν δὲ τὰς λέξεις ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ ΣΥΡΙΩΝ. Ἐν αὐτῷ παρίστανται οἱ θεοὶ Κάβειροι ἔχοντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀστέρα καὶ κρατοῦντες δόρατα, Ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ νομίσματος ὑπάρχει μονόγραμμά τι σχηματιζόμενον ἐξ ἑνὸς Δ περιπεπλεγμένου μετὰ Υ καὶ ἀποτελοῦν εἶδός τι παραπλήσιον τῆς λεγομένης πεντάλφας.

Τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἀργυροῦν νόμισμα ἔθεσεν εἰς ἀμφιβολίας τινας τῶν νομισματολόγων νομίζοντας ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν Συρίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποθέσωσιν οἱ τότε νομισματοκόπται εἰς χονδρὸν γραμματικὸν λάθος γράφοντες τοὺς ΣΥΡΟΥΣ ΣΥΡΙΟΥΣ, ἐν ᾧ γράφονται Σ ύ ρ ο ι. οἱ

κάτοικοι τῆς Συρίας πρὸς διάκρισιν τῶν Συρίων, κατοίκων τῆς νήσου Σύρου, ἡ ἀμφιβολία αὕτη αἴρεται, πολλῷ μᾶλλον καθ' ὅτι ὑπάρχουσι πολλὰ ἄλλα γνήσια νομίσματα τῆς Σύρου, φέροντα τὰς λέξεις ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ ΣΥΡΙΩΝ.

Τὸ ἐν αὐτῷ μονόγραμμα δὲν ἀρκεῖ ἵνα μᾶς θέσῃ εἰς ἀμφιβολίας, καθ' ὅτι ἐρρέθη ἤδη ὅτι οἱ Φοίνικες παρεισῆξαν καὶ τέχνας καὶ ἐπιστήμας καὶ αὐτὰ τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὰς ἐρεύνας τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας φοινικικὰ γράμματα καὶ σημεῖα ὑπῆρξαν ἐν πρώτοις τὰ ἄμορφα ἑλληνικὰ γράμματα, ἅπερ κατόπιν ἐμορφώθησαν, οὕτως εἰπεῖν, ἑλληνικώτερον· ὥστε οὐδὲν ἄπορον ἂν διὰ τοῦ μονογράμματος τούτου συνεπτύχθησαν γράμματά τινα ἑλληνικά, ἄδηλόν τι σησμαίνοντα εἰς ἡμᾶς σήμερον· Ἀλλὰ πρὸ πάντων τολμῶ νὰ πιστεύσω ὅτι ἐὰν τὸ νόμισμα τοῦτο ἦτο τῆς Συρίας, οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὴν λέξιν ΣΥΡΙΩΝ ἥτις ἀποκλειστικῶς καὶ γραμματικῶς χαρακτηρίζει τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σύρου. Μολαταῦτα τὸ ζήτημα ἄς λυθῇ ἀπὸ εἰδημονεστέρους περί τε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν νομισματολογίαν.

Ἀ ρ ι θ. 5. Ἕτερον νόμισμα χαλκοῦν παριστὰν καφαλὴν ἀγένειον, ἐστεμμένην δάφνῃ. — Ὄπισθεν φέρει ἀγγεῖον, τὰ γράμματα ΣΥΡΙ . . . ., ἐν τῷ πεδίῳ μίαν λύραν — Μεγέθους 4.

Πιθανῶς τὸ νόμισμα τοῦτο παριστᾷ τὸν Ἀ π ό λ λ ω ν α, ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἔκ τε τῆς δάφνῃ ἐστεμμένης κεφαλῆς καὶ τῆς λύρας.

Ἀ ρ ι θ. 6. Ἕτερον νόμισμα χαλκοῦν ἀλλὰ μικρότερον, (μεγέθους 3) παριστᾷ ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους κεφαλὴν Σ α τ ύ ρ ο υ πωγονοφόρον, ἐζωσμένην κάλαμον καὶ ἔχουσαν κέρας ἐπὶ τοῦ μετώπου· ἐκ δὲ τοῦ ὄπισθεν Α ἶ γ α βαδίζουσαν πρὸς δεξιὰν, ἔμπροσθεν αὐτῆς στάχυν καὶ κάτωθεν σφαιρίδιον, πέριξ δὲ τὰς λέξεις ΣΥΡΙ . . .

Ἀ ρ. 7. Ἕτερον νόμισμα χαλκοῦν μεγέθους 1 1/2 παριστὰν κεφαλὴν νεανικὴν ἐστεμμένην δάφνῃ καὶ ἐστραμμένην πρὸς

δεξιάν· ὄπισθεν δὲ αἶγα ἐστραμμένην ἐπίσης πρὸς δεξιάν.

Ἀρ. 8. Ἕτερον νόμισμα, χαλκοῦ, μεγέθους I, παριστὰν κεφαλὴν Διὸς πωγονοφόρον, ἐστεμμένην δάφνῃ. Ὄπισθεν κύων ἐστραμμένος πρὸς δεξιὰν, βλέπων δ' ἀριστερά· πέριξ δὲ τὰ γράμματα ΣΥΡΙ . . .

Ἀρ. 9. Νόμισμα φέρον τὰ πιλίδια τῶν Διοσκούρων, ἑκάστου τῶν ὁποίων ὑπέρκειται ἄστρον· ὄπισθεν τὴν λέξιν ΣΥΡΙ . . . παρίσταται δὲ καὶ πάνθηρ τρέχων πρὸς δεξιάν· ἐν τῷ πεδίῳ μονόγραμμα σχηματιζόμενον ἐκ τῶν γραμμάτων ΜΚ χαλκοῦν, μεγέθους 2. — Τὴν ἐξήγησιν τοῦ μονογράμματος ἀφίνω εἰς τοὺς ἁρμοδίους νομισματολόγους καὶ ἀρχαιολόγους.

Ἀρ. 10. Νόμισμα παριστὰν κεφαλὴν γυναικὸς, ἀναμφιβόλως τῆς Ἀρτέμιδος, ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν. Ὄπισθεν τὰ γράμματα ΣΥ . . . . . ἐν τῷ μέσῳ στεφάνου, χαλκοῦν, μεγέθους 1 1]2.

Ἀριθ. 11. Ἕτερον νόμισμα χαλκοῦν, μεγέθους 2, παριστὰν κεφαλὴν νεανικὴν ἐστεμμένην δάφνῃ καὶ ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν. Ὄπισθεν κηρύκειον· καὶ πέριξ τὴν λέξιν ΣΥΡΙΩΝ. ἐν τῷ πεδίῳ δὲ τὸ γράμμα Κ.

Τοῦτο εἰκάζω ὅτι παριστᾷ τὸν Ἑρμῆν, κρίνων ἐκ τοῦ συμβόλου του τοῦ κηρυκείου· ἀλλ' ἡ δαφνοστεφὴς κεφαλὴ παρέχει πολλὰς περὶ τούτου ἀμφιβολίας.

Ἀριθ. 12. Τελευταῖον νόμισμα ἀναφέρεται τὸ παριστὰν κεφαλὴν Βάκχου, κισσοεστεμμένην καὶ ἐστραμμένην πρὸς δεξιὰν, ὄπισθεν δὲ φέρουσαν ἡμιεσβεσμένην σχεδὸν τὴν λέξιν (ΣΥ)ΡΙΩΝ. καὶ Κάνθαρον μετὰ φοίνικος ἐν τῷ πεδίῳ.

Αὐτὰ εἶνε τὰ μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντα καὶ περιγραφέντα νομίσματα τῶν Συρίων, τὰ κοπέντα ἐπὶ τῆς αὐτονομίας αὐτῶν. Ὑπ' ἄλλων νομισματολόγων περιγράφονται καὶ ἄλλα νομίσματα τῆς Σύρου, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, πλὴν μὲ ἀσημάντων παραλλαγὰς καὶ διαφοράς.

Τοιαῦτα νομίσματα μέ τινας παραλλαγὰς ἀνευρίσκονται καὶ

νῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν τῇ νήσῳ (1). Περισσότερα ὅμως ἀνευρέθησαν καὶ περιεγράφησαν ἐκ τῶν κοπέντων κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν πρὸς τιμὴν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, εἰς οὓς ὁ Δῆμος καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Συρίων προσήνεγκε τιμητικῶς τὸν τίτλον τοῦ Δημάρχου, Θεοῦ, Ὑπάτου κλπ.

Ἐπιφυλάσσομαι εἰς τὸ περὶ νομισμάτων τῶν Συρίων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς νὰ ποιήσω τινα λόγον ἐκτενέστερον, σχετίζων τινα αὐτῶν καὶ ἐξάγων συμπεράσματα διάφορα ἐκ τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἐδείχθησαν πολλάκις οἱ μονιμώτεροι καὶ ἀψευδέστεροι μάρτυρες πολλῶν ἱστορικῶν θεμάτων.

Βλέπομεν βαθμηδὸν ὅτι ἡ Σύρος ἀπελάμβανε τοιαύτης αὐτονομίας, ὥστε καὶ νομίσματα ἀφθόνως ἔκοπτεν ἴδια καὶ ἰδίαν βουλὴν καὶ Δῆμον καὶ Θέατρον καὶ ἀγῶνας συνετήρει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Βουλὴ καὶ Δῆμος Συρίων.

Τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Μετὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἤρξατο ἐκλείπουσα ἡ ἁπλοϊκότης ἐκείνων τῶν λαῶν, οἵτινες, θεωρούμενοι ὡς οἰκογένεια ἀδιάσπαστος, ἀνεγνώριζον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως ἀγαθὸν πατέρα, ἀναστρεφόμενον μετὰ τοῦ λαοῦ του, προϊστάμενον καὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας, δικάζοντα τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν καὶ τιμωροῦντα τοὺς ἀπειθοῦντας πρὸς τὸ δίκαιον ὑπηκόους. Τὸ βασιλικὸν ὅμως ἀξίωμα δὲν διετηρήθη πάντοτε τὸ

(1). Συλλογοὶ τοιούτων νομισμάτων ἔμαθον ὅτι ὑπῆρχον παρά τε τῷ ἀρχαιοφίλῳ ἐπισκόπῳ τῶν Καθολικῶν καὶ λογιωτάτῳ Σεβ. Marinelli, παρὰ τῷ Κυρ. Τσιβουράκῃ, καὶ τῷ Κυρ. Βλαστῷ· εἶδον δὲ καὶ παρὰ τῷ Κυρ. Ν. Στεργίου.

αὐτὸ καὶ ἤδη παλαίτατα οἱ βασιλεῖς, οἱ ὀνομαζόμενοι καὶ τύραννοι ἤρχισαν γενόμενοι τοιοῦτοι ὑπὸ τὴν σημερινὴν τῆς λέξεως σημασίαν. Ἐντεῦθεν οἱ περιορισμοί· τοὺς βασιλεῖς ἀντικατέστησαν οἱ ἄρχοντες ἀλλὰ καὶ τούτων τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ δικαιοδοσία περιωρίσθη (ἐν ἔτει 684 Π. Χ. ἐν Ἀθήναις). Κατὰ δὲ τοὺς ἱστορικοὺς αἰῶνας οἱ ἐκλεγόμενοι βασιλεῖς κυρίως ἐθεωροῦντο ὡς ἀρχηγοὶ τῆς θρησκείας. Ἀλλὰ περὶ τούτους τοὺς αἰῶνας ἤρχισε ἐπικρατοῦν— τουλάχιστον εἰς τὰς ἰωνικὰς πόλεις— τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ μεγαλειτέρα ἐξουσία συνεκεντροῦτο εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον.

Ἡ Βουλὴ τῶν Συρίων ἔφερε τοὺς τύπους καὶ τὸν ὀργανισμὸν τῆς Βουλῆς τῶν Ἀθηναίων· τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν τύπων τῶν ψηφισμάτων αὐτῆς καὶ τῶν ἀξιωμάτων τῶν πρυτάνεων, τῶν γραμματέων, τῶν ταμιῶν καὶ τοῦ ὕφους τῶν ψηφισμάτων. Ἐὰν δὲ πεισθῶμεν περὶ τοῦ ὁμοιομόρφου τῆς Βουλῆς αὐτῶν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν τὰ ἑξῆς ἐκ τῆς τῶν Ἀθηναίων. Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ βουλὴ συνεκροτεῖτο ἐκ τῶν μελῶν ἑκάστης φυλῆς τῆς πόλεως, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων (1). Ποῖαι καὶ πόσαι ἦσαν αἱ φυλαὶ τῶν Συρίων ἄγνωστον. Ἐκ τινων ὅμως λέξεων τοῦ ψηφίσματος, δι' οὗ στέφει ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος Συρίων τὸν Σίφνιον Ὀνήσανδρον, γίνεται γνωστὴ μία τις φυλή, πιθανῶς ὀνομαζομένη Ναξίς. Διότι αἱ λέξεις: «Κύρσιλος Ἀκρύπτου Ναξίτης ἔφοδον ἀπογραψάμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν εἶπεν..» ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ Σύριος Κύρσιλος Ἀκρύπτου, Ναξίτης τὴν φυλήν, ἐπρότεινε τὴν στέψιν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Ναξίτης δὲν δηλοῖ Νάξιος, ὁ δὲ Κύρσιλος, ἐὰν ἦτο Νάξιος δὲν εἶχε θέσιν ἐν τῇ βουλῇ τῶν Συρίων, τεκμαίρεται ἐλλόγως ὅτι οἱ Σύριοι Ναξῖται ἀπετέλουν ἰδίαν φυλήν.

Ἐκ τῶν περὶ Ἀθηναίων βουλευτῶν γνωστῶν εἰκάζεται ὅτι

---

(1) Thirwal Hist. of Gr. vol. ii. p. 42.

οἱ Σύριοι βουλευταὶ διετήρουν τὸ ἀξίωμα ἐπὶ ἓν ἔτος, ὅτι ἡ Βουλὴ διῃρεῖτο εἰς μερίδας ἀναλόγως τῶν φυλῶν, αἵτινες τὴν συνεκρότουν· ἑκάστης μερίδος προέδρευεν εἷς, ἕκαστος δὲ πρόεδρος πάσης μερίδος κατεῖχε τὴν προεδρείαν ὑπὲρ τὸν μῆνα (ἐ π ρ υ τ ά ν ε υ ε ν) (1).

Τὸ ἀξίωμα τῶν π ρ υ τ ά ν ε ω ν βλέπομεν καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Συρίων (2). Οἱ πρυτάνεις συνεκάλουν τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον· ὁ ἑκάστοτε δὲ πρόεδρος εἰσῆγε τὰς συζητητέας ὑποθέσεις· εἰς αὐτοὺς δὲ ἀνετίθετο καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐψηφισμένων. Τοῦτο γίνεται γνωστὸν καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς λέξεων τοῦ ψηφίσματος ὑπὲρ τοῦ Ὀνησάνδρου. «..Οἱ π ρ υ τ ά ν ε ι ς ἐ π ι μ ε λ ὲ ς π ο ι η σ ά σ θ ω σ α ν ἀ ν τ ι γ ρ α ψ ά μ ε ν ο ι, ὅ π ω ς ἐ ξ α π ο σ τ ε ί λ ω σ ι τ ό δ ε τ ὸ ψ ή φ ι σ μ α π ρ ὸ ς τ ὸ ν Δ ῆ μ ο ν τ ῶ ν Σ ι φ ν ί ω ν, σ φ ρ α γ ι σ ά μ ε ν ο ι τ ῇ δ η μ ο σ ί ᾳ σ φ ρ α γ ῖ δ ι».

Οἱ πρυτάνεις ἀναμφιβόλως εἶχον καὶ ἐν Σύρῳ ἴδιον οἰκοδόμημα (π ρ υ τ α ν ε ῖ ο ν) ἐν ᾧ ἐσιτίζοντο. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἁπλῆ εἰκασία στηριζομένη μόνον ἐπὶ τῆς παρατηρουμένης ὁμοιότητος τῶν τύπων καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων πρὸς τὴν τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος Συρίων ἦσαν διακεκριμένα, ὁμοιοτύπως ὅπως καὶ παρ᾽ Ἀθηναίοις· πάντα δὲ τὰ διασωθέντα ψηφίσματα τῶν Συρίων φέρουσιν ἐν ἀρχῇ τὸν πανηγυρικὸν τύπον «Ἔ δ ο ξ ε τ ῇ Β ο υ λ ῇ κ α ὶ τ ῷ Δ ή μ ῳ Σ υ ρ ί ω ν». Ἡ δὲ διάκρισις αὕτη συνίσταται ἐν τούτῳ. Ἡ Β ο υ λ ὴ ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς συναθροίσεως ὡρισμένων μελῶν ἑκάστης φυλῆς τῆς νήσου· ἔργον δὲ αὐτῆς ἦτο νὰ ἐκδίδῃ π ρ ο β ο υ λ ε ύ μ α τ α, ἤτοι νὰ ἐπιψηφίζῃ τὰς ὑποβαλλομένας προτά-

(1) W. Smith. λεξ. ἀρχ. μεταφρ. Παντ. ἐν λ. Βουλή— Αἰσχ. κατὰ Τιμάρ. 15. 43.

(2) W. Smith. αὐτόθι ἐνθ᾽ ἀνωτέρω.

σεις· ἡ δὲ ἐκκλησία τοῦ Δήμου ἀπετελεῖτο ὑπὸ συνελεύσεως πλειόνων δημοτῶν, ἥτις εἶχε πλείονα τῆς Βουλῆς ἰσχὺν, διότι οὗτος ἐπεκύρου ἢ ἠκύρου τὰ προβουλεύματα τῆς Βουλῆς. Ἀλλὰ· μολαταῦτα καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ Δήμου περιωρίζετο ὑπὸ τῆς Βουλῆς διότι ὅ,τι ἐψήφιζεν οὗτος ἔπρεπε νὰ προψηφισθῇ καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἐπεξεργασθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἥτις ὅμως εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἠδύνατο νὰ ψηφίζῃ μόνη.

Ὁ τύπος οὗτος τοῦ πολιτεύματος, πρὸς ὃν ἀφωμοίωσαν τὰ ἑαυτῶν πολιτεύματα αἱ ἰωνικαὶ νῆσοι καὶ ἐν γένει αἱ συμμαχίδες πόλεις τῶν Ἀθηναίων διετηρήθη ἐπὶ πολύ (1)· τουλάχιστον καὶ ἐπὶ Ἀδριανοῦ εἶνε βέβαιον ὅτι ἐπεκράτει ἐν Ἀττικῇ τὸ πολίτευμα τοῦτο (2).

Ἐκ τοῦ ψηφίσματος τῆς στέψεως τοῦ Ὀνησάνδρου γίνεται γνωστὴ ἡ ἐκπλήρωσις ἑνὸς τῶν καθηκόντων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων στεφούσης ἄνδρα εὐεργετήσαντα τοὺς Συρίους διά τε τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος καὶ τοῦ πλούτου του. Τὰ ψηφίσματα ταῦτα ἐπέχουσιν ἐν μέρει τὸν τύπον τῶν σημερινῶν ψηφισμάτων τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν τῶν παρασήμων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ τοιαύτη στέψις ἐγένετο δημοτελῶς, ἀνεγράφετο τὸ ψήφισμα εἰς στήλην ἐν θέσει ἐπιφανεστάτῃ καὶ κατ' ἔτος ἀνεγινώσκετο ἐν δημοσίοις τόποις ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων προσώπων.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος μανθάνομεν ὅτι ἐπετρέπετο ἡ ἀνακήρυξις τῆς στέψεως ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ τοῖς ἀγῶσι· ζήτημα ἐθεωρήθη παρά τε τοῖς φιλολόγοις καὶ δικανικῶς ἐπολέμησαν περὶ τούτου οἱ ἀρχαῖοι ῥήτορες Δημοσθένης καὶ Αἰσχίνης, ἂν

---

(1) Πλείονα περὶ τούτων βλέπ. W. Smith ἐν λ. Βουλὴ καὶ Δῆμος — Shoemann de Comitiis— Boekh Publ. Oec. Ath. ἐν σελ. 186 καὶ ἑξῆς.

(2) Παραβ. Hermann Griesch St. Et. § 225—W. Smith ἐνθ' ἀνωτέρω καὶ Schoemann ἐνθ' ἀνωτέρω.

δηλαδὴ ἐπετρέπετο ὑπὸ τῶν νόμων ἡ ἐν τῷ θεάτρῳ στέψις. Ὁ Αἰσχίνης οὐ μόνον διϊσχυρίζετο ὅτι δὲν ἐπετρέπετο, ἀλλὰ προσεπάθη ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἄτιμος ἀνεκηρύσσετο ὁ ἀναγορεύων. Ἀλλ' ὁ ἀκαταγώνιστος Δημοσθένης ἀπέδειξεν ὅτι ἐπετρέπετο καὶ ἡ εἰς τοιαῦτα μέρη στέψις (1)·

Ἐκ τῆς μερίμνης, ἣν ἐκδηλοῖ ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος Συρίων τοῦ ν' ἀποσταλῇ ἀντίγραφον τοῦ ψηφίσματος τούτου εἰς τὸν Δῆμον Σιφνίων, εἰς ὃν ἀνῆκεν ὁ στεφόμενος Ὀνήσανδρος, τεκμαίρεται ὅτι ὁ Ὀνήσανδρος, ἀνακηρυχθεὶς μάλιστα καὶ πρόξενος τῶν Συρίων ἐν Σίφνῳ, δεν ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἐγκύρως τὸν στέφανον τοῦτον, δι' οὗ ἐτίμησεν αὐτὸν ἡ Σύρος, ἐὰν δὲν ἀνεγνώριζεν αὐτὸν καὶ ἡ Σίφνος. Τοιαῦται ἀναγνωρίσεις ἦσαν πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖαι κατὰ τὰς σχετικὰς διατυπώσεις τῶν ἀρχαίων (2).

Τὸ εἰρημένον ψήφισμα εἶνε πηγὴ πολλῶν εἰδήσεων· ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν καὶ τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀξιωμάτων Προξένου τῶν Συρίων, Ταμίου, Πρυτάνεων κλπ.

Ὁ ἐν αὐτῷ μνημονευόμενος ταμίας Ἀρισαγόρας ἦτο βεβαίως ὁ γενικὸς ταμίας τῶν προσόδων τῆς νήσου, ὅστις εἶχε παρὰ τῆς Βουλῆς λάβει τὴν περὶ δαπάνης τοῦ χρυσοῦ στεφάνου ἐντολήν (3).

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος βλέπομεν ὅτι ὁ Δῆμος καὶ ἡ

---

(1) Παράβ. τοὺς ἀρίστους λόγους Δημοσθ. περὶ Στεφάνου— καὶ Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφῶντος.

(2) Παράβ. τὰς ἄνωθι παραπομπάς.

(3) Ταμίαι παρ' ἀρχαίοις ὑπῆρχον πολλοί· πρῶτος ἁπάντων ἦτο ὁ τῶν δημοσίων προσόδων, κατόπιν ἤρχοντο πολλοί, διάφορα ἔχοντες καθήκοντα, οἷον ταμίαι τριηροποιοί, ταμίαι φυλῶν, ταμίαι ναῶν κλπ· (Βλ. περὶ τούτων, ἐν Boeckh Publ. Oecon. Ath. P. 160—164— Schoemann Ant. Inr. Publ. Gr. p. 250,- 362.—Meier Att. proc. p. 105 — Smith ἐν λέξει.

Βουλὴ Συρίων εἶχον ὀνομάσει πρόξενον τῶν Συρίων ἐν Σίφνῳ τὸν Ὀνήσανδρον, διὰ τὰς πολλὰς εὐεργεσίας ἃς ἐποίησεν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ αὐτὸς προσωπικῶς κινδυνεύων ἐν περιστάσεσι πειρατικῶν ἐπιδρομῶν κατὰ πλοίων Συρίων καὶ διὰ φιλοξενίας καὶ πλουσίων δώρων καὶ ἐνδυμάτων περιθάλπων τοὺς εἰς Σίφνον ἐκ ναυαγίου ἢ πειρατικῆς καταδρομῆς φθάνοντας Συρίους Ἐν τῷ ἀμέσως ἐπομένῳ κεφαλαίῳ θέλομεν ἰδεῖ ἐν ἐκτάσει τὰ περὶ τῆς στέψεως τοῦ προξένου τούτου τῶν Συρίων (1).

(1). Ποῖα τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα καὶ αἱ τιμαὶ τοῦ προξένου Ὀνησάνδρου εὔκολον νὰ μάθωμεν ἐκ τῶν ἄλλων προξένων διότι τοιούτους εἶχον οἱ ἀρχαῖοι, π. χ. οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶχον ἐν Ζελείᾳ πρόξενον τὸν Ζελειάτην Ἄρθμιον (Αἰσχ. κατὰ Κησιφ. σ. 647) οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν Καλλίαν ἐν Ἀθήναις κλπ.

Ἡ ἑξῆς περικοπὴ τοῦ Smith περὶ προξένων ἐξηγεῖ τὸν χαρακτῆρα τοῦ προξενικοῦ δικαιώματος, δι' οὗ ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ δήμου Συρίων ὁ Ὀνήσανδρος.

« Ἡ ὑπηρεσία τοῦ προξένου ὁμοιάζουσα τῇ τῆς ὁμωνύμου ἀρχῆς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἢ καὶ τῆς τῶν πρεσβειῶν, ἣν ἐνίοτε διαδοχικὴ καὶ οἰκεία γένους τινος ἰδίου· ὁ ὑπὸ πόλεώς τινος ἀναδεικνυόμενος εἰς ἄλλην πρόξενος ἦν ἤτοι ἐκ τῶν ἰδίων τῆς πρώτης πολιτῶν ἀποστελλόμενος ἵνα διαμείνῃ εἰς τὴν δευτέραν, ἢ ἐκ τῶν πολιτῶν ταύτης, ὃν καθίστα πρόξενον αὐτῆς (ὡς ἡ Σύρος τὸν Σίφνιον Ὀνήσανδρον)». «Ἡ συνήθεια τοῦ καθιστέναι ξένους πολίτας τῆς πόλεως, πρὸς ἣν ὑπῆρχε δημοσία ξενία, φαίνεται ὅτι μεταγενεστέρως ἐγένετο κοινὴ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι.» «Τὰ κυριώτερα καθήκοντα τοῦ προξένου ἦσαν τὸ φροντίζειν περὶ τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἐκ τῆς πόλεως, ἧς πρόξενος διετέλει, ἐρχομένων, ἰδίως δὲ τῶν πρεσβευτῶν καὶ τῆς πρὸς τὸν δῆμον προσόδου αὐτῶν καὶ ἕδρας ἐν τῷ θεάτρῳ (Πολυδ. Γ'. 59)· τὸ προστατεύειν αὐτοῖς καὶ παρεμβαίνειν, μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἐὰν ποτε ἀνεφύοντο ἔριδες (Ξενοφ. Ἑλλ. ΣΤ' 3. 4).

«Ἐὰν ξένος τις ἀπέθνησκεν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὁ πρόξενος τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐφρόντιζε περὶ τῆς περιουσίας του. (Δημοσθ. πρ. Κάλ-

Ἐκ τούτων πάντων πιστοῦται τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ πολιτεύματος τῶν Συρίων πρὸς τὸ τῶν Ἀθηναίων, ὡς λεπτομερέστερον ἤδη θὰ γίνῃ τοῦτο γνωστὸν ἔκ τε τοῦ ὕφους τῶν ψηφισμάτων καὶ τῶν πανηγυρικῶν λέξεων, αἷς ἐχρῶντο ἐν τῇ Βουλῇ καὶ τῷ Δήμῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ΄.

Στέψις Ὀνησάνδρου Βούλωνος
ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων.

Χρονολογικῶς δὲν ἔπρεπεν ἴσως νὰ θέσω ἐνταῦθα τὸ μέγα ψήφισμα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων στεφόντων πανηγυρικῶς τὸν ἐκ Σίφνου Ὀνήσανδρον Βούλωνος, εὐεργέτην μὲν τῶν Συρίων, πρόξενον δὲ αὐτῶν ἐν Σίφνῳ. Διότι τὸ ψήφισμα τοῦτο ἔκ τε τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ὀνόματος Νουμινίου τοῦ Συρίου φαίνεται ψηφισθὲν εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν τῆς ἐν ῇ εὑρισκόμεθα ἤδη ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου. Ἀλλ' ἵνα συνεχίσω τὰ περὶ Βουλῆς καὶ Δήμου παρεντίθημι ἐνταῦθα τὸ ψήφισμα ὅπως ἐνδείξω ὅτι οἱ τύποι τῶν ψηφισμάτων εἰσὶν οἱ ἄνω, οὓς ἐξέθηκα, διατηρηθέντες μάλιστα μέχρι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς.

λιπ. 1287 ἐπ). «Ὡς πρὸς τὰς τιμὰς καὶ τὰς προνομίας, ὧν ἀπήλαυεν ὁ πρόξενος παρὰ τῆς πόλεως, ἣν ἐκπροσώπει, ὑπῆρχε διαφορὰ παρὰ ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι· τινὲς μὲν ἀπένειμον τῷ μὴ πολίτῃ αὐτῶν προξένῳ τελείαν ἰσοπολιτείαν καὶ ἄλλας ἔτι εὐεργεσίας. (Δημοσθ. π. Στεφ. 256, Ξενοφ. Ἑλλ. Α΄. 1. 20—Boekh C. I. Gr. ἀρ. 1691—93).» W. Smith. ἐν λ. ταῦτα βλέπομεν ἀπονεμόμενα ὑπὸ τῆς Βουλῆς Συρίων τῷ προξένῳ τῆς Σύρου ἐν Σίφνῳ Ὀνησάνδρῳ (Ἐν τῷ ψηφίσματι τοῦ Κυρσίλου).

Ἰδοὺ οἱ λόγοι τῆς πανηγυρικῆς ταύτης στέψεως:

Ὀνήσανδρος ὁ Βούλωνος, ἐκ Σίφνου καταγόμενος, ἀνὴρ εὔπορος καὶ καλοκἀγαθος, πολλάκις ἐπεδείξατο θερμὴν ὑπὲρ τῶν Συρίων μέριμναν καὶ ἀγάπην «οὐδεμίαν κακοπάθειαν καὶ δαπάνην, κατὰ τὰς λέξεις τοῦ ψηφίσματος, ὑποστελλόμενος χάριν τῶν τῇ πόλει συμφερόντων».

Περίστασίς τις λυπηρὰ ἀνέδειξε τὸν Ὀνήσανδρον πλειότερον φίλον καὶ προστάτην τῶν Συρίων. Πλοῖα πειρατικὰ ἐλύμαινον τὴν Σύρον· ὁ Δῆμος τῶν Συρίων συνταραχθεὶς καὶ μαθὼν ὅτι ἐκρύπτοντο εἰς τὴν νῆσον Σίφνον ἐξελέξατο τὸν δημότην Κτησικλῆν Χαρικλείδου καὶ ἀπέστειλε διὰ νυκτὸς εἰς Σίφνον ὅπως ἀνακαλύψῃ τὰ διαβήματα τῶν πειρατῶν. Φθὰς ὁ Κτησικλῆς εἰς Σίφνον ἔτυχεν ἀρίστης ὑποδοχῆς παρὰ τοῦ Σιφνίου Ὀνησάνδρου, ὅστις οὐ μόνον ἑαυτὸν προσήνεγκε ἐπίκουρον τῷ Κτησικλεῖ, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας μετ' αὐτοῦ παρέλαβε ἵνα ἐρευνήσωσι συνάμα καὶ δώσωσι τὰς συλλεχθησομένας πληροφορίας περὶ τῶν σχεδίων τῶν πειρατῶν εἰς τὸν Κτησικλέα. Ἐκτὸς τούτου, μετὰ τὰς ἐρεύνας, ἐφρόντισε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εἰς Σύρον ἐπιστροφὴν τοῦ Κτησικλέους. Ἅμα δὲ μαθὼν ὅτι εἷς τῶν Συρίων αἰχμαλώτων τῶν πειρατῶν καλούμενος Νουμίνιος ἀπέδρασε διακολυμβήσας καὶ ὅτι κατήγετο ἐκ Σύρου, ὑπεδέξατο αὐτὸν ἐνθέρμως, τῷ προσήνεγκε τροφήν, ἐνδύματα καὶ ἰδίοις δαπανήμασι ἐξαπέστειλεν ἀσφαλῶς εἰς Σύρον

Ὁ Δῆμος καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Συρίων, ἔχοντες καὶ ἄλλους λόγους εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Σίφνιον τοῦτον, πρὸς δὲ εὐχαριστηθέντες ἐκ τῆς προστασίας, ἣν ὁ Ὀνήσανδρος διὰ τῆς τοπικῆς ἐπιρροῆς καὶ τοῦ πλούτου καθίστα πραγματικὴν ὑπὲρ τῶν Συρίων, προέβη εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ ψηφίσματος τούτου, προταθέντος ὑπὸ τοῦ Κυρσίλου Ἀκρύπτου, καταγομένου ἐκ τῆς φυλῆς ἢ χωρίου τῆς Σύρου, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἐπωνομάζετο Ναξίτης.

Ἐψήφισε λοιπὸν τὴν χρυσῷ στεφάνῳ στέψιν τοῦ Ὀνησάνδρου, τὴν κατ' ἔτος ἀνακήρυξιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης, τὴν ἐπὶ τόπου ἐπιφανεστάτου ἀναγραφὴν τοῦ ψηφίσματος διὰ ςήλης λιθίνης, καὶ τὴν ἀποστολὴν ἀντιγράφου τοῦ ψηφίσματος εἰς τὸν Δῆμον τῶν Σιφνίων ἐσφραγισμένου τῇ δημοσίᾳ σφραγίδι. Δημοσιεύεται ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸ ψήφισμα καταλογάδην γεγραμμένον πρός τε τὴν εὐκολίαν τῶν ἀναγνωστῶν καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῆς δυσκόλου ἀνατυπώσεως αὐτοῦ ἐν ταῖς σελίσι ταύταις.

« *Ἔδοξε τῇ Βουλῇ καὶ τῷ Δήμῳ, Κύρσιλος Ἀκρύπτου Ναξίτης ἔφοδον ἀπογραψάμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν εἶπεν :*

Ἐπειδὴ Ὀνίσανδρος (1) Βούλωνος Σίφνιος διατετέλεκεν ἔν τε τοῖς ἔνπροσθεν χρόνοις ὑπὲρ τῆς πόλεως ἡμῶν τὴν πλείστην πρόνοιαν ποιούμενος πᾶσιν ἑαυτὸν εὔχρηστον καὶ φιλάγαθον παρασκευάζων εἰς τὰ λυσιτελῆ οὐδεμίαν κακοπάθειαν καὶ δαπάνην ὑποστελλόμενος χάριν τῶν τῇ πόλει συμφερόντων, καὶ τοῖς καθ' ἰδίαν ἀφικνουμένοις τῶν πολιτῶν εἰς τὴν Σιφνίων πόλιν πρότερόν τε ἀνγελίας γενηθείσης διότι κακοῦργα πλοῖα καὶ πλείονα ἐπιβάλλειν ἡμῶν ἤμελλεν ἐπὶ τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν κατὰ ῥύσιον καὶ ταραχῆς μείζονος γενομένης κατὰ τὴν πόλιν ἃ καὶ ἀπηνγέλη προσωρμικέναι πρὸς τὴν Σιφνίων χώραν καὶ περὶ τούτων παραχρῆμα ὁ Δῆμος ἑλόμενος ἄνδρα εἰς Σίφνον Κτησικλῆν Χαρικλείδου διὰ νυκτὸς ἕνεκεν του κατασκέψασθαι τὰ προγεγραμμένα καὶ ἐν ἐκείνοις Ὀνήσανδρος βουλόμενος ἀποδεικνύσθαι ἣν ἔχει ἔννοιαν εἰς τὸν δῆμον, πυθόμενος παρὰ τοῦ Κτησικλέους τὰ προδεδηλωμένα αὐτόν τε φιλοφρόνως ὑπεδέξατο τούς τε υἱοὺς Βούλωνα καὶ Νίκωνα ἐν Σίφνῳ δὲ χρηματίζοντα ἔκ φαντον καί τινας μεθ' ἑαυτοῦ νεωτέρους παρακαλέσας ἐξαπέστειλεν ἐπὶ τὴν χώραν ἐξεραυνησομένους καὶ πάντα σαφῶς πυθομένους τὰ προσαγγελλόμενα διασαφήσας τῷ Κτησικλῇ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν διὰ τάχους φροντίσας καὶ περὶ τῆς ἀνακομιδῆς αὐτοῦ καθὼς καὶ ὁ Κτησικλῆς ἐνεφάνιζεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας

(1) Διατηροῦνται ἐνταῦθα καὶ αὐτὰ τὰ γραμματικὰ σφάλματα τοῦ λιθοξόου, ὡς Ὀνίσανδρος ἀντὶ Ὀνήσανδρος, καὶ κατωτέρω ἀνγελίας ἀντὶ ἀγγελίας κλπ.

ὁμοί[ως δ]ὲ ἀφαρπαγέντων καὶ οἰκετικῶν σωμάτων ὑπὸ πειρατῶν παρὰ Σωσίλου τοῦ Ξενοπείθου Νουμηνίου καὶ Βότρυος ἀπὸ τῆς καλουμένης ἐσχατιᾶς συνέβη κατάραι· ἐπὶ τὴν ἐπικειμένην ἀπέναντι νῆσον τῆς χώρας τῶν Σιφνίων ἕνα δὲ αὐτῶν Νουμήνιον διακολυνβήσαντα ἀπὸ τῶν πειρατῶν Ὀνήσανδρος ὑπεδέξατο πυθόμενος ὅτι ἐστὶν ΕΞΥΡΟΥ (ἐκ Σύρου) καὶ ἔθρεψεν ἐκ τῶν ἰδίων χρόνον καὶ πλείονα ἀνφιέσας ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν τοῖς ἰδίοις δαπανήμασιν περὶ ὧν καὶ ὁ Δῆμος ἐπιγνοὺς τὴν Ὀνησάνδρου φιλαγαθίαν καὶ εὔνοιαν ἣν ἔχων τυγχάνη εἴς τε ἑαυτὸν καὶ Συρίους πάντας π ρ ό ξ ε ν ό ν τε αὐτὸν ἐποίησεν καὶ π ρ ο ε δ ρ ί α ν ἔδωκεν ἐν τοῖς ἀγῶσιν οἷς ἡ πόλις συντελεῖ καὶ π ρ ό σ ο δ ο ν πρός τε τὴν βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον ἐάν που δέηται πρώτω μετὰ τὰ ἱερά, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἑαυτὸν παρασκευάζη καὶ διὰ τὰς διδομένας τιμὰς οὔτε δαπάνην ὑποστελλόμενος οὔτε κίνδυνον ἕνεκεν τῷ τῇ πόλει συμφερόντων, ὅπωσοῦν καὶ ὁ ἡμέτερος Δῆμος εὐχάριστος φαίνηται καὶ τιμῶν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας καὶ ἀξίους κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἑαυτοῦ ἕτεροί τε πλήονες ἑαυτοὺς ἐπιδίδωσιν ἐπιγινώσκοντες τὴν τοῦ Δήμου καλοκαγαθίαν, ἀγαθῇ τύχῃ δεδόχθαι τῷ Δήμῳ καὶ τῇ Βουλῇ ΕΠΑΙΝΕΣΑΙ ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΝ ΒΟΥΛΩΝΟΣ ΣΙΦΝΙΟΝ ἐπὶ τῇ αἱρέσει ἣ[ν] ἔχει εἰς τὸν Δῆμον τὸν ἡμέτερον καὶ σ τ ε φ α ν ῶ σ α ι α ὐ τ ὸ ν χ ρ υ σ ῷ σ τ ε φ ά ν ῳ τῷ ἐκ τοῦ νόμου καὶ ἀναγορεύειν καθέτος ἕκαστον τὸν ἱεροκήρυκα Διονύσιον τε τῷ ἀγῶνι τῶν τραγῳδιῶν καὶ ἡρακλειῶν τῇ πομπῇ καὶ Δημητριείων τῇ λανπάδῃ κήρυγμα τόδε «Σ τ ε φ α ν ο ῖ ὁ Δ ῆ μ ο ς ὁ Σ υ ρ ί ω ν Ὀ ν ή σ α ν δ ρ ο ν Β ο ύ λ ω ν ο ς Σ ί φ ν ι ο ν ε ὐ σ ε β ε ί η ς ἕ ν ε κ ε ν τ ῆ ς π ρ ὸ ς τ ο ὺ ς θ ε ο ὺ ς κ α ὶ ε ὐ ν ο ί α ς ἧ ς ἔ χ ω ν δ ι α τ ε λ ῆ π ρ ὸ ς Σ υ ρ ί ο υ ς π ά ν τ α ς οἱ δὲ πρυτάνεις ἀεὶ οἱ ἐν ἀρχῇ ὄντως ἐπιμέλειαν ποιήσθωσαν τοῦ κηρύγματος κυρωθέντος τοῦδε τοῦ ψηφίσματος. Ὁ ταμίας Ἀρισταγόρας δότω Ὀνησάνδρῳ τὸ ἀποτεταγμένον εἰς τὸν στέφανον ἐκ τοῦ νόμου διάφορον ἀπὸ τῆς ἐνκυκλίου διοικήσεως, ἵνα δὲ φανερὰ ὑπάρχῃ ἡ τοῦ δήμου φιλαγαθία καὶ πολλοὶ ἐφάμιλλοι γινόμενοι εὐεργετῶσιν τὸν Δῆμον τιμηθέντος Ὀνησάνδρου, ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα εἰς στήλην λιθίνην καὶ στῆσαι εἰς τόπον ἐπιφανέστατον, ἑλέσθαι δὲ ἄνδρα ὅς τις ἐγδώσει τὴν στήλην καὶ

στήσει καὶ ἐπιμελὲς ποιήσεται ὅπως ἀναγραφῇ τόδε τὸ ψήφισμα, τὸ δὲ ἐσόμενον ἀνήλωμα εἴς τε τὴν στήλην καί τὴν ἀναγραφὴν δότω ὁ ταμίας Ἀρισταγόρας ἀπὸ τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως καθότι ἂν συντελέσῃ ὁ ἐγδότης (ἐκδότης)· ἵνα δὲ καὶ Σίφνιοι ἐπιγνῶσιν τὰ ἐψησμένα τίμια τῷ ἑαυτῶν πολίτῃ Ὀνησάνδρῳ οἱ πρυτάνεις ἐπιμελὲς ποιησάσθωσαν ἀντιγραψάμενοι ὅπως ἐξαποστείλωσι τόδε τὸ ψήφισμα πρὸς τὸν Δῆμον τῶν Σιφνίων σφραγισάμενοι τῇ δημοσίᾳ σφραγίδι. Εἱρέθη ἐγδότης Κύρσιλος Ἀκρύπτου» (1).

---

(1) Ἐν τῇ συντόμῳ ἐκείνῃ περὶ Σύρου διατριβῇ ἀπαντῶ τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις περὶ τούτου, ἃς ἀποδεχόμενος ἀναδημοσιεύω ἐνταῦθα. «Ἀξιοσημείωτος καθίσταται εἰς ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἡ σύγχυσις τοῦ η μετὰ ει καὶ ι. αὕτη μᾶς φαίνεται νέα ἀπόδειξις ὅτι ἡ προφορὰ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι κατὰ πολλὰ παρηλλαγμένη ἀπὸ τὴν τῶν παλαιῶν, ὥς τινες εἰσχυρίσθησαν ν' ἀποδείξωσιν· ἀντὶ *ἐκδώτης* καὶ *ἐκδώσει* ἔχει χαραγμένον *ἐγδότης* καὶ *ἐγδώσει* απαράλλακτα, καθὼς προφέρει ὁ λαός μας τὴν σήμερον καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας λέξεις τὸ κ πρὸ τοῦ δ τρέπων εἰς γ, οἷον ἐγδύνω καὶ γδύνω ἀντὶ ἐκδύνω κτλ. ὅπου πάλιν εὐφωνίας χάριν, ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ τὸ ν εἰς μ ἢ εἰς γ, ὁ λιθοξόος τὸ ἀφῆκεν ἀμετάβλητον καὶ τὸ προσθέτει πάντοτε εἰς τὰς δοτικὰς εἰς σι καὶ εἰς τὰ τριτοπρόσωπα ῥήματα τὰ εἰς ι καὶ ε καὶ συμφώνου ἐπιφερομένου· τὸ δὲ προσγραφόμενον ι εἰς τὰς δοτικὰς ποτὲ μὲν τὸ προσθέτει, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως τὸ παραλείπει, ἴσως κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ καιροῦ του, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Στράβων (Βιβλ. ΙΔ'.) Εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ ἡ γραφὴ ΕΞΥΡΟΥ (ἀντὶ ἐκ Σύρου) ὅπου τὸ τελευταῖον κ τῆς προθέσεως συνέχεε μὲ τὸ σ τῆς ἑπομένης καὶ ἔγραψε τὸ ἐξ αὐτῶν προκύπτον διπλοῦν ξ. Περὶ τοῦ λοιποῦ σημειοῦμεν τὴν λέξιν Ναξίτης, ἴσως ἔκ τινος τῆς Σύρου τόπου ἢ φυλῆς, ἐπειδὴ τὸ ἐθνικὸν τῆς Νάξου εἶναι Νάξιος καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἷς Νάξιος εἶχε δικαίωμα νὰ προτείνῃ γνώμην εἰς τὴν τῶν Συρίων ἐκκλησίαν. Παρατηροῦμεν προσέτι τὴν φράσιν *ἔφοδον ἀπογραψάμενος* ἀντὶ τῆς συνηθεστέρας *πρόσοδον ἀπογραψάμενος*.

Αἱ ἀνωτέρω ἐπιγραφαὶ εἶναι τόσῳ πλέον σημαντικαί, ὅσον αὗται μόνον σχεδὸν εἶναι αἱ παλαιαὶ μαρτυρίαι τὰς ὁποίας ἔχομεν περὶ

Τὸ μακρὸν τοῦτο ψήφισμα τῶν Συρίων ὑπάρχει σήμερον κατετεθειμένον εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν τῶν Ἀθηνῶν Μουσεῖον. Σύγκειται δὲ ἀπὸ ἑξήκοντα ἑπτὰ στίχους, γεγραμμένους ἐπὶ στήλης λιθίνης ἑνὸς καὶ ἡμίσεως γαλλικοῦ μέτρου τὸ μῆκος, ἄνευ ὑποστηρίγματος, ἡμίσεως δὲ τὸ πλάτος καὶ ἕνδεκα ἑκατοστημορίων τὸ πάχος· τὰ κεφαλαιώδη αὐτοῦ γράμματα δηλοῦσι καλὴν τέχνην. Καὶ ἐκ τῶν χαρακτήρων καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Νουμινίου εἰκάζεται ὅτι ἐγράφη κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ῥωμαίων ἐπειδὴ δὲ εἶνε σαφέστατον γραμματικῶς καὶ συντακτικῶς δὲν χρήζει σχολίων καὶ ἐπεξηγήσεων, διότι τινα λάθη τοῦ λιθοξόου γίνονται ἀμέσως καταληπτὰ οἷον κακοπάθιαν, εἱρέθη, λανπάδη, πλήονες, καθ' ἔτος κλπ.

Οὐχ ἧττον ὅπως ἔχει μαρτυρεῖ τὴν κατάστασιν τοῦ Δήμου καὶ τῆς Βουλῆς καὶ τὴν πρόνοιαν, ἣν ἐδείκνυον βραβεύοντες τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἵτινες ἐδείκνυον θερμὴν προστασίαν καὶ φιλοξενίαν εἰς τοὺς μακρὰν τῆς Σύρου διαμένοντας ἢ δυστυχοῦντας Συρίους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Συνέχεια τῶν περὶ Βουλῆς καὶ Δήμου Συρίων.
Στέψις τῆς ἱερείας Βερενίκης.

Ἐξακολουθῶ καταχωρῶν ψηφίσματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων, καίτοι πεπεισμένος ὅτι καὶ τὸ παρὸν ψήφισμα

τῆς Νήσου Σύρας. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὀνομάζει αὐτὴν Ἰωνικὴν νῆσον, ἴσως διότι πρῶτοι οἰκισταὶ αὐτῆς ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν οἱ Ἴωνες, οἱ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου ἀποικήσαντες ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν εἰς τὰς νήσους καὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν» Σελ. 31.—

τῆς στέψεως τῆς ἱερείας Βερενίκης ἐψηφίσθη περὶ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ὡς ἐξάγω ἔκ τινων γραμμάτων ῥωμαϊστὶ γεγραμμένων ὡς τὸ C καὶ W. Οὐχ ἧττον τίθεται ἐνταῦθα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ Βουλῆς καὶ Δήμου.

Ὅ,τι παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς βλέπομεν ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ τῶν ἐναρέτων καὶ σεβαστῶν ἀνθρώπων, ἤτοι τὴν κατάταξιν αὐτῶν εἰς τὸ ἁγιολόγιον ἢ ὁσιολόγιον τῶν θρησκειῶν, τοῦτο παρ' ἀρχαίοις ἐγένετο ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου διὰ ψηφισμάτων, στεφόντων δημοτελῶς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἱκανότητα. Διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ψηφισμάτων τούτων ἡ πολιτεία καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαξίως καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀντέμοιβεν καὶ πρὸς μίμησιν ἄλλους προεκάλει.

Ἱέρειά τις ἁγνὴ καὶ ἀρετὴν καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῆς ἀξιοζήλευτον ἐπιδείξασα ἐν Σύρῳ, προὐκάλεσε τὸν ἔπαινον τῶν πολιτῶν καὶ ψήφισμα στέψεως, μονιμοποιηθὲν ἐπὶ μαρμάρου.

Ναὶ μὲν παρ' ἀρχαίοις ὁ κοινωνικὸς τῶν γυναικῶν βίος περιοριζόμενος ἐντὸς καὶ μόνου τοῦ οἴκου σπανίως ἔδιδεν ἀφορμὰς πρὸς ἐκτίμησιν καὶ ἐπίδειξιν τῶν ἀρετῶν αὐτῶν, αἵτινες ἐκρύπτοντο ἐν τῷ γυναικωνίτῃ, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ ἀρχαία Ἑλλ. ἱστορία γέμει παραδειγμάτων γυναικείας ἀρετῆς, ἀξίων ἐπαίνου καὶ μιμήσεως.

Ἡ Συρία αὕτη γυνή, ἣν ἔστεψε χρυσῷ στεφάνῳ ὁ Δῆμος καὶ ἡ Βουλὴ Συρίων ἐκαλεῖτο Βερενίκη Νικομάχου, σύζυγος Ἀριστοκλέους τοῦ Ἰσιδώρου. Γυνὴ πλουσιωτάτη οὖσα καθ' ὅσον «ἀφειδῶς ἐκ τῶν ἰδίων ἀρχείνη γενομένη ἐπετέλεσε καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις ὑπὲρ τῆς πατρίδος», ἀπεκατέστη ἱέρεια τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης, ἀγαθὴ δὲ καὶ εὐσχήμων οὖσα ἐπέσυρε τὸν ἔπαινον τοῦ Δήμου καὶ τῆς Βουλῆς· πρὸς πλείονα δὲ ἐπίδειξιν τῆς εὐνοίας καὶ πρὸς ἔγερσιν τῆς φιλοτιμίας τῶν ἄλλων γυναικῶν καὶ μίμησιν τοῦ βίου τῆς Βερενίκης «σ τ ε φ α ν ο ῖ ὁ Δ ῆ μ ο ς ὁ Σ υ ρ ί ω ν Β ε ρ ε ν ε ί κ η ν χ ρ υ σ ῷ σ τ ε φ ά ν ῳ ἀ ρ ε τ ῆ ς ἕ ν ε κ α κ α ὶ ε ὐ-

νοίας τῆς εἰς αὐτήν.» Διότι κατὰ τὰς λαμπρὰς λέξεις τοῦ ψηφίσματος «πάτριον, εἶνε αὐτῷ, στεφανεῖν τὰς ἀγαθὰς τῶν γυναικῶν».

Ἰδοὺ τὸ ὅλον ψήφισμα ὅπως ἔχει ἐν τῷ μαρμάρῳ:

ΕΔΟ . . . ΗΒΟΥΛΗΚΑΙΤWΔΗΜWΠΡΥΤΑΝΕWΝΓΝWΜ
ΗΙ
ΕΠΕΙΒΕΡΝΕΙΚΗΝΕΙΚΟΜΑΧΟΥΓΥΝΗΔΕΑΡΙCΤΟΚΛΕΟΥ
CΤΟΥΕΙGΙΔW
ΡΟΥΑΓΑΘΗΝΤΕΚΑΙΕΥCΧΗΜΟΝΑΝΤΗΝΑΝΑCΤΡΟΦΗ
ΝΠΕΠΟΗΤΑΙ
ΕΝΠΑCΙΝ ΑΡΧΕΙΝΗΤΕ ΓΕΝΟΜΕΝΗΕΚΤWΝΙΔΙWΝΑΦΙΔ
WCΕΠΕΤΕ
ΛΕCΕΝΚΑΙΘΕΟΙCΚΑΙΑΝΘΡWΠΟΙCΥΠΕΡΤΗCΠΑΤΡΙΔΟ
CΕΙΕΡΕΙΑΤΕ
ΚΑΤΑCΤΑΘΕΙCΑΤWΝΟΥΡΑΝΙWΝΘΕWΝΔΗΜΗΤΡΟCΚ
ΑΙΚΟΡΗCΤWΝ
CΕΜΝΟΤΑΤWΝΑΓΝWCΤΕΚΑΙΑΞΙWCΤWΝΘΕWΝΚΑΙΤ
ΗCΠΟΛΕΩC
ΕΙΕΡΑΤΕΥCΑCΑΜΕΤΗΛΛΑΞΕΤΟΝΒΙΟΝΚΑΙΤΕΚΝΟΤΡ
ΟΦΗCΑCΑΔΙΑΔΙΑΔΗΔΟΚΕΙΤΗΒΟΥΛΗΚΑΙΤWΔΗWω
ΠΡΟΕΠΑΙΝΕCΑΙΜΕΝΤΗCΓΥΝΑΙΚΟCΤΟΝΠΠΟΒΕΒΙWΚ
ΟΤΑΧΡΟΝΟΝCΤΕΦΑΝWCΑΙΤΕΑΝ
ΤΗΝΧΡΥCWCΤΕΦΑΝWWΠΑΤΡΙΟΝΝΕCΤΙΗΗΜΕΙΝCΤ
ΕΦΑΝΟΙΕΤΑCΑΓΑΘΑCΤWΝΓΥΝΑΙΚWΝΟΔΕΓΡΑΦWΝ
ΗΜΕΙΝΑΝΑΓΟΡΕΥCΑΤWΥΠΟΤΗΝΕΚΚΟΜΙΔΗΝΤΗC
ΓΥΝΑΙΚΟCΟΤΙCΤΕΦΑΝΟΙΟΔΗΜΟCΟCΥΡΙWΝΒΕΡΝΕΙΚ
ΗΝΝΕΙΚΟΜΑΧΟΥΧΡΥCωCΤΕΦΑΝωΑΡΕΤΗCΕΝΕΚΑΚΑΙ
ΕΥΝΟΙΑCΤΗCΕΙCΑΥΤΗΝ

Ἰδοὺ τὸ αὐτὸ ψήφισμα καταλογάδην γεγραμμένον ὅπως γίνῃ εὐανάγνωστον. «Ἔδο[ξε τ]ῇ βουλῇ καὶ (τ)ῷ δήμῳ. Πρυτάνεων γνώμη· Ἐπει(δὴ) Βερενείκη Νεικομάχου, γυνὴ δὲ Ἀριστοκλέους τοῦ Εἰσιδώρου, ἀγαθήν τε καὶ εὐσχήμονα τὴν ἀναστροφὴν πεπόηται ἐν πᾶσιν, ἀρχείνη τε γενομένη ἐκ τῶν ἰδίων ἀφειδῶς ἐπετέλεσεν καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις ὑπὲρ τῆς πατρίδος. εἰέρειά τε κατασταθεῖσα τῶν οὐρανίων θεῶν Δήμητρος καὶ Κόρης τῶν σεμνοτάτων, ἁγνῶς τε καὶ ἀξίως τῶν θεῶν καὶ τῆς πόλεως εἰερατεύσασα μετήλλαξε τὸν βίον καὶ τεκνοτροφήσασα· δι' ἃ δὴ δοκεῖ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ, προεπαινέσαι μὲν τῆς γυναικὸς τὸν προβεβιωκώτα χρόνον, στεφανῶσαί τε αὐτὴν χρυσῷ στεφάνῳ· ᾧ πάτριόν ἐστιν ἡμεῖν στεφανεῖν τὰς ἀγαθὰς τῶν γυναικῶν, ὁ δὲ γράφων ἡμεῖν ἀναγορευσάτω ὑπὸ τὴν ἐκκομιδὴν τῆς γυναικὸς ὅτι «στεφανοῖ ὁ Δῆ»μος ὁ Συρίων Βερενείκην Νεικομάχου χρυσῷ στεφάνῳ ἀρε»τῆς ἕνεκα καὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτήν.»

Καὶ περὶ τοῦ ψηφίσματος τούτου δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅ,τι καὶ περὶ τοῦ Ὀνησάνδρου, ὅσον ἀφορᾷ τὰ γράμματα καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ γλύπτου. Καὶ τὰ μὲν γράμματα ὑποδηλοῦσιν ἐποχὴν ῥωμαϊκὴν, οἱ δὲ γλύπται ἀμφοτέρων φαίνονται ἀπρόσεκτοι καὶ ἀνορθογράφοι· καθότι πολλαὶ μὲν λέξεις τοῦ ἑτέρου ψηφίσματος εἶνε ἐσφαλμένως γεγραμμέναι, τὰ δὲ ὀνόματα τοῦ ψηφίσματος τῆς Βερενίκης δὲν ἐγράφησαν ἐν πλήρει ὀρθογραφίᾳ διότι Β ε ρ ε ν ί κ η (μακεδονικῶς ἀντὶ Φερενίκη) ἔπρεπε νὰ γραφῇ, καὶ Ν ι κ ο μ ά χ ο υ. Ἀλλὰ καὶ περὶ ἀμφοτέρων δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ εὐλόγως ὅτι τὰ λάθη ταῦτα εἶνε τῶν ὑποδεεστέρων ἐργατῶν τῶν καλλιτεχνικῶν τότε καταστημάτων τῆς Σύρου, ἧς οἱ καλλιτέχναι, ἐὰν κρίνῃ τις αὐτοὺς καὶ ἐξ αὐτῶν μόνων τῶν ἀνακαλυφθέντων μέχρι τοῦδε ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων, δὲν εἶνε ἀνάξιοι λόγου.

Περὶ ἄλλων ψηφισμάτων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ἀναγομένων εἰς τὴν καθαρῶς ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ ὑπὲρ Ῥω-

μαίων αὐτοκρατόρων, ὀνομαστὶ ἀναφερομένων ἐκεῖ ποιήσω λόγον. Ὅτι ἤδη ἀνακεφαλαιῶν λέγω περὶ Βουλῆς καὶ Δήμου Συρίων εἶνε ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τοῦ πολιτεύματος τούτου καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ τύποι καὶ τὰ πρόσωπα τὰ συγκροτοῦντα τὸ πολιτικὸν μέρος τῆς νήσου εἶχον ἀφομοιωθῆ πρὸς τὰ τῶν Ἀθηναίων ὧν διετέλει κατ᾽ ἀρχὰς μὲν σύμμαχος, κατόπιν δὲ φόρου ὑποτελὴς ἡ Σύρος, ἕως οὗ ἐπελθοῦσα ἡ ῥωμαϊκὴ κατάκτησις μετερρύθμισε κατά τι τὰ πράγματα, διατηρηθέντων οὐχ ἧττον πολλῶν τύπων τοῦ πολιτεύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Θέατρον Συρίων—Ἀγῶνες—Ἑορταί.

Ὅσῳ τις προβαίνει μελετῶν τὴν ἱστορίαν τῆς μικρᾶς ταύτης τὴν ἔκτασιν νήσου τῆς Ἑλλάδος τοσούτῳ τέρπεται διαβλέπων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὴν ὕπαρξιν τῶν συνιστώντων μίαν πόλιν μεγάλην, πλουσίαν καὶ αὐτοδιοίκητον. Προτέρημα καὶ τοῦτο τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ πολιτεύματος τῶν τότε συμμαχίδων πόλεων, αἵτινες, καὶ ὑποτελεῖς γενόμεναι τοῖς Ἀθηναίοις, διετήρησαν ἐπιτόπιον τινα ἐλευθερίαν, ἔχουσαι πρότυπον τῆς πολιτείας καὶ τοῦ βίου τὰς ἀκμαζούσας τότε Ἀθήνας. Μήπως διὰ τοῦ συστήματος τῆς ἀποκεντρώσεως τῶν δήμων δὲν ἠδύναντο καὶ σήμερον αἱ πόλεις νὰ πλησιάσωσι πρὸς τὴν κατάστασιν ἐκείνην;

Τοιαύτας καὶ παραπλησίας σκέψεις παράγει ἡ μελέτη ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν αὐτοδιοικουμένων ἀρχαίων πόλεων. Εἴδομεν ἤδη τὸν ὀργανισμὸν καὶ τοὺς τύπους τῶν ψηφισμάτων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων. Θέλομεν ἤδη παρατηρήσει ὅτι ἡ μικρὰ τὴν ἔκτασιν Σύρος οὐδενὸς σχεδὸν ὑπελείπετο τῶν

ἄλλων τῆς Ἑλλάδος πόλεων διατηροῦσα καὶ θέατρα καὶ ἀγῶνας, προάγουσα καὶ τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τέλος ἐν σμικρῷ ἔχουσα ὅ,τι καὶ αἱ μεγάλαι πόλεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Εἰς τὴν σημερινὴν συνοικίαν τῶν Πέντε Μύλων, πλησίον τῶν φυλακῶν καὶ ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκίας τοῦ ἡμετέρου συμπολίτου Κυριακοῦ Ἀλεξίου εὑρίσκονται ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου τῶν Συρίων θεάτρου, ἀναγνωριζόμενα ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸ θέατρον τῶν Συρίων.

Περὶ τούτου ὀλίγας λέξεις ἔγραψαν οἱ πρό τινος χρόνου, διελθόντες τῆς Σύρου περιηγηταὶ Stark καὶ Conze ἐν διατριβαῖς δημοσιευθείσαις ἐν γερμανικοῖς φύλλοις, μεταφρασθείσαις δὲ ὑπὸ τῆς Κλειοῦς.

Τοῦ θεάτρου τούτου μέρος ἀνεκαλύφθη, ἤτοι τὸ εὑρισκόμενον ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς εἰρημένης οἰκίας· τὸ λοιπὸν τοῦ θεάτρου, ὅπερ ἀναμφιβόλως διατηρεῖται, εἶνε κεκαλυμμένον ὑπὸ τοῦ ἄνω αὐτοῦ διερχομένου δρόμου. Τὸ ἀνακαλυφθὲν καὶ φαινόμενον μέρος τῶν ἐρειπίων παριστᾷ τρεῖς σειρὰς ἑδωλίων, καλῶς διατηρουμένων, καὶ τοσοῦτον μάλιστα, ὥστε ἐπὶ μιᾶς αὐτῶν διακρίνεται καλῶς ἡ λέξις ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣ, ὅστις φαίνεται ἦτο ἱερεύς τις ἢ ἄλλος ἐπίσημος Σύριος, διότι τὸ ἑδώλιόν του εὑρίσκεται ἐπὶ μέρους καταφανοῦς καὶ πλησίον τῆς ὀρχήστρας, ἔνθα γνωρίζομεν ὅτι ἔκειντο τὰ ἑδώλια τῶν ἱερέων, ὡς δῆλον ἐκ τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν ἑδωλίων τοῦ ἐν Ἀθήναις Διονυσιακοῦ θεάτρου.

Μέρος τῆς ὀρχήστρας εἶνε καταφανές· τὸ λοιπὸν καλύπτεται ὑπό τε τῶν θεμελίων τοῦ οἴκου καὶ τοῦ ἄνωθεν δρόμου. Ἐν γένει δ' εἰπεῖν ἡ κατασκευὴ τοῦ θεάτρου τούτου φαίνεται ὁμοιάζουσα τῇ τῶν Ἀθηναϊκῶν θεάτρων. «Πάντα τὰ ἐν Ἑλλάδι θέατρα, λέγει ὁ Smith ἐν τῷ ἀρίστῳ αὐτοῦ ἀρχαιολογικῷ λεξικῷ, ἦσαν πιθανῶς ᾠκοδομημένα κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἐν Ἀθήναις, καὶ πλὴν ὀλίγων παραλλαγῶν καὶ τροποποιήσεων ὡμοίαζον πάντα ἀλλήλοις κατὰ τὰ κυριώτερα μέρη, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς

πολυαρίθμοις ἐρειπίοις θεάτρων διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, Ἀσίας τῆς μικρᾶς καὶ τῆς Σικελίας, ὧν τινα ἦσαν παμμεγέθη» (1). Κατωτέρω δὲ παρατίθησιν:

«Ἡ κατασκευὴ τῶν Ἑλληνικῶν θεάτρων ἐγένετο ὑπόθεσις πολλῶν ἐρευνῶν καὶ συζητήσεων κατὰ τοὺς νῦν χρόνους. Οἱ κράτιστοι τῶν συγγραφέων συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὰ ἀπαρτίζοντα τὸ θέατρον μεγάλα τμήματα· τὰ καθέκαστα ὅμως αὐτῶν ἐν πολλοῖς κατ' εἰκασίαν φέρονται. Τὸ Ἀθήνησι θέατρον, ὡς καὶ πάντα τὰ Ἑλληνικὰ διετίθεντο οὕτως ὥστε ὁ τόπος τῶν θεατῶν ν' ἀποτελῇ τὸ ὑψηλότερον, ἤτοι τὸ βορειοδυτικὸν μέρος, ἡ δὲ σκηνὴ καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνῆκεν αὐτῇ, τὸ μεσημβρινοανατολικόν· ἐν μέσῳ δὲ τῶν δύο τούτων μερῶν ἦν ἡ ὀρχήστρα» (2).

Αἱ παρατηρήσεις αὗται τοῦ διασήμου τούτου ἀρχαιολόγου δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ εἰς τὸ ἐν Σύρῳ θέατρον.

Ἐπὶ τοῦ μέρους τοῦ ἀνακαλυφθέντος θεάτρου, τοῦ ἰδίως λεγομένου θεάτρου, ἤτοι τοῦ μέρους τῶν θεατῶν, δὲν φαίνεταί τι διάζωμα ἢ κατατομή· ἐὰν ὅμως ἐγίνοντο ἀνασκαφαὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ ἀνευρίσκοντο καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῶν ἑδωλίων καὶ τῆς ὀρχήστρας. Εἰκάζω δὲ τοῦτο ἐκ τῆς καλῆς καταστάσεως, εἰς ἣν εὑρέθησαν τὰ μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντα. Πιθανὸν μάλιστα καὶ ὀλίγα βήματα μακρὰν τοῦ ὑπογείου τῆς εἰρημένης οἰκίας νὰ εὑρεθῶσι τὰ ἐρείπια τῆς σκηνῆς. Ἐὰν δὲν εὑρεθῶσι τοιαῦτα, οὔτε τὸ λοιπὸν μέρος τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν ἑδωλίων, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὰ ἀνευρεθέντα παρὰ τὸ Παντοπωλεῖον καμπύλα τετράγωνα μάρμαρα μετὰ βαθμίδος μαρμαρίνης, τὰ σήμερον ἐκτεθειμένα ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ σημερινοῦ θεάτρου, εἶν' ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, πρῶτον διότι ἀνευρέθησαν οὐ πολὺ μακρὰν τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, καὶ δεύτερον διότι ὁ

(1) Smith. Ἀρχαιολ. Λεξ. μετάφρ. Πανταζῆ σελ. 403.
(2) Αὐτόθι.

σχηματισμὸς αὐτῶν εἶνε προσφυέστατος πρὸς ἀποτέλεσιν μικροῦ μέρους τῆς ὀρχήστρας μετὰ τῆς σχετικῆς πρώτης σειρᾶς τῶν ἑδωλίων. Ἀλλὰ τὰ ἐρείπια ταῦτα, τὰ κείμενα ἔξωθεν τοῦ σημερινοῦ θεάτρου, κατά τινα γνώμην ἀπετέλουν μέρος ἀρχαίου βαλανείου κειμένου ὅπου ἀκριβῶς τὸ σημερινὸν Παντοπωλεῖον, διότι ἐγειρομένου αὐτοῦ εὑρέθησαν ἐν τῷ μέρει τῶν θεμελίων του. Ἴσως εἴς τινας φανῇ ἀπίθανον ὅτι τὰ ἐρείπια ταῦτα ἐχρησίμευσαν εἴς τι ἀρχαῖον βαλανεῖον, ὅπερ ἀναμφιβόλως δὲν ἦτο μικρᾶς ἐκτάσεως, ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν προκειμένων ἐρειπίων· ἀλλὰ θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷ ἁρμοδίῳ τόπῳ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον βαλανεῖα μεγάλης ἐκτάσεως καὶ καλλίστης τέχνης καὶ καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἡ Σύρος εἶχε πολλὰ οἰκοδομήματα καλῆς τέχνης καὶ πολλῆς ἀξίας.

Τὸ ζήτημα τοῦτο περὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ βαλανείου, ἐὰν δηλαδὴ ταῦτα ἀνῆκον εἰς βαλανεῖον ἢ ἦσαν συνέχεια τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου θεάτρου διασκορπισθέντα μέχρι τῆς θέσεως τοῦ Παντοπωλείου ἤθελεν εἶσθε λελυμένον ἐὰν ἐγίνοντο ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ μέρει τοῦ θεάτρου· διότι θὰ ἐγίνετο γνωστὸν ἐὰν σώζονται ἐν τῷ μὴ ἀνασκαφέντι ἔτι θεάτρῳ τὰ λοιπὰ ἐρείπια τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ἑδωλίων· ἄλλως, ἐὰν περιμένῃ τις νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα μόνον ἐκ τῆς θέας τῶν ἐρειπίων τῶν ἔξωθεν τοῦ σημερινοῦ θεάτρου θὰ εὕρῃ τινας δυσκολίας καὶ ἴσως δὲν φθάσῃ εἰς τέρμα ἀλάνθαστον.

Δὲν ἔχω νὰ προσθέσω τι εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἀνακαλυφθέντων μέχρι τοῦδε ἐρειπίων τοῦ θεάτρου, διότι τόσα μόνον παρέχει συμπεράσματα τὸ μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέν (1). Αἱ

---

(1) Δύναταί τις νὰ ἴδῃ πληροφορίας περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν θεάτρων καὶ ἐντεῦθεν νὰ εἰκάσῃ διὰ τὸ ἐν Σύρῳ ἐν Smith ἀρχαιολ. λεξικῷ μεταφρ. Παντ. σελ. 406 καὶ τὰς αὐτόθι παραπ.— Muller Hist. of Grek. St. i. p. 299 ἀγγλ. μετ.— Donalson, The Theatre of the Greeks— J. Chr. Genelli das Theater zu Athen, hinsicht-

φαινόμεναι σειραὶ τῶν ἑδωλίων ἦσαν προωρισμέναι διὰ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως πολίτας καὶ ἱερεῖς· ἑνὸς δὲ τὸ ὄνομα διεσώζεται, τὸ τοῦ ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΥ (1)· Τὰ ὑπὲρ ταύτας ἑδώλια ἐχρησίμευον διὰ τοὺς βουλευτὰς, τὰ παρακείμενα διὰ τοὺς ἐφήβους καὶ τὰ ἐπίλοιπα διὰ τὸν δῆμον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν περὶ Ἀθηναϊκῶν θεάτρων καὶ θεατῶν εἰδήσεων (2).

Ποία ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν Σύρῳ θεάτρου; Ἰδοὺ ζήτημα, εἰς οὗ τὴν λύσιν οὐδεμία ἄλλη βοήθεια προσφέρεται εἰμὴ ἡ ἐκ τῆς θέας τῶν ἐρειπίων. Βεβαίως τὸ θέατρον ἀνηγέρθη πολὺ μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις ἵδρυσιν θεάτρου μαρμαρίνου· τοιοῦτο δὲ μόλις ἀπεπερατώθη ἐν Ἀθήναις τῷ 340 Π. Χ. Ὥστε τὰ θέατρα τῶν πόλεων τὰ ὁποῖα ἐσχηματίζοντο κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἀνεφάνη καὶ ἐτελειοποιήθη τὸ δρᾶμα καὶ ἡ θεατρικὴ ἀρχιτεκτονικὴ εἶνε μεταγενέστερα τοῦ τετάρτου Π. Χ. αἰῶνος.

Καίτοι ἥκιστα ἀρχαιολόγος, τολμῶ νὰ εἰκάσω, κρίνων ἔκ τε τῆς καταστάσεως τῶν ἐρειπίων καὶ ἐκ γενικωτέρων εἰδήσεων περὶ Σύρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτι τὸ θέατρον τοῦτο ἀνηγέρθη κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὅτε ἡ Σύρος μὴ εὑροῦσα δυσκολίας ἢ μᾶλλον μὴ ἔχουσα τὴν δύναμιν ν' ἀντισταθῇ τῷ ῥωμαϊκῷ χειμάρρῳ, προσεφέρετο φιλικῶς τῇ Ῥώμῃ καὶ μεταξὺ

---

lich auf Architectur, Scenerie und Darstel lungs Kunst überhaypt Berlin· 8 vo.— G. G. W. Schneider, Das Attiche Theater nese- zum bessern Verstehen der Griech Dramatiker -- Stieglitz Archao logie der Baukunst, der Griesch. und Romer— Ferrara, Storia e descrip. de princip. Teatri ant. e moderni κλπ.

(1) Πολυδ. Δ. 121. Η. 133. Σχολ. Ἀριστ. Ἱππεῖς 572— Smith ἐνθ' ἀνωτέρω.

(2) Παράβ. Ποικ. Ἱστ. Αἰλιαν. Β. 13.— Δημοσθ. κατὰ Μειδ. 572— Smith, αὐτόθι— κλπ.

τῶν πρώτων ἔκοψε νομίσματα πρὸς τιμὴν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, ἐψήφισε κολακευτικώτατα ὑπὲρ αὐτῶν ψηφίσματα καὶ ἀνδριάντας πρὸς αὐτοὺς ἀνήγειρεν, ὧν εἷς ὁ τοῦ Ἀδριανοῦ ἐσώζετο μέχρι τῶν νέων αἰώνων, ὑψούμενος ἐν τῷ λόφῳ τῆς σημερινῆς ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως.

Εὐτυχῶς περιεσώθη καὶ εἴδησίς τις περὶ ἀγῶνος τραγῳδιῶν ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ, ἀναφερομένη ἐν τῷ ψηφίσματι τοῦ Ὀνησάνδρου διὰ τῶν λέξεων «ἀναγορεύειν... τῷ ἀγῶνι τῶν τραγῳδιῶν»· Τὸ δημοσιευθὲν ἤδη ψήφισμα τοῦ Ὀνησάνδρου δίδει ἡμῖν νύξεις τινας ὅτι ἐδίδοντο ἐν Σύρῳ, ἐκτὸς τῶν θεατρικῶν παραστάσεων, καὶ θεάματα καὶ ἐτελοῦντο ἀγῶνες, ἰδίως κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Διονύσου, τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Ἡρακλέους, περὶ ὧν παρακατιὼν γενήσεται λόγος. Ἐκτὸς τῶν θεατρικῶν παραστάσεων δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ ἐν Σύρῳ θέατρον ἐχρησίμευεν καὶ ὡς τόπος τῆς συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων· διότι καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Smith μετὰ πληθύος ἄλλων ἀρχαιολόγων, τοιαῦτα οἰκοδομήματα ἐχρησίμευον καὶ εἰς ἄλλα δημόσια θεάματα, «Οὕτως καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις ὑπῆρχον κατὰ νεωτέρους χρόνους παρεκτὸς τοῦ ἐν Λιναίῳ θεάτρου καὶ δύο ἄλλα, τό τε Ἀγρίππιον καὶ τὸ ἐπὶ Ῥηγίλλῃ θέατρον, ἅτινα δὲν ἦσαν πρὸς δραμάτων διδασκαλίαν, ἀλλὰ τόποι ἐν οἷς οἱ σοφισταὶ ἀπήγγελλον τοὺς λόγους αὐτῶν. Ἐν Σπάρτῃ ὑπῆρχε θέατρον ἐκ λίθου λευκοῦ, ἐν ᾧ συνήγετο εἰς ἐκκλησίαν ὁ Δῆμος, εἰσήρχοντο χοροὶ νεανίσκων καὶ ἄλλα τοιαῦτα» (1).

Ἐκ τούτου εἰκάζω ὅτι καὶ ἡ στέψις τοῦ Ὀνησάνδρου καὶ ἡ τῆς Βερενίκης καὶ πάντα τὰ ὑπὲρ Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ψηφίσματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ἐψηφίσθησαν ἐν αὐτῷ τῷ θεάτρῳ, ὅτι αὐτόθι ἀνεκήρυσσεν κατ' ἔτος ὁ κήρυξ τὴν στέψιν, κατὰ τὰς λέξεις τοῦ ψηφίσματος τοῦ Ὀνησάνδρου.

---

(1) Παράβ. τὰς προηγουμένας παραπομπάς.

Ὁ ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ ἀ γ ὼ ν τ ῶ ν τ ρ α γ ῳ δ ι ῶ ν ἐτελεῖτο κατ' ἔτος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ εἰρημένου ψηφίσματος. Οὐδεμία ὅμως μαρτυρία ὑπάρχει περὶ ποιητοῦ Συρίου, ἢ ἠθοποιοῦ ἢ διδαχθέντος δράματος. Εἰκάζεται δὲ ὅτι δραματικοὶ θίασοι διερχόμενοι ἔδιδον τοιαύτας παραστάσεις, διότι μονίμως δὲν πιστεύω νὰ ἔμενον δραματικοὶ θίασοι ἐνταῦθα ἢ νὰ ἐδιδάσκοντο δράματα Συρίων ποιητῶν, ἢ ἂν ὑπῆρχον ἐνταῦθα ἠθοποιοὶ ἢ ποιηταί, μένοντες πάντοτε ἐν Σύρῳ, πιθανῶς ἦσαν μικροῦ λόγου ἄξιοι, διότι ἄλλως θὰ ἐμνημονεύοντό που Σύριοι ποιηταὶ ἢ ἠθοποιοί.

Καὶ ἡ π ο μ π ὴ τ ῶ ν Ἡ ρ α κ λ ε ί ω ν κ α ὶ ἡ λ α μ π α δ ο δ ρ ο μ ί α τ ῶ ν Δ η μ η τ ρ ε ί ω ν ἐνδεχόμενον νὰ ἐλάμβανον χώραν ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ ἢ πέριξ αὐτοῦ· καθ ὅσον τὸ θέατρον ἔκειτο εἰς τὸ κεντρικώτερον μέρος τῆς ἀρχαίας πόλεως· ἴσως δὲ καὶ τὸ ἐπιφανέστατον, καθ' ἃ ἀναφέρεται ἐν τῷ ψηφίσματι ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἔμελλε νὰ στηθῇ ἡ στήλη τοῦ ψηφίσματος.

Καὶ ὁ μὲν ἀγὼν τῆς λαμπάδος τῶν Δ η μ η τ ρ ε ί ω ν ἦτο ἑορτὴ ἐνιαυσία καθιερωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν ἔτει 307 Π. Χ. πρὸς τιμὴν Δημητρίου τοῦ πολιορκητοῦ. «Ἤγετο δέ, λέγει ὁ Smith, ἡ ἑορτὴ ἐνιαυσίως μηνὸς Μουνυχιῶνος καὶ τούτου μὲν τὸ ὄνομα μετέβαλον εἰς Δημητριῶνα, τῆς δὲ ἑορτῆς τὴν ἡμέραν ὠνόμασαν Δημητριάδα.· ἐχειροτόνουν ἐτησίως ἱερέα ἐπιμελούμενον τῆς τε δημοτελοῦς πομπῆς καὶ τῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τελουμένων θυσιῶν καὶ ἀγώνων (1)· Ὅπως δὲ μᾶλλον οἱ Ἀθηναῖοι τὸν νέον θεὸν τιμήσωσι μετωνόμασαν Δ η μ ή τ ρ ι α τὰ παρ' αὐτοῖς Δ ι ο ν ύ σ ι α, ἅτε φιλοῦντος τοῦ νέου ἡγεμονόπαιδος ἀκούειν ἑαυτὸν τῷ Διονύσῳ παραβαλλόμενον. Τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου μνημονευόμενα Δημήτρια ἦσαν τὰ Διονύσια» (2).

(1) Διόδ. Σικελ. Κ. 46.— Πλουτ. Δημήτ. 10, 46.

(2) W. Smith ἐν ἀρχ. λεξ. μετάφ. Πανταζ. λέξ. λαμπαδοδρομία.

Καὶ τοῦτο ἑτέρα ἀπόδειξις ὅτι ἡ Σύρος ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ μιμηθῇ καθ' ὅλα τὴν μητρόπολιν τῆς ἰωνικῆς φυλῆς, τὰς Ἀθήνας, καθ' ὅσον καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν προστατῶν ἐκείνης θεῶν καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἑορτὰς παρέλαβεν ὁμοιοτύπως.

Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἑορτὴν τῶν Δημητρείων ἐτελεῖτο καὶ ἐν Σύρῳ ἀγὼν λ α μ π ά δ ο ς, ἡ λαμπαδηφορία, ἡ λαμπαδηδρομία, ἢ λαμπαδοῦχος ἀγὼν ἢ ἁπλῶς λαμπάς. Τὸ ὑπὲρ Ὀνησάνδρου ψήφισμα τῶν Συρίων ἀναφέρει τὸν ἀγῶνα διὰ τῆς τελευταίας ὀνομασίας (1).

---

(1) Ὁ ἀγὼν οὗτος ἦτο κατ' ἀρχὰς τῶν Ἀθηναίων, κατόπιν ἐγένετο κοινὸς καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Ἐκ τῶν πέντε Ἀθηναϊκῶν λαμπαδοφοριῶν αἱ τρεῖς ἀνάγουν τὴν σύστασίν των εἰς χρόνους ἀγνώστους, μία εἰσήχθη ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης καὶ ἡ τελευταία ἐπὶ Σωκράτους.

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἀγῶνος τούτου καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἱδρύσεώς του ἐρίζουσιν οἱ φιλόλογοι, μὲ ὅλας τὰς περὶ αὐτῶν εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων (ἴδε Smith ἐν λ. καὶ παραβ. τὰς αὐτόθι. Ἡροδ. Η. 98 — Πλατ. ἐν Νομ. 776 — Auctor, ad H e r e n n. iv 46 — Boeckh. jnscript. ἀρ. 243,244 — Ἀριστ. Σφῆκ. 1203 — Βατραχ. 1085 — Welck. A e s c h y l i c h e T r i l o g i e p. 121. — C r e u z e r Symlbolique, vol. ii p. 752 764 γαλ. μετ. — Muller. Mineva Polias p. 5 — Broensted, Voyages, vol ii p. 286 ἐν σ. 2). Ἐνταῦθα ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω τὸ ἐκ τῆς φιλολογικῆς ταύτης διαμάχης συμπέρασμα τοῦ ἀρχαιολόγου Smith, ἵνα τὸ σχετίσω μέ τι σχετικώτατον πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Πανὸς ἐν Σύρῳ «Ἡ ἀρχὴ» τῶν ἀγώνων τούτων, γράφει ὁ W.Smith, νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Προμηθέως. Τὸ φέρειν ἄσβεστον πῦρ ἀπὸ τοῦ Κεραμεικοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολίν ἐστι ζωηρὸν σύμβολον τῆς ἐπιδαψιλευθείσης τῷ ἀνθρώπῳ εὐεργεσίας ὑπὸ τοῦ Τιτᾶνος, ὅστις ἔδωκε πῦρ τοῖς θνητοῖς ἐκ τῆς κατοικίας τῶν θεῶν,

κλέψας ἀκαμάτοιο πυρὸς τηλέσκοπον αὐγὴν
ἐν κοίλῳ νάρθηκι (Ἡσίοδ. — Θεογ. 566).

Ὀλίγα θέλω προσθέσει περὶ τῆς ἑτέρας ἑορτῆς ἥτις ἐτελεῖτο ἐν Σύρῳ καὶ ἥτις ἀναφέρεται ἐν τῷ ψηφίσματι διὰ τῶν λέξεων ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ ΤΗ ΠΟΜΠΗ. Αἱ λέξεις αὗται εἶνε αἱ μόναι ὑπάρχουσαι περὶ λατρείας τοῦ Ἡρακλέους ἐν Σύρῳ· ἀλλ' ἐκ μόνων αὐτῶν δὲν δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἄλλο τι εἰμὴ ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἡρακλέους ἐτελεῖτο ἐν Σύρῳ πομπή τις πανηγυρικὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους, θεωρουμένη ἐπίσημος καὶ

Ἀλλὰ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν δόντα τὸ πῦρ μετηνέχθη πρὸς τοὺς ὀλυμπίους θεοὺς τοὺς ἐπιστατοῦντας τῆς χρήσεως αὐτοῦ, δηλ. τὸν Ἥφαιστον, ὅστις ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν δι' αὐτοῦ χώνευσιν καὶ τύπωσιν τῶν μετάλλων, καὶ τὴν Ἀθηνᾶν, ἥτις ἐφήρμοσεν αὐτὸ εἰς ὅλον τὸν κύκλον τῶν χρησίμων καὶ κοσμητικῶν τεχνῶν. Τοῖς τρισὶν οὖν τούτοις θεοῖς, οἷον προστάταις τοῦ πυρὸς ἐγένοντο κατὰ πρῶτον ἱεροὶ οἱ λαμπαδοῦχοι ἀγῶνες. Ὡς ἐκ τοῦ τόπου δὲ εἰς ὃν ἐγένοντο— τοῦ Κεραμεικοῦ—κλίνομεν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Βελκέρου (Welck. Aechyliscte Trilogie p. 321.) δηλ. ὅτι οἱ κεραμεῖς ἐσύστησαν τὴν λαμπαδηφορίαν. Ἡ Ἀθηνᾶ (ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου αὐτῆς *Κεραμὶς*) ἦν ἡ προστάτις αὐτῶν· τίνες ἄρα εἶναι μᾶλλον εὐγνώμονες διὰ τὸ δῶρον καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ πυρός; Ἡ κεραμευτικὴ ἦν πάντως ἐκ τῶν πρώτων ὑπηρετικῶν τῆς προόδου τῆς βιομηχανίας τεχνῶν. Μεταγενέστερον ἡ αὐτὴ τιμὴ προσεφέρετο πᾶσι τοῖς ὁπωσδήποτε σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὸ πῦρ θεοῖς, οἷον τῷ *Πανὶ* εἰς ὃν ἐτήρουν διηνεκὲς πῦρ ἐν τῷ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ἄντρῳ αὐτοῦ, καὶ ὃς ὠνομάζετο ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων *Φανήτης*, ὑπὸ δὲ τῶν Ῥωμαίων Lucidus» (W. Smth ἐν μετ. ἑλ.).

Ὡς γνωρίζομεν δὲ ὁ Πὰν ἦτο ὁ προστάτης τῶν Συρίων κατ' ἀρχὰς καὶ αὐτοῦ τὴν ἀπεικόνισιν φέρουσι τινὰ ἀρχαῖα τῆς Σύρου νομίσματα.

Συνδυάζων τὰς ὀρθὰς ταύτας κρίσεις τοῦ διασήμου ἀρχαιολόγου, καθ' ἃς καὶ εἰς ἑορτὰς τοῦ Πανὸς ἐτελοῦντο λαμπαδοφορίαι, μὲ τὴν λατρείαν τοῦ Πανὸς ἐν Σύρῳ, εἰκάζω ὅτι λαμπαδοῦχοι ἀγῶνες πιθανῶς ἐτελοῦντο ἐν Σύρῳ καὶ πρὸ τῶν Δημητριείων παλαίτατα ἤδη. Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ λαμπαδοφορίαι αὗται μεταγενέστερον ἐγένοντο τακτικώτεραι

δημοτελής· διότι ἐν ταύτῃ ἔμελλεν ὁ κήρυξ, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ψηφίσματος τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων, νὰ ἐκφωνῇ τὸ ψήφισμα τῆς στέψεως τοῦ Ὀνησάνδρου.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐνταῦθα περί τε τοῦ θεάτρου καὶ τῶν ἀγώνων, τῶν ἐν Σύρῳ τελουμένων, νῦν δὲ ἴδωμεν ἐν ὀλίγοις ὁποία ἡ κατάστασις τῆς καλλιτεχνίας καὶ ἐπιγραφικῆς ἐν Σύρῳ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ ἰδίως κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ῥωμαϊκῆς καταχτήσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘʹ.

Νύξεις τινὲς περὶ Συρίων καλλιτεχνῶν

Ἐπὶ τῶν προδημοσιευθεισῶν ἐπιγραφῶν καὶ ψηφισμάτων παρετήρησα ὅτι τὰ γράμματα δὲν δηλοῦσι γλύπτας μεγάλης ἱκανότητος καὶ ὀρθογράφους· τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐπε-

καὶ ἐπισημότεραι κατὰ μίμησιν τῶν Ἀθηναϊκῶν λαμπαδοφοριῶν καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Δημητρίων, ὡς ἐκ τοῦ ψηφίσματος τῶν Συρίων ἐξάγεται. Ὁ ἀγὼν οὗτος ἐτελεῖτο καὶ μὲ ἵππους πολλάκις καὶ ἐν νυκτί. Ὁ γυμνασίαρχος προσεγύμναζε τοὺς παρασκευαζομένους καὶ ἐχορήγει βαρυτάτας δαπάνας, ἐφ' ᾧ ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐτάσσετο μετὰ τῶν *χορηγῶν* καὶ *τριαρχιῶν*, ὡς λέγει ὁ Ἰσαῖος δαπανήσας 12 μνᾶς ὡς γυμνασίαρχος (Φιλοκτ. κλήρ. σ. 62, 20). Κατά τινας «σκοπὸς τῶν ἀγωνιζομένων ἦτο νὰ φέρωσι τὴν λαμπάδα καιομένην κατὰ τὸ διάστημα, ὃ διέτρεχεν ἕκαστος καὶ ἐστεροῦντο τῆς τιμῆς τοῦ ἀγῶνος ἐκεῖνοι εἰς ὧν τὰς χεῖρας ἔσβενεν» (W Smith ἐν λ.) Οἱ τρέχοντες ἐτάσσοντο κατὰ στίχους, καὶ οἱ γυμνασιάρχοι ἐξελέγοντο εἰς ἐξ ἑκάστης φυλῆς». (W Smith ἐν λ.). Πλείονες λεπτομέρειαι δὲν εἶνε ἀναγκαῖαι ἐνταῦθα, ἀρκεῖ δὲ ὅτι ἐγνωρίσαμέν τινα περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης τῶν Δημητρίων καὶ τῆς λαμπαδοφορίας ἐν Σύρῳ.

κτανθῇ καὶ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων, ὧν οὐχὶ ὀλίγα ἀνευρέθησαν μέχρι τοῦδε ὡς καὶ ἐκ τῶν τμημάτων πολλῶν ἀγαλμάτων, ὧν τινα εἶνε ἔργα τέχνης καλῆς.

Ὅ,τι καὶ ἂν εἴπω περὶ γλυπτικῆς καὶ ἐπιγραφῶν θέλει εἶσθε περιωρισμένον ἐντὸς τῶν παρατηρήσεων, ἃς μόνη ἡ θέα τῶν ἀντικειμένων τούτων παράγει· διότι εἰδήσεις περὶ γλυπτῶν Συρίων ὀνομαστὶ ἀναφερομένων δὲν ἔχω νὰ προσάξω.

Ἓν τῶν καλῆς τέχνης ἀναγλύφων εἶνε τὸ τῆς Νικοκράτης, εὑρεθὲν καὶ κατατεθὲν πρὸ ἐτῶν τινων ἐν τῷ κήπῳ τῷ κατὰ τὴν Ποσειδονίαν ὁδὸν, ἀνήκοντι πρὶν τῷ Κυρ. Ι. Παλαιολόγῳ. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο παριστᾷ ἄνδρα ὄρθιον καὶ παιδίον παρ' αὐτῷ. Πέριξ δύο κίονες ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ περιβάλλουσι τὸ ὅλον τοῦ ἀναγλύφου· ἔχουσι δὲ μέχρι τοῦ μέσου ῥαβδώσεις. Ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ τι, ὡς διπλοῦν δόρυ, τὸ δὲ παιδίον καλάθους. Τοῦ παιδίου τὸ πρόσωπον εἶν' ἐφθαρμένον. Κάτωθεν δὲ τοῦ ἀναγλύφου ὑπάρχει τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα διὰ γραμμάτων καλῆς τέχνης (1).

ΝΕΙΚΟΚΡΑΤΗ ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΥ
ΚΑΙ ΠΩΛΛΗΣ ΥΙΕ ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ.

Ἕτερον τμῆμα ἀγάλματος ἢ μᾶλλον προτομὴ ἀνδρὸς, ὃν ὑπολαμβάνουσιν τινες ὡς τὸν Φερεκύδην, εἶνε τέχνης καλῆς. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ προτομὴ αὕτη πρὸ χρόνων πολλῶν μετηνέχθη ἀλλαχοῦ, μόλις διασωθείσης τῆς περιγραφῆς του παρὰ τῷ Abbé De la Rocca (2), ὅστις λέγει ὅτι παρίστα ἄνδρα φιλόσοφον ὡραιοτάτης φυσιογνωμίας καὶ μεγαλοπρεποῦς ὕφους.

Καλῆς ἐπ' ἴσης τέχνης ἦσαν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀνα-

(1) Πανδ. Τομ. ΙΣΤ'. σελ. 537.

(2) Abbé Be la Rocca tr. com. sur les ab. Tom. I. ch. III.— Παράβ. καὶ σελ. 153 τῆς παρ. ἱστορίας.

καλύψαντος αὐτά, τὰ ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Ἁγίας Ἄννης εὑρεθέντα τμήματα ἀγαλμάτων (1).

Ἐπίσης ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀδριανοῦ ὁ ἑστημένος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν τῷ ὑψώματι τῆς Κοιμήσεως (παρὰ τὴν πλατεῖαν τῶν Ψαρριανῶν) ἦτο ἄξιος λόγου, ἀφ' οὗ ἡ βάσις μόνον αὐτοῦ ἐχρησίμευεν ὡς βάσις κολυμβήθρας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους· ἐπ' ἴσης καὶ ἄλλα λείψανα ἀρχιτεκτονικά (2).

Καὶ αἱ ἑξῆς ἐπιγραφαί, περὶ ὧν ἐν οἰκείῳ τόπῳ, γενήσεται ὁ προσήκων λόγος, δηλοῦσι γλύπτην ἐπιγραφῶν καὶ αναγλύφων τῆς καθαρᾶς ἑλληνικῆς ἐποχῆς καὶ τέχνης.

ΝΟΥΕΠΙΕΛΠΤΟΝΕΗΝΚΑΛΛΟΣΤΕΝΟΟΣΤΕ
ΟΣΗΝΟΡΕΗΤΕΣΑΕΤΟΥΣΒΡΕΦΕΟΣ
ΑΤΕΥΣΟΝΤΙΚΤΕΓΥΝΗΚΑΛΗΤΕΚΑΙΕΣΘΛΗ
ΙΑΙΔΟΙΗΝΙΚΟΚΡΑΤΕΥΣΑΛΟΧΟΣ
ΚΛΕΟΣΕΥΡΥΠΑΝΕΛΛΗΣΙΝΤΕΚΑΙΑΥΤΟΙΣ
ΔΑΙΣΣΟΦΙΗΣΕΙΝΕΚΕΝΗΔΑΡΕΤΗΣ
ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΚΛΥΤΗΣΑΛΟΧΟΙΟΠΑΡΟΧΘΑΙΣ
ΔΡΟΥΠΟΤΑΜΟΥΚΑΛΛΙΝΑΟΥΧΘΑΜΑΛΑΙΣ
ΚΕΝΑΡΠΑΣΑΣΕΡΙΟΥΝΙΟΣΕΥΒΟΥΛΗΙ
ΑΘΥΡΜΑΦΕΡΕΝΦΕΡΣΕΦΟΝΗΤΑΛΟΧωι
ΑΧΟΣΛΕΙΠωΝΠΑ . . ΛωΜΕΓΑΚΥΔΕΙΦωΤΙ
ωΠΑΤΡΑΙΣΤΗΛΕΓΟΝΕΥΣΙΦΙΛΟΙΣ

---

(1) Ἴδε σελ. 140 τῆς παρ. ἱστ.

(2) Tournefort rel. lettr. VIII.

ΕΝΘΑΔΕΤΗΝΙΕΡΑΝΚ . . . .
ΑΜΠΕΛΙΟΝΛΟΙΙ . . . .
ΜΟΥΣΑΙΟΣΦΙΛΟΠΑΤΡΙ . . . .
ΑΙΝΟΠΑΘΗΣΠΑΥΛΕΙΝΑΤΕΙΑΛΙ . . . . .
ΚΑΛΗΝΗΔΑΓΑΘΗΝΚΑΙΜΕΙΛΙΧΟΝ
. . . . ΗΔΕ . . . ΟΥΔΗ . . . . . .
ΜΟΥΝΟΛΕΧΗΠΡΟΤΕΡΑΙΣΕΝΑΡΙΘ
. . . . ΜΙΟΝΗΡωΣ . . . .
ΟΥΝΕΚΑΔΗΣΟΦΙΗΤΕΣΑΟΦΡΟΣΥΝ
. . . . ΗΤΕΙ . . . .
ΠΟΥΛΥΤΙΠΑΣΑωΝΠΡΟΦΕΡΕΣΤΑΤΗ
. . . . ΕΣΚΕΝ . . . .
ΚΑΙΔΑΥΤΗΠΑΤΡΗΜΙΝΥΠΕΙΡΟΧΑΚ
. . . . ΔΑΙΝΟΥ . . , ...
ΠΑΣΑΑΜΑΜΥΡΟΜΔΝΗΤΕΤΑΦΟΙΣΕΝΕΘΗΚΑΤ . .

Πρὸς τούτοις σημειῶ ἐνταῦθα, ἁπλῶς ὅπως δώσω νύξιν τινα τῆς ἐν Σύρῳ τέχνης καί ἀρχιτεκτονικῆς, ὅτι τὸ πρό τινων ἡμερῶν ἀνακαλυφθὲν ἐν Φοίνικι τῶν Ποσειδείων ψηφιδωτὸν ἀποκαλύπτει ἡμῖν καὶ ἐνταῦθα τὴν ἀκμὴν τῆς τέχνης τῶν μωσαϊκῶν ἢ ψηφιδωτῶν. Εἰς ταῦτα, ἃ συντόμως διεξέρχομαι ἐνταῦθα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ θεάτρου καὶ καλλιτεχνίας, ἂν προστεθῇ καὶ ἡ πληθὺς τῶν τμημάτων ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων, ὧν τινα μὲν ἐν τῷ ἐνταῦθα Μουσείῳ τοῦ Γυμνασίου, τινὰ δὲ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις μουσείῳ εἰσὶ κατατεθειμένα, ἔχομεν συμπέρασμά τι εὐχάριστον περὶ τῶν ἐν Σύρῳ καλλιτεχνῶν κατά τε τὴν καθαρῶς ἑλληνικὴν ἐποχὴν καὶ κατὰ τὴν ῥωμαϊκήν. Ἀλλ' οὐ μόνον ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων τεχνῖται καλοὶ ὑπῆρχον ἐν Σύρῳ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων τῆς τέχνης λεπτουργημάτων, οἷον πυξίδων ἀλαβαστρίνων, ἀσπίδων ἐχουσῶν λεπτὴν τέχνην, ὑπῆρχον τεχνῖται, μάλιστα ἑνὸς ἀσπιδο-

ποιοῦ, Συρίου πιθανὸν, περιεσώθη τὸ ὄνομα τὸ τοῦ ΑΡΠΑΛΙΝΟΥ, διὰ γραμμάτων «ἀναγγελλόντων τὴν ἀκμὴν τῆς τέχνης», κατὰ τὸν περιγράψαντα αὐτήν (1).

Ἐπειδὴ περὶ μὲν τῶν ἀναγλύφων καὶ νεκρικῶν τούτων ἐπιγραφῶν ἐκτενέστερος γενήσεται λόγος ἐν τῷ περὶ τῶν ἀρχαίων τῆς νήσου νεκροταφείων κεφαλαίῳ, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τῆς τέχνης ἀντικειμένων καὶ περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ τοῦ Φοίνικος, ἀλλαχοῦ θέλω ποιήσει λόγον, ἀρκοῦμαι ἐνταῦθα ὑποδηλῶν μόνον ὅτι ἡ νῆσος ἥτις διετήρει κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καὶ θέατρα καὶ ἀγῶνας τραγῳδιῶν, καὶ λαμπαδοδρομιῶν καὶ νομίσματα καλὰ καὶ ποικίλα κατ' ἐποχὰς ἔκοπτε, δὲν ἦτο ἀναξία λόγου καὶ ὡς πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν, ὡς θέλει γενῇ τοῦτο δῆλον καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν σχετικῶν μερῶν τῆς παρούσης ἱςορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ἀρχαῖα τῆς νήσου νεκροταφεῖα

Ὑπάρχει τις γνώμη ὅτι τὸ κύριον τῆς νήσου ταφεῖον, τὸ χρησιμεῦσαν ὡς τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς ἐν Γυάρῳ πολιτικοὺς ἐξορίστους τῆς Ῥώμης, ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν Χάλανδρα, ἀπέχουσαν δύο λεύγας μακρὰν τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρου. Εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης συνετέλεσε τὰ μέγιστα ἡ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν Παρισσίων κατὰ τὸ 1862 δημοσιευθεῖσα διατριβὴ τοῦ παρ' ἡμῖν πολυμαθοῦς Γ. Γ. Παππαδοπούλου. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰς τῶν ἐν αὐτῇ ἐνδείξεων ἀπεκδέχομαι, ἔχω δὲ καὶ ἄλλας ἐνδείξεις περὶ

(1) Revue archeologique (nouv. ser. 8 me année X. octombre) 1862— Γ. Γ. Παπαδ. μετ. Πανδώρ. Τομ. ΙΣΤ'. φυλλ. 365.

ὑπάρξεως νεκροταφείων καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου, ἤτο
Φοίνικι καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει Σύρῳ, θέλω
σιεύσει ἐνταῦθα ὁλόκληρον ἐκείνην τὴν διατριβήν, ἵνα
κόψω τὴν σειρὰν τῶν ἐν αὐτῇ σκέψεων καὶ ἐνδείξεων κ
αὐτὴν θέλω ἐπιφέρει μὲν ὅσας κρίνω ἀναγκαίας παρατηρ
θέλω δὲ προσθέσει καὶ τὰς ἐμάς περὶ τῶν τῆς νήσου νεκροταφείων ἐνδείξεις.

Ἐφαρμόζων δὲ καὶ ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν ἐκ τῶν γνωστῶν καὶ δεδημοσιευμένων πρέπει νὰ προχωρῇ τις εἰς τὰ ἧττον γνωστά, ἄρχομαι ἀπὸ τῆς ἀναδημοσιεύσεως τῆς διατριβῆς ἐκείνης (16).

Περὶ νεκροπόλεως ἐν Σύρᾳ

» Διατρίβων ἐπί τινας ἡμέρας ἐν Σύρᾳ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, καὶ παρακολουθήσας ἐνδείξεις τινας, ἀναφερομένας εἰς ἀγγεῖα ἀνακαλυφθέντα ἐν τάφοις κειμένοις πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου, μετέβην αὐτόσε. Ἠκολούθησα δὲ τὴν ὁδὸν τὴν διερχομένην παρὰ τὴν ἄνω πόλιν καὶ παρὰ τὴν πηγὴν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, τὰς ἀγροικίας Φαρφουρί, Ὑπεροῦσαν καὶ Λιγυρόν, ἔνθα διαυγὴς πηγὴ διέρχεται τὸ αὐτόθι κηπάριον, καὶ τέλος λήγουσαν εἰς Χάλανδρα, μικρὸν οροπέδιον, παρατεῖνον εἰς τὴν θάλασσαν διὰ δύω κλιτύων, ὅθεν ἐξεγείρονται μεμονωμένοι τινες ὄχθοι. Εἶναι δὲ αὐτόθι ἐρημοκκλήσιον Παναγίας τῆς καλουμένης Χαλανδριανῆς. Ἡ θέσις λοιπὸν αὕτη ἀπέχει περὶ τὰς δύω λεύγας τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως, κατεχούσης ἐν μέρει τὸν τόπον τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρας· διότι τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου θεάτρου εὑρίσκονται ἐν οἰκίᾳ κειμένῃ περὶ τὸ μέσον σχεδὸν τῆς νέας πόλεως. Ἅπαν δὲ τὸ οροπέδιον τοῦτο καὶ αἱ δύω αὐτοῦ κλιτύες καλύπτονται

(16) Κατὰ τὴν μετάφρασιν τὴν ἐν τῇ Πανδώρᾳ περιεχομένην ἐν τόμῳ ΙΣΤ'. φυλλ. 365.

ὑπ' ἀρχαίων τάφων, ὧν ἱκανοὶ εἶναι καὶ ἐπέκεινα τῶν ὄχθων μέχρι τῆς θαλάσσης, ἥτις καί τινας αὐτῶν βρέχει. Ἡ γῆ εἶναι σκληρὰ (1) καὶ πλήρης ὄχθων, πολλαχοῦ ἐκ τοῦ ἐδάφους ἀναφαινομένων· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ λίθος σκληρὸς ὢν σχίζεται εὐκόλως εἰς πλάκας. Καθ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ κρίνω, ὁ ἀριθμὸς τῶν τάφων εἶναι μέγιστος, ἤτοι ὑπὲρ τοὺς χιλίους· ἀλλὰ μόλις περὶ τοὺς ἑκατὸν ἀνωρύχθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑπὸ τῶν χωρικῶν, ὅσων οἱ ἀγροὶ παράκεινται· ἀνεκαλύφθησαν δ' ἐν αὐτοῖς πολλὰ ἀγγεῖα. Πειραθεὶς δὲ καὶ ἐγὼ ν' ἀνασκάψω τινας τῶν τάφων τούτων, πανταχοῦ εὐδιακρίτων, ἐκ τῆς αὐτοψίας τῶν τόπων, ἐκ τῶν ἀνορυχθέντων καὶ ἀνερευνηθέντων τάφων καὶ ἐκ τῶν εἰδήσεων, ὅσας ἠδυνήθην νὰ πορισθῶ, ὁρμώμενος παρετήρησα τὰ ἑξῆς·

» Οἱ τάφοι εἶναι κατασκευασμένοι ἐν γένει διὰ τροχμάλου (ξηρολιθιᾶς), ἐν εἴδει φρεάτων ἀβαθῶν, ὧν ἡ συνήθης διάμετρος εἶναι περὶ 1 μ. 50, τὸ δὲ βάθος ὀλιγώτερον. Στεγάζονται δὲ ἐπιπέδως διὰ πλακῶν καὶ ἔχουσιν θύραν σχηματιζομένην ἐκ δύω σταθμῶν καὶ ἐξ ἑτέρου λίθου ἀποτελοῦντος τὸ ὑπέρτονον· πολλάκις δὲ ὑπὲρ τὴν θύραν εἶναι ἱδρυμένη μία ἢ δύω στῆλαι· ἐνίοτε δὲ καταπεσόντος τοῦ ὑπερτόνου, οἱ ἐξέχοντες σταθμοὶ μαρτυροῦσι τὸν τάφον. Τὸ δὲ θύρωμα εἶναι 0 μ. 60 —0 μ. 80. Τινὲς τῶν τάφων ἀντι περιφερῶν εἶναι τετράγωνοι, ἢ παραλληλεπίπεδοι, καὶ ἐνίοτε ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς αὐτῶν τοίχοις φαίνεται εἷς ἢ πλείονες σηκοὶ (niches), ἔνθα εὑρίσκονται τὰ κτερίσματα, οἷον λύχνοι, ἀγγεῖα κτλ. Εἷς δὲ μόνον ἄχρι τοῦδε εὑρέθη τάφος τιτανόκτιστος, τετράγωνος, μείζων τῶν λοιπῶν, μετὰ τετραπλῆς ἐπιστρώσεως κονιάματος· περιεῖχε δὲ πολλοὺς σηκούς, ἐν οἷς εὑρέθησαν ἀγγεῖα ἐν εἴδει π λ ώ σ κ α ς, Ἀλλ' ἐν οὐδενὶ τῶν τάφων ἀνεκαλύφθη σκελετός, εἰμὴ μόνον

(1) Πλήρης, ὡς λέγουσιν οἱ ἐγχώριοι, *ἀπὸ χαλέπες*· εἶναι δὲ ἡ λέξις ἀξιοσημείωτος.

ὀστὰ ἐπιμελῶς κατατεθειμένα. Πρὸς τούτοις οἱ πλεῖστοι τῶν τάφων οὐδὲ δύνανται νὰ περιλάβωσιν ὁλόκληρον σκελετὸν, κατὰ τὰς σημειωθείσας διαστάσεις. Τὰ δ' εὑρισκόμενα ἀγγεῖα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λύκηθοι, σκύφη, ἡμίτομα σφαίρας, κάνθαροι, πυξίδες, ὧν τινες ἐξ ἀλαβάστρου καὶ μετὰ πώματος στρεφομένου καὶ στερεουμένου ἐπί τινος ἐξοχῆς, ὡς τὰ τῶν τεϊχῶν θερμορροῶν (théïères), ἀγγεῖα ἐξ ὧν πιθανῶς ἐχύνετο ὑγρὸν πυκνότερον (μῦρον) κτλ. Ἀλλ' οὐδέποτε ἀνεκαλύφθη ἐπιγραφὴ, καὶ ἂν περίβολός τις παρακειμένου ἀγροῦ εἶναι ἐκτισμένος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ πλακῶν, στηλῶν καὶ ὑπερτόνων ἐξηγγμένων ἐκ τῆς νεκροπόλεως ταύτης, γράμματα ἐπὶ λίθων οὐδόλως εὗρον.

» ά. Ἐπειδὴ κατὰ περιφέρειαν δύω λευγῶν οὐδαμοῦ ἀπαντῶσιν ἴχνη ἀρχαίας οἰκήσεως οἷον, τρίμματα ὀπτῆς γῆς καὶ μαρμάρων· μεταξὺ δὲ τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ τῆς νεκροπόλεως ὑψοῦται τὸ μέγιστον τῆς νήσου ὄρος τὸ τοῦ ἁγ. Μιχαὴλ, καὶ ἡ ὁδὸς εἶναι δύσβατος, διὰ ταῦτα ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος νεκρόπολις δὲν ἀνήκει εἰς τὴν πόλιν Σύραν, οὐδὲ εἰς ἀρχαῖόν τινα δῆμον, πρὸς ὃν ἔτι ἤθελεν εἶσθαι εὐρυτέρα τοῦ δέοντος.

» β'. Ἐπειδὴ ἱκανοὶ νεκροὶ μετεκομίσθησαν ἐνταῦθα διὰ θαλάσσης, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς θέσεως πολλῶν τάφων ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, χωριζομένου ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου δι' ἀποκρήμνων ὄχθων, εἰ καὶ ἡ ἀκτὴ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο εἶναι ἀπόκρημνος καὶ δυσπέλαστος, μάλιστα ἕνεκα τῶν βορείων ἀνέμων (1)· ταῦτα ἐμφαίνουσιν ἰδιαιτέραν τινα καὶ ἔκτακτον περίστασιν, δι' ἣν ἐξελέχθη ὁ τόπος οὗτος καί τοι εἰς ταφὴν ἀνοίκειος.

» γ'. Οἱ τάφοι ἐμφαίνουσιν ταχυεργίαν τινα, ἀμέλειαν καὶ πτωχείαν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν πλακῶν καὶ στηλῶν, αἵτινες εἶναι σχεδὸν ἀργοὶ λίθοι, καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπιγραφῶν.

---

(1) Οὓς οἱ ἐγχώριοι καλοῦσι *βορρήματα*, δι' ὀνόματος λίαν ἀξιοσημειώτου, ὅπερ τὸ πρῶτον ἤκουσα.

» δ'. Πάντες οἱ νεκροὶ ἐκάησαν, οὐδὲ φαίνονταί τινες τεθαμμένοι, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἔλλειψις σκελετῶν· ἐν ᾧ ἐν ἄλλαις νεκροπόλεσιν, αἵτινες ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐχρησίμευσαν εἰς ταφὴν πόλεως ἑλληνικῆς, εὐκόλως παρατηροῦνται σώματα κεκαυμένα παρ'ἕτερα τεθαμμένα· διότι κατὰ τὰς ἐποχὰς καὶ τὰς περιςάσεις, ἀμφότεροι οὗτοι οἱ τρόποι τῆς ταφῆς ἐπεκράτησαν.

» έ. Τέλος ὁ μετὰ προσοχῆς ἐρευνῶν τὰ ἐν τῇ νεκροπόλει ταύτῃ εὑρεθέντα ἀγγεῖα, ὧν περὶ τὰ τριάκοντα κατέθηκα ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις μουσείῳ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας, εὐκόλως δύναται νὰ τεκμηριώσῃ, ὅτι ἡ ἐποχὴ, εἰς ἣν ἀνάγονται δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια ἑνὸς καὶ ἡμίσεως αἰῶνος, καὶ ὅτι ὁ χρόνος οὗτος δύναται νὰ ταχθῇ πρὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς καὶ μετ' αὐτήν.

» Ἠδύνατό τις λοιπὸν νὰ ὑπολάβῃ ἐκ τῶν ἡγουμένων, ὅτι ἐπιδημίας ἐνσκηψάσης ἐν Σύρᾳ, ἢ καὶ ἐν ἄλλῃ τινι παρακειμένῃ νήσῳ, διὰ χρησμοῦ ὡρίσθη ὡς τόπος ταφῆς τὸ ὀροπέδιον τῆς νεκροπόλεως ταύτης, ἔρημος, κεχωρισμένη τῆς πόλεως δι' ὑψηλοῦ ὄρους καὶ ἐπιπνεομένη ὑπὸ τῶν βορείων ἀνέμων, καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀντείπῃ, ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν ὁ τόπος εἶναι καταλληλότατος. Ἠδύνατό τις ἔτι νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἡ ταφὴ τῶν νεκρῶν ἐξηκολούθει ἐνταῦθα ἐφ' ὅσον ἡ μνήμη τῆς θεομηνίας ἐσώζετο εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ.

» Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἤθελε μὲν εἶσθαι πιθανὴ, ἀλλὰ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ προτιμηθῇ ἄλλη τις βέλτιον ἐξηγοῦσα τὰς ἰδιαζούσας τῇ νεκροπόλει ταύτῃ περιστάσεις, ἣν καὶ ἄλλοι λόγοι συνενισχύουσι. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ νῆσος Γύαρος, ὀλίγον ἀπέχουσα τῆς Σύρας καὶ κειμένη ἀντικρὺ τοῦ ὀροπεδίου τῶν τάφων, ἦτον ἡ κυριωτάτη ἐκείνων, εἰς ἃς οἱ Ῥωμαῖοι ἔπεμπον τοὺς πολιτικοὺς αὐτῶν ἐξορίστους, ὡς μαρτυροῦσι πολλὰ ἀρχαίων συγγραφέων χωρία (1)· σημειωτέον μάλιστα, ὅτι ἡ τοιαύτη

(1) Tacit. Ann. 3, 68 καὶ 69, καὶ αὐτόθ. 4, 38 — Juven, 1, 73 Aude aliquid brevibus Gyaris et carcere pignum, si vies esse aliqu·

χρήσις τῆς Γυάρου ἐμφαίνεται εἰς κατάραν τινα τῆς δημοτικῆς γλώσσης τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων (2). Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ νήσῳ εἰ καὶ ἀνασκαφαὶ δὲν ἔγειναν, γνωστὸν εἶναι ὅτι οἱ τάφοι εἶναι σπάνιοι. Δύναταί τις λοιπὸν μετὰ πιθανότητος νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι οἱ πολιτικοὶ ἐξόριστοι οἱ ἐν Γυάρῳ θνήσκοντες ἐθάπτοντο ἐν Σύρᾳ, ἐπὶ τοῦ ἐν Χαλάνδροις οροπεδίου.

» Διὰ δὲ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, πλὴν τῶν ἄλλων, ἐξηγοῦνται καὶ πολλαὶ ἄλλαι δυσεπίλυτοι καὶ ἰδιάζουσαι περιστάσεις· Διότι ὅλοι οἱ νεκροὶ ἐκάησαν, ἐπειδὴ τοῦτο εὐκόλυνε τὴν μετακόμισιν· πολλοὶ τάφοι εἶναι ἐπ' αὐτοῦ τοῦ αἰγιαλοῦ, διότι πάντες οἱ νεκροὶ φαίνεται ὅτι μετεκομίσθησαν διὰ θαλάσσης. Ἡ ἀτέλεια τῆς κατασκευῆς καὶ ἡ πτωχεία τῶν τάφων ἐξηγοῦντο διότι δὲν κατελείπετο πολὺ ἀργύριον, εἰς οὓς ἐστέρουν τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ἔλλειψις τῶν ἐπιγραφῶν πηγάζει οὐ μόνον ἐκ λόγου πολιτικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔκ τινος προνοίας περὶ ἐξαλείψεως τοῦ μίσους· αἰσθήματος φαινομένου καὶ ἐν τῷ νόμῳ, καθ' ὃν τὰ τρόπαια κατεσκευάζοντο ξύλινα. Τὰ ἀγγεῖα τέλος καὶ τ' ἄλλα τ' ἀνακαλυφθέντα ἐν τοῖς τάφοις δὲν ὑπερβαίνουσί τινα χρονικὰ ὅρια, διότι ἡ ἀνάγκη τῆς τοιαύτης ἐξορίας ἀνήκει εἰς μίαν μόνην ἐποχὴν τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Ῥώμης. Ἂν δέ τις ἀντιτάσσῃ τὸ πολυάριθμον τῶν τάφων, παρατηροῦμεν, ὅτι οἱ μακρὰν τῶν φιλτάτων στενάζοντες, τῆς ἐλευθερίας ἐστερημένοι, ἀποθνήσκουσι ταχύτερον· ἂν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι οἱ τάφοι εἶναι χίλιοι, δέκα μόνοι θάνατοι ἀναλογοῦσι κατ' ἔτος, ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη.

» Εὔχομαι νέαι ἀνασκαφαὶ σκοπίμως γινόμεναι νὰ βεβαιώσωσι τὴν γνώμην μου, διότι ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἤθελεν εἶσθαι πολλαχῶς ἀξιόλογος. Ὡς ἂν αἱ σκιαὶ τῶν γενναίων ἐκείνων

---

id— Ὁμ. Σατ. 10, 170 Ut Gyarae clausus scopulis parva quae Seripho. Cier. Att. 5, 12.

(2) *Πήγαινε 'σ τά Γιοῦρα*='σ τὸν διάβολο, κρημνίσου. Παρατήρησον δὲ ἐνταῦθα καὶ τὴν προφορὰν τοῦ υ ὡς ου.

ἀνδρῶν, πρὸ δεκαοκτὼ αἰώνων, ὡς μαρτύρων τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας θανόντων, ἐγειρόμεναι ἀπὸ τῶν τάφων πένθιμον ἀποτείνουν διαμαρτύρησιν κατὰ τῆς τυραννίας, ἥτις καταθλίβει ἔτι τὰς προσφιλεῖς αὐτοῖς ἐθνότητας, τὰς βουλομένας καὶ δικαιουμένας νὰ ζήσωσιν ἐν ἐποχῇ, ἥτις ἔχει τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἐπανορθοῖ τοῦ παρελθόντος τ' ἀδικήματα».

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀξιόλογος αὕτη διατριβὴ πείθει πάντα ὅτι αὐτόθι ὑπῆρχε νεκροταφεῖον· ἀλλ' ἐνόσῳ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐνδείξεις περὶ νεκροταφείων ἀρχαίων κειμένων καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου δὲν δύναταί τις ν' ἀποφανθῇ ὅτι τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο ἦτο τὸ μοναδικὸν ἐν Σύρῳ, ἢ ὅτι δι' αἰτίαν ἔκτακτον νόσου ἐπιδημικῆς προσδιωρίσθη ὡς τοιοῦτον, ἢ ὅτι μόνον ἐχρησίμευσεν ὡς ταφεῖον τῶν πολιτικῶν ἐξορίστων τῆς Ῥώμης.

Παρατίθημι καὶ τὰς ἐμὰς ἐνδείξεις περὶ τῶν ἄλλων νεκροταφείων, μεθ' ἃς θέλω συνδυάσει τοὺς διαφόρους περὶ τῶν τριῶν νεκροταφείων ἐνδείξεις.

Α'. Νεκροταφεῖον τῆς πόλεως Σύρου. Αἱ ἑξῆς νεκρικαὶ ἐπιγραφαὶ εὑρεθεῖσαι παρὰ τὴν Ποσειδωνίαν ὁδόν, πλησίον τῶν Βυρσοδεψείων μαρτυροῦσι τὴν ὕπαρξιν νεκροταφείου ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρου.

α'). ΑΜΦΙΜΕΝΗΣ

ΔΕΙΝΟΜΞΕΝΟΥ.

β'). Ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ:

ΝΕΙΚΟΚΡΑΤΗ ΦΙΛΑΡΥΡΟΥ

ΚΑΙ ΠΩΛΛΗΣ ΧΡΗΣΤΕ ΥΙΕ ΧΑΙΡΕ.

Πρὸς τούτοις πληθὺς λαγήνων δακρυδόχων, τμημάτων νεκρικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀναγλύφων ἀνευρισκομένων ἐν τῷ μικρῷ

μουσείῳ τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου, ἀνακαλυφθέντων δὲ εἰς διάφορα τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως μέρη, ἤτοι ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς ἀρχαίας πόλεως, πείθει πάντα ὅτι ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἀρχαίας πόλεως ὑπῆρχε νεκροταφεῖον ἀνῆκον, ἀποκλειστικῶς ἴσως, εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Σύρον.

γ'). Ἐπὶ ἑτέρου ἐπιταφίου λίθου.

ΦΙΛΤΩΝ (1).

Ἕτεραι ἐπιγραφαὶ εὑρεθεῖσαι ἀλλαχοῦ τῆς περιφερείας τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἐν αἷς καὶ δύο προδημοσιευθεῖσαι, ἃς ἀναδημοσιεύω ἐνταῦθα καταλογάδην μετά τινων σημειώσεων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ τοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρου

Α'. Παυλεί)νου ἐπίελπτον ἔην κάλλος τε νοός τε
Καὶ σθέ)νος ἠνο(ρ)έη (θ') ἑξαετοῦς βρέφεος
Δημοκρά(τευς' ὃν τίκτε γυνὴ καλή τε καὶ ἐσθλὴ,
Παυλεῖνα) αἰδοίη Νικοκράτευς ἄλοχος.
Ἀνδρὸς, τοῦ) κλέος εὐρὺ Πανέλλησίν τε καὶ αὐτοῖς
Αἰνεά)δαις, σοφίης εἵνεκεν ἠδ' ἀρετῆς.
Πατρὶς δ' Ἀντειόχεια κλυτῆς ἀλόχοιο, παρ' ὄχθαις
Μαιάν(δρου ποταμοῦ καλλινάοο χθαμαλαῖς.
Εἶσο)κεν ἁρπάσας Ἐριούνιος Εὐβουλῆ
Τὴν μέγ') ἄθυρμα φέρεν Φερσεφόνῃ τ' ἀλόχῳ.

---

(1) Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου, σημειοῖ τὰ ἑξῆς ὁ καθηγητὴς Κυρ. Κουμανούδης «*Φίλτων*, ὄνομα ἑλληνικὸν, ἐν τῷ λεξικῷ τῶν ἑλλ. κυρίων ὀνομάτων τοῦ Pape, τῷ πληρεστέρῳ τῶν ὑπαρχόντων, εἶναι σημειωμένον ὡς εὑρισκόμενον μόνον παρὰ τῷ ῥωμαίῳ ποιητῇ Πλαύτῳ ἐν Τρινούμμῳ. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ εἰς ἰδίαν μου χρῆσιν τεύχει τοῦ Παππείου λεξικοῦ, ἔχω προσεπισημειωμένα ἔτι καὶ τάδε: ἔτι τὸ Φίλτων ἐν ἐπιγραφῇ Παροικίας Πάρου, ἔτι Φίλτων Περιθοίδης ἐν ἐπιγραφῇ ΑΤΤ. νεωρίων ἐφημ. Ἀρχαιολογικῇ Ἀθηνῶν ἀριθ. 678.» — Πανδ. Τομ. ΙΣΤ. σελ 537.

Πικρὸν) ἄχος λείπων Πα(ύ)λῳ μεγακύδει φωτὶ
. . . . , . . πάτραις τ' ἠ(δ)ὲ γονεῦσι φίλοις.

Β'. Ἐνθάδε τὴν ἱερὰν κ(εφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει
Ἀμπέλιον . . . .
Μουσαῖος φιλόπατρι . . . .
Αἰνοπαθὴς Παυλεῖνα τεὶ ἀλ(όχῳ . . . . . .
Καλὴν ἠδ' ἀγαθὴν καὶ μείλιχον ἠδὲ . . . . . .
Μουνολεχῆ προτέραις ἐναρίθμιον ἠρωείναις,
Οὕνεκα δὴ σοφίῃ τε σαοφροσύνῃ τε καὶ αἰδοῖ
Πουλύ τι πασάων προφερεστάτη ἔσκεν γυναικῶν.
Καὶ δ' αὐτὴ πάτρη μιν ὑπείροχα κυδαίνου(σα
Πᾶσ' ἅμα μυρομένη τε τάφοις ἐνεθήκατο τοῖς δε.

Περὶ τούτων τῶν ἐπιγραμμάτων ἀναγινώσκω τὰ ἑξῆς ἐν τῷ προδημοσιεύσαντι αὐτὰς φυλλαδίῳ (1).

«Τὰ ἀνωτέρω δύω ἐπιτύμβια α, β, ἐπιγράμματα εἶναι παιδὸς καὶ γυναικὸς, ἐξ ὧν συνάγεται, ὅτι τὰ ἀγάλματά των ὑπῆρχον τεθειμένα εἰς κοινὸν τάφον, ἢ ἡρῷον δι' ἡρωϊκὴν λατρείαν· τὴν συνήθειαν αὐτὴν τοῦ νὰ ἀποδίδουν ἡρωϊκὰς τιμὰς εἰς τοὺς ἐνταφιασμένους (ἀφηρωίζειν) εἶχον οἱ νησιῶται, εἰς τοὺς μεταγενεστέρους μάλιστα χρόνους. Ἐπειδὴ δὲ ἐλλείπουν πολλὰ γράμματα ὡς ἐκ τῆς πολυκαιρίας διαφθαρέντα, καὶ κυρίως ἐκ τοῦ μέρους ὅπου ὑπῆρχον τὰ κύρια ὀνόματα, δὲν δύναταί τις νὰ διακρίνῃ ἂν ἦσαν ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ ἢ υἱὸς καὶ μήτηρ οἱ ἐνταφιασμένοι. Ἐκ τῶν μενόντων γραμμάτων ὅμως γίνεται πιθανοτέρα ἡ ἑξῆς ἐξήγησις. Ὁ Παῦλος φαίνεται ἦτον εὐγενής τις καταγόμενος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, ὅστις εἶχε θυγατέρα τὴν Παυλίναν, τὴν ὁποίαν καὶ ὑπάνδρευσε μὲ τὸν Νικοκράτην Σύριον ἢ κατοικοῦντα εἰς Σύρον, ἐξ ὧν ἐγεννήθη υἱὸς ὁ Παυλῖνος ὅστις ὠνομάσθη Δημοκράτης, εἰς τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἀποθανόντος τοῦ υἱοῦ, μετ' ὀλίγον ἴσως καὶ

(1) Ἱστ. Περ. Σύρου καὶ Ἑρμ. σελ. 25.

τῆς μητρὸς, συνετάφησαν εἰς ἓν κοινὸν ἡρῷον. Ἐριούνιος εἶναι ὁ Ἑρμῆς, καὶ Εὐβουλεὺς ὁ Πλούτων».

Ἕτερον ἐπίγραμμα νεκρικὸν ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς εὑρισκόμενον σήμερον εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις μουσεῖον.

ΑΝΔΡΑϹΟΦΟΝΜΟΥϹΑΙϹΙΤΕΤΕΙΜΕΝΟΝΕϹΘΛΟΝΕΤΑΙ
ΡΟΝ
ΠΑϹΙΦΙΛΟΙϹΑΓΑΘωΧΡΗϹΑΜΕΝΟΝΒΙΟΤω
ΕΙΡΗΝΑΙΟΝΕΔΕΚΤΟΠΑΤΡΗϹΜΕΡΟΠΗΙΔΟϹΟΝΤΑ
ϹΥΡΟϹ (1).

Β'. Νεκροταφεῖον Ποσειδείων καὶ Φοίνικος. Ἐκτὸς τῶν δακρυδόχων ἀγγείων καί τινων τεμαχίων ἐπιτυμβίων μαρμάρων ἀνευρεθέντων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν τῇ θέσει Ποσείδεια καὶ Φοίνικος, οἱ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1873 ἀνακαλυφθέντες τρεῖς τάφοι ἐν Φοίνικι, πλησίον τοῦ κτήματος τοῦ Κυρ. Γ. Δαλεζίου, δίδουσι νύξιν περὶ ἑτέρου νεκροταφείου ἐν τη θέσει ταύτῃ, χρησιμεύσαντος πιθανὸν ὡς τοιοῦτο τῆς ἑτέρας τῶν δύο μεγαλειτέρων τῆς νήσου ἀρχαίων πόλεων, ἥτις ἔκειτο ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. Ὑπάρχει δὲ ἐλπὶς ἀνευρέσεως καὶ ἄλλων τάφων ἐν τῷ μέρει τούτῳ, διότι μόλις ἤδη δοθείσης ἀφορμῆς ἀνευρέθησαν ἐν τῳ μέρει ἐκείνῳ καὶ τάφοι, καὶ μεγάλη τις λάρναξ, καὶ τὸ ψηφιδωτόν.

Ἔχομεν λοιπὸν ἐνδείξεις περὶ τριῶν ἐν τῇ νήσῳ νεκροταφείων. Ποῖον αὐτῶν ἦτο τὸ πρωτεῦον εἴτε κατὰ τὴν ἔκτασιν, εἴτε κατὰ τοὺς τάφους καὶ τὰ ἀνάγλυφα εἴτε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα; Τοῦτο ἐξετάζω ἤδη.

(1) Ἰδοὺ τὸ αὐτὸ καταλογάδην γεγραμμένον.

Ἄνδρα σοφὸν, Μούσαισι τετειμμένον, ἐσθλὸν ἑταῖρον
Πᾶσι φίλοις, ἀγαθῷ χρησάμενον βιότῳ,
Εἰρήναιον ἔδεκ(τ)ο πάτρης Μεροπηΐδος ὄντα
Σῦρος.

Βεβαίως ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐν Χ α λ ά ν δ ρ ο ι ς πτωχῶν τάφων ἀνεπιγράφων καὶ ἀτέχνων, ἐὰν κρίνῃ τις θέλει πιστεύσει ὅτι τὸ κύριον νεκροταφεῖον τῆς νήσου ἦτο τὸ ἐκεῖ κείμενον. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω, νομίζω τὸ πρᾶγμα. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐκεῖ φαίνεται σωρεία ἀτέχνων τάφων ἀλλ' εἰκάζεται ὅτι οἱ ὑπὸ τὴν γῆν ἔτι φθάνουσι καὶ ἴσως ὑπερβαίνουσι τοὺς χιλίους· τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε ἀπόδειξις ὅτι δὲν ὑπῆρχον καὶ ἄλλα νεκροταφεῖα ἐν τῇ νήσῳ, χρησιμεύοντα διὰ τὰς δύο μεγάλας τουλάχιστον πόλεις, ἤτοι την Σύρον καὶ τὰ Ποσείδεια καὶ Φοίνικα.

Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην καὶ ἡ πόλις Σύρος καὶ ἡ ἑτέρα ἡ κειμένη ἐν Π ο σ ε ι δ ε ί ο ι ς ἡ ἔχουσα λιμένα τὸν Φ ο ί ν ι κ α εἶχον ἴδια νεκροταφεῖα, ὧν ἡ θέσις δὲν εὐκρινίζεται ἀκριβῶς· ἄλλως τε οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον ἰδίας θέσεις πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν, ἀπεναντίας ἀνήγειρον τάφους εἰς τὰς κεντρικωτέρας καὶ μεγαλειτέρας ὁδούς, ὡς δεικνύει ὁ Κ ε ρ α μ ε ι κ ὸ ς τῶν Ἀθηνῶν, ἦτο τὸ νεκροταφεῖον τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ὧν οἱ τάφοι κεῖνται ἀμφοτέρωθεν τῆς μεγάλης ὁδοῦ τῆς διερχομένης διὰ τῆς Πνυκός, τοῦ Θησείου καὶ καλουμένης ἱ ε ρ ᾶ ς. Βλέπομεν δὲ ὅτι οἱ ἀνευρεθέντες ἐν Φ ο ί ν ι κ ι τάφοι κεῖνται εἰς μέρος κεντρικώτατον τῆς καταστραφείσης ἐκεῖ πόλεως· διότι τὸ ἀνευρεθὲν ἐσχάτως μωσαϊκὸν εἴτε λείψανον ναοῦ τῆς Ἴσιδος εἶνε, ὡς θὰ προσπαθήσω ν' ἀποδείξω, εἴτε μέγαρον πλουσίου τινος κεῖται ἐγγύτατα τῶν ἀνακαλυφθέντων τάφων.

Κατὰ τ' ἄλλα αἱ σκέψεις τοῦ γράψαντος περὶ τῆς ἐν Χαλάνδροις νεκροπόλεως καὶ αἱ ἐνδείξεις ἃς προσάγει μοὶ φαίνονται βάσιμοι καὶ συμφωνοῦσι μετά τινος ἀρχαίας παραδόσεως περὶ ἐνσκήψεως ἐπιδημίας καταστρεπτικῆς ἐν τῇ νήσῳ. Ἱστορικῶς ὅμως εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ καταστρεπτικώτατος ἐκεῖνος διὰ τὰς Κυκλάδας λοιμὸς συνέβει τὸ 558 Μ. Χ. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ τάφοι φαίνονται ἀρχαιοτέρας ἔτι ἐποχῆς, εἰκάζω ὅτι τὸ ἐν Χαλάνδροις νεκροταφεῖον ἐνέκλειε κατ' ἀρχὰς νεκροὺς Συρίων, ἤτοι ἰδίως τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Σύρου, κατόπιν δὲ ἴσως τὸν πρῶτον

Π. Χ. αἰῶνα ἤρχισε δεχόμενον καὶ τοὺς νεκροὺς ἢ τὴν τέφραν τῶν ἐν Γυάρῳ θνησκόντων πολιτικῶν ἐξορίστων τῆς Ῥώμης, ὧν ὁ ἀριθμὸς ηὔξησε πρὸ πάντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἰδίως δὲ κατὰ τὸ 65 ἢ 66 Π. Χ. τοσοῦτοι διάσημοι Ῥωμαῖοι εἶχον ἐξορισθῇ εἰς Γύαρον, ὥστε πληθὺς νέων Ἑλλήνων συννέρεον εἰς τὴν νῆσον ἵνα ἀκροασθῶσι ἰδίως τοῦ στωϊκοῦ Μυσονίου ἐξορισθέντος ὡς συνωμόσαντος κατὰ τοῦ Νέρωνος (1). Ἐπειδὴ δὲ κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἡ Σύρος εἶχε τὴν εὔνοιαν τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπειδὴ ἡ μικρὰ Γύαρος δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ χῶρον καὶ διὰ νεκροταφεῖον οὗ ἡ θέα ἤθελεν εἶσθαι ὀχληροτάτη εἰς τοὺς καθειργμένους Ῥωμαίους· δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι μετεκομίζοντο οἱ νεκροὶ εἰς Χάλανδρα τῆς Σύρου, ἤτοι εἰς μέρος νήσου φιλικῶς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους διατεθειμένης, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀπόκεντρον τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος ἀνήγειρεν ἀνδριάντας, ἐψήφιζε ψηφίσματα ὑπὲρ τῶν διεπώντων τότε τὰ τῆς Ῥώμης, ἥτις ἐξώριζε τοσοῦτον εὐκόλως τὰ ἄριςα πιθανὸν τῶν τέκνων της.

Τοιαύτας ἐνδείξεις ἔχω νὰ προσάξω μόνον περὶ τῶν ἀρχαίων νεκροταφείων τῆς νήσου. Μετὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ἰδίως κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, καταστραφεισῶν τῶν δύο ἀρχαίων πόλεων καί τινων χωμοπόλεων τῆς νήσου, οἱ Σύριοι πρὶν ἤδη ἐγείρωσι τὴν νέαν πόλιν, Ἄνω Σύρον τὴν διαδεχθεῖσαν τὴν πόλιν Σύρον, ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἢ εἰς ἐξοχικὰ παρεκκλήσια ἢ εἰς γεωργικὰς ἰδιοκτησίας (2). Ἀλλὰ περὶ τούτων ἀλλαχοῦ.

---

(1) Βλ. Τάκτ. Ἱστ. 3. κ. 73— Δίων Κάσσιος σ. 1020 ἐκδ. Ῥεϊμ. — Πολλοὶ δ' ἐπ' ἴσης ἐξωρίζοντο Ῥωμαῖοι καὶ εἰς Ἀμοργὸν (Τακ. Χρον. 4. καὶ 30) καὶ εἰς τὴν *Δονοῦσαν* νησίδα παρὰ τὴν Νάξον (Βλ. Πομπ. Μέλας 2. κ. 7).

(2) Φαίνονταί που διεσπαρμένως ἴχνη τάφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐγὼ αὐτὸς εἶδον μετὰ τοῦ φίλου Κυρ. Ἀντ. Βλαστοῦ τάφον τοιοῦτον

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Ἀρχαῖαι κωμοπόλεις, πῦργοι καὶ ὁδοὶ τῆς νήσου.

Μέχρι τοῦδε ἐγένετο λόγος κυρίως περὶ τῶν δύο ἀρχαίων τῆς νήσου πόλεων· ἤδη θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ἐκτὸς τῶν πόλεων τούτων, ὑπῆρχον καί τινες κωμοπόλεις καὶ ἐξοχικαὶ ἐπαύλεις εἰς πολλὰ τῆς νήσου μέρη, διότι τὰ σήμερον σποράδην φαινόμενα ἴχνη ἐρειπίων δίδουσι νύξεις περὶ τοιούτων χωρίων καὶ κωμοπόλεων πρὸ αἰώνων ἤδη καταστραφεισῶν.

Ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐγένετο λόγος περὶ διατηρηθείσης τινος παραδόσεως καθ' ἣν ἡ νῆσος ἦτο δεδιχασμένη εἰς δύο διὰ τοίχου ἀρχαιοτάτου, ἐξ οὗ τὸ μὲν ἓν μέρος ἐκαλεῖτο Μ έ σ α μ ε ρ ỵ ὰ (Μεσαρỵὰ) τὸ δὲ ἔ ξ ω μ ε ρ ỵ ὰ (Ὀξωμερỵὰ), ὅπερ συμφωνεῖ μὲ τὴν περὶ τῆς ἀρχαίας νήσου ὁμηρικὴν παράδοσιν (1). Ἐκ τῶν ὀνοματοθεσιῶν ὅμως, τῶν ἐρειπίων ἀρχαιοτάτων ὑδραγωγείων καὶ τῶν διαφόρων ἐρειπίων καταδείκνυται ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαίους αἰῶνας αἱ δύο μεγάλαι πόλεις συνεκοινώνουν διὰ διαφόρων ὁδῶν καὶ κωμοπόλεων, ὧν διατηροῦνται καὶ νῦν ἔτι αἱ ὀνομασίαι μετὰ δημωδῶν παραδόσεων.

Β ῆ σ σ α. Ἡ λέξις σημαίνει τόπον σύδενδρον ἀπενέμετο ὅμως τὸ πάλαι εἰς χωρία κατάφυτα. Ἀρχαιότατός τις δῆμος τῆς Ἀττικῆς ἐκαλεῖτο Βῆσσα, οὗ κατὰ Στράβωνα οἱ δημόται καλούμενοι Β η σ α ε ῖ ς ἐγράφοντο δι' ἑνὸς σίγμα. Ἐπίσης ἀρχαιοτάτη τις θέσις ἐν Λοκρίδι ἐκαλεῖτο Β ῆ σ σ α. Ἐπειδὴ ἡ

ἔχοντα ὡς ἐπιτάφιον πλάκα, ἐπίγραμμα πολύτιμον τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἀνεστραμμένως τεθὲν ἐπὶ τοῦ τάφου. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο δι' οὗ δίδεται μεγάλη *δημοθοινία* τοῖς Συρίοις ὑπὸ αὐτοκράτορος Ῥωμαίου ἀντιγραφὰς ἐδημοσίευσα ἐν τῇ Πανδώρᾳ, θέλω δὲ ἐν οἰκείῳ καὶ ἐνταῦθα τόπῳ ἀναδημοσιεύσει.

(1) Ἴδε Κεφ. Ζ'. τῆς παρ. ἱστ.— Abbé de la Rocca tom. I. ch. II.

λέξις εἶν' ἐκ τῶν ἐν χρήσει οὐσῶν παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις, παρέμεινε δὲ μέχρι σήμερον ἡ αὐτὴ ἀναλλοίωτος ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τῆς θέσεως ταύτης, εἰκάζεται ὅτι ἡ Β ῆ σ σ α ἦτο κωμόπολις ἀρχαιοτάτη πλησιάζουσα μᾶλλον πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν δύο πόλεων, τὴν ἐν Ποσειδείοις καὶ Φοίνικι (1).

Τ ά λ α ν τ α. Θέσις σύνδενδρος παρὰ τὸ βουνὸν Α ὐ γ ὀ, πλησιάζουσα πρὸς τὴν ἐξοχὴν Κ ο μ μ ὀ ἢ Κοϊμό. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ λέξις εἶν' ἑλληνικωτάτη, ἐνδεικνύουσα τὴν ἐκεῖ εὕρεσιν, πιθανὸν, ἀρχαίων νομισμάτων, ἔχομεν ἀρχαιοτάτην ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν ἐκεῖ καὶ βεβαιοῦσαν ὅτι τὰ Τάλαντα ἦσαν ἀρχαιοτάτη κωμόπολις ἢ μᾶλλον μικρὸν χωρίον, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν Συρίου τινος Κ λ ε ο μ β ρ ό τ ο υ καλουμένου, καὶ προικοδοτηθὲν τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, ὡς κάλλιστα ἐνδεικνύει τὸ ἐπίγραμμα, τὸ ἀνακαλυφθὲν ἐν αὐτῇ:

ΗΓΗΣΣΟΥΣ ΤΗΣ ΚΛΕΟΜ
ΒΡΟΤΟΥ ΘΥΓΑΤΡΟΣ
ΠΡΟΙΞ ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ

Τὸ χωρίον Τάλαντα δὲν ἔπαυσε ὂν κατῳκημένον καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, διότι ὡς θέλομεν ἰδεῖ εἶχεν ἐξοχικὰς οἰκίας πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Τίς ἡ Ἡγησσώ αὕτη, ἡ ἰδιοκτήτρια τῶν Ταλάντων, ἄγνωστον. Οὐχ ἧττον τὰ γράμματα φαίνονται ἀνήκοντα εἰς αἰῶνα ΙΙ· Χ.

Ἑ λ λ η ν ι κ ό. Ἡ ἀξιοσημείωτος αὕτη ὀνομασία, συνδυαζομένη μετ' ἀρχαίας παραδόσεως περὶ ὑπάρξεως ἐκεῖ κτιρίων

---

(1) «Καὶ ἐν Χίῳ ὑπάρχει χωρίον *Βέσσα*» Ἀνατ. Ἐπιθ. Τομ. Α'. σελ. 33.— Μεταγενεστέρως *βῆσσα* ἐκαλεῖτο εἶδός τι ἀγγείου. Ἵνα βεβαιωθῶμεν ὅτι τὸ μέρος ὠνομάσθη Βῆσσα ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ἀρχαίων ἐκεῖ ἀγγείων, ἔπρεπε νὰ γνωρίζωμεν ὅτι οἱ Σύριοι ἐκάλουν τὰ ἀγγεῖα διὰ τῆς ἀρχαιοτάτης λέξεως *Βῆσσα*. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐὰν βεβαιωθῇ πάλιν ἐνδεικνύει ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀρχαία κωμόπολις.

Ἑλληνικῶν ἀγνώστου ἐποχῆς μαρτυρεῖ τὴν ὕπαρξιν ἀρχαίας κωμοπόλεως, πρὸ αἰώνων καταστραφείσης.

« Ὁ λαός, σημειοῖ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐπιθεωρήσει ὁ γράφων περὶ ὀνοματοθεσιῶν ἐν Σύρῳ (1), πᾶν κτίριον ἀρχαῖον ὁπωσδήποτε καλεῖ Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ ν, Λ η ν ι κ ό ν ἢ Ἑ λ λ η ν ό κ α σ τ ρ ο ν, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη ὑπάρχουσι θέσεις ὑπὸ τὰς ὀνομασίας ταύτας. Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ καλεῖται παρὰ τὸ Ῥέθυμνον τῆς Κρήτης θέσις μὲ ἐρείπια ἀρχαίου κτρίου (2), ὁμοία ἐν Εὐβοίᾳ παρὰ τὸ Ξηροχώριον, Ἄνδρῳ, Κεφαλληνίᾳ (3), Σερίφῳ (4), Κέᾳ, Κιμώλῳ, Ἀττικῇ, Ἀστυπαλαίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ (5)· παρ' Ἡροδότῳ ἀναφέρεται ἱερὸν ἐν Αἰγύπτῳ κτισθὲν ὑπὸ Ἑλλήνων, καλούμενον Ἑλλήνιον, ὡς εἰ ἐλέγομεν Ἑλληνικόν». Εἰκάζεται δὲ ὅτι ἦσαν τοιαῦτα τὰ ἐκεῖ που διασωθέντα ἐρείπια ὥστε ὠνομάσθη τὸ μέρος κατ' ἐξοχὴν Ἑ λ λ η ν ι κ ό ν.

Κ ώ μ η τ ο. Ἡ τοποθεσία τοῦ χωρίου κειμένου ἐγγὺς τῶν ἀρχαίων Ποσειδείων δύναται νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος. Εἰκάζω λοιπὸν ὅτι ὠνομάζετο κώμη, οἱονεὶ κώμη τῶν Ποσειδείων, καὶ κατὰ παρέκτασιν Κώμητο. Εἶνε δὲ ἡ θέσις προσφυεστάτη πρὸς ὕπαρξιν ἐκεῖ παραθαλασσίου κώμης. Σήμερον δὲ θεωρεῖται, κατ' ἐμὲ τουλάχιστον, ἡ χαριεστέρα ἀληθῶς εἰπεῖν ἐξοχικὴ τοποθεσία τῆς νήσου.

Τὴν ὕπαρξιν ἀρχαίων κωμοπόλεων ἐπ' ἴσης ἐνδεικνύουσιν καὶ ἄλλαι τινες ὀνοματοθεσίαι οἷον Κ ο λ ω ν ά κ ι, ἐξ εὑρεθείσης ἐκεῖ ἀρχαίας στήλης, Β ρ υ σ ά κ ι, ἐξ ἐρειπίου ἀρχαίας

---

(1) Ἀνατολ. Ἐπιθ. Τόμ. Α'. 220.

(2) Ἀπομνημον. τοῦ περὶ αὐτ. πολ. τῶν Κρ. ὑπὸ Κριτ. σελ. 560.

(3) Στατιστικὴ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Θ. Ἰωαννίδ. σ. 12

(4) Schmidt Dai Volksleleu der Neugriechen Α'. σελ. 209

(5) Ἐφημ. Πανόπη 1872 ἀρ. 52.—Ἀττικὰ ἢ περὶ Δήμων Ἀττικῆς ὑπὸ Δ. Σουρμ. σ. 78, 88.

χρήνης, Κ ο ῦ μ μ ὀ ς ἴσως ἐκ τοῦ κώμη, ἢ τοῦ κ ῶ μ ο ς, ἢ Κ ο μ μ ό ς (στολισμός). Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ τῶν ἀρχαίων τούτων χωρίων δὲν διεσώθησαν ἐνδείξεις ἐξ ἐρειπίων ἢ παραδόσεων ἀρκοῦμαι εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα. Περὶ τῆς θέσεως Κ α σ τ ρ ί, θέλω ποιήσει λόγον κατόπιν.

Ὁδῶν δὲ καὶ ὀχυρῶν τῆς νήσου θέσεων διεσώθησαν ὀνομασίαι μετὰ παραδόσεων· περὶ τούτων δὲ ἀμέσως γίνεται ἐνταῦθα λόγος.

Π ύ ρ γ ο ς. Ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε δὲν ὠνομάσθη βεβαίως τὸ ὄρος τοῦτο τῆς νήσου, οὔτε μόνον διὰ τὸ φυσικῶς ὀχυρὸν αὐτοῦ. Ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν τὴν συνήθειαν τῶν παλαιῶν τοῦ νὰ ὀχυρώνωσι τὰ ὑψηλότερα τῶν μερῶν τῶν πόλεων, νὰ ὀνομάζωσιν αὐτὰ ἢ Ἄκρας, ἢ Ἀκροπόλεις ἢ Πύργους θέλομεν συμπεράνει τοιοῦτό τι καὶ διὰ τὸ ἐν Σύρῳ ὀχυρὸν τοῦτο μέρος. Εἰκάζεται λοιπὸν ὅτι ὁ Πύργος ὡς τὸ ὀχυρώτερον τῆς νήσου μέρος ἦτο ἡ ἀκρόπολις τῆς ὅλης νήσου, ἔχουσα κτίριόν τι ὀχυρὸν ἐξ οὗ καὶ Πύργος ὠνομάσθη καὶ ὀνομάζεται μέχρι σήμερον (1).

(1) Ἰδοὺ τί περὶ τούτου ἀναγινώσκω ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἀνατολικῇ Ἐπιθεωρήσει (φυλλ. Α'. 8). «Δὲν ὑπάρχει ἴσως τόπος Ἑλληνικὸς ἐν ᾧ νὰ μὴ ὑπάρχει θέσις ἢ ὄρος φέρον τὸ ὄνομα Πύργος, μετὰ ἢ ἄνευ ἐρειπίων ἀρχαίου κτιρίου, συνήθως δὲ ὑπάρχει μὲ κατάληξιν παρηλλαγμένην, καθὼς ἐν Χίῳ Πυργί, ἐν Μήλῳ Πύργωμα καὶ Πυργιάντες, εἴς τινα δὲ μέρη μὴ ὑπάρχον ἁπλῶς πύργος, ὑπάρχει σύνθετον ἐξώπυργος, παλαιόπυργος, Τουρκόπυργος καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ πύργος εἶναι, ὡς γνωστόν, τὸ ἀρχαιότατον οἰκοδομικὸν ὄνομα, σημαῖνον ὀχύρωμα· ἡ ῥίζα του εὑρίσκεται ἐν τοῖς Περγάμοις τοῦ Ὁμήρου, ἐν ταῖς λέξεσι Πέργη καὶ Πέργωμα καὶ ἐν τοῖς Burg ἢ Bourg τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἀλλὰ καὶ Βουργᾶς παρὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν καὶ Μεσαμβοῦργον ἐν Κυθήροις. Ταῦτα δὲν ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς εἶναι ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι ἐν Ἑλλάδι ἔκτιζον *πύργους* καὶ *βάριδας* καὶ καθὼς τὸ πρᾶγμα, οὕτω καὶ τὸ ὄνομα ἀπέβη κοινόν, διασωζόμενον ἔτι. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὴν παρὰ τοῖς

Βελοστάσι. Ἕτερον ὀχυρὸν ἀκρωτήριον, ὀνομασθὲν βεβαίως οὐχὶ ἄνευ λόγου Βελοστάσι, διότι ἡ βελοστασία μία τῶν ἀρχαιοτέρων πολεμικῶν μηχανῶν τῶν Ἑλλήνων δὲν ἦτο ἐν χρήσει κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους (1)· ἐπομένως εἰκάζω ὅτι ἀρχαιότατα ἀπεδόθη ἡ ὀνομασία αὕτη εἰς τὴν κατωτέραν ἄκραν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Συρίων ἕνεκα λόγου τινος σχέσιν ἔχοντος πρὸς τὴν βελοστασίαν ἢ καὶ ἕνεκα μηχανῆς τοιαύτης στηθείσης ἐκεῖ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν αἵτινες ἦσαν οὐχὶ ὀλίγαι. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας εἰκασίας δύναται νὰ δώσῃ ἀφορμὴν ἡ ὀνομασία τῆς ἄκρας ταύτης.

ἀρχαίοις *ἄκραν* ἢ *ἀκρόπολιν* ἤτοι ὀχυρωμένον ὑψηλὸν μέρος πόλεως ἢ λιμένος, ἀντικατέστησε παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν ὁ πύργος καὶ ἡ βᾶρις στενώτερον, καὶ τὸ Κάστρον εὐρύτερον, λέξις εἰσχωρήσασα εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐχὶ ὅπως τινες πιστεύουσι διὰ τῶν Φράγκων, Βενετῶν καὶ Γενουαίων, ἀλλὰ διὰ τῆς Βυζαντινῆς ὀνοματολογίας ἥτις ἦτο καθαρῶς Ῥωμαϊκή. Καὶ τὸ Κάστρον παρατηροῦμεν ὅτι εἶναι λέξις κοινὴ καὶ λεγομένη περὶ τῆς πόλεως, ὀχυρωμένης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ κατ' ἀντίθεσιν τῆς ὑπαίθρου γῆς καὶ τῶν χωρίων. Τὸ ὄνομα *Πόλις* παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν ἐξέλειπε διαμεῖναν μόνον εἰς τὴν πρωτεύουσαν πόλιν ἤτοι τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀντὶ τῆς πόλεως ἢ τοῦ ἄστεως παρέμεινε τὸ ὄνομα *Κάστρον* ἢ *Χώρα*, ὅπερ εἶναι ὅλως παράσημον, ἀλλ' εἰκάζομεν ὅτι ἀπεδόθη κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ χωρία ἅτινα ὑποκοριστικῶς ὀνομάζοντες ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποδώσωσιν εἰς τὴν πόλιν, οἷον ὡς μητέρα τῶν χωρίων, ὄνομα τῆς αὐτῆς ῥίζης ἀλλὰ μὴ ὑποκοριστικὸν καὶ τρόπον τινα μεγεθυντικόν. Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει ἡ Χώρα, μέγα χωρίον παρὰ τῷ λαῷ.»

(1) «Τὸ ὄνομα εἶνε περίεργον καὶ ἀναμφιβόλως ἀρχαιότατον, ἡ τῶν ἀρχαίων βελοστασία τόπος ἐν ᾧ ἐστήνετο ἡ βελόστασις, μηχανὴ δι' ἧς ἔρριπτον τὰ βέλη. Πιθανότατον ἐκλήθη τὸ μέρος ἀπὸ μηχανῆς ἐκεῖ στηθείσης ἢ διαρκῶς ἱσταμένης ἢ ἀπὸ οἰκοδομήματός τινος φυσικοῦ ἢ τεχνητοῦ πρὸς τὴν μηχανήν, ἐκεῖ ποτε ἀποκειμένου ἢ κατὰ συμβεβηκός ἄν ποτε ἐστάθη ἐκεῖ βέλος» (Ἀνατ. Ἐπιθ. 33 ὑπὸ Α. Χ).

ἐκτὸς τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, ναυμαχίαι οὐχὶ ὀλίγαι συνέβησαν εἰς τὰς θαλάσσας ταύτας καὶ λίαν ἐνδεχόμενον εἶνε ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, εἴτε οἱ Νάξιοι, οἵτινες τότε ἦσαν ἰσχυρότατοι μετεχειρίσθησαν τὴν ἄκραν ταύτην πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν διερχομένων ἢ ἐπερχομένων πλοίων· διότι διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου ἠδύναντο νὰ κατοπτεύσωσι τὰς κινήσεις τῶν πλοίων. Ἢ οὕτως ἢ ἄλλως ἡ ὀνομασία εἶνε ἀξία σημειώσεως.

Β ά ρ η. Ἀξιοσημείωτος ἐπίσης εἶνε καὶ ἡ λέξις αὕτη· δὲν ἀπαντᾶται μόνον ἐν Σύρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀττικῇ καὶ Τήνῳ καὶ Κεφαλληνίᾳ, καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀντικρὺ τῶν Μυρμηκοννησίων καὶ παρὰ τῇ Ἰταλίᾳ. Ἐὰν διὰ τῆς Βάρης πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν β ά ρ ι δ α (Βᾶρις— ιδος) ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἐσήμαινεν ἢ μ έ γ α ρ ο ν ἢ ο ἶ κ ο ν ἢ τόπον ὀ χ υ ρ ό ν. Λέγω ὀλίγα ἐνταῦθα περὶ τῆς θέσεως ταύτης γυμνῆς ἐρειπίων, ἐπιφυλασσόμενος ἀλλαχοῦ νὰ συμπληρώσω τὰ κατ' αὐτὴν, ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν σημερινῶν ἐξοχῶν καὶ μικροχωρίων τῆς νήσου.

Δ ι α κ ό π τ η ς. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ παρὰ τὸν Φοίνικα ὀνοματοθεσίαι τεκμηριοῦσι τὴν ἐκεῖ ὕπαρξιν ὁδῶν καὶ θέσεων σχετιζομένων μετὰ τῆς πόλεως τῆς ἐν Ποσειδείοις καὶ Φοίνικι κειμένης· οὕτως μικρά τις χερσόνησος παρὰ τὸν Φοίνικα ἑνουμένη διὰ μικροῦ πορθμοῦ μετά τινος λόφου Ἀ γ κ α θ ω π α ὶ ς ὀνομάζεται καὶ νῦν ἔτι Δ ι α κ ό φ τ η ς, οἱονεὶ διακόπτουσα τὴν θάλασσαν. Ἀνὰ μικρὰς δὲ ἀποστάσεις ἀπαντᾷ τις ἐκεῖ ἀρχαίαν τινα ὀνομασίαν, οἷον Γ α λ ι σ σ ά ς, (ἐκ τοῦ ἁλισσὰς πιθανὸν) ἐκ τοῦ ἅ λ ι ς, μικρὸν χωρίον, οὗ οἱ παλαιότεροι κάτοικοι διετήρησαν παράδοσιν ἀξίαν σημειώσεως, περὶ ἧς ἀλλαχοῦ γενήσεται λόγος.

Π α ρ α κ ο π ή. Καὶ ἡ θέσις αὕτη ἐνδεικνύει ὅτι ὑπῆρχον διάφοροι ὁδοὶ δι' ὧν συνεκοινώνουν αἱ δύο ἀρχαῖαι πόλεις τῆς νήσου. Ἡ ἀξιοσημείωτος αὕτη θέσις συμφωνεῖ ἐντελῶς μὲ τὸ πρᾶγμα διότι ἐν τῇ Π α ρ α κ ο π ῇ παρακόπτει οὕτως εἰπεῖν ὁ

πρὸς τὰ Ποσείδεια βαίνων «ἢ διότι εἶναι παρὰ τὴν κοπήν, δηλαδὴ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ.» Ἀξιοσημείωτος δὲ ἡ πρὸ τῆς Παρακοπῆς ὀνομασία Προκόπης.

Ἐπ' ἴσης πολλαὶ ἄλλαι ὀνοματοθεσίαι, περὶ ὧν ἐρρέθησαν τινα ἐν τῇ προταχθείσῃ τοπογραφίᾳ τῆς νήσου ἐνδεικνύουσιν ὅτι πολλὰ ὑπῆρχον μικρὰ χωρία καὶ ὁδοὶ δι' ὧν ἐτελεῖτο ἡ συγκοινωνία τῆς νήσου, ἥτις κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους, ἕνα ἔχουσα βασιλέα διοικοῦντα ἀμφοτέρας, ἑπόμενον ἦτο νὰ διατηρῇ τὴν συγκοινωνίαν, οἷα ἐνδείκνυται ἐκ τῶν ἔτι διατηρουμένων ὀνομασιῶν.

Περὶ τῶν λοιπῶν θέσεων ἐν τοῖς κατόπιν γενήσεται λόγος, διότι αἱ ὀνομασίαι αὐτῶν εἶνε μεταγενεστέρας ἐποχῆς καὶ χρησιμεύουσι μᾶλλον πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἱστορίας τῆς νήσου κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Ἡ Σύρος κατὰ τὴν Μακεδονικὴν ἐποχὴν καὶ μέχρι τῶν Μιθριδατικῶν πολέμων.

Ἐπανέρχομαι χρονολογικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, ἣν εἴχομεν ἰδεῖ γενομένην σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, κατόπιν δὲ φόρου ὑποτελῆ. Οὐδὲν μαρτύριον ἔγγραφον, οὐδεμία ἐπιγραφὴ δίναται νὰ μᾶς φωτίσῃ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς ῥωμαϊκῆς καταχτήσεως.

Δύναταί τις μόνον νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ Σύρος δὲν μετέσχεν αὐτοπροσώπως τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀλλὰ διὰ τοῦ ταλάντου ὅπερ ἐτησίως ἐπλήρωνεν συνετέλει τὸ ἐπ' αὐτῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολυχρονίου ἐκείνου πολέμου, ὅστις ἐξαντλήσας τὰς δυνάμεις οὐ μόνον τῶν Ἀθηναίων ἀλλὰ πάντων τῶν Ἑλ-

λήνων κατέστησεν εὐχερεστέραν τὴν θέσιν τοῦ Φιλίππου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, καταπνίξαντος τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Χαιρωνείας.

Ἐὰν θελήσω νὰ ἐξάξω ἱστορικὰ συμπεράσματα περὶ τῆς Σύρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, θέλω μακρυνθῇ τοσοῦτον, ὥστε νὰ συμπτύξω ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ὅπερ μὲ ὅλην τὴν συντομίαν θέλει περιλάβει οὐχὶ ὀλίγας σελίδας. Ἐκ τῶν ἐγνωσμένων ὅμως περὶ Σύρου δύναταί τις ὀλίγας τοὐλάχιστον εἰκασίας νὰ σχηματίσῃ.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ Σύρος οὐ μόνον σύμμαχος καὶ φόρου ὑποτελὴς ἦτο τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ σφιγκτῶς, οὕτως εἰπεῖν, προσεκολλήθη εἰς τὴν ἡγεμονεύουσαν ἐκείνην πόλιν, ἀπεκδεχομένη καὶ αὐτοὺς τοὺς λεπτομερεστέρους θεσμοὺς καὶ τοὺς τύπους τῆς πολιτείας των. Πάντες γνωρίζουσι τὰ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τὴν ἀτυχῆ εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν. Ἐν ἔτει 413 Π. Χ. ἡ μεγάλη συμμαχία τῶν Ἀθηναίων εἶχε διασπασθῇ· ἡ Εὔβοια, ἡ Χίος, αἱ Ἐρυθραὶ καὶ πολλαὶ ἄλλαι συμμαχίδες νῆσοι τῶν Ἀθηναίων εἶχον ἀποστατήσει κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ὁ πελοποννησιακὸς στόλος ἔμελλεν ἐμφανιζόμενος εἰς τὰς Κυκλάδας νὰ ἐξασθενήσῃ τὸ ἐν αὐταῖς κράτος τῶν Ἀθηναίων, ὅπερ μετά τινας ἐνιαυτοὺς ἐγένετο ἁλωθεισῶν τῶν Ἀθηνῶν. Καίτοι πολλὰ παθοῦσα ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἀνέκτησε καὶ πάλιν τὴν ναυτικήν της ἡγεμονίαν. Ἡ Νάξος, ἡ Τῆνος, ἡ Ἄνδρος, ἡ Σέριφος ἡ Σίφνος καί τινες ἄλλαι νῆσοι, ἐν αἷς πιθανὸν καὶ ἡ Σύρος, εἶχον λάβει μέρος εἰς τὴν νέαν ναυτικὴν ἀμφικτυονίαν, ἣν ἐσχημάτισαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐν ἔτει 379 Π. Χ. Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην τινὲς νῆσοι ὑπέκυψαν τῇ Σπάρτῃ. Ἡ Σύρος δὲν ἀναφέρεται οὔτε ὡς ὑποκύψασα ταῖς Ἀθήναις οὔτε τῇ Σπάρτῃ. Ἀλλ' ἐν τῇ σιωπῇ τῆς ἱστορίας δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐλλόγως, ὅτι ἡ ἰωνικὴ αὕτη νῆσος ἡ τοσοῦτον χρόνον διατελέσασα σύμμαχος καὶ φόρου ὑποτελὴς τοῖς Ἀθηναίοις εὐκολώτερον καὶ ἀσφα-

λέστερον ἠδύνατο νὰ συνταχθῇ τοῖς Ἀθηναίοις μᾶλλον ἢ τοῖς Σπαρτιάταις ἔχουσα μάλιστα ἰσχυροὺς γείτονας τοὺς Ναξίους καὶ τοὺς νησιώτας οἵτινες μετέσχον αὐτοπροσώπως τῆς νέας ταύτης ναυτικῆς ἀμφικτυονίας. Ἄλλως τε τὴν Σύρον ἐβοήθει καὶ ἡ γεωγραφικὴ αὐτῆς θέσις κειμένης ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Δῆλον, Νάξον καὶ τὰς μᾶλλον μεμακρυσμένας Κυκλάδας ὁδοῦ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Νάξιοι ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ ἡ Δῆλος διετέλει ἤδη θρησκευτικὸν κέντρον τῶν συμμάχων, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συχνῶς διήρχοντο τὰς θαλάσσας ταύτας, ὑπέπιπτεν ὑπὸ τὴν ἀέναον σχεδὸν ἐποπτείαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων νησιωτῶν.

Ἡ νέα αὕτη ναυτικὴ τῶν Ἀθηναίων ἀμφικτυονία ἐπεξετείνετο βαθμηδὸν τῇ βοηθείᾳ τῶν νησιωτῶν. «Οἱ Ἀθηναῖοι, γράφει ὁ σύγχρονος ἱστοριογράφος τῶν Ἑλλήνων, ἤρχισαν τότε διὰ τῶν στρατηγῶν αὐτῶν Χαβρίου, Τιμοθέου τοῦ Κόνωνος καὶ Καλλιστράτου νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν νέαν ναυτικὴν συμμαχίαν, ἣν πρό τινων ἐτῶν ἐπεχείρησαν νὰ συγκροτήσωσιν. Ὁ ἀπὸ τῶν Περσῶν φόβος τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν Ἑλλήνων, τὸ κατὰ τῆς Σπάρτης μῖσος τῶν πλησιεστέρων εἰς τὴν ἐνταῦθα Ἑλλάδα νήσων, ἡ ἐπιτηδειότης τοῦ Τιμοθέου καὶ τοῦ Καλλιστράτου, ἡ σύνεσις μὲ τὴν ὁποίαν ἐκανονίσθη μὲν ἡ ἰσοψηφία ὅλων τῶν πόλεων ἐν τῷ κοινῷ συνεδρίῳ ἀπηγορεύθησαν δὲ πᾶσαι αἱ κληρουχίαι τῶν Ἀθηναίων ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς, ὅλα ταῦτα συνετέλεσαν ὥστε ἡ νέα αὕτη συμμαχία νὰ λάβῃ ἐπί τινα χρόνον ἱκανὴν ὑπόστασιν καὶ ἀνάπτυξιν» (1).

Τὰ περὶ τῆς συμμαχίας ταύτης παρατίθημι ἐνταῦθα ὡς σχετιζόμενα μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, ἥτις μέχρι τῆς εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὑποταγῆς φαίνεται παρακολουθοῦσα τὴν τύχην τῆς μητροπόλεως τῶν συμμαχίδων νήσων, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐξ ὅσων ἐνδείξεων εἴδομεν.

---

(1) Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους Τόμ. Α'. σελ. 792.

'Αλλὰ διαφεύγει τὰ ὅρια τῆς παρούσης συγγραφῆς ἡ ἐξιστόρησις τῶν κατὰ τὴν συμμαχίαν ταύτην καὶ ὁ τρόπος μεθ' οὗ ἡ μὲν συμμαχία παρέλυεν, ὁ δὲ πολυμήχανος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἐξέτεινε τοὺς πλοκάμους αὐτοῦ περὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα περισφίγγων καὶ ἀπομυζῶν τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων καὶ ἐπὶ τέλους ἐνταφιάζων τὴν ἐλευθερίαν της ἐν τῷ πολυδακρύτῳ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνεξαρτησίας πεδίῳ τῆς Χαιρωνείας (ἐν ἔτει 338 Π. Χ. 3 Αὐγούστου).

Ἡ Σύρος ἑπόμενον ἦν ὅτι ἔμελλε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν τύχην τῶν 'Αθηνῶν, ὑποτασσομένη καὶ αὕτη τῷ Μακεδόνι βασιλεῖ (1). Εἰς μάτην αἱ 'Αθῆναι ἀντεγωνίσθησαν διὰ πασῶν τῶν δυνάμεων κατὰ τῶν μακεδονικῶν σχεδίων· οἱ ἄριστοι φιλιππικοὶ τοῦ Δημοσθένους ἐξῆναψαν τὴν φιλελευθερίαν πάντων τῶν Ἑλλήνων. 'Αλλὰ μὲ ὅλην τὴν ἧτταν τῶν Ἑλλήνων ἡ μακεδονικὴ κατάκτησις ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ὠφέλιμος τῇ Ἑλλάδι, διότι ὁ Φίλιππος οὐ μόνον ἀφῆκε αὐτονομουμένας τὰς ὑποταχθείσας πόλεις, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἐν Κορίνθῳ πανελληνίου συνεδρίου συνετέλεσεν εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς τετάρτης πολιτικῆς ἑνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

'Εξ ὅσων γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν χρόνων ἐκείνων ἡ μακεδονικὴ ὑποταγὴ δὲν ἐπιρρέασε τὴν ἐπιτόπιον πολιτικὴν κατάστασιν τῶν πλειοτέρων ἑλληνίδων πόλεων· μάλιστα περὶ τῆς Σύρου δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ὀλίγον ἠδύνατο νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ μεγαλεπιβόλου ἐκείνου βασιλέως τῆς Μακεδονίας, κ' ἔτι πλέον τοῦ 'Αλεξάνδρου, ὅστις καὶ καιρὸν δὲν εἶχε νὰ σκεφθῇ περὶ τῶν μικρῶν σχετικῶς πόλεων τῆς Ἑλλάδος καὶ συμφέρον εἶχε ν' ἀφήσῃ αὐτὰς αὐτονόμους. Μάλιστα εἶνε γνωστὸν καὶ ἐκ τῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐπιστολῶν τοῦ μεγάλου 'Αλεξάνδρου ὅτι κατὰ

(1) Ἴδε Le Bas Itineraire ch. II, σελ. 24.— La Croix Iles de la Grèce p. 445.

διαταγὴν αὐτοῦ οἱ μακεδονικοὶ στρατοὶ ἀφῆκαν αὐτονόμους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις. Τεκμαίρεται δ' ἐλλόγως ὅτι καὶ ἡ Σύρος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του διετήρησε ὁπωσδήποτε ἐπιτόπιον τινα ἐλευθερίαν (1).

---

(1) Ὁ Πολυσπέρχων ἐν ἔτει 319 π. Χ. ἐξέδωκεν, ὡς ἀρχιστράτηγος αὐτοκράτωρ τῆς Μακεδονίας καὶ ἐπιμελητὴς τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν πρὸς ἁπάσας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, δι' ἧς ὑπόσχεται ν' ἀφήσῃ αὐτὰς αὐτονόμους ὡς καὶ πρότερον.

α'Ἐπειδὴ συμβέβηκε τοῖς προγόνοις ἡμῶν πολλὰ τοὺς Ἕλληνας εὐεργετηκέναι, βουλόμεθα διαφυλάττειν τὴν ἐκείνων προαίρεσιν, καὶ πᾶσι φανερὰν ποιῆσαι τὴν ἡμετέραν εὔνοιαν, ἣν ἔχοντες διατελοῦμεν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Πρότερον μὲν οὖν Ἀλεξάνδρου μεταλλάξαντος ἐξ ἀνθρώπων, καὶ τῆς βασιλείας εἰς ἡμᾶς καθηκούσης, ἡγούμενοι δεῖν ἐπαναγεῖν πάντας ἐπὶ τὴν εἰρήνην, καὶ τὰς πολιτείας, ἃς Φίλιππος ὁ ἡμέτερος πατὴρ κατέστησεν, ἐπεστείλαμεν εἰς ἁπάσας τὰς πόλεις περὶ τούτων. Ἐπεὶ δὲ συνέβη, μακρὰν ἀπόντων ἡμῶν, τῶν Ἑλλήνων τινὰς μὴ ὀρθῶς γινώσκοντας, πόλεμον ἐξενεγκεῖν πρὸς Μακεδόνας, καὶ κρατηθῆναι ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν, καὶ πολλὰ καὶ δυσχερῆ ταῖς πόλεσι συμβῆναι, τούτων μὲν οὖν τοὺς στρατηγοὺς αἰτίους ὑπολάβετε γεγενῆσθαι· ἡμεῖς δὲ τιμῶντες τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν, κατασκευάζομεν ὑμῖν εἰρήνην. Πολιτείας δὲ τὰς ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τ' ἄλλα πράττειν κατὰ τὰ διαγράμματα τὰ πρότερον ὑπ' ἐκείνων γραφέντα, καὶ τοὺς μεταστάντας ἢ φυγόντας ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν ἐκ τῶν πόλεων, ἀφ' ὧν χρόνων Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀσίαν διέβη, κατάγομεν, καὶ τοὺς ὑφ' ἡμῶν κατελθόντας, πάντα τὰ ἑαυτῶν ἔχοντας, καὶ ἀστασιάστους καὶ ἀμνησικακουμένους ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι πολιτεύεσθαι, καὶ εἴ τι κατὰ τούτων ἐψήφιστο, ἄκυρον ἔστω, πλὴν εἴ τινες ἐφ' αἵματι ἢ ἀσεβείᾳ κατὰ νόμον πεφεύγασι· Μὴ κατιέναι δὲ μηδὲ Μεγαλοπολιτῶν τοὺς μετὰ Πολυαινέτου ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντας μηδ' Ἀμφισσεῖς, μηδὲ Τρικκαίους, μηδὲ Φαρκαδονίους, μηδὲ Ἡρακλεώτας· τοὺς δ' ἄλλους καταδεχέσθωσαν πρὸ τῆς τριακάδος τοῦ Ξανθικοῦ μηνός. Εἰ δέ τινα τῶν πολιτευμάτων Φίλιπ-

Εἶνε δύσκολον νὰ ἐξακριβωθῇ τίνες καὶ πόσαι ὡρισμένως ἑλληνίδες πόλεις ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐν Κορίνθῳ Σύνοδον ἥτις ἀνεκήρυξε ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἀλέξανδρον· ἑπομένως ἀγνοεῖται ἂν πᾶσαι αἱ Κυκλάδες ἔπεμψαν ἀντιπροσώπους· εἰκάζεται ὅμως ὅτι δὲν ἀπέλειπον καὶ αὗται, διότι ἐν τῷ Πανελληνίῳ ἐκείνῳ συνεδρίῳ, καὶ μὴ θέλουσαι, ἔπεμψαν πολλαὶ ἀντιπροσώπους ὅπως ἐξευμενίσωσι τὸν μέγαν βασιλέα (1).

πος ἢ Ἀλέξανδος ἀπέδειξαν ἑαυτοὺς ὑπεναντία, παραγινέσθωσαν πρὸς ἡμᾶς, ἵνα, διορθωσάμενοι τὰ συμφέροντα καὶ ἡμῖν καὶ ταῖς πόλεσι πράττωσιν. Ἀθηναίοις δ' εἶναι τὰ μὲν ἄλλα καθάπερ ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Ὠρωπὸν δὲ Ὠρωπίοις ἔχειν, καθάπερ νῦν. Σάμον δὲ δίδομεν Ἀθηναίοις ἐπειδὴ καὶ Φίλιππος ἔδωκεν ὁ πατήρ. Ποιήσασθαι δὲ δόγμα πάντας τοὺς Ἕλληνας, μηδένα μήτε στρατεύειν μήτε πράττειν ὑπεναντία ὑμῖν· εἰ δὲ μὴ φεύγειν αὐτὸν καὶ γενεὰν καὶ τῶν ὄντων στερεῖσθαι. Προστετάχαμεν δὲ περὶ τούτων καὶ τῶν λοιπῶν Πολυσπέρχοντι πραγματεύεσθαι. Ὑμεῖς οὖν, καθάπερ ὑμῖν καὶ πρότερον ἐγράψαμεν, ἀκούετε τούτου· τοῖς γὰρ μὴ ποιοῦσι τι τῶν γεγραμμένων οὐκ ἐπιτρέψαμεν».

(1) «Ἡ πρᾶξις ἐκείνη τῆς ἐν Κορίνθῳ συνόδου εἶχε πιθανώτατα ἀπαραλλάκτως ὅπως ἡ πρᾶξις δι' ἧς προηγουμένως ἀπενεμήθη ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Φίλιππον. Κατὰ δυστυχίαν οὔτε τῆς μιᾶς οὔτε τῆς ἄλλης περισωθη εἰς ἡμᾶς ὁλόκληρον τὸ κείμενον. Ἀλλ' ὅμως ἐκ τινων περικοπῶν τῶν λόγων τῶν ἐν Ἀθήναις ῥητόρων δυνάμεθα νὰ λάβωμεν γενικήν τινα περὶ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἔννοιαν. Καὶ πρῶτον τοῦτο ἐκαλεῖτο »συνθήκη» ἢ «πρὸς Ἀλέξανδρον συνθῆκαι,» καὶ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διελάμβανεν, ὅτι κοινὴ συνομολογεῖται ἐν Ἑλλάδι εἰρήνη καὶ ὅτι ἅπαντες οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἡ συνθήκη ὥριζεν ὅτι, εἴ τις ἐπιχειρήσῃ νὰ καταλύσῃ τὰς ἐπικρατούσας πολιτείας, θέλει λογισθῇ ὑπὸ πάντων τῶν τῆς εἰρήνης μετασχόντων Ἰδίως ἐκανονίζετο ὅτι οὐδεὶς θέλει ἐνιδρυθῇ δεσπότης καὶ οὐδεὶς καθαιρεθεὶς δεσπότης θέλει αὖθις ἀνορθωθῇ. Ἑκάστη πόλις ὑπεχρεοῦτο νὰ μὴ ἐπιχειρῇ ἀθέμιτόν τινα βιαιοπραγίαν

Τῆς ἐπιτοπίου ἐλευθερίας ἧς ἀπήλαυον οἱ νησιῶται ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἤρχισαν ἤδη κατὰ μικρὸν στερούμενοι ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, μὲ ὅλας τὰς ὑποσχέσεις των. «Ἐπί δέκα καὶ ἐπέκεινα ἔτη, γράφει ὁ προμνημονευθεὶς ἱστορικός, ὁ Πολυσπέρχων, ὁ Ἀντίγονος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Λυσίμαχος, ὁ Κάσσανδρος, ὑπέσχοντο ἀλληλοδιαδόχως νὰ καταστήσωσιν τοὺς Ἕλληνας αὐτονόμους, ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους· καὶ ὅμως οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπαυσαν φρουρούμενοι, φορολογούμενοι, δεσποζόμενοι ὑπὸ τῶν Μακεδόνων δυναστῶν. Εἰμποροῦμεν μάλιστα νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ τῆς κυρίως Ἑλλάδος πόλεις οὐδέποτε ἔπαθον τοσοῦτα δεινά, ὅσα κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καθ' οὓς τηλικοῦτος περὶ τῆς ἐλευθερίας

οἷον πολιτικοὺς θανάτους, δημεύσεις, ἀναδασμοὺς γαιῶν, ἀποκοπὰς χρεῶν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἑκάστῃ πόλει ἐπετρέπετο ὁ ἐλεύθερος κατὰ θάλασσαν πλοῦς, εἰς πάντας δὲ ἀπηγορεύετο νὰ μὴ ἐπάγωσι κώλυμά τι κατὰ τοῦτο ἢ νὰ ἀπάγωσι πλοῖα ἄλλων πόλεων, ἢ νὰ πέμπωσιν εἰς τοὺς λιμένας αὐτῶν πολεμικὰ πλοῖα, ἢ νὰ κατασκευάζωσιν εἰς τοὺς λιμένας τούτους τοιαῦτα πλοῖα, ἢ καὶ νὰ ναυτολογῶσιν ἐν αὐτοῖς, πᾶσαι αἱ κοινωνήσασαι τῆς συνθήκης πόλεις ὤμοσαν ὅτι θέλουσι τηρήσει αὐτὴν ἀκριβῶς, καὶ ὅτι θέλουσιν ἀναγράψει αὐτὴν ἐπὶ στήλης· τελευταῖον ἐπετράπ' ἡ εἰς τὴν συμμαχίαν παραδοχὴ πάσης νέας πόλεως ἥτις ἤθελε ζητήσει τοῦτο ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφασισθέντων ἀνετέθη εἰς διαρκῆ στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου διατελοῦσαν, ὅστις ἀνεκηρύχθη ἐνταῦθα στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον· ἑκάστη δὲ τῶν συμμαχίδων πόλεων ὤφειλε νὰ συντελῇ εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἅμα ὑπὸ τοῦ βασιλέως προσκληθεῖσα».

«Τοιαῦται ὑπῆρξαν, καθόσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, αἱ περιώνυμοι ἐκεῖναι συνθῆκαι, τὰς ὁποίας πολλάκις βραδύτερον ἐπεκαλέσατο ὁ Ἀλέξανδρος, ὀνομάζων αὐτὰς «τὰ κοινῇ δόξαντα τοῖς Ἕλλησι,» «τὰ δόγματα τὰ τῶν Ἑλλήνων». Καὶ ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὅ τε τύπος τῶν συνθηκῶν τούτων καὶ αἱ κατ' ἰδίαν διατάξεις αὐτῶν

αὐτῶν συνέβαινε θόρυβος· εἰς τὰς ἀρχαίας μεταξὺ ὀλιγαρχικῶν καὶ δημοκρατικῶν διενέξεις προσετέθη πρὸ 30 ἐτῶν ἡ μεταξὺ μακεδονιστῶν καὶ ἀντιμακεδονιστῶν ἔρις καὶ ἤδη ἐκορυφώθησαν αἱ συμφοραὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνταγωνιζομένων ἐλευθερωτῶν καὶ τῶν παρακολουθούντων αὐτοὺς τυχοδιωκτῶν καὶ μισθοφόρων. Αἱ κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν τὴν Θράκην, τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ τὸν Εὔξεινον πόντον Ἑλληνίδες πόλεις ἦσαν πολὺ ὀλιγώτερον δυστυχεῖς· αἱ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀποβάλει πρὸ καιροῦ πᾶσαν ἀξίωσιν πολιτικῆς

ἦσαν ἐλευθερώτερα τῶν γνωστῶν ἡμῖν διατάξεων τῆς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν ἡγεμονίας. Ἡ μακεδονικὴ ἡγεμονία ἱδρύθη δυνάμει συνθηκῶν τὰς ὁποίας ὤμοσαν οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἐνῷ αἱ προηγούμεναι ἡγεμονίαι εἶχον μὲν ἱδρυθῆ δυνάμει συνθηκῶν τὰς ὁποίας ὤμοσάν τινες τῶν πόλεων, ἔπειτα ὅμως ἐπεβλήθησαν ὑπὸ τῆς ἡγεμόνος πόλεως διὰ τῆς βίας εἰς τὰς ἐπιλοίπους. Πλὴν τούτου ἡ μακεδονικὴ ἡγεμονία δὲν ἀπήτησεν ἀπὸ τὰς συμμαχίδας πόλεις τακτικὸν ἐτήσιον φόρον, ὅπως ἔπραξαν ἄλλοτε οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἡ μακεδονικὴ ἡγεμονία κατηγορήθη μὲν ἐπὶ παραβάσει τῶν συντεθειμένων, κατηγορήθη ὅτι μετέβαλε τὰ πολιτεύματα πόλεών τινων, ὅτι ἐξώρισε πολίτας, ὅτι ἐνίδρυσε δεσπότας καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἡγεμονίαι τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἐξετραχηλίσθησαν πολλάκις εἰς ὁμοίας βιαιοπραγίας. Καὶ ἔπειτα, πόθεν ἠξεύρομεν τὰς παραβάσεις τῆς μακεδονικῆς ἡγεμονίας; Τὰς ἠξεύρομεν ἀπὸ τοὺς μικρὸν μετέπειτα ἐκφωνηθέντας ὑπὸ Ἀθηναίων ῥητόρων λόγους ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Παρεκτὸς ὅμως ὅτι οἱ λόγοι ἐκεῖνοι περιέχουν πιθανώτατα ὑπερβολὰς πολλάς, αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονὸς ὅτι ἐξεφωνοῦντο ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου μαρτυρεῖ ἀποχρώντως, ὅτι ἡ μακεδονικὴ ἡγεμονία ἐσέβετο τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν τῶν πόλεων» Κ. Παππαρηγ. Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους Τομ. Β'. ἔνθ' ἀνωτέρω). Ταῦτα νομίζω ἀρκούντως εἰκονίζουσι τὴν κατάστασιν τῶν Ἑλλ. πόλεων καὶ τὴν ἐπιτόπιον τῶν πόλεων αὐτονομίαν ἐν οἷς καὶ τῆς Σύρου.

ἐνεργείας καὶ ἠρκοῦντο εἰς μόνον τὴν αὐτοτελῆ ἀστυκὴν ὕπαρξιν, ὑπείκουσαι κατὰ τὰ ἄλλα ὁριστικῶς εἰς τὸν Ἀντίγονον ἢ Λυσίμαχον, μηδ' ἐννοοῦσαι ἄλλως πως τὴν ὑπὸ τούτων κηρυττομένην ἐλευθερίαν» (1).

Εἶνε δύσκολον, ἐν ἀπουσίᾳ εἰδικῶν περὶ Σύρου εἰδήσεων, νὰ εἰκάσωμεν τὴν κατάστασιν τῆς νήσου κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἐὰν δὲν ἐνθυμηθῶμεν τὴν γενικὴν κατάστασιν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Τοσοῦτον προσηλώθη ἡ προσοχὴ τοῦ τότε ἀνατολικοῦ κόσμου εἰς τὰς πολυχρονίους ἔριδας τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὥστε πόλεις πολὺ σπουδαιότεραι τῆς Σύρου εἶχον ἐντελῶς λησμονηθῆ. Ἡ λησμοσύνη αὕτη δὲν ἔβλαψε πολλὰς πόλεις, ἐν αἷς καὶ τὴν Σύρον. Διότι μὴ οὖσα πιθανῶς εἰς θέσιν νὰ ἑλκύσῃ τὴν φορολογικὴν χεῖρα τῶν κατακτητῶν τῆς Ἑλλάδος διήρχετο ἡμέρας εὐτυχεστέρας ἢ ὅσον αἱ ἐπιφάνεις τότε πόλεις· ἐλάχιστον δ' ᾐσθάνθη τὴν πίεσιν τῶν κατακτητῶν. Δυνάμεθα μάλιστα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντων νομισμάτων διαφόρων ἐποχῶν τῆς Σύρου, ὅτι δὲν εὑρέθη εἰς δύσκολον θέσιν νὰ ἀνακηρύξῃ καὶ αὕτη θεὸν τὸν Δημήτριον, ἢ τὸν Ἀντίγονον ἢ τὸν Πτολεμαῖον, ὡς ἔπραξε τοῦτο ἐπὶ Ῥωμαίων· διότι μεταξὺ τῶν τεσσαράκοντα περίπου νομισμάτων τῆς Σύρου, ἐν ᾧ βλέπομεν εἰκονιζομένους τοὺς πλείστους αὐτοκράτορας τῆς Ῥώμης, ἐν οὐδενὶ αὐτῶν παρίσταταί τις ἡγεμὼν ἐκ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ψηφίσματα καὶ ἀγῶνας καὶ ἀνδριάντας ἀνήγειρεν ἡ Σύρος εἰς Ῥωμαίους, ὧν τινα διεσώθησαν, οὐδὲν δὲ ἴχνος διετηρήθη τοιούτων καὶ πρὸς τοὺς προηγηθέντας τῶν Ῥωμαίων κατακτητὰς τῆς Ἑλλάδος, τεκμαίρεται βασίμως ὅτι ἡ Σύρος ἐν τῷ θορύβῳ τῶν τότε αἰεννάων ταραχῶν καὶ ἐμφυλίων πολέμων λησμονηθεῖσα, ἀπήλαυε τῆς ἐπιτοπίου αὐτῆς αὐτονομίας καὶ ἐλευθερίας.

---

(1) Παππαρηγ. Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους τομ. Β'. σελ. 255.

Περὶ τὸν δεύτερον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἡ ἑνότης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἤρχισε νὰ διασπᾶται εἰς τοιοῦτον τρόπον ὥστε οὔτε ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία οὔτε αἱ ἐνέργειαι τῶν στερεολλαδιτῶν ἠδύναντο ν' ἀναχαιτήσωσι τὸν ῥωμαϊκὸν χείμαρρον ὅστις ὁρμητικῶς ἐπέπιπτε κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὸ τὸ ἐπίθετον τὸ ἀπονεμηθὲν τῷ Φιλοποίμενι, στρατηγῷ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων, ἐδήλου ὅτι ὁ Φιλοποίμην «οὐδένα εἶχε πλέον τῶν διανοημάτων καὶ τῶν ἀρετῶν συνεργόν». Ἡ ἐνάρετος καὶ ἑλληνικωτάτη ἐκείνη ὕπαρξις ἀπομονωθεῖσα ἐν τῇ διαιρέσει καὶ διαλύσει τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δικαιολογεῖ τὸ ἄπελπι ἐκεῖνο ἐπίθετον τοῦ ἐσχάτου τῶν Ἑλλήνων. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐν ἔτει 197 π. Χ. συνομολογηθεῖσα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας εἰρήνη καὶ ἀναγνώρισις τῆς αὐτονομίας πασῶν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἦτο ἐπὶ χάρτου μόνου γεγραμμένη, ὡς ἐπ' ἴσης καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου ἐν ἔτει 196 ἐν Κορίνθῳ ἀποδοθεῖσα τοῖς Ἕλλησιν ἐλευθερία. Διότι τοὺς τέως ἡγεμόνας τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνας ὑπέτασσον ἤδη οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες ἔρχονται ὅπως πρωταγωνιστήσωσιν ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ δράματι τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, κατέχοντες οὐ μικρὸν μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῆς νήσου ταύτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Ἡ Σύρος ἐπὶ τῶν Μιθριδατικῶν πολέμων.

Ἐπιδρομαὶ Κιλίκων κατὰ τὸν Α'. π. Χ. αἰῶνα.

Ἡ μέχρι τινος ἐπικρατήσασα δοξασία ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τὸ 145 π. Χ. κατέστη ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ἐδείχθη ἀνυπόστατος συνεπείᾳ τῶν νεωτέρων καὶ ὀρθοτέρων ἱστορικῶν ἐρευνῶν.

Ὁ Ἰωάννης Ζωναρᾶς διϊσχυρίζεται ὅτι καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μομμίου καταστροφὴν τῆς Κορίνθου ἡ Ἑλλὰς ἔμεινεν ἔτι αὐτόνομος (1). Βεβαίως ἡ ἐπισταμένη μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς ά. πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος πείθει πάντα ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔπαυσεν οὖσα αὐτόνομος καὶ ἐλευθέρα κατὰ τὴν κυρίαν τῶν λέξεων σημασίαν· κατὰ τύπον ὅμως μόλις κατὰ τὸ 30 Π. Χ. ἤτοι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου ὠνομάσθη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (2). Πρὶν λοιπὸν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν καθαρῶς ῥωμαϊκὴν

---

(1) Παπαρρ. Ἱστ. Ἑλλ. Ἔθνους Τομ. Β'. σελ. 428.

(2) Γόλσμιθ Ἱστ. Ἑλλ. Τομ. Β'. σελ. 212 μετάφρ. Δ. Ἀλεξάνδ.— Παπαρ. ἔνθ' ἀνωτέρω, Ἰδοὺ πῶς ἐκτίθησιν τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ σοφὸς ἱστορικὸς οὗ τὰς κρίσεις παρεντίθημι ἐνταῦθα ὅπως ὑπομνήσω τῷ ἀναγνώστῃ τὰ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, ἵνα φωτεινότερον καταστήσω τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας. « Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν δὲν ἦτο τότε ἔτι ἐπαρχία ῥωμαϊκή, ἀλλ' ἀπετέλει ὁμάδα πολιτειῶν αὐτονόμων καὶ ἐλευθέρων ἤτοι ἀπηλλαγμένων τακτικοῦ φόρου, αἵτινες ὅμως καλούμεναι σύμμαχοι, διετέλουν, δυνάμει ῥητῶν πολλάκις συνθηκῶν, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐπιτήρησιν καὶ προστασίαν τῆς ῥωμαϊκῆς βουλῆς. Αὕτη, εἴτε ἀμέσως, εἴτε διὰ τοῦ στρατηγοῦ τῆς γείτονος Μακεδονίας, ἐρρύθμιζε τὰς μεταξὺ τῶν πολιτειῶν τούτων συμβαινούσας διαφορὰς καὶ ἐπροστάτευε τὴν χώραν κατὰ πάσης ἐξωτερικῆς ἐπιδρομῆς, προπαρασκευάζουσα οὕτως αὐτὴν εἰς τὴν ὁλοσχερῆ ὑποδούλωσιν. Τὸν βαθμιαῖον τοῦτον τρόπον τῆς κατακτήσεως μετεχειρίζετο πολλάκις ἡ δορυκτήτωρ ἐκείνη πόλις, ὡς παρετήρησε ἤδη ὁ Μοντέσκιος. Κατατροπώσασα, λέγει, λαόν τινα, κατ' ἀρχὰς περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ τὸν ἐξασθενήσῃ καὶ ἐπιβάλῃ αὐτῷ συνθήκας, αἵτινες ὑπέσκαπτον ἀνεπαισθήτως τὰς περιλειπομένας αὐτῷ δυνάμεις. Ἐὰν τυχὸν ἔπειτα οὗτος ἐξεγείρετο, ἐταπείνωνεν αὐτὸν ἔτι μᾶλλον· ὥστε ὁ λαὸς οὗτος ἀπέβαινεν ὑπήκοος χωρὶς νὰ ἦναι δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ πότε τοῦτο συνέβη. Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ φιλοσόφου ἐκείνου ἱστορικοῦ εἶναι ὀρθοτάτη μάλιστα ὡς πρὸς τὴν ἐνταῦθα Ἑλλάδα. Ἡ Ῥώμη καθὼς εἴδομεν, ἤσκησεν ὡς πρὸς αὐτὴν κυριαρχικὰ δικαιώματα ἔτι πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου, καί τοι

τῆς Ἑλλάδος ἐποχὴν καὶ ἴδωμεν ὁποία ἡ Σύρος κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ῥωμαϊκῆς καταχτήσεως, θέλομεν ἐνδιατρίψει ἐπὶ ὀλίγον ἐπὶ τῶν κατὰ τὰς Κυκλάδας συμβάντων κατὰ τὴν Α'. πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, καθ' ἣν ἐπεφάνη συνταράττων αὐτὰς ὁ ἐπίφοβος τοῦ Πόντου βασιλεὺς Μιθριδάτης καὶ οἱ ἔτι ἐπιφοβώτεροι πειραταὶ τῆς Κιλικίας.

Ἡ καταστροφὴ τῆς Κορίνθου ἐπήνεγκε τὴν ἀνύψωσιν τῆς Δήλου ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, μολυνομένου ὅμως διὰ τῆς δουλεμπορείας. Ἡ δὲ Δῆλος συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐπορίαν πασῶν τῶν Κυκλάδων, διότι τοσοῦτος ἐκεῖ συνέρρευσεν πλοῦτος, τοσαύτη ἐγένετο συγκοινωνία, ὥστε δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι καὶ αἱ γείτονες αὐτῇ νῆσοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (100—30 Π.Χ.) εὐημέρουν δι' αὐτῆς ὑπὸ τὴν ὑλικὴν ἔποψιν διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς μεγάλης συγκοινωνίας. «Ἔτι μᾶλλον, λέγει ὁ Στράβων, ηὔξησεν αὐτὴν (τὴν Δῆλον) καταστραφεῖσα ὑπὸ Ῥωμαίων Κόρινθος. Ἐκεῖσε γὰρ μετεχώρησαν οἱ ἔμποροι καὶ τῆς ἀτελείας τοῦ ἱεροῦ προκαλουμένης αὐτοὺς

τῆς Ἑλλάδος θεωρουμένης τότε ὁμολογουμένως ἐλευθέρας καὶ αὐτονόμου· οὕτω δ' ἐξηκολούθη πολιτευομένη ἡ ῥωμαϊκὴ βουλὴ καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἑλλὰς ἐξηκολούθηει νὰ λέγεται πάντοτε ἐλευθέρα καὶ αὐτόνομος. Ἡ μόνη μεταξὺ τῶν δύω ἐποχῶν διαφορὰ εἶναι, ὅτι, μετὰ τὴν καταστρόπωσιν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ὁ ἀληθὴς πολιτικὸς βίος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καταπαύει ἐν Ἑλλάδι· καὶ τοῦτο δικαιολογεῖ μέχρι τινὸς τὴν κοινὴν ἀξίωσιν, ὅτι διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου ἡ Ἑλλὰς ὑπέκυψεν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Ναὶ μὲν ἐπαρχία δὲν ἔγινεν εἰμὴ πολὺ βραδύτερον ἐπὶ τοῦ πρώτου Ῥωμαίου αὐτοκράτορος Αὐγούστου, περὶ τὸ 30 πρὸ Χριστοῦ ἔτος. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἁλώσεως, διατελεῖ οὖσα ἁπλοῦν δορυφόρημα, ἤτοι κωφὸν τοῦ ἱστορικοῦ δράματος πρόσωπον· καὶ δίδει μὲν εἰσέτι ἐκ διαλειμμάτων σημεῖά τινα ζωῆς, ἀλλὰ ἀκαριαίας, ἥτις εἰς οὐδὲν ἄλλο συντελεῖ εἰμὴ εἰς τὸ νὰ καταστρέψῃ τὰς τελευταίας δυνάμεις τοῦ ἐκνενευρισμένου τούτου σώματος».

καὶ τῆς εὐκαιρίας τοῦ λιμένος· ἐν καλῷ γὰρ κεῖται τοῖς ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀσίαν πλέουσιν· ἥ τε πανήγυρις ἐμπορικόν τι πρᾶγμά ἐστι καὶ συνήθεις ἦσαν αὐτῇ Ῥωμαῖοι τῶν ἄλλων μάλιστα καὶ ὅτε συνεστήκει Κόρινθος. Ἀθηναῖοί τε λαβόντες τὴν νῆσον καὶ τῶν ἱερῶν ἅμα καὶ τῶν ἐμπόρων ἐπεμελοῦντο». Ἡ Δῆλος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο πλέον τοῦ ὅτι ἡ Σύρος σήμερον ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Εὐρώπῃ· δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἦτο τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, «ἐμπορεῖον πολυχρήματον», κατὰ τὰς λέξεις τῶν ἀρχαίων, οἵτινες καὶ παροιμίαν περὶ τούτου κατεσκεύασαν «Ἔμπορε, κατάπλευσον, ἐξελοῦ, πάντα πεπραται».

Τοιαύτη ἡ Δῆλος κατὰ τὴν ά. πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, ἐπιδράσασα σπουδαίως ἐπὶ τῆς εὐημερίας τῶν γειτόνων της νήσων.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ὅμως ταύτην ἐπεφάνη εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ὁ ἐπίφοβος τοῦ Πόντου βασιλεὺς Μιθριδάτης, ὅστις ἐπελήφθη τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καταχτήσεως σχεδίου ἐπιπίπτων κατ' ἀρχὰς κατὰ τῶν Κυκλάδων νήσων, τὰς ὁποίας μετεχειρίζετο ὡς ἕνεδραν κατὰ τῶν ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, αἵτινες περιεπόλουν τὴν Ἑλλάδα, ἣν καὶ μετά τινα ἔτη ὑπεδούλωσαν. Ἀλλ' ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν τοῦ Μιθριδάτου Ἀρχέλαον ἐπιπλεύσας εἰς τὰς Κυκλάδας μέγας στόλος δὲν ἠρκέσθη μόνον εἰς τὴν κατάληψιν τῶν νήσων ἀλλὰ καὶ χεῖρα ἐπέβαλε κατὰ τῶν ἐν Δήλῳ θησαυρῶν.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀπελλικῶντος κατόπιν γενομένη λεηλασία τῆς Δήλου ἐπετάχυνε τὴν πτῶσιν τῆς ἱερᾶς νήσου, ἥτις μολαταῦτα παρέμενεν ἔτι ὑπὸ τὴν ψιλῷ ὀνόματι ἐξουσίαν τῶν Ἀθηναίων.

Μὲ ὅλας τὰς καταχτήσεις τοῦ Μιθριδάτου, οἱ Ῥωμαῖοι ναύαρχοι καὶ στρατηγοὶ δὲν ἔπαυσαν ἐνεδρεύοντες, κρυπτόμενοι καὶ κατά τινα τρόπον προστατεύοντες τὰς Κυκλάδας ἀπὸ τῶν καταστρεπτικῶν σχεδίων τῶν τοῦ Μιθριδάτου στόλων. Οὕτως ὁ

Ῥωμαῖος στρατηγὸς Ὀρόβιος κατὰ τύχην περιπολῶν εἰς τὰς περὶ τὴν Δῆλον νήσους καὶ βλέπων τὸν Ἀπελλικῶντα λεηλατοῦντα τὴν Δῆλον, ἐπέδραμε κατ' αὐτοῦ, κατασφάξας τοὺς μετ' αὐτοῦ Ἀθηναίους. Τ' ἀλλεπάλληλα ταῦτα κατὰ τῆς Δήλου τραύματα ἦσαν ἐκ τῶν καιριωτέρων ἐπενεγκόντα μετ' ὀλίγους χρόνους τὴν ἐντελῆ πτῶσίν της.

Ἐκ τῶν ἐκτεθεισῶν τούτων γενικωτέρων εἰδήσεων περὶ Κυκλάδων καὶ Δήλου παρέχεται ἀφορμὴ ὅπως εἰκάσωμεν καὶ περὶ Σύρου. Ἡ νῆσος αὕτη γειτνιάζουσα πρὸς τὴν Δῆλον βεβαίως ὠφελήθη ἐκ τῆς γειτνιάσεώς της πρὸς τὴν ἀκμάσασαν τότε νῆσον, ἀλλ' ἐπίσης ἐνδεχόμενον ὅτι ἐβλάφθη ἐκ τῶν κατ' ἐκείνης ἐπιδρομῶν. Καὶ ἡ μὲν ἐπὶ τῶν Κυκλάδων δεσποτεία δὲν διήρκεσε πολλοὺς χρόνους, διότι κατ' ἀρχὰς ὁ Σύλλας κατόπιν δὲ ὁ Πομπήϊος κατέστρεψαν τὸ ἐν αὐταῖς κράτος τοῦ βασιλέως τούτου. Ἀλλὰ περὶ αὐτοὺς τοὺς χρόνους ἐπέπεσαν δῃοῦντες καὶ λεηλατοῦντες τὰς πόλεις τῶν νήσων τούτων οἱ Κίλικες πειραταὶ ἐξοπλίσαντες στόλον ἐκ χιλίων πλοίων. Μετὰ πολλὰς δεινοπαθείας τῶν νησιωτῶν κατετροπώθησαν καὶ οἱ διαβόητοι Κίλικες ὑπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν στόλων· οἱ δὲ νησιῶται βεβαιοθέντες ὅτι ὁ Πομπήϊος δὲν ἐμάχετο κατ' ἀρχὰς πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ πρὸ πάντων πρὸς καταστροφὴν τοῦ Μιθριδάτου καὶ τῶν Κιλίκων πειρατῶν, οὐ μόνον προσεδέχοντο ἐγκαρδίως τὸν Πομπήϊον ἀλλὰ καὶ πλοῖα παρέσχον αὐτῷ, ὅστις ὠφεληθεὶς καὶ ἐκ τῶν ἐπικουριῶν τῶν Ἑλλήνων ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Καίσαρος τοῦ συνάρχοντος καὶ ἡττήθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Φαρσάλοις τῷ 40 Π. Χ. Ὁ μέγας Καῖσαρ δὲν ἐμνησικάκησε κατὰ τῶν Ἑλλήνων, συνδραμόντων τὸν ἀντίπαλόν του συμπολίτην Πομπήϊον, ἀλλὰ τουναντίον προσεταιρίσθη αὐτοὺς δι' εὐνοίας λίαν ἐκφραστικῆς.

Ταῦτα ἐξέθηκα ἐν πλάτει ὅπως ἀναμιμνήσκων τῷ ἀναγνώσῃ τὰ συμβάντα ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἰδίως τῷ Αἰγαίῳ πελάγει κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ῥωμαϊκῆς καταχτήσεως εἰσέλθω ἤδη εἰς

τὴν ἰδίως ῥωμαϊκὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ Σύρος δὲν φαίνεται στερουμένη ἱστορικῶν, ἰδήσεων, αἵτινες ἐλλείπουσιν ὡς εἴδομεν, κατὰ τὴν Α'. πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Ἡ Σύρος ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

(Α'. αἰὼν μετὰ Χριστόν).

Ἀπὸ τοῦδε διευκρινίζεται ἱστορικῶς ἡ κατάστασις τῆς νήσου Σύρου, διότι τὰ μόνιμα μαρτύρια τῆς ἱστορίας αὐτῆς κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως εἶνε σχεδὸν πλειότερα ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην παρελθοῦσαν περίοδον τῆς ἱστορίας της.

Διὰ τῶν μονίμων μαρτυρίων ἐννοῶ τὰ ἐπιγράμματα καὶ τὰ νομίσματα ἅτινά εἰσιν οὐκ ὀλίγα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης.

Πολλαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις ὑποδουλωθεῖσαι ὠνομάζοντο ὑπὸ τῶν ῥωμαίων ἐπαρχία Ἀ χ α ί α ς· διὰ τοῦ κοινοῦ τούτου ὀνόματος ἐκλήθη πᾶσα μετὰ ταῦτα ἡ Ἑλλάς, ἥτις ἐπί τινα ἔτι χρόνον εἶχε πολλὰς πόλεις αὐτῆς αὐτονόμους. Ἡ Σύρος ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἤρχισε πιθανῶς τελοῦσα φόρον τινα τῇ Ῥώμῃ· τοῦτο δὲ τεκμαίρεται καὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ τῆς Γυάρου ἱστορικοῦ ἀνεκδότου, ὃ διέσωσεν ὁ Στράβων. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ Γύαρος ἐπλήρωνεν ἐπὶ Αὐγούστου 150 δρ. εἰκάζεται ὅτι ἡ Σύρος ἡ πλησιεστάτη αὐτῇ, ἀλλὰ σχετικῶς πολλῷ μείζων ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐπλήρωνε πολὺ πλέον τοῦ ποσοῦ τούτου. Ἐκ τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος μόνον περὶ Γυάρου διεσώθη εἴδησις

περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου (1), ὥστε λεπτομέρειαν περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου τῶν Συρίων οὐδεμίαν ἔχομεν.

Εἰκάζω ὅμως ὅτι τῆς Σύρου ὁ φόρος ἦτο εὐτελὴς, ὄχι διότι ἡ Σύρος δὲν ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ βαρὺν φόρον, ἀλλὰ διότι ἡ νῆσος αὕτη ἀπελάμβανεν ἐξαιρετικῆς εὐνοίας καὶ προστασίας ἐκ μέρους τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ὑπὲρ ὧν ὡς θέλομεν ἰδεῖ, καὶ δημοθοινίαι ἐδίδοντο ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΑΣ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΣΤΥΓΕΙΤΟΝΩΝ ΕΠΙΔΗΜΗΣΑΝΤΑΣ κατὰ τὰς λέξεις τοῦ ἐν Ἐπισκοπείῳ τῆς Σύρου ἀνακαλυφθέντος ἐπιγράμματος, δημοσιευθέντος ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ Παν-

---

(1) Τὸ περὶ τούτου ἀνέκδοτον ἰδοὺ πῶς ἐκτίθησιν ὁ ἡμέτερος ἱστορικός: «Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἔχομεν καὶ ἄλλην τινα μικρὰν, ἐλαχίστην πληροφορίαν, ἀλλ' ἐν ἐλλείψει πληρεστέρων εἰδήσεων, οὐχὶ ἴσως ὅλως ἀναξίαν μνείας. Ὁπόσος ἦτο ὁ φόρος ὃν ἐτάχθη νὰ πληρώνῃ τότε εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν εἴτε σύμπασα ἡ Ἑλλὰς εἴτε πόλις τις αὐτῆς ἢ νῆσος ἐκ τῶν μεγαλειτέρων, δὲν γνωρίζομεν. Κατὰ παράδοξον ὅμως σύμπτωσιν ἐμάθομεν τί ἐπλήρωνεν ἡ μικρὰ νῆσος Γύαρος, τὰ σήμερον λεγόμενα *Γυοῦρα*. Ὁ Στράβων διηγεῖται, ὅτι προσορμισθεὶς εἰς τὸ νησίδιον τοῦτο εὗρεν ἐκεῖ κώμιον ὑπὸ ἁλιέων συνοικούμενον, ὅτε δ' ἐξέπλευσεν ἐκεῖθεν, ἐδέχθησαν εἰς τὸ πλοῖον αὐτῶν πρεσβευτὴν τῶν ἁλιέων τινὰ, ὅστις συμπλέων ἔλεγε πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας συνεπιβάτας, ὅτι πρεσβεύει πρὸς τὸν Αὔγουστον εὑρισκόμενον τότε εἰς Κόρινθον περὶ ἐλαττώσεως τοῦ φόρου· διότι τελοῦσι δραχ. 150, ἐνῷ μόλις ἠδύναντο νὰ καταβάλλωσι τὰς 100. Ἡ εἴδησις αὕτη ὁμοιάζει ὁπωσοῦν τὰ συντρίμματα ἐκεῖνα ὅσα τυχαίως περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς ἐκ μεγάλων καὶ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων ἢ ἀγαλμάτων, ἀνάγλυφόν τι λ. χ. ἢ πόδα, ἢ χεῖρα, ἢ δάκτυλον ἢ καὶ ὄνυχα τῇ ἀληθείᾳ ἁπλοῦν, ἅτινα δὲν ἀπορρίπτομεν οὐδὲν ἧττον, ἀλλὰ διαφυλάττομεν ἐπιμελῶς, διότι ὅσῳ μικρὰ καὶ ἂν ἦναι, διδάσκουσί τι πάντοτε εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὸ ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα». (Παπαρ. Ἱστ. Ἑλλ. Τομ. Β'. 463).

δώρα καὶ ἀναδημοσιευθησομένου καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ τῆς παρούσης ἱστορίας μέρει.

Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ διελθὼν κατὰ τὸ 29 Π. Χ. τῶν Κυκλάδων οὐ μόνον ἀφῆκεν αὐτὰς ἀνενοχλήτους, ἀλλ' ἔδειξεν πρὸς πάντας τοὺς νησιώτας εὔνοιαν, ἥτις ἤρχισεν, καίτοι αὐτονόμους ἀκόμη, νὰ καθιστᾷ αὐτοὺς κόλακας ὑπερβολικούς. Περὶ δὲ τὴν πρώτην μετὰ Χριστὸν δεκαετηρίδα αἱ Κυκλάδες διοικητικῶς ἑνωθεῖσαι μετά τινων Σποράδων νήσων ἀπετέλεσαν τὴν Ἐπαρχίαν τῶν Νήσων, εἰς ἣν ὑπήχθη βεβαίως καὶ ἡ Σύρος. Χάρις δὲ εἰς τὴν πρὸς αὐτὰς εὔνοιαν τῶν αὐτοκρατόρων Κορνηλίου Σύλλα καὶ τῶν διαδόχων Λουκούλου, Πομπηΐου, Καίσαρος καὶ μετέπειτα Οὐεσπεσιανοῦ (69—79 Μ. Χ.) ἐκραταιώθη ἔτι πλέον ἡ αὐτονομία τῶν νήσων τούτων, πάντοτε ὅμως ἐποπτευομένων ὑπὸ τῆς Ῥώμης καὶ ἀποτινουσῶν αὐτῇ ἢ φόρον ἢ δῶρα, ἢ διὰ κολακευτικῶν ψηφισμάτων, ἀνδριάντων καὶ νομισμάτων ἐξοφλουσῶν τὰς ὑποχρεώσεις των.

Ὁ περιηγητὴς Le Bas ποιῶν λόγον περὶ τῶν περιποιήσεων ἃς ἀπέδιδον οἱ Σύριοι εἰς τοὺς κατόπιν ἀναλαβόντας τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Ῥώμης, Ἀντωνῖνον, Μάρκον Αὐρήλιον, Λεύκιον Οὐῆρρον, συμπεραίνει ὅτι τὰ δείγματα ταῦτα τῆς ἀγάπης τῶν Συρίων ἦσαν μᾶλλον κολακείας πράξεις ἢ ἐνδείξεις εὐγνωμοσύνης. Διότι οἱ Σύριοι εἶχον ἤδη ὠφεληθῆ ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς δυνάμεως, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐξουσίας των ἀπὸ τοῦ Τίτου μέχρι Σεπτίμου Σεβήρου· περὶ τούτου δὲ ἔχομεν τὰς πλειοτέρας ἀποδείξεις (2). Νέα ἐπιγράμματα τοῦ Α' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος δεικνύουσι τὴν ὑπὲρ τῶν Συρίων μέριμναν τοῦ αὐτοκράτορος Νέρβα, λαβόντος πολλὰ μέτρα πρὸς ἑδραίωσιν τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς εὐημερίας των (3).

---

(2) Le Bas, itineraire ch. II σελ. 23 καὶ ἐπ.—Mionnet Supplement t. IV. no 288—308 p. 405 et suiv.— La Groix, Iles de la Grece, Syra.

(3) Inscriptions t. II N. 1890.

Ἡ Σύρος λοιπὸν ὑποταχθεῖσα μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους διετήρησε τὴν αὐτονομίαν καὶ ἐπιτόπιον αὐτῆς ἐλευθερίαν, ἔχουσα ὡς καὶ πρὶν τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον αὐτῆς, τὸ Θέατρον, τοὺς ἀγῶνάς της, ἴδια νομίσματα, καὶ ἐν γένει παρέμενεν ἐπὶ Ῥωμαίων ἡ αὐτὴ κατὰ τὸ πολίτευμα, οἷα καὶ ἐπὶ Ἀθηναίων, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι νῦν ἀντὶ τῶν Ἀθηναίων ἀνωτέρους αὐτῆς προστάτας ἐθεώρει τοὺς Ῥωμαίους.

Πρῶτον, καθ' ἃ εἰκάζω, νόμισμα τῶν Συρίων κοπὲν πρὸς τιμὴν Ῥωμαίου αὐτοκράτορος εἶνε τὸ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 79—81 Μ. Χ. κοπὲν ἐπὶ αὐτοκράτορος Τίτου. Τὸ νόμισμα τοῦτο (ἀριθ. 1 μέρος Β'. συλλογῆς Mionnet) ὄν χαλκοῦν, μεγέθους 5, κατὰ τὴν νομισματικὴν κλίμακα τοῦ Mionnet παριστᾷ ἀφ' ἑνὸς μέρους τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Τίτου καὶ πέριξ τὰ γράμματα

ΚΑΙϹΑΡ Τ. ΙΟΥϹΤΟϹ,

ὄπισθεν δὲ φέρει δύο κεφαλὰς ἀντωπούς, ἐν τῷ μέσῳ στάχυν, ἐν τῷ πεδίῳ ἀστέρα καὶ ἕτερόν τι δυσδιάκριτον σύμβολον: πέριξ δὲ τὰ γράμματα ϹΥΡΙ....

Διὰ τοῦ νομίσματος δὲ τούτου ἐκολάκευσαν οἱ Σύριοι τὸν Ῥωμαῖον τοῦτον αὐτοκράτορα, εἰς ὃν πιθανῶς καὶ ἄλλως ἐξεδήλωσαν τὴν εὐγνωμοσύνην των, διὰ ψηφισμάτων, φέρ' εἰπεῖν (ὡς τὸν Ἀδριανὸν, τὸν Τραϊανὸν κλπ.) μὴ διασωθέντων μέχρι σήμερον.

Ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτοκράτορα Δομητιανὸν ἀναβάντα τὸν θρόνον τῆς Ῥώμης μετὰ τὸν Τίτον ἐκολάκευσαν δι' ὁμοίων τρόπων.

Τρία νομίσματα τῶν Συρίων κοπέντα πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου διεσώθησαν ἃ καὶ περιγράφω συμφώνως τῷ Mionnet καὶ μετὰ παραβολὴν πρὸς τὰς σχετικὰς πληροφορίας τῶν λοιπῶν νομισματολόγων.

Τὸ ἓν τῶν τριῶν τούτων νομισμάτων (1), χαλκοῦν τὴν ὕλην, μεγέθους 4, κατὰ τὴν εἰρημένην νομισματολογικὴν κλίμακα, φέρει ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ἐστεμμένην τὴν κεφαλὴν τοῦ Δομητιανοῦ καὶ πέριξ αὐτῆς τὰς λέξεις

ΔΟΜΗΤΙΑΝΟC ΚΑΙCΑΡ ΑΥΓΟΥCΤΟC.

Ὄπισθεν τὰς κεφαλὰς τῶν Διοσκούρων, ἐν τῷ μέσῳ φοίνικα καὶ κάτωθεν ἀςέρα· πέριξ δὲ αὐτῶν τὰ γράμματα CΥΡΙ . . ΑΒΙΡΩ

Τὸ δεύτερον εἰς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου κοπὲν νόμισμα εἶνε ἐπίσης χαλκοῦν, μεγέθους 4, καὶ παριστᾷ ἀφ᾽ ἑνὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Δομητιανοῦ καὶ πέριξ αὐτῆς τὰ γράμματα ΚΑΙCΑΡ ΑΥΓΟΥCΤΟC ΔΟΜΗΤΙΑΝΟC ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὰ γράμματα CΥΡ . . . . ΚΑΒΙΡ . . . . δύο κεφαλὰς κατὰ μέτωπον τῶν Διοσκούρων ἢ, κατ᾽ ἄλλην γνώμην, τῶν αὐτοκρατόρων Τίτου καὶ Οὐεσπεσιανοῦ· ἐν τῷ μέσῳ στάχυν κάτωθεν ἐξ ἑκάστου μέρους καὶ μέλισσαν (2).

Τὸ τρίτον δὲ ἐπ᾽ ἴσης χαλκοῦν, τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, φέρει τὴν κεφαλὴν τοῦ Δομητιανοῦ ἐστεμμένην καὶ πέριξ τὰς λέξεις ΔΟΜΗΤΙΑΝΟC ΚΑΙCΑΡ ΥΙΟC ΘΕΟΥ. Ὄπισθεν δὲ στάχυν μεταξὺ τῶν δύο κεφαλῶν τῶν Διοσκούρων καὶ τὰ γράμματα CΥΡ . . . . ΚΑΒΙ . . . (Ἀρ. 4 τῆς Συλλ. Mionnet. (3)

Τοιαῦτα μόνιμα σημεῖα κολακείας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον Δομητιανὸν διεσώθησαν μέχρι σήμερον. Ἐνδεχόμενον ὅμως καὶ ἄλλα νὰ ὑπῆρχον, ἅτινα ὅμως δὲν περιῆλθον μέχρις ἡμῶν.

Ὁ Δομητιανὸς ἦρξεν ἀπὸ τοῦ 81 μέχρι τοῦ 95 Μ. Χ. Ἐπομένως ἐκ τῶν μαρτυρίων τούτων ἐνδείκνυται ὅτι οἱ Σύριοι κατὰ τὸν ά. Μ. Χ. αἰῶνα ὄντες αὐτόνομοι καὶ ἐλεύθεροι ἀνεγ-

(1) Ἀριθ. 2 μέρ. Β′ Συλλογῆς Mionnet.

(2) Ἴδε ἀρ. 3 μέρ. Β′ Συλλογῆς Mionnet.

(3) Περὶ τῶν δύο κεφαλῶν τοῦ προηγουμένου νομίσματος ἔχει τινὰς ἀμφιβολίας ὁ Mionnet, descript. de med. etc. σελ. 328 § Δ′ σ. 404.

νώριζον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου τὸν ἀνώτατον προστάτην καὶ ἄρχοντα αὐτῶν ὃν καὶ υἱὸν Θεοῦ ἀπεκάλουν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ θεοῦ ἦτο εἷς τῶν θηριωδεστέρων αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγένετο ὁ δεύτερος καὶ ὀλεθριώτατος κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμός (94 μ. Χ. —847 Κτ. Ρ.).

Εἷς ἤδη αἰὼν παρήρχετο ἀφ' ὅτου ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ ὁ Ἰησοῦς Χριστός· τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ἴσως θ' ἀπέμενεν ἄγνωστον εἰς τοὺς Συρίους, ἐὰν οἱ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους φοβεροὶ κατὰ τῶν ὀλίγων προσηλύτων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ῥώμῃ διωγμοὶ δὲν καθίστων αὐτὸ γνωστόν. Θέλομεν δὲ ἴδεῖ ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὸν ά. Μ. Χ. αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν δεύτερον καὶ τρίτον οἱ Σύριοι υἱοὺς θεῶν καὶ θεοὺς ἀνηκήρυττον μόνον τοὺς Ῥωμαίους αὐτοκράτορας, οὐδὲ διανοούμενοι κἄν ν' ἀσπασθῶσι τὰ δόγματα τῆς νέας θρησκείας, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ἀνώτατοι αὐτῶν προστάται αὐτοκράτορες διέτασσον τὰς φοβερὰς ἐκείνας ποινὰς κατὰ τῶν ἀσπαζομένων τὴν νέαν θρησκείαν.

Κατὰ τὴν ά. Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα οἱ Σύριοι ἐτίμησαν διὰ παραπλησίων τιμῶν καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ 69 μέχρι τοῦ 81 ἄρξαντας αὐτοκράτορας Τίτον καὶ Οὐεσπεσιανόν, ὡς καὶ προηγουμένως ἐρρέθη, ἀλλὰ δὲν διεσώθησαν τὰ πρὸς αὐτοὺς ἐπιγράμματα καὶ νομίσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Ἡ Σύρος κατὰ τὸν Β'. Μ. Χ. αἰῶνα

Α'. Ἐπὶ Ἀδριανοῦ—Ἀνδριὰς αὐτοῦ.

Ἡ Σύρος βαθμηδὸν συνεμορφοῦτο πρὸς τὰς Ἀθήνας ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ πολιτεύεσθαι καὶ κολακεύειν τοὺς Ῥωμαίους

αὐτοκράτορας. Εἴδομεν ἤδη πόσας τιμὰς ἀπένειμεν τῷ Τίτῳ καὶ τῷ ἐλεεινοτάτῳ διά τὴν ἀπανθρωπίαν Δομητιανῷ. Δυστυχῶς δὲν διεσώθησαν ὅσα βεβαίως ἐψήφισεν ὑπὲρ τῶν λοιπῶν αὐτοκρατόρων Οὐεσπεσιανοῦ, Νέρβα καὶ Τραϊανοῦ μέχρι τοῦ Ἀδριανοῦ, πρὸς ὃν ἡ εὔνοια τῶν Συρίων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ κολακεία ἐφάνη ζωηροτέρα καὶ ἐδικαιολογεῖτο ἐκ τοῦ ἐπιεικοῦς τρόπου καὶ τῶν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων τοῦ λογίου τούτου αὐτοκράτορος.

Ὁ Ἀδριανὸς πράγματι ἐδείχθη φιλελληνικώτατος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν φίλτατος τοῖς Ἀθηναίοις δι' ὃ καὶ διὰ πλειόνων ἐπιθέτων ἐκοσμήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἷον Ὀ λ ύ μ π ι ο ς, Π α ν ε λ λ ή ν ι ο ς, Ν ο μ ο θ έ τ η ς, Τ ρ ο φ ε ὺ ς, Υ ἱ ὸ ς Θ ε ο ῦ κλπ.

Οἱ Σύριοι ἀνήγειρον ἀξιόλογον ἀνδριάντα πρὸς τὸν Ἀδριανόν. Ὁ ἀνδριὰς οὗτος ἐστήθη ἐν τῷ λόφῳ τῆς Κ ο ι μ ή σ ε ω ς, (ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Ψαρριανῶν). Ἦτο δὲ μεγάλου μεγέθους καὶ διετηρεῖτο μέχρι τοῦ 1770, ἢ 1771, κατὰ τὸν Le Bas καὶ Μουστοξύδην, ὁπότε οἱ Ῥῶσσοι παρέλαβον αὐτὸν, μετενεγκόντες ἀλλαχοῦ.

Ἡ περὶ ἀνδριάντος τοῦ Ἀδριανοῦ πληροφορία διεσώθη μέχρι τῶν νεωτάτων, ὡς βλέπομεν, χρόνων. Ὁ Κύριος Μουστοξύδης, ἐν τῷ 10 ἀριθ. τῆς Αἰγιναίας ἐφημερίδος, ἐκτίθησι πειστικώτατα τὰ τῆς παραδόσεως ταύτης, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τῆς πληροφορίας ἣν ἤκουσε παρὰ γηραιῶν Συρίων ἰδόντων ἐστημένον ἔτι τὸν ἀνδριάντα (1). Ὁ Le Bas ποιῶν λόγον περὶ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ διασωθέντος ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἀνδριάντος τούτου, ἐπιβεβαιοῖ ταῦτα (2).

---

(1) *Αἰγιναία* ἐφημερὶς ἀριθ. 11 καὶ ἑξῆς.

(2) Προσεπισημειῶν καὶ τὰ ἑξῆς « . . . Le rescrit d' Hadrien ne devait pas leur être moins favorable, puisque la même année, suivant tout vraisemblance, les Syriens élévérent à Hadrien une statue,

Τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα ἀναφερόμενον εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἀδριανοῦ δείκνυσι πόσον ὁ Δῆμος τῶν Συρίων ἧναψε θυμίαμα κολακείας καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν φιλέλληνα τοῦτον αὐτοκράτορα.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΚΑΙϹΑΡΑ
ΘΕΟΙ·Ι ΤΡΑΙΑΝΟΝ ΠΑΡΘΙΚΟΝ
ΥΙΟΝ ΘΕΟΥ ΠΕΡΟΥ ΑΥΙΩΝΟΝ
ΤΡΑΙΝΟΝ ΑΔΡΙΑΝΟΝ ϹΕΒΑ
ϹΤΟΝ ΑΡΙϹΤΟΝ ΑΡΧΙΕΡΕΑ
(ΜΕΓΙ)ϹΤΟΝ ΔΗΜΑΡΧΙΚΗϹ
ΕΞΟΥϹΙΑϹ ΥΠΑΤΟΝ ΤΟ Γ'
Ο ΔΗΜΟϹ

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὑρέθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, μεταξὺ τοῦ Νοσοκομείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως· τὸ μάρμαρον ἐφ' οὗ αὕτη ὑπάρχει εἶνε ἱκανοῦ μεγέθους, κυλινδρικοῦ σχήματος, διαμέτρου τριῶν ποδῶν. Καθ' ἃ δὲ βλέπω καὶ ἐν τῇ πρὸ τριακονταετείας γενομένῃ περιγραφῇ αὐτοῦ (1) διεκρίνετο λίαν καλῶς ἡ μεγάλη ὀπὴ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυλινδρικοῦ τούτου μαρμάρου, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο ὁ ἀνδριάς.

---

qui, s' il faut en croire le temoignage d' un veillard de l' île, temoignage, recueilli de M. Moustoxydi (Αἰγ. ἐφημ. 10), existait ancore sur sa basse en 1771, époque ou elle fut emportée par les Russes et dont il ne reste plus aujourdui que le piedestal avec l' inscription qu' on y avait gravée (inscriptions t. II no 1891) ; le piedestal decore aujoudui le parvis de la cathedrale batie dans le haut de la ville et creusée à l' interieur il sert à donner aux entants le bapteme suivant le rit grec, c' est à dire par immersion (Le Bas, Itineraire ch. II. σελ. 23 καὶ ἑξῆς.

(1) Ἱστ. Περιλ. Ζωντανοῦ σελ. 8.

Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς καταδείκνυται καὶ τὸ ἔτος καθ' ὃ καὶ τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἐγένετο καὶ ὁ ἀνδριὰς ἀνηγέρθη Ἐκ τῶν λέξεων δημαρχικῆς ἐξουσίας ὕπατον τὸ Γ', δηλοῦται ὅτι ἀνηγέρθη μεταξὺ τοῦ **119—120 Μ. Χ.** διότι ὁ Ἀδριανὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγένετο τὸ τρίτον ὕπατος.

Ἐκ τῶν αὐτῶν λέξεων τοῦ ψηφίσματος τούτου βλέπομεν μόνον τὸν Δῆμον Συρίων· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ λοιπὰ γράμματα εἶν ἐφθαρμένα τεκμαίρεται ὅτι ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Συρίων διότι, ὡς θέλομεν ἐκ τῶν κατωτέρω ἰδεῖ, αὕτη ἐξηκολούθει συμπράττουσα μετὰ τοῦ Δήμου εἰς τὰς τοιαύτας πράξεις, μάλιστα προκειμένου περὶ ἀνεγέρσεως ἀνδριάντος εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀδριανόν.

Τὸ κυλινδρικὸν τοῦτο μάρμαρον, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη τοῦ ἀνδριάντος, ἦτο κατατεθειμένον μέχρι τοῦ **1842** ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ Ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως (1), εἶνε δὲ ἀξία σημειώσεως ἔτι μᾶλλον καθ' ὅσον καὶ ἐν αὐτῇ διατηροῦνται αὐτοὶ οἱ τύποι καὶ αἱ λέξεις αἷς ἐχρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι.

Μέχρι λοιπὸν τοῦ **1771** διετηρεῖτο ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀδριανοῦ μετὰ δὲ τὸ ἔτος ἐκεῖνο μόνον ἡ βάσις αὐτοῦ καὶ τὸ εἰρημένον ψήφισμα διεσώθη. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν καὶ τὴν παράδοσιν διασωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κυρ. Μουστοξύδου, τοῦ Le Bas καὶ ἑτέραν σχετικὴν μαρτυρίαν τοῦ Abbé De la Rocca, τὸν ἀνδριάντα τοῦτον παρέλαβον οἱ Ῥῶσσοι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, πρὸς μεγάλην τῆς ἡμετέρας νήσου ζημίαν, διότι ἀναμφιβόλως ὁ ἀνδριὰς οὗτος ἤθελε σήμερον εἶσθαι κάλλιστον κόσμημα οὐ μόνον τῆς Πλατείας Μωραϊτίνη (τῶν Ψαρριανῶν) ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς νήσου.

Ἀκριβῶς δὲν δύναμαι νὰ εἴπω πῶς καὶ ὑπὸ τινων παρεδόθη ὁ ἀνδριὰς οὗτος τοῖς Ῥώσσοις, ἢ ἂν οὗτοι αὐθαιρέτως μετήνεγκον αὐτὸν ἀλλαχοῦ. Ἀλλ' ἔκ τινων γραμμῶν τοῦ Abbé De la

(1) Ἴδε Ἱστ. Περ. ὑπὸ Ζωντανοῦ σελ. 21.

Rocca μανθάνομεν ὅτι περὶ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ ρωσσικὸς στόλος διήρχετο τὸ Αἰγαῖον καὶ ὅτι ὁ Γιαννούλης Σαλάχας, ὢν τότε ἐπίτροπος τῆς Σύρας, ἰδιοχτήτης δὲ τοῦ μέρους εἰς ὃ εὑρέθη ἄγαλμά τι(ὅπερ ὁ Rocca ὑπέθετεν παριστάνον τὸν Φερεκύδην), ἐδωρήσατο αὐτὸ τῷ Ῥώσσῳ Διοικητῇ τοῦ στόλου (1).

Ἐξ ὅλων τούτων πιστοῦται ὅτι οἱ Σύριοι ἀνήγειραν ἀνδριάντα εἰς τὸν Ἀδριανὸν τεθέντα εἰς περιφανὲς τῆς πόλεως μέρος, ἤτοι ἐν τῷ ὑψώματι τῆς Κοιμήσεως, ὑπερκειμένῳ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, καὶ ὅτι ὁ ἀνδριὰς οὗτος ὑψοῦτο ἐν τῇ βάσει του μέχρι τοῦ 1770, ὅτε μετηνέχθη ἀλλαχοῦ ὑπὸ τῶν Ῥώσσων, τῆς βάσεώς του μόνον μετενεχθείσης εἰς τὴν ἄνω πόλιν τῆς Σύρου, ἔνθα ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις κολυμβήθρας κατὰ τὰς ἐκτεθείσας ἀνωτέρω πληροφορίας.

Τὴν ἐξαιρετικὴν ταύτην ὑπὲρ τοῦ Ἀδριανοῦ ἔγερσιν ἀξιολόγου ἀνδριάντος ἐψήφισαν βεβαίως οἱ Σύριοι μιμούμενοι καὶ κατὰ τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ὑπὲρ πάντα ἄλλον Ῥωμαῖον αὐτοκράτορα ἐτίμησαν τὸν Ἀδριανὸν, ὅστις ποικιλοτρόπως ἐξεδήλωσε τὸν φιλελληνισμόν του, κοσμήσας τὰς Ἀθήνας δι' ὡραίων καλλιτεχνικῶν ἔργων καὶ ἐν γένει εἰλικρινέστερον προστατεύσας τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν θρησκείαν τῶν ἐθνικῶν, ἐφ' οἷς ἀναγορεύθη ἐπώνυμος ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐν ἔτει 130 Μ. Χ. ἀποθανόντος αὐτοῦ μετὰ ἡγεμονείαν εἰκοσιδύο περίπου ἔτη, ἀνεκηρύχθη διάδοχός του αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης ὁ Τίτος Ἀντωνῖνος.

---

(1) Abbé De la Rocca Tom. I. ch. II.— «Πρέπει νὰ συμπεράνωμεν, προσθέτει ὁ εἰρημένος De la Rocca, ὅτι ἂν ἐλάμβανον τὸν κόπον νὰ ἐνεργήσωσιν ἀνασκαφὰς ἠδύναντο νὰ εὕρωσι ὡραίας ἀρχαιότητας ἐκεῖ. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνωσιν ἀνασκαφαὶ μετὰ βεβαιότητος καὶ νὰ μὴ ἐκτίθενται εἰς τὰς βιαιοπραγίας τῶν Τούρκων, πιστευόντων ὅτι ζητοῦσι θησαυροὺς, ἔπρεπε νὰ ἀνασκάψωσιν μεταχειριζόμενοι τὸ ὄνομα Γάλλου προξένου ἢ τῶν Καπουκκίνων οἵτινες ἀπελάμβανον ὁμοίων προνομίων» Αὐτόθι,

Θέλομεν δὲ ἰδεῖ ὅτι οἱ Σύριοι ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ ἐκδηλώσωσι τὴν ἀφοσίωσίν των καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον διὰ τῶν αὐτῶν τρόπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'.

*Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας Τίτου Ἀντωνίνου (*138—161 *Μ. Χ.)*

Ἡ πρὸς τοὺς Συρίους δημοθοινία Μιλωνίου Σχύμνου.

Πολύτιμον ἐπίγραμμα τῶν χρόνων τοῦ Τίτου Ἀντωνίνου ἀνακαλυφθὲν πρὸ τριετείας ἐν τῇ ἐξοχῇ Ἐπισκοπείου τῆς Σύρου εἶνε ἡ πηγὴ ἀφ' ὧν ἀντλῶ πολλὰς εἰδήσεις τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου (138—161 Μ. Χ.) (1).

(1) Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1870 διαμένων ἐν τῇ ἐξοχῇ Ἐπισκοπείου καὶ εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ λογίου φίλου καὶ φιλαρχαίου κ. Ἀντωνίου Βλαστοῦ περὶ εὑρέσεως πλακὸς ἀρχαίας φερούσης γράμματα, μετέβην μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ μέρος ἐν ᾧ ἀνεκαλύφθη ἡ πλὰξ καὶ τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ ἀντέγραψα τὸ ἐπ' αὐτῆς ἐπίγραμμα καὶ ἐδημοσίευσα ἐν τῇ *Πανδώρᾳ* (Τόμ. Κ. σελ. 475).

Τὸ μέρος ἐν ᾧ ἀνεκαλύφθη εἶνε ὁ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ *Βώλακος* πετρώδης λόφος ἐφ' οὗ ἀνεγείρετο τότε ἡ ἐξοχικὴ οἰκία τοῦ συμπολίτου ἡμῶν Κυρίου Χαραλάμπους. Ἐν ᾧ οἱ ἐργάται ἀνέσκαπτον τὸ ἔδαφος ὅπως θέσωσι τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας ἐφάνη τις, τέως κρυπτόμενος μεταξὺ θάμνων, τάφος μεταγενεστέρας ἐποχῆς, ἔχων ὡς ἐπιτύμβιον τὴν εἰρημένην ἐνεπίγραφον πλᾶκα ἀνεστραμμένην. « Ἐν τῷ *Ἐπισκοπείῳ*, ἔγραφον τότε ἐν τῇ Πανδώρᾳ, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ *Βώλακος* ὑψοῦτο μέχρι τῆς προχθὲς ἐπὶ ὑψώματός τινος τάφος ἐγκλείων ἐξ κεφαλὰς καὶ ὀστᾶ ἀποσυντιθέμενα εἰς κόνιν ἅμα τῇ ἐπιψαύσει τῆς χειρός. Ὁ τάφος οὗτος ἐλάνθανε τὴν προσοχὴν τῶν διαβατῶν διά τε τὸ μεμονωμένον τῆς θέσεως καὶ τοὺς

Περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἡγεμονεύοντος τοῦ Τίτου Ἀντωνίνου, διαδόχου τοῦ Ἀδριανοῦ ὁ ἐν Σύρῳ «α ὑ θ α ί ρ ε τ ο ς σ τ ε φ α ν η φ ό ρ ο ς ἄ ρ χ ω ν Α ἴ λ ι ο ς Μ ι λ ι ώ ν ι ο ς Σ κ ύ μ ν ο ς» ἔδωκεν δημοτελὲς συμπόσιον «εἰς τοὺς Συρίους ἐλευθέρους καὶ ἐλευθέρας καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἀστυγειτόνων ἐπιδημήσαντας ὑπὲρ ὑγείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν αὐτοκράτορος Τίτου Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ἀντωνίνου Σεβαστοῦ Εὐσεβοῦς Τύχης καὶ Δήμου Ῥωμαίων καὶ τοῦ Συρίων Δήμου». Καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς δημοτελοῦς ταύτης δ η μ ο θ ο ι ν ί α ς ἐστήθη τὸ ἐπίγραμμα περὶ οὗ ὁ λόγος.

Πρὸ μὲν τοῦ ἐπιγράμματος εἶνε γεγλυμμένος στέφανος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν αἱ λέξεις

ΑΓΑΘΗ
ΤΥΧΗ

περὶ αὐτὸν θάμνους, ἕως οὗ ἐσχάτως τὸ πτύον ἐργάτου ἐξέχωσεν αὐτόν. Ὑπῆρχον δ' ἐν αὐτῷ ἀτάκτως τεθεμένα τὰ εἰρημένα κρανία καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡ προειρηθεῖσα πλὰξ ἀνεστραμμένη. Χωρὶς ν' ἀνατρέξωμεν εἰς μαρτυρίας δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἡ πλὰξ μετηνέχθη ἔκ τινος γειτονικοῦ μέρους ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἐπιτύμβιος λίθος. Φαίνεται δὲ ὅτι διαταγῇ τοῦ δόντος τὸ δημόσιον συμπόσιον εἰς τοὺς *Συρίους ἐλευθέρους καὶ ἐλευθέρας* καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἀστυγειτόνων ἐπιδημήσαντας ἀνηγέρθη ἡ στήλη αὕτη πρὸς ἀνάμνησιν καὶ ἴσως μάλιστα τὸ μέρος ἐν ᾧ ἐδόθη τὸ συμπόσιον εἶνε αὐτὸ ἐκεῖνο τοῦ *Ἐπισκοπείου*, ἐκλεχθὲν διά τε τὴν τοποθεσίαν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἄποψιν τῆς *ἱερᾶς* νήσου καὶ τὸ ἀναβλύζον ἔτι καὶ σήμερον ὕδωρ. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ λοφίσκου ἀνευρεθεὶς τάφος, μεταγενεστέρων χρόνων, ἄδηλον ἐὰν Συρίων ἢ ἄλλων παρεπιδημούντων ἐνέκλειεν ὀστᾶ». Τόμ. Κ. σελ. 475. Σήμερον τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο κτισθὲν ἄνωθεν τῆς θύρας τῆς ἐν Ἐπισκοπείῳ ἐξοχικῆς οἰκίας τοῦ κ. Χαραλάμπους εἶνε περιθέατον καὶ μακρόθεν αὐτῆς. Λίαν δὲ καλῶς ἐτέθη ἐκεῖ ἔνθα εὑρέθη, ἵνα οὕτως δεικνύῃ καὶ τὸ μέρος ἐν ᾧ πιθανώτατα ἐδόθη ἡ δημοθοινία αὕτη εἰς τοὺς Συρίους καὶ ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος Τίτου Ἀντωνίνου.

κάτωθεν δὲ τοῦ ἐπιγράμματος ἀτέχνως εἰκονίζεται σῶμα ζώου, πιθανὸν βοός. Τὸ δὲ ἐπίγραμμα ἔχει οὕτως:

ΥΠΕΡ ΥΓΕΙΑC
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΑΥΤΟ
ΚΡΑΤΟΡΟC ΚΑΙCΑΡΟC. Τ. ΑΙ
ΛΙΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ, ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΥ
CΕΒΑCΤΟΥ ΕΥCΕΒΟΥC ΤΥΧΗC
ΚΑΙ ΔΗΜΟΥ ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ
ΤΟΥ ΣΥΡΙΩΝ ΔΗΜΟΥ Α ΜΙΛΙΩ
ΝΙΟC CΚΥΜΝΟC ΑΥΘΑΙΡΕΤΟC
ΑΡΧΩΝ CΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟC CΥΝ
ΑΡΧΕΙΝ ΗΤΕ ΜΑ ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΥ
ΓΥΝΑΙΚΙ ΙΔΙΑ ΕΚΑΛΛΙΕΡΗGΕΝ
ΕCΤΙΑ ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΙC
ΑΛΛΟΙC ΘΕΟΙC ΠΑCΙ ΚΑΙ
ΠΑCΑΙC ΚΑΙ ΕΔΗΜΟΘΟΙΝ
ΗCΕΝ ΠΑΝΤΑC ΤΟΥC ΚΑ
ΤΟΙΚΟΥΝΤΑC ΤΗΝ ΝΗC
ΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥC ΚΑΙ
ΕΛΕΥΘΕΡΑC ΚΑΙ ΤΑ ΤΟΥ
ΤΩΝ ΤΕΚΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥC
ΕΚ ΤΩΝ ΑCΤΕΙΓΕΙΤΟΝ
ΩΝ ΕΠΙΔΗΜΗCΑΝΤΑC
ΕΠΙ ΤΟΥΤΩΝ ΗΝ ΥΓΕΙΑ

Τὸ ἐπίγραμμα εἶνε προδήλως εὐκατάληπτον ἐκτὸς τοῦ δεκάτου στίχου, ἔνθα αἱ λέξεις ΗΤΕ ΜΑ φέρουν τινα δυσκολίαν (1), Καὶ τὰ μὲν γράμματα καὶ τὸ ἐν αὐτῷ εἰκονιζόμενον ζῶον καὶ ὁ ἄνωθεν τοῦ ἐπιγράμματος στέφανος δὲν προδίδουσι τὴν ἀκμὴν τῆς τέχνης, αἱ δὲ ἐκ τῆς ὅλης ἐπιγραφῆς ἱστορικαὶ εἰδήσεις εἰσὶν αἱ ἑξῆς·

Πρῶτον, ὅτι ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Τίτου Ἀντωνίνου (138—161 Μ. Χ.) οἱ Σύριοι ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι· διότι ναὶ μὲν αἱ λέξεις «ὑπὲρ τοῦ κυρίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κλπ.» ἐκδηλοῦσιν ὑποταγήν τινα εἰς τὸν Ῥωμαῖον αὐτοκράτορα, ἀλλ' ἐκ τῶν κατωτέρω λέξεων «τοὺς κατοικοῦντας τὴν νῆσον ἐλευθέρους καὶ ἐλευθέρας καὶ τὰ τούτων τέκνα» καταδείκνυται ὅτι οἱ Σύριοι ἦσαν ἐλεύθεροι, ὅτι ὁ Συρίων Δῆμος διετήρει τὴν ἐξουσίαν ἣν εἶχε καὶ ἐπὶ τῆς αὐτονομίας τῆς νήσου, ἀλλ' ὅτι ἀνώτερον αὐτῶν προστάτην ἐθεώρουν ἑκάστοτε τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥώμης.

Δεύτερον, ὅτι ἐπὶ Τίτου Ἀντωνίνου καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν δύο πρώτων Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδων διετηρεῖτο ἐν Σύρῳ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος καὶ ὅτι ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην

---

(1) Ἰδοὺ τὸ αὐτὸ ἐπίγραμμα καταλογάδην γεγραμμένον πρὸς εὐκολωτέραν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ.

«Ἀγαθῇ τύχῃ

Ὑπὲρ ὑγείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν αὐτοκράτορος Καίσαρος Τ(ίτου) Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ἀντωνίνου Σεβαστοῦ Εὐσεβοῦς Τύχης καὶ Δήμου Ῥωμαίων καὶ τοῦ Συρίων Δήμου Α(ἴλιος) Μιλιώνιος Σκύμνος αὐθαίρετος ἄρχων στεφανηφόρος συναρχείνη τε μα (;) Φιλαργύρου γυναικὶ ἰδίᾳ ἐκαλλιέρησεν Ἑστίᾳ Πρυτανείᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς πᾶσι καὶ ἐδημοθοίνησε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν νῆσον ἐλευθέρους καὶ ἐλευθέρας καὶ τὰ τούτων τέκνων καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀστυγειτόνων ἐπιδημήσαντας. Ἐπὶ τούτων ἦν ὑγεία».

ἄρχων ἦτο ὁ Α ἴ λ ι ο ς Μ ι λ ι ώ ν ι ο ς Σ χ ύ μ ν ο ς, Σύριος πιθανὸν ἢ ἐκ Ῥώμης καταγόμενος, ὅπως τὰ πρῶτα ὀνόματα δίδουσί τινα νύξιν, ἀλλ' ἐν Σύρῳ ἐγκατεστημένος πολίτης ἀπολαμβάνων πολιτικὰ δικαιώματα καὶ χαίρων τοιαύτην δημοτικότητα ὥστε καὶ ἄ ρ χ ω ν σ τ ε φ α ν η φ ό ρ ο ς ἀνεδείχθη τῶν Συρίων. Τὸ ἐπιτασσόμενον ἐπίθετον α ὐ θ α ί ρ ε τ ο ς δὲν δύναται νὰ φέρῃ ἀμφιβολίαν τινα περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἄρχοντος. Ἐνδεχόμενον μὲν ὅτι ὁ Μιλιώνιος Σχύμνος ἐπεβλήθη αὐθαιρέτως εἰς τοὺς Συρίους, ἀλλ' ὀρθοτέρα καὶ πλησιεστέρα πρὸς τὴν γραμματικὴν τῆς λέξεως σύνθεσιν μοὶ φαίνεται ἡ ἑρμηνεία αὐτῆς σημαινούσης ἄρχοντα ἑκουσίως ἐκλεχθέντα ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Τρίτον, ὅτι ὁ ἄρχων διετήρει καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἀρχηγίαν ϗ ὅτι ἐπισήμως ἦτο εἰσηγμένη ἐν Σύρῳ ἡ λατρεία τῆς Ἑ σ τ ί α ς ἐχούσης βωμὸν ἐν τῷ Π ρ υ τ α ν ε ί ῳ, διότι κατὰ τὰς θεολογικὰς παραδόσεις τῶν ἀρχαίων ἡ Ἑστία εἶχε βωμοὺς καὶ ἄσβεστον πῦρ ἐν τοῖς Πρυτανείοις (1), καὶ ὅτι εἰς ταύτην καὶ εἰς τοὺς ἄλλους θεοὺς προσήνεγκεν εὐπροσδέκτους θυσίας (ἐ κ α λ λ ι έ ρ η σ ε ν) ὁ στεφανηφόρος ἄρχων Μιλιώνιος Σχύμνος μετὰ τῆς ἰδίας γυναικός. Γνωστὸν δὲ ὅτι ἡ Ἑστία ἦτο ἡ προσφιλεστέρα θεὰ τῶν Ῥωμαίων, θεοποιηθεῖσα καὶ πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Ῥώμης, καθ' ὅσον ἡ μήτηρ τοῦ Ῥωμύλου ἦτο Ἑ σ τ ι ά ς· Ἐκ τῶν λέξεων δὲ τοῦ ἐπιγράμματος εἰκάζεται ὅτι ἡ γυνὴ τοῦ ἄρχοντος Μιλιωνίου Σχύμνου ἦτο Ἑστιάς, μολονότι τὸ ἐν Ῥώμῃ τάγμα τῶν Ἑστιάδων συνεκροτεῖτο ἀπὸ παρθένους. Γίνεται ἐπίσης γνωστὸν ἐκ τῶν αὐτῶν λέξεων τοῦ ἐπιγράμματος ὅτι ἐν τῷ Πρυτανείῳ τῶν Συρίων ὑπῆρχε βωμὸς τῆς Ἑστίας.

Καὶ τελευταῖον ὅτι τὸ μέγα τοῦτο συμπόσιον (δημοθοινία) ὅπερ ἐδόθη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τίτου Ἀντωνίνου ἦτο δημο-

(1) Ὠγυγία Τομ. Α'. βιβλ. Ι. σελ. 439— Πίνδ. Νέμεα Ιά. Ι. 7— Σχολ. Σοφοκλ. ἀποσπ. 82. Προυνσδιχ.

τελεστάτη τις καὶ λαμπροτάτη ἐν Σύρῳ ἑορτή, διότι ἐδόθη ἐν γένει εἰς τοὺς ἐλευθέρους καὶ ἐλευθέρας κατοίκους τῆς νήσου, εἰς τὰ τούτων τέκνα καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἀστυγειτόνων ἐπιδημήσαντας. Εἰκάζεται δὲ ὅτι ἐτελέσθη ἡ δημοθοινία αὕτη ἐπὶ τῇ ἀναβάσει τοῦ Τίτου Ἀντωνίνου εἰς τὸν θρόνον, ὑπὲρ ὑγείας τοῦ ὁποίου ὁ Μιλιώνιος Σχύμνος ἐκαλλιέρησεν τῇ Ἑστίᾳ καὶ πάσαις τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ ἐδημοθοίνισεν τοὺς Συρίους. Ποῦ ὅμως ἀκριβῶς ἐδόθη τὸ μέγα τοῦτο συμπόσιον δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὁρίσῃ τις· ἀλλὰ φρονῶ ὅτι τοιαύτη συρροὴ δαιτυμόνων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δοθῇ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἢ τῆς Σύρου ἢ τῶν Ποσειδείων καὶ ἐπειδὴ τὸ μέρος ἐν ᾧ εὑρέθη τὸ ἐπίγραμμα, ἤτοι τὸ σημερινὸν Ἐπισκοπεῖον, ἦτο κατάλληλον πρὸς τὴν περίστασιν ταύτην ἕνεκα τῆς θέσεως καὶ τοῦ ὕδατος, εἰκάζω ὅτι ἐδόθη ἐν τῇ θέσει ταύτῃ καὶ πρὸς ἀνάμνησιν ἐστήθη τὸ ἐπίγραμμα, ὅπερ μετά τινας αἰῶνας ἐχρησίμευσεν, ὡς προεῖπον, ὡς ἐπιτύμβιος πλάξ.

Τοιαύτη ἡ ἐν Σύρῳ δημοθοινία ἐπὶ ἄρχοντος Μιλιωνίου Σχύμνου καὶ τοιαῦται αἱ ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος αὐτοῦ ἐξαγόμεναι ἱστορικαὶ πληροφορίαι περὶ τῶν χρόνων ἐκείνων.

Νῦν ἴδωμεν διὰ ποίων ἄλλων τρόπων ἐξεδήλωσαν οἱ Σύριοι τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τίτον Ἀντωνῖνον ἀφοσίωσιν αὐτῶν.

Δύο μόνον νομίσματα τῶν Συρίων κοπέντα πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἀνεκαλύφθησαν μέχρι τοῦδε, τὰ ἑξῆς.

Πρῶτον νόμισμα χαλκοῦν μεγέθους 4, παριστᾷ ἀφ' ἑνὸς ἐστεμμένην τὴν κεφαλὴν Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς καὶ πέριξ τὰς λέξεις ΑΥΤ· ΚΑΙϹΑΡ ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ, ἀφ' ἑτέρου δύο κεφαλὰς αἵτινες κατά τινας εἶνε τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, διαδόχου τοῦ Ἀντωνίνου καὶ τῆς Φαυστίνης τῆς νεωτέρας, ἐν τῷ μέσῳ φοίνικα καὶ κάτωθεν μέλισσαν καὶ ἀστέρα, πέριξ δὲ αὐτῶν τὰς λέξεις ϹΥΡ .... ΚΑΒΙΡΩΝ (1)

(1) Ἴδε Συλλογῆς Mionnet νομισ. Σύρου ἀρ. 5.

Τὸ νόμισμα τοῦτο πιθανὸν ἐκόπη μεταξὺ τῆς ἡγεμονείας τοῦ Ἀντωνίνου καὶ τοῦ διαδόχου του Μάρκου Αὐρηλίου (ἄρξαντος ἀπὸ τοῦ 161—180 Μ. Χ.)· ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται πῶς φέρει συγχρόνως τὰς κεφαλὰς τῶν αὐτοκρατόρων Ἀντωνίνου, Μάρκου Αὐρηλίου καὶ τῆς αὐτοκρατείρας Φαυστίνης· ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ Σύριοι καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀντωνίνου ἐκολάκευσαν αὐτὸν, θέσαντες ὄπισθεν τοῦ νομίσματος τὴν προτομὴν τοῦ θετοῦ υἱοῦ του καὶ διαδόχου Μάρκου Αὐρηλίου, ὃν θερμῶς ἠγάπα ὁ Ἀντωνῖνος καὶ ζῶν ἔτι, περὶ τὸ τελευταῖον ἔτος της ζωῆς του, ὠνόμασε ἐνώπιον τῶν πρώτων του στρατηγῶν μόνον αὐτοῦ διάδοχον καὶ υἱόν.

Δεύτερον νόμισμα φέρον τὴν προτομὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου εἶνε ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, μεγέθους 6. Ἐν αὐτῷ ἡ κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος φαίνετ' ἐστεμμένη καὶ ἐστραμμένη πρὸς δεξιάν. Ὄπισθεν δὲ παρίστανται γυμναὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν Διοσκούρων, ἐν τῷ μέσῳ στάχυς, κάτωθεν μέλισσα καὶ ἄστρον· πέριξ δὲ τῆς μὲν κεφαλῆς αἱ λέξεις ΑΥΤ. ΚΑΙϹΑΡ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ, τῶν δὲ Διοσκούρων GΥΡΙ .... ΚΑΒΙΡΩ ... (1)

Τοσαῦτα μόνον μαρτύρια τῆς ἀφοσιώσεως τῶν Συρίων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον ἔχομεν. Βεβαίως δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ταῦτα μόνον ὑπῆρχον· ἀλλὰ λέγων ὅτι τοσαῦτα μόνον ἀνεκαλύφθησαν ἔχω τινας βασίμους εἰκασίας ὅτι καὶ ἄλλα ὑπῆρχον ἃ ὁ χρόνος ἢ τὸ ἔδαφος κρύπτει ἔτι ἀπὸ τὰς ὄψεις μας ἢ ὁ ξένος καταχτητὴς κατέστρεψεν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος βασιλεύσας εἰκοσιδύο ἔτη ἀπέθανεν ἀφεὶς, ὡς προεῖπον, διάδοχον τὸν θετὸν υἱόν του Μάρχον Αὐρήλιον. Θέλομεν ἰδεῖ ὅτι καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον ἐπεδαψίλευσαν οἱ Σύριοι τὰς αὐτὰς κολακευτικὰς τιμάς.

Ἐν τῇ βαθμιαίᾳ ταύτῃ ἀπαριθμήσει τῶν νομισμάτων βλέπομεν ἐν αὐτοῖς τὰς λέξεις Θεῶν Συρίων Καβείρων, τινὰς μὲν ἐφθαρμένας ἄλλας δὲ ἡμιεφθαρμένας.

---

(1) Ἴδε Συλλ. Mionnet Νομ. Σύρου ἀρ. 6.

Αἱ λέξεις αὗται εἶνε πηγὴ νέα προστιθεμένη καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐνδείξεις ἃς ἔχομεν περὶ τῆς κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους ἐπικρατούσης θρησκείας τῶν Συρίων. Ἀλλὰ περὶ ταύτης ἐπιφυλασσόμενος πλατύτερον νὰ ποιήσω λόγον εἰς τὸ εἰδικὸν κεφάλαιον τοῦ μέρους τούτου τῆς ἱστορίας, ἁπλῶς προσημειῶ ἐνταῦθα ὅτι περὶ ταύτην ἰδίᾳ τὴν ἐποχὴν μεγίστη ἐπεκράτει σύγχυσις περὶ τὴν θρησκείαν· αἱ ἑλληνικαὶ παραδόσεις καὶ λατρεῖαι ἤρχιζαν συγχεόμεναι μὲ τὰς αἰγυπτιακάς, οἱ Κάβειροι μετὰ τῶν Διοσκούρων, ἡ Ἶσις μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἤρχισαν τὰ προοίμια τῆς καταστροφῆς ἀμφοτέρων τῶν θρησκειῶν, ἑλληνικῆς καὶ αἰγυπτιακῆς, ὁ δὲ χριστιανισμός, καίτοι θρησκεία μόνον δύο αἰώνων, καταδιωκομένη ἀμειλίκτως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἤρξατο περὶ τὰ τέλη τοῦ δευτέρου τούτου αἰῶνος ἀναλαμβάνων καὶ προχωρῶν, ἀλλ' ἦτο ἔτι ἄγνωστος εἰς τὸ νησιωτικὸν τοῦτο μέρος τῆς Ἑλλάδος ἔνθα ἡ Δῆλος, ὁ πυρὴν τῆς ἀρχαίας θρησκείας, ἐνεκολποῦτο τὴν λατρείαν τῆς Ἴσιδος καὶ τοῦ Ἄπιος, συγχεομένην ἤδη μὲ τὴν λατρείαν τῶν ἀναλόγων ἐθνικῶν θεῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου (180—191 Μ. Χ.)

Ψήφισμα Συρίων ἐπὶ ἄρχοντος Ἀνταίου Μοδέστου.

Τὰ τῆς ἱστορικῆς ταύτης περιόδου (180—191 Μ. Χ.) διαφωτίζει ὁπωσοῦν πολύτιμον ψήφισμα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων ἀνευρεθὲν πρὸ εἰκοσαετείας εἰς τὴν θέσιν Τρεῖς μύλοι, ἄνωθεν τοῦ ἀρχαίου τῶν Συρίων θεάτρου ἔνθα

πολλὰ μέχρι σήμερον ἀνευρέθησαν λείψανα ἀγαλμάτων καὶ ψηφισμάτων (1).

Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐψηφίσθη πρὸς τιμὴν τῶν αὐτοκρατόρων Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου, ἐπὶ Ἀνταίου Μοδέστου ἐφόρου καὶ ἐπωνύμου ἄρχοντος τῶν Συρίων. Εἶνε γεγραμμένον ἐν δυσὶ καὶ εἴκοσι στίχοις, ἐπὶ πλακὸς ἐχούσης μῆκος 0, 48 γαλλικοῦ μέτρου καὶ 0, 26 μ.

Εἶνε δὲ πολύτιμον τὸ ψήφισμα τοῦτο διότι χορηγεῖ ὑμῖν πληροφορίας ἱστορικὰς περὶ τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἃς ἀναγράφω ἐνταῦθα προκαταχωρῶν τὸ ψήφισμα.

Προσημειωτέον ὅτι τὰ γεγλυμμένα κοσμήματα τοῦ ψηφίσματος τούτου εἶνε ποικιλώτερα τοῦ προσημειωθέντος ἐπιγράμματος τοῦ ἄρχοντος τῶν Συρίων Μιλιωνίου Σκύμνου. Τὸ ἐν λόγῳ ψήφισμα ὑπὲρ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου φέρει ἄνωθεν αὐτοῦ στέφανον, ἐκ δάφνης πιθανόν, ἄνω δὲ τοῦ στεφάνου σχῆμά τι σχηματιζόμενον ἀπὸ γραμμῶν παρεμφερῶν πρὸς τὸ γράμμα Ψ καὶ ἀποτελουσῶν εἶδός τι ἀτέχνου στέμματος. Ἀμφοτέρωθεν τοῦ στεφάνου εἰκονίζονται δύο ἄτεχνοι ὄφεις ἐστραμμένοι πρὸς τὰ κάτω· τὸ ὅλον δὲ τοῦ ψηφίσματος περιβάλλεται ὑπὸ ἐξέχοντος ἐν τῇ πλακὶ ἐπιμήκους τετραγώνου ἀποκλίνοντος ἄνω εἰς τριγωνικὸν σχῆμα, περικοσμούμενον κατὰ τὰ ἄκρα ὑπὸ μικρῶν καμπύλων καὶ ἐξεχουσῶν γραμμῶν.

(1) Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ φιλαρχαίου συμπολίτου μας Κυρ. Ἐμμ. Κρητικίδου παρὰ τῶν ἀνευρόντων αὐτὸ καὶ ἐδωρήθη κατὰ τὸ 1858 τῇ Ἐφορίᾳ τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου ἥτις καὶ κατέθεσεν αὐτὸ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ ἐν λόγῳ Γυμνασίου, ἔνθα εὑρίσκεται μέχρι σήμερον (ὑπ' ἀριθ. 2). Ἐκ τοῦ δωρητηρίου ἐγγράφου τοῦ Κυρ. Κρητικίδου ἀποσπῶ τὸ σχετικὸν μέρος «Ἀνευρέθη κατὰ τοὺς *Τρεῖς Μύλους*, μήκους 48)0 γαλλ. μέτρα, πλάτους 26(0, ἐμπεριέχει ψήφισμα τοῦ Δήμου Συρίων ὑπὲρ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου, ὃ πρό τινων ἐτῶν ἀντέγραψα, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀπώλεσα τὸ ἀντίγραφον τούτου. Ἐμμ. Κρητικίδης». Εὐτυχῶς ἀντιγράψας, ἐφ' ὅσον ἠδυνήθην ὀρθῶς τὸ ψήφισμα, παρέβαλον αὐτὸ πρὸς διασωθέν τι ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Γυμνασίου ἀντίγραφον καὶ εὗρον σύμφωνον τὸ τότε ληφθὲν ἀντίγραφον.

Καὶ ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ παρατηροῦνται ὅ,τι καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐπὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἤτοι τὰ γράμματα συμπεπυκνωμένα τὸ γράμμα Σ ρωμαϊστί C, τὸ Ω. ἀντιστρόφως ω κεφαλαιῶδες. Δυστυχῶς δὲν εἶνε σῶον τὸ ὅλον ἐπίγραμμα, οὐχ ἧττον ἐκ τῶν ἀναγινωσκομένων γραμμάτων δύναται νὰ ἐξαχθῇ τις ἔννοια, ὡς θέλομεν κατόπιν ἰδεῖ.

Ἰδοὺ τὸ ψήφισμα ὡς διετηρήθη κατὰ γράμμα μέχρι σήμερον.

ΑΓΑΘΗ(ΤΥΧΗ)ΥΠΕΡΤΗCΤΟΥΚΥ . . ΜΩΝΑΥΤΟΚΡΑΤ
ΟΡΟCΚΑΙCΑΡΟCΜΑΥΡΗΛΙΟΥ
ΚΟΜΜΩΔΟΥ ΑΝΤΩΝΕΙΝ ΟΥCΕΒ(ΗΡΟΥ)ΟΥCΤΥΧ ΗC
ΚΑΙΝΙΚΗCΙΕΡΑCΤ(ΗCCΥΓΚ)ΛΗΤΟΥΚΑΙΔΗΜΟΥ . . .
ΡΩΜΑΙΩΝ . . . ΟΥCCΥΡΙΩΝΑΝΤΑΙΟCΜΟΔΕCΤΟC
ΩΝΕΦΟΡΟCΕΠΩΝΥΜΟCΑΡΧΩΝ . . . .
ΡΗCΟΝΕCΤΙΑΠΡΥΤΑΝΕΙΑΚΑΙΤΟΙ(C) . . .
ΚΑΙΘΕΟΙCΠΑCΙΚΑΙΠΑΡΕCΧΕΤΗ . . . ΜΕΝ . . .
ΤΗCΓΕΡΟΥCΙΑCΤΗΤΕΡΑΔΙΤΟΕΞΕ . . . .
ΤΟΙCΠΑΝΤΑΤΗΔΕΓΕΝΕCΙΟCΗΜ . . Ε . . .
ΡΙΟΥΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟCΠΑΡΕCΧΕΤΟΙCΜ(ΕΝ)
ΓΕΡΟΥCΙΑCΤΑΙCΔΕΙΠΝΟΝΚΑΙΕΔΩΚΕΝ . . . . . ΟΥCΦΥΡΙ
ΔΟC ΔΗΝΑΡΙΑ ΠΕΝΤΕ (ΕΛΕΥ)ΘΕΡΑΙC ΔΕ ΓΥΝΑΙΞΙΠΑ
CΑΙCΚΑΙΔΗ . . ΝΙ . . ΔΙ . . .
ΚΟΙΗΟΝΚΑΙΕΔΩΚΕΝΤΑΙCΔΕ . . . .
ΔΙΑΝΟΜΗCΑΝΑ . . . ΔΙΟ . . . . . ΠΑCΙΝΑΝΑΔ (ΗΝΑ) ΡΙΑ
ΤΕCCΑΡΑ . . . . . . ΗΜΕΡΑΠΑΡΕCΧΕΤΟΙCΜΕΝ(ΓΕΡΟΥCΙΑ
CΤ)ΑΙCΚΑΙΑΛΛΟΙCΟΙCΕΒΠΥΛ . . . . . . ΝΚΑΙΕ ΔΩΚΕΝΕΚΑ
CΤΩΔΙΝΑΡΙΟΝΕΝΤΑΙCΛΟΙΠΑΙCΠΟΛΕCΙΝΕΛΕΥΘΕΡΟΙ
CΚΑΙΚΑΝΟΙ . . . ΚΟ . . ΚΟΙΚΑΙΕΔΩΚΕΝΔΙΑΝΟΜ . . ΟΛΕ . .
ΠΑΙCΑΝΑΔΙΝΑΡΙΟΝΕΝΠΑΙCΙΝΑΝΑΔΗΝΑΡΙΑΟΚΤΩ . . ΚΑ
ΙΤΟΙCΠΑΡΑΤΟΥΔΗΜΟΥ . . . ΔΩΝΝΗCΩΝΕΙCΤΑΑΥΤΑ . .
ΚΑΙΚΑΠΟΙCΠΟΛΙΤΑΙCΟΥΝΑΡΧΕΙΝΘΟΙ . . . . . ΚΑΛΛΙCΤΑ
ΤΟΥΘΕΙΝΩΤΟΩΝΗΝΥΓΕΙΑΕΥΚΑΡΠΙΑΕΥΚΤΗΡΙΑ.

Τοιοῦτο τὸ ἐπὶ ἄρχοντος Ἀνταίου Μοδέστου ψήφισμα τῶν Συρίων ὑπὲρ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Δυστυχῶς ἐνιαχοῦ εἶναι τοσοῦτον ἐφθαρμένον, ὥστε ἡ ἔννοια δὲν ἐξάγεται καθαρῶς καὶ ἐντεῦθεν στερούμεθα τινων ἱστορικῶν πληροφοριῶν (12)

Οὐχ ἧττον ἐκ τοῦ ψηφίσματος τούτου μανθάνομεν τὰ ἑξῆς. Ἐν πρώτοις ὅτι ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου (180—191 Μ. Χ.) διετηρεῖτο ἐν Σύρῳ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐ π ω ν ύ μ ο υ ἄ ρ χ ο ν τ ο ς, ὅπερ ἦτο χαρακτηριστικὸν καὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων πολιτείας καὶ ὅτι ἐπώνυμος ἄρχων τῶν Συρίων ἦτο ὁ Ἀ ν τ α ῖ ο ς Μ ό δ ε σ τ ο ς. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπωνύμου τούτου ἄρχοντος καὶ τὸ τοῦ προκατόχου του σ τ ε φ α ν η φ ό ρ ο υ ἄρχοντος Μ ι λ ι ω ν ί ο υ Σ κ ύ μ ν ο υ δηλοῦσιν ὅτι ἤδη ἤρξαντο νὰ ἐκρωμαΐζωνται τὰ ὀνόματα τῶν Συρίων, διότι καὶ ὁ Μιλιώνιος καὶ ὁ Μόδεστος εἶνε ῥωμαϊκὰ

---

(12) Ἰδοὺ τὸ αὐτὸ ψήφισμα καταλογάδην γεγραμμένον ὅπως γίνῃ μᾶλλον καταληπτόν.

« Ἀγαθῇ (Τύχῃ), ὑπὲρ τῆς του Κυ . . . μῶν αὐτοκράτορος Καίσαρος Μ. Αὐρηλίου Κομμώδου Ἀντωνείνου Σεβ(ήρου), οὗς τύχης καὶ νίκης ἱερᾶς τ(ῆ)ς συγκλ)ήτου καὶ Δήμου Ῥωμαίων οὗς Συρίων Ἀνταῖος Μόδεστ(ος), ὤν ἔφορος ἐτώνυμος ἄρχων . . . . ρησεν Ἑστια Πρυτανεία καὶ τοῖς(ς) . . . καὶ θεοῖς πᾶσι καὶ παρέσχε τῇ . . . μὴν . . . . τῆς Γερουσίας τῇ Τεράδι τὸ ἕξε . . . τοῖς πάντα τῇ δὲ γενέσιος ἡ με . . . ριου αὐτοκράτορος παρέσχε τοῖς μὲν Γερουσιασταῖς δεῖπνον καὶ ἔδωκεν . . . Ου σφύριδος δηνάρια πέντε (ἐλευθ)έραις δὲ γυναιξὶ πάσαις καὶ δη. . . . . νι . . . δι κοινὸν. καὶ ἔδωκεν ταῖς δε . . . διανομῆς ἀνα . . δαώ . . . . παισὶν ἀνὰ δηνάρια τέσσαρ(α) . . . . ἡμέρα . . . . παρέσχε τοῖς μὲν Γ(ερουσιασ)ταῖς καὶ ἄλλοις οἷς ἐβούλ(ετο) . . . ν καὶ ἔδωκεν ἑκάστῳ δηνάριον ἐν ταῖς λοιπαῖς πόλεσιν ἐλευθέρους καὶ . . χανοι . . νοι . . . καὶ ἔδωκεν διανομ . . . . ολε . . . . παῖς ἀνὰ δηνάριον ἐν παισὶν ἀνὰ δηνάρια ὀκτὼ καὶ τοῖς παρὰ τοῦ Δήμου . . . δων νήσων εἰς τὰ αὐτὰ καὶ κάποις πολίταις οὖν ἄρχειν . ι . θοι . . . κάλλιστα τοῦ θεοῖ νω . . . Τούτων ἦν ὑγεία, εὐκαρπία, εὐκτήρια ».

ὀνόματα· οὐχ ἧττον ἀμφότεροι οἱ ἄρχοντες διατηροῦσι καὶ τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα Ἀνταῖος καὶ Σκύμνος. Ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ καὶ ὅτι πολῖται ῥωμαῖοι ἐγκατασταθέντες ἐν Σύρῳ ἢ ἀπεσταλμένοι ἐκ Ῥώμης ἐτιμήθησαν διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος ὑπὸ τῶν Συρίων, οἵτινες βεβαίως μὲ ὅλην τὴν αὐτονομίαν καὶ ἐλευθερίαν των ὑπέκυπτον εἰς τὸ ἐλάχιστον νεῦμα τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου ἢ οἱουδήποτε ἀπεσταλμένου τῶν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων. Ἢ οὕτως ἢ ἄλλως ἡ πληροφορία αὕτη περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν ἐπωνύμων ἀρχόντων ἐν τοιαύτῃ ἐποχῇ εἶνε σημεῖον τῆς τε διατηρήσεως τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν καὶ τῆς διαρκείας τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτεύματος ἐν τῇ πρώην συμμάχῳ τῶν Ἀθηναίων Σύρῳ.

Ἐπ' ἴσης γίνεται γνωστὸν ὅτι τελουμένης μεγάλης τινος δημοτελοῦς τελετῆς, πιθανῶς δὲ τῶν γενεθλίων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐδόθη δεῖπνον τοῖς Γερουσιασταῖς καὶ δημοθοινία πρὸς τὸ κοινὸν καὶ διενεμήθησαν δηνάρια εἴς τε τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας. Οἱ ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ ἀναφερόμενοι γερουσιασταὶ παρέχουσι τινας ἀμφιβολίας, δύο δὲ εἰκασίαι εἶνε πιθανώτεραι ἢ ὅτι οἱ βουλευταὶ τῶν Συρίων ὠνομάσθησαν κατὰ μίμησιν τῶν ῥωμαίων γερυυσιαστῶν ἢ τῶν συγκλητικῶν πατέρων, γερουσιασταί, ἢ ὅτι διελθόντες τῆς Σύρου ῥωμαῖοι γερουσιασταὶ ἐφιλοξενήθησαν ὑπὸ τῶν Συρίων. Ἡ πρώτη γνώμη μοὶ φαίνεται ὀρθοτέρα, διότι ὡς προεῖπον, ἤδη ἤρχισαν ἐκρωμαϊζόμενοι βαθμηδὸν οἱ τίτλοι καὶ λίαν πιθανῶς οἱ βουλευταὶ ἐκαλοῦντο γερουσιασταί, πολλῷ μᾶλλον καθ' ὅσον ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ δὲν ἀναφέρεται ἡ Βουλὴ τῶν Συρίων διὰ τῆς λέξεως ταύτης· ἄλλως τε διὰ τῆς ἐν τῷ ψηφίσματι Γερουσίας πιθανώτατα ἐννοεῖται αὕτη καὶ οὐχὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων, ἥτις ἀνωτέρω λέγεται σύγκλητος ἐν τῷ στίχῳ

(ΤΗϹ ϹΥΓΚΛ)ΗΤΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΟΥ ΡΩΜΑΙΩΝ

Εἰς τούτους λοιπὸν τοὺς γερουσιαστὰς ἐδόθη δεῖπνον, εἰς δὲ

τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας τῆς νήσου καὶ τοὺς παρεπιδημοῦντας διενεμήθησαν δ η ν ά ρ ι α.

Ἡ τελευταία αὕτη λέξις δηλοῖ ὅτι ἤδη εἶχεν εἰσαχθῇ ἐν Σύρῳ τὸ ρωμαϊκὸν τοῦτο νόμισμα ὅπερ ἀνελόγει πρὸς 3 1/2 ἀρχαίους ἑλληνικοὺς ὀβολούς, (ὅστις ἀνελόγει πρὸς λεπτὰ 17, 25) καὶ ὅτι τὰ νομίσματα τῶν Συρίων τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχον ἀναλογισθῇ πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν τοῦτο ρωμαϊκὸν νόμισμα.

Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἐν Σύρῳ δημοτελῆ ἑορτὴν ὁ ἐπώνυμος ἄρχων Ἀνταῖος Μόδεστος ἔδωκεν εἰς πᾶσαν ἐλευθέραν γυναῖκα δηνάρια πέντε, εἰς τοὺς παῖδας ἀνὰ τέσσαρα εἰς δὲ τοὺς τῶν ἄλλων πόλεων ἀνὰ δηνάριον ἓν καί τινα δηνάρια εἰς παῖδας ἀγνώστου πόλεως. Ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ψηφίσματος εἶν' ἐφθαρμένον δὲν γίνεται γνωστὸν εἰς τίνας ἔδωκεν ἀνὰ δηνάριον ἓν καὶ εἰς τίνας ἀνὰ ὀκτώ.

Ἐπ' ἴσης ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ Ἑ σ τ ί α ς Π ρ υ τ α ν ε ί α ς κ α ὶ π ά ν τ ω ν τ ῶ ν ἄ λ λ ω ν θ ε ῶ ν, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐπιγράμματι τοῦ Μιλιωνίου Σκύμνου εἴδομεν. Ἦτο δέ, φαίνεται, θρησκευτικὸν ἔθος αἱ θυσίαι αὗται καὶ συνήθης τύπος ἐν τούτοις τοῖς ψηφίσμασι.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦρχεν ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὀλεθριώτατος διωγμὸς τῶν Χριστιανῶν. Οἱ Σύριοι πρὸς πλείονα κολακείαν ἐμνημόνευσαν ἐν τῷ δε τῷ ψηφίσματι τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ του καὶ διαδόχου Κομμόδου.

Ὁ Κόμμοδος οὗτος εἶχε τὰς κακίας ὅλων τῶν τετραπόδων· εἶχε τὴν ἀναίδειαν τοῦ κυνός, τὴν πλεονεξίαν καὶ πανουργίαν τῆς ἀλώπεκος, τὴν ὠμότητα τῆς τίγρεως· ἦτο πλειότερον τοῦ τέττυγος κοῦφος καὶ ἀμέριμνος, ἦτο ἑνὶ λόγῳ εὑρετὴς πάσης ἡδονῆς καὶ πάσης κακουργίας· περιέτρεχε γυμνὸς τὰς ὁδοὺς ὡς μονομάχος, ἔκοπτε ρῖνας διὰ νὰ περᾷ τὰς ὥρας του, ἔρριπτε ἀνθρώπους εἰς τὰ θηρία, ἐδημιούργησε τάγμα ἀκολάστων γυναικῶν, εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ὅλας τὰς κακίας καὶ ἐπὶ

δώδεκα ἔτη ἓν στέμμα ἐπ' αὐτῆς, τὸ τῆς κοσμοκράτορος Ῥώμης.

Εἰς τὸ ἀπεχθὲς τοῦτο δίποδον θηρίον οἱ Σύριοι μιμούμενοι τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας, πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν περιστάσεων ἧναπτον θυμίαμα κολακείας καὶ ἀφοσιώσεως, ἐψήφιζον ψηφίσματα καὶ ἀνηγόρευον αὐτὸν Κύριον τῶν Συρίων καὶ αὐτοκράτορα. Τουλάχιστον δὲν ἐφρόντιζον, οὐ μόνον οἱ Σύριοι ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀφ' οὗ ἠναγκάζοντο νὰ κολακεύωσι τὰ τέρατα ταῦτα ζῶντα, νὰ τὰ ἀποκηρύττωσι θνήσκοντα, καὶ νὰ μιμῶνται καὶ κατὰ τοῦτο τὴν Ῥώμην, χωρὶς νὰ φοϐηθῶσι δυσμένειάν τινα παρ' αὐτῆς. Ἡ Ῥώμη ἱκανοποίησε τότε τὴν ἀνθρωπίνην φυλὴν ἀποκηρύξασα τὸν θηριώδη Κόμμοδον, ὡς πατροκτόνον, ἐχθρὸν τῶν θεῶν, τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ῥίψασα εἰς κοπρῶνα τὸ εἰδεχθές του σῶμα! E pur si muove! Ὁ Κόμμοδος ἦτο Κύριος οὐ μόνον τῆς Σύρου καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ τοῦ πλείονος μέρους τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Οὐήρου
(Συνέχεια — Νομίσματα — Καὶ ἕτερον ψήφισμα)

Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, καλὸς μὲν κατὰ τὰ ἄλλα καὶ φιλόσοφος αὐτοκράτωρ, ἀλλ' οὐχὶ πρότυπον ἀνδρικῆς παρρησίας καὶ ἀρετῆς, κατὰ τρία ἡμάρτησε σπουδαίως· πρῶτον ἐγένετο ἕρμαιον τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἀκολάςου Φαυστίνης, δεύτερον παρέλαβεν ἄνευ τινος ἀνάγκης συναυτοκράτορα τὸν Λούκιον Οὔηρρον ὅστις ἦτο ἀκριϐὲς ἀντίτυπον τοῦ Κομμόδου καὶ

τῶν θηριωδεστέρων καὶ ἀκολαστοτέρων διπόδων θηρίων, καὶ τρίτον τὸν υἱόν του Κ ό μ μ ο δ ο ν μὴ δυνάμενος ν' ἀναδείξῃ συναυτοκράτορα ὠνόμασε Δήμαρχον, κατόπιν δὲ διάδοχόν του καὶ αὐτοκράτορα.

Οἱ Σύριοι θέλοντες νὰ κολακεύσωσι τὸν Μάρκον Αὐρήλιον ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τιμήσωσι συγχρόνως καὶ ἐκείνους οὓς ἐκεῖνος ἐτίμα καὶ ἀνέδειξε συνάρχοντας· διὰ τοῦτο εἴδομεν ἐν τῷ προηγηθέντι ψηφίσματι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κομμόδου, θέλομεν δὲ ἤδη παρατηρήσει ὅτι εἰς πάντα σχεδὸν τὰ ἀνευρεθέντα νομίσματα τῶν Συρίων, τὰ κοπέντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (161—193 Μ. Χ.), ὑπάρχει ἥ τε προτομὴ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συνάρχοντος Λουκίου Οὐήρρου, εἴς τινα δὲ, ἐν ᾧ παρίσταται ἡ κεφαλὴ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ὑπάρχει τὸ ὄνομα τοῦ Λουκίου Οὐήρρου, εἴς τινα δὲ εἶνε καὶ τῶν δύο τὰ ὀνόματα καὶ αἱ προτομαί.

Διὰ τούτων πάντων οἱ Σύριοι ἤθελον νὰ προσελκύσωσι συγχρόνως τὴν εὔνοιαν τῶν τότε ἰσχυρῶν, οἵτινες μάλιστα συχνὰ ἀλληλεσφάζοντο· οὕτω δὲ προὐλάμβανον οἱ Σύριοι τιμῶντες διὰ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσμαοος, ἢ νομίσματος τὸν Μάρκον Αὐρήριον, τὸν συνάρχοντα Λούκιον Οὐῆρρον, τὴν Φαυστίνην καὶ τὸν Δήμαρχον ἔτι Κόμμοδον. Τοῦτο καταδείκνυται ἐκ τῶν νομισμάτων περὶ ὧν ἀμέσως ποιῶ λόγον, συμμορφούμενος καὶ πάλιν μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ διασημοτέρου τῶν νομισματολόγων.

Ἐννέα εἴδη νομισμάτων ἐκ τῶν κοπέντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤτοι ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, Λουκίου Οὐήρρου καὶ Κομμόδου ἀνευρέθησαν, τὰ ἑξῆς.

· Πρῶτον, νόμισμα χαλκοῦν, μεγέθους 5 1)2, φέρει γυμνὴν τὴν κεφαλὴν τοῦ Μ ά ρ κ ο υ Α ὐ ρ η λ ί ο υ, καὶ πέριξ τὰ γράμματα ΟΥΗΡΟϹ ΚΑΙϹΑΡ, ὄπισθεν δὲ τὰς λέξεις CΥΡΙ... ΚΑΒΙΡΩ.. Δύο κεφαλὰς ἀντωποὺς τοῦ Ἀντωνείνου Πίου καὶ Φαυστίνης τῆς νεωτέρας. Ἡ μία τῶν κεφαλῶν εἶνε δαφνο-

στεφῆς, ἡ ἑτέρα ἔχει ἄνω αὐτῆς ἀστέρα, ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὑπάρχει φοίνιξ (1).

Δεύτερον, νόμισμα σχεδὸν ὅμοιον μὲ τὸ προηγούμενον, μεγέθους 5, ἐπίσης χαλκοῦν φέρει τὰ γράμματα CYPIΩN KABIPΩ . . (2).

Τρίτον, νόμισμα χαλκοῦν μεγέθους 5 παριστᾷ τὴν κεφαλὴν τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ πέριξ τὰς λέξεις OYHPOΣ KAICAP ὄπισθεν δὲ πάλιν τὰς λέξεις CYPI . . . KABIPΩN, δύο γυμνὰς ἀντωποὺς, ἐν τῷ μέσῳ φοίνικα, κάτωθεν μέλισσαν καὶ ἀστέρα (3).

Τέταρτον νόμισμα ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, μεγέθους 4, παριστᾷ τὴν κεφαλὴν τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ πέριξ αὐτῆς τὰς λέξεις M. AYPHΛIOC KAICAP. Ὄπισθεν δὲ τὰς κεφαλὰς τῶν Διοσκούρων ἀντωποὺς, πέριξ δὲ CYPI . . . KABI . . . . Ἐν τῷ μέσῳ ὑπάρχει στάχυς καὶ κάτωθεν μέλισσα καὶ ἀστὴρ (4).

Παρατηρητέα ἐνταῦθα ἡ παράστασις τῶν Διοσκούρων καὶ αἱ λέξεις τῶν θεῶν CYPIΩN KABIPΩN θέλομεν ἰδεῖ ὅτι περὶ τοὺς αἰῶνας τούτους ἤρχισε νὰ συγχέηται ἡ λατρεία τῶν Διοσκούρων καὶ ἡ τῶν Καβείρων, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους ἐπεκράτησαν οἱ τελευταῖοι μέχρι τοῦ Δ'. αἰῶνος Μ. Χ. ἐν Σύρῳ.

Πέμπτον νόμισμα παριστᾷ ἀφ' ἑνὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ πέριξ τὰ γράμματα AYTOKPATOPA M. A . . . ., ἀφ' ἑτέρου δὲ Νίκην βαδίζουσαν πρὸς ἀριστερὰν κρατοῦσαν διὰ τῆς δεξιᾶς μὲν ὑψωμένης στέφανον δάφνης, διὰ τῆς ἀριστερᾶς δὲ τρόπαιον καὶ πέριξ αὐτῆς τὴν λέξιν CYPIΩN, τὰ λοιπὰ αὐτοῦ γράμματα εἶν' ἐφθαρμένα (5).

Ἀξία σημειώσεως εἶνε ἡ εἰκονιζομένη ἐν τῷ νομίσματι τούτῳ

(1) Ἴδε Mionnet ἔνθ' ἀνωτέρω ἀριθ' 9 νομ. Σύρου.
(2) Αὐτόθι. ἀριθ. 20 νομισμ.
(3) Mionnet αὐτόθι ἀριθ. 21.
(4) Αὐτόθι ἀριθ. 22.
(5) Αὐτόθι ἀριθ. 23.

Νίκη, κρατοῦσα δάφνην καὶ τρόπαιον. Πιθανῶς τὸ νομισμα τοῦτο ἐκόπη πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ἣν ἤρατο ὁ Μάρκος Αὐρήλιος πολεμήσας ἐν ἔτει 169 Μ. Χ. τοὺς Μαρκομάνους καὶ Κουάδας, οὓς καὶ ἐξωλόθρευσε ἐκδιώξας διὰ τῶν Ἄλπεων.

Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐπανερχόμενος ὁ Λούκιος Οὐῆρρος ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας. Οὐχ ἧττον ἡ μορφὴ αὐτοῦ εἶχεν ἤδη ἀποτυπωθῆ ἐπὶ πολλῶν νομισμάτων τῶν Συρίων, ἃ ἐξακολουθῶ ἀπαριθμῶν ἐνταῦθα καὶ τηρῶν τὴν ἀριθμητικὴν τάξιν τοῦ Mionnet.

Ἕκτον λοιπὸν νόμισμα τῶν Συρίων παριστᾷ γυμνὰς τὰς κεφαλὰς τῶν συναρχόντων Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Λουκίου Οὐήρρου. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶν ἐσβεσμένη ἐκ τοῦ μέρους τούτου, εἰς τὸ ὄπισθεν δὲ μέρος ὑπάρχουσι τὰ γράμματα ΚΑ...... CΥΡΙΩΝ, αἱ κεφαλαὶ τοῦ Κομμόδου, τοῦ Ἀνίου Οὐήρρου (πατρὸς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου). Καὶ τοῦτο εἶναι χαλκοῦν, μεγέθους 6. (Mionnet, ἀρ. 24).

Ἕβδομον νόμισμα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶνε τὸ φέρον δαφνοστεφῆ τὴν κεφαλὴν τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ γυμνὴν τὴν τοῦ Λουκίου Οὐήρρου ἀμφοτέρας δὲ ἀντωπούς. Ἐκ τοῦ ὄπισθεν φέρει τὴν κεφαλὴν τῆς Αἰγυπτίας θεᾶς Ἴσιδος φερούσης πέπλον καὶ κεκοσμημένης διὰ λωτοῦ πέριξ δὲ τὰ γράμματα CΥΡΙΩ. ΚΑ.... Χαλκοῦν, μεγέθους 4. (Mionnet, ἀρ. 25).

Καὶ ὄγδοον νόμισμα ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, μεγέθους4 1)2 φέρει ἀντιμετώπους καὶ γυμνὰς τὰς κεφαλὰς τῶν αὐτοκρατόρων Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Λουκίου Οὐήρρου, πέριξ δὲ τὰ γράμματα .... ΗΡΟC ΑΥ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC ἐκ τοῦ ὄπισθεν δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς Αἰγυπτίας θεᾶς Ἴσιδος ἐςεμμένην λωτῷ καὶ ἐςραμμένην πρὸς δεξιάν, πέριξ δὲ τὴν λέξιν CΥΡΙΩΝ. (Mion. ἀρ. 26).

Σημειωτέον ὅτι τὴν Ἴσιδα εἰκονίζει καὶ ἕτερον νόμισμα ἐπὶ αὐτοκράτορος Δομετιανοῦ κοπὲν, ὅπερ περιγράφει ὁ Δου-

...ρσὰν (1), φέρον τὰς λέξεις ΕΙCΙC CYPIΩN, ἀλλὰ περὶ τοῦ νομισματος τούτου κατόπιν γενήσεται λόγος ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ ἀριθμητικὴ σειρὰ τῶν νομισμάτων κατὰ τὴν τάξιν, ἣν τηρεῖ ὁ Mionnet καὶ ἣν ἀκολουθῶ ἐνταῦθα.

Καὶ εἰς τὸ ἔννατον ἀνακαλυφθὲν νόμισμα τῆς ἰδίας ἐποχῆς ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, μεγέθους 4, βλέπομεν εἰκονιζομένας ἀφ' ἑνὸς τὰς κεφαλὰς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Λουκίου Οὐήρου καὶ πέριξ τὰ γράμματα ΑΥ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Λ. ΑΥΡ. ΟΥΗΡΟC ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ πάλιν τὴν Ἴσιδα κεκαλυμμένην μὲ πέπλον ἐστραμένην πρὸς δεξιὰν καὶ λωτῷ ἐστεμμένην, πέριξ δὲ αὐτῆς τὴν λέξιν CYPIΩN (Mionnet ἀριθ. 27).

Ὥστε ἐννέα νομίσματα κοπέντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνεκαλύφθησαν καὶ περιεγράφησαν οὕτως (2). Ἐν τοῖς πλείστοις αὐτῶν βλέπομεν εἰκονιζομένην τὴν Αἰγυπτίαν θεὰν Ἴσιδα. Τοῦτο θέλει κατόπιν χρησιμεύσει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὡς ἔνδειξις ὅτι ἐπικρατοῦσα λατρεία ἐν Σύρῳ ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἦτο ἡ τῆς Ἴσιδος καὶ τῶν Καβείρων, ὅτι οἱ αἰγύπτιοι οὗτοι θεοὶ ἐλατρεύοντο τότε εἰς πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἱερὰν τοῦ Ἀπόλλωνος νῆσον Δῆλον καὶ τέλος ὅτι ἡ λατρεία αὐτῶν εἶχε συγχυσθῇ μετὰ τῆς λατρείας τῆς Δήμητρος καὶ τῶν Διοσκούρων.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν νομισμάτων καὶ τοῦ ψηφίσματος τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος Ἀνταίου Μοδέστου ἀνεκαλύφθη μὲν καὶ ἑτέρα πλὰξ ἐφ' ἧς ἐγράφη καὶ ἄλλο ψήφισμα τοῦ Δήμου Συρίων ὑπὲρ τῶν αὐτοκρατόρων Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Κομμόδου, ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ γράμματα εἶνε τοσοῦτον ἐφθαρμένα ὥστε, δὲν ἀναγινώσκονται.

Τὸ ψήφισμα τοῦτο γεγραμμένον δι' ἑνὸς καὶ εἴκοσι στίχων

---

(1) Δούμερσαν σελ. 60.

(2) Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε τὰ ὑπ' ἀριθ. 19—27 περιγραφόμενα ἐν Mionnet Description etc. Τομ. Β'. καὶ Παραρ. Τομ. Δ'.

ἐπὶ πλακὸς μεγέθους μέτρων 0, 57 μ. πλάτους 0, 41 μ. κατεστραμμένης κατὰ τὰς δύο πλευρὰς εὑρέθη κεκτισμένον ἐν τῷ ναῷ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Ἄνω Σύρου, πρὸ πολλῶν δὲ ἐτῶν ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ τότε Καθολικοῦ Ἐπισκόπου εἰς τὴν Ἐφορίαν τοῦ Γυμνασίου Ἑρμουπόλεως, ἥτις καὶ κατέθεσεν αὐτὸ ἐν τῷ μικρῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ τοῦ Γυμνασίου, ἔνθα μέχρι σήμερον εὑρίσκεται.

Μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας ἀνδρῶν ἁρμοδιωτέρων ἀσυγκρίτως ἐμοῦ περὶ τὴν ἐπιγραφικὴν, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναγνωσθῇ, ἑπομένως στερούμεθα πιθανῶς καὶ ἄλλων ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἥτις οὐχ ἧττον διεσαφηνίσθη ὁπωσοῦν διὰ τῶν προεκτεθέντων, ἐφ' ὅσον ἦτο ἐφικτόν.

Ἤδη εἰσερχόμεθα εἰς νέαν ἱστορικὴν περίοδον τὴν ἐπὶ Σεπτίμου, Καρακάλλα, Γέτα καὶ Μαξιμίνου περιλαμβάνουσαν τεσσαράκοντα περίπου ἔτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Ἐπὶ Σεπτίμου Σεβήρου μέχρι Μαξιμίνου

(193—235 Μ. Χ.)

Οἱ Σύριοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ψηφίσωσί τι ἢ νὰ κόψωσι νόμισμα πρὸς τιμὴν τοῦ διαδεχθέντος τὸν Κόμμοδον αὐτοκράτορος Περτίναχος, διότι οὗτος τρεῖς μόνον μῆνας ἐβασίλευσεν. Οὔτε πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Δίδιον, ἀγοράσαντα ὡς ἐπὶ πλειοδοσίας τὸ στέμμα τῆς Ῥώμης, καὶ ἐπίσης βραχυχρονίως βασιλεύσαντα φαίνεται σημεῖον ὑποταγῆς καὶ κολακείας. Ναὶ μὲν ἐν ἑνὶ νομίσματι τῆς ἐποχῆς τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου φαίνεται τὸ ὄνομα τοῦ Περτίναχος, ἀλλ' οὐχ ἧττον τὸ νόμισμα τοῦτο φέρει τὴν προτομὴν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου.

Περὶ τῆς ἱστορικῆς ταύτης περιόδου (193—235 Μ. Χ.) οὐδὲν ἔχω νὰ προσθέσω τι περὶ ψηφισμάτων ἢ ἄλλων ἱστορικῶν εἰδήσεων. Ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος Συρίων ἐψήφιζον κατὰ σειρὰν ψηφίσματα τιμητικὰ ὑπὲρ τῶν προηγουμένων αὐτοκρατόρων, συμπεραίνω ὅτι καὶ ὑπὲρ τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου ἐψήφισαν ὁμοίας φύσεως καὶ ὕφους ψηφίσματα, ἃ μένουσι πιθανῶς κεκρυμμένα ἔτι ὑπὸ τὴν γῆν ἢ κοσμοῦσι ξένον τι μουσεῖον, διότι πολλάκις ξένοι ἀνήρπασαν τοιαῦτα κειμήλια τῆς ἱστορίας τῆς νήσου.

Ἀλλ' ἐὰν στερούμεθα εἰδικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐλλόγως ὅτι παρέμενεν πάντοτε ἡ αὐτὴ, διατηρουμένης ὡς καὶ πρότερον τῆς ἐπιτοπίου πολιτικῆς ἐλευθερίας.

Τὰ νομίσματα πάλιν, οἱ ἄψυχοι καὶ μονιμώτεροι μάρτυρες πολλῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων, ἔρχονται καὶ νῦν ἀρωγοὶ, ἢ μᾶλλον χρησιμεύουσιν ὡς φωτειναὶ λαμπάδες διαλευκαίνουσαι ὁπωσοῦν τὰς σκοτεινὰς σελίδας τῶν χρόνων ἐκείνων.

Εἰς πᾶν νόμισμα τῶν Συρίων διακρίνει τις πάντοτε σημεῖόν τι ἐκδηλοῦν τὴν ἀνθηρὰν κατάστασιν, εἰς ἣν διετηρεῖτο ἡ νῆσος αὕτη, τρέφουσα ἄνδρας γεωπόνους καὶ φιλεργοὺς, οἵτινες προστάτας πολιούχους θεοὺς εἶχον τοὺς προστάτας τῆς γεωργίας, τῆς ποιμενικῆς ζωῆς καὶ ἐν γένει τῆς εὐημερίας. Ἀπόδειξις πρόχειρος πάντα τὰ ἐπὶ Σεπτίμου Σεβήρου καὶ Καρακάλλα κοπέντα νομίσματα τῆς Σύρου, εἰς ὧν τὴν περιγραφὴν προβαίνω ἀμέσως.

Εἰς ἓν τούτων παρίσταται δαφνοστεφὴς ἡ κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτίμου Σεβήρου καὶ πέριξ αὐτῆς τὰ γράμματα ΑΥ. C. Λ. CE. CΕΟΥΡΟC. Ἐκ τοῦ ὄπισθεν δὲ μέρους αἱ κεφαλαὶ τῶν Διοσκούρων, ἐν τῷ μέσῳ στάχυς, κάτωθεν αὐτοῦ μέλισσα καὶ ἄστρον καὶ πέριξ αὐτῶν ἡ λέξις CΥΡΙΩΝ.

Τὸ νόμισμα τοῦτο εἶνε χαλκοῦν, μεγέθους 4, κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ Mionnet (1).

Ἕτερον νόμισμα κοπὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παριστᾷ ἀφ' ἑνὸς μὲν μέρους πάλιν δαφνοστεφῆ τὴν κεφαλὴν τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου, ἐστραμμένην πρὸς δεξιὰν καὶ περικυκλουμένην ὑπὸ τῶν γραμμάτων ΑΥ.ΚΑΙ.CΕ.CΕΟΥΗΡΟC, ἀφ' ἑτέρου δὲ πάλιν τὰς κεφαλὰς τῶν Διοσκούρων καὶ ἐν τῷ μέσῳ φοίνικα. Ἄνωθεν τῆς μιᾶς κεφαλῆς τῶν Διοσκούρων πρὸς ἀριστερὰν ἀναγινώσκεται ἡ λέξις ACCA ... - ἄνωθεν δὲ τῆς ἄλλης ἡ λέξις ΗΜΥ .., ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ ὀπισθίου τούτου μέρους τοῦ νομίσματος ἀναγινώσκεται ἡ λέξις ΚΑΒΙ .... τῶν λοιπῶν γραμμάτων ὄντων ἐσβεσμένων, κάτωθεν εἰκονίζεται μέλισσα καὶ ἀστήρ. Εἶνε δὲ τὸ νόμισμα ἐπ' ἴσης χαλκοῦν, μεγέθους 6 (2).

Τὸ νόμισμα τοῦτο εἶνε ἄξιον σημειώσεως διὰ τὰς ἐν αὐτῷ ἡμιεσβεσμένας λέξεις ACCA καὶ ΗΜΥ, ὧν τὴν ἑρμηνείαν ἢ τὴν συμπλήρωσιν δὲν εὗρον εἰς τὰ προσιτά μοι νομισματολογικὰ συγγράμματα.

Τρίτον νόμισμα ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων καὶ περιγραφέντων ὑπὸ τοῦ Mionnet, ἀνῆκον εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου εἶνε ἓν τῆς αὐτῆς μεταλλικῆς ὕλης καὶ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, παριστὰν δὲ ἐξ ἑνὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου δάφνῃ ἐστεμμένην καὶ τὰς λέξεις ΑΥ. Κ. Λ. ΣΕΠ. CΕΒΙΡΟC ΠΕΡΤΙΝΑΞ, ἐκ τοῦ ὀπισθίου δὲ μέρους τὴν Ἄρτεμιδα ὀρθίαν, κρατοῦσαν βέλος διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐντεταμένον τόξον· πέριξ αὐτῆς ὑπάρχει ἡ λέξις CΥΡΙΕΩΝ (3).

Ὡς γίνεται ἀμέσως γνωστὸν ὁ κατασκευάσας τὸ νόμισμα

(1) Συλλογῆς Mionnet νομισ. Σύρου ἀριθ. 28.

(2) » Mionnet νομισ. Σύρου ἀριθ. 29.

(3) » Mionnet νομισμ. Σύρου ἀριθ. 30.

τοῦτο τεχνήτης ὑπέπεσεν εἰς δύο γραμματικὰ λάθη, πρῶτον, ὅπερ εἶνε καὶ ἐλαφρότερον, ἔγραψε CEBHPOC καὶ ὄχι CEOYPOC ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ νομίσματα, ἔνθα φέρεται ἡ λέξις Σ ε ο υ ῆ ρ ο ς, εἰς τὰ τοῦ Οὐήρου Οὖῆρος· δεύτερον ἀντὶ CYPIΩN ἔγλυψε CYPIEΩN. Ἀλλὰ τοιαῦτα λάθη ἦσαν συνήθη εἰς τοὺς τότε τεχνήτας, ὡς εἴδομεν ἔκ τε τῶν ψηφισμάτων καὶ τῶν λοιπῶν νομισμάτων.

Τοσαῦτα μόνον νομίσματα τῶν Συρίων κοπέντα πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Σεβήρου ἀνεκαλύφθησαν μέχρι τοῦδε καὶ περιεγράφησαν. Πιθανῶς ἀνήκουσι τῇ ἐποχῇ ταύτῃ καί τινα περιγραφέντα ὑπὸ τοῦ Borrell· ἀλλὰ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ νομισματολόγου τούτου περιγραφομένων ἑπτὰ νομισμάτων τῆς Σύρου, μὴ περιεχομένων ἐν τῷ Mionnet, ἐν ἰδίῳ μέρει γενήσεται λόγος, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ ἀριθμητικὴ τάξις τοῦ Mionnet.

Ἐν τῷ τελευταίῳ νομίσματι βλέπομεν εἰκονιζομένην τὴν Ἀρτέμιδα, εἰς τὰ ἑπόμενα θέλομεν ἰδεῖ εἰκονιζομένους καὶ ἄλλους θεούς· τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν ἀστασίαν τῆς λατρείας τῶν πολιούχων θεῶν, οἵτινες μετεβάλλοντο κατὰ τὰς ἰδιοτροπίας καὶ ἐπιθυμίας τῶν ἑκάστοτε αὐτοκρατόρων. Οὕτω λ. χ. ἐν ᾧ ἐν ἑνὶ νομίσματι τῆς ἐποχῆς τοῦ Καρακάλλα καὶ Γέτα παρίσταται ἡ Ἶσις, πέριξ αὐτῆς ὑπάρχουσι τὰ γράμματα ΑΦΡΟΔ·ΕΙCIC CYPIΩN.

Ὁ Σέπτιμος Σεβῆρος ἀποθανὼν τῷ **211** Μ. Χ. ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τοὺς υἱούς του Καρακάλλαν καὶ Γέταν, ἤτοι εἰς γαλῆν καὶ κύνα, καθ' ὅσον ὁ Καρακάλλας, μὴ δυνάμενος νὰ συμβιώσῃ μετὰ τοῦ Γέτα, μετὰ πανουργίας ἐφόνευσεν αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἰδίας των μητρὸς, ἀποκατασταθεὶς φοβερώτερος τοῦ Νέρωνος καὶ Δομητιανοῦ.

Δύο μόνον νομίσματα τῶν Συρίων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀνεκαλύφθησαν, πλὴν ὀλίγα ἦσαν καὶ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τῶν μισαδέλφων αὐτοκρατόρων. Ἀλλ' ἀμφότερα τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε ἄξια ἰδιαιτέρας σημειώσεως, ὡς περιέχοντα νέα

πράγματα, νέα σύμβολα, αὐτόχρημα γρίφους δυσεξηγήτους. Οἷον τὸ ἓν τούτων χαλκοῦν μεγέθους 4, παριστᾷ ἀφ' ἑνὸς ἀντωποὺς τὰς κεφαλὰς τῶν αὐτοκρατόρων Κ α ρ α κ ά λ λ α καὶ Γ έ τ α, ὧν ἡ μὲν τοῦ Καρακάλλα δαφνοστεφὴς ἡ δὲ τοῦ Γέτα γυμνή· πέριξ δὲ αὐτῶν τὰς λέξεις ΑΥ.ΚΑΙ.ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Π.ΓΕΤΑC ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἴ σ ι δ ο ς ἐστεμμένης λωτῷ, ἔμπροσθεν αὐτῆς τροχὸν, ἢ κατ' ἄλλην ἐξήγησιν τὸ γράμμα Χ ἐντὸς κύκλου, ὅπερ προσεγγίζει πρὸς παράστασιν τροχοῦ· πέριξ δὲ τὰς λέξεις ΙCΙC.CΥΡΙΩΝ. (1)

Τὸ δ' ἕτερον φέρει δαφνοστεφεῖς τὰς κεφαλὰς ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν αὐτοκρατόρων καὶ πέριξ αὐτῶν τὰς λέξεις . . . . ΓΕΤΑC ΑΥ. ΚΑΙ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC. Ὄπισθεν δὲ πάλιν τὴν κεφαλὴν τῆς Ἴ σ ι δ ο ς ἐστεμμένης λωτῷ, ἐστραμμένης δὲ πρὸς δεξιάν. Ἔμπροσθεν αὐτῆς εἰκονίζεται τροχὸς μὲ τέσσαρας ἀκτίνας ἢ τὸ γράμμα Χ ἐντὸς κύκλου καὶ πέριξ αἱ λέξεις ΑΦΡΟΔ . . . ΕΙCΙC CΥΡΙΩΝ (2).

Ἄλλων σημείων παρεχόντων ἀφορμὰς πρὸς εἰκασίας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς ἰδίᾳ ταύτης στερούμεθα. Ἀλλ' ἡ παρακμάζουσα βαθμηδὸν ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἐστερεῖτο τοῦ μεγαλείου της καὶ ἠδυνάτει νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸ μέγα μέρος τῆς Ἀνατολῆς, ἣν ἐξουσίαζε. Μάλιστα ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ διαβοήτου Καρακάλλα, οἱ ἐν Ῥώμῃ στρατιῶται ἦσαν δικτάτορες, αὐτοὶ ἀναβιβάζοντες καὶ φονεύοντες τοὺς αὐτοκράτορας, ἀφίνοντες εἰς παραλυσίαν οὐ μόνον τοὺς δεσμοὺς, οἵτινες συνέδεον τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν ὑποτελῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους αὐτῶν κοινωνικοὺς δεσμούς· οὕτω δὲ ἤρξατο ἡ φοβερὰ ἐκείνη ἔκλυσις τῶν ἠθῶν, κατόπιν δὲ ὁ διαμελισμὸς τῆς μεγάλης ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

(1) Mionnet Νομίσμ. Σύρου ἀρ. 31.

(2) Καὶ τὸ νόμισμα τοῦτο εἶνε χαλκοῦν, μεγέθους 5. Ἴδε Mionnet ἔνθ' ἀνωτέρω ἀριθ. 32.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τῆς Ῥώμης αἱ ὑποτελεῖς πόλεις ἥκιστα ἠνωχλοῦντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὧν ἔπαυεν βαθμηδὸν ἡ φοβερὰ ἰσχύς. Διὰ τοῦ λόγου τούτου δύναταί τις νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἔλλειψιν τῶν ψηφισμάτων καὶ νομισμάτων οὐ μόνον τῆς Σύρου, ἀλλὰ καὶ πλείστων ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων κατὰ τὴν μετὰ τὸν Καρακάλλαν καὶ Γέταν μέχρις Ἀλεξάνδρου Σεβήρου ἐποχὴν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 217—223 Μ. Χ. Κατὰ τὸ πενταετὲς τοῦτο διάστημα ἀνέβησαν ἀλλεπαλλήλως τὸν θρόνον ὁ Μακρῖνος, ὁ Διαδουμενιανὸς, ὁ Ἐλαιογάβαλος, ὁ γυναικωδέστερος τῶν εὐτελεστέρων γυναικῶν, ὅστις παρελάμβανεν συγκοινωνοὺς τῶν αὐτοκρατορικῶν ὑποθέσεων τὴν μητέρα του Σαιμίαν, τὴν μάμμην του Μαίσην, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἔκοψαν καί τινες πόλεις νομίσματα.

Ἓν μόνον νόμισμα τῶν Συρίων διεσώθη τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου ἄρξαντος ἀπὸ τοῦ 222—235 Μ. Χ.

Τὸ νόμισμα τοῦτο εἶνε χαλκοῦν, μεγέθους 4, καὶ παριστᾷ ἀφ' ἑνὸς δαφνοστεφῆ τὴν κεφαλὴν τοῦ Σεβήρου Ἀλεξάνδρου ἐστραμμένην πρὸς δεξιὰν, ἐμπρὸς δὲ αὐτῆς μέλισσαν ἔγκοιλον. Ὄπισθεν δὲ τὴν Ἴσιδα ὀρθίαν ἐστραμμένην πρὸς ἀριστερὰν, κρατοῦσαν δὲ σεῖστρον τῇ δεξιᾷ χειρὶ, τῇ δὲ ἀριστερᾷ ἀγγεῖον· πέριξ αὐτῆς ὑπάρχει ἡ λέξεις CΥΡΙΩΝ (1).

Ἆρα γε τυχαίως ἓν μόνον νόμισμα τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀνεκαλύφθη, ἢ οἱ Σύριοι ἤρχισαν ἤδη λησμονοῦντες τοὺς Ῥωμαίους καὶ λησμονούμενοι ὑπ' αὐτῶν, ἕνεκα τῆς βαθμιαίας ἐκπτώσεώς των;

Τοῦτο θέλει ἐξηγηθῆ ἐν τοῖς κατόπιν, ἐν οἷς θὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ Σύρος ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος ἤρξατο καταπίπτουσα πολιτικῶς καὶ ὑλικῶς, καταστρεφομένη μὲν ὑπ' ἀλλεπαλλήλων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, λησμονουμένη δὲ ἐν τῇ γενικῇ τῆς Ἀνα-

---

(1) Mionnet ἐνθ' ἀνωτέρω ἀριθ. 83.

τολῆς παραλυσίᾳ καὶ παρακολουθοῦσα κατὰ πόδα τὴν κατάπτωσιν τῆς ἀρχαίας μεγάλης καὶ ἐνδόξου Ἑλλάδος.

Συμπλήρωσις τῶν Συρίων νομισμάτων, κατὰ Borrell.

Ἐπειδὴ τὰ εὑρεθέντα καὶ περιγραφέντα νομίσματα τῶν Συρίων ἀνάγονται εἰς ἐποχὰς οὐχὶ μεταγενεστέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, μέχρι δὲ αὐτοῦ τὰ κατατάσσει καὶ ὁ Mionnet ὃν ἠκολούθησα μέχρι τοῦδε, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ νομισμάτων τῆς Σύρου, καταχωρῶ ὧδε καὶ τὰ ἑξῆς ἑπτὰ νομίσματα, ἅπερ περιγράφει ὁ Ἄγγλος Borrell καὶ ὧν τὴν περιγραφὴν μοὶ ἐπρομήθευσεν ὁ διαπρεπὴς Ἕλλην νομισματολόγος Κυρ. Παῦλος Λάμπρος.

Τινὰ τῶν ἑπτὰ τούτων νομισμάτων εἶνε ἀγνώστου ἐποχῆς, ἅτε δὴ μὴ φέροντα πάντα τὰ γράμματα ἢ τὰ σημεῖα, ἐξ ὧν διαγιγνώσκουσιν οἱ νομισματολόγοι τὴν ἐποχήν. Οὐχ ἧττον δῆλον γίνεται ἀμέσως ὅτι τινὰ ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς αὐτονομίας τῶν Συρίων, τινὰ δὲ εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων.

Τὴν περιγραφὴν τούτων κατεχώρησεν ὁ H. P. Porrell ἐν τῷ Numismatic Chroniche τοῦ Λονδίνου (1) ἐν ἄρθρῳ ἐπιγραφομένῳ Unedited Greeck coins, εἰσὶ δὲ ταῦτα.

I Νόμισμα χαλκοῦν, μεγέθους 2 κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ Mionnet, παριστὰν ἀφ᾽ ἑνὸς τὸ πιλίδιον ἑνὸς τῶν Διοσκούρων, οὗ ὑπέρκειται ἄστρον καὶ τὰ γράμματα ΣΥ ... Ὄπισθεν δὲ μέλισσαν.

II. Ἕτερον τοῦ αὐτοῦ μεγέθους καὶ τῆς αὐτῆς ὕλης παριστὰν ἐστεμμένην τὴν κεφαλὴν ἑνὸς τῶν Διοσκούρων, ἐστραμμένην πρὸς δεξιὰν, φέρουσαν δὲ κωνικὸν πιλίδιον. Ἐν τῷ ὄπισθεν δὲ μέρει αἶγα καθημένην καὶ ἐστραμμένην πρὸς δεξιὰν καὶ τὰ γράμματα ΣΥ ....

III. Ἕτερον παριστὰν τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἑρμοῦ, φέροντος

---

(1) Τόμος Ε'. 1843 σελ. 173.

τὸν πέτασον καὶ ἐστραμμένου πρὸς δεξιάν, χαλκοῦν, μεγέθους 2. Ἐν τῷ ὄπισθεν μέρει εἰκονίζεται τὸ κηρύκειον τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τὰ γράμματα ΣΥΡΙ ....

Σημειωτέον ὅτι καὶ τὸ πρῶτον τῶν νομισμάτων τούτων καὶ τὸ τελευταῖον φέρουσι κατὰ σύμπτωσιν τὰ σύμβολα τῶν σημερινῶν δήμων τῆς νήσου, ἤτοι τὴν μέλισσαν σύμβολον τοῦ Δήμου τῶν Συρίων καὶ τὸν Ἑρμῆν μετὰ τοῦ κηρυκείου, σύμβολον τοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως.

IV. Ἕτερον χαλκοῦν μεγέθους 3 1/2, παριστὰν ἀφ' ἑνὸς τὴν κεφαλὴν τῆς Δήμητρος ἐστεμμένην μὲ στάχεις καὶ ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν, ἀφ' ἑτέρου δὲ γυμνοὺς τοὺς Διοσκούρους καὶ τὰ γράμματα ΣΥΡΙ ....

Ἐπὶ Δομετιανοῦ (81—95 Μ. Χ.)

V. Νόμισμα χαλκοῦν παριστὰν ἐστεμμένην τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Δομετιανοῦ, ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν. Ὄπισθεν δὲ τοὺς Διοσκούρους ἱσταμένους καὶ τὰ γράμματα ΚΑΒ .... CYΡΙΩΝ. Εἶνε χαλκοῦν, μεγέθους 6.

Ἐπὶ Ἀδριανοῦ (117—138 Μ. Χ.)

VI. Ἕτερον χαλκοῦν, μεγέθους 3, παριστὰν δαφνοστεφῆ τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν. Ὄπισθεν δὲ τὴν προτομὴν τῆς Ἴσιδος, ἐφ' ἧς τὸ ἄνθος τοῦ λωτοῦ καὶ τὰ γράμματα ΕΙCΙC CYΡΙΩΝ.

Ἐπὶ Λουκίου Οὐήρου (161 Μ. Χ.)

VII. Νόμισμα χαλκοῦν, μεγέθους 4, παριστὰν τὴν κεφαλὴν τοῦ Λουκίου Οὐήρου δαφνοστεφῆ καὶ ἐστραμμένην πρὸς δεξιάν, πέριξ δὲ τὰ γράμματα ΑΥ ... ΚΑΙ .... Ὄπισθεν δὲ τὸν Ἑρμῆν ἱστάμενον ἐστραμμένον πρὸς δεξιάν, κρατοῦντα βαλάντειον τῇ δεξιᾷ χειρὶ καὶ κηρύκειον τῇ ἀριστερᾷ, πέριξ δὲ τὰς λέξεις ΕΡΜΗC CYΡΙΩΝ.

Καὶ ὑπὸ ἄλλων συγγραφέων περιγράφονται καὶ ἄλλα τῆς

Σύρου νομίσματα, πλὴν, καθ' ἃ μοὶ ἐπιστέλλει ὁ ἀξιότιμος Κ. Παῦλος Λάμπρος, μὲ ἀσημάντους διαφορὰς καὶ παραλλαγάς.

Ὁ Δ ο ύ μ ε ρ σ α ν περιγράφει καὶ ἕτερον ὡς προερρέθη, παριστὰν τὴν κεφαλὴν τοῦ Δ ο μ ε τ ι α ν ο ῦ καὶ ἐκ τοῦ ὄπισθεν τὴν θεὰν Ἴσιδα περιστεφανουμένην λωτῷ καὶ ἕτερον κάκιστα ἐξειργασμένον νόμισμα φέρον τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Τ ρ α ϊ α ν ο ῦ, ὄπισθεν δὲ δύο κεφαλὰς ἐστραμμένας πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν φοίνικα, καὶ ἕτερον δὲ ἀρχαιότατον φέρον τὴν κεφαλὴν τοῦ Πανὸς κερασφόρον, ὄπισθεν δὲ λαγωὸν καὶ τὰ γράμματα ΣΥΡΙ . . . (2).

Ταῦτα προσεπισημείωσα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς περιγραφῆς τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου κατά τε τὴν ἐποχὴν τῆς αὐτονομίας της καὶ τὴν ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, περιττὴν θεωρῶν τὴν περιγραφὴν ἐκείνων ἅτινα, ὄντα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἀσημάντους ἔχουσι παραλλαγάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Μέχρι τῆς ἱδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἴδομεν ὅτι αἱ ἐκ τῶν νομισμάτων ἱστορικαὶ εἰδήσεις φθάνουσι μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ (238 Μ. Χ.). Ἀπὸ τούτου δὲ μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου (238—306 Μ. Χ.) ὅστις θεωρεῖται ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους, ἤτοι ἐν διαστήματι ἑβδομήκοντα περίπου ἐτῶν ἐβασίλευσαν τῆς Ῥώμης εἴκοσιν αὐτοκράτορες συντελέσαντες διὰ τῆς ἀνικανότητός των καὶ τῶν κακιῶν εἰς τὴν παραλυσίαν καὶ κατόπιν διαίρεσιν τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν, ἀλλὰ

(2) Δούμερσαν σελ. 60—Ἑλληνικὰ ὑπὸ Ι. Ῥαγκ. Τομ. Γ'. σ. 120.

οὐδὲν νόμισμα τῶν Συρίων, οὐδεμία ἐπιγραφὴ ἀνεκαλύφθη, οὐδὲν τέλος σημεῖον κολακείας καὶ ὑποταγῆς τῶν Συρίων ἀνευρέθη ἀναγόμενον εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην (238—306 Μ. Χ.) καὶ ἔτι περαιτέρω μέχρι τῆς οριστικῆς ἱδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τί πρέπει νὰ συμπεράνωμεν; Δύο τινα, ἢ ὅτι κατὰ σύμπτωσιν πάντα τὰ νομίσματα καὶ τὰ ἐπιγράμματα τῶν Συρίων τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶν' ἔτι ἀφανῆ ὑπὸ τὸ ἔδαφος ἢ ἀπωλέσθησαν ἐντελῶς, ἢ ὅτι οἱ Σύριοι παθόντες ὑπὸ τῶν κατὰ τὸ διάστημα τούτων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, λησμονηθέντες δὲ καὶ λησμονοῦντες τὴν καταπίπτουσαν οἰκτρῶς Ῥώμην ἔπαυσαν τὴν ἄμετρον ἐκείνην σωρείαν τῶν διαδηλώσεων τῆς ὑποταγῆς καὶ κολακείας. Πιθανῶς οὔτε τὸ ἓν ἀκριβῶς, οὔτε τὸ ἄλλο εἶνε βέβαιον.

Πιθανωτέρα μοὶ φαίνεται μέση τις γνώμη συμβιβάζουσα τὰς δύο ταύτας εἰκασίας. Ἀφ' ἑνὸς τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς βασιλείας ἑκάστου τῶν εἴκοσι τούτων αὐτοκρατόρων, ἀφ' ἑτέρου αἱ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα καταστρεπτικώταται ἐπιδρομαὶ τῶν Γότθων (250—261 Μ. Χ.), τῶν Οὔνων, τῶν Γηπέδων καὶ Ἐρούλων (270) αἱ κλονίσασαι ἐκ βάθρων τὴν ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, καταστρέψασαι δὲ πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἐπήνεγκον γενικὴν τότε ἀναστάτωσιν ἐν τῷ ἀπεράντῳ ῥωμαϊκῷ κράτει, ἐκνευρίσασαι τὰς ῥωμαϊκὰς δυνάμεις καὶ ἀναγκάσασαι τὰς πόλεις ὅπως προφυλάττωνται πλέον καὶ προασπίζωσιν ἑαυτάς, ὀλίγον δὲ φροντίζουσι περὶ ἐπιδείξεων κολακευτικῶν ὑπὲρ τῶν ἐφημέρων αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης. Κατὰ τὸ χρονικὸν λοιπὸν τοῦτο διάστημα πιθανῶς οἱ Σύριοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐνθυμοῦντο τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἔκοπτον γλίσχρως νομίσματα ἢ ἐψήφιζον ὁμοίας τιμὰς ὑπὲρ αὐτῶν, ἅτινα, ὀλίγιστα ὄντα, ἀπωλέσθησαν· ἀλλ' ὁπότε τὰ ἀπειροπληθῆ πλοῖα τῶν Γότθων καὶ Οὔνων ἐπλημμύρησαν τὴν Ἑλλάδα, διήρπαζον καὶ κατέστρεφον τὰς παραλίους πόλεις, οἱ Σύριοι βεβαίως μόνον περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐφρόντιζον.

Οὕτως ἠδυνήθην νὰ ἐξηγήσω τὴν ἔλλειψιν παντὸς σημείου πολιτικῆς ζωῆς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, συγκρίνων τὴν πρὶν εὐημερίαν τῆς νήσου ταύτης, ἧς διεσώθησαν μέχρι σήμερον πέντε μὲν ψηφίσματα, εἴκοσι δὲ νομίσματα, ἀναγόμενα εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς δύο πρώτας μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδας.

Ἐν ὅσῳ ἡ Ἑλλὰς διετέλει ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν ἐστερεῖτο μὲν τῆς πάλαι δόξης καὶ ζωῆς, οὐχ ἧττον διετήρει τὴν κατὰ τόπους ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν, εὐημεροῦσα ὑλικῶς, προάγουσα τὴν καλλιτεχνίαν καὶ διαδίδουσα τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Εἴδομεν δὲ τοῦτο μερικώτερον ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου ταύτης. Ναὶ μὲν διὰ τῆς ρωμαϊκῆς ὑποταγῆς προσεβάλλετο ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία, ἀλλὰ τὸ ἐκ τῆς διαδόσεως τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου προκύψαν ὄφελος ἦτο μεῖζον, διότι ἀντὶ νὰ ἐκρωμαϊσθῇ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ ἑλληνικὸς κόσμος, τοὐναντίον ἐξελληνίσθη ὁ ρωμαϊκὸς καὶ παρήχθη ὁ Βυζαντινός.

Ἀλλ' ἡ ἐπὶ Ρωμαίων πολιτικὴ κατάστασις καὶ ὑλικὴ εὐημερία της ἤρξατο καταστρεφομένη ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Γότθων καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐκείνων φύλων, ἅτινα ἀπὸ τοῦ 250 Μ. Χ. ἤρχισαν λυμαινόμενα τὰς πόλεις αὐτῆς καὶ ἐκνευρίζοντα τὰς δυνάμεις αἵτινες κατενίκησαν πρό τινων αἰώνων πᾶσαν τὴν Ἀσίαν.

Ἀπὸ τοῦ μοιραίου τούτου ἔτους πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι καὶ ἡ μικρὰ τῆς Σύρου νῆσος, ἧς τὸ ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως πλεονέκτημα πολλάκις τῇ κατέστη ἐπιζήμιον, ἤρξατο ἐκπίπτουσα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν δύο αὐτῆς παραλίων πόλεων καὶ ἡ ἀραίωσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἐπελθοῦσα κατόπιν ἀσημότης πρέπει ν' ἀποδοθῇ καὶ εἰς πολλὰ μὲν ἄλλα, ἰδίως εἰς τὸ παράλιον τῆς θέσεως αὐτῶν καὶ εἰς τὴν γεωγραφικὴν τοποθεσίαν της, ἧς ἕνεκα ἦτο ἐπίκαιρος μὲν πρὸς ἔνεδραν τῶν διαπλεόντων τὸ Αἰγαῖον πειρατικῶν στόλων,

εὐάλωτος δὲ διὰ τὸ ἀπροστάτευτον τῶν δύο παραλίων πόλεων, αἵτινες οὐχ ἧττον διετήρουν μέχρι τῶν Βυζαντινῶν ἔτι χρόνων τὰ σημεῖα τῆς ἄλλοτε πλουσίας καὶ εὐδαίμονος ζωῆς τῶν κατοικούντων αὐτήν.

«Τριακόσιαι εἴκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν, λέγει ὁ ἡμέτερος ἱστορικὸς (1) ἐνόπλων μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ δούλων καὶ σκευῶν κατέπλευσαν ἐπὶ δισχιλίων πλοίων ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ ἀφοῦ ματαίως προσέβαλόν τινας τῶν πόλεων τῆς Θράκης καὶ τῆς Μοισίας, ἀπέβαλον δὲ ἐν Προποντίδι ἕνεκα τῆς ναυτικῆς αὐτῶν ἀνεπιτηδειότητος πολὺ ἀνθρώπων καὶ πλοίων πλῆθος, εἰσῆλθον εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος». Καὶ ὡρισμένως μὲν δὲν κατέστρεψαν πόλεις, ἀλλ' αἱ διαδοχικῶς γενόμεναι λεηλασίαι τῶν παραλίων πόλεων ἦσαν ἀρκεταὶ ὅπως παραλύσωσι τὴν κατάστασιν τῶν πόλεων τούτων πολιτικήν τε καὶ ὑλικήν. Ὁ ἐπελθὼν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (270 μ. Χ.) λοιμὸς εἰς τὰς ἀνατολικὰς πόλεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, αἱ εἰκοσαετείαν διαρκέσασαι ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβαρικῶν φύλων κατὰ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἡ ἐμφάνισις νέων ληστρικῶν γερμανικῶν φύλων, τῶν Φράγκων, εἰς Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ καταστροφὴ τῶν βαρβαρικῶν στόλων ὑπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν, καθησύχασε μὲν τὰ πράγματα, κατέπαυσε τὴν ἀναστάτωσιν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἡ ἡσυχία αὕτη, ἡ μετὰ τοῦ Αὐρηλιανοῦ εἰρήνη τῶν πειρατικῶν φύλων, ἡ διακοπὴ τῶν ἐχθροπραξιῶν δὲν ἦτο εἰρήνη καὶ ἡσυχία, ἀλλὰ νεκρικὴ σιγὴ ὁμοία σχεδὸν πρὸς τὴν τοῦ νεκροταφείου μετὰ ἐπίσημον κηδείαν. Κηδεία δ' ἐνταῦθα ἦτο οὐχὶ τῆς Ἑλλάδος, διότι αὕτη ἔζησε καὶ ζῇ ἡ αὐτὴ ἴση σχεδὸν καὶ ἀπαράλλακτος τῇ ἀρχαίᾳ κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ πλεονεκτήματα, ἀλλὰ κηδεία τοῦ ἐνδόξου αὐτῆς πολιτικοῦ βίου, ὅστις ὅμως μετεμψυχωθεὶς ἀπὸ τὰ 306 μ. Χ. ἔζησε

(1) Παπαρρηγ. Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους Τομ. Β'. σελ. 516.

διαρκεστέραν ζωὴν διὰ τοῦ βυζαντινισμοῦ, ὅστις κυρίως ἑνώνει τὴν νέαν μετὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Τοιαύτας καὶ παρομοίας σκέψεις παράγει ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας, οὐ μόνον ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀλλὰ καὶ κατὰ μέρος καὶ αὐτῶν τῶν σμικροτέρων ἑλληνίδων πόλεων, αἵτινες ἐν σμικρῷ ἔπασχον ὅ,τι ἐν ὅλῳ ἡ ὅλη Ἑλλάς.

Παράδειγμα ἔστω ἡ Σύρος. Εἴδομεν ὁποία ἦτο ἐπὶ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς, ἀ γ α θ ὴ ἀληθῶς καὶ εὐδαίμων νῆσος, οὐδέποτε π ε ι ν ά σ α σ α, καθ' Ὅμηρον· παρακολουθήσαμεν τῆς ἱστορίαν της, ἐφ' ὅσον ἦτο ἐφικτὸν κατὰ τοὺς καλοὺς τῆς Ἑλλάδος αἰῶνας καὶ εἴδομεν αὐτὴν συμμετέχουσαν τῶν κινήσεων τῆς ὅλης Ἑλλάδος, συμμορφουμένην πρὸς τὴν καλλιτέραν πολιτείαν, τὴν τῶν Ἀθηναίων, ἐν τέλει εἴδομεν αὐτὴν ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους ζῶσαν τὸν αὐτὸν πολιτικὸν βίον ὃν καὶ ἡ ὅλη Ἑλλάς, μὴ λησμονοῦσαν καὶ αὐτὰς τὰς πανηγύρεις καὶ αὐτὴν τὴν καλλιτεχνίαν, ἥτις, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ἀφῆκε ἔργα ρωμαϊκῆς ἐποχῆς οὐχὶ εὐκαταφρόνητα· ἀλλ' ἐπὶ τέλους θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀσημοτέρα καθίστατο καὶ σκοτεινοτέρα ἡ ἱστορία της, ὅπως καὶ ἡ τῶν ἄλλων ἑλληνίδων πόλεων κατὰ μέρος καθ' ὅλους τοὺς βυζαντινοὺς καὶ τοὺς μέσους αἰῶνας.

Πρὶν ὅμως παρακολουθήσωμεν τὴν ἱστορίαν της ἀφ' οὗ σημείου ἀφήσαμεν αὐτὴν, ἤτοι ἀπὸ τῆς διαιρέσεως τῆς ρωμαϊκῆς κρατορίας, ἢ καθαρώτερον εἰπεῖν, ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἀνάγκη νὰ μάθωμεν συμπληρωτικῶς ὁποία τις ἡ κατάστασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, πολιτικῶς καὶ θρησκευτικῶς καὶ ὁποῖα ἔτι ἔχομεν ἐρείπια ἐνδεικνύοντα τὴν εὐημερίαν καὶ τοὺς καλλιτέχνας της, ἅτινες εἶνε οἱ ζωηρότεροι μάρτυρες τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν μερῶν, ἐν οἷς ἐξήσκησαν τὴν εὐγενεστέραν τῶν τεχνῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ'.

Πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ κατάστασις τῆς Σύρου ἐπὶ Ῥωμαίων.

Ὅπου σιγῶσιν αἱ ἱστορικαὶ πηγαί, σποράδην δὲ ποῦ καί που εὕρηνται πληροφορίαι περὶ τόπου τινος, αἱ εἰκασίαι καὶ οἱ ἐκ συμπαραβολῆς καὶ ἀναλογίας συμπερασμοὶ εἶνε συγχωρητοί. Περὶ Σύρου λ. χ. ὡς καὶ περὶ πλείστων ἄλλων ἑλληνίδων πόλεων καὶ νήσων ματαίως τις θ' ἀναζητήσῃ εἰς ἱστορικοὺς καὶ γεωγράφους εἰδικὰς πληροφορίας περὶ τῆς πολιτικῆς, τῆς φορολογικῆς καὶ θρησκευτικῆς καταστάσεώς της κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχήν· τοσαῦτα ὅμως ὑπάρχουσιν ἑτέρωθεν βοηθήματα, εἴτ' ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ νομισμάτων, εἴτ' ἐξ ἀναλόγων εἰκασιῶν καὶ σχετικῶν εἰδήσεων, ὥστ' εὐχερὴς καθίσταται ἡ θέσις τοῦ ἐξεταστοῦ δυναμένου νὰ διίδῃ τὸν πολιτικὸν καὶ θρησκευτικὸν ὀργανισμὸν τῆς νήσου ταύτης.

Ἵνα μάθωμεν ἀκριβῶς ὁπωσοῦν ὁποία ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Σύρου ἐπὶ ῥωμαίων, ἀνάγκη ἐν πρώτοις νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὁποῖον τὸ πνεῦμα καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ῥωμαϊκῆς καταχτήσεως, κατόπιν δὲ ὁποίας εἰδήσεις μᾶς παρέχει εἴτε ἡ ἐπιγραφική, εἴτε ἡ ἱστορία τῶν λοιπῶν πλησιεστέρων νήσων.

Ἐξετάζων τις τὸ πνεῦμα τῶν ῥωμαίων καταχτητῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς διατηρήσεως τῶν καταχτήσεων τούτων θέλει διακρίνει ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τῶν καταχτήσεων ἐπεδίωκον τὴν εἰς χεῖράς των συγκέντρωσιν τῆς δυνάμεως. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς αὐτῶν δὲν ἦτο κυρίως ὁ ἐκρωμαϊσμὸς τῶν καταχτηθέντων, ὅπως ὁ σκοπὸς τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου ἐν Ἀσίᾳ καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐν ταῖς ἀποικίαις, ἐν αἷς διωχέτευσαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν ἑλληνισμὸν διὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς φιλοσοφίας. Οἱ Ῥωμαῖοι ἤθελον τὴν ἐν ἑαυτοῖς συγκέντρωσιν τῆς δυνά-

μεως, ἵνα ἐποπτεύωσιν ὅλων, οὐχὶ δὲ ἵνα κατὰ βάθος διαχειρίζωνται τὴν δύναμιν ταύτην πρὸς ὑψηλότερον σκοπόν. Μιμούμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἀφῆκαν ἐπιτόπιον ἐλευθερίαν εἰς τὰς πόλεις, αἵτινες ὅμως δὲν ἐσέβοντο τὴν Ῥώμην ὡς αἱ ἀποικίαι τῶν Ἀθηναίων τὴν μητρόπολίν των, ἀλλ' ἐφοβοῦντο αὐτὴν καὶ τοσοῦτον μάλιστα ὥστε ἐλάτρευσαν ὡς υἱοὺς θεῶν τοὺς ἀπηνεστέρους αὐτοκράτορας τῆς Ῥώμης.

Καθ' ἃ παρατηρεῖ εἷς τῶν διασημοτέρων νομοδιδασκάλων τοῦ αἰῶνός μας ὁ Savigny, ὁ εἰσδύσας βαθύτατα εἰς τὸ πνεῦμα τῆς πολιτείας καὶ νομοθεσίας τῶν Ῥωμαίων, αἱ ἰδιαίτεραι περιφέρειαι εἰς ἃς ὑπεδιαιρέθη ἡ ῥωμαϊκὴ ἐπικράτεια ἦσαν κυρίως ἀστυκαὶ κοινότητες civitas, respubliva, ἀποτελοῦσαι ἴδιον territorium, ἢ regio, ἐν ᾧ ἴσχυε δίκαιον θετικὸν τὸ καὶ πρὸ τῆς συγχωνεύσεώς των ὑπάρχον (1).

Ὥστε κυρίως ἡ ῥωμαϊκὴ ἐπικράτεια ἦτο εὐρεῖα ὁμοσπονδία, ἧς ἡ μὲν ὑπερτάτη κυριαρχία ἐνησκεῖτο διὰ τῶν ἀνθυπάτων μὲν ἐν ταῖς ἰδιαιτέραις ἐπαρχίαις, διὰ τῶν ὑπάτων δὲ καὶ αὐτοκρατόρων ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐπικρατείας, τῇ Ῥώμῃ. Ναὶ μὲν ἡ κυριωτέρα ἐνασχόλησις τῶν καταχτητῶν δὲν ἦτο ὁ ἐκρωμαϊσμὸς τῶν καταχτηθέντων, ἀλλ' ἡ διὰ τῆς φορολογίας καὶ τῆς δυνάμεως ἀπορρόφησις τοῦ τότε κόσμου, «οὐχ' ἧττον καὶ ἡ φορολογικὴ αὐτῶν μέθοδος ἐξεδήλου τὴν τότε κοινωνικὴν διαρρύθμισιν. Κατὰ τὰς κρίσεις τοῦ ἱστορικοῦ Γίββωνος, ἡ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ταύτῃ ὁμοσπονδίᾳ κυριαρχία ἐνησκεῖτο διὰ τῶν ἀνθυπάτων, ἡ δὲ φορολογία ἐνηργεῖτο διὰ τῶν συνδεόντων αὐτῶν ταμιῶν. Ἐὰν δὲ, σημειοῖ οὗτος, κρίνωμεν ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς Γυάρου ὁ μὲν φόρος διενέμετο κατὰ πόλεις, τὰ δὲ ὑπόλοιπα ἦσαν ὑπόθεσις τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῶν ἡττημένων χωρῶν» (2).

(1) Παραβ. Savigny ἐν Συστ. Ῥωμ. Δικ. Τομ. 8. § 331, 350, 351—*Λαύριον* Α. Οἰκονόμου σελ. 44.

(2) Gibbon, ἱστορ. τῆς πτώσεως τοῦ Ῥωμ. κράτους κεφ. VI.

Τὰς γενικωτέρας ταύτας σκέψεις ἐφαρμόσωμεν ἐπὶ τῆς Σύρου. Ἡ Σύρος κατὰ τὰ προεκτεθέντα ἐπιγράμματα ἦτο ἐλευθέρα, διετήρει δὲ μέχρι τοῦ Γ'. ἴσως δὲ καὶ Δ'. καὶ Ε'. αἰῶνος τὸ πρὶν ἐλεύθερον αὐτῆς πολίτευμα· οὐχ' ἧττον ἐν πᾶσι τοῖς ἐπιγράμμασι γίνεται μνεία τοῦ Κυρίου τῶν Συρίων αὐτοκράτορος ὑπὲρ ὧν ἐψήφιζον τὰς τιμὰς ἐκείνας ἡ ἐλευθέρα Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος Συρίων· τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι μὲ ὅλην τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν της ἡ Σύρος ὑπέκειτο ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Ῥωμαίων. Ναὶ μὲν περὶ φορολογίας τῶν Συρίων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους οὐδὲν ἔχομεν μαρτύριον, οὐχ ἧττον δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰς ὑπὸ τὴν ἡγεμονείαν αὐτῶν ἐλευθέρας πόλεις δὲν ἐπέβαλον κανονικὴν φορολογίαν, ἀλλὰ πιθανὸν ἐκτάκτους μόνον εἰσφορὰς καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ Κικέρων (3).

«Ἐν γένει, λέγει ὁ Dureu Della Malle, αἱ σύμμαχοι ἢ ἐλεύθεραι πόλεις, foederatae, socias, immunes, ἐκυβερνῶντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν νόμων, ἠδύναντο μάλιστα νὰ ψηφίσωσι καὶ νέους ἐξέλεγον ἰδίους ἄρχοντας, διετήρουν τὴν χώραν αὐτῶν, ἐξηροῦντο τῆς δικαιοδοσίας τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας καὶ δὲν ἐπλήρωναν φόρον vestigal» (4).

---

(3) Ciceron κατὰ Βερρ. Ε'. 19.

(4) Dureau De la Malle Πολιτ. Οἰκον. τῶν Ῥωμαίων Τομ. 2. σελ. 346 παρὰ *Λαυρίῳ* Οἰκον. σελ. 49 παρ' ᾧ καὶ ἡ μαρτυρία Δίωνος τοῦ Κασσίου λέγοντος περὶ Ἀθηνῶν ὅτι καὶ εἰς ἱκανῶς μεταγενεστέρας ἐποχὰς αἱ Ἀθῆναι οὐ μόνον ἦσαν ἀφορολόγητοι ἀλλὰ καὶ εἰσοδήματα ἄλλων πόλεων ἐλάμβανον διὰ τῆς εὐνοίας φιλαθηναίων αὐτοκρατόρων» Δίων Κάσσιος 49, 15, § 16. Μάρτυρας ἀξιοπίστους τῆς κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν διατηρήσεως ἐν Ἀθήναις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτεύματος ἔχομεν τὸν γεωγράφον Στράβωνα ἐπισκεφθέντα τὰς Ἀθήνας τῷ 20 μ. Χ. καὶ μαρτυροῦντα ὅτι εἶδε τὰς Ἀθήνας πολιτευομένας ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ τιμῇ ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους (Γεωγρ Βιβλ. Θ. κεφ. 368), ἐπ' ἴσης τὸν ἀπόστολον Παῦλον ἐπισκεφθέντα αὐτὰς τῷ

Ἐν τοῖς λόγοις τούτοις τοῦ Dureau Dela Malle συγκεφαλαιοῦται πᾶν ὅ,τι ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ φορολογικῆς καταστάσεως τῆς Σύρου ἐπὶ Ῥωμαίων.

Λεπτομερείας εἰδικωτέρας περὶ τῆς Σύρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν δύναταί τις νὰ ζητήσῃ, οὔτε περὶ τοῦ πληθυσμοῦ, οὔτε περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπωνύμων ἀρχόντων τῆς Σύρου, ὧν μόλις δύω διετηρήθησαν τὰ ὀνόματα, ὡς εἴδομεν τοῦ Μηλιωνίου Σκύμνου καὶ τοῦ Ἀνταίου Μοδέστου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς αἰῶνας, ἐλλείψει πάσης εἰδήσεως δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι δὲν ἦτο μικρὸς, ἐὰν λάβῃ ὑπ᾽ ὄψιν τὰ τεκμήρια ἐκεῖνα τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ ὑλικῆς εὐημερίας τὰ ἐξαγόμενα ἔκ τε τῆς πληθύος τῶν νομισμάτων, τῶν τάφων, τῶν ψηφισμάτων, τοῦ θεάτρου, τῶν ἀγώνων τῶν δημοθοινιῶν καὶ ἐν γένει ἐκ τῆς συναρμογῆς ὅλων ἐκείνων τῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων, αἵτινες δὲν ἠδύναντο ν᾽ ἀναφέρωνται εἰς νῆσον ἄσημον καὶ ὀλιγάνθρωπον. Ἡ περὶ τοῦ οὐχὶ εὐκαταφρονήτου πληθυσμοῦ τῆς νήσου εἰκασία δύναται νὰ βασισθῇ ἐπὶ μᾶλλον συνδυαζομένη μὲ ὅσα γνωρίζομεν περὶ ὑλικῆς εὐημερίας τοῦ τόπου, τῆς κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν γονιμότητος τοῦ ἐδάφους, τοῦ εὐκραοῦς τοῦ κλίματος, οὗ ἕνεκεν ὁ Ὅμηρος ἐποίησε τοὺς ὡραίους ἐκείνους στίχους τῆς περιγραφῆς τῆς Σύρου.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἤρξατο ἐλαττούμενος ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων δῃώσεων τῆς νήσου, τῶν νόσων, καὶ λοιπῶν αἰτίων, περὶ ὧν ἐν τοῖς κατόπι γίνεται λόγος.

---

40 μ. Χ. καὶ μαρτυροῦντα τὰ αὐτὰ (Πράξεις Ἀποστ. κεφάλ. ΙΖ′ 16. Ἐπ᾽ ἴσης τὸν Παυσανίαν εὑρόντα τῷ 180 μ. Χ. ἐν Ἀθήναις τὰς παλαιὰς ἀρχὰς ἐν ἐνεργείᾳ. Τέλος γνωστὸν ὅτι οἱ ἐπώνυμοι ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν Νικαγόρας καὶ Θεαγένης ἦρξαν ὁ μὲν τῷ 485 μ. Χ. ὁ δὲ τῷ 500. Γόλσμιθ. Ἱστ. Ἑλλ. Τομ. Β′. κεφ. ΚΑ′.

Υπολείπεται νὰ σαφηνισθῇ τὸ περὶ τῆς ἐπικρατούσης κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν θρησκευτικῆς λατρείας ἐν Σύρῳ.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἤτοι καθ' ὅλην την ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ μέχρι τοῦ τετάρτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος οὔτε ἡ ἀρχαία τῶν Ἑλλήνων θρησκεία ἐπεκράτει ὡς πρὶν ἐν Σύρῳ, οὔτε ὁ Χριστιανισμὸς ἠδύνατο νὰ εἰσαχθῇ· ἐπεκράτησε ὅμως καὶ πέραν τοῦ τετάρτου αἰῶνος συγκεχυμένη τις αἰγυπτιοελληνικὴ θρησκεία σχηματισθεῖσα ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν αἰγυπτιακῶν καὶ ἑλληνικῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν καὶ θεοτήτων, ἤτοι ἐκ τῶν Διοσκούρων καὶ τῆς Δήμητρος καὶ ἐκ τῶν Καβείρων καὶ τῆς Ἴσιδος. Ἐπεκράτησαν δὲ τῶν τελευταίων αἰγυπτιακῶν θεοτήτων τὰ ὀνόματα καίτοι διὰ τούτων ἠννοοῦντο οἱ ἀναλογοῦντες πρὸς αὐτοὺς καὶ ἤδη συνενωθέντες Ἕλληνες θεοί. Μόλις δὲ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν θεοτήτων κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν παρέμενον σημεῖα λατρείας πρὸς τὸν Ἑρμῆν καὶ τὴν Ἀφροδίτην καί τινας ἄλλους θεούς, ἀλλὰ καὶ αἱ θεότητες αὗται συγκεχυμένως ἐλατρεύοντο, ἤτοι ἐσυγχίζοντο μετὰ αἰγυπτιακῶν θεοτήτων.

Ἐκ τῶν γενικωτέρων παρατηρήσεων προχωρῶν εἰς τὰς εἰδικωτέρας σημειῶ τὰ ἑξῆς.

Ἐν πρώτοις αἱ θεογονίαι τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἔχουσαι κατὰ βάθος πολλὰς ὁμοιότητας, παρήλλασσον προφανέστατα μέχρι τινος κατὰ τὰ ὀνόματα τῶν θεοτήτων. Οἱ θεοὶ ἀμφοτέρων τῶν θρησκειῶν ἢ ἦσαν ἄνθρωποι ἀποθανόντες ἢ φυσικαὶ δυνάμεις λαβοῦσαι σάρκα καὶ ὄνομα θεοῦ. Οἱ παλαίτατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος Πελασγοί, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου ἐλάτρευον θεοὺς ὡς κυβερνήτας τοῦ παντὸς καὶ δημιουργούς, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζον οὔτε τὰ ὄνοματα οὔτε τὰς ἐπωνυμίας αὐτῶν· παρέλαβον δὲ κατόπιν τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους (1). Ὁ Ἄμμων τῶν Αἰγυπτί-

---

(1) Ἡρόδ. Εὐτέρ. 1, 50, 52, 156— Ὠγυγία Τομ. Β'. σ. 246

ων ἦτο ὁ Ζεὺς τῶν Ἑλλήνων, ὁ Αἰγύπτιος Ὧρος ἀνελόγει πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα τῶν Ἑλλήνων (2), ὁ Ἄνουβις πρὸς τὸν Ἑρμῆν (3) ἡ Ἶσις πρός τε τὴν Δήμητραν, Ἥραν, Ἑκάτην Περσεφόνην, Νέμεσιν καὶ Ἀμφιτρίτην (4).

Εἶνε βεβαίως ἀκατάλληλος ἡ ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ συζήτησις τῆς φύσεως καὶ τῆς διαφορᾶς τῶν δύο τούτων θρησκειῶν, οὔτ' αἱ δυνάμεις τοῦ γράφοντος ταῦτα ἐδῶ εἶνε ἱκαναὶ πρὸς συζήτησιν τοσοῦτον ἀκανθώδους καὶ σκοτεινοῦ θέματος. Τοῦτο εἶνε ἱστορικῶς γνωστὸν ὅτι ἡ σύγχυσις ἥτις ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν περὶ τὰς αἰγυπτιακὰς καὶ ἑλληνικὰς παραδόσεις περὶ θεογονίας καὶ κοσμογονίας, διαλυθεῖσα κατὰ τὴν μετέπειτα γενομένην διάκρισιν καὶ διαφορὰν τῶν αἰγυπτιακῶν καὶ ἑλληνικῶν θεοτήτων καὶ ὀνομάτων αὐτῶν, ἐπανελήφθη ἐπὶ ῥωμαιοκρατίας, ἕνεκα τῶν πρώτων ῥωμαίων αὐτοκρατόρων οἵτινες διὰ τῆς ἐν Αἰγύπτου διαμονῆς των ἐπὶ Κλεοπάτρας ἰδίως, ἐμυήθησαν τὰ μυστήρια τῆς αἰγυπτιακῆς θρησκείας καὶ βαθμηδὸν μετήνεγκον ταῦτα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τούτων δὲ καὶ πρὸ αὐτῶν διὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Σελευκιδῶν καὶ Πτολεμαίων ἀποτελέσθη οὕτως εἰπεῖν ἡ συνουσίωσις τῆς ἑλληνικῆς καὶ αἰγυπτιακῆς θρησκείας ἥτις ἐπήνεγκε καὶ ἐθνολογικήν τινα συγχώνευσιν (5).

---

(2) Ὠγυγία Τομ· Β'. σελ. 246 καὶ τὰς αὐτόθι παρχπ. Βογγέλμ. Νομισμ. 75— Διόδ. Κέ.— Πλούταρ. 473.

(3) Ὠγυγία, αὐτόθι, καὶ τὰς παραπ. Βόσσ. Θεολ. Β'. 75, Λ. 27— Διόδωρ. Ιά.— Σέρβ. Αἰνειάδ Η' 698.

(4) Ὠγυγία αὐτόθι σελ. 262. καὶ τὰς παραπ. Κιππίγ. Β' Ι. 5— Αἴλιαν. Ιστ. Ζ Ι' ΚΒ.— Σερβ. ἐν Βιργ. Η. 696— Σβερτ. Παντ. 161 Μακρόβ. Κρον. Α'. κ.— Χαρτάρ. Εἰκον. 16— Κασαλτ. Αἰγυπτ. Κδ'.— Ὑγῖνος σ. 145.

(5) Ὅπως ἐννοηθῇ σαφέστερον ἡ ἑλληνοαιγυπτιακὴ αὕτη θρησκευτικὴ καὶ ἐθνολογικὴ συγχώνευσις, καλὸν κρίνω νὰ παραθέσω ἐνταῦθα δύο σχετικοὺς πρὸς ταῦτα παραγράφους τῆς ἀρίστης καὶ μόνης σχε-

Ἐντεῦθεν βλέπομεν τὴν Ἴσιδα ἐξομοιουμένην κυρίως μὲν πρὸς τὴν Δήμητραν, πολλάκις δὲ πρὸς τὴν Ἄρτεμιν ἢ τὴν Ἀθηνᾶν, ἢ τὴν Ἐνυώ ἢ τὴν Ἥραν· τὴν Ἀφροδίτην πρὸς τὴς Αἰγυπτίαν Ἄσταρτιν, τὴν Ἄρτεμιν πρὸς τὴν

δὸν τελείας Ἑλληνικῆς ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου σοφοῦ Καθηγητοῦ Κ. Παπαῤῥηγοπούλου:

«... Ἐκ πρώτης λοιπὸν ὄψεως ἡ ἑλληνική, ἤ, ἂν θέλετε, ἑλληνομακεδονικὴ αὕτη πολιτεία, ἥ τε αὐλὴ αὐτῆς καὶ ὁ στρατός, φαίνεται ὅλως ἀπὸ τοῦ ἐπιχωρίου φύλου διακεκριμένη· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ἡ βαθμιαία τῶν δύω στοιχείων συνοικείωσις καὶ μέχρι τινὸς συγχώνευσις. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνίδων πόλεων ἦτο μὲν μικρός· δι' αὐτὸ τοῦτο ὅμως οἱ Ἕλληνες, ζῶντες ὄχι εἰς ἰδίας καὶ κεχωρισμένας πολιτείας, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν Αἰγυπτίων, διετέλουν εἰς συνεχῆ μετ' αὐτῶν ἐπιμιξίαν. Ναὶ μὲν ἅπασαι αἱ πράξεις τῶν μὴ Αἰγυπτίων ὑπαλλήλων συνετάσσοντο εἰς τὴν ἑλληνικήν, ἀλλὰ ἐγίνοντο δεκτὰ καὶ τὰ αἰγυπτιαστὶ γεγραμμένα συμβόλαια καὶ ἄλλα ἔγγραφα, ὁσάκις παρουσιαζόμενα εἰς τὰς ἀρχὰς ἦσαν ἑλληνιστὶ προσυπογεγραμμένα. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἤρχισαν Ἕλληνες νὰ διδάσκωνται τὴν αἰγυπτιακήν, Αἰγύπτιοι δὲ νὰ προσθέτωσι μὲν ὀνόματα ἑλληνικὰ εἰς τὰ ἐπιχώρια, νὰ εἰσέρχωνται δὲ εἰς τὸν μόνιμον στρατὸν καὶ νὰ προάγωνται μάλιστα μέχρι τῶν ἀνωτάτων τῆς διοικήσεως ἀξιωμάτων».

«Κρηπὶς τῆς συγχωνεύσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ τῶν δύω θρησκευμάτων, τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ, *συγχώνευσις*, ἥτις παρασκευασθεῖσα διὰ τῆς πολυειδοῦς προστασίας, ἣν οἱ Πτολεμαῖοι ἀπένειμον εἰς τοὺς ναούς, εἰς τὰς τελετὰς καὶ εἰς τὰ ἱερὰ τῶν Αἰγυπτίων γράμματα, συνεπληρώθη μετ' οὐ πολὺ διὰ τῆς ἐν μέσῃ Αἰγύπτῳ ἐνιδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Διὸς Ἅδου. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἱστοροῦνται τὰ περὶ τούτου. Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ εἶδε κατ' ὄναρ τὸν Θεόν, προστάξαντα νὰ μεταφέρῃ ἐκ Πόντου τὴν εἰκόνα αὐτοῦ· καὶ οἱ μὲν Αἰγύπτιοι ἱερεῖς δὲν ἤξευρον νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ ὄνειρον, ἀλλ' ὁ Ἀθηναῖος Τιμόθεος ὁ Εὐμολπίδης, ὅστις εἶχε προσκληθῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὡς ἐξηγητὴς τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ θεὸς οὗτος

Ἀναΐτιν, ὁ Σάραπις, ἕτερος τῶν Αἰγυπτίων Θεὸς ἐξομοιοῦτο ὁτὲ μὲν πρὸς τὸν Δία, ὁτὲ δὲ πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν, τὸν Ἥλιον, τὸν Διόνυσον, «ἐξ οὗ λέγει ὁ σύγχρονος ἱστοριογράφος τῶν Ἑλλήνων, μέγα ἐπῆλθεν εἰς τὰ πνεύματα καὶ τὰς

ἐτιμᾶτο ἐν Σινώπῃ, ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα τῆς Περσεφόνης. Τότε ἐπέμφθησαν πρεσβευταὶ εἰς Δελφοὺς, ὁ δὲ Ἀπόλλων διέταξε νὰ μεταφέρωσι μὲν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰκόνα, ν' ἀφήσωσι δὲ τὴν τῆς ἀδελφῆς. Μετὰ θαυμασίαν λοιπὸν θαλασσοπορίαν, ἔφθασεν ὁ ἐν Σινώπῃ θεὸς εἰς Αἴγυπτον, ὁ δὲ Τιμόθεος, ὁ Ἕλλην ἐξηγητὴς, καὶ Μανέθων, ὁ Αἰγύπτιος ἀρχιερεὺς, ἀνεγνώρισαν ἐκ συμφώνου ὅτι ὁ Ἕλλην οὗτος θεὸς εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Αἰγύπτιος Σάραπις, ἤτοι ὁ τοῦ Ἅδου Ὄσιρις. Ὅθεν εἰς Ῥακῶτιν, τμῆμα τῆς Ἀλεξανδρείας, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ κυρία τοῦ ἐμπορίου ἑστία καὶ περιελάμβανε συγχρόνως τὰ πλεῖστα ἱερὰ τῆς πόλεως καταστήματα, ἱδρύθη μέγας καὶ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς, καλούμενος Σαραπεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐλατρεύθησαν τότε ἀπὸ κοινοῦ ὅ τε Ἕλλην θεὸς, ὁ Ζεὺς Ἅδης, ὁ ἤδη ταὐτισθεὶς πρὸς τὸν Αἰγύπτιον Σάραπιν ἢ Ὄσιριν Ἅδην, καὶ ἡ τοῦ Ὀσίριδος τούτου ἀδελφὴ καὶ σύζυγος, ἡ αἰγυπτία θέαινα Ἶσις. Οἵα δὲ συνέβη ἐκ τούτου περὶ τὸν ὅλον ἀρχαῖον αἰγυπτιακὸν βίον ἀλλοίωσις! Ἐν αὐτῷ τῷ παναρχαίῳ Σαραπείῳ τῆς Μέμφεως εὑρίσκομεν τὸ ἀπὸ τοῦδε δύο ἱερείας ἐπιτελούσας τὰ τῆς λατρείας τοῦ Σαράπιδος καὶ τῆς Ἴσιδος, ἐνῷ ἄλλοτε ἡ Αἴγυπτος ποτὲ ἱερείας δὲν εἶχεν. Ἔκτοτε πρὸς τούτοις ἀνῆκεν εἰς τὰ προσόντα ἀμφοτέρων τῶν θεοτήτων ὁ Κάλαθος, ὁ μεταβιβασθεὶς ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς παρὰ τοῖς Ἕλλησι λατρείας τῆς *Δήμητρος*, ἥτις ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἤδη ἐλέγετο ἡ αὐτὴ οὖσα πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν *Ἶσιν*. Μετ' ὀλίγον ὁ Σάραπις ταὐτίζεται τῷ Ἀσκληπιῷ, τῷ Ἡλίῳ, τῷ Διονύσῳ καὶ, ἀξιῶν ἐπὶ τέλους ὅτι εἶναι ὁ κοινὸς τοῦ κόσμου θεὸς, ἀποκρίνεται εἰς τὸν Κύπρου βασιλέα Νικοκρέοντα, ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι κεφαλὴ αὐτοῦ, σῶμα δὲ ἡ θάλασσα, πόδες ἡ γῆ, καὶ ὀφθαλμὸς ὁ ἥλιος. Πολυσήμαντος δὲ ὡσαύτως ἀναφαίνεται ἡ Ἶσις, ἧς ἡ πανήγυρις διαδίδεται μετ' ὀλίγον εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὰς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας.» (Παπαρρηγ. Ἱστ. ἑλλ. ἔθν. Τομ. Β'. σελ. 357).

συνειδήσεις ἀποτέλεσμα, τοῦτο ὅτι αἱ ποικίλαι τῶν θεοτήτων ἐκείνων ἰδιότητες συνεκεντρώθησαν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς ὀλίγας τινας περὶ θεότητος ἀντιλήψεις. Οὕτω περὶ μὲν τῆς Ἴσιδος ἐρρέθη ὅτι εἶνε μήτηρ τῶν πραγμάτων, ἡ δέσποινα τῶν στοιχείων, ἡ πρώτη τῶν χρόνων θυγάτηρ, ἡ ὑπερτάτη τῶν θεῶν, ἡ βασιλὶς τοῦ Ἅδου, ἡ πρώτη τῶν οὐρανίων, τὸ μονόμορφον ἀρχέτυπον τῶν θεῶν, θεότις μία καὶ μόνη ἀλλ' ὑπὸ διάφορα σχήματα καὶ κατὰ ποικίλους τρόπους ἁπανταχοῦ τῆς γῆς λατρευομένη... » «ὥστε διὰ τῆς συνθέσεως ταύτης ἤρχισαν ν' ἀφανίζωνται αἱ μερικαὶ καὶ τοπικαὶ τῶν θεοτήτων ἰδιότητες καὶ τὰ πνεύματα νὰ συνοικειῶνται μὲ γενικωτέραν τινα τῆς θεότητος ἀντίληψιν» (1).

Τὴν αὐτὴν ἀφομοίωσιν παρατηρῶ καὶ εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων Διοσκούρους καὶ εἰς τοὺς τῶν Φοινίκων Καβείρους, ὧν τὸ ὄνομα εἶνε τετυπωμένον εἰς δεκαπέντε ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων διαφόρων νομισμάτων τῶν Συρίων. Οἱ Κάβειροι οὗτοι, ὧν ἡ λατρεία εἰσαχθεῖσα ἀρ-

---

(1) Παπαρρηγ. Ἑλλ. Ἱστορ. Τόμ. Β'. σελ. 420— Καὶ ἐκ τῶν ποικίλων τῆς Ἴσιδος περιγραφῶν καταδείκνυται τὸ ποικίλον τῶν περὶ αὐτῆς παραδόσεων. Διότι ἐξεικόνιζον ὁτὲ μὲν αὐτὴν ὡς γυναῖκα μεγαλοπρεπῆ μετὰ σχήματος ἡμισελήνου εἰς τὴν κεφαλὴν, ὁτὲ δὲ μετὰ ςέμματος ἐκ πτερῶν γυπὸς ὡς οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, μελανηφόρον, ὁτὲ δὲ μετὰ σείστρου, θρησκευτικοῦ μουσικοῦ ὀργάνου τῶν Αἰγυπτίων, ὃ εἴδομεν εἰκονιζόμενον καὶ εἰς νομίσματα τῶν Συρίων, ὃ ἐκράτει εἰς τὴν δεξιὰν, φέρουσα ὑδρίαν διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ὁτὲ δὲ γυναῖκα μετὰ πολλῶν μαστῶν, ἐστεμμένην λωτῷ, κρατοῦσαν δὲ πλοῖον, ὁτὲ δὲ ὄφιν ἔχουσαν περιτετυλιγμένον εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα, καὶ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας φέρουσαν εἰς τὴν ἀριστερὰν, ὁτὲ δὲ μετὰ πτερῶν ἐπ' ὤμου καὶ σφαῖραν ὑπὸ τὰ πτερὰ, τέλος δὲ ἑκάστοτε εἰκονίζετο διαφόρως καὶ ἀναλόγως τῆς περὶ αὐτῆς παραδόσεως, ἕως οὗ ἐπεκράτησεν ἡ περὶ ταύτης παράδοσις καθ' ἣν δι' αὐτῆς ἐκπροσωποῦνται πολλαὶ θεότητες.

χαιότατα εἰς Σύρον ἐπεκράτησεν πασῶν τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ πέραν ἔτι τοῦ τετάρτου αἰῶνος, εἶχον ἀφομοιοθῇ πρὸς τοὺς Διοσκούρους καὶ ὑπὸ τοιαύτην συγχώνευσιν ἀνεκηρύχθησαν πολιοῦχοι καὶ προστάται ταύτης ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας (2). Τὰ μυστήρια τῶν Καβείρων, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦν-

---

(2) Ἐπειδὴ ἡ μὲν λατρεία τῶν Καβείρων ἦτο ἡ ἐπικρατεστέρα καὶ διαρκεστέρα ἐν Σύρῳ, μετὰ τὴν ὁποίαν εἰσήχθη ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ τὸν πέμπτον Μ. Χ. αἰῶνα, ἡ δὲ γενεολογία καὶ ἡ ἐξιστόρησις τῶν μυστηρίων των εἶνε τὸ σκοτεινότερον τῆς φοινικικῆς θεολογίας, παρατίθημι ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸ περὶ Κ α β ε ί ρ ω ν κεφάλαιον τοῦ ἀρίστου πεντατόμου συγγράμματος Ὠ γ υ γ ί α, ἐν ᾧ ἐναποταμιεύθησαν αἱ πολυτιμώτεραι ἱστορικαὶ καὶ θεολογικαὶ πληροφορίαι ἑλληνικαί τε καὶ ξέναι· τοῦτο δὲ ὅπως καὶ τὰ περὶ Καβείρων σαφηνισθῶσι, ὡς ἐπικρατησάντων τοσούτους αἰῶνας ἐν τῇ νήσῳ καὶ ὅπως ἱκανοποιηθῇ ἡ περιέργεια τοῦ ἀναγνώστου βλέποντος τοσοῦτον συχνὰ τοὺς θεοὺς Σ υ ρ ί ο υ ς Κ α β ε ί ρ ο υ ς ἐν τοῖς προηγηθεῖσι κεφαλαίοις.

«Οἱ θεοὶ Κάβειροι, οἱ λατρευόμενοι μετὰ μεγάλης καὶ σχεδὸν ἰδιαιτέρας εὐσεβείας καὶ εὐλαβείας αὐτοί τε καὶ τὰ μυστήρια αὐτῶν εἰς τὴν Φοινίκην, Αἴγυπτον καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Σαμοθράκην, ἐχρημάτισαν οἱ περιφημότατοι καὶ τρομερώτατοι δαίμονες τῆς εἰδωλολατρείας· ὅμως ἡ ἀρχὴ, ἡ ὀνομασία, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι τὸ σκοτεινότατον καὶ ἀγνωστότατον κεφάλαιον τῆς ἀρχαιολογίας».

«Ἐπειδὴ εἴδομεν εἰς τὴν Θεογονίαν τῶν Φοινίκων, ὅτι ὁ Σαγχουνιάθων ἀναφέρει Καβείρους καὶ Διοσκούρους τοὺς ὀκτὼ υἱοὺς τοῦ Σηδὺκ, ἐξ ὧν ἦτον καὶ ὁ Ἀσκληπιός· καὶ ὅτι ἔκτισαν αὐτοὶ πρῶτον ναὸν πρὸς τὸ Κάσσιον ὄρος, καὶ ὕστερον ὁ Κρόνος ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν πόλιν Βυρηττόν· καὶ ὅτι αὐτοὶ ἔγραψαν τὴν ἱστορίαν ἐκείνην τὴν ἀρχαίαν τῶν Φοινίκων, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Τρισμεγίστου Ἑρμοῦ, καὶ οἱ πρόγονοι αὐτῶν ὠνομάσθησαν Κορύβαντες, καὶ Σαμόθρακες· δὲν λέγει ὅμως πόθεν ὠνομάσθησαν Κάβειροι, καὶ πῶς ὠνομάζετο ἕκαστος, καὶ διὰ τί οἱ πρόγονοι αὐτῶν ὠνομάσθησαν Κορύβαντες καὶ Σαμόθρακες. Τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸ Καβείρ φοινικιστὶ σημαίνει ἰσχυρόν·

το διὰ τοσούτων αἰσχρῶν τρόπων καὶ τελετῶν, ὥστε ὁ Παυσανίας ἐρυθριῶν τ' ἀπεσιώπησε λέγων «οὐκ ἐφαίνετό μοι ὅσιον γράφειν», δὲν διευκρινίσθησαν ὡρισμένως ὑπὸ τῶν ἀσχοληθέντων περὶ τὴν ἐξήγησιν τῶν θεολογικῶν παραδόσεων τῶν Φοινίκων,

---

Ὅθεν ὠνόμαζον αὐτοὺς θεοὺς μεγάλους, δυνατούς, χρηστοὺς κτλ. καὶ κατὰ ταύτην τὴν γνώμην οἱ Κάβειροι κατάγονται ἐκ τῆς Φοινίκης, καὶ ἐτιμήθησαν ἐκεῖ πρῶτον ὡς θεοὶ διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτῶν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, καὶ αἱ ἀποικίαι τῶν Φοινίκων ὕστερον διέσπειραν πανταχοῦ τὴν λατρείαν αὐτῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν Σαμοθράκην».

«Ὁ δὲ Ἡρόδοτος, Νόννος καὶ Φερεκύδης λέγουσιν, ὅτι οἱ Κάβειροι ἦσαν Αἰγύπτιοι καὶ υἱοὶ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦ ἀρχαιοτάτου Θεοῦ τῶν Αἰγυπτίων. Ὁ δὲ Ἀκουσίλαος παρὰ Στράβωνι λέγει, ὅτι ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ἡφαίστου, καὶ υἱοὶ τοῦ Κασμίλου· ἄλλοι δὲ λέγουσιν τὸν Κασμῖλον ἕνα τῶν Καβείρων· ἔτι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὠνομάσθησαν Κάβειροι ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν Καβείρας ὀνομαζομένης· μάλιστα δὲ ὁ Φερεκύδης λέγει αὐτὴν θυγατέρα τοῦ Πρωτέως· ἄλλοι δὲ νομίζουσιν, ὅτι ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ Κουβὰρ θεοῦ τῶν Ἀράβων, καὶ ἐκεῖθεν ἐπέρασεν ἡ λατρεία αὐτῶν εἰς τὴν Σαμοθράκην.»

«Ὁ δὲ Ἀθηνίων λέγει, ὅτι ἦσαν δύο οἱ Κάβειροι υἱοὶ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἠλέκτρας θυγατρὸς τοῦ Ἄτλαντος· ὁ Δάρδανος δηλονότι καὶ Ἰασίων, καὶ ὠνομάσθησαν Κάβειροι ἀπὸ τοῦ Καβείρου ὄρους τῆς Φρυγίας, ὅπου κατῴκουν πρότερον, ἔπειτα ἦλθον εἰς τὴν Σαμοθράκην. Ὁ δὲ Παυσανίας λέγει, ὅτι ἦσαν καὶ εἰς τὴν Βοιωτίαν Κάβειροι, καὶ εἷς τούτων ὠνομάζετο Προμηθεὺς, καὶ εἶχε υἱὸν Αἰτναῖον ὀνομαζόμενον, καὶ εἰς αὐτοὺς ἐλθοῦσα ἡ Δήμητρα παρέδωκε τὰ μυστήρια αὐτῆς· οὗτοι ὅμως φαίνεται ὅτι ἦσαν ἱερεῖς καὶ πρόπολοι τῶν Καβειρίων μυστηρίων ἐπειδὴ λέγει, ὅτι ἡ Δήμητρα ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὰ ὄργια αὐτῆς· ἔτι δὲ ὠνόμαζον Καβείρους καὶ τοὺς μεμυημένους τὰ μυστήρια ταῦτα. Ὅθεν τινὲς ἀπατηθέντες ἐνόμισαν τὸν Ἰασίωνα, Κάστορα, Πολυδεύκην καὶ ἄλλους, θεοὺς Καβείρους, ἐπειδὴ εὗρον αὐτοὺς Καβείρους ὀνομαζομένους διὰ τὴν μύησιν. Ὁ δὲ Βόσσιος λέγει, ὅτι Καβείρους ἐννόουν τοὺς ἱερεῖς μόνον τῶν μυστηρίων τούτων, ὡς λέγει καὶ ὁ Παυσανίας· καὶ ὠνομάσθη ὕστερον καὶ ἓν ἔθνος ἀπ' αὐτῶν τῆς Βοιωτίας. Ὠνομά-

Ἑλλήνων καὶ Αἰγυπτίων. Φαίνεται ὅμως ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ παραδόσεις περὶ Διοσκούρων, αἱ ἑορταὶ τῶν Σατύρων, τοῦ Πριάπου, τῆς Ἀφροδίτης, τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων καὶ ἐν γένει πᾶσαι αἱ παραδόσεις περὶ θεοτήτων καὶ μυστηρίων ἀναλογοῦν-

---

σθησαν δὲ κατά τινας, ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος ὄρους τῆς Φρυγίας, ὅπου ἔφερεν ὁ Ἰασίων τὴν τελετὴν ταύτην».

«Κατὰ Σαγχουνιάθωνα λοιπὸν ἦσαν ὀκτὼ οἱ Κάβειροι, κατὰ Στράβωνα δὲ τρεῖς Κάβειροι, καὶ τρεῖς νύμφαι Καβειρίδες ὀνομαζόμεναι. Κατ' ἄλλους δὲ τρεῖς, καὶ κατ' ἄλλους δύο μόνον, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Διόνυσος, ἢ ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ κατ' ἄλλους. Ὁ δὲ Μνασέας δέχεται τρεῖς ὀνομάζων αὐτούς, Ἀξίερον, Ἀξιόκερσαν καὶ Ἀξιόκερσον· ὁ Διονυσόδωρος ὅμως προστίθησι καὶ τέταρτον τὸν Κασμῖλον. Καὶ ὁ μὲν Ἀξίερος ἦτον ἡ Δήμητρα, ἡ δὲ Ἀξιόκερσα ἡ Περσεφόνη, ὁ δὲ Ἀξιόκερσος ὁ Πλούτων, καὶ Κασμῖλος ὁ Ἑρμῆς, ὅλοι καταχθόνιοι· ἐπειδὴ Δήμητρα ἦτον ἡ Γῆ· καὶ ὠνόμαζον αὐτοὺς μὲ ἄλλα ὀνόματα μυστηριωδῶς δηλονότι. Ἡ Γῆ δέχεται τοὺς νεκρούς, ὁ δὲ Πλούτων καὶ ἡ Περσεφόνη εἶναι ὁ Ἅδης, ὅπου ἔρχονται οἱ νεκροὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ. Οὗτοι τοίνυν ἦσαν οἱ Κάβειροι οἱ φρικτότατοι Θεοί, καὶ τὰ μυστήρια τούτων ἑώρταζον πρὸ πάντων εἰς τὴν Σαμοθράκην, τὰ ἀπόρρητα καὶ τρομερώτερα, ὅπου ἤρχοντο καὶ ἐμυοῦντο αὐτὰ πρῶτον, ὅσοι ἤθελον νὰ ἐπιχειρισθῶσιν ἔργον κινδυνῶδες, πλοῦν μακρυνὸν. ἢ πόλεμον, ἢ ἄλλο τι· ὁμοίως οἱ ἐπίσημοι ἔπεμπον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, νὰ μυηθῶσι ταῦτα. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπεμπον οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοὶ ἔλαβον πρῶτον τὰ μυστήρια ταῦτα εἰς τὰς Ἀθήνας· ἔπειτα δὲ ἐμιμήθησαν αὐτοὺς καὶ οἱ λοιποί».

«Πρῶτος δὲ ἐμυήθη τὰ μυστήρια ταῦτα ὁ Ἰασίων ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Διός, ὡς λέγει ὁ Διόδωρος. Ἡ μὲν τελετὴ ἦτον πρότερον ἐκεῖ, πλὴν ἀπόρρητος· ὅθεν ἔμεινεν καὶ ὕστερον ἀπόρρητος, καὶ μόνον οἱ μεμυημένοι ἐγίνωσκον αὐτήν. Εἶχον δὲ οἱ Σαμοθρᾶκες καὶ γλῶσσαν ἰδίαν καὶ ἀρχαιοτάτην, τὴν ὁποίαν μετεχειρίζοντο εἰς τὰς θυσίας καὶ τελετὰς μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, διὰ νὰ εἶναι ἄγνωστα εἰς τοὺς πολλούς, καὶ μυστηριώδη· καὶ ἴσως κατὰ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ὠνόμαζον τὴν Δήμητραν Ἀξίερον, καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀξιόκερσαν καὶ Ἀξιόκερσον.

των πρὸς τοὺς Καβείρους καὶ τὰ μυστήριά των συγχωνευθεῖσαι παρήγαγον βαθμιαίως λατρείαν τινὰ ἀνάμικτον, ἔχουσαν ἑορτὰς παραπλησίας μὲν πρὸς τὰς τοῦ Πριάπου καὶ τῶν Σατύρων, πολλῷ ὅμως αὐτῶν αἰσχροτέρας καὶ μυστηριωδεστέρας.

Διδαχθεὶς οὖν τὴν τελετὴν πρῶτος ὁ Ἰασίων, ἐμύησεν αὐτὸς πρῶτος ὕστερον, τοὺς ξένους, καὶ κατέστησε καὶ τὴν τελετὴν ἔνδοξον. Πρῶτος δὲ μετὰ τοῦτον ἦλθεν ὁ Κάδμος ἐκεῖ, καὶ μυηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἔλαβε καὶ τὴν Ἁρμονίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ γυναῖκα».

«Ἡ δὲ μύησις ἐγίνετο κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον· ἐκάθιζον τὸν μυούμενον ἐπὶ θρόνου· ὅθεν ὠνομάζετο καὶ θρονισμὸς ἡ μύησις αὕτη· ἔβαλλον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐλαίας, ἔδενον καὶ τὴν κοιλίαν αὐτοῦ μὲ ταινίαν πορφυρᾶν. Ἔπειτα ἐχόρευον περὶ αὐτὸν οἱ τελοῦντες, οἷον οἱ μυοῦντες αὐτόν. Ὁ δὲ μυηθεὶς τὰ μυστήρια ταῦτα, ἀπέφευγε πάντα κίνδυνον, ἂν προσηύχετο· ὅθεν λέγει ὁ Ἀριστοφάνης,

»Ἀλλ' εἴ τις ὑμῶν ἐν Σαμοθράκῃ τυγχάνει
»Μεμυημένος, νῦν εὔξασθαι καλόν.

«Τὰς δὲ ἄλλας ἱεροπραξίας τῆς τελετῆς ταύτης οὐδεὶς τῶν συγγραφέων ἀναφέρει· ἐπειδὴ πρῶτον μὲν ἐγίνοντο μὲ ξένην γλῶσσαν, ὡς εἴρηται, τὴν ὁποίαν νομίζουσί τινες Φοινικικήν. Ἔπειτα δὲ δὲν ἐδέχοντο εἰς τὸν ναὸν οὐδένα ἐκτὸς τῶν ἱερέων. Ὁ Παυσανίας ὅμως ἐγίνωσκε βεβαίως, πλὴν σιωπᾷ, ζητῶν καὶ συγχώρησιν διὰ τοῦτο· ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι ἦτον ἄσεμνος ἡ τελετή· σαφηνίζει δὲ τοῦτο ὁπωσοῦν ὁ Ἡρόδοτος, λέγων, ὅτι τὰ μυστήρια ταῦτα καὶ τὴν τελετὴν ἔφερον οἱ Πελασγοὶ εἰς τὰς Ἀθήνας πρῶτον, καὶ παρ' αὐτῶν ἔμαθον οἱ Ἀθηναῖοι, νὰ ζωγραφίζωσι τὸν Ἑρμῆν τῶν Καβείρων» ὅλως ἀσέμνως ὅθεν ἐγίνετο καὶ τὴν νύκτα μυστικῶς ἡ τελετὴ εἰς ἓν ἄντρον τῆς νήσου Ζήρυνθον ὀνομαζόμενον, τὸ ὁποῖον ἦτον ἱερὸν τῶν Καβείρων, ὡς καὶ ἡ νῆσος ὅλη, καὶ ἐλέγετο καὶ ἄστυ τῶν Καρυβάντων· ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, ἐνόμιζον τοὺς αὐτοὺς καὶ Κορύβαντας. Ἐθυσίαζον δὲ σκύλους ἐπικαλούμενοι τὴν Ἑκάτην, ἥτις ἦτον ἡ Περσεφόνη, καὶ τοὺς Κορύβαντας. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἡ μύησις ἦτον, νὰ μάθωσι τὰ μυστηριώδη ἐκεῖνα ὀνόματα. Ἐπειδὴ ὁ Πλούταρχος λέγει, ὅτι μαθόντες τὰ ὀνό-

Τοιούτους θεοὺς καὶ τοιαῦτα μυστήρια ἑπόμενον ἦν νὰ ἐγκολποθῶσιν οἱ ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες, οἵτινες ἀφ' οὗ ἐχαυνώθησαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῆς Αἰγυπτίας Κλεοπάτρας μέχρι βαθμοῦ ἀπιστεύτου, κατόπιν δὲ ὑπὸ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἐκλύσεως τῶν

ματα ταῦτα μετεχειρίζοντο αὐτὰ εἰς τοὺς κινδύνους ὡς ἀλεξίκακα προσευχόμενοι καὶ λέγοντες αὐτὰ ἡσύχως ἵνα μὴ τὰ ἀκούσωσιν οἱ ἀμύητοι· οὕτω λέγει ὁ Φερεκύδης, ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα ἦσαν μυστικά. Ὕστερον δὲ παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἔμαθον αὐτὰ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες· ἐκ δὲ τῆς Σαμοθράκης ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἴμβρον, καὶ Λῆμνον· καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ὥστε λέγει ὁ Παυσανίας, ὅτι καὶ ἡ χώρα τῶν Περγαμηνῶν ἦτον ἱερὰ τῶν Καβείρων. Συνέχεον ὅμως μὲ αὐτοὺς τοὺς Κούρητας, Κορύβαντας, Ἰδαίους, Δακτύλους καὶ Διοσκούρους, ὡς μετ' ὀλίγον ῥηθήσεται».

«Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως ἦτον ἡ λατρεία αὐτῶν ἐπισημοτέρα ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, ὅπου εἶχον ἱερὸν τῶν Καβείρων ὀνομαζόμενον, καὶ ἄλσος ἱερὸν Δήμητρος τῆς Καβειρίας καὶ τῆς Περσεφόνης, εἴκοσι πέντε στάδια ἀπέχον τῶν Θηβῶν· ἦτον καὶ πόλις τῶν Καβείρων λεγομένη, καὶ οἱ ἐγκάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ὠνομάζοντο ὅλοι Κάβειροι, καὶ Καβειραῖοι ἀπὸ τῆς πόλεως· τούτων ἦσαν ἀδελφαὶ αἱ ῥηθεῖσαι Καβειρίδες Νύμφαι. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν πόλιν ἦτον ὁ ῥηθεὶς Προμηθεὺς, ὁ ἐπισημότατος τῶν Καβείρων ἐκείνων, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Αἰτναῖος, καὶ εἰς τούτους ἐλθοῦσα ἡ Δήμητρα ἀφῆκε τὴν λατρείαν καὶ τὰ μυστήρια αὐτῆς, ὡς παρακαταθήκην. Ὅθεν ἐλέγετο δῶρον τῆς Δήμητρος ἡ τελετὴ αὕτη. Ὁ Παυσανίας λέγει ἐνταῦθα οὕτως· »ἥτις δὲ ἦν ἡ παρακαταθήκη, καὶ τὰ εἰς αὐτὴν γενόμενα, οὐκ ἐφαίνετο ὅσιόν μοι γράφειν. «Κατὰ δὲ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἐπιγόνων, ὅτε ἐκυριεύθησαν αἱ Θῆβαι, ἐδιώχθησαν ἐκεῖθεν οἱ Καβειραῖοι ὑπὸ τῶν Ἀργείων, καὶ διεκόπη μερικὸν καιρὸν ἡ τελετή. Ὕστερον δὲ ἡ Πελαργὴ, θυγάτηρ τοῦ Ποντέως ἑνὸς τῶν Καβείρων, καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς Ἰσθμιάδης, κατέστησαν πάλιν ἐκ νέου τὴν τελετὴν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, καὶ ἔπειτα μετεκόμισαν αὐτὴν εἰς ἄλλο μέρος τῆς Βοιωτίας Ἀλεξιάρην καλούμενον, ἔξω τῶν συνόρων τοῦ προτέρου ἱεροῦ· ἐπειδὴ φαίνεται, ὅτι ἡ Πελαργὴ ἤρξατο τὴν μύησιν τῶν μυστηρίων, πρὶν καταβῇ εἰς τὸ πρῶτον ἱερὸν, καὶ

ἠθῶν τῆς Ῥώμης, ἀνεκήρυσσον αὐτοὺς ὡς τοὺς προσφιλεστέρους των θεοὺς καὶ τὰ μυστήριά των ἐπροστάτευον εἰς τὰς ὑποτελεῖς πρὸς αὐτοὺς ἑλληνίδας πόλεις.

Τοσοῦτον δὲ εἶχε διαδοθῇ καὶ ἐπικρατήσει ἡ λατρεία τῆς Ἰσι-

ἔξω τῶν συνόρων ἐκείνου· ἢ ἐνόμισαν τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο βεβηλωμένον, καὶ διὰ τὸν πόλεμον, καὶ ἐπειδὴ ἔμεινεν ἔρημον, καὶ εἰσήρχετο ὁ τυχὼν εἰς αὐτό· ταῦτα δὲ τὰ ἱερὰ τῶν Καβείρων ἦσαν ἄβατα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθε καὶ ὁ Τελόνδης, καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Καβείρων, ὅσοι ἐσώζοντο, καὶ ἦσαν διεσκορπισμένοι ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου».

«Ἡ ὀργὴ δὲ τῶν Καβείρων Θεῶν ἦτον ἀπαραίτητος, ὡς ἔδειξαν τοῦτο πολλάκις. Ἐπειδὴ ἠθέλησαν καὶ εἰς τὴν Ναύπακτον τινὲς ἰδιῶται, νὰ ἑορτάσωσι τὴν τελετὴν ταύτην, ὡς ἑώρταζον αὐτὴν οἱ Κάβειροι εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅμως ἐτιμωρήθησαν μετ' ὀλίγον. Τινὲς δὲ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μαρδονίου εἰσῆλθον εἰς τὸ ἱερὸν τούτων, ἢ διὰ ἁρπαγὴν, ἢ διὰ καταφρόνησιν· ἀλλ' εὐθὺς ἐμάνησαν, καὶ ἔπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν κρημνῶν. Ὅτε δὲ κατέσκαψεν ὁ Ἀλέξανδρος τὰς Θήβας, εἰσῆλθον τινὲς Μακεδόνες καὶ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο, ἀλλ' ἐκεραυνώθησαν καὶ οὗτοι. Ὅθεν ἐνομίζετο τὸ ἱερόν του ἁγιώτατον».

«Ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἦτον ἄβατον ἱερὸν τῶν Καβείρων, ὅπου εἰσήρχετο μόνον ὁ ἱερεύς. Ὁ Καμβύσης ὅμως εἰσελθὼν καθύβρισε καὶ αὐτὸ, κατακαύσας καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν Καβείρων, τὰ ὁποῖα ἦσαν πυγμαῖα, καὶ ὅμοια μὲ τὰ παταϊκὰ τῶν Φοινίκων. Ἐπέρασε δὲ καὶ εἰς τὴν Τυρρηνίαν καὶ Ῥώμην ἡ λατρεία τῶν Καβείρων, ἔνθα εἶχον τρεῖς βωμοὺς αὐτῶν, εἰς τὸ ἱπποδρόμιον τοῦ Μαξίμου καλούμενον. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει καὶ φρούριόν τι τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας τῶν Καβείρων ὀνομαζόμενον, ὅπου ἐνίκησεν ὁ Λούκουλος κατὰ κράτος τὸν Μιθριδάτην, τὸ ὁποῖον μετωνομάσθη ὕστερον Σεβαστεία, ἐπὶ Πομπηΐου, καὶ ἐγένετο μητρόπολις τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας».

«Πολλοὶ συγγραφεῖς καλοῦσιν ἀδιαφόρως, ὡς εἴρηται τοὺς αὐτοὺς Καβείρους, Κούρητας, Κορύβαντας καὶ Ἰδαίους Δακτύλους· ἄλλοι δὲ πάλιν λέγουσιν, ὅτι δὲν ἦσαν μὲν οἱ αὐτοὶ, ἀλλ' εἶχον τινὰ συγγένειαν πρὸς ἀλλήλους. καὶ ὀλίγον τι διάφορον εἰς μερικὰ μόνον. Ταῦτα δὲ λέγοντες ἐννοοῦσιν ἴσως Καβείρους τοὺς ἱερεῖς τῶν Καβείρων Θεῶν, ὡς

δος καὶ τῶν Καβείρων ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ Δῆλος, ἡ ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Λητοῦς νῆσος, ἡ Βηθλεὲμ αὕτη τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὸ κέντρον τῆς θρησκευτικῆς κινήσεως ἐλησμόνησε τοὺς ἀρχαίους θεοὺς καὶ ἐνεκολπώθη τοὺς Αἰγυπτίους, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ἐσχάτως ἐκεῖ ἀνευρεθεισῶν πλείστων ἐπιγραφῶν ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς (1).

Ἐκ τούτων γίνεται γνωστὸν ὅτι ἐν γένει ἡ λατρεία τῆς Ἴσιδος καὶ τῶν Καβείρων συγχωνευθεῖσα τῇ τῆς Δήμητρος, τῶν Διοσκούρων καὶ ἄλλων ἀναλόγων θεῶν, ἐπεκράτησεν εἰς πλείστας ἑλληνίδας πόλεις καθ' ὅλην τὴν ῥωμαϊκὴν περίοδον.

Εἰδικώτερον ἤδη δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἐπεκράτησεν ἐν Σύρῳ οὐ μόνον κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχήν, ἀλλὰ πιθα-

---

καὶ οἱ Κορύβαντες ἦσαν ἱερεῖς τῆς Ῥέας· ἐπειδὴ οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ οἱ γράφοντες καὶ τὴν γενεαλογίαν τῶν Καβείρων Θεῶν, ὡς ὁ Σαγχουνιάθων, Ἡρόδοτος, Φερεκύδης καὶ Νόννος, δὲν ἀναφέρουσιν ὄνομα Κορυβάντων, καὶ ἄλλων διότι ἐκεῖνοι ἔλεγον περὶ τῶν Θεῶν, καὶ οὐχὶ περὶ τῶν ἱερέων. Ὅτι δὲ ἀναφέρονται ἄλλαι γεννήσεις καὶ ἐκείνων, ῥηθήσεται εἰς τοὺς οἰκείους τόπους· τοὺς δὲ Καβείρους συντρίβμουν ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων Θεῶν. Ὁ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι ἦτον τις ἱερεὺς τῶν Καβείρων Κοίης, ἢ Κόης ὀνομαζόμενος, ὅστις ἐκάθηρε τοὺς φονεῖς· τοῦτο δὲ ἐγένετο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν Λῆμνον, ὅπου ἤρχοντο οἱ φονεῖς καὶ ἐκαθαρίζοντο, εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Καβείρων· καὶ τινὲς μὲν παράγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸ καίω, ὅθεν ἐλέγοντο καὶ Πυρκόοι, καὶ Θυηκόοι οἱ ἱερεῖς· ὅθεν καὶ τὸ Λαοκόων, καὶ Εὐρυκόας, ὁ μεγαλόνους. Οἱ Λατῖνοι παράγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸ κόχεν Ἑβραϊκόν, τὸ ὁποῖον σημαίνει Ἱερέα· καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ἐκεῖθεν παράγεται καὶ τὸ Γερμανικὸν Kochen, τὸ μαγειρεύειν. (Ὠγυγία Τόμ. Β'. Σελ. 130—137).

(1) Πλείονες τῶν ἑξήκοντα ἐπιγραφῶν ἀνευρέθησαν μέχρι τοῦδε ἐν Δήλῳ κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφάς, ἀναφερομένων μὲν εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἴσιδος, τῶν Καβείρων καὶ λοιπῶν Αἰγυπτίων θεῶν, ἀναγομένων δὲ χρονικῶς εἰς τοὺς ῥωμαϊκοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρόνους.

νῶς καὶ πέραν τοῦ τετάρτου Μ. Χ. αἰῶνος καὶ ὅτι πρὸ τῆς ἐνταῦθα εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅπερ καθ' ἃ εἰκάζω ἐγένετο περὶ τὸν πέμπτον Μ. Χ. αἰῶνα, οἱ Κάβειροι καὶ ἡ Ἶσις ἦσαν οἱ πολιοῦχοι θεοί, ὧν ὅμως ἡ λατρεία και αἱ γενεαλογικαὶ παραδόσεις ἦσαν συγκεχυμέναι μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ τῶν Διοσκούρων.

Πρῶτον ἡ ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου σχετικὴ περὶ τούτων εἴδησις μοὶ φαίνεται ἀρκούντως ἀποδεικνύει τὸ θέμα.

Ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων νομισμάτων τὸ περιγραφὲν ἤδη (1) παριστᾷ ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους τοὺς θεοὺς Καβείρους, ὅπως παρίσταντο συνήθως οὗτοι μετὰ τῶν λέξεων ϹΥΡΙΩΝ ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ. Δώδεκα δὲ νομίσματα τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς φέρουσι τὰς λέξεις ϹΥΡΙΩΝ ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ, (2) ὀκτὼ δὲ τὰς κεφαλὰς τῶν Διοσκούρων (3).

Τὰ πλεῖστα λοιπὸν τῶν ἀνακαλυφθέντων μέχρι τοῦδε νομισμάτων βλέπομεν φέροντα τὸν συνδυασμὸν τοῦτον, ἤτοι τὰς κεφαλὰς τῶν Διοσκούρων, καὶ τὰ γράμματα Συρίων θεῶν Καβείρων. Τί ἕτερον σημαίνουσι ταῦτα εἰ μὴ ὅτι οἱ Σύριοι πολιούχους αὐτῶν καὶ προσφιλεῖς θεοὺς ἐθεώρουν τοὺς Καβείρους καὶ Διοσκούρους, ὧν τὰς προτομὰς ἔθετον ἐπὶ ὅλων σχεδὸν τῶν νομισμάτων τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς; Εἴδομεν καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι οἱ Κάβειροι καὶ Διόσκουροι ἐθεωροῦντο ὡς υἱοὶ τοῦ Συδὺκ, κατὰ τὴν θεολογίαν τῶν Φοινίκων (4) ἐπ' ἴσης εἴδομεν ὅτι κατὰ δημοσιευθεῖσαν παράδοσιν ἡ ἐν τῇ νήσῳ θέσις

(1) Ἴδε κεφάλαιον ΙΔ'. τῆς παρ. ἱστορ. σελ. 178.

(2) Τοιαῦτα τὰ ὑπ' ἀριθ. 14. 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22. 24, 25 τῆς Συλλογῆς τοῦ Mionnet ἐν Νομισμ. Σύρου καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Borrell μνημονευόμενον νόμισμα τῶν Συρίων ἐπὶ Δομητιανοῦ.

(3) Τοιαῦτα δὲ τὰ ὑπ' ἀριθ. 14, 16, 18, 22, 29 τῆς αὐτῆς Συλλογῆς καὶ τρία ὑπὸ τοῦ Borrell μνημονευόμενα.

(4) Ἴδε Σύρου Κεφ. Η' σελ. 110—112.

Καβείρι (ἴσως Καβεῖροι, ἢ Καβήρειον) διετήρησε τὴν ὀνομασίαν ἢ ἐκ ναοῦ τῶν Καβείρων ἢ ἄλλης σχετικῆς πρὸς τούτους αἰτίας (1).

Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ θρησκευτικὰ σύμβολα τῶν Αἰγυπτίων εἰκονίσθησαν ἐν τοῖς νομίσμασι τῆς Σύρου. Εἰς τὰ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου κοπέντα νομίσματα τῶν Συρίων, ὧν δύο περιέγραψα ἐν σελ. 266 τῆς παρούσης ἱστορίας, παριστῶντα τὴν Ἴσιδα μετὰ τῶν γραμμάτων ΙϹΙϹ ϹΥΡΙΩΝ, ὑπάρχει σχῆμά τι ἐν εἴδει τροχοῦ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν σταυρὸς ἐντὸς κύκλου. Διὰ τοῦ συμβόλου τούτου οἱ Αἰγύπτιοι ἐξεικόνιζον τὸν ἀρχαιότατον αὐτῶν θεὸν Κνὴφ κυκλοτερῶς ὡς ὄφιν, ἐννοοῦντες διὰ τούτου τοῦ κόσμου. Ἢ κατ' ἄλλην ἑρμηνείαν διὰ μὲν τοῦ κύκλου ἠνόουν τὸν κόσμον, διὰ δὲ τοῦ εἰς τέσσαρα χωρίζοντος τὸν κύκλον σταυροῦ, τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ κόσμου, Ἀνατολήν, Δύσιν, Ἄρκτον, καὶ Μεσημβρίαν (2).

Τὸ σύμβολον τοῦτο ἤτοι σταυρὸς ἐντὸς κύκλου ἦτο κυρίως παράστασις συμβολικὴ τοῦ θεοῦ Κνήφ, ἀλλ' οἱ Σύριοι, ἀκολουθοῦντες τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ταύτης, διὰ τῆς Ἴσιδος ἠνόουν πλείονας θεότητας, ἐν οἷς φαίνεται καὶ τὸν Κνήφ. διότι τὸ σύμβολον αὐτοῦ προτάσσεται τῆς Ἴσιδος ἐν τοῖς ἄνω νομίσμασι (3), ἐπ' ἴσης εἰς πάντα σχεδὸν τὰ νομίσματα τῶν

(1) Ἴδε ἱστορ. Σύρου Κεφ. Η' σελ. 110—112.

(2) Ὠγυγία Τομ. Β'. σελ. 278.—Ἡ συμβολικὴ αὕτη παράστασις ἤτοι σταυρὸς ἐντὸς κύκλου ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ ἐν Φοίνικι ἀνακαλυφθέντι ψηφιδωτῷ, ἔνθα πλείονες ἢ τριάκοντα σταυροὶ ἐντὸς κύκλων ὑπάρχουσιν. Ἀλλὰ τὸ σχῆμα τοῦτο παρεδέχθησαν κατόπιν καὶ οἱ Βυζαντινοί· ὥστε δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις ἐὰν οἱ ἐν τῷ ψηφιδωτῷ κύκλοι μετὰ σταυροῦ εἶχον σχέσιν πρὸς τὸ αἰγυπτιακὸν σύμβολον τοῦτο ἢ πρὸς τὸ χριστιανικὸν σχῆμα τῶν Βυζαντινῶν.

(3) Ὠγυγία αὐτόθι. — Ὁ ἐν τοῖς νομίσμασι καὶ τῷ ψηφιδωτῷ παρατηρούμενος σταυρὸς ἐντὸς κύκλου δίδει χώραν καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἑρμηνείαν τοῦ αἰγυπτιακοῦ τούτου συμβόλου· διότι ὡς ἐρρέθη

Συρίων θεῶν Καβήρων παρίσταται πρὸς τῇ παραστάσει τῶν θεῶν Διοσκούρων καὶ ἀστὴρ, ὅπερ ἦτο κοινὸν σύμβολον τῶν τε Διοσκούρων, ἕνεκα τοῦ γνωστοῦ ἀστερισμοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τῶν Αἰγυπτιῶν Ὥρου καὶ Ἁρποκράτους ἢ τῶν Καβείρων. Ἐκ τούτων πάντων καταφαίνεται ἡ συνταύτησις τῶν θεῶν τούτων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ ἐκ τῆς συγχύσεως ἐπελθοῦσα ἑνότης αὐτῶν.

Τοσαῦτα ἠδυνήθην νὰ εἰκάσω περὶ τῆς ἐν Σύρῳ ἐπεκρατησάσης καθ' ὅλην τὴν ῥωμαϊκὴν περίοδον αἰγυπτιοελληνικῆς θρησκείας (1). Μέχρι τίνος ἀκριβῶς ἐποχῆς ἐπεκράτησεν αὐ-

---

οἱ Αἰγύπτιοι παρίστων τὸν Κνὴφ ὡς ὄφιν κυκλοτερῆ· ἐνόμιζον δὲ τὸν ὄφιν καὶ ὡς σύμβολον τοῦ χρόνου, ὡς λέγει ὁ Ὡραπόλλων, καὶ τοῦ Ἡλίου, σημαίνοντα τὸν κύκλον αὐτοῦ διὰ τοῦ κυκλοτεροῦς σχήματος· ἔτι δὲ ὁ κύκλος σημαίνει τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον τοῦ κόσμου, μὴ ἔχων καὶ αὐτὸς οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος κατὰ τὴν γνώμην τινων ἀρχαίων. Ἐζωγράφιζον αὐτὸν καὶ εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Μίθρα εἰς πολλοὺς κύκλους σπειροειδεῖς σημαίνονταις τὴν ἐνιαύσιον περίοδον καὶ τοὺς ἡμερησίους κύκλους τοῦ Ἡλίου» Ὠγυγία αὐτόθι σελ. 249.

Ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐν τῷ ψηφιδωτῷ τοῦ *Φοίνικος* ἐκτὸς τῶν εἰρημένων κύκλων μετὰ σταυροῦ, οἵτινες παρίσταν ται καὶ εἰς τὰ τῆς Ἴσιδος νομίσματα τῶν Συρίων, ὑπάρχουσι ἕτερα ὀφιοειδῆ σχήματα ἢ μᾶλλον κυκλοειδῆ κοσμήματα γενόμενα μὲν ὕστερον δεκτὰ καὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικὴν ψηφιδωτῶν χριστιανικῶν ναῶν, οὐχ ἧττον δίδοντα χώραν εἰς εἰκασίαν καὶ ἀνεύρεσιν σχέσεως τινος μετὰ τῶν ἄνω αἰγυπτιακῶν συμβόλων. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐν τῷ περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ *Φοίνικος*.

(1) Εἰς τὴν διαφώτησιν τοῦ θέματος τῆς αἰγυπτιοελληνικῆς ταύτης θρησκείας ἐν Ἑλλάδι θέλουσι συντελέσει τὰ μάλιστα αἱ συχνὰ εὑρισκόμεναι σχετικαὶ ἐπιγραφαί. Οὕτως π. χ. ἀνασκαπτομένου ἐσχάτως τοῦ ἐν Δήλῳ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος εὑρέθησαν πλείονες τῶν ἑξήκοντα ἐπιγραφῶν σχετιζομένων μὲ τὴν λατρείαν τῶν Αἰγυπτιακῶν τούτων θεοτήτων. Καὶ ναὶ μὲν ἐπεκράτει αὕτη ἐν πολλαῖς τῆς Ἑλ-

τη, ἤτοι ἀπὸ τίνων ἀκριβῶς χρόνων εἰσήχθη ὁ χριστιανισμὸς ἐν Σύρῳ ἄγνωστον, ἴσως δὲ καὶ ἀδύνατον νὰ ἐξευρεθῇ διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης ὡρισμένης καὶ εἰδικῆς εἰδήσεως. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι τὰ τελευταῖα ἐρείπια καὶ νομίσματα τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐν Σύρῳ συνδέονται ἀναποστάτως μετὰ τῆς εἰρημένης αἰγυπτιοελληνικῆς θρησκείας. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ἱδρυθέντος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ παρακμασάσης τῆς Δήλου, ἥτις ἐξηκολούθει οὖσα κέντρα τῆς συμμίκτου ταύτης λατρείας ἐν Ἑλλάδι, ἡ προσοχὴ τοῦ κόσμου ἐστρέφετο εἰς γενικώτερα ζητήματα καὶ πανταχοῦ ὑπῆρχε πολιτικὴ, ἐθνολογικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀναστάτωσις, τεκμαίρεται ὅτι ἡ ἤδη λησμονηθεῖσα Σύρος περιέμενε ν' ἀσπασθῇ ἐκείνην τὴν θρησκείαν, ἥτις ἐπροστατεύετο ὑπὸ τῶν νέων κυβερνητῶν τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας ἥτις βεβαίως ἕως οὗ ἐγκαθιδρυθῇ ὁριστικῶς καὶ ἰσχυρῶς ὀλίγον ἐμερίμνησε περὶ τῶν νησίδων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

λάδος πόλεσιν, ἀλλ' ἴδιοι ναοὶ αἰγυπτιακῆς τέχνης δὲν ἀνεκαλύφθησαν, διότι ἐπελθούσης τῆς συγχωνεύσεως τῶν δύο τούτων θρησκειῶν οἱ ἑλληνικοὶ ναοὶ ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς τὴν αἰγυπτιοελληνικὴν λατρείαν, διατηρήσαντες καὶ αὐτοὺς τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα καὶ πᾶν ὅ,τι ἐχρησίμευεν σχεδὸν διὰ τὴν λατρείαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων θεῶν. Οὕτω π. χ. ὁ τῆς Δήλου ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος μετεβλήθη εἰς ναὸν τῆς ἀναλογούσης θεότητος τῆς αἰγυπτιοελληνικῆς ταύτης θρησκείας, καθ' ὃν σχεδὸν τρόπον ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ διασωθέντες ἑλληνικοὶ ναοὶ ἐχρησιμοποιοῦντο μεταβαλλόμενοι εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας, καὶ κατόπιν ἐπὶ Τουρκοκρατίας αὗται εἰς τουρκικὰ *τζαμία* καὶ ἔπειτα πάλιν εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἄνω προστίθημι ὅτι καθ' ἃ ἔμαθον ἀνεκάλυψέ τις ἐπίγραμμα ἐν Σύρῳ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος, ὅστις παρήγγειλε τοῖς Συρίοις νὰ ἐγείρωσιν ναὸν τῆς Ἴσιδος ἰδίαις δαπάναις. Ὁ ἀνακαλύψας τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο, φυλάττει αὐτὸ κρυπτὸν δι' ἄγνωστόν μοι αἰτίαν. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτου τὰ παρατεθέντα τεκμήρια τῆς ἐν Σύρῳ ἐπικρατησάσης κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν αἰγυπτιοελληνικῆς θρησκείας νομίζω, ἀρκοῦσι πρὸς ἀπόδειξιν τούτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'.

Ἐρείπια βαλανείου — Ἀνάγλυφα.

Ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνακαλύψεις ἐν Φοίνικι.

Ἐν τῷ περὶ θεάτρου τῶν Συρίων κεφαλαίῳ ἐμνημόνευσα ἐρειπίων τινων εὑρεθέντων ἐν τῇ θέσει τοῦ παρὰ τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς Ἑρμουπόλεως Παντοπωλείου, ἤτοι ἐν τοῖς θεμελίοις αὐτοῦ. Ἐκεῖ ἐξήνεγκα σχηματισθεῖσάν τινα εἰκασίαν περὶ τῶν ἐρειπίων τούτων ὡς ἀνηκόντων εἰς βαλανεῖον τῆς πόλεως κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχήν. Ἡ εἰκασία αὕτη μοὶ φαίνεται βάσιμος καθόσον καὶ τὸ σχῆμα τῶν μαρμάρων καὶ ἡ θέσις ἐν ᾗ εὑρέθησαν εἰς δύο μόνον εἰκασίας παρέχουσιν ἀφορμήν· ἤτοι ἢ ἀνῆκον εἰς θέατρον ἢ εἰς βαλανεῖον. Ἀλλὰ τοῦ μὲν θεάτρου τὰ ἐρείπια καὶ μέρος τῆς ὀρχήστρας σώζονται ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐκεῖ οἰκίᾳ τοῦ Κυρ. Ἀλεξίου, τὰ δὲ ἐρείπια ταῦτα εὑρέθησαν εἰς ἀπόστασιν οὐχὶ ὀλίγων βημάτων ἤτοι οὐχὶ τοσούτων ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι παρεσύρθησαν μέχρι τῆς θέσεως ταύτης· διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ εὑρεθέντα ἐρείπια ἀποτελοῦσι σειρὰν ἑδωλίων δυσαναλόγων πρὸς τὰ ἑδώλια τοῦ θεάτρου τῶν Συρίων.

Τὰ ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ Παντοπωλείου εὑρεθέντα ἐρείπια, κατατεθέντα σήμερον κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ θεάτρου Ἀπόλλωνός εἰσιν ἐν ὅλῳ ἕνδεκα μάρμαρα τετράγωνα, ὧν τὰ ὀκτὼ κυκλωτερῆ·

Ἐκ τούτων τέσσαρα ἔχοντα μῆκος 1, 05 μ. ὡς ἔγγιστα (1), πάχος 0, 26 μ καὶ πλάτος 0, 87 μ, ἀποτελοῦσι περίμετρον 4, 45 μ. Τέσσαρα ἔτι τεθειμένα ὑπ' αὐτὰ καὶ ἀποτελοῦντα σει-

(1) Ἓν αὐτῶν εἶνε μήκους 1, 17 μ. καὶ πάχους 0, 20 μ.

ρὰν ἑδωλίου κυκλικοῦ εἶνε μήκους 0, 65 μ. ὕψους 0, 30 μ. μέσου πάχους 0, 25 μ. ἀποτελοῦσιν ἑδώλιον πάχους 0, 27 μ. (1). Ἐκτὸς τῶν ὀκτὼ τούτων ἀποτελούντων τὸ κυκλικὸν ἑδώλιον, ὑπάρχουν τρία ἕτερα ἐπίπεδα ἀποτελοῦντα μέρος τοῦ ἐδάφους, ὧν τὸ ἓν εἶνε μήκους 2, 10 μ. τὰ δὲ λοιπὰ δύο 0, 70 μ. Τὰ ἐπίπεδα μάρμαρα φαίνονται κατά τι ἐφθαρμένα ὡς πρὸς τὴν λειότητα αὐτῶν ἕνεκα πιθανῶς τοῦ ὕδατος ὅπερ ἐδέχοντο.

Δὲν δύναμαι βεβαίως αὐθεντικῶς νὰ εἴπω ὅτι ταῦτα ἀπετέλουν μέρος ἀρχαίου βαλανείου· δύναμαι ὅμως νὰ σημειώσω ὅτι διαφέρουσι κατά τε τὴν χροιὰν καὶ τὰ μέτρα τῶν ἐρειπίων τοῦ θεάτρου· ἑπομένως εἶνε λίαν ἀμφίβολον ὅτι ἀπετέλουν μέρος τοῦ ἀρχαίου θεάτρου. Οὔτε πάλιν ἀνῆκον εἰς δεύτερον θέατρον διότι τὰ μάρμαρα τὰ ἀποτελοῦντα μετὰ τῶν λοιπῶν τεσσάρων τὸ στενὸν καὶ κυκλωτερὲς ἑδώλιον εἶνε ἀπροσφυῆ πρὸς σχηματισμὸν σειρᾶς θεατρικοῦ ἑδωλίου.

Ἡ πιθανωτέρα λοιπὸν γνώμη εἶνε ὅτι ἀνῆκον εἰς βαλανεῖον τῆς πόλεως Σύρου, ἤτοι λουτρὸν ἢ ἰδιωτικὸν ἢ δημόσιον, καθ' ἃ δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῆς ἐκτάσεως ἣν εἶχε (2).

Τὰ ἐρείπια ταῦτα δὲν φαίνονται ἀνήκοντα εἰς λίαν ἀρχαίαν ἐποχήν· μάλιστα δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν, ὁδηγούμενος ἔκ τε τῆς θέας αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς μεγάλης ἐπὶ Ῥωμαίων χρήσεως τῶν βαλανείων.

(1) Ἓν ἔχει μῆκος 1, 35 μ. πλάτος 0, 66 μ.

(2) Γνωστὸν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον λουτρὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικά, τὰ μὲν ἰδιοκτησία τῆς πόλεως, τὰ δὲ ἴδια τῶν. Δυσδιάκριτον δ' ἐπ' ἴσης ἂν τὰ ἐρείπια ταῦτα ἀπετέλουν βαλανεῖον θερμῶν ὑδάτων, ὧν ἡ χρῆσις δὲν ἦτο ἐπαινετὴ κατὰ τὸν στίχον τοῦ Ἀριστοφάνους «βαλανείων ἀπέχεσθαι», διὰ τὸ ἥκιστα ἀρρενωπὸν, εἴτε διὰ τὰς καταχρήσεις, αἵτινες συνέβαινον ἐν αὐτοῖς. Πλείονα περὶ βαλανείων ἴδε Smith μεταφρ. Ἀρχαιολ. Λεξικοῦ ὑπὸ Πανταζῆ καὶ τὴν αὐτόθι μνημονευομ. διατριβὴν περὶ ἑλλ. λουτρῶν τοῦ Bekker.

Ἡ θέσις ἐν ᾗ εὑρέθησαν ταῦτα ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀνάγλυφα, συντρίμματα ἀετωμάτων κλπ. περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος, συντελεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὸ κέντρον τῆς ἀρχαίας πόλεως Σύρου ἔκειτο περὶ τοὺς Πέντε λεγομένους Μύλους, ἤτοι γενικώτερον εἰπεῖν κεντρικὸν τμῆμα τῆς πόλεως ἦτο τὸ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως μέχρι τοῦ Παντοπωλείου μέρος περιλαμβάνον τήν τε πλατείαν τῶν Ψαριανῶν, τὴν συνοικίαν τῶν Πέντε μύλων, τὰς Φυλακὰς καὶ τὰ περὶ τὸ Παντοπωλεῖον· διότι περὶ αὐτὰ τὰ μέρη ἔκειντο ὡς εἴδομεν τό τε θέατρον, καὶ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τὸ βαλανεῖον τῆς πόλεως, πρὸς δὲ αὐτόθι εὑρέθησαν τὰ πλείονα τῶν ψηφισμάτων, ἀναγλύφων, τινὰ νομίσματα, ψῆφός τις δημοσία χαλκίνη καὶ ἄλλα περὶ ὧν ἐν τοῖς ἑξῆς.

Ἐνταῦθα ἐπίκαιρον κρίνω νὰ συμπληρώσω τὸν κατάλογον τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων ἀνηκόντων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχήν.

I. Μάρμαρον ὕψους 1 μ. πλάτους 0, 70, περιέχον ψήφισμα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων κατὰ τὸ πλάτος αὐτοῦ, δυσανάγνωστον ὅμως. Εὑρέθη ἐν τῷ ἐν Ταλάντοις ἰδιοκτήτῳ κήπῳ Ι. Δελαρρόκα καὶ εἶνε κατατεθειμένον ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Γυμνασίου. Ἐπὶ τίνος αὐτοκράτορος ἐψηφίσθη τοῦτο ἄγνωστον καὶ δυσεύρετον καθότι τὰ γράμματα εἶνε τετριμμένα.

II. Πρισματικὸν μάρμαρον μετ' ἐπιγραφῆς κατὰ τὸ μῆκος ἐκ τεσσάρων στίχων, μήκους 0, 49 μ. πλάτους 0, 25· ἡ ἐπιγραφὴ δυσανάγνωστος· εὑρέθη ἐκτισμένη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τῆς ἄνω Σύρου καὶ παρεχωρήθη τῷ ἐνταῦθα Γυμνασίῳ ὑπὸ τοῦ Λατίνου Ἐπισκόπου.

III. Πλάξ μὲ σεῖστρον καὶ ἀγγεῖον ὕψους 0, 40 μ. πλάτους 0, 53 σῶα εὑρεθεῖσα εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ἰδίου ναοῦ, παραχωρηθεῖσα δὲ τῷ Γυμνασίῳ ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου. Ταύτην περιγράφει ὁ Tournefort, ἐν τῷ μνημονευθέντι ἐνταῦθα συγγράμματι αὐτοῦ, παρατιθέμενος καὶ εἰκόνα αὐτοῦ.

IV. Στήλη ἡμίθλαστος πλάτους 0, 27, μ. ὕψους 0, 45, τετριμμένη ὑπὸ τῶν πατημάτων. Ἔχει ἐπιγραφὴν κατὰ πλάτος ἐκ στίχων τριῶν καὶ εἴκοσι, ὧν μόλις διακρίνονται τὰ γράμματα τοῦ πρώτου : ΤΩΔΕ ΝΕΩ. Εὑρέθη εἰς καλύβην ἧς ἐχρησίμευεν ὡς βαθμὶς καὶ κατετέθη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Γυμνασίου.

V. Ἐπιτύμβιος στήλη ὕψους 0, 58 μ. πλάτους 0, 21· εὑρέθη σώα εἰς τὸν τοῖχον καλύβης ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Ψαριανῶν. Ἔχει ἐπιγραφὴν ἧς μόνον διακρίνεται ἡ λέξις ΦΡΟΝΙΜΑ. . .

VI. Λείψανον ἀετώματος ἀρχαίου κτιρίου, ἤτοι πήλινος ἀετὸς, ὕψους 0, 16, πλάτους 0, 13. Εὑρέθη εἰς τοὺς Πέντε Μύλους καὶ κατετέθη ἐπ' ἴσης εἰς τὸ ἄνω μουσεῖον.

Ἐπ' ἴσης κατετέθησαν κατὰ καιροὺς πλεῖστα πήλινα ἀγγεῖα, δακρυδόχοι καὶ ἄλλα συντρίμματα πηλίνων σκευῶν, ὧν ἡ περιγραφὴ περιττὴ ἐνταῦθα καὶ δύσκολος διὰ τὸ ἀτελὲς καὶ συντετριμμένον πολλῶν ἐξ αὐτῶν.

Πρὶν ποιήσω λόγον περὶ τῶν ὑπολοίπων ἀναγλύφων, σημειῶ ἐνταῦθα τὴν ἀνακάλυψιν χαλκίνης δημοσίας ψήφου, χρησιμευσάσης πιθανὸν εἰς δικαστήριόν τι ἐν Σύρῳ. Περὶ τῆς ψήφου ταύτης ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἑξῆς μετὰ ἰχνογραφήματος αὐτῆς ἐν τῇ Revue archéologique (9)ὑπὸ τοῦ Κυρ. Γ. Παπαδοπούλου. « Ἐπιτάσσω μικρόν τι χαλκοῦν ἔργον, ἐπίσης ἐν Σύρῳ πρὸ ἱκανοῦ χρόνου, ἀλλ' ἄδηλον ὅπου ἀνακαλυφθέν. Ἐχρησίμευε δὲ ὡς σταθμὸς ἔν τινι ἐργαστηρίῳ ὅτε παῖς τις, ἐντονώτερον πατάξας αὐτὸ, ἀπέσπασε τὸ ὀξείδωμα καὶ ἀνεφάνησαν τὰ γράμματα . . . . Εἶνε δὲ δίσκος ὃν διέρχεται ἄξων καὶ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν ΨΗΦΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑ. Ἐπὶ δὲ τῆς ὄπισθεν ἐπιφανείας τοῦ δίσκου εἶνε τετυπωμένη σφραγὶς, ἐφ' ἧς ἀναγινώσκεται Κ.» (1).

(1) Revue archeologique, nouvelle serie, 3me anné X Oct. Μετ. Πανδώρας.— Σχετικῶς πρὸς ταῦτα ἐπισημειοῖ τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους «ψῆφοί εἰσι χαλκαῖ, αὐλίσκον ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ αἱ μὲν ἡμίσειαι,

Ἐνταῦθα προστίθημί τινα περὶ πέντε ἔτι ἀναγλύφων καὶ τεμαχίων ἀγαλμάτων.

VII. Ἀνάγλυφον ἀνακαλυφθὲν εἰς τοὺς Πέντε Μύλους, παριστὰν δὲ γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θρονείου μὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας κεκαλυμμένους ὑπὸ τὸ φόρεμά της· ἄνευ κεφαλῆς. Τοῦτο εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου.

VIII. Ἐπ' ἴσης εἰς τοὺς Πέντε Μύλους ἀνεκαλύφθη τεμάχιον ἀγάλματος, ἤτοι κεφαλὴ γυναικός· τὸ ὑπόλοιπον δὲν εὑρέθη ἔτι.

IX. Τεμάχιον ἀγάλματος, ἤτοι χεὶρ γυναικὸς κρατοῦσά τι κυλινδρικόν. Καὶ τοῦτο δὲ ὡς καί τινα ἕτερα τεμάχια κατεστραμένων ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων εὑρίσκονται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου· τινά δὲ ἀνακαλυφθέντα κατὰ καιροὺς μετηνέχθησαν εἰς τὸ Ἀθήνησιν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ἐν ᾧ εἴδομεν ὅτι εὑρίσκονται καί τινα ἐκ τῶν ἐπιγραμμάτων καὶ ψηφισμάτων (1).

τετρυπημέναι, αἱ δὲ ἡμίσειαι πλήρεις· οἱ δὲ λαχόντες ἐπὶ τὰς ψήφους ἐπειδὰν εἰρημένοι ὦσιν οἱ λόγοι, παρατιθέασιν ἑκάστῳ τῶν δικαςῶν δύο ψήφους, τετρυπημένην καὶ πλήρη, φανερὰς ὁρᾷν τοῖς ἀντιδίκοις ἵνα μήτε πλήρεις, μήτε πάντη τετρυπημένας λαμβάνωσι». Πανδ. Τόμ. ΙΣΤ'.

(1) Ἐὰν συλλεχθῶσι πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντα ἐν Σύρῳ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ ἤδη εὑρισκόμενα πολλαχοῦ τῆς νήσου, ἡ πόλις θέλει ἀποκτήσει καλὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον.

Περὶ τούτου μάλιστα ἐσχάτως μοι ἔγραφεν ὁ σοφὸς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας κ. Ἀθ. Ῥουσόπουλος, ὑποδεικνύων τὸν τρόπον τῆς συστάσεως τοῦ μουσείου διὰ συλλόγου φιλαρχαίων, πληρωνόντων εὐτελῆ τινα ἐτήσιον συνεισφοράν. Πράγματι δὲ ἐὰν συστηθῇ τοιοῦτος ἐν Σύρῳ σύλλογος φιλαρχαίων καὶ ζητηθῶσι πάντα τὰ ἐν τῷ Ἀθήνησι μουσείῳ κατατεθέντα μέχρι τοῦδε ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα τῆς Σύρου, γίνωσι δὲ ἀνασκαφαὶ περί τε τοὺς Πέντε Μύλους, τὸν Φοίνικα, τὸν Γαλισσᾶν, τὰ Χάλανδρα, τὸ Ἀληνικὸ, καὶ περὶ ἄλλα τῆς νήσου μέρη, θέλει καταρτισθῇ μουσεῖον οὐ μικροῦ λόγου ἄξιον

X. Ἕτερον ἀνάγλυφον μήκους 1 07, μ. πλάτους 0, 51 μ. παριστὰν ἄνδρα ὄρθιον καλῶς ὁπωσοῦν διατηρούμενον, ἄνευ ὅμως κεφαλῆς ἀποκοπείσης ὑπὸ βεβήλου χειρὸς, ἐπικεχρισμένον πολλῷ ἀσβέστῳ, οὗ ἀφαιρεθέντος ἀνέγνωσα τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα

ϹΕΡΒΕΙΛΙΑ ΤΥΧΗ ϹΕΡΒΕΙΛΙΩ ΤΡΟΦΙΜΩ
ΧΡΗϹΤΩ ΠΑΤΡΩΝΙ ΚΑΘΩϹ
ΔΙΕΤΑΞΕΤΟ.

Ἔκ τε τῶν ὀνομάτων καὶ τῆς ἐνδυμασίας τοῦ ἀνδρὸς τεκμαίρεται ὅτι εἶνε ῥωμαϊκῆς καὶ τοῦτο ἐποχῆς (1). Τοῦτο μετενεχθὲν πρό τινος καιροῦ εἰς ἄνω Σύρον ἐχρησίμευσεν κτισθὲν εἰς τοῖχον χωρικοῦ ὡς ἁπλῆ πλάξ μαρμαρίνη (2).

διὰ τὴν νῆσόν μας. Ὁ Κύρ. Ῥουσόπουλος, καταρτιζομένου τοιούτου διὰ συλλόγου μουσείου, ἀναλαμβάνει αὐθορμήτως, καθ' ἃ μοι γράφει, τὴν περιγραφὴν καὶ κατάταξιν τῶν ἀρχαιολογικῶν τούτων κειμηλίων. Εἴθε ἡ ἐπιθυμία ἣν ἐκφράζω γίνῃ πρᾶγμα ἐπιτυγχανομένου τοῦ σκοποῦ τούτου διὰ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ σοφοῦ τούτου καθηγητοῦ.

(1) Συνεπείᾳ τῆς ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας Ἑρμουπόλεως κατασχέσεως τοῦ ἀναγλύφου τούτου ἔλαβον ἀφορμὴν αἱ ἐγχώριαι ἐφημερίδες τῆς ἑβδομάδος ταύτης καθ' ἣν γράφω ταῦτα, νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν ἐπὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἀνακαλυπτομένων ἀρχαιολογικῶν κειμηλίων τῆς νήσου μας, ἥτις ἔχει οὐκ' ὀλίγα. Καλὸν ἤθελεν εἴσθε οἱ Δῆμοι Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως νὰ δαπανήσωσί τι πρὸς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς ἐν τῇ νήσῳ ἐξ ὧν πιθανῶς θέλει καταρτισθῇ καλόν τι μουσεῖον, ἢ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἑταιρία, ἥτις βεβαίως θέλει ὠφελήσει καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ἐκ τούτων, καθ' ὅσον ἐκτὸς τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀναγλύφων κρύπτονται καὶ πολύτιμα ἄλλα οἷον λ. χ. τὸ ἐν Φοίνικι εὑρεθὲν βουστροφηδὸν γεγραμμένον ἐπίγραμμα καὶ ἄλλα σπάνια κειμήλια.

(2) Ἡ Ἐφημερὶς «Πανόπη» δημοσιεύσασα ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 143 τὴν περιγραφὴν τούτου τοῦ ἀναγλύφου ἐπιπροστίθησι τὰ ἑξῆς.

«Περὶ τοῦ ἀναγλύφου τούτου φίλος μας τις ἐξ Ἀθηνῶν, εἰς ὃν ἀναγγείλαμεν τὸ τοιοῦτον μᾶς γράφει τὰ ἑξῆς· »

Ἀξία σημειώσεως εἶνε ἡ πληθὺς τῶν ἀρχαίων λαγήνων ἡ εὑρεθεῖσα ἐσχάτως ἐν τῷ πυθμένι τοῦ λιμένος Φοίνικος. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν δυτῶν οὐ μόνον καὶ ἄλλαι λάγηνοι εὑρίσκονται ἐν τῷ πυθμένι, ἀλλὰ καὶ λίθοι τινὲς σύννομοι ἐν εἴδει τειχῶν ἀρχαίων, ἐξ οὗ πολλαὶ εἰκασίαι ἐγένοντο. Κατά τινα εἰκασίαν πιθανῶς πλοῖόν τι κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν μὲ φορτίον πίθων καὶ λαγήνων εἶχε ναυαγήσει εἰς τὸν λιμένα Φοίνικα, ἐντεῦθεν δὲ παρέμεινον ταῦτα ἐν τῷ πυθμένι. Ἡ εἰκασία αὕτη ἴσως θὰ ἐγένετο εὐκόλως δεκτὴ ἐὰν δὲν ὑπῆρχον αἱ τῶν δυτῶν μαρτυρίαι περὶ τῶν δυσδιακρίτων ἐρειπίων κτιρίων ἀρχαίων ἐν τῷ πυθμένι τοῦ αὐτοῦ λιμένος ἐν ᾧ ἀνευρίσκονται οἱ πίθοι καὶ αἱ λάγηνοι. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη εἰκασία ἡ ἐκ τῶν ἐρειπίων τούτων ἐξαγομένη δὲν εἶνε ἐκ πρώτης ὄψεως λίαν πειστικὴ, διότι κατὰ ταύτην πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι μέρος τῆς ἀρχαίας παραλίας πόλεως τοῦ Φοίνικος εἶνε βεβυθισμένον εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ μᾶλλον τὸ ἔδαφος εἶχε κατακλυσθῆ ὑπὸ τῆς θαλάσσης, παθὸν τινα ὕφεσιν ἕνεκεν αἰτίας ἀγνώστου μέχρι τοῦδε. Οὐχ ἧττον

«Τὸ ἀνάγλυφον περὶ οὗ μοὶ γράφεις εἶνε κόσμημα ἐπιτύμβιον, τὸ ὁποῖον μία ἀπελεύθερος (πρώην δούλη) Σερβιλία ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Πάτρωνος (πρώην κυρίου) της, καθὼς διὰ διαθήκης ἢ ἄλλης τελευταίας βουλήσεώς του ὥρισεν εἰς αὐτήν. Ἴσως δὲν ἀντέγραψας καλῶς τὰ γράμματα, φαίνονται ὅμως ἕνεκα τῶν ἀνορθογραφιῶν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐσχάτην ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ἤγουν τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα (Σερβιλία, Σερβίλιος) καὶ αἱ προσηγορίαι (πάτρων) δεικνύουσι. Τὸ πρᾶγμα οὐδαμῶς σπουδαῖον· ἡ εἰκὼν φαίνεται νὰ ἦνε τοῦ μακαρίτου πάτρωνος Σερβιλίου, ὃν ἡ ἀπελεύθερος αὐτοῦ χρηστὸν ὀνομάζει. Ἄλλο τίποτε δὲν εἰμπορῶ νὰ ἐξαγάγω χωρὶς νὰ τὸ ἴδω. Τὸ ὄνομα τῆς θαπτούσης εἶνε Τύχη, προσέλαβε δὲ καὶ τὸ Σερβιλία ἀπὸ τοῦ κυρίου της Σερβιλίου κατὰ τὸ ἔθος, τὸ δὲ ἐπίθετον τοῦ πάτρωνος εἶνε φαίνεται Τρόφιμος, ὥστε τὸ ὅλον θὰ ἦτο Σερβίλιος Τρόφιμος, ἐλλείποντος τοῦ πρώτου ἐκ τῶν τριῶν ὀνομάτων ἃ εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι, διότι φαίνεται ὁ ἀνὴρ ἦτο Ἕλλην».

ὑπὲρ τῆς εἰκασίας ταύτης ὑπάρχουσι πολλοὶ ἰσχυρισμοί. Πρῶτος π. χ. εἶνε ὁ ἐξαγόμενος ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ φαινομένου σήμερον παραλίου ἐδάφους τοῦ Φοίνικος, ὅπερ φαίνεται λίαν χθαμαλὸν καὶ περιβρεχόμενον μέχρι τινος σημείου ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Καὶ πράγματι τὸ ἔδαφος εἶνε τοσοῦτον χθαμαλὸν ὥστε φαίνεται παθὸν ὕφεσίν τινα εἰς ἐποχὴν ἄγνωστον καὶ δι' ἄγνωστον αἰτίαν. Ὥστε ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δὲν στερεῖται βάσεως. Δεύτερον ἐπειδὴ εἰς ὀλίγων βημάτων ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπόστασιν εὑρέθησαν πολλὰ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα οἷον ἐκτὸς τοῦ ψηφιδωτοῦ, διάφοροι κίονες, τάφοι, ὁ παρὰ τὸ ψηφιδωτὸν λουτήρ, ἢ ἐλαιοτριβεῖον κατ' ἄλλους, τεκμαίρεται ὅτι ἡ πόλις ἐπεξετείνετο πέραν τοῦ σημερινοῦ αἰγιαλοῦ, διότι πῶς δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα κτίρια ἔκειντο τοσοῦτον ἐγγύς τῆς θαλάσσης, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐκ τῶν γενομένων ἐσχάτως ἀνασκαφῶν ἐξάγεται ὅτι ὅσῳ πρὸς τὴν θάλασσαν προβαίνουσιν αὗται τοσοῦτον πλειότερα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα εὑρίσκονται; Ὥστε καὶ ὁ δεύτερος οὗτος ἰσχυρισμὸς φαίνεται λογικὸς καὶ βάσιμος.

Διστάζω νὰ παραδεχθῶ ἐξ ὁλοκλήρου ἑκατέραν τῶν εἰκασιῶν· διότι τὸ ζήτημα τότε μόνον θέλει διευκρινισθῇ ὅταν διὰ δυτῶν καὶ μηχανῆς ἐπιτηδείας ἀνελκυσθῶσιν ἐκ τοῦ πυθμένος καὶ ἄλλα φαινόμενα ἴχνη ἀρχαίων ἐρειπίων, ἢ ὅταν τουλάχιστον σαφηνισθῶσι καλλίτερον τὰ ἐν τῷ πυθμένι τοῦ λιμένος τούτου παρατηρούμενα ἐρείπια, ἅτινα κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν δυτῶν, εἶνε δυσδιάκριτα ἕνεκα τῶν ἐπ' αὐτῶν ὀστράκων καὶ θαλασσίων φυτῶν, ἅτινα περικαλύπτουσιν αὐτά (1).

(1) Ἡ παλαιότης ἀφ' ἑνὸς τῆς ἐπὶ τοῦ Φοίνικος ἀρχαίας πόλεως, ὁ πλοῦτος ἀφ' ἑτέρου αὐτῆς διαφημισθεὶς ὑπό τε τοῦ Ὁμήρου λαλοῦντος περὶ τῆς ἀγαθῆς καὶ εὐδαίμονος νήσου καὶ τῶν δύο αὐτῆς πόλεων, ἐξ ὧν μία ἀναμφιβόλως ἦτο καὶ ἡ ἐν Ποσειδείοις καὶ Φοίνικι κειμένη, ὡς προαπέδειξα, νομίζω, πείθουσιν πάντα ὅτι ἐὰν γίνωσιν ἀνασκαφαὶ μὲν τελειότεραι ἐν Φοίνικι καὶ Ποσειδείοις, καταδύσεις δὲ-

Ποίας ἐποχῆς εἰσιν ἀκριβῶς οἱ πίθοι καὶ οἱ λάγηνοι οἱ ἀνελκυσθέντες ἐκ τῆς θαλάσσης δυσεύρετον, διότι ἡ ἐν τῇ θαλάσσῃ θέσις αὐτῶν τὰ περιέβαλε δι' ὀστράκων καὶ φυκῶν ἀποκρυψάντων τὰ χρώματά των. Τὸ σχῆμά των ὅμως φαίνεται ἀρχαῖον καὶ κομψὸν, καίτοι ἄνευ βάσεως καὶ ἀπολῆγον κωνικῶς.

Ἄξιον ἐπ' ἴσης σημειώσεως εἶνε ἡ ποικιλία τῶν σχημάτων τῶν παρὰ τὸ ψηφιδωτὸν καὶ ἐν τοῖς ἐγγὺς κειμένοις τάφοις τοῦ Γαλισσᾶ ἀγγείων. Ἐκ τῶν 30—40 εὑρεθέντων ἐκεῖ οὐδὲν ὁμοιάζει ἑτέρῳ τινι εἴτε κατὰ τὸ σχῆμα εἴτε κατὰ τὸ χρῶμα· τινὰ μάλιστα εἶν' ἐκ τῶν κομψοτέρων ἑλληνικῶν ἀγγείων, ἃ εἶδον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀνεκαλύφθησαν πρὸς τούτοις ἀγγεῖα διατηροῦντα ἔτι ὕλην τινα μεμιγμένην χώματι, ὅπερ εἰκάζεται ὅτι εἶνε τέφρα καέντων πτωμάτων. Αἱ ἐν τοῖς δακρυδόχοις ἀγγείοις εἰκόνες εἶνε ἀρκούντως ζωηραὶ, διατηρουμένων καλῶς τῶν χρωματισμῶν. Ἀνεκαλύφθησαν προσέτι σιδηροῖ δακτύλιοι δύο καὶ παιδικά τινα ἀθύρματα, οἷον μικροσκοπικὰ ἀγγεῖα ἐκ κρυστάλλου οὐχὶ διαυγοῦς ὡς καὶ δύο— τρία πήλινα πτηνὰ καὶ λυχνίαι, προσέτι δὲ καὶ σιδηροῖ ἧλοι καὶ συντρίμματα ἄλλων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων (1).

καὶ παρατηρήσεις εἰς τὸν λιμένα Φοίνικος, καὶ πλεῖστα ἀρχαιολογικὰ κειμήλια θὰ εὑρεθῶσι καὶ θὰ σαφηνισθῇ τὸ ζήτημα τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐκεῖ κειμένης πόλεως, ἥτις, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῶν ἐκεῖ ἀνακαλυφθέντων τάφων, ἀναγλύφων καὶ τοῦ βουστροφηδὸν γεγραμμένου ἐπιγράμματος, ὡς ἀρχαιοτάτη, ἴσως κρύπτει πολύτιμα κειμήλια τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς.

(1) Πρὸς τὸν φιλαρχαῖον καὶ λόγιον κύριον ὅστις μοὶ ἐνεπιστεύθη τὴν ἐξέτασιν καὶ περιγραφὴν τῶν κειμηλίων τούτων, ἃ διατηρεῖ οὐχὶ ἐπὶ σκοπῷ, ὡς μοὶ ὡμολόγησεν μεταφορᾶς αὐτῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν, ἀλλὰ μελέτης ἰδίας, δαπανήσας οὐ μικρὸν ποσὸν πρὸς ἀπόκτησιν τούτων, ἀπονέμω τὰς εὐχαριστίας μου ἐπὶ τῇ καλωσύνῃ ἣν ἔσχεν ἐπι-

Ἐπ' ἴσης ἄξιοι σημειώσεώς εἰσιν οἱ παρὰ τὸν Φοίνικα καὶ πρὸς τὸν Γαλισσᾶν εὑρεθέντες τάφοι οἵτινες εἶνε πάντες ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἰδίως τοῦ Β'.—Δ'. αἰῶνος Μ. Χ. κατὰ τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας Κ. Ἀθ. Ῥουσοπούλου(1).

Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ ἐν Φοίνικι καὶ Ποσειδείοις ἀρχαία πόλις ἦτο οὐ μικρᾶς ἐκτάσεως ἀλλὰ καὶ πολλοῦ λόγου ἀξία· καθ' ὅσον τὰ ἴχνη αὐτῆς διεσώθησαν ἀρχόμενα ἀπὸ τῶν Ποσειδείων, (τῆς σημερινῆς ἐξοχῆς Ποσειδωνίας) καὶ λήγοντα πέραν τοῦ Φοίνικος πρὸς βορρᾶν, ἤτοι πρὸς τὸν Γαλισσᾶν, καὶ πρὸς τὴν θέσιν Ὑ δ ρ α γ ῶ (Ὑδραγωγεῖον) ἔνθα κατέληγε τὸ μέγα ὑδραγωγεῖον τοῦ μέρους τούτου τῆς νήσου.

Ἐπισημειῶν δὲ καὶ ὅσα ἄλλοτε ἀνεκαλύφθησαν ἐν Ποσειδείοις καὶ Φοίνικι ἤτοι τὰ λείψανα προκυμαίας, τὸ δώριον κιονόκρανον, τὰ κιονοειδῆ βάθρα, τὸν κυλινδροειδῆ βωμὸν, τὰ ἀνάγλυφα, τὰς ἀλαβαστρίνους πυξίδας (2) εἰκάζω ὅτι ἡ ἐκεῖ κειμένη ἄλλοτε πόλις ἦτο παλαίτατα μᾶλλον ἐκτεταμένη καὶ πολυάνθρωπος, ἀλλὰ ταχύτερον ἀπώλετο, ἐνοχλουμένη ἀδιαλείπτως μετὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ὑπὸ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν· διότι κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν κεντρικὴ τῆς νήσου πόλις φαίνεται ἡ Σύρος, ἐν ᾗ εὑρέθησαν τὰ ψηφίσματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων καὶ πάντα ἐκεῖνα τὰ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα ὅσα ἐξέθηκα ἀνωτέρω καὶ τὰ ὁποῖα ἐκδηλοῦσι τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συγκέντρωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, τῶν ἀρχῶν, καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Συρίων.

δείξας μοι αὐτὰ αὐθορμήτως.— Ἐὰν, μέχρις οὗ ἐκτυπωθῇ ἡ βίβλος αὕτη, ἀνακαλυφθῶσι καὶ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα θέλω περιγράψει αὐτὰ ἐν τέλει δι' ἰδίου κεφαλαίου.

(1) Καὶ οἱ τάφοι οὗτοι ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρ. Challet· τούτους ἐπεσκέφθη ἐπ' ἐσχάτων καὶ ὁ Κύρ. Ῥουσόπουλος κατατάξας αὐτοὺς εἰς τὸν Β'.—Δ'. αἰῶνα Μ. Χ. καθ' ἃ μοι γράφει ἐν τῇ περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ τοῦ Φοίνικος ἐπιστολῇ αὐτοῦ.

(2) Ἴδε Κεφ. ΣΤ'. σελ. 88—90 τῆς παρούσης ἱστορίας.

Ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἐξηγήσω ταῦτα πλατύτερον ἐν τοῖς κατόπιν ἐπισημειῶ ἐνταῦθα ὀλίγιστα, πρὶν ἴδωμεν τὰ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχήν.

Παρὰ τὸ ὄρος Νῆτες καὶ πλησίον τῆς λεγομένης Ἀμπέλας ὑπάρχει σπήλαιον ἀγνώστου ἐσωτερικῆς περιφερείας καὶ ἀρκούντως ἀξιοθέατον. Τὸ σπήλαιον τοῦτο, καλούμενον Ῥόζου σπηλιὰ εἶνε πλῆρες σταλακτιτῶν κρυσταλλοειδῶν. Κατὰ τὰς παραδόσεις τὸ σπήλαιον τοῦτο ἔχει διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν· πιθανῶς δὲ ἐχρησίμευσε πρός τινα σκοπὸν παρ' ἀρχαίοις, καθ' ὅσον παρουσιάζει ἴχνη τινῶν οἱονεὶ ἐρειπίων ἀρχαίας ἐποχῆς. Ταῦτα σημειῶ συντόμως ἐνταῦθα ἐπιφυλασσόμενος νὰ παραθέσω ἀλλαχοῦ ἀκριβεστέρας πληροφορίας περὶ τοῦ περιέργου τούτου σπηλαίου, περιελθόντος ἐσχάτως εἰς τὴν κυριότητά μου διὰ τῆς καλωσύνης τοῦ πρώην ἰδιοκτήτου αὐτοῦ καὶ πελάτου μου. Ἐμνημόνευσα δὲ καὶ τούτου ἐνταῦθα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐρειπίοις, καθ' ὅσον κατὰ παράδοσιν παλαιάν, ἐν αὐτῷ εὑρίσκοντο ἄλλοτε καὶ ἔξωθεν αὐτοῦ προφανῆ ἐρείπια ἀρχαίου κτιρίου, ἀλλ' ἀγνώστου ἐποχῆς καὶ τέχνης.

Ὀλίγιστα ὑπολείπονται ἐνταῦθα πρὸς περιγραφὴν τῶν ἀρχαίων ὑδραγωγείων τῆς νήσου.

Ἐκτὸς τῶν ἐν Ὑδραγῷ ἰχνῶν, ἐξ ὧν καὶ ἡ τοποθεσία αὕτη ἐκ παλαιᾶς ἐποχῆς διετήρησε τὸ ὄνομα τοῦτο, οἱ ἐπισκεφθέντες ἄλλοτε τὴν νῆσον περιηγηταὶ παρετήρησαν καὶ ἀλλαχοῦ ἐρείπια ἀρχαίων ὑδραγωγείων, ἰδίως δὲ παρὰ τὸ λεγόμενον Γύρι.

Ὁ Tournefort σημειοῖ περὶ τούτου τὰ ἑξῆς. «... Le principale fontaine de l' île est fort ancienne et coule tout au fond d' une vallée assez près de la ville; les gens du pays croient, je ne sais par quelle tradition qu' on venaient autrefois s' y purifier avant que d' aller à Delos; on nous avertit trop tard qu' il y avait une inscription à cette fontaine; il fallut profiter du vent sans pouvoir l' aller examiner» (1).

(1) Tournefort Relation etc. Lettre VIII.

Πράγματι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη τοῦ ὑδραγωγείου ἤθελε εἶσθαι λίαν χρήσιμος ὅπως ἐξευρεθῇ ἡ ἐποχὴ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τοποθεσίαις Παναυλιᾶ καὶ Ληνικὸ (Ἑλληνικὸν) ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀρχαίου ὑδραγωγείου, μάλιστα ὑπάρχει ἐκεῖ που καὶ ἐρείπιον ἄξιον σημειώσεως.

Παρὰ δὲ τὸν Ξηρόκαμπον καὶ ἰδίως παρὰ τὰ Καταλύμματα ὑπάρχει ἡ ἄκρα μεγάλου ὑδραγωγείου φέρουσα ἀποτύπωμά τι κεφαλῆς λέοντος, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὁποίου εἰκάζεται ὅτι ἔρρεε τὸ ὕδωρ. Καὶ ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Ψαρριανῶν ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως σωλὴν ἀρχαίου ὑδραγωγείου, πωληθεὶς ὡς ὕλη μετάλλου, πρὶν προφθάσω καὶ ἴδω ἢ ἀγοράσω αὐτὸν ὅπως καταθέσω εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Γυμνασίου. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τῆς νήσου εὑρίσκονται ἴχνη ἀρχαίων ὑδραγωγείων, ἀλλὰ τοσοῦτον κατεστραμμένων ὥστε οὐ μόνον περιγραφὴν λεπτομερεστέραν δὲν δύναμαι νὰ παραθέσω ἀλλὰ καὶ δύσκολον νομίζω τὴν ὁριστικὴν διαγραφὴν τῆς πορείας καὶ διακλαδώσεως αὐτῶν καθ᾽ ὅλην τὴν νῆσον, ἥτις, καθ᾽ ἃ ἐρρέθη, δὲν ἦτο τοσοῦτον γυμνὴ ἄλλοτε, ἀλλὰ καὶ φυτείας καὶ ὕδατα πλείονα εἶχε καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἦτο νῆσος, ἧς οἱ κάτοικοι πράγματι ἀπήλαυον τῆς εὐημερίας ἐκείνης, ἣν διέσωσαν αἱ παραδόσεις. Εἰς αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων, τὴν εὐφορίαν καὶ γεωγραφικὴν θέσιν αὐτῆς καὶ τὴν φορὰν τῶν περιστάσεων θέλει ἀποδοθῇ ἐλλόγως ἡ ἐπελθοῦσα βαθμιαίως πτῶσις καὶ ἀπογύμνωσις αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ'.

Τὸ ἐν Φοίνικι ψηφιδωτόν.

Ἡ τέως γυμνὴ παραλία τοῦ Φοίνικος ἧς τὴν ἐρημίαν διετάρασσεν ὁ ῥόθος τῶν κυμάτων, οἱονεὶ ἀκορέστως ἀσπαζο-

μένων τὴν γυμνὴν ἀκτὴν, προσέλαβεν ἀπό τινος χρόνου ἄλλην ἀξίαν, ἀρχαιολογικήν. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν γραφικωτάτην ἐκείνην ἐξοχὴν, ἥτις ἄλλοτε ὑπῆρξε πόλις πολυθόρυβος, ἔχουσιν ἤδη ἀντικείμενον εὐχαρίστου τινος ἐνασχολήσεως. Σήμερον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς αὐτῆς δὲν βλέπει τις μόνον ἁλιεῖς ἁπλοῦντας τὰ δίκτυα αὐτῶν ἢ κυνηγοὺς διερχομένους καθ' ὡρισμένας τοῦ ἔτους ὥρας, ἀλλὰ πολλοὺς φιλοπεριέργους, φιλίστορας καὶ φιλαρχαίους λαμβάνοντας ἀφορμὴν ὅπως φιλοσοφήσωσιν ἐπὶ τοῦ χρόνου, ὅστις ἀφ οὗ σαρώσῃ γενεὰς ἐπὶ γενεῶν ἀφίνει νὰ διολισθήσωσι διὰ τοῦ σαρώθρου του συντρίμματά τινα τοῦ παρελθόντος, οἱονεὶ μνημεῖα τῆς ζωῆς κοινωνίας πρὸ αἰώνων ἐκλειψάσης.

Ὁ Φοίνιξ λοιπὸν σήμερον δὲν παρέχει εἰς οὐδένα ἐνδοιασμὸν ὅτι ἐνέκλειεν ἄλλοτε πόλιν οὐ μικροῦ λόγου ἀξίαν, ἧς τὰ ἐρείπια εἴτε ὑπὸ τὴν γῆν ὄντα, εἴτε ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης δύνανται νὰ γίνωσι καταφανῆ, ὡς ἄλλοι Λάζαροι ἐγειρόμενοι διὰ τῆς φωνῆς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ πτύου.

Πρὸ εἰκοσαετείας περίπου καλλιεργουμένου ἐκεῖ ἀγροῦ τινος ἀνεκαλύφθησάν τινα συντρίμματα κιόνων καί τινα νομίσματα· ἔκτοτε διετηρήθη παρὰ τοῖς ἐκεῖ χωρικοῖς ἡ ἀνάμνησις τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐρειπίων καὶ ὑπεδεικνύετο ἡ ἐνδεχομένη ἀνακάλυψις καὶ ἄλλων. Ἀλλ' οὐδεὶς μέχρι τῆς χθὲς ἀνελάμβανεν τὴν περαιτέρω ἀνασκαφὴν, πολλῶν χίμαιραν νομιζόντων τὴν ἐκεῖ ὕπαρξιν ἐρειπίων ἀρχαίων.

Πολλάκις ὁρμώμενος ἐκ τῶν ἐνδείξεων καὶ τῶν περιγραφῶν τῶν κατὰ τὸ 1862 εὑρεθέντων ἐκεῖ ἰχνῶν ἐρειπίων ἐξέφρασα εἰς πολλοὺς τὰς περὶ ὑπάρξεως ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων ἐν Φοίνικι εἰκασίας μου· ἀλλ' ἡ ἐκ τῶν λοιπῶν ἀσχολιῶν μου καὶ τοῦ δαπανηροῦ τῶν ἀνασκαφῶν ἐπελθοῦσα βραδύτης δὲν ἀπέβη ἐπιζημία διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, καθ' ὅσον ἀνὴρ ἀλλοδαπὸς μὲν ἀλλὰ φιλέλλην καὶ φιλαρχαῖος ἐπεχείρισεν ἐν σπουδῇ ἀνασκαφὰς, ἐξ ὧν προῦκυψεν ἡ ἀνακάλυψις

ὁλοκλήρου ψηφιδωτοῦ ἢ μωσαϊκοῦ, πολλῶν τάφων, μιᾶς πολυτίμου ἐπιγραφῆς καὶ ἄλλων κειμηλίων τῆς ἀρχαιότητος.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐγένοντο περὶ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1873· ὁ δὲ ἐπιχειρίσας τὰς ἀνασκαφὰς Κύριος Challet πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Σύρῳ ἔσχε τὴν καλωσύνην, μόλις ἰδὼν ἀποκαλυπτόμενον τὸ ψηφιδωτὸν νά με εἰδοποιήσῃ περὶ αὐτοῦ, γνωρίζων ἐκ τῶν προτέρων πόσον ἡ ἀνακάλυψις ἀρχαίων ἐν Φοίνικι κειμηλίων ἤθελεν εἶσθαι πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης.

Τὸ ψηφιδωτὸν ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ ὀλίγα βήματα ἀπὸ τὴν ἀκτὴν ἀπέχοντι ἀγρῷ τοῦ χωρικοῦ Μάη καὶ ἐγγὺς τῶν ἐξοχικῶν οἰκιῶν Σαχτούρη καὶ Δαλεζίου.

Πρὶν προβῶ εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ προσημειῶ ὅτι ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο δὲν φαίνεται ἄξιον νὰ καταταχθῇ εἰς τὰ πολύτιμα καὶ ἀξιόλογα κατὰ τὴν τέχνην μωσαϊκά· εἶνε ὅμως οὐχ ἧττον πολύτιμον κατὰ τοῦτο μόνον ὅτι χρησιμεύει ὡς παρέχον ἐνδείξεις νέας πρὸς ὑποστήριξιν ἱστορικῶν πληροφοριῶν καὶ ὡς ὂν ἓν ἐκ τῶν ὀλίγων μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων μωσαϊκῶν τοιαύτης τέχνης καὶ ἐποχῆς (1).

---

(1) Ὁ Κύρ. Challet ἐδημοσίευσε τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν ἐν τῇ ἐφημερίδι Πανόπῃ (ἀριθ. 140) ἣν, ὡς σχετικὴν πρὸς τὰ περὶ ψηφιδωτοῦ τοῦ Φοίνικος καὶ ὡς ἐκτιθεμένην τὰ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ, παρατίθημι ἐνταῦθα.

Κύριε Συντάκτα.

« Διὰ τῆς ἀξιοτίμου ὑμῶν ἐφημερίδος ἐδημοσιεύσατε γραμμὰς τινὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν πρό τινων ἡμερῶν γενομένην ἀρχαιολογικὴν ἀνακάλυψιν λαβοῦσαν χώραν ἕνεκα τῶν ἀνασκαφῶν τὰς ὁποίας ἤρχισα εἰς τὸ μικρὸν χωρίον «Φοῖνιξ» καὶ τὰ πέριξ αὐτοῦ.

Εὐελπίζομαι ὅτι θέλετε μοὶ ἐπιτρέψει νὰ συμπληρώσω τὰς ἡμετέρας πληροφορίας διά τινων λεπτομερειῶν αἵτινες θέλουσιν ἀποδώσει εἰς ἕκαστον τὸ ἀληθὲς μέρος ὅπερ ἠδυνήθη νὰ λάβῃ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ εἰρημένα ἀρχαιολογικὰ ἔργα.

Τὸ ἀνακαλυφθὲν ψηφιδωτὸν εἶνε μήκους ὀκτὼ μέτρων, πλάτους δὲ 6, 30 μ. Πιθανῶς τὸ μωσαϊκὸν ἔδαφος κατά τι ἀκόμη ἐπεξετείνετο, ἀλλ' αἱ περαιτέρω προχωρήσασαι ἀνασκαφαὶ εὗρον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐρείπιον τοίχου, ἀφ' ἑτέρου δὲ χοῦν· ὥστε τὸ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς μόνον ἀναφανὲν ψηφιδωτὸν εἶνε τοσούτου μήκους καὶ πλάτους.

Γενικώτερον δὲ διαιρεῖται τὸ ψηφιδωτὸν εἰς τρία τετράγωνα, περιζωννύμενον ὑπὸ δύο ταινιῶν, ὧν ἡ πρώτη συντίθεται ἐκ λευκῶν ψήφων, ἡ δέ, ἡ καὶ πλατυτέρα, περικοσμεῖται ὑπὸ φύλλων τριχρόων κατὰ σειρὰν καὶ ἀντιθέτως κειμένων κρατουμένων δὲ ὑπὸ μελανῶν κλωνίων.

Δὲν μετέβην εἰς τὸν «Φοίνικα» ὅπως ὑπαινίττεται τὸ ἄρθρον ὑμῶν ἵνα καθαρίσω ἐκ τῶν χωμάτων ἓν *Μωσαϊκὸν* εὑρεθὲν ὑπὸ τὴν ἀξίνην ἑνὸς χωρικοῦ, ἀλλ' ὠθούμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ν' ἀνακαλύψω τὴν τοποθεσίαν καὶ ν' ἀναγνωρίσω τὰς διευθύνσεις ἑνὸς μνημείου, τοῦ ὁποίου τὴν ὕπαρξιν εἰς τὸν εἰρημένον τόπον μοὶ ὑπεδείκνυον ἄπειρα λείψανα στηλῶν καὶ μαρμάρων.

Πρὸ δύω περίπου ἐτῶν εἶχον συλλάβει τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον Μάϊον ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ὁδηγήσω εἰς τὸ μέρος, ὅπερ ἠρέθισε τὴν περιέργειάν μου, δύω ἐπιστήμονας τὸν Κύριον Βοορνὼφ, τὸν ἔξοχον Διευθυντὴν τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς ἐν Ἀθήναις, καὶ ἕνα τῶν ὑμετέρων συμπολιτῶν, τὸν πεπαιδευμένον Κύριον Στυλιανὸν Κασιμάτην. Ἡ γνώμη αὐτῶν ἐπεβεβαίωσε τὴν ἰδικήν μου, ἀπεφάσισα ὅθεν νὰ ἐνεργήσω ἀνακαλύψεις ἅμα αἱ ἀσχολίαι μου ἤθελον μοὶ τὸ ἐπιτρέψει· ἀναμφιβόλως, Κύριε, ἐνταῦθα αἱ ὑμέτεραι πληροφορίαι πλησιάζουσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἠρώτουν τοὺς χωρικοὺς καὶ ὅτι εἷς ἐξ αὐτῶν μοὶ ἐδήλωσεν ὅτι εὗρε μεταξὺ ἄλλων λειψάνων μεικὰ ἀντικείμενα ἅτινα σύμφωνα μὲ τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ μοὶ ἐφάνησαν ἔχοντα ὁμοιότητα πρὸς ἓν *Μωσαϊκόν*· ὀλιγίστη σπουδαιότης, κατὰ καιρὸν, ἐδόθη ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ ἠγνοεῖτο μάλιστα ἡ τοποθεσία τοῦ εἰρημένου *Μωσαϊκοῦ*, ἤρχισα λοιπὸν τὰς ἐρεύνας μου *ἀγαθῇ τύχῃ*· ὁ εἰρημένος χωρικὸς, ἐργαζόμενος δι' ἐξόδων μου ἐγνώριζε τόσον

Ἐκ τῶν τριῶν τετραγώνων τὰ δύο ἐν τοῖς ἄκροις εἰσὶ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, τὸ δὲ μεσαῖον, ἐπιμηκέστερον ὄν, εἶνε σχεδὸν τοῦ ἡμίσεως πλάτους τῶν δύο παραπλεύρως κειμένων.

Τὸ ἓν τετράπλευρον διακρινόμενον τοῦ ἑτέρου διὰ μελανῶν γραμμῶν περιέχει 12 κύκλους, μὴ ἐφαπτομένους, ἀλλὰ συνεχομένους δι' ἐννέα ἑτέρων μικροτέρων κύκλων, ὧν ἡ περίμετρος, ἐν ᾧ σημείῳ ἐφάπτονται, φαίνεται συνεχομένη μετὰ τῆς κυκλικῆς γραμμῆς τοῦ μείζονος κύκλου, οὕτω δὲ οἱ δώδεκα μεγαλείτεροι κύκλοι ἀνταποκρίνονται καὶ συνέχονται διὰ τῶν μικροτέρων ἀποτελοῦντες κυκλικὸν ὀφιοειδὲς σχῆμα, ὅπερ ἂν ἐξετελεῖτο τοσοῦτον τεχνικῶς ὅσον καλλαισθητικῶς συνελή-

---

ὀλίγον τὸν σκοπὸν τῶν ἀνασκαφῶν μου ὥστε μείνας μόνος ἐπί τινας στιγμὰς ἄνευ ἐπιβλέψεως καὶ εὑρίσκων ἐκ νέου τὸ *Μωσαϊκὸν* τὸ κατέστρεφον ἐκ διαλειμμάτων μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐπανελθὼν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐργασίας, ἔδωσα νὰ ἐννοήσῃ τόσον εἰς τὸν εἰρημένον χωρικόν, ὅσον καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐργάτας, τὴν σπουδαιότητα τῶν τεμαχίων τούτων τὰ ὁποῖα κατέστρεφον.

Τὰ ἔργα μου πρὸς στιγμὴν διακοπέντα ἔχουσιν ὅπως βλέπετε, σκοπὸν πολὺ γενικώτερον καὶ ὑψηλότερον· πρόκειται νὰ σπουδάσῃ τις τὸ παρελθὸν τοσοῦτον ἔνδοξον τῆς ὡραίας ὑμῶν χώρας ὄχι μόνον ἀπὸ ἔρωτα τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ἀλλ' ἐπίσης, διότι ἔχω τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησιν ὅτι δύναται νὰ ἀναγνώσῃ τις τὸ μέλλον ἑνὸς τόπου ἐντὸς τοῦ παρελθόντος.

Τὸ ἔργον τῆς τέχνης τὸ ὁποῖον ἀνεκάλυψα κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς νήσου ὑμῶν πρέπει νὰ μένῃ ὡς μνημεῖον τῆς μεγάλης προόδου, ἥτις ὑπῆρχεν ἐνταῦθα πρὸ αἰώνων καὶ θὰ μοὶ εἶναι πάντοτε εὐχάριστον νὰ ὑποδεικνύω ὁσάκις αἱ δυνάμεις μου μοὶ τὸ ἐπιτρέπουσι.

Δέξασθε, Κύριε Συντάκτα, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μου.

Ὁ Πρόξενος τῆς Γαλλίας

C. CHALLET.

φθη καὶ ἐσχεδιάσθη, ἤθελε προσφέρει μείζονα εὐχάριστον θέαν καὶ ἤθελεν εἶσθαι κάλλιστον ὑπὸ γραφικὴν ἔποψιν.

Οἱ ἐν τῷ πρώτῳ τετραπλεύρῳ δώδεκα οὗτοι κύκλοι καὶ οἱ ἐννέα μικρότεροι δὲν κοσμοῦνται ὑπὸ ἰδίων κοσμημάτων, ἀλλὰ διὰ τῶν ποικίλων ἐν αὐτοῖς σχημάτων ἀποτελοῦσι συνδυασμόν τινα καλαισθησίας οὐχὶ κοινῆς. Μόνον οἱ ἐννέα μικρότεροι κυκλίσκοι, ἤτοι δακτύλιοι οἱ ἑνοῦντες τοὺς μείζονας κύκλους εἶνε ὅμοιοι ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διακοσμήσει, διότι ἕκαστος τῶν δακτυλίων τούτων φέρει ἐν τῷ κέντρῳ μέλαν κέντρον, ἢ ὀφθαλμόν. Οἱ δὲ δώδεκα μείζονες κύκλοι διακοσμοῦνται ἐσωτερικῶς ὡς ἑξῆς. Οἱ μὲν τέσσαρες ἐν τοῖς ἄκροις ἔχουσιν ἐντὸς αὐτῶν ἀγγεῖον ἀρχαίας ἐποχῆς, ὅπερ ἀντιστρόφως παρατηρούμενον φαίνεται προσεγγίζον πρὸς παράστασιν σχήματος παρεμφεροῦς πρὸς τιάραν. Οἱ δύο ἀφ' ἑνὸς κατὰ μῆκος μέρους κύκλοι ἔχουσιν ἐντὸς αὐτῶν ἀστέρα ἀποτελούμενον ἐξ ὀκτὼ ἀκτίνων ἁπτομένων τοῦ κύκλου διὰ δεκαὲξ γραμμῶν, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἀστὴρ διὰ βυσσινοχρόων καὶ κιτρίνων χρωματιζόμενος χρωμάτων. Τὸν αὐτὸν δὲ ἀστέρα φέρει καὶ ὁ κύκλος ὁ κείμενος κατὰ πλάτος τοῦ τετραπλεύρου καὶ εἷς ἕτερος κείμενος πρὸς τὴν παράλληλον πλευράν. Τρεῖς ἕτεροι κύκλοι παριστῶσιν ἐντὸς κλῶνα μετ' ἄνθους κατὰ τὸν αὐτὸν συνδυασμὸν τῶν κύκλων τῶν παριστώντων ἀστέρα. Τὸ δὲ κενὸν τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν τεσσάρων κύκλων τῶν ἡνωμένων διὰ τῶν τεσσάρων μικροτέρων πληροῖ σχῆμά τι ἐκ δύο συμπεπλεγμένων τετραπλεύρων σταυροειδῶς κειμένων, διακρινομένων δὲ ἀπ' ἄλλων διὰ τοῦ χρώματος, καθ' ὅσον τὸ ἓν αὐτῶν εἶνε ἐρυθρόχρουν, τὸ δὲ κίτρινον· ἐκ δὲ τῶν ἐκ τοῦ συμπλέγματος τῶν τετραπλεύρων σχηματιζομένων ἐξωτερικῶν γωνιῶν ἀναχωροῦσι καμπύλαι γραμμαὶ ἀποτελοῦσαι σχῆμα μηνοειδές, προσεγγίζον τοὺς πέριξ κύκλους. Τὸ δὲ μέρος τοῦ πρώτου τετραπλεύρου τὸ μεταξὺ τῶν κύκλων καὶ τῶν πλευρῶν τοῦ τετραπλεύρου κοσμεῖται ὑπὸ κοσμήματος ἀποτελουμένου ἐκ καμπύλων γραμ-

μῶν μηνοειδοῦς σχήματος, ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὁποίου ἀναχωρεῖ ἑτέρα γραμμὴ μέλαινα ἐν εἴδει κλωνίου.

Τοιοῦτο ὡς ἔγγιστα τὸ πρῶτον τετράπλευρον τοῦ ὅλου ψηφιδωτοῦ.

Τὸ δ' ἕτερον τοῦ αὐτοῦ μεγέθους τετράπλευρον, ἤτοι τὸ παραλλήλως κείμενον πρὸς τὴν ἑτέραν ἄκραν τοῦ ὅλου ψηφιδωτοῦ περιέχει ἐπ' ἴσης δώδεκα κύκλους, συνεχομένους δι' ἐννέα ἐπ' ἴσης μικροτέρων κύκλων κατὰ τὸν συνδυασμὸν τὸν ἐκτεθέντα ἐν τοῖς κύκλοις τοῦ ἑτέρου τετραπλεύρου. Ἡ ἐσωτερικὴ μόνον διακόσμησις τῶν κύκλων τοῦ τετραπλεύρου τούτου διαφέρει ὅλως τῆς τῶν ἑτέρων, καθ' ὅσον οἱ τέσσαρες ἐν τοῖς ἄκροις κύκλοι κοσμοῦνται ἐσωτερικῶς ὑπὸ ἓξ κεκλασμένων γραμμῶν παραλλήλως τεθειμένων ἴσως πρὸς παράστασιν κυμάτων, καθ' ὅτι ὡς κόσμημα ἐκ γραμμῶν ἁπλῶν εἶνε ἥκιστα λόγου καὶ τέχνης ἄξιον. Τέσσαρες δ' ἕτεροι κύκλοι περικοσμοῦνται ἐσωτερικῶς ὑπὸ κλώνων μετ' ἄνθους, ἤτοι οἱ κείμενοι ἐν τῷ τετραπλεύρῳ ἐν ἐκείνῃ τῇ θέσει, ἐν ᾗ κεῖνται οἱ τοῦ ἑτέρου τετραπλεύρου οἱ περικοσμούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀστέρος. Οἱ δὲ ὑπόλοιποι τέσσαρες κύκλοι περικοσμοῦνται ὑπὸ ἀστεροειδοῦς τινος κοσμήματος. Ἐπ' ἴσης δὲ καὶ ἐν τῷ τετραπλεύρῳ τούτῳ τὰ κενὰ τὰ σχηματιζόμενα ἐκ τῶν ἁπτομένων περιφερειῶν τῶν τεσσάρων μειζόνων καὶ τεσσάρων μικρῶν κύκλων ἢ δακτυλίων πληροῦνται ὑπὸ κοσμήματος ἀποτελουμένου ἐκ τῆς πλοκῆς ἑνὸς τετραπλεύρου καὶ ἑτέρου σταυροειδοῦς σχήματος, ἀποτελουμένου ἐκ καμπύλων γραμμῶν. Οἱ ἐννέα δὲ κυκλίσκοι ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἐν τῷ κέντρῳ μέλαν κέντρον. Τὰ δὲ λοιπὰ κοσμήματα τῶν καμπύλων γραμμῶν καὶ κλωνίων εἶνε ὅμοια μὲ τὰ τοῦ ἑτέρου τετραπλεύρου.

Αἱ κυκλικαὶ γραμμαὶ τῶν περιφερειῶν πάντων τῶν κύκλων εἰσὶ τρίχροες, ἤτοι περιέχουσι γραμμὰς ἐλαφρῶς ἐρυθροῦ χρώματος, κιτρίνου καὶ λευκοῦ.

Τὸ δὲ μεσαῖον ἐπίμηκες τετράπλευρον διαιρεῖται εἰς τρία

ἄλλα τετράγωνα, ὧν τὸ κεντρικὸν εἶνε μεῖζον. Ἕκαστον τῶν ἐν τοῖς ἄκροις τοῦ μεσαίου τούτου τετραπλεύρου τετράπλευρον περιέχει ἐννέα μὲν κύκλους ἀκεραίους καὶ διατέμνοντας ἀλλήλους δέκα δὲ ἡμικύκλια τεμνόμενα ὑπὸ τῶν πλευρῶν τοῦ τετραπλεύρου. Ἐν τῷ κέντρῳ ἑκάστου κύκλου ὑπάρχει ἕτερος κυκλίσκος τεμνόμενος εἰς τέσσαρα ὑπὸ διαμέτρων ἐν σχήματι σταυροῦ τεμνομένων. Τὰ δὲ διὰ τῆς τομῆς ταύτης τῶν διαμέτρων ἀποτελούμενα τέσσαρα μέρη τοῦ κυκλίσκου χρωματίζονται ὑπὸ ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου χρώματος ἀντιθέτως τεθειμένου, ἤτοι ἑκάστη γωνία σχηματιζομένη ἐκ τῆς τομῆς τῶν διαμέτρων χρωματίζεται ὁμοίως ὡς καὶ ἡ ἀντιθέτως αὐτῆς σχηματιζομένη ὑπὸ τῶν αὐτῶν διαμέτρων.

Τὸ δὲ μέρος τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῆς τομῆς τῶν κύκλων κοσμεῖται ὑπὸ γραμμῶν, βυσσινοχρόων, ἐρυθρῶν, ὑσγινοειδῶν, πρασίνων καὶ κυανῶν.

Τὸ δὲ κεντρικὸν τετράγωνον τοῦ ἐπιμήκους τούτου τετραπλεύρου περιέχει μέγαν κύκλον, σχηματιζόμενον ἐκ γραμμῶν τῶν ἄνω χρωμάτων, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ὁποίου ἄγνωστον τί παρίστατο, καθ' ὅσον τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ψηφιδωτοῦ εἶνε τὸ μᾶλλον ἐφθαρμένον. Ὑπάρχουσι μέν τινες κεχρωματισμένοι ψῆφοι, ἀλλὰ δύσκολον ἐξ αὐτῶν νὰ διαγνώσῃ τις παράστασίν τινα, εἴτε σχῆμα παρεμφερὲς πρὸς τὰ ἄλλα τοῦ ψηφιδωτοῦ τούτου. Ἐντὸς τοῦ κεντρικοῦ τούτου κύκλου ὑπάρχει περιφέρεια μικροτέρου κύκλου ἐκ μελανῶν ψήφων· τὰ δὲ λοιπὰ αὐτοῦ εἰσι δυσδιάγνωστα Ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τοῦ κεντρικοῦ τούτου τετραγώνου κεῖνται ἀντιστρόφως τεθειμένα φύλλα, ἐν σχήματι καρδίας, ἁπτόμενα διὰ τῶν κλωνίων τοῦ κεντρικοῦ τούτου κύκλου.

Τοιοῦτο περίπου καὶ τὸ μεσαῖον τετράπλευρον τοῦ ψηφιδωτοῦ.

Ἐν τῷ μέρει τῷ μεταξὺ τῶν τριῶν τετραπλεύρων τοῦ ὅλου ψηφιδωτοῦ καὶ τῆς ἐκ φύλλων μεγάλης ταινίας τῆς περιζων-

νυούσης αὐτὰ ὑπάρχει κόσμημά τι ἀποτελούμενον ἐξ ἑλικοειδῶν γραμμῶν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν χρωματιζομένων χρωμάτων, ὑφ' ὧν καὶ αἱ γραμμαὶ τῶν κύκλων.

Πέριξ τοῦ ψηφιδωτοῦ ὑπάρχουσιν ἐρείπια τοίχων, οἵτινες, καθ' ἃ φαίνεται, εἶχόν ποτε καὶ αὐτοὶ ἴχνη γραφῆς καὶ χρωμάτων.

Τοιαύτη περίπου ἡ τεχνικὴ σύνθεσις τοῦ ψηφιδωτοῦ, οἵα καταδεικνύεται ἐκ τοῦ διατηρηθέντος μέρους καὶ οἵα εἰκάζεται διὰ συμπληρώσεως εἰς ἃ μέρη αὕτη φαίνεται κατορθωτὴ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν παραλλήλων μερῶν καὶ κύκλων.

Βεβαίως τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο δὲν εἶναι τέχνης ἀρίστης· ἐπειδὴ ὅμως ὀλίγα μέχρι τοῦδε ἀνεκαλύφθησαν ἐν Ἑλλάδι ψηφιδωτὰ θέλει καταταχθῆ καὶ τοῦτο ἐν αὐτοῖς ὡς ἄξιον τινος λόγου (1).

(1) Ἡ ψηφοθετικὴ ἢ ἡ τέχνη τοῦ ἀπεργάζεσθαι ψηφοθετήματα ἢ ἐμβλήματα διὰ ποικιλοχρόων λίθων ἢ ψήφων θεωρεῖται ἐκ τῶν λεπτοτέρων καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν γραφικὴν, ἧς εἶνε κλάδος. Τοσοῦτον δ' ἐθεωρεῖτο δύσκολος καὶ δαπανηρὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὥστε τότε πρὸ πάντων κατεσκευάσθησαν ψηφιδωτὰ ὅταν ὁ πλοῦτος εἶχεν εἰσρεύσει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξ Ἀνατολῆς, κατόπιν δὲ εἰς Ῥώμην· ὀλίγιστοι ὅμως ψηφοθέται ἢ μουσειῶται ἐγένοντο διάσημοι καὶ μόλις διεσώθη τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνου Σώσου, διασήμου ὡς μουσειώτου. Καὶ ἡ ἀρχαία δὲ Ἑλλὰς ἡ εἰς τοσαῦτα εἴδη τῆς καλλιτεχνίας ὁμολογουμένως διαπρέψασα ὀλίγιστα ψηφιδωτὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ ἀρίστης τέχνης καὶ καλαισθησίας καὶ δυνάμενα νὰ ἐρίσωσι περὶ τῶν πρωτείων μὲ τὸ ψηφιδωτὸν τῆς Τιβουρνίου ἐπαύλεως τοῦ Ἀδριανοῦ, μὲ τὸ τοῦ Fauno ἐν Πομπηΐᾳ, μὲ τὸ τοῦ Καπιτωλίου, τὸ τοῦ Παινέστου καὶ τὸ τῆς Ἀλβάνου, ἅτινα εἶνε τὰ ὀνομαστότερα ψηφιδωτά. Πρὸς τὰ ἄριστα ψηφιδωτὰ πρέπει δικαίως νὰ καταταχθῆ καὶ τὸ ἐν Σπάρτῃ ἐσχάτως ἀνακαλυφθὲν, παριστὰν δὲ τὸν Δία ἐν μορφῇ ταύρου ἁρπάζοντα τὴν Εὐρώπην. Ἐπισκεφθεὶς ἐσχάτως τὸ ἐν Σπάρτῃ ἄριστον τοῦτο προϊὸν τῆς ψηφοθετικῆς τέχνης, συνεῖδον πόσον ἀπέχει τὸ ψη-

Πρὶν εἴπω τινα περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ψηφιδωτοῦ μνημονεύω ἐνταῦθα καὶ ἄλλων τινων ἀρχαιολογικῶν κειμηλίων ἀνευρεθέντων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μέρους. Καὶ πρῶτον πρὸ εἰκοσαετίας μὲν ἀνευρέθησαν λείψανα κιόνων καὶ ἑνὸς βουκράνου, ἐξ ἐκείνων ἃ εἶχον οἱ ἀρχαῖοι ναοί· εὑρέθησαν πρὸς τούτοις τότε καὶ τμήματα μαρμάρων, ὧν τινα μέχρι τινος ὑπῆρχον καταφανῆ, καταχωσθέντα κατόπιν καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν γῆν κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν χωρικῶν.

Πρὸ δεκαετίας δ' εὑρέθησαν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος τὰ ὑπὸ τοῦ Κυρ. Γ. Παπαδοπούλου ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιθεωρήσει τοῦ 1862 περιγραφέντα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα, οἷον βάθρα τινα κιονοειδῆ καὶ ἕτερον δώριον κιονόκρανον. Ἤδη δὲ ἐκτὸς τοῦ ψηφιδωτοῦ ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἕτερά τινα τμήματα στηλῶν, ὀλίγον δὲ παρέκει ἀρκούντως εὐρύχωρος λουτὴρ μετὰ μεγάλης ὀπῆς, ὃν ὑπέθεσάν τινες ὡς ἐλαιοτριβεῖον.

Περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κατασκευῆς τοῦ ψηφιδωτοῦ τούτου ἐγὼ μὲν κατ' ἀρχὰς ἐτόλμησα νὰ εἰκάσω ὅτι εἶνε ῥωμαϊκή, καθ' ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνεται ἀνῆκον οὔτε εἰς λίαν μεμακρυσμένην ἐποχήν, οὔτε εἰς λίαν μεταγενεστέραν τῆς ῥωμαϊκῆς. Εὐτυχῶς δὲ δύο διακεκριμμένοι καθηγηταί, ὁ σοφὸς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημείῳ Κύρ. Ἀθ. Ῥουσόπουλος καὶ ὁ ἐπ' ἴσης πολυμαθὴς Διευθυντὴς τῆς

φιδωτὸν ἐκεῖνο κατὰ τὴν τέχνην ἀπό τε τὸ ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ ἐν Σύρῳ ψηφιδωτόν. Οὐχ ἧττον ὅμως τὸ ἐν Σύρῳ ψηφιδωτὸν ἐὰν τοσοῦτον καλῶς ἐξετελεῖτο, ὅσον ὡραῖον ἦτο τὸ σχέδιόν του, βεβαίως ἤθελεν εἶσθαι καλλίτερον. Ἴσως ὅμως ἦτο τεχνικώτερον, μεταρρυθμισθὲν ὑπὸ μεταγενεστέρων ἐπισκευῶν ἢ παθὸν ἐκ τῆς ὑφέσεως τοῦ ἐδάφους ἐν ᾧ κεῖται, ἢ ἐκ τῶν πλημμυρησάντων ποτε ἐν αὐτῷ ὑδάτων· διότι ὅπως δήποτε διατηρεῖ ἴχνη τοσοῦτον ζωηρὰ τῆς ἀρχικῆς του συνθέσεως, ὥστε δι' ἀκριβοῦς παρατηρήσεως συμπληροῦνται τὰ ἐφθαρμένα μέρη καὶ ἀναπαρίσταται τὸ ὅλον τῆς ἀρχικῆς του τέχνης.

Γαλλικῆς σχολῆς 'Αθηνῶν Κύρ. Em. Burnouf ἀνήγαγον τὸ ψηφιδωτὸν εἰς ρωμαϊκὴν ἐποχήν (1).

---

(1) 'Ο Κύρ. Burnouf ἔγραψε πρὸς τὸν Κ. Challet τὴν γνώμην του περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ψηφιδωτοῦ, παρεκάλεσα δὲ τὸν Κύριον Challet νὰ μοὶ δώσῃ ἀντίγραφον τοῦ σχετικοῦ παραγράφου τῆς ἐπιστολῆς του· ὁ δὲ Κύρ. Challet λίαν φιλοφρόνως μοὶ ἐπέστειλε τήν ζητηθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Bournouf συνοδεύσας αὐτὴν μετὰ τῆς ἑξῆς λίαν μετριόφρονος ἐπιστολῆς του.

Syra le 4 9bre 1873

Monsieur

«Vous m' avez fait l' honneur de me demander communication de l' avis émis par le savant M. Burnouf sur l' époque à la quelle peut remonter la mosaïque que j' ai recemment découverte à Phinica.

Je me fais un plaisir dans l' intéret des utiles travaux aux quels vous avez le mérite de vous livrer sur l' histoire de votre ville natale, de mettre sous vos yeux le paragraphe de la lettre que m' écrit à ce sujet le competent directeur de l' Ecole Française d' Athènes. Vous voudrez bien observer que M. Burnouf n' a jugé ce vestige de monument antique que par un dessin fort incomplet tracé par ma main inhabile. On ne pourrait donc pas en inférer que ce soit son opinion définitive.

Si dans mes prochaines recherches, sur plusieurs points de l' île où, d' après mes informations existaientt probablement quelques monuments ou de villes d'un âge reculé, je suis assez heureux pour rencontrer des indices incontestables de leur origine, il me sera agréable de vous en faire part, trop heureux si je puis apporter une petite pierre ou monument que vons édifiez pour montrer à vos concitoyens et à tous ceux qui s' occupent d' histoire les mombreuses phases de l' existence de Syra depuis son origine.

Agréez en attendant, Monsieur, avec mes compliments la sincére assurance de ma considération distinguéc.

C. CHALLET.

Ἀληθῶς, κρίνων τις οὐχὶ μεμονωμένως ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ψηφιδωτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς ἐκεῖ εὑρεθέντων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, δύναται μετὰ πολλῆς πιθανότητος ν' ἀναγάγῃ τὸ ψηφιδωτὸν εἰς ῥωμαϊκὴν ἐποχήν, κυρίως δὲ εἰς τὴν μετὰ Χριστὸν, ἤτοι μέχρι τοῦ Δ'. αἰῶνος Μ. Χ.

Οἱ εἰς τοὺς ἐν τῷ κεντρικῷ τετραπλεύρῳ κυκλίσκους παρατηρούμενοι σταυροὶ, ὡς καὶ οἱ πληροῦντες τὰ κενὰ τὰ σχηματιζόμενα ἐκ τοῦ σταυροειδοῦς συμπλέγματος τῶν συνεχομένων διὰ τῶν δακτυλίων τεσσάρων μειζόνων κύκλων τετραπλεύρων δὲν εἶνε ἀψευδῆ τεκμήρια τῆς χριστιανικότητος, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ ἔργου, διότι τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, ὅπερ κατέστη σύμβολον τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀποτελούμενον ἐκ τῆς ἑνώσεως δύο ἁπλῶν γραμμῶν δύναται νὰ διακριθῇ ἐν πλείστοις ἀρχαιολογικοῖς καὶ ἀρχιτεκτονικοῖς κοσμήμασι καὶ τῆς ἀρχαιοτέρας μάλιστα

Ἰδοὺ τὸ σχετικὸν μέρος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυρίου Burnouf.

La mosaïque dont vous voulez bien me communiquer le dessin doit être belle. Elle est intéressante. La présence d' une croix entrelacée à l' angle gauche supérieur, et surtout, à l' angle inférieur, la croix posée sur le carré mystique ne laissent pas de doute sur l' origine chrétienne du monument. Les autres dessins qui doivent se trouver dans les cercles dont vous donnez plusieurs (le vase, la rose, mystique, eau la fleur) seraient très intéressents à relever exactement, pour l' histoire de la symbolique chrétienne. Cette mosaïqne doit être du troisiéme ou peut être du second siècle, la frise de feuilles, alternées en forme de coeurs, la rapproche de celle du jardin du roi à Athènes ou de celle des thermes récemment découverts, thermes qui sont du temps d' Adrien ou de ses successeurs immédiats.—Nous ne possédons que très peu d' oeuvres chrétiennes de cette époque, en dehors des Catacombes de Rome. On en a découvert une analogne sous les ruines d' une petite église au bord de l' Ilissus.

ἐποχῆς. Ἄλλως τε ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἔχει ἐνταῦθα τινα σχέσιν πρὸς σύμβολόν τι τῶν Αἰγυπτίων, ἤτοι πρὸς σταυρὸν ἐντὸς κύκλου, ὅπερ συμβολικῶς παρίστα παρ' Αἰγυπτίοις τὰ τέσσαρα μέρη τῆς σφαίρας ἢ καὶ ἄλλην τινα συμβολικὴν ἐξεικόνισιν. Παρετήρησα δὲ εἰς τέσσαρα—πέντε νομίσματα τῶν Συρίων εἰκονίζοντα τὴν Ἴσιδα, τὸ σύμβολον τοῦτο, ἤτοι σταυρὸν ἐντὸς κύκλου, ἐν εἴδη τροχοῦ μὲ τέσσαρας ἀκτίνας (1). Ὥστε ἡ ἁπλῆ θέα τοῦ σχήματος τοῦ σταυροῦ ἢ τῶν δύο τεμνομένων διαμέτρων τῶν κύκλων τούτων δὲν εἶνε ἀψευδὲς τεκμήριον τῆς δι' αὐτοῦ παραστάσεως τοῦ συμβόλου τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ ἐν τοῖς κύκλοις σταυροὶ παρέχουσί τινας εἰκασίας περὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐὰν γίνῃ δεκτὸν ὅτι διὰ τῶν σχημάτων τούτων ἠννόουν παράστασιν τοῦ χριστιανικοῦ συμβόλου, ὁποίαν σχέσιν θὰ εἶχον πρὸς τὸ χριστιανικὸν τοῦτο σύμβολον τὰ ἐν τοῖς ἄλλοις κύκλοις παρατηρούμενα ἀγγεῖα καὶ οἱ ἀστέρες; Ἀλλ ἐὰν κρίνωμεν τὸ ψηφιδωτὸν ἁπλῶς καὶ μεμονωμένως ἐκ τῆς τεχνικῆς του συνθέσεως, ἥτις πιθανῶς ἐνέχει τι Βυζαντινῆς, τίνα ἐξήγησιν θέλομεν δώσει εἰς τὴν σωρείαν τῶν συντετριμμένων κιόνων καὶ τῶν βουκράνων, ἅτινα ἐνδεικνύουσιν λείψανα ἀρχαίου ναοῦ;

Ὁ ἀξιότιμος Κύρ. Ρουσόπουλος τὰ μάλα ἐλλόγως ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς ἐμὲ σημειοῖ ὅτι ἄνευ τεκμηρίων καλλιτέρων δὲν δύναται νὰ ῥηθῇ τι βέβαιον καὶ ὁριστικὸν περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ· τὸ ἔταξε δὲ εἰς τὸν Β'. ἢ Γ'. Μ. Χ. αἰῶνα, ὁδηγηθεὶς ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ λειψάνων καὶ τάφων, οἵτινες εἰσιν ἅπαντες ῥωμαϊκοὶ τοῦ Β'.—Δ'. αἰῶνος (2).

---

(1) Περὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ τούτου συμβόλου ποιῶ λόγον ἐν τῷ κεφαλαίῳ Δ'. τῆς παρούσης συγγραφῆς σελ. 294.

(2) Ὁ πολυμαθὴς οὗτος καθηγητὴς εἶχε τὴν καλωσύνην τῇ παρακλήσει μου νὰ μοὶ ἐπιστείλῃ ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἐκφράζει τὴν γνώμην

Ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν οὐ μόνον τὸ ψηφιδωτὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ὅπως παρίσταται σήμερον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ ἀνευρεθέντα ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ καὶ τὰ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἄλλα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα, δύναται ἐλλόγως νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ μωσαϊκὸν τοῦτο ἔδαφος ὑπέστη τινας μεταρρυθμίσεις καὶ ἐχρησίμευσεν εἰς διαφόρους κατὰ καιροὺς χρήσεις. Τί ἄπορον ἐὰν ἦτο μέρος κτιρίου συνεχομένου μετά τινος ναοῦ, ὡς ἐξάγεται ἐκ

του περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ψηφιδωτοῦ καὶ τὴν εἰκασίαν του περὶ τῆς χρησιμότητος αὐτοῦ. «Τὸ ἐν *Φοίνιξι* ἢ *Φοινικιὲς* τῆς Σύρου, μοὶ γράφει, μωσαϊκὸν ἔδαφος ἶνε μικροῦ λόγου ἄξιον καὶ τῶν συνήθως πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος εὑρισκομένων ὁσημέραι· τὸ ἔταξα εἰς τὸν Β'. ἢ Γ'. μ. Χ. αἰῶνα, οὐχὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐργασίας κρίνας, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ λειψάνων, ὡς καὶ ἐκ τῶν αὐτόθι κειμένων ὀστράκων καὶ τῶν παρέκει ἀνασκαφέντων τάφων ὑπὸ τοῦ Κυρίου Challet, οἵτινες ἦσαν ἅπαντες, ὅσους ἐγὼ εἶδον, ῥωμαϊκοὶ τοῦ Β'.—Δ'. αἰῶνος».— Κατὰ τὰς πεποιθήσεις ἄλλων τὸ μωσαϊκὸν τοῦτο εἶνε Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἤτοι ἀνάγεται εἰς τὴν μετὰ τὸν Δ'.—Ε'. αἰῶνα Μ. Χ. ἐποχήν. Ὁ Κύρ. Ῥουσόπουλος, εἰς ὃν διεβίβασα τὴν πεποίθησιν ταύτην μοί ἀπήντησεν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀπὸ 31 Ὀκτωβρίου 1873 ἐπιστολῇ του ὅτι «μόνον ἡ ἀνασκαφὴ δύναται νὰ δώσῃ λαβὰς εἰς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας. Οἱ Βυζαντινοὶ, ὡς ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζετε, ἦσαν περίφημοι ψηφοθέται, καθὼς μαρτυροῦσι καὶ πλεῖστοι ναοὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ παντὸς τοῦ κόσμου, ἰδίᾳ δὲ ἡ Ἁγία Σοφία ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὁ Ἅγιος Μάρκος ἐν Βενετίᾳ· ἐκ τῶν ἐν Ἁγίῳ Μάρκῳ τεχνιτῶν ἔμαθον τὴν τέχνην οἱ ἐν Ἰταλίᾳ καλλίτεροι· ὥστε ἄνευ τεκμηρίων καλλιτέρων οὐδὲν δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω περὶ τοῦ μωσαϊκοῦ τῆς νήσου σας· ἶνε ὅμως διὰ τὴν νῆσόν σας καὶ τοιοῦτον ὂν πολλοῦ λόγου ἄξιον μνημεῖον διὰ τὴν σπάνιν ἀρχαιοτήτων ἐν αὐτῇ καὶ πρέπει νὰ φροντίζητε πάντες περὶ τῆς διασώσεως αὐτῶν».

Πράγματι δὲ, ὅπως ἔχει τὸ ἀνακαλυφθὲν ψηφιδωτὸν, οὐδὲν ὁριστικὸν περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ δύναται ἀπὸ τοῦδε νὰ ῥηθῇ, ἐὰν μὴ νέαι ἀνασκαφαὶ φέρωσιν εἰς φῶς τεκμήριά τινα, ἐξ ὧν θὰ βεβαιωθῇ τι ὁριστικώτερον περὶ αὐτοῦ.

τῶν ἐκεῖ εὑρεθέντων κιόνων καὶ τοῦ βουκράνου; Καὶ ἂν τὸ βούκρανον καὶ τὰ λοιπὰ κιονόκρανα ἦσαν ἑλληνικοῦ ῥυθμοῦ, τίς ἀγνοεῖ ὅτι οὐ μόνον στῆλαι καὶ βωμοὶ ἑλληνικῶν ναῶν ἐχρησίμευον κατόπιν, εἰσαχθείσης τῆς αἰγυπτιοελληνικῆς θρησκείας, εἰς λατρείαν θεῶν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληροι ἑλληνικοὶ ναοὶ μετεβάλλοντο εἰς ναοὺς, ἐν οἷς ἐλατρεύοντο αἰγύπτιαι θεότητες; (1)

(1) Τὴν εἰκασίαν ταύτην ἐξήνεγκα ἅμα τῇ ἀνακαλύψει τοῦ ψηφιδωτοῦ, ἀναγγέλλων τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην ἐν ἐγχωρίᾳ τινι ἐφημερίδι. Αἱ ἐνδείξεις ἐφ' ὧν ἐστήριξα τὴν ἁπλῆν ταύτην εἰκασίαν ἦσαν περίπου αἱ ἑξῆς.

Ἐν γένει μὲν ἡ καλαισθησία τῆς τέχνης καὶ τῶν χρωμάτων τοῦ μωσαϊκοῦ δὲν φέρει τὴν λεπτότητα ἐκείνην τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, τὰ δὲ χρώματα εἶν' ἐκ τῶν ζωηροτέρων, ὅπερ εἶνε τὸ forte τῶν ἀνατολικῶν ναῶν καὶ τῶν γειτόνων των Αἰγυπτίων. Αἱ ζωηραὶ ἀντιθέσεις ἐρυθρῶν καὶ κιτρίνων χρωμάτων, ἡ ἔλλειψις τῶν ἰδίως καὶ καθαρῶς ἑλληνικῶν κοσμημάτων, τὰ κυκλικὰ καὶ μηνοειδῆ σχήματα καὶ ἐν γένει τὸ ὅλον ψηφιδωτὸν δὲν εἶνε λεπτούργημά τι καθαρῶς ἑλληνικῆς καλαισθησίας ἐν τῇ τέχνῃ. Διὰ τούτου δὲν ἐννοῶ ὅτι χεῖρες αἰγυπτίων ἢ ἀνατολιτῶν κατεσκεύασαν τὸ ψηφιδωτὸν, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτε ὁ μὲν ἀρχαῖος ἑλληνισμὸς εἶχε παρακμάσει μετὰ τῆς γνησίας ἑλληνικῆς τέχνης, οἱ δὲ ἀνατολικοὶ λαοὶ καὶ τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου εἶχον ἐπιδράσει σπουδαιότητα ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τοσοῦτον μάλιστα ὥστε ἐπῆλθεν ἡ ἐθνολογικὴ καὶ θρησκευτικὴ συγχώνευσις τῶν δύο λαῶν, τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ, κατὰ τὴν ἐποχὴν λέγω ἐκείνην, ὅτε τὰ ἀγάλματα τῆς Δήμητρος μεταβάλλονται εἰς Ἴσιδος, οἱ ναοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς Αἰγυπτίους, οἱ Ἕλληνες καλλιτέχναι καὶ ἱερεῖς συνεκοινώνουν μετὰ τῶν Αἰγυπτίων, οὓς ἀνέδειξεν πρὸ πάντων ὁ αἰὼν τῶν Πτολεμαίων καὶ Σελευκειδῶν, ἡ ἑλληνικὴ τέχνη καὶ καλαισθησία ἐνοθεύθη, καὶ ἐπεκράτει τις σύγχυσις μεταξὺ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἑλληνικῆς, αἰγυπτιακῆς καὶ ῥωμαϊκῆς καλαισθησίας, μέχρις οὗ βραδύτερον ἐμορφώθη καὶ ἐσυστηματοποιήθη ἡ Βυζαντινὴ

Ἀνασκαφαὶ νεώτεραι ἴσως ἀναδείξωσι καὶ ἄλλα τεκμήρια, ἐξ ὧν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ καλλίτερον τις τῶν κυμαινομένων εἰκασιῶν περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ψηφιδωτοῦ. Διότι ὅπως ἤδη ἔχει παρέχει ἐνδείξεις πρὸς σχηματισμὸν ποικίλων εἰκασιῶν, αἵτινες στηρίζονται πάντοτε ἐπί τινος βάσεως.

τέχνη, ἥτις ἱκανοποίησε τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων καὶ αἱ θρησκευτικαὶ τότε περιπέτειαι καὶ μεταρρυθμίσεις συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῆς τέχνης καὶ τὴν διαστροφὴν τῆς καλαισθησίας. Γνωστὸν πῶς συνετελέσθη ἡ συνουσίωσις τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Αἰγυπτιακῆς θρησκείας· συνέπεια τῆς συγχωνεύσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ συγχώνευσις καὶ κατὰ τὸ ἐφικτὸν συνταύτησις τῶν συμβόλων ἢ συμβολικῶν σχημάτων τῶν ἑνωθεισῶν θρησκειῶν. Οἷον, ἓν τῶν αἰγυπτιακῶν συμβόλων, ὁ σταυρὸς ἐντὸς κύκλου, ὁ διαιρῶν αὐτὸν εἰς τέσσαρα μέρη, συμβολικῶς ἐξεικονίζοντα τὰ τέσσαρα μέρη τῆς γῆς, ἐγένετο παραδεκτὸς παρὰ τοῖς ἀποδεχθεῖσι τὴν λατρείαν τῆς Ἴσιδος. Εἴδομεν δὲ τὸ σύμβολον τοῦτο, ὅπερ εἶχε κατ' ἀρχὰς ἰδίᾳ ὁ Αἰγύπτιος θεὸς Κνὴφ, εἴς τινα τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων νομισμάτων τῶν Συρίων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Εἴδομεν προσέτι παραστάσεις ζώων, οἷον βοὸς εἴς τινα ἐπιγράμματα, πρὸ πάντων τὸ τῆς *δημοθοινίας* τοῦ ῥωμαίου αὐτοκράτορος τὸ εὑρεθὲν ἐν τῇ ἐξοχῇ *Ἐπισκοπεῖον*. Καὶ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ γίνωσιν ἀποδεκτὰ τὰ σύμβολα ἐκεῖνα θρησκείας, ἧς αἱ θεότητες ἐλατρεύοντο τοσοῦτον δημοτελῶς ἐν τῇ Ἑλλάδι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς; Οὕτω διεστρέφετο βαθμηδὸν ἡ καλαισθησία ἐν τῇ τέχνῃ τῶν Ἑλλήνων, ἐπιρρεασθέντων ὑπὸ τῶν ἐθνολογικῶν καὶ θρησκευτικῶν τούτων περιστάσεων. Ἀλλὰ καὶ ἑτέρωθεν καὶ δι' ἄλλην αἰτίαν διεστρέφετο αὕτη κατὰ ταύτην τὴν ἐποχήν. Ἱδρυθέντος τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν ἐποχῇ τοσούτων πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀνωμαλιῶν, οἱ πρῶτοι χριστιανοί, πρὸ πάντων δὲ οἱ τεχνῖται οἱ ἐπιρρεασθέντες ὑπὸ τοῦ νέου θρησκεύματος ἤρχισαν εἰκονίζοντες τὰ σύμβολα τῆς νέας ταύτης θρησκείας ἐν τοῖς ἔργοις τῆς καλλιτεχνίας. Ἀλλὰ φοβούμενοι τοὺς ἀμειλίκτους διώκτας τοῦ χριστιανισμοῦ, οἵτινες ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐξηκολούθουν ἐκτελοῦντες τοὺς φοβεροὺς ἐ

Ὁ παρὰ τὸ ψηφιδωτὸν εὑρεθεὶς ἀρχαῖος λουτὴρ ἀρκετῆς χωρητικότητος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς σχηματισμὸν ἑτέρας εἰκασίας περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ, ὡς ἀποτελοῦντος μέρος ἰδιωτικοῦ βαλανείου· ἀλλὰ καὶ δεκτῆς γενομένης τῆς εἰκασίας ταύτης, εἰς ποίαν ἐποχὴν θ' ἀναχθῇ τὸ ἰδιωτικὸν βαλανεῖον; Τοῦτο βε-

κείνους διωγμούς, ὑπεξέφευγον τὴν καθαρὰν παράστασιν τῶν συμβόλων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ οὕτω διέγραφον μὲν αὐτὰ ἐν τοιχογραφίαις καὶ μωσαϊκοῖς, ἀλλὰ μετὰ τρόπου ἐπιφυλακτικοῦ. Οὕτω δὲ ἐσυγχίζετο ἐπὶ πλέον ἡ τέχνη, ἰδίως ἡ γραφική, ἕως οὗ, ἑδραιωθέντος καὶ κραταιωθέντος τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀνυπόπτως ἐμορφώθη ἐν γένει ἡ βυζαντινὴ τέχνη.

Ἠδύνατό τις λοιπὸν νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο κατασκευασθὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀλλοιώσεως τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τῆς διαστροφῆς τῆς ἑλληνικῆς καλαισθησίας ἐχρησίμευσε πρός τινα σκοπὸν θρησκευτικόν, ἤτοι ἀπετέλει μέρος κτιρίου, εἰς ὃ πιθανῶς ἐλατρεύετο θεότης τις, καὶ ἴσως αἰγυπτία, ἐὰν κρίνωμεν ἔκ τε τῶν περὶ αὐτὸ λειψάνων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ τῆς καθ' ὅλην τὴν ῥωμαϊκὴν περίοδον ἐπικρατήσεως τοιαύτης τινος λατρείας.

Εἰδικώτερον δὲ εἶχον προσάξει τὰς ἑξῆς ἐνδείξεις. Πρῶτον τὴν ἐκεῖ εὕρεσιν κιόνων καὶ ἑνὸς βουκράνου ὑποδηλούντων τὴν ἐκεῖ ποτε ὕπαρξιν ναοῦ. Καὶ ἂν δὲ τὸ βούκρανον καὶ οἱ κίονες ἦνε ἑλληνικοῦ ῥυθμοῦ, τοῦτο δὲν εἶνε τεκμήριον ὅτι κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ἑλληνικὸς ναὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ εἰς λατρείαν αἰγυπτίας θεότητος, ἀφ' οὗ, ὡς γνωρίζομεν, καὶ ἄλλοι ναοὶ μετεβλήθησαν οὕτως, ὥστε νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς λατρείαν θεοτήτων τῆς τότε ἐπικρατησάσης αἰγυπτιοελληνικῆς θρησκείας.

Δεύτερον τὰ ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν Συρίων σύμβολα τοῦ κύκλου μετὰ σταυροῦ τὰ πλησίον τῆς θεᾶς Ἴσιδος μοὶ ἐφάνησαν ὅμοια πρός τινας ἐν τῷ ψηφιδωτῷ κύκλους μετὰ σταυροῦ, οὓς τινες ὑπέθεσαν ὡς παριστῶντας τὸ σύμβολον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ὁ χριστιανισμὸς εἰσήχθη εἰς Σύρον βραδύτερον καὶ τοῦ Ε'. αἰῶνος, καθ' ὅσον ἡ Σύρος μετὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχήν, ὑποκύψασα εἰς ἀλληλοδιαδόχους ἐπιδρομὰς καὶ λεηλασίας, περὶ παντὸς ἄλλου ἐφρόντιζεν ἢ περὶ ἀποδοχῆς

βαίως θὰ ἦτο λίαν πολυτελὲς κτίριον διὰ τὴν Σύρον τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἢ μᾶλλον διὰ τὴν ἐν Φοίνικι ἀρχαίαν πόλιν, ἥτις κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν φαίνεται ἔχουσα τὰ δευτερεῖα ὡς πρὸς τὴν ἐν Σύρῳ ἑτέραν πόλιν, ἥτις ἦτο ἡ ἕδρα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου καὶ τῶν ἐπωνύμων ἀρχόντων τῆς Σύρου.

Ἐὰν βεβαιωθῇ, ὅτι ἀπετέλει μέρος ἰδιωτικοῦ βαλανείου,

θρησκεύματος τοσοῦτον ἀπηνῶς καταδιωκομένου. Ἄλλως τε καὶ οἱ ἐν Σύρῳ χριστιανοὶ τοῦ Ε' καὶ ΣΤ' αἰῶνος βεβαίως ἦσαν καὶ εὐάριθμοι καὶ πένητες, ὡς θέλομεν ἐν τοῖς κατόπιν ἰδεῖ· ἑπομένως πῶς ἦτο δυνατὸν κατὰ τὸν ΣΤ'. αἰῶνα νὰ ἐγείρωσι κτίριον χριστιανικὸν ἐν παραλίᾳ τὰ μάλιστα ἐκτεθειμένῃ εἰς τὰς πειρατικὰς ἐπιδρομάς; Διότι, βεβαίως ἵνα παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἐν τῷ ψηφιδωτῷ σταυροὶ ἐτέθησαν ὡς σύμβολα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι ἐν γένει τὸ ἔργον εἶνε χριστιανικὸν πρέπει νὰ τάξωμεν αὐτὸ περὶ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ὅτε οἱ Σύριοι ἀσπασθέντες ὁριστικῶς τὸν χριστιανισμὸν ἦσαν πιθανῶς εἰς θέσιν νὰ ἐγείρωσι οἰκοδόμημα πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἀλλὰ τότε τί θὰ κάμωμεν τοὺς ἐπ' αὐτοῦ εὑρεθέντας κίονας, τὸ βούκρανον, τὰ νομίσματα, καὶ ὅσα ἄλλα πιθανῶς ἔτι κρύπτοντα παρ' αὐτῷ; Ὑπὸ τοιούτων σκέψεων ὁρμηθεὶς ἐξήνεγκα τὰς εἰκασίας ταύτας, ἐλλειπόντων μάλιστα εἰδικωτέρων τεκμηρίων περὶ τοῦ ἐναντίου.

Εἶχον δὲ πρὸς ταῦτα καὶ ἄλλας ἐνδείξεις, ὅτι δηλαδὴ ἡ κατασκευὴ τοῦ μωσαϊκοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ πολὺ μεταγενεστέρως τῆς ῥωμαϊκῆς, διότι, καθ' ἃ θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς κατόπιν, αἱ δύο παράλιαι πόλεις ὑπέστησαν σπουδαιοτάτας λεηλασίας κατὰ τὸν Ε', ΣΤ'. καὶ ἑξῆς αἰῶνας, ὅτε δὲν ἠδύναντο οἱ Σύριοι νὰ καλλωπίζωσι τὰς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀπειλουμένας παραλίους πόλεις των.

Οὐχ ἧττον ταῦτα εἶνε ἁπλαῖ εἰκασίαι. Ἕως οὗ δὲν γίνωσι νέαι ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνακαλυφθῶσι καὶ ἄλλα τεκμήρια, πᾶς ἔμφρων παρατηρητὴς τοῦ ψηφιδωτοῦ τούτου θέλει ἐκφράζει μόνον εἰκασίας κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἑαυτοῦ κρίσεως. Τὸ κατ' ἐμέ, ὤφειλον νὰ ἐξηγήσω τοὺς λόγους τῆς εἰκασίας ταύτης, δι' ἣν δὲν ἔχω νὰ δώσω πλείονας λόγους, διότι δὲν ἐξέθηκά τινα βεβαιότητα καὶ πεποίθησιν, ἀλλ' ἁπλῆν, ἁπλουστάτην εἰκασίαν.

πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἐν Φοίνικι κειμένη ἀρχαία πόλις ἦτο ἀρκούντως εὐρεῖα καὶ ἀξία λόγου, ἀφ' οὗ εἶχε τοιαῦτα ἰδιωτικὰ βαλανεῖα κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν (1).

Ἐὰν ἡ εἰκασία αὕτη ἀποδειχθῇ διὰ νέων ἀνασκαφῶν ἀληθής, τὸ ψηφιδωτὸν εἶνε πηγὴ νέων ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐκεῖ ἀρχαίας πόλεως καὶ τῆς ἐπὶ πολὺ διατηρήσεώς της (2).

---

(1) Κατὰ τὴν τελευταίαν λογοδοσίαν τοῦ Προέδρου τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρίας Κ. Φιλ. Ἰωάννου, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ Παλιγγενεσίᾳ, τὸ ἐν Ἀθήναις ἐσχάτως εὑρεθὲν ψηφιδωτὸν ῥωμαϊκοῦ βαλανείου, εἶνε τὸ μόνον ἀνακαλυφθὲν ἐν Ἑλλάδι (Φύλλον 18 Ὀκτωβ. 1873) ἐξ οὗ τεκμαίρεται ὅτι τοιαῦτα βαλανεῖα δὲν ἦσαν λίαν κοινά, ἀφ' οὗ μέχρι τοῦδε μόνον ἓν ἐν Ἀθήναις καὶ ἓν ἐν Σύρῳ ἀνεκαλύφθησαν.

(2) Διότι, ἵνα τις κατασκευάσῃ ἰδιωτικὸν βαλανεῖον τοσοῦτον ἐγγὺς τῆς παραλίας καὶ πλησίον ἄλλων κτιρίων, ἃ εἰκάζονται ἐκεῖ ὑπάρξαντα ἐκ τῶν εὑρεθέντων λειψάνων, δὲν ἤθελεν ἐκλέξει ἀπόκεντρον καὶ παραλίαν πρὸς τοῦτο θέσιν· τεκμαίρεται δὲ ὅτι ἡ πόλις ἦτο εὐρεῖα καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς εὐημέρουν, ἀφ' οὗ εἷς μόνον εἶχεν ψηφιδωτὸν ἐν τῷ ἰδιωτικῷ αὐτοῦ λουτρῷ! Σκεπτόμενος δέ τις ὅτι μόλις γενομένης ἐκεῖ ἀνασκαφῆς ἀνευρέθη τοιοῦτο βαλανεῖον, δύναται ἐλλόγως νὰ εἰκάσῃ ὅτι γενησομένων νέων ἀνασκαφῶν ἐν τῇ παραλίῳ ταύτῃ ἐξοχῇ θὰ εὑρεθῶσι καὶ ἄλλα πολλὰ ἀρχαιολογικὰ κειμήλια· διότι δὲν δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν καὶ δηώσεων μόνον τὸ μωσαϊκὸν τοῦτο διεσώθη, ὡς ἡ Κιβωτός. Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ὅπως εἴτε οἱ Δῆμοι Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως εἴτε ἡ ἀρχαιολογικὴ ἑταιρία ἐπιχειρήσωσιν ἀνασκαφὰς εὐρυτέρας ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ, ἐξ ὧν ἐλπὶς νὰ καταρτισθῇ ὁλόκληρον μουσεῖον τὸ ὁποῖον θὰ καλλωπίσῃ τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀποδίδον καὶ ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν εἰς τὴν χαρίεσσαν ἐξοχικὴν θέσιν τοῦ *Φοίνικος* ὅστις πιθανῶς εἶνε ὁ *κλυτὸς ἐκεῖνος λιμὴν*, ἐν ᾧ καθ' Ὅμηρον προσωρμίσθησαν οἱ πολυμήχανοι πειραταί, οἵτινες, ἥρπασαν τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Κτησίου, καθ' ἣν στιγμὴν *ἐσκιόωντο αἱ ἀγυιαί*. (Ἴδε Κεφαλ. ΣΤ'. σελ. 93—94 τῆς παρούσης συγγραφῆς).

Καὶ πρὸς ἑτέραν δὲ γνώμην ἔδωκεν ἀφορμὴν τὸ ψηφιδωτόν. Κατά τινα εἰκασίαν τοῦ μνημονευθέντος σοφοῦ καθηγητοῦ ἐνδεχόμενον διὰ μικρᾶς ἀνασκαφῆς ν' ἀποδειχθῇ καὶ ὡς μέρος οἰκήματος ρωμαϊκοῦ, ὃ ἐκαλεῖτο Ariolinium, ἤτοι τρικλίνιον ἢ ἑστιατόριον. Τὰ εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας ἀγγεῖα, τὰ ἄνθη καὶ τὰ φυλλώματα τῶν ταινιῶν τοῦ ψηφιδωτοῦ παρέχουσιν ἱκανὰς ἀφορμὰς πρὸς ὑποστήριξιν εἰκασίας τοιαύτης. Τότε δὲ θέλει ἐξηγηθῆ καὶ ἡ παρ' αὐτῷ θέσις τοῦ λουτῆρος καὶ ἴσως ἀποδειχθῇ, γενησομένων καὶ ἄλλων ἀνασκαφῶν, ὅτι ἀπετέλει μετὰ τοῦ λουτῆρος μέρος ρωμαϊκοῦ οἴκου τινος διασήμου ρωμαίου, ἢ ἄρχοντος, ἢ ἄλλου τινος Συρίου εὐπόρου.

Αἱ ποικίλαι αὗται περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ εἰκασίαι ἔχουσι πᾶσαι τοὺς λόγους των· ἀλλ' οὐδὲν βέβαιον καὶ ὁριστικὸν περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ, ἐὰν διὰ νέων ἀνασκαφῶν δὲν ἀναδειχθῶσι καὶ ἄλλα πρὸς ἐπικουρίαν τεκμήρια. Τότε ἴσως συμβιβασθῶσιν αἱ ποικίλαι εἰκασίαι, ἀποδεικνυομένου ὅτι τὸ μωσαϊκὸν ἔδαφος, ὁ λουτὴρ, τὰ λείψανα τῶν κιόνων, οἱ παρέχει τάφοι καὶ ὅσα ἄλλα εὑρέθησαν περὶ αὐτὸ, ἀπετέλουν μέρος τι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ οἰκοδήματος, ἀλλὰ παθόντος μεταρρυθμίσεις πολλὰς ἀναλόγως τῆς ἐπιδιωχθείσης χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ. Οὕτω δὲ δύνανται νὰ συμβιβασθῶσιν ὁπωσδήποτε αἱ ποικίλαι εἰκασίαι καὶ νὰ ἐξευρεθῇ βαθμηδὸν ἡ ἀλήθεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ'.

Ἡ Σύρος ὑπὸ τοὺς Βυζαντινούς.

Εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ἡ νῆσος Σύρος κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν, κυβερνωμένη κατὰ τὸ πολιτικὸν σύστημα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπολαύουσα ἐλευθερίας τινος ἐπιτοπίου,

μὲ ὅλην τὴν τυπικὴν αὐτονομίαν της ἦτο ὑποτεταγμένη τῷ ῥωμαϊκῷ κράτει. Ἀλλ' ἡ κατάστασις αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ καθ' ὅσον ἐν ἔτει 292 μ. Χ. διαμερισθέντος τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς τέσσαρα τμήματα, μετερρυθμίσθη τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας. Αἱ ἐννεακόσιαι τριάκοντα πέντε πόλεις αὐτῆς ἀπετέλεσαν ἑξήκοντα τέσσαρας ἐπαρχίας ὑποκειμένας εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλέα τῶν Ῥωμαίων. Αἱ Κυκλάδες μετὰ τῆς Ῥόδου καὶ Σάμου ἀπετέλεσαν τὴν εἰκοστὴν ἐννάτην ἐπαρχίαν, καλουμένην Ἐπαρχίαν τῶν Νήσων. Λεπτομερέστερον δὲ εἶνε γνωστὸν ὅτι τὴν Ἐπαρχίαν ταύτην ἀπετέλουν αἱ νῆσοι Ῥόδος, Κῶς, Σάμος, Χῖος, Μιτυλήνη, Μέθυμνον, Πέταλος, Τένεδος, Προσελήνη, Ἄνδρος, Τῆνος, Νάξος, Πάρος Σίφνος, Μῆλος, Ἴος, Θήρα, Ἀμοργὸς καὶ Ἀστυπαλαία (1).

Ἡ Σύρος δὲν μνημονεύεται μεταξὺ τῶν αποτελεσασῶν τὴν ἐπαρχίαν ταύτην νήσων. Τίς ὁ λόγος; Ἐκ λήθης τῶν συγγραφέων, ἢ ἐξ ἀσημότητος; Μᾶλλον ἐκ λήθης, καθ' ὅσον ἐξ ἀσημότητος δὲν ἦτο δυνατὸν, μνημονευομένων ἑτέρων ἀσημοτέρων καὶ μικροτέρων νήσων. Ἡ ἐπαρχία τῶν Νήσων περιελάμβανεν ἄλλας πολλὰς καὶ ἐλάσσονας νήσους, ὥστε ἡ παράλειψις τῆς Σύρου μόνον ἐκ λησμοσύνης τῶν συγγραφέων τῶν πραγματευθέντων περὶ τῆς διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους προελθοῦσα, δίδει νύξεις μόνον τῆς ἀσημότητος εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ νῆσος, μόλις καταπεσόντος τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ παρακμασάσης τῆς γείτονος Δήλου, ἥτις συνεκέντρου περὶ ἑαυτὴν ἱκανὴν πολιτικὴν ζωὴν καὶ θρησκευτικὴν κίνησιν.

Οὐχ ἧττον δὲν δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι εὐθὺς μετέπεσεν εἰς τοσαύτην ἀσημότητα ὥστε νὰ μὴ λογισθῇ ἀξία νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν λοιπῶν νήσων, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν Ἐπαρ-

(1) Παράβ. Ἱεροκλ. Γραμμ. Συνεκδ. 23. — Σαμιακὰ Σταματ. σελ. 366.

γίαν τῶν Νήσων. Ὥστε προτιμώτερον νὰ συμπεράνωμεν μᾶλλον ὅτι ἐλησμόνησε ν' ἀναφέρῃ αὐτὴν ὁ περὶ τῆς διοικητικῆς ταύτης διαιρέσεως γράψας συγγραφεύς, ἢ ὅτι ἐλησμόνησαν αὐτὴν οἱ διαιρέσαντες τὸ κράτος εἰς Ἐπαρχίας, ἀφ' οὗ εἰς τὴν Ἐπαρχίαν τῶν Νήσων κατέταξαν νήσους ἐλάσσονας κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ ἧττον ἀξίας λόγου κατὰ τἄλλα.

Ἡ εἰκοστὴ ἐννάτη αὕτη ἐπαρχία τοῦ μεγάλου βασιλείου ἡ λεγομένη τῶν Νήσων εἶχεν ἴδιον ἡγεμόνα καὶ πρωτεύουσαν τὴν Ῥόδον.

Κατόπιν διαμελισθέντος ὁριστικῶς τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς δύο καὶ ἱδρυθείσης τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐπῆλθεν νέα διοικητικὴ διαίρεσις. Ἀντὶ τῆς εἰς ἐπαρχίας διαιρέσεως ἐπῆλθεν ἤδη ἡ εἰς θέματα ἢ νομοὺς βυζαντινὴ διοικητικὴ διαίρεσις καὶ τότε αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πᾶσαι ὁμοῦ ἀπετέλεσαν ἓν θέμα· Κωνσταντῖνος δὲ ὁ Πορφυρογέννητος ἐκτιθέμενος ταῦτα λέγει περὶ τῆς Σάμου «διὰ τὸ ἐπιφανεστάτην ὅμως εἶνε, μητρόπολιν αὐτὴν τοῦ θέματος τῶν πλωϊζομένων τεθήκασιν» (1).

Τὸ δὲ θέμα, οὗ ἦτο ἡ Σάμος μητρόπολις, ἀπετέλει τὸ δέκατον ἕκτον θέμα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας (2).

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς εἰς θέματα διαιρέσεως, ὑπῆρχε καὶ ἄλλη τις διαίρεσις εἰς τούρμας ἢ ἐπαρχίας, αἵτινες ἦσαν ὑποδιαιρέσεις τῶν θεμάτων. Ἀναμφιβόλως ἡ Σύρος καίτοι μὴ ὡρισμένως μνημονευομένη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀπετέλει μέρος τοῦ θέματος τούτου τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους· εἰς ποίαν ὅμως εἰδικῶς τούρμαν ἢ ἐπαρχίαν τῶν νήσων ὑπήγετο ἄγνωστον καὶ ἴσως ἀνάξιον ἐκρίθη μνημονεύσεως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν· διότι ἡ ἐπελθοῦσα παρακμὴ καὶ ἀσημότης τῆς Σύρου ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἡ ἐξηγηθησομένη ἐν τοῖς κατόπιν,

---

(1) Κωνσταντ. Πορφυρ περὶ Θεμάτων Β. Ι. 4.

(2) Σαμιακὰ Σταματ. σελ. 370.

ἥκιστα προσήλκυε τὴν προσοχὴν τῶν Βυζαντινῶν, οἵτινες ἐπὶ χρόνους πολλοὺς ἠσχολήθησαν ὅπως παγιώσωσι τὴν αὐτοκρατορίαν των καὶ τὸν χριστιανισμὸν καὶ κατασκευάσωσι τὴν ἀμέτρητον ἐκείνην πληθὺν τῶν ἀξιωμάτων, ὧν αἱ ὀνομασίαι ἀποτελοῦσι πολυσέλιδον λεξικόν.

Ἀλλ' οὐ μόνον ἡ Σύρος περιέπεσεν εἰς ἀσημότητα καθ' ὅλην τὴν βυζαντινὴν περίοδον, ἥτις εἶνε σειρὰ σπαραγμῶν, πολέμων καὶ θρησκευτικῶν ἐρίδων, ἀλλὰ καὶ πλεῖσται ἄλλαι ἑλληνίδες πόλεις πολλῷ μείζονες τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν ἐγκατελήφθησαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐμφωλευσάντων ὁλοκλήρους αἰῶνας εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας πειρατῶν, ἕως οὗ καταπεσόντος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους περιῆλθεν εἰς χείρονα κατάστασιν ἐπὶ Λατινοκρατίας, τελευταῖον δ' ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Τὰ αἴτια δὲ τῆς κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἐπελθούσης ἀσημότητος οὐ μόνον τῆς Σύρου ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν νήσων δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἐκτυλιχθῶσιν οὐχὶ πλέον ἐκ πηγῶν ἱστορικῶν ἀναφερομένων εἰδικῶς εἰς τὴν Σύρον, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν αἰτίων τῆς γενικῆς καταστάσεως τῶν ἑλληνίδων πόλεων.

Ἡ ἵδρυσις τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἦτο μὲν μέγα ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου, καθ' ὅσον συνετέλεσεν εἰς τὴν συγκρότησιν τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς αἰῶνας ἐκείνους τῆς γενικῆς διαφθορᾶς καὶ παραλυσίας, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ μεγάλου τούτου κράτους διεσπάρησαν ἐν πάσῃ τῇ Ἀνατολῇ σπέρματα ἐμφυλίων θρησκευτικῶν σπαραγμῶν καὶ ποικίλων διχονοιῶν, ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἐναπολειφθεισῶν ἀρχαίων ἀρετῶν καὶ τέλος εἰς τὴν οἰκτρὰν ἐκείνην κατάπτωσιν τῶν Βυζαντινῶν, ἧς ὠφεληθέντες τυχοθῆραί τινες Βενετοὶ καὶ ἄλλοι ξένοι κατὰ τὸν ΙΒ'. αἰῶνα ἐγένοντο κύριοι τῆς Ἀνατολῆς.

Ὅσῳ καὶ ἂν ἦνε ἀληθὲς ὅτι ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία εἶνε ἑλληνικὴ κατά τε τὰ ἤθη, τὰς χώρας αὐτῆς καὶ τοὺς κατοίκους

αὐτῶν, εἶνε ἐπ' ἴσης ἀληθὲς ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστρέψῃ τὰς πλημμυρησάσας τὸ καταπεσὸν ῥωμαϊκὸν κράτος κακίας καὶ νὰ διασώσῃ τὰς ἐναποληφθείσας ἑλληνικὰς ἀρετάς.

Δὲν πρέπει νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἱδρύθη ἁγνὸν καὶ ἀμέτοχον ὅλως τῶν ἐλαττωμάτων ἅτινα εἶχον καταστρέψῃ τὸ ῥωμαϊκόν. Ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ὑποδουλώσεως αὐτῆς ἀπήλαυεν μὲν ἐπιτοπίου τινὸς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἡ φαινομένη αὕτη ἐλευθερία δὲν ἤρκει νὰ παγιώσῃ ἐν αὐτῇ τὴν προτέραν κατάστασιν· ὑπὸ δὲ τὸν ζυγὸν τῶν ῥωμαίων ἐν μέσῳ φοβερᾶς παραλυσίας, ἥτις ἐλύμαινε τοὺς ῥωμαίους δὲν διεφθάρη μὲν ὡς ἐκεῖνοι, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, αἵτινες εἶχον ἀναδείξει αὐτὴν μεγάλην καὶ ἰσχυράν. Οὕτω δὲ καὶ πρὶν ἔτι γίνῃ βυζαντινὴ ἔπαυσε τοῦ νὰ περικλείῃ ἐν ἑαυτῇ τὰ στοιχεῖα τῆς ἑνότητος καὶ πολιτικῆς δυνάμεως. Αἱ πολιτικαὶ ἀρεταὶ εἶχον ἐκλείψει, ἀνέβαινον δὲ ἀλληλοδιαδόχως τὰς ἀρχὰς οὐχὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐκλογῆς τοῦ λαοῦ, ἢ οἱ ἄξιοι ἕνεκα τῶν προσωπικῶν ἀρετῶν των, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι τῶν τριόδων καὶ τῆς τύχης ἀντὶ ἀρετῆς εἰς τὰ στήθη τὴν πανουργίαν καὶ ἀγυρτείαν ἔχοντες. Ἡ θρησκεία δὲν ἦτο πλέον ἰσχυρὰ ὅπως ἐπενεργήσῃ, ἂν οὐχὶ εἰς τὴν διάπλασιν ἠθικῶν ἀνθρώπων, εἰς διατήρησιν τῶν ἀρχαίων ἠθῶν. Οὕτως ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς στερηθεὶς καλῶν ἀρχόντων, ἀπολέσας καὶ τὴν θρησκείαν του ἐν τῇ ἐπελθούσῃ θρησκευτικῇ συγχύσει καὶ τοὺς νόμους ἐν τῇ ἀνωμάλῳ ἐκείνῃ ἐποχῇ, ἐγένετο οἰκτρὸν ἕρμαιον τῶν περιστάσεων καὶ διήνυσε καθ' ὅλην τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν νύκτα μακρὰν οὐχὶ ἐγρηγορὼς καὶ δρῶν, ἀλλ' ὑπνώττων καὶ ἐκ διαλειμμάτων δίδων σημεῖα ζωῆς διὰ τῶν ἀηδῶν ἐπευφημιῶν πρὸς τοὺς ῥωμαίους αὐτοκράτορας, οὓς ὠνόμαζεν υἱοὺς θεῶν καὶ θεούς.

Εἰς χείρονα θέσιν εἶχε περιέλθει ἡ Ῥώμη· αὕτη οὐ μόνον εἶχεν ἀπολέσει πᾶσαν ἀρετήν, ἀλλὰ ἀποθηριωθέντων τῶν αὐτοκρατόρων της κατέπεσεν εἰς τὴν κτηνώδη ἐκείνην κατάστα-

σιν, οἰκτρὰν ἅμα καὶ γελοίαν, ἐξ ἧς δὲν ἠδυνήθη πλέον ν' ἀνακύψῃ. Ἡ Βυζαντινὴ λοιπὸν αὐτοκρατορία ἱδρυθεῖσα ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἠθῶν καὶ ἔχουσα πληθυσμὸν γραικῶν καὶ ῥωμαίων, οἵτινες εἶχον ἐναπολήφθῇ ἐν Ἑλλάδι, ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀμέτοχος τῶν ἐλαττωμάτων τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἀπήρτισαν τὸν πληθυσμόν της; Ναὶ μὲν ἡ μεγάλη τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων δύναμις κατώρθωσε νὰ ἐξελληνίσῃ πᾶν ξενικὸν στοιχεῖον, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς δὲν εἶχον πλέον οὔτε πάσας τὰς ἀρετάς, οὔτε τὴν δύναμιν τῶν προπατόρων των. Ἡ ἀπώλεια τῆς ἀρχαίας αὐτονομίας συνεπήνεγκε διαστροφήν τινα περὶ πάντα καὶ ἀλλοίωσιν· ἡ πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὴν φιλοσοφίαν κλίσις ἐσβέσθη μετὰ τῆς εὐγενοῦς ἐκείνης φιλοδοξίας, εἰς ἣν ὤφειλε τὰ κατορθώματά της, μικροφιλοτιμίαι δὲ, ἔριδες θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικαί, δεισιδαιμονίαι καὶ πλάναι, ἦσαν αἱ σπουδαιότεραι ἀσχολίαι τῶν Βυζαντινῶν Ἑλλήνων.

Τὴν ἅμιλλαν ἐν παντὶ ἔργῳ διεδέχθη ἡ βία τοῦ αὐθαιρέτου, ἡ προδοσία καὶ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ δολοφόνου· οὕτως ἀνέβαινον ἀλληλοδιαδόχως τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου οἱ κυβερνῆται τοῦ εὐρυτάτου ἀνατολικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἐκλόνιζον ἀδιάκοποι περισπασμοὶ πολιτικοί, θρησκευτικοὶ καὶ ληστρικοί. Κέντρον αὐτῶν ἦτο τὸ Βυζάντιον, εἰς ὃ καὶ αἱ δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας εἶχον συγκεντρωθῇ· οὕτω δὲ ἐγκατελήφθησαν αἱ μεμακρυσμέναι νῆσοι καὶ πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ἀπροστάτευτοι εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πειρατῶν, οἵτινες κρυσφύγετα ἔχοντες τὰς Κυκλάδας καὶ αὐτὰς ἐλύμαινον συχνότατα καὶ τὰς δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας βαθμηδὸν ἐξήντλουν.

Αἱ γενικώτεραι αὗται παρατηρήσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων κατὰ τοὺς πρώτους ἰδίως αἰῶνας τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἐπελθοῦσαν ἀσημότητα τῆς μικρᾶς Σύρου, ἥτις ἀπέμεινεν ἀπροστάτευτος καὶ ἀναξία μνήμης ἰδίας ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, καθ'

ὅσον ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως ἀποβᾶσα τὸ ἐπιχαρώτερον χρυσφύγετον πειρατῶν ταχύτερον τῶν ἄλλων ἐρημοῦτο καὶ ἐλεηλατεῖτο καὶ δὲν ἐκρίθη ἀξία ὅπως ἐπασχολῇ τοὺς βυζαντινοὺς στόλους, οὐδὲ ἦτο τοσοῦτον εὐφρούρητος ὅπως προστατευθῇ σκοπίμως ὑπὸ βυζαντινῶν στρατιωτῶν.

Τούτου ὅμως δὲν ἠξιώθησαν καὶ ἄλλαι, πολλῷ αὐτῆς ἐπισημότεραι, νῆσοι περὶ ὧν ἐσίγησεν ἐντελῶς ἡ ἱστορία τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἥτις εἶνε ἡ σκοτεινοτέρα περίοδος τῆς ἱστορίας τῶν ἑλληνίδων πόλεων. Οὐχ' ἧττον καὶ μεθ' ὅλην τὴν σιωπὴν τῆς ἱστορίας ἂς παρακολουθήσωμεν τὰς τύχας τῆς νήσου ταύτης καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐφικτόν, βοηθούμενοι ὑπὸ γενικωτέρων τινων ἱστορικῶν εἰδήσεων ἀναφερομένων εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'.

Δειvοπάθειαι τῶν Συρίων καὶ λοιπῶν νησιωτῶν. Πειρατικαὶ ἐπιδρομαί. Λοιμός. (362—653 *μ. Χ.*).

Ὁ τέταρτος μ. Χ. αἰὼν ἐξέπνευσεν ἀφεὶς ἀναμνήσεις ὀδυνηράς. Λιμοὶ καὶ λοιμοί, ἀλλεπάλληλοι σεισμοί, ἐπιδρομαὶ ἀγρίων πειρατικῶν φύλων κατεκλόνισαν τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Οἱ κατὰ 362 καὶ 361 μ. Χ. φοβεροὶ σεισμοί, οἵτινες, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ Ἀμμιένσης Μαρκελλῖνος ἤρξαντο ἀπὸ τὴν ἠφαιστειώδη Αἴτνην, ἐκλόνισαν τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους πάσας τῶν Κυκλάδων, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ αὐτὴν τὴν Ἀραβίαν (1) βεβαίως ἐπήνεγκον μεγάλας ζημίας καὶ εἰς τὴν Σύρον, ὅπερ δὲν ἱστορεῖται μὲν εἰδικῶς, ἀλλὰ τεκμαίρεται

(1) Ammien Marc. XXVI. 10.

ἐκ τῆς πληροφορίας περὶ τῶν διαστάσεων ἃς ἔλαβον οἱ φοβεροὶ οὗτοι σεισμοὶ διασείσαντες πᾶσας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου (1).

Ὡς ἂν μὴ ἤρκουν αἱ ἐκ τῶν σεισμῶν δεινοπάθειαι τῶν νησιωτῶν κατὰ τὸ ἀπαίσιον ἔτος 362, ἐπὶ δύο κατὰ συνέχειαν ἔτη βασιλεύοντος Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, στίφη πειρατῶν διεσπάρησαν εἰς τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων, ὧν εὗρον τοὺς κατοίκους ἀπροστατεύτους μὲν ἕνεκα τῶν μεγάλων περισπασμῶν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, πεφοβισμένους δὲ ἐκ τῶν δυστυχιῶν, ἃς βεβαίως ἐπήνεγκον οἱ ἀλλεπάλληλοι οὗτοι σεισμοί.

Τὰ πειρατικὰ ταῦτα στίφη μὲ τὰς ἀμετρήτους λιβυρνίδας των καταφύγιον μὲν ἐξελέξαντο τὰς Κυκλάδας, ὧν τοὺς κατοίκους ἀπεγύμνωσαν, ἐξήρχοντο δ' ἐκεῖθεν εἰς περιπολίας, ληΐζοντες καὶ ἄλλας παραλίας πόλεις, καταθορυβοῦντες οὕτω τοὺς Βυζαντινοὺς διὰ τῆς πληθύος καὶ τῆς πανουργίας, μεθ' ἧς ἐξετέλουν τὰ πειρατικὰ σχέδιά των. Οἱ ἐκ τῶν πειρατικῶν τούτων ἐπιδρομῶν περισπασμοὶ ἐξηκολούθουν καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἰοβιανοῦ (365) καὶ ἐπὶ Οὐάλεντος καὶ Γρατιανοῦ (375).

Ἡ Σύρος καθ' ὅλην τὴν δεκατριετῆ ταύτην διαμονὴν τῶν πειρατικῶν στόλων ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου βεβαίως ὑπέστη χείρονα τῶν ἄλλων νήσων, ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως ἐπικαίρου πρὸς ἐνέδρας καὶ ἕνεκα τῶν δύο ἀσφαλῶν ὁπωσοῦν αὐτῆς λιμένων, εἰς οὓς κατέφευγον εὐκόλως οἱ πειραταὶ ἀποφεύγοντες τοὺς βυζαντινοὺς στόλους καὶ τὰς τρικυμίας.

Ἐὰν ἡ εἰκασία αὕτη ἦνε βάσιμος, ἑπόμενον ὅτι αἱ δύο παράλιαι αὐτῆς πόλεις, ἡ ἐν Φ ο ί ν ι κ ι καὶ ἡ ὁμώνυμος τῇ νήσῳ, ὑπέστησαν πολλὰς συμφοράς· λίαν δὲ πιθανῶς καὶ ἡ φαινομένη ὕφεσις τοῦ ἐδάφους τοῦ Φοίνικος καὶ ἡ κατὰ παράδοσιν, σωζομένην ἔτι, ἱστορουμένη καταβύθισις μέρους τῆς ἀρχαίας πόλεως προῆλθεν ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων σεισμῶν ἢ

(1) Αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω.

τῶν ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου (417 μ. Χ.) συμβάντων νέων σεισμῶν, οἵτινες ἐκλόνιζον ἐπὶ ἓξ μῆνας μὲν τὰς νήσους, τῆς Μικρασίας πρὸ πάντων καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Lacroix, ἐπὶ ἓν ἔτος δὲ συνεχῶς, καθ' ἃ σημειοῖ ὁ Ζαμπέλιος, τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰς νήσους, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων σεισμῶν καὶ ὄρη ὁλόκληρα ὑπέστησαν ὕφεσιν σπουδαιοτάτην καὶ ἄλλα ἀνεφάνησαν ὑψωθέντος τοῦ ἐδάφους καὶ νῆσοι ἀνέδυσαν ἡφαίστειοι καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἀνεστάτωσαν μέγα μέρος τοῦ νησιωτικοῦ συμπλέγματος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ μαρτυρολόγιον τῶν νησιωτῶν δὲν ἐκλείσθη ἐνταῦθα. Κατὰ τὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα ἐπολλαπλασιάσθησαν αἱ δεινοπάθειαι αὐτῶν, αἵτινες ἤθελον ἐξαντλήσει πάσας τὰς δυνάμεις των, ἐὰν μὴ ὠφελοῦντο τῆς ναυτικῆς αὐτῶν ἐμπειρίας, δι' ἧς ἢ διεσώθησαν διαβάντες εἰς Βυζάντιον, ἢ ἀπεμακρύνοντο ἐπί τινας χρόνους τῶν νήσων, ἀλλαχοῦ εὑρίσκοντες πόρον ζωῆς καὶ ἀσφάλειαν, καθ' ἃς ἐποχὰς διέμενον οἱ πειραταὶ εἰς τὰς πατρίδας των.

Δὲν ἦτο ἄσκοπον νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα τὰς φοβερὰς ζημίας ἃς ὑπέστησαν καὶ πάλιν αἱ νῆσοι μετὰ τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἐπιδραμόντος κατ' αὐτῆς τοῦ περιβοήτου Ἀττίλα ἐπὶ κεφαλῆς πυκνῶν στιφῶν Οὔνων, Γότθων, Γηπέδων Ἀλανῶν κλπ. καὶ ἐρημώσαντος ἑξήκοντα πόλεις (447)· ἀλλ' ἐπειδὴ ἄγνωστον ἂν αἱ ἐρημώσεις καὶ λεηλασίαι τοῦ Ἀττίλα ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς καταστάσεως πασῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, εἰκάζω ὅτι καὶ ἂν τὰ στίφη τῶν βαρβαρικῶν τούτων φύλων δὲν ἔβλαψαν ἀμέσως τὰς Κυκλάδας, αὗται ᾐσθάνοντο καὶ ὑπέφερον ἐκ τῶν περισπασμῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις μᾶλλον ἐφρόντιζε περὶ τῆς σωτηρίας τῶν μεγάλων της πόλεων καὶ τῆς πρωτευούσης, ἐγκαταλιμπάνουσα εἰς τὴν τύχην των τὰς ἀπὸ τῆς πρωτευούσης μακρὰν κειμένας νήσους, πρὸς προφύλαξιν τῶν ὁποίων ἔπρεπε ν' ἀπασχολῇ οὐκ ὀλί-

γους ἄνδρας καί πλοῖα· οὐδ' ἐπήρκει ὁ ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ Πουλχερίας βυζαντινὸς ναύαρχος τῶν νήσων (440—445) Κράδουλος ὁ Στράτωνος νὰ καταστρέψῃ τὴν πληθὺν τῶν ληϊζόντων τὸ Αἰγαῖον πειρατικῶν πλοίων.

Μετὰ τοὺς περισπασμοὺς τούτους, νέος ἐχθρὸς ὁ Γενσερῖχος βασιλεὺς τῶν Βανδίλων διήρπαζε τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐλεηλάτει τὰς νήσους κατὰ τὸ 467. Ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Λέων, βλέπων τὰς καταστροφὰς ἃς ἐπήνεγκεν ὁ Γενσερῖχος, οὗ δὲν μνημονεύονται εἰδικώτερον αἱ ἐπιδρομαὶ ἐκτὸς τῆς κατὰ τοῦ Ταινάρου καὶ τῆς Ζακύνθου, ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στόλον ἐκ 1113 πλοίων ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ Βασιλίσκου, γυναικαδέλφου του· τοσοῦτον ὅμως ἦτο ἰσχυρὸς ὁ στόλος τοῦ Γενσερίχου καὶ δεξιοὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ὥστε κατέκαυσαν τὸν βυζαντινὸν στόλον πλησίον τῆς Καρχηδόνος καὶ κατέκοψαν τοὺς ἐν αὐτῷ Γραικοὺς (1). Ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ὁπόσας καὶ πάλιν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπέστησαν ζημίας μὲν οἱ νησιῶται, περισπασμοὺς δὲ οἱ Βυζαντινοί, οἵτινες ἀφ' ἑτέρου καθίσταντο ἄξιοι οἴκτου διὰ τὰς ἀναξιοπρεπεῖς ἐκείνας θρησκευτικὰς ἔριδας, αἵτινες ἐπέδρασαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐξασθένισιν τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐν ᾧ δὲ αἱ μὲν δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας ἀπησχολοῦντο εἰς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τῶν Βανδίλων καὶ ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τῶν Γότθων πολέμους, αἱ δὲ ἐμφύλιαι ἔριδες ἀπεδεκάτιζον τοὺς Βυζαντινούς, ὧν τριακονταχισχίλιοι ἐσφάγησαν εἰς μίαν ἡμέραν ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ διά τινας μικροφιλοτιμίας, ἄλλος φοβερὸς πολέμιος ἐπέπεσεν ἀμειλίκτως κατὰ τῶν Κυκλάδων, ὀλεθριώτατος λοιμός, καθ' ὃν κατὰ Προκόπιον τὸν Καισαρέα «μυριάδες μυριάδων ἐπελήφθησαν καὶ ἐς Ἅδου κατῆλθον».

Ὁ λοιμὸς οὗτος ὁ ἐνσκήψας ἰδίως εἰς τὰς Κυκλάδας τῷ

---

(1) Γόλσμιθ. Ἱστορ Ἑλλάδ. Τόμ. Γ. Κεφ. ΚΓ'. μετάφρ. Ἀλεξανδρ.—Παππαρηγ. Τομ. Β'. 778.

558 ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ συνετέλεσε βεβαίως εἰς τὴν φοβερὰν ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νήσων. Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπιδρομαὶ τῶν πειρατῶν, ἡ ἐκ τοῦ πανικοῦ φόβου τῶν νησιωτῶν καὶ τῆς ἀεργίας ἐπελθοῦσα πεῖνα καὶ ἀκαθαρσία, ἡ ἔλλειψις θεραπείας καὶ ἐγκατάλειψις τῶν πτωμάτων ἀνέπτυξαν τὸ μόλυσμα εἰς ἀνώτατον βαθμόν, ἐξ οὗ ἀπεδεκατίσθησαν οἱ νησιῶται, οἵτινες ἐγκατέλειπον τὰς παραλίας πόλεις, ἀποσυρόμενοι εἰς τὰ ὄρη, ἔνθα μετὰ τοῦ καθαροῦ ἀέρος ἀπήλαυον πλείονος ἀσφαλείας (1).

Μετὰ τὸν καταστρεπτικὸν τοῦτον λοιμὸν οὐδὲν ἠκούσθη περὶ Κυκλάδων, ἕως οὗ οἱ Σαρακηνοὶ ἐν ἔτει 653 ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἱστορικούς, ὅπως ἐνθυμηθῶσι τὰς πολυπαθεῖς νήσους. Καὶ ἦτο ἑπόμενον μετὰ τοιαύτην καταστροφὴν ἔκ τε τῶν πειρατῶν καὶ τοῦ λοιμοῦ καὶ λιμοῦ νὰ ἐπέλθῃ ἡ σοβαρὰ ἐκείνη σιγὴ νεκροταφείου, οὗ σχεδὸν τὴν θέαν παρίστων αἱ παθοῦσαι νῆσοι. Τίς οἶδεν ἐὰν ἡ παρὰ τοῖς γηραιοτέροις Συρίοις διασωζομένη παράδοσις περὶ καταστρεπτικωτάτου τινος λοιμοῦ δὲν σχετίζεται πρὸς τὸ λυπηρὸν τοῦτο συμβάν; Πιθανῶς ἡ παράδοσις ἀναφέρεται εἰς ἕτερον μεταγενέστερον λοιμόν, ἀλλ' εἶνε τοσοῦτον ζωηρά, ὥστε πιθανὸν ἡ περὶ τοῦ παλαιοτέρου λοιμοῦ παράδοσις συνεχωνεύθη, οὕτως εἰπεῖν, μετὰ τῆς νεωτέρας ταύτης, καθ' ὅσον ἑκάτεραι δὲν εἶνε τοσοῦτον ὁριστικαὶ περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ λοιμοῦ. Καὶ ἀναμφιβόλως, ὅσῳ μεμακρυσμένη καὶ ἂν ᾖ ἡ ἐποχὴ τῶν λοιμῶν τῆς ΣΤ'. ἑκατονταετηρίδος, εἶναι τοσοῦτον ἀξιομνημόνευτος διὰ τὰς συνεπείας ἃς ἀφῆκαν οἱ ὄλεθροι ἐκεῖνοι, ὥστε ἠδύνατο νὰ παραδοθῇ ἀπὸ

(1) Ὅρα ἐν ἐκτάσει τὰ περὶ τῶν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ λοιμῶν ἐν Θεοφ. Χρον. 6026 — Μαλαλᾶ Χρον. 481 — Προκοπίου Ἱστορ. Η'. 4. — Θεοφ. 6039 — Γλυκᾶ 499, 16 — Μαλαλᾶ 448, 4 — Κεδρ. Γ. 18 Θεοφαν. 6084 καὶ 6050 — Κεδρ. Γ'. 31 — Σνάγρου Ἱστ. Δ'. 28 —

γενεᾶς εἰς γενεὰν, ὅπως διετηρήθησαν ἄλλαι παραδόσεις πολλῷ ἀρχαιότεραι (1).

Δὲν παρῆλθεν οὐδ' αἰὼν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ λοιμοῦ καὶ νέοι πάλιν πειραταί, φοβερώτεροι τῶν προηγουμένων ἐπέδραμον κατὰ τῶν Κυκλάδων νήσων, αἵτινες ἐχρησίμευον ὡς γέφυρα πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκήπτοντας κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους. Ἡ ἐπιδρομὴ αὕτη ἔλαβε χώραν ἰδίως τῷ 653 ἐπὶ Κώνσταντος αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Ὁ ἐπιδραμὼν στόλος ἀναριθμήτων Σαρακηνῶν καὶ Ἀράβων, κατὰ τὸν Ζαμπέλιον διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ περιβοήτου Μωχαμὲτ υἱοῦ τοῦ Ἀβδουλλάχ.

Τοσαύτας ὅμως καταστροφὰς καὶ καταχτήσεις διηγοῦνται περὶ αὐτοῦ, ὥστε καθίστανται μυθώδεις σχεδόν. Διηγοῦνται ὅτι ἐκυρίευσε 36000 πόλεων καὶ κωμοπόλεων, κατεδάφισε 4000 χριστιανικοὺς ναοὺς καὶ κατέσφαξεν ἀναριθμήτους ἀνθρώπους. Κατὰ τὸν Ῥαμβόλδην ἐκυρίευσε τὰς Κυκλάδας, τὴν Σάμον καὶ Χίον καί τινας Σποράδας, κατὰ δὲ τὸν Hammer καὶ τὴν Κρήτην. Ὁ Ῥαμβόλδης εἰδικώτερον προσθέτει ὅτι ἐκυρίευσε ἐκτὸς τῆς Σάμου καὶ Σμύρνης καὶ Ἐφέσου, τὴν Νάξον, Δῆλον, Κῶν, Ἄνδρον, Τῆνον καὶ ἄλλας νήσους τοῦ Αἰγαίου, ὧν οἱ κάτοικοι περίφοβοι ἐγκατέλειπον τὰς πατρίδας των, εἰς ἃς πλέον δὲν ἠδύναντο νὰ ζήσωσιν ἐν ἀσφαλείᾳ.

Μεταξὺ τῶν λεηλατηθεισῶν πόλεων καὶ νήσων δὲν μνημονεύεται εἰδικῶς ἡ Σύρος, ἀλλ' ἦτο δυνατόν, πλημμυρησάντων τῶν βαρβαρικῶν τούτων στόλων τὰς Κυκλάδας καὶ κυριευσάντων τὰς γείτονας νήσους Τῆνον Ἄνδρον Δῆλον καὶ Νάξον, νὰ μείνῃ ἀπρόσβλητος ἡ ἐγγὺς αὐτῶν κειμένη Σύρος; Δυοῖν θάτερον, ἢ καὶ πάλιν ἐκ λήθης δὲν ἐμνημονεύθη ἡ Σύρος ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ἢ οἱ πειρατικοὶ στόλοι δὲν ἠξίωσαν

(1) Οἷα π. χ. ἡ ἐν σελ. 72—73 τῆς παρούσης ἱστορίας περὶ μακροβιότητος τῶν Συρίων.

αὐτὴν ἐπισκέψεως τοιαύτης ἕνεκα τῆς ἀσημότητός της. Ἀμφότεραι ὅμως αἱ εἰκασίαι εἰς ἓν καταλήγουσιν ὅτι ἡ Σύρος ἕνεκα τῆς ἀσημότητός της οὐδὲ τὴν προσοχὴν τῶν στόλων προσήλκυσε, οὐδὲ τὴν τῶν περιγραψάντων τὰς καταστροφὰς ταύτας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διαχυθέντων πανικῶν φόβων ἤρχισαν αἱ μεταναστεύσεις τῶν νησιωτῶν εἰς ἀσφαλέστερα μέρη καὶ ἰδίως εἰς τὸ Βυζάντιον· καθ' ὅτι οἱ στόλοι τῶν Σαρακηνῶν δὲν ἠρκέσθησαν εἰς μίαν μόνον λεηλασίαν καὶ κυρίευσιν τῶν νήσων, ἀλλ' ἐξηκολούθουν ἐπὶ πολλὰ ἔτη λυμαινόμενοι αὐτὰς καὶ καταφεύγοντας εἰς Κρήτην καὶ Κύπρον.

Τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα συνέβησαν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ 653, ὅτε ἐλεηλατήθησαν αἱ Κυκλάδες ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν. Συμπεράνωμεν ἤδη ὁποία ἠδύνατο νὰ ἦνε ἡ κατάστασις τῆς νήσου Σύρου ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ τῶν δεινοπαθειῶν. Ἀναμφιβόλως αἱ δύο παράλιαι αὐτῆς πόλεις πρῶται ὑπέστησαν τὰς λεηλασίας. Οἱ Σύριοι ἐκεῖνοι οἱ ἕως χθὲς ψηφίζοντες τὰ τιμητικὰ ἐκεῖνα ψηφίσματα πρὸς τοὺς ῥωμαίους αὐτοκράτορας, οἱ δίδοντες δημοτελεῖς ἑορτὰς καὶ δημοθοινίας ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ στέφοντες ἐν τῷ θεάτρῳ τοὺς χρηστοὺς πολίτας καὶ προξένους των, οἱ τιμῶντες δι' ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν τοὺς νεκρούς των, οἱ κατασκευάζοντες μαρμάρινα βαλανεῖα καὶ ψηφιδωτά, οἱ κόπτοντες ἀφθόνως νομίσματα καὶ ἐν γένει διὰ τοσούτων τρόπων ἐκδηλοῦντες τὴν ἐπὶ ῥωμαίων πολιτικὴν αὐτῶν ζωὴν καὶ ἰδιωτικὴν εὐημερίαν, πῶς ἤδη ἐσίγησαν κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν; πῶς δὲν ἀφῆκαν ἡμῖν ἐρείπιά τινα πρὸς μαρτυρίαν τῆς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εὐημερίας των; Ὁ ἀνεμοστρόβιλος τῶν ἐθνικῶν τότε περιστάσεων, αἱ ἀδιάκοποι ἐπιδρομαὶ τῶν πειρατικῶν φύλων, οἱ ἐπανειλημμένοι σεισμοί, οἱ λοιμοὶ καὶ λιμοί, οἱ ἄνω ἐκτεθέντες, ἀπεδεκάτισαν μὲν αὐτοὺς κατὰ τὸν πληθυσμόν, ἀπεστέρουν δὲ διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς φυτείας

καὶ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ὕδατος τὸ ἔδαφος τῆς προτέρας του γονιμότητος, ἠνώχλουν τὰς παραλίους της πόλεις καὶ ἠνάγκαζον τοὺς ἀραιωθέντας κατοίκους ν' ἀποσύρωνται βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς παραλίας, ἐγκατελείποντες εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐπιδρομέων τὰς ἐρημουμένας πόλεις των.

Δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι οἱ Σύριοι δὲν ἔζων ἤδη βίον ἥσυχον ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν, αἵτινες ἐληΐζοντο ἀδιακόπως ὑπὸ τῶν πειρατῶν, ἐκλονίζοντο ὑπὸ σεισμῶν καὶ ἐρημοῦντο ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ, ἀλλ' ὅτι ἀποσυρόμενοι βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν παραλίων συνεκεντροῦτο πρὸς τὰ ὀρεινότερα μέρη· πρὸ πάντων δέ, φαίνεται, οἱ κατοικοῦντες τὴν ἑτέραν πόλιν, τὴν ἐν Φοίνικι, ἐγκατέλειπον βαθμηδὸν αὐτὴν ὡς μᾶλλον εὐπρόσβλητον καὶ συνεκεντροῦντο πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου, ὅπερ καὶ δυσκολώτερον προσεβάλλετο καὶ ὕδατα πλείονα εἶχε τοῦ ἑτέρου μέρους τῆς νήσου καὶ πλείονα ἀσφάλειαν παρεῖχεν εἰς τοὺς ἐν στιγμαῖς κινδύνου πρὸς τοῦτο προσφεύγοντας (1).

Μολαταῦτα δὲν δύναταί τις νὰ βεβαιώσῃ πότε ἐγένετο ἡ ὁριστικὴ ἐγκατάλειψις καὶ ἐρήμωσις τῆς ἐν Φοίνικι πόλεως. Ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις τινες πειστικαί, ὅτι καθ' ὅλην τὴν βυ-

---

(1) Καὶ ἐκ τῶν δεινοπαθειῶν τούτων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα συμβασῶν τεκμαίρεται ὅτι πλείονας ὑπέστη συμφορὰς ἡ ἐν Φοίνικι πόλις καθ' ὅσον ἐκείνη ταχύτερον φαίνεται καταστραφεῖσα, διότι τῆς ἑτέρας πόλεως *Σύρου* τὰ ἐρείπια ἐφαίνοντο μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, μάλιστα μέχρι τοῦ 1770, ὅτε οἱ Ῥῶσσοι παρέλαβον τὸν ἐν τῇ θέσει τῆς Κοιμήσεως ἀνδριάντα τοῦ Ἀδριανοῦ.—Ἰδοὺ καὶ ἑτέρα ἔνδειξις, ἣν προσήγαγον, ποιῶν λόγον περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ, ὅπερ δὲν ἦτο δυνατὰν νὰ κατασκευασθῇ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους Βυζαντινοὺς αἰῶνας, ὅτε τὸ παράλιον τοῦτο μέρος ὑφίστατο τὰς πλείονας ἐπιθέσεις καὶ λεηλασίας τῶν πειρατῶν. Ἡ ὁλοσχερὴς ὅμως ἐρήμωσις τῆς ἐν Φοίνικι πόλεως ἐγένετο μετά τινας αἰῶνας, ἰδίως ἐπὶ Λατινοκρατίας, ὅτε ἤρχισεν ἡ ὁριστικὴ συγκέντρωσις τῶν Συρίων εἰς τὸν λόφον τῆς *Ἄνω Σύρου*.

ζαντινὴν περίοδον ἤτοι μέχρι τῆς Λατινοκρατίας ἡ ἐκεῖ πόλις δὲν εἶχεν ὁριστικῶς ἐγκαταλειφθῆ, ἀλλ' ὅτι βαθμηδὸν ἠραιοῦτο ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς καὶ ἐσμικρύνετο ἡ ἔκτασις τῆς πόλεως, μὴ οἰκοδομουμένων οἰκιῶν ἐν τῇ ἀνωμάλῳ ταύτῃ καταστάσει τῆς ἀσφαλείας τῆς νήσου.

Ταῦτα δὲ πιστοῦνται καὶ ὑπὸ ἑτέρων ἱστορικῶν πληροφοριῶν, διότι τὰ δεινὰ τῆς νήσου ταύτης καὶ πάντων τῶν Αἰγαιοπελαγιτῶν δὲν ἔληξαν μέχρι τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἐφθάσαμεν, ἤτοι μέχρι τοῦ ὀγδόου μ. Χ. αἰῶνος· καθ' ὅσον θέλομεν ἰδεῖ ὅτι μετὰ τὰς λεηλασίας τῶν Σαρακηνῶν αἱ σελίδες τοῦ μαρτυρολογίου τῶν νησιωτῶν εἶνε πλήρεις νέων συμφορῶν.

Τὴν συνέχειαν τούτων θέλομεν ἰδεῖ, ἀφ' οὗ ἐν ὀλίγοις ἤδη ἴδομεν ὁποία ἡ θρησκευτικὴ κατάστασις τῶν νησιωτῶν καὶ ἰδίως τῶν Συρίων κατὰ τὴν ζοφερὰν ταύτην ἐποχήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ'.

Θρησκευτικὴ κατάστασις τῶν Συρίων ἐπὶ Βυζαντινῶν.

Ἱστορῶν τὰ τῆς Σύρου κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ἐξέθηκα τὰ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῆς καταστάσεως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἡ αἰγυπτιοελληνικὴ ἐκείνη θρησκεία, περὶ ἧς ἔχομεν μαρτύριον ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς Σύρου μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς ἱδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, βεβαίως ἐν ἀκαρεῖ δὲν καταργήθη ἐν Σύρῳ, ἅμα τῇ ἱδρύσει τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἀλλὰ παρέμεινεν καταπίπτουσα ἀφ' ἑαυτῆς, οὐ μόνον ἐκ τῶν προόδων καὶ καταχτήσεων τῆς νέας θρησκείας, τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ἔτι κ' ἐκ τῶν δεινοπαθειῶν τῶν Συρίων, οἵτινες, τοσαῦτα παθόντες κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, μόνον πλέον περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας

ἠδύναντο νὰ φροντίζωσιν, οὐχὶ δὲ νὰ ὑποφέρωσι καὶ κινδυνεύωσιν, εἴτε προασπίζοντες τὸ αἰγυπτιοελληνικὸν θρήσκευμά των, εἴτε ἀσπαζόμενοι τὸ χριστιανικὸν, οὗ οἱ προσήλυτοι ἐπὶ πολλοὺς χρόνους διέτρεχον κινδύνους.

Ἐλλείψει πάσης εἰδήσεως περὶ τῆς ὁριστικῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Σύρῳ, εἰκασία τις μόνον εἶνε συγχωρητὴ, σχηματιζομένη ἐκ πληροφοριῶν γενικωτέρων.

Ὁ θρησκευτικὸς ὀργανισμὸς τῶν Κυκλάδων νήσων ἢ μᾶλλον, ἡ ἐπισκοπικὴ διαίρεσις αὐτῶν εἶχέ τινα σχέσιν πρὸς τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν.

Εἴδομεν ὅτι διοικητικῶς ἡ Σύρος μετὰ πασῶν τῶν Κυκλάδων ὑπήχθη εἰς μίαν Ἐπαρχίαν τῆς αὐτοκρατορίας, τὴν λεγομένην Ἐπαρχίαν τῶν Νήσων, κατόπιν δὲ μεταρρυθμισθέντος ὁριστικώτερον τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὑπήχθη εἰς τὸ Θέμα τῶν Νήσων, ὅπερ συνέβη κατὰ τὴν Η΄. ἑκατονταετηρίδα, ὅτε διῃρέθη ἡ κυρίως Ἑλλὰς εἰς ὀκτὼ θέματα ἢ ἐπαρχίας.

Θρησκευτικῶς δὲ βλέπομεν ἐπ' ἴσης τὰς Κυκλάδας μετ' ἄλλων τινων νήσων ὑπαγομένας εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ῥόδου, ὅστις ἦτο τριακοστὸς ὄγδοος κατὰ τὴν τάξιν κατ' ἀρχὰς, κατόπιν δὲ τεσσαρακοστὸς πέμπτος (1) μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν θρόνων. Σημειωτέον δὲ ὅτι μέγα μέρος τῆς κυρίως Ἑλλάδος ὑπήγετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀρχιερέως, πρὶν ἔτι ἐπέλθῃ ἡ θρησκευτικὴ διαίρεσις αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ῥόδου ὑπήγοντο αἱ ἐπισκοπαὶ Σάμου, Χίου, Κῶ, Ναξίας, Θήρας, Πάρου, Τήνου, Μήλου, Πισήνης, Ἰκαρίας, Λέρνης, Στυπαλέας, Τραχείας καὶ Νισύρας (2). Ἡ Σύρος δὲν μνημονεύεται ἔχουσα ἰδίαν ἐπισκοπὴν μεταξὺ τῶν

---

(1) Λέοντος τοῦ Σοφωτ. περὶ πρωτοκαθεδρίας Πατριαρχ. σελ. 300.
(2) Αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω.

ὑπαγομένων εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ῥόδου. Ἀλλ' ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ῥόδου ἐτιτλοφορεῖτο Μητροπολίτης Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἢ Ῥόδου, μητροπόλεως τῶν Κυκλάδων νήσων.

Ἐὰν καὶ ἐνταῦθα δὲν παρελήφθη ἡ Σύρος ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων τῶν ἀπαριθμούντων τὰς ἐπισκοπὰς ταύτας, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου ὀργανισμοῦ ἐν Σύρῳ χριστιανοὶ ἦσαν λίαν εὐάριθμοι, ὥστε δὲν ἠξιώθησαν ἰδίας ἐπισκοπῆς. Ναὶ μὲν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ῥόδου ἦτο μητροπολίτης Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἀλλ' ἡ παράλειψις τῆς Σύρου ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν νήσων, αἵτινες εἶχον ἐπισκοπὰς ὑπαγομένας εἰς τὸν μητροπολίτην Ῥόδου ἐκδηλοῖ οὐχὶ τὴν ἀσημότητα τῆς νήσου, ἀλλὰ τὸ εὐάριθμον ἔτι τῶν χριστιανῶν κατοίκων της· καθ' ὅσον νῆσοι πολλῷ αὐτῆς ἀσημότεραι καὶ σμικρότεραι ἔχουσιν, ὡς βλέπομεν, ἰδίας ἐπισκοπάς.

Πιθανῶς ὅμως ὑπὸ τὸν μητροπολικὸν τοῦτον θρόνον ὑπήγοντο καὶ ἄλλαι μὴ μνημονευθεῖσαι ἐν τῇ ἀπαριθμήσει ταύτῃ κατόπιν δὲ προστεθεῖσαι. Ἐξάγεται δὲ τοῦτο ἐκ πολλῶν τεκμηρίων, ἃ ἐνταῦθα δὲν ἔχουσι χώραν. Καθ' ἃ ἐνδεικνύεται ἡ μητρόπολις τῆς Ῥόδου ἐμερίμνα περὶ πασῶν τῶν ἐπισκοπῶν καὶ μονῶν τῶν ἐν ταῖς Κυκλάσι νήσοις, ἐποπτευομένων πασῶν ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν καὶ ὑπὸ ἰδίου λειτουργοῦ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὅστις ἐκαλεῖτο ἀναγραφεὺς τῆς Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων. Οὕτως ἓν σιγιλλιῶδες γράμμα ἀχρονολόγητον σωζόμενον ἐν τῇ Μονῇ τῆς Πάτμου ἐπιγράφεται μὲν «Ἀποκαταστατικὸν σιγιλλιῶδες γράμμα τοῦ ἀναγραφέως τῆς Ῥόδου καὶ τῶν περὶ αὐτήν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἄρχεται δὲ οὕτω :

«Τὴν ἀπογραφὴν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν ποιουμένων ἡμῖν

τῆς νήσου Ῥόδου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν, οὐ μὴν ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων...» Ἐκ τοῦ ἑξῆς δὲ τέλους τοῦ σιγιλλιώδους γράμματος δείκνυται ὁ μακροσκελὴς τίτλος τοῦ ἀπογραφέως τούτου, ὄζων βυζαντινῆς περιττολογίας: «Ὁ Δοῦλος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως ἀπογραφεὺς τῆς νήσου Ῥόδου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, Λέων ὁ Εὐσκαμμάριος» (1). Ὁ ἀναγραφεὺς δὲ οὗτος τῶν Κυκλάδων νήσων καὶ τῆς Ῥόδου ἦτο οἰκονομικὸς λειτουργὸς καταγράφων ἐν τοῖς κώδηξι τὰς δημοσίας πράξεις, οἱονεί τις ἐπόπτης τῶν μονῶν τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Ῥόδου.

Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐξ ἄλλων σιγιλλίων γραμμάτων δύνανται νὰ ἐξενεχθῶσί τινες εἰκασίαι περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπαγωγῆς τῆς Σύρου εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ῥόδου, ἀλλ' ἵν' ἀναπτυχθῇ καὶ ὑποστηριχθῇ τοιαύτη τις πληροφορία καὶ λεπτομέρεια περὶ τῆς Σύρου, ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἐκτενεστέρα ἐπιθεώρησις οὐ μόνον τῶν ἐν ταῖς μοναῖς ταῖς ὑπαχθείσαίς ποτε εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ῥόδου χειρογράφων καὶ σιγιλλίων, ἀλλὰ καὶ πλείστων ἄλλων ἐγγράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπερ διὰ τὸ μάκρος τῆς συζητήσεως καὶ τὰς ὀλίγας ἐλπίδας ἀνευρέσεως θετικῆς πληροφορίας περὶ Σύρου παραλείπω ὑπεκφεύγων τὴν δημιουργίαν εἰκασιῶν ἀσθενῶν καὶ δυσαποδείκτων.

Θετικωτέρας εἰδήσεις περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τῆς Σύρου ἐπὶ Βυζαντινῶν ἔχομεν ὀλίγους χρόνους μετὰ ταῦτα, ἤτοι τὰς πληροφορίας ἃς παρέχει Λέων ὁ Σοφὸς ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ἐννάτου αἰῶνος. Ὁ σοφὸς οὗτος αὐτοκράτωρ ποιῶν λόγον περὶ τῶν ὑπὸ τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν ἐπισκοπῶν καταριθμεῖ τὰς ἑξῆς ἐπισκο-

---

(1) Τοῦτο ἐδημοσίευσεν ὁ ἐλλόγιμος Κυρ. Ι. Σακελλίων ἐν Πανδώρας τόμῳ 19. σελ. 376.

πάς: Εὐρίπου, Δαυλείας, Κορώνης, Ὠρεῶν, Ἄνδρου, Σκύρου, Καρύστου, Πορθμοῦ, Σ ύ ρ α ς καὶ Αὐλῶνος».

Ταῦτα δὲ καὶ ὁ Lequien ἐπιβεβαιοῖ ἐν τῷ Oriens Christianis (1) ἤτοι κατὰ λέξιν: «Ἀθηνῶν Ἑλλάδος ἐπίσκοπος, Decemque ei episcopatus subdundur Euripi, Diauliae, Coroneaes, Orei, Andri, Scyri, Caristi, Porthmi, Auloni, S y r a e».

Σχετικῶς πρὸς ταῦτα ὁ Lequien ἐπισημειοῖ τὰ ἑξῆς. «Numerum eumdem habet Crusius Lib. 4. Turcograeciae p. 325. Scilicet, Diauliarium, Coronensem, Andrium, Scyrium, Carystium,. Porthmium, Aulonensem, Euripii. Quoque Episcopum, elim, sed is nunc, metropolitica est, inquit, S y r i q u o d a m, s e d n u n c i b i L a t i n u s e p i s c o p u s e s t (q u i a m o l t i J t a l i».

Ἀλλὰ τὰ περὶ Λατίνου ἐπισκόπου ἀναφέρονται εἰς μεταγεστέραν ἐποχήν· καθ' ὅσον μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ ἔτι πλέον, μέχρι τοῦ 1038, ὅτε ἐπῆλθεν ὁ ὁριστικὸς χωρισμὸς τῶν ἐκκλησιῶν, ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν, δὲν ὑπῆρχον αἱ ριζικαὶ θρησκευτικαὶ διαφοραὶ καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων. Ναὶ μὲν Λατῖνοι ἐπίσκοποι ὑπῆρχον εἰς πολλὰς τῆς Ἑλλάδος πόλεις καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης· ἀλλ' ἡ διαφορὰ ἦτο μέχρι ταύτης τῆς ἐποχῆς κυρίως ἐθνολογικὴ καὶ οὐχὶ θρησκευτικὴ, ἤτοι οἱ Λατῖνοι ἐπίσκοποι κατὰ τοῦτο κυρίως διέφερον τῶν Ἀνατολικῶν ὅτι ἦρχον πνευματικῶς τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν, ἀρχηγουμένων ὑπὸ τοῦ Πάπα, ἄνευ ὅμως τῆς θρησκευτικῆς διαφορᾶς, ἥτις ἐχώρισεν αὐτοὺς μετέπειτα,καὶ χωρίζει μέχρι τοῦ νῦν. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ 886 πατριαρχεύοντος τοῦ πολυμαθεστάτου Φωτίου ἡ ἁρμονία μεταξὺ Πάπα, ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας τῶν Δυτικῶν μερῶν, καὶ τοῦ Πατριάρχου τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας ἦτο πλήρης· ἀναφυεισῶν ὅμως τότε ἐρίδων ἕνεκα τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐξουσίας

(1) Oriens Chcristianus in quator patriarchatus, Digestns Studio Michaellis Lequien, Parisii MDCC. XL.

τῆς παπικῆς ἀρχῆς ἔλαβον αὗται χαρακτῆρα θρησκευτικῆς ἔριδος ἕνεκα τῆς προσθήκης περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», εἰς τὸ σύμβολον τῆς Πίστεως· ἔκτοτε ἤρξατο ὁ χωρισμὸς τελεσθεὶς μὲν κατὰ τὸ 998 πατριαρχεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Σεργίου, στερεωθεὶς δ' ἐπὶ πλέον ὁριστικῶς κατὰ τὸ 1038, πατριαρχεύοντος τοῦ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου. Ὥστε τὰ περὶ καθολικισμοῦ τῶν Συρίων πρέπει νὰ ἐξετασθῶσι κυρίως οὐχὶ ἐνταῦθα, ἀλλὰ κατόπιν, καὶ εἰδικώτερον, ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ ὁριστικὴ διαίρεσις τῶν ἐκκλησιῶν· καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα φραγκοκρατία, ἥτις συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ καθολικισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἰδίως ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου.

Πρέπει ὅμως νὰ ἐπισημειωθῶσί τινα ἀπὸ τοῦδε ὅπως ἐξηγηθῇ σαφέστερον ἐν τοῖς κατόπιν ὁ ἔν τισι νήσοις καὶ ἰδίως ἐν Σύρῳ ἐπὶ μακρὸν ἐπικρατήσας καθολικισμός.

Τὸν ἐπὶ Βυζαντινῶν πληθυσμὸν τῆς νήσου Σύρου πρέπει νὰ εἰκάσωμεν πολὺ ἐλαττωθέντα ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων λεηλασιῶν καὶ ἐρημώσεων καὶ τοῦ τοσαῦτα ἔτη ἐπικρατήσαντος ὀλεθρίου λοιμοῦ, ἰδίως δὲ τοῦ 747, ὅστις εἶχεν ἐπιφέρει ὀλεθριωτάτας καταστροφάς. Δὲν εἶναι βεβαίως ἀνάγκη νὰ προσάξω εἰδικὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ ἐπενεχθέντος ὀλέθρου καὶ ἐπὶ τῶν Συρίων καθόσον εἶνε γνωστόν, ὅτι ὁ λοιμὸς οὗτος, ἐπὶ τρία διαρκέσας ἔτη, ἐπήνεγκεν τοσοῦτον ὄλεθρον εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὥστ' ἐδέησεν ἵνα ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, ἰδὼν ἐρημωθείσας τοσαύτας νήσους καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν, μεταφέρῃ νέους κατοίκους ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀσιανῶν ἐπαρχιῶν. Ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης ἱστορικῆς μαρτυρίας καὶ τῆς ἀπὸ πολλοῦ ἐν Σύρῳ ἐπικρατησάσης παραδόσεως περὶ τοιούτων θεομηνιῶν καὶ συμφορῶν, ἐξ ὧν ἐρημώθη ἡ νῆσος, ἐξάγεται τεκμήριον τῆς σπουδαιοτάτης ἀραιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σύρου ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν ἤδη χρόνων.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἠραιωμένος οὗτος πληθυσμὸς τῆς νήσου ταύτης κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ὁποῖός τις ἦτο καὶ ἐκ τίνων συνετίθετο; Ἰδοὺ ἓν τῶν ἀσαφῶν μερῶν τῆς ἱστορίας τῆς νήσου, πρὸς οὗ τὴν σαφήνειαν μόνον εἰκασίαι εἰσιν ἐπιτρεπταί, ἀρκεῖ νὰ στηρίζωνται ἐπὶ λόγων καὶ γενικωτέρων ἱστορικῶν πληροφοριῶν.

Ἐν πρώτοις ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν τελευταίαν ἐπὶ ῥωμαίων κατάστασιν τῆς νήσου. Ἴδομεν ἐκεῖ ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ κατάκτησις ἀφῆκε πολλὰ ἴχνη τῆς διαβάσεώς της· καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν Συρίων ἀρχόντων, τὰ διασωθέντα ἐν τοῖς ψηφίσμασι, καὶ πολλῶν Συρίων, διασωθέντα ἐν νεκρικοῖς ἐπιγράμμασιν, εἶχον ἐκρωμαϊσθῆ. Διὰ τούτου δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἐκρωμαϊσμὸς τῶν Συρίων ἦτο βαθύτερον ἐρριζωμένος, ἤτοι ὅτι ἠλλοίωσε τὴν ἐθνικότητα τῶν κατοίκων τῆς νήσου· τεκμαίρεται μόνον ὅτι περιωρίζετο εἰς τὴν κατ' ἐπιφάνειαν ἀλλοίωσιν τῶν ὀνομάτων, τῶν ἀξιωμάτων, καὶ τῶν ἐθίμων πιθανῶς. Διότι ὁ ἑλληνισμὸς οὐδέποτε ῥιζικῶς ἐνοθεύθη ὑπὸ ξενικῶν στοιχείων, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπερρόφησε καὶ ἐξεμηδένισε τὰ ξενικὰ στοιχεῖα, ἐξελληνίσας τοὺς ἐν Ἑλλάδι κατὰ καιροὺς ἐναπομείναντας ξένους κατακτητάς. Οὐχ' ἧττον τὰ ξενικὰ στοιχεῖα ἀφῆκαν ἴχνη μόνον ἐν τοῖς ὀνόμασι, σπανίως δὲ ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει.

Τὰ ἴχνη ταῦτα δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀνεύρωμεν καὶ εἰς τοὺς Συρίους. Δύο ἐπώνυμοι ἄρχοντες τῶν Συρίων, λ.χ. ὁ Ἀνταῖος Μόδεστος καὶ ὁ Μιλιώνιος Σκύμνος, οὓς εἴδομεν μνημονευομένους ἐν δυσὶ ψηφίσμασι τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου Συρίων, προφανῶς δὲν φέρουσι ὀνόματα ἑλληνικά, καθ' ὅτι καὶ ὁ Μόδεστος καὶ ὁ Μιλιώνιος εἶνε ῥωμαϊκά· βλέπομεν ὅμως διὰ τούτων τὴν βαθμιαίαν ἐπίδρασιν τοῦ ξενικοῦ στοιχείου, ὃ ἐπεπόλαζε τότε, ἔστω καὶ διαβατικῶς ἐν Ἑλλάδι· ἴσως τις ἀντείπει, διϊσχυριζόμενος ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἄρχοντες τῶν Συρίων δὲν ἦσαν Ἕλληνες καὶ εἰδικῶς Σύριοι

ἀλλὰ Ῥωμαῖοι, ἅτε δὴ φέροντες ῥωμαϊκὰ ὀνόματα· ἀλλ' ἐὰν ἐκ τούτων κρίνῃ τις, τότε θέλει ἐπιτρέψει καὶ τὴν ἐναντίαν γνώμην ὅτι ἦσαν Ἕλληνες, ἅτε δὴ φέροντες ἑλληνικώτατα ὀνόματα, ὡς τὸ τοῦ Ἀνταίου καὶ τοῦ Σκύμνου (1). Εἰς παρομοίας σκέψεις παρέχουσιν ἀφορμὰς καὶ τὰ ἐπὶ νεκρικῶν ἐπιγραφῶν ὀνόματα, ὡς τὸ τοῦ Σ ε ρ β ι λ ί ο υ Τ ρ ο φ ί μ ο υ, τὸ τοῦ Παυλείνου καὶ ἄλλα, ἐν οἷς φέρονται ἀνάμικτα ῥωμαϊκὰ καὶ ἑλληνικὰ ὀνόματα, ἐνδεικνύοντα τὴν ἐκ τῆς ἐπιμιξίας μετὰ ξένων κ' ἐξ ἄλλων αἰτιῶν ἐπίδρασιν τοῦ ξενικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ ῥωμαϊκοῦ στοιχείου.

Ἔχομεν ἀφ' ἑτέρου ἄλλας ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐν Σύρῳ ἐγκαταστάσεως ξένων, οἵτινες παρέμενον ἀναμιγνύμενοι καὶ συγγενεύοντες μετὰ τῶν ἐντοπίων καὶ ἐν τέλει ἢ ἐξελληνιζόμενοι ἢ μηδενιζόμενοι ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀλλοδαπότητος ἕνεκα τῶν ἐπιδράσεων τοῦ τε κλίματος καὶ τῆς γλώσσης καὶ ἐν γένει τῆς μεγάλης ἐξελληνιστικῆς, οὕτως εἰπεῖν, δυνάμεως τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων. Εἶνε ἄρά γ' ἔωλον νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι πολλοὶ ξένοι καὶ ἰδίως Ῥωμαῖοι ἐκ πολλῶν περιστάσεων παρέμενον καὶ ἐγκαθίσταντο ἐν Σύρῳ, ἀφ' οὗ μάλιστα γνωρίζομεν ὅτι εἴς τινας νήσους τῶν Κυκλάδων, γείτονας τῆς Σύρου, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Γύαρον συνεκεντροῦντο ἑκάστοτε πλεῖστοι ῥωμαῖοι, εἴτ' ἐξοριζόμενοι, εἴτε πρὸς παραμυθίαν τῶν ἐξορίστων διαβαίνοντες, ἢ παραμένοντες ἐν Σύρῳ; Ὁποίας πρὸς τοῦτο ἐνδείξεις παρέχουσιν ἡμῖν οἱ ἐν Χ α λ ά ν δ ρ ο ι ς πλεῖστοι τάφοι, οὓς, ὡς συνεπέρανόν τινες, ἀποτέλουν νεκρόπολιν, εἰς ἣν κυρίως ἐθάπτοντο οἱ ἐξόριστοι τῆς Γυάρου;

Ταῦτα σὺν τῇ συνδρομῇ καὶ ἄλλων συγγενῶν τεκμηρίων ἀρκοῦσιν ὁπωσδήποτε ἵνα παρέξωσιν ἡμῖν ἐνδείξεις τινὰς περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν

---

(1) Ἴδε τὰ σχετικὰ ψηφίσματα ἐν κεφαλαίοις ΚΣΤ'. καὶ ΚΖ'. τῆς παρούσης συγγραφῆς σελ. 246—259.

καὶ περὶ τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν συνετίθετο. Καὶ αἱ ἄλλαι δὲ ἐνδείξεις λαμβάνονται ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς σκέψεως. Αἱ εἴτ' ἐκ φόβου, εἴτε πρὸς εὕρεσιν πόρων ζωῆς μεταναστεύσεις τῶν Συρίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, αἱ ἀντικαταστάσεις τῶν φευγόντων ὑπὸ κατοίκων γειτόνων νήσων, φευγόντων δεινοτέρας συμφορὰς ἢ τυχαίως ῥιπτομένων ἐν τῇ νήσῳ ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν περιστάσεων καὶ τῶν κυμάτων, ταῦτα πάντα τέλος δὲν ἤρκουν ὅπως ἐλαττώσωσι καὶ ἀλλοιώσωσι τὰ στοιχεῖα τοῦ ἰθαγενοῦς, οὕτως εἰπεῖν, στοιχείου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου; Διότι τίς δύναται νὰ παραδεχθῇ ὅτι οἱ Σύριοι τῆς καθαρῶς ἑλληνικῆς ἐποχῆς, οἵτινες ἦσαν ἰωνικῆς καταγωγῆς, παρέμενον πάντοτε οἱ αὐτοὶ καὶ κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ τὴν διαδεχθεῖσαν ταύτην βυζαντινὴν, ἀφ' οὗ συνέτρεξαν τοσαῦται φυσικαὶ καὶ ἀνθρώπιναι συμφοραὶ καὶ ἀνωμαλίαι, αἵτινες διέσπασαν καὶ ἠραίωσαν καὶ ἠλλοίωσαν τὸν πληθυσμόν;

Συμπέρασμα τούτων εἶνε πρῶτον ὅτι ὁ κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν πληθυσμὸς τῆς νήσου δὲ περιεῖχε τὰ αὐτὰ στοιχεῖα, ἃ καὶ πρότερον, ἤτοι δὲν ἦτο πλέον ἀριθμὸς Συρίων τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ περιεῖχε καὶ κατοίκους ἄλλων νήσων καὶ πόλεων, οὐ μόνον γειτόνων, ἀλλὰ καὶ μεμακρυσμένων (1), δεύτερον ὅτι ὁ μικτὸς οὗτος πληθυσμὸς δὲν διετηρεῖτο πάντοτε ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ἀλλ' ἐμειοῦτο καὶ ηὐξάνετο ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, κατὰ τοῦτο κυριώτερον πα-

(1) Οἷον ἐν παραδείγματι καὶ ἐξ Ἀντιοχείας, ὡς δεικνύει τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Παυλείνου (Σελ. 214 τῆς π. Ἱστ.)

« . . . *Πατρὶς δ' Ἀντιόχεια κλυτῆς ἀλόχοιο* »

καὶ ἐκ *Μεροπίδος τῆς Κῶ* (σελ. 213 τῆς Ἱστ).

« . . . . *Ἔδεκτο, πάτρης Μεροπηΐδος ὄντα,*

Σύρος . . . . »

καὶ ἐξ Ἴου, καὶ Νάξου, καὶ Ἀθηνῶν καὶ Ναυπλίου, ὡς θέλομεν κατόπιν ἰδεῖ.

θῶν, καθ' ὅσον δηλαδὴ οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸν ἐπιρρεαζόμενοι ὑπὸ τῶν ῥωμαίων ἐξελατίνιζον τὰ ὀνόματά των, ἢ προσελάμβανον ῥωμαϊκά· οὕτω δὲ ἐφαίνετο περιλαμβάνων καὶ ξένους, ἐν ᾧ κατὰ τὰς ἄνω σκέψεις καὶ ἐνδείξεις ὁ ἐκρωμαϊσμὸς τῶν ὀνομάτων δὲν ἦτο τεκμήριον τῆς νοθεύσεως τῆς ἰθαγενείας καὶ τοῦ αἵματος· τουναντίον μάλιστα καὶ αὐτοὶ οἱ ξενικῆς καταγωγῆς, ἐγκατασταθέντες ἐν Σύρῳ, πιθανώτατα διετήρησαν τὰ ξενικά των ὀνόματα καὶ ἀπώλεσαν τὴν ἐθνικότητα, ἐξελληνισθέντες διά τε τῶν ἐπιμιξιῶν, καὶ τῆς γλώσσης, ἥτις παρέμενεν ἑλληνικὴ ἐν τῇ νήσῳ μέχρι σήμερον. Τελευταῖον δὲ ὅτι ὁ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀπετελεῖτο ἀπὸ Συρίους καὶ ἄλλους Ἕλληνας, πιθανώτατα ἔχοντας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ξενικὰ καὶ ἰδίως ῥωμαϊκὰ ὀνόματα, ἕνεκα τῆς διαρκεστέρας ἐπιρροῆς τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ νήσῳ, ἀλλ' ὅτι εἶχεν ἀραιωθῇ σπουδαίως καὶ κατὰ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου ἐμειοῦτο, ἕως οὗ κατὰ τὴν ΙΒ'. ἑκατονταετηρίδα, κατακτηθείσης τῆς νήσου ὑπὸ Λατίνων, ἐγένετο σταθερώτερος καὶ ὁμοιομορφώτερος, ὡς θέλομεν ἰδεῖ.

Ταῦτα, καίτοι οὐχὶ εἰδικὰς ἱστορικὰς εἰδήσεις, ἀλλὰ συμπεράσματα ἐκ πολλῶν τεκμηρίων καὶ σκέψεων ἐξαγόμενα ἐσημείωσα ἐνταῦθα καὶ ὡς ἐπίκαιρα ἐν τῇ χρονικῇ ταύτῃ περιόδῳ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου καὶ ὡς νύξεις, αἵτινες θέλουσιν χρησιμεύσει εἰς τὰ περὶ ἐθνικότητος καὶ θρησκεύματος τῶν μετὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν Συρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣΤ'.

Τὰ κατὰ Θ' καὶ Ι' αἰῶνα.

Πειρατεία—Λοιμοὶ—Ἐπανάστασις νησιωτῶν.

Βεβαίως ὁ ἀναγινώσκων τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης δὲν θέλει ἀπαιτήσει τὴν παράθεσιν εἰδικῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν

περὶ τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὴν σκοτεινὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Καὶ ὁ τὴν δυσπιστίαν τοῦ Θωμᾶ ἔχων θέλει βεβαίως ἀρκεσθῇ εἰς τὸν ἐκ τῶν γενικωτέρων ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ Κυκλάδων σχηματισμὸν βασίμων εἰκασιῶν περὶ τῆς Σύρου καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἀφ' οὗ μάλιστα αἱ ἱστορικαὶ πηγαὶ σιωπῶσιν οὐ μόνον περὶ μιᾶς ἑκάστης τῶν Κυκλάδων, ἀλλὰ περὶ πόλεων σημαντικωτέρων τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔτι πλέον, περὶ ὁλοκλήρων μερῶν αὐτῆς.

Ἀλλ' ὅταν ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι πᾶσαι π. χ. αἱ Κυκλάδες ὑπέφερον ἐκ λοιμῶν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη, ἢ ὅτι ὁρμητήριον τῶν δεῖνα πειρατῶν ἐχρησίμευον αἱ νῆσοι αὗται καθ' ὡρισμένην χρονικὴν περίοδον, δὲν δύναταί τις νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὴν Σύρον εἰς ταύτας καὶ νὰ εἰκάσῃ βασίμως ὅτι μεθεῖξε τῶν κοινῶν τούτων συμφορῶν καὶ ἀνωμαλιῶν ; ἢ πρέπει νὰ σιωπήσῃ περὶ Σύρου, διότι δὲν ἔχει εἰδικωτάτην περὶ αὐτῆς μαρτυρίαν, καίτοι αἱ γενικώτεραι ἱστορικαὶ εἰδήσεις δίδουσι νόξεις καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα ἀφίνουσι φωνήν ;

Ἐκ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ τῶν τούτους σχολιασάντων καὶ ἀναπτυξάντων ἱστορικώτερον γίνονται γνωσταὶ σπουδαῖαι ἐπαναστατικαὶ πράξεις διαδραματισθεῖσαι ἐν Ἀνατολῇ ὑπό τε τῶν νησιωτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων.

Ἐν ἔτει 727 ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης ἦτο Γρηγόριος ὁ Β'. ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπήγοντο ἐκκλησιαστικῶς πλεῖσται πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος, πρὶν ἔτι τελεσθῇ ὁ χωρισμὸς τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ ἀρχιερεὺς οὗτος ἐλθὼν εἰς ἔριδας μετὰ τοῦ εἰκονομάχου Λέοντος τοῦ Γ' αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου ὑπεκίνησεν ἐν ἔτει 727 μεγάλην ἐπανάστασιν κατ' αὐτοῦ, εἰς ἣν πρῶτοι ἔλαβον μέρος οἱ νησιῶται καὶ ἰδίως οἱ τῶν Κυκλάδων, ἀναταραχθέντες κυρίως ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο φοβερῶν ἐν Θήρᾳ ἐκρήξεων καὶ καταστροφῶν, ἃς ἐνόμισαν θεομηνίας ἕνεκα τοῦ κατὰ τῶν εἰκόνων πολέμου (1).

(1) Ὁ Βυζαντινὸς συγγραφεὺς Θεοφάνης ἐκτιθέμενος ταῦτα ἐπιση-

Τὸ διάταγμα τοῦ Λέοντος τὸ διατάσσον τὴν καταστροφὴν πασῶν τῶν εἰκόνων καθ' ὅλας τὰς ἐκκλησίας τοῦ κράτους, ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 725 ἦρχει ὅπως προπαρασκευάσῃ τὴν κατὰ τοῦ Λέοντος ἀποστασίαν, αἱ δὲ ἐν Θήρᾳ ἡφαίστειαι ἐκρήξεις κατώρθωσαν νὰ ἐξεγείρωσιν τοὺς δεισιδαίμονας νησιώτας καὶ οὕτω ἐν ἔτει 727 ἡ ἐπανάστασις φανερῶς πλέον ἐξερράγει καὶ νέος ἀναγορεύθη β α σ ι λ ε ὺ ς τ ῶ ν Κ υ κ λ ά δ ω ν κ α ὶ τ ῆ ς κ υ ρ ί ω ς Ἑ λ λ ά δ ο ς, ὀνομαζόμενος Κ ο σ μ ᾶ ς.

Μολονότι ὁ Κοσμᾶς οὗτος ἦτο ἄνθρωπος ἄσημος κατώρθωσεν ἐν τέλει νὰ καταρτίσῃ στόλον καλὸν καὶ πεζικὴν στρατιὰν, ἀναθεὶς τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν εἰς δύο στρατάρχας τὸν Στέφανον καὶ τὸν Ἀγαλλιανόν.

Ἄγνωστον πόσαι καὶ ποῖαι νῆσοι τῶν Κυκλάδων προσήνεγκον ἄνδρας καὶ πλοῖα εἰς τὸν βασιλέα Κοσμᾶν, ἑπομένως καὶ περὶ Σύρου οὐδὲν ὑπάρχει μαρτύριον· γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ στόλος οὗτος, ὁ κυρίως ἐκ νησιωτῶν ἀποτελούμενος ἔφθασε μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ζητῶν νὰ καθαιρέσῃ τὸν Λέοντα καὶ ἐπιβάλῃ τὸν Κοσμᾶν. Ἀλλ' ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία δὲν ἦτο τοσοῦτον ἐξησθενισμένη ὥστε νὰ μὴ καταστρέψῃ τὴν απο-

μειοι· «ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ἔτει, ἰνδ[illegible]κτιῶνι Θ', ὥρᾳ θέρους, ἀτμὶς ὡς ἐκ καμίνου πυρὸς ἀνέβρασεν ἀνὰ μέσον Θήρας καὶ Θηρασίας τῶν νήσων, ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἐπὶ ἡμέρας τινας καὶ κατὰ βραχὺ παχυνουμένης καὶ ἀπολιθουμένης τῇ ἐξάψει τῆς πυρώδους ἐκκαύσεως, ὅλος ὁ καπνὸς πυροφανὴς ἐδείκνυτο. Τῇ δὲ παχύτητι τῆς γαιώδους οὐσίας, πετροκισσήρους μεγάλους ὡς λίθους τινας ἀναπέμψαι καθ' ὅλης τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ Λέσβου καὶ Ἀβύδου καὶ τῆς πρὸς θάλασσαν Μακεδονίας, ὡς ἅπαν τὸ πρόσωπον τῆς θαλάσσης ταύτης κισσήρων ἐπιπολαζόντων γέμειν· μέσον δὲ τοῦ τηλικούτου πυρὸς νῆσος ἀπογαιωθεῖσα τῇ Ἱερᾷ λεγομένῃ νήσῳ συνήφθη μήπω τὸ πρὶν οὖσα». Ἐννοεῖται ὁπόσον εὐκόλως ἀπέδωκαν εἰς ὀργὴν τοῦ Θεοῦ τὰ συμβάντα ταῦτα οἱ δεισιδαίμονες νησιῶται, οἱ ἐπαναστατήσαντες ἀμέσως κατὰ τοῦ εἰκονομάχου βασιλέως.

στασίαν ταύτην· οὕτω δὲ ὁ Αἰγαιοπελαγιτικὸς οὗτος στόλος, ἐπελθόντος κατ' αὐτοῦ τοῦ Λέοντος, κατεκάη διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πυρὸς, πνιγέντος μὲν τοῦ Ἀγαλλιανοῦ, θανατωθέντος δὲ τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Κυκλάδων Κοσμᾶ.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη τῶν νησιωτῶν δὲν παρῆλθεν ἄνευ συνεπειῶν, καθ' ὅσον οἱ βυζαντινοὶ στόλοι δὲν ἔπαυσαν ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας περιπολοῦντες εἰς τὰς Κυκλάδας· ἐκ δὲ τῶν περιπολίων τούτων ἑδραιώθησαν ἐκ νέου οἱ βυζαντινοὶ εἰς τὰς νήσους, καὶ ἐπήνεγκον πλεῖστα ὅσα καλὰ, καθ' ὅσον θέλομεν ἴδῃ ὅτι ἄνευ τῆς προστασίας τῶν βυζαντινῶν στόλων αἱ Κυκλάδες ἤθελον πάθει μείζονα δεινὰ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον. Σπουδαιοτέρα ὅμως συνέπεια τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης τῆς ὑποκινηθείσης ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης Γρηγορίου πέμπτου, ἦν ἡ διάταξις τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος, ὅστις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀφήρεσεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀρχιερέως πάσας τὰς ἐντεῦθεν τῆς Ἰταλίας πόλεις, προστιθεὶς αὐτὰς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερέως. Τὸ τόλμημα τοῦτο τοῦ Λέοντος ἦτο μέγα καὶ τελεσφόρον ἐξεταζόμενον οὐχὶ ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν ἔποψιν, διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ὑπῆρχε διάκρισις καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων, οἵα κατόπιν ἐγένετο, ἀλλ' ὑπὸ ἐθνολογικὴ , διότι προητοίμασε, οὕτω εἰπεῖν, τὴν διάκρισιν τῶν ἐθνικοτήτων, ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, αἵτινες κατόπιν διεκρίθησαν διὰ τῆς θρησκευτικῆς διαφορᾶς (1).

Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης τῶν νησιωτῶν, ἤτοι τῷ 747 νέος λοιμὸς ἐπήνεγκεν ἐπὶ τριετίαν σπουδαῖον ὄλεθρον εἰς τὰς Κυκλάδας (2), ἀρξάμενος ἐν

(1) Ὅπως κατανοηθῇ ἡ σπουδαιότης τοῦ γεγονότος τούτου ἐπὶ Λέοντος, ἀνάγκη ὁ ἀναγνώστης νὰ ἐνθυμηθῇ ὅσα περὶ τούτου γράφει ὁ κριτικώτατος ἱστορικὸς ἡμῶν (Παπαρ. Ἱστ. Τόμ. Γ'. σελ. 451).

(2) Γόλσμιθ. μετάφρ. Τόμ. III. σελ. 46. — Παπαρ. Τόμ. Γ' σελ. 47

Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς Μονεμβασίας, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ χρονογράφος Θεοφάνης. Καὶ πρὸ τοῦ λοιμοῦ τούτου εἶχεν ἐνσκήψει ἕτερος λοιμὸς κατὰ τὸ 726, ἀλλ' ἄγνωστον, ἐὰν ἐπήνεγκεν ὄλεθρον εἰς πάσας τὰς Κυκλάδας (1). Ὁ τοῦ 747 ὅμως διαρκέσας τριετίαν ὁλόκληρον ἀναμφιβόλως ἐπήνεγκεν οὐκ ὀλίγην θραῦσιν· οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ Σύριοι δὲν ὑπέφερον ἐκ τούτου, διότι δὲν μνημονεύονται ὀνομαστί· ἀρκεῖ ὅτι πληθὺς μαρτυριῶν πείθει πάντα ὅτι λοιμὸς τοσοῦτον ὀλέθριος, τριετίαν ὅλην εὑρὼν τροφὴν καὶ διαμονὴν ἐν ταῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων, ἑπόμενον ὅτι δὲν ἐσεβάσθη οὐδεμίαν νῆσον, οὐδ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ ὑγειονομικῶν μέτρων, τοσοῦτον αὐστηρῶν ἃ καὶ ἂν ὑπῆρχον διὰ τὴν Σύρον, δὲν ἤθελον μᾶς πείσει ὅτι αὕτη ἔμεινεν ἀνεπηρέαστος καὶ ὅλως ἀπρόσβλητος.

Αἱ ἐκ τοῦ λοιμοῦ τούτου καταστροφαὶ παρέχουσιν ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐλαττώσεως καὶ πάλιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων τῶν νήσων καὶ ἰδίως τῆς Σύρου, ἥτις μικρὰ τὴν ἔκτασιν, παθοῦσα κατὰ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων δηώσεων, τῆς παραμεληθείσης καλλιεργείας τῆς ἐκ διαφόρων αἰτιῶν στερήσεως ὑδάτων καὶ ἄλλων λόγων, δὲν ἠδύνατο οὔτε ἀσφάλειαν διαρκῆ νὰ προσφέρῃ, οὔτε βίον ὑλικὸν ἄνετον ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω λόγων.

Ἐν ἔτει 740 οἱ Σαρακηνοὶ πειραταὶ ἐφώρμησαν καὶ πάλιν κατὰ τῶν Κυκλάδων, ἀλλ' ὁ τότε βασιλεύων τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντῖνος ΣΤ'. ὁ Κοπρώνυμος ἔπεμψε μέγαν στόλον κατ' αὐτῶν, ὅστις καὶ κατέστρεψε τοὺς Σαρακηνούς, καταφλέξας τὸν στόλον των διὰ τοῦ καλλινικείου πυρός, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ

---

477. — Σταματ. Σαμιακά. σελ. 371. Κ. Σάθα Χρον. Γαλαξ. ἐν Σημ. — Παράβ. Βυζ. Κωνσταντ. Πορφυρ. Θεμ. Β' 6. — Ι λυκᾶν 527. 1 — Ζωναρᾶν Χ V. 8. — Νικηφ. Πατρ. 70, 11 — Θεοφ. 6, 238 — Κεδρ, Γ'. 6. Θεόδωρ. Στουδίτ. ἐν β. Πλ. — Λέοντ. 184, 8

(1) Παράβ. Θεοφάν. 6218 — Κεδρ. Σ. 10.

προμνημονευθεὶς Θεοφάνης. Οἱ Σαρακηνοὶ δὲν ἐξηφανίσθησαν ἐντελῶς, ἀλλὰ μετὰ πολυετῆ ἀπουσίαν ἐπανεφάνησαν τῷ 824 εἰς τὰς Κυκλάδας τολμηρότεροι ἢ πρότερον. Τετραετίαν ὅλην περιεπόλουν ληΐζοντες πειρατικῶς τὰς νήσους ταύτας, ὅτ' ἐπὶ τέλους ὁ ναύαρχος τῶν βυζαντινῶν Πετρωνᾶς, ἀδελφὸς τοῦ περιωνύμου Βάρδα κατέστρεψεν αὐτοὺς εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Οἱ Σαρακηνοὶ ἐπέπιπτον μὲν, ὡς βλέπομεν, πολλάκις κατὰ τῶν Κυκλάδων, ἀλλ' αὗται κυριώτερον εἰπεῖν δὲν ἐκυριεύθησαν ὑπ' αὐτῶν εἰ μὴ δὶς, πρῶτον μὲν κατὰ τὸ 653, ὡς εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, δεύτερον δὲ κατὰ τὸ 882, βασιλεύοντος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος. Ἡ κυρίευσις αὕτη ἦτο μᾶλλον ἀξιοσημείωτος καθ' ὅσον προπαρασκεύασε τὰς κατὰ τὰ 904—948 ἔτη κατακτήσεις τῶν Σαρακηνῶν ἐπὶ τῶν Κυκλάδων.

Οἱ κατὰ τὸ 882 ἐφορμήσαντες κατὰ τῶν νήσων τούτων Σαρακηνοὶ εἶχον ἀρχηγὸν μὲν τὸν διαβόητον Ἐμίρην Σάελ καὶ τὸν ἐπ' ἴσης φοβερὸν πολεμιστὴν Φὺτ, στόλον δὲ ἐξ 27 μεγάλων πλοίων. Αἱ Κυκλάδες εἶχον ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Σαρακηνοὺς, ἀλλ' ἡ ὑποταγὴ αὕτη ἦν ὀλιγοχρόνιος, καθ' ὅσον ἐκπλεύσας ὁ ναύαρχος τῶν Βυζαντινῶν Νικήτας κατετρόπωσε μὲν τοὺς Σαρακηνοὺς, ἠλευθέρωσε δὲ τὰς Κυκλάδας. Ἡ καταστροφὴ τοῦ στόλου τῶν Σαρακηνῶν ἐτελέσθη διὰ τοῦ λεγομένου καλλινικείου πυρός· τὰ δὲ λείψανα τῶν πλοίων καὶ τῶν πειρατῶν κατέφυγον, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ Λεμπὼ, εἰς τὰ παράλια τῆς Κρήτης, ἐξ ὧν εἶχον ἐκπλεύσει οἱ Σαρακηνοί οὗτοι.

Ἡ καταστροφὴ αὕτη ἦτο προάγγελο ἄλλων πολλῷ μεγαλειτέρων συμβάντων ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Τῷ 904 νέος καὶ πολυάριθμος στόλος τῶν Σαρακηνῶν, ἐκ τριακοσίων πλοίων συγκείμενος καὶ διοικούμενος ὑπὸ τῶν ἀρνησιθρήσκων χριστιανῶν Δαμιανοῦ, τοῦ Ἐμίρου τῆς Τύρου, καὶ Λέοντος, Ἐμίρου τῆς φοινικικῆς Τριπόλεως ἐφορμᾷ ἐκ νέου κατὰ τῶν Κυκλάδων. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ πολυαρίθμου τούτου στόλου ἐνέβαλεν εἰς

σπουδαίους φόβους τὸν βυζαντινὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἀμέσως ἐξαπέστειλε κατ' αὐτῶν τὸν ναύαρχον Ἵμερον. Ἀλλ' ὁ Ἵμερος συμπλακεὶς μετ' αὐτῶν ἡττᾶται, τοῦθ' ὅπερ κατέστησε μανιωδεστέρους καὶ προπετεστέρους τοὺς Σαρακηνούς. Μέχρι τοῦ 948 ἐφόρμων ἀλληλαλλήλως κατὰ τῶν Κυκλάδων, λεηλατοῦντες αὐτὰς καὶ ἀπογυμνοῦντες τοὺς νησιώτας, ἕως οὗ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο (948) ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος Φωκᾶς κυβερνῶν τὸν βυζαντινὸν στόλον κατετρόπωσε τοὺς πολυαρίθμους πειρατὰς, ἀποδοὺς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀσφάλειαν εἰς τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους τῶν νήσων τούτων, οἵτινες ὅμως δὲν ἀπήλαυσαν ἐπὶ πολὺ τῆς ἀσφαλείας ταύτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ'.

Κατάκτησις τῶν Κυκλάδων ὑπὸ τοῦ Γουϊσκάρδου, κατόπιν ὑπὸ τοῦ Τσαχᾶ.—Ῥόζου Σπηλιά.—Πρώτη ἐμφάνισις Ἐνετικοῦ στόλου.—Κατάστασις τῶν Συρίων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. (1027—1196).

Αἱ ἀδιάκοποι ἐπιδρομαὶ τῶν πειρατικῶν στόλων καὶ ἰδίως τῶν Σαρακηνῶν εἶχον ἀρκούντως ἐξασθενίσει τὰς δυνάμεις τῶν νησιωτῶν, οἵτινες ἐζήτουν προστασίαν παρὰ τοῦ παρακμάζοντος πλέον Βυζαντινοῦ κράτους, εἰς ὃ ἀνῆκον.

Τῷ 1027 ἐπελθόντων ἐκ νέου τῶν πειρατῶν καὶ ἐνοχλούντων τὰς Κυκλάδας, διωρίσθη πρὸς καταδίωξίν των ἀ ρ χ η γ ὸ ς τ ῶ ν ν α υ τ ι κ ῶ ν δ υ ν ά μ ε ω ν τ ο ῦ Ἀ ρ χ ι π ε λ ά γ ο υ ς ὁ Γεώργιος Θεοδωροκάνος, Κυβερνήτης τῆς Σάμου, ὅστις παραλαβὼν σύμμαχον τὸν Βεριβόην Κυβερνήτην τῆς Χίου συνῆψε μάχην μετὰ τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων καὶ ἐπήνεγκεν οὐκ ὀλίγην φθορὰν, κυριεύσας μὲν

δώδεκα πειρατικὰ πλοῖα, διαλύσας δὲ τὸν ἐπίλοιπον στόλον τῶν ἐπιμόνων τούτων πειρατῶν.

«Ὁ δὲ στρατηγὸς τῆς Σάμου, λέγει τὸ Χρονικὸν (1) ἐνίκησε μίαν ἁρμάταν ναυτικὴν τῶν Ἀγαρηνῶν, ὅπου ἔπλευσεν ἐναντίον τῶν λεγομένων Κυκλάδων νήσων, ἤγουν τῶν δωδεκανήσων· ὅστις ἐπῆρε δώδεκα καράβια σύμψυχα καὶ τὰ λοιπὰ διεσκόρπισε».

Οὕτω προσκαίρως πάλιν ἐτελείωσαν αἱ δεινοπάθειαι τῶν νησιωτῶν τούτων ἐν ἔτει 1027, καθ' ἃ ἀφηγεῖται ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ χρονικῷ καὶ ὁ Lebeau. Μετὰ ὀκταετῆ ἀπουσίαν, ἤτοι τῷ 1035 ἐπεφάνησαν (2) ἐκ νέου εἰς τὰς Κυκλάδας οἱ Σαρακηνοί, βασιλεύοντος τοῦ Βυζαντινοῦ Μιχαὴλ Ε'. τοῦ Καλαφάτου, καὶ πάλιν διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Ἀλλ ἡ ἧττά των αὕτη τοὺς ἀπεθάρρυνε τοσοῦτον ὥστ' ἔπαυσαν ἐν σώματι ἐνοχλοῦντες τὰς Κυκλάδας καὶ περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἐξάσκησιν πειρατείας, οὐχὶ ὀλιγώτερον ἐπιφοβωτέρας καὶ βλαπτικωτέρας διὰ τὰς ἀτυχεῖς ταύτας νήσους.

Μόλις ἀπηλλάχθησαν αἱ Κυκλάδες τῶν Σαρακηνῶν στόλων, νέος ἀνεφάνη πολέμιος τῶν Βυζαντινῶν, ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας Γουλιέλμος, ὁ ἐπιλεγόμενος Ἀγαθός, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1068 κυρίως ἤρξατο ἐνοχλῶν τὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ ἀφορμὴν μὲν εὗρεν τὴν παραλαβὴν τοῦ πτώματος τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου, εὑρισκομένου ἐν Πάτμῳ, σκοποὺς δὲ εἶχε πολλῷ μείζονας, ἐπιθυμῶν νὰ ὠφεληθῇ τῶν περισπασμῶν καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ ἐν ἔτει 1068 ἀποτυχία τοῦ Σικελοῦ βασιλέως προητοίμασε τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ αὐτοῦ σικελικοῦ στόλου ἐν ἔτει 1097. Σκοπὸς τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης καὶ πάλιν ἦσαν αἱ νῆσοι, αἱ ὑπαγό-

---

(1) Χρονικὸν Ζωναρ. XVII § 1.

(2) Ζωναρᾶς αὐτόθι — Lebeau. Histoire de l' Empir. T. 14 p. 201.

μεναι τότε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἀλλὰ πρῶτοι οἱ Σάμιοι ἀπέκρουσαν τοὺς Σικελοὺς, κατόπιν δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι, τῇ βοηθείᾳ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ οὕτω ἐπανῆλθεν ἄπρακτος καὶ ὁ στόλος οὗτος εἰς Σικελίαν ἐν ἔτει 1097.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ταῦτα ἐπεχείρει καὶ ἀπεκρούετο ὁ σικελικὸς στόλος ἕτερος πολέμιος ὁ Ῥοβέρτος Γουϊσκάρδος, υἱὸς τοῦ περιβοήτου Ταγγρέδου, ἄρχοντος τῆς Ἀντιοχείας, Δοὺξ τῆς Ἀπουλίας, τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ Καλαυρίας, εὑρὼν ἀφορμὴν τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξιον Α'. Κομνηνὸν ἔχθραν καὶ ἔριδά του, ἐφώρμα κατὰ τὸ 1084 κατὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἃς καὶ ἐλεηλάτησε, κατακρατήσας αὐτῶν ἐπί τινα χρόνον (1).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἐπολεμεῖτο πάντοθεν. Ἀφ' ἑνὸς οἱ Τοῦρκοι ἤρχιζαν λεηλατοῦντες καὶ κυριεύοντες πόλεις των, ἀφ' ἑτέρου οἱ Σαρακηνοὶ ἐδέσποζον πολλῶν μερῶν, ἰδίως τῶν παραλίων τῆς Συρίας καὶ τῶν ἁγίων λεγομένων τόπων· ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ μὲν Ῥοβέρτος Γουϊσκάρδος κατεκράτει τῶν Κυκλάδων, οἱ δὲ Σκύθαι ἐπολιόρκουν τὴν Ἀνδριανούπολιν ἐκνευρίζοντες τὰς δυνάμεις τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Οὗτοι οἱ περισπασμοὶ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξαν προάγγελοι δύο σπουδαιοτάτων γεγονότων ἐν τῇ καθολικῇ ἱστορίᾳ, ἤτοι τῆς ἐνάρξεως τῶν σταυροφορικῶν πολέμων καὶ τῆς ὑπὸ Λατίνων ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου, ἐπιδρασάντων σπουδαίως καὶ ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Ἐν ἔτει 1091 αἱ Κυκλάδες μόλις ἀπαλλαχθεῖσαι τῶν σικελικῶν κατακτητῶν ὑπέπεσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὀθωμανοῦ

---

(1) Γόλσμιθ Ἱστ. Ἑλλ. Τομ. Γ'. σελ. 113. μεταφρ. Ἀλεξανδρ.—Pet. Giannone hist. civile du Royaume de Naples. Βιβλ. Θ'.—Βιβλ. 10 Κεφ. Β'. Τομ. Β'. σελ. 104.—Ἄννα Κομνηνὴ Ἀλεξ. Βιβλ. Ε'. καὶ ΣΤ'.

Τ σ ά χ ᾶ ἢ κατὰ Ζωναρᾶν Ζ α χ ά τ ο υ καὶ κατὰ τὸν Γλυκᾶν Τ σ α χ α τ σ ᾶ. Ὁ Τσαχᾶς οὗτος γαμβρὸς ὢν τοῦ Σουλτάνου Κλίτσ—Ἀσρλὰν ἐκπλέει μετὰ στόλου συγκειμένου ἐκ τεσσαράκοντα πλοίων κατὰ τῶν Κυκλάδων καὶ κυριεύει τὰς νήσους ταύτας, ἃς καὶ κατεκράτει, ἕως οὗ ὁ βυζαντινὸς ναύαρχος Κωνσταντῖνος ὁ Δαλασσηνὸς ἐπελθὼν κατ' αὐτῶν μετὰ ἰσχυροῦ στόλου, ἀπεδίωξεν αὐτούς, ἀποδοὺς καὶ πάλιν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς πολυπαθεῖς κατοίκους τῶν Κυκλάδων. Ἀλλ' ἡ ἐλευθερία αὕτη ὀλίγον ἔμεινεν ἀπρόσβλητος, καθόσον μετὰ τρεῖς περίπου δεκαετηρίδας προσεβλήθησαν καὶ πάλιν οἱ νησιῶται ὑπ' ἐχθρῶν πολλῷ τότε ἰσχυροτέρων.

Ἐν ἔτει **1124**, βασιλεύοντος Ἰωάννου Β'. τοῦ Κομνηνοῦ, ἐπιλεγομένου Καλογιάννη ὁ Δόγης τῆς Βενετίας Δομίνικος Μικιέλης, ὁ ἐπικληθεὶς T e r r o r G r a e c o r u m ἐκπλεύσας μετὰ στόλου πολυαρίθμου ἔφθασεν εἰς τὰς Κυκλάδας, ἐμβαλὼν εἰς φόβον τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους αὐτῶν, προαισθανομένους ὅτι ὁ ξένος οὗτος ἔμελλεν νὰ ἐγκαθιδρύσῃ πολυχρόνιον τὴν ἐξουσίαν του ἐπὶ τῶν νήσων τούτων.

Ἡ δύναμις τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας ἤδη εἶχε γίνει γνωστὴ εἰς τὴν Ἀνατολήν· ἡ δὲ ἐμφάνισις τοῦ περιφόβου τούτου Δόγη παρήγαγε φόβους εἰς ἅπασαν τὴν ἀνατολήν, οἵτινες ἀπεδείχθησαν εὔλογοι, καθ' ὅσον ἐπελθὼν καὶ λεηλατήσας τὰς Κυκλάδας, κατόπιν δὲ ἀποθανὼν ἠξιώθη τοῦ ἑξῆς ἀρκούντως δηλωτικοῦ τῆς δυνάμεώς του ἐπιτυμβίου.

T e r r o r G r a e c o r u m j a c e t h i c (1).

Οὐδ' ὁ Ὁμοὺρ ὁ σιδηρόψυχος υἱὸς τοῦ Ἀζίνη, ὅστις εἶχε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν λεηλατήσει τὴν Νάξον, Πάρον, καὶ τὰς λοιπὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου προὐξένησε τοσοῦτον ὄλεθρον εἰς τὰς Κυκλάδας, ὅσον ὁ Δόγης οὗτος τῆς Ἐνετίας ὅστις πορθήσας

---

(1) **Dandulli Chronic. IX. 12. p. 267—Daru Hist. Ven. T. I. p. 122.**

τὴν Νάξον καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους, πλείστους μὲν αὐτῶν κατοίκους κατέσφαξε, πολλοὺς δ' ἐπώλησε δούλους καὶ κατέστρεψε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ, ἐκριζώσας καὶ δένδρα καὶ ἐν γένει ἐπενεγκὼν δυσεπανόρθωτον βλάβην εἴς τε τοὺς κατοίκους καὶ εἰς τὰς γαίας (1)

Εἴκοσιν ἔτη μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην (1143) ἐπανέλαβε τὰς λεηλασίας ταύτας ὁ Δόγης τῶν Ἑνετῶν Βιτάλης Μιχιέλης, ἀποτυχὼν, κατὰ τὸν Ν. Χωνιάτην, νὰ κατακτήσῃ τὰς Κυκλάδας.

Ἐν ἔτει δὲ 1196 οἱ σταυροφόροι Λατῖνοι ἐπήνεγκον οὐ μικρὰς ζημίας διερχόμενοι διὰ τῶν Κυκλάδων.

Ἐν ἔτει 1198 καὶ πάλιν αἱ Κυκλάδες ἐχρησίμευσαν ὡς κρησφύγετα τῶν πειρατῶν, οὓς ἐπὶ τέλους κατετρόπωσαν οἱ Βυζαντινοὶ ναύαρχοι Ἰωάννης Δούκας καὶ Κάσπαξ (κατὰ Γόλσμιθ, Ἰωάννην Κίνναιμον κλπ).

Ἡ ἐπιδρομὴ αὕτη ἦν ἡ τελευταία τῆς περιόδου ταύτης, διότι μετὰ τέσσαρα ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1204 ἐνιδρύθη, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ὁριστικῶς ἡ Λατινοκρατία.

Ἐξέθηκα ἐν συντόμῳ τὴν σειρὰν ταύτην τῶν ἐπιδρομῶν καὶ κατακτήσεων τῶν Κυκλάδων, μὴ προσάγων μὲν εἰδικὴν περὶ Σύρου μαρτυρίαν, ἀλλὰ πεποιθὼς ὅτι ἡ παράλειψις τῆς Σύρου ὑπὸ τῶν συγγραφέων δὲν εἶν' ἔνδειξις ἐξαιρέσεως αὐτῆς ἀπὸ τῶν καταστροφῶν τούτων, καθ' ὅσον τὰ ἱστορηθέντα ἀναφέρονται γενικῶς εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους, οὐχὶ δὲ εἰδικώτατα εἰς ὡρισμένας νήσους· οὐδ' ὑπάρχουσι μαρτυρίαι ἐναντίαι.

Ἐνταῦθα δυνατὸν νὰ προταθῇ ἡ ἐρώτησις, πῶς μετὰ τοσαύτας λεηλασίας, ἐξανδραποδισμοὺς, λοιμοὺς καὶ λιμοὺς καὶ ὑποδουλώσεις δὲν ἐξωλοθρεύθησαν ῥιζηδὸν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης, ἥτις καὶ ἕνεκα τῶν λιμένων της καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως μεθεῖξε τῶν κοινῶν συμφορῶν τῶν Κυκλάδων; Οἱ πο-

(1) Dandulli ἐνθ' ἀνωτέρω — Daru αὐτόθι.

λυετεῖς λοιμοί, αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπιδρομαὶ καὶ καταχτήσεις τῶν πειρατικῶν τότε φυλῶν ὁποίας συνεπείας ἀφῆκαν;

Ἡ λεπτομερὴς σαφήνεια τῶν τυχῶν τῶν Συρίων καὶ τῆς νήσου των βεβαίως εἶν' ἀνέφικτος· ἀλλὰ δύναται νὰ τεκμηριωθῇ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἱστορικῶν τούτων ἐνδείξεων.

Βεβαίως ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν πλέον ταύτην, ἤτοι κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Λατινοκρατίας (1204) ἦτο ἐπαισθητῶς ἠλαττωμένος. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τοὺς ὀλέθρους, οὓς ἐπήνεγκον οἱ λοιμοὶ τοῦ 537, 541, 555—558— τοῦ 726, τοῦ 747 καὶ ἄλλων ἐτῶν, (οἷον τῶν 1044 ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, τοῦ 733 καὶ ἄλλων, ὧν τὰς διαστάσεις δὲν γνωρίζομεν ἀκριβέστατα), ἔχομεν ἔνδειξιν σπουδαίας ἐλαττώσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀφ' ἑτέρου αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπιδρομαὶ ἠραίωσαν ἐπὶ πλεῖστον τοὺς κατοίκους, ἐπιδράσασαι σπουδαιότατα καὶ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ καλλιεργησίμου ἐδάφους τῆς νήσου, ὅπερ ἐγκαταλειφθὲν ὑπὸ τῶν κατοίκων ἀκαλλιέργητον, ἀπογυμνωθὲν πάσης φυτείας ὑπὸ τῶν λῃσάντων τοσάκις τὴν νῆσον πειρατῶν καὶ λοιπῶν ἐπιδρομέων προητοίμασε τὴν κατόπιν ἐπελθοῦσαν πτωχείαν τῶν κατοίκων καὶ στείρωσιν τῶν γαιῶν, αἵτινες μολαταῦτα διετήρησαν ἐν πολλοῖς ἴχνη τῆς ἀρχαίας αὐτῶν γονιμότητος. Τὰ ὑδραγωγεῖα τῆς νήσου, ὧν ἐρείπια βλέπομεν μέχρι σήμερον, ὑποδηλοῦσι πόσον ἐρρύθμως καὶ τελεσφόρως διενέμετο τὸ ὕδωρ καὶ συνετέλει ὑπὲρ τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους· ἀλλ' αἱ τοσαῦται καταστροφαὶ αἱ μεταβαλοῦσαι εἰς σωροὺς ἐρειπίων ὁλοκλήρους πόλεις ἤθελον σεβασθῇ ταῦτα;

Τὸ καλλιεργήσιμον ἔδαφος τῆς νήσου εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἐγκατελείψεως εὑρισκόμενον ὀλίγα ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ πρὸς ζωάρκειαν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερα πρὸς εὐπορίαν. Πιθανῶς ποῦ καὶ ποῦ σῖτος καὶ κριθὴ ἐφαίνετο, ἐν χαράδραις δὲ ἐλαιῶνες διετηροῦντο καὶ συκαῖ, ὡς αἱ ὀνοματοθεσίαι καὶ αἱ

τοπικαὶ παραδόσεις δηλοῦσιν. Οὐχ' ἧττον μολονότι ἐπηπειλήθη συχνότατα ἡ γεωργικὴ ζωὴ τῶν κατοίκων ὑπάρχουσι μαρτυρίαι καὶ παραδόσεις περὶ καλλιεργείας τῆς μετάξης κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἐντεῦθεν, ὅτε ἕνεκα τῶν πρὸς τὴν Περσίαν ἐχθρικῶν ἐπιμιξιῶν μετηνέχθη ἐκεῖθεν ἡ μέταξα, ἤρξαντο αἱ Κυκλάδες νὰ καλλιεργῶσι τὴν προσοδοφόρον μέταξαν, ὅπερ πιστοῦται καὶ ὑπὸ τῆς δημοσιευθείσης δημώδους παραδόσεως ἐν Σύρῳ περὶ τῆς πληθύος τῶν μωρεώνων ἐν τῇ νήσῳ καὶ τῆς προσοδοφόρου καλλιεργείας τῆς μετάξης (1). Κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην «οἱ τῆς ζώσης γενεᾶς Σύριοι διηγοῦνται ὅτι ὑπῆρχον πολλὰ δένδρα μωρεῶν ἐπὶ τῆς νήσου καὶ δὲν δυνάμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν ὅτι οἱ Σύριοι, ἂν δὲν εἶνε γνωστὸν ὅτι ἔλαβον ἀμέσως ἀπὸ τὴν Περσίαν τὰς μωρέας, δὲν ἐβράδυνον ὅμως νὰ τὰς λάβουν ἀπὸ τὰς πλησίον νήσους (2)».

Ἡ καλλιέργεια καὶ ἐσοδεία τοῦ σίτου καὶ τῆς κριθῆς ἐν τῇ νήσῳ μόλις ἐξήρκει πρὸς ζωάρκειαν τῶν κατοίκων· διότι καὶ ἂν ἐπλεόναζεν, οἱ ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας ἐπισκεπτόμενοι πειρατικῶς τὴν νῆσον βεβαίως ἐχρῶντο αὐτοῦ, πιθανώτατα δὲ καὶ ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο δὲν κατέστρεφον τοὺς προσοδοφόρους ἀγρούς.

Ἄλλως τε ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς τῆς νήσου ἠραιοῦτο καὶ δι' ἄλλην αἰτίαν. Ἡ σιτεμπορία ἐν ταῖς Κυκλάσι ἦτο τὸ μᾶλλον παρακεκινδυνευμένον ἐμπόριον, πρὸ πάντων ἕνεκα τῶν πειρατῶν, καὶ τῆς μικρᾶς προστασίας, ἣν ἐχορήγουν οἱ Βυζαντινοὶ εἴς τε τοὺς χειρώνακτας καὶ τοὺς γεωργούς, ἰδίᾳ ἀφ' ἧς

---

(1) Dictionnaire d' histoire naturelle par une societé de naturalistes et d' agriuculteurs—ἐν λ. mûrier.—Ἐπιστολὴ περὶ Σύρου καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Ἑρμουπόλεως σελ. 12.

(2) Ἐπιστολ. περὶ Σύρου κλπ. αὐτόθι.

ἐποχῆς συνεστήθησαν τὰ κυβερνητικὰ μονοπώλια τοῦ σίτου ἐν Βυζαντίῳ (1).

Ἕνεκα τῶν μονοπωλείων τούτων προσεκάλουν ἐν Βυζαντίῳ πολλοὺς γεωργοὺς καὶ μέχρι σήμερον ἔτι διατηρεῖται ἡ ἀνάμνησις τῶν μεταναστεύσεων τῶν Συρίων γεωργῶν εἰς Βυζάντιον, ἔνθα ἡ Κυβέρνησις ἦτο σχεδὸν σιτέμπορος καὶ ἐμπορομεσίτης (2).

Πλεῖσται ὅσαι ὀνοματοθεσίαι, ἐκ παλαιᾶς ἐποχῆς σωζόμεναι ἐν τῇ νήσῳ, πείθουσιν ὅτι ὄρη σήμερον ξηρὰ καὶ γυμνὰ ἦσαν ἄλλοτε κατάφυτα. Τί ἄλλο σημαίνουσιν; αἱ ὀνομασίαι Δαφνῶνας, Ἀρευτιαῖς, Κάππαρι, Ἀμάραντα, Αἰγερό, Σεληνίθρα, Λωτό, Σκορδ᾽ζά, Ἐρινειό, Ξυλοκοπή, Σχινονῆσι, Λαγκάδα, Κυπεροῦσα, Καταφυά, Ἀμπέλα, Κηπάρι, Κοιλάδα, Χαρουπιά, Α᾽ζῶνας, Πρασονῆσι, Μεγαλεῦκι καὶ τοσαῦται ἄλλαι, αἵτινες σήμερον διατηροῦνται εἰς γυμνὰ ὄρη καὶ ἀκάρπους γαίας, τί ἄλλο σημαίνουσιν ἢ ὅτι πρό τινων αἰώνων ἔτι διετηρεῖτο ἡ μεγάλη φυτεία τῆς νήσου, ἣν κατέστρεψαν αἱ λεηλασίαι τῶν ξένων πειρατῶν καὶ κατακτητῶν, ἡ ἐγκατάλειψις αὐτῆς ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ ἡ καταστρεπτικὴ πορεία τῶν αἰώνων;

Οὕτω βαθμηδὸν ἀπεγυμνοῦτο τὸ ἔδαφος τῆς προτέρας αὐτοῦ γονιμότητος καὶ θέας, ἕως οὗ παρεδόθη εἰς τοὺς νεωτέρους τοιοῦτον, οἷον παρίστατο μέχρι τινος διὰ τῆς παροιμίας Σύρα=Ψεῖρα, σχηματισθείσης καὶ λεχθείσης διὰ τὸ λυπρόγαιον καὶ ἄγονον αὐτῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν. Περὶ δὲ τῶν ἀρχαίων αὐτῆς

---

(1) Παράβ. Dig. 1. 50, 5. de negotiatoribus frumentariis.

(2). Ἱστορ. τοῦ Βυζαντινοῦ ἐμπορίου ὑπὸ C.Hulman, καὶ Ἐπιτ. Ἱστορίας τοῦ Ἐμπ. ὑπὸ A. Blanquis. Κεφ. Γ'.

πόλεων, τί δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοσούτων ἐπιδρομῶν καὶ καταχτήσεων; Ἀμφότεραι αἱ δύο αὐτῆς πόλεις, ὡς παράλιαι, ὑφίσταντο πρῶται τὰς προσβολὰς τῶν πειρατῶν. Καὶ τίς ἤθελεν μένει ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ εὐημερίᾳ ἐν παραλίᾳ πόλει, εἰς ἣν ἀποβαίνοντες οἱ πειραταὶ—καὶ ἂν μὴ κατέστρεφον πᾶν τὸ προστυχὸν,—βεβαίως ἐπήνεγκον ζημίας ἐπ' ἴσης ἐπικινδύνους διὰ τὴν ζωὴν τῶν κατοίκων;

Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ὅτι πολλαὶ πόλεις παράλιαι κατ αὐτὴν τὴν ἐποχὴν εἶχον ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἀποσυρθέντων εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη καὶ ζητησάντων προστασίαν ἀπὸ τῶν φυσικῶν ὀχυρωμάτων τῶν μερῶν αὐτῶν, ἀπὸ τῶν ὀρέων, τῶν φαράγγων, τῶν σπηλαίων καὶ ἐν γένει ἀπὸ μερῶν, εἰς ἃ δυσκόλως εἰσεχώρουν τὰ πλημμυρήσαντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην στίφη τῶν πειρατῶν καὶ καταχτητῶν. Καὶ δὲν δυνάμεθα μὲν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἀμφότεραι αἱ πόλεις τῆς νήσου, ἤτοι ἡ ἐν Φοίνικι καὶ Ποσειδείοις κειμένη καὶ ἡ ἐν ᾗ ἡ σημερινὴ Ἑρμούπολις, ἐγκατελήφθησαν ἀμέσως ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, διότι ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις τινες περὶ οἴκων καὶ κατοίκων ἐν ἀμφοτέραις ταῖς πόλεσιν, ἀλλὰ μέχρι τινος ἐποχῆς. Ἐν Ποσειδείοις π. χ. οἰκοδομουμένης πρὸ ἐτῶν οἰκίας τινος ἀνηκούσης σήμερον εἰς τὸν σεβασμ. Κύριον Μαρινέλλην καὶ σκαπτομένων τῶν θεμελίων αὐτῆς, εὑρέθησαν χρυσᾶ βυζαντινὰ νομίσματα, ἐκ τῶν λεγομένων Κωνσταντινάτων, ἁρπαγέντα ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ἐκτὸς ὀλίγων, ἃ διεσώθησαν.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὃ ἤκουσα καὶ παρὰ γηραιῶν Συρίων παρέχει ἐνδείξεις περὶ οἰκιῶν διετηρουμένων ἐκεῖ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν. Καὶ ἐκ τούτου δῆλον ἔτι κατὰ πόσον ἦτο ἐπισφαλὴς τότε ἡ διαμονὴ τῶν κατοίκων ἐν παραλίῳ πόλει, ἐν ᾗ οὐχὶ βεβαίως ἅπαξ ἐπέβησαν πειραταί. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ διατήρησις νομισμάτων καὶ βαρυτίμων κοσμημάτων παρεῖχε κινδύνους καὶ κατ' αὐτῆς τῆς ζωῆς τῶν ἐχόντων αὐτά, οἵτινες

καθίσταντο ἕνεκα τούτων εὐπροσβλητότεροι ὑπὸ τῶν πειρατῶν. Διὸ θάπτοντες αὐτὰ ὑπὸ τὴν γῆν τ' ἀπέκρυπτον ἀπὸ τὸ πλεονεκτικὸν ὄμμα τῶν πειρατῶν.

'Αλλ' ἡ ἔνδειξις αὕτη, ὡς καὶ ἄλλαι ἀνάλογοι πρὸς αὐτὴν δὲν δύνανται νὰ μᾶς πείσωσιν περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν δύο τούτων παραλίων πόλεων, καθ' ὅλην τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν. Διότι ναὶ μὲν τὰ ἐρείπια τῆς ἐν Φοίνικι πόλεως εἶνε ἀρκούντως ζωηρά, ὡς καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἑτέρας πόλεως, ἃ διετηροῦντο μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, οὐχ' ἧττον πάντα τὰ ἐρείπια ἀμφοτέρων τῶν πόλεων εἶνε ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, τινὰ δὲ ἴσως καὶ τοῦ Ε'. ἢ τὸ πολὺ ΣΤ'. αἰῶνος, οὐδὲν δὲ μαρτύριον ἄλλο τῆς μεταγενεστέρας βυζαντινῆς ἐποχῆς ἀνεκαλύφθη, ἢ ἐν τῇ μιᾷ ἢ ἐν τῇ ἑτέρᾳ πόλει, ἐκδηλοῦν τὴν ὕπαρξιν πόλεων καθ' ὅλην τὴν βυζαντινὴν περίοδον.

'Εκ τούτων τεκμαίρεται ὅτι κατὰ τὴν μεταγενεστέραν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἀμφότεραι αἱ πόλεις ἐγκατελήφθησαν διασπαρέντων τῶν κατοίκων εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη, ὅπως ἀποφεύγωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πειρατῶν, Καθ' ὅσον, ἄλλως τε, ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἄ ν ω Σ ύ ρ ο υ, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν γενόμενος, μόλις ἤρξατο περὶ τὸν ΙΒ'. αἰῶνα, ὅτε, ὡς θέλομεν ἰδεῖ οἱ Λατῖνοι συνετέλεσαν πρὸς τὴν συγκρότησιν τῆς ἐκεῖ πόλεως ἀσφαλεστέρας πάντως τῶν παραλίων μερῶν, εἰς ἃ ἔκειντο αἱ δύο ἀρχαῖαι πόλεις

'Αλλ' οἱ Σύριοι βεβαίως δὲν συνεκεντρώθησαν συγχρόνως πάντες περὶ τὸν λόφον τῆς Ἄ ν ω Σ ύ ρ ο υ, ἀλλὰ διεσπαρμένοι εἰς πλεῖστα μέρη τῆς νήσου, εἰς τοποθεσίας, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν ὁποίων τεκμαίρεται τοιαύτη διαμονή, μετηνέχθησαν βαθμηδὸν εἰς τὴν νέαν πόλιν, μετενεγκόντες πρὸς οἰκοδομὴν οὐχὶ ὀλίγους λίθους ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἐγκαταλελειμένης πόλεως· οὐδὲ δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι συγχρόνως καὶ ὁμοθυμαδὸν ἐγκατέλειψαν μὲν τὴν ἀρχαίαν πόλιν, ἔκτισαν δὲ τὴν νέαν. Ὥστ' ἐκ τούτων τεκμαίρεται ὅτι πολλοὺς χρόνους πρὸ

τῆς Λατινοκρατίας εἶχον ἐντελῶς ἐγκαταλείψει τὴν ἀρχαίαν πόλιν (Σ ύ ρ ο ν), ἐν καιροῖς δὲ ἐπιδρομῶν κατέφευγον εἰς ὄρη, ἢ εἰς σπήλαια καὶ ἰδίως εἰς τὸ μέγα σπήλαιον, τῷ παρὰ τὸ ὄρος Ν ῆ τ ε ς, περὶ οὗ διετηρήθη ἡ ἑξῆς παράδοσις, μόλις πλέον διατηρουμένη.

Παρά τινα ὑπώρειαν τοῦ ὄρους Ν ῆ τ ε ς καὶ πλησίον τῆς λεγομένης Ἀ μ π έ λ α ς κεῖται σπήλαιον λίαν εὐρύχωρον ἐν τῇ θέσει ἀκριβῶς τῇ λεγομένῃ Ῥ ό ζ ο υ (Στοῦ Ῥόζου), ἀπεχούσῃ τέταρτον τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς Ποσειδωνίας. Ἡ ὀπὴ τοῦ σπηλαίου τούτου κεῖται πρὸ ἀγρῶν ἀκαλλιεργήτων ἀνηκόντων εἰς ἐμέ, καὶ ἄλλων παρακειμένων, ἀνηκόντων εἰς τὸν κ. Τζώρτζην Πρίντεζην.

Ἡ ὀπὴ τοῦ σπηλαίου ἀποκρύπτεται ἐνίοτε ὑπὸ θάμνων, καὶ ἐν γένει τὸ μέρος ἐκεῖνο φαίνεται ἔρημον καὶ δυσπέλαστον ἕνεκα τοῦ πετρώδους ἐδάφους. Τὸ σπήλαιον τοῦτο καλούμενον εἰδικώτερον Ῥ ό ζ ο υ Σ π η λ ι ά, ἐχρησίμευσε, κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, ἣν ἤκουσα παρὰ τῶν προκτητόρων, ὡς ἀποθήκη τῶν πολυτίμων σκευῶν τῶν Συρίων ἐν περιστάσεσι πειρατικῶν ἐπιδρομῶν καὶ πολλάκις ὡς κρησφύγετον τῶν καταδιωκομένων κατοίκων τῆς νήσου, κρυπτομένων ἀσφαλέστατα ἐν αὐτῷ, ἀρκούντως εὐρυχώρῳ. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν ἐν αὐτῷ παρακατάθεσιν τῶν πολυτίμων σκευῶν καὶ πιθανῶς τῶν χρημάτων τῶν Συρίων, ἡ παράδοσις συμφωνεῖ μετὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ σπηλαίου, ὅπερ ἦτο καταλληλότατον πρὸς ἀπόκρυψιν τοιούτων κειμηλίων κατὰ τὰς ὀλεθρίας ἐκείνας ἡμέρας· καθ' ὅσον καὶ αὐτὴ ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἀόρατος τοῖς πειραταῖς, περιφρασσομένη διὰ σχίνων καὶ θάμνων. Ἀλλ' ἡ ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ διαμονὴ τῶν κατοίκων μοὶ φαίνεται δυσπίστευτος, ἐκτὸς ἐὰν πρὸς ὥραν μόνον συνεκεντροῦντο ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ οἱ φεύγοντες τὴν μάχαιραν καὶ τὴν ληστρικὴν χεῖρα τῶν πειρατῶν Σύριοι.

Βεβαίως τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶνε τοσοῦτον εὐρύχωρον, ὥστε

σύμπαντες οὗτοι οἱ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν κάτοικοι ἠδύναντο νὰ καταφύγωσιν ἐν αὐτῷ. Ὁποία ἀκριβῶς ἡ εὐρύτης καὶ ἔκτασις τοῦ σπηλαίου δὲν ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας μου, καὶ ὡς ἰδιοκτήτου αὐτοῦ. Ὅτι ὅμως εἶνε λίαν ἐκτεταμένον, ἀποδεικνύεται κ' ἐκ τῶν παραδόσεων τῶν γηραιῶν Συρίων, καθ' ἃς τὸ σπήλαιον τοῦτο ἔχει διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐξ οὗ τεκμαίρεται ὅτι ἔχει ἡμισείας, ἐὰν μὴ μιᾶς, ὥρας ἀπόστασιν. Ἐκεῖνο ὅπερ ἰδίως παρέχει ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐν αὐτῷ διαμονῆς τῶν κατοίκων εἶνε τὸ βαραθρῶδες τοῦ ἐδάφους, τὸ ὑγρὸν τῶν θόλων, καὶ ἡ δύσκολος συγκοινωνία τοῦ ἐν αὐτῷ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος μετὰ τοῦ ἐκτὸς αὐτοῦ (1).

Οὐχ ἧττον ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς τὸ δεινὸν τῆς θέσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκοντο οἱ Σύριοι, ἐκτιθέμενοι τοσάκις εἰς σπουδαιοτάτους κινδύνους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν καταλληλότητα,

---

(1) Τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶνε, καθ' ἃ φαίνεται, λείψανον ἡφαιστείων ἐνεργειῶν, κατ' ἄγνωστον ἐποχὴν συμβασῶν. Τὸ ἐν τῷ συγγράμματι Expédition cientifique de Morée Σ. 52 καὶ ἑξῆς, μνημονευόμενον μεταλλοῦχον σπήλαιον ἐν Σύρῳ εἶνε πιθανῶς αὐτό, καθ' ὅσον μέχρι σήμερον ἔτι φαίνονται φαινόμενά τινα τῆς μεταλλούχου ἰδιότητος τοῦ μέρους τούτου τῆς νήσου. Ὁ Κυρ. Challet καὶ ἄλλοι ἐπισκεφθέντες ἐσχάτως τὸ σπήλαιον μετὰ πολλῆς δυσκολίας εἰσῆλθον καὶ προὐχώρησαν· παρέλαβον δὲ ἐξ αὐτῶν πολλοὺς κρυσταλλώδεις σταλακτίτας. Ποῦ καὶ που τοῦ σπηλαίου φαίνονται πεπαλαιωμένα ὀστᾶ ζώων, ἴσως παρασυρθέντων ἐκεῖ καὶ καταστραφέντων ὑπὸ πείνης. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ ἄνθρωποι κινηθέντες ὑπὸ ἐπιθυμίας νὰ γνωρίσωσι τὰς διαστάσεις τοῦ σπηλαίου καὶ εὕρωσι τὴν διέξοδόν του, ἀπέθανον ἐν αὐτῷ, κατ' ἀγνώστους χρόνους. Αἱ περὶ τοῦ σπηλαίου τούτου ποικίλαι παραδόσεις διατηροῦνται ζωηραὶ καὶ παρὰ τοῖς σημερινοῖς Συρίοις· εἶνε δὲ λίαν περίεργον τὸ σπήλαιον καὶ πιθανῶς οἱ ἀρχαῖοι εἶχον χρησιμοποιήσει αὐτὸ εἴτε ὡς μεταλλοφόρον εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν καὶ χρῆσιν.

τοῦ σπηλαίου κειμένου εἰς θέσιν ἀπόκεντρον καὶ καθισταμένου ἀφανοῦς διὰ περιφράξεως τῆς μικρᾶς αὐτοῦ ὀπῆς, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν σχετικὴν παράδοσιν μὲ τὴν ἑξῆς διαφοράν, ὅτι προσκαίρως μόνον ἠδύναντο νὰ καταφύγωσιν ἐντὸς αὐτοῦ οἱ Σύριοι. Ἄλλως τε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Βυζαντινῶν ὅτε ἡ μὲν Ἄνω Σύρος δὲν ἦτο οἰκισμένη ἔτι, αἱ δὲ δύο ἄλλαι παράλιαι τῆς νήσου πόλεις καὶ αἱ κωμοπόλεις οὐδὲ ἀσφαλεῖς ἦσαν, οὐδὲ μονίμως ἐνέκλειον τοὺς δεινοπαθοῦντας Συρίους, βεβαίως προσφυεστέρα θέσις πρὸς φύλαξιν κειμηλίων καὶ ἀπόκρυψιν τῶν κατοίκων ἦσαν τὰ σπήλαια τῆς νήσου, καὶ ἰδίως τὸ μεγαλείτερον καὶ ἀσφαλέστερον αὐτῆς, ἤτοι τὸ Σπήλαιον τοῦ Ῥόζου.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ σπηλαίου τούτου· ἄλλων δὲ εἰδήσεων καὶ παραδόσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην στερούμεθα. Ἐκ τῶν νεωτέρων ὅμως, ἤτοι ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς νέας πόλεως, Ἄνω Σύρου ὀνομασθείσης, εἰκάζεται ὅτι πρὸ τοῦ 1204 ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἦτο λίαν ἠραιωμένος, καθ᾽ ὅσον καὶ μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν Συρίων ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἄνω Σύρου δὲν ὑπῆρχαν ἐκτισμέναι τοσαῦται οἰκίαι, ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἦσαν πλειότεροι τῶν τεσσάρων—πέντε χιλιάδων.

Καὶ ὄντως, ἂν λάβωμεν ὑπ᾽ ὄψιν τὰς εἰκόνας τῆς Ἄνω Σύρου, τὴν μὲν ὑπὸ τοῦ Tournefort κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα γενομένην, τὴν δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα, τὴν παριστῶσαν λῃστρικήν τινα ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Συρίων, ἃς ἀμφοτέρας βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας συγγραφῇ, θέλει πεισθῇ ὅτι οἱ οἰκοῦντες τὴν πόλιν τῆς Ἄνω Σύρου, μόλις ἔχουσαν διακοσίας, ἢ καὶ τριακοσίας οἰκίας κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα δὲν ἠδύναντο νὰ ὦσι πλέον τῶν τεσσάρων χιλιάδων κατὰ τοὺς προγενεστέρους αὐτοῦ καὶ ἰδίως τοὺς λεγομένους βυζαντινούς. Ταῦτα ὡς εἰκασίαν ὑποβάλλονται ὑπὸ τὴν κρίσιν ἑκάστου, λαμβάνοντος ὑπ᾽ ὄψιν καὶ ὅσα ἐκτεθήσονται ἐν

τοῖς κατόπιν πρὸς ὑπολογισμὸν ὑποθετικὸν τῶν κατοίκων τῆς νήσου κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον, ἣν ἤδη κλείομεν, ἤτοι τὴν βυζαντινήν.

Περὶ δὲ τῶν διοικητικῶν καὶ δημοτικῶν ἀρχῶν τῆς νήσου, ὡς καὶ περὶ τῶν φόρων, οὓς ἀπέτιε τῷ κοινῷ ταμείῳ, οὐδὲν μαρτύριον θετικὸν καὶ εἰδικόν.

Εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις των διαίρεσιν τοῦ κράτους εἰς θέματα. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἦτο ἓν τῶν 17 θεμάτων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἀσίαν, ἅπερ ἦσαν τὰ ἑξῆς τὸ Ἀνατολικόν, τὸ Ἀρμενιακόν, τὸ Ὀψίκιον, τὸ Ὀπτίματον, τὸ τῶν Θρακησίων, τὸ Βουκελλαρίων, ἡ Χαλδία, ἡ Κολώνεια, ἡ Σεβάστεια, τὸ Σεβυρραιωτῶν, τὸ τῶν Παφλαγόνων, ἡ Λυκανδός, ἡ Σελεύκεια, ἡ Μεσοποταμία, ἡ Κύπρος, τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ ἡ Σάμος. Δώδεκα ἕτερα θέματα ἀνῆκον εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ τὴν Δύσιν, ὥστε ἐν ὅλῳ 29 ἦσαν τὰ θέματα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους (1).

Περὶ πάντων τούτων τῶν θεμάτων δὲν ὑπάρχουσι πληροφορίαι, ἀλλὰ σποράδην τινες ἐνδείξεις. Περὶ δὲ τῶν θεμάτων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ ἐννέα ἔτι ἄλλων οὐδεμία ὑπάρχει ἔνδειξις· ἀγνοεῖται δὲ καὶ αὐτὴ ἡ πρωτεύουσα τοῦ θέματος τῆς Ἑλλάδος.

Ὑπαρχούσης τοιαύτης ἐλλείψεως ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ θέματος τῶν Κυκλάδων, επόμενον εἶνε ὅτι ὀλίγα δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ τῆς διοικητικῆς καὶ τοπικῆς ἀρχῆς τῶν νήσων τούτων. Ἕκαστον θέμα εἶχεν ἴδιον στρατηγόν, ἀνώτερον πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν αὐτοῦ ἀρχηγόν, ὅστις ἐμισθοδοτεῖτο ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου λαμβάνων τὰς λεγο-

---

(1) «Ἀλλ' ὁ κατάλογος οὗτος, προσεπισημειοῖ ὁ ἡμέτερος ἱστορικός, ὁ ἀναγραφεὶς κατὰ τὴν περὶ Θεμάτων πραγματείαν τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, διαφέρει ἐν πολλοῖς ἑτέρων τινῶν καταλόγων.» Σελ. Ἱστορ. 35 Τόμ. Δ'. Παπαρρηγ.

μένας ῥόγας. Ἀλλὰ καὶ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι ὀνομαζόμενοι πολλάκις καὶ Κατεπάνω δὲν ἦσαν ἰσότιμοι, οὐδὲ τὸν ἴδιον μισθὸν ἐλάμβανον, καθὼς οὐδὲ τὰ θέματα ἦσαν ἴσα, τινὰ μάλιστα κατελέγοντο εἰς τὰ ἀνατολικὰ θέματα, ὡς τὸ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τὸ τῆς Θράκης, καίτοι ἀνήκοντα γεωγραφικῶς εἰς τὴν Εὐρώπην· ἡ διάκρισις δὲ αὕτη ἔφερε τὴν διάκρισιν τῶν βαθμῶν τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν μισθῶν των.

Ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν μισθῶν, οὓς ἐλάμβανον οἱ στρατηγοὶ διαφόρων θεμάτων δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ θέματος τῶν Κυκλάδων κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν.

Ἐκ τοῦ βιβλίου τῆς Βασιλείου τάξεως (1) ἐν ᾧ κατεστρώθη τὸ μισθολόγιον τῶν ἀρχηγῶν τῶν θεμάτων, (Στρατηγῶν ἢ Κατεπάνω), ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λέοντος, γίνεται γνωστὸν ὅτι ὁ στρατηγὸς ἤτοι ὁ διοικητὴς τοῦ θέματος τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐλάμβανεν ἐτήσιον μισθὸν δέκα χρυσῶν λιτρῶν, ἤτοι χιλ. δραχμῶν 12, καὶ 340 κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν τότε ἀξίαν τοῦ νομίσματος. Ἐάν τις συγκρίνῃ τὸν μισθὸν τοῦτον πρὸς τὸν μισθόν, ὃν ἐλάμβανεν ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀρμενικοῦ θέματος, ἢ τοῦ τῶν Θρακησίων, θέλει ἰδεῖ ὅτι τὸ θέμα τοῦ Αἰγαίου ἦτο πολὺ ὑποδεέστερον τοῦ Ἀρμενιακοῦ, καθ' ὅσον τούτου ὁ διοικητὴς ἐλάμβανεν τεσσαράκοντα λύτρας χρυσᾶς, ἤτοι πεντήκοντα περίπου χιλιάδας δραχμῶν ἐτησίως. Ἐπ' ἴσης οὕτως ἐξεταζόμενον τὸ θέμα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου φαίνεται ὑποδεέστερον τοῦ τῶν Βουκελλαρίων, τοῦ Ὀψικίου, τοῦ τῆς Μακεδονίας, ὧν οἱ στρατηγοὶ ἐλάμβανον ἀνὰ 36, 720 δραχ. ἐπ' ἴσης καὶ τοῦ τῆς Καππαδοκίας, Θράκης, Χαρσιανοῦ, Παφλαγονίας καὶ Κολωνείας ὧν οἱ στρατηγοὶ ἐλάμβανον ἀνὰ 24, 480 περίπου δρ. (2). Ἦτο ὅμως ἀνώτερον τὸ

(1) Κεφ. ν'. Βιβλ. Β'.

(2) Βλέπε τὰ περὶ διοικητικοῦ καὶ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ κρά-

θέμα τῶν Νήσων, ἐξεταζόμενον οὕτως, τοῦ θέματος τῆς Σεβαστείας, καὶ τῶν τῆς Σελευκείας, τῆς Λυκανδοῦ καὶ Λεοντοκόμεων, ὧν οἱ στρατηγοὶ ἐλάμβανον μόνον πέντε λύτρας χρυσοῦ, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Αἰγαίου, ἐλάμβανεν, ὡς εἴδομεν, δέκα.

Τοσαῦτα εἶνε γενικώτερον γνωστὰ περὶ τοῦ στρατηγοῦ, ἤτοι τοῦ διοικητοῦ τοῦ θέματος τοῦ Αἰγαίου, ἀναλογοῦντος ὁπωσδήποτε πρὸς τὸν σημερινὸν νομάρχην. Τὰ ὀνόματα τῶν στρατηγῶν τοῦ θέματος τούτου δὲν διετηρήθησαν, οὔτε τὰ τῶν ὑποδεεστέρων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν διοικητῶν αὐτοῦ, ἤτοι τῶν καλουμένων κλεισουραρχῶν, οἵτινες ἦσαν φύλακες τῶν κλεισουρῶν ἑκάστου θέματος ἤτοι τῶν στενωπῶν, ἢ τῶν τουρμαχῶν, ὑποδεεστέρων στρατιωτῶν διοικητῶν, ἢ τῶν πρωτονοταρίων, οἵτινες ἦσαν ἐπιτετραμμένοι ἰδίως τὰ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, καὶ ἐξηρτῶντο ἀμέσως ἀπὸ τὸν Χαρτουλάριον τοῦ Σακέλλου, ἀναλογοῦντα πρὸς τὸν σημερινὸν κεντρικὸν ταμίαν τοῦ κράτους.

Ὀνοματοθεσία τις τῆς νήσου δίδει χώραν εἰς εἰκασίαν τινα, ἴσως παρακεκινδυνευμένην. Ὑπάρχει ἐν τῇ νήσῳ, κατὰ τὸ βορειανατολικὸν μέρος τῆς νήσου ἡ παραλία θέσις Κλεισοῦρα, ὄνομα διατηρούμενον καὶ εἰς ἔγγραφα τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου. Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι τὰ θέματα, ἤτοι οἱ νομοὶ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὑπεδιαιροῦντο εἰς Κλεισούρας, ἤτοι μικροτέρας ἐπαρχίας ἢ δήμους τοῦ θέματος. Ἡ ἀξιοσημείωτος αὕτη ὀνοματοθεσία τῆς νήσου Κλεισοῦρα δύναται νὰ παρέξῃ ἄρα γε νύξεις περὶ τῆς νήσου ὡς ὑπαγομένης εἰς τὴν τάξιν τῶν Κλεισουρῶν τοῦ θέματος τῶν Νήσων; ἢ εἶνε σύμπτωσις ὀνομασίας, ἀποδοθείσης τῷ μέρει ἐκείνῳ ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων Συρίων; Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν δύναται

τους ἐν τῷ προμνημονευθέντι Βιβλίῳ τῆς Βασιλείου τάξεως, ἅπερ ἀναλυτικώτερον ἐκτίθενται καὶ παρὰ Παππαρηγ. Τομ. Δ'. Βιβλ. ΙΑ'. Ἑλ. Ἱστ.

νὰ λυθῇ, μὴ ὑπαρχουσῶν ἄλλων ἐνδείξεων. Κλεισοῦραι ἐλέγοντο ἰδίᾳ αἱ στενωποὶ ἑκάστου θέματος, τὰ ἐπίχαιρα, οὕτως εἰπεῖν, μέρη, ἅτινα εἶχον ἴδιον φύλακα. Οὐδόλως ἄρα ἄπορον ἐὰν τὸ θέμα, τοῦ Αἰγαίου ἀποτελούμενον ἐκ νήσων εἶχε κλεισουράρχην ἑδρεύοντα ἐν Σύρῳ, ἧς ἡ γεωγραφικὴ θέσις καὶ ἡ κλεισοῦρα ἦσαν προσφυέστατα πρὸς διαμονὴν κλεισουράρχου, φρουροῦντος τὰ παράλια καὶ ἐποπτεύοντος τὰς κινήσεις τῶν πειρατῶν.

Καίτοι πολλὰ τὰ πρόσωπα ἅτινα ἀπετέλουν τὸν διοικητικὸν καὶ πολιτικὸν ὀργανισμὸν τῶν θεμάτων, δὲν διεσώθησαν οὐχ' ἧττον ὀνόματά τινων τοὐλάχιστον ἐξ αὐτῶν, ἀνηκόντων εἰς τὸ θέμα τοῦ Αἰγαίου (1), ὅπερ ὡς ναυτικὸν θέμα ἀναμφιβόλως εἶχε τοὺς Π ρ ω τ ο κ α ρ ά β ο υ ς καὶ Ν α υ κ λ ή ρ ο υ ς τοῦ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν.

Καὶ περὶ δημοτικῶν δ' ἐπιτοπίων ἀρχῶν οὐδεμία ὑπάρχει ἔνδειξις. Ναὶ μὲν ἐκ τῶν ὑστέρων, ἤτοι ἐπὶ Λατινοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας βλέπομεν καὶ ἐν Σύρῳ ἰσχύοντα τὸν ἐπιτόπιον ὀργανισμὸν τῶν ἀρχῶν, ἤτοι τοὺς ἐ π ι τ ρ ό π ο υ ς καὶ π ρ ο ε σ τ ῶ τ α ς, οἵτινές εἰσι λείψανα τῶν ἀρχαιοτέρων πολιτικῶν θεσμῶν ἤτοι τῶν β ο υ λ ε υ τ ῶ ν καὶ γ ε ρ ό ν τ ω ν (γερουσιαστῶν), οὐδεμία οὐχ ἧττον ἔνδειξις περὶ τοιούτων ἀρχῶν ἐν Σύρῳ κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον. Καὶ πιθανώτατα μὲν ὑπῆρχον ἀρχαὶ ἐκπροσωποῦσαι τὸ ἠθικὸν τῆς κοινότητος πρόσωπον, καθ' ὅσον ἀναφέρεται εἴς τι χωρίον Κωνσταντίνου

(1) Ἕκαστον θέμα εἶχεν ἐκτὸς τοῦ ἀρχηγοῦ στρατηγοῦ, *Κόμητος τῆς Κούρτης* καὶ *Χαρτουλάριον* ἤτοι γενικὸν ἐπιμελητὴν καὶ *Δομέστικον* ἀναπληρωτικὸν στρατηγὸν, καὶ *τουρμάρχους* καὶ *δρουγγαροκόμητας* καὶ *ἑκατοντάρχους* καὶ *δεκάρχους* καὶ *πρωτοκαράβους* καὶ *ναυκλήρους* καὶ ἄλλους ὑποδεεστέρους καὶ *πρασινέζας*, πληθὺν τέλος ἀξιωμάτων, ἅτινα συνεχωνεύθησαν κατόπιν ἐν τοῖς ἀξιώμασι τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος.

τοῦ Πορφυρογεννήτου (ἐν ἔτει 647) ἡ ἔκφρασις ὁμὰς τοῦ χωρίου πρὸς ἀντίθεσιν τοῦ ὅρου κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀλλ' ἐλλειπούσης πάσης περὶ τοιούτων κοινοτήτων καὶ ἀρχῶν ἐν Σύρῳ εἰδήσεως, εἰκάζεται μόνον ὅτι καὶ οἱ Σύριοι ἀπετέλουν κοινότητα ἔχουσαν ἴδιον ἄρχοντα, ἀλλ' ἄσημον πλέον ἕνεκα τῶν περισπασμῶν καὶ τῆς ἀραιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχήν. Διότι δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν ὑπῆρχε δεσμὸς τῶν κατοίκων διοικούμενος ὑπὸ ἰδίου ἄρχοντος, πιθανῶς ἐκλεγομένου ὑπ' αὐτῶν τῶν κατοίκων· διότι ἔκ τινων νύξεων ἐνδεικνύεται ὅτι αἱ τότε πόλεις, ὅσῳ ὀλιγάνθρωποι καὶ ἂν ἦσαν, εἶχον οὐχ' ἧττον τὸν πρωτεύοντα, ὅστις, κατὰ τὸν χρονογράφον Λέοντα «μετὰ καὶ τῶν πατέρων τῆς πόλεως τὰ πάντα ἦν διοικεῖν (1)».

Θέλομεν ἰδεῖ κατόπιν καὶ ἄλλα λείψανα τῶν βυζαντινῶν θεσμῶν καὶ ἐθίμων ἃ ἐπεκράτησαν ἐν Σύρῳ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἐννοῶ δὲ τοπικὰ ἔθιμα τὰ διέποντα ἀντὶ νόμων τοὺς Συρίους ἐν ταῖς κοινωνικαῖς καὶ οἰκο-

---

(1) Καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος μαρτυρεῖ ὅτι κατὰ τὸν ἔννατον μ. Χ. αἰῶνα ὑπῆρχον ἐν Πάτραις *ἄρχοντες τῆς πόλεως* καὶ *οἰκήτορες αὐτοῖς βουλευόμενοι* περὶ τοῦ πρακτέου, οἵτινες ἀνελόγουν βεβαίως πρὸς τοὺς κατόπιν *Ἐπιτρόπους* καὶ *Προεστῶτας*. (Παραβ. Παπαρρηγ. ἔνθ' ἀνωτέρω). Ὡς πρὸς τοὺς πλωΐμους δὲ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν τότε βυζαντινὴν θεσμοθεσίαν δὲν ἠδύναντο πάντες νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐν ταῖς στρατείαις, ἀλλ' ἀπητεῖτο ἀκίνητος κτῆσις, ἐξαιρετικῶς διὰ τοὺς πλωΐμους τοῦ θέματος τοῦ Αἰγαίου, τῆς Σάμου καὶ τῶν Κιβυρραιωτῶν ἡ ἀκίνητος κτῆσις ὡρίσθη εἰς τέσσαρας λίτρας. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἐξηγῶν τὴν διαφορὰν ὡς πρὸς τοὺς πλωΐμους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους λέγει περὶ αὐτῶν ὅτι «αὐτόστολοι ὄντες καὶ αὐτερέται βαρείας μετιᾶσι τὰς ὑπηρεσίας· τοῖς δὲ τὰ βασιλικὰ πλώϊμα ἐπὶ ῥόγαις ὑπηρετουμένοις καὶ τοῖς λοιποῖς πλωΐμοις ἤδη ἐκράτησεν ἐκ συνηθείας δύο λιτρῶν εἰς ἑκάστην στρατείαν κτλ.»,

γενειακαῖς σχέσεσιν, ὡς καὶ τὴν διατήρησιν δημοσίων βιβλίων λεγομένων Καπιτούλων, εἰς ἃ κατεγράφοντο αἱ ἐπίσημοι πράξεις.

Ἐξετάζων δέ τις κατὰ βάθος τὴν δημώδη γλῶσσαν καὶ τὰ ᾄσματα τῶν Συρίων θέλει ἰδεῖ ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν ἐπιρρεάσθη ὑπὸ τῶν ξενικῶν φύλων ἃ παρέμενον ἐστιν ὅτε ἐν τῇ νήσῳ, πιθανῶς δὲ ἤρξατο χαλαρουμένη ἐπὶ Βυζαντινῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς Λατινοκρατίας κ' ἐντεῦθεν συνανεμίγη μὲν μετὰ πολλῶν ξενικῶν λέξεων, οὐχ' ἧττον διέμενε πάντοτε ἡ αὐτὴ γλῶσσα ἑλληνίς, ἐπιμαρτυροῦσα ὅτι οὐδέποτε ἔπαυσαν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ὄντες Ἕλληνες κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα καὶ κατ' ἄλλα γνωρίσματα τῆς ἐθνικότητος, ἀνεξαρτήτως τῆς διαφορᾶς τοῦ θρησκεύματος, ὅπερ οὐχ ἧττον ἦν χριστιανικόν.

Μετὰ τὴν σύντομον ταύτην ἀνακεφαλαίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς νήσου καὶ τῶν κατοίκων κατὰ τὴν Βυζαντινὴν μεταβῶμεν ἤδη εἰς νέαν ἱστορικὴν περίοδον πολλὰς περιλαμβάνουσαν δεκαετηρίδας καὶ ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ 1204.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἄρχεται ἡ Λατινοκρατία, ἐγκαθιδρυθεῖσα μετὰ πολλοῦ πατάγου ἐν τῇ καταπιπτούσῃ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ'.

Ἡ Σύρος ὑπὸ τοὺς Ἐνετούς.

Σύστασις Δουκάτου Ναξίας. - Δουκεία Σανούδων.

Ἐγκατάστασις ξένων οἰκογενειῶν εἰς τὰς Κυκλάδας.

Τῷ 1204 ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἐκνενευρισμένη ὑπὸ τοσούτων περισπασμῶν καὶ παραλυσιῶν, πολεμουμένη πάντοθεν παρίστα οἰκτρὸν θέαμα καταρρέοντος οἰκοδομήματος. Οἱ

σταυροφόροι τῆς Δύσεως ἐπιτυχόντες τῆς εὐκαιρίας κατήνεγκον καίριον τραῦμα κατὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς 23 Μαίου 1204 ἀνηγέρθη θρασεῖα ἡ Λατινικὴ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία.

Μετὰ τὴν διαρπαγὴν τῶν θησαυρῶν καὶ τὴν φοβερὰν πυρπόλησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν σύλησιν τῶν ναῶν καὶ τὴν διάπραξιν παντὸς ὀργίου καὶ ἐγκλήματος, τὰ σμήνη τῶν σταυροφόρων ἐξελέξαντο μεταξὺ τῶν βαρόνων καὶ κομήτων ἓξ Ἐνετοὺς καὶ ἓξ Γάλλους, οἵτινες ἀνεκήρυξαν πρῶτον αὐτοκράτορα τῆς νέας αὐτοκρατορίας Βαλδουῖνον τὸν κόμητα τῆς Φλάνδρας. Ὁ εἰς ἄκρον παραλυσίας ἐληλακὼς βυζαντινὸς ὄχλος δὲν ἤργησε νὰ ἐπευφημήσῃ εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Λατίνου Αὐτοκράτορος, μολονότι ἐκάπνιζον ἔτι τὰ ἐρείπια τῆς πυρποληθείσης πόλεως καὶ ἔκειντο ἄταφα τὰ πτώματα τῶν ἀτιμασθεισῶν καὶ τῶν καέντων (1)

Καὶ ναὶ μὲν ἡ Φραγκικὴ δυναστεία ἱδρύθη ἀπὸ τοῦ 1204,

---

(1) «Ὦ πόλις πόλις, ἐπιφωνεῖ ὁ Νικήτας, παρασταθεὶς μάρτυς τῆς ἀξιοθρηνήτου ταύτης καταστροφῆς, πόλεων πασῶν ὀφθαλμὲ, ἄκουσμα παγκόσμιον, θέαμα ὑπερκόσμιον ἐκκλησιῶν γαλουχὲ, πίστεως ἀρχηγὲ, ὀρθοδοξίας ποδηγὲ, λόγων μέλημα, καλοῦ παντὸς ἐνδιαίτημα τίνες κακοποιοὶ δυνάμεις ἠτήσαντό τε καὶ ἔλαβον εἰς συνίασιν, τίνες ἀλάστορες, φθονεροὶ καὶ ἀμείλικτοι δαίμονες κῶμόν σου ἐπεκώμασαν ἄγριον;» καὶ ἀλλαχοῦ προστίθησιν: Ἦν εἰς πόνον πᾶσα κεφαλὴ, ἐν στενωποῖς θρῆνοι καὶ οὐαὶ καὶ κλαυθμοὶ, ἐν τριόδοις ὀδυρμοὶ, ἐν ναοῖς ὀλοφυρμοὶ, ἀνδρῶν οἰμωγαὶ, γυναικῶν ὀλολυγμοὶ, ἑλκυσμοὶ, ἀνδραποδισμοὶ» κλπ. ἅτινα καίτοι ἐξηγκωμένα ὡς ὑπὸ συναξαριστικῆς γραφίδος οὐχ᾽ ἧττον ἐκδηλοῦσι τὸν φοβερὸν ὄλεθρον ὃν ἐπήνεγκον οἱ Βενετοὶ καὶ Γάλλοι κυριεύσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐνιδρύσαντες τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν (Παραβ. Νικητ. ἐν β. Μουρτζούφλου—Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν—Lebeau, XVII. 124—Michaud et Poujoulat III. 118—Ἴδε καὶ τὴν ἀρίστην πραγματείαν τοῦ Κυρ. Ε. Σταματιάδου Ἱστ. τῆς ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ Φράγκων).

ἀλλ' ἑδραιώθη καὶ ἐπεξετάνθη ἰδίως κατὰ τὸ 1207 διὰ τοῦ ἑξῆς τρόπου. Ὅτε διενεμήθη τὸ βυζαντινὸν κράτος εἰς τοὺς Ἐνετοὺς καὶ Γάλλους κατακτητὰς ἡ Ἐνετικὴ δημοκρατία ἔλαβεν ὡς κλῆρον τὰ τρία ὄγδοα τῆς διαμελισθείσης βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Εἰς τὴν μερίδα ταύτην τῶν τριῶν ὀγδόων συμπεριελήφθησαν καὶ πᾶσαι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Ἡ διαμέλισις αὕτη καὶ διανομὴ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐκανονίσθη ἐν Συμβουλίῳ, συγκροτηθέντι ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ δώδεκα πατρικίων καὶ μεγιστάνων Ἐνετῶν καὶ ὑπὸ ἰσαρίθμων ἱπποτῶν σταυροφόρων Γάλλων. Καὶ οἱ μὲν Ἐνετοὶ παρέλαβον τὰς Κυκλάδας, τὰς Σποράδας, τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Προποντίδος, τὴν Ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Ἀδριατικοῦ, ὡς καὶ πόλεις τινὰς οἷον τὴν Ἀδριανούπολιν, Διδυμότειχον κλπ. Οἱ δὲ Γάλλοι ἔλαβον τὴν Θράκην, Βιθυνίαν, Θεσσαλονίκην, Ῥωμανίαν, τὴν ἀπὸ Θερμοπυλῶν μέχρι Σουνίου Ἑλλάδα καί τινας ἐκ τῶν μεγαλειτέρων νήσων τοῦ Αρχιπελάγους (1) ἀλλ' αἱ διανεμηθεῖσαι πόλεις ἦσαν πολλαί, τὸ κράτος τῶν Βενετῶν καὶ Γάλλων λίαν ἐκτεταμένον, αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐνέκλειον ἔτι Ἕλληνας ἄνδρας, πῶς λοιπὸν οἱ Ἐνετοὶ καὶ Γάλλοι ἤθελον καταλάβει τοσαῦτα μέρη καὶ πῶς ἤθελον φρουρήσει καὶ διατηρήσει αὐτά;

Ἡ δυσχέρεια αὕτη ἤρθη διὰ τοῦ ἑξῆς τρόπου.

Ἡ κερδαλεόφρων Ἐνετικὴ Δημοκρατία προϊδοῦσα εὐθὺς ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ δεσπόσῃ ἀσφαλῶς ὅλων αὐτῆς τῶν κτήσεων, (διότι τοῦτο καὶ δαπάνην ἀπῄτει καὶ πολὺν στρατὸν καὶ στόλον ἔμελλε ν' ἀπασχολήσῃ), θέλουσα δὲ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις της, ἐξέδοτο ἐν ἔτει 1207 ψήφισμα, διακοινωθὲν εἰς πλεῖστα μέρη, καθ' ὃ παρεχώρει τὴν ἄδειαν εἰς πάντα Ἐνετὸν πολίτην νὰ ἐξοπλίσῃ ἰδίαις δαπάναις πολεμικὸν πλοῖον καὶ νὰ κατακτήσῃ οἱανδήποτε νῆσον ἢ πόλιν, ἐκ τῶν κληρω-

(1) Σταματ. ἔνθ' ἀνωτέρω—Παράβ Ville Harduin 144, 161—Bembo Hist. Venet. III, 1 18—Ramnusio L 4. Doutveman 4, 2.

θεισῶν αὐτῇ, θεῖσα εἰς ὅρον τὴν ἀναγνώρισιν τῆς κυριαρχίας τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας.

Ἡ προκήρυξις αὕτη τῆς πανισχύρου τότε Ἑνετικῆς δημοκρατίας ἐγαργάλισε τὴν πλεονεξίαν μὲν τῶν κερδοσκόπων, τὴν φιλοδοξίαν δὲ τῶν εὐγενῶν καὶ τυχοθηρῶν καὶ ἐν τάχει ἔμποροι, στρατιωτικοί, χρεωκοπημένοι εὐγενεῖς καὶ παντὸς εἴδους τυχοθῆραι κατήρτισαν στολίσκους ἰδίαις δαπάναις καὶ ἀμέσως ἐτράπησαν εἰς κατακτήσεις.

Τότε ὁ Μάρκος Σανοῦδος κατέλαβε τὴν Νάξον, Πάρον, Μῆλον, Θήραν, Ἴον, Ἀνάφην, Σύρον, Φολέγανδρον, Σίφνον, καί τινας ἐλάσσονας νήσους. Οἱ ἀδελφοὶ Ἀνδρέας καὶ Ἱερεμίας Γκίζαι κατέλαβον τὰς νήσους Τῆνον, Μύκωνον, Σκύρον, Σκίαθον καὶ Σκόπελον. Ὁ δὲ Μαρῖνος Δάνδολος ἀνεψιὸς τοῦ Δουκὸς τῆς Ἑνετίας τὴν Ἄνδρον. Οὗτος κατόπιν συγγενεύσας μετὰ τῆς οἰκογενείας Σομαρίπα, ἢ Σομαρίβα, προσεκόλλησεν εἰς τὸ Δουκᾶτον του καὶ τὴν Πάρον. Ὁ δὲ Πέτρος Ἰουστινιάνης, καὶ ὁ Δομίνικος Μικέλης κατέκτησαν τὴν Κέαν, ἧς τὸ ἥμισυ κατεῖχον οἱ Γκίζαι· ἐπ' ἴσης ἡ Σέριφος κατελήφθη ἐξ ἡμισείας ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Γκίζη καὶ Μικιέλη καὶ Ἰουστινιάνη. Ἄλλοι δὲ οἷον οἱ Γοζαδῖνοι κλπ. τὰς λοιπὰς κατέκτησαν νήσους (1).

---

(1) Ἴδε Sanutto, I. p. 4. c. 7—Sabell. Decad I. V. 11.—Hopf, Griechische Geschichte (Algemeine Encyclopedie etc) Tom L. XXXX. σελ. 408 καὶ ἑξῆς.—Chronic. Anrea Danduli p. 15.—Bembo Hist. Venet. 11, 118—Ραγκαβῆ Ἑλλην. Τομ. III'. 165—Στεφ. Ἱστ. Ἀλ. Βυζαντίου Κεφ. Γ'.—Π. Λάμπρος ἐν Ἀρχ. ἐφημ. Τεῦχ. ΙΒ'. 1872—σελ. 392—396—Livre de la Conqueste σελ. 6006 καὶ ἑξῆς.—Buchon, Recherches et materiaux pour servir à une histoire de la domination Française aux XIII, XIV et XV. siécle. Paris. M. DCCC. XI ἐν deuxiéme pairie Duché de Na-

Καὶ πάντες μὲν οὗτοι δὲν ἔμειναν δοῦκες τῶν αὐτῶν νήσων καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν τῆς λατινικῆς δεσποτείας ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Πολλαὶ ἐγένοντο μεταρρυθμίσεις καὶ ἀνταλλαγαὶ νήσων καὶ προσθαφαιρέσεις, ἕως οὗ ἐκαθαρίσθησαν τὰ ὅρια καὶ ἡ δικαιοδοσία ἑκάστου Δουκός. Οἱ δυστυχεῖς νησιῶται ἔκριναν ματαίαν πᾶσαν ἀντίστασιν, καταπεσούσης μάλιστα τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἧς ἦσαν τέως μέρη, καὶ οὕτω ἀμαχητὶ καὶ ἀθορύβως ἐνεθρονίσθησαν εἰς τὰς νήσους οἱ Ἑνετοὶ οὗτοι, μεταβαλόντες εἰς δουκάτα τὰς ἀτυχεῖς νήσους καὶ ἐκλατινίσαντες καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ συμπλέγματος αὐτῶν ὄνομα εἰς Agio pelago.

Ἐκ τῶν δουκῶν καὶ τῶν δουκάτων τούτων τὸ ἰδίᾳ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ἐνταῦθα εἶνε τὸ καὶ μεγαλείτερον ὅλων Δ ο υ κ ά τ ο ν τ ῆ ς Ν α ξ ί α ς, εἰς ὃ ὑπήχθη καὶ ἡ νῆσος Σύρος.

Ἰδοὺ πῶς ἱστορεῖ συγγραφεύς τις Γάλλος τὴν κατάκτησιν τῆς Νάξου καὶ τὴν σύστασιν τοῦ δουκάτου Ναξίας.

«Τῷ 1207, τρία ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἱππόται Γάλλοι ἐγένοντο πρίγκηπες τῆς Ἀχαΐας καὶ δοῦκες Ἀθηνῶν καὶ Μεθώνης, ἡ Βενετία ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ὑπηκόους της νὰ κατακτήσωσιν εἰς ὄφελός των τὰς Κυκλάδας.—Ὁ Μάρκος Σανοῦδος δεινὸς πολεμιστής, ὅστις ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὰς σταυροφορίας, καταναλώσας τὴν περιουσίαν του εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον καὶ τὰς ἀσωτίας, συνήθροισε τοὺς συντρόφους του, ἐδανείσθη ἀπὸ Ἰουδαίους δύο ἄθλια πλοιάρια κατὰ μίαν νύκτα τῆς ἀποκρέω, ἐξέπλευσε τῆς προκυμαίας τῶν Σ κ λ α β ο ύ ν ω ν, ἀπέβη εἰς Νάξον καὶ τὴν ἐκυρίευσεν ἀμαχητί· εἶτα ᾠκοδόμησε τὸ φρούριον τὸ ὑπερκείμενον τῆς πόλεως καὶ ἀνηγόρευσεν ἑαυτὸν Δ ο ῦ κ α τ ο ῦ

χ ο ς σελ. 352—363—Histoire nouvelle des anciens ducs et autres souverains de l' archipel par le pére Sauder I. vol in 12—ἐν δὲ καὶ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μωρέως δύναταί τις νὰ ἴδῃ πολλὰ σχετικὰ πρὸς τὴν κατάκτησιν Κυκλάδων ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω Ἑνετῶν.

Ἀ ρ χ ι π ε λ ά γ ο υ ς. Τινὲς ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Γριμάλδη, λαβόντες παρὰ τοῦ Σανούδου φέουδα τὸν συνέδραμον εἰς τὸ νὰ ὑπερασπισθῇ καὶ νὰ ἐκτείνῃ τὰς κτήσεις του, λαβόντες καὶ αὐτοὶ τὰ μερίδιά των. Ἀνήγειρε λοιπὸν πύργους μεταξὺ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου καὶ ἐντὸς τῶν κοιλάδων ἢ παρὰ τοὺς ὅρμους ἀγροκήπια (1)».

Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Μάρκος Σανοῦδος μόνος ἀνηγόρευσεν ἑαυτὸν Δοῦκα τοῦ Ἀρχιπελάγους. Ὁ τίτλος οὗτος ἐδόθη αὐτῷ ὡς ἑξῆς: Ὁ Σανοῦδος περιεποιήθη ἰδίᾳ τὸν Λατῖνον Αὐτοκράτορα Ἑρρῖκον, ὃν καὶ ἀνεγνώρισεν ὑπέρτατον κυριάρχην. Ὁ δὲ Ἑρρῖκος ἐν τῇ κατὰ τὸ 1216 συγκροτηθήσει ἐν Ῥαβέννῃ Συνελεύσει ἐνομιμοποίησε τὴν κατάκτησιν τοῦ Σανούδου, παραχωρήσας αὐτοῦ τὴν ἐπιδεσποτείαν τοῦ ὅλου Αἰγαίου καὶ τῆς κληθείσης Δωδεκαννήσου. Ἔκτοτε ὁ Μάρκος Σανοῦδος ἐτιτλοφορεῖτο Δ ο ὺ ξ Ν α ξ ί α ς κ α ὶ Α ἰ γ α ί ο υ Π ε λ ά γ ο υ ς, ὅπερ διεφθάρει κατόπιν εἰς Agio Pelago. Ἐδυνάστευσε δὲ οὗτος μέχρι τοῦ 1227 περίπου.

Ἐπειδὴ τὸ Δουκάτον τῆς Ναξίας συμπεριελάμβανε καὶ τὴν νῆσον Σύρον, νομίζω σχετικὸν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης νὰ σημειώσω ἐνταῦθά τινα, πρὶν ἢ ἐκτεθῶσιν εἰδικώτεραι περὶ τῆς νήσου λεπτομέρειαι.

Τὸν Μάρκον Σανοῦδον δυναστεύσαντα μέχρι τοῦ 1227 διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἄ γ γ ε λ ο ς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Λατῖνος αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Ῥοβέρτος. Οὗτος ἀναδεχθεὶς τὸ σκῆπτρον τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Φραγκικῆς Αὐτοκρατορίας ἐν ἔτει 1221, παρέλαβε τὴν ἡγεμονείαν ἐν ᾗ ἐποχῇ εἶχον περιέλθει εἰς ψυχρότητα καί, σχεδὸν εἰπεῖν, ἔριδα οἱ Γάλλοι καὶ Βενετοί· καὶ κατέγινεν μὲν εἰς τὸ νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα, ἀνανεώνων τὰς μετὰ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας συνθήκας,

---

(1) Ὅρα Revue de deaux mondes Βασιλικὴ ἡ κόρη τῆς Βίου, μετάφρ. ἐν Εὐτέρπης Τόμ. ΣΤ'.

οὐχ' ἧττον ἡ διχόνοια μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἑνετῶν βαρ... καὶ κομήτων εἶχε κορυφωθῆ. Ὁ Ἄγγελος Σαν...δος Β'. Δοὺξ τῆς Ναξίας, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς ἔδωκε τὸν ὅρκον τῆς ὑποτελείας εἰς τὸν Λατῖνον τοῦτον αὐτοκράτορα. Ἀποθανόντος δὲ τούτου ἐπανέλαβε τὸν ὅρκον τῆς ὑποτελείας εἰς τὸν διάδοχόν του Βαλδουίνον τὸν Β'. καὶ κατόπιν εἰς Γουλιέλμον Β'. τὸν Βιλλαρδουῖνον (Ville Harduin), ἡγεμονεύοντα τῆς Ἀχαίας, πρὸς ὃν ὁ αὐτοκράτωρ Βαλδουίνος ἀπωλέσας τὸν θρόνον εἶχε παραχωρήσει τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Δουκάτου.

Ἐν ἔτει 1262 ἀποβιώσαντος τοῦ Ἀγγέλου Σανούδου ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Δουκάτου Ναξίας ὁ ἔγγονος τοῦ Μάρκου Σανούδου καὶ αὐτὸς καλούμενος Μάρκος (Β'. Σανοῦδος). Ὁ νέος οὗτος Δοὺξ Ναξίας εἶχεν ἀνατραφῆ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Ἀχαίας, ἔνθα καὶ ἠξιώθη τοῦ ἱπποτικοῦ ἀξιώματος. Τὸν Μάρκον δὲ διεδέχθη ὁ Γουλιέλμος Σανοῦδος, τοῦτον δὲ περὶ τὸ 1303 ὁ Νικόλαος Α'. Σανοῦδος, ὅστις ἡγεμόνευσε μέχρι τοῦ 1341 (1).

---

(1) Ἐπὶ τῆς δουκείας τοῦ οἴκου τῶν Σανούδων συνέβησαν πολλὰ ἀξιοσημείωτα ἃ λεπτομερέστερον μὲν ἐκτίθενται παρὰ πλείστοις καὶ ἰδίως παρὰ Hopf, εἰδικῶς ἀσχοληθέντι περὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, περιληπτικῶς δὲ συνοψίζει τινα ὡς ἑξῆς καὶ ὁ πολυμαθὴς Κυρ. Π. Λάμπρος.

«Τὸν Γουλιέλμον Α'. Σανοῦδον, θανόντα κατὰ πιθανώτατον λόγον τῷ 1323 διεδέξατο ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Νικόλαος Α'. (*) Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀρχῆς προσκληθεὶς μετὰ πολλῶν ἄλλων ὑποτελῶν ὑπὸ Φιλίππου ἐκ τοῦ Τάραντος ἵνα παράσχῃ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ τῷ ἡγεμόνι τῆς Ἀχαΐας Ἰωάννῃ τῷ ἐκ Γραβίνης κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς χώρας, ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν καὶ

(*) Hopf Griechische Geschichte (Algemeine Encyklopedie von Ersch und Gruber, 1167. Tons. L. XXXV. σελ. 372.

Τὰ κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ Δουκάτου Ναξίας δὲν εἶν' ἐντελῶς ἐξηκριβωμένα. Ἡ ἐπικυριαρχία τοῦ Δουκάτου, ἡ ἀνή-

---

μετέβη εἰς Μωρέαν ὅπου καὶ διέμεινε παρὰ τῷ ἡγεμόνι κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1324 πρὸς τὸ 1325 (*).

«Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον δραξάμενοι τῆς εὐκαιρίας οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες διέσχιζον τὸ Αἰγαῖον ὡς πειραταί, ἐλεηλάτησαν καὶ τὴν Νάξον· εἰς μάτην δὲ προσεπάθησεν ὁ Νικόλαος νὰ συναντήσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ στόλου καὶ τιμωρήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐπιδρομαὶ αὗται ἐξηκολούθουν καὶ ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν 15,000 κάτοικοι ἀπήχθησαν, ἐφυγαδεύθησαν καὶ ἐσφάγησαν, ἡ δὲ Ἑνετία ἄφινεν ἀπροστατεύτους τὰς εἰς τὸν Νικόλαον ἀνηκούσας νήσους, ἀπεφάσισεν οὗτος τῷ 1329 νὰ συνδέσῃ συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου Γ'. μεθ' οὗ πρότερον διέκειτο εἰς ἐχθρικὰς σχέσεις μετέβη λοιπὸν πρὸς αὐτὸν παραλαβὼν τρεῖς γαλέρας, τρία ἄλλα πλοῖα καὶ ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἱππεῖς καὶ συγκομίζων πλούσια δῶρα (**) ἐξασφαλισθεὶς δὲ ἀπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1332 δι' ἀνακωχῆς καὶ προμηθευθεὶς πολεμοφόδια ἐξ Εὐβοίας, ἤσκει τὴν πειρατείαν χεῖρον καὶ αὐτῶν τῶν ἀπίστων, ἐφορμῶν κατὰ τῶν γειτονικῶν νήσων, εἰς διηνεκῆ ἔχθραν μετὰ τῶν δυναστῶν αὐτῶν εὑρισκόμενος καὶ πολλὰ κατ' αὐτῶν ἐπιχειρῶν. Οὐχ' ἧττον μεθ' ὅλας ταύτας τὰς βιαιοπραγίας ἡ Ἑνετικὴ πολιτεία προσεκάλεσε μὲν αὐτὸν νὰ μεταβῇ αὐτοπροσώπως εἰς Ἑνετίαν, παρέσχε δ' αὐτῷ ὅπλα πρὸς ἄμυναν τῶν νήσων του, ὑποθέτουσα ὅτι ὁ Νικόλαος ἤθελε παράσχει σπουδαίας ὑπηρεσίας κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Τούρκων μελετωμένην ἐκστρατείαν. Ὁ Νικόλαος ἐνυμφεύθη τὴν Ἰωάνναν, θυγατέρα Οὔγωνος τοῦ ἐκ Βρυέννης, ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου γάμου μετὰ τῆς Ἑλένης θυγατρὸς Ἰωάννου Α'. δεσπότου τῆς Θεσσαλίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ γάμου τούτου οὐδεὶς βλαστὸς προῆλθε καὶ οὕτω τὸν Νικόλαον ἀποθανόντα τῷ 1341, ἄτεκνον διεδέξατο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης Α'.» (Ἀνεκδ. Νομ. ἐν Ἀρχαιολογικῇ ἐφημ. Τεῦχ. ΙΕ'. Περ. Β'. 1872. σελ. 392—396). Περὶ δὲ τῆς ἐν ἔτει 1286 πολιορκίας τῆς νήσου Σύρου ὑπὸ τοῦ Δουκὸς τῆς Τήνου Γκίζη κατωτέρω γενήσεται λόγος.

(*) Αὐτόθι σελ. 468.

(**) Livre de la conqueste σελ. 6696, 6705.

χουσα πρὶν μὲν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Αὐτοκράτορι τῶν Φράγκων, κατόπιν δὲ τῷ ἡγεμόνι τῆς Ἀχαΐας, ἦτο ψιλῷ ὀνόματι κυριαρχία, καθ' ὅσον βλέπομεν πολλοὺς δοῦκας Ναξίας καὶ τῶν λοιπῶν δουκάτων τῶν Κυκλάδων νήσων ἔχοντας αὐτόχρημα βασιλικὰς προνομίας, οἷον τὴν τοῦ συνάπτειν συνθήκας, κηρύττειν πόλεμον, παραχωρεῖν νήσους, τοῦ κόπτειν νομίσματα κλπ.

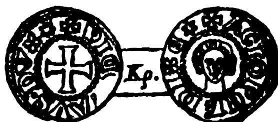
Τὸ προνόμιον τοῦ κόπτειν νομίσματα π. χ. εἶνε σπουδαία ἔνδειξις τῆς ἀνθυπαρξίας τῶν δουκῶν Ναξίας.

Περὶ τούτου, ὡς σχετικοῦ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Σύρου, ἥτις ὑπήγετο εἰς τὸ Δουκάτον Ναξίας, παρεντίθημι τὰ ἑξῆς μετ' ἀποτυπώματος ἑνὸς νομίσματος Δουκὸς Ναξίας.

«Τῶν δουκῶν τῆς Νάξου, γράφει ὁ ἀκάματος νομισματολόγος κ. Παῦλος Λάμπρος, μεθ' ὅλας τὰς ἐπὶ εἰκοσαετείαν ἐρεύνας μου ἓν μόνον νόμισμα ἠδυνήθην ν' ἀνακαλύψω ἀνῆκον εἰς τὸν Νικόλαον Α'. (Σανοῦδον). Ἀπέκτησε δὲ τοῦτο τῷ 1856 μετ' ἄλλων ἀρχαίων τῆς Νάξου νομισμάτων. Τὸ μοναδικὸν τοῦτο τῆς συλλογῆς μου νόμισμα εἶνε τὸ ἑξῆς.

+ NIC(OL)AYS DUX * μεταξὺ δύο κύκλων ἐκ σφαιριδίων —ἐν τῷ μέσῳ σταυρός.

Ὄπισθεν. + ACIOPEL NIXEI μεταξὺ δύο κύκλων ἐκ σφαιριδίων. Ἐν τῷ μέσῳ κεφαλὴ νεανικὴ ἀντωπός. = Κρᾶμα.

Μὴ ὄντος ἄχρι τοῦδε γνωστοῦ ἄλλου τινὸς νομίσματος τῆς δουκείας Νάξου ἀγνοοῦμεν ἂν καὶ ἄλλοι δοῦκες ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ κόπτειν νομίσματα. Ἐὰν ὅμως ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἄλλοι ὑποδεέστεροι ἡγεμονίσκοι τῆς Ἑλλάδος, ὡς οἱ αὐθένται τῶν Σαλώνων, ἡ Ἑλένη βαρωνὶς τῆς

Καρυταίνης καὶ ὁ Γεώργιος Α'. Γκίζη, δυνάστης τῆς Τήνου, ἅπαντες προγενέστεροι τοῦ δουκὸς Νικολάου ἔκοπτον νομίσματα καὶ ὅτι καθ' ἑκάστην ἀνευρίσκονται καὶ ἀνακαλύπτονται νομίσματα τέως ἄγνωστα, δὲν εἶνε τολμηρὸν ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι εἶνε πιθανώτατον θᾶττον ἢ βράδιον ν' ἀνακαλυφθῶσι καὶ ἄλλα νομίσματα τῶν τε προγενεστέρων καὶ μεταγεστέρων τοῦ Νικολάου Α'. δουκῶν τῆς Νάξου. Ἴσως ἠδύνατό τις νὰ φέρῃ ἀντίρρησιν ὅτι τὸ ἡμέτερον νόμισμα ἐκόπη πιθανῶς καὶ ὑπὸ Νικολάου τοῦ Β'. ἀλλ' ὁ Δοὺξ οὗτος ἡγεμόνευσεν ἀπὸ τοῦ 1371 μέχρι τοῦ 1383, ὅτε πλέον εἶχον παύσει νὰ κόπτωνται νομίσματα ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι· ἀνενδοιάστως λοιπὸν φρονῶ ὅτι τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν ἀνέκδοτον νόμισμα ἀνήκει εἰς τὸν Νικόλαον Α'.

Ὁ Κ. Hopf, πρὸς ὃν ἔδωκα τὴν ἐπιγραφὴν τοῦδε τοῦ νομίσματος μετὰ καὶ ἄλλων, ποιῶν λόγον περὶ αὐτοῦ ἀναφέρει ὅτι εἶνε ἀπομίμησις τῶν Ἑνετικῶν γ ρ ό σ σ ω ν, τῶν κοινῶς λεγομένων μεταπανίων (matapani) (1), ἀλλ' ὁ ῥηθεὶς ἱστοριογράφος σφάλλει, διότι τὸ ἡμέτερον νόμισμα οὐδ' ἐκ καθαροῦ ἀργύρου εἶναι, οὐδὲ κατὰ τὸν τύπον ἢ τὸ μέγεθος ἔχει τι παρεμφερὲς πρὸς τὸ Ἑνετικὸν γρόσσον. Ἂν ἔπρεπε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι νόμισμά τι ἑνετικὸν ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον, τοῦτον εἶνε τὸ marucccio, ὅπερ φέρει μὲν τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἀντωπόν, ὡς τὸ τῆς Νάξου νόμισμα, εἶναι δ' ἐκ κράματος καὶ ἕλκει περίπου τὸ αὐτὸ βάρος (2)».

Ἐκτὸς τούτων οἱ δοῦκες Σανοῦδοι εἶχον καὶ ἴδιον οἰκόσημον· Τὸ οἰκόσημον τῶν Σανούδων σώζετ' ἔτι ἐγγεγλυμένον ἐπὶ μαρμάρου ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Νάξου. Εἶνε δὲ λίαν ἁπλοῦν, παριστὰν τὸν ᾠοειδῆ θυρεὸν τεμνόμενον ὑπὸ δύο παραλλήλων γραμμῶν· ἄνω δὲ αὐτοῦ ἔχει προτομήν, πιθανῶς τοῦ Μάρκου

(1) Hopf αὐτόθι σελ. 361.

(2) Ἀρχαιολ. ἐφημερ. αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω.

Σανούδου καὶ ἄνω τῆς προτομῆς στέμμα, οἱονεὶ στέφον αὐτόν· πέριξ δὲ καμπύλας ταινίας καὶ ἓξ λευκοὺς κυκλίσκους, κάτωθεν δὲ κόσμημά τι ἐν εἴδει φύλλου. Τοῦ οἰκοσήμου τούτου πιστὴν εἰκόνα ἐδημοσίευσεν ὁ Κύρ. Ι. Δεκιγάλλας (1).

Τοιοῦτο ἦν τὸ οἰκόσημον τῶν πρώτων πριγκήπων τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ Δουκῶν Ναξίας, εἰς ἣν περιελαμβάνετο καὶ ἡ νῆσος Σύρος.

Περὶ τῶν ἄλλων Δουκῶν τοῦ δουκάτου τούτου, οἷον τῶν Δελλὰ Κάρκερη καὶ τῶν Κρίσπων, ὡς καὶ περὶ τῶν οἰκοσήμων των, κατωτέρω γενήσεται λόγος.

Οὕτω συνεστάθη κατ' ἀρχὰς τὸ Δουκάτον Ναξίας, τὸ ὁποῖον οἱ Σ α ν ο ῦ δ ο ι, ἡγεμονεύσαντες μέχρι τοῦ 1308 παρέδωκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν Δ ε λ λ ὰ Κ ά ρ κ ε ρ η. Ἀνεγνωρίσθη δὲ ὑπὸ πάντων καὶ ἐνομιμοποιήθη ὑπὸ τῶν τότε λατίνων αὐτοκρατόρων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πολλαὶ δυτικαὶ οἰκογένειαι, ἐπιτυχοῦσαι τῆς εὐκαιρίας τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν ξένων δουκῶν ἐν ταῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους, ἀπολαύσασαι φέουδα καὶ πλοῦτον.

Καὶ ἄλλαι μὲν προσεκλήθησαν ὑπὸ τῶν Δουκῶν τῶν νήσων, συγγενῶν ἢ φίλων, ἢ πολιτικῶν ὀπαδῶν, ἄλλοι δὲ τυχοθῆραι αὐτόκλητοι ἦλθον καὶ ἀπέκτησαν γαίας καὶ δι' ἐπιγαμιῶν καὶ ποικίλων σχέσεων καὶ συμφερόντων συνεδέθησαν μετὰ τῶν δουκῶν καὶ τῶν νησιωτῶν τοσοῦτον ὥστ' ἐξελληνίσθησαν βαθμηδόν, μὴ διατηρήσαντες εἰμὴ τὸ ξενικὸν τοῦ θρησκεύματος, ἤτοι τὸν καθολικισμόν (1).

---

(1) Ἐν Πανδώρας Τομ. Ζ'. σελ. 166.

(1) Ἵνα ἐξηγηθῇ σαφέστερον ἡ ἐπικράτησις τοῦ λατινικοῦ στοιχίου ἐν ταῖς νήσοις ταύταις καὶ τοῦ καθολικισμοῦ ἐπὶ τοσούτους χρόνους, παρατίθημι ἐνταῦθα σημειώσεις τινας περί τινων οἰκογενειῶν, ὧν τὰ μέλη διασπαρέντα εἰς τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων, ἐλθόντα εἰς ἐπιμιξίας μετὰ τῶν ἐγχωρίων, ἐπιρρεασθέντα ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κλί-

Βαθμηδὸν λοιπὸν ἐπὶ Λατινοκρατίας ἀπετελέσθη κατὰ μέγα μέρος ὁ ξενόμορφος πληθυσμὸς τῶν νήσων Κυκλάδων καὶ τῆς Σύρου.

Ἀπὸ τοῦ 1207 κ' ἐντεῦθεν ἤρξαντο μεταναστεύουσαι καὶ ἐγκαθιστάμεναι εἰς τὰς Κυκλάδας αἱ οἰκογένειαι τῶν Σουμμα-

---

ματος καὶ τῆς γλώσσης, ἀπετέλεσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ πλεῖστον σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νήσων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Καὶ ναὶ μὲν ὁ πληθυσμὸς οὗτος εἶχε ξενόμορφόν τι, ὅπερ ἐξεδηλοῦτο καὶ ἐκδηλοῦται ἔτι διὰ τῶν ξενικῶν ὀνομάτων καὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ θρησκεύματος, οὐχ' ἧττον χάρις εἰς τὰς θαυμασίους ἐπιδράσεις τῶν στοιχείων τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐμηδενίσθη σχεδὸν τὸ ἀλλόφυλον τῶν πλείστων ξένων κατοίκων, συνεξωμοιώθησαν δὲ οὗτοι πρὸς τοὺς ἐγχωρίους, ἀφ' οὗ δὲν τοὺς χωρίζει ἔτι νῦν εἰμὴ τὸ καθολικὸν τοῦ θρησκεύματος. Ὁ ἐπὶ Ἑνετοκρατίας ξενόμορφος οὗτος πληθυσμὸς ἐξελληνισθεὶς, ὡς εἴρηται, διὰ τῶν μεθ' Ἑλλήνων ἐπιγαμιῶν καὶ διὰ τῆς μεγάλης ἐπιδράσεως καὶ δυνάμεως τῶν στοιχείων τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐξελληνίσθη ἐπὶ πλέον διὰ νέων μεταναστεύσεων Βυζαντινῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1453, φεύγοντες τὴν μάχαιραν ἐκείνων διεσπάρησαν εἰς πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη καὶ εἰς τὰς νήσους, ὧν ἔκγονοι ἔτι σώζονται. Οὕτως ὁ μεσαιωνικὸς πληθυσμὸς βαθμηδὸν ἐξελληνίζετο καὶ τὰ ἑλληνικὰ στοιχεῖα αὐτοῦ ἐπεκράτησαν μέχρι σήμερον, καθ' ὅσον ἐκτὸς τῶν βυζαντινῶν Ἑλλήνων καὶ πλεῖστοι ἔτι Ἕλληνες τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας μετηνάστευσαν εἰς τὰς Κυκλάδας, οἷον καὶ ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ ἐκ Ναυπλίου καὶ ἐξ Αἰγίνης καὶ ἐκ Κρήτης καὶ ἐκ πολλῶν νήσων.

Αἱ πλεῖσται τῶν ξένων οἰκογενειῶν αἵτινες ἐπὶ Λατίνων μετηνάστευσαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς Κυκλάδας, ἰδίως δὲ εἰς Νάξον, Τῆνον, Σύρον, Πάρον καὶ Θήραν εἰσὶ γνωσταὶ καὶ τὰ οἰκόσημα αὐτῶν διατηροῦνται μέχρι σήμερον, τινὰ δὲ καὶ ἐξεικονίσθησαν ἐν περιοδικοῖς συγγράμμασιν ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου Κυρίου Ι. Δεκιγάλλα, παρ' οὗ λαμβάνομεν τὰς πλείστας περὶ τῶν οἰκογενειῶν τούτων σημειώσεις.

ρίπα (Sumeripa) * ἢ Sommarive, τῶν Δε Κιγάλλα (DeCiqalla) **, τῶν Δελα Ῥόκκα (Dele Rocca) ***, τῶν Γρυ-

* «*Λέων ὁ Σομμαρίπας* ἔχων τὴν καταγωγήν του ἐκ Αιγκουαδόκης ἦλθεν ἐκ Βερώνης εἰς Πελοπόννησον ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Γουλιέλμου τοῦ Βιλαρδάνου καὶ ἔσχε τρεῖς υἱοὺς α) Λεωνίλλον (Lionello) νυμφευθέντα τὴν θυγατέρα τοῦ κόμητος τῆς Κεφαλληνίας β΄) Νικόλαον τὸν νυμφευθέντα τὴν θυγατέρα τοῦ κόμητος Βεδιλέκουα καὶ γ΄) Φραγκῖσκον προεχειρισθέντα Καρδινάλιον. Ὁ υἱὸς τοῦ Λεωνίλλου *Γάσπαρις* τοὔνομα ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν ἀπόγονον Μάρκου Σανούδου τοῦ Δουκὸς τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ ἔλαβεν εἰς προῖκα τὰς νήσους *Πάρον* καὶ *Ἀντίπαρον*, ὧν ἀνηγορεύθη *Κύριος*. Οὕτω πάλιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Κορσῖνος* ἔλαβεν εἰς προῖκα τὴν νῆσον *Ἄνδρον* ἧς ἀνηγορεύθη ὡσαύτως *Κύριος*. Τούτων οἱ διάδοχοι διετήρησαν τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἄνδρου μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατακτήσεως αὐτῆς» (Ι. Δε-Κιγάλλας ἐν Πανδώρας Τόμ. Ζ΄. σελ. 94—95). Τὸ οἰκόσημον τῆς οἰκογενείας Σουμμαρίπα, φέρον ἔμβλημα λέοντα, δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἐν *Πανδώρᾳ* (ἔνθ' ἀνωτέρω).

** Ἡ οἰκογένεια τῶν Δε-Κιγάλλα ἦλθεν ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐγκατέστη ἐν Νάξῳ. Κατὰ τὸ 1597 ὁ αὐτοκράτωρ Ῥοδόλφος Β΄. ἀπένειμε βαθμὸν Κόμητος τῷ ἀρχηγῷ αὐτῆς. Πρὸ δὲ τοῦ 1597 ἦσαν Μαρκέσιοι· ἐν ἔτει 1774 προσετέθη Αὐτοκρατορικῇ χάριτι τὸ De καὶ οὕτω ἐσχηματίσθη τὸ De-Cigalla.

Τὸ ἐμβληματικὸν σῶμα τῶν Ce-Cigalla ἔφερεν δύο τέττιγας καὶ ἀετόν. Ἀποτύπωμα αὐτοῦ κατεχωρήθη ἐν Πανδώρας τομ. ΣΤ΄. σελ. 519 μετὰ καλλίστης καίτοι συντόμου πραγματείας περὶ οἰκοσήμων.

*** Ἡ οἰκογένεια αὕτη, κατὰ τὸν Κύριον Δεκιγάλλαν κατάγεται ἐκ τῶν τότε Δουκῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ *Κυρίων* (Sire) τῶν Θηβῶν Déla Roche ἢ Della Rocca. «Πλεῖστοι εἰσέτι Δελλα Ρόκκαι, ἐπιπροσθέτει ὁ κ. Δεκιγάλλας, ὑπάρχουσιν ἐν Νάξῳ, Σύρῳ καὶ ἀλλαχοῦ, πλὴν ἄδηλον ἂν τινες τούτων ἢ καὶ πάντες εἶνε τῆς αὐτῆς τῶν μνησθέντων δουκῶν καταγωγῆς». Τὸ οἰκόσημον τῶν Dela Rocca εἶχεν ἐμβληματικὸν σῆμα τρεῖς ἀστέρας καὶ ὑποστηρίγματα τοῦ θυρεοῦ

μ ά λ δ η (Grimaldi) * τῶν Σ υ ρ ί γ ω ν (Sirigo), ** τῶν Δ ε-λ έ ν δ α (Delenda) ***, τῶν Δ ε μ ά θ α (DeMatha ἢ DeMatta) ****, τῶν Β α ζ ε γ γ ί ω ν ἢ Μ π α ζ έ ω ν (Bajeggio) *****, τῶν Μ α-ρ ι ν έ λ λ η (Marinelli) ******, τῶν Φ ρ α γ κ ο π ο ύ λ ω ν (Fran-

---

δύο λέοντας. Τὴν εἰκόνα αὐτοῦ κατεχώρησεν ὁ Κ. Δεκιγάλλας ἐν Πανδώρᾳ τομ. Θ'. σελ 196.

* Οἱ *Γριμάλδαι* (Grimaldi) καταγόμενοι ἐκ Γενούης ὑπῆρξαν οἰκογένεια ἐκ τῶν διασημοτέρων ἐν Νάξῳ, κατὰ τὸν Λέχτυλον (Lechti)· ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας ταύτης σώζονται ἔτι ἐν Νάξῳ.

Τὸ ἐμβλητικὸν σῶμα τοῦ οἰκοσήμου τῶν Γρυμάλδη ἦτο ἀετός. Καὶ τοῦ οἰκοσήμου τούτου κατεχωρήθη ἡ εἰκὼν ἐν Πανδώρᾳ Τομ. Ζ'. σελ. 71).

** Οἱ *Συρίγοι* (Sirigi) ἦλθον ἔξωθεν καὶ οὗτοι καὶ ἐγκατεστάθησαν κατὰ πρῶτον εἰς Θήραν. Ὁ ἀρχηγέτης αὐτῶν νυμφευθεὶς συγγενῆ τινα Δουκὸς τῆς Ναξίας ἀνηγορεύθη *Τοποτηρητὴς* (Capitano) πιθα.ῶς τῆς νήσου Θήρας, κατὰ τὸν Κυρ. Δεκιγάλλαν. Τὸ πολυποίκιλον αὐτῶν οἰκόσημον διατηρούμενον ἔτι δύναται νὰ ἴδῃ τις ἐν Πανδώρᾳ (Τομ. Θ'. σελ. 436).

*** Οἱ *Δελένδαι* (Delenda) ἦλθον ἐξ Ἱσπανίας καὶ εἶν' ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκογενειῶν τῶν ἐγκατασταθεισῶν ἐπὶ λατινοκρατίας εἰς τὰς Κυκλάδας. Ἐμβληματικὸν σῶμα τοῦ οἰκοσήμου αὐτῶν ἦτο πύργος τεμνόμενος ὑπὸ ξίφους. (Βλ. αὐτὸ ἐν Πανδώρᾳ Τόμ. Ζ' σελ. 74).

**** Τῶν *Δεμάθα* (De Matha) ὁ ἀρχηγέτης ἀποκαταστὰς κατὰ πρῶτον εἰς Πάτμον, ἐγκατέστη κατόπιν εἰς Νάξον· μέλη δὲ τῆς οἰκογενείας ταύτης σώζονται ἔτι. Ἐμβληματικὸν σῶμα τοῦ οἰκοσήμου αὐτῶν ἦσαν δύο ξίφη καὶ σταυρός. (Βλ. Πανδ. Τομ. Ζ'. σελ. 114).

***** Καὶ οἱ *Βαζέγγιοι* ἦσαν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ξένων τῶν ἐγκατασταθέντων εἰς τὰς νήσους ταύτας καὶ ἰδίως ἐν Θήρᾳ, ὧν ἔκγονοι ἔτι μένουσι. Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἔφερε ἐμβληματικὸν σῶμα δύο ἀστέρας. (Καὶ τούτου τὴν εἰκόνα κατεχώρησεν ὁ Κ. Δεκιγάλλας ἐν Πανδ. Τομ. Ζ'. σελ. 114).

****** Ἡ οἰκογένεια τῶν Μαρινέλλη κατάγεται ἐξ Ἰταλίας. «Τὸ οἰκόσημον αὐτῆς φέρει ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ σταυρὸν καὶ ἄνωθεν τοῦ στέμ-

copoli) *, τῶν Κοζαδίνων (Cozzadini) **, τῶν Γυράρδη (Girardi) ***, τῶν Γκίζη (Gizi) ****, τῶν Λομ-

ματος πῖλον ἱερατικὸν μὲ ἓξ ἑκατέρωθεν θυσάνους, δηλοῦτας τὸν ἀτομικὸν βαθμὸν τοῦ πρώην ἐπισκόπου τῆς ἐν Θήρᾳ Δυτικῆς ἐκκλησίας» Δεκιγάλλας ἐν Πανδ. Τομ. Ζ'. σελ 380. Ἐμβληματικὸν σῆμα τοῦ οἰκοσήμου τῶν Marinelli εἶνε πύργος καὶ τρία δένδρα παρ' αὐτῷ, ἄνωθεν τῶν ὁποίων φαίνεται ἀνατέλλων ὁ ἥλιος. Τὴν εἰκόνα τοῦ οἰκοσήμου τῆς ἐπισήμου ταύτης οἰκογενείας τῶν Marinelli, ἀρκούντως γνωστῆς καὶ τοῖς συγχρόνοις Συρίοις, δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἐν Πανδώρᾳ (αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω). Περὶ τῆς οἰκογενείας Marinelli θέλει γίνει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς παρούσης συγγραφῆς λόγος.

* Τῶν *Φραγκοπούλων* ἀγνοεῖται ἀκριβῶς ἡ καταγωγή· τεκμαίρεται ὅμως ὅτι ἦσαν ἐκ των ἀρχαιοτέρων ξένων τῶν ἐγκαταστάντων εἰς τὰς Κυκλάδας. Ἔμβλημα τοῦ οἰκοσήμου των ἦν σταυρὸς καὶ ἐν μέσῳ λέων (ἴδε αὐτὸ ἐν Πανδ. Τομ. Θ'. σελ. 242).

** «Ἡ τῶν *Γοζαδίνων* οἰκογένεια ἕλκει τὸ γένος ἐκ Βονωνίας ὅπου ἔτι σώζεται· καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἔσχε τὴν διάσημον Βητισίαν (Bettisia) ἥτις οὐ μόνον ἠξιώθη τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐκάθησεν ἐνδόξως εἰς ἕδραν δημοσίου καθηγητοῦ ἐν τῷ ἐν Βονωνίᾳ περιωνύμῳ πανεπιστημείῳ. Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ὑπάρχει ἔτι ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ ἄστεως (Κάστρου) τῆς νήσου Σίφνου» (Δεκιγάλλας ἐν Πανδ. Τομ. Θ'. σελ. 380). Ἔμβλημα δὲ φέρει τὰ μονογράμματα N. C. καὶ ἄνω αὐτοῦ τὸ ἔτος M.CC.C (1460).

*** Οἱ *Γιράρδαι* ἦλθον καὶ κατάγονται ἐξ Ἐνετίας, ἔκγονοι αὐτῶν διατηροῦνται ἔτι ἐν Σύρῳ, Θήρᾳ καὶ ἄλλαις νήσοις. «Ἀρχηγέτης αὐτῶν ὑπῆρξε Νικόλαός τις, ἱππότης ἀγνοῶ ποίου τάγματος, ὅστις τῷ 1550 ἀποκατεστάθη ἐν Νάξῳ, ἐνυμφεύθη τὴν τοῦ Μαρκεσίου Βάφου (Marchese Baffi) θυγατέρα, καὶ ἔσχε τέσσαρας υἱούς, ἐξ ὧν κατάγονται οἱ νῦν Γιράρδαι». (Πανδ. Τομ. 10. σ. 533).

**** Οἱ *Γκίζαι* ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἰδίως ἐν Τήνῳ καὶ Μυκώνῳ ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Ἀνδρέας Γκίζης, καταλαβὼν ἐν ἔτει 1207 τὴν Τῆνον ἀνηγορεύθη Δοὺξ αὐτῆς. Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἐξεικονίσθη ἐν Πανδ. Τομ. Ι. σ. 432.

6άρδή (Lombardi) *, τῶν Σιγάλλα (Sigalla) **, τῶν Πίντων (Pinto) ***, τῶν ΔαΚορόνια (DaCorognia) ****, τῶν Δ' Ἀργέντη (D' Argenti) *****, τῶν Κουκούλα (Cuculla) ******, τῶν Βαρότζη (Baro-

---

* Ἐξ Ἰταλίας κατάγονται καὶ οἱ Λομβάρδοι, ἐγκαταστάντες εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ αὐτοὶ καὶ ἔχοντες ἴδιον οἰκόσημον.

** Καὶ οἱ *Σιγάλλαι* εἶν' ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ξενικῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐγκατασταθεισῶν ἰδίως ἐν Τήνῳ ἐπὶ Λατινοκρατίας. Τοῦ οἰκοσήμου αὐτῶν εἰκὼν κατεχωρήθη ἐν Πανδ. (αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω).

*** *Πίντος* τις, κατὰ τὸν Κύρ. Δεκιγάλλαν, ἐχρημάτισεν ἀρχιϊππότης ἢ Μέγας Μαΐστρος τοῦ ἐν Μελίτῃ Ἱεροσολυμικοῦ τάγματος τῶν Ἱπποτῶν». Ἄγνωστον ἐὰν οἱ Πίντοι οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς Κυκλάδας εἶχον συγγένειαν μετὰ τοῦ εἰρημένου Πίντου. Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἔχει ἔμβλημα πέντε ἡμισελήνους. (Ἴδε αὐτὸ ἐν Πανδ. Τομ. Θ'. σ. 486).

**** Οἱ *ΔαΚορόνια* κατήγοντο ἐκ Καστιλίας τῆς Ἱσπανίας. «Ἀρχηγέτης τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπῆρξεν Ἰωάννης τις ἱππότης τοῦ Ἱεροσολυμικοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὅστις πρὶν ἢ καταταχθῇ εἰς τὸ ἐν ἀγαμίᾳ διατελοῦν τοῦτο τάγμα ἔσχε δύο υἱούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐχρημάτισε *Κύριος* τῆς νήσου Σίφνου (Signore di Sifano ἢ Sifauto) ὁ δὲ ἕτερος Γεώργιος διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὴν ἱπποτικὴν ἀξίαν ὡς χρηματίσας καὶ κύριος τῆς Τρεβίζης (Signore di Treviso)» Δεκιγάλλας ἐν Πανδ. Τομ. ΣΤ. σ. 572, ἔνθα καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ παρασήμου του.

***** Οἱ Δ' *Ἀργένται* κατήγοντο ἐξ Ἰταλίας. Ἐγκατασταθέντες ἐν ταῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων καὶ ἰδίως ἐν Θήρᾳ, καὶ ἀπέκτησαν φέουδα. Ἐκτὸς τοῦ οἰκοσήμου των δύναταί τις νὰ ἴδῃ καὶ ἔγγραφον τὸν Φραγκίσκου Κορονέλλου Τοποτηρητοῦ Δουκὸς Νάξου Ἰωσὴφ Νάκη πρὸς τοὺς D' Argenta ἐν Πανδώρᾳ (αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω).

****** Οἱ *Κουκοῦλαι* καταγόμενοι ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐγκατασταθέντες ἐν ταῖς νήσοις τῶν Κυκλάδων ἐχρημάτισαν πρὸ πάντων ἱερωμένοι, ὡς δεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ οἰκοσήμου των φέροντος ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ σταυρὸν ἀρχιεπισκοπικὸν καὶ ἄνωθεν πῖλον ἱερατικόν, ἑκατέρωθεν δὲ δέκα

zzi) *, τῶν Κ ό κ ω ν (Cocco) **, τῶν Μ π έ λ λ ω ν (Bello) ***, τῶν Λ ο ρ ε δ ά ν ω ν (Loredano) ****, τῶν Π ρ α τ ο ύ ν α (Pratuna) *****, τῶν Ἰ ο υ σ τ ι ν ι ά ν η (Giustiniani) ******, τῶν

θυσάνους δηλοῦντας τὸν βαθμὸν τοῦ Μητροπολίτου τῆς ἐν Νάξῳ Δυτικῆς ἐκκλησίας Φ. Κουκούλλα. (Πανδ. Τομ. Β'. σελ. 253).

* Οἱ *Βαρότζαι* ἦσαν Ἑνετοί. Ἐγκαταστάντες πρῶτον εἰς Κρήτην, ἐπολλαπλασιάσθησαν κα όπιν ἐν Νάξῳ. Σώζονται δὲ τούτων ἔκγονοι καὶ σήμερον. Τὸ οἰκόσημά των βλέπε ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ συγγράμματι (αὐτόθι).

** Οἱ *Κόκκοι* ἀπεκατεστάθησαν μεταξὺ τῶν πρώτων Ἑνετῶν ἐν Νάξῳ· καὶ ἴσως ἀρχηγέτης αὐτῆς ἦτο Ἰάκωβος ὁ Κόκκος, ὁ κατὰ τὴν μαρτυρίαν Γεωργίου τοῦ Φραντζῆ πυρπολήσας τρεῖς τῶν Ὀθωμανῶν τριήρεις. Ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἦν καὶ ὁ διδάκτωρ Φραγκίσκος ὁ Κόκκος εἰς ὃν ἀνήκουσι αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιστολαὶ αἱ περιεχόμεναι ἐν τῷ ἐπιστολαρίῳ τοῦ Κορυδαλέως. (Δε-Κιγάλλας ἐν Πανδ. αὐτόθι, σελ, 495, ἔνθα καὶ τὸ οἰκόσημον τῶν Κόκκων).

*** Οἱ *Μπέλλοι* ἢ *Βέλλοι* κατεγόμενοι ἐξ Ἰταλίας ἐγκατέστησαν ἰδίως ἐν Νάξῳ. (Βλ. τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἐν Πανδ. αὐτόθι).

**** Ἐπ' ἴσης ἐξ Ἰταλίας μετηνάστευσαν καὶ οἱ *Λορεδάνοι* ἔχοντες καὶ ἴδιον οἰκόσημον (Πανδ. αὐτόθι). Ἀλλ' ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐξέλειπε πλέον ἐν Νάξῳ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κυρ Δεκιγάλλα

***** Καὶ οἱ *Πρατοῦναι* ἦσαν ἐξ Ἰταλίας καὶ ἔκγονοι αὐτῶν σώζονται ἔτι καὶ νῦν. Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἔμβλημα εἶχεν λέοντα ὄρθιον. (Πανδώρ. αὐτόθι ἔνθ ἀνωτέρω).

****** Οἱ *Ἰουστινιάναι* κατήγοντο ἐκ Γενούης αδιεκρίθησαν οὐ μόνον εἰς πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ὑπουργήματα, τῆς Γενουησίου πολιτείας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γράμματα αὐτὰ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, χρηματίσαντες πολλάκις Καρδινάλιοι, Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τῶν μερῶν ἡμῶν τὰς ἐπισκοπάς. Ὑπῆρξαν καὶ αὐθένται τῆς Χίου (Δεκιγάλλας ἐν Πανδ. Τομ. ΙΔ'. σ. 474). Τὸ οἰκόσημον αὐτῶν ἔχει ἄνωθεν μὲν ἱερατικὸν πῖλον, ἔμβλημα δὲ πύργον καὶ ἄνω πτηνὸν πιθανὸν φοίνικα. (Βλ. ἐν Πανδ. αὐτόθι.

Βρέστ (Brest) *, τῶν Δελλασούδα (Della Souda), τῶν Πρίντεζη (Printezi), τῶν Δαλεζίων (Dalezio), τῶν Καπέλλα (Capella), τῶν Βιτάλη (Vitali), τῶν Κονταρίνη (Contarini), τῶν Δελαγραμμάτικα καὶ πολλῶν ἄλλων, ὧν ἀγνοεῖται ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ τῆς ἐνταῦθα ἐγκαταστάσεως, οἷον τῶν Κορνέρη (Korneri), τῶν Δ'αμόφλη (Damofli), τῶν Προβελεγγίων (Provilegii), τῶν Δουράτζων καὶ ἄλλων ἐγκατασταθέντων βραδύτερον, οἷον τῶν Σειστρίνη, τῶν Βουτζίνων, τῶν Βακονδίων (κατ' ἀρχὰς ὀνομαζομένων Dallé, κατόπιν δὲ Vacondio=Va con dio) τῶν Φρέρη, τῶν Μαλαππίνια, τῶν Λαστὶχ, τῶν Γασπάρεων, καὶ πολλῶν ἄλλων, Οὗτοι πάντες διεσπάρησαν εἰς τὰς Κυκλάδας, πλεῖστοι δ' ἐν Σύρῳ, ἐξ ὧν τῇ ἑνώσει τῶν ἰθαγενῶν Συρίων, οἷον τῶν Βαρθαλιτῶν, τῶν Βασάλων, τῶν Μπεσχουίνων καὶ ἄλλων προσελθόντων ἐξ ἑλληνίδων πόλεων ἀπετελέσθη βαθμηδὸν ὁ πληθυσμὸς τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ'.

Πολιορκία Σύρου ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Τ·ρου Γκίζη.
Συνοικισμὸς Ἄνω Σύρας.
Πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ κατάστασις τῆς
νήσου ἐπὶ Λατινοκρατίας.

Οἱ Ἑνετοὶ καταλαβόντες τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων δὲν ἠρκέσθησαν εἰς ὅσας ἀρχῆθεν κατέκτησαν, ἀλλὰ μυρία ἐπανέ-

* Οἱ Βρέστ ἐγκατασταθέντες κυρίως ἐν Μήλῳ ἦσαν οἱ Γάλλοι, ἐκ τῆς ὁμωνύμου Γαλλικῆς πόλεως. (Τὸ οἰκόσημα βλ. ἐν Πανδ. αὐτόθι.

Τῶν λοιπῶν οἰκογενειῶν δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστὴ ἡ ἐποχὴ τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ ἡ καταγωγή· οἱ πλειότεροι ὅμως ἐγκατεστάθησαν βραδύτερον.

ουν ὅπως εἴτε δι' ἁρπαγῆς, εἴτε δι' ἀγορᾶς, εἴτε διὰ τῆς βίας προσκολλῶσιν εἰς τὰ Δουκάτα αὐτῶν καὶ ἄλλας νήσους. Πρὸς τοιοῦτόν τινα σκοπὸν διενεργήθη καὶ ἡ κατὰ τὸ 1286 πολιορκία τῆς νήσου Σύρου ὑπὸ τοῦ Δουκὸς τῆς Τήνου Βαρθολομαίου Γκίζη. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔχει τι κωμικὸν ἐξεταζόμενον σήμερον ψυχρῶς, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, τοῦ πολέμου καὶ τῶν ναυμαχιῶν ἐπλυθύνθησαν· ἀλλ' ἐξεταζόμενον σχετικῶς πρὸς τὰς τότε περιστάσεις, πρὸς τὴν σμικρότητα τῶν ἀναριθμήτων Δουκῶν τῶν Κυκλάδων καὶ τὴν ἀσημότητα τῶν νήσων τούτων πασῶν, εἶνε ἀρκούντως ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης (1).

Ἐν ἔτει 1286, ἡγεμονεύοντος τοῦ Δουκάτου Ναξίας Μάρκου τοῦ Β'. Σανούδου, ἤτοι ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἤρχισαν συγκεντρούμενοι περὶ τὸν λόφον τῆς ἄνω Σύρου οἱ εὐάριθμοι ἐγχώριοι μετὰ τῶν προσελθόντων ἔξωθεν ξένων, πειραταί τινες εἶχον ἁρπάσει ἀπὸ τῶν ὀνοστασίων τοῦ Δουκὸς τῆς Τήνου Γκίζη εὔμορφον ὀχευτὴν ὄνον, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἀπετέλουν τὸν πολυτελῆ κόσμον τῶν ἱπποτῶν τῶν νήσων.

Οἱ πειραταὶ θεωρήσαντες πολύτιμον τὴν λείαν ἔσπευσαν νὰ πλεύσωσιν εἰς Νάξον καὶ νὰ πωλήσωσι τὸν ἁρπαγέντα ὄνον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου Σανούδου Γουλιέλμον, ὅστις νεαρὸς ἔτι ἡγεμονόπαις καὶ πρίγκηψ ἔμελλε νὰ ποιῇ τὰς ἐκδρομάς του εἰς τὴν νῆσον δι' αὐτοῦ. Ὁ Τήνιος Δοὺξ μαθὼν τὴν ἁρπαγὴν τοῦ ὄνου καὶ τὴν πώλησίν του εἰς τὸν Γουλιέλμον Σανοῦδον μαίνεται, ὑποπτεύεται μυστικήν τινα συνεννόησιν τοῦ Ναξίου πρίγκηπος μετὰ τῶν πειρατῶν. Τὸ γεγονὸς

---

(1) Τοῦτο ἱστορεῖται παρὰ Hopf, τῷ τοσαῦτα πολύτιμα τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν ἱστορίας ἐξευρόντι. Ἀφηγήθη δὲ τοῦτο μετὰ χάριτος ἐν τῷ Οἰκογ. Ἡμερολογίῳ καὶ ὁ ἄριστος ἡμῶν φίλος Σ. Π. Λάμπρος. («Ἐπεισόδιον τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς νήσου Σύρου.» Οἰκ. Ἡμερολόγιον 1872).

λαμβάνει πολιτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἄνευ τελεσιγράφων καὶ αἰτήσεων ἱκανοποιήσεως προετοιμάζεται νὰ ἱκανοποιηθῇ· μόνος ἁρπάζων μετὰ τοῦ ὄνου καὶ μίαν νῆσον ἀπὸ τοῦ Δουκάτου Ναξίας καὶ τοιαύτην εὗρε τὴν πλησιεστέραν αὐτῷ, ἤτοι τὴν Σύρον, ἣν ἤλπισε ἄνευ δυσχερειῶν νὰ κατακτήσῃ καὶ προσκολλήσῃ εἰς τὸ Δουκάτον τῆς Τήνου (1)· ἐξοπλίζει λοιπὸν τὸν

(1) Βεβαίως ἐν τῇ πολιορκίᾳ ταύτῃ τῆς Σύρου τὸ μῆλον τῆς ἔριδος δὲν ἦτο ὁ ἁρπαγεὶς ὄνος, ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ Σύρος. Ἡ ἁρπαγὴ τοῦ ὄνου ἦτο πρόχειρος ἀφορμὴ πρὸς κατάκτησιν τῆς νήσου, ἣν δὲν ἠδύνατο κατὰ τὰ φαινόμενα νὰ φρουρήσῃ ὁ Δοὺξ αὐτῆς Σανοῦδος, καθόσον ἀφῆκεν αὐτὴν πολιορκουμένην καὶ ὑπερασπιζομένην ὑπὸ μόνων τῶν κατοίκων αὐτῆς, οἵτινες ἀπετέλουν ἄτακτον καὶ πολύγλωσσον ἔτι πληθυσμόν, συγκροτηθέντα ἐκ τῶν συρρευσάντων αὐτόθι ξένων. Ὁ εὐμαθὴς φίλος μου Σ. Π. Λάμπρος ἐκτιθέμενος μετὰ χαριτολογίας τὰ τῆς ἁρπαγῆς τοῦ ὄνου προστίθησι: «Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἦτο σπουδαῖον. Δὲν πρόκειται περὶ κοινῆς ἁρπαγῆς ἢ κλοπῆς· ἂν ὁ ὄνος ἠγοράζετο παρὰ ναξίου τινὸς ὀπωροπώλου καὶ ἠναγκάζετο νὰ μαστιγῶται μεταφέρων πορτοκάλλια ἢ σταφυλάς, ὑπομονή! θὰ ἐτιμωρεῖτο δικαίως διότι ἔστερξεν εἰς τὴν ἁρπαγήν, ἐπειδὴ ἀληθεύει καὶ περὶ τῶν ὄνων ὅτι εἶπεν ὁ Ἡρόδοτος περὶ τῶν γυναικῶν, ὅτι *εἰ μὴ αὐταὶ ἐβούλοντο οὐκ ἂν ἡρπάζοντο*. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν οὕτως ἡ ὑπόθεσις. Ὁ ὄνος ἐπωλήθη εἰς τὸν υἱὸν τοῦ γείτονος δουκός· καὶ λοιπὸν ὁ κὺρ Γουλιέλμος, ἐποχούμενος ἐπὶ τοῦ ἡρπαγμένου δασύτριχος ἀγγέλου, πλουσίως κεκοσμημένου διὰ πορφυροβαφῶν καὶ χρυσοϋφάντων φαλάρων, θὰ κατώρθου θαυμάσια πράγματα, θὰ ἐπετύγχανε νὰ θέλξῃ τὴν νησιωτικὴν καμμιᾶς ναξίας νύμφης καρδίαν, αἱ δὲ παράλιοι καρδίαι, ἂν καὶ ψυχρότεραι τῶν μεσογείων διὰ τὴν πνέουσαν ποντιάδα, μετέχουσιν ὅμως καὶ τῆς οἱονεὶ εὐωδίας τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ἁρμονίας τοῦ κύματος, ἂν καὶ κάπου κάπου ἀρέσκονται νὰ ὁμοιάσωσι πρὸς τὰ θολωμένα νερὰ τοῦ τεταραγμένου αἰγιαλοῦ. Πάντα ταῦτα καὶ ἔτι ἄλλα πολλά, ἱπποτικώτερα καὶ δυναστικώτερα, ἔβαλε κατὰ νοῦν ὁ τήνιος δοὺξ Βαρθολομαῖος καὶ ἐσκέφθη, ὅτι ἡ παρὰ τοῦ Γουλιέλμου ἀγορὰ τοῦ ὄνου ἦτο προσβολή, ἣν δὲν ὤφειλε ν' ἀνεχθῇ.

δουκικὸν στόλον του, ἤτοι πλοιάριά τινα, ναυλοχοῦντα ἐν τῷ λιμένι τῆς Τήνου καὶ ἐκπλέει κατὰ τῆς Σύρου, ἣν πολιορκεῖ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀποκλείει τὸν λιμένα αὐτῆς καὶ προσκαλεῖ τοὺς Συρίους εἰς παράδοσιν. Ἀλλ' οἱ Σύριοι ἀντέστησαν καὶ ἐμήνυσαν τὸν κίνδυνον τῷ Δουκὶ Μάρκῳ Σανούδῳ εὑρισκομένῳ τότε ἐν Ἄνδρῳ. Ἀλλ' ἐπικουρία δὲν ἔφθανεν· ἡ πολιορκία δὲν ἐλύετο καὶ ἴσως ἤθελεν εὐχερῶς περιέλθει ἡ Σύρος εἰς τὸν τήνιον Δοῦκα, ἐὰν δὲν ἐλύετο ἡ πολιορκία τῇ ἐπεμβάσει Γάλλου ναυάρχου. Ἰδοὺ πῶς ἱστοροῦνται τὰ τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας καὶ τῆς συμφιλιώσεως τῶν πολεμίων Δουκῶν Τήνου καὶ Ναξίας. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπολιορκεῖτο ἔτι ἡ Σύρος ὑπὸ τοῦ Γκίζη ὁ ἀρχιναύαρχος τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ναρζῶτος Δὲ Τουσὺ (Narjaut De Toucy) διευθυνόμενος μετὰ τοῦ στόλου του, ἤτοι τῶν δύο κατέργων του καὶ ἑνὸς πλοίου, εἰς Ἀντιόχειαν, ἧς ἡγεμονὶς ἦν ἡ Λουκία, προσήγγισεν εἰς τὴν νῆσον Μῆλον, εἴτ' ἐκ τρικυμίας ἀναγκασθείς, εἴτ' ἐκ πόθου ἵνα ἐπισκεφθῇ τὴν συγγενῆ του Κασσάνδραν Σανούδου, σύζυγον τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Σανούδου καὶ ἡγεμονίδα τῆς Μήλου. Ἡ Κασσάνδρα, γυνὴ ἱκανότητος, συγγενὴς ἰσχυρῶν βαρόνων καὶ πριγκήπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θυγάτηρ τοῦ Ἑνετοῦ βαρόνου Καλαβρύτων Γοττφρείδου Δὲ Τουρναί, γνωρίζουσα τὸν κίνδυνον ὃν διέτρεχεν ἡ πολιορκουμένη Σύρος, ἀνήκουσα εἰς τὸ Δουκάτον τοῦ πενθεροῦ της Σανούδου, ἐπισκέπτεται τὸν ναύαρχον Narjaut De Toucy, καὶ τὸν πείθει νὰ μεσολαβήσῃ ὑπὲρ τῶν Συρίων, λύων τὴν πολιορκίαν αὐτῆς καὶ κηρυττόμενος σύμμαχος τοῦ Δουκὸς Σανούδου.

Καὶ λοιπόν, ὡς ἄλλος Ναπολέων, ἐγρήγορα ἐγρήγορα παρασκευάζει τὸν στόλον αὐτοῦ, ὅσα δηλαδὴ πλοῖα τῷ εὑρέθησαν πρόχειρα, καὶ ἀποπλέει... Κατὰ τῆς Νάξου, ὅπου τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος; Οὐχί, ἀλλὰ κατὰ τῆς Σύρου, ὑποκειμένης καὶ ταύτης εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πατρὸς τοῦ αὐθαδῶς ἀγοράσαντος τὸν κλοπιμαῖον ὄνον». Ἡμ. Οἰκ. 872.

Ὁ ναύαρχος ἐκπλέει ἀμέσως, παραλαμβάνει ἐξ Ἄνδρου τὸν ἐκεῖ διαμένοντα Δοῦκα Σανοῦδον καὶ ἐλθὼν εἰς Σύρον λύει τὴν πολιορκίαν αὐτῆς καὶ συντελεῖ εἰς τὴν φιλίωσιν τῶν πολεμίων Δουκῶν, Σανούδου καὶ Γκίζη, οὓς ἐπὶ πλέον διήλλαξεν συμπεριλαβὼν μετ' αὐτοῦ ἀμφοτέρους εἰς Εὔριπον, ἔνθα ὡς διαιτητητὴς εἰρήνευσεν αὐτοὺς ὁ Ἑνετὸς Βάϊλος Ἰάκωβος ὁ Δαμολῖνος. Καὶ ἡ μὲν Σύρος ἔμεινε πάλιν τῷ Δουκὶ Ναξίας, οὐχ' ἧττον ἡ πολιορκία αὕτη καὶ ἡ ἀντίστασις ἐπήνεγκον δι' ἀμφοτέρους δαπάνην, τριάκοντα χιλιάδων σολδίων, ἅτινα βεβαίως δι' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ τοὺς πτωχοὺς Συρίους ἦσαν πολλά.

Ἐκτὸς τοῦ γεγονότος τούτου μόλις διασώζονται ἀμυδραί τινες παραδόσεις περὶ ἄλλων συμβάντων κατὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ἑνετοκρατίας ἐνταῦθα.

Ἀλλὰ τἄλλα παραλείπων ὡς μὴ στηριζόμενα ἐπὶ ἱστορικῶν πηγῶν ἢ ζωηρῶν παραδόσεων ἐκτίθημι ἐνταῦθα ἓν τῶν σπουδαιοτέρων θεμάτων τὰς ἱστορίας τῆς νήσου ἤτοι τὰ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς ἐπικληθείσης Ἄ ν ω Σ ύ ρ α ς, ἥτις ὑψωθεῖσα ἐπὶ τοῦ ὑπερηφάνου λόφου αὐτῆς διεφύλαξεν τὴν ἐθνικότητα, τὴν γλῶσσαν, τά ἔθιμα καὶ τὸ ὄνομα τῆς νήσου ἀπὸ τῆς καταστρεπτικῆς ῥοῆς τοῦ χρόνου καὶ τῆς πορείας τῶν πειρατῶν καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα μέχρι τοῦ 1821, χρησιμεύσασα ὡς ἑνωτικὸν σημεῖον τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Σύρου καὶ συνεχίσασα τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Σύρου, ἥτις ἴσως θὰ ἐτελείωνεν ἐνταῦθα, ἐὰν δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ λόφου της ἡ Ἄνω Σύρα, ὡς ἡ Κιβωτὸς ἐπὶ τοῦ Ἀραράτ.

Εἴδομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ὅτι πληθὺς ξένων οἰκογενειῶν διεσπάρη καὶ ἐγκατέστη εἰς τὰς Κυκλάδας ἅμα τῇ ἱδρύσει τῶν Ἑνετικῶν δουκάτων. Ἐκτὸς τῶν Δελλαρόκα, Κουκούλα, Γκίζη, Γιράρδη, ΔελαΣοῦδα, Καπέλλα, Δαλεζίων, Προβελεγίων, ὧν πολλοὶ ἐγκατέστησαν ἐν Σύρῳ, καὶ ἄλλοι βαθμηδὸν προσετίθεντο, ὀνομασθέντες ἐκ τῶν μερῶν ἐξ ὧν ἦλθον. Μεταξὺ τῶν ξένων τούτων πρέπει νὰ καταλεχθῶσιν

οἱ πολυάριθμοι Πρίντεζη (1), οἱ Δαπόλλαι (Dapolla) *, οἱ ΔελαΣοῦδαι (DelaSuda), οἱ κατόπιν ἐλθόντες Σαλάχαι, οἱ Νιῶται ἐξ Ἴου, οἱ κατόπιν κληθέντες Τοῦνται καὶ ἄλλοι πολλοί.

Ἀλλ' οἱ ξένοι οὗτοι ἐλθόντες εἰς Σύρον δὲν εὗρον τὴν νῆσον ἐντελῶς ἔρημον κατοίκων. Ναὶ μὲν συνεπείᾳ τοσούτων ὀλέθρων καὶ νόσων ὀλίγιστοι ὑπελήφθησαν ἰθαγενεῖς Σύριοι, ἐγκαταλιπόντες τὰς δύο ἀρχαίας πόλεις των καὶ ζῶντες εἰς κώμας καὶ ἀγροὺς τῆς νήσου, οὐχ' ἧττον ἐπιβεβαιοῦται διὰ παραδόσεως τηρουμένης ἔτι εἰς τὴν μνήμην τῶν γηραιοτέρων Συρίων, ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἦλθον οἱ ξένοι οὗτοι μετανάσται εἰς τὴν νῆσον ἤτοι κατὰ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα, ἐσώζοντο ἔτι τινες κάτοικοι ἐγχώριοι οἷον οἱ Βαρθαλῖται, οἱ Βασάλοι, οἱ Μπεσκουΐνοι καί τινες ἄλλοι. Ἀλλ' ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῶν ἐν τῇ νήσῳ μέχρι σήμερον σωζομένων οἰκογενειῶν, τῶν Βαρθαλιτῶν λ. χ, οἵτινες βεβαίως εἶνε ἔκγονοι τῶν ἰθαγενῶν Συρίων, θέλει ἰδεῖ ὅτι ὁ κατὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἄνω Σύρας ἐγχώριος πληθυσμὸς δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποτελῆται ἀπὸ δέκα ἢ εἴκοσι πρόσωπα. Πιθανὸν ἡ παράδοσις δὲν διέσωσε τὰ ὀνόματα τῶν ἐναπολειφθέντων γνη-

---

(1) Ἑκατὸν περίπου *Πρίντεζη* εἶνε ἐγγεγραμένοι ἔτι σήμερον εἰς τὰ δημοτολόγια τοῦ Δήμου Σύρου, ἕλκοντες τὴν καταγωγὴν ὑπὸ τῶν ἐγκαταστάντων ἐν Σύρῳ Πρίντεζη καὶ διακρινόμενοι ἀπ' ἀλλήλων διὰ παρωνυμιῶν.

* Κατὰ παράδοσιν ξένος τις ἐλθὼν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Σύρῳ καὶ ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ ὀνόματός του ἀπεκρίθη Da Polla, νομίσας ὅτι ἠρωτᾶτο πόθεν ἦτο. Ἔκτοτε ἐκλήθη ὁ ἀλλόγλωσσος ξένος Δαπόλλας. Οἱ δὲ Δαπόλλαι, οἱ Πρίντεζη, οἱ Δαλέζιοι εἶν' ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων κατοίκων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου. Κατ' ἔγγραφα σωζόμενα τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος οἱ Δαπόλλαι καὶ Δαλέζιοι διετέλεσαν νοτάριοι καὶ καντζιλιέραι τῆς νήσου ἀπ' ἐκείνων τῶν χρόνων καὶ ἔγραφον ἑλληνιστί, ὡς θέλομεν κατωτέρω ἰδεῖ.

σίων Συρίων κατὰ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα, ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἕπεται ὅτι μόνον οἱ Βαρθαλῖται καὶ δύο ἄλλαι ἔτι οἰκογένειαι Σύριαι εἶχον περισωθῆ. Κατὰ τὴν παράδοσιν τριῶν οἰκογενειῶν Συρίων περιεσώθησαν τὰ ὀνόματα. Ἀκριβῶς δὲ ἡ παράδοσις μαρτυρεῖ ὅτι εἶχον ἐναπολειφθῇ κάτοικοι, ἤτοι οἱ Βαρθαλῖται, οἱ Βασάλοι καὶ οἱ Μπεσκουῖνοι καὶ δεκατρεῖς κόραι ἰθαγενεῖς αἵτινες ἐνυμφεύθησαν, ἐλθόντων τῶν ξένων, Ἐνετοὺς καὶ Ἰταλούς. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὰ ὀνόματα μόνον διέσωσεν ἡ παράδοσις, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν περισωθέντων κατοίκων (1), διότι οὗτοι ἦσαν πολὺ πλειότεροι βεβαίως τῶν δεκαπέντε. Καὶ πράγματι ἐξετάζων τις τὰ ὀνόματα καὶ τὰς συγγενείας τῶν κατοίκων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου βλέπει συχνὰ ἐνώπιόν του ὀνόματα ἑλληνικώτατα. Τῶν Βαρθαλιτῶν λ. χ. αἱ οἰκογένειαι δὲν ἦσαν ὀλίγαι. Ἄνδρες μόνον φέροντες τὸ ὄνομα τῶν Βαρθαλιτῶν σώζονται σήμερον. πλέον τῶν ἑξήκοντα κατὰ τὰ ἐπίσημα δημοτολόγια τοῦ Δήμου Συρίων. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου δύναταί τις νὰ ὑπολογίσῃ ὁπόσοι ἦσαν οἱ Βαρθαλῖται καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν οἱ ἐλθόντες εἰς ἐπιγαμίας μετὰ μελῶν πλείστων ἄλλων οἰκογενειῶν.

Ὁ σοφὸς Ἀββᾶς Dela Rocca (2) ἐξηγῶν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ

(1) Ἡ οἰκογένεια τῶν Βασάλων καὶ ἡ τῶν Μπεσκουΐνων ἐξέλειπε πρὸ πολλοῦ· τοὐναντίον ἡ τῶν Βαρθαλιτῶν ἐπολλαπλασίασε τὰ μέλη αὐτῆς. Ὅτι ὅμως συγκεχυμένως διεσώθη ἡ παράδοσις δῆλον καὶ ἐκ τούτου ὅτι τὸ ὄνομα *Μπεσκουῖνος* δὲν εἶνε γνήσιον ἑλληνικόν, ἴσως μάλιστα παρήχθη ἐκ τοῦ Βισκαΐα καὶ διέκρινεν ἀνθρώπους ἐκεῖθεν ἐλθόντας. Ἐπίσης καὶ τῶν Βασάλων δὲν φαίνεται γνήσιον ἑλληνικόν· διότι βασάλοι ἰταλιστὶ λέγονται οἱ ἀπελεύθεροι. Οὐχ ἧττον εἶναι ἀξιοσημείωτον τὸ ὄνομα, διότι Βασάλο καλεῖται ἐκ παλαιῶν χρόνων τοποθεσία τις τῆς νήσου.

(2) Traité complet sur les abeilles avec un precis historique sur l'île de Syra. Chap. V. Du gouvernemant temporelle et spirituel de Syra.

λατινικοῦ στοιχείου τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου ἐπιλέγει: «Πράγματι τὰ τρία τέταρτα τουλάχιστον τῶν ὀνομάτων τῶν Συρίων οἰκογενειῶν εἰσὶν εὐρωπαϊκά, οἷον τὰ τῶν Δαμηράλλη (Damiraglia), τῶν Ῥούσσων (Roussaux), τῶν Ῥώσση (Rossi), τῶν Καπέλλων (Capello), τῶν Καπέλλα (Cappella), τῶν Δαμόφλη (Damofli), τῶν Δελαρρόκα (Della Rocca), τῶν Δαπόλα (Dapola), τῶν Δελακρουᾶ (Dela Groix), τῶν Λαπιέρων (Lapierre), τῶν Μαρινέλλη (Marinelli), τῶν Πρίντεζη (Brindisi), τῶν Δαλεζίων (Dalegio), τῶν Δουράτζων (Durazzo), τῶν Προβελεγίων (Privilegio), τῶν Βακονδίων (Vacondio), καὶ πολλῶν ἄλλων. Δὲν δύναταί τις ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰ ὀνόματα ταῦτα οὔτε χαρακτῆρα, οὔτε καταγωγὴν ἑλληνικήν. Εἰκάζεται ὅτι καταστρεπτικώτατος ὄλεθρος ἀπεγύμνωσε τὴν Σύραν ὅλων τῶν κατοίκων της καὶ ὅτι, πλείστων νεανίδων ἐγκαταληφθεισῶν, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ἄλλα πρόσωπα τοῦ Ἑνετικοῦ στόλου ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ νήσῳ, ἐνυμφεύθησαν καὶ ἔφερον εἰς τὴν νῆσον τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν γενεάν, ἥτις ἔκτοτε διατηρεῖται αὐτόθι» (1).

Ὡς βλέπομεν ὁ Dela Rocca ἐξηγεῖ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ πολλαπλασίασιν τῶν ξένων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, συνομολογῶν ὅμως ὅτι οὗτοι ἐνυμφεύθησαν ἐν τῇ νήσῳ μετὰ ἐγκαταλελειμμένων νεανίδων. Καὶ εἰς τοῦτο συμφωνῶ· διαφωνῶ ὅμως μετὰ τοῦ πολυμαθοῦς Ἀββᾶ ὡς πρὸς τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ξενικοῦ πληθυσμοῦ οὓς ἀρύεται ἐκ τῶν ὀνομάτων καὶ τῷ ἀπαντῶ διὰ τῶν αὐτῶν ἐπιχειρημάτων. Ἔκ τε τῶν παρ' ἐμοὶ ἐγγράφων τοῦ ΙΣΤ'. καὶ ΙΖ'. αἰῶνος, καὶ ἐκ τῶν δημοτικῶν καταλόγων τῶν σημερινῶν Συρίων, καταγομένων ἐκ τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἀπετέλουν κατὰ τὸ πλεῖστον τὸν μεσαιωνικὸν τῆς νήσου πληθυσμόν, οἷος περιεσώθη μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος

(1) Della Rocca αὐτόθι.

αἰῶνος ἐξάγονται ἀλλοῖα συμπεράσματα, ἀποδεικνύοντα ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος δὲν ἦτο ξενικὸς κατὰ τὰ τρία τέταρτα τουλάχιστον, ὡς ἰσχυρίζεται, οὔτε κατὰ τὴν ἐθνικότητα οὔτε κατὰ τὰ ὀνόματα οὔτε κατὰ τὴν θρησκείαν, οὔτε κατὰ τὴν γλῶσσαν.

Βεβαίως ἐν ἀρχῇ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἄνω Σύρας ἐνδεχόμενον ἐπί τινας χρόνους ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς νὰ συνετίθετο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ ξένων καὶ ξενικῶν ὀνομάτων· ἀλλ' ὁ πληθυσμὸς οὗτος δὲν ἔμεινεν στάσιμος, ἀλλὰ μετερρυθμίσθη, προσλαβὼν νέους κατοίκους Ἕλληνας φυγάδας ἔκ τε τοῦ Βυζαντίου, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων τῆς Ἑλλάδος πόλεων.

Τότε δὲ ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ νήσῳ οἱ Ξανθάκαι (1), οἱ Βενιζέλοι (2), οἱ Κομνηνοὶ (3), οἱ Φωκᾶ, οἱ Παλαιολόγοι, οἱ Σαργολόγοι, οἱ Στέφανοι, οἱ Βαμβακάραι, οἱ Χάλκαροι (4), οἱ Μαραγκοί, οἱ Πολύδωροι, οἱ Μακρυωνῖται, οἱ Παπαμανῶλαι, οἱ Περρῆδες, οἱ Χαλαβαζῆδες (5), καὶ ἄλλοι ὀνομασθέντες ἐκ τῶν

(1) Ἀπὸ τὰ 1600 μνημονεύονται εἰς ἔγγραφα Συρίων οἱ Ξανθάκαι ὡς *νοτάροι* τῆς χώρας. Κατάγονται δὲ ἐκ Κεφαληνίας.

(2) Βενιζέλων οἰκογένεια εἶνε κυρίως γνωστὴ ἡ ἐξ Ἀθηνῶν καταγομένη· πολλὰ δὲ αὐτῆς μέλη εἶχον ἐγκατασταθῇ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀγνοῶ ἐὰν οἱ Σύριοι Βενιζέλοι κατάγονται ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴν ταύτην τῶν Ἀθηνῶν οἰκογένειαν. Γνωρίζω μόνον ὅτι εἶν' ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων κατοίκων τῆς ἄνω Σύρου.

(3) Τὰ ὀνόματα τῶν Κομνηνῶν, τῶν Φωκᾶ, τῶν Παλαιολόγων, προφανῶς εἶνε βυζαντινά.

(4) Οἱ Χάλκαροι κατάγονται ἐκ Ναυπλίου.

(5) Τὰ ὀνόματα τούτων φαίνονται προφανῶς ἑλληνικά. Οἱ Μαραγκοὶ ἀγνοῶ πόθεν καὶ πότε ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν νῆσον. Γνω-

μερῶν ἐξ ὧν ἦλθον, οἷον Ἀ θ η ν α ῖ ο ι, Μ ι τ υ λ η ν α ῖ ο ι, Ν ι ῶ τ ε ς, Δ ο υ ν ά β ι ο ι, κλπ. καὶ πλεῖστοι ἄλλοι τῶν κατοίκων τῆς Ἄνω Σύρου, ὧν τὰ ὀνόματα ὄντα ἑλληνικώτατα, διατηροῦνται εἰς πλείστους ἔτι Συρίους γεωργούς, γαιοκτήμονας, χειρώνακτας καὶ τεχνίτας (1).

ρίζω μόνον ὅτι εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων κατοίκων τῆς Ἄνω Σύρου καὶ ἰδιοκτητῶν γαιῶν.

(1) Σημειῶ ἐνταῦθα ὀνόματα τῶν πολυμελεστέρων οἰκογενειῶν τῶν Συρίων, κατοικησάντων ἐκ παλαιᾶς ἐποχῆς τὴν Ἄνω Σύρον καὶ διατηρουμένων μέχρι σήμερον πρὸς ἀπόδειξιν τῶν περὶ πληθυσμοῦ καὶ ἐθνικότητος ἰσχυρισμῶν μου.

Ἐπὶ παραδείγμ. τῶν Συρίων, τῶν ἐχόντων ἑλληνικὰ ὀνόματα καὶ ἀποτελεσάντων τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου μέχρι τοῦ 1821 καὶ ἀποτελούντων ἔτι τὸ ἥμισυ περίπου σχεδὸν τοῦ Δήμου Σύρου, τὰ ὀνόματα εἰσὶ τὰ ἑξῆς *Παλαμάρη*, *Δάσκου*, *Μιτηλιναίου*, *Μαρούσου*, *Στεφάνου*, *Βαμβακάρη*, *Μακρυωνίτη*, *Ξανθάκη*, *Πολυδώρου*, *Βαρθαλίτου*, *Τοῦντα*, *Σαργολόγου*, *Δούναβη*, *Παλαιολόγου*, *Βάρδα*, *Περρῆ*, *Χαλαβαζῆ*, *Χάλκαρη*, *Πετράκη*, *Πολυκρέτη*, *Ἀρχαγγέλου*, *Βενιζέλου*, *Παππαμανώλη*, *Σταυράκη*, *Παππαδάκη*, *Χανιώτη*, *Δήμου*, *Τοῦντα*, *Χέλμη*, *Παππαδοπούλου*, καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἃ εὐχερέστερόν τις δύναται νὰ ἴδῃ ἐν τοῖς δημοτολογίοις τῶν Συρίων μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ἀπέναντι τῶν ὀνομάτων τούτων, ὧν μόνον τὰ τῶν Ξανθάκη, Παλαιολόγων, Στεφάνων, Σαργολόγων, καὶ Βαρθαλιτῶν ἀνήκουσιν εἰς πλείονας τῶν διακοσίων Συρίων οἰκογενειῶν, ἀντιτάσσονται ἂν οὐχὶ ὀλιγώτερα τουλάχιστον ἰσάριθμα ξενικὰ ὀνόματα, οἷον τὰ τῶν Πρίντεζη, Δαλεζίων, Βακοντίων, Γάδ, Δέλα Ρόκκα, Δελασοῦδα, Βουτζίνων, Προβελεγίων, Σαλάχα, Φρέρη, κλπ. καὶ ἄλλα πιθανῶς ξενικῆς καταγωγῆς, ἀλλ' ἑλληνικὰς καταλήξεις καὶ ἐν γένει ἑλληνικὴν μορφὴν περιβληθέντα, οἷον τὰ τῶν Ῥούσσων, Μαραγκῶν, Ἀλτουβᾶ, Ῥωσσολάτων, Μαϊδιωτῶν, Δούβαρη, Ἁρμάων, Ῥαουζαίων, κλπ.

Ἐκ τούτων βλέπομεν τὸν πληθυσμὸν τῆς ἄνω Σύρας, νῦν δὲ Δήμου Συρίων σύμμικτον, ἤτοι περιέχοντα ἰσάριθμα περίπου ξενικὰ καὶ

'Αλλ' ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς γλώσσης, ἥτις ἀείποτε ὑπῆρξεν ἑλληνικὴ ἐπιβληθεῖσα καὶ υἱοθετηθεῖσα ἀμέσως καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀλλογλώσσων μεταναστατῶν.

Βεβαίως ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ ἐπισκοπικοῦ γραφείου τῆς νήσου δὲν ἦτο ἡ ἑλληνική· ἀλλ' ἀπὸ τῆς συστάσεως καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων ἐπίσημος γλῶσσα τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἐγγράφων αὐτῶν ἦτο ἡ τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὴ δὲ ἦτο καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ἰδιωτικῶν συμβολαίων, τῶν ἐπιστολῶν, τῆς δημώδους ποιήσεως καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἡ ἐπικρατοῦσα γλῶσσα.

Ἡ γλῶσσα εἶνε τὸ ἰδιαίτατον βεβαίως γνώρισμα ἑκάστης ἐθνικότητος. 'Αλλ' ἀποδεικνυομένου ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Συρίων ἦτο ἀδιακόπως ἑλληνικὴ τί πρέπει νὰ συμπεράνωμεν; Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ ἔξωθεν ἐγκαταστάντες ἐν τῇ νήσῳ ἔφερον καὶ τὴν ἑλληνίδα φωνήν; βεβαίως οὐχί. Εἰκάζεται λοιπὸν ὅτι δὲν ἦσαν ὀλίγιστοι οἱ ἰθαγενεῖς Σύριοι, ἀφ' οὗ κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλλωσιν ἐν βραχεῖ τὴν γλῶσσαν εἰς τοὺς νέους κατοίκους. Οἱ ἔξωθεν ἐλθόντες λαβόντες συζύγους ἰθαγενεῖς Συρίας καὶ τεκνοποιοῦντες ἠναγκάζοντο νὰ ὁμιλῶσι τὴν γλῶσσαν τῆς συζύγου· τὰ τέκνα παρὰ τῆς μητρὸς τὴν ἑλληνίδα ἐμάνθανον φωνὴν καὶ οὕτω τῇ ἐπιδράσει τῶν ἐγχωρίων φυσικῶν καὶ ἠθικῶν στοιχείων ἐξελληνίζοντο κατὰ τὴν γλῶσ-

---

ἑλληνικὰ ὀνόματα. 'Αλλὰ τὸ ἰσάριθμον τῶν ξενικῶν καὶ ἑλληνικῶν ὀνομάτων δὲν ἀρκεῖ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἰσάριθμος ἦν καὶ ὁ πληθυσμὸς κατά τε τὴν ἐθνικότητα, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ ἑλληνισμοῦ· διότι ἐν γένει θέλει ἀποδειχθῇ ὅτι ὁσοιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν οἱ ξένοι, ἡ γλῶσσα παρέμενεν ἀδιακόπως ἑλληνικὴ ἐν τῇ νήσῳ, ὅπερ εἶνε πηγὴ νέων συμπερασμάτων περὶ τῶν Συρίων τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς.

σαν, ἣν ἐλάχιστον ἠδυνήθησαν νὰ νοθεύσωσι διὰ πολλῶν παρεισάκτων ξενικῶν λέξεων (1).

---

(1) Ἐπὶ παραδείγματος καταχωρῶ ἐνταῦθά τινα τῶν παρ' ἐμοὶ καὶ ἄλλοις σωζομένων ἐγγράφων τῶν Συρίων διακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν, ἅτινα καὶ ὡς ὑποδείγματα συμβολαίων κατὰ τοὺς τότε τύπους καὶ ὅρους συντεταγμένων δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀφετηρία πρὸς νύξιν πολλῶν τότε πραγμάτων.

Ἐν Σίρα 1664 *μηνὸς αὐγούστου.*

Παρόντων ἀξιοπίστων καὶ προσκαλεστῶν μαρτύρων δίνη καὶ πουλεὶ εἰς . . . . πουλισίαν ἡ κυρὰ κάντια τοῦ αρμουλᾶ το ἰδιόκτιτο χοράφι ὅπου εἶχανε ἀπὸ τοῦ κουροῦ της στο σταβρὸ σήμπλιο τοῦ ἀγοραστὴ καὶ τοῦ πουλιτὴ καὶ ἀγοράζι το ἡ κυρὰ μαρία τοῦ νικολοῦ Γουτζάνου διὰ διάριλια δύο . . . . ἄσπρα διακόσια καθὼς εταιριάσανε ἀναμεσά τονε καὶ στέργεται ἡ ἄνοθεν κυρὰ κάντια πλιρωμένη σ α τ ζ ι φ α ρ ι σ μ έ ν η ἀπὸ τὴν λεγομένη κυρὰ μαρία, νὰ τὴν μ α ν τ η ν ι ά ρ η εἰς πᾶσα καιρὸ αὐτὴ καὶ τὰ καλά της, διὰ τὸ ἀληθὲς βάζου μάρτυρας

ἀξιόπιστους

. . . *Λεωνάρδο Πέρι (;) τοῦ Ἰω.*

. . . *Λουκᾶ Δαπόλλα τοῦ Πρίντεζη*

Πρ. Μάρκος Κομνηνὸς Φανερὸς Κατζιλιέρης ἔγραψα.

Ἰδοὺ καὶ ἕτερον.

1665 *Ἰανουαρίου στὶς* 11 *εἰς τὴν σίρα.*

Ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ἀξιόπιστους καὶ προσκαλεστοὺς μάρτυρας ἐμολόγισεν ἡ μαροῦλα τοῦ γεώργι δαλέζιου ὅτι πος ἐπούλισεν τὸν περασμένο μάη τὸ χοράφι ὀπ ὄχει στὰ βουρλίδια με ὅλα του τὰ δικαιόματα καὶ μὲ τἀπόξω τὴν σκληρὶ καὶ μὲ τὴν ἐλιὰ καὶ ἀγόρασέν το ὁ κὺρ νικόλασ γουτζάνος τοῦ ποτε πετρίτζι δια ριάλια . . . . τρία καθὼς τὰ ἐπόκεψεν ὁ κύρ. Φραντζέσκος καπέλας καὶ ἔλαβε τὰ ἄνω στὸ χέριν της καὶ κράζεται πληρομένοι σ α τ ζ ι φ α ρ ι σ μ έ ν ο ι ἀπὸ τὸν ἄνω ἀγοραστὴ πέρνεται νὰ τοναὶ μ α ν τ η ν ί ρ η εἰς

Ἰδίως ἡ γλῶσσα τῶν Συρίων οὐχὶ ἀπὸ τῆς Ἑνετικῆς ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῆς ἤρχισε νὰ νοθεύηται, παρεισαγομένων νομικῶν τινων ὅρων, οἵτινες ἤδη εἶχον εἰσαχθῆ καὶ εἰς τοὺς βυζαντινοὺς

πᾶσα καιρὸ αὐτὴ καὶ τὰ καλά της. Διὰ τὸ ἀληθὲς βάζον μάρτυρες παρακαλετοὺς

. . . αντόνις γουτζάνος τοῦ πέτρου

ἀκόμη εἶναι καὶ ὁ ἀποκοφτήσ

μάρτυρες ὁ ἄνο κύρ. Φραντζέσκος Καπέλος

Μάρκος ἱερεὺς Κατζιλιέρης

ἔγραψα.

Εἰς ἔγγραφόν τι τοῦ 1678 ὑπάρχουσι πέντε ξενικαὶ λέξεις, ἤτοι εἰς τὸ ἑξῆς.

1678 *δεκεμβρίου* **16.**

τὶν σήμερον δίνει καὶ πουλὶ ἡ ἄννα τοῦ γεώργι μαρούλου το ἀμπίλι ὁπ ἔχι στὰ ποσίδια οσ καθὸς εὑρίσκεται σ ί μ π λ ι ο τοῦ γεωργὶ μαρούλου τοῦ Ἰω. καὶ ἀγοράζει το ὀγλίγορις καὶ δωτίσ (;) . . .
. . . διὰ ριάλια τεσσαρα ἴμιση ἤτι ρ. **4 1|2** *ὁσ καθὸς τὸ ἐ σ τ ι μ ά ρ ι σ ε ν ὁ πέτροσ Βαρθαλίτης τοῦ Φραγκούλη καὶ ὁ Μαρίνος Βαρθαλίτης τοῦ Νικόλα καὶ ἔλαβε τὰ ῥιάλια στὸ χέριν της ἀπὸ τον ἄνοθεν ἀγοραστὴ καὶ περνεται νὰ τὸν μ ε ν τ ι ν ι έ ρ η αφτὶ καὶ τὰ καλά τισ ἰσ πᾶσαν κερὸ ὁπ ἤθελε τὸν μπιράξι κανὶσ καὶ διὰ πλέο φ έ ρ μ ο τισ ἀλιθὲς ἔβαλε καὶ μάρτυρας παρακαλετοὺσ.*

Λινάρδος ροῦσος τοῦ Ἰω. μαρτυρὸ

μ. ζορζῆς γιραρδάκης μαρτυρῶ.

Φραγκούλης Δαπόλλας Φοῦρος

νοτάρος.

Πλεῖστα ἄλλα ἔγγραφα τοιαύτης φύσεως παραλείπω νὰ καταχωρίσω ἐνταῦθα. Οὐχ ἧττον ἕτερά τινα, οἷόν τινα ἔγγραφα τῆς *κοινότητος Σύρας* τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος και ἄλλα, θέλω καταχωρήσει ἐν τοῖς κατόπιν ἔνθα γενήσεται λόγος περὶ ἐθίμων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου καὶ *καπιτούλων*, ἤτοι τῶν δημοσίων βιβλίων, εἰς ἃ κατεγράφονται ποικίλαι πράξεις, οἷον ἀγοραπωλησίαι κλπ.

συγγραφεῖς ἕνεκα τῆς σχέσεως τῆς ρωμαϊκῆς καὶ βυζαντινῆς νομοθεσίας.

Ἀλλ' ἡ χρῆσις τῶν ξενικῶν τούτων ὅρων ἐν τοῖς συμβολαίοις τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως εἰμὴ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς βυζαντινῆς νομοθεσίας πρὸ πάντων, ἥτις εἶχε θέσει εἰς χρῆσιν πλείστους ὅρους τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου.

Ἐν πᾶσι τοῖς ἐγγράφοις τῆς ἐπὶ λατινοκρατίας καὶ τουρκοκρατίας Σύρου δὲν παρατηρεῖται ἡ καταπληκτικὴ ἐκείνη ἀνορθογραφία, ἣν εἰς ἔγγραφα ἄλλων πόλεων πρὸ τοῦ 1821 παρατηρεῖ τις. Οὐδ' ἔχει τι τὸ ξενόμορφον, ὡς π. χ. ἡ ἑπτανησιακὴ γλῶσσα, εἰς ἣν παρεισέδυσαν πλεῖσται ξενικαὶ λέξεις.

Ἡ γλῶσσα τῶν Συρίων, ἐξ ὅσων τουλάχιστον ἐγγράφων τῆς λατινικῆς καὶ τουρκικῆς ἐποχῆς δεικνύεται, εἶνε ὁμαλή, γνησία ἑλληνική, ἔχουσα μὲν καὶ ξενικάς τινας λέξεις πρὸς ἔκφρασίν τινων ὅρων, ἀλλὰ διασώζουσα πλείστους τύπους καὶ λέξεις τῆς ἀρχαίας καθαρᾶς γλώσσης. Ἓν δὲ τῶν προτερημάτων αὐτῆς εἶνε ὅτι δὲν ἠλλοιώθη ἐκ τῆς νησιωτικῆς προφορᾶς, ἥτις χαρακτηρίζει τὰς γείτονας νήσους καὶ ἥτις ἤθελε πολλὰς αὐτῆς λέξεις κολοβώσει. Αἱ καταλήξεις τῶν ρημάτων καὶ τὰ ὀνόματα μένουσι σχεδὸν ἀκέραια καὶ ἐν τῇ γραφῇ καὶ ἐν τῇ προφορᾷ. Καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἡ γλῶσσα τῶν Συρίων δὲν φαίνεται παθοῦσα οὐδεμίαν ουσιώδη ἀλλοίωσιν· τοὐναντίον διετηρήθη ἀδιακόπως ἡ αὐτὴ καὶ κατὰ τὴν ἐνετικὴν καὶ κατὰ τὴν τουρκικὴν ἐποχήν. Ὥστε δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ κατὰ τὰς ἐποχὰς ταύτας κάτοικοι τῆς νήσου ἐξεταζόμενοι μόνον ἐκ τῆς γλώσσης ἦσαν Ἕλληνες, διότι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο πάντοτε ἡ κοινὴ τῶν Συρίων γλῶσσα, ἐκτός τινων ἐξαιρέσεων, ἤτοι τῶν ἐπισκοπικῶν γραφείων, ἅτινα ἐπίσημον αὐτῶν γλῶσσαν εἶχον τὴν λατινικήν.

Ἀλλὰ καίτοι ἐκ τῆς γλώσσης κρινόμενοι οἱ Σύριοι τῶν μέσων αἰώνων καὶ τῶν νεωτέρων ἦσαν Ἕλληνες, ἢ μᾶλλον εἶχον ἐν

τάχει ἐξελληνισθῇ πάντες, διεκρίνοντο οὐχ' ἧττον ἀπ' ἀλλήλων διὰ τοῦ θρησκεύματος, ὅπερ ἔτι καὶ νῦν διακρίνει αὐτούς.

Ὅ,τι κατώρθωσεν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπιβληθεῖσα καὶ κατασταθεῖσα κοινὴ διὰ πάντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, δὲν κατώρθωσεν ἡ ἀνατολικὴ θρησκεία τῶν ἰθαγενῶν Συρίων καὶ τῶν λοιπῶν ἔξωθεν ἐγκαταστάντων αὐτόθι Ἑλλήνων.

Τουναντίον· οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς νήσου μετέδωκεν μὲν τὴν γλῶσσαν τοῖς ξένοις κατοίκοις, συνεξωμοιώθησαν κατὰ τὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ἐδέχθησαν παρ' ἐκείνων τὸ θρήσκευμα, ὅπερ τοὺς ἀφωμοίωσεν ἐκκλησιαστικῶς. Ἤτοι ταὐτὸν εἰπεῖν, οἱ Ἕλληνες Σύριοι ἐγένοντο ὁμόθρησκοι τῶν ξένων καὶ οἱ ξένοι κάτοικοι ὁμόγλωσσοι τῶν ἰθαγενῶν. Οὕτω δὲ βαθμηδὸν ὁ ἀνάμικτος πληθυσμὸς τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου ἐγένετο ὁμοιόμορφος κατὰ τὴν γλῶσσαν, ἥτις ἦτο ἑλληνική, ὁμοιόμορφος κατὰ τὸ θρήσκευμα, ὅπερ ἦν ὁ καθολικισμός. Οὗτος δὲ ὁ ὁμοιόμορφος πληθυσμὸς διετηρήθη μέχρις ἐσχάτων καὶ διατηρεῖται ἔτι μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῷ Δήμῳ Σύρου. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τούτου πρεσβεῦον τὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὅπερ διεκρίνετο τῶν λοιπῶν, κληθέντων πρὸς διάκρισιν Φραγκοσυριανῶν.

Πῶς ἀποτελέσθη τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου κατὰ τὸ καθολικὸν θρήσκευμα, ἤτοι συνεπείᾳ τίνων ἐπιδράσεων ὁ καθολικισμὸς ὑπῆρξε τὸ ἐπικρατοῦν θρήσκευμα τῶν Συρίων ἀπὸ τῆς Ἑνετικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον, τοῦτο θέλω ἐξετάσει ἤδη.

Πρωτίστη μέριμνα τῶν λατίνων κατακτητῶν τῆς Ἀνατολῆς ἦτο ἡ ἀντικατάστασις τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν τῶν λαῶν αὐτῆς. Ὁ ἀναβρασμὸς καὶ αἱ διχόνοιαι αἵτινες ἐχώρησαν ἤδη ἀπὸ τοῦ **1038** ὁριστικῶς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἑπόμενον ἦν νὰ λάβωσι μείζονα ἐπίτασιν κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων κατάκτησιν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Ὁ Πάπας πανίσχυρος ἤδη ἐψαλλίδισεν ἀρκούντως τὰ ὅρια τῆς

δικαιοδοσίας τοῦ ὀρθοδόξου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Αἱ ἐκκλησίαι τῶν ὀρθοδόξων ἐκλείοντο ὑπὸ τῶν σταυροφόρων τῆς Δύσεως, οἱ ἱερεῖς καθείργοντο καὶ ἐν γένει ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία ποῦ μὲν δι' ἠπίου προσηλυτισμοῦ, ποῦ δὲ διὰ τῆς δυνάμεως, ἐπιβάλλετο εἰς τοὺς ὀρθοδόξους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἤδη ἐκλελυμένους καὶ ἀσθενεῖς. Ὅπου ὑπῆρχεν ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ παπικοὶ ἔξαρχοι ἐχρῶντο τῇ δυνάμει αὐτῶν καὶ πολλάκις ἔκλειον τὰς ἐκκλησίας καὶ ἐφυλάκιζον τοὺς ἱερεῖς τῶν ὀρθοδόξων (1.)

---

(1) «Ἡμεῖς μέν, ἐβόων πρὸ τοῦ Λατίνου αὐτοκράτορος οἱ καθειργμένοι ὀρθόδοξοι ἱερεῖς, ἡμεῖς μὲν ἄλλου γεγονότες γένους καὶ ἄλλον ἀρχιερέα ἔχοντες, ἑαυτοὺς τῷ κράτει σου ὑπετάξαμεν, ὥστε σωματικῶς κατάρχειν ἡμῶν, οὐ μὴν γε ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς. Σοῦ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ ὑπερμαχεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων, τῶν δ' ἡμετέρων ἐκστῆναι σεβασμάτων καὶ θρησκευμάτων τῶν ἀδυνάτων πάντων καθέστηκεν. Ἢ γοῦν λῦσον ἡμῖν τὰ ὑπελθόντα δεινά, ἢ ἄφες, ὡς ἐλευθέρους ἐν τοῖς ἰθαγενέσιν ἀφίχθαι» (*Ἀκροπολίτου Χρον. Ἱστ.* 17).

Ὁ ἀναγνώστης βεβαίως δὲν θέλει παρεξηγήσει ἐνταῦθα τοὺς λόγους τούτους, δι' ὧν ἐν συντόμῳ πειρῶμαι νὰ ἱστορήσω τὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ καθολικισμοῦ ἐν Σύρῳ. Οὔτε δύναμαι νὰ ὑποπτεύσω ὅτι οἱ φίλτατοί μου καθολικοὶ Σύριοι θέλουσι δόσει ἄλλην ἔννοιαν εἰς τὴν συζήτησιν ταύτην ἐνταῦθα, δι' ἧς καὶ μόνης ἱστορικῶς θέλει ἐξηγηθῇ ἡ ἀποδοχὴ τοῦ καθολικισμου ὑπὸ τῶν Συρίων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρας, ὅπερ εἶνε καὶ τὸ σημερινὸν ἔτι τῶν ἄνω Συρίων θρήσκευμα· ἐκτὸς τοῦ ὅτι γράφων ἐνταῦθα ἱστορίαν πρέπει νὰ ἐκθέσω ὅσας κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν νομίζω ἀναγκαίας πληροφορίας πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἱστορουμένων, φρονῶ ὅτι ἐν τῷ σημερινῷ αἰῶνι τῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου ἤθελε προδόσει πνεῦμα ὀπισθοδρομικὸν καὶ περιωρισμένον ὁ νομίζων ἐχθροὺς τοὺς καθολικοὺς καὶ ὀρθοδόξους, οἵτινες εἰσὶ πάντες χριστιανοί. Αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ διχόνοιαι τοῦ παρελθόντος εἶνε σήμερον δι' ἡμᾶς πάντας ἁπλᾶ ἱστορικὰ γεγονότα, ἅτινα βεβαίως οὐδεμίαν δύνανται ν' ἀνακινήσωσι χορδὴν ἐκκλησιαστικῆς διαμάχης. Ἡ διαφορὰ ἥτις ἐχώρισεν καὶ χωρί-

'Αφ' ἑτέρου οἱ λατῖνοι Δοῦκες, Βαρόνοι, Κόμητες καὶ Ἡγεμόνες λίαν προθύμως μὲν ἐπροστάτευον τοὺς ὁμοδόξους ὑπηκόους των, δυσκολώτερον δὲ τοὺς ἑτεροδόξους, ἐν ᾗ ἐποχῇ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ διχοστασίαι καὶ ἔριδες εἶχον κορυφωθῆ. Ὥστε ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀφ' ἑνὸς δύναμις τῶν Παπῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἰσχὺς τῶν Φραγγαρχόντων κατέστησαν εὐχερεστέραν τὴν ἀποδοχὴν τοῦ καθολικοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς πλείστοις, ἰδίως δὲ τοῖς νησιώταις, ἀφ' ὧν τὸ ἐγκατασταθὲν λατινικὸν στοιχεῖον ἦτο ἐπικρατέστερον, στενότερον συνδεθὲν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ δι' ἐπιμιξιῶν καὶ ἐπιγαμιῶν, ἐξ ὧν ἀπώλεσε μὲν βαθμηδὸν τὸ ἀλλόφυλον, μετέδωκε δὲ τὰς ἐκκλησιαστικὰς πεποιθήσεις, μεθ' ὧν ἦλθεν ἔξωθεν.

Ὁ λατινισμὸς πολιτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἦτο τοσοῦτον ὑπέρτερος καὶ ἐπιβλητικώτερος τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ οἰκτρᾷ ἐκείνῃ ἐποχῇ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὥστε πᾶσα ἀντίστασις ἐλογίζετο ματαία.

Ὁ διάσημος ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος 'Αθηνῶν Μιχαὴλ ὁ Χω-

ζει τοὺς καθολικοὺς καὶ ὀρθοδόξους, οὐδένα τούτων καθιστᾷ ἧττονα χριστιανόν, διότι αἱ πεποιθήσεις εἰσὶ σεβασταὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην διαφοράν· ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν ἐκκλησιῶν κοινὸν θρήσκευμα εἶνε ὁ χριστιανισμός, κοινὸς θεμελιωτὴς ὁ 'Ιησοῦς, κοιναὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἀναβρασμοί, αἱ ἀντιπάθειαι τῶν ἑτεροδόξων χριστιανῶν τοῦ παρελθόντος κατέπαυσαν ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς θρησκείας ταύτης βλέπουσι ἤδη τὴν πάλην τῶν ἑτεροδόξων ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις, ὡς ἁπλῆν ἔκθεσιν ἱστορικῶν γεγονότων. 'Απόδειξις τούτου, ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἠννοήθη ὑπὸ πάντων τῶν χριστιανῶν ὁ κοινὸς διὰ πάντας σκοπὸς τοῦ χριστιανισμοῦ εἰσιν οἱ ἡμέτεροι φίλτατοι καθολικοὶ Σύριοι, μεθ' ὧν ταυτιζόμεθα ἀδιακρίτως, ὡς ἀδελφῶν, τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαφορᾶς μὴ ἀρκούσης ὅπως καταστήσῃ, εἴτε ἡμᾶς πρὸς αὐτούς, εἴτε τ' ἀνάπαλιν, ξένους τοὺς κοινοὺς κατοίκους μιᾶς ἑλληνίδος νήσου.

νιάτης ἰδὼν τοὺς ξένους γενομένους Δοῦκας καὶ Κυρίους τῶν Ἀθηνῶν, ἀντὶ νὰ συνεγείρῃ τὸ ποίμνιόν του κατὰ τῶν ξένων, κατέθεσε τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον, ἀποφυγὼν οὕτω τὴν χύσιν τοῦ αἵματος τοῦ ποιμνίου του, αἵματος καθαρῶς ἑλληνικοῦ καθ' ἣν ἐποχὴν ἦτο τοῦτο τοσοῦτον πολύτιμον. Ἀφ' ἑτέρου ὁ φραγκικὸς πατριαρχικὸς θρόνος Κωνσταντινουπόλεως, κατασταθεὶς μῆλον τῆς ἔριδος ἐδέχετο ἀλληλοδιαδόχως μετὰ τὸν Θωμᾶν Μοροζίνην, τὸν ἐξ Ἐτρουρίας Γερβάσιον, κατόπιν δὲ τὸν Ματθαῖον, τὸν Ἰωάννην δ' Ἀβεβὶλ, τὸν Σίμωνα, τὸν Νικόλαον, τὸν Ἰουστινιάνην κλπ. Πανταχοῦ ἐγένοντο μεταβολαὶ καὶ ἀναρρήσεις ἐπισκόπων, ἀρχιερέων καὶ ἐξάρχων τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας.

Ἡ Σύρος, ἧς ἡ ἐπισκοπὴ, ὡς εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὑπήγετο εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἀθηνῶν, ἐξηκολούθει ὑπαγομένη εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ δεχομένη πλέον λατῖνον ἐπίσκοπον (1) « . . . . Syri quodam, sed nunc ibi Latinus episcopus est (quia molti Jtali (2).

Ἀντὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Χωνιάτου, φυγόντος εἰς Ἀσίαν, ἐξελέχθη ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ὁ Λατῖνος Βεράρδος ἐποπτεύων δεκατεσσάρων ἐπισκοπῶν. Ἔκτοτε ἡ ἐπισκοπὴ Σύρου ὡς ἔχουσα λατῖνον ἐπίσκοπον κατετάχθη μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων ἐπισκοπῶν καὶ εἶχεν ὑποτελεῖς καὶ ἄλλας ἐφημερίας· ὁ δὲ Λατῖνος ἐπίσκοπος ἀνεπλήρου πολλάκις καὶ τὸν Λατῖνον ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν (3).

Ἐκ τῶν Συρίων πλεῖστοι ἦσαν ὡς εἴδομεν τοῦ δυτικοῦ δόγματος· ἕτεροι δὲ ὀρθόδοξοι εἴτ' ἐκ τῶν ἐγχωρίων, εἴτ' ἐκ τῶν

(1) Oriens Chrcistianus Le Quien.—Βλ. καὶ σ. 345 τῆς παρ. συγγρ.

(2) Αὐτόθι.

(3) Vita di ven. Monsignore Andrea Carga vescovoe martire di Syra. Κεφ. IX.

όπιν ἐλθόντων ἀπεδέχθησαν τὸν καθολικισμὸν διὰ πολλὰς ας, μέρος δὲ τῶν κατοίκων ἐξηκολούθει πρεσβεῦον τὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

Οἱ λόγοι δι' οὓς μερὶς ὀρθοδόξων Συρίων καὶ ἄλλων κατοίκων Ἑλλήνων ἔξωθεν ἐλθόντων ἀπεδέχθησαν τὸν καθολικισμὸν εἶνε πολλοί, ἤτοι αὐτοὶ οἱ λόγοι δι' οὓς καὶ παρὰ ταῖς γείτοσι νήσοις πλείονες ἀπεδέχθησαν τὸ δυτικὸν δόγμα.

Ἐκτὸς τῆς ἐπιδράσεως τοῦ πολιτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἰσχυροῦ καὶ πολυαρίθμου δυτικοῦ κλήρου, οἱ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ πρὸ πάντων οἱ νησιῶται ἠναγκάζοντο νὰ ἐξομοιωθῶσι κατὰ τὸ θρήσκευμα τοῖς δυνατοῖς ξένοις, οἵτινες εἴτε ὡς Δοῦκες, εἴτε ὡς δικασταί, εἴτε ἐν γένει ὡς ἄρχοντες καὶ γαιοκτῆται ἔβλεπον ὡς ξένους καὶ ἀναξίους προστασίας τοὺς ὀρθοδόξους νησιώτας· ἑπομένως οὗτοι χάριν πλείονος ἀσφαλείας καὶ προστασίας ἀπεδέχοντο τὸ θρήσκευμα τῶν φραγγαρχόντων καὶ ἐν περιπτώσει δικαστικῶν ἐρίδων, καθ' ἃς αἱ ἐκκαλούμεναι ὑποθέσεις ἐδικάζοντο παρὰ τῇ παπικῇ αὐλῇ, ὑπετάσσοντο εἰς τὰς ἀποφάσεις της.

Πρώτη ἀποστολὴ Καπουτσίνων ἐγένετο ἐν Σύρῳ κατὰ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα, ἐπὶ Λουδοβίκου XIII. Διὰ τῆς προστασίας τῶν Γάλλων βασιλέων ἑδραιώθη ἐπὶ πλέον ἐν Σύρῳ ὁ καθολικισμὸς δι' ἱδρύσεως νέων μονῶν καὶ ἰδίως τῆς τῶν Λαζαριστῶν, κατόπιν δὲ τῆς τῶν Ἰακωβίνων καὶ ἄλλων, περὶ ὧν λεπτομερέστερον γενήσεται λόγος κατόπιν.

Ὑπῆρχεν ὅμως ἀνέκαθεν καὶ μερὶς ὀρθοδόξων Συρίων ἔχουσα ἴδιον ἐπίσκοπον καὶ τινας ἐκκλησίας. Τοῦτο πιστοῦται ὑπὸ πλείστων μαρτυριῶν.

Βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἰθαγενεῖς μόνον Σύριοι καὶ ἰδίως ἐκεῖνοι ὧν διέσωσεν ἡ παράδοσις τὰ ὀνόματα, ἤτοι οἱ Βαρθαλῖται, οἱ Βασάλοι καὶ οἱ Μπεσκουῖνοι καὶ αἱ κατὰ τὴν παράδοσιν δεκατρεῖς χόραι ἦσαν οἱ μόνον ἐν Σύρῳ ὀρθόδοξοι Σύριοι, καθ' ὅσον ἀπεδεί-

χθη, φρονῶ, ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι πλείονες τῶν Συρίων τούτων ἦσαν οἱ διασωθέντες ἐκ τοῦ παλαιοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σύρου· ἄλλως τε ἡ μερίς τῶν ὀρθοδόξων Συρίων εἶχεν αὐξηνθῇ διὰ τῶν ἔξωθεν προσελθόντων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων· καὶ ἐλλείπουσι μὲν εἰδήσεις ειδικαὶ περὶ τῶν ἑκάστοτε διατελεσάντων ὀρθοδόξων ἐν Σύρῳ ἐπισκόπων, ἀλλ' εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ Σύρος εἶχεν ἐπίσκοπον, περιλαμβάνοντα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ ἄλλας νήσους καὶ ὅτι συνηθέστερον διέμενεν οὗτος εἰς τὰς ἄλλας νήσους.

Οἱ ἐν τῷ νήσῳ ὀρθόδοξοι ναοὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἰσιν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων, ἤτοι ἐκτίσθησαν πρὸ δύο τουλάχιστον αἰώνων. Ὁ τῆς Ἁγίας Τριάδος μόνον ἀνῳκοδομήθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος ὡς δεικνύει τὸ ἐπὶ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ ἐπίγραμμα (1).

Κατὰ τὸν ΙΣΤ'. αἰῶνα ἡ Σύρος ἀπετέλεσεν ἰδιατέραν μητρόπολιν ἧς ἀρχιεράτευεν κατὰ Χρύσανθον Νοτταρᾶν (2) ὁ κατόπιν πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιος Β'. ὑπὸ τὸν τίτλον Μητροπολίτης Σύρας καὶ ἔξαρχος πασῶν τῶν Βορείων Κυκλάδων». Ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς λέγει ὅτι ὁ μητροπολίτης Σύρου καὶ τῶν

(1) (1694).

ΕΤΟΣ Σ(ΩΤΗ)ΡΙΟΝ ΑΧΥΔ : ΕΝ ΜΗΝΙ ΑΠ(Ρ)ΙΛΙΩ ΧΗ : ΟΥ : Ο ΝΑΟΣ ΚΛΕΟ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΕΥΛΑΒΕΣΤΑΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΟΥΚΟΝΟΜΟΥ ΝΟΤΑΡΙΟΥ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΘΗ ΕΙΣ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ ΔΟΞΑΝ . . . . ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΩΝ ΚΤΙΤΟΡΩΝ ΑΥΤΟΥ. (Παρελήφθησαν τὰ δυσανάγνωστα).

(2) Χρυσάνθου Νοταρᾶ, περὶ ὀφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Τόμ. ΙΙΙ. σελ. 289.

Βορείων Κυκλάδων προὐχειρίσθη ἰδίως τῷ 1594 ὅτε ἐγένετο ἡ ἐπισκοπικὴ αὕτη διαίρεσις. Ἐν τῷ Supplement de la biographie Universelle τοῦ Weiss (1) λέγεται περὶ τοῦ Σωφρονίου τούτου «... dilecto figlio Christi Sopphronio electo Syrae fuit».

Κατὰ τὸ 1594 ὅμως βλέπω ἄλλην ἐπισκοπικὴν διαίρεσιν τῆς Σύρου καί τινων ἄλλων νήσων.

Κατὰ νεκρικὴν ἐπιγραφὴν σωζομένην ἔτι μέχρι σήμερον ἐν τῷ ἐν Ἄνδρῳ ναῷ τῆς Ζωοδόχου πηγῆς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ'. αἰῶνος ἡ ἐπισκοπὴ Σύρας περιελάμβανε καὶ τὴν Κέαν καὶ Κύθνον, ἐπίσκοπος δὲ αὐτῶν ἦτο ὁ Συμεὼν ἀποθανὼν τὸ 1594 καὶ ταφεὶς ἐν τῷ εἰρημένῳ τῆς Ἄνδρου ναῷ. Καθ' ὅτι τὸ ἐπίγραμμα ἔχει οὕτως Συμεὼν ἐπίσκοπος Σύρας, Τζιᾶς, Θερμιῶν 1594 (Ε) Ν. μηνὶ Ἰανουαρίῳ 15 (2).

Ὁ ἐν Ἄνδρῳ θάνατος καὶ ταφὴ τοῦ ἐπισκόπου τούτου τῆς Σύρας ἐνδεικνύει ὅτι οἱ τότε ἐπίσκοποι Σύρας δὲν διέμενον εἰς Σύρον, ἀλλ' εἰς ἄλλας νήσους ὑπαγομένας εἰς τὴν ἐπισκοπήν των, πιθανῶς ἕνεκα τοῦ πολυαριθμοτέρου ποιμνίου των ἐν ταῖς ἄλλαις νήσοις.

Καὶ ἑτέρωθεν ὅμως ἔχομεν ἐνδείξεις περὶ τῆς ἀδιακόπου ὑπάρξεως ὀρθοδόξων Συρίων ἐν τῇ νήσῳ. Ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ κατὰ τὸ 1617 ἀπαγχονισθέντος ἐν τῷ λιμένι Σύρου Λατίνου ἐπισκόπου Ἰωάννου Ἀνδρέα Κάργα ὑπὸ τῶν Τούρκων, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι, κατὰ τοὺς λατίνους βιογράφους τοῦ εἰρημένου ἐπισκόπου, ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἱκανὴ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ λατινικοῦ κλήρου ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων Συρίων.

---

(1) Weis Supplement de la biographie Unisver selle tom. XXI. μ. 104. (1715).

(2) Ἰδοὺ αὐτὸ ὡς ἔχει:

CΥΜΕΩΝ ΕΠΙCΚΟΠ(Ο)C CΥΡΑC, ΤΖΙΑC ΘΕΡΜΙΩΝ 1594 (Ε) Ν ΜΗΝΙ ΙΑΝΟΥΑΡΙΩ 15.

Καὶ ἐξ ἄλλων δὲ κατόπιν θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ναὶ μὲν ἐπικράτει ὁ καθολικισμὸς ἐν τῇ νήσῳ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἑνετοκρατίας, ἀλλ᾽ οὐχ᾽ ἧττον ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐποχῆς δὲν ἔλειψεν ὑφιστάμενον μέρος ὀρθοδόξων Συρίων κατοίκων, καίτοι λίαν εὐαρίθμων.

Ὑπολείπονται ἤδη νὰ λεχθῶσί τινα περὶ τῆς πολιτικῆς τοπικῆς καταστάσεως τῆς νήσου ἐπὶ Λατινοκρατίας.

Ἡ Λατινικὴ αὐτοκρατορία ἱδρυθεῖσα τῷ 1207 ἐν Βυζαντίῳ μόλις διήρκεσε μέχρι τοῦ 1261, ὅτε οἱ Βυζαντινοὶ ἐπανέκτησαν τὸ Βυζάντιον καὶ ἐπανίδρυσαν τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Βεβαίως ἐν διαστήματι ἑξήκοντα ἐτῶν καθ᾽ ἃ ἓξ αὐτοκράτορες λατῖνοι διεδέχθησαν ἀλλήλους, ὀκτὼ δὲ ὠνομάσθησαν ἐπίτιμοι αὐτοκράτορες, πέντε ἀντιβασιλεῖς, ἓξ παπικοὶ ἔξαρχοι καὶ εἴκοσι λατῖνοι πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ συνεχείᾳ τοσούτων ἀνωμαλιῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ῥυθμισθῇ ἡ Λατινικὴ αὐτοκρατορία κατὰ τὸ πολιτικὸν σύστημά της ὁμοιομόρφως πανταχοῦ· δι᾽ ὃ ἀφέθησαν πλεῖστα αὐτῆς μέρη εἰς τὴν ὀργανιστικὴν ἱκανότητα τῶν βαρόνων, κομήτων, ἡγεμόνων καὶ πριγκήπων αὐτῶν. Οἱ Ἑνετοὶ δοῦκες τῶν Κυκλάδων εἰσήγαγον τὸ φεουδαλικὸν σύστημα, ἀνέλαβον αὐτοὶ τὴν συγκέντρωσιν τῆς διοικήσεως, ἀλλ᾽ ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν νὰ παραδεχθῶσιν τὸν θεσμὸν τῶν Προεστώτων καὶ Ἐπιτρόπων.

Τὰ τιμαριωτικὰ ἔθιμα ἐρριζοβόλησαν βαθύτερον ἐν Νάξῳ, ἥτις παρέμεινεν ἕδρα τοῦ Δουκὸς μέχρι τοῦ 1540. Εἰς τὰς λοιπὰς ὅμως νήσους δὲν διετηρήθησαν ἐπὶ μακρὸν τὰ τιμαριωτικὰ ταῦτα ἔθιμα τῶν μέσων αἰώνων (1).

---

(1) « Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ φραγκικοῦ τούτου Δουκάτου (Ναξίας) (σημειοῖ ὁ Κυρ. Ι. Ρ. Ῥαγκαβῆς), καὶ τοῦ τιμαριωτικοῦ αὐτοῦ συστήματος χρονολογεῖται ἡ ἐπὶ τῆς Νάξου γενεολογία τῶν δυτικῶν εὐγενῶν, οἳ μετὰ τοσαύτας μεταβολὰς καὶ περιπετείας κατέχουσιν ἔτι τὰ

Ἐν Σύρῳ ἰδίως πολὺ ὀλιγώτερον, διότι ἡ νῆσος αὕτη ὀλίγους χρόνους ἔμεινεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἑνετοῦ Δουκὸς Ναξίας, καθ' ὅσον ὑποβληθεῖσα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Γάλλων βασιλέων, ἀπετέλει αὐτοδιοίκητόν τινα κοινότητα, ἧς ἀρχηγέτης ἐλογίζετο ὁ Λατῖνος ἐπίσκοπος καὶ ἀνώτερος αὐτῆς ὑπάλληλος, ἐκπληρῶν χρέη, πρὸς τοῖς ἄλλοις συμβολαιογράφου καὶ ληξιάρχου, ὁ Καντζιλιέρης· ὑπέπιπτον δὲ οὗτοι ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὸν Πάπαν, καὶ διετέλουν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Γάλλων βασιλέων· καθ' ὅσον μετὰ τὸν Λουδοβῖκον ὄγδοον, ἐγκαθιδρύσαντα ἐν Σύρῳ τοὺς Καπουτσίνους καὶ οἱ κατόπιν βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ αἱ Πάπαι δὲν ἔπαυον προστατεύοντες τοὺς Συρίους. Καὶ διαρχούσης ὅμως τῆς ἐνετικῆς ἐξουσίας τῶν Δουκῶν Ναξίας ἐν Σύρῳ, φαίνεται ὅτι διεκρίνοντο μεταξὺ τῆς κοινότητος οἱ ἀποτελοῦντες τὴν τάξιν τῶν προὐχόντων καὶ γερόντων, οἵτινες ὄντες λείψανα τοῦ παλαιοτέρου θεσμοῦ τῶν

πλεῖστα καὶ κάλλιστα κτήματα τῆς νήσου καὶ χωρίζονται ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀποτομώτερον ἐνταῦθα ἢ ἐφ' οἱασδήποτε ἄλλης νήσου, φυλάττοντες ἀεὶ ἐπιμόνως καὶ ἀμετακλήτως παλαιά τινα καταπιεστικὰ καὶ ἐξευτελιστικὰ τῶν γεωργῶν τιμαριωτικὰ ἔθιμα, ἐξ οὗ μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ θρησκεύματος ἐγεννήθη ἀμοιβαία πρὸς ἀλλήλους ἀντιπάθεια· οὐχ' ἧττον δὲ καὶ οἱ ποτὲ οἰκήτορες τῶν πύργων βαρόνοι ἐμμένοντες ἀεὶ εἰς τὸν βαθμὸν καὶ τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, οὐδέποτε ἐπιλανθάνονται τῆς τιμητικῆς προσωνυμίας αὐτῶν, ἀλλὰ μεταβιβάζουσιν αὐτὴν καὶ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν ἃ καλοῦνται ὑποκοριστικῶς βαρονάκης ἢ βαρονέτος· ἐν πάσῃ δὲ οἰκίᾳ φαίνεται τὸ παράσημον τῆς οἰκογενείας, καὶ ἂν ποτε οἱ κύριοι αὐτῶν ἀπολέσωσι κατὰ περίστασιν τὰ λοιπὰ ἔγγραφα καὶ ἀποδεικτικὰ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ποτε δυνάμεως καὶ ἀκμῆς αὐτῶν, διατηροῦσιν ὅμως ἐπιμελῶς τὸ δένδρον τῆς γενεολογίας αὐτῶν, καὶ συνεχέστατα ἀπαντᾶται τὸ οἰκόσημον τῶν Κρίσπων εἰκονίζον δύο ὀρθῶς ἱστάμενα ξίφη μεταξὺ τριῶν ῥόμβων.» (Ἑλληνικὰ ὑπὸ Ι. Ρ. Ῥαγκαβῆ Τομ. 3 σελ. 167)·

βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν, κατόπιν, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἀνέλαβον αὐτοὶ τὴν ἐγχώριον διοίκησιν, μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων. Τὸ δὲ διοικητικὸν τοῦτο σύστημα παρέμεινεν μέχρις ἐσχάτων, ἤτοι μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὡς θέλομεν κατόπιν ἰδεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ΄.

Δεινοπάθειαι Αἰγαιοπελαγιτῶν ἐκ τῶν Τουρκο-Ενετικῶν πολέμων.
Δουκεία Κρίσπων καὶ Δελλὰ Κάρκερη.
Ἡ Σύρος ὑπὸ τοὺς Τούρκους.

Τῷ 1261 ἐξωσθέντων τῶν Φράγκων ἐκ τοῦ Βυζαντίου κατέπεσεν ἡ Ἀνατολικὴ Λατινικὴ αὐτοκρατορία καὶ ἐγκαθυδρύθη πάλιν ἡ Βυζαντινή, οὐχ' ἧττον τὰ ἐνετικὰ δουκάτα παρέμενον ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, εἴτε ὑποστηριζόμενα ὑπ' ἄλλων ἐθνῶν εἴτε λησμονούμενα ἐν τῇ ἀσημότητι αὐτῶν. Κατὰ τὸ 1247, ἤτοι διαρκούσης τῆς λατινικῆς δυναστείας ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ἰωάννης Βατάτζης αὐτοκράτωρ ἐν Νικαίᾳ, ἀνέλαβε πλείστας νήσους ὑποταχθείσας τοῖς Ἐνετοῖς, ἀλλ' οἱ ἀφηγηθέντες τὸ γεγονὸς τοῦτο συγγραφεῖς Νικηφόρος Γρηγορᾶς, Ἰωάννης Δοῦκας καὶ ἄλλοι δὲν ἀναφέρουσι τὰ ὀνόματα τῶν νήσων τούτων. Ἀνορθωθείσης δὲ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἐν ἔτει 1277 συμμαχήσας μετὰ τῶν Γενουνησίων προέτρεψε τοὺς Ἕλληνας καὶ Γενουνησίους νὰ καταλάβωσιν ὡς τιμάριά των τὰς ὑπὸ Βενετῶν κατεχομένας νήσους· ἀλλὰ κατὰ τὰς μαρτυρίας τινων συγγραφέων (Πέτρου Βελλώνη, Καρόλου Χόπφ κλπ.) ἐκ τῶν Κυκλάδων δὲν ἐξεδιώχθησαν οἱ Ἐνετοί. Ὑπέφερον ὅμως αὐκ

ὀλίγα αἱ Κυκλάδες ἐκ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, ὧν κυριώτεραί εἰσιν αἱ ἑξῆς, ἡ τοῦ 1283, ἐπιδραμόντος κατὰ τῶν νήσων τούτων τοῦ Πέρσου πειρατοῦ Ὀσμὰν τοῦ Ἐρτογροὺλ (1) ἡ κατὰ τὸ 1292, ὅτε ὁ Σικελιώτης Ῥογῆρος Λούλια προσέβαλε τὰς νήσους ταύτας, ἡ τοῦ 1304 ὅτε οἱ Κατελάνοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ῥογήρου Φλώρου ἐπήνεγκον οὐ μικρὰς εἰς τοὺς νησιώτας βλάβας, ἡ τοῦ 1307 ὅτε ἐλεηλάτησαν οἱ Ὀθωμανοὶ πολλὰς Κυκλάδας νήσους, ἡ τοῦ 1346, ὅτε ἐπέδραμεν ὁ φοβερὸς ὀθωμανὸς πειρατὴς Ὀσμάν, ἔγγονος τοῦ Ὀρχάνου, ἡ τοῦ 1343, ἐπὶ Ἰωάννου Ε′. τοῦ Παλαιολόγου, ὅτε ἰδίως ἐλεηλατήθη ἡ Νάξος καὶ αἱ γείτονες νῆσοι ὑπὸ τοῦ Ὀμοὺρ Ἀττὴν, ἡ τοῦ 1379 ὅτε ἐπεφάνη δεινὸς καταστροφεὺς ὁ Βαγιαζὴδ Χὰν (Ἀστεροπητής), ἐπιπεσὼν, κατὰ Hammer, ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἡ τοῦ 1395, ἐπὶ Μανουὴλ Β′. τοῦ Παλαιολόγου ὅτε, κατὰ Γ. Φραντζῆν, ἐπῆλθε μετὰ πολυαρίθμου φυλῆς σκηνιτῶν κατὰ τῶν Κυκλάδων ὁ Ὀρτογροὺλ Ἀμούρ.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι αὗται ἐν διαστήματι ἑνὸς αἰῶνος ἐπιδρομαὶ τῶν φύλων τούτων, κατὰ τῶν ἀτυχῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἑπόμενον ἦν ὅτι ἔμελλον νὰ ἐξασθενήσωσιν ἐπὶ πλέον τοὺς νησιώτας, οἵτινες προσεκολλῶντο εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους, ἀπεδέχοντο τὰς προτροπὰς καὶ τὴν θρησκείαν τῶν δυτικῶν λαῶν, οἵτινες ἔμελλον νὰ προστατεύσωσιν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐπερχομένων βαρβαρικῶν φυλῶν.

Πιθανῶς ἡ Σύρος ὀλιγώτερα ὑπέστη ἐκ τῶν λεηλασιῶν

(1) «Τότε δὲ, λέγει ὁ Γ. Παχύμερος, ἀλλ' ἐκείνων καὶ ἀκόντων κατὰ φόβον ἀπαλλαξάντων, τὸ Περσικὸν ὅσον ναυπηγησάμενον ταῖς Κυκλάσιν ἐπέχραον καὶ κακῶς ἐποίουν καὶ τούτω μὲν Χίῳ, τούτῳ δὲ Σάμῳ καὶ Καρπάθῳ καὶ αὐτῇ Ῥόδῳ, καὶ πολλαῖς σὺν αὐταῖς ἑτέρας οὐκ ὀλίγαις προσβάλλοντες ταῖς ναυσὶν τοὺς τέως ἐνοικισμένους σχεδὸν ἀοικήτους εἰργάζοντο».

τούτων δεινὰ ἕνεκα τῆς ἐκδηλωθείσης ἤδη προστασίας τῶν Γάλλων καὶ τοῦ Πάπα· οὐχ ἧττον μὴ ὑπαρχούσης εἰδικῆς μαρτυρίας περὶ Σύρου εἰς περιγραφὰς τῶν λεηλασιῶν τούτων, μόνον ἐπιτρεπτὴ εἶνε ἡ εἰκασία ὅτι καὶ αὕτη ἐπιρρεάσθη ὑπὸ τῶν δεινῶν τούτων καταστροφῶν τῶν γειτόνων της νήσων.

Οἱ Ἑνετοὶ Δοῦκες Ναξίας ὀλίγιστον πλέον ἐφρόντιζον περὶ τῆς εἰς τὸ δουκάτον αὐτῶν ὑπαγομένης νήσου· καὶ ἴσως ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶχον ἐγκαταλείψει αὐτὴν εἰς τὴν προστασίαν τῶν Φράγκων, ἐὰν μὴ γεγονός τι συμβὰν τῷ 1384 δὲν μαρτυρεῖ ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐλογίζετο καὶ ἡ Σύρος μέρος τοῦ Δουκάτου Ναξίας. Δοὺξ Ναξίας κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἦν ὁ Φραγκῖσκος Κρίσπης αὐτοκράτωρ δὲ τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος.

Ὁ Δοὺξ Κ ρ ί σ π η ς θέλων νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν θυγατέρα του Πετρονίλλαν μὲ τὸν Δοῦκα Πέτρον Ζένον διεπραγματεύθη μετ' αὐτοῦ περὶ προικὸς καὶ τῇ 20 Μαρτίου 1384 τῷ παρεχώρησεν ὡς προῖκα τὰς νήσους Ἄ ν δ ρ ο ν καὶ Σ ύ ρ ο ν. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου δύο τινα ἐξάγονται, πρῶτον ὅτι ἡ Σύρος ἦτο ὑπὸ τὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν τοῦ Δουκὸς Ναξίας ἀκόμη, καὶ ὅτι τόσον αὐτὴ ὅσον καὶ ἡ Ἄνδρος ἦσαν ἀρκετὰ ἄσημοι ἀφ' οὗ ἐδίδοντο δίκην ἀγρῶν εἰς προῖκα (1).

(1) Τὸ Δουκάτον Ναξίας διὰ τοιουτων καὶ παρομοίων προσθαφαιρέσεων βαθμηδὸν ἐσμικρύνετο. Ἑπτὰ Δοῦκες Σανοῦδοι διεδέχθησαν ἀλλήλους ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, ἤτοι τὸν Μάρκον Α'· Σανοῦδον, ὁ Ἄγγελος τοῦτον δὲ ὁ Μάρκος Β'. τοῦτον Γουλιέλμος ὁ Α'. τοῦτον δὲ Νικόλαος ὁ Α'. τοῦτον δὲ Ἰωάννης ὁ Α'. Τοὺς Σανούδους διεδέχθησαν ἐπί τινα ἔτη οἱ Δοῦκες *Δελλὰ Κάρκερη*, ἤτοι ὁ Ἰωάννης Β'. Δελλὰ Κάρκερη ἔγγονος τοῦ Ῥαβὰν Δελλὰ Κάρκερη, εὐγενοῦς ἐξ Εὐβοίας ἄρχοντος καὶ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Δουκὸς Ἰωάννου Α'. Σανούδου, τὸν Ἰωάννην τοῦτον Β'. διεδέχθη καὶ πάλιν Σανοῦδός τις, ὁ Νικόλαος Β'. Τοῦτον δὲ Νικόλαος Γ'. ὁ Δελλὰ Κάρκερη, ὃν ἐφόνευσεν ὁ Φραγκῖσκος Κρίσπος ἄρχων τῆς Μήλου ἐν ἔτει 1401, καὶ ἥρπασε τὸν θρόνον τῆς

Ἐκτὸς τοῦ γεγονότος τούτου ἕτερα σπουδαῖα γεγονότα δεικνύοντα τὰς σχέσεις τοῦ Δουκὸς Ναξίας πρὸς τοὺς Συρίους

Ναξίας. Ἔκτοτε ἤρξατο ἡ Δουκεία τῶν Κρίσπων ὧν δεκατρεῖς ὑπῆρξαν κατὰ σειρὰν δοῦκες μέχρι οὗ ὑπεδουλώθη τὸ Αἰγαῖον εἰς τοὺς Τούρκους.

Οἱ δεκατρεῖς τελευταῖοι Δοῦκες Ναξίας εἰσὶν οἱ ἑξῆς κατὰ τὸν Πὰς Δὲ Κρίνεν καὶ Λίχτλον.

I. Φραγκῖσκος Α'. Κρίσπος, ἄρχων τῆς Μήλου, ἀναλαβὼν τὴν ἡγεμονείαν τοῦ Δουκάτου Ναξίας μετὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ διενεργηθέντα φόνον τοῦ Νικολάου Γ'. Δελλὰ Κάρκερη.

II. Ἰάκωβος Α'. Κρίσπος υἱὸς τοῦ Φραγκίσκου Α'. ἀπέθανεν ἄπαις.

III. Ἰωάννης Γ'. Κρίσπος ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω.

II. Ἰάκωβος Β'. Κρίσπος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω.

V. Ἰωάννης Ἰάκωβος Κρίσπος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω.

VI. Γουλιέλμος Β'. Κρίσπος υἱὸς Φραγκίσκου Α'. Κρίσπου, ἄρχων *Ἀνάφης*.

VII. Φραγκῖσκος Β'. ἔγγονος Φραγκίσκου Α'. Κρίσπου, ἄρχων *Σαντορίνης* καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ Σούδας.

VIII. Ἰάκωβος Γ'. Κρίσπος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω.

IX. Ἰωάννης Δ'. Κρίσπος ἀδελφὸς αὐτοῦ.

X. Φραγκῖσκος Γ'. υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω.

XI. Ἰωάννης Ε'. Κρίσπος· οὗτος ἐγένετο ἐν ἔτει 1537 φόρου ὑποτελὴς τῷ Σουλτάνῳ Σουλεϊμάνῃ τῷ Β'.

XII. Φραγκῖσκος Δ'. Κρίσπος· κατὰ τὸν Λίχτλον, ᾑρέθη ἐπιτροπεύων Δούξ· κατὰ τὸν Πὰς Δε Κρίνεν οὐδέποτε ἀνέλαβε τὴν δουκικὴν ἀρχήν.

XIII. Ἰωάννης ΣΤ'. Κρίσπος υἱὸς Ἰωάννου Ε'. Κρίσπου· οὗτος ἐκθρονίζεται καὶ ἐκδιώκεται ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάνη τοῦ Β'.

Οὗτοι μετὰ τῶν προκατόχων των Σανούδων καὶ Δελλὰ Κάρκερη, ἤτοι ἐν ὅλῳ 22 Δοῦκες διετήρησαν τὸ Δουκάτον Ναξίας μέχρι τῆς εἰς τὸν Σελίμην τὸν Β'. ὑποταγῆς τῶν νήσων.

Τῶν Σανούδων καὶ Κρίσπων σώζονται ἔγγονοι· τῶν Δέλλα Κάρκερη οὐδείς· καὶ τῶν τριῶν δὲ τούτων δουκικῶν οἴκων σώζονται τὰ εἰκόσημα.

δὲν εὗρον. Πιθανὸν ὅμως μετὰ πολλὰς ἐρεύνας εἰς τὰς ἐν Βενετίᾳ, Ῥώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ βιβλιοθήκας νὰ ἐξευρεθῶσί τινες πληροφορίαι περὶ τούτου. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτων γίνεται ἑτέρωθεν γνωστὸν ὅτι πολὺ ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων νήσων ἡ Σύρος ἀπεσπάσθη ἀπὸ τοῦ Δουκάτου Ναξίας, ὅπερ ἐπὶ τέλους κατελύθη τῷ 1529 ὑπὸ τοῦ Βαρβερούσου, θέντος αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ ὀθωμανοῦ Σουλτάνου Σολιμάνου.

Ὁριστικώτερον δὲ κατελύθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Β'. τῷ 1537. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς καταλύσεως τοῦ Δουκάτου Ναξίας συνέβησαν ἀξιοσημείωτα ἐν τῷ Αἰγαίῳ συμβάντα δίδοντα νύξιν τῆς καταστάσεως εἰς ἣν διετέλουν αἱ νῆσοι αὗται.

Τῷ 1453 κατέπεσεν ἡ Κωνσταντινούπολις τὸ κέντρον καὶ ὁ πυρὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἁλωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες ἔκτοτε ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἔνθα μέχρι σήμερον μένουσι.

Τὸ Ἀρχιπέλαγος ὑπέστη τὰς πρώτας ἐπιθέσεις· Ἐμμανουὴλ ὁ Γεωργιλᾶς, ῥόδιος στιχουργὸς λέγει:

Ἡ Πόλις ἦτο τὸ σπαθί, ἡ Πόλις τὸ κοντάρι
Ἡ Πόλις ἦτο τὸ κλειδὶ τῆς Ῥωμανίας ὅλης.

Τὸ τῶν Δελλα Κάρκερη ὑπάρχει ἔτι ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Νάξου· ἔχει δὲ ἐμβληματικὸν σῆμα πύργον, ἐκ τοῦ παραθύρου τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται χεὶρ προσφέρουσα κλάδον εἰς ἐλαφοῦ ὀρθίαν ἱσταμένην ἔξωθεν τοῦ πύργου (Ἴδε εἰκόνα αὐτοῦ ἐν Πανδώρας Τόμ. Ζ'. σελ. 114).

Τῶν δὲ Κρίσπων τὸ οἰκόσημον ἔμβλημα ἔχει δύο ὀρθῶς ἱστάμενα ξίφη μεταξὺ τριῶν ῥόμβων. Κατὰ δὲ τὴν δοθεῖσαν ἐν Πανδώρᾳ εἰκόνα, καὶ περιγραφὴν ὑπὸ τοῦ Κυρ. Δεκιγάλλα σῆμα αὐτῶν φαίνεται δύο μέλανες σταυροὶ καὶ ἄλλα τινα ἐμβλήματα (ἴδε Πανδ. Ζ'. σελ. 71) Οὗτοι κατάγονται ἐξ Ἀκβίλης τῆς Νεαπόλεως, κλάδοι δὲ αὐτῶν, ἦσαν κόμητες Ῥεγγίου. Κατὰ τὸν Κύρ. Δεκιγάλλαν ἄγνωστον ἐὰν οἱ νῦν Κρίσπαι τῆς Νάξου κατάγονται ἐκ τῶν δουκῶν Κρίσπων.

Κ' ἐκλείδωνε κ' ἐσφάλιζε ὅλην τὴν 'Ρωμανίαν
Κι' ὅλον τὸ Ἀ ρ χ ι π έ λ α γ ο ς ἐσφικτοκλείδωνέτο (1).

Ἡ πτῶσις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξε νέα ἀρχὴ ὠδίνων καὶ διὰ τὰς ἀτυχεῖς νήσους· οἱ Ἑνετοὶ ἀμυνόμενοι κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων Τούρκων κατέστησαν τὸ Αἰγαῖον πεδίον πολυνέκρων ναυμαχιῶν.

Λουδοβῖκος ὁ πατριάρχης Ἀπουλίας μετὰ μεγάλου στόλου ἐπεφάνη τῷ 1457 εἰς τὰς Κυκλάδας καταδιώκων τοὺς Τούρκους.

Τῷ 1463 ἐπὶ τῆς παπωσύνης Καλλίστου τοῦ Γ'. ἕτερος Ἑνετικὸς στόλος διέπλεε τὸ Αἰγαῖον παροτρύνων τοὺς νησιώτας εἰς συνδρομὴν πρὸς καταδίωξιν τῶν Τούρκων. Οἱ ἐν ταῖς νήσοις Ἑνετοὶ πειθόμενοι εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ ναυάρχου τοῦ στόλου τούτου Λορεδάνου διενήργουν ἀποστασίας.

Τῷ 1469 ἀρξαμένου νέου τουρκο-ενετικοῦ πολέμου πολλαὶ νῆσοι ἐγένοντο θέατρον ὀλεθρίων συμφορῶν. Οἱ Τοῦρκοι ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Σουλτάνον ὁδηγοῦντα 120000 πεζῶν καὶ τὸν μέγαν Βεζύρην Μαχμοὺτ Πασσᾶν ναύαρχον, κατέλαβον τὴν Εὔβοιαν καὶ διῆλθον τῆς Σύρου, ἣν ἐλεηλάτησαν μετὰ πείσματος ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεως ἣν εὗρον παρὰ τῶν ἐν Λίμνῳ Ἑνετῶν (2).

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου δῆλον ὅτι ἡ Σύρος μέχρι τοῦ ἔτους τούτου (1469) ἐθεωρεῖτο ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ Δουκάτου Ναξίας καὶ ὑποκειμένη εἰς τοὺς Ἑνετούς.

Τρία ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἐνετικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν

---

(1) Στίχ. 231—235 ἐν Τουρκοκρ. Ἑλ. Σάθα Τομ. Α'.

(2) Ἴδε Τουρκοκρ. Ἑλ. Σάθα σελ. 20 καὶ ἐκτενεστέραν τῆς ἐκστρατείας ταύτης περιγραφὴν παρὰ τοῖς μνημονευομένοις Hammer Histoire de l' Empire Ottoman Tom. III. lil. XIII. XIX.—Lecugier VII. l. b. XXVI.—Capelletti Storia della republica di Venezia VI. eib. XXIII.

τοῦ Πέτρου Μοντσενίγου ἐπήνεγκεν οὐ μικρὰν φθορὰν εἰς τὴν Δῆλον καὶ τὰς περὶ αὐτὴν Κυκλάδας. Τῷ δὲ 1502 ἐπεφάνη εἰς τὰς Κυκλάδας ὁ μέγας στόλος τῶν συνησπισμένων βασιλέων τῆς Γαλλίας, Ἰσπανίας, Οὐγγαρίας καὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ τάγματος, ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Πεζάρου, ἐμψυχώσας τοὺς Ἐνετοὺς καὶ Ἕλληνας εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα. Ὁ τουρκο-ενετικὸς οὗτος πόλεμος μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔλαβε πέρας τῷ 1502. Τῇ δὲ 14 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνωμολογήθη ἡ μεταξὺ τῆς ἐνετικῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ ὀθωμανοῦ Βαγιαζὴτ εἰρήνη καὶ ὑπεγράφη ἡ ἑλληνιστὴ συνταχθεῖσα συνθήκη ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

Ἰδοὺ τὸ σχετικὸν μέρος τῆς συνθήκης τοῦ Βαγιαζὴτ καὶ τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας τὸ διαλαμβάνον τὰ περὶ Ναξίας καὶ τῶν περὶ αὐτὴν νήσων αὐτολεξεὶ (διότι ἐπίσημος τότε γλῶσσα τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἦτο καὶ ἡ ἑλληνική).

«.... Σουλτὰν Παγιαζὴτ Χὰν βασιλεὺς μέγιστος καὶ αὐτοκράτωρ ἀμφοτέρων τῶν Ἠπείρων Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης καὶ τῶν ἑξῆς· εἰς τὸν ὑψηλότατον καὶ ἐκλαμπρότατον τούζιον (Δόγην) τῆς ἐκλαμπροτάτης αὐθεντίας τῶν Βενετιῶν χαίρειν. Εἰς ἐτοῦτον τὸν καιρὸν ἀπὲ τῆς Βενετίας τῶν αὐθεντῶν εἰς τὴν μεγάλην μου Πόρτα ἦρθεν ἀποκρισιάρης, καὶ ὡς ἐγύρεψας ἵνα γένῃ εἰς τὴν μέση ἀγάπην καὶ ἐγὼ τὴν ἀγάπην ἐστερξά την ἀπάνου εἰς αὐτά..... Ὅτι.... καὶ *μὲ τῆς Ναξίας τὸ νησὶ καὶ μὲ τὰ ἄλλα νησία ὅπου ἔνε πρὸς ἐκείνης* νὰ ἦνε εἰς τὴν μέση μας φιλία καὶ ἀπὸ τοὺς σαντζακπέηδές μου ὅπου ἦνε εἰς τοὺς τόπους των καὶ τὰ κάστρα των καὶ τοὺς πύργους των καὶ τοὺς ἀνθρώπους των κανεὶς νὰ μὴ βλάψῃ οὐδὲ ζημιώσῃ καὶ ἂν βλάψῃ κανεὶς ἀπὲ τοὺς ἀνθρώπους μου ἐκείνων τοὺς τόπους καὶ τὰ κάστρια ἢ τοὺς πύργους των ἢ τοὺς ἀνθρώπους των, ἐκείνην τὴν ζημίαν καὶ τὴν βλάβην νὰ τὴν βάλλω εἰς τὸν τόπον της καὶ ἐκείνους ὅπου ἐβλάψασι νὰ τοὺς παιδεύσωσι σὰν πρέπει· καὶ ἐκεῖνοι πάλιν ἔτζι νὰ τὸ πάρουν ἀπάνο των ὅτι τοὺς τόπους καὶ τὰ κάστρα μου καὶ τοὺς πύργους μου ἀπ' ἐκείνων τῶν αὐθεντῶν καὶ ἀπὲ τοὺς ἀνθρώπους των οὐδέ τινα κακὸν καὶ ζημίαν νὰ μὴ ποίσουσι,

καὶ ἂν κακὸν ἢ ζημίαν ποίσουσι ἐκεῖνο τὸ κακὸν καὶ τὴν ζημίαν νὰ τὰ βάλλουσιν εἰς τὸν τόπον του καὶ ἐκείνους ὅπου θέλουν ποίσει τὸ κακὸν νὰ τοὺς παιδεύσουσι σὰν πρέπει ..... » (1)

Ἀλλ' ἡ εἰρήνη αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Ἔτη τινα μετὰ ταῦτα ὁ διαβόητος Χαϊρεδὶν ὁ Βαρβεροῦσος ἐπελθὼν κατὰ τῶν Κυκλάδων ἐλεηλάτησε τὴν Σύρον καταλύσας τὴν ἐνετικὴν ἐξουσίαν ἀπό τε τῆς νήσου ταύτης, τῆς Πάρου, Ἴου, Νάξου, Τήνου καὶ ἄλλων τινων.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔλαβε χώραν τῷ **1522**, ὁ δὲ Βαρβεροῦσος ὑπέταξε τὸ δουκάτον Ναξίας εἰς τὸν Σουλτάνον Σολιμάνον, ἀφεὶς τὸν δοῦκα Ἰωάννην Κρίσπον νὰ διοικῇ αὐτὸ, ὡς διοικητὴς ὑποκείμενος ἀμέσως εἰς τὸν Σουλτάνον (2).

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν ταύτην ἦτο πλέον ἀνέφικτος ἡ διατήρησις τῶν ξενικῶν δουκάτων. Δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα ἤτοι τῷ **1537** πλημμυρησάντων τῶν Τούρκων ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ὁ τελευταῖος δοὺξ τῆς Νάξου Ἰωάννης ΣΤ'. ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σελίμη τοῦ Βου ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων διὰ σπουδαίου ὑπομνήματος, ἐν ᾧ ἀνεκεφαλαίου τὰ τοῦ δουκάτου Ναξίας, καὶ τὸν κίνδυνον ὃν διέτρεχεν ἡ χριστιανωσύνη ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπικρατήσεως τῶν Ὀθωμανῶν (3). Ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ἔκτοτε κατέπεσε

(1) Τὸ φιρμάνιον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ πολυμαθοῦς Κ. Σάθα, παρ' οὗ τὸ ἠρανίσθην (Τουρκ. Ἑλ. σελ. 71).

(2) Buchon Recherches etc. σελ. 390.

(3) Τὸ ἐκτενὲς καὶ σπουδαῖον τοῦτο ὑπόμνημα δύναται νὰ ἴδῃ τις παρὰ Buchon ἐν Recherches et materiaux pour servir á une histoire de la domination Francaise aux XIII a XIV et XV siécles. —Duchè de Naxos σελ. 352.

Τὸ ὑπόμνημα ἄρχεται οὕτως :

« Joannis Crispi Aigei maris Naxique ducis Bizantini imperatores triburarii ad Pontificam Romanum et Christianus principes epistola.

μετὰ τῶν δουκάτων καὶ ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν ξένων καὶ ἐγκατεστάθησαν τουρκικαὶ ἀρχαί.

Οὕτω κατελύθη ἡ Ἐνετικὴ ἀρχὴ ἐν Νάξῳ καὶ ταῖς εἰς αὐτὴν ὑπαγομέναις νήσοις. Ὅσα συνέβησαν ἀκολούθως ἐν Νάξῳ, ἤτοι αἱ διπλαῖ φορολογίαι, ἃς ἀπέτιον τῷ τε Ὀθωμανῷ ναυάρχῳ καὶ τοῖς Ἐνετοῖς οἵτινες περιεπόλουν ἀκόμη εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἐπέβαλον φορολογίας καθ' ἃς ἐποχὰς δὲν εὕρισκον εἰς τὰς νήσους Ὀθωμανούς, παραλείπω, οὐδὲν εὑρίσκων σχετικὸν ἀμέσως μὲ τὴν Σύρον, ἥτις ἤδη πρὸ τοῦ 1600 ἦτο ἐντελῶς ὑποτεταγμένη τοῖς Τούρκοις καὶ εἶχεν ἰδίας τοπικὰς ἀρχάς. Ὁ Καπετὰν πασᾶς ὑπέταξε τὴν Σύρον ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν δεσποτείαν, οὕτω δὲ παρέμεινεν ὑποτεταγμένη ἕως οὗ τῷ 1774 ὁ Σουλτάνος Ἀβδοὺλ Ἀμὴδ, ἀποκεφαλίσας τὸν διοικητὴν τῆς Σύρας ἐκληροδότησε τὴν νῆσον ταύτην καὶ τὴν Ἄνδρον εἰς τὴν ἀνεψιάν του Σὰχ Σουλτάναν, ἀδελφὴν τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Σουλτάνου Σελιμάν. Ἡ βασιλόπαις αὕτη, προσθέτει ὁ Della Rocca, ὑπερεχάρη ἐπὶ τῇ νέᾳ ταύτῃ ἀποκτήσει καὶ ἐδείχθη ἔνθερμος προστάτης τῶν ὑπηκόων της. Καὶ ἐπέβαλε μὲν τοῖς Συρίοις φορολογίαν ἐτησίαν ἑπτὰ χιλιάδων γροσίων, ἀλλ' οὔτε τὸ ἥμισυ ἀπελάμβανεν πράγματι, οὔτ' ἐπέβαλλε καταπιεστικοὺς εἰσπράκτορας τοῦ φόρου. Ἀπ' ἐναντίας, ὡς θέλομεν κατωτέρω ἰδεῖ, ποικιλοτρόπως εὐηργέτει τοὺς Συρίους καὶ ἐπὶ τέλους διώριζεν εἰσπράκτορας τῶν φόρων ἐγχωρίους. Οὕτω δὲ σχεδὸν οὐδέποτε διέμενον ἐν τῇ νήσῳ Τοῦρκοι.

Τελευτᾷ δὲ οὕτως . . . Ex Naxo Datae cal Decemb. anno ad exixa et puerperio virgineo. M. D. XXXVII.

Περιέρχεται δὲ ὁλόκληρον ἐν ταῖς σελ. 360—368 τοῦ μνημονευθέντος Buchon.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ'.

Μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ ἐπισκόπου Συρίων
Ἰωάννου Ἀνδρέα Κάργα.

Ἡ τουρκικὴ δυναστεία ἑδραιώθη ἐν Σύρῳ δι' αἱματοχυσίας Ἡ μικρὰ Σύρος ἔσχεν τὸν Γρηγόριόν της Ε'. Ὁ κατακτητὴς ἔστησεν τὴν ἀγχόνην καὶ εἰς Σύρον καὶ σεβαστὸς ποιμενάρχης ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον.

Εὑρισκόμεθα εἰς τὸ ἔτος 1617. Ἤδη ἡ Σύρος ἦτο ὑποτεταγμένη μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων εἰς τοὺς Ὀθωμανούς. Αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ εἶχον διοργανωθῆ κατὰ τὸ σύστημα τῶν Ἐ π ι τ ρ ό π ω ν καὶ Π ρ ο ε σ τ ώ τ ω ν, ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ, ἡ τοσαύτην σχοῦσα ἐπιρροὴν ἐν τῇ νήσῳ ἦτο διαπεπιστευμένη εἰς χεῖρας τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου Ἀνδρέα Κάργα, ἀνδρὸς σπουδαίου, διασήμου θεολόγου καὶ ἐν γένει ἐναρέτου γέροντος.

Αἱ ἀρεταὶ καὶ ἡ πίστις τοῦ ἀνδρὸς κατέστησαν αὐτὸν ἀγαπητὸν καὶ σεβαστὸν καὶ παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις Συρίοις· πάντες δὲ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, καίτοι ὑποδουλωθέντες ἔζων οὐχ' ἧττον ἐν εὐημερίᾳ καὶ ἁρμονίᾳ, ὅτε γεγονός τι κατετάραξε τὴν νῆσον καὶ ἐστέρησε μὲν αὐτὴν τοῦ δυτικοῦ ποιμενάρχου της, ἀλλὰ τῇ ἀπέδωκεν ἕνα δοξασθέντα μάρτυρα ! (1).

---

(1) Τὰ τοῦ βίου καὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἐπισκόπου Συρίων Κάργα περιέχονται ἐν τοῖς ἑξῆς: Vita e martirio di Mr. Fra. Giovanni Andrea Carga Vescovo di Sira, dedicata alli Sig. Provveditori e Communità di Cividale del Friuli. Da G i o r g i o V a l e n t i n i s, Venezia 1626.—L u c r e z i o T r e o Udinese : Sacra Monumenta Provinciae Forijulii edita Utini per Jo. Dominic. Murero anno 1724—pag. 124.—L e' Q u i e n : Oriens Christianus Tom. III. pag. 866—P. Fra M i c h i e l e C a v a l i e r i Domenicano,

Ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης Ἀνδρέας Κάργας καταγόμενος ἐκ διασήμου οἰκογενείας τῆς Sandanielle del Friuli di Udine, πατέρα ἔσχε τὸν Cruccio (ἐκ τοῦ Carzio ἢ Cuccio) μητέρα δὲ τὴν Ἑνετὴν Modesta Franceschi, ἐγεννήθη δὲ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1560 καὶ νεαρὸς κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Δομινίκου. Τῷ 1856 λοιμοῦ ἐπισυμβάντος

Galleria dei Sommi Pontifici, dei Patriarchi e dei Vescove dell' Ordine Domenicano tom. I. pag: 565 no 89—P. M. Fra Innocenzo Maria Fontana Ordine dei Predicatori παραβλ. ἐν Actis Concistorialibus Pauli V, ἐν Regestris Cancellariae Apostolicae, ἐν Appendice ad Theatrum Dominicanorum Par. I. cap. V. Tit. 571. p. 303.—P. Fra Tommaseo Ripoll Bollario dell' Ordine dei Frati Domenicani, illustr. dal P. Fra Antonio Brimond ediz. di Roma 1733.—Flaminio Corner Senatore Veneto, illustrazione della Chiesa Veneta tom. VII. pag. 271.—P. Domenico Zucchini di Venezia Domenicano dei Sestiere di Castello etc Tom. I.—P. Fernando Concertario Proedicatorum Salamanca 1618. P. Fra. Jacopo Echard Jndice dei Vescovi Domenicani. Tom. 2. p. 3. de scriptoribus Ordinis Praedicatorum.—Mr. Giovanni Lopez Vescovo di Crotone lib. IV. cap. 57.—Anche il' Loregas Vita di Urbano VIII. pag. 950.—Καὶ ἄλλαι δὲ βιογραφίαι, ἀνώνυμοι ἐπιστολαὶ σχετικαὶ πρὸς τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ ἐπισκόπου τούτου εὕρηνται, ὧν τὰς παραπομπὰς ἴδε ἐν Vita del venerabile Monsignore Giovanni Andrea Carga di Sandanielle vescovo e martire di Sira, dedicata a Sua Eminenza Reverendissima Fabio Maria Asgini etc dal' Francesco Luigi Pingani, παρ' οὗ ἠρύσθην τὰς πλείονας περὶ τούτου εἰδήσεις. Πλειοτέρας βεβαίως οὐ μόνον περὶ τούτου ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων εἰδήσεις συνέλεξεν καὶ συλλέγει πρὸ ἱκανοῦ χρόνου ὁ σεβ. Ἐπίσκοπος Marinelli, μνημονευόμενος καὶ παρὰ τοῦ ἀνωτέρω Pinzani ἐν ταῖς παραπομπαῖς. Οὐχ ἧττον, καθ' ἃ μ' ἐπληροφόρησεν ὁ σεβ. Marinelli, δὲν ὑπάρχουσιν περὶ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς Σύρας πλήρεις ἢ ἀκριβεῖς βιογραφίαι.

ἐν Ἐνετίᾳ ἐστερήθη πατρὸς, ἀδελφῆς καὶ ἀδελφοῦ καὶ ἐπεδόθη μετὰ πολλοῦ ζήλου, σχεδὸν ἀσκητεύων, εἰς τὴν φιλολογίαν, θεολογίαν καὶ τὰς ἐγκυκλίους γνώσεις.

Μετὰ τὴν κατάταξίν του εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Δομινίκου εἰσῆλθε εἰς τὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ Παύλου ἐν Ἐνετίᾳ καὶ καὶ ἐγένετο κληρικὸς μόλις δεκαοκταετὴς, ὅτε ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Ἀνδρέας, τέως ὀνομαζόμενος Μαρτῖνος Κάργας. Τότε ἐσπούδασεν ἰδίως τὰς Ἁγίας Γραφὰς, τὴν δογματικὴν, ἠθικὴν θεολογίαν, κανονικὸν δίκαιον καὶ ἐν γένει τὰς ἰδιαιτέρας σπουδὰς τῶν Δομινικανῶν. Πατριαρχεύοντος δὲ τοῦ Ἰωάννου Τρεβενιανοῦ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Ἐνετίας καὶ ηὐδοκίμησεν ὡς ἱεροκῆρυξ ἐν Ἐνετίᾳ καὶ πολλαῖς τῆς Ἰταλίας πόλεσιν. Ἡ φήμη του ἔφθασε μέχρι Ῥώμης καὶ ὁ μέγας Ποντίφηξ τῷ ἔδωκε τὸν τίτλον Predicatore generale Apostolico (Γενικοῦ ἀποστολικοῦ ἱεροκήρυκος).

Ἔκτοτε τὸ ἐκκλησιαστικὸν μέλλον τοῦ διασήμου ἱεροκήρυκος ἦτο ἐξησφαλισμένον. Ἡ παπικὴ ἀρχὴ, φροντίζουσα ὅπως προάγῃ τοὺς ἱκανοὺς κληρικοὺς πρὸς εὐχερεστέραν ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν ἤργησε νὰ προαγάγῃ καὶ τὸν Κάργαν· Ἐγένετο λοιπὸν ἡγούμενος, ἀρχιμανδρίτης (priore) τῶν Δομινικανῶν ἐν Γαλατᾷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ, κατὰ τὸν βιογράφον του Pinzani, ἦτο ἐπιτετραμμένος ἐν εἴδει ἐκκλησιαστικοῦ πράκτορος τὰς ὑποθέσεις τῶν διαφόρων πρεσβεύσεων τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐκκλησιῶν· πολλοὺς δὲ τότε Μωαμεθανοὺς καὶ Φωτειανοὺς προσηλύτησεν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἐπισκοπὴ Σύρου ἐχήρευεν. Ἡ προπαγάνδα καὶ πολλοὶ ἐπίσκοποι τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, γνωρίζοντες τὴν ἱκανότητα τοῦ Κάργα προὔτεινον αὐτὸν ὡς ἐπίσκοπον Σύρου, ὁ δὲ πάπας Παῦλος Ε΄. δὲν ἐβράδυνε νὰ διορίσῃ αὐτὸν καὶ τῇ 13 Ἰουλίου 1607 ὠνομάσθη ἐπίσκοπος Σύρας.

Οἱ γράψαντες περὶ τοῦ Ἀνδρέα Κάργα, δυτικοὶ ἱερωμένοι

ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἐξαίρουσι μετ' ἐγκωμίων τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς, τὰς φροντίδας του ὑπὲρ διαδόσεως τοῦ καθολικισμοῦ, τὰς μεταρρυθμίσεις ἃς ἐπήνεγκεν εἰς τὸν ἐν Σύρῳ κλῆρον, τὰς ὑπ' αὐτοῦ διαταχθείσας ὁδηγίας πρὸς πρόληψιν τῶν δυσαρέστων συνεπειῶν τῶν μικτῶν γάμων. Ὁ Luigi Pinzani ἀφιεροῖ περὶ ἑκάστου τούτων ἴδιον κεφάλαιον, ὡς καὶ περὶ τῶν ποιμαρχικῶν ἀποφάσεών του, περὶ τῶν θαυμασίων ἐπενεργειῶν τῶν διδασκαλιῶν του ἐπὶ τοῦ ποιμνίου του καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ὁ ἀνὴρ ἐθεωρεῖτο ἄξιος τῆς θέσεως ἣν κατεῖχε, κατάλληλος δὲ πρὸς μεταρρύθμισιν καὶ βελτίωσιν τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ποιμνίου, ὧν ἀνεδείχθη ποιμενάρχης.

Μετὰ δέκα ἔτη, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ἠγαπήθη παρὰ πάντων ὁ ἐπίσκοπος, γεγονός τι ἐπέφερε τὸν μαρτυρικὸν θανατόν του.

Ὁ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀντιβασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως δοὺξ Ossuma εὑρισκόμενος εἰς ἔριδας μετὰ τῆς ἑνετικῆς Δημοκρατίας ἀπέστειλε στολίσκον τινα ἐκ γαλερῶν ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ Rivera εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου, τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὅπως καταδιώκῃ τοὺς εἰς τὰς νήσους ταύτας εὑρισκομένους ἔτι Ἑνετούς. Ἵνα δὲ ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ συμμάχους ἰσχυροὺς διέδωκεν ὅτι προτίθεται νὰ καταδιώξῃ τοὺς πλημμυρήσαντας τὴν Ἀνατολὴν Τούρκους καὶ ἐπεκαλέσθη ἐπὶ τούτῳ τὴν συνδρομὴν τοῦ Πάπα, · τοῦ τάγματος τῆς Μελίτης καὶ τῆς μικρᾶς δημοκρατίας τῆς Ῥαγούζης. Καὶ οὗται μὲν δὲν ἐβοήθησαν τὸν ἀντιβασιλέα· τινὰ ὅμως πλοῖά του φέροντα τὴν νεαπολιτανικὴν σημαίαν καταδιώκοντα ἄλλα ἑνετικὰ εἰς τὰς Κυκλάδας ἐλλιμενίσθησαν εἰς Σύρον, ἔνθα ἦτο ἠγκυροβολημένον καὶ πλοῖόν τι μελιταῖον.

Φαίνεται ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἀκτοπλοοῦντες εἰς τὰς ὑποταχθείσας εἰς αὐτοὺς Κυκλάδας κ' ἔχοντες κατασκόπους ἔμαθον ὅτι ἐν τῷ λιμένι Σύρου εὑρίσκονται πλοῖα τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Νεαπόλεως· ἔχοντες δὲ ἐχθρικὰς πρὸς τὸν ἀντιβασιλέα διαθέ-

σεις έσπευσαν όπως τον καταδιώξωσιν· εστάλη δε ιδία ο Κ α π ε τ ά ν Ἀ λ ῆ Π α σ σ ᾶ ς διά τα περαιτέρω.

Ἐνταῦθα ὁ Luigi Pinzani, ὁ βιογράφος τοῦ ἐπισκόπου Κάργα ἐκτίθησιν ὅτι ἡ μερὶς τῶν ὀρθοδόξων Συρίων, ἐπωφελουμένη τῆς παρουσίας τῶν νεαπολιτανικῶν πλοίων ἔσπευσε νὰ συκοφαντήσῃ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην τὸν Ἐπίσκοπον τῶν Δυτικῶν Συρίων ὡς συνεννοηθέντα μετὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ Πάπα ἵνα ὑποτάξῃ τὴν νῆσον εἰς αὐτούς, ἐκδιώξῃ δὲ τοὺς Ὀθωμανούς.

Τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ζητήματος τούτου δὲν ἅπτομαι ὡς ἀνυποστηρίκτου καὶ διὰ τὸν ἱερωμένον βιογράφον καὶ δι' ἐμὲ ἕνεκα ἐλλείψεως θετικῶν ἀποδείξεων.

Προβαίνω περαιτέρω ἀντιγράφων σχεδὸν ἐνταῦθα τὸν εἰρημένον βιογράφον τοῦ Ἐπισκόπου.

« Ἡ κατηγορία ἔσχεν ὑπόστασιν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀνεξετάστως ἐστάλη εἰς Σύρον ὁ Καπετὰν Ἀλῆ Πασσᾶς μετὰ πολεμικοῦ πλοίου ἵνα τιμωρήσῃ τοὺς ἀποπειραθέντας τὴν συνωμοσίαν. Τὸ ὀθωμανικὸν πλοῖον ἔφθασεν εἰς Σύρον τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1617. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ οἱ καθολικοὶ ἅπαντες ἔντρομοι κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη. Μόνος ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ ἐφημερίου του ἔμεινον ἵνα παρουσιασθέντες εἰς τὸν Πασσᾶν ἀπολογηθῶσι δι' ἑαυτοὺς καὶ διὰ τοὺς ὑπ' αὐτούς. Ὁ Πασσᾶς ἀποβιβασθεὶς καὶ βλέπων μετ' ἀγανακτήσεως καὶ θαυμασμοῦ ὅτι πάντες οἱ κάτοικοι εἶχον φύγει καὶ ὅτι μόνος ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ ἐφημερίου του καὶ ἑνὸς φιλοξενουμένου φίλου του ἦσαν ἐπὶ τῆς παραλίας, προσεκάλεσεν αὐτοὺς ἐνώπιόν του, ὀργίλως δὲ καὶ ἀπειλητικῶς μετ' αὐστηρᾶς φωνῆς τοῖς ἐπέβαλε νὰ καλέσωσιν ἐνώπιόν του τοὺς κατοίκους, πρὸς ὃ ὁ ἐπίσκοπος ἀπήντησεν ὅτι διασπαρέντας καὶ κεκρυμμένους εἰς τὰς φάραγγας δυσκόλως ἠδύνατο νὰ συναθροίσῃ αὐτούς. Ὁ πασσᾶς οὐδόλως φροντίζων περὶ τῆς δικαιολογίας διέταξεν ὅπως δέσωσι δι' ἁλύσσεων τὸν ἐπίσκοπον, τὸν ἐφημέριον καὶ

τὸν ξενιζόμενον φίλον καὶ τοὺς ἐγκλείσωσιν εἰς τὴν φυλα- τοῦ πλοίου, ἐπιφυλαχθεὶς ὅπως τιμωρήσῃ αὐτοὺς τὴν ἐπο- νην. » Οὕτω δὲ ὁ ἐπίσκοπος καὶ ὁ ἐφημέριος ἔμεινον δέσμιοι μέχρι τῆς ἑπομένης (1).

---

(1) Τὰ τῆς συλλήψεως, ἀνακρίσεως καὶ καταδίκης τοῦ Ἐπισκό- που ἔχουσι πολὺ τὸ δραματικὸν καὶ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἐκ τῶν ἀνακρίσεων ἐξαγομένας ὑποψίας τοῦ Καπετὰν Πασσᾶ καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Συρίων ἐκθύμως γενομένην ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου. Παρατίθημι ἐνταῦθα ὡς τὰ μάλιστα ἀξίαν ἀναγνώσεως λεπτομερῶς τὴν ἀνάκρισιν καὶ καταδίκην, ὅπως περιγράφει αὐτὴν ὁ βιογράφος του Luigi Pinzani, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1685 λεπτομε- ροῦς ἐκθέσεως τοῦ τότε καθολικοῦ ἐπισκόπου Ἄνδρου Παύλου Πουκκιαρέλη ἀποσταλείσης τῇ ἐν Γαλατᾷ Μονῇ τῶν Δομινικανῶν. Οὗτος ἀφηγεῖται ταῦτα περίπου ὡς ἑξῆς. Ὁ ξενιζόμενος φίλος τοῦ Ἐπισκόπου Κάργα, ἐλθὼν τυχαίως εἰς Σύρον πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Κάργα καὶ συλληφθεὶς μετὰ τούτου καὶ τοῦ ἐφημερίου ὑπὸ τοῦ Καπετὰν Πασσᾶ ἐγνώσθη ὅτι ἦτο ὁ Ἐπίσκοπος Τήνου *Νι- κόλαος Δυρίγος* ὑπήκοος τῆς ἐνετικῆς Δημοκρατίας, μεθ' ἧς ἡ Ὑψη- λὴ Πύλη διέκειτο εἰς φιλικὰς σχέσεις, καὶ ἀφέθη ἐλεύθερος ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ. Πρὶν ὅμως ἀφήσῃ αὐτὸν ἐλεύθερον τὸν ἀνέκρινεν ὡς ἑξῆς·— Εἰξεύρετε νά μοι εἰπῆτε πόθεν ἦλθεν ὁ στολίσκος, ὁ πρό τινων ἡμερῶν ἀγκυροβολήσας εἰς τὸν λιμένα Σύρου, καὶ ἀπὸ ποῖον καὶ πρὸς τί προ- σεκλήθη ; — Οὐδὲν γνωρίζω, ἀπήντησεν ὁ Ἐπίσκοπος Τήνου, διότι πρὸ ὀλίγου ἐλθὼν ἐνταῦθα ἀγνοῶ τὰ ἐν Σύρῳ.—Ἀλλά, ἀπήντησεν ὁ Πασσᾶς, τί ἔχει ὁ ἄπιστος Ἐπίσκοπος Σύρου κατὰ τοῦ μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει Κυρίου ; Δὲν εἶνε φίλος σας ; — Μάλιστα εἶναι φίλος μου, ἀλλ' εἰς ὅσα μ' ἐρωτᾶτε δὲν γνωρίζω τίποτε. — Ἀπέλθετε τῷ εἶπεν ὁ Πασσᾶς· αὐτὰ εἶνε δικαιολογήσεις αἵτινες δὲν μὲ πείθουσι. Σᾶς συγχωρῶ ὅμως διότι εἶσθε ὑπήκοος τῆς ἐνετικῆς Δημοκρατίας». Οὕτως ἠλευθερώθη ὁ Δυρίγος.

Κατόπιν ἀνεκρίθη ὁ Ἐφημέριος.—Ποῖος εἶσθε σεῖς, τῷ λέγει ὁ Πασσᾶς ;—Εἶμαι ὁ ἐφημέριος τοῦ Ἐπισκόπου Συρίων, ὀνόματι Μιχαὴλ καθολικὸς ἱερεύς. — Ποῦ κατοικεῖς ; — Εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Σύρου

Καὶ ὁ μὲν ξενιζόμενος φίλος τοῦ Ἐπισκόπου ἦτο ὁ Ἐπίσκοπος Τήνου Νικόλαος Δυρῖγος, ἀνακριθεὶς δὲ καὶ ὁμολογήσας πλήρη ἄγνοιαν ἐπὶ τῶν κατηγοριῶν ἀφέθη ἐλεύθερος ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ, καθὸ μάλιστα ὑπήκοος τῆς ἑνετικῆς Δημοκρατίας, μεθ' ἧς διετέλει ἡ Ὑψηλὴ Πύλη εἰς στενὰς τότε σχέσεις· ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Κάργας καὶ ὁ ἐφημέριος Μιχαὴλ

μετὰ τοῦ ἱεράρχου μου. Λοιπὸν εἶσαι ὁ ἐμπεπιστευμένος τοῦ Ἐπισκόπου καὶ ἑπομένως γνωρίζεις τὰς κακούργους ἐνεργείας του καὶ ῥαδιουργίας. Τί ἔπραξεν οὗτος πρὸ τινων ἡμερῶν ὅτε αἱ νεαπολιταναὶ καὶ μελιταῖαι γαλέραι ἠγκυροβόλησαν εἰς τὸν λιμένα; Αὐτὸς δὲν τὰς προσεκάλεσεν εἰς τὴν τὴν νῆσον ταύτην; Δὲν τοῖς ἐπρομήθευσε μετὰ τῶν καθολικῶν τροφὰς καὶ χρήματα; Σὺ βεβαίως γνωρίζεις αὐτὰ καὶ ἂν μοι τὰ κρύψης... ἀλλοίμονον....

« Λοιπὸν ἐξηγήθητι, ὁμίλησον.—Ὁ ἐπίσκοπός μου εἶνε ἀνάξιος ἄνθρωπος πρὸς ἀπάτην, οὐδὲ φροντίζει περὶ ἄλλων πραγμάτων, εἰμὴ περὶ ὅσων ἁρμόζουσιν εἰς αὐτὸν ὡς ποιμενάρχην. Οὐδεμίαν τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ κατηγοριῶν γνωρίζω· ἐὰν ἄλλοι τὸν ἐνοχοποιῶσιν, εἶνε μελαναὶ συκοφαντίαι.—Ἐννόησα, εἶπεν ὁ Ἀλῆς, εἶσαι καὶ σὺ συνεργάτης καὶ συνένοχος τῶν δολίων μηχανορραφιῶν του. Ἐπίστρεψον εἰς τὴν φυλακὴν καὶ αὔριον θέλεις ἀνταμειφθῇ δι' αὐτά. Φύλακες, φρουρήσατέ τον καὶ φέρετε ἐδῶ τὸν Ἐπίσκοπον.

— Ποῖος εἶσθε; εἶπε πρὸς τὸν προσαχθέντα Ἐπίσκοπον Κάργαν ὁ πασσᾶς μετὰ φωνῆς ἀπειλητικῆς. — Εἶμαι ὁ Ἐπίσκοπος Σύρου.— Ποῖος σᾶς ἔστειλεν εἰς ταύτην τὴν νῆσον; — Ὁ Πάπας! — Λοιπὸν σὺ καὶ ὁ Πάπας ἐνεργεῖτε συνωμοσίας μετὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Σουλτάνου ὅπως εἰσαγάγητε κατασκόπους, ἅρπαγας τόπων καὶ νήσων τῆς αὐτοκρατορίας του; — Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Ἐπίσκοπος, οὔτε ἐγώ, οὔτε ὁ Πάπας ἐνεργοῦμεν τοιαῦτα. Μάλιστα ἕνεκα τῶν περὶ εὐθύτητος καὶ θρησκείας ῥητῶν ἃ ἔχομεν ἐγκεχαραγμένα ἐν τῇ καρδίᾳ εἴμεθα λίαν μακρὰν τοῦ νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τοιαύτας ἀποτροπαίους πλοκὰς συνωμοσιῶν καὶ ἀπάτης.—Καὶ διατὶ λοιπὸν ἐκαλέσατε τὰς νεαπολιτανικὰς καὶ μελιταίας γαλέρας εἰς τοῦτον τὸν λιμένα μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ καταλάβουν τὴν νῆσον διὰ τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Νεαπό-

ὑπεβλήθησαν εἰς ἀνάκρισιν αὐστηράν, ἐξ ἧς οὐδὲν προέκυψε ἐνισχύον τὴν κατὰ τοῦ Ἐπισκόπου κατηγορίαν καὶ ἐνοχοποιοῦν ἢ αὐτὸν ἢ τοὺς Συρίους.

Οὐχ' ἧττον ὁ Καπετὰν Πασσᾶς ἔμεινεν ἀκλόνητος ἐν τῇ πεποιθήσει του ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος, τῇ βοηθείᾳ τῶν Συρίων, συνεννοήθη μετὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ

λεως καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Πάπα; Διατὶ τοῖς ἐχορηγήσατε τροφὰς καὶ χρήματα; — Εἶνε συκοφαντίαι ἃς ἐπιῤῥίπτει καθ' ἡμῶν ἡ κακεντρέχεια καὶ ἡ κακοβουλία ἀτόμων τινων. Οὔτε εἰς ἐμὲ, οὔτε εἰς τοὺς καλούς μου ὁμοθρήσκους (diocesani) ἦλθόν ποτε κατὰ νοῦν τοιαῦται πράξεις ἢ συνωμοσίαι. Μάλιστα καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰκαζομένην ἁρπαγὴν (τῆς νήσου) δύνασθε νὰ βεβαιωθῆτε ἰδίοις ὄμμασιν ὅτι ὁ λιμὴν εἶνε κενός, οὔτε νεαπολιτανικαί, οὔτε μελιταῖαι γαλέραι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ, οὔτε ἄλλα πλοῖα ἰσχυρῶν ἐχθρῶν. — Εἶνε ἀληθές· ἀλλ' ἐὰν τώρα εἶνε κενός, δὲν ἦτο οὕτω καὶ κατὰ τὰς παρελθούσας ἡμέρας, καθ' ἃς ἦτο ἐλλιμενισμένος ὁ νεαπολιτανικὸς καὶ μελιταῖος στόλος, εἰς ὃν ἐδώκατε τροφὰς καὶ χρήματα καὶ ὅστις προσεκλήθη ἐνταῦθα πρὸς σκοποὺς προδοτικούς . . . Ἡ εἴδησις βεβαία καὶ ἀληθὴς ἔφθασεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Σουλτάνου. Ἐμπρὸς λοιπὸν εἰπὲ νὰ ἔλθουν ἐμπρός μου οἱ Χριστιανοὶ τῆς νήσου. Θέλω καὶ οὗτοι νὰ μοὶ δώσωσι λόγον τῶν πράξεών των.

Εἰς τούτους τοὺς λόγους ἀβέβαιος καὶ περιπεπλεγμένος ἔμεινεν ὁ σοφὸς ἱεράρχης καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται καθ' ἑαυτὸν οὕτως:

« Ἐὰν τοὺς καταβιβάσω ἀπὸ τὰ ὄρη, εἰς ἃ κατέφυγον καὶ τοὺς παραδώσω εἰς τὸν θηριώδη ἀρχηγόν, θὰ ἦμαι αἰτία τῶν σκληρῶν συκοφαντιῶν, εἰς ἃς ἀναμφιβόλως ἤθελον ὑποκύψει, αἰτία τῶν βασάνων, εἰς ἃς ἤθελον ἐκτεθῇ καὶ πιθανῶς αἰτία τῆς ἀποστασίας των ἢ τοῦ θανάτου των. Κάλλιον εἶνε νὰ πέσῃ ἐπ' ἐμοῦ ἡ ὀργὴ τοῦ ἀδίκου διώκτου. Ἰδοὺ περίστασις, καθ' ἣν ὡς ποιμενάρχης ὀφείλω νὰ θυσιάσω τὴν ζωήν μου ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου μου. Σκεφθεὶς οὕτω σπουδαίως — Κύριε, εἶπεν πρὸς τὸν Ἀλῆν, δὲν δύναμαι νὰ σᾶς χρησιμεύσω εἰς ὅ,τι μοὶ λέγετε. Οἱ Σύμιοί μου ἔντρομοι οὐχὶ ἀπὸ ἐνοχήν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀπειλητικὴν παρασκευὴν τῆς ἐχθροπαθοῦς ἐλεύσεώς σας, διε-

Πάπα ἵνα παραδώσῃ τὴν νῆσον εἰς τὸν νεαπολιτανικὸν στόλον καὶ ὑποτάξῃ αὐτὴν εἰς τὸ κράτος τοῦ Ἀντιβασιλέως. Ὁ Τοῦρκος ναύαρχος ἔχων αἰτίας ἐχθροπαθείας κατὰ τοῦ Ἀντιβασιλέως καὶ τοῦ Πάπα ἐπέμενεν ὅπως ὁ Ἐπίσκοπος Κάργας καλέσει τοὺς διασπαρέντας εἰς τὰ ὄρη Συρίους ἵνα δώσωσι λόγον πρὸς αὐτὸν τῆς συνωμοσίας ταύτης. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυ-

---

σκορπίσθησαν εἰς τὰ ὄρη. Καὶ ἂν ἤθελον ἀκόμη δὲν ἠδυνάμην νὰ τοὺς συναθροίσω ἐνώπιόν σας. — Αἴ! ἂς τελειώσωμεν! αὗται εἶνε προσποιήσεις καὶ φλυαρίαι. Οἱ χριστιανοί σου θὰ πληρώσωσι τὰς συνεπείας τῶν ἐγκληματικῶν πράξεών των μὲ φοβερὰν σφαγὴν, καὶ σὺ καὶ ὁ ἐφημέριός σου θὰ τὰ πληρώσητε ἐπὶ τῆς ἀγχόνης. Ἰδοὺ τὸ δίλημμα ὅπερ σᾶς προτείνω πρὸς σωτηρίαν σας: Ἢ γίνεσθε Τοῦρκοι, ἢ θ' ἀποθάνητε ἐπὶ τῆς ἀγχόνης. Σκέφθητε τὴν θέσιν σας καὶ περιμένω ἕως αὔριον τὴν ἀπόφασίν σας. »

« Εἰς τοῦτο τὸ δίλημμα, ἐξακολουθεῖ ἀφηγούμενος ὁ Luigi Pinzani, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐδίστασεν ὁ ἀτρόμητος ποιμενάρχης νὰ δηλώσῃ ὅτι εἶν' ἕτοιμος νὰ ὑποστῇ οἱανδήποτε τιμωρίαν καὶ οἱονδήποτε εἶδος θανάτου μᾶλλον ἢ νὰ παραιτηθῇ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πίστεως, λέγων ὅτι δὲν εἶχεν ἀνάγκην χρόνου ὅπως ἐκλέξῃ· διότι ἀμέσως εἶχεν ἀποφασίσει· ἐνόμισεν ὅμως καλὸν καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοὺς καλούς του χριστιανοὺς ν' ἀνανεώσῃ τῷ Πασσᾷ τὴν εἰλικρινῆ δήλωσίν του ὅτι δὲν εἶνε ἔνοχος τῶν ἀποδιδομένων κατηγοριῶν, διαμαρτυρόμενος ἐντόνως, ὡς καὶ πρότερον ὅτι οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ ὑπ' αὐτὸν χριστιανοὶ εἶχον σχέσεις καὶ συνεννοήσεις μὲ τοὺς Νεαπολιτανοὺς, οὔτε μὲ τοὺς πράκτορας τοῦ Ἀντιβασιλέως τῆς Νεαπόλεως, οὔτ' ἔδωκαν ἐπικουρίας οὐδενὸς εἴδους εἰς τὰς γαλέρας· διότι καὶ ἕνεκα τῆς ἀπορίας δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ παρέξῃ τοιαύτας καὶ ἂν τῷ ἐζητοῦντο. »

« Μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρήσεις του, αἵτινες ἔπρεπε νὰ πείσωσι τὸν Πασσᾶν, οὗτος ἦτο ἀμετάτρεπτος· ὤφειλεν δὲ οὗτοι ν' ἀποθάνωσι διὰ χειρὸς τοῦ δημίου. Μολαταῦτα ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πασσᾶ ἀνεβλήθη διὰ τὴν ἐπαύριον. Οὕτως ὁ Ἐπίσκοπος ἀπήχθη εἰς τὰ δεσμὰ, ἔνθα εὑρίσκετο καὶ ὁ ἐφημέριος, κ' ἐπαρηγόρουν ἀλλήλους. »

Ταῦτα ἐγίνοντο τὴν 16 Ὀκτωβρίου 1617, τὴν ἐπομένην δὲ ὁ

νατόν, οὔτε ἤθελεν, οὔτε ἠδύνατο ὁ Ἐπίσκοπος νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς προβὰς εἰς προτάσεις ἐκτουρκισμοῦ τοῦ Ἐπισκόπου, (κατὰ τὸν βιογράφον του καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἐν ἔτει 1685 Ἐπισκόπου Ἄνδρου), καὶ ἀποτυχὼν κατεδίκασε τόν τε Ἐπίσκοπον Κάργαν καὶ τὸν ἐφημέριόν του Μιχαὴλ εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον.

Πασσᾶς ἐπανέλαβε τὴν πρότασίν του: "Ἢ Τοῦρκος ἢ ἀγχόνη! Ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος ἐνέμεινεν ὡς καὶ πρότερον. Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς λεπτομερῶς ἐκτεθειμένης ὑπὸ τοῦ Pinzani σκηνῆς παρετίθημι συνοψίζων καὶ τὰ τῆς ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς, ὡς περιγράφει αὐτὴν ὁ εἰρημένος βιογράφος.

« Ἡ φοβερὰ προπαρασκευὴ ἐγένετο ἀμέσως. Δύο βρόγχοι προσεκολλήθησαν ἐπὶ τῶν καρχησίων τοῦ ἱστοῦ τοῦ πλοίου. Δύο κλίμακες ἐκ σχοινίου ἐτοποθετήθησαν ἵνα φθάσωσιν οἱ κατάδικοι μέχρι τῆς ἀγχόνης. Ἀμφότεροι οἱ κατάδικοι μετεφέρονται ἀπὸ τῆς φυλακῆς τοῦ πλοίου εἰς τὸ κατάστρωμα· περικαλύπτουσιν αὐτοὺς μὲ τὸ λευκὸν ἐπανωφόριον, ἤτοι τὸ ὑποκάμισον τῶν καταδίκων. Κατόπιν διατάσσεται ὁ ἐφημέριος νὰ προηγηθῇ καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Ἐπίσκοπος ἵν' ἀναβῶσιν καὶ τοποθετηθῶσι παρὰ τὴν ἀγχόνην. Ἀλλ' ὁ ἐφημέριος ἀνεγείρει τοὺς ὀφθαλμούς, προσηλώνει αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ἐκ σχοινίου κλίμακος, ἐπὶ τῶν καρχησίων, ἔνθα ἦσαν οἱ βρόγχοι, καταβάλλεται καὶ ἀρχίζει νὰ τρέμῃ. Μόλις ἐννοήσας τοῦτο ὁ Ἐπίσκοπος ὑψώνει τὴν φωνὴν καὶ τῷ ἐμπνέει θάρρος, λέγων — «Ἀκριβέ μου Δὸν Μιχαήλ, ἱερεῦ τοῦ Κυρίου, ἔχε θάρρος, ἰδοὺ ἡ κλίμαξ ἡ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἄγουσα. Ἐνθυμοῦ τὸν Ἰησοῦ μας! ἔστω σοι παράδειγμα· ὑπέστη τὸ μαρτύριον τοῦ θανάτου καὶ τὸν σταυρόν, οὐδόλως ἀναλογιζόμενος τοὺς πόνους καὶ τὴν ἄτιμον καταδίκην. »

« Ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῶν λόγων τούτων ὁ Ἐφημέριος ἀναβαίνει εὐτόλμως· μετ' αὐτοῦ δὲ ὁ ἀτρόμητος ἱεράρχης. Ἀλλὰ μὲ ποῖα αἰσθήματα; Δὲν πορεύεται τόσον εὔθυμος ὁ νυμφίος νὰ ἑορτάσῃ τοὺς γάμους του, οὔτε τόσον ἱλαρὸς νέος πρίγκηψ ἀναβαίνει τὸν θρόνον του ὅπως οὗτος βαίνει πρὸς τὸν θάνατον. Ὁ δήμιος ἀμφοτέρους πλησιάσαντας πρὸς τὸν δόλωνα περιβάλλει μὲ τὸν βρόγχον καὶ ὠθεῖ δι' ἰσχυ-

Ὁ ἀπαγχονισμὸς ἔλαβε χώραν τὴν ἐπιοῦσαν, ἤτοι τὴν 17 Ὀκτωβρίου 1617 ἐν τῷ πλοίῳ· ἔμενον δὲ τῶν ἀπαγχονισθέντων τὰ πτώματα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας ἀπηωρημένα ἐπὶ τῆς ἀγχόνης πρὸς ἐκφόβησιν τῶν ἔνθεν κακεῖσε διεσκορπισμένων Συρίων.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Πασσᾶς μεταβὰς εἰς Ἄνω Σύραν ἐποίησεν ἐρεύνας εἴς τε τὴν Ἐπισκοπὴν καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ μὴ ἀνακαλύψας ἐνοχοποιητικὰ ἔγγραφα ἢ ἄλλας ἐνδείξεις παρήγγειλε τοῖς Συρίοις ὅτι ἐπιτρέπει αὐτοῖς νὰ ἐνταφιάσωσι τὰ πτώματα τοῦ Ἐπισκόπου καὶ Ἐφημερίου του. Πράγματι δὲ ἀποβιβασθέντα εἰς τὴν ξηρὰν ἐτάφησαν εἰς τὸ παρεκλήσιον τοῦ Ἁγίου Μάρκου, κείμενον τότε ἐν ᾗ θέσει τὸ σημερινὸν ἐργοστάσιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας.

Οὕτως ἔληξε τὸ γεγονὸς τὸ διαδραματισθὲν ἐν Σύρῳ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1617. Ἡ ἐλλιμένισις ὀλίγων γαλερῶν νεαπολιτανικῶν καὶ μελιταίων ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ πρὸς σύλληψιν ὑπονοιῶν, ὧν θύματα ἔπεσαν ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ὁ ἐφημέριός του.

Κατόπιν τὸ πτῶμα μετηνέχθη ἐκ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Μάρκου εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, με-

ρᾶς ὠθήσεως ἀπὸ τὰς βαθμίδας. Μένουσιν ἀπηωρημένοι. Οὕτω καταπαύει ἡ πνοή των καὶ παραδίδουσιν ἐντὸς ὀλίγου τὸ πνεῦμα τῷ Κυρίῳ.» *

* Luigi Pinzani Vita del venerevole Monseignore Giovanni Andrea Carga, vescovo e martire de Sira XVII XIII, καὶ ἑξῆς.

Ἀκολούθως ἀφηγεῖται ὁ εἰρημένος βιογράφος ὅτι τὰ πτώματα αὐτῶν οὕτως ἀπηωρημένα ἔμειναν ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ τρία ἡμερονύκτια, μετὰ παρέλευσιν τῶν ὁποίων ὁ Πασσᾶς μετ' ἀκριβεῖς ἐρεύνας εἰς Ἄνω Σύραν μὴ εὑρὼν ἴχνη ἐνοχῆς ἐπέτρεψε νὰ ἐνταφιάσουν τὰ πτώματα ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐνταφιασθέντων εἰς τὸ παρεκλήσιον τοῦ Ἁγίου Μάρκου, παρὰ τὴν παραλίαν.

γαλοπρεπῶς κηδευθὲν ὑπὸ τῶν Συρίων καὶ ἄλλων νησιωτῶν ἐπὶ τούτῳ ἐλθόντων.

Ἡ εἴδησις τοῦ μαρτυρικοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ἡ φήμη τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ ζῶντος καὶ τῶν θαυμάτων, ἃ ἐθρυλλοῦντο μετὰ τὸν θάνατόν του (1), παρήγαγον μεγάλην ἐντύπωσιν παρὰ τοῖς καθολικοῖς καὶ πανταχοῦ ἐμνημονεύετο τὸ ὄνομα καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Κάργα. Ὁ Πάπας Οὐρβάνος VIII ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ 1624 ἐποιήσατο τὸν προσήκοντα λόγον, κατόπιν δὲ καὶ ἐν τῇ τοῦ 1645 ἐμνημονεύθη τὸ ὄνομα καὶ μαρτύριον τοῦ ἐπισκόπου Συρίων (2).

Ὁ ἐπίσκοπος Κάργας, θεωρούμενος σπουδαῖον ἱστορικὸν πρόσωπον ἐν τῇ καθολικῇ ἱστορίᾳ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας τιτλοφορεῖται ἤδη ἐν τῷ Καθολικῷ χριστιανισμῷ διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μακαρίου (Beatus). Κατὰ τὴν αὐτὴν δεκαετηρίδα δύο ἀρχιερεῖς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τῶν Τούρκων διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Ὁ ἀρχιερεὺς Τρίκκης Διονύσιος κατηγορηθεὶς ὅτι συνεννοήθη μετὰ τῶν Νεαπολιτανῶν καὶ τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ τάγματος ἐν ἔτει 1611 ἵν' ἀποστατήσῃ τὴν Ἤπειρον κατὰ τῶν Τούρκων κατεσφάγη οἰκτρῶς ὑπ' αὐτῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν ἕτερος ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὁ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου Σεραφεὶμ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὑπέστη μαρτυρικὸν

---

(1) Ὁ Luizi Pinzani ἀναφέρει ὀνομαστί τινας ἐφ' ὧν ἐθαυματούργησεν ὁ θανὼν ἐπίσκοπος, οἷον τὸν Θωμᾶν Σιγάλλαν Σύριον, τὴν Εἰρήνην θυγατέρα Γεωργίου Ῥούσσου, τὴν Χιμαζὲν (Chiemasé) τὴν Μαρίαν Σιγάλλαν καὶ ἄλλους ἔτι. S. Vinzani αὐτόθι σελ. 79 καὶ 80).

(2) Ὁ Pinzani δημοσιεύει καὶ ἀπόσπασμα σχετικὸν πρὸς τοῦτο, ἐξαχθὲν ἐκ τῶν ἀρχαίων τῆς ἐν Ῥώμῃ Προπαγάνδας, διαβιβασθὲν δὲ αὐτῷ ὑπὸ τοῦ I. Pollano, ὃ ἴδε ἐν τῇ ῥηθείσῃ βιογραφίᾳ. Ἐπ' ἴσης αὐτόθι ἴδε καὶ ἀπόσπασμα τῶν ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Ἐπισκοπῆς Σύρου ἐκθέσεων, ἀφορωσῶν εἰς τὰ τῆς κηδεύσεως καὶ ἐνταφιασμοῦ του (σελ. 80).

θάνατον, καταταχθεὶς ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐν τῇ χορείᾳ τῶν Ἁ γ ί ω ν. (Ὁ Ἀναστάσιος Γόρδιος συνέταξε τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἁγίου τούτου ἐν ἔτει 1740 (Σάθα Τουρκ. ἑλ. σελ. 214) ὁ δὲ ἕλλην λαὸς ἀπεθανάτισε τὸν μάρτυρα διὰ συγκινητικοῦ ᾄσματος περιεχομένου ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ Vassow Vagularia Carmina Graeciae 372—373). Καὶ ἄλλαι δὲ σφαγαὶ ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόνοιαν, δι' ἣν ἀπηγχονίσθη ὁ ἐπίσκοπος Συρίων καὶ οἱ ἀνωτέρω δύο ἀρχιεπίσκοποι.

Ὁ ἐπίσκοπος Κάργας κατὰ τὸ ἔτος τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου αὐτοῦ διήρχετο τὸ 63 ἔτος. Διάδοχος δὲ αὐτοῦ μετά τινα χρόνον ᾑρέθη ὁ ἐπίσκοπος Marengo.

Τὰς λεπτομερείας τοῦ γεγονότος τούτου συνέλεξεν νωπὰς ἔτι ὁ Ἐπίσκοπος Ἄνδρου Πουκκιαρέλη, ὅστις ἐν ἔτει 1685 ἔπεμψεν ἔκθεσιν περὶ τούτου εἰς τὴν ἐν Γαλατᾷ Μονὴν τῶν Δομινικανῶν, ὅθεν μέσῳ τοῦ Ἐπισκόπου Marinelli ἔλαβεν ἀντίγραφον αὐτῆς ὁ βιογράφος τοῦ Ἐπισκόπου Κάργα Luigi Pinzani. Πιθανῶς δὲ αἱ λεπτομέρειαι τῆς συλλήψεως καὶ ἀνακρίσεως αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐφημερίου του διεσώθησαν ἐκτεθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Τήνου Νικολάου Δυρίγου, ὅστις, ὡς εἴδομεν, ξενιζόμενος τότε ἐν Σύρῳ συνελήφθη μετὰ τῶν ἀπαγχονισθέντων καὶ ἠλευθερώθη ὠφεληθεὶς τῆς ἐνετικῆς ὑπηκοότητός του, καθ' ὅτι, κατ' ἐξαίρεσιν, τὸ Δουκάτον τῆς Τήνου διετηρεῖτο τότε, καὶ τελευταῖον τῶν ἄλλων νησιωτικῶν δουκάτων ὑπετάχθη τοῖς Ὀθωμανοῖς.

Μετὰ τὸ δρᾶμα τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τούτου ἡ Τουρκικὴ δεσποτεία ἐγκατεστάθη μονιμώτερον ἐν Σύρῳ, χωρὶς νὰ διατηρῇ αὐτόθι τουρκικὴν φρουράν· ὁ ἐπισκοπικὸς θρόνος ἐχήρευσεν ἐπί τινα χρόνον· ἀλλ' ἔκτοτε ἡ γαλλικὴ προστασία ἐξησφάλισεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν κοινότητα τῶν Συρίων, ἥτις καίτοι ὑπὸ τοὺς Τούρκους οὐχ ἧττον ἦν σχεδὸν αὐτοδιοίκητος, ἔχουσα ἰδίας τοπικὰς ἀρχὰς καὶ ἀποτίουσα τὸν ἐτήσιον φόρον τῇ Τουρ-

κία ἢ δι' ἀπεσταλμένου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἤ τινι βοεβόδᾳ ἐν Σύρῳ μένοντι, ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον· διότι ὡς θέλομεν κατωτέρω ἰδεῖ, καὶ αὐτὸς ὁ βοεβόδας ἀνεκλήθη καὶ διωρίζετο Σύριος πρὸς εἴσπραξιν καὶ ἀποστολὴν τοῦ ἐτησίου φόρου.

Βαθμηδὸν δὲ ἐπήρχοντο βελτιώσεις καὶ μεταρρυθμίσεις εἰς τὸν δυτικὸν κλῆρον τῆς Σύρου καὶ συνιστῶντο νέα τάγματα, περὶ ὧν γενήσεται λόγος ἐν τῷ περὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τῆς Σύρου ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ'.

Διοικητικὴ καὶ φορολογικὴ κατάστασις τῆς Νήσου ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Ἐπίτροποι, — Προεστῶτες, — Καντζιλιέραι.

Ἔγγραφα νομικὰ ἔθιμα Συρίων.

Ἡ Τουρκικὴ δυναστεία εἶχε καθιερώσει ἴδιον διοικητικὸν σύστημα, διαιρέσασα τὴν Ἑλλάδα εἰς τμήματα καλούμενα τουρκιστὶ Σαντζάκια ἢ Ἀγιατελέ. Οὕτως ἡ Πελοπόννησος ἀπετέλει τὸ μεγαλείτερον Σαντζάκι καὶ διῳκεῖτο ἀπὸ Πασσᾶν ἔχοντα τίτλον Μώρα Βαλεσῆ· ὑπεδιαιρεῖτο δὲ εἰς 24 ἐπαρχίας, αἵτινες εἶχον 24 Καδῆδες, 48 Κοτζαμπάσιδες, 24 Σεντοὺχ Ἐμίρας (ταμίας) καὶ 24 Μετλουμπάσιδες (ἀστυνόμους). Αἱ Κυκλάδες ἀπετέλεσαν ἴδιον σαντζάκιον· ἑκάστη δὲ αὐτῶν εἶχεν ἴδιον ἐπιστάτην τοῦ δεκάτου, Ζαμπίτην τουρκιστὶ λεγόμενον, Μουσουλμάνον ἢ Χριστιανόν. Κατὰ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ « Πανελληνίου », συστηθεῖσαν κατόπιν ἵνα περισυνάξῃ τὰ ἀφορῶντα τὴν διοικητικήν, φορολογικὴν καὶ δημοτικὴν κατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἐπὶ τουρκοκρατίας, βεβαιοῦται ὅτι

« ἑκάστη τῶν νήσων τούτων εἶχεν τοὺς Προεστῶτάς της ἐκλεγομένους ἐκ τῆς κλάσεως τῶν πλουσιωτέρων καὶ ἰσχυροτέρων καὶ βοηθουμένους παρὰ δύο συνεργατῶν. Αἱ διαφοραὶ ἐθεωροῦντο ἀπὸ τοὺς Προεστῶτας ἢ αἱρετοκριτὰς, ἀλλ' ἐκκαλοῦντο εἰς τὸν Καπετὰν Πασσᾶν, ὅστις ἀπεφάσιζε πάντοτε τὰ ἐγκληματικά ». « Καμμία ἄλλη ἀρχὴ δὲν εἶχε τὴν παραμικρὰν ἐπιρροὴν εἰς τὰς νήσους ταύτας καὶ οὐδ' αὐτὸς ὁ Σουλτάνος δὲν ἔστελλεν εἰς αὐτὴν ἀμέσως διαταγάς » (1).

Ἡ Σύρος ἀποτίουσα ἐτήσιον φόρον ἐκ γροσίων 5500 εἶχε ἴδιον εἰσπράκτορα, κατ' ἀρχὰς Ὀθωμανὸν, κατόπιν δὲ Σύριον Ὁ τελευταῖος μάλιστα τοιοῦτος ὑπάλληλος (Καποῦ Κεχαγιᾶ) ἦτο ὁ Σύριος Λαπιέρ.

Εἰς τὸν Καποῦ Κεχαγιᾶ ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ εἴσπραξις τοῦ φόρου. Κρατῶν οὗτος βιβλίον τῶν ἰδιοκτησιῶν ἐσημείωνε κατ' ἔτος τὸ ἀναλογοῦν ἑκάστῳ καὶ συνέλεγε τὴν ἀναλογίαν παρ' ἑκάστου Συρίου.

« Κρίνων τις, λέγει ὁ Della Rocca, ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ ἐν Σύρῳ καὶ πάσαις σχεδὸν ταῖς ἄλλαις νήσοις διοικητικοῦ συστήματος, ἤθελε πιστεύσει ὅτι αὗται εἶνε μικραὶ δημοκρατίαι φόρου ὑποτελεῖς. Πᾶσα ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἶνε εἰς χεῖρας τοῦ Ἐπιτρόπου. Τὸ ἀξίωμα δὲ τοῦτο εἶν' ἐνιαύσιον· ἀλλ' ἐὰν ὁ Ἐπίτροπος δειχθῇ ἄξιος τοῦ ἀξιώματος τοῦτο δύναται νὰ τὸ διατηρήσῃ καὶ ἐπὶ δύο καὶ τρία ἔτη » (2) ὁ αὐτὸς Δέλλα Ῥόκκας γράψας ἐν ᾗ ἐποχῇ ἴσχυον οἱ θεσμοὶ οὗτοι ἐκτίθησι καὶ ἄλλας ἰδιότητας καὶ ἐνεργείας τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων καὶ ἰδίως τῶν ἐν Σύρῳ. Ὁ Ἐπίτροπος λ. χ. εἶχεν ὡς συμβούλιον τοὺς Προεστῶτας, οἵτινες καθίσταντο τοιοῦτοι ἅμα ἀπεκδυόμενοι τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπιτρόπου. Οὕτω

(1) Μάμουκα, τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος Τόμ. ΙΑ'. σελ. 320 καὶ ἑξῆς.

(2) Abbé dela Rocca αὐτόθι Ch. V.

πᾶς ἐπίτροπος, οὗ ἔληγεν ἡ περίοδος ἐγένετο Προεστώς. Ὁ ἐπίτροπος δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ νεωτερίσῃ, ἀλλ' ἠκολούθει ἀπαρεγκλίτως τὰ καταγεγραμμένα ἐν τοῖς δημοσίοις βιβλίοις (ἢ τὰ Καπίτουλα) δι' ὧν ἐδιοικεῖτο ἡ κοινότης πρὸ χρόνων ἀμνημονεύτων.

Ἐρρέθη ὅτι ὁ ἐτήσιος φόρος τῆς Σύρου εἶχεν ἐσχάτως ὁρισθῆ εἰς 5500 γρόσια· ἀλλὰ δὲν ἦτο πάντοτε τοσοῦτος. Ἐν ἀρχῇ ὁ ἐπὶ τῶν γαιῶν φόρος εἶχεν ὁρισθῆ εἰς 500 γρόσια. Ἐπιστάται ἀποσταλέντες ὑπὸ τῆς Πύλης (κατὰ τὸν Della Rocca) διέτρεξαν πᾶσαν τὴν νῆσον μετὰ πραγματογνωμόνων καὶ ἀναλόγως προσδιώριζον τὰς ἰδιοκτησίας ἑκάστου τμήματος τῆς νήσου, κατὰ λόγον τῆς ἐκτάσεώς των, τῆς ποιότητος αὐτῶν καὶ τῆς πρὸς τὴν πόλιν γειτνιάσεώς των. Οὕτω κατ' ἀρχὰς ἡ Σύρος ἐπλήρωσε 500 γρόσια, κατόπιν δὲ διπλασιαζομένων καὶ τριπλασιαζομένων τῶν φόρων ἐδιπλασιάζετο καὶ ἐτριπλασιάζετο καὶ ὁ ἐπὶ τῶν γαιῶν, ἕως οὗ ἀπὸ 500 ἀνέβη τὸν ἀριθμὸν τῶν 8000 γροσίων κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος· ὥστε γαῖά τις ἥτις κατ' ἀρχὰς ἐπλήρωνεν ἓν ἄ σ π ρ ο ν, ἐπλήρωνε μετὰ ταῦτα ἐννέα. Περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ ὁλικὸς ἐτήσιος φόρος τῆς νήσου ἀπετελεῖτο ἀπὸ 15 ἢ 16 βαλάντια (bourses), ἑκάστου αὐτῶν ὑπολογιζομένου εἰς 500 γρόσια, ἤτοι τὸ ὅλον 8000 γρόσια, ὧν τὸ ἥμισυ περίπου προήρχετο ἀπὸ τῶν φόρων τῶν γαιῶν, τὰ δὲ λοιπὰ ἀπὸ τὸν κ ε φ α λ ι κ ὸ ν καὶ τὸν α ὐ θ α ί ρ ε τ ο ν φόρον.

Ὁ κ ε φ α λ ι κ ὸ ς φ ό ρ ο ς (κεφαλιάτικο) τῶν Συρίων ὡρίζετο ὡς ἑξῆς. Ἅπαντες οἱ ἄρρενες, οἱ ἔχοντες ἡλικίαν περὶ τὰ 30 ἔτη ὑπέκυπτον εἰς τὸν φόρον τοῦτον.

Οἱ οἰκογενειάρχαι ἐπλήρωνον 4 γρόσια, ἐκτὸς τῶν νεωστὶ νυμφευθέντων, οἵτινες ἐπί τινα χρόνον ἐπλήρωνον κατά τι ὀλι-

(1) Τὰς σημειώσεις ταύτας συνοψίζω ἐκ τοῦ σχετικοῦ κεφαλαίου τοῦ βιβλίου τοῦ Ab. Della Rocca.

γώτερον. Οἱ παῖδες καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἐπλήρωνον τὸ ἥμισυ. Ἀποθνήσκοντος τοῦ οἰκογενειάρχου, ὁ υἱός του, ἐὰν εἶχε τοιοῦτον, οἱασδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡλικίας, ὑπεισήρχετο εἰς τὴν θέσιν τοῦ πατρὸς καὶ ἐπλήρωνεν ὁλόκληρον τὸ κεφαλικὸν φόρον τοῦ πατρός του.

Ἐκτὸς αὐτοῦ τοῦ φόρου ὑπῆρχεν καί τις μικροτέρου ποσοῦ, εἰς ὃν ὑπέκειντο οἱ ἀρχηγοὶ οἰκογενειῶν, ὃν οἱ Τοῦρκοι ἐκάλουν διὰ ἰταλικῆς λέξεως Σπέτζα (ἐκ τοῦ Spesa=δαπάνη). Ἀμφότεροι δὲ οἱ φόροι οὗτοι ἀπετέλουν τὸ ποσὸν τῶν **2500** γροσίων.

Τὸ ὁλικὸν ποσὸν τοῦ ἐτησίου φόρου ὃν ἐπλήρωνεν ἡ Σύρος εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς συνεπληροῦτο διὰ τοῦ φόρου εἰς ὃν ὑπέκειντο οἱ οἰκοκυραῖοι καὶ ἔχοντες ἐπάγγελμά τι. Ὁ φόρος οὗτος προσδιωρίζετο, εἰσεπράττετο καὶ διενέμετο δι' ἐπιτροπῆς ἐκλεγομένης μεταξὺ τῶν γερόντων ὑπὸ τῆς κοινότητος. Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην, διαφόρων ἐπαγγελμάτων ὄντες, εἶχον πρόεδρον τὸν ἑκάστοτε ἐπίτροπον· δι' αὐτῶν δὲ ἐτακτοποιοῦντο οἱ φορολογικοὶ κατάλογοι καὶ ἀπεστέλλοντο τὰ εἰσπραττόμενα χρήματα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα παραδοθῶσιν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον, καὶ μετὰ τὴν παραχώρησιν τῆς νήσου εἰς τὴν Σὰχ—Σουλτάναν, εἰς τὸν θησαυροφύλακα αὐτῆς.

Τοῦ φόρου τούτου ἦσαν ἀπηλλαγμένοι οἱ ἐκκλησιαστικοί· μόνον δὲ ἐπὶ ἐκτάκτων εἰσφορῶν εἰς ἃς ὑπεβάλλετο ἡ κοινότης προσεκαλοῦντο ἵνα συνεισφέρωσιν ἐλευθέρως ὅ,τι ἤθελον.

Οὗτος ἦτο ὁ ἐτήσιος φόρος ὃν ἐπλήρωνον οἱ Σύριοι κατ' ἀρχὰς τῷ Καπετὰν πασσᾶ, κατόπιν δὲ τῇ Σὰχ—Σουλτάνᾳ, ἥτις ὅμως πολλάκις ἐδέχετο καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ φόρου, διώριζε Συρίους εἰσπράκτορας, ὧν τελευταῖος ἦν ὁ Σύριος Λαπιέρος καὶ ἐν γένει περιεποιεῖτο ἰδιαζόντως τοὺς Συρίους, ἐκείνους μάλιστα, οἵτινες μετέβαινον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐργασίαν καὶ ἔχαιρόν τινα προνόμια καὶ εὐκολίας ἐπιδεικνύ-

οντες εἰς τὰς ἐκεῖ ἀρχὰς τὰ διαβατήριά των ἢ ἄλλως πιστοποιοῦντες τὴν συρίαν καταγωγήν των.

Ἀφ' ὅτου ἡ νῆσος ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου τῇ εἰρημένῃ Σὰχ—Σουλτάνα ὁ φόρος ἐπληρώνετο εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Χαζινὲ (θησαυροφυλάκιον) τῆς Σουλτάνας, ἧς ἀναφέρεται τὸ ὄνομα ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς κοινότητος μετὰ πολλῶν ἐπιθέτων, ἤτοι αἐπήραμεν παρὰ τῆς ὑψηλοτάτης καὶ γαληνοτάτης Βασιλίσσης εἰμὸν Κυρίας Κυρίας Σὰχ Σουλτάνας τὸ εἰλτίζαμι τοῦ νησιοῦ μας Σύρας κλπ».

Ἡ Σὰχ Σουλτάνα ἀφῆκεν τὴν νῆσον Σύρον αὐτοδιοίκητον, προσκολλήσασα εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον Γύαρον (1). Συνεφώνησε δὲ μετὰ τῆς κοινότητος Σύρας ὅπως παραχωρήσῃ αὐτῇ πάντα αὐτῆς τὰ φορολογικὰ δικαιώματα τὰ τουρκιστὶ λεγόμενα οὐσούρια, ζουμπρούκια, χαράτζια, σπέζα, νόμιστρα, ζαμπιτιλίκια, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀνῆκε τῷ μουκατᾷ τῆς νήσου ταύτης ἀντὶ τοῦ ἐτησίως διδομένου αὐτῇ φόρου γροσίων 6500. Σώζονται δέ τινα τῶν σχετικῶν ἐγγράφων τῶν διαπραγματεύσεων τούτων καὶ ἐγγράφων ὑποσχετικῶν τῆς κοινότητος Σύρας (2).

---

(1) Περὶ τῶν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης δικαιωμάτων τῶν Συρίων ὑπάρχει ἐκκρεμὴς ἔτι παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ δίκη περὶ ἧς ἀλλαχοῦ γενήσεται λόγος.

(2) Ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων καταχωρῶ ἐνταῦθα αὐτολεξεὶ δύο διασωθέντα, μεταγενεστέρας μὲν ἐποχῆς. οὐχ' ἧττον ὅμως λίαν ἐνδεικτικα τῶν σχέσεων τῆς κοινότητος Σύρας καὶ τῆς Σουλτάνας ἐν οἷς καταδείκνυται καὶ τὸ ὕφος τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς κοινότητος, τῶν ἀποστελλομένων εἰς τὴν Σουλτάναν.

α Ἐν εἰπογράφου μαρτηρικοῦ γράμματος γίνεται διλον ἀπὸ ἐμας ὅλλους τοὺς κάτοθεν εἰπογραμένους ἐπίτροπους καὶ προεστοῦς καὶ ὅλος ὁ *ραγιᾶς* τοῦ παρόν μας νησίου τῆς Σύρας ἐπίραμεν παρὰ τῆς ὑψηλοτάτης καὶ γαληνοτάτης Βασιλίσσης εἰμὸν Κυρήας Κυρήας σαχ

Ἡ ἐποχὴ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου τούτου ἦσαν αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ μηνὸς Αὐγούστου, τὰ δὲ σχετικὰ ὑποσχετικὰ ἔγγραφα τῆς κοινότητος ἐξεδίδοντο πρὸ πέντε ἢ ἓξ μηνῶν ὑπογραφόμενα ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων ἐνεργούντων ἐν ὀνόματι ὅλου τοῦ ῥ α γ ι ᾶ τῆς νήσου Σύρας.

Οὕτως ἡ νῆσος διὰ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου τούτου ἀπηλλάσσετο τῶν ἐνοχλήσεων Τούρκων εἰσπρακτόρων καὶ ἐποπτῶν, διωκεῖτο ὑπὸ τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων καὶ ἀπετέλει αὐτοδιοίκητον κοινότητα συνδεομένην διὰ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου τούτου μετὰ τῆς Ὀθωμανίδος Σουλτάνας.

Σουλτάνας τὸ *ελλτήζαμι* τοῦ νισιοῦ μας Σύρας μασε τοῦ ἀπάνου εἶσε μας ὀλλονοῦ τοῦ ῥαγηὰ διλαδὶ *οὐσσύρη ζουπρούκι, χαράτζηα, σπέζα, νόμιστρα, ζαμπιτιλίκι,* τὸ νισὴ Ἰούρα καὶ ὅτι ἄλλο ἀνγγίζει τοῦ *μουκατᾶ* τοῦ παρόν μας νισηοῦ Σύρας καὶ εἰποσκαιβγόμεστε νὰ ἔχομε νὰ δίνομε εἰς τὰς εἴστερες αὐγούστου μηνὸς τῶν 1801 =ἔτος ἐδικόν μας τοῦ ἀκολουθόντα χρόνου εἰς τὸ Χαζηνὲ τῆς ὑψηλοτάτης Βασιλίσσης εἰμὸν Κυρίας Κυρίας Σαχ Σουλτάνας ἀσηλάνια τῶν ἀριθ. ἓξε χιλιάδες καὶ πεντακόσια ν. ρ γρ. 6,500 =διὰ πληρομὴ τοῦ ἄνω *ελλτηζαμίου* τῆς ἄνω λεγόμενης χρονίας καὶ εἰς ἔνδιξιν ἐδόσαμε τὸ παρὸ· ὅλλος ὁ ραγηὰς καὶ τυπώνουμεν τὴ βοῦλα τοῦ ὁμοίου Κινοῦ καὶ ὑπογραφόμεσθεν ὡς ἀκόλουθα.

Γεώργιος Προβελέζιος ἐπίτροπος.
Ἀντ. Προβελέζιος τοῦ Γεώργη προεστός.
Γεώργιος Βαμβακάρης προεστός.
Μάρκος Βουτζῖνος προεστός.
Ἀπόστολος Κουκούλας προεστός.
Λεονάρδος Χαλαβαζῆς προεστός.

1800 μαγίου 26 Ε. Ν. Σύρα.

(Τ. Σ). ΙΩ. ΔΑΜΟΦΑΙΣ Καντζιλιέρης.

Ἡ μετὰ τῆς Σουλτάνας αὕτη συνθήκη ὑπῆρξε λίαν εὐεργετικὴ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις πρὸς τοὺς Συρίους, καθόσον ἀφ' ἑνὸς ἀπεμάκρυνον τοὺς Τούρκους ἐπιστάτας, εἰσπράκτορας καὶ καταπιεστάς, οὕτω δὲ ἡ κοινότης αὐτοδιοικουμένη ἔμενεν ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ στοιχείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐδόθη

«Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος καὶ καθολικῆς μας ἀποδίξεως γίνετε δίλο φανερόνομε ἐμὶς ει γέροντες καὶ προεστὶ κὲ ὅλλη ει ραγιάδες τοῦ παρόν μας νησίου Σύρας, ἐπίραμε παρὰ τὴν ὑψιλοτάτις γαληνοτάτις Βασίλιτζας Κυρίας Κυριας μας *Σαχ Σουλτάνα* τὸ *ἐλτίζαμι* τοῦ νισιοῦ μας σίρα, ... ἀπάνο εἰς ὅλο ἐμὰς τοῦ ῥαγιᾶ εἴγουν *οὐσοῦρι, γιουμπροῦκι, χαράτζηα, σπένζα, ρομιστρα, ζαμπιτιλίκι,* τὸ νισὶ *γιοῦρα*, τὰ μικρὰ νησιὰ τὰ περιτρίγινα καὶ ὅτι ἄλλο ἀνγγίζει τοῦ *μουκατᾶ* τοῦ νησιοῦ Σύρας καὶ εἰποσκεδόμεστα νὰ ἔχομε νὰ δίδομε εἰσταὶς ὅστεριναὶς τοῦ Αὐγούστου μηνὸς τοῦ 1790 εἰστὸ *χαζινὲ* τῆς ὑψιλοτάτης μας Βασιλίτζης Κυρίας Κυρίας Σαχ Σουλτάνας ἀσυλάνια ἔξσι χιλιάδες κὲ πεντακόσια, λέμεν ν. ρ. γρόσια 6500 διὰ πλιρομὶ τοῦ ἄνωθεν *εἰλτιζαμίου* τὶς παρὸν χρονίας καὶ εἰς ἔνδιξιν ἐδόσαμε τὸ παρὸν ὅλλος ὁ ῥαγηὰς καὶ τιπόνομε καὶ τὴν βοῦλαν τοῦ ὁμίου νησίου καὶ ἀπογραφόμεστε.

Ἰω. Σεστρίνις ἐπίτροπος.
Ἀποστ. Κουκούλας ἐπίτροπος.
Μαρῖνος Δουράτζος »
Στέφανος Βιτάλες. »
Γιαννούλης Στράτου. »
Γιαννούλης Σαλάχας. »
Ἀντ. Προβελέζιος. »
Αὐγουστῆς Καπέλος. »
Γιώργ. πρίντεζης. »
Λεωνάρδος Μακρυωνίτης »

(Τ. Σ.) ΜΑΡ. ΒΑΜΒΑΚΑΡΗΣ Κατζιλιέρις.

1790 Γεναρίου 22.»

μείζων διχασοδοσία καὶ κῦρος εἰς τὸ ἀξίωμα τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων· οὕτω δὲ ἀρχηγέται οὗτοι τῆς κοινότητος, ἐκλεγόμενοι μεταξὺ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ νήσῳ ἠδύναντο εἰς πᾶσαν κρίσιμον ἐποχὴν νὰ ἐπιβληθῶσι συμβουλεύοντες καὶ ἐνεργοῦντες ἐπ' ἀγαθῷ τῆς κοινότητος. Ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλην ἔποψιν ἀπέβη εὐεργετικὴ ἡ ἁπλοποίησις τῶν σχέσεων τῆς Σουλτάνας καὶ τῶν Συρίων, ἤτοι ὁ περιορισμὸς αὐτῶν εἰς τὴν ἐτησίαν ἀποστολὴν τοῦ ποσοῦ τούτου, καθ' ὅσον ἕνεκα τῆς εὐνοίας καὶ προστασίας τῆς πανισχύρου ταύτης Σουλτάνας, οἱ Σύριοι ὀλιγώτερον καταπιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἔχοντες ἀφ' ἑτέρου τὴν γαλλικὴν προστασίαν, ἐτήρησαν ἐν τοῖς κατόπιν χρόνοις εἶδός τι κατὰ τὸ φαινόμενον οὐδετερότητος, ἥτις ἀπεδείχθη τὰ μάλα εὐεργετικὴ καὶ δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τοὺς οἰκιστὰς τῆς Ἑρμουπόλεως.

Οἱ Προεστῶτες λοιπὸν καὶ οἱ Ἐπίτροποι διηύθυνον τὰ τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων, τὴν δημοτικὴν ἀστυνομίαν καὶ ἐπεφορτίζοντο τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων. Οὕτω, λέγει ὁ Μενδελσὼν Βαρθόλδης, « διετηρήθη κατὰ τοὺς σκοτεινοτέρους τῆς τουρκικῆς δυναστείας χρόνους ἐλευθέρα τις χωρικὴ τάξις καὶ συνάμα τύπος τις ἐλευθέρας δημοτικῆς διοικήσεως· δημοτικοὶ ἄρχοντες δημογέροντες καλούμενοι καὶ προεστοὶ ἐλευθέρως ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῶν κατοίκων ἐκλεγόμενοι ἦσαν ἐπιτετραμμένοι τὰ τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων, τῆς δημοτικῆς ἀστυνομίας καὶ τῆς τῶν φόρων εἰσπράξεως » (*).

Ἐκτὸς τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων ἰδία ἀρχὴ ἦτο ἡ Καγκελαρική. (1)

(*) Καρ. Μεν. Βαρθόλδη. Ἱστ. Ἑλλ. ἐν μεταφρ. Α. Βλάχου σελ. 7.—Σημειωτέον ὅτι τὰ περὶ φόρων ἐν Σύρῳ ἐλήφθησαν ἐκ τῶν τοῦ Della Rocca.

(1) Ἐκ τῆς ἑξῆς σημειώσεως γίνεται ἐννοητὴ ἡ φύσις καὶ ἡ δικαιοδοσία τῶν Καγκελλαρίων οὐ μόνον τῆς Σύρου ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων νήσων. «Κάθε κοινὸν πρέπει νὰ ἔχῃ μίαν Καγκελλαρίαν καὶ ἕνα

Οἱ Καγκελλάριοι ἦσαν εἶδός τι συμβολαιογράφων καὶ ληξιάρχων, πιστοποιούντων τὰ συμβόλαια τῶν τῆς κοινότητος καὶ ἄλλας πράξεις ἐπισήμους, δικαστικὰς καὶ ἰδιωτικάς.

Ἡ Καγκελλαρία Σύρας, εἶχεν ἰδίαν σφραγίδα, παριστῶσαν τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸν πολιοῦχον τῆς νέας Σύρας, καὶ πέριξ αὐτοῦ τὰ γράμματα

SIGILLO DELLA COMUNITA DI SIRA.

Ἐν πολλοῖς δὲ ἐπισήμοις ἐγγράφοις φέρεται ἐν κεφαλίδι: Ἡ Λατινικὴ κοινότης Σύρας.

Ἐπίσημος γλῶσσα τῆς Καγκελλαρίας τῆς κοινότητος Σύρας ἦν ἡ ἑλληνική. Καὶ ταχτικὸς μὲν κατάλογος τῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ 1821 διατελεσάντων Καγκελλαρίων εἶνε δύσκολον νὰ καταστρωθῇ ἕνεκα χασμάτων τινων τῆς ἀρχαιοτέρας μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς νήσου, ὀνόματα δὲ πολλῶν

Καγκελλάριον. Ὅταν δὲ τὸ κοινὸν (ἡ κοινότης) σύγκειται τυχὸν ἀπὸ πολλὰ χωρία, τὰ ὁποῖα εἶνε ἀπομεμακρυσμένα ἀπὸ τὴν κοινὴν Καγκελαρίαν καὶ εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε τυχὸν μήτε ἀρχιερατικὸς Πρωτονωτάριος, τότε τὸ χωρίον ἐκεῖνο ἂς ἐκλέγῃ ἕνα, ὅστις νὰ ἦνε καὶ ἰδεάτος τῶν νόμων καὶ ἔμπειρος γραμμάτων καὶ διὰ Καγγελαρικοῦ γράμματος νὰ διορίζηται, διὰ νὰ γράφῃ τὰ περὶ ὑποθέσεων γράμματα, αἱ ὁποῖαι δέονται ὑπογραφῆς Καγγελαρικῆς καὶ μαρτυρίας. Ταῦτα δὲ εἶνε πωλήσεων γράμματα, προικοσύμφωνα καὶ διαθῆκαι, τὰ ὁποῖα ἔχει χρέος ὁ ῥηθεὶς διορισμένος γραφεὺς νὰ τὰ παρρησιάζῃ εἰς τὸν Καγγελάριον τοῦ κοινοῦ διὰ νὰ ὑποβεβαιοῖ καὶ νὰ τὰ καταγράφῃ εἰς τὸν κοινὸν Κώδηκα· δὲν ἔχει δὲ ἄδειαν ὁ γραφεὺς ἑνὸς χωρίου νὰ γράφῃ γράμματα ἄλλου χωρίου, ἂν ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ ἦναι ἄλλος γραφεὺς κλπ. Συνέχειαν τούτων ἴδε ἐν ἐθίμοις Νάξου, *Θέμις* Τόμ. Β. σελ. 145—147, ἔνθα καὶ τὸ ἑξῆς: «Τὰ περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων γράμματα καὶ αἱ ἔγγραφοι ἀποφάσεις τῶν κριτῶν πρέπει νὰ καταγράφωνται εἰς τοὺς Κώδηκας ἑκάστου κοινοῦ», καὶ ἄλλαι σημειώσεις καὶ μεταρρυθμίσεις προταθεῖσαι ὑπὸ τοῦ αὐθέντου Παν. Μουρούζη. (Ἴδε ἔθιμα Νάξου — Κεφ. Β'.).

Καγκελαρίων διεσώθησαν, ὧν σημειῶ ἐνταῦθα τὰ τοῦ Γεωργίου Κομνηνοῦ, Μάρκου Βαμβακάρη, Πέτρου Βιτάλη, Ἰωάννου Δαμόφλη, Φ. Δαπόλλα, Ἰωσὴφ Σειστρίνη, Μάρκου Βαρθαλίτη, καὶ ἄλλα ἃ θὰ ἴδωμεν ἀλλαχοῦ.

Ἐκ τῶν παλαιοτέρων δὲ νοτάρων τῆς χώρας εἰσιν ὁ Νικόλαος Ξανθάκης, ὁ Μαρῖνος Βαρθαλίτης, ὁ Φραγκούλης Δαπόλας.

Ἐπ' ἴσης δὲ ἀνέφικτος καὶ ὁ κατάλογος ἁπάντων τῶν ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων μέχρι τοῦ 1821 διατελεσάντων τοιούτων. Οὐχ ἧττον πολλῶν διετηρήθησαν τὰ ὀνόματα καὶ τὰ αὐτόγραφα, οἷον τοῦ Λεονάρδου Μακρυονίτου τοῦ Μάρκου Βουτζίνου, τοῦ Γεωργίου Βαμβακάρη τοῦ Λεονάρδου Προβελεγίου, Λεονάρδου Καπέλλα, Γεωργίου Προβελεγγίου, Στρατῆ Ι. Ἀρχαγγέλου, Μάρκου Προβελεγγίου Παγκάλου Σαργολόγου, Λ. Πρίντεζη, Πορτόλου Λέχου, Στρατῆ Δουράτζου, τοῦ Μαρινέλλη, πατρὸς τοῦ πολυμαθοῦς Ἐπισκόπου Μαρινέλλη, Ἐπ' ἴσης δὲ τῶν Ξανθάκη, Βαρθαλίτη. Δαλεζίων, Κομνηνῶ, Μαραγκῶν, Σαλάχα, Δουνάβεων, Βακονδίων, Ἐπισκοπούλων κλπ.

Ὡς πρὸς τὰ δικαστικὰ δέ, φαίνεται ὅτι πρὸ τῆς ὑπαγωγῆς τῆς νήσου ὑπὸ τὴν προστασιαν τῆς Σὰχ Σουλτάνας ὑφίστατο τουρκικόν τι ποινικὸν δικαστήριον. Εἴς τινα ἔγγραφα τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος, ἑλληνιστὶ συντεταγμένα φαίνονται ἄνωθεν τουρκικαί τινες λέξεις, ἐπέχουσαι τόπον τινος ἐπισήμου χαρτοσημάνσεως· ἀλλ' αὗται πιθανὸν ἦσαν τοῦ συνήθως ἐν Ἄνδρῳ ἑδρεύοντος Καδδῆ τῆς Σύρας ὅστις μετὰ ταῦτα ἀνεκλήθη, μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν διαφόρων ἐξουσιῶν εἰς χεῖρας τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων. Σώζονται δὲ καὶ πρακτικὰ δικαστικῶν

ἀναχρίσεων πιστοποιούμενα ὑπὸ τῶν Καντζιλλιέρων τῆς κοινότητος (1)

Ἔγγραφόν τι τοῦ 1706 τουρκιστὶ συντεταγμένον, μαρτυρεῖ τὴν περιοδικὴν παρουσίαν τοῦ Καδδῆ ἐν Σύρῳ πρὸς ἐκδίκασιν ποινικῶν πρὸ πάντων ὑποθέσεων. Τὸ τουρκικὸν τοῦτο ἔγγραφον χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1122 τῆς Ἐγίρας, ἤτοι τοῦ 1706, φέρον τὰς ὑπογραφὰς τῶν δικαστῶν Ἰμπραὶμ Ἐλ. Μάουλη, καὶ Χασσὰν Ἐλ. Μάουλη εἶνε ἀπόφασις ποινικῆς

---

(1) Καταχωρῶ ἓν τούτων πρὸς βεβαίωσιν καὶ ἔνδειξιν τοῦ ὕφους τῶν ἐγγράφων ἀναχρίσεων αὐτολεξεί :

1709 μὴν Φεβρουαρίου 25 Συρα.

Ἔμπροσθε είσεμένα τὸν κάτοθι γεγραμένο φανερὸ Κατζιλιέρη ἐνεφανίσθηκε ὠ μάρκοσ ...... τοῦ Τζάνε ἀνεζιτημένος ἀπὸ τὴν Μαρήα τοῦ λινάρδου .... ὡπήοσ μαρτιρᾶ καὶ ὁμολογὰ είσ φόβον Θεοῦ καὶ είσ τὴν ψυχήν του λέγοντασ ὅτι πως ἐγρίκησεν τῆς ἄνο Μαρήας τοῦ λινάρδου .... καὶ εἴπετε τῆς Κατερίνασ τοῦ Μειχάλη ράγκου, ποταὶ, μὲ μούζοσεσ καὶ πορπατίσ καὶ λέτο ; ἔτζι ἀποκρίθηκε ἡ λεγομένη Κατερίνα, ποταὶ πόσ τέτηο λόγο δὲν τὸν είπα τοῦτο μαρτυρὰ στὴν ψυχήν του.

ΓΚΟΥΖ. ΣΕΙΣΤΡΗΝΙΣ Κατζιλλιέρης τῆς Κοινότητος.

Τὴν ὤμηαν είμέραν καὶ μπλέξιμον μαρτυρὰ ὠ νικόλασ ...... τοῦ λινάρδου είσ φόβον Θεοῦ καὶ είς τὴν ψυχήν του ἀναζιτιμένος ἀπὲ τὴν ἄνο Μαρήα, λέγοντας ποσ τὸ ἔκουσεν ἀπὲ τὸ στόμα τῆσ λεγομένησ Κατερίνασ καὶ τὸ ἐρνήθηκε καὶ ἐψεματίστηκε, τοῦτο μαρτυρᾶ στὴν ψυχήν του.

Γ. ΣΕΙΣΤΡΗΝΙΣ Κατζιλλιέρης τῆς Κοινότητος.

Αἱ ἐν τοῖς ἄνω ἐγγράφοις ἀνορθογραφίαι δὲν εἶνέ τι σύνηθες ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις τῆς κοινότητος. ὥστε πιθανῶς ἐγένετο ὑπὸ ἡμιμαθῶν γραφέων καθόσον οἱ Κατζιλλιέραι ἐν τοῖς ἰδιοχείροις ἐγγράφοις δὲν εἶχον τοσαύτας ἀνορθογραφίας.

δίκης ἐπὶ συκοφαντίᾳ κατά τινος ἱερέως ἐκ μέρους γυναικός τινος Ἀνδριάννας καλουμένης. Μάρτυρες κατὰ τὴν δίκην παρέστησαν οἱ Ὀθωμανοὶ Μουσταφᾶς Ἀλὰ Μανάλης καὶ Μωάμεθ Ἀβδουλλὰχ, καὶ οἱ Ἕλληνες Μαρκάκης Γεωργίου, Ἰωάννης Λουκᾶς, Νικόλαος Λεονάρδου, Β. Μπορνῆς καὶ Μανουὴλ Γεωργίου. Πάντες οἱ μάρτυρες καταθέτουσιν ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ ὅτι τὰ ἀγνὰ ἤθη τῆς κοινότητος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτρέψωσι τοιοῦτόν τι καὶ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ γυνὴ εἶναι ἡ μόνη, ἐξ ὅσων ἐνθυμοῦνται ἥτις παρεξέκλινε τῆς ἠθικῆς πορείας τῶν συμπολιτίδων της (1).

Ἐκτὸς τῆς ποινικῆς ταύτης τουρκικῆς δικογραφίας ἄλλα μαρτύρια δὲν ὑπάρχουσι περὶ τῆς διατηρήσεως τακτικοῦ τουρκικοῦ δικαστηρίου ἐν Σύρᾳ. Ἐκτὸς τῶν δικῶν διαζυγίου, ἃς ἐδίκαζεν ὁ ἐπίσκοπος, τὰς λοιπὰς διεξῆγον οἱ Ἐπίτροποι καὶ προεστῶτες ὧν αἱ πλείονες ἀποφάσεις ἔφερον ἐπὶ κεφαλίδος τὸν τίτλον: «Ἡμεῖς χοτζαμπάσιδες καὶ προεστῶτες τῆς νήσου Σύρας. Οἱ ἐρχόμενοι εἰς τὸ Κριτήριον ἐκλήτευον (ἀνεζήτουν) τὰ πρόσωπα δι' ὧν διεξήγετο ἡ δίκη· ὅθεν οἱ κλητευόμενοι ἐκαλοῦντο ἀνεζητημένοι· τὸ μέρος δὲ ἐν ᾧ ἐδικάζετο ἡ ὑπόθεσις Κριτήριο· ὑπῆρχε δὲ πάντοτε μεταξὺ τῶν Προεστώτων εἷς Προκουρατόρε τοῦ Κοινοῦ.

Ὁ δικαστικὸς οὗτος ὀργανισμὸς καὶ οἱ τύποι τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων παρέμεινον οἱ αὐτοὶ μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως (2).

---

(1) Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐκ πλείστων ἄλλων τεκμηρίων ἀποδείκνυται κατὰ πόσον ἦσαν ἀγνὰ τὰ ἤθη τῆς φιλησύχου κοινότητος τῶν Συρίων. Ἡ πάνδημος ὁμολογία τῶν ἄνω μαρτύρων ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτρέψωσι τὰ ἀγνὰ ἤθη τῆς κοινότητος παράνομον συμβίωσιν ἱερέως καὶ ἡ καταδίκη τῆς γυναικὸς ταύτης ὡς τῆς μόνης ἐκκλινάσης τῆς ἠθικῆς πορείας εἶνε οὐ σμικρὰ ἔνδειξις τῆς ἀγνότητος τῶν ἠθῶν.

(2) Ἐκ τῶν εἰς χεῖράς μου καὶ παρ' ἄλλοις σωζομένων δικαστι-

Ὑπαρχουσῶν ἀντιρρήσεων περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἢ τὸ κῦρος τῶν διαθηκῶν, ἢ περὶ τὰ συμβόλαια τοῦ γάμου, ἐδίκαζε κατ' ἔφεσιν ὁ Ἐπίσκοπος.

Οἱ κριταὶ τῶν Συρίων δὲν ἐδίκαζον κατ' ἀρχὰς κατὰ γραπτὸν δίκαιον· ναὶ μὲν τὸ βυζαντινὸν δίκαιον ἐπέδρα σπουδαίως

κῶν ἀποφάσεων τοῦ Κριτηρίου τῆς Κοινότητος Σύρας καταχωρῶ ἐνταῦθα αὐτολεξεὶ τινάς πρὸς δήλωσιν τοῦ τρόπου τῆς ἐκδικάσεως καὶ τοῦ τύπου τῶν δικογράφων.

Σίρα 18 Αὐγούστου (τὸ. ἔτος δυσανάγνωστον). Copia.

Εμὶς Κοτζάμπαση καὶ προεστότε τῆς Νίσο Σύρας

Μὲ το νὰ ἐσικόθικεν τὶν σίμερον ὁ Φραντζέσκος . . . τοὺ μανόλι εἰς προσοπον τὶς γινεκοςτου . . . ἀνοχλίζοντας τὸ Νικόλα . . . . . διὰ το χοράφι στὸ γιαλὸ καὶ περὶ αὐτὸ ετίντρεξε ὡ φραντζεσκος εἰς το κριτήριό μας ζιτόντας να παρι ἀπο τὸ νικολὸ αὐτὸ τὸ·χοράφι εις προτιμη τις γυνεκός του, υμὶς λοιπὸν τὴν σίμερον, ἀγρικόντας τὰ δικεόματα τοσον ἀπο το ἐνα μέρος ὅτον καὶ ἀπο το ἀλο, ἤδαμεν πος ὡ φραντζέσκος δενεχι κανενα δικαίομα να ἀνεγυρέβι τὶν σίμερον ἀπο τοῦ νικολα αὐτὸ το χοράφι.

Ἐπιδὶ δὲ κὲ αὐτο το χοράφι ἤτονε τις πεθερας τίς Μαρίας, ἐστοντας ἡ αὐτὶ ἠχε το παρι με ἀλαξία δινοντας εἰς τὶν τίνον αλο πραγμα ἐδικότης, Δεύτερο το ἐχε ὁ Νικολας αγορασμένο ἀποτὶν ομία πεθεράτου ἐδὸ κ' ἐνιὰ χρόνια και ανγκαλὰ νὰ μὶν ἐκάμανε γράμμα εἰς τὴ Καντζελαρία διὰ μερικὲς αἰτίαις, μολαταῦτα εβεβεοθίκαμε πος ὁ Νικόλας τὸ ἔχει ἀγορασμένο κατὰ τὶς ἀποδειξες καὶ μαρτυρίας ὅπου ἐφανέρωσε,

Τρίτον τελος πάντον τὰ ἀλα πεδία τίς Μαρίας ὀνόματι Ανεζα καὶ Μαντ. τὸ εἰξεύρουνε πὸς αὐτὸ τὸ χοράφι τὸ ἐχι ὁ Νικόλας ἀγορασμένο καὶ ποδεδαρισμένο, καθὸς ἡ ὀμία Ανεζα ἔχι μία μαρτιρία δοσμένη εἰς τὴν Κασζελαριαν μας εἰς ταῖς 15 Μαγίου ἡ ὀπία (*ἕπονται ἐκθέσεις μαρτυριῶν*).

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐμὶς τὶν σίμερον καθώς ἐγρικίσαμεν τὲς προσωτζιόνες τόσον ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ὅσον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλο καὶ περιλαβὸν ταὶς μαρτυρίαις καὶ ἀποδείξις τοὺ ἄνο λεγομένου Νικόλα.

ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῶν νομικῶν ἐθίμων, ἀλλ' οὐχ' ἧττον τὰ ἔθιμα τῶν Συρίων ὅλως τοπικὰ καὶ διαφέροντα ἔν τισι τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἦσαν τὸ ἰσχύον ἐν τῇ νήσῳ δίκαιον μέχρις ἐσχάτων. Καὶ μέχρι μέν τινος τὰ ἔθιμα ταῦτα, ἄγραφα ὄντα, ἐφηρμόζοντο εἰς τὰς δικαστικὰς διαφορὰς, κατὰ δὲ τὸ 1695 ἤρχισαν ἐπισήμως καταγραφόμενα καὶ εὐτυχῶς περιεσώθησαν μέχρι σήμερον τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τῆς κοινότητος.

Κρίνομεν καὶ ἀποφασίζομεν πῶς αὐτὸ τὸ χοράφι στὸ γιαλὸ εἶνε καλὰ πολιμένο καὶ ἀγορασμένο ἀπὸ τὸν ἄνο λεγόμενον Νικολα καὶ ὁ ῥιθεὶς Φρατζέσκος δεν ἔχι κανένα δικαίομα νὰ τὸ ἀνεγιρέψι πλέον εἰς τὸ ἐρχόμενο οὔτε νὰ ἐνοχλίσι τὸν νικόλα εἰς τὸ παραμικρότερο, ἀλὰ ἥτονε νὰ εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν του ὁμίου Νικόλα νὰ τὸ κάμι ὡς θέλει καὶ βούλετε,

Ὅθεν εἰς δυναμιν τοῦ παρόντος ὑπογράφομέν το.

ΠΑΓΚΑΛΟΣ ΣΑΡΓΟΛΟΓΟΣ Ἐπίτροπος

ΑΝ. ΠΡΙΝΤΕΖΗΣ Προεστὸς

ΠΟΡΤΟΛΟΣ ΛΕΧΟΣ »

ΣΤΡΑΤΗΣ ΛΟΥΡΑΤΖΟΣ »

Ὁ Καντζιλιέρης τῆς Κοινότητος

(Τ. Σ.) Ι. ΣΕΙΣΤΡΙΝΗΣ.

Ἰδοὺ ἕτερον.

1809 Ἰανουαρίου 5 Ι. Ν. Σίρα. Copia

Μὲ τὸ νὰ ἔτρεχε μία διαφορὰ ἀνάμεσα τοῦ . . . . . καὶ τοῦ . . . . ἡ ὁποία διαφορὰ εἶνε διὰ ἕνα δρόμον καὶ αὔλησιν τοῦ περιβολιοῦ του εἰς τὸ Γιαλὸ κατὰ την συμφωνία τους ὅπου εἶχανε ἀνάμεσόν τους δηλαδὴ τοῦ περιβολιοῦ του ὅτι νὰ εἶνε καὶ νὰ αὐλίζεται ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ καπετὰν Ζώρζη καὶ τὸ Πισκοπιανὸ χωράφι, μένοντος στρεκτὸς ὁ ῥηθεὶς Σιὸρ Γιαννούλης νὰ μὴ περνᾶ ἀπὸ τὸν δρόμον αὐτὸ ἀμὴ νὰ εἶνε ὁ δρόμος του ἀπὲ τὸ ὅμοιο χωράφι (κλπ.) ἐδιόρισαν (ὁ εἷς τῶν διαδίκων) ἐκ μέρους του τὸν Σιὸρ Μάρκο Βουτζῖνο τὸν Να-

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα τοπικὰ ἔθιμα τῆς μεσαιωνικῆς Σύρας ἐδημοσίευσεν ὁ διάσημος Μάουρερ μέλος τῆς ἀντιβασιλείας ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, προτάξας τὰς σχετικὰς σημειώσεις καὶ ἀπαντήσεις τῆς δημογεροντίας Σύρας.

δάλη ὡς Κόνσολος καὶ τὸν Σιὸρ Ἐπίτροπον Λεωνάρδον Πρεβελέζιον τῆς παρὸν χρονιᾶς, ὁμοῦ μὲ τοὺς προεστούς του ὡς ἀκολουθοῦν, Κὺρ Γεώργιον Προβελέζιον τοῦ Φραγκούλη, Κὺρ Ζώρτζη Περῆ τοῦ Ἰωάν. Κὺρ Μάρκο Πρεβελέζιο τοῦ Γεώργι, καὶ Κύρ Λεωνάρδο Καπέλλο προκουρατόρε τοῦ κοινοῦ καὶ Σιόρ Στρατῆ Ἀρχάγγελον τὸν Γιαννούλη, ὅτι νὰ πᾶνε ἐκεῖ ἐπάνω μὲ κάθε ἀκριβῆ στόχασιν καὶ νὰ τοῦ δοθῆ ὁ δρόμος τοῦ ἄνω λεγομένου Σιὸρ Γιαννούλη. Λοιπὸν ὄντας ἐπάνω στὸν τόπον ὅλοι οἱ ἄνω λεγόμενοι, στοχάζοντες ταὶς τοποθεσίαις ὅλαις τοῦ περιβολιοῦ καὶ τοῦ τόπου ὅλου αὐτοῦ.

Εὔρικαν εὔλογον νὰ τοῦ δωθῆ ὁ δρόμος ἀπὸ μέρος τοῦ σιὸρ Ἀποστόλη (ἕπεται ἡ περιγραφή·)

καὶ ἐδόθηκε ὁ δρόμος βάζοντας καὶ τὰ ῥοθέσια καθὼς φαίνονται.

Ἔτζι λοιπὸν ἐκρίναμεν ἐπάνω στὸν τόπον καθὼς μὲ τὸ παρόν μας κρίνομεν καὶ ἀποφασίζομεν.

Καὶ εἰς ἔνδειξιν καὶ δύναμιν τῆς παρόν μας ἀπόφασις ὑπογράφομέστιν, ὡς ἀκολουθοῦ ὅλοι οἱ ἄνω λεγόμενοι καὶ ὡς ἀγράματοι γράφονται μὲ χέρι τοῦ Κατζιλιέρη.

ΛΕΩΝΑΡΔΟΣ ΠΡΟΒΕΛΖΙΟΣ Ἐπίτροπος.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΟΒΕΛΕΖΙΟΣ τοῦ Γρ. Πρεστός.
ΖΟΡΖΟΣ ΠΕΡΙΣ »
ΜΑΡΚΟΣ ΠΡΟΒΕΛΕΖΙΟΣ τοῦ Γεώρ. »
ΣΤΡΑΤΗΣ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ τοῦ Γιαννούλ. »

(Τ. Σ.) ΙΩΑΝ. ΔΑΜΟΛΦΗΣ Καντζιλ. τῆς Κοινότητος.

Τῆς παρούσης ἀποφάσεως ἴσως κατά τι εἶνε παρηλλαγμένη ἡ ὀρθογραφία, καθότι ἔλαβον αὐτὴν ἐξ ἐπισήμου ἀντιγράφου τοῦ συμβολ. Σύρου Ν. Δαλεζίου καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου.

Κυριώτερα δὲ τῶν ἐθίμων Σύρας ἦσαν τὰ ἑξῆς, ὡς συνοψίζει αὐτὸ ὁ Μάουρερ. (1)

« Οἱ γονεῖς ὑπεχρεοῦντο ν' ἀφήσωσιν εἰς τὴν διαθήκην αὐτῶν ὅλην τὴν περιουσίαν εἰς τὰ τέκνα, δέκα τοῖς ἑκατὸν μόνον ἠδύναντο νὰ διαθέσωσιν κατ' ἀρέσκειαν· σημειωτέον ὅμως ὅτι ἠδύναντο νὰ διανέμωσιν αὐτὴν μεταξὺ τῶν τέκνων ὅπως ἤθελον· ἐὰν π. χ. εἶχε περιουσίαν ἑκατὸν χιλ. δραχμ. καὶ πέντε τέκνα, ἠδύνατο νὰ ἀφήσῃ εἰς μὲν ἓν 40 χιλιάδ. εἰς τὸ ἕτερον 30 χιλιάδ. καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἀνά δέκα· τοιαύτη διαθήκη ἦτο ἀμετάτρεπτος.»

«Τὸ προικισθὲν τέκνον οὐδὲν εἶχε πλέον δικαίωμα ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν γονέων καὶ ὤφειλε νὰ ἦναι εὐχαριστημένον εἰς τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ προῖκα, ἂν οἱ γονεῖς ἐγκατέλειπον τριπλασίαν περιουσίαν ἀπ' ἐκείνην ἣν εἶχε ὅτε ἐπροικοδότησεν αὐτό. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ προὶξ δὲν ὑπέκειτο εἰς οὐδὲν τῶν γονέων χρέος γενόμενον μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ· ἐὰν δὲ τὰ χρέη ἦσαν παλαιότερα, ὑπέκειτο καὶ ἡ προὶξ εἰς τὴν τούτων πληρωμήν.»

«Ἄνευ ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως, ἡ προὶξ καὶ δι' ἀμοιβαίας ἀνάγκας δὲν ἀπηλλοτριοῦτο.»

«Ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου μέχρι τοῦ θανάτου ἑνὸς τῶν συζύγων ὅλα ὅσα ἀπέκτησαν κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἦσαν κοινά.»

«Διαφοραὶ προερχόμεναι ἐκ προικοσυμφώνων καὶ διαθηκῶν ἐδικάζοντο ἐκκλητῶς μὲν παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐπισκόπου τοῦ τόπου, καὶ ἀνεκκλήτως ὑπὸ τῆς καθέδρας τῆς Ῥώμης· αἱ δὲ ἀποφάσεις αὗται ἐξετελοῦντο ἄνευ ἀναβολῆς ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων.»

Λεπτομερέστερον δὲ κατεγράφησαν τὰ ἔθιμα Σύρας διὰ τῶν

---

(1) Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν ἐξ ἐπισήμων πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν ἀπαντήσεων. Μετάφρασις Δ. Χρυσανθοπούλου Ἀθῆναι σελ. 73—88.

ἀπὸ 13 Ἰουνίου 1995, ἀπὸ 12 Ἀπριλίου 1861 ἀπὸ 22 Ἰανουαρίου 1763 καὶ ἀπὸ 25 Δεκεμβρίου 1812 ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν Ἐπιτρόπων, Προεστώτων καὶ Γερόντων τῆς Κοινότητος Σύρας. (1)

(1) Τὰ τέσσαρα ταῦτα πολύτιμα ἔγγραφα, ἐν οἷς κατεγράφησαν τὰ ἐκ παλαιᾶς ἐποχῆς ἰσχύοντα ἐν Σύρῳ ἔθιμα, εἰσὶν ἄξια μελέτης καὶ σχολιάσεως μακρᾶς, ἐξ ἧς δυνατὸν ν' ἀποδειχθῇ ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὸ ἰσχύον τότε δίκαιον καὶ ἐν γένει ἡ ἐπίδρασις τοῦ βυζαντινοῦ καὶ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῶν τοπικῶν ἐθίμων τῶν νήσων.

Ἰδοὺ ταῦτα ὅπως περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν.

1695 *Ἰουνίου* 13 *Ε. Ν. Σύρα.*

Τὴν σήμερον συμμαζομένοι ἡμεῖς οἱ κάτωθεν γεγραμμένοι ἐπίτροποι καὶ προεστοὶ, καὶ ὅλοι οἱ ἐπίτροποι τοῦ παρόντος νησίου, ξεκαθαρίζομεν ἐδῶ παρὼν ὅλας τὰς πράξεις ὁποῦ ἐσταθήκασι στὸ νησί μας ἀπὸ τὸ ἔκπαλαι, ὡς καθὼς εὑρεθήκαμεν καὶ ἐβεβαιωθήκαμεν ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ἀνθρώπους πῶς ἦτον πάντα, καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν εὑρίσκωνται γεγραμμένα, συμφωνημένοι ὅλοι εἰς μίαν γνώμην, θέλομεν νὰ τὰ βάλωμεν διαγράφου διὰ νὰ ἀκολουθοῦσιν ὅλοι ὡς καθὼς φαίνονται, καὶ νὰ μὴν σηκόνεται καθ' ἕνας νὰ χαλᾷ ταῖς συνήθειαις, διὰ τοῦτο ὅλοι τὰς βεβαιόνομεν πῶς εἶναι ἡ γνώμη μας καὶ ἀπογραφούμεσται ἀπὸ χειρὸς τοῦ Κατζελλέρη τῆς κοινότητός μας.

1ον. Λέγομεν, ὅτι ὅποιος θέλει νὰ πουλήσῃ κἀνένα πρᾶγμα ἀκίνητον, πρέπει νὰ διαλαληθῇ μὲ τὸν καστελάνον ἔμπροστεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ Ἁγ. Ἰωάννου· ὅποιος εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ ἔχει προτιμὴ νὰ τὸν ἀγοράζῃ εἰς τέρμινον ἡμ. 10 εἰς ἐκείνους ὁποῦ εὑρίσκονται ἐπάνω στὸν τόπον, καὶ περάσοντας ἐν 10 ἡμέραι καὶ δὲν ἤθελε γυρέψει τὰ δικαιώματά του, νὰ τὰ χάνῃ· ὁ ξενιτεμένος νὰ ἔχῃ τέρμινον ὡς ἕνα χρόνον, ἤγουν ἀπ' ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκεται, ἢ ἂν ἔχῃ ἐδῶ ἐπιτροπικὸν διὰ γιενιὰ, νὰ τοῦ μηνᾷ νὰ γυρέψῃ τὰ δικαιώματά του, καὶ ἂν δὲν τὰ γυρέψῃ εἰς τὸ τέρμινον τοῦ χρόνου νὰ τὰ χάνῃ. Ὁ σκλάβος ὡς ὁποῦ νὰ ἔλθῃ στὸν τόπον νὰ στέκωνται τὰ

Ἡ Δημογεροντία Σύρου ἀπαντῶσα εἰς τὰς τεθείσας αὐτῆς ἐρωτήσεις ὑπὸ τῆς Γραμματείας τῆς Δικαιοσύνης παρετήρησεν ὅτι «θεωρεῖ ἀδύνατον τὸν παραλληλισμὸν τῆς συνηθείας (ἐθίμου) μὲ τὸν νόμον, καθ' ὅσον οἱ κάτοικοι τῆς νήσου διετήρησαν τὰ διάφορα ἔθιμα τῆς ἀρχαίας πατρίδος αὐτῶν, συμβουλευθέντες μολαταῦτα τοὺς εἰδήμονας,» ἀπήντησαν ἐπὶ τῶν προταθεισῶν ἐρωτήσεων.

δικαιώματά του καὶ τὸ πρᾶγμα ν' ἀποκόβεται μὲ δύω ἀποκοφτάδες, καὶ διαλημένον ἀπὸ τὰ δύω μέρη.

2ον. Λέγομεν ἐπάνω σταῖς γυναῖκες ὁποῦ ξεπέσωσι, ὁποια ἤθελε ξεπέσει μὲ τὸ θέλημά της, νὰ μὴν ἔχῃ καμμίας λογῆς δικαιώματα ἀπ' ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα, καὶ μάλιστα νὰ εἶναι παιδεμένη καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους, καὶ ὁποιους ἄνδρας ἤθελε πάγει νὰ *φορτζάρῃ* καμμίαν γυναῖκα καὶ ἤθελεν εἶσθαι βεβαιωμένος μὲ μαρτύρους νὰ εἶναι *κονταναριμένος* διὰ τὸ κάτεργον.

3ον. Στὰ ἀνδρόγυνα ὁποιον μέρος χηρέψει καὶ ἔχει παιδιὰ νὰ πέρνουν τὰ πεδιὰ τῶν ἀποθαμένων ὅλα των τὰ πράγματα ὡς κληρονόμοι, καὶ τὸ ζωντανὸν μέρος νὰ εἶναι κρατημένον· ἂν ἴσως καὶ γυρέψῃ νὰ μεταπανδρευθῇ νὰ δίνῃ τῶν παιδιῶν του τὰ τρίτα τῶν πραγμάτων, ἤγουν ἀνίσως καὶ τὰ *ρεφουδάρῃ* καὶ δὲν τὰ κυβερνᾷ· εἰδεμὴ καὶ σταθεῖ ὡσὰν καλὸς γονέος, κατὰ τὸν θεὸν, καὶ τὰ παιδιὰ νὰ εἶναι κρατημένα νὰ κυβερνοῦσι τοὺς γονέους των εἰς ἐκεῖνο ὁποῦ τῶν χρειάζεται ςὰ γηρατεῖα των κατὰ τὴν δύναμίν των.

4ον. Ὁποιος εἶναι ἄκληρος καὶ θέλει νὰ κάμῃ *τεσταμέντο* ν' ἀφήσῃ τὰ πράγματά του, ἤγουν, τὰ προικιά τον τῶν κληρονόμων του κατὰ τὰ προικοσύμφωνα ὁποῦ ἔχομεν, ἤγουν νὰ στρέφωνται τὰ πράγματα στοὺς *πρόσημους*, ἂν δὲν κάμουν κληρονόμον, καὶ ἂν καὶ κάμνουν καὶ κληρονόμον καὶ ἀποθάνῃ πάλιν νὰ στρέφωνται εἰς τοὺς πρόσημους· παρὰ ὅσα εἶναι κόποι των, ἀγοράδες ἀπὸ τοὺς κόπους των, νὰ εἶναι νοικοκύρης νὰ ταῖς ἀφίνῃ ὅπου θέλει, καὶ ἂν δὲν ἔχῃ κόπους ὁλότελα καὶ θέλει ν' ἀφήσῃ ψυχικὸν, ν' ἀφίνῃ ἀπὸ τὸ προυκί του στὰ δέκα ἕνα καὶ ὄχι περισσότερον.

5ον. Σὰν ἀποθάνῃ τὸ ἕνα μέρος ἀπὸ τ' ἀνδρόγυνον καὶ θὲ νὰ μοι-

Ἡ διατήρησις τῶν ἐθίμων τούτων εἶνε πολύτιμος οὐ μόνον ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν ἐξ ἧς βλέπομεν τὴν σχέσιν πολλῶν ῥωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν διατάξεων πρὸς ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν καὶ γλωσσικὴν, καθ' ὅσον καταδείκνυται ὅτι ἡ νῆ-

---

ράσωσιν οἱ κληρονόμοι μὲ τὸ ζωντανὸν μέρος εἰς ὅλαις των ταῖς ἀγοράδες, νὰ ταῖς μοιράζωσιν ἴσια, καὶ ὅσα ῥοῦχα ἔχουν, ταῖς φορεσίαις των, τ' ἀνδρίκια ῥοῦχα νὰ τὰ πέρνη τὸ μέρος τ' ἀνδρὸς, καὶ τὰ γυνέκια ῥοῦχα νὰ τὰ πέρνη τὸ μέρος τῆς γυναικὸς, ἐξέχως ἂν ἔχωσι μαλαματικὰ ἢ ἀσημικὰ νὰ τὰ μοιράζουν ἴσια.

6ον. Ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ κρισίματα λέγομεν ὅτι ὁπότε περάσουν τριάκοντα χρόνοι Ν. 30 καὶ δὲν ἤθελεν γυρέψει ποτὲ κανένας τὰ δικαιώματά του, ὁλότελα νὰ μὴν ἀνεφανισθῇ εἰς καμμίαν κρίσιν, νὰ μὴν ἔχῃ πλέον δικαιώματα.

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν τότε ἐπιτρόπων, προκρίτων καὶ λοιπῶν πολιτῶν τὸν ἀριθμὸν 33.)

(Τ. Σ.) Πρεγιώργης Κομνηνὸς Φανερὸς Καντζελλέρης.

1761. *μηνὸς ἀπριλίου* 12 *Ε. Ν. Σύρα.*

Συμμαζωμένοι ὅλοι ἡμεῖς μεγάλοι καὶ μικροὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου ἐπίτροποι καὶ προεστοὶ καὶ τὸ ἐπίλοιπον κοινὸν, ὅλοι εἰς μίαν βουλὴν καὶ γνώμην, σημειόνουμεν καὶ θέλομεν ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ *καπίτουλα* τοῦ νησίου μας ὁποῦ ἦτον ἔκπαλαι νὰ ἦναι στερεὰ καὶ ἀμετάθετα, καὶ μερικὰ θέλομεν ὅτι ὅποιος θέλει νὰ κάμῃ ἀλλαξία, ἢ ἀλλαξία καμομένη ὁποῦ νὰ εἶναι ἀπὸ πρᾶγμα ἀκίνητον, ξεδιαλίζομεν χωράφι μὲ χωράφι, σπῆτι μὲ σπῆτι, νὰ μὴν ἠμπορῇ κανένας ἐπίτροπος νὰ κάμῃ *πρετέντζα κόντρα* εἰς αὐτὸ, καὶ διὰ τ' ἀληθὲς ἀπογραφούμεθα καθὼς φαίνεται.

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν τότε ἐπιτρόπων, προεστῶν καὶ λοιπῶν πολιτῶν τὸν ἀριθ. 56.)

(Τ. Σ.) Μάρκος Βαμπακάρης Καντζελλέρης.)

σος αὕτη ἀπετέλει αὐτοδιοίκητον κοινότητα ἔχουσαν ἰδίους θεσμοὺς καί τινας μάλιστα ἐναντίους τῶν παρὰ ταῖς ἄλλαις νήσοις παραδεδεγμένων ἢ εἰλημένων ἀπὸ τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου καὶ διατηροῦσαν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀδιακόπως

1768 *Γεναρίου* 22 *Ε. Ν.*

Τὴν σήμερον συμμαζωμένοι ἡμεῖς ὅλοι οἱ κάτωθεν ἀπογραμμένοι ἐπίτροποι προεστοὶ καὶ ὅλοι οἱ ἐπίλοιποι τοῦ νησίου μας, ξεκαθαρίζομεν ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ καπίτουλα τοῦ νησίου μας ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ ἐμπρὸς σταθερόνομεν καὶ ἐτοῦτο καὶ λέμε, πῶς ὅποιος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου εὑρεθεῖ ἄῤῥωστος ἢ ἂν εἶναι καὶ καλὰ καὶ θέλει νὰ κάμῃ παραγγελία καὶ διὰ τὴν ψυχήν του, ἢ διὰ τὰ παιδιά του, καὶ ὅ,τι νὰ εἶναι ἐκεῖνα ὁποῦ θέλει νὰ παραγγείλῃ, νὰ κράζῃ τὸν Καντζιλλέρην τῆς ἐκκλησίας νὰ κάμῃ τὴν παραγγελιὰ καὶ ἂν δὲν ἔχῃ καιρὸν νὰ κράζῃ τὸν Καντζελλάρην, νὰ τὸ λέγῃ τοῦ Πάροχου ὅπου θέλει νὰ ἐξαγορεύψει, εἰδὲ ἀλλέως καὶ κάμῃ παραγγελιὰ μ' ἄλλους ἀνθρώπους ἢ γυναῖκα νὰ εἶναι *νούλα* αἱ παραγγελίαι του ὁποῦ θέλει κάμῃ καὶ ὅλαι αἱ παραγγελίαι ὁποῦ θέλουν γίνει ν' ἀγρικοῦνται κατὰ τὰ τί *καπίτουλα* ξεδυαλύζομαι, ὅτι ὅσαι ἄλλαι παραγγελίαι εὑρεθοῦν ὁποῦ νὰ μὴν εἶναι κατὰ τὰ καπίτουλα νὰ εἶνε *νοῦλες* καὶ ἀνώφελες, εὐγάζοντες τὸν καιρὸν τοῦ θανατικοῦ, καὶ εἰς ἕνα ἐξάφνου θάνατον καὶ ὅποιος εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ ἀτόστου ξέβρει νὰ γράψῃ, νὰ εἶναι καλὴ ἡ παραγγελία του, ἤγουν ὡς δηλοῖ ἄνωθεν κατὰ τὸ *καπίτουλον*, καὶ διὰ τὸ ἀληθὲς ὑπογραφούμεσται ὡς φαίνεται.

(Τ. Σ.) Μ. Βαμβακάρης Κατζελλάριος.

Εἰς τὰ 1812 *Δεκεμβρίου* 25.

Ἀγκαλὰ καὶ εἶχανε κάμῃ οἱ προαπερασμένοι μας εἰς τὰ 1695 *καπίτουλον*, θέλοντες ὅτι ὅποιος εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ θέλει νὰ πωλήσῃ πρᾶγμα ἀκίνητον ν' ἀποκόβεται μὲ δύο ἀποκοφτάδες, καὶ οὕτω νὰ τὸ πέρνῃ ὁ πρόσημος, τὸ ὁποῖον αὐτὸ καπίτουλον καλὸν καὶ ἀξιοπαίνετον διὰ ἐτότε καιροῦ, ὅμως προβλέποντες ἡμεῖς τὴν σήμερον ὅτι αἱ παρὸν περιστάσεις ἤλλαξαν, καὶ φέρνει μεγάλην ζημίαν τῆς φτωχο-

μέχρι σήμερον εἰς τὰ ἐπίσημα αὐτῆς ἔγγραφα καὶ τὰ καταγραφέντα νομικὰ αὐτῆς ἔθιμα. (1)

Ἐκ πάντων τούτων καταδείκνυται τὸ ἀρχαῖκὸν καὶ φιλόνομον τῆς κοινότητος Σύρας, ἐν ᾗ κατὰ τὸν Della Rocca

---

λογίας, διὰ ἐτοῦτο ἡμεῖς ἐπίτροποι, προεστότες καὶ γέροντες, ἐστοχασθήκαμεν καὶ ἐσταθερώσαμεν ἄλλο νέον καπίτουλον εἰς ὄφελος καὶ καλὸν τῆς φτωχολογίας· λοιπὸν ἀπὸ τῆν σήμερον λέμε καὶ δίδομεν ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν ὅποιος θέλει νὰ πουλήσῃ ἐδικόν του πρᾶγμα κινητὸν καὶ ἀκίνητον νὰ εἶναι νικοκύρης νὰ τὸ πωλῇ ὅσον εὕδρει, μὲ *ἀλήθεια*, καὶ ὄχι μὲ καμμία λογῆς ψευτία, δίχως ἀποκοπὴν, θέλει μερικὰ, συμφωνόντες οἱ δύω τους, μὰ πάντα εἰς τὴν κοινὴν κατζελλαρίαν, καὶ νὰ διαλαλῶνται πριτὰ δέκα ἡμέρας εἰς τὸ κοινὸν διὰ ὅσον πρόσιμον εἶναι εἰς τὸν τόπον, καὶ ἕνας χρόνος διὰ τοὺς ξενητεμένους, καὶ ὁπόταν ἔλθει ὁ σκλαβομένος· ἂν θελήσῃ ὅμως νὰ δώσῃ ὁ πρόσιμος ὅσα δίνει ὁ ξένος, νὰ ἔχῃ τὴν προτιμὴν, δίχως ἐναντιότητα· ἔτζι ζητᾶ ἡ ἀδελφὴ ἀγάπη, ὁμοίως καὶ ὁ κολοτεράνος ἂν δίνῃ ὅσο δίνει ὁ ξένος νὰ μὴν γίνεται ἐναντιότητα, καὶ ὁ πρόσιμος ἀγροικέται ὅποιος εἶναι πλέον κοντὰ ἡ προτιμή του εἰς ἐκεῖνο ὁποῦ πουλεῖ, καὶ ὄχι ἀπεκεῖ ὁποῦ ἦτον πρῶτα τὸ πρᾶγμα ὁποῦ πουλιέται καὶ οὕτω, λείπουν αἱ ἐνοχλήσεις καὶ τὰ σφάλματα, καὶ ὅποιος ἐναντιωθεῖ εἰς τὰ ἄνωθεν περιεγραμμένα νὰ εἶναι πεδεμένος· οὕτως συμμόγνωμοι ὑπογραφόμαστεν.

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ τότε ἐπιτρόπου καὶ προεστῶν, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν πολιτῶν τὸν ἀριθμὸν δεκαεννέα.)

(Τ. Σ.) Γιουζέπε Σαστρίνα Καντζελ. κοινότητος.

(1) Εἶχον ἑτοίμην ἐκτενῆ ἀνάλυσιν τῶν ἐθίμων τῆς κοινότητος Σύρας μετὰ παραλληλισμοῦ αὐτῶν πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου· ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐκτάσεως ἣν ἔλαβεν ἡ προκοιμένη συγγραφὴ, ἰδίως δὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀναγκάζομαι ἀντὶ τῆς πραγματείας ταύτης νὰ προσθέσω αὐτὰς ταύτας τὰς ἀπαντήσεις τῆς Δημογεροντίας Σύρας τὰς δοθείσας ἐπισήμως τῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Πανελληνίου.

σπανιώτατα ἀνεφύοντο ἔριδες καὶ ὀλίγισται δικαστικαὶ ὑποθέσεις ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὁ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας διορισθεὶς Καδδῆς τῆς νήσου ἠναγκάζετο δι' ἔλλειψιν ὠφελειῶν νὰ παραμένῃ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς Ἄνδρον, περιοδικῶς διερχόμενος τῆς Σύρου, ἧς οἱ κάτοικοι διά τινων φιλοδωρημάτων τὸν ἀπέπεμπον, μὴ ἀνεχόμενοι τὴν παρουσίαν Τούρκων, μάλιστα Καδδήδων δικαζόντων αὐτούς.

Κληρονομικὸν δίκαιον. Τὰ ἔθιμα τῶν Συρίων συμφωνοῦσι μὲ τὸν νόμον, ὡς πρὸς τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων καὶ πρὸς τὰς γενικὰς τοῦ δικαίου τούτου ἀρχάς. Κατ' ἔθιμον ὅμως πολυχρόνιον καὶ ἀδιάκοπον ὁ πατὴρ μόνον τὸ δέκατον τῆς περιουσίας του ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ πρὸς ὄφελος ξένων· εἰς τοὺς υἱούς του δὲν επροσδιώριζεν ἄνισα μέρη διὰ τῆς διαθήκης του.—Ἐν ἐλλείψει κληρονόμων κατιούσης γραμμῆς προσκαλοῦνται πρὸς διαδοχὴν τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς οὐχὶ μόνον οἱ τούτου συγγενεῖς ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ τῆς συζύγου του. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σύζυγος ὑπεχρεοῦτο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη αὐτοῦ μὲ τὴν προῖκά της. — Ἡ προικισθεῖσα ἀπεκλείετο τῆς κληρονομίας· ὅθεν δὲν ἦτο ἀναγκαῖον νὰ καταθέσῃ τὴν προῖκά της εἰς τὴν κοινὴν κληρονομίαν. Τοῦτο ἴσχυε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ προὶξ προήρχετο εἰς τοὺς ἀδελφούς της· ἡ ἀδελφὴ ἀπεκλείετο τότε καὶ ἀπὸ τὴν κληρονομίαν. — Οἰκογενειακὸν δίκαιον. «Ἐπειδὴ διὰ τοῦ γάμου συνάπτεται εταιρία, καὶ κατὰ συνέπειαν κέρδη καὶ ζημίαι εἶνε κοιναὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἀμφότεροι οἱ γονεῖς ἐξήσκουν ἐπὶ τῶν τέκνων μέχρι τῆς ἐνηλικιότητος αὐτῶν ἴσην ἐξουσίαν. — Ὁ ἐπιζῶν σύζυγος ἐκαρποῦτο προσέτι καὶ τὴν περιουσίαν τῶν ἀνηλίκων τέκνων του. Τὰ ἔθιμα τῶν Συρίων δὲν γνωρίζουσι τὰ χρημάτια (peculia). Ὅσα ἀποκτήσωσιν τὰ τέκνα μένουσι μετὰ τὴν ἐνηλικιότητα αὐτῶν εἰς τὴν ἰδίαν κυριότητα· ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἔθιμα δὲν ἀναγνωρίζουσιν οὐδεμίαν ἐνηλικιότητα ὁ ὑπεξούσιος δύναται καὶ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ν' ἀποκτήσῃ κτήματα καὶ νὰ τὰ διαθέτῃ ὅπως θέλει. — Ἡ πατρικὴ ἐξουσία παύει μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 16 ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν τέκνων.— Ὁ θετὸς υἱὸς κληρονομεῖ μόνον

Οὕτω πολιτευομένη καὶ αὐτοδιοικουμένη ἡ κοινότης Σύρας διετήρησεν ἁγνὰ μὲν τὰ ἤθη αὐτῆς, ἀβλαβῆ δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τὴν δημώδη ἑλληνικὴν γλῶσσάν της, διασώσασα ἐπὶ τοῦ λόφου αὐτῆς τὰ πολύτιμα ταῦτα στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν μέσῳ ἀνωμαλιῶν καὶ ποικίλων δεινοπαθειῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

τὰ κτήματα, δι' ὧν ὁ θετὸς πατὴρ ἐπροίκισεν αὐτόν· ταῦτα δὲ πρέπει νὰ ἦνε ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ κεκτημένων, καθ' ὅσον τὰ ἐκ πατρὸς ἐπιστρέφονται ἢ μεταβιβάζονται εἰς τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς.—Ἡ προικισθεῖσα ἀπεκλείετο τῆς κληρονομίας. — Οἱ ἀδελφοὶ ὤφειλον νὰ φροντίζωσι διὰ τὸν γάμον τῆς ἀδελφῆς των. — Πρὸς ἐκποίησιν τῆς προικὸς ἀπαιτεῖται πάντοτε κατεπείγουσα ἀνάγκη τῶν συζύγων καὶ ἡ συγκατάθεσις τῆς συζύγου. — Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων ὁ πρεσβύτερος υἱὸς ἐλάμβανε συναινέσει τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν συγγενῶν τὴν ἐπιτροπείαν, ἐκτὸς ἐὰν ἦτο ἀνήλικος. — Ὁ ἐπίτροπος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκποιήσῃ κτῆμα ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Ἐπισκόπου ἢ τῶν Προεστώτων. — Μὴ ὑπαρχούσης διαφορᾶς μεταξὺ ἐφήβων ἢ ἀνήβων τὰ ἔθιμα τῶν Συρίων δὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν λεγομένην κηδεμονίαν. — Π ρ α γ μ α τ ι κ ὸ ν δ ί κ α ι ο ν. Νομὴ ἀκινήτου ἀποκτᾶται μετὰ τριακονταετῆ κατοχήν· Τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τὰς δουλείας.—Πρὸς ἰσχυροποίησιν ἀπαλλοτριώσεως κτήματός τινος ἀπαιτεῖται σύνταξις πωλητηρίου ἐνώπιον τοῦ Καντζιλιέρη. — Ὁ κατέχων τὸ νομίμως ἀγορασθὲν δὲν ζημιοῦται ἣν κατέβαλε τιμὴν καὶ μάλιστα εἰς τὰ κινητά, καίτοι μὴ ἐπὶ δημοπρασίας ἀπὸ μεταπράτας ἀγορασθέντα. — Τὸ τῆς βοσκῆς δικαίωμα ἀνῆκεν εἰς τὰς νομίμους δουλείας, καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ ποιμένες ἐχορήγουν κατ' ἔτος εἰς τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς μιᾶς ἡμέρας γάλα τοῦ ποιμνίου των καὶ ἓν ἀρνίον.»

Ὡς πρὸς τὰ προνόμια καὶ τὰς ὑποθήκας τὰ ἔθιμα δὲν ἀντιτάσσονται πρὸς τὸν νόμον οὐσιωδῶς. Οὐχ' ἧττον βλέπε περὶ τούτων ὡς καὶ περὶ τῶν ἀνωτέρω λεπτομερείας ἐν τῇ μνημονευθείσῃ Συλλογῇ τῶν τοπικῶν ἐθίμων τῆς Ἑλλάδος, (σελ. 73—83), ἔνθα ὑπάρχουσιν αἱ σχετικαὶ ἀπαντήσεις τῆς Δημογεροντίας Σύρας, ὧν τινας συνοψίζων παρέθηκα ἀνωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓʹ.

Προϊόντα τῆς νήσου. — Πληθυσμὸς κατὰ τὸν 12 αἰῶνα. Γαλλικὴ προστασία. — Ἐκκλησιαστικά.— Ῥῶσσοι ἐν τῷ Αἰγαίῳ.

Ἡ Σύρα τὸν ΙΖʹ. αἰῶνα δὲν εἶνε ἡ Σύρος τῶν μέσων αἰώνων καθ' οὓς ἐν τῷ σκότει ἀνεζητοῦμεν ἱστορικὰς πληροφορίας ἐκ παραδόσεων καὶ πεπαλαιωμένων ἐγγράφων. Ἤδη μάρτυρες αὐτόπται καὶ γλαφυροί, ὁ Della Rocca, ὁ Tournefort, ὁ Choiseul Gouffier καὶ ἄλλοι παρουσιάζουσιν ἡμῖν ἀπεικονήσεις τῆς νήσου καὶ τῶν κατοίκων της ζωηροτέρας καὶ λεπτομερεστέρας.

Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου ἀντιθέτως πρὸς τὸ πετρῶδες τῆς ὄψεώς του εἶναι γόνιμον εἰς ποικίλα προϊόντα. Βεβαίως καὶ κατὰ τὸν ΙΖʹ. αἰῶνα δὲν παρουσιάζει τὴν εὐφορίαν καὶ ὄψιν τοῦ ἐδάφους τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς, οἵαν εἴδομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πρώτοις κεφαλαίοις· ἀλλὰ μετὰ τοσαύτας καταστροφάς, ὑλοτομίας, δῃώσεις, ἐρημώσεις τῆς νήσου καὶ ἐλλείψεις ἐπί τινας αἰῶνας ἀνδρῶν γεωπόνων, ἑπόμενον ἦν ὅτι ἔμελλε νὰ ὑποστῇ μεταβολὰς αἵτινες μέχρι τινος ἠδύναντο νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ὑπερβολικῶς ἐκφραζομένην περὶ αὐτοῦ παροιμίαν Σύρα ψεῖρα.

Οὐχ' ἧττον ἡ παροιμία αὕτη ἴσως δὲν ἀφώρα μόνον τὸ ἄγονον τοῦ ἐδάφους ἀλλὰ καὶ τὴν ἀσημότητα εἰς ἣν περιέπεσεν ἡ νῆσος κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας· καθ' ὅσον ὡς πρὸς τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους ὑπάρχουσιν μαρτυρίαι ἀξιόπιστοι. Αὐτὸς ὁ Della Rocca διατρίψας ἐπὶ χρόνους πολλοὺς ἐν Σύρῳ καὶ ἐπιμελέστατα ἐξετάσας τὸ ἔδαφος καὶ τὰ προϊόντα τῆς νήσου μαρτυρεῖ ὅτι ὁ τυρός της εἶνε πρώτης ποιότητος, ἡ κριθὴ δὲ ἡ καλλίστη τῶν ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Ἀρχιπελάγους· ὁ ἄρτος τῶν Συρίων ἐθεωρεῖτο ὁ καλλίων· ἴσως κατὰ τὸν

αὐτὸν, ἕνεκα τοῦ προζυμίου ᾧ ἐχρῶντο. Ἐπ' ἴσης οἱ ἐρέβινθοι τῆς Σύρου κατεζητοῦντο ἐν τοῖς νήσοις καὶ ὁ βάμβαξ δὲ, καίτοι κατά τι ἐρυθρὸς ἦτο καλῆς ποιότητος. Ἐπ' ἴσης καὶ ὁ σῖτος ἦτο καλῆς ποιότητος καὶ ἐξήρκει διὰ πᾶσαν τὴν κοινότητα.

Ἓν ἐκ τῶν ἀφθόνων τῆς νήσου προϊόντων εἰσιν τὰ σῦκα. Μολονότι δὲ πολυπληθῆ δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς δύο εἴδη εἰς τὰ γλυκομάρονα καὶ τὰ ξυνομάρονα. «Τὰ πρῶτα ὅταν ἦνε ὥριμα δὲν ἀξίζουσι τόσον ὅσον ὅταν ξηρανθῶσιν εἰς τὸν ἥλιον καὶ ἑψηθῶσιν εἰς τὸν κλίβανον. Τὰ δεύτερα ἔχουσιν ἐξαίρετον γεῦσιν. Μολονότι ὁ Tournefort εὑρίσκει τὰ ξηρά μας σῦκα κατώτερα τῶν τῆς Προβιγκίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, οὐχ' ἧττον τὰ γλυκομάρονα τῆς Σύρου καὶ τὰ μιτυλινέϊκα τῆς Χίου εἶνε ἀνωτέρας ἀξίας καὶ προτιμητέα. Αἱ συκαῖ εἰσιν μέγισται (enormes) εἰσὶ δὲ πυκναὶ ἐν τῇ θέσει τῇ καλουμένῃ Καβεῖρι, 90 ποδῶν περιφερείας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς της παρήγαγε 18 φορτία ξηρῶν σύκων, ἤτοι 1400 λίτρας (livres), ὑπολογιζομένου τοῦ φορτίου πρὸς 105 περίπου λίτρας. (1)

Καὶ ὁ Tournefort δὲ ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἀφθονίαν τῶν προϊόντων τούτων ὡς καὶ τῶν ἑπομένων. (2)

Οὐχ ἧττον ἄφθονοί εἰσι καὶ οἱ σταφυλαί. Ὁ Della Rocca ὁμιλεῖ πρὸ πάντων περὶ τοῦ εἴδους τοῦ καλουμένου ξυλομαχαιρούδια, ὑποδιαιρουμένου εἰς λευκὰ καὶ εἰς μαῦρα. Διὰ τῶν κλημάτων αὐτῶν κατεσκεύαζον οἱ Σύρειοι καὶ δίφρακτα ἢ σκιάδας (treillages ou des berceaux). Τὰ λευκὰ ξυλομαχαιρούδια ἔχουσι λεπτοὺς κλῶνας, τὰ δὲ μαῦρά εἰσι πυκνό-

(1) Della Rocca ch. IV. — Τὰ λεγόμενα ἰδίως λομβάρδικα δὲν ἦσαν ὡς φαίνεται τότε ἄφθονα, ἐκτὸς ἂν ὁ Della Rocca τὰ ἀναφέρει εἰς μίαν τῶν ἀνωτέρω δύο κλάσεων.

(2) Tournefort relation d' un voyage let VIII.

ΠΕΙΡΑΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ ΕΝ ΣΥΡΩι. — ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΙ ΣΥΡΙΩΝ.

(Ἐκ πιστῆς ἀντιγραφῆς εἰκόνος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.)

τερὰ καὶ ὑπάρχουσι βότρυς ζυγίζοντες 11 λίτρας (Ἄνιτο). Ἠρίθμησαν διαδοχικῶς ἐπὶ τρία ἔτη 134 βότρυς ἐπὶ ἑνὸς στελέχους καὶ ἐφ' ἑνὸς ἄλλου κλήματος 480 βότρυς. Ὁ τότε ἐπιστάτης τῆς Ἐπισκοπῆς ἐβεβαίου τὸν Della Rocca ὅτι ἐπλήρωσεν 75 φιάλας οἴνου μὲ τὰς σταφυλὰς ἑνὸς μόνου κλήματος. (1)

Φαίνεται ὅτι ἡ ἐξοχὴ Κροῦσα ἢ Χροῦσα παρήγαγε τὰς καλλιτέρας σταφυλάς, ἐὰν πρέπει, καὶ πρέπει νὰ πιστεύσωμεν τὸ δημῶδη δίστιχον τῶν Συρίων.

Ν' ἀχα νερὸ τοῦ Σύριγγα, σταφύλ' ἀπὸ τὰ Χροῦσα
Κ' ἕνα κλωνὶ βασιλικὸ ἀπὸ τὴν Κυπεροῦσα.

Ἐπ' ἴσης ἀφθόνως παρήγοντο ἐλαῖαι. Καὶ μέχρι μὲν σήμερον διατηροῦνται ἀρκεταὶ ἐλαῖαι, ἀλλὰ βεβαίως αὗται δὲν ἐξαρκοῦσι διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου ὀκταπλασιασθέντα μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως· ὅσαι ὅμως ὑπῆρχον προηγουμένως ἐξήρκουν διὰ τὴν κοινότητα τῶν Συρίων. Λέγουσι μάλιστα ὅτι τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων τῆς νήσου ἐλαιοτριβείων, ὧν ἓν ἀνεκαλύφθη κατὰ τὴν θέσιν Γύρι, ἕτερον δὲ παρὰ τὸν Κοϊμὸν ἐχρησίμευσαν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα πρὸς τὸν σκοπὸν δι' ὃν κατεσκευάσθησαν καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Συρίων. Εἰς πλεῖστα πωλητήρια δύο καὶ τριῶν αἰώνων βλέπει τις δένδρα ἐλαιῶν πωλούμενα κατὰ πεντάδας ἢ δεκάδας ἄνευ τοῦ ἐδάφους· καθ' ὅσον κατ' ἔθιμον τῶν Συρίων ἠδύναντο συκαῖ καὶ ἐλαῖαι νὰ μεταβιβασθῶσι κατὰ κυριότητα μένοντος τοῦ ἐδάφους εἰς τὸν ἀρχικὸν κύριον. Ἐπ' ἴσης δὲ ἔκ τινων παλαιῶν καταστίχων παντοπωλῶν καταδείκνυται ἡ ἄφθονος παραγωγὴ ὀσπρίων καὶ λαχανικῶν, ἃ πρωΐμως φύονται ἐν τῇ νήσῳ, ἐξ οὗ βλέπομεν μέχρι σήμερον ἔτι τὴν

(1) Abbè Della Rocca αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω.

ἐντεῦθεν γενομένην κατ' ἔτος ἀποστολὴν πολλῶν τοιούτων εἰδῶν εἰς Σμύρνην, Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλας τῆς Ἀνατολῆς πόλεις.

«Τὸ ἔδαφος τῆς Σύρου εἶνε γονιμώτατον εἰς παραγωγὴν ὀσπρίων, λέγει ὁ Abbè Della Rocca. Ἡ νῆσος αὕτη ἄλλοτε παρήγαγεν ἀπίστευτον ποσότητα ὀσπρίων, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, παρεισερπύσαντος ὀλεθρίου τινος βοτάνου, καλουμένου λ ύ κ ο υ, μόλις δύνανται νὰ τὰ φάγωσιν νωπά. Τὸ βότανον τοῦτο ὁμοιάζον πρὸς ἀσπάραγγον, ὑψοῦται 10—12 δάκτυλα ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, σκορπίζει μέγαν ἀριθμὸν κλώνων ἐν τῇ ῥίζῃ του καὶ ἐν τῇ βλαστήσει τῶν ὀσπρίων κατατρώγει τὸν σπόρον καὶ τὰ καταστρέφει.» (1)

«Ἔχομεν ἐν Σύρᾳ, ἐξακολουθεῖ ὁ εἰρημένος συγγραφεύς, δύο εἴδη ὤχρας (safran), ἥμερον καὶ ἀγρίαν. Ἡ πρώτη, καὶ μόνη ἣν ἐκτιμῶμεν, παράγεται φυσικῶς ἐπὶ τῶν ὀρέων μας, πρὸ πάντων ἐν τῷ ἀνατολικῷ τῆς νήσου μέρει. Ἐν Παρισίοις παρέβαλον τὴν ἡμετέραν ὤχραν (safran) μὲ τὴν ἀγγλικὴν καὶ μὲ τὴν ἐν Rambouillet τὴν ὑπὸ τοῦ Abba Tessier παρατεθεῖσαν καὶ ἀνεγνώρισαν ὅτι ἡ ὤχρα τῶν νήσων τῆς Ἀνατολῆς δύναται νὰ δώσῃ πεντάκις πλειοτέραν βαφὴν παρὰ αἱ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, αἵτινες νομίζω ἀξίζουσιν ὅσον καὶ ἡ ἡμετέρα ἀγρία ὤχρα.»

Ἐκτὸς τοῦ βλαβεροῦ βοτάνου λ ύ κ ο υ, ὑπῆρχε κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, ἐν τῇ νήσῳ ἕτερον ἐπ' ἴσης βλαβερὸν, ἀειθαλλὲς, ποῶδες καὶ ἀκανθῶδες, τὸ καλούμενον Ἀ λ ω ν ί δ α παρὰ τῶν ἐγχωρίων. Τοῦτο πρὸ πάντων συμφύεται μετὰ τοῦ σίτου καὶ μίγνυται τοσοῦτον μετ' αὐτοῦ, ὥστε δυσκόλως ἀποσπᾶται. Ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ ἐφύετο καὶ κατέκλυε τὰς παρὰ

(1) Ταύτας ὡς καὶ τὰς κατωτέρω πληροφορίας μεταφέρω κατ' ἐλευθέραν παράφρασιν ἐκ τῶν τοῦ Abbè Della Rocca, ὡς τοῦ μᾶλλον ἀξιοπίστου μάρτυρος.

τὸν λιμένα ἰδίως γαίας. Οἱ Σύριοι ἐπίστευον ὅτι τὸ βλαβερὸν τοῦτο χόρτον μετηνέχθη καὶ ἐπολλαπλασιάσθη ἐν τῇ νήσῳ των ἐκ τῆς Ἄνδρου κατὰ τὰς ἐκεῖθεν ἀποστολὰς βοῶν. Ὅπως καὶ ἔχῃ, ἐπισημειοῖ ὁ συγγραφεὺς, θέλει εἶσθαι εὐεργέτης τῆς νήσου καὶ τῶν κατοίκων της ὅστις δυνηθῇ νὰ δείξῃ τὸν τρόπον τῆς καταστροφῆς τοῦ λ ύ κ ο υ, τοῦ ἐχθροῦ τῶν ὀσπρίων καὶ τῆς ἀ λ ω ν ί δ ο ς βοτάνου ὅπερ ἀναγκάζει τοὺς Συρίους νὰ δακρύωσι καὶ νὰ βλέπωσι καθημαγμένας τὰς χεῖράς των. (1)

---

(1) Ἐνταῦθα ὁ Della Rocca ἐπισημειοῖ. «Τὸ βότανον τοῦτο ἀ λ ω ν ί δ α νομίζω ὅτι εἶνε τὸ alhagi maurorum, οὗ μᾶς δίδει ἐκτενῆ περιγραφὴν ὁ Tournefort καὶ ὅπερ παρήγαγε τὸ περίφημον *μάννα* τῶν Περσῶν· τοῦτο μὲ ἀναγκάζει νὰ παραθέσω ἐνταῦθα ὅ,τι λέγει περὶ τῆς φύσεως καὶ χρησιμότητος αὐτοῦ. Τίς οἶδεν ἂν οἱ Σύριοι καὶ ἄλλοι νησιῶται ἐξεγερθέντες καὶ διδαχθέντες ὑπὸ τῆς πληροφορίας ταύτης τοῦ (Tournefort) δὲν ἀνεύρωσι πλεονεκτήματα εἰς βότανον, ὅπερ μέχρι σήμερον τοῖς ὑπῆρξεν ὀλέθριον!»

Περὶ τοῦ ἐν Σύρῳ ἀφθόνως τότε φυομένου τούτου φυτοῦ σπουδαίας παρατηρήσεις ἐποίησαν ἐκτὸς τοῦ Della Rocca καὶ Tournefort καὶ ὁ Rauvolf καὶ Wheeler. Ὁ Tournefort ἐξεπλήχθη ἰδὼν ἐν Σύρῳ φυτὸν ὅπερ καθωραΐζει τὰς πεδιάδας τῆς Ἀρμενίας, τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Περσίας. Ὁ Rauvolf, ἰατρὸς τοῦ Ausbourg τὸ εἶχεν ἀνακαλύψει τῷ 1537 κατὰ τὸ εἰς Ἀνατολὴν ταξείδιόν του, ὁ Wheeler τὸ εἶχε παρατηρήσει ἐν Τήνῳ. Ὁ Tournefort περιγράφει λεπτομερέστατα τὸ φυτὸν τοῦτο ὅπερ ὀνομάζει Alhagi maurorum, ὁ δὲ Abbè Della Rocca φρονεῖ ὅτι τοῦτο εἶνε τὸ τέως παρὰ τοῖς Συρίοις θεωρούμενον βλαβερὸν φυτὸν *Ἀλωνίδα*. Ὁ Tournefort ἀγνοεῖ ἐὰν τὸ ἐν Σύρῳ alhagi παράγει *μάννα*· οὐχ ἧττον εἰξεύρει ὅτι οἱ Σύριοι ἀγνοοῦσι τὰ πλεονεκτήματα τοῦ φυτοῦ τούτου, οἷς χρῶνται ἐν Ταυρίδι ὑπὸ τὄνομα Trunqibin ἢ terejabin — Πλείονα περὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ φυτοῦ τούτου ἴδε ἐν Tournefort relation d' un vogage en Orient Lettre V III. καὶ Traité complet sur les abeilles ete Ch. V.

Ὑπάρχουσιν ἐπ' ἴσης πληροφορίαι περὶ τῆς ἐν τῇ νήσῳ ξυλείας, ἥτις κατὰ τὸν ΙΖ'. παρίσταται οὐχὶ ὀλίγη, μολονότι αἱ περιηγηταὶ λίαν ζωηρῶς ἀποφαίνονται περὶ τοῦ πετρώδους καὶ γυμνοῦ τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου. Ἐρρέθη ἀλλαχοῦ ὅτι ἡ νῆσος αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῆς καταστάσει καὶ τοιαύτη μάλιστα οἵα ἐξεικονίσθη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου. Ἐν τῇ παρελεύσει τῶν αἰώνων ὑπέστη καὶ αὕτη ὅ,τι καὶ πάντα σχεδὸν τῆς γῆς τὰ μέρη, ἅτινα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχωσι ἀναλλοίωτον τὴν ἐπιφάνειαν καὶ μόνιμον τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν γονιμότητα. Μάλιστα συνεπείᾳ τοσούτων δῃώσεων τῆς νήσου καὶ ἐρημώσεων αὐτῆς, ἐξ ὧν παρημελήθη ἡ γεωργία, ἑπόμενον ἦν ὅτι ἔμελλε νὰ γυμνωθῇ τὸ ἔδαφος τοῦ πρασίνου καλύμματός του, αἱ δὲ βροχαὶ νὰ παρασύρωσι βαθμηδὸν ἀπὸ τὰς ἀκαλλιεργήτους γαίας πᾶν συμβάλλον εἰς τὴν βλάστησιν τῶν φυτῶν καὶ δένδρων. Μολαταῦτα ἀξιόπιστοι μαρτυρίαι πείθουσιν περὶ τοῦ ἐναντίου. Αὐτὸς ὁ Della Rocca, ζήσας ἐπὶ πλεῖστον ἐν Σύρῳ ἀνασκευάζει τὸν Tournefort εἰπόντα ὅτι ἡ ἐν Σύρῳ ξυλεία εἶνε ὀλιγίστη. «Ἡ ξυλεία λέγει δὲν εἶνε τοσοῦτον σπανία, ὡς εἶπε ὁ Tournefort· ἦτο μάλιστα ἀφθονωτέρα πρὸ τῶν πολέμων τῶν Τούρκων καὶ Βενετῶν. Οὗτοι κατέστρεψαν τὰ ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων τῆς νήσου τῶν ἀντικρὺ κειμένων τῆς Δήλου δάση (forets) τῆς Σύρου. Ταῦτα ἦσαν κεκαλυμμένα ἀπὸ δένδρα ἃ ὁ Tourrefort καλεῖ cedres à feuilles de cypré, ὁ δὲ Della Rocca arefties ἢ fidhes, ἅτινα, κατὰ τὸν τελευταῖον, παράγουσι σπόρον ὅμοιον πρὸς τὰς ἀρκευθίδας (κεδροκούκουτσα) καὶ προσφέρουσι ξυλείαν παράγουσαν ζωηρότατον καὶ λαμπρότατον πῦρ, οὗ ἡ φλὸξ, καθ' ἃ λέγουσι, τήκει καὶ τὸν χαλκόν. «Εὑρίσκονται ἀκόμη ἐν Σύρῳ ἀρκετὰ δενδρύλλια, σχῖνοι, λυγαριαί, (agnus castus), ἄγριαι ἐλαῖαι, καὶ ἄλλα ἃ προσφέρουσι πλείστην χρήσιμον ξυλείαν εἰς τους κατοίκους. Ὅσον δὲ ἀφορᾶ τοὺς κλιβάνους μεταχειρίζονται θάμνους πρὸς θέρμανσιν.»

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς οἰκίας καὶ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν τῶν Συρίων κατὰ τὸν ΙΗ'. αἰῶνα ἀρύομαι τὴν περιγραφὴν ἐκ τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς πηγῆς. «Πᾶσαι περίπου αἱ οἰκίαι, προστίθησιν ὁ αὐτὸς συγγραφεύς, ἔχουσιν ἴδιον κλίβανον. Ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἤτοι κατὰ πᾶν σάββατον κατασκευάζουσιν ἄρτους· λίαν δ' εὐχαρίστως αἰσθάνεταί τις τὴν ὀσμὴν τοῦ ἐλελιφάσκου, τοῦ θάμνου, τοῦ σχίνου, καὶ ἄλλων ἀρωματικῶν θάμνων, οὓς καίουσιν.»

«Πᾶσαι αἱ οἰκίαι ἔχουσι μῦλον· συνήθως δ' ἑκάστη οἰκογένεια ἀλήθει τὸν σῖτον ἐν αὐτῷ· Οἱ ἄρτοι εἶνε ἀσυγκρίτως καλλίονες τῶν κατασκευαζομένων ἐξ ἀλεύρου (farine) τῶν ἀνεμομύλων.»

«Ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἀνεμόμυλοι ὑπάρχουσι πλησίον τῆς πόλεως (Ἄνω Σύρας)· εἶνε δὲ ᾠκοδομημένοι ἐν σχήματι στρογγύλου πύργου, ὅστις μένει ἀκίνητος, μόνον τοῦ θόλου ὄντος κινητοῦ. Ἐνεργοῦσι δὲ δι' ὀκτὼ ἱστίων.» Ἐκτὸς τῶν λεπτομερειῶν τούτων ἐρανίζομαι καὶ ἄλλην περιγραφὴν τῆς Ἄνω Σύρας ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσαν.

«Ἡ κορυφὴ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη ἡ πόλις, κατέχεται ὑπὸ τῆς Ἐπισκοπῆς καὶ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, ὡς κάλλιστα εἶπεν ὁ Tournefort καὶ ὄχι ὑπὸ τῆς οἰκίας τοῦ Τούρκου διοικητοῦ (;) ὡς ἔγραψεν ὁ Kleement (ἐν τοῖς ταξειδίοις του). Ὁ Kleement ὅστις διέμεινε ἐν Σύρῳ ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ τοῦτο. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης τοῦ Kleement πρέπει νὰ διδαχθῶμεν, νὰ ὦμεν προσεκτικοὶ ἀπὸ τὰς πληροφορίας παρομοίων περιηγητῶν.»

«Ἐκτὸς τῆς μητροπόλεως (τοῦ Ἁγίου Γεωργίου) ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πόλει ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἐκκλησίαι, ὧν αἱ δύο ἔχουσιν ἐφημερίους ἕλληνας ἱερεῖς (papas grecs). Ἡ ἑτέρα τῶν δύο τούτων ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν ἀνήκει κατὰ κυριότητα εἰς μίαν οἰκογένειαν δυτικοῦ δόγματος.» (1)

(1) Abbé Della Rocca αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω.

Αἱ δύο αὗται ἀνατολικαὶ ἐκκλησίαι εἰσιν αἱ μέχρι σήμερον σωζόμεναι τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, περὶ ὧν καὶ ἀλλαχοῦ ἐγένετο λόγος· αἱ δὲ ἓξ— ἑπτὰ δυτικαί, αἱ καὶ μεγαλείτεραι καὶ πλουσιώτεραι, ἦσαν, ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἡ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ καὶ ἄλλαι περὶ ὧν κατόπιν. Καὶ ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου κατὰ τὴν 18 ἑκατονταετηρίδα συμποσουμένου εἰς τετρακισχιλίους κατοίκους κρίνων τις, καὶ ἐκ τῆς σημερινῆς ἀπαριθμήσεως τῶν οἰκιῶν τῆς Ἄνω Σύρας, δύναται νὰ ὑπολογίσῃ ὅτι αἱ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα οἰκίαι τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν περίπου 600.

Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ἦσαν στεναὶ καὶ οὐχὶ πᾶσαι ὁμαλαὶ ἕνεκα τοῦ ὀρεινοῦ καὶ ἀνωφεροῦς ἐδάφους. Πλατύτεραι δὲ καὶ οὕτως εἰπεῖν δημοσιώτεραι ἦσαν ἡ πρὸς τὴν μητρόπολιν ἄγουσα, ἡ τῆς ἀγορᾶς καὶ ἡ τοῦ Σεβαστ̦ια (νοῦ), ἐξ οὗ τὸ δημῶδες ᾆσμα τῶν Συρίων.,

Ἐ τοῦ Σεβαστ̦ιὰ τ' ἀνήφορο θὰ στήσω κτλ.

Ἐκ τῆς εἰκόνος τῆς Σύρου, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ Tournefort καὶ ἧς βλέπει ὁ ἀναγνώστης πιστὴν ἀντιγραφὴν ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας συγγραφῇ, ἀναπαρίσταται ζωηρὰ ἐνώπιόν μας ἡ μεσαιωνικὴ Σύρα, οἵα ὑπῆρξε βεβαίως ἀπ' ἀρχῆς τῆς κτίσεώς της.

Ἐν ταύτῃ βλέπει τις καὶ κλίμακα μεγάλην, διερχομένην τοῦ σημερινοῦ Παυσυλίπου καὶ φθάνουσαν μέχρι τῆς παραλίας τοῦ λιμένος. Βεβαίως ἐνταῦθα ὁ εἰκονίσας τὴν πόλιν ἐπὶ Tournefort δὲν ἐδείχθη λίαν ἀκριβὴς καὶ ἀξιόπιστος· ἐν πρώτοις δὲν κατέδειξεν ἀκριβῶς τὴν ἀπόστασιν τῆς ἄνω Σύρας ἀπὸ τοῦ λιμένος· ἔπειτα δὲ καὶ τὴν κλιμακηδὸν κατερχομένην ὁδὸν λίαν πλατεῖαν καὶ κανονικὴν παρέστησεν, ὅπερ δὲν εἶν' ἐντελῶς σύμφωνον μὲ τὴν μέχρι τοῦ 1821 κατάστασιν αὐτῆς, οἵαν ἀντελήφθησαν καὶ περιγράφουσιν οἱ ἐπιζῶντες Σύριοι καὶ Ἑρμουπολῖται. Ναὶ μὲν ἡ ἄνω πόλις δύο εἶχε κυρίας ὁδούς, δι' ὧν συνεκοινώνει μετὰ τοῦ λιμένος καὶ τῆς λοι·

τῆς νήσου, ἀλλ' αἱ ὁδοὶ αὗται ἦσαν κανονικαὶ καὶ ὁπωσοῦν εὐθεῖαι μέχρι τοῦ λεγομένου Ξηροκάμπου· δὲν ἔφθανε δὲ ἡ κλιμακοειδὴς ὁδὸς τῆς ἄνω Σύρας μέχρι τῆς παρὰ τὴν σημερινὴν Πλατεῖαν τῆς Ἑρμουπόλεως παραλίας, ὡς ἐξεικόνισεν αὐτὴν ὁ Tournefort. Οὐχ ἧττον πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου εἶνε ἡ εἰκὼν αὕτη, ὡς καὶ ἡ περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν γενομένη, ἡ παριστῶσα πειρατικὴν κατὰ τῶν Συρίων ἐπίθεσιν καὶ ἧς βλέπει πιστὴν ἀντιγραφὴν ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας βίβλῳ ὁ ἀναγνώστης.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ εἰκόνι φαίνεται πλαγίως μὲν ἡ ἄνω Σύρα, μέγα δὲ μέρος τοῦ λιμένος, τὸ τότε ἔτι κεχωρισμένον τῆς νήσου Νησάκι, καὶ τὸ σήμερον λεγόμενον Φανάρι· διὰ ταύτης γίνεται καταληπτοτέρα ἡ κατάστασις τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς ἄνω πόλεως, καὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ λόφου Ἀληθινῆς καὶ τῶν πέριξ. Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ ἰδίως καθιστᾷ τὴν εἰκόνα ταύτην πολύτιμον εἶνε ἡ ἐξεικόνισις τῶν Συρίων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παίδων μὲ τὰς ἐνδυμασίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Οἱ Σύριοι οὗτοι παρίστανται κατερχόμενοι ἤδη ἐκ τῆς ἄνω πόλεως διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Σεβαστιανοῦ καὶ εὑρισκόμενοι ἤδη ἄνω τοῦ Ξηροκάμπου (1)· σπεύδουσι δὲ ὅπως συγκεντρωθῶσι ἐν τῇ παραλίᾳ καὶ ἰδίως ἐν τῷ Νησακίῳ ἔνθεν ἄλλοι Σύριοι πυροβολοῦσι κατὰ τῶν πειρατῶν.

Οἱ Σύριοι, οἷοι παρίστανται ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ, οἷοι περιεγράφησαν ὑπὸ τῶν περιηγητῶν καὶ ὑπὸ τῶν παραδόσεων καὶ οἷοι εἰκάζονται ἐκ τῶν σημερινῶν, ἦσαν εὔρωστοι, δραστήριοι, ὑγιεῖς. «Ὑπὸ τὸν ὡραιότερον οὐρανόν, λέγει ὁ Della Rocca

---

(1) Καὶ ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ὁ ζωγράφος ἐφάνη λίαν ἀνακριβὴς εἰς τὰς ἀποστάσεις τῶν ὀρέων· οὐχ ἧττον ὁ γνωρίζων τὴν νῆσον δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὰς τοποθεσίας καὶ ν' ἀναπληρώσῃ οὕτω τὰς ἐλλείψεις τῆς εἰκόνος.

ὑπὸ τὸ καθαρώτερον καὶ ὑγιεινότατον κλῖμα, ἐν μέσῳ ὅλων τῶν ἀγαθῶν τῆς φύσεως, τὸ ἀνθρώπινον γένος δὲν δύναται νὰ ἦνε τὸ ἀτελέστερον τῶν πλασμάτων του. Οὕτω βλέπομεν ἐν Σύρῳ ἐν γένει ἄνδρας καλῶς πεπλασμένους (bien faits) ῥωμαλέους (robustes), δραστηρίους (agiles) καὶ θαρραλέους (courageaux) Αἱ Σύριαι δὲ γυναῖκες, ἃς αἱ ἐξοχικαὶ ἀσχολίαι δὲν ἔχουσι παραμορφώσει καὶ ἐξαντλήσει καὶ εἰς ἃς ἡ εὐπορία ἐπιτρέπει νὰ διέλθωσιν εὐχάριστον καὶ ἥσυχον βίον, ἢ νὰ κατοικήσωσιν ἐπ' ὀλίγον ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν Σμύρνῃ, εἰσιν ὡραῖαι, ὡς πᾶσαι αἱ γυναῖκες τῆς Ἀνατολῆς καὶ δικαίως δύνανται νὰ τὰς ἐγκωμιάσωσιν ἐπὶ τούτῳ. (1)

Ἡ κοινότης Σύρας ἐκ παλαιῶν χρόνων διεκρίνετο διὰ τὰ ἁγνὰ αὐτῆς ἤθη, τὸ φιλεργὸν τῶν κατοίκων παντὸς γένους, τὸ φιλόθρησκον καὶ φιλόπατρι αὐτῶν. Μολονότι κατῴκουν νῆσον, ἡ γεωγραφικὴ τῆς ὁποίας θέσις ἠδύνατο νὰ τοὺς ἀναδείξῃ μᾶλλον ναυτικοὺς ἢ χερσαίους, ἐπεμελήθησαν ἰδιαζόντως τῆς γεωργίας καὶ οἱ μὲν μείναντες ἐν Σύρῳ ὡς τοιοῦτοι ἦσαν καὶ εἶνε ἄξιοι ἐπαίνων, καθόσον καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν πετρωδῶν ὀρέων κατώρθουν νὰ βλέπωσι βλαστάνοντα φυτὰ καὶ κριθὴν, οἱ δὲ ἀποδημοῦντες ἀλλαχοῦ καὶ ἰδίως εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐθεωροῦντο ἐπιζήτητοι ὡς τοιοῦτοι.

Μία τῶν ἀρχαιοτέρων ἐφημερίδων τῆς Ἑρμουπόλεως ὁ «Ἑρμῆς» τοῦ 1837 δίδει ἡμῖν τὴν ἑξῆς εἰκόνα τῆς ἄνω Σύρας, οἵα διετηρεῖτο πρὸ τοῦ 1821. Παρατίθημι ἐνταῦθα αὐτὴν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς περιγραφῆς τῆς ἄνω Σύρου.

Πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἡ Σύρα ἦτο νῆσος ἄσημος καὶ εἶχε μίαν μόνην Κωμόπολιν ὁμώνυμον τῆς νήσου κειμένην ἐπὶ λόφου δυσβάτου, καὶ βλέπουσαν πρὸς τὰ Ἀνατολικονότια· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Τουρνεφορτίου, πρὸ ἑνὸς δηλονότι περίπου αἰῶνος, ἡ Κωμόπολις αὕτη περιεῖχε ὑπὲρ τὰς 6000 κατοίκους τοῦ δυτικοῦ *ῥητοῦ*, καὶ 7

---

(1) Αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

ἢ 8 οἰκογενείας τοῦ Ἀνατολικοῦ, τὴν σήμερον δὲ περιέχει ὀκτακοσίας οἰκίας δυτικῶν ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι 28 τῶν Ἀνατολικῶν καὶ τέσσαρας χιλιάδας κατοίκους ὅλους δυτικοὺς πλὴν ὀλίγων τινῶν Ὀρθοδόξων. Ἡ οἰκία ὅπου κατοικεῖ ὁ δυτικὸς Ἐπίσκοπος καὶ ἡ ἐκκλησία τῶν Καπουκίνων, ἐν ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου κεῖνται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου· ἀριστερόθεν τῆς Πύλης τοῦ ναοῦ τούτου φαίνεται μάρμαρον μέγα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐγχαραγμένη ἡ λέξις (CYPOC) περὶ τῆς ὁποίας προαναφέραμεν· εἶναι δὲ ὑπερβέβαιον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν κατοίκων ὅτι τὸ ῥηθὲν μάρμαρον καὶ πολλαὶ ἄλλαι στῆλαι εὑρέθησαν εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς Σύρου καὶ μετεκομίσθησαν ἐκεῖθεν, ὅτε ἐκτίζετο ὁ Ναὸς τῶν Καπουκίνων· παρεκτὸς τοῦ Ναοῦ τούτου ἔχουσιν ἄλλους δύω οἱ Δυτικοὶ εἰς τὴν Κωμόπολιν καὶ δύω οἱ Ὀρθόδοξοι.

Πολλοὶ τῶν κατοίκων τῆς Κωμοπόλεως ταύτης, ἀμελοῦντες τὴν γεωργίαν μετέβαιναν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν,ὅπου ἐπροσκολλῶντο εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ἐκεῖ πλουσίων καὶ δυνατῶν ὁμοθρήσκων των Εὐρωπαίων, οἱ δὲ μένοντες εἰς τὴν νῆσον ἐγεώργουν τὴν ὀλίγην γῆν των ἐκ τῆς ὁποίας ἐπορίζοντο ὀλίγην κριθὴν καὶ τὸν ἐξαίρετον οἶνόν των. Τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις τῆς νήσου ταύτης μέχρι τοῦ 1821 ἔτους.

Ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῆς νήσου κατάστασιν προστίθημι τὰ ἑξῆς, ἀκολουθῶν τὰς ἀνωτέρω ἀξιοπίστους μαρτυρίας.

Οἱ καθολικοὶ Ἐπίσκοποι Σύρας διωρίζοντο μὲν ὑπὸ τοῦ Πάπα, διετέλουν δὲ πάντοτε ὑπο τὴν προστασίαν τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἀλλ᾽ ἵνα ἐγκατασταθῶσιν ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ καὶ ἀναγνωρισθῶσιν ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης εἶχον ἀνάγκην τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἐκδόσεως ἐπισήμου ὀθωμανικοῦ ἐγγράφου καλουμένου Τουρκιστὶ μπαράτ (barat).

Διὰ τούτου ὡρίζοντο τὰ ἑξῆς, ἤτοι ἡ δικαιοδοσία τῶν Ἐπισκόπων ἐπὶ τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς ἐθνικότητός των καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας των, ἡ ἀπολαβὴ τῶν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ἐθιζομένων δικαιωμάτων καὶ ἀμοιβῶν τῶν

Ἐπισκόπων, καὶ ἡ ἐποπτεία τῆς ἐκδικάσεως τῶν ὑποθέσεων τῶν κληρικῶν των. (1)

Ἐπ' ἴσης δὲ ἐδίδοντο καὶ ἄλλα τινα προνόμια διὰ τῶν μπαράτ τοῖς Ἐπισκόποις Σύρας.

Ὁ ἑκάστοτε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐζήτει παρὰ τῆς Πύλης τὸ προνομιακὸν τοῦτο ἔγγραφον ὑπὲρ τοῦ Ἐπισκόπου Σύρας. (2)

«Τὰ εἰσοδήματα τοῦ Ἐπισκόπου Σύρας ἦσαν γλίσχρα, μόλις ἀνήρχοντο εἰς 400 γρ. (piastres) συναριθμουμένων μεταξὺ αὐτῶν 100 διδομένων ὑπὸ τοῦ ταμείου τοῦ Γαλλικοῦ ναυτικοῦ καὶ ἑτέρων 100 ὑπὸ τῆς αὐλῆς τῆς Ῥώμης.»

Ὁ Della Rocca ποιεῖ λόγον περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐποχήν του Ἐπισκόπου Σύρας Θωμᾶ Φοντῶνος (Thomas Fontos) καταγομένου ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας, ἧς γόνος τις εἶχεν ἐγκαταστήσει πρῶτος τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ τέλη τοῦ προτελευταίου αἰῶνος.

Δυστυχῶς μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας μας δὲν ἠδυνήθην νὰ καταστρώσω πλήρη κατάλογον τῶν καθολικῶν Ἐπισκόπων Σύρας ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ καθολικισμοῦ ἐνταῦθα μέχρι τοῦ 1821. (3)

Οἱ παρὰ τοῖς προειρημένοις συγγραφεῦσι μνημονευόμενοι

---

(1) «Συνεπείᾳ τούτου, προστίθησιν ὁ Della Rocca, παρ' οὗ ἀρύομαι τ' ἀνωτέρω, ὁ ἄλλοτε ἐν Σύρᾳ διαμένων Καδδῆς δὲν ἠδύνατο νὰ καλέσῃ εἰς δίκην ἐκκλησιαστικόν τινα ἢ μοναχὸν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Ἐπισκόπου.» (Abbè Della Rocca Chap. V.)

(2) «Ce barat coute 40 piastres pour chaque nouvel Eveque et pareille somme à l' avenement au trone de chaque nonveau Sultan pour le renouveller.» Πλείονα δὲ περὶ τούτου ἐν Tableau de l' Empire Ottoman par Le Chevalier de Mouradgea.—Abbè Della Rocca traitè complet etc. Ch. V.

(3) Καὶ ὁ πολυμαθὴς Ἐπίσκοπος Marinelli μετὰ πολυχρονίους ἐρεύνας μόλις, καθ' ἃ μοὶ εἶπεν, εὗρεν 7 ἢ 8 Ἐπισκόπων ὀνόματα.

Ἐπίσκοποί εἰσιν ὁ Ἰωάννης Ἀνδρέας Κάργας, ὁ διάδοχός του Marengo, ὁ Θωμᾶς Fonton ὁ Planquis, οὐχ' ἧττον περιεσώθησαν καὶ ἄλλων ὀνόματα ἃ παλαιοῖς ἐγγράφοις, ὧν δημοσιεύω τινα κατόπιν. (1)

«Ὑπάρχουσιν προσέτι ἐν Σύρᾳ τέσσαρες ἱερεῖς ἐκ τῶν καλουμένων ἐφημερίων, ὁ δὲ λοιπὸς ἐν Σύρῳ καθολικὸς κλῆρος ἦτο ἀρκούντως πολυάριθμος σχετικῶς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς νήσου καὶ ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ. Πεντήκοντα περίπου δυτικοὶ κληρικοὶ ἐχρησίμευον πρὸς λειτουργίαν τῶν τῆς θρησκείας καὶ πρὸς ἀνατροφὴν τῶν νέων. Οἱ ἐν Σύρῳ μάλιστα κληρικοὶ ὄντες ἐκ τῶν διακεκριμένων κληρικῶν ἐν τοῖς γράμμασι ἐπεζητοῦντο καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς μόρφωσιν τῶν νέων καὶ ἀξιοπρεπεστέραν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων. «Εἰς πάντα τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς λέγει ὁ Della Rocca, εἰς ἃ ὑπάρχει πρόξενος τῆς Γαλλίας εὑρίσκεται ἱερεύς τις τῆς Σύρας ὡς ἐκκλησιαστικός τις ἐπόπτης (aumonier).

Εἰκοσιπέντε περίπου Καπουτζῖνοι τῆς τάξεως τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (Tiers-Ordre de Fransois) ὑπῆρχον ἐν Σύρῳ, καθ' ἃ καὶ ὁ Tournefort σημειοῖ, ἕτεροι δὲ εἰκοσιπέντε τοῦ τάγματος τῶν Ἰακωβίνων.

Ἐκτὸς τούτων δύο μοναχαὶ τοῦ τάγματος τῶν Οὔρσου.

---

(1) Δυστυχῶς ἐκτὸς τοῦ αἰδ. Κ. Marinelli εἰδικῶς ἀσχοληθέντος ἐφ' ἱκανὸν χρόνον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, ἰδίως τὴν μεσαιωνικήν, καὶ ἄλλοι τινες κατέχουσιν ἔγγραφα παλαιά, ἐξ ὧν δύνανται νὰ ἐξευρεθῶσι πολλαὶ πληροφορίαι, ἀλλὰ δὲν εὑρέθησαν πρόθυμοι νὰ μοὶ χορηγήσωσιν αὐτά· ἀποσιωπῶ ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα αὐτῶν, διότι ἴσως καὶ οὗτοι οὐχὶ ἐκ κακῆς προθέσεως μοὶ τὰ ἀπέκρυψαν. Εὔχομαι ἐκ καρδίας ὅπως ἄλλος τις ἱκανώτερος ἐμοῦ συμπληρώσῃ τὸ ὡς πρὸς τὸν κατάλογον τῶν Ἐπισκόπων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου χασματῶδες τῆς ἱστορίας μου, ἥτις οὐχ' ἧττον ἐκ τούτου μόνον δὲν καθίσταται ὅλως ἀνωφελής.

λίνων (Ursulines) ἐνασχολοῦνται εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν κορασίων.

Οἱ Σύριοι οἱ γεωργικῶς πρὸ πάντων βιοῦντες ἦσαν καὶ εἶναι ἀρκούντως φιλόθρησκοι· ἡ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ἐθεωρεῖτο ἓν τῶν μᾶλλον ἀπαραιτήτων· ἐξ οὗ ἐξηγεῖται καὶ ἡ πληθὺς τῶν καθολικῶν παρεκκλησίων, ἅτινα ποικίλουσι τὸ γυμνὸν τῶν πλείστων ὀρέων καὶ λόφων. Πλεῖσται ἐξ αὐτῶν ἔλαβον τὰς ὀνομασίας των, οἷον ἡ Δελαγράτσια (Dellagratia) ἡ Ἁγιὰ Βακοῦ, Σὰν Γιάκομο Σταυρὸς, Ἁγία Ἄννα, Σὰν νερὸ καὶ ἄλλαι πολλαί.

Τοιαύτη τις περίπου εἶν' ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς συμποσούμενος τότε εἰς 4500 κατοίκους, ἤρξατο κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐπαυξάνων ἕνεκα τῶν προσφύγων, οἵτινες καὶ πρὸ τοῦ 1821 ἐζήτουν ἄσυλον παρὰ τῆς κοινότητος τῶν Συρίων, ἥτις ἀπήλαυε τῶν ἀγαθῶν τῆς ἰσχυρᾶς γαλλικῆς προστασίας.

Κατὰ τὰ τέλη ὅμως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος σπουδαῖα πολιτικὰ συμβάντα ἐπέδρασαν οὐχ' ὀλίγον ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ταύτης ἐπιρροῆς· ἡ δὲ κατὰ τὸ Αἰγαῖον ἐμφάνισις τῶν Ῥώσσων ἀφῆκεν ἴχνη καὶ ἀναμνήσεις ζωηρὰς ἔτι διαμενούσας.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ μεγαλεπίβολος Αἰκατερίνη αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας ἐνεθάρρυνε τοὺς πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ὀργῶντας Ἕλληνας· κατὰ δὲ τὸ 1770 ῥωσσικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Σπιριτὼφ ἐπεφάνη ἀπειλητικὸς εἰς τὸ Αἰγαῖον· ἑτέρωθεν δὲ ὁ Θεόδωρος καὶ Ἀλέξιος Ὀρλὼφ ἐπολέμουν τοὺς ἐν Ἑλλάδι Τούρκους καὶ ἐνεψύχουν τοὺς Ἕλληνας. Ὁ ὑπὸ Σπιριτὼφ ῥωσσικὸς στόλος παραχειμάσας ἐν Πάρῳ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μυκωνίου ναυηγοῦ Ψαροῦ ὑπέταξεν τὰς νήσους Πάρον, Μῆλον, Κίμωλον, Πολύκανδρον, Σί-

κινον, Ἴον, Θήραν, Ἀμοργὸν, Νάξον, Μύκωνον, Δῆλον, Τῆνον, Ἄνδρον, Κέαν, Κύθνον, Σέριφον, Σίφνον καὶ Ἀντίπαρον. (1) Ἡ Σύρος δὲν ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ὑποταχθεισῶν τοῖς ῥώσσοις νήσων, αἵτινες ἦσαν, κατὰ τὸν Pasch De Kriemen δεκαοκτὼ, οὔτε ὑπετάχθη, ὡς αἱ ἄλλαι, ἕνεκα τῆς ἰδιαζούσης γαλλικῆς προστασίας ἣν ἔχαιρεν. Αἱ ἐπίλοιποι ὅμως Κυκλάδες εἶχον ὑποταχθῇ· διαταγῇ δὲ τοῦ Σπιριτὼφ οἱ Αἰγαιοπελαγῖται ὡρκίσθησαν πίστην καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν Αἰκατερίνην.

Ὁ Σπιριτὼφ ἐξέδοτο τὴν 15 Ἰανουαρίου 1771 ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Πάρου διάταγμα πρὸς τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας· Τότε δὲ διώρισε γενικὸν ἐπιμελητὴν πασῶν τῶν Κυκλάδων ὁ Ἀλέξιος Ὀρλὼφ, ὡς πληρεξούσιος τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τὸν Μυκώνιον Ἀντώνιον Ψαρὸν (2) ὅστις ὑπὸ τὴν

(1) Breve descrizione dell' Archipelago, e particolamente delle diciotto isole sottomesse l' anno 1771 al dominio Russo dal' Conte Pasch de Kriemen. Livorno 1773.—Σάθα Τουρκοκρατ. Ἑλλὰς, σελ. 517, ἔνθα σημειοῦται ὅτι ἑκάστη τῶν νήσων τούτων διωκεῖτο ὑπὸ συνδίκων καὶ ἑνὸς Καντζιλλιέρη ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς κοινότητος· οὕτως ἡ μὲν Τῆνος εἶχεν ἐννέα συνδίκους, ἡ Ἄνδρος ὀκτὼ, ἡ Θήρα καὶ ἡ Πάρος ἓξ καὶ αἱ ἐπίλοιποι ἀνὰ τέσσαρας.»

(2) Ὁ *Ἀντώνιος* οὗτος *Ψαρὸς* ἦτο Μυκώνιος· προσκολληθεὶς παρὰ τῷ Σπιριτὼφ ὡς ναυηγὸς ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις κατώρθωσε νὰ διορισθῇ ὑπὸ τοῦ Ὀρλὼφ *Ἐπιμελητὴς πασῶν τῶν Κυλλάδων* τῶν ὑπαχθεισῶν εἰς τὴν ῥωσσικὴν δεσποτείαν. Ὁ Ψαρὸς οὗτος ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας τὸ ἑξῆς ἔγγραφον ὅπερ δημοσιεύω πρὸς δήλωσιν τῆς δεσποτείας ἣν προσκαίρως ἐξήσκησεν ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἡ Ῥωσσία. (Σάθα αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτ.).

«Ὁ ὑπέρλαμπρος καὶ ὑπερένδοξος ἡμῶν γενεράλης καὶ καβαλιέρης διαφόρων τάξεων, πληρεξούσιος τῆς αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητος Κύριος Κύριος κόμης Ὀρλὼφ μὲ διώρισεν νὰ κοινολογήσω ἐγγράφως εἰς ὅλα τὰ ὑποταχθέντα νησία εἰς τὴν αὐτῆς μεγαλειότητα ὡς ἐπι-

ἰδιότητα ταύτην ἐξέδοτο διαταγὰς πρὸς τὰς ὑποτεταγμένας τῇ Ῥωσσίᾳ Κυκλάδας.

Ἡ ῥωσσοκρατία αὕτη ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἦτο πρόσκαιρος, καθ' ὅτι κατὰ τὸ 1774 συνωμολογηθείσης συνθήκης ἐν Κουτζοὺκ Καϊναρτζῇ ἀπεδόθησαν αἱ νῆσοι εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην. «Εὐμενεστέρα, λέγει ὁ Μενδελσὼν Βαρθόλδη, τῆς τῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς ἦν ἡ μοίρα τῶν νησιωτῶν· διότι ἡ Πύλη ἀσθενὴς ὅλως κατὰ θάλασσαν δὲν ἴσχυε νὰ τιμωρήσῃ αὐτοὺς ἐπαισθητῶς διὰ τὰς ῥωσσικὰς αὐτῶν συμπαθείας καὶ διότι ἄλλως ἡ κατὰ τὸ 1774 ἐν Κουτζοὺκ Καϊναρτζῇ συνομολογηθεῖσα συνθήκη εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἀπέβη ἰδίως ὠφέλιμος. (1) Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἡ Ῥωσ-

---

τηρητὴς τῶν αὐτῶν ὅπου εἶμαι ὅτι ἡ ἀνακωχὴ τῶν ἁρμάτων, δηλαδὴ ἡ τρέβα τῶν τε Ὀθωμανῶν καὶ τοῦτε βασιλείου τῆς Ῥωσσίας ἐτελειώθη καὶ ἄρχισε πάλιν ἀπὸ τοῦ νῦν πόλεμος· καὶ ἐλπίζομεν θείᾳ συνάρσει διὰ πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου εἰς τὰ θεοσεβῆ καὶ τροπαιοῦχα ἅρματα τῆς ὑψηλοτάτης καὶ εὐλαβεστάτης ἡμῶν βασιλίσσης Κυρίας Κυρίας *ἰμπερατρίσης* Αἰκατερίνης τῆς δευτέρας καὶ εἰς τὴν γενναιότητα καὶ μεγαλοψυχίαν τοῦ ὑπερεκλάμπρου καὶ ὑπερενδόξου ἡμῶν ἡμῶν αὐθεντὸς κόμητος Ἀλεξίου Ὀρλὼφ πῶς θέλει κατατροπωθῆ ὁ ἐχθρὸς τοῦ σήμερον ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος· διὰ τοῦτο διορίζομεν καὶ τοῦ λόγου σας ἀπὲ τὴν σήμερον νὰ φυλάττεται μὲ ἄγρυπνον καὶ ἄσφαλτον ὀφθαλμὸν τὰς προτέρας φυλάξεις καὶ διαταγὰς ὅπου εἰς καιρὸν κατ' ἀρχὰς πολέμου σᾶς ἐδώκαμεν ἀπροφασίστους.

Ὅλως ἐδικός σας καὶ καλοθελητής.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΨΑΡΟΣ.

Τὰ κατὰ τὰς λοιπὰς νήσους συμβάντα ἐπὶ τῆς προσκαίρου ταύτης ῥωσσοκρατίας ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ὡς καὶ τὰ διαμειφθέντα ἔγγραφα παραλείπω ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς ἐκτάσεως ἣν ἔλαβεν ἡ συγγραφή, περιοριζόμενος ἰδίως εἰς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν νῆσον Σύρον.

(1) Μενδ. Βαρθόλδη Ἱστ. Ἑλ. μεταφρ. Βλάχου σελ. 89.

σία ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Πύλην τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἡ δὲ Πύλη κατὰ τὸ ἄρθρ. 17 τῆς συνθήκης ὑπέσχετο εἰς τὰς ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας ἐπιστραφείσας νήσους ἀμνηστείαν καὶ αἰωνίαν λήθην πάντων τῶν πραγματικῶν καὶ ὑποτιθεμένων ἐγκλημάτων καὶ ζημιῶν, ὡς ἐπ' ἴσης παντελῆ ἀποχὴν ἀπὸ πάσης πιέσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἐλευθερίαν ἀνεγέρσεως, ἀνοικοδομῆς καὶ ἐπισκευῆς ἐκκλησιῶν, ἀτέλειαν διὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ῥωσσικοῦ πολέμου καὶ ἐπὶ δύο ἔτι ἐνιαυτούς, καὶ πλήρη ἐλευθερίαν μεταναστεύσεως ἐπὶ ἓν ἔτος.»

Μετὰ τὴν ῥωσσικὴν ἀποτυχίαν ἤρξατο πάλιν ἡ γαλλικὴ ἐπιρροὴ προσηλυτίζουσα ὑπὲρ ἑαυτῆς τοὺς νησιώτας καὶ ἰδίως τοὺς Συρίους, οἵτινες διετέλεσαν ἀκλόνητοι ἐν τῇ φιλογαλλικῇ πολιτικῇ των. (1)

---

(1) Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1789, καὶ ὁ μεγαλεπίβολος Βοναπάρτης ἤδη ἐξήγειραν ἐπὶ πλέον τὸν θαυμασμὸν τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὸς ὁ Βοναπάρτης μετεχειρίσθη πλεῖστα μέσα ὑπὲρ τῆς γαλλικῆς ἐν Ἑλλάδι ἀποστολῆς, οἱ δὲ γάλλοι ἀπόστολοι διεσπάρησαν εὐέλπιδες εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδίως τὴν Σύρον, ἣν, ὡς ἐν τοῖς κατόπιν θέλομεν ἴδει, Γιβραλτὰρ τῆς Ἀνατολῆς ἐκάλουν.

Ἰδοὺ πῶς ἐξηγεῖ ὁ Μενδελσὼν Βαρθόλδυς τὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εὔνοιαν τοῦ Βοναπάρτου τότε... «Ἀντὶ τῆς ῥωσσικῆς πολιτικῆς ἐκράτησε τότε ἡ γαλλικὴ ἐπιρροή... Ἰδίως ὅμως ἐκορυφώθη ὁ ἀναβρασμὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατὰ τῆς Αἰγύπτου γαλλικῆς ἐκστρατείας. Ἦσαν μὲν ἀντιπαθεῖς εἰς τὸ καισαρικὸν τοῦ Βοναπάρτου ἔμφυτον ὅ τε χαρακτὴρ καὶ ὁ πολιτικὸς ὀργασμὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπήρεσκεν αὐτῷ ἐπ' ἴσης ἥ τε ποικιλόμορφος καὶ δαψιλὴς ἀτομικὴ ἀνάπτυξις τοῦ βίου καὶ τὸ ἄτακτον αὐτῶν καὶ ἀπαιδαγώγητον. Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον διεννοεῖτο τὴν λαμπρὰν εἰς Αἴγυπτον στρατείαν εὔχρηστοι ἦσαν αὐτῷ οἱ Ἕλληνες ὡς μέσον, ὡς ἀναζυμωτικὸν τῆς Ἀνατολῆς φύραμα· ἐθώπευσε λοιπὸν τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν ἐλπίδας ὡς εἶχε θωπεύσει τὰς τῶν Πολωνῶν καίτοι δὲν συνεμερίζετο αὐτάς, οὔτε τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν σπουδαίως διελογίζετο. Γαλλικὸς

Ἡ Σύρος, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, δὲν ἔμεινε ὅλως ἀνεπηρέαστος τῶν ρωσσικῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῆς προσκαίρου καταχτήσεως τῶν λοιπῶν Κυκλάδων. Ὁ διαβόητος πειρατὴς Μῆτρος Μάρας (ὄχι Mi-Tromara ὡς ἔγραφεν ὁ Della Rocca, ἀλλὰ Μῆτρος Μάρας, ὡς ἐδιόρθωσεν ὁ Κύριος Σάθας), ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῶν ρωσσικῶν ἀνωμαλιῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ καὶ συγκροτήσας πειρατικὸν στολίσκον ἐκ τῶν ἐκ Πελοποννήσου καὶ στερεᾶς Ἑλλάδος φυγόντων ἀνταρτῶν μετεβλήθη ἀπὸ τρομεροῦ ἁρματωλοῦ, ὡς βεβαιοῖ ὁ Κ. Σάθας, εἰς τὸν τρομερώτερον τῶν καταδρομέων, ἐρημώσας ὅλα τὰ παράλια τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ μέχρι Σύρου ἐκτείνας τὰς πειρατικὰς αὐτοῦ ἐκδρομάς.» (1)

χρυσὸς καὶ γαλλικαὶ ἐπαγγελίαι διεδέχθησαν τότε τὰ ρωσσικὰ διαβουκολήματα. Ἐν Πελοποννήσῳ παρέστησαν δύο Κορσικανοὶ μανιᾶται τὸ γένος Δῆμος καὶ Νικολὸς Στεφανόπουλοι καλούμενοι, ὡραιοτάτας φράσεις περὶ Ἀθηνῶν καὶ Λακεδαίμονος ἀπαγγέλλοντες καὶ τοὺς Γάλλους ἀντὶ τῶν Ῥώσσων κηρύσσοντες ὡς ἐλευθερωτὰς τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ παρουσία του μόνον ἤρκει — ἔγγραφον εἰς τὸν Γάλλον ἀρχιστράτηγον—ὅπως ἐκταθῶσι μέχρι Βοσπόρου τὰ ὅρια τῆς γαλλοελληνικῆς ἐλευθερίας (Ἱστ. Ἑλλ. μετ. Βλ. σελ. 97.)

Παρέθηκα ἐνταῦθα τὰς σκέψεις ταύτας τοῦ διασήμου Βαρθόλδη ὅπως ἐξηγηθῇ σαφέστερον καὶ ἡ κατὰ τὰς Κυκλάδας καὶ ἰδίως τὴν Σύραν ἐπὶ πλείστους χρόνους ἐπικρατήσασα γαλλικὴ ἐπιρροή, ἥτις ἐδείχθη, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων γίνεται γνωστόν, λίαν ἐπωφελὴς καὶ διὰ τὴν Σύραν καὶ διὰ τοὺς κατὰ τὸ 1821 προσφυγόντας κατὰ χιλιάδας πρόσφυγας, τοὺς οἰκιστὰς τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως.

(1) Della Rocca αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω. τομ. I. — Κ. Σάθα Τουρκ. Ἑλλὰς σελ. 520.

Καὶ ἄλλαι δὲ συνέβησαν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον πειρατικαὶ ἐπιδρομαί, ὧν αἱ σπουδαιότεραι ἦσαν τοῦ ἐκ Ναυπάκτου *Πίσπιρη*, τοῦ ἐκ Βονίτσης *Γράφου*, τοῦ *Νίκου*, τοῦ *Κάψη*, ὅστις ἐχειροτονήθη *βασιλεὺς τῆς Μήλου*. (Σάθα αὐτόθι καὶ ἐν ἄρθ. *ὁ βασιλεὺς τῆς Μήλου*. Tournefort

Οὐχ' ἧττον φοβερὸς κατέστη ὁ Λάμπρος Κατζώνης· περὶ τούτου γράφει ὁ εἰρημένος Βαρθόλδης: «Ὅτε ὁ Λάμπρος Κατζώνης ἐξέπλευσε τῷ 1790 ἐκ Τεργέστης μετὰ μικροῦ τινος στόλου ἐξοπλισθέντος δὲ ἐκουσίων τῶν Ἑλλήνων συνεισφορῶν καὶ ῥωσσικὴν φέροντος σημαίαν, καὶ ἤρχισε περιπλέων τὸ Αἰγαῖον, συνεταράχθη τὸ ἄλλως τοσοῦτον ἀδρανὲς Διβάνιον καὶ μέρος τοῦ ἐν τῷ Εὐξείνῳ Τουρκικοῦ στόλου διετάχθη νὰ πλεύσῃ κατὰ τοῦ καταδρομέως. Οὗτος προσέβαλε τότε τὴν Κέαν, ἐκυρίευσεν αὐτὴν καὶ κατέστησεν ἐκεῖ τὸν κύριον σταθμὸν, ὅπου στηριζόμενος ἐπέτρεχε τὸ Αἰγαῖον. Προσβληθεὶς ὅμως παρὰ τὴν Κέαν, ὑπὸ ἑπτὰ ἀλγερίων πειρατῶν, ἑνωθέντων μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου καὶ μὴ δυνηθεὶς ν' ἀντιστῇ εἰς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ ὑπερβάλλον πυροβολικὸν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων διέφυγε μετ' ἄπελπιν ἀγῶνα ὁ τολμηρὸς καταδρομεὺς ἐπὶ ἀκαταστρώτου σκάφους μετὰ δύο μόνον συντρόφων, ἐν ᾧ κατεβυθίσθη ὑπὸ τῶν πειρατῶν ὅλος ὁ λοιπὸς αὐτοῦ στόλος. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ἠρνήθησαν αὐτῷ οἱανδήποτε βοήθειαν οἱ Ῥῶσσοι ἀπόστολοι καὶ ὁ Λάμπρος περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ φέρηται ὡς πλάνης καὶ

Tom.I. σελ.176).«Αἱ περισσότεραι τῶν Κυκλάδων ἐξηγόραζον διὰ χρημάτων τὴν εἰρήνην καὶ οἱ πρὸς καταδίωξιν τῶν ἀμφιβίων τούτων ἁρματωλῶν ἐξελθόντες οὐδὲν ἄλλο ἔπραττον ἢ νὰ τοὺς διερεθίζουσιν εἰς νέας ἐκδρομὰς καὶ αἱματοχυσίας. Ὁ *Κάψης* μὴ δυνάμενος ν' ἀνθέξῃ εἰς τὰ θέλγητρα ὡραίας τινὸς ἐκ Μήλου ἐγκατέλειπε τὸν ἀδελφόν του *(Τρομάραν)* καὶ νυμφευθεὶς ἀπεκατέστη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Τρομάρας συλληφθεὶς ὑπὸ γαλλικοῦ πλοίου παρεδόθη εἰς τὸν Τουρκικὸν ναύαρχον καὶ ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν δι' ἀνασκολισμοῦ θάνατον.» (Σάθα αὐτόθι.) Ὁ Κάψης ἀφ' ἑτέρου, καίτοι τιτλοφορούμενος βασιλεὺς τῆς Μήλου, ἤρχισε κατόπιν τὸ πειρατικὸν στάδιον, ἕως οὗ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπηγχονίσθη ἐν τῷ *Μπανίῳ* τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

αὐτόνομος ἱππότης, ἀπὸ νήσου εἰς νῆσον ἀργυρολογῶν τοὺς εἰρηνικοὺς νησιώτας καὶ καταισχύνων διὰ πειρατείας τὸ ἐθνικὸν ἔργον» (1).

Κατά τε τὴν παράδοσιν καὶ τὰς δημοσιευθείσας πληροφορίας οἱ Ῥῶσσοι κατὰ τὸ 1771 ἐπισκεφθέντες τὴν Σύρον παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν φυγόντες τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἀνδριανοῦ.

Ἐρρέθη ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς Σύριοι ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ ἀνδριάντα ἐν τῷ μέρει ἔνθα σήμερον ὑπάρχει ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως. Μέχρι τοῦ 1771 ἵστατο ὁ ἀνδριὰς ἐπὶ τῆς βάσεώς του· τότε δὲ κατά τε τὰς παραδόσεις, τὰ ἐν τῇ παλαιᾷ Αἰγιναίᾳ Ἐφημερίδι ὑπὸ Μουστοξύδη γραφέντα (2) καὶ κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Le Bas, ἐξετάσαντος πρὸ ἐτῶν τὰ τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἀνδριάντος (3), οἱ Ῥῶσσοι μετήνεγκον ἀλλαχοῦ τὸν ἀνδριάντα, ἀφέντες τὴν βάσιν, ἥτις μετηνέχθη μετὰ ταῦτα εἰς ἄνω Σύραν, χρησιμεύσασα εἴς τινα ναόν.

Γεγονότα δὲ ἕτερα σχετιζόμενα κατὰ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος μετὰ διαμονῆς τῶν Ῥώσσων ἐν τῷ Αἰγαίῳ δὲν διεδραματίσθησαν ἐν Σύρῳ ἄξια νὰ σημειωθῶσιν ὡς ἱστορικὰ γεγονότα· καθ' ὅσον, ὡς προερρέθη, ἡ Σύρος διακειμέ-

(1) Μενδ. Βαρθόλδης Ἱστ. Ἑλλ. μετ. Βλάχου σελ. 95.

(2) Αἰγιναία Ἐφημ. σ. 10 καὶ ἑξῆς.

(3) Ἐάν τις φαντασθῇ ὁπόσον θὰ ἐκοσμεῖτο ἡ ἡμετέρα πόλις καὶ ἰδίως ἡ συνοικία τῶν Ψαρριανῶν ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀνδριάντος τούτου, δὲν δύναται ἢ νὰ λυπηθῇ ἐγκαρδίως ἐπὶ τῇ φιλαρχαίᾳ ἐπιθυμίᾳ ἥτις ἀνεπτύχθη τοῖς Ῥώσσοις ἐν Σύρῳ ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀνδριάντος τούτου. Ὁ περιηγητὴς Le-Bas ἀναφέρων τὰ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ῥώσσων γενομένης ταύτης μεταφορᾶς τοῦ ἀνδριάντος, ἐπισημειοῖ ὅτι ἡ βάσις αὐτοῦ ἐχρησίμευσε ὡς κολυμβήθρα ἔν τινι ἐκκλησίᾳ τῆς ἄνω Σύρας (Le-Bas Itineraire T. II σελ. 23 καὶ ἑξῆς). Τὸ ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἐπίγραμμα κατεχωρήθη ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας συγγραφῇ.

νη ἐν οὐδετερότητι πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας ἥκιστα ἠνωχλήθη ὑπὸ τῶν Ῥώσσων.

Ἐπ' ἴσης δὲ μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς ἑλλ. ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 δὲν ὑπάρχουσιν ἕτερα ἀξιοσημείωτα συμβάντα. (1)

Λεπτομερείας ἄλλας μὴ ἐχούσας ἱστορικὴν βαρύτητα παραλείπω νὰ παραθέσω ἐνταῦθα, πολλῷ μᾶλλον καθ' ὅσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἤτοι τὰς παραμονὰς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὸ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ σπουδαιότατον γεγονὸς τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως ἐπισκιάζει τὰς λοιπὰς λεπτομερείας τὰς ὀλίγον προηγηθείσας αὐτοῦ. Οὐχ' ἧττον μολονότι μετὰ τὴν ἑλλ. ἐπανάστασιν τὸ σπουδαότερον μέρος τῆς ἱστορίας τῆς νήσου κατέχει ἡ τῆς νέας πόλεως, ἡ ἄνω Σύρος δὲν ἔπαυσε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων λαμβάνουσα μέρος ἐνεργὸν καὶ κατέχουσα ἀρκούσας σελίδας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου.

---

(1) Ἐνταῦθα λήγει τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἱστορίας τῆς νήσου. Ἐκπληρώσας τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐφ' ὅσον μοι ἦτο ἐφκτὸν, ἀνομολογῶ ὅτι πολλὰ πιθανὸν τὰ ἐν αὐτῷ χάσματα· ἀλλ' ἡ ἔλλειψις δὲν ἦν' ἐμή. Ἂν ἀναλογισθῇ τις τὸ δυσχερὲς συγγραφῆς ἱστορίας νήσου, τέως φαινομένης ὅλως ἐστερημένης ἱστορίας, τὸ δυσέφικτον ἀνευρέσεως πάντων τῶν ἐγγράφων ὅσα ἤθελον ἐπιχύσει φῶς εἰς τὴν μεσαιωνικὴν πρὸ πάντων ἱστορίαν, ἂν τέλος ἐνθυμηθῇ τις ὅτι οὐ μόνον τῆς Σύρου ἀλλὰ πάσης τῆς Ἑλλάδος ἡ μεσαιωνικὴ ἱστορία ἔχει πολλὰ τὰ σκοτεινὰ καὶ δυσαπόδεικτα θέλει μὲ δικαιώσει ἐπὶ τοῖς ἐλλείψεσιν. Ἴσως τινα τῶν χασμάτων ἠδύνατο νὰ πληρωθῶσιν, ἐὰν καλοθελητaί τινες κάτοχοι παλαιῶν ἐγγράφων τῆς μεσαιωνικῆς Σύρου μοὶ ἔδιδον ἀντίγραφα αὐτῶν Οὐχ' ἧττον ἡ ἔλλειψίς των δὲν εἶνε τοσοῦτον ἐπαισθητή· ἀλλὰ καὶ ἂν εἶνε, βεβαίως οὐχὶ ἐγὼ ὁ πταίστης καθ' ὅσον δὲν ἠδυνάμην νὰ ὑπεξαιρέσω αὐτὰ, μολύνων οὕτω τὴν ἀφιλοκερδῆ διάθεσίν μου πρὸς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας ταύτης διὰ τοιούτων πράξεων.

Θέλομεν δὲ ἰδῇ ὅτι ἡ οὐδετερότης ἣν ἐτήρουν οἱ Σύριοι ἧτο ἔργον βαθείας πολιτικῆς φρονήσεως οὐ μόνον τῶν Συρίων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· οἱ δὲ Σύριοι ἀπὸ τῶν παραμονῶν τοῦ 1821 προητοίμασαν τὰ πράγματα οὕτως ὥστε διηυκόλυναν τὴν ἔλευσιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν προσφύγων τοῦ ἱεροῦ καὶ καταπληκτικοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥ Α'. ΜΕΡΟΥΣ *

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἔγγραφα καὶ μεταφράσεις ἀποσπασμάτων σχετικῶν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Σύρου.

Α'. Αἱ πρὸς τοὺς Γάλλους συμπάθειαι τῶν Συρίων.

(Μετάφρασις εὐχαριστηρίων ἐγγράφων τῶν γάλλων πλοιάρχων καὶ ἐμπόρων δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ Abbé Della Rocca.)

Σημείωσις. Ἐρρέθη ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι πολλάκις ὑπέστη ἡ Σύρος πειρατικὰς ἐπιδρομάς. Κατὰ τὸ 1781 πειραταὶ εἶχον προσβάλλει ἐν τῷ λιμένι τῆς Σύρου γαλλικὸν ἐμπορικὸν πλοῖον. Οἱ Σύριοι ἐπιδείξαντες ἔκτακτον ἡρωϊσμὸν διέσωσαν τὸ πλοῖον καὶ κατετρόπωσαν τοὺς πειρατάς· ἰδίως δὲ πρωτηγωνίστησεν ὁ Σύριος *Γεώργιος Ξανθάκης* πεφημισμένος τότε καθ' ὅλον τὸ Αἰγαῖον ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ τόλμῃ. Ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου καὶ πλείστων ἄλλων παρομοίων ἐν τῷ λιμένι τῆς Σύρου συμβάντων, ὧν ἓν βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι, διεφημίσθησαν οἱ Σύριοι ὡς ἀνδρεῖοι καὶ φιλόξενοι. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ δὲ τούτου ἐξέδωκαν ἐν ἔτει 1781 πολλοὶ Γάλλοι πλοίαρχοι καὶ ἔμποροι δύο εὐχαριστήρια πρὸς τοὺς Συρίους ἐν εἴδει

* Ἐν τῷ παραρτήματι τούτῳ καταχωρεῖται καὶ ἔγγραφόν τι δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Della Rocca ὡς καὶ ἀποσπάσματα περὶ χαρακτῆρος, φυσικῶν κλίσεων καὶ γλώσσης τῶν Συρίων, ἄξια μελέτης, περιεχόμενα ἐν τῷ Traité sur les a beilles τοῦ Abbé Della Rocca, vicaire-generale de Syra (Tom. A' Precis historique sur l' île de Syra). Ἐπ' ἴσης παρατίθημι ἐνταῦθα καί τινας σημειώσεις μου συμπληρωτικὰς τοῦ πρώτου μέρους, ὡς καὶ τὰ δημ. ᾄσματα τῶν Συρίων.

προκηρύξεων πρὸς τοὺς λοιποὺς συναδέλφους των. Ἰδοὺ αὐτὰ ἐν μεταφράσει, λαμβανόμενα ἐκ τῶν τοῦ Della Rocca.

«Οἱ ὑποφαινόμενοι ἐμποροπλοίαρχοι κινούμενοι ὑπὸ αἰσθήματος εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς Συρίους διὰ τὰς ἀγαθὰς καὶ ἐπανειλημένας ἐκδουλεύσεις των πρὸς ἡμᾶς διακηρύττομεν καὶ διαβεβαιοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους ὅτι μεταξὺ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, εἰς ἃς ἐλλιμενιζόμεθα δι ἐμπορικὰς ὑποθέσεις, ἡ Σύρος δικαίως ἀπολαμβάνει τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς στοργῆς τῶν Γάλλων, αἰσθημάτων ὧν εἶνε ἄξιος ὁ λαὸς οὗτος διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, τὸν εἰδικὸν ζῆλον καὶ τὴν εἰλικρινῆ ἀφοσίωσίν των πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς μας, ὡς εἰ ἀπετέλουν μέρος τῆς ἐθνικότητός μας. Προθυμοποιοῦνται νὰ μᾶς προσφέρωσι πᾶσαν βοήθειαν, εἴτ' ἐν περιστάσεσι ναυαγίων ἐν ταῖς ἀκταῖς των, εἴτε πειρατικῶν ἐπιθέσεων, ὡς ἐκείνας ἃς ὑπέστημεν παρὰ τῶν λυμαινομένων τὴν Ἀνατολὴν, ἀπὸ τοῦ τελευταίου Τουρκικοῦ πολέμου, καὶ ὧν τὰ πλοῖά μας θὰ ἦσαν λεία, ἐὰν οἱ νησιῶται οὗτοι ἐνόπλως δὲν μᾶς ὑπερησπίζοντο, εἴτε τέλος ἐν ἐποχαῖς λοιμῶν, ὧν θύματα ἤθελον ἦσθαι τὰ πληρώματα τῶν πλοίων μας ἄνευ τῶν δαψιλῶν βοηθειῶν ἃς μᾶς παρέσχον εἰς τὰς φρικτὰς ἐκείνας περιστάσεις· ἐφ' οἷς εὐχαρίστως διακηρύττομεν ὅτι τὰ γαλλικὰ πλοῖα θέλουσιν εὕρει ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ πλεονεκτήματα ἃ ἐν οὐδεμίᾳ ἄλλῃ τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ δύνανται νὰ ἐλλιμενίζωνται αὐτόθι μετὰ πλήρους πεποιθήσεως.

Εἰς πίστωσιν τούτων συντάσσεται τὸ παρόν.

Ἐν Μασσαλίᾳ 2 Μαΐου 1781.

Ὑπογεγραμμένοι. P. A. Martichou, Riviére, J.J. Coste, P. Blanc, J. Couhier, R. Perou, Broutin, I. Doumergu, Beaussier, Reibaud, A. Catelin, Bone, A. Cuirard, H. F. Cuirard, David, C. D' Allest, R, Murat, Boze, Coreil, Fournicr.

Ἡμεῖς Lazarre De Gerin Ricard, Conseiller da Roi κλπ. πιστοποιοῦμεν τὸ γνήσιον τῶν ἄνω ὑπογραφῶν κλπ.

Σημ. Ὅμοιον περίπου ἔγγραφον ἐδημοσίευσαν πολλοὶ μεγαλέμποροι τῆς Γαλλίας, περιεχόμενον ἐν τῷ ἰδίῳ συγγράμματι.

Β'. Χαρακτὴρ καὶ φυσικαὶ κλίσεις Συρίων.

(Μετάφρασις τῶν τοῦ Della Rocca, ch. VII. σελ. 120—125.)

«Ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς Συρίους. Κατοικοῦντες ἐν τῷ κέντρῳ σχεδὸν τῶν Κυκλάδων καὶ ἐν μέσῳ τῶν δύο ἑλληνικῶν μερῶν (De deux Grèces, κυρίως Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς) μετέχουσιν ἀναντιρρήτως τῶν ἠθικῶν προνομίων τῶν Ἑλλήνων, πολλῷ μᾶλλον καθ' ὅσον ὡς γνωστὸν οἱ νησιῶται ἔχουσι τι μᾶλλον ἐλευθέριον ἔξοχον καὶ ἐν τῇ εὐφυΐα αὐτῶν παρὰ οἱ τῶν ἠπειρωτικῶν μερῶν· καὶ πράγματι μεταξὺ τῶν μεγάλων καὶ διασήμων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος πλείστους διακρίνομεν νησιώτας ....»

«Οἱ Σύριοι περιωρισμένοι πάντοτε ἐν τῃ νήσῳ αὐτῶν, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν των, μόλις δὲ πρὸ μικροῦ ἀρξάμενοι συγκοινωνίας τινος μετά τε τῶν γειτόνων των καὶ ξένων, ὀλιγωτέρας εὐκαιρίας ἐπέτυχον τῶν ἄλλων νησιωτῶν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς εὐφυΐας των καὶ γνωστοποίησιν αὐτῆς· ἐκ τούτου δὲ θεωροῦνται ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει ὡς ἄνθρωποι καθ' ὑπερβολὴν ἁπλοῖ.»

«Ἀφ' ὅτου ὅμως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ ἐμπορίαν εἴτ' ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἴτ' ἐν Σμύρνῃ, εἴτ' ἐν Θεσσαλονίκῃ ἢ ἐν ἄλλοις λιμέσι τῆς Τουρκίας μετέτρεψαν τὰ προκατειλημένα πνεύματα, τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀνεπτύχθη, καὶ ἀπέδειξαν ὅτι εἷς Σύριος ἐξισοῦται τουλάχιστον πρὸς ἕνα τῶν πνευματωδεστέρων καὶ ἀνεπτυγμένων κατοίκων τῶν ἄλλων νήσων. Ἐν γένει δ' εἰπεῖν, οὐδεὶς δύναται νὰ τοῖς ἀρνηθῇ δραστηριότητα, πλεονέκτημα προερχόμενον ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν ἐνδελεχῶν διδασκαλιῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων των· διότι λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Συρίων δὲν ὑπάρχει λαὸς πανταχοῦ τῆς χριστιανωσύνης ἀποδεχόμενος τοσαύτας πνευματικὰς βοηθείας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Tournefort διαβεβαιοῖ ὅτι ὁ κλῆρος τῶν Συρίων εἶνε ὁ μᾶλλον πεπαιδευμένος ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει.»

«Ζωηροί, ἀγχίνοες (penetrans) οἱ συμπατριῶταί μου ἐπέδειξαν πάντοτε τὰς καλλίστας διαθέσεις πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπέδοσαν εἰς πάντα. Ἐφημίσθησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ τὴν καλαισθησίαν των ἐν τοῖς χοροῖς καὶ τῇ μουσικῇ, πρὸ πάντων γνωρίζουσι κάλλιστα τὸ *λαοῦτον* (luth) καὶ τὴν λύραν, εἶδος τριχόρδου βαρβίτου. Τινὰ δὲ πα-

ραδείγματα ἀποδεικνύουσιν ὅτι εἰσὶν ἱκανοὶ ἐξ ἴσου πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων. Πρό τινος ἐκόμισέ τις ξύλινον ὡρολόγιον ἐκ τῶν κατασκευαζομένων ἐν Γερμανίᾳ· πλεῖστοι νεανίαι κατεσκεύασαν ἀμέσως τοιαῦτα ἐπιτυχῶς καὶ τὰ ἐπώλουν πρὸς 4 ἢ 5 σκοῦδα (ecus) ἕκαστον. Ἐγνώρισα ῥάπτην ζωγραφίσαντα διὰ γραφίδος (à la plume) γαλλικὴν φρεγάταν ἐλλιμενισμένην ἐν τῷ λιμένι. Ὁ πλοίαρχος εἰς ὃν προσήνεγκε τὴν εἰκόνα ταύτην εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς ἐξεικονήσεως τὸν ἐφιλοδώρησε γενναίως, διαβεβαιώσας ὅτι ἤθελε διατηρήσει ὡς κειμήλιον τὸ προϊὸν τοῦτο τοῦ καλάμου διὰ ν' ἀποδείξῃ ἐν Γαλλίᾳ τί δύναται νὰ κατορθώσῃ Ἕλλην μὴ λαβὼν τὰς ςοιχειώδεις κἂν ἀρχὰς τῆς ζωγραφικῆς. Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας νέος τις ἱερωμένος γραμματεὺς τοῦ Ἐπισκόπου ἀπέμαθε μόνος τὴν ἐλαιογραφίαν καὶ ἐκόσμησε διὰ τῶν ἐλαιογραφιῶν του τὰς ἐν Σύρῳ ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους. Βεβαίως αἱ εἰκόνες αὗται δὲν εἶνε ἡ τελειότης τῆς ζωγραφικῆς, ἀλλὰ περιποιοῦσι τιμὴν εἰς τὸν ζωγράφον των. Ἠδυνάμην ν' ἀναφέρω καὶ πολλοὺς Συρίους ἀπομαθέντας τέχνας ἄνευ διδασκάλων.»

«Ὡς πρὸς τὴν ἀγχίνοιαν (sagacité) εἰς τὰς ὑποθέσεις οἱ Σύριοι οὐδένος εἶνε ὑποδεέστεροι τῶν ζώντων ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς Ἑλλάδος. Ἐγνώρισα χωρικὸν διατρίψαντα καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, δικολογοῦντα τὰς ὑποθέσεις ὅσον οὐδεὶς ἄλλος, ἔχοντα τὴν κανονικωτέραν κεφαλήν, τὸ εὐθύτερον πνεῦμα καὶ τὴν ἀσφαλεστέραν λογικήν· ἐστενοχώρει μετὰ τοσαύτης δυνάμεως τὸν ἀντίδικόν του ὥστε κατέφευγεν οὗτος εἰς τὴν σιωπήν. Ἐν ᾗ ἐποχῇ ὁ ῥωσσικὸς στόλος διεσταύρου τὸ Αἰγαῖον, ἀνεφύει τις ἔρις περί τινων ὑποθέσεων τῆς κοινότητος. Πλεῖστοι Σουηδοί, Δανοί, Λιβόνιοι ἀξιωματικοὶ ἐν τῇ ῥωσσικῇ ὑπηρεσίᾳ ἀποβάντες εἰς τὴν νῆσον δι' ὑγιεινοὺς λόγους (πρὸς τέλεσιν καθάρσεων), μάρτυρες αὐτόπται τῶν ἀναριθμήτων τεχνασμάτων, τῶν συνεδριάσεων, τῶν ἐπιθέσεων, τῶν ἀνταπαντήσεων, τέλος τῶν κατεσπευσμένων μέτρων ἃ ἐλάμβανον αἱ διαμαχόμεναι μερίδες πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των ὡμολόγησαν μετ' ἐκπλήξεως ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Εὐρώπης εἶδον τοσαύτην ἐνέργειαν, τοσαύτην ζέσιν πρὸς ὑποστήριξιν ἀξιώσεων ἢ τοσαύτην ἐπιτηδειότητα πρὸς ἐξεύρεσιν νικητηρίων λόγων ἢ τοὐλάχιστον εὐλόγων. . . . .»

«Εἰσέλθωμεν ἔτι εἰς τινας λεπτομερείας εἰδικὰς περὶ Συρίων· καθ' ὑπερβολὴν φιλόξενοι, πρὸ πάντων πρὸς τοὺς Γάλλους, εἰσὶ ἀδυσώπητοι ὡς πρὸς τὴν κλοπήν. Ἐνθυμοῦνται νεανίαν, κλέψαντα χράμβας, οὗ πᾶσα ἡ οἰκογένεια προὐκάλεσε τὴν τιμωρίαν· οὗτος κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν. Τὸ προτέρημα τοῦτο τῶν Συρίων εἶνε τοσοῦτον γνωστὸν ὥστε οἱ ἐμπορικοὶ οἶκοι τῶν Γάλλων καὶ ἄλλων ἔτι, προτιμῶσιν αὐτοὺς πάντων τῶν ἐξ ἄλλων μερῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ.»

«Εἰσὶν εὐκίνητοι, ρωμαλέοι καὶ λίαν θαρραλέοι. Ἐν πάσῃ ἐποχῇ ἐπέδειξαν ἀνδρείαν. Ἐν τῇ ἐρήμῳ νήσῳ τῆς Γυάρου, ὑποκειμένῃ τοῖς Συρίοις, Γεώργιός τις Ξανθάκης πεφημισμένος ἐπ' ἀνδρείᾳ καθ' ὅλον τὸ Ἀρχιπέλαγος, μετά τινος συνεταίρου του κατέλαβε καὶ ἀφώπλισε δεκαοκτὼ Ζακυνθίους.»

«Ὁ αὐτὸς Γεώργιος ἐπέδειξε πολλάκις ἀνδρείαν κατὰ τῶν λῃστῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ τῆς διαμονῆς τῶν Ῥώσσων ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει. Εἷς τῶν ἀνεψιῶν τοῦ Ξανθάκη, ὁ Ἀντώνιος Ῥώσσης ἀντεστάθη μόνος ἐναντίον τοῦ διαβοήτου Μιτρομάρα (Mi-tromara sans peur), ὅστις μετὰ τριάκοντα Ἀλβανῶν ἐπέδραμε κατὰ τῆς Σύρου ἵνα λεηλατήσῃ αὐτήν. Ὁ Ῥώσσης οὗτος, νεανίας ἔτι μόλις εἴκοσι ἢ εἰκοσιδύο ἐτῶν, καταλαβὼν μέρος ὅθεν ἔμελλον νὰ διέλθωσιν οἱ πειραταί, κατακλιθεὶς χαμαὶ καὶ στηρίζων τὸ ὅπλον ἐπὶ τῶν ἄκρων τοῦ ποδός του, κατὰ τὸν ἀλβανικὸν τρόπον, ἐσκοποβόλησε τοσοῦτον καλῶς ὥστε ὁ Μιτρομάρας ἐπληγώθη εἰς τοὺς ὤμους μετὰ δύο ὀπαδῶν του καὶ ἠναγκάσθη ἐπιβιβασθεὶς ν' ἀπέλθῃ. Οἱ Σύριοι διαρκούσης τῆς διαμονῆς τῶν Ῥώσσων ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει ἀπέκτησαν τοσαύτην φήμην κατὰ τὰς πλείστας κατὰ τῶν πειρατῶν συναντήσεις, ὥστε οὐδ' ἐφοβοῦντο αὐτούς, οἱοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. Τουναντίον οὗτοι κατελήφθησαν ὑπὸ τοσούτου τρόμου (frayeur) ὥστε δὲν ἐτόλμων πλέον νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς Σύρου.»

«Καὶ ἐκ πλείστων ἄλλων παραδειγμάτων ἀκόμη ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἂν οἱ Σύριοι ἐξησκοῦντο πρὸς τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν, ἤθελον προσφέρει ἀξιολόγους στρατιώτας καὶ ἤθελον ἀναδείξει μεταξὺ αὐτῶν ἀξιολόγους ἀξιωματικούς. Ἐὰν ἔκ τινος εἰδικοῦ γεγονότος δύναταί τις νὰ διαγνώσῃ τὴν διάνοιαν ἐν γένει

λαοῦ τινος, περὶ Συρίων ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὅτι ἤθελον ἐπιτύχει ἐντελῶς ἐν τῇ στρατιωτικῇ πειθαρχίᾳ· γνωστὸν δὲ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐφημίσθησαν ἐν τῇ πολεμικῇ τέχνῃ. Σύριός τις τῆς οἰκογενείας *Στεφάνου* ἐπονομαζόμενος Καγνάζος (Gagnazzo) ὑπηρετήσας ἐν Αὐστρίᾳ προσηνέχθη μετὰ τοσαύτης εὐφυΐας καὶ ἀνδρείας, ὥστε ἡ Μαρία Θηρεσία τὸν ὑπερετίμησιν, ἀναβιβάσασα εἰς τὰς μᾶλλον διακεκριμμένας θέσεις τῶν ἀξιωματικῶν της. Κατατάξασα αὐτὸν μεταξὺ τῶν εὐγενῶν ἤθελε τὸν ἀναβιβάσει ἕνεκα τῶν στρατιωτικῶν του προτερημάτων εἰς τὰς ἀνωτάτας τάξεις τοῦ στρατοῦ ἂν δὲν ἐφονεύετο ἐν τῇ ἁλώσει τῆς Πράγας· ἀναβὰς πρῶτος ἐπὶ τοῦ ῥήγματος τοῦ φρουρίου ἐστήλωσε τὴν σημαίαν. Ἀφ' ἑνὸς ὁ ἡρωϊσμὸς οὗτος, ἀφ' ἑτέρου ἡ ζηλοτυπία ἥτις ἀνεπτύχθη κατ' αὐτοῦ ἐπήνεγκον τὸν θάνατόν του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν καὶ τὸ ἀλλοεθνὲς αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ πολλαπλασιασθῶσιν οἱ ἐχθροί του. Η αὐτοκράτειρα προσεκάλεσε ἕνα τῶν ἀδελφῶν του ὀνομαζόμενον Δαβὶδ ὃν καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ σχολεῖον, ἔνθα ὁ νέος Σύριος προήγετο μεγάλως, ὅτε, ἐκ τῆς πολλῆς ζέσεως μεθ' ἧς ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδήν, παρεφρόνησε. Τὸν εἶχον ἀποστείλει ἕνεκα τούτου εἰς Σύρον, ἔνθα τὸν ἐγνώρισα. Ἦτο ἐπιτήδειος κολομβητής· διηγοῦνται δὲ περὶ αὐτοῦ ὅτι διῆλθε κολυμβῶν τὸ ἀπὸ Σύρου εἰς Τῆνον διάστημα δεκαοκτὼ μιλίων».

«Οἱ Σύριοι εἰσὶ πεπροικισμένοι διὰ μεγάλης δυνάμεως τῶν ὀπτικῶν ὀργάνων. Ἐν αἰθρίῳ καιρῷ διακρίνουσιν ἐκ Σύρου τοὺς χωρικοὺς περιπατοῦντας καὶ ὀργόνοντας ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Τήνου, ἤτοι εἰς ἀπόστασιν πλέον τῶν δέκα λευγῶν. Διακρίνουσιν ἐπ' ἴσης εὐκολώτατα ὄρτυγας κρυπτομένας (qui se tiennent cachées) καὶ ἀναπαυομένας ὑπὸ τὴν σκιὰν μικρῶν θάμνων, θύμων, ἐλελιφάσκων καὶ ἄλλων φυτῶν· τὰς καλύπτουσι ἀμέσως διὰ δυκτίου καὶ οὕτω συλλαμβάνουσι πληθὺν τῶν μικρῶν τούτων πτηνῶν.»

«Οἱ νησιῶται μας μανθάνουσιν εὐκολώτατα καὶ τὰς γλώσσας ἃς λαλοῦσι λίαν καλῶς. Πλεῖστοι ὁμιλοῦσι τέσσαρας, Ἑλληνικήν, Τουρκικὴν Ἰταλικὴν καὶ Γαλλικήν κτλ.» (1)

---

(1) Abbé Della Rocca Tom. A'. Ch. VII.

Γ'. Γλῶσσα τῶν Συρίων.

Σημείωσις. Ὁ Abbé Della Rocca ἀφιεροῖ ἴδιον κεφάλαιον περὶ τῆς γλώσσης τῶν Συρίων καὶ τῶν λοιπῶν νεωτέρων Ἑλλήνων κατέχων τὰς σελ. 194—195 τοῦ Γ'. Τόμου τοῦ περὶ μελισσοτροφίας συγγράμματός του. Μολονότι ὀλίγιστα ἀναφέρει εἰδικῶς περὶ τῆς γλώσσης τῶν Συρίων εὐχαρίστως ἤθελον παραθέσει μετάφρασιν ὅλου τοῦ κεφαλαίου ὡς μελέτην περὶ τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος. Ἡ ἔκτασις ὅμως τοῦ κεφαλαίου δὲν μοὶ ἐπιτρέπει τοῦτο ἐνταῦθα· δι' ὃ περιορίζομαι εἰς τὰ συμπεράσματα τοῦ Della Rocca περὶ τῆς τῶν Συρίων γλώσσης.

«Ἡ γλῶσσα τῶν Συρίων καὶ τῶν νησιωτῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους ὡς καὶ τῶν ἠπειρωτικῶν Ἑλλήνων εἶνε ἀληθὴς Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἡ προφορά της εἶνε ἀπαράλλακτος τῇ τῶν ἀρχαίων. Δὲν εἶνε δὲ ἡ γλῶσσα τινων σοφῶν τῆς Γαλλίας οἵτινες ἀξιοῦσι νὰ μᾶς τὴν ἐκμάθωσι..... Συμπεραίνοντες λέγομεν ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Συρίων καὶ ὅλων τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἶνε ἀληθὴς ἑλληνικὴ γλῶσσα, μετεβιβασθεῖσα ἡμῖν ὑπὸ τῶν προγόνων, καίτοι πτωχοτάτη καὶ ὀλιγώτερον γλαφυρὰ τῆς τοῦ Ὁμήρου καὶ τῶν λοιπῶν διασήμων συγγραφέων.» (1)

Δ' Περὶ δημώδους ποιήσεως τῶν Συρίων.

Γνώρισμα ἀλάνθαστον τῆς διατηρήσεως τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ ἐν γένει τῶν στοιχείων τοῦ ἐθνισμοῦ εἶνε ἀναμφιβόλως καὶ ἡ ποίησις ἡ δημοτική. Ναὶ μὲν δὲν κατώρθωσα νὰ περισυνάξω πάντα τὰ δημώδη τῶν Συρίων ᾄσματα, διότι πλεῖστα τροποποιηθέντα ὑπὸ τῶν ἄλλων νησιωτῶν, εἰς οὓς μετεβιβάσθησαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἀπώλεσαν τὴν οὕτως εἰπεῖν ἰθαγένειάν των,

---

(1) Μόνον αὐτὰ εἰδικώτατα γράφει συμπεραίνων παρὰ τῆς γλώσσης τῶν Συρίων. Σημειωτέον δὲ ὅτι καίτοι ἡ περὶ γλώσσης μελέτη τοῦ Della Rocca εἶνε γενική· οὐχ' ἧττον εἶνε λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ ὡς τοιαύτη. Λυπούμενος διότι δὲν δύναμαι τὰ καταχωρήσω ἐνταῦθα ὅτα μετέφρασα ἐκ τῶν τοῦ Della Rocca ἀνομολογῶ ὅτι πλεῖστα ὠφελήθην ἐκ τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ, ὅστις φιλελληνικώτατος ὢν προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ διὰ παντὸς μέσου ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ οἱ Σύριοι πάντες εἶνε γνήσιοι Ἕλληνες ἢ ἐκ γενεᾶς ἢ ἐξ ἀγχιστείας ἢ ἐξελληνισθέντες. Πιθανῶς ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ θὰ δημοσιεύσω τὴν λοιπὴν μετάφρασιν τοῦ περὶ Σύρου μέρους τοῦ φιλελληνικωτάτου Abbé Della Rocca.

καταστοθέντα κοινὰ τῶν νησιωτῶν ᾄσματα· οὐχ ἧττον τὸ ἐρωτικὸν καὶ ἐλεγειακὸν τὸ παρατηρούμενον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δίστιχα τῶν Συρίων, ὡς καὶ τὸ περιγραφικόν, δίδουσιν ἡμῖν νύξιν τοῦ ὕφους καὶ τῆς δυνάμεως τῆς δημοτικῆς ποιήσεως τῶν Συρίων ὡς θέλομεν ἴδει.

Εἰς οὐδεμίαν συλλογὴν δημοτικῶν τῆς Ἑλλάδος ᾀσμάτων ἀπήντησά τι εἰδικῶς σύριον. Τινὰ τῶν ἐν τῇ συλλογῇ Fauriel Τόμ. II. Δ'. καὶ Ε'. καὶ ἐν Τόμῳ Β'. Distiques chantés dans les îles de l' Archipel ete καὶ τῶν ἐν τῇ τοῦ Arnoldus Passovv (Popu laria Carmina Grreciae) δημοσιευθέντων νησιωτικῶν ᾀσμάτων (278, 288, 584, 341, 391, 437, 439, 476, 556, 557, 582, 591) πιθανῶς εἶνε Σύρια. Οὐχ ἧττον ἐν αὐτοῖς δὲν περιέχονται τὰ ἀρχόμενα ἐκ τῶν νωστῶν στίχων:

Νἄχα νερὸ τοῦ Σύριγγα, σταφύλ' ἀπὸ τὰ Χροῦσα,
Κ' ἕνα κλωνὶ βασιλικὸ ἀπὸ τὴν Κυπεροῦσα.

καὶ τὸ

Στοῦ Σεβαστιὰ τ' ἀνήφορο θὰ στήσω καλτερήμι
Γιὰ νὰ περνοῦν ἡ 'λεύθερες νὰ κάνουνε σεῆρι.

Ἅγιε μου Γεώργι συριανὲ
Μὴ κάμης ἄδικο σὲ 'μέ.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἐγχωρίαν μουσικὴν, αὕτη θεωρεῖται ἐκ τῶν παθητικωτέρων τῆς δημοτικῆς ποιήσεως ἔχουσα ὅλην τὴν περιπάθειαν τῆς ἀνατολικῆς μουσικῆς καὶ τὸ ἐλεγειακὸν καὶ ἐρωτικὸν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Συλλογὴν δὲ ᾀσμάτων συλλεχθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ δημοσιεύω μετὰ τὰ ἑξῆς ἔγγραφα.

ΕΓΓΡΑΦΑ

(Ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Δημαρχίας Σύρου). (*)

Σημείωσις — Κατὰ τὸ 1748 οἱ Σύριοι ἐστασίασαν κατὰ τοῦ τότε ἐπισκόπου τῶν καθολικῶν ἐν Σύρῳ Δαρίου Δελογκὶς, κατηγορηθέντος ὡς ἀσεβήσαν-

---

(*) Τοσαύτη ἡ πληθὺς τῶν ἐγγράφων τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νέας Σύρου, ὥστε μετὰ μεγίστης δυσκολίας ἠδυνάμην νὰ προτιμήσω τινα πρὸς δημοσίευσιν ἐνταῦθα. Προτιθέμενος ἵνα ἐν ἰδίῳ παραρτήματι προσεχῶς καταχωρήσω συλλογὴν ὁλόκληρον σπουδαίων ἐγγράφων ὑπὸ γλωσσολογικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔποψιν περιορίζομαι ἤδη καταχωρῶν τρία τέσσαρα καὶ ταῦτα οὐχὶ κατ' ἐκλογήν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ προχείρου λαμβάνων αὐτὰ ἐκ τῆς πληθύος τῶν παλαιῶν ἐγγράφων τῆς κοινότητος Σύρου.

τος καὶ συνενοημένου μετὰ τῶν 'Οθωμανῶν. Τὸ ἑξῆς ἐπίσημον τοῦ 1748 ἔγγραφον ἐκτίθησι ταῦτα. Λίαν ἀξιοσημείωτος εἶνε ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ ἡ λέξις 'Ε λ λ ὰ ς, ἀποδεικνύουσα ὅτι οἱ Σύριοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον συναίσθησιν πλήρη τῆς ἐθνικότητός των καὶ τὴν δούλην τότε 'Ελλάδα λησμονηθεῖσαν παρ' ὅλων, καλουμένην δὲ ῥ ω μ α ί ϊ κ ο οἱ Σύριοι ἐθεώρουν πατρίδα των καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς ἔγραφον ὀρθῶς.

1748 Ι. Ν. γεναρίου 3.

Ὅλοι ἐμὶς οἱ κάτοθεν γραμένοι ὁμολογοῦμεν πῶς ὁ αἰδέσιμος Πατέρας 'Αγγέλικος ἀπτὶν 'Ρώμι καπουτζῖνος εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἔκαμεν ἐδὸ στὸ νισὶ τὶς σίρας μισιονάριος τὸν ἐγνωρίσαμεν μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον ζηλοτὶ τὶς ἀποστολικῆς ἐπαγγελίας καὶ πατρικὸν στὸ γιερατικόν του τάγμα καὶ δὶ αφτὸ ὡς καθολικὰ παιδία τὶς ἁγίας ῥομικῆς ἐκκλησίας παρακαλοῦμε τοὺς πνευματικούς μας γονιοὺς καὶ προεστοὺς τοῦ ἐδεσίμου πατέρα νὰ δόσου πίστι εἰς τὸ παρό μας γράμμα τὸ περισσότερο ποῦ ἀγρικοῦμε πὸς τοῦ κάμνουν ἐγκ.κτὴ τὶς διόξεοσ τοῦ 'Επισκόπου Δαριοῦ Δελογκὴ, τὸ ὁποῖον εἶνε καθαρὶ ἀβανιὰ διὰ τὶ καὶ νὰ κλέγομέστε πρὸς αὐτὸ ποῦ ἐστάθηκε ἀφορμὴ ἢ ἕνα χρόνο προτίτερα ἡ κοινότης ἤθελεν νὰ τὸν διόξῃ διὰ δίκιες ἀφορμὰς ποῦ πνευματικοὶ ὡς γονίμας ἤθελον νὰ μάθου εἴμεστεν ἕτοιμοι νὰ φανερόσομε τὰ ἐντάλματά του διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ λογιάσετε πὸς ἐστάθιμε τόσον ἄθεοι καὶ ἀγκίξαμεν τὸν τύπον τοῦ σοτῆρος διατὶ ἤμεστεν μακριὰ ἀπὲ τὴν χριστιανοσύνην καὶ ἐδὸ στὴν *'Ελλάδα* νὰ μᾶς πέρνετε διὰ σχισματικοὶ ἢ διὰ ἀγαρινοὶ ἀμὶ διὰ νὰ θριαμβέψη τὸ καθολικόν μας καὶ ἅγιον ῥίτο εἰς τοῦτο τὸ νησὶ διαφεντεμένο ἀπὸ τὸν χριστιανικότατο βασιλέα τῆς Φράντζας, ὁ ἄνωθεν πατέρας βλὲποντας στὸν ὄχλον εἰς πολὶν σύχισιν ἐφίλαξεν τὸν ὅμοιον 'Επίσκοπον στὸ μοναστίρη του καὶ ἐκεῖ δὲν ἠθελήσαμεν νὰ πᾶμε πλέον ὀμπρὸς μόνε μὲ ἐδικές του συβουλὲς ἐπαρακίνησε καὶ ἐρίνεψε τὸ κινὸ καὶ μὲ τὸν ἐρχομὸν τοῦ μητροπολίτου τὶς 'Αξιὰς ὁ ἐπαινεμένος βοσκὸς ἔκαμε τὸν 'Επίσκοπό μας καὶ ἔταξεν νὰ περάσῃ μίαν ζωὴν κατὰ ποῦ ἔξετῆ τὸ τάξιμόν του κτλ. κτλ.

Κυρ. Γ. Βαμπακάρης 'Επίτροπος.

(ἕπονται 77 ὑπογραφαί.)

Ι. ΔΑ ΠΕΡΙΣ.

Κατζιλιέρης.

Πουγιουρδὶ

(Μετάφρασις γενομένη τῷ 1807).

Προσταγὴ τοῦ ἐκλαμπροτάτου Μεϊμὲτ Ραγὶπ Εφέντι Μέγας τεφτερτάρις τοῦ βασιλικοῦ θισαβροῦ, πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους καὶ Προγεστοὺς, Γέροντας, Ἄρχοντες καὶ πτοχοὺς, τίς Νίσος σίρας εἰς τὴν ἄσπριν θάλασσαν καθὸς ἀκολουθὰ εἰσφραγισμένο μὲ τὸ ὀνομά του.

Μὲ τὸ νὰ ἐβρίσκετεν εἰς τὴν ἄσπριν θάλασσαν εἰ Νίσος Σίρα εἰς τὸν Βασιλικὸν θισαβρὸν τοῦ *Εἰράτι Τζετιτιοῦ*, τὴν σήμερον σᾶς δίνο τὴν εἴδισιν διὰ νὰ σᾶς γίνη γνοστὸν ὅτι ευυκόθηκεν καὶ εβρίσκετεν τώρα διγικίτης, ὁ ἐκλαμπρότατος Μεϊμὲτ Ραγὶπ Ἐφέντις Μέγας τεφτερτάρις τοῦ βασιλικοῦ θισαβροῦ, διὰ ἐτοῦτο προστάζομεν καὶ κάμνομεν γνοστὸν τὸν ἐπίτροπον τὶς Νίσου Σίρας ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐπλιρόνετεν κατὰ τὸ ἔκπαλε διὰ δόσιμον τὶς Νίσου Σίρας τὰ καθέκαστον χρόνον γρόσια ἑπτὰ χιλιάδες, τὶν σίμερον μὲ τὸ τοῦ ἐμπίκαμεν εἰς τὸν ἔφτιχον χρόνον τοῦ ἔτους 1222, ἀρχίζουν τὰ δοσίματά σας ἀπὸ πρότι Μαρτίου καὶ τελιόνουν τέλος Φλεβαρίου, διὰ ἐτοῦτο σᾶς καμνομεν γνοστὸν ὅτι ἐπίρα ὁμολογίαν χρεοστικὴν διὰ ἑπτὰ χιλιάδες γρόσια διὰ τὴν παρὸν χρονιὰν ὁλόκλιριν ἀπὸ τὰ ἐδὸ Καπικιαχαγιᾶ σας τὶς Νίσου Σίρας ὀνόματι Γιάγκος καὶ τὴν κράτισα ἕος τὴν τελεφτέαν πλιρομὶν εἰς τὸν βασιλικὸν θισαβρὸν, Μὲ τὸ νὰ ἔχετε προτερίματα τὶς ἐλεφτερίας σας στέλνο τὸ φερμάνι τὶς παρὸν χρονιὰς διὰ τὸ δόσιμον τὶς Νίσος σίρας καὶ λαμβάνοντές το θέλετεν προσπαθίσι μὲ κάθε ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν διὰ νὰ συνάζετεν ὅλα τὰ βάσικα δοσίματα καὶ τὸ συντομότερον νὰ τὰ στέλετεν τοῦ ἐδὸ Καπὶ Κιαχαγιὰ σας Γιάνκο καὶ ἐκίνος θέλει τὰ μετρίση εἰς τὸν βασιλικὸν θισαβρὸν διὰ νὰ λάβι τὴν ἐκσόφλησιν τὶς παρὸν χρονιὰς, ἂν καὶ ἤθελεν βρεθῆ διά τινας διὰ νὰ ἀνακατόσι καὶ νὰ ἐμποδίση διὰ τὸ βασιλικὸν δόσιμον εἴστεν κρατιμένι ἐσὶς εἰ ἐπιτρόπι τὶς Νίσου Σίρας νὰ μὲ δόσετεν τὴν εἴδισιν διὰ γραφοῦ μὲ τὰ ὀνόματά του καὶ παρονόματά του, καὶ ἐγὼ θέλω τὸν κάμη τὴν πέδιαν ὁποῦ τὸν ἀνκίζη, λαμβανοντάς τὸ παρόν μου πουγιουρδὶ δὲν θέλετε πράξι εἰς ἄλλον τρόπον ἀλλὰ νὰ συνάξετεν τὸ πλέον συντομότερον ὅλα τὰ βασιλικὰ δοσίματα καὶ νὰ τὰ στέλετεν τοῦ ἐδὸ Καπὶ Κιαχαγιᾶ σας Γιαγκο· σᾶς ξανα προστάζο σφοδρός

διὰ νὰ κάμετεν *στόχασιν* εἰς τὰ γραφόμενά μου ὁς ἀνοθεν γραμένα καὶ εἰσφραγισμένα μὲ τὸ ὀνομά μου εἰς τὸ ὁπίον θέλετεν ἔχει τὶν εἱποταγὶν καὶ ὅλον τὸ σέβας.

ετος τούρκικο 1222 μίνα σάπαν 25.

Νέον ετος 1807. οκτώβρ. 25.

(Μεταγλοτισμένον λόγον πρὸς λόγον ἀπὸ τὰ ἀνοθεν).

Γ΄.

1744 2 Φλεβαρίοο I. N. Σῦρα.

Σιμαζομένοι ὅλοι μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ τὸ ἐπίλιπο κινὸ ὅλοι εἰς μίαν γνώμην καὶ βουλὴ ψιφοῦν καὶ διαλέγουν νὰ στίλουν στὴν πόλιν διὰ ἐπιτροπικοὺς τὸν Κυρ. Ν. Χαλαβαζῆ καὶ Κυρ. Σίμον Χαλαβαζῆ νὰ ἔβγουν στοὺς ἀφεντάδες μας νὰ γιρέψουν τὶ νισί μας ἂν ἦνε βολετὸ νὰ ἀπομένη ἀπάνου εἰς τὸ φτοχὸ ραγιὰ δίνοντάς του τὴν ἐξουσία νὰ ἐργαστοῦνε εἰς καθὲν ἐμπιστοσύνη καὶ φόβον θεοῦ, παρακαλοῦντες τους τοὺς ἀφεντάδες μας νὰ μᾶς κάμουν αὐτὸ τὸ ἔλεος καὶ ἂν κανένα ἄλο χαρτὶ ἐβρεθὶ στὴν πόλιν ἐναντίον στοὺς ἄνοθεν ἐπιτροπικοὺς τοῦ νισιοῦ μας νὰ ἦνε ψεύτικο καὶ νὰ βεβαιώνετε πίος τὸ ἔκαμε καὶ νὰ ἦνε πεδεμένος ἀπὸ τὸν κόσμο φανερὰ νὰ μὴν σταθὶ καὶ τὴν ἀπερασμένη χρονιὰ καὶ διὰ τὸ βέβαιο ὑπογράφουντο ὁς φαίνοντε καὶ βάζομε καὶ τὸ σύγιλλο τῆς χώρας καὶ ἂν ἔχουν χρία ἄσπρα νὰ τοὺς δίνουν καὶ ἐμὶς τὰ δίδομεν. (Τ. Σ)

Α. Βουτζῖνος Ἐπίτροπος — Ι. Δα Περὶς

Α. Καπέλας προεπίτρ. — Καντζιλιέρης.

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαί.)

Σημ. Συλλογὴν πολυτίμων ἐγγράφων τῆς μεσαιωνικῆς καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας Σύρου ἐπιφυλάσσομαι νὰ δημοσιεύσω ἐν χωριστῷ παραρτήματι, μετὰ συλλογῆς ὅλων τῶν ᾀσμάτων τῶν Συρίων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἅτινα ἀποτελοῦσιν ἐν ὅλῳ στίχους περίπου 1000, ἐν οἷς δέκα ἐπύλλια (ρίμες) πολλοῦ λόγου ἄξια. Λυποῦμαι διότι καίτοι ὑποσχεθεὶς ἀνωτέρω (σελ ἡ) ὅτι δημοσιεύσω ἐνταῦθα συλλογὴν ᾀσμάτων παραλείπω ἕνεκα τῆς πληθύος αὐτῶν καὶ τῆς δυσκόλου ἐκλογῆς μεταξὺ αὐτῶν καθ' ὅσον πάντα εἶνε ὡραῖα, ἑλληνικωτάτης ποιήσεως, ἐρωτικά, βαχχικὰ κλπ. καὶ ἅτινα ἀποτελέσουσι μετὰ τῶν ἀνεκδότων ἐγγράφων θησαυρὸν ἀληθῶς περιέργου καὶ τερπνῆς γλωσσολογικῆς καὶ ποιητικῆς ὕλης.

ΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ ΕΝ ΣΥΡΩ.

Κατάλογος τῶν ἀπὸ τοῦ ΙΔ'. αἰῶνος μέχρι σήμερον

Λατίνων Ἐπισκόπων καὶ ἐκκλ. τοποτηρητῶν.

Εἰσαχθέντος τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς Σύρον πρὸ τοῦ Ζ'. αἰῶνος ὑπήχθη ἐκκλησιαστικῶς ἡ νῆσος ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ μητροπολίτου Κορίνθου, κατόπιν δὲ κατὰ τὸν Η'. αἰῶνα ὑπὸ τὴν τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν· μέχρι δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204) ὁ ἐν Σύρῳ κλῆρος, ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ὁ λαὸς ἦσαν τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος. Ἀπὸ τοῦ 1204 ὑπαχθείσης τῆς Σύρου εἰς τὸ Δουκάτον Ναξίας, εἰσήχθη ὁ καθολικισμὸς ἐν Σύρῳ. Τότε ὑπήχθη ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, ὅτε ἡ ἐκκλησία της ὑπήχθη εἰς τὴν μητρόπολιν Νάξου, γενομένης μητροπόλεως τῶν Κυκλάδων. Πρώτη ἀποστολὴ *Καπουτσίνων* ἐγένετο τῷ 1637 ἐπὶ Ἐπισκόπου Marengo, *Ἰησουϊτῶν* δὲ τῷ 1744 ἐπὶ Ἐπισκόπου *Δαρίου Δελόγκη*.

Ὁ *Ἅγιος Γεώργιος* μητρόπολις τῆς νήσου ἠγέρθη καὶ ἀφιερώθη τῷ πολιούχῳ Ἁγίῳ ὑπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος Ἐπισκόπων τῆς Σύρου· ἔκτοτε δε ἐγένετο μητρόπολις τῆς ἐν Σύρῳ καθολικῆς ἐκκλησίας. (1) Ὥστε τὸ ἀρχικὸν κτίριον ἦτο ἑπτὰ αἰώνων.

---

(1) Τὰς πληροφορίας ταύτας ὡς καὶ τὸν κατάλογον τῶν ἐπισκόπων ὀφείλω εἰς τὸν πεπαιδευμένον Ἐπίσκοπον Νικόλαον Μαρινέλλην, ἐσχάτως ἀποβιώσαντα, ἄνδρα διακεκριμμένης οἰκογενείας, πολυμαθέστατον καὶ πολλὰς καταβαλόντα προσπαθείας καὶ μελέτας πρὸς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας Σύρου. Μεγάλη ἀληθῶς ἡ ζημία ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ πολυμαθοῦς καὶ φιλελληνικωτάτου Μαρινέλλη οὗ ὁ πατὴρ προσήνεγκε μεγάλας τῇ νήσῳ ἐκδουλεύσεις ὡς Ἐπίτροπος, Δήμ. Σύμβουλος καὶ πρόυχων τῆς νήσου. Εὔχομαι ὅπως οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποβιώσαντος δημοσιεύσωσι τὰς ἱστορικὰς σημειώσεις τοῦ ἀειμνήστου Μαρινέλλη αἵτινες βεβαίως θέλουσι συμπληρώση πολλὰ κενὰ τῆς ἱστορίας μου ταύτης, ἰδίως δὲ τὰ ἀφορῶντα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν της. Δραττόμενος τῆς εὐκαιρίας ἐκπροθύμως εὐγνωμοσύνην καὶ τῷ νῦν Σεβασμίῳ Ἐπισκόπῳ I. Alberti προθύμως καὶ εὐγενέστατα προσενεγκόντος μοι τὰς αἰτηθείσας πληροφορίας.

Οἱ ἀπὸ τοῦ ΙΔ'. αἰῶνος μέχρι σήμερον διατελέσαντες Λατῖνοι Ἐπίσκοποί εἰσιν οἱ ἑξῆς.

1ος. Ἐπίσκοπος *Ψύλλος* (τελευταῖος Ἐπίσκοπος Ἕλλην, τῶν Συρίων ὄντων πάντων ἀνατολικοῦ δόγματος μέχρι τοῦ 1207. Ἐπὶ τῆς ἀρχιεροσύνης αὐτοῦ ἐν Σύρῳ, κατακτηθείσης τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Λατίνων καὶ εἰσαχθέντος τοῦ καθολικισμοῦ, ὁ Ἐπίσκοπος Ψύλλος ἠσπάσθη τὸν καθολικισμὸν, ὥστε θεωρεῖται ὁ) πρῶτος Λατῖνος Ἐπίσκοπος Σύρου. Ἡ χρονολογία τῆς ἀρχιερωσύνης του εἶνε σκοτεινή· οὐχ' ἧττον ἐκ τοῦ ἄνω ἱστορικοῦ τεκμαίρεται ὅτι συμπίπτει μεταξὺ τοῦ 1200—1300.

2ος. Ἐπίσκοπος *Πέτρος Γκάου* Δομενικανὸς (ἐποχὴ τοῦ διορισμοῦ του ὡς Ἐπισκόπου) τὸ 1350.

3ος. Ἐπίσκοπος *Μηχέλης Ἀβελλάνο* Δομενικανὸς (Ἄγνωστον τὸ ἔτος.)

4ος. Ἐπίσκοπος *Φραγκῖσκος Μαστοράνο* (1523).

5ος. Ἐπίσκοπος *Οὐβερτῖνος Τζεράτο* (1526).

6ος. Ἐπίσκοπος *Δελβιόγια* (Delvioja) Ἄγνωστον τὸ ἔτος.

7ος. Ἐπίσκοπος *Νικόλαος Γκουάσκο* (Quasco) πρὶν ἢ χειροτονηθῇ διετέλει ἐν χηρείᾳ πατὴρ ὢν ἑνὸς τέκνου.

8ος. Ἐπίσκοπος *Βενεδέττος Στέψια* (Benedettos Stepsia) Χῖος Δομενικανὸς (1583).

9ος. Ἐπίσκοπος *Αὐγουστῖνος Τζιζόλφο* Gizolfo Δομενικανὸς (1598).

10ος. Τοποτηρητὴς Ἐκκλησιαστικὸς *Ἀνδρέας Περρῆς* ἱερεὺς Σύριος.

11ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωάννης Ἀνδρέας Κάργας* Δομενικανὸς ἐκ Santanielle. Ὑπέστη μαρτυρικὸν δὶ ἀπαγχονισμοῦ θάνατον τῷ 1617 καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μητροπόλει Ἁγίου Γεωργίου. Εἶχε χειροτονηθῆ Ἐπίσκοπος Σύρου τῷ 1611.

12ος Ἐπίσκοπος *Ἰωάννης Γιράρδη* (Girardi) Πάριος, Φραγκισκανὸς (1619)

13ος. Ἐπίσκοπος *Δομένικος Μαρέγκο* (Marengo) Χῖος Φραγκισκανὸς (1625).

14ος. Πάτερ Alessio, ἀποστολικὸς Καπουτσῖνος. Τοποτηρητὴς (1644).

15ος. Πάτερ *Ἰωάννης Μαρία Δε Μάνη* (Giamaria De Mani) προεστὼς τῶν Καπουτσίνων (1646).

16ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωάννης Δε Κοὔρτης* (De Curtis, Coucoutsa) Καρμηλίτης (1650).

17ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωσὴφ Γουάρχη* (Qiuseppe Guargi) (1665.)

18ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητὴς *Φραγκῖσκος Βαρθαλίτης* ἱερεὺς Σύριος (ἀποστολικός τοποτηρητὴς (1669).

19ος. Ἐκκλ. τοποτηρητὴς *Θωμᾶς Βαδέττος* (Toumazo Badetto) (1673).

20ος. Ἐπίσκοπος *Ἀνδρέας Ῥόζα* (Roza) Νάξιος, πρώην Ἐπίσκοπος Ἄνδρου (1688). Ἀπέθανεν ἐν Σύρῳ (1710).

21ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητὴς *Ἰωάννης Ξανθάκης* ἱερεὺς Σύριος (1689)

22ος. Ἐπίσκοπος *Ἄγγελος Βενιέρης* (Benier) ἔχων ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ τὴν Τῆνον (1689).

23ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητὴς *Δημήτριος Πρίντεζης Δαπόντες* ἱερεὺς Σύριος (1694).

24ος. Ἐπίσκοπος *Ἀντώνιος Ἰουστινιάνης* (Justiniani)· ἐκ τῶν ἐν Χίῳ· γεννηθεὶς ἐν Νάξῳ. Εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ τὴν Μῆλον, Ἄνδρον καὶ Κέαν· ἦν δὲ συγχρόνως ἀποστολικὸς Ἐπόπτης τοῦ Αἰγαίου Πελάγους (1700). Κατόπιν ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Νάξου.

25ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητὴς *Δημήτριος Πρίντεζης Δαπόντες* (1701)

26ος. Ἐπίσκοπος *Μιχαὴλ Κάρο* (Caro) Χῖος (1703). Ἀπέθανεν ἐν Σύρῳ τῷ 1707.

27ος. Ἐκκλ. Τοποτηρ. *Μαρῖνος Ῥόσσης*, ἱερεὺς Σύριος (1707).

28ος. Ἐπίσκοπος *Νικόλαος Δεμίλλης* (Demillis) Χῖος· πρώην τοποτηρητὴς Ἀποστ. Σμύρνης. Διορισθεὶς Ἐπίσκοπος Σύρου καὶ μόλις ἐλθὼν ἵνα χειροτονηθῇ ἀπέθανεν (1708).

29ος. Ἐπίσκοπος *Νικόλαος Πορτογιέζης* (Portoghieji) Χῖος φραγκισκανός. (1710). Ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς ἐν Σύρῳ ἐνσκηψάσης πανώλους ἐν ἔτει (1728).

30ος. Ἐπίσκοπος *Καστέλλι* (Castelli) Χῖος, Δομενικανός, πρώην ἀρχιεπίσκοπος Μαριανουπόλεως. Διωρίσθη ἐπίσκ. Σύρου τῷ 1710, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη.

31ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητὴς *Βερναρδῖνος Δὲ Παρίζης* (Bernardino De Parigi) ἢ ὁ ἐκ Παρισίων. Ἀπέθανεν ἐν Σύρῳ ὑπὸ τῆς πανώλους τοῦ 1728.

32ος. Ἐκκλ. Τοποτηρ. *Νικόλαος Μαρέγκος* (Marengo) ἱερεὺς Σύριος· πρώην τοποτηρητὴς Ἄνδρου ἐν ἔτει 1702. Σύρου δὲ ἐν ἔτει 1718.

33ος. Ἐπίσκοπος *Φραγκῖσκος Ἰωάννης Ῥόσσης* ἐκ Μεδιολάνου Φραγκισκανός. Διωρίσθη τῷ 1730 Ἐπίτροπος· ἀλλὰ μὴ δεχθεὶς, διωρίσθη Ἀρχιεπίσκοπος Νάξου.

34ος. Ἐπίσκοπος *Ἀντώνιος Ματούρης* (Maturi) ἐκ Τρεδέντου Φραγκισκανός· πρώην τοποτηρητὴς Σμύρνης, (καὶ Ἐπίσκοπος Χίου ἐν ἔτει 1730). Ἄγνωστον πότε ἐχειροτονήθη Ἐπίσκ. Σύρου.

35ος. Ἐκκλ. Τοποτηρητ. *Ἀντώνιος Μαρινέλης* ἱερεὺς Σύριος, ἱερατεύσας καὶ παρὰ τῷ Βενετικῷ στόλῳ (1733).

36ος. Ἐπίσκοπος *Ἐμμανουὴλ Καράντζας* (Carantza) Νάξιος (1734). Ἀπέθανεν ἐν Νάξῳ μετὰ ἓξ μῆνας.

37ος. Ἐκκλ. τοποτηρ. *Ἀντώνιος Μαρινέλλης* ἱερεὺς Σύριος.

38ος. Ἐπίσκοπος *Δάριος Δελόγκης* (Dario Deloguis) Χῖος ἀνεψιὸς τοῦ Ἐπισκόπου Quargi, Ἐπισκόπου Τήνου. (1736). Ἐπὶ τῆς ἀρχιεροσύνης του ἦλθον οἱ Ἰησουῖται εἰς Σύρον. Εἶτα ὠνομάσθη συμβοηθὸς τοῦ Ἐπισκόπου Τήνου. Παρῃτήθη καὶ ἀπέθανεν εἰς Ῥώμην.

39ος. Ἐπίσκοπος *Ἀντώνιος Ματούρης* (Maturi) μετατεθεὶς ἐκ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Νάξου (1749). Ἀπέθανεν εἰς Σύρον τῷ 1751.

40ος. Ἐκκλ. Τοποτηρ. *Μαρῖνος Ῥόσσης* ἱερεὺς Σύριος (1751).

41ος. Ἐπίσκοπος *Ὑάκινθος Ἰουστινιάνης* Χῖος, Δομενικανὸς (1757). Παρῃτήθη καὶ ἀπέθανεν εἰς Ῥώμην (1798) ἐν τῇ *Παναγίᾳ* ἐπικαλουμένῃ Minerva.

42ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωάννης Βαπτιστὴς Φόντον* (Jean Baptista Fonton) Φραγκισκανὸς Ἀντωνῖνος, (1787). Ἦν πρότερον τοποτηρητὴς Τήνου καὶ πρώην Ἀποστ. τοποτηρητὴς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἔτει 1799.

43ος. Ἐκκλ. τοποτηρ. *Λεωνάρδος Πρίντεζης* ἱερεὺς Σύριος ἐκ τῆς Προπαγαντιστῶν (1800).

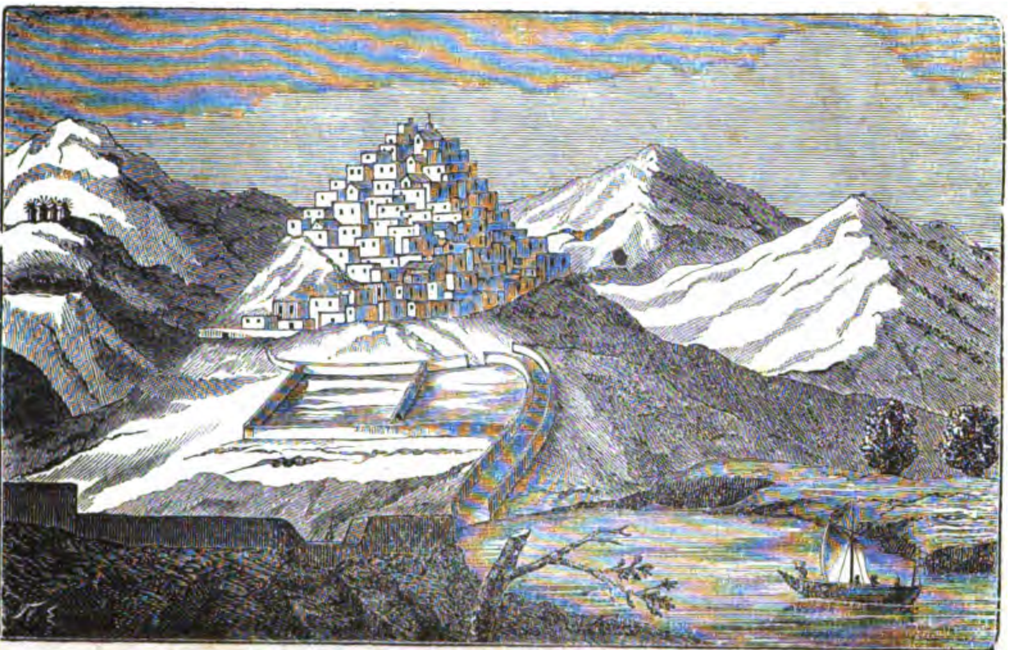
44ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωάννης Βαπτιστὴς Ῥοσσίνης* (Rossini) Τήνιος. Διωρίσθη τῷ 1800· ἐχειροτονήθη τῷ 1801 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ῥώμην τῷ 1829.

45ος. Ἐπίσκοπος *Λουΐγγος Μαρία Βλαγκὶς* (Luigi Maria Blangnis) ἐκ Πεδεμοντίου, Φραγκισκανὸς, (πρώην Ἐπίσκοπος Κανατᾶ καὶ τοποτηρ. Σύρου 1825). Διωρίσθη Ἐπίσκοπος Σύρου τῳ 1830. ὠνομάσθη ἀποστολικὸς ἐπίτροπος ἐν Ἑλλάδι τῷ 1834. Ἀπέθανεν δὲ ἐν Σύρῳ γέρων τὴν ἡλικίαν τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1851.

46ος. Ἐπίσκοπος *Ἰωσὴφ Μαρία Ἀλβέρτης* (Juseppe Maria Alberti) Σμυρναῖος ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ Προπαγάνδᾳ. Ἦτο πρότερον Ἐκκλ. τοποτηρητὴς Σμύρνης, κατόπιν Ἐπίσκοπος Εὐμενείας (Eumenia) καὶ συμβοηθὸς τοῦ Ἐπισκόπου Σύρου τῷ 1843. Διωρίσθη δὲ καὶ ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος Σύρου τῷ 1851, ὀνομασθεὶς συγχρόνως καὶ Ἀποστολικὸς Ἐπόπτης ἐν Ἑλλάδι. Διατελεῖ δὲ μέχρι σήμερον Ἐπίσκοπος Σύρου κεκτημένος πάσας τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς, αἵτινες ἐμπρέπουσιν εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἀξίωμα.

Βιογραφικὰς λεπτομερείας περὶ τῶν ἀνωτέρω Ἐπισκόπων δὲν ἠδυνήθην νὰ ἀνεύρω· ἀλλ' οὐδ' ὁ ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἐρευνήσας Μαρινέλλης κατώρθωσε τοῦτο. Τὰ περὶ Ἰησουϊτῶν ἐν Σύρῳ ἴδε ἐν τῷ ἐσχάτως ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ Emile Legrant τεύχει Relanion de l' Establissement de P. P. De la Compagnie de Jesus en Levant. σελ. 56.

Ο ΛΙΜΗΝ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΣ ΣΥΡΙΩΝ

Πρὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, κατὰ τὸν **Tournefort.**

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

1821.

Οὐδετερότης Συρίων.

1821! Ἰδοὺ ἀριθμὸς ὅστις διὰ πάντα Ἕλληνα διὰ πάντα φιλελεύθερον, διὰ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα περικλείει ὁλόκληρον, μυριοσέλιδον ἱστορίαν, οὐ μόνον τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ᾽αὐτῆς ταύτης τῆς ἐλευθερίας. Ἐν τῇ παρελεύσει τοσούτων αἰώνων, ἐν τῇ ἀμετρήτῳ σωρείᾳ τοσούτων ἐτῶν, τὸ 1821 διακρίνεται περιλαμπὲς, ἠλεκτρίζον τὴν καρδίαν παντὸς γνωρίζοντος τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ!

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ Ἑλλὰς ἡ σώσασα τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ κατακλυσμοῦ ἐν Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι, ἡ Ἑλλὰς ἡ γαλουχήσασα τὰ ἔθνη διὰ τοῦ ζωηφόρου γάλακτος τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν, καὶ βαυκαλήσασα αὐτὰ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς ποιήσεως, ἀνίστατο ἀμαζὼν ἀκαταγώνιστος ἣν τὸ 1453 ὑπέβαλεν εἰς εἱρκτὴν τεσσάρων αἰώνων. Ναὶ μὲν κατὰ τὴν μακραίωνα αὐτῆς δουλείαν ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχε κοιμηθῇ τὸν δυσοίωνον τῆς δουλείας ὕπνον, διότι ἀγῶνες, ὁτὲ μὲν φανεροὶ, ὁτὲ δὲ λανθάνοντες ἀφύπνιζον τὰ ἀρηίφιλα τέκνα της, ἀλλ᾽ οὐχ᾽ ἧττον τὸ μέγα γεγονὸς τοῦ 1821 ὑπῆρξε το-

σούτῳ καταγῶδες ὥστ' ἐπεσκίασε πάντας τοὺς μετὰ τὰς ἐν Σαλαμῖνι καὶ Μαραθῶνι μάχας ἀγῶνάς της;, προσενεγκοῦσα τῇ μὲν καθολικῇ ἱστορίᾳ ἀνεξάντλητον καὶ πολύτιμον ὕλην, τῇ δὲ ποιήσει καὶ ἀνθρωπότητι νέα δείγματα τῆς ἀρετῶν τῆς προνομιούχου ταύτης ἐθνικότητος.

Μετὰ τοῦ γεγονότος τοῦ 1821 συνδέεται ἀναποσπάστως ἡ ἱστορία τῆς νέας πόλεως, ἥτις ἐπὶ τῆς γυμνῆς παραλίας τῆς Σύρου ἀνωρθώθη, ὡς φοίνιξ ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν τοῦ καταπληκτικοῦ ἐκείνου ἀγῶνος.

Ἐκεῖ ἔνθα, κατὰ φιλοσύριον ποιητήν, ὑπῆρχον

. . . . Παράλια πανέρημα καὶ θαλασσοδερμένα,
παντοῦ γαλήνη κατηφής, θλιμμένη ἐρημία
καὶ μόνον διεκρίνετο μακρόθεν κώμη μία,
ἐκπεπληγμένη ἔβλεπεν ἀπὸ τοῦ παραλίου
ἡ ἀλκυὼν τοῦ νεωστὶ προσορμισθέντος πλοίου
τὴν θέαν τὴν παράδοξον καὶ διὰ τῶν κραυγῶν της
ἐδείκνυε τὸν σπάνιον καὶ μέγαν θαυμασμόν της, (1)

Ἐκεῖ ἔνθα πρὸ τοῦ 1821 βρυοσκεπὴς, ἔρημος παραλία ἔβλεπε σπανίως ἁλιεῖς τινας, ἔνθ' ἀπὸ τῶν βρύων ἀνεπήδουν ἄφοβοι καὶ ἀνύποπτοι οἱ βάτραχοι, ἀνεπήδησε πόλις μεγάλη, πολυάνθρωπος, πολυθόρυβος, πλουσία καὶ μέλλουσα νὰ καταστήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἐμπορικῶς καὶ ἐθνολογικῶς γνωστὴν καὶ εἰς τὰ ἀπώτατα τῆς ἐμπορευομένης ὑφηλίου μέρη. Σπουδαιότατον ὁμολογουμένως γεγονὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῇ ἱστορίᾳ πασῶν τῶν ἀποικιῶν. Οὐδέποτε συνῳκίσθη πόλις ἐν τοσούτῳ βραχεῖ διαστήματι καὶ ἐν τοσαύτῃ ζωῇ, ἐν τοσούτῳ πλούτῳ καὶ πληθυσμῷ.

Δὲν θέλω παραβάλλει τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως

---

(1) Μοῦσα θηλάζουσα, ἤτοι λυρ. ποιήμ. ὑπὸ Ι. Δ. Καρασούτσα. Ἐν Ἑρμουπόλει 1840 σελ. 68.

πρὸς τὰς τῶν ἄλλων πόλεων, κατασταθεισῶν κατόπιν μεγίστων· ἴσως οὐδὲ πρὸς αὐτὸν τὸν συνοικισμὸν τῆς Ῥώμης ἥτις κατόπιν κατέστη ἡ κοσμοκράτειρα πόλις. Οὐχί· διότι δὲν ἐξετάζω τὸν συνοικισμὸν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ κατόπιν χιλιοπλασιασθέντος πληθυσμοῦ τῶν πόλεων, ἀλλ' ὑπὸ τὴν τῶν περιστάσεων ὑφ' ἃς ἐτελέσθη, καὶ τῶν αἰτιῶν ἅτινα παρήγαγον αὐτὸν, τέλος ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν ὁμάδα τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῶν συνοικισθεισῶν πόλεων.

Ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἑρμουπόλεως δὲν ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα οὐδὲ πρὸς τὸν συνοικισμὸν τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν· Προήχθησαν μὲν καὶ πρωτηγωνίστησαν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ἀλλ' ἡ ἱστορία αὐτῶν, αἱ περιστάσεις καθ' ἃς ἀπεστάλησαν δὲν ἔχουσι πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς τῆς Ἑρμουπόλεως, οὐδ' ἐν τοσούτῳ βραχεῖ διαστήματι ἠνδρώθησαν καὶ ἐμονιμοποιήθησαν ὅσῳ αὕτη. Ἐὰν δέ τις παραβάλλῃ τὰς περιστάσεις ὑφ' ἃς ἐκτίσθη καὶ συνοικίσθη ἡ Ῥώμη, φερ' εἰπεῖν, πρὸς τὰς τῆς Ἑρμουπόλεως, θέλει κατανοήσει τὴν διαφοράν. Βεβαίως ἦτο εὔκολον εἰς τὸν Ῥωμύλον νὰ προκυρήξῃ ἐκ τῶν τελμάτων τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους ὅτι προσφέρει ἄσυλον εἰς πάντα φυγάδα κακοῦργον, εἰς πάντα καταδιωκόμενον καὶ νὰ συνοικίσῃ κατ' ἀρχὰς τὴν πόλιν ἐκείνην ἐκ τοιούτων κατοίκων καὶ ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις· ἀλλ' ἡ γυμνὴ παραλία τῆς νῦν Ἑρμουπόλεως δὲν εἶχε Ῥωμύλον· ἄνθρωποι διασωζόμενοι ἐκ τῶν φλογῶν ἱεροῦ καὶ καταπληκτικοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας πολέμου συνεκεντροῦντο εἰς τὴν βρυοσκεπῆ παραλίαν τῆς Σύρου· καὶ πρὶν ἔτι παγιωθῇ ἡ ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία, ἀνηγέρθη ἡ Ἑρμούπολις ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Σύρου περισώσασα ἀπὸ τοῦ καταστρεπτικοῦ κατακλυσμοῦ, ὡς ἡ Κιβωτὸς ἐπὶ τοῦ Ἀραρὰτ τεσσαράκοντα χιλιάδας πολυπαθῶν Ἑλλήνων.

Ἔκτοτε ἡ Ἑρμούπολις περιελάμβανεν ἐν ἑαυτῇ ἐν σμικρῷ τοὺς ἀντιπροσωπεύοντας σύμπαντα τὸν ἑλληνισμόν. Ἡ Ἑρ-

μούπολις ἐκηρύχθη κοινὴ πατρὶς τῶν δουλωθέντων καὶ ἐλευθερωθέντων Ἑλλήνων καὶ οἱ λόφοι αὐτῆς ἐμυρώθησαν διὰ τοῦ αἵματος ὅπερ ἀπέσταζεν ἔτι ἀπὸ τῶν χειρῶν καὶ καθημαγμένων ἐνδυμάτων τῶν συνοικιστῶν. Χῖοι, Κρῆτες, Μακεδόνες, Ψαρριανοί, Κυδωνιεῖς, Σμυρναῖοι, Θρᾶκες, Ὑδραῖοι, Κωνσταντινουπολῖται, καὶ ἐκ πάσης γενεᾶς Ἕλληνες, τιμαλφῆ λείψανα τοῦ αἱματηροῦ ἐκείνου ἀγῶνος, ἀνεκήρυσσον κοινὴν αὐτῶν θετὴν πατρίδα τὴν νέαν πόλιν, ἥτις ἔμελλε ν' ἀναδειχθῇ πρωτεύουσα τῶν ἐπαρχιῶν ἐν Ἑλλάδι, πρωτεύουσα ἐμπορικῶς ἐν Ἀνατολῇ καὶ Μεσογείῳ καὶ νὰ γίνῃ γνωστή, καὶ δι' αὐτῆς, καὶ τὸ τῆς Ἑλλάδος ὄνομα, εἰς τὰς ἀπωτάτας πόλεις τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ λοιποῦ ἐμπορικοῦ κόσμου.

Τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ταύτης ἐνδιαφέρουσαν οὐχὶ μόνον τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἀλλὰ πάντα τὸν ἑλληνισμὸν πειρῶμαι, ἐφ' ὅσον μοι ἐφικτόν, νὰ ἐκθέσω ἐν τῷ Βῳ τούτῳ μέρει τῆς συγγραφῆς της ταύτης, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν πρὸ τοῦ συνοικισμοῦ αὐτῆς.

Ἤδη κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1821 ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἀπέστειλεν εἰς τὸ Αἰγαῖον ὡς ἐπίτροπόν του τὸν Δημήτριον Θέμελην, ἐπικαλεσθεὶς πρὸς τοῦτο τὴν συνδρομὴν τῶν Σπετζιωτῶν (1). Ὁ Θέμελης διαδοὺς τὸν ἐπαναστατικὸν ὀργασμὸν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς Κυκλάδας ἐφρόντισε περὶ τοῦ ἐπαναστατικοῦ διοργανισμοῦ αὐτῶν.

Αἱ Κυκλάδες εὑρέθησαν ἕτοιμοι ὅπως μετάσχωσι τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος. «Τὴν ὑπὸ τῶν Σπετζῶν, τῶν Ψαρῶν καὶ τῆς Ὕδρας δοθεῖσαν ὤθησιν, λέγει ὁ Μενδελσὼν Βαρθόλδη, παρηκολούθησαν ἐντὸς ὀλίγου αἱ λοιπαὶ τοῦ Αἰγαίου νῆσοι· ἐν Θήρᾳ μόνον, Ἄνδρῳ καὶ Τήνῳ ἀπεποιήθησαν οἱ καθολικοὶ κάτοικοι νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν ἀνατολικοῦ δόγ-

(1) *Σπετζιωτικὰ* Ἀναργύρου σελ. 112.

ματος ἀδελφῶν των καὶ προὐτίμησαν νὰ πληρώσωσι μᾶλλον διπλοῦς φόρους εἴς τε τοὺς Τούρκους καὶ τὸν ἑλληνικὸν στόλον ἢ νὰ κατανικήσωσι τὸν φανατισμὸν αὐτῶν καὶ τὴν θρησκευτικήν των φανατικότητα.»

Οἱ Σύριοι ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως ὄντες μᾶλλον εὐπρόσβλητοι ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, μὴ ἔχοντες δὲ σπουδαίας αἰτίας μίσους κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἀφῆκαν αὐτοὺς αὐτοδιοικουμένους ἐτήρησαν θέσιν ἐπιφυλακτικήν, προτρεπόμενοι κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Γάλλων, κατόπιν δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων εἰς διατήρησίν τινος οὐδετερότητος.

Ἡ σύνεσις ὑπηγόρευσε τότε τὴν διατήρησιν κατ' ἐπιφάνειαν τινος ἁρμονίας μεταξὺ Τούρκων καὶ Συρίων· βαθύτερον ὅμως ἐξεταζομένη ἡ σχέσις αὕτη ἀπέβη τὰ μάλιστα ἐπωφελής· διότι κατόπιν οἱ Σύριοι ἐκηρύχθησαν οὐδέτεροι κατὰ τὸ φαινόμενον· τοῦτο δὲ ἀπεκοίμιζε τοὺς Τούρκους· ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἐβοήθει τοὺς ἐπαναστάτας καὶ χρηματικῶς καὶ προσωπικῶς ἡ κοινότης τῶν Συρίων, ὡς θέλομεν ἐν τοῖς ἑπομένοις ἰδεῖ.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οἱ λοιποὶ νησιῶται ὑπώπτευον τοὺς Συρίους καὶ ἰδίως τοὺς καθολικοὺς ὡς μὴ ἀποδεχομένους τὸν πανελλήνιον ἀγῶνα. Ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ὀρθοδόξων Παροναξίας Ἱερόθεος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς νησιώτας ὑπογεγραμμένην ὑπ' αὐτοῦ, τοῦ Μαυρογένους, τοῦ Δημητρακοπούλου, τοῦ Μάτζα καὶ Φρ. Ῥαυτοπούλου ἐν ᾗ συμβουλεύει τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν Ἀνδρίων καὶ Μυκωνίων ἐκστρατευσάντων κατὰ τῆς Καρύστου καὶ τῶν Παρίων καὶ Ναξίων ἑτοιμαζομένων διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Τριπολιτζᾶς· προτρέπει δὲ νὰ ἀντικρούωσι τὰς ἀντενεργείας καὶ ἰδίως νὰ ἐποπτεύωσιν τὰς ἐνεργείας τῶν Συρίων καὶ ΦραγκοΣαντορινιῶν καὶ ἰδίως τινὸς ἐν Σύρῳ τότε προξένου(1).

(1) Τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐδημοσιεύθη πρὸ ἐτῶν ἔν τινι ἐφημερίδι, τῷ Αἰῶνι ἢ τῇ Ἐλπίδι τοῦ 184... νομίζω, καθ' ὅσον ἀπώλεσα δυστυχῶς τὴν σχετικὴν σημείωσιν.

Πιθανὸν ἐν τῷ τότε ἀναβρασμῷ οἱ λοιποὶ νησιῶται ἐδικαιολογοῦντο κατά τι ὑποπτεύοντες τοὺς Συρίους ὡς μὴ μετέχοντας τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐνεργείας. Τὰ πράγματα ὅμως δὲν εἶχον οὕτω, καθ' ὅσον ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη ὅτι ἡ πολιτικὴ ἣν ἠκολούθησαν ἦν προϊὸν συνέσεως, ἀποληξαν εἰς ὠφέλειαν οὐ μόνον τῶν Συρίων ἀλλὰ καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδων Ἑλλήνων, οἵτινες προσέφυγον εἰς τὴν νῆσον. (1)

---

(1) Δὲν πρέπει νὰ παραληφθῇ ἐνταῦθα ὅτι οἱ Τοῦρκοι παρεξηγοῦντες ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν οὐδετερότητα τῶν Συρίων διήρχοντο πολλάκι φίλιοι καὶ ἀνύποπτοι τῆς Σύρου, πιθανῶς μάλιστα καὶ ἀπευθύνοντ τισι ζητοῦντες τροφὰς καὶ βοηθείας· ἴσως μάλιστα καί τινες ἐμπο ρευόμενοι σῖτον ὑπῆκον εἰς αὐτοὺς καὶ τοῖς ἐπώλουν ζωοτροφία 'Αλλ' ἐξεταστέον ἐν τούτοις, τί κοινὸν μεταξὺ τῆς κοινότητος τῶ Συρίων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν τούτων ἐμπορικῶν ἢ ἄλλων σχέσεων δύο τεσσάρων, δέκα τὸ πολὺ προσώπων; Δυοῖν θάτερον· ἐὰν οἱ Σύριοι εἴτ διὰ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον, εἴτε ὑπείκοντες εἰς τὰς θρυλουμένας προ τροπὰς τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν ἐπεθύμουν νὰ σεβασθῶσι τὴν οὐδε τερότητα, πῶς ἤθελον ἀποκρούσει τοὺς Τούρκους διερχομένους τῆς νή σου των, ἢ πῶς ἤθελον ἀρνηθῇ τὴν πώλησιν σίτου καὶ οἴνου διενερ γουμένην ἀπὸ εὐαρίθμους ἰδιώτας; Μεθ' ὅλην τὴν οὐδετερότητα α τῆς ἡ Σύρος ἐθεωρεῖτο μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεως ἑλληνικῶν ἀρχῶν τῷ νήσῳ ὑποκειμένη τοῖς Ὀθωμανοῖς· ἐὰν ἐφέροντο ἐχθρικῶς πρ τοὺς διερχομένους φιλικῶς καὶ ζητοῦντας ν' ἀγοράσωσι παρ' ἰδιωτ ζωοτροφίας Τούρκους, δὲν ἤθελον παραβιάσει τὴν οὐδετερότητα κ ἐκθέσει τὴν ἄνω πόλιν εἰς γενικὴν πανωλεθρίαν;

'Αλλ' ἐξεταστέον καὶ ἄλλως τοῦτο. Ἡ κοινότης τῶν Συρίων ε πετελεῖτο ἀπὸ 4500 κατοίκους. 'Εὰν ἦναι πιστευτὸν ὅτι τινὲς Σύρ ἦλθον εἰς συνεννοήσεις κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς επαν στάσεως μετὰ τῶν Τούρκων, εἶνε λογικὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ ὀλ μόνον οὗτοι ἀντεπροσώπουν ὁλόκληρον κοινότητα; Ἤθελεν εἶν παράλογον νὰ ἰσχυρισθῇ τις ὅτι πάντες οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, μ νὸς ἐξαιρουμένου ἐσκέπτοντο ὁμοίως, καὶ εἶχον τὸν αὐτὸν ἐνθουσια

Ὅτι δὲ ἡ οὐδετερότης τῶν Συρίων δὲν ὑπηγορεύθη ὑπ' ἄλλης αἰτίας εἰ μὴ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ὡς καὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τῶν φυγάδων ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς μυστικῆς συμμετοχῆς πολλῶν Συρίων εἰς τὴν τότε φιλικὴν ἑταιρίαν. Λέγεται ὅτι ὁ Ν. Ζαννέτος καὶ ὁ Γαβρίνας, ἕλκοντες τὴν καταγωγὴν

μὸν, τὸ αὐτὸ θάρρος, τὰς αὐτὰς ἐλπίδας καὶ πεποιθήσεις κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν ἔναρξιν ἀγῶνος ἀνίσου σχετικῶς πρὸς τὸν τότε νομιζόμενον κολοσσὸν τῆς Τουρκίας. Εἰς οὐδεμίαν ἐπανάστασιν, μετὰ τοσούτων αἰώνων δουλείαν, δὲν ἐπαρουσιάσθη φαινόμενον τοιοῦτο, καθ' ὃ δηλαδὴ εἰς μεταξὺ χιλίων δὲν εὑρέθη ἐναντία φρονῶν, ἢ δειλιῶν, ἢ προδίδων, ἢ ἐμπορευόμενος μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἢ ἐξαπατῶν αὐτοὺς διὰ συνεννοήσεων μυστικῶν, σώζων δὲ συνάμα τὴν ἑαυτοῦ ὕπαρξιν καὶ τὰ συμφέροντα αὐτοῦ. Εἶναι μάλιστα ἐκ τῶν μᾶλλον σπανίων καὶ περιέργων ὅτι μεταξὺ πεντακισχιλίων περίπου κατοίκων, τοσοῦτον εὐάριθμοι, τὸ πολὺ ἴσως πέντε εὑρίσκονται ἐλθόντες εἰς σχέσεις μετὰ ἐχθρῶν, (οὓς ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας εἶχον κυρίους,) εἴτ' ἐκ πεποιθήσεως, εἴτ' ἐκ δειλίας, εἴτ' ἐκ συμφέροντος.

Εἶνε βεβαίως δυσχερὲς τὸ γράφειν ἱστορίαν γεγονότων τοιούτων, ἐπιζώντων ἴσως τῶν προσώπων· οὐχ' ἧττον ἀμερολήπτως κρίνων αὐτὰ, νεαρὸς ἔτι, ἀμέτοχος τῶν παθῶν, ἅτινα τότε ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν περιστάσεων, τολμῶ νὰ σαφηνίσω μίαν ἱστορικὴν ἀλήθειαν ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ κοινότης τῶν Συρίων παραδεχθεῖσα τὸ μέτρον τῆς οὐδετερότητος ἐν τῷ φοβερῷ δράματι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐπ' ἀγαθῷ αὐτῆς τε καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἐτήρησε τὴν θέσιν ταύτην ἀξιοπρεπῶς, μὴ δοῦσα νύξιν τοῖς Ὀθωμανοῖς τῶν κρυφίων ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐνεργειῶν της, ἕως οὗ μετὰ τὴν ἵδρυσιν Ἑλλ. ἀρχῶν ἔλυσε τὰς οὐδετέρας χεῖρας καὶ φανερῶς συνετάχθη τῷ μαχομένῳ πανελληνίῳ. Καὶ αὐταὶ αἱ θρυλούμεναι συνεννοήσεις τινων, ὡς καὶ πωλήσεις ζωοτροφιῶν πρὸς τοὺς φιλικῶς ἐπισκεπτομένους τὴν οὐδετέραν Σύρον Τούρκους δὲν φέρουσι πιθανῶς τὸν προδοτικὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα, ὃν, καθ' ἃ εἰκάζω, τοῖς ἀπέδωκεν ἡ θυελλώδης ἐκείνη διὰ τοὺς μαχομένους Ἕλληνας ἐποχή. Καὶ ἂν εἶνε πι-

ἐκ Σύρου συγκαταριθμοῦντο μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. Οὗτοι ἕνεκα μάλιστα τῆς ἐπισήμου θέσεως ἣν κατεῖχον ἐν Κωνσταντινουπόλει παρέσχον πολλὰς λυσιτελεῖς ἐκδουλεύσεις εἰς τὸν ἀγῶνα ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς. Ἀναφέρουσι δὲ καὶ ἕτερον Σύριον, Μάριον καλούμενον ὅστις

στευταὶ αἱ συνεννοήσεις αὗται, τίς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι οἱ παραδεχόμενοι τὰς προτάσεις τῶν Τούρκων περὶ πωλήσεως ζωοτροφιῶν εὐάριθμοι κατοικοι τῆς νήσου δὲν ἔπραττον τοῦτο ἵν' ἀποκοιμίζωσιν, οὕτως εἰπεῖν, αὐτοὺς δι' ἐπιπλάστου βεβαιώσεως ὑποταγῆς καὶ ἀφοσιώσεως; Ἢ τίς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι δὲν ἀπεδέχοντο τὰς προτάσεις ταύτας ἢ πιεζόμενοι ὑπ' αὐτῶν, ἢ προσδοκῶντες κέρδη ἐκ τῶν προμηθειῶν τῶν ζωοτροφιῶν, ἢ πρὸς ἐξάλειψιν πάσης ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ὑπονοίας κατὰ τῆς κοινότητος ὡς μυστικῶς ἐνεργούσης ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς οὐδετερότητος; Ἀλλὰ καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν ὑποτεθῇ ὅτι ἐκ πεποιθήσεως συνετάσσοντο τοῖς Τούρκοις πέντε ἕως δέκα κάτοικοι μεταξὺ πεντακισχιλίων, εἶνε τοῦτο ἔκτακτόν τι καὶ πρωτοφανὲς μετὰ δουλείαν τετρακοσίων χρόνων, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ παρ' ἄλλαις πόλεσι τότε καὶ τώρα καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἐσχάτως ἐν Κρήτῃ εἴδομεν ὅμοιά τινα, καὶ ἀσυγκρίτως χείρονα; Καὶ ἂν ἀποδειχθῇ ἡ συνεννόησις αὕτη, τιμὴ ἀρκοῦσα διὰ τὴν ἀρχαϊκὴν κοινότητα τῶν Συρίων εἶνε ὅτι πέντε μεταξὺ πεντακισχιλίων δὲν ἐνεπνεύσθησαν ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου ἐνθουσιασμοῦ κ' ἐξηκολούθουν σχετιζόμενοι μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δυσαπόδεικτον· δυσεύρετος δὲ καὶ αὐτὴ ἡ αἰτία τῶν σχέσεων τούτων· κατὰ πιθανωτέραν δὲ εἰκασίαν ἐξηγοῦνται καὶ αὗται ἐκ τῆς οὐδετερότητος τῶν Συρίων, ἥτις ἔδιδεν ἀφορμὴν τοῖς Τούρκοις πρὸς σύναψιν σχέσεων μετ' εὐαρίθμων κατοίκων ἐπ' ἀγορᾷ ζωοτροφιῶν. Ἀλλ' ὡς προεῖπον ταῦτα δυσαπόδεικα καὶ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ χαρακτορισμοῦ τῆς πορείας τῆς κοινότητος, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν Σύρον ἡ οὐδετερότης τῆς νήσου ἐθεωρήθη συμφέρουσα σύμπαντι τῷ Ἑλληνισμῷ, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη.

ἐξεπλήρου τὰ χρέη ἐπιστολοκομιστοῦ τῆς τε φιλικῆς ἑταιρίας καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν.

Οἱ Σύριοι οὗτοι ἀνακαλυφθέντες μετ' ὀλίγον ὡς ἀποτελοῦντες μέρος τῆς φιλικῆς ἑταιρίας καθείρχθησαν καὶ κατόπιν ἀπηγχονίσθησαν· ὁ δὲ Μάριος ἀποδρὰς τῶν φυλακῶν διεσώθη καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας. Καὶ μεταξὺ δὲ τῶν ὁπλιτῶν ἐτάχθησάν τινες Σύριοι ὧν ἡ παράδοσις διέσωσε τὰ ὀνόματα. Μάλιστα κατὰ τὴν ἐν τῷ φαληρικῷ πεδίῳ μάχην τοῦ Καραϊσκάκη διέπρεψαν οἱ Σύριοι Νιώτης καὶ Βενιζέλος πεσόντες ἡρωϊκῶς. (1)

Ἑτέρωθεν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ναύαρχοι τῶν Ἑλλήνων προέτρεπον τοὺς Συρίους ὅπως τηρῶσιν οὐδετερότητα, καθ' ὅσον ἔμελλεν ἡ Σύρος νὰ χρησιμεύσῃ ἄσυλον μὲν εἰς τοὺς τυχὸν καταδιωκομένους, ἀποθήκη δὲ ἀσφαλὴς τῶν κειμηλίων των. Πρῶτος ὁ Μαυροκορδάτος παρήνεσε πρὸς τοῦτο τοὺς Συρίους κατόπιν δὲ καὶ ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Κουντουριώτης, οἵτινες καὶ ἔπεμψαν εἰς Σύρον πολυτίμους θησαυρούς, ἵνα ἐξασφαλισθῶσιν ἀπὸ τῶν ἁρπακτικῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ πειρατῶν.

Οἱ Σύριοι προθύμως ἀπέστελλον εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος οὐ μόνον τὰς ταχθείσας αὐτῇ εἰσφοράς, ἀλλὰ καὶ ἐκουσίας ἐκ πολλῶν χιλιάδων γροσίων, πολλάκις δὲ καὶ ἀφθόνους ποσότητας οἴνου καὶ σίτου. (2) Ὁ ναύαρχος Λάζα-

---

(1) Ταῦτα σημειῶ ἐνταῦθα κατὰ παράδοσιν μεταδοθέντα μοι καὶ κατ' ἐγγράφους σημειώσεις, ἰδίως τὴν τοῦ ἀξιοπίστου Κυρ. Γ. Δαλεζίου. Ἐπειδὴ ὅ τε Ζαννέτος καὶ ὁ Γαβρίνας, ὡς καὶ ὁ Μάριος δὲν εἶνε ἐκ τῶν τὰ μάλα γνωστῶν Συρίων, εἰκάζεται ὅτι ἦσαν κάτοικοι Κωνσταντινουπόλεως, εἶλκον δὲ πιθανῶς τὴν καταγωγὴν οἱ πατέρες των ἐκ Σύρου μεταναστεύσαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τοῦ παρόντος αἰῶνος· καθ' ὅσον τὰ ὀνόματα αὐτῶν δὲν συνήντησα μεταξὺ τῶν προεστώτων ἢ ἐπιτρόπων ἢ ἐν γένει τῶν προυχόντων.

(2) Πρὸς πίστωσιν τούτων καταχωρῶ ἐνταῦθά τινα τῶν σχετικῶν ἐγγράφων διαφόρων χρονολογιῶν τῶν Συρίων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

ρος Λαλεχὸς, πολλάκις παρ' αὐτῶν ἔλαβεν ἐκουσίας συνεισφορὰς αἵτινες ἐχρησίμευσαν διὰ τὸν στόλον των.

Ἡ δὲ οὐδετερότης τῶν Συρίων ἦτο μέτρον οὐ μόνον ὑπ' αὐτῶν ἐπινοηθὲν ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως ὑποβληθὲν αὐτοῖς ὑπὸ τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως, ὡς ὁμολογεῖται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Συρίων, οἵτινες ἐν τῇ πρὸς τὴν ἐν

Κατὰ προσταγὴν τῆς Ὕδρας ἀπεσταλμένος εἰς τὴν Σύραν ἀκόντο τοῦ δόσιμου ἐλάβαμεν γρόσια σαράντα χιλιάδας, λέγω Νο **40000** *καὶ ὑποφαίνομαι.*

Τὴν **30** *Ἀπριλίου* **1823.** *Σύρα*

Ὁ ναύαρχος

ΛΑΖΑΡΟΣ ΛΑΛΕΧΟΣ.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ ναύαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου Ὕδρας.

Ἐλάβομεν παρὰ τῶν προκρίτων τῆς Ν. Σύρας διὰ τὸ δέκατον τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου γρόσια ἓξ χιλιάδας καὶ γρόσια δύο χιλιάδας πεντακόσια διὰ τὸν ἔρρανον. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ ἀποδεκάτωσις αὕτη παρημελήθη ἐν καιρῷ τῆς Συλλογῆς τῶν προϊόντων καὶ ἐκ τούτου προσκαλεσθέντες οἱ ῥηθέντες Πρόκριτοι ἐγένετο ἡ συγκατάβασις αὕτη, διὰ τὸν μέλλοντα ὅμως χρόνον εἶναι καὶ χρέος νὰ δώσωσιν ἐν καιρῷ τῆς Συλλογῆς τῶν προϊόντων τελίαν τὴν ἀποδεκάτωσιν τῆς ὅσης ποσότητος περισυνάξῃ ἡ νῆσος πᾶσα εἰς κρασιὰ καὶ λοιπὰ εἴδη.

Ἐκ τοῦ ναυαρχικοῦ πλοίου ὁ Ἄρης.

τῇ ἀη. Νοεμβρίου **1823.**

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ.

Ὁ γραμματεὺς

Γεώργιος Τρίπκος.

Ἄργει Συνέλευσιν τοῦ 1829 ἔγγραφον, ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς νήσου . . . «Δὲν ἐσύμφερεν τῆς ἐτότες προσωρινῆς Διοικήσεως ὡς οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς μᾶς ἐκαθοδήγισαν διὰ νὰ διασώζεται ἡ οὐδετερότης τῆς νήσου, ὅπου μὲ αὐτὴν σημανδικὰς ποσότης χρημάτων ἐλάμβανε τὸ ταμεῖον . . . διὰ νὰ μένῃ ἄσυλον ἡ νῆσος Σύρας, καθ' οὗ καὶ ἔμεινε

Ἄλλα δὲ τοιαῦτα ἔγγραφα θέλω καταχωρήσει κατόπιν. Ἡ Σύρα ἐν πᾶσι φαίνεται πρόθυμος εἰς πληρωμὴν οὐ μόνον τῶν κανονισθέντων φόρων ὑπὸ τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐράνων, οὓς ἐνωρίτερον πολλάκις τῶν ἄλλων νήσων παρέδιδεν εἰς τὴν Ἑλλην. Διοίκησιν, ὅπερ δηλοῖ καὶ προθυμίαν πρὸς πληρωμὴν καὶ εὐπορίαν μέσων. Ἰδοὺ ἓν σχετικὸν ἔγγραφον.

Γρ. 10000 *ἤτοι δέκα χιλιάδας ἔλαβον ὁ ὑπογεγραμμένος ἀπὸ τὴν κοινότητα τῆς Νήσου Σύρας διὰ τὸ ἀνάλογον τοῦ ἐράνου ἀποβληθέντος ἀπὸ τὴν ἡμετέραν Διοίκησιν ἐπάνω εἰς ὅλας τὰς Νήσους καὶ διὰ διαταγήν της νὰ φοραχθῇ ἀπὸ τὴν ἐρανοελλεκτικὴν* (;) *δημελῆ ἐπιτροπὴν ὅτι ἡ νῆσος Σύρα πληρώσασα τὸ ἀνάλογόν της διὰ τὸν ἄνω ἔρανον ἐξόφλησεν κατὰ τοῦτο καὶ εἰς ἔνδειξιν.*

Ἐν Σύρᾳ τῇ 25 *Νοεμβρίου* 1825.

(Τ. Σ.) *Ὁ ἔπαρχος Μηκώνου καὶ Σύρας*
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΤΡΙΤΖΑΣ.

Ἔλαβον ἀπὸ τὸν ἐπίτροπον Ἰωάν. Μαρινέλλο διὰ τοὺς τακτικοὺς ὅπου ἐξώδιασα] γρόσια τριακόσια πενῆντα πέντε παράδες τριάντα.

Σύρα Δεκεμβρίου 5 1825.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΟΣΜΑ ΜΑΝΙΑΤΗΣ.

Ἀλλὰ περὶ τῶν ἐράνων τούτων λεπτομερέστερα ἐν τοῖς κατόπιν.

εἰς τὰς δεινὰς ἑτότες περιστάσεις ἀποταμιεύοντες πολλὰς σημανδικὰς καταστάσεις εἰς τοὺς οἴκους τῶν αὐτοχθόνων καὶ Μοναστηρίων, δίχως ἔλλειψιν ὀβολοῦ καὶ παραμικροῦ ἐξόδου, καθοῦ καὶ πρὸς τούτοις μὲ τὴν αὐτὴν οὐδετερότητά της διεσώθησαν χιλιάδες χριστιανῶν ψυχῶν καὶ ἀπὸ τὰς ἰδίας αὐτῶν πλησίον νήσους.» κλπ. (1)

Ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ σημειωθῶσί τινα περὶ τῶν ὑπονοιῶν ὅσαι ἠγέρθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατὰ τῶν Συρίων, ὡς τεθέντων ἐν οὐδετερότητι.

Ἦτο πολὺ εὔκολον εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ ἐθνικὸς ὀργασμὸς συνέσφιγγε τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας, καθ' ἣν τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα διεθέρμανε πάντων τὰ στήθη, συνεπείᾳ μάλιστα φανατικῶν διαδόσεων περὶ τῶν κατὰ τοῦ ἀγῶνος δυτικῶν Θηραίων νὰ μὴ βλέπωσι μὲ ὄμμα φίλιον οἱ λοιποὶ νησιῶται τοὺς οὐδετέρους Συρίους. Νῦν ὅμως ὅτε τὰ γεγονότα διὰ τοῦ χρόνου καθαρίζονται ἀποβάλλοντα τὴν ἀχλὺν μεθ' ἧς τὰ περιέβαλεν ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ κατὰ τῶν μὴ ἀμέσως μετασχόντων τοῦ πολέμου ἑτεροδόξων ἐχθροπάθεια, νῦν λέγω ἡ οὐδετερότης τῶν Συρίων, ἡ τότε μὴ καλῶς ἐξηγηθεῖσα, ἀποκαλύπτεται καθαρεύουσα ἐνώπιον ἡμῶν.

Ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν αἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου ἀπήτουν ἐν μιᾷ στιγμῇ συγκεντρώσεις καὶ συνελεύσεις, δὲν ἔμενεν ἀρκετὸς χρόνος ὅπως οἱ οὐδέτεροι κατὰ τὸ φαινόμενον Σύριοι ἐξηγήσωσιν εἰς τοὺς λοιποὺς νησιώτας καὶ ἐν γένει τοὺς Ἕλληνας τὰς αἰτίας τῆς οὐδετερότητος αὐτῶν. (2)

---

(1) Ταῦτα περιέχονται ἐν τῇ διαμαρτυρήσει τῶν ἀντιπροσώπων Σύρου Γεωργίου Ξανθάκη καὶ Γεωργίου Ῥούσσου πρὸς τὴν ἐν Ἄργει Ἐθνικὴν Συνέλευσιν. Τὸ κείμενον τῆς διαμαρτυρήσεως δημοσιευθὲν ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος τοῦ Κ. Μάμουνα θέλει δημοσιευθῇ ὁλόκληρον κατόπιν, διορθουμένων τῶν γραφικῶν λαθῶν ἵνα κατασταθῇ μᾶλλον εὐανάγνωστον καὶ καταληπτόν.

(2) Δυστυχῶς εἷς τῶν ἱστορικῶν τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ὁ

Ἐντεῦθεν δὲ αἱ παρεξηγήσεις καὶ ἐξογκώσεις τῶν πραγμάτων, γενόμεναι πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν φανατικωτέρων περὶ τὰ τῆς θρησκείας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

Γράφων ἱστορίαν καὶ οὐχὶ ἐγκώμιον ἢ ἀπολογητήριον τῶν

ἀοίδιμος Σπ. Τρικούπης, αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος τῶν φανατικῶν διαδόσεών τινων θρησκομανῶν νησιωτῶν δὲν ἐχαρακτήρισεν ὡς ἔδει τὴν οὐδετερότητα τῶν Συρίων. «Ἡ ὑπὲρ ἐλευθερίας φωνὴ (τῶν ναυτικῶν νήσων) λέγει ἱστοριογραφῶν ὁ πατριωτικὸς Σπ. Τρικούπης, ἀντήχησε καθ' ὅλας τὰς Κυκλάδας καὶ πολλὰς τῶν Σποράδων. Μόνον αἱ καρδίαι τῶν τοῦ δυτικοῦ δόγματος Ἑλλήνων ἐκώφευσαν. Ἐφάνη κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ δόγματος τούτου ὅλη ἡ ἀσχημοσύνη τοῦ φανατισμοῦ προτιμήσαντος τὴν ἡμισέληνον τοῦ σταυροῦ καὶ τὴν δουλείαν τῆς ἐλευθερίας.»

«Οὐδεὶς, ἐξακολουθεῖ ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς, τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι Ἑλλήνων πρεσβεύει τὸ δυτικὸν δόγμα. Ἑνδεκακισχιλίους τοῦ δόγματος τούτου περιεῖχον αἱ τέσσαρες νῆσοι τοῦ Αἰγαίου *Σύρα*, *Τῆνος*, *Νάξος* καὶ *Σαντορήνη*. Ἐξαιρουμένων δὲ πολλὰ ὀλίγων φανέντων ἀληθῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος οἱ λοιποὶ καὶ ἀντεῖπον καὶ ἀντέπραξαν φανερᾷ καὶ κρυφίως καὶ σχέσεις ἔλαβον μυστικὰς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἔθνους, καὶ χαρὰν μεγάλην ἀσυστόλως ἔδειξαν ἐπὶ ταῖς ἀποτυχίαις τῶν ὁμογενῶν. Ἀλλ' ὁποία καὶ ἂν ἦτο ἡ πρόθεσις καὶ τυφλότης των πρὸς τὴν Ἐθνικὴν τιμὴν καὶ τὰ κοινωνικὰ αὐτῶν συμφέροντα, ἔκλιναν καὶ οὗτοι τὸν αὐχένα ὑπὸ τὴν γενικὴν θέλησιν ὅλων τῶν ὁμογενῶν, τῶν μέχρι θανάτου ἀγωνιζομένων πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς ἐθνικῆς ἰσονομίας καὶ ἰσοτιμίας ἄνευ διακρίσεως δόγματος καὶ μακρὰν πάσης καταθλίψεως συνειδότος. Τόσην δὲ κλίσιν ἔδειξαν πρὸς τοὺς Τούρκους οἱ δυτικόφρονες ἐν γένει καὶ κατ' ἐξαίρεσιν οἱ τῆς Σύρας, οὓς εὐτύχησεν ἡ ἐπανάστασις καὶ τόσον ὀλίγην πεποίθησιν εἶχαν ἐπὶ τῇ εὐοδώσει τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ὥστε συνεισέφεραν διπλοὺς φόρους. τοὺς μὲν ἐξ ἀνάγκης χάριν τῶν Ἑλλήνων, τοὺς δὲ ἐκ προαιρέσεως χάριν τῶν Τούρκων. Τόσον τὸ μῖσος τῶν αἱρέσεων, σφοδρότερον πολλάκις τοῦ μίσους τῆς ἑτεροθρησκείας σκοτίζει τὸν νοῦν καὶ πνίγει πᾶν αἴσθημα εὐγενές.» (Σπ. Τρι-

Συρίων ὠφείλω νὰ ἐκθέσω τὰ γεγονότα ὅπως εἶχον. Ὅταν ὁμιλῶσι αὐτὰ τὰ πράγματα δὶ ἐγγράφων καὶ ἀριθμῶν, θεωροῦνται κενοὶ λόγοι οἱ ἀντλούμενοι ἐκ τῶν φυλετικῶν ἢ θρησκευτικῶν συμπαθειῶν ἢ ἀντιπαθειῶν. Πιθανῶς εὐάριθμοι,

---

κούπη Ἱστορ. Ἑλλ. Ἐπαναστ. Τόμ. Α'. Κεφ. Ι. σελ. 156 Β'. ἐκδ.)

Σεβόμενος τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός, ὀφείλω νὰ ἐπισημειώσω ὅτι κατ' ἐμὴν κρίσιν τὸ καυστικὸν τῶν ἀνωτέρω φράσεων καὶ τὸ ζωηρὸν τῆς ἐκθέσεως ταύτης ὑπηγορεύθη εἰς τὸν συγγραφέα ὑπὸ ἀκράτου πατριωτισμοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν διαθρυλουμένων τότε περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν δυτικῶν Συρίων διαδόσεων ἃς ἐξωγκωμένας μετήνεγκον εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα οἱ φιλοθρησκότεροι τῶν ὀρθοδόξων νησιωτῶν.

Ἀμερολήπτως κρίνων τὰ γεγονότα, ἓν ἰδίως προτίθεμαι νὰ ἀποδείξω κ' ἐνταῦθα, ἤτοι ὅτι αἱ κατηγορίαι αὗται κατὰ τῶν δυτικῶν Συρίων αἱ μονιμοποιηθεῖσαι ἐν τῇ περισπουδάστῳ ταύτῃ συγγραφῇ τοῦ ἀοιδίμου ἱστορικοῦ δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν ὁλομέλειαν τῆς κοινότητος τῶν Συρίων, οἵτινες ἐν συνόλῳ λαμβανόμενοι ἦσαν Ἕλληνες, τοὺς αὐτοὺς ἐθνικοὺς πόθους ἔχοντες καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Μετριάζων τὸ καυστικὸν τῶν ἀνωτέρων περὶ Συρίων εἰδήσεων τοῦ ἀοιδίμου Τρικούπη, παρατίθημι ἐνταῦθα τὰ περὶ αὐτῶν σχετικῶς πρὸς τὰς διαδόσεις καὶ τὴν οὐδετερότητά των γραφέντα ὑπὸ ἑτέρου ἀνδρὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπ' ἴσης σπουδαίου καὶ πολυμαθοῦς ἀλλὰ ψυχρότερον ἐξετάζοντος τὰ γεγονότα, ὅπως προσήκει πρὸς κατάρτισιν ἀμερολήπτου ἱστορίας.

Ἰδοὺ πῶς ἐξηγεῖ τὴν οὐδετερότητα καὶ τὰς συνεπείας της ἀνὴρ ἀξιόπιστος καὶ πολυμαθής, ὁ Κύρ. Ἰάκωβος Ρ. Ῥαγκαβῆς (1). «Οἱ Σύριοι διῆγον εὐχαρίστως ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, μηδέποτε βλέποντες ἐπὶ τῆς νήσου των Ὀθωμανούς, μηδ' ἐνοχλούμενοι ὑπ' αὐτῶν, μηδὲ συναισθανόμενοι ὡς ἄλλοι ἀλλαχοῦ τὴν ἐκ τῆς τυραννίας κατάθλιψιν· διὸ καὶ ἔμειναν οὐδέτεροι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν· ὡς

---

(1) Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς αὐτοῦ πολυτίμῳ τριτόμῳ συγγράμματι, δημοσιευθέντι τῷ 1854.

δύο, τρεῖς ἢ καὶ πλείους Σύριοι, παρέσχον ἀφορμὰς ὑπονοιῶν ὡς μὴ ἀποδεχόμενοι τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα· ἀλλ᾽ οἱ εὐάριθμοι οὗτοι δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρίσωσιν οὕτως ἢ ἄλλως ὁλόκληρον κοινότητα, ἧς τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ πρὸς αὐτὴν ἀπευθυνόμενα δεικνύουσιν ὅτι μετέσχε τοῦ ἀγῶνος διὰ προσωπικῶν καὶ ὑλικῶν θυσιῶν καὶ ὅτι ἡ οὐδετερότης αὐτῆς, οὖσα φαινομενικὴ ἀπέβη ἐπ᾽ ἀγαθῷ μεγάλου μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐὰν πρὸς ταῦτά εἶχον ἐναντίας ἀποδείξεις, ἤθελον ἐκθέσει αὐτὰς ἐνταῦθα ἀφίνων κριτὴν τὸν ἀναγνώστην.

Καὶ ἐκ τῶν προτέρων ὅμως καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων θέλει ἀποδειχθῇ ἡ ἀλήθεια τῶν ἱστορικῶν τούτων γεγονότων, (1) ἅπερ συνοψίζω διϊσχυριζόμενος ὅτι ἡ κοινότης τῶν Συρίων ἐν συνόλῳ θεωρουμένη καὶ ἐν ταῖς ἐπισήμοις αὐτῆς πράξεσι διὰ τῆς φαινομενικῆς αὐτῆς οὐδετερότητος μετέσχε τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος συντελέσασα εἰς τὴν διάσωσιν χιλιάδων Ἑλλήνων καὶ καταστήσασα τὴν Σύρον μυστικὸν ὁρμητήριον τῶν ἀγωνιζομένων κατὰ θάλασσαν Ἑλλήνων. Αἱ δὲ τυχὸν ἐναντίαι ἐνέργειαι εὐαρίθμων προσώπων, καὶ ἂν ὑπῆρξαν, δὲν ἔφεραν χαρακτῆρα

πρὸς τὴν Ἑλλάδα δὲ ἥτις κατ᾽ ἐκείνας τὰς πρώτας ἀρχὰς ἦν ἀποκεκλεισμένη τῶν λιμένων τῆς Μεσογείου καὶ οὐδεμίαν ἔφεραν ἀνεγνωρισμένην σημαίαν, ἡ οὐδετερότης τῆς Σύρου μεγάλως ὠφέλησε, διότι παρεῖχεν εἰς αὐτὴν ἐμπορεῖον καὶ ἀποθήκην ἐξ ἧς οἱ ἐπαναστάται προσεπορίζοντο τὸν ἀναγκαῖον σῖτον κομιζόμενον ἐκεῖ ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου ὑπὸ Αὐστριακῶν καὶ Ἰωνίων ἐμπόρων» (2).

(1) Πολλὰ δυστυχῶς τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ἀπωλέσθησαν· οὐχ᾽ ἧττον ἐκ τῶν περισωθέντων θέλω δημοσιεύσει τὰ συμβάλλοντα εἰς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μου. Ἄλλως τε τὰ γεγονότα ταῦτα δὲν ἀπέχουσιν τοσοῦτον ὥστε νὰ κατασταθῶσι δυσαπόδεικτα, καθ᾽ ὅσον πολλοὶ καὶ τῶν Συρίων καὶ τῶν παροίκων ἐπιζῶσιν ἀκόμη μάρτυρες αὐτόπται καὶ ἐνεργὸν τότε λαβόντες μέρος.

(2) Ἑλληνικὰ Τόμ. Γ΄. Κυκλάδες—σελ. 117 καὶ ἑξῆς.

ἐπισήμου ἀποδοχῆς παρὰ πάσης τῆς κοινότητος· ἀλλ' ἁπλῶς ἤρκεσαν ὅπως δώσωσι χώραν εἰς παρεξηγήσεις ἀναιρουμένας ἤδη διά τε τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς τε κοινότητος καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Συνοικισμὸς Ἑρμουπόλεως.

Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως διαθρυληθείσης τῆς οὐδετερότητος τῶν Συρίων, ἡ νῆσος Σύρος ἐκρίθη ὡς τὸ ἀσφαλέστερον καταφύγιον τῶν καταδιωκομένων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες διεσώζοντο ἐκ τοῦ φοβεροῦ ὀλέθρου, τοῦ ἐπακολουθήσαντος τὴν ἀναστάτωσιν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.

Ὀκτὼ χιλιάδες οἰκογενειῶν μὴ δυναμένων νὰ φέρωσι ὅπλα κατέφευγον κατὰ τὸ 1821 καὶ 1822 κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν νῆσον Τῆνον, ἐκτός τινων, Κυδωνιέων ἰδίως, οἵτινες προσωρμίσθησαν ἀπὸ τοῦ 1821 εἰς τὴν νῆσον Σύρον. «Τεσσαράκοντα περίπου χιλιάδες Ἑλλήνων, γράφει ὁ «Ἑρμῆς» ἀρχαία ἐφημερὶς τῆς Σύρου, (1) ἤτοι ὀκτὼ χιλιάδες οἰκογένειαι, μὴ δυνάμεναι νὰ φέρωσι ὅπλα, φυσικῶς ὄντες ἀδύνατοι, κατώκησαν τὴν Τῆνον, ἐκ τῶν ὁποίων τινες ἤρχισαν νὰ πορίζωνται τὰ ἀναγκαῖα των διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ Ἑρμοῦ. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις τοῦ λιμένος τῆς νήσου ταύτης, ἡ ἐπισυμβᾶσα κατὰ τὸ

(1) Ἐν τῷ φύλλῳ αὐτῆς ἀριθ. 2. τῆς 11 Δεκεμβρίου 1837. Δημοσιεύω τὰς σχετικὰς πληροφορίας τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐφημερίδος συντασσομένης ὑπὸ ἀξιοπίστων συντακτῶν, παρασταθέντων μαρτύρων αὐτοπτῶν τῶν τοῦ συνοικισμοῦ.

1823 ἔτος πανώλης, τινὰ πολιτικὰ αἴτια καὶ ἡ ἀκατάλληλος θέσις τῆς νήσου ταύτης ἠνάγκασάν τινας ἐξ αὐτῶν νὰ ζητήσουν ἄσυλον εἰς ἀσφαλέστερον καὶ καταλληλότερον μέρος διὰ τὸ ἐμπόριόν των καὶ ὡς τοιοῦτον ἔκλεξαν τὴν νῆσον Σύρον. Ὁ εὐρύχωρος καὶ ἀσφαλὴς λιμὴν τῆς νήσου ταύτης, ἡ ἐμπορικὴ θέσις της, ἡ ὑπεράσπισις τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον τότε οἱ κάτοικοί της ὑπὸ τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν, ὡς δυτικοί, παρεκίνησαν καὶ τοὺς ἐν Τήνῳ ἐπιλοίπους νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ἴχνη τῶν πρώτων καὶ τοιουτοτρόπως ἡμέραν παρ' ἡμέραν συσσωρευόμενοι καὶ ἀπὸ ἄλλα διάφορα μέρη, ἠναγκάσθησαν νά κτίσουν νέαν πόλιν.» (1)

Βεβαίως δὲν δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι αἱ τεσσαράκοντα αὗται χιλιάδες ταυτοχρόνως καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐν σώματι, μετανάστευσαν εἰς Σύρον· ἀλλὰ κατά τε τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἀνωτέρω ἀξιοπίστους ἐκθέσεις πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀπὸ τὰ 1821 προσήρχοντο, ἐπολλαπλασιάσθησαν τῷ 1822 μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Χίου, κατὰ δὲ τὸ 1823 προσῆλθον οἱ ὑποληφθέντες ἐν Τήνῳ φυγάδες· Ἤρχισε δὲ μονιμοποιούμενος ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 1823 μέχρι τοῦ 1828, ὅτε προσῆλθον ἐξ Αἰγίνης Ψαριανοί, καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν Ὑδραῖοι, Κρῆτες, Θεσσαλοί, Μακεδόνες, Ῥόδιοι, καὶ ἄλλοι πολλοί. Κατὰ τάξιν χρονολογικὴν ἐξεταζόμενοι οἱ *πάροικοι*, ὡς ἐκαλοῦντο τότε ὑπὸ τῶν Συρίων, τῆς Σύρου κατατάσσονται οὕτως· πρῶτον μετηνάστευσαν εἰς τὴν νῆσον Κυδωνιεῖς κατὰ τὸ 1821 μετὰ αὐτοὺς τὸ ἑπόμενον ἔτος Χῖοι καὶ Σμυρναῖοι· κατόπιν Ὑδραῖοι, Κρῆτες, Θεσσαλοί, Μακεδόνες, Ῥόδιοι, Ψαριανοὶ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. (2)

---

(1) Βεβαίως τὰ ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐφημερίδι τοῦ 1837 ἐκτιθέμενα εἶνε τὰ θετικώτερα, καθ' ὅσον ἐγράφησαν ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν συνοικιστῶν καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν νωπὰ ἔτι, οὕτως εἰπεῖν, ἦσαν τὰ γεγονότα ταῦτα.

(2) Δυσχερὲς ἀληθῶς ἡ ὀνομαστὶ κατάταξις τῶν πρωτίστων οἰκι-

Οἱ πρῶτοι ἐλθόντες ἐνταῦθα φυγάδες (καὶ οὗτοι ἦσαν κατὰ τὴν παράδοσιν Κυδωνιεῖς,) εὗρον τὴν παραλίαν τῆς νήσου ἐν ᾗ κατόπιν ἐκτίσθη ἡ νέα πόλις ἔρημον καὶ κατέφυγον εἰς ἄνω

στῶν τῆς νέας πόλεως τῆς ἐγερθείσης ἐπὶ τοῦ ἐρήμου παραλίου ἐδάφους τῆς νήσου· δυσχερὲς δὲ, καθ' ὅσον ἐλλειπόντων μαρτυρίων ἐγγράφων, μόνη πηγὴ πρὸς κατάταξιν αὐτῶν εἰσιν αἱ προφορικαὶ πληροφορίαι τῶν ἐπιζώντων οἰκιστῶν. Δυστυχῶς ὅμως ὀλίγιστοι ἐπιζῶσι ἐκ τῶν κατὰ τὸ 1821 καὶ 1822 ἀνδρῶν, οἵτινες ἠδύναντο νὰ διατηρήσωσιν ἐν τῇ μνήμῃ των λεπτομερείας τοιαύτας. Καὶ αὐτοὶ ὅμως οἱ ἐπιζῶντες εἴτ' ἐκ τοῦ γήρατος, εἴτ' ἐξ ὀλίγης μνήμης ἀόριστα ἠδυνήθησαν νὰ μοὶ μεταδώσωσιν. Ναὶ μὲν πολλοὶ εἰσιν οἱ ἐπιζῶντες ἐκ τῶν πρώτων οἰκιστῶν· ἀλλ' οὐχὶ πάντες κατάλληλοι πρὸς μετάδοσιν τοιούτων πληροφοριῶν· καθ' ὅσον μείζονα ἀξιοπιστίαν ἔχουσιν αἱ μαρτυρίαι ἐκείνων οἵτινες κατὰ τὸ 1821 καὶ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἦσαν ἡλικίας ὡρίμου, μετέσχον τῶν τότε πραγμάτων εἴτ' ἐκ τῆς θέσεώς των, εἴτ' ἐκ πολλῶν ἄλλων αἰτίων· αἱ δὲ μαρτυρίαι ἐκείνων ὅσοι παῖδες ἢ καὶ μείρακες ἦσαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ συνοικισμοῦ μεθ' ἥττονος αὐθεντείας δύνανται νὰ βεβαιώσωσι γεγονότα τελεσθέντα ἐν θυελλώδει ἐποχῇ, ἐν ἡμέραις κινδύνων, καταδιώξεων καὶ πολέμων. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἑτέραν ἔποψιν ἐξεταζόμενον τὸ ἱστορικὸν θέμα τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως παράγει ζήτημα ἐπὶ μᾶλλον καθιστᾶν τὴν θέσιν μου δυσχερῆ. Πότε πρέπει νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως; Τὸ 1823; Ἀλλὰ τότε διαγράφομεν τοῦ καταλόγου τῶν συνοικιστῶν τοὺς Ψαριανοὺς, τοὺς Κρῆτας, τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ ἄλλους πολλοὺς ὁμολογουμένως συντελέσαντας καὶ διὰ τῶν προσωπικῶν των ἐκδουλεύσεων καὶ διὰ τῶν ἐγερθεισῶν οἰκιῶν των εἰς τὸν συνοικισμὸν καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς νέας πόλεως.

Δὲν εἶνε δὲ τοῦτο μόνον. Θέλομεν ἰδεῖ κατόπιν ὅτι, καὶ μετὰ τὸ 1825, ἤτοι μετὰ τὴν κτίσιν τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τὴν βάπτισιν τῆς νέας πόλεως διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἑρμοῦ, μέχρι τοῦ 1829, ὅτε ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τοῦ Ἄργους τὸ ζήτημα τῆς ἀντιπροσωπεύσεως τῆς νέας Ἑρμουπόλεως, ἠμφισβητήθη ἂν οἱ κάτοικοι τῆς νέας πόλεως ἐθεωροῦντο μόνιμος πληθυσμὸς

Σύραν, ἐπὶ ποδὸς μόνον διημερεύοντες εἰς τὰ ἠραιωμένα παραπήγματα τῆς παραλίας.

ἑλληνίδος πόλεως, καθ' ὅσον ἀβεβαιότης ἀκόμη ἐπεκράτει παρά τισι περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν παροίκων, ὡς ἐκαλοῦντο μέχρι τοῦ 1829 ὑπὸ τῶν Συρίων οἱ Ἑρμουπολῖται. Ναὶ μὲν οὐδεὶς δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ ὅτι μέχρι τοῦ 1823 οἰκισταὶ τῆς νέας πόλεως ἐθεωροῦντο οἱ Κυδωνιεῖς, οἱ Χῖοι καὶ Σμυρναῖοι· ἀλλ' οὐδεὶς ἐπ' ἴσης δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ ὅτι συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς πόλεως ταύτης οἱ Ψαριανοὶ οἱ Κρῆτες, Ὑδραῖοι κλπ.

Ἐξεταστέον καὶ ἄλλως τὸ ζήτημα. Τί πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν διὰ τῶν λέξεων *κτίσις τῆς Ἑρμουπόλεως*; Μέχρι τοῦ 1823 οἱ πάροικοι λεγόμενοι προσωρινὰ εἶχον παραπήγματα, διενυκτέρευον δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἄνω Σύρον καὶ εἰς τοὺς ἐκεῖ ὀρθοδόξους ναοὺς ἐκκλησιάζοντο. Ἀπὸ τοῦ 1823 ἰδίως καὶ ἐντεῦθεν, ὅτε μείζων τις βεβαιότης ἐγεννᾶτο περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν παροίκων ἤρχισαν ἀντὶ ξυλίνων παραπηγμάτων ἐγείροντες οἰκίας· δὲν ἐννοῶ δὲ οἰκίας διορόφους ὡς τὴν τοῦ πρώτου Δημάρχου Ἑρμουπόλεως Γ. Πετρίτζη κτισθεῖσαν πρὸ τοῦ 1825 καὶ θεωρουμένην τότε ὥς τι φαινόμενον, ἀλλ' οἰκίσκους καὶ ἀποθήκας διαφερούσας τῶν ξυλίνων παραπηγμάτων· τοιαῦται δὲ ἠγέρθησαν οὐχὶ πρὸ τοῦ 1823. Τούτου τεθέντος πρέπει κατ' ἐμὴν τοὐλάχιστον γνώμην νὰ θεωρηθῇ ἀρξαμένη ἡ κτίσις τῆς νέας πόλεως καὶ ὁ συνοικισμὸς αὐτῆς ἐπιτυγχανόμενος κυρίως ἀπὸ τοῦ 1822, ἀναπτυχθεὶς δὲ τῷ 1826 ἢ τὸ πολὺ 1827, ὅτε ἡ νέα πόλις ἀπετέλεσεν διὰ τῆς ἀντιπροσωπείας της ἐν ταῖς Ἐθνοσυνελεύσεσι ἠθικὸν νομικῶς πρόσωπον. Ἐξαιρετικὴν βεβαίως θέσιν μεταξὺ τῶν συνοικιστῶν πρέπει νὰ καθέξωσιν οἱ πρὸ τοῦ 1823, ἤτοι οἱ ἀπὸ τοῦ 1821—1823 ἐλθόντες πάροικοι καὶ στήσαντες παραπήγματα, ἢ ἁπλῶς καλύβας, ὡς ὀνομάζει αὐτὰ ὁ *Ἑρμῆς* τοῦ 1837. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ Χῖοι, Σμυρναῖοι καὶ Κυδωνιεῖς· ἴσως δὲ αὐτοὶ ἔπρεπε μόνον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρῶτοι οἰκισταὶ τῆς Ἑρμουπόλεως, ἔστω καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ξυλίνους καλύβας των, ἐὰν δὲν ἦτο ἑτέρωθεν γνωστὸν ὅτι κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἔτη τὰ ξύλινα ταῦτα παραπήγματα δὲν ἦσαν αἱ μόνιμοι, οὕτως εἰπεῖν, οἰκίαι, καθ' ὅσον διενυκτέρευον καὶ

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Χίου ἤρξατο ἡ συρροὴ κατὰ χιλιάδας τῶν τότε καλουμένων π α ρ ο ί κ ω ν.

ἐκκλησιάζοντο εἰς ἄνω Σύρον, ἔνθα καὶ τὰ κειμήλιά των ἐναποταμίευσαν, ἐχρησιμοποίουν δὲ τὰς καλύβας πρὸς διημέρευσιν, καὶ πρὸς ἐνάσκησιν ἐμπορίου τινος ἐπὶ ποδός.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀποφεύγων τὴν λεπτομερῆ κατάταξιν τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, παρατίθημι ἐνταῦθα κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1827 συνοικισάντων τὴν νέαν πόλιν. Ἴσως μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτέρων τούτων κατοίκων εὑρίσκονται πρόσωπα τινα ἐλθόντα μετὰ τὸ 1827· ἐὰν ἐτέθησαν ἐνταῦθα ἕνεκ' ἀγνοίας τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἦλθον, δὲν εἶνε ἴσως ἔγκλημα καθοσιώσεως, καθ' ὅσον καὶ ἂν ἓν ἢ δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ἦλθον συνετέλεσαν ὅμως εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς συνοικιζομένης πόλεως ἐγείροντες οἰκίας ἢ ἀποθήκας ἢ προσενεγκόντες ἐκδουλεύσεις.

Ἰδοὺ κατάλογος τῶν συνοικιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, τῶν ἐγκατασταθέντων ἐν αὐτῇ διαρκοῦντος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ ἀντιπροσωπεύονται πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Πληρέστερος κατάλογος φαίνεται ὁ τῶν Χίων καθ' ὅσον διεσώθη τὸ πρωτότυπον ἀναφορᾶς ἣν οἱ ἐν Σύρῳ (Ἑρμουπόλει) εὑρισκόμενοι Χῖοι ἀπηύθυνον πρὸς τὸν Κυβερνήτην Καποδίστριαν κατὰ τὸ 1829. Ἐν τῇ ἀναφορᾷ ταύτῃ περιέχονται αὐταὶ αὗται αἱ ὑπογραφαὶ ἁπάντων τῶν ἐν Σύρῳ τότε Χίων ἐξαιρέσει τῶν μὴ ὑπογραφόντων ὡς ἀγραμμάτων. Δημοσιεύω δὲ τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων τῶν Χίων ὡς ἔχει ἐν τῇ ἐπισήμῳ ταύτῃ ἀναφορᾷ αὐτολεξεί.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τοὺς λοιποὺς οἰκιστὰς οἷον Σμυρναίους, Κρῆτας Κυδωνιεῖς, Θεσσαλούς, Μακεδόνας, Ἠπειρώτας, Ῥοδίους, κλπ. καταχωρῶ κατάλογον συνταχθέντα σήμερον. Πιθανὸν μεταξὺ τῶν οἰκιστῶν νὰ παρέλειψά τινας. Εἶμὶ φρονῶ συγγνωστός, καθ' ὅσον δὲν παρεδόθη μέχρις ἡμῶν πλήρης καὶ αὐθεντικὸς κατάλογος τῶν πρώτων οἰκιστων, ὡς ὁ τῶν Χίων.

Ἦσαν λοιπὸν καὶ πρέπει νὰ θεωρῶντ' ἐκ τῶν συνοικιςῶν τῆς Ἑρμουπόλεως οἱ ἑξῆς, ἀδιαφόρως ἂν τινες τούτων ἦλθον μεταγενεστέρως, ἤτοι

Ἡ περιφέρεια τοῦ σημερινοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως παρουσίαζε θέαμα μελαγχολικῆς ἐρημίας. Τὸ μέρος τοῦ σημερινοῦ

κατὰ τὸ 1824 ἢ 1825· ἀρκεῖ ὅτι οἱ κάτωθεν συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ συνοικισθῇ καὶ κατασταθῇ πόλις σπουδαία ἡ Ἑρμούπολις, καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ λοιπαὶ τῆς Ἑλλάδος πόλεις κατεστρέφοντο διαρκούσης τῆς ἑλλ. ἐπαναστάσεως.

Χῖοι.

χ αντονη πουρνιας
Κ. Κοκκινάκης
Νικόλαος Φραγγόπουλος
Νικόλαος Δ:ου Γιαννακόπουλος
Π. Πετρόκόκκινος
Ζ. Κάππαρης
Ϛέφανος Γεννάδης
Α. Κοντόϛαυλος
Γ. Γλαράκης
Μ. λ. Μαυρογορδάτος
Α. Γλαράκης
Παράσχος Νακάσης
Ἰων Εὐμορφόπουλος
Μιχαὴλ Ξανθόπουλος
κοϛτη μυρας
Π. Συνετάκης
Κ. Κουβελᾶς
Ν. Δημητριάδης
Ζ: Α: Εὐμορφόπουλος
Νικόλαος μαυράκης
Ι. Α. Παρώδης
Μιχαὴλ Κ. Καράλης
Ανδρέας Θ. Ζυγομαλᾶς
Παντολέων Δ. Ἀγέλαστος
Α. Ῥάλλης
Ἀντ. Πεινιατέλης
Π. Νεγρεπόντες
Α. Σκαραμαγκᾶς
Δ. Κατινάκης
Κωνϛ.ος Ν. Γλυπικῆ
Γος ψύχας
λουκᾶς ντζίφος.
Δημήτριος Μάξιμος
Ἐμμλ. Σκαραμαγκᾶς
Π. Ἀργέντης
Ἰάκωβος ῥάλλης
μαρκὴς βάκας
Παντολέων μανοῦσος
δημήτριος παρπαρίας
Ζωρζὴς Μ. Εὐμορφόπουλος
γεώργιος μαυρηδώγλους
Νικόλαος Γλύκας
Ζ. Ν. Εὐμορφόπουλος
Ἰωάννης χρυσοβελόνης
φραγκούλης γλύκας
Ιης Ιου Καράλης
Γ. Καλόγνωμος
Θεόδωρος Πετροκόκκινος
Μιχαὴλ Κοκκάλης
ϛέφανος Μαυρογορδάτος
φίλιππος Κ. Πούρπουρας
Ζανὴς Γ: Πετροκόκκινος

Βροντάδου, τοῦ Ποταμοῦ καὶ τῶν Βαπορίων ὡς καὶ τὸ τῆς Μεταμορφώσεως μέχρι τῶν Πέντε

στέφανος στ: ντζίφος
Ζ. Π. Νεγρεπόντες
κωνσταντῖνος κατλᾶς.
Ἴακος Κωστ. Νεγρεπόντης
Ἰωάννης ντζίφος
ϛ. Π. τζιτζινιας
Ἰωάννης Ἀγέλαςος
Παντιὰς Ν. γιούκας
παντελις γιασεμολαδᾶς
Παντολέων Πολυριαλᾶς
νικολαος κογιας
νικόλαος δαμαλᾶς
Χρηςοφης νικολακης
γεοργηος αντονίου
ςαμάτιος βαλεντῆς τοῦ Ἰῶ.
ςρατης παυλίδις
ςαματῖς μαρτακης
δημήτρι νικολα
Θεοδορὸ Χρησοφοῖ
μιχαὴλ ἀγκερέτος
γεωργιως βολοικας
ζανὴς Καλληπέτης
ἀντώνιος ἀγέλαστος
πολύδορος διατζήντος
μηκες λουκως
Εὐςράτιος Σκόρδιας
Θεόδορις πετρακις
Γιανάκος τριπουσης
γεώργιος δαρας
ςεφανις χαλικας
ἀλεξαντρὸς κουβελᾶ
φρανγγούλης βαφιάδης
Νικόλαος κουμάκι
ςέφανος Πουλλάκης
πετρὸς σουσουρὶς
αντονιος καραολανις
ζωρζὴς φουρναρακις
χατζι ατονιος γαφος
ηοανὴς φουςανὰς
Ἰωάννης Μ. Παρώδης
Κωνςαντῖνος Πλατὺς.
Ἰωάννης Πρασσακάκης
Ἰωάννης Βουρουκλάς.
Ἀντωνιος Κουλμάσης
Παντολ. Πλατὺς.
νικολη σιριανος Χηος
Ἰωαννης βακας
Δημητριος Βαφιάδης
γεοργιος ςαγκαλας
Ἐμμαν. Πετροκόκκινος
Ἰωάννης χαντζη γεοργίου
Ζωρζης Ν. Καρυδιάς.
Ἰωάννης Καλαμάρης
ζαννὴς Γιανακόπουλος
Γ. μικές Πετζος
ζωρζὴς Καλβοκορέσης
λουκᾶς φιωρέντης
Παντολέων Φακύρης
Ἰακωβος Ζερλέντης
μιχαὴλ σπανούδη
Γεώργιος Κάτζαρις
λεόντιος καργάκης

Μύλων καὶ τῆς συνοικίας τῶν Ψαρριανῶν παρουσίαζε συνέχειαν γαιῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκαλλιεργήτων. Τὰ κύ-

---

Ἀντώνος ῥάλλης
ἀντώνιος ἀγκερέτος
ειωανεις φωτηνειας
Ἰωάννης λ. ῥάλλης
ςεφανος Κάππαρης
Λουκᾶς Α Νεγρεπόντες
Ἰωάννης παΐδας
ἀντώνιος ζυγομαλᾶς·
Ἰωάννης τζημπής
μηχαὴλ Κουρπᾶς
δημητρος κουλουπας
Θεόδωρος μαρούτζης
Κονςαντης ζερβουδάκις
Κωνς.ος δέῤῥιος
Ἀ. Ζ. Μάμουκας
μανολις βουργαρακις
λουρετζὴς Πετροκόκκινος
Ἰῶ. δροσωος
δημητρίος βιόλος
Παῦλος Γρυμάλτης
δημητρίος βιόλος
κοςαντης του αντρέα
ζορζις πουτου
δηαματης πηθης
αντονις σαργός
μανολης. κουριαλις
νικολις τατανις
γιοριγις κουριαλις
μιχαὴλ κότις
νικόλαος ςηβίς
κοςατιν μυκαιδακυ

αλέξις. βοληκας
φραγγιὰς πανόριος
Ἰωανης πανδρηος
πατελις· καραλις
ζανης Μασκας
διμιτρις τελεβιτο
χατζι μιχαηλος τζουρις
νικόλαος ξαιταὶς
γηόργιος κουτουρας
Ἀντών ος Ζολώτας
νικολαος κακανικός
βιαγκεληνὸς γιαλούρης
γανιος κουριαλις
Ἰοανις μαρινακις.
νικόλαος μαρτηράκις
νικολας παρασκεβῆ
ζανὴς καλουτᾶς
μιχαὴλ μάγκος
διὰ Παντελῆ ςεφανάκη
αλεξαντρος πογετζὴς
σηδερὴσ πατουνας
μηκαις σετερις
μιχαὴλ καραλης
διμιτρις βακας
γεοργιός ζερβός.
ςαμάτις καλιμερις
γιανις πασουμας
νικολαος νικολιας
ςητιρατη σοτιρακις.
Μανουὴλ Παρώδης
Μ. Φ. Μαυρογορδάτος

ματα τῆς παραλίας τοῦ λιμένος ἔφθανον μέχρι τοῦ κέντρου τῆς σημερινῆς Πλατείας Λεωτσάκου, γεμούσης τότε βρύων.

Νικόλαος Α. Βοῦρος
Δημος Ν. Ῥοΐδης
Μιχαὴλ Νιώτης
Μανόλης Ματαίκιας
Μιχαὴλ Αὐγερινος
αντονιος κίκικρις
Ἰωάννης φαρμάκης
νικολαος τζουρος
λουκᾶς ςρογγυλάκης
κονςαντῖνος ῥοδοκανάκης
παντολέων τζοῦρος
ςεργιος καζαζις
λουκᾶς ςάγκαλας
Κωνςαντινος δαμαλᾶς
Ιωάννης πίσσας
χ. βασιλις παρασκεβας
Ζανὴς Σιδερικούδης
Ἰωάννης Καραβανάκης
Ἰάκωβος καλαμάρις
ζωρζὴς τζιμπής
Π: Καζανόβα
κομνενος λουλουδις
Γεώργιος ψιακής
Διμητριος ςάγκαλας
κωςαντὶς πασπάτις
Ν: Σιδερικούδης
ςαμάτιος Δαμαλᾶς
χ. χριςοφις τζερλέντης
λουκᾶς Ν. Νεγρεπόντης
ἀνδρέας ζογραφος
Ἀνδρέας Θεριέλης
Jης Θου Ζωγράφος
πανταλεον παρπαριας
νικολὰος τριακοντάφιλλος
νικολὴς ζαουριανὸς
μανουὴλ κόβας
Δημήτριος Καπετανάκης
αντρεας φακύρις
γεωργιος λελης
Δημητριος Πυταγούλης
γεοργιος πλάτης
γιοργιος τριπουσης
Γεώργιος Πάννος
γιωργιος πλατίδις
Γεωργιος ἀρφάνης
γιανις πιφανος
γεωργάντης γιοῦργας
Ζ. Α. Βοῦρος
Παντολέων Κωνςαντουλάκης
Ζωρζῆς ς. ῥοδοκανάκης
Ιωανὶς παπαδόπουλος
νηκολὴς σίμος
διμιτρὶως κονδίς
Παναγιωτῆ χατζης μανολης
νικολῆς δεσπότακις
νικολις καλὶτζις
κοςααι σαλιαρις
μιχαλι φρανκάκι
γιοργιος φονρος
ζωρζὴς σύψωμος
Ἰῶης λαγουτης
διμητριος μαγκος

Τὸ κατόπιν ἔνωθὲν Νησάκι καθίστα τὸν λιμένα ὀλιγώτερον ἀσφαλῆ· ποῦ δὲ καὶ ποῦ διεκρίνετο δυτικόν τι παρεκκλήσιον

γεωργιος κλιμις
Ἰωάννης μαῦρος
Γεώργιος φακίρης
Παΐσιος Μυρωνίδης
παντ.ων Ψύχας
ΓεώρΓιος Δόντιας
Εὐςράτιος Ν. Κλήμης
πανταλέον καπόνις
μανουὴλ ροΐδης.
Θεοδόσιος Σμυρνιούδης
μανουὴλ Καπετανάκις
Δημητριος μιταράκης
Λεοντηος τζερλέντης τοῦ Ἰῶ.
δημητριος· μπαρμπονις
νικόλαος ζαραχάνης
Γεώργιος Πατούνας
Ἰάκωβος τριακοντάφιλλος
ςέφανος ντζίφος
Ἰωάννης καλουτᾶς
Δημήτριος Μαειδουσης
ἀνδρέας Ἐμμανουὴλ
γεώργιο μαχαιρᾶς
χ νιαμονιτης κουτελος
ξενος του Γληα
κοςαντης του νικολα Χουλῆ
διμιτρι ψομακι
γιοργιος βακας
αναγνοςις καρδαμυλιτις
Ιωανις ανγκελος
κοστατις χουμὶς
διαματις πατελοουλος
χατζι κοπελος Κας
Ἀντώνιος Καπετανάκης
ςέφανος Τ. Γαλάτης
παναγιῶτις μαροῦτζις
κοζης Νιότης
Νικόλαος Καλβοκορέσης
Ἀντώνιος τζιτζεκλῆς
χ ξένω Χούλλης
Νικόλαος τζιτζεκλῆς
Ἰωάννης ς. πρώϊος
Μανουὴλ Πρασακάκης
Δημήτριος Μλ. Μαυρογορδάτος
Α. Π. Νεγρεπόντης
Νικόλαος Σαλβάγος
αὐγουςῖνος ποτούς.
Ζωρζὴς Σεκιάρης
Γεώργιος Πεινιατέλης
Μανουὴλ Ζ. Ψυακής.
ςέφανος Πολυχρονιάδης
Μ. Π. ἀγέλαςος
Ἀμβρόσιος Ζ. Δαμαλᾶς
Ζ: Δου Ἀπαλύρας
Κωνςος λουτράρης
εὐςράτιος βαφιαδης
ἀντώνιος Κορέσης
Ἀντώνιος μπίλης
Δος γαλάτης
ζωρζὴς σγούτας
ςέφανος ἀγέλαςος
Κωνςαντῖνος Θου Ζωγράφος
δημιτριος ςελιανὸς

οἷον τὸ ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ Νησακίου, τὸ ἐρειπιωθὲν τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ βράχου ἔνθα τὸ

Ἀντώνιος Σπανούδης
Νικόλαος Γ. Μάξιμος
Ζαννῆς Ν. λαγώνικος
Θεόδωρος Βοῦρος
Παντολεον ζαφιραχις
Ἰωάννης Κορέσσης
θεόδορος μαγιοράκης
ἀθανάσιος ῥαφαέλης
λ. φραράκις
Στεφος Ν. Καράλλης
Ζωρζῆς σπανούδης
μανολης φραγκιας
Μανουὴλ Οἰκονομίδης
δημήτριος ἀρχοντίς
Νικόλαος Λαγώνικος
στρατις φιστάκις
κονςαντηνος καλλιπετις
χ κοςαντης πεταςος
γιοργις τροπος
δημήτριος Ψάθας
πάντελής κόυτελός
αντονις κουρουνιότης
μιχάλις παντελιος
ςαματις' μαθιος
Διαμαντις χαρτουλάρις
Λουκᾶς Ῥάλλης
Πέτρος Πεινιατέλης
Νος Πρασσακάκης

Ἀριθ. 48.

Ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῶν ἄνωθι τριακοσίων εἰκοσιεπτὰ ὑπογραφῶν Συμπολιτῶν μας.

Ἐν Ἑρμουπόλει Σύρας τῇ 10 Ἰουλίου 1829.

Οἱ Δημογέροντες τῶν Χίων
ἀθανάσιος ῥαφαέλης
Δημήτριος Μάξιμος
Γος Ψύχας

Ὁ Γραμματεὺς
(Τ. Σ.) Ἰω. Χρυσοβελόνης

Σημείωσις. Πολλοὶ τῶν ἀνωτέρω Χίων δὲν παρέμειναν μετὰ ταῦτα ἐν Σύρῳ, ἀλλ' ἀνεχώρησαν διὰ πλεῖστα μέρη τῆς Εὐρώπης Ἀμερικῆς καὶ Ἰνδιῶν, συστήσαντες σπουδαίους ἐκεῖ ἐμπορικοὺς οἴκους καταστάθεντας διασήμους.

σημερινὸν ἐργοστάσιον τῆς Ἑλλην. Ἀτμοπλοΐας, ὡς καί τις ἐσώγαιος οἰκίσκος παρὰ τὴν λεγομένην Σ α ν ι τ ὰ ν, χρησι-

Βεβαίως δὲν δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι πάντες οὗτοι οἱ Χῖοι ἦσαν ἐκ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, καθ' ὅσον τινὲς τούτων ἦλθον βραδύτερον, ἤτοι κατὰ τὸ 1829, ἄλλοι δὲ οὐδόλως συνετέλεσαν εἰς τὸν συνοικισμὸν φυγόντες, τινὲς δὲ αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ τεθῶσιν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μὲ τοὺς πράγματι διαπρέψαντας ἐπὶ ἐκδουλεύσεσι πρὸς τὸν τόπον, ὧν μόνον τὰ ὀνόματα ἀναμιμνήσκουσιν ἡμῖν τὴν διαπρεπῆ θέσιν ἣν ἔσχον ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ παντὶ τῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ.

Ἐκτὸς τοῦ καταλόγου τούτου δυστυχῶς ἀκριβὴς καὶ ἀμερόληπτος πληροφορία δὲν μοὶ ἐδόθη περὶ πάντων τῶν ἐξ ἄλλων μερῶν προσελθόντων συνοικιστῶν· καθ' ὅσον ὀλίγιστοι ἐνθυμοῦνται ἀκριβῶς τὰ ἔτη καθ' ἃ ἦλθον πλεῖσται ἄλλαι οἰκογένειαι ἐκ τῶν πρώτων τῆς συνοικιζομένης πόλεως. Μὴ ἔχων ἀκριβεῖς περὶ τούτων καταλόγους ἐσκέφθην ἐπὶ στιγμὴν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ θέσω τὸν προηγούμενον κατάλογον τῶν Χίων, ἀφ' οὗ δὲν εἶχον ἐπ' ἴσης ἐκτενῆ καὶ λεπτομερῆ τῶν λοιπῶν συνοικιστῶν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐθεώρησα ὀρθὸν διὰ πολλοὺς λόγους· πρῶτον ὁ προεκτεθεὶς κατάλογος τῶν Χίων δὲν συνετάχθη ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἀνεδημοσιεύθη αὐτολεξεὶ καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ἀνορθογραφίας, ὡς διεσώθη ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἀρχείοις· δεύτερον τὰ ὀνόματα ταῦτα τῶν κατὰ τὸ 1829 Χίων ἐν Ἑρμουπόλει κατοικούντων ἔμελλον νὰ δημοσιεύσω κατωτέρω ποιῶν λόγον περὶ τῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὸν Κυβερνήτην εἰς ἣν ὑπεγράφησαν οἱ εἰρημένοι ἐν Ἑρμουπόλει Χῖοι· ὥστε προκειμένου νὰ δημοσιευθῶσι κατωτέρω, ἐπικαίρως ἐδημοσιεύθησαν ἐνταῦθα ὡς κατάλογος τῶν πρώτων Χίων τῶν οἰκησάντων ἐν Ἑρμουπόλει. Τρίτον, ἐσκέφθην ὅτι ἡ πληθὺς τῶν ὑπογραφέντων Χίων δὲν δύναται νὰ τεκμηριώσῃ, ἐλλείψει καταλόγου τῶν λοιπῶν συνοικιστῶν, ὑπεροχήν τινα· καθόσον πάντες συνετέλεσαν ἐξ ἴσου ἐκ τῶν συνοικιστῶν· μάλιστα οἱ Σμυρναῖοι, οἵτινες καὶ προΐσταντο τότε ἐπὶ πολὺ τῶν δημοτικῶν πραγμάτων.

Ταῦτα πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω σχολιάσεων ἐπὶ τῇ ἐλλείψει λεπτομεροῦς καταλόγου τῶν λοιπῶν συνοικιστῶν· ἄλλως τε ὑποθέτω

μεύσας καὶ πρὸ τοῦ 1821 ἐν εἴδει ὑγειονομείου καὶ τελωνείου. Τοιαύτη τις ἡ κατάστασις τοῦ ἐρήμου ἐδάφους τῆς παραλίας,

---

ὅτι εἶνε δύσκολον ἂν μὴ ἀδύνατον, νὰ καταστρώσω πλήρη κατάλογον τῶν ὀκτὼ χιλιάδων οἰκογενειῶν, αἵτινες ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1828 καὶ 1829 συνῴκησαν τὴν Ἑρμούπολιν· λέγω δὲ ἀδύνατον καὶ δι' ἄλλον λόγον· καθ' ὅσον μέχρι τοῦ 1833 ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀρτισυστάτου κοινωνίας ἦτο κινητὸς, μεταβαλλόμενος κατά τε τὰ πρόσωπα καὶ τὸν ἀριθμόν. Ἐὰν ὅμως διετηρεῖτο κατάλογος ἐν εἴδει ἀναφορᾶς ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τῶν λοιπῶν σωματείων, οἷον Σμυρναίων, Ψαριανῶν κλπ. συνταχθεὶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤθελον δημοσιεύσει αὐτόν· καθ' ὅσον φρονῶ ὅτι εἰσὶ μνείας ἄξιοι πάντες, εἰ δυνατὸν, οἱ συντελέσαντες εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς νέας πόλεως. Ἐλλείψει τοιούτου περιορίζομαι ἀναφέρων ἐνταῦθα ἐκ τῶν λοιπῶν συνοικιστῶν ὅσους εἶδον ἐν ἐγγράφοις, ἢ ἤκουσα προσενεγκόντας ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν νέαν πόλιν, ἢ δι οἰκοδομῶν καὶ ἐμπορίου συντελέσαντες ὑπὲρ τοῦ συνοικισμοῦ καὶ τῆς προόδου τῆς Ἑρμουπόλεως μέχρι τοῦ 1829. Ἀναφέρονται λοιπόν:

Ἐκ τῶν *Σμυρναίων* αἱ οἰκογένειαι τῶν Πετρίτζη, Καραγιανάκη Γεραλοπούλων, Παπαδούλα κλπ.

Ἐκ τῶν *Κυδωνιέων* αἱ οἰκογένειαι τῶν Ζωντανῶν, Ἐλ Χατζῆ Ἐλευθεριὰ, Καντερτζόγλου, Ἰσμυρλῆ, Φραγκοπούλου, Κουϊμζέλη, Π. Χ. Ἀνδρέου κλπ.

Ἐκ τῶν *Θεσσαλῶν* ὁ Π. Χ. Κανισκέρης, ὁ Θ. Μάκαρης, ὁ Α. Ξηραδάκης, ὁ Ι. Κασσαβέτης, ὁ Χ. Χατζῆ Ἀδὰμ, ὁ Κ. Ἀποστόλου, ὁ Πολυμέρης, οἱ Ἀποστολίδαι, οἱ Οἰκονόμου κλπ.

Ἐκ τῶν *Μακεδόνων* ὁ Αθ. Δαδόπουλος, ὁ Γ. Πάϊκος, ὁ Σ. Κοντὸς ὁ Γ. Μελισταγῆ, ὁ Ι. Ἴβος, ὁ Νέντοβικ, ὁ Ἰωαννόπουλος, ὁ Δ. Ἰωάννου, ὁ Σ. Βικέλας, ὁ Πσιλῆδης, ὁ Δούκας κλπ.

Ἐκ τῶν *Ψαρριανῶν* οἱ Δ. Παπανικολῆδες, ὁ Γ. Βαλαβάνος, οἱ Δομεστίναι, οἱ Παππᾶ, οἱ Φιλίναι, οἱ Κεφάλαι, οἱ Γιάνναροι, οἱ Μήχαροι, οἱ Χειλᾶ, ὁ Καλάρης, ὁ Ι. Χατζῆ Ἀλεξανδρῆς, οἱ Κωῆδες, οἱ Καλημέραι, οἱ Μιτάραι, ὁ Ι. Καψόκολος, ὁ Βουρέκας, ὁ Βαρβαρέσος, ὁ Σκορδῆς, ὁ Κουρκούτης κλπ.

τὸ μελαγχολικὸν καὶ μονότονον τῆς ὁποίας διέκοπτεν ἡ ὑπερκειμένη αὐτῆς ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ ἁγίου Γεωργίου πόλις

Ἐκ τῶν *Ὑδραίων* ὁ Ἀνδρ. Κοσμᾶς, ἡ Δρούτζης, ὁ Νίκας, ὁ Ν. Ἐλευθερίου, ὁ Ἀν. Κοσκορόζης, ὁ Δ. Γιουρδῆς, ὁ Α. Μάρκος, ὁΠοριώτης κλπ.

Ἐκ τῶν *Κρητῶν* ὁ Δ. Καλέργης, ὁ Κ. Μαριδάκης, ὁ Χατζῆ Γρηγόριος (ὁπλαρχηγὸς ἐλθὼν μετὰ τοῦ Κ. Κοσμᾶ) ὁ Σ. Μαγκάκης, οἱ Ἀλφιεράκαι, ὁ Σβεστάρχης, ὁ Φουρναράκης, ὁ Ποθητὸς κλπ.

Ἐκ τῶν *Ῥοδίων* ὁ Π. Κάζτρας, ὁ Μηλεάδης, (ἱδρυτὴς τοῦ Νοσοκομείου,) ὁ Ε. Κωνσταντίνου

Ἐκ τῶν *Μιτυληναίων* ὁ Ἐμ. Εὐστρατίου, ὁ Π. Σκαμπαβίας, ὁ Παρ. Δημητρίου κλπ. Ἐκ τῶν *Ἠπειρωτῶν* οἱ Μπαμπαγιῶται κλπ.

Πλεῖσται δὲ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ἑρμουπόλεως ἦλθον ἐξ ἄλλων μερῶν, οἷον ὁ Ν. Γιαγιτζῆς καὶ Η. Κεχαγιᾶς ἐξ Ἀμφίσσης, ὁ Κ. Πάγκαλος ἐξ Ἄργους· ἀλλ', ὡς ἀνωτέρω, ἐρρέθη ἀδύνατος ἡ κατάστρωσις ὀνομαστὶ τῶν ἀποτελεσάντων τὸν πληθυσμὸν πάντων τῶν συνοικιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι πολλοὶ ἐγκαταστάντες εἰς τὴν νῆσον καὶ μετὰ τὸ 1829 συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐπέκτησιν καὶ καλλωπισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως· ἀλλ' ἐὰν ἀρχίσω ἀναφέρων τοὺς μέχρι τοῦ 1833, ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἀποκατέστη ἀνεξάρτητον βασίλειον ἐγκατασταθέντας ἐν Σύρῳ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν θὰ εὕρω ἐνταῦθα τὸ τέλος, θεωρῶ διεκφεῦγον τῶν ὁρίων τοῦ ἱστορικοῦ τούτου δοκιμίου καὶ θέτον με εἰς δυσχερῆ θέσιν ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάταξιν αὐτῶν κατά τε τὴν χρονολογικὴν καὶ κοινωνικὴν τάξιν. Διὸ αἰτῶν συγγνώμην παρὰ τῶν ἐπιζόντων συνοικιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, ὧν τὰ ὀνόματα τυχὸν παρέλειψα, μολονότι οὐχὶ ἅπαξ καὶ εἰκοσάκις ἐζήτησα ἀκριβεῖς πληροφορίας, παρεκτείνω τὴν αἴτησιν συγγνώμης διὰ τὴν παράλειψιν τῶν ὀνομάτων καὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς Σύρον καὶ προσήνεγκον τυχὸν ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν νέαν πόλιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐθεώρησα λήγοντα τὰ ὅρια τῆς διαρκείας τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως.

Περαίνων τὰς περὶ συνοικιστῶν ταύτας σημειώσεις προλαμβάνω ν' ἀναφέρω ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχυσθῇ ὁ πληθυσμὸς τῶν *συνοικιστῶν*

τῶν Συρίων, παρηγοροῦσα τοὺς προσορμιζομένους ναύτας περὶ τοῦ κατοικησίμου τῆς νήσου.

Οἱ κατὰ πρῶτον ἐλθόντες εἰς Σύρον πρόσφυγες κατέλαβον προσωρινὴν οἴκησιν τὸ παρὰ τὴν παραλίαν ὑγειονομεῖον καὶ τελωνιακὸν σταθμόν. Ἐκ τοῦ προχείρου δὲ ἀνήγειρόν τινα παραπήγματα πρὸς διημέρευσιν. Τὴν νύκτα διήρχοντο οἱ πρόσφυγες εἰς τὴν πόλιν τῆς ἄνω Σύρου, ἧς οἱ κάτοικοι προσήνεγκον τὰ οἰκήματά των καὶ διεφύλαξαν τὰ κειμήλια αὐτῶν. Ἡ ἐφημερὶς Ἑρμῆς τοῦ 1837 ἐκτίθησιν ὅτι «οἱ Σύριοι δὲν ἔβλεπον μὲ καλὸν ὄμμα κατ' ἀρχὰς τοὺς εἰς τὴν νῆσόν των συσσωρευμένους ξένους.»

Τοῦτο δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐκδήλωσις δυσμενείας κατὰ τῶν παροίκων· καθ' ὅσον ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ κοινότης τῶν Συρίων δὲν ἦτο ἐκ τῶν λίαν εὐκαταστάτων καὶ ὅτι εἰς αὐτὴν ἐν πρώτοις κατέφυγον χιλιάδες προσφύγων, θέλομεν κρίνει περὶ τοῦ βασίμου τινων παραπόνων, ἃ ἀνεπτύχθησαν κατ' ἀνάγκην ἐν τῇ μικρᾷ τῶν Συρίων πόλει φιλοξενησάσῃ πλέον τῶν τριάκοντα χιλιάδων προσφύγων.

Βαθμηδὸν προσερχομένων καὶ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ εὐωδουμένης τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ἀνηγείροντο πλείονα οἰκήματα ἐν τῇ παραλίᾳ. «Τὰ κατ' ἀρχὰς οἰκήματά των, γράφει ἡ εἰρημένη ἐφημερὶς, καὶ αἱ ἀποθῆκαί των ἦσαν ἁπλαῖ καλύβαι ὡς εἶνε φυσικὸν εἰς ὅλας τὰς ἀρτισυστάτους ἀποικίας καὶ διότι δὲν εἶχον πώποτε σκοπὸν νὰ μένουν πάντοτε εἰς τὴν

μὲ τὸν κατόπιν κατασταθέντα μόνιμον πληθυσμὸν τῶν κατοίκων τῆς Ἑρμουπόλεως ὅστις ἀπὸ τοῦ 1838 μέχρι σήμερον ἔπαθε πολλὰς ἀλλοιώσεις ἀριθμητικὰς καὶ φυλετικάς· καθ' ὅσον θέλομεν ἰδεῖ ὅτι μετὰ ταῦτα καὶ πολλοὶ Αἰγαιοπελαγῖται καὶ ἕτεροι Κρῆτες ἐγκατεστάθησαν· καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1854 περίπου ὁ ἐμπορικὸς πρὸ πάντων πληθυσμὸς συνετελέσθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ Χίους καὶ Πελοποννησίους, οἵτινες ἀποικισθέντες ἐν Ἑρμουπόλει εἰσὶ νῦν σπουδαῖον μέρος αὐτοῦ.

Ἑρμούπολιν, ἀλλ' ἐπερίμενον ἡμέραν παρ' ἡμέραν τὴν ἀπελευθέρωσιν ἄλλης τινος ἐμπορικῆς πόλεως διὰ νὰ κατοικήσουν διὰ πάντα.»

Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης πληροφορίας τῆς ἐφημερίδος τοῦ 1837 γίνεται γνωστὸν ὅτι μέχρι τοῦ 1825, ὡς κατωτέρω τοῦτο διασαφηνίζεται, οἱ πλημμυρήσαντες εἰς Σύρον Ἕλληνες δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ μένουν πάντοτε εἰς τὴν νέαν Ἑρμούπολιν.» Καὶ πράγματι ἐγένοντο πολλαὶ τότε προτάσεις καὶ διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως περὶ ἀποικισμοῦ τῶν παροίκων εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη.

Οὕτως εἰς μὲν τοὺς Κυδωνιεῖς προὐτάθη νὰ μετοικήσωσι καὶ συστήσωσιν ἀποικίαν πλησίον τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Γαστούνης, ἔνθα ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις παρεχώρησε αὐτοῖς ἐθνικὴν γῆν· εἰς δὲ τοὺς Χίους νὰ συνοικισθῶσιν εἰς Δῆλον κατ' ἄλλην δὲ γνώμην, εἰς Πειραιᾶ, ἣν πρότασιν ἐπρότεινεν ὁ Κύριος Λ. Ῥάλλης, σπουδαῖον τότε διαδραματίσας πρόσωπον. Εἰς τοὺς Ψαριανοὺς ἐπροτάθη ὡς τόπος ἀποικισμοῦ ἡ Πάρος, εἰς τοὺς Κρῆτας ἡ Μῆλος καὶ εἰς ἄλλους ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη.

Οἱ σχεδιασθέντες οὗτοι ἀποικισμοὶ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν εὐτυχῶς διά τε τὴν Ἑρμούπολιν καὶ σύμπασαν τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα· καθ' ὅσον ἂν διεσπᾶτο οὕτως εἰς ἀποικίας ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑρμουπόλεως, οὔτε αἱ ἀποικίαι αὗται μεμονωμέναι θὰ προήγοντο καὶ ἐπετύγχανον, οὔτε ἡ Ἑρμούπολις θ' ἀπεκαθίστατο πλουσία καὶ μεγάλη ἐπ' ἀγαθῷ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὑπῆρχεν ὅμως ἀπ' ἀρχῆς τοῦ συνοικισμοῦ μέρος Ἑλλήνων, οἵτινες ἐνέμενον εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως, προβλέποντες ὅτι αὕτη ἔμελλεν νὰ κατασταθῇ μεγάλη οἵα καὶ πράγματι κατέστη. Τὰ γεωγραφικὰ προσσόντα τῆς νήσου ἐγένοντο ἀμέσως καταληπτά. . . . «Ἡ καθημερινὴ συρροή, ἐξακολουθεῖ ἐκτιθέμενος τὰ τοῦ συνοικισμοῦ ὁ Ἑρμῆς,

τῶν Εὐρωπαϊκῶν καὶ Ἑλληνικῶν πλοίων εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἑρμουπόλεως, αἱ σχέσεις τοῦ ἐμπορίου μὲ τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας μέρη, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν Αἴγυπτον ἥτις εἶναι ἡ πηγὴ τῆς πανώλους, ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς οἰκοδομῆς ἑνὸς λοιμοκαθαρτηρίου καὶ ὑγειονομείου πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῆς τῆς ἀνθρωποκτόνου μάστιγος. (1)

(1) Ἑρμῆς 11 Δεκεμβρίου 1837 φυλ. 2.

Περὶ τοῦ συνοικισμοῦ καὶ τῆς ὀνομασίας τῆς Ἑρμουπόλεως ταῦτα ἔγραψε κατὰ τὸ 1842 ὁ Κύρ. Γ. Α. Ναύτης ἐν δημοσιευθείσῃ ἐπιστολῇ· ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς ὀνομασίας ἀπήντησεν ἄλλοτε ὁ Κύρ. Δουκᾶς Ῥάλλης, ἐκθεὶς τὰ τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου.

«Κατὰ τὸν Δέκατον ἔννατον αἰῶνα, ὁμοῦ μὲ τὸ μέγα τῆς συστάσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος συμβάν, ἔγινε καὶ ἡ ἀξιοθαύμαστος ἀνέγερσις τῆς Ἑρμουπόλεως ἐπὶ τῆς Σύρας· ἰδοὺ τῷ ὄντι μία τῶν σημαντικῶν πόλεων τῆς Μεσογείου, μεγαλυνθεῖσα εἰς ὀλιγωτέρους ἀπὸ τοὺς ἀναγκαίους διὰ τὴν ἐντελῆ ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου χρόνους· ἰδοὺ Πόλις γεννηθεῖσα καὶ αὐξήσασα ἐκ μόνων τῶν περιστάσεων, καθὼς τὰ φυσικῶς καὶ ἄνευ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου γενόμενα δένδρα. Μὴ στοχασθῆτε ὅτι ἄνθρωποι γνωρίζοντες ὅτι ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς Ἀφρικῆς ἡ μείζων καὶ ἡ Ἐλάσσων Ἑρμούπολις, ἠθέλησαν κατὰ μίμησιν νὰ ὀνομάσουν Ἑρμούπολιν τὴν πόλιν ταύτην. Μὴ στοχασθῆτε ὅτι διά τινος προκηρύξεως ἢ διὰ νόμου ἐδόθη τὸ ὄνομά της. Εἶναι ἄγνωστον τίς πρῶτος ἔδωκε τὴν ὀνομασίαν τῆς πόλεως· ἀξιαπαρατήρητος σύμπτωσις δύω ἀγνώστων· τοῦ ὀνοματοθέτου τῆς Νήσου, καὶ τοῦ ὀνοματοθέτου τῆς Ἑρμουπόλεως. Εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι ὠνομάσθη Ἑρμούπολις διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο ἡ μόνη Ἐμπορικὴ Πόλις τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς τοιαύτη ἔλαβε τὸ ὄνομα πόλεως τοῦ Ἑρμοῦ, προστάτου τοῦ Ἐμπορίου».

«Πρῶτοι τῆς πόλεως οἰκισταί, εἶναι οἱ ἐκ τῆς Σμύρνης καὶ ἄλλων τῆς Ἰονίας Τόπων φυγόντες τὰ πρῶτα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔτη χριστιανοί, οἵτινες πρῶτον μὲν κατέφυγον εἰς τὴν Τῆνον, καὶ ἔπειτα μετέβησαν εἰς τὴν Σύραν, θεωροῦντες αὐτὴν ἀσφαλεστέραν ὡς ὑπὸ τῆς Γαλλίας προστατευομένην, καὶ καταλληλοτέραν διὰ ἐμπόριον.

Οὕτως ἤρχισαν τιθέμενα ὁριστικώτερον τὰ θεμέλια τῆς Ἑρμουπόλεως. (1)

Μέχρι τοῦ 1824 ἡ νέα πόλις ἦτο σχεδὸν ἀνώνυμος καθόσον ἡ ὀνομασία αὐτῆς ὡς Σύρου, διακρινομένης τῆς παλαιᾶς τῶν Συρίων ὀνομαζομένης Ἄνω Σύρου δὲν ἦτο λίαν χαρακτηριστική. Τότε ὁ Λουκᾶς Ῥάλλης, ὁ Δρόσος Μανσόλας καὶ ἄλλοι, προβλέποντες ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἔμελλε νὰ κατασταθῇ μεγάλη καὶ νὰ διατηρηθῇ αὐξανομένη συνεσκέφθησαν περὶ ὀνομασίας αὐτῆς, καὶ τῇ προτάσει τοῦ Λουκᾶ Ῥάλλη παρεδέχθησαν νὰ ὀνομασθῇ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΣ ὡς ἰδίᾳ ἐμπορικὴ

Ἡ Κωμόπολις τῶν Συρίων, δὲν ἐξήρκει πρὸς κατοικίαν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἤρχισαν νὰ οἰκοδομῶσιν οἰκίας εἰς τὸ παράλιον τοῦ λιμένος Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου, τῶν Κυδωνιῶν, καὶ τῶν Ψαῤῥῶν ἔφερε πολλὰς χιλιάδας κατοίκων ἐπὶ τῆς Σύρας, οἵτινες ὅλοι ἐκατοίκησαν εἰς τὴν νέαν πόλιν. Πολλοὶ δὲ Κρῆτες, Ὑδραῖοι, καὶ ἄλλοι ἐκατοίκησαν εἰς αὐτήν· οὕτως ἤρχισε καὶ ἐπροχώρησεν ἡ οἰκοδόμησις καὶ ὁ οἰκισμὸς τῆς Ἑρμουπόλεως. Ἐφαίνετο δὲ ὅτι ἔμελλε νὰ ἦναι προσωρινὴ Πόλις, ὡς ἡ ἐπὶ τῆς Νήσου Σαλαμῖνος κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν φυγάδων Ἀθηναίων, Θηβαίων καὶ ἄλλων. Διὰ τοῦτο δὲν κατεσκεύαζον οἰκίας εἰμὴ καθ᾽ ὅσον ἦτο ἄφευκτος οἰκημάτων ἀνάγκη, καὶ ἑπομένως ἐγίνοντο ὀλιγοδάπανοι, μικραί, καὶ πενιχραί; Γενικὴ ἦτο ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ Ἑρμούπολις ἔμελλε νὰ ἐρημωθῇ, ἅμα μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ᾽ ἡ ἀξιόλογος ἐμπορικὴ θέσις τῆς Νήσου, ἀσφαλὴς καὶ εὐρύχωρος λιμὴν αὐῆς, ἡ ἐμπορικὴ ἱκανότης, καὶ αἱ μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ Τουρκίας ἐμπορικαὶ σχέσεις τῶν Ἐμπόρων τῆς Ἑρμουπόλεως, ἔφερον εἰς ἀρίστην κατάστασιν τὸ Ἐμπόριον αὐτῆς.

(1) Ἀρχαιότεραι οἰκίαι ἐν Ἑρμουπόλει ἦσαν αἱ τῶν Συρίων Φ. Σαλάχα παρὰ τὴν πλατεῖαν, ἡ τοῦ προξένου Στεφάνου, ἔνθα νῦν τὸ ξενοδοχεῖον Ῥούσσου, ἡ παρακειμένη τοῦ Δελασσοῦδα, οἰκίσκοι τινες τῶν Ἀλτουβᾶ μετ᾽ αὐτὰ ἔρχετε τὸ καφφενεῖον Bella Vista. Κατὰ τὸ 1823—1824 ἤρχιζαν κτιζόμεναι τινες τῶν παροίκων.

πόλις τιθεμένη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ προστάτου τοῦ ἐμπορίου. (1) Κατά τινας ἡ ὀνομασία αὕτη ἐξευρεθεῖσα ὑπ' αὐτῶν ἐδόθη τῇ πόλει διὰ πρακτικοῦ τῆς Δημογεροντίας τῷ 1824. Ἀλλὰ ἱστορικωτέρα μοὶ φαίνεται ἡ δημοσιευθεῖσα περὶ τούτου πληροφορία· ἤτοι κατὰ τὸ 1825 ὁ ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως ἤρξατο ἀνεγειρόμενος· τὸ προαύλιον αὐτῆς ἐχρησίμευσε κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ὡς νοσοκομεῖον τῶν πασχόντων καὶ ἔξωθεν ἐρχομένων, οἵτινες ὑπὸ σκηνὰς διενυκτέρευον ἐκεῖ, καὶ ὡς ἐπίσημος τόπος συνελεύσεων τῆς Ἑρμουπόλεως κατὰ τὰς κρισίμους περιστάσεις. Εἰς τὸ προαύλιον λοιπὸν τῆς Μεταμορφώσεως συνεκροτήθη συνέλευσις, ἐν ᾗ ὁ Λουκᾶς Ῥάλλης προὐκάλεσε τὸ θέμα τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως. Πολλαὶ ὀνομασίαι προὐτείνοντο τῆς νέας πόλεως· ἀλλὰ μόλις προταθείσης καὶ ἀνεπτυχθείσης τῆς προτάσεως τοῦ Λ. Ῥάλλη ὑποστηριχθείσης δὲ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Δρόσου Μανσόλα, τοῦ Ταρπουχτζῆ καὶ ἄλλων, πάντες ἐπεφήμησαν καὶ παρεδέχθησαν αὐτήν. Τότε τῇ προτάσει τοῦ Λουκᾶ Ῥάλλη, ὅστις, καθ' ἃ ἀναγινώσκω ἐν τῇ Εὐτέρπῃ, δικαίως λέγει ὅτι «μετὰ πολλῶν ἀρχαίων Ἑρμουπολιτῶν συνεκινδύνευσε καὶ συνειργάσθη ὑπὲρ τῆς νέας πόλεως,» οἱ συνελθόντες συνέταξαν πρακτικὸν πιστοποιοῦν τὸ γεγονὸς τῆς ὀνομασίας τῆς νέας πόλεως, ὃ ἐγένετο δεκτὸν καὶ ὑπὸ τῆς δημογεροντίας.

Ἀνωτέρω ἐρρέθησάν τινα περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως. Ὁ ναὸς οὗτος ἀνεγερθεὶς διὰ συνεισφορῶν τῶν συνοικιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως ἔχει ἱστορίαν συγκινητικὴν διὰ τοὺς ἐπιζῶντας ἀρχαίους συνοικιστὰς τῆς πόλεως. Οἱ συνελθόντες κατὰ χιλιάδας εἰς τὴν ἔρημον παραλίαν τῆς νήσου ᾐσθάνθησαν ἀπαραίτητον ἀνάγκην ναοῦ, ἵνα δέωνται τοῦ Ὑψίστου καὶ ὡς ἄνθρωποι πολυπαθεῖς καὶ ὡς Ἕλληνες περιμένοντες τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἀγωνιζομένου ἑλληνισμοῦ.

---

(1) Εὐτέρπης Τόμ. 6. σελ. 328.

Προθύμως λοιπὸν ἔδωκαν τὸν ὀβολόν των καὶ ἐν βραχεῖ ἀνηγέρθη περικαλλὴς ὁ ναὸς σκέπων τὰς περὶ αὐτὸν συρρεούσας κατὰ χιλιάδας οἰκογενείας. Ἡ κομψότης καὶ τὸ ἐπιβάλλον τοῦ ναοῦ καταδεικνύετο ἐναργέστερον ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν πτωχῶν ἔτι παραπηγμάτων, εἰς ἃ διαιτῶντο οἱ συνοικισταί· ἡ δὲ αὐλὴ αὐτοῦ, ὁμοιάζουσα τῇ τῆς ἐν Τήνῳ Εὐαγγελιστρίας κατὰ τὴν ἑορτήν της, ἔβριθε προσφύγων, πολεμοφοδίων, ζωοτροφιῶν, ἃ διενέμοντο τοῖς ἀγωνιζομένοις καὶ ἐχρησίμευσε πλειςάκις ὡς τόπος σπουδαίων συνελεύσεων τῶν συνοικιςῶν.(1)

Τότε, καὶ πρὸ τοῦ 1825 ἔτι, ὁ συνοικισμὸς τῆς νέας πόλεως παρήγαγεν οὐ μικρὰν ἐντύπωσιν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔχοντα ἐστραμμένα τὰ ὄμματα κόσμον. Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις προβλέπουσα τὸ μέλλον τῶν συνοικιζομένων, κρίνουσα δὲ ὅτι οὗτοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διοικῶνται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς κοινότητος Σύρας ἔσπευσε νὰ ἐγκαταστήσῃ διοικητικὰς ἑλληνικὰς ἀρχὰς καὶ τοπικὴν δημογεροντίαν. Τῷ 1823 διορίζεται Ἔπαρχος Σύρου καὶ Μυκώνου ὁ Ἀ λ έ ξ α ν δ ρ ο ς Ἀ ξ ι ώ τ η ς, ὅστις ἤρξατο συγχρόνως συνεννοούμενος μετὰ τῶν Ἑλλήνων ναυάρχων περὶ συνδρομῆς τῆς Σύρου εἰς τὸν ἀγῶνα. (2) Ἡ ἀστυνομία ἀνατίθεται εἰς τὸν γενικὸν γραμματέα Μυκώνου καὶ Σύρας Ἀ ν τ. Ν. Π ά ν ο υ, τὸ λιμεναρχεῖον εἰς τὸν Χ ρ ι σ τ ό δ ο υ λ ο ν Γ. Ἀ π ο σ τ ό λ η ν. Ἐπίσκοπος δὲ διωρίσθη ὁ Ἄ ν θ ι μ ο ς, πρώην Ἡλιουπόλεως, ὀνομασθεὶς Σύρου καὶ Ἄνδρου.

Ἐν ᾧ δὲ ἱδρύοντο ἐν Σύρῳ αἱ ἑλληνικαὶ αὗται ἀρχαί, μυστικαὶ ἐνέργειαι ἐγένοντο ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τοῦ Μ ε λ ι τ α ί ο υ

---

(1) Λεπτομερείας περὶ τῆς οἰκοδομῆς καὶ ἀνακαινίσεως τοῦ πρώτου τούτου ναοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως θέλω παραθέσει ἐν τῷ περὶ ναῶν μέρος, ἵνα μὴ κατατέμνηται ἐνταῦθα ἡ ἱστορικὴ ὕλη.

(2) Σπετζιωτικά. — Ἀριθ. Ἐγχ. 502. Ἔπαρχος Σύρας καὶ Μυκώνου πρὸς τοὺς Προκρ, τῆς νήσου Σπετζῶν,

Τάγματος πρὸς ἀποξένωσιν τῆς νήσου Σύρου ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπαγωγῆς αὐτῆς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἱπποτῶν τῆς Μελίτης. Οὕτως ἡ Σύρος ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της καὶ τῶν συρρευσάντων Ἑλλήνων κατήντησε ἀληθὲς μῆλον τῆς ἔριδος, καὶ ἰδοὺ πῶς.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1823 ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς μινίστρος τῆς ἀστυνομίας καὶ ἀπεσταλμένος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἔστειλεν εἰς Παρισίους τὸν συνταγματάρχην Ζουρδαὶν πρὸς εὕρεσιν δανείου καὶ ἠθικὴν τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ὑποστήριξιν. Ὁ Ζουρδαὶν συνεστήθη ἐν Παρισίοις τῇ μεσολαβήσει τοῦ δικηγόρου Τασὶλδ τῷ τάγματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, ἢ ἄλλως τῶν Ῥοδίων καὶ Μελιταίων ἱπποτῶν καλουμένῳ. Τὸ τάγμα ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις, καὶ παρεχώρει ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ὑποστήριξιν τῇ Ἑλλ. Ἐπαναστάσει, ἀλλ' ὑπὸ τοὺς ὅρους νὰ παραχωρηθῶσιν αὐτῷ αἱ νῆσοι Ῥόδος Κάρπαθος καὶ Ἀστυπαλαία καὶ Σύρος, ἣν ἔμελλον οἱ ἱππόται νὰ καταστήσωσιν ἄλλο Γιβραλτάρ. (1) Ἐπὶ τούτῳ ἐστάλη ἐκ μέρους τοῦ τάγματος ὁ Φίλιππος Chastelain εἰς Ἑλλάδα καὶ ἰδίως εἰς Σύρον ἔνθα φθὰς κατὰ τὸ 1823 παρέμεινεν ἐν τῇ νήσῳ μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1824, κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ ἐν Σύρῳ τότε προξένου τῆς Αὐστρίας Μαρίου Παλαιοκάπου. Ὁ Σατελαὶν φέρων τοὺς τίτλους ἐπλη-

(1) Τὰ τῶν διαπραγματεύσεων τούτων περιέχονται ἐν Ἱστορ. Διατρ. Σάθα σελ. 57, παρ' οὗ ἀρύομαι τὰς σχετικὰς περὶ Σύρου εἰδήσεις. Ἡ προσωρινὴ τότε σύμβασις μεταξὺ Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ τάγματος ὑπεγράφη τῇ 10 Ἰουλίου 1823 ἐν Παρισίοις ὑπὸ τῶν Μαρκησίων Μαρσιὲ καὶ Δελαπὸρτ ἀφ' ἑνός, ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ τάγματος, καὶ τοῦ Ζουρδαίν, ὡς ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως ἐπεκυρώθη δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἡγουμένου, Βελῆ Λαστεῦρή, ὡς προέδρου. Ἀλλ' ἡ οριστικὴ κατόπιν σύμβασις δὲν ἐπετεύχθη καὶ οὕτω ἀπέτυχον αἱ ἐνέργειαι τοῦ τάγματος, ὅπερ ἀπέμεινε μὲ τὰς ὀνειροπολήσεις του μόνον περὶ Σύρου.

ρεξούσιος ἀπεσταλμένος, γραμματεὺς τῆς Καγκελαρίας τοῦ Ἰσπανικοῦ καὶ Πορτογαλλικοῦ τμήματος καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Καγκελλαρίου,» ἔλαβε ἐγγράφως τὰς ἑξῆς ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν ὁδηγίας περὶ Σύρου περιεχομένας ἐν ἄρθρ. 5 καὶ 40.

Ἄρθρ. 5. «Τὸ αὐτὸ θέλεις πράξει καὶ διὰ τὴν νῆσον Σύρον ἣν δυνάμεθα νὰ μεταποιήσωμεν εἰς ἓν Γιβραλτάρ. Οἱ κάτοικοι εἶναι καθολικοὶ καὶ διαπληκτίζονται μετὰ τῶν σχηματικῶν Ἑλλήνων (1) τῆς τε στερεᾶς καὶ τῶν νήσων. Πάντες σχεδὸν σιωπηλῶς διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Γαλλίας. Ὅθεν ἀπαιτεῖται τὰ καταδείξῃς τὰς εἰς αὐτοὺς προσγενησομένας ὠφελείας διὰ τῆς ἐνταῦθα καθιδρύσεως τοῦ τάγματος, μεταχειριζόμενος τοὺς αὐτοὺς πειστικοὺς λόγους οὓς οἱ ἱππόται ἐλάλησαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Μελίτης, ὅταν ὁ Κάρολος Ε'. παρεχώρησε τὴν νῆσον ταύτην εἰς τὸ τάγμα καὶ οὓς θέλεις εὕρει ἐκτεθειμένους ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Μελέτης. Καθόσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἐν Τριπολιτζᾷ Κυβέρνησιν θέλεις δώσει αὐτῇ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι παραχωροῦσα τὴν Σύρον εἰς τὸ τάγμα, οὐδενὸς ἀποστερεῖται, διότι οὐδὲν ἀπολαμβάνει ἐκ τῶν κατοίκων τῆς νήσου ταύτης, μεθ' ὧν καὶ δὲν ζῇ ἐν ἁρμονίᾳ καὶ τὴν ὁποίαν οἱ ἱππόται θέλουσι καταστήσει προμαχῶνα τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐν γένει δὲ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας κατὰ τῶν Τούρκων.

Ἄρθρ. 40 .... Ἡ νῆσος Σύρος κατοικεῖται ὑπὸ καθολικῶν· δύναται νὰ καταστῇ νέον Γιβραλτὰρ ....»

Εὐτυχῶς μολονότι εἶχεν ὑπογραφῆ ἡ προσωρινὴ σύμβασις κατ' ἀρχάς, δὲν ἐπραγματοποιήθη, οὔτε τὸ ζητηθὲν δάνειον παρὰ τῆς ἐν Τριπολιτζᾶ Ἑλλ. Κυβερνήσεως, οὔτε οἱ πόθοι τῶν Ἱπποτῶν· ὁ δὲ Σατελαὶν διατρίψας ἐν Σύρῳ οὐχ' ὀλίγους μῆνας ἀπῆλθεν ἄπρακτος καὶ τεθαμβωμένος ἐκ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις ὑπῆρχεν ἐπὶ τεσσαράκοντα χιλιάδων παροίκων καὶ οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως.

---

(1) Ἐννοοῦσι φαίνεται καὶ τὰς κατὰ τὸ 1821— 1823, ἔριδας μεταξὺ Συρίων καὶ Κεφαλλήνων κ. λ. π. Αἱ ὁδηγίαι αὗται πρὸς τὸν Σατελαὶν περιέχονται ἐν μεταφράσει ἐν ταῖς Ἱστορ. Διατριβαῖς τοῦ Κ. Σάθα, ἔνθ' ἀνωτέρω.

Ἀφ' ἑτέρου τὰ βλέμματα τῶν Ἑλλήνων Κυβερνητῶν ἐστρέφοντο μετὰ πολλῆς στοργῆς καὶ ἐλπίδων εἰς τὴν πλήρη ζωῆς καὶ πόθων Ἑρμούπολιν, ἥτις περιέσφιγγε εἰς τὴν περιφέρειάν της τοσαύτας πολυτίμους ὑπάρξεις. Μικρογραφία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ Σύρος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὡς περικλείουσα ἐκ παντὸς μέρους Ἕλληνας, διέρρηξε ὑπερηφάνως τὴν σιωπηλὴν τῆς νήσου οὐδετερότητα καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας. Οὐδεμία Ἑλληνικὴ ἀρτισύστατος πόλις συνεισήνεγκεν τοσαῦτα ὑλικὰ καὶ ἠθικὰ κεφάλαια ὑπὲρ τοῦ καταπληκτικοῦ ἐκείνου ἀγῶνος. Τὸ ἐμπόριον ἐν βραχεῖ ἀνεπτύχθη ὑπὸ τῶν Ἑρμουπολιτῶν· ἀλλά, καθ' ἃ γράφει ὁ Ἑρμῆς τοῦ 1837 «τὸ πνεῦμα των ἦτο γενικώτερον, ἦτο ἐθνικώτερον καὶ τὸ ἐμπόριόν των συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ σκοποῦ τῆς ἱερᾶς Ἐπαναστάσεως. Εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, τὸ ἐμπόριον τῆς Ἑρμουπόλεως ἐφωδίαζεν ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ Ἑλλ. στρατόπεδα ἀπὸ τροφάς, πολεμοφόδια καὶ ἐνδύματα, δὲν ἔλειπεν νὰ συνεισφέρῃ καθ' ἡμέραν ἀπείρους χρηματικὰς ποσότητας, ὥστε κατήντησεν ἡ Ἑρμούπολις τὸ καταφύγιον ὅλων τῶν δυστυχούντων ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων.»

Καὶ πράγματι, ὡς θέλομεν κατωτέρω ἴδεῖ, δι ἀριθμῶν καὶ ἐπισήμων ἐγγράφων, ἡ Ἑρμούπολις ἐπέδρασε τοσοῦτον ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος, ὥςτε δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι θεία πρόνοια συνεκέντρωσε τοὺς φυγάδας τῶν ἁλωθεισῶν πόλεων, ὅπως μετὰ τὴν ἐκείνων καταστροφὴν συντελέσῃ κατὰ μέγα μέρος ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς πρώτης πόλεως τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς συνοικίζετο καὶ ἠνδροῦτο ἡ Ἑρμούπολις μέχρι τοῦ 1825. Θέλομεν κατόπιν ἰδεῖ λεπτομερέστερον τὴν συνέχειαν τῆς ἱστορίας τοῦ συνοικισμοῦ, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐκθέσωμέν τινα ἱστορικὰ γεγονότα διαδραματισθέντα ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ πόλει ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1825.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἐπιδρομαὶ Νέστορος Φαζιόλη. — Πολιταρχία Ἀνδρέα Κοσμᾶ.

Ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἑρμουπόλεως δὲν ἐτελέσθη ὑπὸ περιστάσεις ὁμαλάς· τοὐναντίον ἐκτὸς τῆς γενικῆς ἀνωμάλου καὶ ἐκρύθμου καταστάσεως, εἰς ἣν διετέλει ὁ ἔνοπλος καὶ μαχόμενος γιγαντιαίως Ἑλληνισμός, πολλάκις ἀπὸ τοῦ 1821 ἠπειλήθη ἡ συνοικιζομένη πόλις, διασωθεῖσα ὑπὸ προσώπων, ἃ δύνανται νὰ κληθῶσι σωτῆρες αὐτῆς.

Τὰ διαδραματισθέντα τότε συμβάντα συνοψίζει ὡς ἑξῆς ἀνὴρ ἀξιόπιστος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ἰάκωβος Ρ. Ῥαγκαβῆς ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς αὐτοῦ.

«Αἱ τρεῖς πολεμικαὶ νῆσοι Ὕδρα, Πέτσαι καὶ Ψαρρὰ ἀνεγνώρισαν καὶ ἐσεβάσθησαν τὴν ἀξίαν τῆς Σύρας· καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ δὲ αὐτοί, ἂν καὶ συναισθανόμενοι τὴν ἐκ τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς εἰς τοὺς ἐχθρούς των προσγενομένην ὠφέλειαν δὲν ἠθέλησαν νὰ τὴν ἐγγίσωσιν. Ἐκ δεισιδαιμονίας θρησκευτικῆς, ἐξαπτομένης μάλιστα ὑπὸ τῶν Λατίνων ἱερέων, ἐχθροπάθεια μεγάλη ἀπεκράτησεν ἀεὶ μεταξὺ τῶν δύο κωμοπόλεων, τῆς ἄνω καὶ τῆς κάτω, καὶ ἔριδες συχνάκις ἀνεφάνησαν καὶ ἐτάραξαν τὴν ἡσυχίαν τῆς Σύρας· ἔτι δὲ μᾶλλον ἐταράχθη ἡ νῆσος ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 1821 διενέξεως σφοδρᾶς ἐγερθείσης μεταξὺ τῶν Συρίων καὶ τῶν Κεφαλλήνων, ἦλθον εἰς χεῖρας καὶ ἐφονεύθησαν ἑκατέρωθεν ἄνθρωποι, καὶ τότε δραξάμενοι τὴν πρόφασιν ταύτην Ἑπτανήσιοί τινες ἑνωθέντες μετά τινων Ἑλλήνων τῶν μικροτέρων νήσων, καὶ σκοπεύσαντες διαρπαγὴν καὶ λεηλασίαν, διωργανίσθησαν τακτικῶς καὶ ἐπῆλθον τὸν Δεκέμβριον κατὰ τῆς Σύρας μετὰ δύο πλοίων ὑπό τινα τυχοδιώκτην Ζακύνθιον Φατσόλην καλούμενον· ἀλλ' ὁ λαὸς ἠγέρθη κατ' αὐτῶν καὶ συμπλοκῆς γενομένης περίπου τριάκοντα ἄνθρωποι ἐφονεύθη-

σαν. Τέλος δὲ τῇ βοηθείᾳ ἀποσπάσματος ἐκ πλοίου Αὐστριακοῦ οἱ Σύριοι ἀπεδίωξαν τοὺς ληστάς· ἀλλ' οὗτοι ἐπιμένοντες εἰς τὸν σκοπόν των ἐπανῆλθον τῇ 10 Φεβρουαρίου ἐνδυναμωθέντες δι' ἄλλων ἔτι πειρατῶν καὶ συμποσούμενοι ἤδη εἰς 2000 ἀνθρώπων, οἳ ἐπιβαίνοντες στολίσκον ἑξήκοντα σκαφῶν, διήρπασαν πολλὰς ἀποθήκας εἰς τὸν λιμένα καὶ παρ' ὀλίγον προσέβαλλον καὶ τὴν πόλιν, ἀλλὰ φθάσασα ἐγκαίρως ἡ βασιλικὴ σκοῦνα ἡ Ἐστεφέττα, διέσωσε τὴν Σύραν ἀπὸ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς λεηλασίας, βιάσασα τοὺς ληστὰς ν' ἀναχωρήρήσωσι κατεσπευσμένως. Κατὰ δὲ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1822 τῆς 4 Ἰουλίου ὁ αὐτὸς Ζακύνθιος Φατσόλης ἐπιβαίνων βρίκιον ἔχον εἴκοσι τηλεβόλα ἦλθεν εἰς τὸν λιμένα καὶ κοινοποιήσας πρὸς τοὺς τρέμοντας κατοίκους ὅτι ἦν διωρισμένος διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας, ἀπέβη ἐπὶ κεφαλῆς τινῶν Στερεοελλαδιτῶν, συνήθροισε περὶ ἑαυτὸν τὸν συρφετώδη ὄχλον τῆς ἀγορᾶς καὶ ἡτοιμάζετο νὰ μεταχειρισθῇ βίαν. Ἀλλ' αἴφνης ὁ Γάλλος ναύαρχος Δε-Ῥιγνὺ ὅστις ἠκολούθει πάντοτε τὰ ἴχνη του, φθάσας τῇ 5 τοῦ μηνὸς ἐπὶ τῆς φρεγάτας Μηδείας κατέσχεν ἀμέσως τὸ βρίκιόν του, ὁ Φατσόλης ἐκρύβη ἐντὸς πλοίου Κεφαλληνίου, ἀλλ' ἀνακαλυφθεὶς καὶ σταλεὶς σιδηροδέσμιος εἰς τὰς Ἰωνικὰς νήσους, κατεδικάσθη εἰς κάθειρξιν ἐντὸς φρουρίου.» (1)

Αἱ πολλάκις ἐμβαλλοῦσαι εἰς κίνδυνον τὴν Σύρον πειρατικαὶ ἐπιδρομαὶ τοῦ διαβοήτου τούτου Νέστορος Φατσόλη, (2)

---

(1) *Ἑλληνικῶν* Τόμ. Γ'. Κυκλ. Νῆσοι σελ. 118.

(2) Περὶ τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου εἰς τὰ χρονικὰ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν γεγονότος ἔγραψε καὶ ὁ ἀοίδιμος Τρικούπης ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὰ ἑξῆς.

«Ὀλίγον ἔλειψε νὰ χαθῇ ἡ Σύρα μετά τινας μῆνας (ἀπὸ τοῦ 1821) προφάσει τοῦ φανατισμοῦ της καὶ τῆς ἐντεῦθεν Τουρκολατρείας της. Φατσόλης τις Ἑπτανήσιος βουλὴν ἔβαλε νὰ τὴν λεηλα-

κατετάραξαν σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἔθηκαν δὲ εἰς κίνησιν καὶ αὐτοὺς τοὺς περιπολοῦντας αὐτὴν ναυάρχους τῶν ξένων ἐθνῶν. Καθ' ὅσον κατὰ πρώτην ἴσως φορὰν δισχίλιοι ληστοπειραταὶ ἑνοῦνται ὑπὸ ἕνα ἀρχηγὸν καὶ δι ἕνα σκοπὸν, ὃν ἐπεδίωξαν μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς.

Τὸ γεγονὸς τῶν ἐπιδρομῶν τοῦτο ἔχει ἐνταῦθα καὶ ἄλλην ἱστορικὴν σημασίαν. Βλέπομεν ἀπὸ τοῦ 1821, μόλις ἐπιφανέντος τοῦ ἐπιφόβου τούτου ληστοπειρατοῦ ἑνουμένους ἀδελφικῶς τοῖς Συρίους καὶ Ἑρμουπολίτας κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ,

---

τήσῃ· συνάξας ὑπὸ πρόσχημα θρησκευτικοῦ ζήλου πολλοὺς πολλαχόθεν Ἕλληνας τοὺς ἔφερεν ἐπὶ δύο πλοίων εἰς Σύρον, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι καὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου δόγματος ἐκινδύνευσαν ἐξ ἴσου ἀντέστησαν ὅλοι ἐκ συμφώνου, ἐπολέμησαν καὶ τὸν ἀπεδίωξαν διὰ τῆς συμπράξεως Αὐστριακοῦ πολεμικοῦ πλοίου εὑρεθέντος ἐν τῷ λιμένι. Ἐσκοτώθησαν δὲ καί τινες κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀλληλομαχίαν. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Φατσόλην ἐπιμένοντες εἰς τὸν σκοπόν των εὑρόντες καὶ ἄλλους ἐπ' ἁρπαγῇ ἑτοίμους καὶ συμπληρωθέντος τοῦ ἀριθμοῦ εἰς δισχιλίους ἐπανῆλθον τὴν 10 Φεβρουαρίου εἰς Σύρον ἐπὶ πολλῶν πλοιαρίων καὶ ἔκαυσαν καὶ διήρπασάν τινας ἐπὶ τοῦ παραλίου ἀποθήκας.

Καθ' ἣν δὲ ὥραν ἔμελλον νὰ πέσωσιν εἰς διαρπαγὴν καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως, κατέπλευσεν ἀγαθῇ τύχῃ τὸ γαλλικὸν πολεμικὸν πλοῖον Estafette καὶ διέσωσε τὴν κινδυνεύουσαν πόλιν ἀναγκάσαν τοὺς δισχιλίους ληστοπειροτὰς νὰ φύγωσιν ἐκεῖθεν διὰ τῶν πλοιαρίων των. Ὁ ἀκούραστος κακοῦργος Φατσιόλης ἦλθε καὶ τρίτην φορὰν εἰς Σύρον τὴν 4 Ἰουλίου ἐπί τινος βρικίου 17 κανονίων ἐν συνοδίᾳ καὶ ἄλλων ὁμοίων του καὶ διέδωκεν ὅτι ἐστάλη ὡς ἀστυνόμος παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ὁ Δεριγνῆς, ὅστις παρετήρει τὰ κινήματά του, ἔφθασεν εἰς Σύρον τὴν ὑστεραίαν ἐπὶ τῆς Μηδείας συνέλαβε τὸ βρίκι, συνέλαβε καὶ τὸν Φασιώλην ἐντὸς ἰονίου τινος πλοίου κρυβέντα καὶ τὸν ἀπέστειλε σιδηροδέσμιον εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους.» (Σπ. Τρικούπη Ἱστ. Ἑλλην. Ἐπαν. Τόμ. Β'. σελ. 385. ἐν σημ. β'.)

λησμονοῦντας δὲ τὰς μικρὰς διχοστασίας, αἵτινες ἐλάμβανον χώραν μεταξὺ αὐτῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως. Ἴσως δὲ δὲν εἶνε ἀληθὲς τὸ γραφὲν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Σ. Τρικούπη ὅτι ἀφορμὴν πρὸς τὰς πειρατικὰς ταύτας ἐπιδρομὰς ἔδωκεν ὁ φανατισμὸς τῶν Συρίων καὶ ἡ κατ' αὐτὸν τουρκολατρεία των. Ὁ Φασιώλης ἐπιδραμὼν κατὰ πρῶτον μετὰ δύο πλοίων κατὰ τῆς Σύρου δὲν ἐσκόπει νὰ τιμωρήσῃ δῆθεν τοὺς Συρίους ὡς μὴ ἀποδεχομένους τὸν ἀγῶνα· καθ' ὅσον ὁ Φασιώλης δὲν ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως, οὐδὲ εἶχε περιβληθῇ τοιαύτην τινὰ ἀποστολήν. Ἀπόδειξις ὅτι σύμπαντες οἱ ἐν Σύρῳ εὑρισκόμενοι κάτοικοι καὶ πάροικοι ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ συμπλοκῆς γενομένης ἐφονεύθησαν τριάκοντα. Ὁ Φασιώλης ἀποκρουσθεὶς τοσοῦτον γενναίως ἐξώπλισε ἑξήκοντα πλοῖα καὶ συνεκρότησε συμμορίαν ἐκ δισχιλίων ληστοπειρατῶν, οἵτινες προθύμως προσηνέχθησαν, καθ' ὅσον ἡ ἐλπιζομένη λεηλασία τῆς νήσου ἔμελλε νὰ προσφέρῃ αὐτοῖς βαρυτίμους θησαυρούς. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἐν μὲν τῇ ἄνω Σύρῳ εἶχον παρακατατεθῇ ἄφθονα πολύτιμα σκεύη καὶ κειμήλια τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, ἐν δὲ τῇ συνοικιζομένῃ τότε πόλει ὑπῆρχον τοσαῦται χιλιάδες ἀνθρώπων, οἵτινες θὰ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ὅ,τι ἠδυνήθησαν νὰ διασώσωσι φυγόντες τὸν ὄλεθρον τῆς πατρίδος των. Ὁ Φασιώλης προϋπελόγιζεν ὀρθῶς τὸ μέγεθος τῶν προσδοκωμένων ὠφελειῶν· ὥστε ἐν γνώσει αὐτῶν ἠδυνήθη νὰ καταπείσῃ δισχιλίους τυχοδιώκτας καὶ φεύγοντας τὸν ἔνδοξον ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Συναισθανόμενός τις τὸν ὄλεθρον, ὃν ἔμελλεν νὰ προξενήσῃ ἡ πολυάριθμος αὕτη συμμορία, ἐὰν ἐπετύγχανε τῶν σκοπῶν του, δυνατὸν νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει σήμερον δὲν ἔμελλε νὰ ὑπάρχῃ ἡ Ἑρμούπολις, καθ' ὅσον δισχίλιοι ληστοπειραταὶ ῥιπτόμενοι λυσσωδῶς, ἕνεκα τῶν προτέρων παθημάτων τοῦ Φασιώλη, ἐπὶ τῶν ἐν παραπήγμασι διαμενουσῶν τριάκοντα χιλιάδων παροίκων, λεηλατοῦντες δὲ

τὴν ἄνω Σύρον πρὸς διαρπαγὴν τῶν κεκρυμμένων κειμηλίων, ἤθελον μεταβάλλει τὴν νῆσον σχεδὸν εἰπεῖν εἰς γῆν Μαδιάμ καὶ ὅσοι προσῆλθον ζητοῦντες προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἤθελον διασκορπισθῇ.

Καὶ πράγματι ἂν ἐπετύγχανον τὰ ἀπαίσια σχέδια τοῦ διαβοήτου πειρατοῦ ἐλεηλατεῖτο δὲ ἡ νῆσος καὶ διεσκορπίζοντο οἱ πολυάριθμοι πάροικοι, ποῖα ἐχέγγυα ἀσφαλείας ἤθελε προσφέρει τότε καὶ ὁ λιμὴν τῆς Σύρου, εἰς ὃν ἐλλιμενίσθησαν ἑξήκοντα πλοιάρια πειρατικὰ, καὶ αὐτὴ ἡ νῆσος, ἣν ἐλεηλάτησαν δισχίλιοι ληστοπειραταί; Ὠφείλεται λοιπὸν ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη καὶ τοῖς Συρίοις καὶ παροίκοις, οἵτινες ἠγωνίσθησαν τοσοῦτον ἡρωϊκῶς κατὰ τῆς συμμορίας ταύτης καὶ τοῖς ξένοις ναυάρχοις, ἰδίως τῷ Δε-Ῥιγνὺ ὅστις ἐπὶ τέλους διεσκόρπισε τὸν πειρατικὸν στόλον τοῦ Φασιώλη καὶ αὐτὸν δὲ συλληφθέντα ἀπέστειλεν εἰς τὰς εἱρκτὰς τῆς Ἰονίας.

Τὸ περιεργότερον μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα εἶνε ἡ τόλμη τοῦ Νέστορος Φασιώλη, ἐνάξαντος τὸν Δῆμον Σύρας, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ βασιλείου, ὅπως πληρώσῃ αὐτῷ 18, 000 τάλληρα μετὰ τῶν ἀπὸ τοῦ 1823 τόκων κλπ. ἤτοι 200, 000 περίπου δρ. δι ἀποζημίωσιν. Ἀπηύθυνε δὲ τὴν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Δήμου Σύρου, μὴ δυνηθεὶς νὰ συνενάξῃ καὶ τοὺς ἀπειραρίθμους παροίκους, οἵτινες μὴ ἀποτελοῦντες ἔτι τότε νομικὸν πρόσωπον, καθότι δὲν εἶχε συστηθῇ ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως, δὲν ἦσαν ἐναγώγιμοι ἀμέσως, ἐμμέσως δὲ ὑπενοοῦντο ὡς ὑπαγόμενοι εἰς τὸν Δῆμον Συρίων.

Ἡ περίεργος αὕτη ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν Ἑλλ. δικαστηρίων δίκη ἀρξαμένη τῷ 1839 ἔλαβε πέρας μετά τινα ἔτη ἀπορριφθείσης τῆς ἀγωγῆς τοῦ ληστοπειρατοῦ, ὑπογραφομένου ἐν τῇ ἀγωγῇ ὡς κ α τ ο ί κ ο υ Σ ύ ρ ο υ ! Δικηγόροι παρέστησαν ἐκ μέρους μὲν τοῦ Δήμου Σύρου ὁ Κ. Πλατὺς, ἐκ μέρους δὲ τοῦ Νέστορος Φαζιόλη ὁ Πέτρος Βασιλόπουλος καὶ

ὁ Ι. Βεάκης. (1) Ἡ δικαστικὴ αὕτη ὑπόθεσις κατέστη περίπλοκος συνεπείᾳ διαταχθεισῶν ἀποδείξεων, καθ' ἃς ὤφειλεν ὁ Φασιώλης ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ Σύριοι (καὶ ποῖοι ὀνομαστὶ) διέβαλον αὐτὸν κατὰ τὸ 1823 παρὰ τῷ Ἀντιναυάρχῳ Δε-Ριγνὺ καὶ ἐζήτησαν κατ' αὐτοῦ ἱκανοποίησιν, ὅτι οἱ Σύριοι (καὶ ποῖοι ὡρισμένως) διήρπασαν τὴν περιουσίαν του μετὰ τὴν ὑπὸ τὸν Δε-Ριγνὺ καταχράτησίν του καὶ ὅτι οἱ Σύριοι οὗτοι ἦσαν ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τῆς κοινότητος πρὸς διαρπαγὴν αὐτῆς καὶ καταγγελίαν τοῦ Φασιώλη παρὰ τῷ Γάλλῳ ἀντιναυάρχῳ. Ὡς εἰκός, τὰ θέματα δὲν ἀπεδείχθησαν καὶ ὁ Φασιώλης ἔμεινε μόνον μὲ τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι παρουσιάσθη εἰς Ἑλληνικὸν δικαστήριον οὐχὶ ὡς ληστοπειρατὴς ἀλλὰ πλούσιος πλοίαρχος συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τῶν Συρίων. (2)

---

(1) Φαίνεται ὅτι ἡ ὑπόθεσις δὲν ἐφαίνετο τότε τοσοῦτον ἄδικος καὶ ἀντεθνική, ἅ τε δὴ βασιζομένη εἰς διαρπαγὴν τῆς περιουσίας τοῦ Φασιώλη ἐνεργηθεῖσαν ὑπὸ Συρίων ἐν τῷ πλοίῳ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἄλλως τε θὰ ἀπέφευγε τοῦ νὰ λάβῃ μέρος ὑπὲρ τοῦ Φασιώλη ὁ κατόπιν τοσοῦτον καταστὰς ἐν Ἑρμουπόλει δημοφιλὴς δικηγόρος Ι. Βεάκης, διακριθεὶς ἐπὶ χρηστότητι, ἐπὶ φιλοπατρίᾳ καὶ ἐπιστημονικῇ μαθήσει μέχρι τῶν ὑστάτων ἡμερῶν του.

(2) Ἐκ τῆς πληθύος τῶν δικογραφιῶν τῆς δίκης ταύτης καταχωρῶ χάριν περιεργείας ἕν, ἐν ᾧ συνοψίζονται οἱ ἰσχυρισμοὶ καὶ ἡ βάσις τῆς ἀγωγῆς τοῦ Φασιώλη.

Ἀριθ. 162.

Τὸ Δικαστήριον τῶν ἐν Σύρῳ Πρωτοδικῶν.

Συγκείμενον ἀπὸ τὸν Πρόεδρον Σολομῶντα Νικολαΐδην καὶ τοὺς Δικαστὰς Ἰωάννην Σακελλαρόπουλον καὶ Νικόλαον Γερασίμου Ἰγγλέσην.

Συνεδριάσαν δημοσίως ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ τὴν 13 Ἰουνίου 1840 παρόντων τοῦ Ἀντεισαγγελέως Κυριακοῦ Βασιλειάδου καὶ τοῦ Γραμματέως Ἰωάννου Στεκούλη διὰ νὰ δικάσῃ τὴν ἑξῆς αἴτησιν.

Οὕτως ἐτελείωσεν ἡ πολύχροτος ὑπόθεσις τοῦ Φασιώλη·

Ὑπαρχούσης δίκης ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου μεταξὺ τοῦ ἀπολαύσαντος τὰ δικαιώματα τοῦ πενήτου Νέστωρος Φασιώλη κατοίκου ἐνταῦθα ἐνάγοντος, καὶ τοῦ δήμου Σύρου παρισταμένου ὑπὸ τοῦ Δημάρχου Σύρου εναγομένου, περὶ ἀποζημιώσεως δεκαοκτὼ χιλιάδων ἀριθ. 18000 ταλλήρων καὶ τῶν τόκων αὐτῶν, τὸ Δικαστήριον διὰ τῆς ἀπὸ 2 Αὐγούστου Π. Ε. ὑπ' ἀριθ. 237 παρεμπιπτούσης ἀποφάσεως του ὑπεχρέωσε τὸν διαληφθέντα Φασιώλην ν' ἀποδείξῃ εἴτε δι' ἐγγράφων, εἴτε διὰ μαρτύρων ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως α.) τίνες ἐκ τῶν Συρίων διέβαλον αὐτὸν ὡς λέγει κατὰ τὸ 1823 ἔτος παρὰ τῷ τότε Ἀντιναυάρχῳ τῆς Γαλλίας Δεριγνῆ καὶ ἐζήτησαν κατ' αὐτοῦ ἱκανοποίησιν. β.) τίνες ἐκ τῶν Συρίων διήρπασαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν εἰς τὰ δύο πλοῖα αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὡς λέγει, περουσίαν ἀφοῦ ὁ Δεριγνῆ τὸν κατεκράτησεν εἰς τὸ πλοῖόν του, γ'.) ὁποῖον χαρακτῆρα ἔφερον ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος τῆς Σύρου οἱ ἐνεργήσαντες τὰ ἀνωτέρω κατ' αὐτοῦ καὶ δ'.) ἂν ὑπῆρχε συναίνεσις ἐκ μέρους τῆς κοινότητος Σύρου καθ' ὁποιονδήποτε τρόπον εἰς τὴν τότε κατέδειξιν τοῦ Νέστωρος Φατσιώλη· διὰ δὲ τῆς ἀπὸ 6 Ἰουνίου ε. ε. κλήσεώς του ὁ πληρεξούσιος τοῦ δήμου Σύρου δικηγόρος Κωνσταντ. Π. Πλατὺς ἐκλήτευσεν διαφόρους μάρτυρας τῆς ἀνταποδείξεως κατοικοῦντας ἐνταῦθα καὶ εἰς τὴν ἄνω πόλιν Σύρον διὰ νὰ ἐξετασθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου, καὶ ταυτοχρόνως δι' ἑτέρας του κλήσεως, δι' ἧς ἐκθέτων ὅτι παρεκτὸς τῶν εἰς τὴν διαληφθεῖσαν πρώτην κλῆσίν του ἀναφερομένων μαρτύρων ἔχει καὶ ἄλλους μάρτυρας νὰ παρουσιάσῃ τῆς ἀνταποδείξεως, οἵτινες διατρίβουν εἰς διάφορα μέρη ἐκτὸς τῆς Σύρου, ἤγουν τὸν Δομένικον Ὀριγώνην κτηματίαν, τὸν Χρῆστον Σιδύρνιαν πρόξενον Αὐστριακὸν καὶ διευθυντὴν τῶν ἀτμοπλοίων τῆς αὐτῆς δυνάμεως κατοίκους εἰς Ἀθήνας, τὸν Μάρκον Ν. Τζοὺρτζ γραμματέα τοῦ εἰς Θεσσαλονίκην Ῥωσσικοῦ Προξένου, κάτοικον εἰς Θεσσαλονίκην, τὸν Λουκᾶ Σβίλαριτζ Πρόξενον Ῥωσσικὸν, κάτοικον εἰς Μιτυλίνην καὶ τὸν Μάρκον Καραπανέλην διατελοῦντα παρὰ τῷ Ὑγειονομείῳ τῆς Ἀλεξανδρείας ὅπου καὶ κατοικεῖ, ἐκλήτευσε τὸν Νέστωρα

αἱ συνέπειαι ὅμως τῶν ἐπιδρομῶν του ἦσαν ὀλέθριαι διὰ τὴν

Φασιώλην διὰ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸ ἀκροατήριον τὴν προσδιορισθεῖσαν ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς ἐξετάσεως τῶν ἄλλων μαρτύρων τῆς ἀνταποδείξεως διὰ νὰ γίνῃ συγχρόνως συζήτησις καὶ γίνῃ δεκτὴ παρὰ τοῦ Δικαστηρίου τούτου ἡ αἴτησίς του περὶ ἐξετάσεως τῶν ἐκτὸς τῆς Σύρου διαληφθέντων μαρτύρων ἀπὸ τοὺς κατὰ τὸν τόπον ὅπου ἕκαστος τούτων εὑρίσκεται, Εἰρηνοδίκην ἢ Ἑλληνικὸν Πρόξενον, χορηγουμένης συγχρόνως καὶ τῆς ἀναλόγου πρὸς τοῦτο προθεσμίας.

Ἀκοῦσαν τὸν δικηγόρον Κωνστ. Π. Πλατὴν αἰτήσαντα ν' ἀνατεθῇ ἡ ἐξέτασις τῶν εἰρημένων μακ.ὰν εὑρισκομένων μαρτύρων εἰς τοὺς κατὰ τὸν τόπον ὅπου οὗτοι κατοικοῦν Εἰρηνοδίκην ἢ ἑλληνικὸν Πρόξενον καὶ νὰ χορηγηθῇ ὡς πρὸς τὴν ἐξέτασιν ταύτην ἡ ἀνάλογος προθεσμία.

Ἀκοῦσαν τοὺς δικηγόρους Ἰωάννην Βεάκην καὶ Πέτρον Βασιλόπουλον δικαστικοὺς ἀντικλήτους τοῦ Νέστωρος Φαζιόλη παρόντος εἰς τὴν συζήτησιν, εἰπόντας ὅτι δὲν ἀντιτείνουν εἰς τὸν ἀντίδικον δικηγόρον.

Ἀκοῦσαν τὸν Ἀντισαγγελέα γνωμοδοτήσαντα ὑπὲρ τῆς αἰτήσεως ταύτης.

Ἀναγνὸν τὴν Δικογραφίαν

Σκεφθὲν κατὰ τὸν Νόμον.

Ἐπειδὴ εἰς τὸν Νέστωρα Φαζιόλην ἐχορηγήθη διὰ τῆς ἀπὸ 5 Ἰουνίου ε. ε. ὑπ' ἀριθ. 144 ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου τούτου τεσσάρων μηνῶν προθεσμία διὰ νὰ ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων τοὺς ἄνω μνησθέντας ἰσχυρισμούς του, ἐντὸς τῆς ὁποίας δύναται καὶ ὁ Δήμαρχος Σύρου ν' ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων τὸ ἐναντίον, οἱ δὲ προτεινόμενοι παρ' αὐτοῦ μάρτυρες κατοικοῦν μακρὰν καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

Δυνάμει τῶν ἄρθρων 197, 198 καὶ 304 τῆς Πολιτ. Δικονομίας.

Α'. Παραχωρεῖ εἰς τὸν Δήμαρχον Σύρου τὴν αὐτὴν προθεσμίαν μηνῶν τεσσάρων, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς παρελεύσεως τῆς χορηγηθείσης διὰ τῆς ἀπὸ 2 Αὐγούστου Π. Ε. ὑπ' ἀριθ. 237 ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου τούτου προθεσμίας, ν' ἀποδείξει διὰ μαρτύρων ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου Εἰρηνοδίκου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἑλλην. Προξένου Θεσσαλονίκης, Μυτιλίνης καὶ Ἀλεξανδρείας τὸ ἐναντίον τῶν ἑξῆς ἀντικειμένων, α.) τίνες ἐκ τῶν Συρίων διέβαλον τὸν Φαζιώλην ὡς λέγει κατὰ τὸ 1823 ἔτος

Σύρον καὶ τοὺς παροίκους, οὓς ἔθηκεν εἰς ἀνωμαλίαν, σύγχυσιν

παρὰ τῷ τότε Ἀντιναυάρχῳ τῆς Γαλλίας Δεριγνῆ καὶ ἐζήτησαν κατ' αὐτοῦ ἱκανοποίησιν, β'.) τίνες ἐκ τῶν Συρίων διήρπασαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν εἰς τὰ δύο πλοῖα αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του ὡς λέγει περιουσίαν ἀφοῦ ὁ δ' αληφθεὶς Δεριγνῆ τὸν κατεκράτησεν εἰς τὸ πλοῖον, γ'.) ὁποῖον χαρακτῆραν ἔφερον ἐκ μέρους τῆς κοινότητος Σύρου οἱ ἐνεργήσαντες τὰ ἀνωτέρω κατ' αὐτοῦ καὶ δ'.) ἂν ὑπῆρχε συναίνεσις ἐκ μέρους τῆς κοινότητος Σύρου, καθ' ὁποιον δήποτε τρόπον εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ αὐτοῦ Νέστωρος Φαζιώλη. Β'. Προσκαλεῖ τὸν ἁρμόδιον Εἰρηνοδίκην Ἀθηνῶν νὰ ἐξετάσῃ ἐντὸς τῆς παραχωρηθείσης προθεσμίας ὡς ἀνωτέρω ἐπὶ τῶν ἄνω μνηθέντων ἀντικειμένων τοὺς προταθησομένους παρὰ τοῦ Δημάρχου Σύρου μάρτυρες τῆς ἀνταποδείξεως Δομένικον Ὀριγιώνην κτηματίαν καὶ Χρῆστον Σορδώνιαν Πρόξενον Αὐστριακὸν καὶ διευθυντὴν τῶν ἀτμοπλοίων τῆς αὐτῆς δυνάμεως κατοίκων ἀμφοτέρων εἰς Ἀθήνας. Γ'. Παρακαλεῖ τὸν μὲν Ἑλληνικὸν Πρόξενον Θεσσαλονίκης νὰ ἐξετάσῃ ὡσαύτως ἐντὸς τῆς διαληφθείσης προθεσμίας ἐπὶ τῶν ἄνω μνησθέντων ἀντικειμένων τὸν προταθησόμενον παρὰ τοῦ Δημάρχου Σύρου μάρτυρα τῆς ἀνταποδείξεως Μάρκον Ν. Τζόρτζ γραμματέα του εἰς Θεσσαλονίκην, τὸν δὲ ἀναπληροῦντα τὸν Ἑλληνικὸν Πρόξενον εἰς Μυτιλίνην, τὸν μάρτυρα Λουκὰν Σβίλαριτζ Πρόξενον Ῥωσσικὸν κάτοικον Μυτιλίνης, τὸν δὲ Ἑλληνικὸν Πρόξενον Ἀλεξανδρείας, τὸν μάρτυρα Μάρκον Καραπανέλην διατελοῦντα παρὰ τῷ ὑγειονομείῳ τῆς Ἀλεξανδρείας ὅπου καὶ κατοικεῖ. Μετὰ δὲ τὴν γενομένην ἐξέτασιν κατὰ τοὺς τύπους τῆς Πολιτικ. Δικονομίας θέλουν πέμψει οἱ διαληφθέντες Εἰρηνοδίκης καὶ Πρόξενος τὰς περὶ ταύτην ἐκθέσεις των εἰς τὸν γραμματέα τοῦ Δικαστηρίου τούτου.

Γ'. Τὰ διὰ τὴν παροῦσαν ἀπόφασιν τέλη τοῦ χαρτοσήμου εἶναι εἰς βάρος τοῦ Δημάρχου Σύρου.

Ἐκρίθη καὶ ἀπεφασίσθη ἐν Σύρῳ τὴν 16 Ἰουνίου τοῦ 1840 ἔτους.

Ὁ Πρόεδρος
Σ. Νικολαΐδης.

Ἐδημοσιεύθη τὴν 17 Ἰουνίου τοῦ ἰδίου ἔτους.

Ὁ Πρόεδρος
Σ. Νικολαΐδης.

Ὁ Γραμματεὺς
Ἰωάν. Στεκούλης.

καὶ κίνδυνον διαλύσεως. (1) Πλεῖστοι ἐκ τῶν δισχιλίων ὀπαδῶν τοῦ Φασιώλη παρέμειναν ἐν Σύρῳ παρεισδύσαντες μεταξὺ τῶν παροίκων. Οὕτως πάλιν ἤρχισε ν' ἀπειλεῖται ἡ ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια τῶν παροίκων καὶ Συρίων καὶ νὰ πολλαπλασιάζωνται αἱ κλοπαί, αἱ αὐθαιρεσίαι καὶ τὰ ἐγκλήματα τὰ διαπραττόμενα ὑπὸ τῶν τολμηρῶν τούτων συμμοριῶν.

Ἡ ἐξορία αὐτῶν καὶ τιμωρία ἦτο δύσκολος, καθ' ὅσον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν προσήρχοντο καὶ ἔφευγον τοσοῦτοι φουστανελλοφόροι, ναῦται, ναυμάχαι καὶ φυγάδες, ἡ διάκρισις τῶν ὀπαδῶν τοῦ Φασιώλη ἦτο δύσκολος. Ἐντεῦθεν τὸ κακὸν προέβαινεν ὁσημέραι καὶ τὸ ἀρξάμενον ν' ἀνθῇ ἐμπόριον τῆς νήσου ἠπειλεῖτο νὰ καταστραφῇ.

Κατ' αὐτὴν τὴν κρίσιμον ἐποχὴν (1824—1825) δύο ἄνδρες ἐπεφάνησαν εἰς Σύρον συντελέσαντες τὰ μέγιστα ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας τῆς νέας πόλεως, ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς ἢ Δρούτζης καὶ ὁ Ἐλευθέριος Δρίτζας, ὁ μὲν ὡς πολιτάρχης, ὁ δὲ ὡς ἔπαρχος Σύρου καὶ Μυκώνου.

Ὁ ἐξ Ὕδρας Ἀνδρέας Κοσμᾶς ὁ παρὰ πάντων τῶν ἐπιζώντων οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως καλούμενος εὐεργέτης αὐτῆς εἶχε φθάσει εἰς Σύρον τῷ 1824, διακριθεὶς ὡς

(1) Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου δι' ᾄσματος ζωηροτάτου περιέγραψαν τὰ γεγονότα ταῦτα καὶ ἐθρήνησαν τρεῖς ἐκ τῶν Συρίων πεσόντας κατὰ τὰς συμπλοκὰς μετὰ τοῦ Φασιώλη, ἀπολέσαντος τεσσαράκοντα ἐκ τῶν ὀπαδῶν του. Πλεῖστα δὲ ὅσα διηγοῦνται περὶ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Φασιώλη, ἃ παραλείπω ὡς λεπτομερείας σχηνοτενεῖς Εἷς τῶν Συρίων ὁ Κύρ. Βιτάλης, ῥαπίσας σφοδρῶς τὸν Φασιώλην ἐπωνομάσθη Φασιώλης. Τὸ δὲ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Φασιώλη εἶχέ τινα στρατηγικὴν τέχνην, καθ' ὅτι ἔμελλε νὰ προσβάλῃ τὴν ἄνω Σύρον συγχρόνως διὰ τοῦ Ξηροκάμπου καὶ διὰ τοῦ ὄπισθεν μέρους· οἱ Σύριοι ὅμως ἀντέκρουσαν αὐτὸν ἀπό τε τοῦ τείχους τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἀπὸ τοῦ περιζωννύοντος τότε τὴν ἄνω Σύρον παρὰ τὰ *Πλακάκια* τείχους.

μοίραρχος δέκα βρικίων ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Εὐρίπου καὶ Κρήτης. Καίτοι πολύτιμος ἐθεωρεῖτο ἡ προσωπική του παρουσία εἰς τοὺς κατὰ θάλασσαν ἀγῶνας, οὐχ' ἧττον ἀναγκαιοτάτη ἀπέβη εἰς Σύρον, ἥτις διέτρεχε κρισίμους ἤδη στιγμάς. Ἀνέλαβε λοιπὸν κατὰ τὸ 1825 τὴν πολιταρχίαν τῆς νήσου, συγχρόνως δὲ ἐκ Σύρου ὑπηρέτει παντοιοτρόπως τὸν ἑλλην. ἀγῶνα, ἐξαποστέλλων πυρίτιδα, χρήματα, ναύτας, ζωοτροφίας εἰδοποιῶν τοὺς ναυάρχους καὶ τὴν Ἑλλην. Κυβέρνησιν περὶ τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν γένει εἰπεῖν συγχρόνως διασώζων τὴν ἀσφάλειαν τῆς νήσου καὶ ἐξυπηρετῶν τὸν πανελλήνιον ἀγῶνα. (1)

Σημειωτέον δὲ ὅτι μεθ' ὅλας τὰς πληροφορίας τοῦ τε Σπ. Τρικούπης καὶ Ἰακώβου Ῥαγκαβῆ περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν πλοίων καὶ ὀπαδῶν τοῦ Φασιώλη, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν φαίνεται ὑπερβολικὸς κατὰ τὰς πληροφορίας γηραιῶν Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν. Ὁπωσοῦν μέγας ἦν ὁ ἀριθμὸς τῆς συμμορίας τοῦ Φασιώλη καὶ τῶν πλοιαρίων του. — Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι ἔτι πλέον ἐπέσπευσεν νὰ λεηλατήσῃ διὰ τοσούτων ὀπαδῶν τὴν νῆσον, καθ' ὅτι πρὸ τῆς τελευταίας ἐπιδρομῆς του, συμπλοκῆς γενομένης ἔν τινι ξενοδοχείῳ, ἐφονεύθη μὲν εἷς τῶν συντρόφων του ὑπὸ τῶν Συρίων, ἐπληγώθησαν δὲ τρεῖς. Τοῦ γεγονότος τούτου τὰς λεπτομερείας δὲν θεωρῶ ἄξια λόγου ἱστορικὰ γεγονότα, καθ' ὅσον ὅτε συνέβησαν, δὲν εἶχε χαρακτηρισθῆ ὁ Φασιώλης, οἷος κατόπιν ἐγένετο· ἑπομένως ὡς ἰδιωτικὴ συμπλοκὴ δὲν ἀποτελεῖ σπουδαῖον γεγονὸς ὁλοκλήρου τῆς νήσου.

(1) Δημοσιεύω τινὰ τῶν ἐγγράφων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ἐκ Σύρου ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐνεργείας του καὶ τὰς ἐν Ἑρμουπόλει.

«Πρὸς τὸν γενναιότατον Πολιτάρχην τῆς Ν. Σύρας

Κ. Ἀνδρέαν Κοσμᾶν.

Πληροφορούμεθα ὅτι αὐτοῦ εὑρίσκεται ἕνα καράβι βουλιμένο καὶ σὲ παραγγέλομεν νὰ φροντίσῃς ἂν ἦνε τρόπος νὰ μᾶς ἀγοράσῃς τ' ἀντενοκάταρτα, τὸ μποπρέσον του, τοὺς μακαράδες, διότι μᾶς εἶνε πολὺ

Καὶ πολιτάρχης μὲν διετέλεσε μέχρι τοῦ 1826 ἀπὸ δὲ τοῦ 1826 ἀντιαστυνόμος, καταργηθείσης τῆς θέσεως τῶν τοπικῶν πολιταρχῶν. Κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1826 ἀνετέθη αὐτῷ ἡ ἀντιαστυνομία δι' ἐγγράφου τῆς Διευθυντικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Αἰγαίου, (1) συγκειμένης ἀπὸ τὸν Μ. Α. Τζαμαδὸν, Κ. Μεταξᾶν καὶ τὸν γραμματέα Δ. Σαλτέλην.

ἀναγκαῖα διὰ τὸ νέον πυρπολικὸν ὅπου κατασκευάζομεν. Κύτταξε δὲ νὰ τ' ἀγοράσῃς καὶ μᾶς τὸ στείλῃς μὲ τὴν πλέον δυνατὴν ταχύτητα, διότι τὸ σκάφος τοῦ πυρπολικοῦ εἶνε ἕτοιμον, ὑγείαινε.

Τῇ 27 Ἀπριλίου 1825. Ὕδρα,

(Τ. Σ. Οἱ Πρόκριτοι Ὕδρας.

(1) Ἔχοντος ὡς ἑξῆς·

α'Η Διευθυντικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Αἰγαίου.

Πρὸς τὸν Καπετὰν Ἀνδρέαν Κοσμᾶν.

Τὴν ἀσφάλειαν καὶ εὐημερίαν τῶν πολιτῶν προνοοῦσα ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη, ἐπειδὴ ἡ ἐπὶ τῆς παυσάσης τοπικῆς διοικήσεως Πολιταρχία ἔπαυσεν, ἐσύστησεν ἀντιαστυνομίαν πρὸς διατήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς εὐταξίας τῆς νήσου ταύτης. Ἀντιαστυνόμον δὲ διορίζει τὴν γενναιότητά σου, εἰς τὰ πατριωτικὰ φρονήματά σου καὶ περὶ ταῦτα ἀξιότητά σου θεμελιουμένη.

Σοὶ ἐσωκλείεται καὶ ἀντίγραφον τῶν καθηκόντων τοῦ ὑπουργήματός σου. Σ' ἀναγγέλλει λοιπὸν τὴν ἀγαθὴν ταύτην ἀγγελίαν καὶ σοὶ εὔχεται νὰ φανῇς ἄξιος τοῦ ὁποίου σ' ἐνεπιστεύθη ὑπουργήματος.

Ἐν Σύρᾳ τῇ 16 Αὐγούστου 1826.

Ἡ Ἐπιτροπὴ
Μ. Α. Τζαμαδός.
Κ. Μεταξᾶς.

(Τ. Σ.) Ὁ Γραμματεύς
Δ. Σαλτέλης.

Αἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1826) ἐκδουλεύσεις καὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἀνδρέα Κοσμᾶ ὑπὲρ τῆς τε ἀσφαλείας τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος κατέστησαν αὐτὸν δημοφελέστατον μὲν τοῖς Ἑρμουπολίταις καὶ Συρίοις, ἐπίφοβον δὲ τοῖς περιπλανομένοις κακούργοις καὶ πειραταῖς. Καταβαλὼν τὴν θρασεῖαν αὐτῶν κεφαλὴν περιεστοιχήθη ἀπὸ τοὺς καλλίστους τῆς κοινωνίας τῶν Ἑρμουπολιτῶν καὶ Συρίων καὶ μυρία αὐτῷ ἀπηυθύνθησαν εὐχαριστήρια παρὰ πάντων. Οἱ πρόξενοι τῶν διαφόρων ἐθνῶν ἀπηύθυνον αὐτῷ ἐν σώματι ἔγγραφον εὐχαριστήριον. Ἐπίσημα δ' ἐπ' ἴσης εὐχαριστήρια ἀπηυθύνθησαν αὐτῷ ὑπὸ τῶν Δημογεροντιῶν Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως, ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων, καθολικοῦ καὶ ὀρθοδόξου, ὑπὸ τοῦ Ἐμποροδικείου, ὑπὸ τοῦ Ι. Μαρινέλλου, ὡς guvernatore cattolico di Syra, ὑπὸ τῶν καταστηματαρχῶν καὶ ἕτερα ὑπὸ τοῦ λαοῦ μυρίας φέροντα ὑπογραφάς. (1) Τοιαύτη ὁμόφωνος ἐκδήλωσις εὐχαριστιῶν καὶ εὐγνωμοσύνης δύναται νὰ μαρτυρήσῃ εἰς ὁποίαν ἀνώμαλον κατάστασιν εὗρεν τὸν τόπον ὁ γενναῖος Κοσμᾶς καὶ διὰ ποίου ἡρωϊσμοῦ καὶ εὐφυΐας κατέβαλε τὴν θρασεῖαν κεφαλὴν τῶν ἐγκληματιῶν, διατηρήσας τὴν ἀσφάλειαν τῆς πολυανθρώπου νήσου.

Παγιωθείσης ὁπωσοῦν τῆς τάξεως ἐν Ἑρμουπόλει καὶ Σύρῳ ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς, κλείων καρδίαν θερμὴν εἰς τὰ γενναῖά του στήθη, πνεῦμα ἐνεργὸν καὶ δραστήριον εἰς τὴν νοήμονα κεφαλήν του δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἡμέραν ἄνευ ἐνεργείας τελεσφόρου ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. Τότε ὁ Φαβιὲ ἐκινδύνευεν ἐν Καρύστῳ· οἱ Ἕλληνες κατεταράχθησαν ἐπὶ τούτῳ, ὁ δὲ γενναῖος

(1) Λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ καταχωρήσω τὰ θερμὰ εὐχαριστήρια τῶν ἀνωτέρω πρὸς τὸν γενναῖον τοῦτον Ὑδραῖον καὶ εὐεργέτην τῆς Σύρου. Τοσαύτη ἡ πληθὺς αὐτῶν ὥστε ἤθελον μοὶ χρειασθῆ οὐχὶ ὀλίγαι σελίδες πρὸς καταχώρησιν, ὅπερ δύσκολον ἕνεκα τῆς πληθύος τῆς ἱστορικῆς ὕλης τῆς τε προηγουμένης καὶ ἑπομένης.

Κοσμᾶς ἐστρατολόγει ἄνδρας μαχίμους πρὸς βοήθειάν του. Ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως, ἐννοήσασα τὴν ἐπιθυμίαν του, ὑπολογίσασα δὲ τὴν ἐκ τῆς ἀποστολῆς του προσδοκωμένην ὑπὸ τοῦ Φαβιὲ ὠφέλειαν, διώρισε αὐτὸν ἀρχηγὸν 120 μαχητῶν, οὓς παραλαβὼν παρευθὺς ὁ γενναῖος Κοσμᾶς ἐπέβη τοῦ πολεμικοῦ πλοίου Θρασυβούλου, ναυλοχοῦντος τότε ἐν Σύρῳ καὶ ἔσπευσεν εἰς Κάρυστον ἔνθα ἠνδραγάθησεν.

Ἡ ἀπουσία του ὅμως ἐκ Σύρου καίτοι βραχεῖα ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς ἐγκληματίας ἵνα διαταράξωσι τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς Ἑρμουπόλεως, ἀλλ' ἐπανελθόντος τοῦ Ἀνδρέου Κοσμᾶ, ἡ τάξις ἐπανῆλθε, ἡ δὲ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος διώρισε τὸν Ἀντιαστυνόμον Κοσμᾶν Ἀρχηγὸν τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως τῆς νήσου Σύρου, παραγγείλασα αὐτῷ ν' ἀναγνωρίσῃ ἀντὶ τῆς Διευθυντικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Αἰγαίου τοὺς Δημογέροντας Ἑρμουπόλεως, ὡς δημοτικὴν ἀρχήν. (1)

(1) Ἀριθ. 5635.

«Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐκτελεστικῆς Δυνάμεως τῆς Νήσου Σύρας.

Ἐπειδὴ τὰ μέλη τῆς Διευθυντικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους παρητήθησαν ἀπὸ τὰ χρέη τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐπιφορτισμένοι, ἡ διοίκησις διὰ τὴν Κυβέρνησιν τῆς νήσου Σύρας διώρισε τοὺς Δημογέροντας τῆς Ἑρμουπόλεως μὲ τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα χρέη μὲ τὰ ὁποῖα ἦτον ἡ Διευθυντικὴ Ἐπιτροπή.

Ὅθεν διατάττεσαι νὰ ὑπακούῃς προθύμως εἰς τὰς διαταγὰς τούτων τῶν Δημογερόντων καὶ νὰ σπεύδῃς νὰ τὰς ἐκπληροῖς μὲ τὴν ἀπαιτουμένην ταχύτητα.

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 10 Φεβρουαρίου 1827.

Ὁ Πρόεδρος
Ἀντ. Ζαΐμης.

Δ. Τζαμαδός.
Π. Μαυρομιχάλης.
Αν. Δεληγιάννης.
Α. Χ. Ἀναργύρου,
Ι. Βλαχος.

Π. Δημητρακόπουλος.
Α. Μοναρχίδης
Κ. Ζῶτος.
Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Γ. Γλαράκης.

Ὁ τίτλος οὗτος δὲν στερεῖται εὐρυτέρας τινος σημασίας. Ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς δὲν ἐθεωρεῖτο μόνον Ἀστυνόμος, ἀλλὰ φρούραρχος καὶ ἀρχηγὸς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως μεγάλης· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Δημογέροντες, οἵτινες εἶχον τὴν διοίκησιν τῶν δημοτικῶν πραγμάτων, ἦσαν αἱ μόναι ἐπιβάλλουσαι ἀρχαί. Εἰς ἣν δὲ θέσιν καὶ στρατιωτικὴν ὑπεροχὴν εὑρίσκετο ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ δικτάτωρ τῆς κοινωνίας περιεχούσης τεσσαράκοντα χιλιάδας κατοίκων συμπεριλαμβανομένων τῶν 5,000 Συρίων.

Εἶχε δὲ καὶ ἕτερον λόγον ἡ ανάθεσις ἀρχηγίας μεγάλης στρατιωτικῆς δυνάμεως εἰς τὸν Ἀνδρέαν Κοσμᾶν. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1825 εἶχεν ἀναγνωσθῇ ἐν Σμύρνῃ φερμάνι «δι' οὗ ἡ Συρος ἡ μέχρι τοῦδε μείνασα οὐδετέρα, ὑποπεσοῦσα εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Σουλτάνου ἐκηρύσσετο πολεμία καὶ διεκόπτοντο καὶ μετ' αὐτῆς αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις, διετάσσετο δὲ ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ νὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν.» (1) Ἑπομένως ἐχρειάζετο ἐν Σύρῳ ἀνὴρ γενναῖος μὲν καὶ τολμηρὸς ἐν ξηρᾷ, ἱκανώτατος δὲ κατὰ θάλασσαν ναυμάχος, ὅπως προστατεύσῃ ἐν τοιαύτῃ περιστάσει τὴν πόλιν καὶ τοιοῦτος ἐκρίθη ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς.

Περὶ τῆς μισθοδοσίας τῆς ὑπὸ τὸν Α. Κοσμᾶν φρουρᾶς ἐφρόντιζαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἔμποροι προκαλέσαντες ἔκτακτον φορολογίαν 10 τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῶν ἐνοικίων τῶν μαγαζείων(2).

---

(1) Ἐκ τῆς ἐφημερίδος *Φίλος τοῦ Νόμου* φύλλ. 94 τῆς 6 Φεβρουαρίου 1825.

(2) Ἰδοὺ τὸ πρὸς τὸν Ἔπαρχον Σύρου καὶ Μυκώνου ἀπευθυνθὲν σχετικὸν πρὸς ταῦτα ἔγγραφον τῶν καταστηματαρχῶν.

«Προσκληθέντες παρὰ τοῦ Ἐπάρχου τούτου Μυκώνου καὶ Σύρας οἱ ὑπογεγραμμένοι ἔμποροι καὶ ἀργαστηριάραι καὶ πολῖται κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης καὶ λόγου προβληθέντος παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου Ἐπάρχου Κυρίου Ἐλευθερίου Δρίτζα ὅτι εἰς διατήρησιν τῆς εὐταξίας

Ὁ Κοσμᾶς ἀνεδείχθη καὶ ἐν ἑτέρῳ γεγονότι διαδραματισθέντι ἐν Σύρῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ὁ ναύαρχος Σαχτού-

---

τοῦ τόπου τούτου, ἡσυχίας καὶ τῶν κατοίκων καὶ τῶν παροίκων καὶ ἐλευθέρας τοῦ ἐμπορίου ἐργασίας, εἶναι χρεία καὶ ἀναλόγου στρατιωτικῆς φρουρᾶς, ἔγνωμεν ὁμοφώνως καὶ ὁμογνωμόνως ὅτι ἐπειδὴ καὶ τὸ βάσταγμα μιᾶς τοιαύτης στρατιωτικῆς δυνάμεως εἶναι ἀναγκαιότατον διὰ τοὺς ἄνω λόγους καὶ διότι ἄνευ ταύτης καὶ τὸ ἐμπόριον ἀδυνατεῖ καὶ ἡ ἰδία ὕπαρξις ἑκάστου διὰ τὴν πληθὺν τῶν κακούργων κινδυνεύει, ἀπεφασίσαμεν, λέγω, οἰκείᾳ βουλῇ καὶ θελήσει τὸ νὰ συγκαταβάλλομεν οἱ ὑπογεγραμμένοι μηνιαίαν τινα χρηματικὴν συνεισφοράν, ἡ ὁποία διὰ νὰ μὴ φανῇ βαρεῖα καὶ ὀχληρὰ ἐνεκρίθη τὸ νὰ ἐπιβληθῇ ἐπάνω εἰς τὰ ἐνοίκια τῶν ἐνταῦθα μαγαζείων ἐνοικιασμένων παρὰ διαφόρων ἐμπορευομένων, ὡς καὶ ἐκείνων κατοικουμένων παρὰ τῶν ἰδίων ἰδιοκτητῶν.

Ὑποσχόμεθα λοιπὸν οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀπὸ τὸν ἤδη ἀρχόμενον Φεβρουάριον μῆνα τὸ νὰ πληρώνωμεν πρὸς τὸ Ἐπαρχεῖον τοῦτο ἀπροφασίστως δέκα τοῖς ἑκατὸν ἐπάνω εἰς τὰ ἐνοίκια τῶν μαγαζείων.

Εἰς ἔνδειξιν ὑπογραφόμεθα ἰδιοχείρως.

Αργύριος Δ. Ταρποχτζῆς
Στέφανος Ζυγομαλᾶς
Γεώργ. Καραγιαννάκης
Μιχαὴλ Παπάζογλους
Ν. Ἐμμανουὴλ
Αμβρ. Σκαραμαγκᾶς
S. Svilariel
I. Μάγ
Παν. Γεραλόπουλος
Μανουὴλ Γερνῆς
Δημήτρ. Χαϊδούσης
Αντ. Νίκας
S. Pusoviek
Μ. Γ. ἀδελφοὶ Κρίσπη

Παῦλος Ψυχαΐτζης
Αμβρ. Μαυροκορδάτος
Σπυρ. Μπαλκατζῆς
Φιλ. Στεφανάκης
Ὅσοι κατοικοῦν εἰς μαγαζὶ τοῦ Τσαλίκη.
Μαργαρ. Μεταξᾶς
Γεώρ. Βλετῆς
Αθ. Χ. Ζαννάκης
Διὰ Στάμον καὶ Ι. Καγκάδην
Βοντράφης Γ.
Ι. Βασιλειάδης
Δημ. Κουκούλας
Ν. Γ. Μεταξᾶς

ρης, μετὰ λαμπρὰν ναυμαχίαν, διεσκόρπισε τὸν στόλον τῶν Ὀθωμανῶν, ὧν μία κορβέττα φεύγουσα κατέπεσεν ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ἀκτῶν τῆς Σύρου. Οἱ ἐναπολειφθέντες τοῦ Τουρκικοῦ πληρώματος περίπου ἑκατὸν ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηράν. Ἐν ἀκαρεῖ δὲ οἱ κάτοικοι ταραχθέντες ἐτέθησαν εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν· τότε ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς παραλαβὼν εἰκοσιπέντε ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξῆλθεν καὶ αἰχμαλωτίσας τοὺς Τούρκους ἐκόμισεν δεσμίους εἰς τὴν πόλιν, θεὶς αὐτοὺς ὑπὸ φύλαξιν ἐν τῷ Ἐπαρχείῳ. (1) Μετὰ ταῦτα συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς Ὕδραν ἔνθα ἐχρησιμοποιήθησαν ὑποβληθέντες εἰς ἀναγκαστικὰς ἐργασίας ἐν τῇ πόλει.

Ὡς εἰκός, πολλαὶ συνέβησαν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ταραχαὶ ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἔριδες φυλετικαὶ μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ

Ῥάλλης καὶ υἱὸς	Αν. Ν. Μαρκολάκης
(Στοῦ Ῥοΐδη τὸ μαγαζί.)	Αθ. Ἰωάννου
Δ. Χ. Γεωργίου Σάμιος	Αντ. Σπ.
Υἱοὶ Α. Ν. Γλυπιπῆ καὶ Σητρ.	Βασ. Βρέτας
Β. Παντιᾶς Σισίνιας	Μανολάκης (εἰς ἕνα μαγαζεῖον).
Αργ. Εὐστρατίου	
Χ. Ν. Ῥοΐδης	διὰ Χ. Π. Ἀλ. Παΐκος
Θ. Αὐγερινὸς διὰ	Αθ. Λαδόπουλος
Εὐστρ. Δημητριάδην	Περάκης Τζηγκλεράκης
Πέτρ. Λαμπρινὸς	Μιχ. Θεοδώρου
Ι. Χ. Παρασκευᾶς	Ἀδελφοὶ Καράλλη

(1) Τὸ Ἐπαρχεῖον τότε ἔκειτο ἐν τῇ σημερινῇ πλατείᾳ, ἐν τῇ οἰκίᾳ Σαλάχα, ἔνθα ἀνηγέρθη πρό τινων ἐτῶν ἡ οἰκία τῆς Κυρ. Ἰουστινιάνη. Ἐν τῷ Ἐπαρχείῳ τούτῳ συνεκροτοῦντο πολλάκις αἱ συνεδριάσεις τῶν διαφόρων ἀρχῶν. — Τῆς Ὀθωμανικῆς ταύτης κορβέτας λείψανά τινα, οἷον τεμάχια τῶν ἱστῶν ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς στηρίγματα στέγης οἰκίσκου, φαινόμενα ἔτι ἐν τῷ εἰρημένῳ οἰκίσκῳ σωζομένῳ ἐν Ποσειδείοις. — Ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1827 νέον εὐχαριστήριον ὑπὲρ τοῦ Ἀνδρέα Κοσμᾶ ἐξαίρουσα τὴν ἀνδρείαν του ἐπὶ τῇ αἰχμαλωτήσει τοῦ Τουρκικ. πληρώματος.

βασιλείου, ὧν ἡ ἐξιστόρησις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἤθελεν καθέξει ἀρκετὸν χῶρον ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ, δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται ἀναγκαία ἐνταῦθα· καθ' ὅσον τοιαῦτα τοπικὰ συμβάντα ὑπὸ ἰδιωτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γενόμενα, μὴ φέροντα χαρακτῆρα πράξεων, εἰς ἃς ἔλαβε μέρος εἴτε ἡ πόλις ὁλόκληρος, εἴτε ἐπισήμως οἱ δῆμοι Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως δὲν εἶνε ἱστορικὰ γεγονότα ἄξια περαιτέρω λόγου. Επ' ἴσης δὲ πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως συνετέλεσαν ἐκτὸς τοῦ γενναίου Κοσμᾶ καὶ ἄλλοι Ὑδραῖοι διά τε τῶν ἀξιωμάτων των, τῆς προσωπικῆς των γενναιότητος καὶ ἐπιρροῆς.

Ὁ Ἐλευθέριος Δρίτζας, ὡς κατωτέρω θέλομεν ἰδεῖ, ἀπήλαυσε τὴν ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην πάντων διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν τόπον. Ἐπ' ἴσης οἱ Ὑδραῖοι, Ἀντ. Νίκας (1) καὶ Ἀνδρ. Κοσκορόζης (2) ἐγκατασστάντες κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς Σύρον εἰς πλείστας περιστάσεις προσήνεγκον ἐκδουλεύσεις καὶ συνετέλεσαν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Ἑρμουπόλεως ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς, θεωρούμενοι

(1) Ὁ Νίκας διεκρίνετο καὶ ἐπὶ προσωπικῇ ἀνδρείᾳ καὶ πολλάκις ἐκινδύνευσεν ἐκτιθέμενος ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας τοῦ τόπου. Ἦν δὲ ἐκ τῶν σπουδαίων ἰδιοκτητῶν, κύριος πολλῶν οἰκιῶν καὶ μαγαζείων κειμένων τότε παρὰ τὸν ἅγιον Νικόλαον.

(2) Ὁ Ἀνδρ. Κοσκορόζης γόνος εὐκλεοῦς οἰκογενείας, συγγενεύων μὲ τοὺς πρωτεύοντας τότε Ὑδραίους ναυάρχους, ἀγωνιστὴς δὲ καὶ ἀξιωματικὸς τοῦ Βασιλ. Ναυτικοῦ ἐγκατεστάθη εἰς Σύρον πρὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου· ἕνεκα δὲ τῶν ἐν τῷ Βασιλ. Ναυτικῷ ὑπηρεσιῶν του δὲν διέμεινεν ἀπ' ἀρχῆς διαρκῶς ἐν Ἑρμουπόλει, οὐχ ἧττον ἐφ' ὅσους χρόνους παρέμεινεν ἐν αὐτῇ παρέσχεν οὐκ ὀλίγας ἐκδουλεύσεις ἐν ἐποχαῖς ἀνωμαλιῶν. Δυστυχῶς μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1859 θάνατον αὐτοῦ ἀπωλέσθησάν τινα εὐχαριστήρια ἔγγραφα. Πολλὰ δὲ σώζονται ἀλλὰ μὴ ὄντα πρόχειρα μένουσιν ἀδημοσίευτα. Τὴν ἔλλειψιν δ' ἐνταῦθα τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ἀναπληροῖ ἡ πάνδημος ὁμολογία τῶν ἀρχαιοτέρων ἀμερολήπτων οἰκοκυραίων τοῦ τόπου.

πρεπόντως μεταξὺ τῶν πολιτῶν τῆς Ἑρμουπόλεως. Ὁ Ἀνδρέας Κοσκορόζης χαίρων μεγάλην ὑπόληψιν παρά τε τῇ Ὑδραϊκῇ φρουρᾷ καὶ πάσῃ τῇ κοινωνίᾳ Ἑρμουπόλεως, αὐθορμήτως πολλάκις ἐν κρισίμοις περιστάσεσι ἐπεφαίνετο καταστέλλων τὰς ταραχάς· δι᾽ ἰδιοκτησιῶν δὲ καὶ τῆς προσωπικῆς ἐπιρροῆς συνετέλεσεν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Ἑρμουπόλεως, καίτοι βραδύτερον ἐγκατασταθείς.

Καὶ τοῦ Α. Νίκα τὸ ὄνομα μετὰ σεβασμοῦ ἀναφέρουσιν οἱ γηραιότεροι τῶν Συρίων. Ἀναδειχθεὶς ἄριστος πολίτης τῆς νέας πόλεως καὶ τῶν σπουδαιοτέρων οἰκοκυραίων τῆς νήσου, θεωρεῖται πρόσωπον διαδραματίσαν ἄριστα τὸ μέρος του ἐν τῷ συνοικισμῷ καὶ τῇ προόδῳ τῆς Ἑρμουπόλεως.

Ὁ Κοσμᾶς διὰ τῶν ἀνωτέρω ὑπηρεσιῶν καταστὰς δημοφιλέστατον ἐν Σύρῳ πρόσωπον, διετήρησε τὴν ἀντιαστυνομίαν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυβερνήτου· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν τοῦ Ὄθωνος θεωρηθεὶς ὡς ὁ καταλληλότατος φρουρὸς τῆς πόλεως μέχρι τοῦ 1836 διηύθυνε τὴν Ἀστυνομίαν παρασχὼν νέα δείγματα τῶν προτερημάτων αὐτοῦ καὶ τῆς τοπικῆς του ἐπιρροῆς. (1)

---

(1) Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέα Κοσμᾶ θέλομεν συναντήσει καὶ κατόπιν, καὶ μετὰ τὸ 1836. Οὐχ ἧττον πρὸς συμπλήρωσιν ἐνταῦθα τῶν ἐκδουλεύσεών του ὑπὲρ τοῦ τόπου σημειῶ ὅτι ἐξελέχθη πολλάκις *δημογέρων, πολιτάρχης, Ἀντιαστυνόμος, Δημαστυνόμος,* *ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως Σύρου*· ὡς δὲ καὶ εἷς τῶν μᾶλλον φορολογουμένων ἀπετέλει πάντοτε μέρος τοῦ Δημαιρεσιακοῦ Συμβουλίου καὶ ἐξελέχθη πολλάκις *Δημοτικὸς Σύμβουλος*. Μέλος τῆς ἐπὶ τῆς προκυμαίας *ἐπιτροπῆς*, καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας δημοτικὰς θέσεις διετέλεσε, αἵτινες ἑνούμεναι μετὰ τῶν ναυτικῶν ἀνδραγαθιῶν του ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν ᾗ διετέλει μοίραρχος 12 βρικίων καὶ ἐν Καρύστῳ, ἀποτελοῦσι βιογραφίαν ἀρίστου ἀνδρὸς συντελέσαντος ποικιλοτρόπως καὶ πάσῃ δυνάμει ὑπέρ τε τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς Ἑρμουπόλεως. Ἡ τελευταία δημοτικὴ θέσις, ἐν ᾗ ὑπηρέτησε ἦν ἡ ἀστυνομική·

Ἡ ἐποχή, μέχρι τῆς ὁποίας ἱστορῶν τὰ ἄνω ἔφθασα, εἶνε ἡ ἱστορικωτέρα διὰ τὴν Ἑρμούπολιν, καθ' ὅσον θέλομεν ἀμέσως κατωτέρω ἰδεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1827 συνέβησαν πλεῖστα ὅσα ἀφορῶντα τόν τε συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως, τὸν δημοτικὸν καὶ διοικητικὸν αὐτῆς διοργανισμόν,

---

ἀστυνομεύσας μέχρι τοῦ 1851 ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον τὰ μάλα τιμώμενος ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1863, κηδευθεὶς μεγαλοπρεπέστατα ὑπὸ τῆς εὐγνωμονούσης πόλεως, ἥτις ἀνεξάλειπτον φέρει τὴν μνήμην τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ βίου. Τὸ ἑξῆς ἔγγραφον τοῦ κατὰ τὸ 1844 Δημάρχου Ἑρμουπόλεως Ι. Δ. Ῥάλλη συνοψίζει τὰς κυριωτέρας τῶν ἐκδουλεύσεων τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέα Κοσμᾶ.

Ἀριθ. 180.

Ἐν Ἑρμουπόλει 15 Φεβρουαρίου 1844.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Δήμαρχος Ἑρμουπόλεως

Πρὸς τὸν Κύριον Ἀνδρέαν Κοσμᾶν.

Καὶ ὡς πολιτάρχης ἐκπληρώσας τὰ χρέη ταῦτα εἰς Ἑρμούπολιν ὅτε διωρίσθης ὡς τοιοῦτος παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὸ 1825 ἔτος, καὶ ὡς ἀρχηγὸς διορισθεὶς παρὰ τῆς τότε δημογεροντίας Ἑρμουπόλεως ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατὸν εἴκοσι στρατιωτῶν καὶ ἐπιβιβασθεὶς μετ' αὐτῶν κατὰ τὸ 1826 ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου ὁ *Θρασύβουλος* ἀπέπλευσας ἐντεῦθεν εἰς Κάρυστον πρὸς βοήθειαν τοῦ Φαβιέρ, ἔδωκας Κύριε, ἱκανὰ δείγματα πατριωτικοῦ ζήλου καὶ ἱκανότητος· ὅτε δὲ ἐναυάγησεν ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν παραλίων τῆς νήσου ταύτης ἡ πολεμικὴ Ὀθωμανικὴ Κορβέττα, καὶ σταλεὶς παρὰ τῆς Κοινότητος Ἑρμουπόλεως ἐπὶ κεφαλῆς εἰκοσιπέντε στρατιωτῶν συνέλαβες τοὺς ἀποβιβασθέντας εἰς τὴν ξηρὰν Ὀθωμανοὺς καὶ δεσμίους ἔφερες αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν, ἡ πρᾶξίς σου αὕτη μαρτυρεῖ ἀριδήλως τὰ γενναῖα αἰσθήματά σου καὶ ἰδίως τὰς προσπαθείας σου ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς ἀσφαλείας καὶ ἡσυχίας τῆς πόλεώς μας κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας περιστάσεις τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνός μας.

τὰς ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐνεργείας καὶ συνεισφορὰς τῶν Ἑρμουπολιτῶν καὶ ἄλλα τοπικὰ συμβάντα, μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ὁποίων θέλομεν ἰδεῖ τὴν Ἑρμούπολιν εἰς τὰς ἐθνικὰς Συνελεύσεις ἐκ τῶν πρωτευουσῶν καὶ τὰ μάλα τιμωμένων Ἑλληνίδων πόλεων τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος (1).

Τὴν ἀξιέπαινον ταύτην διαγωγὴν ἐκτιμῶσα ἡ Δημογεροντία ἐπαφῆκεν εἰς χεῖρας σου τὸ ὑπ' ἀριθ. 340, 28 Μαρτίου 1827 ἐνδεικτικόν της.

Ἐπιβεβαιοῦντες δὲ καὶ ἡμεῖς τὰς ἐκδουλεύσεις σου ταύτας εἰς τὸ κοινὸν τῆς Ἑρμουπόλεως, καὶ ὡς Δημογέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ὡς πολίτης παρευρισκόμενος ἐνταῦθα ἀπὸ τὸ 1824 ἔτος, ἀναγνωρίζομεν δίκαιον νὰ σοὶ ἐκφράσωμεν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τὰς εὐχαριστήσεις διὰ τοῦ παρόντος ἐπισήμου ἐγγράφου κλπ.

Ὁ Δήμαρχος
Ι. Α. Ῥάλλης.

(1) Ἀνωτέρω ἐσημείωσα ὅτι οἱ Σύριοι δι' ᾄσματος δημώδους περιέγραψαν τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Φασιώλη. Ἀργὰ ἤδη λαβὼν τὸ ᾆσμα τοῦτο καὶ παραβαλὼν πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσάν μοι προφορικῶς ὑπὸ Συρίων χωρικῶν *ῥίμαν*, εὗρον αὐτὴν σύμφωνον καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τοῦ Φασιώλη παρατίθημι ἐνταῦθα.

Ἀκούσετε τί γίνηκε πέρσι τὸ καλοκαῖρι
Ποῦ στάθηκ' ἕνας πόλεμος κ' ἕνα κακὸ σεφέρι.
Κλείσαν' ἡ στράταις τοῦ *Γιαλοῦ* (1) κλείσαν' καὶ τὰ *Πλακάκια*.
Κ' ἡπατρωνάραν' τὸ Γιαλὸ τὰ Κεφαλλονητάκια.
Μὰ κάει κ' ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ποῦ 'φώναζε γιουροῦσι,
Γιουροῦσ Ν' Ὑδριώταις μας νὰ πάρωμε τὴ χώρα,
Κ' ἐπατρωνάραν' τὸ Γιαλὸ τὰ Κεφαλλονητάρια.
Τρεῖς Συριανοὶ 'σκοτώθηκαν σαράντ' ἀπὸ τῆς ἄλλους,
Ἡ μιὰ κλαίγει τὸν ἄνδρα της κ' ἡ ἄλλη τὸν ὑγό της,
Ἡ τρίτ' ἡ πιὸ μικρότερη τὸν ἀγαπητικό της.

---

(1) Γιαλὸς ἐκαλεῖτο τότε τὸ ἀπὸ τῆς πλατείας μέχρι τῆς παραλίας μέρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Διοικητικὸς καὶ δημοτικὸς διοργανισμὸς Ἑρμουπόλεως. — Μικτὴ Ἐπιτροπή. — Συνεισφοραὶ Ἑρμουπολιτῶν. — Δάνεια καὶ δασμοὶ εἰς βάρος Ἑρμουπόλεως καὶ Σύρου.—Νοσοκομεῖον. Ναὸς Κοιμήσεως. — Κοιμητήριον.

Μετὰ τὸ 1822, ὅτε οἱ προσφυγόντες εἰς Σύρον ἐθεωρήθησαν ἀρκετοὶ ὅπως ἀποτελέσωσι κοινωνίαν πόλεως οὐχὶ μικρᾶς, ἡ προσωρινὴ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐμερίμνησε περὶ τῆς διοικητικῆς καὶ δημοτικῆς διοργανίσεως τῶν Κυκλάδων. Εἰδο-

---

Ποῦ 'ταν ζωσμένος τὸ σπαθὶ ζωσμένος τὸ τουφέκι,
Στὰ *μαγαζειὰ* (1) 'ν' ὁ πόλεμος κ' ἐκεῖνος ἐκεῖ τρέχει.
Φαζώλης χώρας 'πάτησε καὶ κάστρα πολεμοῦμε,
Καὶ τοῦ κοράκου τὴ φωλιὰ θὰ τὴν ἐφοβηθοῦμε ;
Κλαῖνε πουλιὰ 'στὰ μαγαζειὰ, 'στὴ *Παναγιὰ* (2) ἀηδόνια,
Στοῦ Βαμπακάρη τὴν αὐλὴ δυὸ μαῦρα χελιδόνια. (3)

Καὶ ἄλλα δὲ δίστιχα περιεσώθησαν ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Φασιώλη κατὰ τῆς ἄνω Σύρου οἷον τό :

Μὰ 'μεῖς χώραις 'πατήσαμε καὶ κάστρα πολεμοῦμε
Καὶ τῆς Κουρούνας τὴ φωλιὰ θὰ τήνε φοβηθοῦμε ;

Ἠνδραγάθησαν δὲ ἐκ τῶν Συρίων ὁ *Γεώργιος Μαραγκὸς* ἢ *Μαλλάκιας*, ἀρχηγὸς τῶν ἐν *Δῆλι* (*Μυλαράκι*) Συρίων, ἔνθα ἐγένετο μεγάλη συμπλοκὴ μεταξὺ Συρίων καὶ Κεφαλλήνων· εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἠγωνίσθη γενναίως ὁ *Παῦλος Ραουζέος*, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς *Ἰωάννης Π. Ραουζέος* ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων εἰς τὴν κατὰ τοὺς *Τρεῖς Μύλους* συμπλοκήν.

---

(1) *Μαγαζειὰ* ἐκαλεῖτο τότε τὸ μέρος τὸ καταληφθὲν σήμερον ὑπὸ τῶν ἀμφοτέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἀγορᾶς μέρος.

(2) *Παναγία*, ὁ νῦν δυτικὸς ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας.

(3) Ἐφονεύθησαν δὲ ἐκ τῶν Συρίων ὁ Νιάφας Βαμβακάρης, Τζουάνες Πασχάλης καὶ Ἰωάν. Π. Ραουζέος.

μεν ἐν τῷ Α'. μέρει τῆς παρούσης συγγραφῆς ὅτι μέχρι τοῦ 1821 αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ συνεκεντροῦντο ἐν τοῖς προσώποις τῶν Ἐπιτρόπων καὶ *Προεστώτων* καὶ ὅτι τελευταῖος ἐπίτροπος τῶν Συρίων ἦν ὁ Ἰωάννης Μαρινέλλης, ὅστις μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐπιτλοφορεῖτο Καθολικὸς διοικητὴς τῆς νήσου Σύρας. (Gouvernatore cattolico di Sira), περιορισθείσης οὕτω τῆς δικαιοδοσίας του ἐπὶ τῶν καθολικῶν Συρίων.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἔμειναν οὕτως· τουναντίον μετ' ἐκτάκτου δραστηριότητος διωργανίσθησαν διοικητικῶς καὶ δημοτικῶς αἱ Κυκλάδες, διωρίσθησαν δὲ καὶ ἔκτακτοι ἐπιτροπαί, ὧν αἱ ἐνέργειαι ἦσαν δατταί, ἀποβλέπουσαι τό τε γενικὸν συμφέρον τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος καὶ τὸ τοπικὸν τῶν πόλεων ἐν αἷς διωρίζοντο.

Κατὰ τὸ 1822 τὸ Ἐκτελεστικὸν διώρισε Ἁρμοστὰς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τῶν Σποράδων τὸν Βενιαμὶν Λέσβιον βουλευτήν, τὸν Κωνσταντ. Μεταξᾶν ὑπουργὸν τοῦ δικαίου,

---

Καὶ ἄλλοι δὲ τῶν Συρίων ἐφημίσθησαν ἐπ' ἀνδρείᾳ, οἷον ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ *Τουρκαλβανοῦ Στάθη* κατὰ τῆς ἄνω Χώρας, ὁ *Ζωρζῆς Ξανθάκης*, ὁ *Λαρίζακας*, ὁ *Ζάννες Μαραγκός*, ὁ *Γεώργιος Βαμπακάρης* ὁ *Κλειδᾶς*. *

---

* Περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ τουρκαλβανοῦ Στάθη δὲν ἔγραψα ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, καθ' ὅσον δὲν περιεσώθη ἡ παράδοσις πλήρης. Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι ὁ Στάθης ἐφώρμησε κατὰ τῆς ἄνω Σύρας καὶ ἐπροχώρησεν πέραν τοῦ Σεβαστιᾶ σχεδὸν μέχρι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· ἀλλ' οἱ Σύριοι ἀντέκρουσαν γενναίως αὐτὸν φονεύσαντές τινας τῶν ὀπαδῶν του, ἐν οἷς περιεσώθη τὸ ὄνομα τοῦ Φλώρη. Ὁ Στάθης εἶχεν εἰσέλθει κρυφίως διὰ νυκτὸς εἰς ἄνω Σύραν, ἀλλ' ἐννοηθεὶς ἀπεκρούσθη ἐγκαίρως. Ἔκτοτε ἐτάχθησαν τακτικοὶ φύλακες Σύριοι ἐν τῷ περιζωννύοντι τὴν Ἄνω Σύραν τείχει, οὗ ἐρείπια σώζονται μέχρι τοῦ νῦν.

τὸν Ν. Οἰκονόμου προὔχοντα Ὑδραῖον καὶ τὸν Βασ. Ν. Γκίνη, πρωτοκολλιστὴν δὲ τὸν Σάββαν Ὀδυσσέως. (1)

Οἱ Ἁρμοσταὶ οὗτοι λαβόντες λεπτομερεῖς ὁδηγίας ἔφθασαν εἰς τὰς νήσους καὶ παρέμειναν ἐπί τινα χρόνον ἐν Σύρῳ. (2)

---

(1) Ἀριθ. 1180.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ διατάττει.

ά.) Ὁ Σοφολογιώτατος Βουλευτὴς Κύριος Βενιαμὶν Λέσβιος, ὁ Μινίστρος τοῦ δικαίου Κύριος Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς, ὁ Κύριος Νικόλαος Οἰκονόμου ἐκ τῶν προυχόντων τῆς νήσου Ὕδρας καὶ ὁ Κύριος Βασίλειος Νικολάου Γκίνης διορίζονται Ἁρμοσταὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τὰς Σποράδας.

β'.) Συνδιορίζεται ὁ Κύριος Σάββας Ὀδυσσέως ἐπιφορτισμένος νὰ κρατῇ τακτικὸν Πρωτόκολλον τῶν πράξεων αὐτῶν.

γ'.) Οἱ Κύριοι Ἁρμοσταὶ θέλουν ἀκολουθήσει κατὰ τὰς ὁποίας θέλουν λάβει ἐγγράφους ὁδηγίας διὰ τοῦ Μινίστρου τῶν Ἐσωτερικῶν.

δ'.) Ὁ Μινίστρος τῶν Ἐσωτερικῶν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παροῦσαν διαταγήν.

Ἐν Κορίνθῳ ά. Μαΐου 1822.

Ὁ Πρόεδρος

Α. Μαυροκορδάτος.

Ὅτι ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου.

Ὁ Μινίστρος ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων. Θ. Νέγρης.

(2) Βλέπε τὰς ὁδηγίας ἐν ἐγγράφῳ 468 τῆς 4 Μαΐου 1822 περιεχομένῳ ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς Ἑλλην. Παλιγγενεσίας σελ. 330 ἔνθα ἐν § ή. ἀναφέρεται ὅτι «οἱ Ἁρμοσταὶ θέλουν ἐνεργήσει τὴν εἴσπραξιν τῆς ἀνὰ ψυχὴν συνεισφορᾶς τοῦ ἑνὸς γροσίου κατὰ τὸν προεκδοθέντα νόμον ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου ὑπ' ἀριθ. 2, ἐξαιροῦντες ταύτης τῆς συνεισφορᾶς τοὺς ἀλλαχόθεν συρρεύσαντας δυστυχεῖς ὁμογενεῖς, οἷον Κυδωνιεῖς Χίους κλπ.» — Βεβαίως ἐννοοῦσι τοὺς ἐν Τήνῳ

Διοικητικῶς διαιρεθείσης τῆς Ἑλλάδος κατ' ἐπαρχίας, ἡ Σύρος ἑνωθεῖσα μετὰ τῆς Μυκώνου ἀπετέλεσε τὴν Ἐπαρχίαν Σύρας καὶ Μυκώνου. Συνεστήθη δὲ καὶ Διευθυντικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Αἰγαίου ἔχουσα γενικωτέραν ἀποστολὴν καὶ δικαιοδοσίαν καὶ ἑδρεύουσα ἐν Σύρῳ, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1821, ἕνεκα τῶν προσελθόντων προσφύγων ἤρχισε πρωτεύουσα μεταξὺ τῶν Κυκλάδων.

καὶ Σύρῳ προσφυγόντας Χίους καὶ Κυδωνιεῖς κατὰ τὸ ἔτος 1822.— Βλέπε προσέτι τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ διορισμοῦ τῶν Ἁρμοστῶν Ἀρ. 471 τοῦ Μινιστερίου τῶν Ἐσωτερικῶν. Οἱ Κυδωνιεῖς περὶ οὗ ὁ λόγος δὲν κατέφυγον πάντες εἰς Σύρον καὶ Τῆνον, ἀλλὰ καὶ εἰς Αἴγιναν, ἔνθεν πολλὰ ὑποφέροντες ἠναγκάσθησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς Σύρον. Βλέπε ἔγγραφα Μινιστερίου τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπ' ἀρ. 492 καὶ ἀπὸ 8 Μαΐου 1822. Ἐπ' ἴσης καὶ τὸ ἐν Κορίνθῳ Βουλευτικὸν διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Ἀπριλίου 1822 καὶ ὑπ' ἀριθ. 12 τοῦ Κώδικος τῶν Νόμων ἐκανόνισε τὰ τοῦ διοργανισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπαρχιῶν. Διὰ τοῦ νόμου τούτου διοικητικῶς μὲν διηρέθη ἡ Ἑλλὰς εἰς *ἐπαρχίας καὶ ἀντεπαρχίας*, δημοτικῶς δὲ εἰς *κοινότητας*, ἧς προΐσταντο τρεῖς *Δημογέροντες* «ἐκλεγόμενοι μεταξὺ τῶν χρησιμωτέρων καὶ φρονιμωτέρων κατοίκων τῆς κοινότητος.» Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου συνεστήθησαν ἐν ἑκάστῃ μὲν κοινότητι εἷς *Εἰρηνοποιὸς Κριτής*, καὶ ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἓν *Πρῶτον Δικαστήριον* «ἀπροθεωροῦν κατὰ τὸ παρὸν καὶ τὰς ἐγκληματικὰς ὑποθέσεις, ἄχρις ἰδιαιτέρου διορισμοῦ *ἐγκληματικῶν* δικαστηρίων.» Ἐκ τῶν τριῶν δημογερόντων διώριζεν ἕνα ἡ Διοίκησις ὡς πρόεδρον, ὅστις εἰς τὰς κοινότητας ἀντιπροσώπευεν τὴν Διοίκησιν καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπήγετο εἰς τὸν Ἀντέπαρχον. Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου διωρίζοντο εἰς ἑκάστην κοινότητα εἷς ἐπιστάτης τῆς οἰκονομίας καὶ εἷς ὑπολιμενάρχης, εἰς ἑκάστην δὲ ἐπαρχίαν εἷς Γενικὸς *Γραμματεὺς* ἀναπληρῶν καὶ τὸν ἔπαρχον, εἷς *φροντιστὴς τῆς Οἰκονομίας* (εἰσπράκτωρ τῶν δημοσίων προσόδων), εἷς *φροντιστὴς τοῦ Πολέμου* (φρούραρχος ἢ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως, ὡς ἐκλήθη κατόπιν ὁ Ἀν. Κοσμᾶς ἐν Σύρῳ), εἷς *φροντιστὴς τῆς θαλάσσης* (ἐπόπτης τῶν

Διωρίσθησαν δὲ εἰδικοὶ τελῶναι, εἰσπράκτορες τῶν δασμῶν καὶ δανείων, λιμενάρχαι, ταμίαι καὶ λοιπαὶ ὑποδεέστεραι ἀρχαί, αἵτινες πολλάκις συνηνοῦντο ἄλλῃ τινι συγγενεῖ ἀρχῇ.

Καὶ δικαστικῶς δὲ διωργανίσθησαν αἱ νῆσοι Σύρος καὶ Μύκωνος συσταθέντος τοῦ *Πρωτοκλήτου Σύρας καὶ Μυκώνου* καὶ διωρισθέντος πρώτου προέδρου τοῦ Ἰωάννου Βεάκη. (1)

Δημοτικῶς δὲ διωργανίσθη ἡ νῆσος διὰ τῆς συστάσεως τῶν *Δημογεροντιῶν*, καταργηθεισῶν τῶν θέσεων Ἐπιτρόπων καὶ Προεστώτων.

Ἰδία ἀρχὴ μετέχουσα δημοτικῆς καὶ διοικητικῆς δικαιοδοσίας ἦν ἡ *Πολιταρχία*, ἀναλογοῦσα πρὸς τὰς νῦν Ἀστυνομίας καὶ Φρουραρχίας συνηνωμένας, τοῦτο δ' ἐξάγεται ἐκ τῶν τίτλων, οἳ ἀπενέμοντο τῷ Πολιτάρχῃ Ἀνδρέᾳ Κοσμᾷ, καλουμένῳ ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως καὶ Ἀρχηγῷ τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως.

λιμένων καὶ λιμεναρχῶν) καὶ εἷς *φροντιστὴς τῆς Ἀστυνομίας* (ὁ κατόπιν ἐν Σύρῳ ὀνομασθεὶς Πολιτάρχης). Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου διορίζεται εἰς πᾶσαν κοινότητα, εἷς *Νοτάρος* (Συμβολαιογράφος) καὶ ὁ Νοτάρος τῆς Ἐπαρχίας εἶνε πρῶτος τῶν λοιπῶν Νοτάρων.» Τοιοῦτος ἐν συνόψει ὁ ὀργανισμὸς τῆς Ἑλλάδος, ἐξ οὗ γίνεται γνωστὴ καὶ ἡ διαίρεσις τῆς Σύρου εἰς ἐπαρχίαν μετὰ τῆς Μυκώνου καὶ ἡ διαίρεσις τῶν κοινοτήτων κατ' ἀρχὰς ἄνω Σύρας καὶ Σύρχας, κατόπιν δὲ Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως.

—Τινὲς τῶν Χίων εἶχον μεταβῆ ἀπὸ τοῦ 1822 εἰς Πελοπόννησον, ἀλλ' ἀνεχώρησαν ἐλθόντες καὶ αὐτοὶ εἰς Σύρον καὶ Τῆνον. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς ἀπὸ 6 Μαΐου 1822 ἐν Κορίνθῳ ἀναφορᾶς τοῦ Παντιᾶ Πετροκοκκίνου πρὸς τὴν Διοίκησιν. (Ἐκ τῶν Ἀρχείων τῆς Ἑλλ. Παλιγγενεσίας. σελ. 417).

(1) Βραδύτερον συνεστήθη τὸ Ἐμποροδικεῖον ἑδρεῦον ἐν Σύρῳ, καὶ τὸ *Ἐγκληματικὸν* δικαστήριον ἑδρεῦον ἐν Μυκώνῳ, ὡς κατόπιν θέλομεν ἴδει. Τὸ πρωτόκλητον εἶχε σφραγῖδα παριστῶσαν φοίνικα (πτηνὸν) μετὰ σταυροῦ ἄνωθεν αὐτοῦ, πέριξ δὲ τὰς λέξεις. —*Πρωτόκλητον Σύρας καὶ Μυκώνου* 1821.

Αὗται ἦσαν αἱ ἀρχαὶ αἱ συσταθεῖσαι κατὰ πρῶτον ἐν Σύρῳ· περὶ τούτων δὲ λεπτομερέστερον σημειῶ τὰ ἑξῆς.

Πρῶτος ἔπαρχος διωρίσθη ὁ *Ἀλέξανδρος Ἀξιώτης* ἔχων γραμματέα τὸν Α. Ν. Πάνου ἐκπληροῦντα καὶ χρέη Ἀστυνόμου. Διάδοχος τοῦ Α. Ἀξιώτου ἦν ὁ *Ἐλευθέριος Δρίτζας* ὀνομασθεὶς ἔπαρχος τῷ 1824. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀπήλαυσε τῆς ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως πάντων τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἕνεκα τῆς δραστηριότητος, ἣν ἀνέπτυξεν συμβιβάζων πᾶσαν ἔριδα καὶ ἀνωμαλίαν φυομένην μεταξὺ Συρίων καὶ παροίκων· ἐφ' ᾧ κατα τὸ 1825 ἱκετήριοι ἀναφοραὶ ἀπηυθύνθησαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀπό τε τῶν Ἑρμουπολιτῶν καὶ τῶν Συρίων, παρακαλούντων αὐτὴν ὅπως διατηρήσῃ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ τὸν Ἐλευθέριον Δρίτζαν. (1)

---

(1) Ἰδοὺ τὰ ἔγγραφα ταῦτα.

«*Πρὸς τὴν σεβαστὴν Διοίκησιν*

Καθαρῶς καὶ πραγματικῶς γνωρίζοντες οἱ κάτοικοι τῆς Σύρας τὴν ἡρωϊκὴν εὐσπλαγχνίαν τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, λαμβάνομεν τὸ θάῤῥος νὰ ἐμφανισθῶμεν πρὸς αὐτὴν μὲ τὴν ἀκολουθοῦσαν παράκλησιν.

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ νῆσος μας ἐγένετο καταφύγιον κάθε φυλῆς καὶ γένους ἀνθρώπων καὶ εἰς τὰς συγκρούσεις τὰς ὁποίας φέρουν τὰ ἀντιφάσκοντα συμφέροντα τῶν διαφόρων ἀνθρώπων ὁ εὐτυχῶς νῦν ἐπαρχεύων εὐγενέστατος Κύριος Ἐλευθέριος Δρίτζας ἐσυμβίβασε τὰ πάντα καὶ ἀπόλαυσε μὲ τὴν φρονιμάδα του κάθε σέβας κοινὸν ἀπὸ ὅλους.

Ὅθεν φοβούμενοι εἴτε προβλέποντες ὅτι αἱ ἀλλαγαὶ τῶν ὁδηγιῶν εἰμποροῦν νὰ μεταβάλλουν μίαν τέτοιαν εὐτυχίαν μας, οὕτω τολμῶμεν νὰ παρακαλέσωμεν τὴν Σεβ. Διοίκησιν νὰ μᾶς χαρίσῃ καὶ τὴν νέαν ταύτην χάριν τὸ νὰ διαμένῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἔτος ὁ ἴδιος Κύριος Ἔπαρχός μας.

Ἐλπίζοντες ὅτι θέλομεν εἰσακουσθῆ, μήτε ὅτι θέλει παρεξηγηθῆ ἡ

Ὡς πρὸς τὴν πολιταρχίαν εἴδομεν ὅτι τὸν προσωρινῶς ἐκτελέσαντα χρέη Ἀστυνόμου Ἀν. Πάνου διεδέχθη ὁ Ἀνδρέας Κοσμᾶς ὡς Πολιτάρχης, κατόπιν δὲ Ἀντιαστυνόμος, ἔπειτα δὲ πάλιν ὡς Πολιτάρχης καὶ Ἀστυνόμος.

δέησίς μας περνοῦμεν μὲ ὅλον τὸ σέβας νὰ τιμηθῶμεν ὑπὸ τῆς Σεβ. Διοικήσεως.

Οἱ Πρόκριτοι τῆς νήσου Σύρας,

Ι. Μαρινέλλος Ἐπίτροπος. Γεώργιος Στεφάνου, Βώρτολος Λέχος Πρωεστώς, Μιχάλης Μακρυωνίτης, Ἰωσὴφ Σαστρίνης
Α. Πρίντεζης (Τ. Σ.) Καντζιλιέρης.

—Ἕτερον τῶν παροίκων.

«Πρὸς τὴν Σεβ. Διοίκησιν.

Οἱ ὁμογενεῖς πάροικοι τῆς Σύρας ἐγκαρδιωθέντες ἀπὸ τὰς κατὰ καιροὺς χάριτας τῆς Σεβ. Διοικήσεως, θαρρεύομεν νὰ ἐμφανισθῶμεν πρὸς αὐτοὺς μὲ νέαν παράκλησιν.

Ἡ νῆσός μας ἐγένετο τὸ καταφύγιον κάθε φυλῆς καὶ γένους ἀνθρώπων καὶ εἰς τὰς συγκρούσεις τὰς ὁποίας φέρουν τὰ ἀντιφάσκοντα συμφέροντα τῶν διαφόρων ἀνθρώπων ὁ εὐτυχῶς νῦν ἐπαρχεύων εὐγενέστατος Κύριος Ἐλευθέριος Δρίτζας ἐσυμβίβασε τὰ πάντα καὶ ἔφερε τὸ σέβας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μας· γνωρίζοντες δ' ἐκ πείρας ὅτι αἱ συχναὶ ἀλλαγαὶ καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ τελειοτέρου δὲν κατορθώνουν τὴν τύχην μας, τολμῶμεν νὰ παρακαλέσωμεν τὴν Σεβ. Διοίκησιν νὰ μᾶς χορηγήσῃ καὶ τὴν νέαν ταύτην χάριν τοῦ νὰ μεταμείνῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἔτος ὁ Κύριος Ἔπαρχός μας.

Εὐέλπιδες ὅτι θέλομεν εἰσακουσθῇ καὶ ὅτι δὲν θέλει παρεξηγηθῇ ἡ δέησίς μας, ὑπογραφόμεθα.

Οἱ εὐπειθέστατοι πατριῶται.

Στέφανος Ζυγομαλᾶς, Γεώργιος Καραγιαννάκης. Ν. Ταρπατζῆς Στ. Καμπάνης, Στ. Κούζουβας, Λουκᾶς Ῥάλλης, Κωνστ. Γλυπτῆς, Μιχ. Κασπάζογλος, Μ. Γερνός, Ν. Ἐμμανουὴλ, Ἀντ. Σταματίου, Γεώργ. Ν. Μηλιώσης, Ἀμβρ. Σκαραμαγκᾶς, Γεώργ. Ψύχας, Παῦλος

Συστηθείσης δὲ τῆς Δημογεροντίας Ἑρμουπόλεως ἀνεδείχθησαν ἐναλλὰξ Δημογέροντες, ὁ *Ι. Λ. Ῥάλλης*, ὁ *Γ. Καραγιαννάκης*, ὁ *Γ. Πετρίτζης*, ὁ *Ἀθ. Λαδόπουλος*, ὁ *Ν. Β. Δρίτζας*, ὁ *Γ. Ἀποστόλου*, ὁ *Μιχ. Παπάζογλης*, ὁ *Ἀλ. Παΐκος*, ὁ *Α. Σάλτης*, ὁ *Ν. Ταρποχτζῆς*, ὁ *Λ. Ῥάλλης*, ὁ *Γρ. Κ. Μελίδης*, ὁ *Ν. Πρασακάκης*, ὁ *Π. καὶ Κ. Κάζηρας*, ὁ *Στ. Κωνσταντίνου*, ὁ *Νικ. Γιαγιτζῆς*, ὁ *Παῦλ. Α Μαυρογορδάτος*, ὁ *Δ. Περίδης*, ὁ *Ζαννῆς Βοῦρος*, ὁ *Δ. Μιαούλης*, ὁ *Ἀρ. Ταρποχτζῆς* καὶ ἄλλοι μέχρι τῆς συστάσεως τῶν δημαρχιῶν (1). Συνέστη δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἰδία Δημογεροντία τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων, ἀνεδείχθησαν δὲ Δημογέροντες αὐτῶν ὁ *Ἀθανάσιος Ῥαφαέλλης*, ὁ *Δημήτριος Μάξιμος*, ὁ *Γεώργ. Ι. Ψύχας*, ὁ *Ἀμβρ. Σκαραμαγκᾶς*, ὁ *Ζ. Ν. Εὐμορφόπουλος* καὶ ἄλλοι.

Μία τῶν κυριωτέρων ἀναγκῶν μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τοσούτου πληθυσμοῦ ἐν Σύρῳ ἦν ἡ οἰκοδόμησις ἁρμοδίων καταστημάτων, τελωνείου, διαμετακομίσεως καὶ ἀποβάθρας· καθ' ὅσον τὸ ἐμπόριον ἤρχισεν ἐν ταχύτητι νὰ ἀκμάζῃ, (2) τὰ

Σκουλούδης, Ἀμβρ. Μαυροκορδάτος, Λουκᾶς Κατινάκης, Ἀντώνιος Ῥάλλης, Π. Γεραλόπουλος, Εὐστρ. Σουγδουρῆς·

—Σημειωτέον δε ὅτι ὁ τότε ὑπάλληλος ἐν τῷ Ἐπαρχείῳ Κ. *Καραμάνος* ἀνὴρ δεξιὸς καὶ συνετὸς διευκόλυνεν οὐκ ὀλίγον τὸν Ἔπαρχον πρὸς ῥύθμισιν τῶν τῆς Ἐπαρχίας, ὡς ἀνομολογεῖται ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι τότε.

(1) Ἡ σφραγὶς τῆς Δημογεροντίας Σύρας εἰκόνιζε τὴν Ἀθηνᾶν ἔνοπλον, πέριξ δὲ αὐτῆς τὰς λέξεις, *ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ ΣΥΡΑΣ*. Ἰδίαν Δημογεροντίαν εἶχεν ἡ κοινότης τῶν Συρίων· ἀνεδείχθησαν δ' ἐναλλὰξ Δημογέροντες οἱ Σύριοι *Φ. Σαλάχας*, *Γ. Κουκούλας*, *Βαρθολομέος Λέχος*, *Ν. Φωκᾶς*, *Α. Σαλάχας Πρίντεζης*, *Ζ. Μαραγκὸς*, *Γ. Ῥοῦσσος* καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν προυχόντων.

(2) Καθ' ἣν ἐποχὴν ἤρχισαν προσφεύγοντες εἰς Σύρον, οἱ πρόσφυγες εὗρον τὸ ἐμπόριον τῆς νήσου περιωρισμένον εἰς ὀλίγας χεῖρας. Ἰδίως τότε διέπρεπον ἐπὶ πλούτῳ καὶ γαιοκτησίαις ὁ Ἀντ. Σαλάχας

ἐμπορεύματα ἀφθόνως συνεσωρεύοντο ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῆς διαμετακομίσεως, φόβος δὲ ὑπῆρχεν ἀπωλείας ἐμπορευμάτων ἕνεκα τῆς ἐπισφαλοῦς θέσεως, ἐν ᾗ ἔκειντο. Μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας τῶν Ἑρμουπολιτῶν μόλις μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας εἰς Σύρον ἐλήφθη φροντὶς περὶ οἰκοδομῆς καταλλήλου τελωνείου, διαμετακομίσεως, ἀποθηκῶν, προκυμαίας καὶ ἐν γένει ἐλήφθησαν μέτρα περὶ ἐξασφαλίσεως τῶν ἐλλιμενιζομένων πλοίων, περὶ κατασκευῆς τοῦ φάρου καὶ ἄλλων ἀντικειμένων, ἃ κατωτέρω θέλομεν ἰδεῖ.

Τὸ τελωνεῖον Σύρας, κείμενον κατ' ἀρχὰς ἐν μαγαζείῳ κειμένῳ παρὰ τὴν παραλίαν Σ α ν ι τ ᾶ δὲν ἀπέφερε τοσαῦτα καθαρὰ ἔσοδα ὅσα κατόπιν· καθ' ὅσον ἐπεβαρύνθη διὰ δασμῶν καὶ δανείων καὶ ἄλλων ὑποχρεώσεων ὑπέρ τε τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς πόλεως. Κατ' ἀρχὰς τὸ τελωνεῖον δὲν εἶχε ὡρισμένον Διευθυντὴν αὐτοῦ. Κατόπιν διωρίσθη πρῶτος τελώνης ὁ Ἀδαμάντιος Θ. Μάνιαρης, ὅστις καὶ πρὸ τούτου εἶχε διορισθῆ ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας Ἑρμουπόλεως Ἐπιστάτης ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν τελωνιακῶν δεσμῶν, ἐξ ὧν λαμβάνων τὸ διὰ τὸν ἐν Ἑλλάδι τότε εὑρισκόμενον φυλέλληνα Λόρδον Κόχραν ποσὸν τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας, παρέδιδεν αὐτὸ εἰς τὸν λόρδον.

Αἱ ὠφέλειαι ἃς προσήνεγκεν ἡ Σύρος διὰ τοῦ τελωνείου της θέλουσι καταδειχθῆ ἐκ τῶν κατωτέρω, ἐξ ὧν θέλομεν ἰ

καὶ ὁ ἐπ' ἴσης προύχων Φρ. Σαλάχας. Οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι Σαλάχαι, εἰς οὓς ἀνῆκεν μέγα μέρος τῶν γαιῶν, ἐφ' ὧν ἐκτίσθη ἡ Ἑρμούπολις προσήνεγκον οὐ σμικρὰς βοηθείας τοῖς παροίκοις καὶ ἐκδουλεύσεις τῇ πόλει. Τὸ γήπεδον τοῦ Γυμνασίου, τοῦ Σχολείου, τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τῆς Μεταμορφώσεως καὶ Κοιμήσεως, ὅλη σχεδὸν ἡ πλατεῖα καὶ τὸ ἥμισυ περίπου τῆς περιφερείας Ἑρμουπόλεως ἀνῆκεν αὐτοῖς. Μέρος τῶν γηπέδων προσήνεγκεν δωρεὰν ὁ Ἀντ. Σαλάχας πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ Γυμνασίου, τοῦ Ἑλλην. Σχολείου κλπ.

δεῖ ὁπόσον ἐπιζήτητος ἦν ἡ ἀγορὰ τῶν δασμῶν καὶ πόσον φεγγυος ἡ ὑποθήκευσις τοῦ τελωνείου, μολονότι ἡ παρ' Ἑρμουπολιτῶν ἀγορὰ τῶν δασμῶν, εἶχε σκοπὸν ὄχι κερδοσκοπικὸν ἀλλ' ἐθνικόν. Πρὸ τούτου δὲ καιρὸς νὰ ἴδωμεν δι' ἀριθμῶν τὰς θυσίας, ἃς ὑπέστη ἡ Ἑρμούπολις ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Ἑρμούπολις, ἀφ' ἧς ἤρξατο συνοικιζομένη, μετεβλήθη εἰς πολεμικὴν σκοπιάν, ἀφ' ἧς κατωπτεύοντο αἱ κινήσεις τῶν ἐχθρικῶν στόλων, ἀφ' ἧς καὶ δι ἧς μετεδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν καὶ τοὺς Ἕλληνας ναυάρχους πᾶσαι αἱ ἐνδιαφέρουσαι εἰδήσεις.

Ἐκτὸς τῶν συνεισφορῶν ἃς ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἀπέτιον αὐθορμήτως οἱ Ἑρμουπολῖται, ὧν οἱ πλεῖστοι ῥακένδυτοι φυγόντες τὸν ὄλεθρον τῆς πατρίδος των ἔζων μετ' ἀπιστεύτου λιτότητος (1) ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἔστειλεν καὶ ἰδίους ἀπεσταλμένους πρὸς προμήθειαν ζωοτροφιῶν. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν ὁ Σπετζιώτης Κωνστ. Ὀρλάνδος προμηθεύων σίτον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, ὁ Ι. Λαζάρου, πεμφθεὶς ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ σώματος πρὸς προμήθειαν ζωοτροφιῶν ὑπὲρ τοῦ

---

(1) Διηγοῦνται οἱ ἀρχαιότεροι τῶν ἐγχωρίων Συρίων καὶ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως ὅτι αἱ κατὰ χιλιάδας συμπυκνούμεναι εἰς τοὺς εὐαρίθμους κατ' ἀρχὰς οἴκους καὶ τὰ παραπήγματα οἰκογένειαι πολλάκις ἔζων δι ἄρτου μόνον, οὗ ἐποίκιλλον τὴν γεῦσιν δι ἅλμης, ἣν εὐθηνότατα ἠγόραζον. Ἡ νῦν πλατεῖα Λεωτσάκου μέχρι τῆς Μεταμορφώσεως ὡμοίαζε συνέχειαν μυρμηκιῶν. Ἡ ποικιλία τῶν ἐνδυμασιῶν, τὰ φέσια τῶν φουστανελλοφόρων, τὰ καλπάκια τῶν Χίων, ἡ ἰδιόρρυθμος στολὴ τῶν Ψαριανῶν, τὰ λευκὰ καλύμματα τῶν Συρίων, ἐν γένει δ' εἰπεῖν αἱ Ὑδραῖκαὶ, Κρητικαὶ, Ψαριαναὶ, Χιακαὶ, Σμυρναῖκαὶ καὶ λοιπαὶ Ἑλληνικαὶ ἐνδυμασίαι, ὡς καὶ αἱ τῶν παρεπιδημούντων ἢ διερχομένων φουστανελλοφόρων ὁπλιτῶν, ὡς καὶ τῶν ναυτικῶν παρίστων θέαμα ἐκ τῶν σπανιωτέρων δι ἑλληνίδα πόλιν.

κινδυνεύοντος νὰ παραδοθῇ Νεοκάστρου (1). Τὴν 6 Ἰουνίου 1825 τὸ Ἐκτελεστικὸν σῶμα τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος ἐξέδωκε ψήφισμα καθ' ὃ «οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν αὐτῶν ἐπαρχιῶν θέλουν συνεισφέρει ἀναλόγως τριακοσίας χιλιάδας γρόσια (ἀριθ. 300000) πρὸς κατασκευὴν ἐμπρηστηρίων πλοίων» (μ π ο υ ρ λ ό τ ω ν). Κατὰ δὲ τὸν κατάλογον τοῦ ψηφίσματος ἡ νῆσος Σύρος ὡρίσθη νὰ δώσῃ ἀναλόγως τῶν προϊόντων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἕως 15000 γρόσια μεταξὺ ἁπασῶν τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους. Περὶ τοῦ ἐράνου τούτου ἀντηλλάχθησαν ἔγγραφά τινα μετὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, οἱ δὲ πρόκριτοι τῆς Ὕδρας ἰδιαιτέρως προέτρεψαν τους ἐμπόρους τῆς Σύρου πρὸς ταχυτέραν καταβολὴν αὐτοῦ (2).

Ἐκτὸς τοῦ ἐράνου τούτου ὃν ἔδωκεν κατὰ τὸ 1826 ἡ Ἑρμούπολις πρὸς κατασκευὴν μ π ο υ ρ λ ό τ ω ν, ὡρίσθη ὅπως καὶ τὸ ἥμισυ τῶν δασμῶν αὐτῆς χρησιμεύσῃ διὰ τὸν στόλον τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων (3).

Δι' ἑτέρου ἐγγράφου (ὑπὸ ἡμερομηνίαν 29 Σεπτεμβρίου 1826) διετάχθη « ἡ Διευθυντικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Σύρας νὰ πληρωθῇ εἰσέτι τριάντα χιλιάδας γροσίων (ἀριθ. 30000) ἀπὸ τὸν ἴδιον πόρον πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ στόλου».

Μετὰ τρεῖς ἀπὸ τούτου ἑβδομάδας ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος ἐπέβαλε δάνειον εἰς τοὺς δασμοὺς τῆς νήσου Σύρας, γρόσια ἑκατὸν τριάκοντα χιλιάδας (ἀριθ. 130000) (4).

---

(1) Σπετζιωτικὰ Ἀναργύρου σελ. 884 Τομ. Α'.

(2) Σπετζιωτικὰ Τομ. Α'. σελ. 1023 καὶ ἑξῆς.

(3) Ἴδε τὸ ὑπ' ἀριθ. 3096 ἔγγραφον τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος.

(4) Ἀριθ. 3,784.

Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος.

Θεωροῦσα τὴν κατεπείγουσαν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην νὰ ἐξοικονο-

Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν ἐξέδοτο νέον ψήφισμα, δι' οὗ ἐπέβαλλε βίαιον δάνειον εἰς τὰς προσόδους τοῦ τελωνείου Σύρας γροσίων 40,000. (1)

μηθῇ ὁ στόλος καὶ τὴν ἐνεστῶσαν ἔνδειαν τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου, δυνάμει τῆς ὁποίας ἔλαβε πληρεξουσιότητος παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως νὰ ἐπιβάλλῃ βίαιον δάνειον εἰς τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας τῆς πατρίδος.

Διατάσσει.

Α'. Ἐπιβάλλεται δάνειον εἰς τοὺς δασμοὺς τῆς νήσου Σύρας γρόσια ἑκατὸν τριάκοντα χιλιάδας (ἀριθ. 130000).

Β'. Οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν δασμῶν ταύτης ὀφείλουσιν ἐντὸς ἕνδεκα ἡμερῶν ἀφ' οὗ κοινοποιηθῇ ἡ παροῦσα ν' ἀναπληρώσωσι τὴν διαληφθεῖσαν ποσότητα τοῦ δανείου.

Γ'. Ἐὰν διστροπήσωσι καὶ ἐντὸς τῆς προσδιωρισμένης προθεσμίας δὲν ἀποπληρώσωσι τὸ δάνειον τοῦτο, διορίζονται ἐπιστάται παρὰ τῆς Διοικήσεως οἵτινες θέλουσιν εἰσπράττει ἀμέσως τὰς προσόδους τῶν δασμῶν, ἕως οὗ συμπληρωθῇ ἡ ἐπιβαλλομένη ποσότης τοῦ δανείου τῶν γροσίων ἑκατὸν τριάντα χιλιάδων (ἀριθ. 130,000) καὶ τὰ ἔξοδα τῶν ἐπιστατῶν.

Δ'. Ἡ Διευθυντικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παροῦσαν διαταγήν.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1826.

Ὁ πρόεδρος

(Τ. Σ.) Ἀν. Ζαΐμης.

Δ. Τσαμαδὸς — Αν. Δεληγιάννης — Γ. Βλάχος — Κ. Ζῶτος — Α. Χ. Ἀναργύρου — Α. Μοναρχίδης — Π. Δ. Δημητρακόπουλος.

Ὁ Γεν. Γραμμ. Γ. Γλαράκης.

(1) Ἀριθ. 3,385.

Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος.

Θεωροῦσα τὴν κατεπείγουσαν καὶ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην νὰ ἐξοικονομηθῇ ὁ στόλος καὶ τὴν παροῦσαν ἔνδειαν τοῦ ταμείου, δυνάμει τῆς ὁποίας ἔλαβε πληρεξουσιότητος παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Συνε-

Ἡ ἐν διαστήματι 24 ἡμερῶν ἐπιβολὴ δανείων 200,000 γροσίων ἐπὶ τῶν δασμῶν Ἑρμουπόλεως, ἐκτὸς τῶν ἑκουσίων καὶ ἰδιωτικῶν εἰσφορῶν καὶ ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ ἡμίσεως τῶν δασμῶν, ὅπερ εἶχε προορισθῇ διὰ τὸν στόλον τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, ἑπόμενον ἦν ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιφέρῃ ταραχὴν ἐν τῇ ἀρτισυστάτῳ ἀκόμη ἐμπορικῇ ταύτῃ πόλει· καθ' ὅσον ἐὰν ἐξηκολούθει ἡ αὐτὴ ἀναλογία ἐπὶ ἓν ἔτος, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τακτικῶν ἀπὸ τοῦ δασμοῦ εἰσφορῶν ἡ Ἑρμούπολις ἔμελλε νὰ συνεισφέρῃ ἴσως πλέον τῶν 2,000,000 γρ. ἐπὶ ἓν ἔτος, ἀφ' οὗ ἐπὶ 24 ἡμέρας ἐπεβαρύνθη ἐκτάκτως μὲ 200, 000 γροσίων. Δὲ δ οἱ Ἑρμουπολῖται, προβλέποντες τὴν δυσαναλογίαν ταύτην καὶ τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν ἐμπορικῶς ἡ ἀρτισύστατος πόλις, ἀπηύθυνον ἀναφορὰς πρὸς τὴν Διευθυντικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ζητοῦντές τινας εὐκολίας καὶ συγκαταβάσεις περὶ τὴν εἴσπραξιν καὶ τὴν προθεσμίαν τῆς καταβολῆς (1). Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ δὲ ἐγγρά-

---

λεύσεως νὰ ἐπιβάλῃ βίαιον δάνειον εἰς τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας τῆς πατρίδος.

Διατάττει.

Α'. Ἐπιβάλλεται δάνειον εἰς τὰς προσόδους τοῦ τελωνείου τῆς νήσου Σύρας γρόσια σαράντα χιλιάδας (ἀριθ. 40,000).

Β'. Ἡ Διευθυντικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παροῦσαν διαταγήν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1826.

(Τ. Σ.) Ὁ πρόεδρος Α. Ζαΐμης

(ἕπονται αἱ λοιπαὶ ὡς ἄνω ὑπογραφαί).

(1) Ἰδοὺ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα.

Πρὸς τὴν Διευθυντικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους

Οἱ ὑπογεγραμμένοι, μετεκαλέσθέντες σήμερον εἰς τὸ ἴδιόν της κατάλυμα, τοῖς ἐγχειρίσθησαν τὰ πρωτότυπα τῶν διαταγῶν τῆς Σ. Δ. Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸ ἐπιβαλλόμενον δάνειον εἰς τὸν

φου ἀπευθυνθέντος πρὸς τοὺς προκρίτους τῶν Σπετζῶν, ὧν τὰ πλοῖα ἔμελλον νὰ συντηρηθῶσι καὶ διὰ τῶν δανείων τούτων συνιστᾷ τὰ ἑξῆς: « . . . . Ἐπὶ πᾶσιν εἶνε μεγάλης προσοχῆς ἄξιον τὸ ἐφεξῆς. Ἡ νῆσος Σύρα εἶνε ὁ μόνος ἐμπορικὸς τόπος τῆς Ἑλλάδος ὅπου εἶναι καὶ πολλοὶ ἔμποροι ξένων δυνάμεων.»

δασμὸν τῆς νήσου ταύτης καὶ ὑπερ τῆς εἰσπράξεως τοῦ ἰδίου· προσέτι καὶ ἡ ἐπιστολὴ τῆς νήσου Ὕδρας τῆς ἰδίας ἐννοίας. Σκεψάμενοι οὖν δεόντως τὴν μὲν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐξοικονομηθῇ ὁ στόλος ἐγνώρισαν, ἔτι δ' ἐγνώρισαν ὅτι ἡ ἐκείνων πενία δὲν δύναται νὰ ἐξοικονομήσῃ τοιαύτην μεγίστην ἀνάγκην. Δὲν λανθάνει τὴν Σ. Ἐπιτροπὴν ὅτι ἡ ἀνάγκη μᾶλλον νὰ στηρίξωσι τὸ δυστυχὲς ἐμπόριόν των, ἀφ' οὗ ἀναφερθέντες πρὸς τὴν Σ. Δ. Ἐπιτροπὴν δι ἀναφορᾶς των, ἵνα ἐλλείψῃ ὁ δασμὸς, δὲν εἰσηκούσθησαν, τοὺς ἀπεφάσισε νὰ παρουσιασθῶσιν ἀγορασταὶ διὰ νὰ μὴ κατασπαράττωνται καὶ νὰ θυσιάζωνται τὰ ἰντερέσα των, παρὰ ἡ ἐλπὶς τῆς ἀπολαύσεως οἱονδήποτε σμικροῦ ἢ μεγάλου κέρδους ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐκείνης τοῦ δασμοῦ. Τούτου ἕνεκα μᾶλλον καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τοῖς ἐσυγχώρησε τὴν μικρὰν διορίαν τότε ὑπὲρ τῆς πληρωμῆς, πληρωθέντων τῶν ἥμισυ· καὶ πάλιν φιλοτιμούμενοι, ἔσπευσαν πάραυτα εἰς τὴν πρώτην ζήτησίν της, ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς ναυτικῆς τῆς Ὕδρας δυνάμεως νὰ προπληρώσωσι καὶ τὰ ἐλλείποντα ἤτοι ὅλην τὴν ποσότητα ἀπὸ ἴδιά των χρήματα. Ἂς συγχωρηθῇ ν' ἀναφερθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ ὑπόληψις τῶν ἐκποιήσεων τῶν κοινῶν προσόδων ὡς ἐκ τοιούτων παραδειγμάτων ἐλαττοῦται· πλὴν ἐπειδὴ τὸ φρόνημα τῶν ὑπογεγραμμένων δὲν ἦτον πώποτε νὰ ὠφεληθοῦν (ὡς ἀνεφέρθη) ἐκ τοῦ δασμοῦ καὶ ἐπειδὴ ὁ ὑπὲρ πατρίδος ζῆλός των ἐν πολλαῖς περιστάσεσιν ἐδείχθη, αὖθις μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκπληρώσουν τὸ ἐπιβαλλόμενον δάνειον των γροσίων 130,000, παρακαλοῦσι νὰ τοῖς συγχωρηθῇ διὰ μικρὸν ἡ ἐπιστασία τῆς ἀποσυνάξεως ὅσων μετρητῶν τοῖς ἐλλείπουσιν ἐκ τῶν προσκυρωθέντων διὰ τὸν δασμὸν καὶ τότε σπουδαίας θέλει παραχωρήσωσι πρὸς ὅποιον ἀνήκει τὴν τοιαύτην ἐπιστασίαν καὶ ἀποξενωθῶσιν ἀπὸ κάθε δικαίωμα δασμοῦ· ἂν δὲ πάλιν καὶ τὰ ἐλλείποντα προπληρωθέντα μετρητὰ τοῖς πληρωθῶσι,

«Βεβαιώτατα ἡ παραμικρὰ καταδυναστεία ἥτις ἤθελε συμβῆ εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ὄχι μόνον θέλει βλάψει οὐσιωδῶς τὴν ὑπόληψιν τοῦ Ἔθνους, ἀλλὰ καὶ πραγματικὴν ζημίαν θέλει φέρει εἰς τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ Ἔθνους εἰς τὴν παροῦσαν κρίσιμον περίστασιν».

Ἐπὶ τέλους αἱ εὐχαὶ τῶν Ἑρμουπολιτῶν ἐπληρώθησαν, ἡ

εἰσιν ἕτοιμοι ν' ἀποξενωθῶσι καὶ γυμνωθῶσιν ἀπὸ τὴν στιγμὴν ταύτην κάθε δικαίωμα τῆς ἀγορᾶς.

Ταῦτα ἀναφέρουν ταπεινῶς καὶ μὲ τὸ προσῆκον σέβας ὑποσημειοῦνται.

Ἐν Σύρᾳ τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1826.

Ἐλάχιστοι δοῦλοι.

Γ. Ψύχας, Εὐστ. Σουγδουρῆς, Ἐμμαν. Κωσταλᾶς, Κυρ. Ὀσάσιος, Ν. Μεταξᾶς, Γιαννάκος Τελώνιος, Α. Σταματίου, Κ. Μ. Γλυπιπῆς, Ι. Κ. Πετρᾶς, Αθ. Δαδόπουλος, Κ. Δημητρίου, Θ. Ξένος, Α. Νίκας, Γ. Γιουρδῆς, Ἀμβρ. Σκαραμαγκᾶς, Γ. Λέκας, Μ. Παπάζογλους. Π. Σκαμπαβίας, Ι. Περίδης, Γ. Π. Δούκας, Ι. Ῥάλλης, Α. Κορνήλιος, Ἰωσὴφ Ἀγγελάκης, Δ. Θεοδωράκης.

Ἕπονται καὶ ἄλλαι ὑπογραφαί.

Ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ ἀπαράλλακτον.

Ἐν Σύρῳ 31 Ὀκτωβρίου 1826.

Ὁ γραμ. τῆς Διευθυντικῆς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους Ἐπιτροπῆ.

Δ. Σαλτέλης.

Καὶ αὕτη μὲν ἡ ἀναφορὰ ἀφώρα τὸ δάνειον 130000 γροσίων. Διὰ δὲ τὸ ἐπιβληθὲν δάνειον ἐπὶ τῶν προσόδων τοῦ τελωνείου Σύρας χάριν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐκ γροσίων 40000, ἀπηύθυνον τὴν ἑξῆς ἀναφορὰν οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν προσόδων τοῦ τελωνείου τούτου, ἣν δημοσιεύω ὁλόκληρον ὅπως διαφωτισθῇ ἡ σχέσις καὶ οἱ κόποι καὶ αἱ ἐνέργειαι τῶν Συρίων μετὰ τῆς εἰρημένης Ἐπιτροπῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

δὲ ἐν Ναυπλίῳ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ παρεχώρησέ τινα προθεσμίαν πρὸς ἀπότισιν τοῦ δανείου, συνειδυῖα καὶ αὕτη τὸ βίαιον τῆς πληρωμῆς τοσαύτης ποσότητος εἰς ἕνδεκα ἡμέρας.

Τὰ δάνεια ταῦτα ἦσαν βαρέα διὰ τὴν ἀρτισύστατον Ἑρμούπολιν, διότι δὲν ἦσαν τὰ μόνα. Ἂν ὑπολογίσῃ τις ὁπόσα συγχρόνως ἐπλήρωνεν ἡ ἀρτισύστατος πόλις ὑπὲρ τοῦ ἀγῶ-

---

Πρὸς τὴν Σ. Διευθυντικὴν τοῦ Αἰγ. Πελάγους Ἐπιτροπήν.

«Κατόπιν τῆς ὁποίας ἡ Σ. Ἐπιτροπὴ μᾶς ἀνέγνωσε διαταγῆς τῆς Σ. Διοικήσεως ὑπ' ἀριθ. 3785, δάνειον ἀπὸ τοῦ ἐνταῦθα τελωνείου, γρόσ. 40000 ἐπιβαλούσης, ἀπαντῶμεν. — Ἡμεῖς δὲν ἠγοράσαμεν τὰς προσόδους τοῦ τελωνείου τούτου, παρ' ἐπιστηριζόμενοι εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστος πατριώτης ὀφείλει νὰ δίδῃ πίστιν πρὸς τὰς διαταγὰς τῆς Σ. Διοικήσεως. Κατὰ σεβαστὴν αὐτῆς διαταγήν, τὸ τελωνεῖον ἐβλήθη εἰς δημοπρασίαν ἀπὸ τοὺς ἐπίτηδες καὶ ἐπισήμως παρ' αὐτῆς διορισθέντας· ἐκθέσαμεν τὴν κατάστασίν μας εἰς τὴν διάκρισιν παντὸς ἄλλου ἀγοραστοῦ καὶ ἀποτελοῦντες ἐπὶ δημοπρασίας τὴν ἀγοράν του ἐκθέσαμεν τὴν κατάστασίν μας ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Σ. Διοικήσεως Ἀποροῦμεν πῶς σήμερον ζητούμεθα νὰ πληρώσωμεν δάνειον τὸ ὁποῖον ἄλλο δὲν σημαίνει παρ' ὅτι ἡ Σ. Διοίκησις ἀπεφάσισε διὰ τῆς βίας νὰ ἁρπάσῃ τὸ ἰδικόν μας, καταφρονοῦσα τὰ περὶ ἰδιοκτησίας κατὰ νόμους δικαιώματα. Εἰς τοῦτο δύο τινα ἠμποροῦν νὰ ὑποτεθοῦν ἢ ὅτι ἡ δημοπρασία ἐγένετε κρυφίως καὶ δολερῶς, ἢ ὅτι ἡμεῖς ἠπατήσαμεν τοὺς παρὰ τῆς Σ. Διοικήσεως διορισθέντας δημοπράτας, καὶ τὸ ἠγοράσαμεν εἰς τιμὴν ἀσύμφορον πρὸς τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον. Ἀλλ' οὔτε τὸ ἕν, οὔτε τὸ ἄλλο ὑπάρχει· διότι δὲν ἐτελείωσεν ἡ δημοπρασία παρὰ ἐπ' ἀγορᾶς, ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν ἄλλων ἀγοραστῶν καὶ εἰς τὴν παρ' αὐτῆς τῆς Σ. Διοικήσεως διαταχθεῖσαν προθεσμίαν καὶ ἑπομένως ἄλλο δὲν ἠμποροῦμεν νὰ συμπεράνωμεν, παρ' ὅτι ἡ Σ. Διοίκησις ἀπεφάσισε φανερὰ φανερὰ νὰ μᾶς ἀδικήσῃ καὶ ἐξοντώσῃ μὲ τοῦτο τὸ δάνειον (τὸ ὁποῖον δὲν ἐλπίζομεν), ἢ ὅτι βιαζομένη ἀπὸ τὰς περιστάσεις της καὶ ἀπὸ τὰς ταραχώδεις κραυγὰς καὶ ἐπισήμους ῥαδιουργίας τῶν ὀχλαγωγούντων, ἠθέλησε νὰ κάμῃ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν ἐντελῶν

νος καὶ ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας της, ἂν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ἑκουσίας συνεισφοράς της καὶ τροφοδοτήσεις πρὸς τοὺς διαβαίνοντας διὰ τοῦ λιμένος της ἑλληνικοὺς στόλους δύναται νὰ δικαιώσῃ τοὺς Δημογέροντας Ἑρμουπόλεως οἵτινες γράφοντες κατὰ τὸ 1827 πρὸς τὸν ἐν τῷ Βουλευτικῷ Αἰγίνης ἀντιπρόσωπον Ἑρμουπόλεως Γεώργιον Πετρίτζην, σημειώνουν ποιητικῶς ὅτι·

ἡμῶν πατριωτων ἀπὸ τὸ ὁλοπληρὲς τοῦ ἔθνους, καὶ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς ἡμᾶς μόνον δάνειον, ὡς ἂν ἡμεῖς ἤμεθα μόνοι ἐκεῖνοι καὶ οἱ ὁποῖοι ἀφ' οὗ ἐπὶ δημοπρασίας τακτικωτάτης ἀγοράσαντες, ἐκθέσαντες τὴν ἀσφάλειάν μας ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Σ. Διοικήσεως, ἔχομεν καὶ τόσα ἄλλα.»

«Πρὸς συντήρησιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους χρειάζονται χρηματικὰ μέσα. Δὲν ἐνθυμεῖται τοὐλάχιστον ἡ Σ. Διοίκησις τὴν ὁποίαν τὰ δύο μέλη τῶν πληρεξουσίων τούτων ἔκαμαν προπέρισυ δημοπρασίαν καὶ ἐμποδίσαντες κάθε ἄλλον πατριώτην ἀπὸ τοῦ νὰ παρουσιασθῇ, ἠγόρασαν αὐτοὶ δολερῶς τὰς προσόδους τοῦ τελωνείου τούτου διὰ μόνον γρόσια 71 χιλιάδας καὶ ἡ Διοίκησις μ' ὅλον τοῦτο τὸ ἀπεσιώπησεν τοῦτο τὸ παρανομώτατον ; — Σ Ἐπιτροπή! ἱκανῶς καταφαίνεται πόσον εἰς τοῦτο ἀδικούμεθα· δὲν θέλομεν μ' ὅλον τοῦτο νὰ ἐμποδίσωμεν καὶ τὴν ὁποίαν ἡ Σ. Διοίκησις ἐστοχάσθη ἴσως ὠφέλειαν τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου, δὲν ἐπιθυμοῦμεν ὅμως καὶ νὰ ἐγχυθῇ καὶ ἡ ἰδιοκτησία μας. Ὅθεν προβάλλομεν Α'. Νὰ μᾶς πληρωθῶσιν ὅσα ἐμετρήσαμεν εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ πολυθρυλλήτου τούτου τελωνείου, ἐκπιπτόμενοι ὅσα διὰ καθαρῶν καὶ τακτικῶν καταστίχων ἐσυνάξαμεν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα αὐτοῦ καὶ τότε εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ παραδώσωμεν τὴν σύναξίν του εἰς ὅποιον παρ' αὐτῆς διορισθῇ.»

«Β'. Ἂν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, ἂς ἐκτεθῇ εἰς δημοπρασίαν ἐκ δευτέρου τὸ τελωνεῖον καὶ ἀφ' οὗ λάβωμεν ἡμεῖς ὅσα διὰ τὴν ἀγοράν του ἐμετρήσαμεν, ἂς μένωσι τὰ ὑπόλοιπα πρὸς ὄφελος τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου, καὶ ἡμεῖς μὲ εὐχαρίστησίν μας ἀφιεροῦμεν εἰς τὸ ἔθνος τὸ ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης δημοπρασίας γενησόμενον κέρδος.»

«Γ'. Ἂν ἡ Σ. Διοίκησις ἐπιμένουσα θελήσῃ δι' ἐκτελεστικῆς δυνάμεως νὰ ἐνεργήσῃ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἄδικον διαταγήν της, ἡμεῖς δὲν

«Ἡ Ἑρμούπολις εἶνε ἡ Πηνελόπη τῶν νεωτέρων χρόνων περιστοιχιζομένη ἀπὸ τοσούτους μνηστῆρας».!

Ἡ ἐν Ναυπλίῳ Κυβέρνησις ἐπέβαλε κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀνάλογα δάνεια καὶ εἰσφορὰς καὶ εἰς τὴν ἄνω Σύρον, ἥτις συγχρόνως ἐπλήρωνε ἀνάλογον ποσότητα πρὸς διατήρη-

---

εἴμεθα μήτε ἱκανοὶ ν' ἀντισταθοῦμεν εἰς τὴν θέλησίν της, ἀλλ' οὔτε ποτὲ ἐφρονήσαμεν ἀντίστασιν κατὰ τῶν διαταγῶν της. Παραιτούμενοι ὅμως τοῦ ἔργου μας, διαμαρτυρούμεθα ἐπισήμως ἐνώπιον τῶν νόμων καὶ τοῦ Ἔθνους κατὰ τῆς Σ. Διοικήσεως δι' ὅσας ἐκ τῆς ἐπιμονῆς ταύτης μᾶς ἀκολουθήσουν ἐνεστῶσαν καὶ μέλλουσαν ἐλπιζομένας καὶ ἀνελπίστους ζημίας. Προσκαλεῖται ἡ Σ. αὕτη Ἐπιτροπὴ νὰ ἐγκλείσῃ ἀντίγραφα τῆς παρούσης μας πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν, παριστῶσα τὰ δίκαιά μας, καὶ ὅτι ἐκτὸς ἡμῶν τῶν ὑπογεγραμμένων εἶναι καὶ ἄλλοι ἀγορασταὶ περίπου εἴκοσιν οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς Ὕδραν, καὶ ὅλοι καθ' ἡμέραν θυσιαζόμεθα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Προσέτι δὲ νὰ ἐκδοθῇ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀντίγραφον ἕτερον, ἐπιβεβαιωμένον ἐπισήμως καὶ κατὰ τάξιν πρὸς ὁδηγίαν μας.

Μένομεν μὲ βαθύτατον σέβας.

Σύρᾳ τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1826.

Ι. Αποστόλης, Γ. Σ. Δούκας, Γ. Γιουρδῆς, Ν. Σκούρτης, Αντ. Νίκας, Παν. Οἰκονομόπουλος, Θ. Ξένος, Γ. Παπ. Αντωνίου, Κωνστ. Παπ. Αντωνίου, Ανδρ. Σ. Δούκας, Βασ. Ν. Γκίνης.

Κατ' ἐπιταγὴν τῆς Σ. Ἐπιτροπῆς κοινοποιεῖται τὸ παρὸν ἀντίγραφον ἀπαράλλακτον τῷ ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτῆς πρωτοτύπῳ, πρὸς τοὺς ἀπὸ Ὕδραν ἀπεσταλμένους πρὸς ὁδηγίαν των.

Ἐν Σύρᾳ τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1826.

(Τ. Σ.) Ὁ Γραμματεὺς τῆς Διευθυντικῆς Ἐπιτροπῆς

Δ. Σαλτέλης.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐστάλησαν εἰς τὴν ἐν Ναυπλίῳ Διοικ. Ἐπιτροπὴν τῆς Ἑλλάδος, ἥτις διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 4194 ἐγκυκλίου συνέστησε τοῖς ἐπιτετραμμένοις τὴν εἴσπραξιν τῶν δανείων ὀλιγωτέραν σπουδὴν

σιν τῆς ἐν τῇ νήσῳ φρουρᾶς, (1) Ἐπλήρωνε δὲ ἐτησίως διὰ τὸ δέκατον γρόσια 6000, δι' ἔρανον δὲ 2000 ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου. (2) Ἐκτάκτως δὲ ἐπλήρωσε τῷ 1823 γρ. 4,000 τῷ ναυάρχῳ Λαλεχῷ. (3) Ἑτέρας 1,000 γρόσια διὰ τὴν ἔκτακτον συνεισφορὰν, πληρωθείσας τῷ 1825. (4) Ἐπλήρωσε τέλος μέχρι τοῦ 1828 εἰς ἐράνους, δέκατα καὶ δοσίματα τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου γρόσια 168,000, μὴ συμπεριλαμβανομένων πολλῶν μικρῶν ποσοτήτων πρὸς διατήρησιν τῆς Ὑδραϊκῆς φρουρᾶς καὶ ἄλλων στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς νήσου,(5)

καὶ πίεσιν τῶν Συρίων πρὸς ἀποπλήρωσιν τοῦ δανείου. Καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος συνέστησε τὴν αὐτὴν διαγωγὴν πρὸς εἴσπραξιν τῶν δασμῶν, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 308 ἐγγράφου τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, δι' οὗ εἰς τὴν Σύρον παρεχώρησε τετράμηνον προθεσμίαν διὰ τὴν ἀνάλογον αὐτῇ καταβολὴν ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου. Οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν εἴσπραξιν τῶν ἀναλόγων καταβολῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἔμενον τότε εἰς Σύρον, ἥτις ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς κάτω πόλεως, καθίσταται τὸ κέντρον τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Διοικητικῆς τοῦ Αἰγαίου Ἐπιτροπῆς.

(1) Ἴδε τὰς ἀποδείξεις παραλαβῆς Ἀνδρέα Κοσμᾶ καὶ Ἐλ. Δρίτζα δημοσιευθείσης ἐν Κεφ. Α'. Β'. μέρους.

(2) Ἴδε τὸ ἀπὸ ά. Νοεμβρίου 1823 ἔγγραφον τοῦ ναυάρχου Α. Μιαούλη. (Κεφ. Α'. μέρος Β.)

(3) Ἴδε τὴν ἀπόδειξιν παραλαβῆς αὐτῶν τοῦ ναυάρχου Λαζάρου Λαλεχῶ ἀπὸ 30 Ἀπριλίου 1823.

(4) Ἴδε τὸ ἀπὸ 25 Νοεμβρίου 1825 ἔγγραφον τοῦ ἐπάρχου Μυκώνου καὶ Σύρας Ἐλ. Δρίτζα. (Κεφ. Α'. μέρος Β'.)

(5) Ἴδε τὸ ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1829 καὶ ὑπ' ἀριθ. 54 ἔγγραφον τῆς Δημογεροντίας Σύρας πρὸς τὸν ἔκτακτον ἐπίτροπον τῶν Βορείων Κυκλάδων εἶχον ὡς ἑξῆς.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Πρὸς τὸν εὐγενέστατον ἔκτακτον ἐπίτροπον τῶν Βορίων Κυκλάδων.

Ἡ Δημογεροντία τῆς νήσου Σύρας.

«Ἀναγνώσθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1458 Διαταγὴ τῆς ἐκτάκτου ταύτης Ἐπι-

ἅτινες συνεποσοῦντο κατὰ τὴν δημογεροντικὴν περίοδον τοῦ 1828 εἰς 11,042 γρόσια. (1)

τροπείας, ὁμοίως καὶ ἡ ἐν αὐτῇ περίκλειστος ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 6084 τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας τὰ διαλαμβανόμενα ἐπαρατηρήθησαν, εἰς ἀπάντησιν δὲ ἀναφέρομεν τὰ ἀκόλουθα. Ἡ νῆσος Σύρας ἐπλήρονε χρονικῶς εἰς τὴν Πόρταν διὰ δωσίματα νενομισμένα καὶ αὐθέρετα γρ 14,205 καθὼς ἀποδείχνετε ἀπὸ τὸ ἐπισυναπτόμενον ἀντίγραφον, ὁ ὁποῖος ἕκαστον τοῦτον ἐδείδετο καὶ ὁποῦ ἐλάμβανε διὰ ἐξώφλησιν τῆς αὐτῆς πληρομῆς παρὰ τοῦ τότε Καπί-Κεχάγιὰ Κ. Σάββα Βλαχούτζη.»

«Τὸ ποσὸν δὲ τοῦ χρέους αὐτοῦ ἕως εἰς τὸ 1820 ἦτον γρ. 13000 ἀπὸ τότε ἕως ὥρας ἔστοντας καὶ νὰ ὑπόφεραν μεγάλο ἔξοδο ἀφ' οὗ ἡ Ἑλληνικὴ ἀναρχεία ἔλαμψαν διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ προφύλαξίν της παρὰ τῶν ἀτάκτων, καθὼς ἀκόμα δι ὅσα ἐπλήρωσε εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἑλλάδος εἰς ἔρανον τετραετίας, δωσίματα τοῦ στόλου κτλ. τὰ ὁποῖα σχεδὸν στίνουν γρόσ. 168,000 ὑπέπεσε καὶ ἕως σήμερον ἔχει χρέος λογαριασμένον μὲ τὰ διάφορά των σχεδὸν γρ. 150,000.»

«Ταῦτα καθυποβάλλωμεν, ὑπ' ὄψιν τῆς ἐκτάκτου ταύτης Ἐπιτροπείας διὰ ἀποπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας τῆς Σεβαστ. Κυβερνήσεως.»

Ἐν Κωμόπολει Σύρας τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1828.

«Ἴσον ἐξ ἴσου εὑρισκόμενον εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς παυσάσης Δημογεροντίας τῆς ἄνω Σύρας.»

Οἱ Δημογέροντες
Βορτολομέος Λέχος
Φ. Σαλάχας.

Ἐν Σύρᾳ τῇ 6 Ἰουλίου 1829.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημογεροντίας Σύρας
Γ. Γκιουστινιάνης.

(1) Κατὰ τὸ ἑξῆς ἔγγραφον.

Πρὸς τοὺς Δημογέροντας τῆς Ν. Σύρας.

«Κατ' αἴτησίν σας Κύριοι, σᾶς διευθύνεται ὁ λογαριασμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων διὰ ὅλην τὴν περίοδον εἰς τὴν ὁποίαν ἐπληρόναμεν τὰ δημογεροντικὰ χρέη πρὸς πληροφορίαν σας.»

Μεθ' ὅλας ταύτας τὰς δεινοπαθείας των οἱ κάτοικοι τῆς Σύρας δὲν ἔπαυσαν, καίτοι οὐδετέρας θεωρουμένης νὰ συντελῶσιν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς νήσου ὀνομαζόμενοι παρὰ τῶν Ἑλλήνων ναυάρχων «φιλογενέστατοι καὶ ἡμέτεροι ἀδελφοί.» (1)

«Περικαλοῦμεν λοιπὸν νὰ μᾶς γνωρίσετε ὡς χρεωφειλέτας ταύτης τῆς Κοινότητος διὰ γρ. 11,042, 38 διὰ τὰ ὁποῖα νὰ φροντίσετε τὴν ὅσον τάχιστα πληρομὴν καθὼς γνωρίζετε καλῶς ὅτι αὐτὰ χρεωστοῦνται παρ' ἡμῶν πρὸς τοὺς στρατιώτας μας καὶ δουλευτάς μας.»

«Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ μένοντι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Δημογεροντίας Ν. Σύρας.»

Οἱ πρώϊν Δημογέροντες
Βορτολομέος Λέχος.
Μιχαὴλ Λέχος.
Γεώργιος Μακριωνίτης.
Γεώργιος Στέφανος.

Ἐν Σύρᾳ τὴν 9 Ἰουλίου 1829.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημογεροντίας Ν. Σύρας
Γ. Γκιουστινιάνης.

(1) Ἰδοὺ ἓν τῶν ἐγγράφων τῶν ναυάρχων Ἀνδρέα Βώκου (Μιαούλη) καὶ Ν. Ἀποστολίδου ἀπευθυνόμενον «πρὸς τοὺς φιλογενεστάτους κατοίκους τῆς Σύρας.» Εἰκάζω ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς παροίκους μόνον οἵτινες οὔτε πολυάριθμοι ἦσαν κατὰ τὸ 1822, οὔτε εἰς θέσιν νὰ προμηθεύσωσι μόνοι τόσας βαρέλλας οἴνου. Ἐκ τοῦ ὕφους δὲ τοῦ ἐγγράφου καταδείκνυται ὅτι ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἐγχωρίους Συρίους καὶ οὐχὶ ἰδίως πρὸς τοὺς παροίκους τοῦ 1822. Ἴσως οἱ ναύαρχοι Μιαούλης καὶ Ἀποστολίδης συμπεριλαμβάνουσι καὶ τοὺς παροίκους· ὁπωσδήποτε τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶνε σπουδαῖον ὡς ἀπευθυνόμενον εἰς τοὺς Συρίους, οἵτινες κατὰ τὸ ἔτος μάλιστα τηρήσαντες πλήρη οὐδετερότητα παρεξηγήθησαν ὑπὸ πολλῶν, ὡς ἀνωτέρω διὰ μακρῶν ἐποίησα λόγον. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο εὗρον ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς Ἑλληνικῆς Παληγγενεσίας. σελ. 552

Πρὶν προβῶ εἰς τὰς κατωτέρω λεπτομερείας, ἐπειδὴ προχωροῦντες θὰ συναντῶμεν ὀνόματά τινα πολλάκις ἐν ἐγγράφοις σχετιζομένοις πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως, προσημειῶ ἐνταῦθα ὅτι καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν τοῦ συνοικισμοῦ ἐπεφάνησαν ἐπὶ τῶν Δημοτικῶν πραγμάτων καὶ διεκρίθησαν μεταξὺ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως εἴτε ὡς Δημογέροντες, εἴτε ὡς ἱδρυταὶ καταστημάτων εἴτε ὡς λαβόντες λίαν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν συνοικισμὸν καὶ τὴν πρόοδον τῆς πόλεως οἱ *Γεώργιος Καραγιαννάκης* Σμυρναῖος, *Ἰωάννης Δ. Ῥάλλης* Χῖος, *Γεώργιος Πετρίτζης* Σμυρναῖος, *Λουκᾶς Ῥάλλης* Χῖος, *Παρασκευᾶς Κάζηρας* Ῥόδιος. *Νικόλαος Πρασακάκης* Χῖος, *Ἀργ. καὶ Νικ. Ταρποχτζῆ* ἐκ Σερρῶν, *Εὐστ. Σουγδου-*

«*Φιλογενέστατοι κάτοικοι τῆς Σύρας χαίρετε.*

Ἐκ τοῦ Ἑλλην. στόλου τῇ 20 Ἰουνίου 1822 ἐν ἔτει Ἐλευθερίας.

«Εἴμεθα πλέον παραβέβαιοι ὅτι νὰ ἔγινε γνωστὸν εἰς τὴν φιλογένειάν σας ἕως τώρα, ὅτι κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ἔνδοξα καὶ ἡρωϊκὰ κατορθώματά μας καὶ τὸ κάψιμον δύω ντελινίων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἓν ἦτον τοῦ Πασσα-γεμισῆ, καὶ διὰ ταύτην τὴν πληροφορίαν νὰ δείξητε δημοσίως τὴν ἄκραν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ὁποῦ ἐγέμισεν ἡ ψυχή σας τιμῶντας καὶ ταύτην μας τὴν νίκην μὲ ἑορτὴν χαρμόσυνον τὰ ὁποῖα ὅλα αὐτὰ ἐλπίζομεν νὰ ἐτελειώθησαν ἀπὸ τὴν φιλογένειάν σας, ὡς καλῶς φρονοῦντες περὶ τῆς ἐλευθερίας ὁλοκλήρου ἡμῶν ἔθνους ὡς καὶ ὑμεῖς Ἕλληνες, διὸ καὶ δὲν ἐκτεινόμεθα περισσότερον. Μὲ τὴν παροῦσάν μας δὲ σᾶς εἰδοποιοῦμεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀδύνατος καὶ κατατρομασμένος, ἐπῆγε καὶ ἐμβῆκε μέσα εἰς τὴν Μιτυλήνην, ὁποῦ καὶ ἡμεῖς ὁ τῶν Ἑλλήνων στόλος περιφερόμεθα μεταξὺ Χίου καὶ Μιτυλήνης, προσμένοντες μήπως ἔβγῃ διὰ νὰ δώσωμεν τὸ τέλος τῶν ἐνδόξων ἀνδραγαθημάτων μας. Αὐτὸς ὅμως ὁ ἄνανδρος δὲν τολμᾷ νὰ ἐξέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ· ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι εἰς ὀλίγας ἡμέρας νὰ σᾶς εἰδοποιήσωμεν τὸν τέλειον ἐξολοθρευμὸν τοῦ βαρβάρου, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ. Σεῖς δὲ, φιλογενέστατοι καὶ ἡμέτεροι ἀδελφοί, ἅμα ὁποῦ λάβετε τὴν παροῦσάν μας ἀμέσως θέλετε μᾶς προφθάσει

ρῆς Χῖος, *Κωνστ. Κάζηρας* Ῥόδιος, *Π. Α. Μαυρογορδάτος* Χῖος, *Ἰωάννης Περίδης* Χῖος, *Θ. Πλατανίτης* Ὑδραῖος, ὁ κτίτωρ τῆς *Κοιμήσεως*, *Σ. Μπαλαμπάνος* Ψαρριανὸς, *Ν. Φωκᾶς* Ἑπτανήσιος, οἱ *Παππαδοῦκαι* Σμυρναῖοι, ὁ *Α. Ζ. Πετροκόκκινος* Χῖος, *Γ. Ψύχας* Χῖος, ὁ *Κ. Ἀποστόλου*, ὁ *Ν. Β. Δρίτζας*, ὁ *Ζαννῆς Α. Βοῦρος* Χῖος, ὁ *Μηλιώνης* ὁ Ῥόδιος καὶ πρῶτος ἱδρυτὴς τοῦ Νοσοκομείου, *Νικόλαος Γιαγιτζῆς Ἀμφισσεὺς*, ὁ *Π. Γεραλόπουλος* Σμυρναῖος, ὁ *Π. Ἀργέντης* Χῖος, ὁ *Στ. Ζυγομαλᾶς*, *Ν. Σιδερικούδης*, *Ἰάκ. Ῥάλλης*, *Δ. Ν. Ῥοΐδης*, *Ι. Σ. Πρώϊος*, *Ζ. Ν. Λαγώνικος*, *Δ. Μάξιμος*, *Ε. Σκαραμαγκᾶς* Χῖοι, *Στ. Κωνσταντίνου* Ῥόδιος, ὁ *Μ. Σάλτας*, ὁ *Ἀθανάσιος Λαδόπουλος*, ὁ *Ζ. Ν. Εὐμορφόπουλος*, ὁ *Αν. Ῥάλλης*, ὁ *Γ. Πάϊκος*, ὁ *Κ. Λουτράρης*, ὁ *Γ. Πεινιατέλης*,

---

πεντακοσίας βαρέλλας κρασὶ, ὡς ἀναγκαῖον διὰ τοὺς ἀνδρείους ναύτας μας, τὸ ὁποῖον θέλετε ἀπεράσει εἰς τὸν λογαριασμὸν ἔχετε νὰ πληρώσητε εἰς τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὡς καὶ ὑμεῖς μέλος τοῦ ἔθνους, καὶ δὲν ἐλπίζομεν νὰ εὕρωμεν καμμίαν ἀνθίστασιν εἰς τὰ προσταττόμενα σας. Δὲν μένει λοιπὸν εἰς ἡμᾶς ἄλλο, εἰμὴ νὰ προσμένωμεν μὲ ἄκραν ἀνυπομονησίαν τὴν ἀδελφικήν σας ἀπόκρισιν, εὐέλπιδες ὄντες εἰς τὴν ἄκραν φιλογένειάν σας· καὶ ἀσπαζόμενοί σας μένομεν.

Ταύτην τὴν στιγμὴν ἐλάβαμεν νεωτέρας καὶ χαρμοσύνους εἰδήσεις ἀπὸ Ῥούμελην, τὰς ὁποίας ἐκρίναμεν εὔλογον νὰ ταῖς κοινοποιήσωμεν καὶ τῇ ἡμετέρᾳ φιλογενείᾳ, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὡς ἀκολούθως.

Ὁ Ῥουσουτ πασσᾶς, καὶ φοβερὸς ἐχθρὸς τοῦ Γένους μας, ἐβγῆκεν ἀπὸ Ἰωάννινα μὲ εἰκοσιδύω χιλιάδας βαρβάρους, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ σπείρῃ φθορὰν εἰς τὸ ἑλληνικὸν Γένος. Ἀλλ' εἰς τὴν δίοδον ἀπήντησεν τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας, τοῦ ὁποίου ἀφ' οὗ ἔφθειραν τὰ στρατεύματα, ἔφυγε κακὴν κακῶς καὶ περιεκλείσθη μέσα εἰς τὸ κάστρο τῆς Λάρισσας μὲ ἑκατὸν μόνον βαρβάρους. Τοιαῦτα ἡρωϊκὰ καὶ ἀξιέπαινα ἀνδραγαθήματα ἔκαμαν οἱ ἀνδρεῖοι καὶ ἀκαταμάχητοι Σουλιῶται.

Οἱ Ναύαρχοι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΟΚΟΣ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ.

Δ. Μιαούλης Ὑδραῖος, *Δ. Παπάζογλης* Χῖος, οἱ προειρημένοι *Δ. Κοσμᾶς* καὶ *Ἀν. Νίκας* Ὑδραῖοι, καὶ ἄλλοι πολλοί, ὧν τὰ ὀνόματα θέλομεν ἰδεῖ πολλάκις ἐν ἐπιτροπαῖς διαφόροις καὶ ἐφορίαις διαφόρων θρησκευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων (1).

Κατὰ τὸ 1827 νέα δάνεια, φορολογίαι καὶ συνεισφοραὶ ἐπεβλήθησαν τῇ Ἑρμουπόλει. Κατ' ἔγγραφον (ὑπ' ἀριθ. 662 τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1827) τῆς δημογεροντίας Ἑρμουπόλεως πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπόν της ἐν Αἰγίνῃ Γ. Πετρίτζην ἐπεβλήθησαν.

Α'.) Δάνειον 15,000 ταλλήρων ἐκτὸς τοῦ δασμοῦ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

---

(1) Οἱ ἀναφερόμενοι ἀνωτέρω εἰσιν ἐκεῖνοι οὓς βλέπω ἐν ἐγγράφοις ἐπισήμοις μνημονευομένους εἴτε ὡς Δημογέροντας, εἴτε ὡς ἱδρυτὰς καταστημάτων, εἴτε ἐν γένει κατὰ τὸ διάστημα τοῦ συνοικισμοῦ μέχρι τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου περιβληθέντας τίτλους τεκμηριοῦντας τὰς σπουδαίας πρὸς τὸν τόπον ἐκδουλεύσεις καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἀγάπην τῶν πολιτῶν, τιθεμένων αὐτοὺς ἐπὶ τῶν τοῦ τόπου πραγμάτων. Μετὰ τὴν ἐξήγησιν ταύτην περιττὸν νὰ εἴπω ὅτι πλεῖστοι ἄλλοι καίτοι μὴ χρηματίσαντες δημογέροντες καὶ ὡρισμένως καθέξαντες θέσιν τινα συνετέλεσαν, οὐχ' ἧττον εἰς τὸν συνοικισμὸν καὶ τὴν πρόοδον τῆς πόλεως. Μέχρι τοῦ 1835 καὶ ἑξῆς θέλομεν συναντήσει πολλάκις τὰ ὀνόματα τῶν *Γεραλοπούλων, Εὐμορφοπούλων, Λαδοπούλου, Παΐκου, Κανισκέρη, Ν. Ἐλευθερίου, Ξένου Σκαραμαγκᾶ, Σαλβάγων, Ψύχα, Παγκάλου, Ῥάλλη, Κορνηλίου, Κάππαρη, Καράλλη, Πετροκοκκίνων, Μαυρογορδάτων, Ῥοδοκανάκη, Μεταξᾶ, Κορωνιοῦ, Γαλάτη, Κατινάκη, Γλυπιπῆ, Καλλέργη, Γιουρδῆ, Δαμαλᾶ, Σκαμπαβία, Φραγκοπούλων, Νεγρεπόντε, Τομπακάκη, Τζερλέντη, Πρωΐων, Κορέση, Ἀπαλίρα, Νιότη, Φακίρη, Σεκιάρη, Ἀγελάστου, Μιταράκη, Τζιτζεκλῆ, Σπανούδη, Φραγκιᾶ, Ζαραχάνη, Τζίφου, Πολέμη, Καλβοκορέση*, καὶ πλείστων ἄλλων, τῶν ὁποίων τινες μνημονεύονται ἐν τῷ προεκτεθέντι συνοπτικῷ καταλόγῳ τῶν ἐξ ἑκάστης πόλεως ἐλθόντων παροίκων.

Β'.) Πληρωμὴ 32 ἵππων πρὸς τάλληρα 54 ἕκαστον.

Γ'.) Πληρωμὴ 10,000 γρ. πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ζητηθεισῶν 20,000.

Ἔτι δὲ διετάχθησαν οἱ Ἑρμουπολῖται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νὰ πληρώσωσι ά.) τάλληρα 2,000 τῷ Βαφιοπούλῳ, ϐ') γρ. 3,200 κατ' ἐπανάληψιν τῷ Βρούσκῳ γ'.) ἕτερα τόσα τῷ Γεωργίῳ Π. Μιχὲ. δ'.) ἀνὰ 2,000 τῷ Καναδῷ, τῷ Ξένῳ τῷ Τοπάλῃ κλπ. ἑ.) καὶ ἄλλας ποσότητας τῷ Ὑγειονομείῳ κλπ.

Τελευταῖον δὲ διετάσσοντο οἱ κάτοικοι τῆς Σύρας ν' ἀποκλείσωσι τὴν Τῆνον, καὶ ἐγένετο ἐνέργεια παρὰ τῶν Κυβερνητῶν τοῦ ν' ἀποσταλῇ κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τὴν Σύρον Θεματάρχης, κατὰ μίμησιν φαίνεται τοῦ ϐυζαντινοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ. Οὕτω κατήντησεν νὰ θεωρῆται ἡ Σύρος σχεδὸν εἰπεῖν ταμεῖον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκτελεστικὴ αὐτῆς δύναμις!

«Ἐὰν ἡ Σύρα, ἔγραφον οἱ πατριῶται Δημογέροντες Ἑρμουπόλεως πρὸς τὸν ἀξιόλογον ἀντιπρόσωπον Γεώργιον Πετρίτζην, ἐὰν ἡ Σύρα ὑπολήπτεται ὡς Περοῦ καὶ Μεξικὸν τῆς Ἑλλάδος, αὐτὸς ὁ ξηρὸς ϐράχος ὁ πρὸ ὀλίγου οἰκισθεὶς ἀπὸ δυστυχεῖς καὶ καταδιωγμένους τῆς γῆς τῶν τυράννων, δύναται μόνος αὐτὸς νὰ ϐαστάσῃ εἰς τοὺς Ἀτλαντείους ὤμους του τὸ ϐάρη τῆς ἐνεστώσης ἑλληνικῆς ἀπορίας; Ὦ πόση τιμὴ καὶ πόση δόξα διὰ τὴν Σύραν! ἀλλὰ φεῦ! ἡ ἀλήθεια ἵσταται πάντοτε εἰς τὰ μετέωρα καὶ δὲν καταδέχεται νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα!.» (1)

---

(1) Τοιαῦτα ἔγραφον οἱ πατριωτικώτατοι Δημογέροντες τοῦ 1827 πρὸς τὸν ἐν Αἰγίνῃ τότε ἐν τῷ Βουλευτικῷ διατελοῦντα ἀντιπρόσωπον Ἑρμουπόλεως Γ. Πετρίτζην. (Ἀρ. ἐγγρ. Δημογ. Σύρας 169).

« Δὲν δυνάμεθα, ἐξακολουθοῦσιν οἱ Δημογέροντες, νὰ κατανοήσωμεν πόθεν προέρχεται ἡ περισπούδαστος φροντὶς καὶ μέριμνα, τοῦ ν' ἀποσταλῇ ὅσον οὔπω Θεματάρχης, μόνον κατ' ἐξαίρετον εἰς τὴν Σύραν,

Οἱ ἐν Ἑρμουπόλει συνέδραμον δι' ἀδρῶν ποσοτήτων οὐ μόνον διὰ τὰς ἐθνικὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀπελευθε-

---

ἐν ᾧ περὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἐπικρατείας, οὔτε κἂν μνεία δὲν γίνεται. Ἔφθασαν ἆρά γε παράπονα μεγάλα εἰς τὴν Σεβ. Κυβέρνησιν δι' ἀδικίας, λῃστείας, ἁρπαγάς, ἐμπρησμοὺς, ἢ ἄλλων δεινῶν, καταστροφῶν, συμβάντων εἰς Σύραν ἀπὸ κακοβουλίαν, ἢ ἀναξιότητα τῶν νῦν ἀμισθὶ ἐπισκεπτομένων τὴν ἡσυχίαν τῆς Σύρας; Ἐστερερίσθησαν τὰ εἰσοδήματα ἢ τὰ Ἐθνικὰ χρήματα ἀπὸ αἰσχροκερδεῖς ἢ φιλαδίκους; Πιστεύομεν ὅτι δὲν ὑπάρχει τι τῶν τοιούτων. Ἔπρεπεν ὅμως νὰ προστεθῇ ἄρθρον εἰς τὸ πολίτευμά μας ὅτι τὰ ὑπουργήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπλάσθησαν διὰ νὰ κυβερνῶνται οἱ ὑπουργοὶ καὶ ὄχι διὰ νὰ κυβερνοῦν. Ἴσως ἡ Σύρα εἶναι ἡ ποτὲ Πηνελόπη διότι κατόρθωσε νὰ ἔχῃ τόσους μνηστῆρας!»

«Ὅσον δὲ περὶ τοῦ δοθέντος δανείου καὶ τοῦ ζητουμένου ἐκ νέου, Κύριε, ἐρώτησον τὴν Σ. Βουλὴν, ἐπειδὴ ἡμεῖς εὑρισκόμεθα εἰς ἄκραν ἀπορίαν, ἤγουν τὸ δάνειον ἀπὸ 20 χιλιάδ. ταλλήρ. ὁποῦ ἐπροσφέραμεν, κατὰ χρέος ἐθνικὸν ἔγινεν, ἢ κατὰ πατριωτικὴν χάριν, ἂν ἔγινε κατὰ χρέος, διατὶ νὰ μὴ φανοῦν καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἐπικράτειαν ἀναλόγως παρόμοια Δάνεια, ἢ καὶ πολλὰ ὀλιγώτερα; ἢ μήπως ἡ Σύρα λογίζεται ἀποικία, ἢ ἄλλως πως θεωρουμένη κατωτέρα, καὶ ὑστερημένη τῶν νομίμων Ἑλληνικῶν δικαιωμάτων;»

«Ἂν ἔγινε κατὰ χάριν πατριωτικὴν, ὁποῖον τὸ ἀντάλλαγμα; ἢ διατὶ νὰ ἀπαιτῶνται ἀδιακόπως καὶ χρεωστικῶς καὶ ἄλλα παρόμοια δάνεια; Αἱ μικραὶ πατριωτικαὶ συνεισφοραὶ τῶν ἐν Σύρᾳ, καίτοι ὑπὲρ δύναμιν δι' αὐτοὺς ἀδυνατοῦν νὰ ὠφελήσωσι τὴν πατρίδα, ἐπειδὴ δὲν ἐνισχύονται καὶ ἀπὸ ἄλλας τῆς λοιπῆς ἐπικρατείας, ὡς ἔπρεπε· αἱ γειτνιάζουσαι ἡμᾶς Νῆσοι . . . χαίρουσιν ἄκραν ἀσυδοσίαν δι' ἀνεξήγητον αἰτίαν, καὶ τοῦτο ἐρεθίζει τὰ παράπονα τῶν ἐμπόρων μας, ἐπειδὴ ἀφ' ὅτου πρὸ τεσσάρων μηνῶν εἰσήχθη ὁ δασμὸς, ὅλαι σχεδὸν αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἔμειναν ἀσύδοτοι καὶ ἐλεύθεροι ἀπὸ αὐτὸν, ὥστε οὐ μόνον ὁ λαὸς τοῦτος ἐξοδεύει ἀκριβότερα τὰ πρὸς χρῆσιν του διὰ τὴν ἐπιφόρτησιν τοῦ δασμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπόριον ἐσμικρύνθη καὶ ἀπεδήμησαν εἰς τὰς διαφόρους Νήσους τῆς ἀσυδοσίας· εἰς

ρώσεις πολλῶν ἑλληνικῶν μερῶν. Ἑκτὸς τῆς σπουδαιοτάτης εἰς Χίον ἐκστρατείας διωργανωθείσης ὑπὸ τῶν ἐν Ἑρμουπόλει

ὅλας τὰς Νήσους ὑπάγουν κατ' εὐθεῖαν πολλόταται πραγματεῖαι καὶ μάλιστα σιτάρια, ἐξαιρέτως εἰς Σάμον, Ἄνδρον καὶ Σαντορίνην, ἐπειδὴ ἐκεῖ ὁ δασμός, ἢ δὲν εἰσπράττεται διόλου, ἢ εἶναι ἀσήμαντος.»

«Ἡ Δημογεροντία μας καὶ ἡ Ὁμήγυρις τῶν ἐμπόρων μας δύναται νὰ καυχηθῇ θαρραλέως ὅτι ἐτίμησε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, διὰ τῆς εὐθύτητος καὶ ἐπιμελοῦς οἰκονομίας τῶν Ἐθνικῶν προσόδων ὁποῦ τοῖς ἐνεπιστεύθησαν. Εἶναι πασίδηλον ὅτι οἱ ἄμισθοι ἐπιστάται τοῦ δασμοῦ καὶ τοῦ Ὑγειονομείου θεωροῦν τὰ Ἐθνικὰ χρήματα ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, καὶ ὡς τὰ πλέον ἱερά, ὥστε δὲν συγχωρεῖται ἡ παραμικρὰ ὑποψία ὅτι ἐσφετερίσθη παρ' αὐτῶν ὁ ἐλάχιστος ὀβολός. Οἱ κάτοικοι τῆς Σύρας ἐπιβαρύνονται ἀδιακόπως ἀπὸ τοὺς ἁδροὺς μισθοὺς τῶν Ὑδραίων Κολιντζίδων ὁποῦ ἀναγκάζοντες νὰ μισθόνωσι διὰ νὰ διατηροῦσιν τὴν ἐνδεχομένην εὐταξίαν, περιπόθητον εἰς τοῦτον τὸν δεινὸν καιρὸν διὰ τὸ ἀκάθεκτον πνεῦμα τῆς ἀπειθείας τὸ ὁποῖον προξενεῖτε ἤδη μᾶλλον ἀναισχύντως ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἰδίους οἵτινες ἐπαγγέλλονται τὴν εἴσαξιν τῆς Εὐνομίας... ἆρά γε ταῦτα τὰ ἔξοδα δὲν εἶναι εἰς χρέος τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου δι' ἕνα τόπον ἀπὸ τὸν ὁποῖον, ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ χρέους, ἀπολαμβάνει ἡ Κυβέρνησις πολλαπλάσια εἰσοδήματα;

Τὸ Σ. Βουλευτικὸν ἂς λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ἂν μία ἥσυχος καὶ ἐμπορικὴ Κοινότης χρεωστεῖ να κατασταθῇ Ἐκτελεστικὴ Δύναμις τῆς Κυβερνήσεως· ἂν ἡ Δημογεροντία τῆς Σύρας, χρεωστῇ ἢ ἂν πρέπῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν τῆς Σ. Κυβερνήσεως, ἀποκλείουσα τὴν Τῆνον, ἢ κατακρατοῦσα μερικὴν Τηνιακὴν περιουσίαν διὰ νὰ ἀποζημιωθῇ ὁ Κύριος Α. Δούκας, δι' ὅσα τῷ ὀφείλονται ἀπὸ τὴν Κοινότητα Τήνου, καὶ τέλος πάντων ἂς γενῇ σκέψις, ἂν αὕτη ἡ ὁδὸς εἶνε αὐτὴ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ βαδίσῃ ἡ Σ. Κυβέρνησις διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν χρεωστουμένην εὐπείθειαν ἀπειθῆ Κοινότητα.»

«Ὁπόση λύπη κατακυριεύει τὴν καρδίαν μας, ὅταν μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰς διαταγὰς τῆς Σ. Κυβερνήσεως, ἀναγκαζόμεθα νὰ φανῶμεν ἀπειθεῖς καὶ παρήκοοι! ἂν ἡ τοιαύτη, ἡ ἐκ τῆς ἀπορίας καὶ ἀμηχανίας παρακοή μας καταντᾷ ἔγκλημα, ἆρά γε δὲν εἶναι θεμιτὸν

νὰ παραπονεθῶμεν εἰς τὸ Σ. ὑπουργεῖον τῆς Οἰκονομίας τὸ ὁποῖον χωρὶς νὰ καλοζυγιάσῃ τὰ χρέη μας ἢ τοὺς πόρους μας, μᾶς ἐπιφορτίζει μὲ ἀλλεπαλλήλους διαταγὰς πολλῶν χιλιάδων ταλλήρ. πληρωμάς;

«Εὑρίσκεται ἔγκλειστον τὸν λογαριασμὸν τῶν ἐπιστατῶν τοῦ δασμοῦ κατὰ τὸν ὁποῖον μέχρι τέλους τοῦ ἀπελθόντος μηνὸς (καθ' ὃν καιρὸν ἔγραφεν ὁ Κύριος *Ἀερομνήμων* ἐλπίζων τὴν ἀποσύναξιν δανείου διὰ τὸν αὐτὸν μῆνα). Ἐσυνάξαμεν μόνον γρ. 166 40[22 καὶ μένει εἰσέτι νὰ λάβωμεν 75182, 40[28 Ὅθεν μὴ λήψητε νὰ παραστήσητε εἰς τὸ Σ. Βουλευτικὸν, ὁποῖαι ψευδεῖς ἀγγελίαι πέμπονται συνήθως ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ διάφορα ὑπουργήματα, διὰ νὰ μάθωσι νὰ πιστεύωσι καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὅσα γράφουσιν.»

Ὅσον δὲ περὶ τοῦ ἐρωτήματος, ἂν δανείζουν οἱ ἔμποροι τῆς Σύρας τὰ γρ. 300 χιλιάδες ποσότητα τὴν ὁποίαν ἐπρόσφερεν ἀγορασταὶ διὰ τὸ τελωνεῖον, κατὰ φυσικὸν λόγον πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἐρωτήσωμεν διὰ μέσου σας τὴν Σ. Βουλὴν, καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ὁ ἀγοραστὴς τοῦ τελωνείου ἐπ' ἐλπίδι κέρδους δίδει τόσην ποσότητα, (ἡ ὁποῖα δὲν πιστεύομεν νὰ εἶναι ὅλη μετρητὴ), οἱ ἔμποροι διὰ ποῖον λόγον νὰ τὰ πληρώσουν; Ἴσως ὑποθέτεται διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁποῦ ἔδωσαν τὰ διὰ τὸν δασμὸν, ἢ διὰ νὰ μὴ πέσουν ἐκ νέου εἰς κανένα *γαζέπι*· ἄλλο δὲν μένει νὰ συμπεράνωμεν.»

«Κύριε! Βεβαιώσατε θαρραλέως ὅσον τὸ Σ. Βουλευτικὸν τόσον καὶ τὴν Σ. ταύτην Κυβέρνησιν, ὅτι οἱ ἔμποροι τῆς Σύρας, αἰσθάνονται κάλλιστα τὰς ἀνάγκας τῆς πολυπαθοῦς καὶ τεθλιμμένης πατρίδος, ὥστε δὲν ἤθελαν ἀποφύγη τοῦ νὰ κάμουν ὅλας τὰς δυνατὰς θυσίας, πρὸς θεραπείαν αὐτῆς, ὅταν ὅμως αἱ θυσίαι εἶναι κοιναὶ καὶ γενικαὶ, οὐχὶ ὅμως τοπικαὶ καὶ μερικαὶ, ὥστε ν' ἀδικοῦνται αὐτοὶ μόνον, καὶ χωρὶς νὰ ἐλπίζουν τὸν παραμικρὸν καρπὸν πρὸς βοήθειαν τῆς πατρίδος.»

Ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν καὶ ἀσπαζόμενοί σας μένομεν.

Ἐν Ἑρμουπόλει Σύρας τῇ 22 7βρίου 1827.

Οἱ Δημογέροντες Σύρας.
Ι. Λ. Ῥάλλης.
Μιχ. Παππάζογλους.
Νικόλας Β. Δρίτζας.

νῶν, συνέδραμον καὶ τοὺς Κρῆτας συστήσαντες εἰδικὰς πρὸς τοῦτο ἐπιτροπὰς (1).

(1) Τὸν Αὔγουστον 1825 ὁ Στ. Ζυγομολᾶς καὶ Λ. Κατινάκης ἤρχισαν εἰσπράττοντες συνεισφορὰς διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κρήτης. Ἰδοὺ ἓν τῶν σχετικῶν ἐγγράφων εὑρεθέντων ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ Ι. Δ. Ῥάλλη.

«Δηλοποιοῦμεν οἱ ὑποσημειούμενοι ὅτι οἱ Κύριοι Στέφ. Ζυγομαλᾶς, Λουκάκης Ῥάλλης Χῖοι καὶ Χατζῆ Ἀδάμης Ῥουμελιώτης ἐπαραστάθησαν καὶ ἐσύναξαν μὲ ὅλην τὴν ἀνήκουσαν προθυμίαν του ἐκ προαιρέσεως δοθέντα ἀπὸ διαφόρους φιλογενεῖς γρόσια χίλια τετρακόσια, σαράντα τέσσαρα ἀριθ. 1444, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κρήτης, ὅθεν καὶ εἰς ἔνδειξιν τοῖς δίδεται τὸ παρόν.

Σύρᾳ τῇ 21 Αὐγούστου. Οἱ Κρῆτες

Δ. Βαρνάβας πάνγκαλλος. Ὁ Καπετάνος, Α. Χατζιδάκης, — Ν. Ἀλφιεράκης, Κ. Παπαδάκης, Γ. Χατζιδάκης, Β. Μηκέλης, Γ. Χ. Σκορδίλης καὶ λοιποί.

—Ἕτερον ἔγγραφον σχετικὸν πρὸς τὴν συνδρομὴν τῶν Ἑρμουπολιτῶν ὑπὲρ τῆς Καρύστου.

Πρὸς τὸ σεβ. Ἐπαρχεῖον Μυκώνου καὶ Σύρας.

Κύριοι.

«Μὲ λύπην μας ἄκραν μανθάνομεν ὅτι ἡ τοῦ Συνταγματάρχου Κυρ. Φαβιὲ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Εὐρύπου δι' ἔλλειψιν τροφῶν κινδυνεύει ὄχι μόνον νὰ ματαιωθῇ ἀλλὰ καὶ τὸ τακτικὸν νὰ λάβῃ πληγὴν καιρίαν ἀνίσως δὲν προμηθευθῇ μὲ ὅλην τὴν ταχύτητα.»

«Τὰ χρήματα τοῦ ἀπὸ Σύραν Δανείου θέλουν βέβαια χρησιμεύσει διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος· καὶ ποία ἄλλη μεγαλειτέρα ἀπὸ ταύτην τοῦ κινδυνεύοντος τακτικοῦ μας; καὶ ἡ φρόνησις καὶ τὸ χρέος ἀπαιτεῖ νὰ προφθασθῇ ὅσον τάχος αὐτὸ τὸ σῶμα· μέρος τῶν εἰσπραττομένων χρημάτων ἐξοδευομένων ἐκ τροφῶν ἀγοραὶ καὶ στελλομένων παρευ-

Ἁδρὰς ποσότητας γροσίων καὶ πολεμοφοδίων ζητηθείσας ἐν ἔτει 1826 ὑπὸ τῶν ὁπλαρχηγῶν *Νικολάου Κριεζιώτου* καὶ *Βάσσου* κατέβαλον ἐπίσης οἱ Ἑρμουπολῖται (1).

· Ἀρκούντως κατεταράχθη ἡ Ἑρμούπολις ἐκ τῶν διαδοθέντων περὶ σχεδίων ἐπιθέσεως κατὰ τῆς νήσου καὶ βιαίας λήψεως χρημάτων ὑπὸ τῶν εἰρημένων Κριεζώτου καὶ Βάσσου.

«Ἐδῶ μανθάνομεν—γράφουσιν πρὸς τοὺς ἐν Σύρῳ παροίκους ὁ Κριεζιώτης καὶ ὁ Βάσσος—διὰ φήμης ὅτι ὑποπτεύεσθαι διὰ νὰ μὴ γίνῃ κανένα ἐνάντιον κίνημα διὰ τὴν νῆσον σας· ἡμεῖς σᾶς βεβαιῶμεν ὅτι ποτὲ δὲν ἐφαντάσθημεν διὰ νὰ βλάψωμεν καμμίαν ἐπαρχίαν ἢ νῆσον τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν πρέπει νὰ ἔχετε τὴν παραμικρὰν ὑποψίαν· καὶ αὕτη ἡ ζήτησίς μας ἔγινεν, βιαζόμενοι, ἐπειδὴ δὲν ὑμποροῦμαι ἀλλέως νὰ ἐξικονομήσουμαι τοὺς στρατιώτας μας, ἀλλὰ νὰ λάβουμαι ἐφόδια καὶ τροφὰς καὶ νὰ κινήσουμαι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος καὶ πίστεως».

Οἱ πατριῶται
νικόλαος κριεζιότις
Βάσος (1)

θὺς, θέλει χρησιμεύσει πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὁποιανδήποτε ἄλλην ἄλλην ἀνάγκην τῆς πατρίδος.»

«Παρακαλοῦμεν ὅθεν τὸν Ἐκλαμπρ. Ἔπαρχον νὰ ἐνεργήσῃ καὶ συγκαλέσῃ τὴν περὶ τῆς εἰσπράξεως τοῦ ἐν Σύρᾳ δανείου Ἐπιτροπὴν ὅπως γενῇ καὶ τοιαύτη ἐξοικονόμησις ἄνευ ἀναβολῆς καὶ ὑποσημειούμεθα.»

Οἱ Ἔμποροι.

Π. Γεραλόπουλος, Γ. Καραγιαννάκης, Γρ. Τζιτζεκλῆς, Παπαδούκας, Μ. Γέρνας, Δημ. Μαυρογορδάτος, Κορωνιός, Π. Οἰκονομόπουλος, Α. Δ. Ταρποχτζῆς, Λουκᾶς Ῥάλλης, Ἀν. Νίκας, Δ. Ν. Ῥοΐδης Ι. Πετρᾶς Λαμπράνης, Δ. Χαϊδούσης. (αἱ λοιπαὶ ὑπογραφ. δυσανάγνωςοι.)

(1) Τὸ πρωτότυπον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἔχω εἰς χεῖράς μου· μοὶ ἐπρομήθευσε δὲ αὐτὸ ὁ Κυρ. Σωκρ. Ι. Ῥάλλης ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ μακαρίτου πατρός του εὑρεθέντων.

« Ἐπροχθὲς ἐπεράσαμε ἀπὸ τὴν πατρίδα σας, — γράφουσιν ὁ Κριεζιότης καὶ Βάσος ἐν ἑτέρᾳ πρὸς τοὺς Ἑρμουπολίτας ἐπιστολῇ — καὶ μᾶς ἐπεριποιηθήκατε τόσον ὅπου πολλὰ ἐμέναμε καταφρωνεμένοι, ὡς κατάδικοι, κλέπτε, ὡς κακοὶ ἄνθρωποι, χορὴς νὰ εἴδηται τὴν παραμικρὰν ἐνόχλησιν ἢ ζημίαν ἀπὸ ἐμᾶς, πλὴν ἡμὶς δὲν ἐφερθήκαμε διαφορετικά, πρότον διατὶ ξέρομεν ὅπου ὁ ἔπαρχος εἶναι ὅλοι ἡ ἐτία καὶ ὁ ἔπαρχος εἶναι μεγάλος ἐχθρὸς τῆς Νίσου σας καὶ θενὰ ἔλθῃ μία ἡμέρα, ἂν δὲν σταθῆται ἀρκετὶ καὶ τὸν ἀφίσεται ἀκόμη νὰ διατρίψι εἰς τὰ αὐτοῦ, θενὰ ἔλθι λέγω μίαν ἡμέρα ὅπου κοντὰ εἰς αὐτὸν νὰ κινδυνεύσεται καὶ ἡ εὐγενίαν σας καὶ ἡ πτόχια ἐπιδὶ καὶ ἔχει πολλὰ καμομένα καὶ καθημερινῶς κάμνει, θαρρόντας τοὺς ἀνθρώπους διὰ γ ο μ ά ρ ι α» (1).

Τὸ λοιπὸν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἔχει οὕτω.

Τιμιώτατοι Ἔμποροι καὶ κύριοι πρόκριτοι
τῆς νίσου Σύρας.

Χθὲς ἐλάβαμεν τὸ ἀπὸ τὰς 7 τούτου γράμμα σας· εἴδομεν νὰ μᾶς γράφεται νὰ στίλωμεν ἄάθρωπον διὰ νὰ λάβῃ τὰ συνταχθεντα ἐφόδια καὶ τροφάς· λοιπὸν στέλνωμεν σήμερον ἐπίτηδες τοὺς ἐπιφέροντας τὸ παρά μας καὶ ἐνχηρήσετέται».

Τὴν 10 Ἀπριλίου 1826 — Οἱ Πατριῶται
Κάστρον Ἄνδρου — νικόλαος κριεζιότης
Βάσος

(1) Ταῦτα ἀντιγράφω αὐτολεξεὶ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κριεζιώτου καὶ Βάσσου εὑρισκομένης ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ Ἰωαν. Δ. Ῥάλλη. Ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται οὕτως·

ἐν Κάστρο Ἄνδρος τῇ 2 *Ἀπριλλίου* 1826.

« *Εὐγενέστατη Πρόκριτοι. Δημογέροντες. Πραγματευτὲ* ὁμογενεῖς ὁποῦ *βρίσκεσθε εἰς Νίσον σίρα.*»

Τὸ λοιπὸν δὲ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς ἔχει οὕτως αὐτολεξεὶ· εἶναι δὲ ἄξιον περιεργείας.

« . . . δεύτερο ὅπου μᾶς ἐβίαζε ἡ ἀνάγκη τῆς πατρίδος διὰ νὰ

Ἰδίως δὲ ἀναφερόμενοι πρὸς τὸν Ἔπαρχον, ἀπειλοῦσι λέγοντες. «Ἂν τὰ καταχρατῇ (τὰ χρήματα καὶ πολεμοφόδια) διὰ νὰ τὰ χονέψι, ἠμπορεῖται νὰ τοῦ τὰ πάρεται βιαίως διατὶ δὲν εἶνε εἰς τὴν σίρα Τούρκι ἀλλὰ ἡ Τούρκι εἶναι εἰς τὸ μεηντάνι καὶ ἂν ἀγαπάγι ἔρχεται μαζί μας καὶ τοῦ δίχνομε ἡμὶς πὸς σκοτόνουνε τοὺς Τούρκους».

τρέξομε νὰ γλιττώσωμε τοὺς πολιορκουμένους ἀδελφούσ μας ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ, καθοῦ ἐτρέξαμεν καὶ τοὺς γλιτόσαμεν ποῦ ἂν εἰκοσιτέσσαρες ὅρες δὲν ἤχαμε τοὺς προφθάση βαίβεα ἦτον ὅλοι χαμένοι ποῦ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ παραστίσομε, ἐπιδὴ θαρῶμεν καὶ νὰ ἐπληροφορήθιται διὰ ζώσις φωνῆς.»

«Τόρα δὲ μελετῶμε νὰ βαρέσομεν δεύτερον ἐχθρὸς πατρίδος εἰς τὰ πλησιέστερα μέρι ποῦ νὰ εἰμπορέσομε, πλὴν ἐπιδὴ καὶ μᾶς λίπουν τὰ πολεμο ἐφόδια, πίπτομεν εἰς τὴν εὔνοιαν καὶ φιλογενειάν σας διὰ νὰ μᾶς στέλεται ἐκίνα τὰ ὁποῖα σᾶς ἐγράφαμε· ἀπὸ *τζίαν* καὶ κατὰ τὸ γράμμα σας ὅπου μᾶς ἐγράφεται ὅτι τὰ ἤχεται ἐτιμάσι καὶ ὅταν ἐμάθατε ὅτι ἀναχοροῦμε διὰ τὰ μέρη τῆς ἀσίας, τὰ ἐφιλάξεται· ὅταν ἀνάγγης τιχούσης· τόρα δὲ μεγαλειτέραν ἀνάγκιν δὲν ἠμπορὶ νὰ βρεθῇ διατὶ σᾶς εἶναι γνοστὸν πολὺ καλά. Ὅπου πλέον δὲν ἔχομεν τὸν πόρον διὰ νὰ ἀγοράσομε ἐξ ἠδίου μας καὶ ἂν τὰ καταχρατῇ ὁ Κύριος ἔπαρχος διὰ νὰ τὰ χονέψι αὐτὸς, ἠμπορῆτε νὰ τοῦ τὰ πάρεται βιαίως διατὶ δὲν εἶναι εἰς τὴν σίραν τούρκι νὰ πολεμήσι καὶ νὰ σᾶς τὸ πὶ αὐτὸς μὲ τοῦς τζεπιχανέδες τὸν ὁμογενὸν φιλογενὸν καὶ ἀδελφούς μας ἀλὰ ἡ Τούρκι εἶναι στὸ μεηντάνι καὶ ἂν ἀγαπάγι ἔρχεται μαζὶ μας καὶ τοῦ δίχνομεν ἡμὶς πὸς σκοτόνουν τοὺς Τούρκους. Ταῦτα καὶ μὲ ἀνιπομονισίαν μας περιμένομε ἀπόκρισίν σας καὶ ἀν ἀγαπᾶται λάβεται τὸν κόπο δίο ὑποκίμενα ἀπὸ λόγους σας ἕος ἐδὸ διὰ νὰ λάβεται ἐκ μέρους μας τὸ ἀνίκον σας ἀποδιχτικὸν διὸ καὶ μὲ τὴν ἀδελφικὴν καὶ πατριωτικὴν ἀγάπην μένομε.»

Οἱ πατριῶται καὶ
ὡς ἀδελφοί σας
νικόλαος κριεζιότις
Βάσος

Ἐν Κάστρο Ἄνδρος
τῇ 2 Ἀπριλ. 1826

Τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἐν γένει εἰπεῖν συνεισφορὰς καὶ φόρους ἀπέτιον οἱ κάτοικοι τῆς πολυανθρώπου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νήσου. Εἶναι δέ τι σπάνιον πόλις περικλείουσα λείψανα φοβερῶν ὀλέθρων καὶ δεομένη ἀρωγῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς νὰ προσφέρῃ τοσαύτην ὑλικὴν βοήθειαν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ἥτις ἐζήτει παρὰ τῆς νεωτέρας της θυγατρός, ὅ,τι πολλαὶ ὁμοῦ πόλεις δὲν εἶχον νὰ προσφέρωσιν.

«Ἡ μεγαλόπολις τῆς Ἑρμουπόλεως — ἔγραφον οἱ ἐν Ἄργει πληρεξούσιοι αὐτῆς Παρ. Κάζηρας καὶ Ι. Περίδης — ἔδωσεν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα κατὰ διαφόρους καιρούς, πυρπολικά, στρατιωτικοὺς μισθούς, συνεισφορὰς ἀναγκαιοτάτας, βοηθείας εἰς τὸ ἀείμνηστον Μεσολόγγιον, εἰς τὰς Ἀθήνας, (πρόσθες εἰς τὴν Χίον, εἰς τὴν Κάρυστον, εἰς τὴν Κρήτην) εἰς τὸ ναυτικὸν τακτικὸν στράτευμα τῆς Ἑλλάδος· αὕτη ἐχρησίμευσε πολλάκις ὡς ἄλλη ἀποθήκη τοῦ πολέμου» (1).

«Τὴν δὲ μπαρούτι ὅπου ἐπροχθὲς μᾶς ἐστίλαται ἂς ἐλθῇ καὶ ἕνας ἄνθροπος νὰ τὴν περιλάβι ὀπίσο διατὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μπαρούτι ἀλὰ εἶναι κοπριά.»

Καὶ πάλιν κατὰ τὴν εἰρημένην περίστασιν ἡ δραστηριότης καὶ γενναιότης τοῦ πολιτάρχου Ἀνδρέα Κοσμᾶ προὔλαβεν σπουδαίως ἐν τῇ νήσῳ ταραχάς. Ἀποβιβασθέντων τοῦ Κριεζιώτου καὶ Βάσσου εἰς τὴ παρὰ τὸ νῦν ἐργοστάσιον τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοΐας ἀκτὴν καὶ παρεξηγηθείσης ὑπὸ τῶν Ἑρμουπολιτῶν τῆς ἀποβιβάσεως ταύτης, ἔσπευσαν ὁ Ἀνδρ. Κοσμᾶς καὶ παραδοὺς τὰ αἰτηθέντα καὶ καταβληθέντα ὑπὸ τῶν Ἑρμουπολιτῶν πολεμοφόδια, ἔπεισε τοὺς ὁπλαρχηγοὺς νὰ μὴ προχωρήσωσιν εἰς τὴν πόλιν, ὅπερ καὶ ἔπραξαν πεισθέντες εἰς τοὺς λόγους τοῦ λαλοῦντος τοῦ *πολιοῦ τὴν γλῶσσαν*, ἤτοι τὴν ἀλβανικήν, γενναίου Πολιτάρχου.

Ταῦτα τὰ κατὰ τὸν Κριεζιώτην καὶ Βάσσον ἐν Σύρῳ.

(1) Ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τῶν πληρεξουσίων Ἑρμουπόλεως πρὸς τὴν Δ'. Ἐθν. Συνέλευσιν — Μάμουκα Τομ. ΙΑ'. σελ. 213.

«Ἡ Ἑρμούπολις — ἔγραφον οἱ αὐτοὶ τότε — ἡ Ἑρμούπολις μόνη συστήνει τὴν Σύραν· χωρὶς αὐτὴν ἡ Σύρα ἦτο καὶ θέλει εἶναι μηδέν».

«Ἡ νῆσος Σύρα — ἀπήντων ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει τοῦ Ἄργους οἱ Σύριοι πληρεξούσιοι Ξανθάκης καὶ Ῥοῦσσος — ἡ νῆσος Σύρα ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τούτου μὲ τὴν οὐδετερότητα ἔκαμε νὰ στερεωθῇ τὸ ἐμπόριον καὶ νὰ κάμωσι κατάστασιν οἱ πάροικοι. Τί ἄραγες ἔχουν νὰ προβάλουν εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν περὶ τῆς πατρίδος μας; τὰ ὑποστατικά τους, τοὺς ἀμπελωνάστους, τὰς ἰδιοχτησίας τους ἢ τὴν δεκατιὰν ὅπου πληρώνουν καὶ θέλουν νὰ ἔχουν δικαίωμα πληρεξουσίου; !!!» (1).

Ἐκ τῶν ἄνω περικοπῶν φαίνεται ὁποία φλογερὰ ἠγέρθη ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει διαμάχη μεταξὺ τῶν Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν, αἰτίας ἔχουσα δύο, τὴν ἀποστολὴν ἀντιπροσώπων ἐκ τῆς πόλεως τῶν παροίκων, γενομένην συγχρόνως μὲ τὴν τῶν αὐτοχθόνων Συρίων· καὶ τὴν ὑπὸ τῶν παροίκων κατάληψιν γηπέδων τῆς νήσου ἀνηκόντων εἰς Συρίους.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾶ τὸ ζήτημα τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑρμουπόλεως ἐν οἰκείῳ τόπῳ γενήσεται λόγος· ὡς πρὸς τὰς καταλήψεις γαιῶν καὶ ἐπ' αὐτῶν οἰκοδομὰς οἴκων καὶ μαγαζείων συντόμως σημειῶ ἐνταῦθά τινα, ἐπιφυλασσόμενος νὰ λαλήσω ἐκτενέστερον ἀλλαχοῦ.

Οἱ Σύριοι βλέποντες ἐγειρομένας οἰκοδομὰς ἐπὶ τῶν γηπέδων διεμαρτυρήθησαν ἁρμοδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως. Οἱ δὲ πάροικοι ὑπολαβόντες τὴν γῆν ἐθνικὴν ἀνήγειραν τὰ παραπήγματά των προφυλάξαντες οὕτω τὴν ὕπαρξίν των καὶ τὴν περιουσίαν.

Τοῦτο ὑπῆρξε ἡ κυριωτέρα αἰτία τινῶν ἐρίδων συμβασῶν

---

(1) Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλ. Μάμουκα αὐτόθι σελ. 322. — Ὁλόκληρα τὰ ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει διαμειφθέντα ἔγγραφα Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν θέλω δημοσιεύσω ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

μεταξὺ Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν, ἢ *αυτοχθόνων καὶ παροίκων* ὡς ἐλέγοντο τότε.

Ἡ Κυβέρνησις θέλουσα νὰ συμβιβάσῃ τὴν διαφορὰν συνέστησε τότε τὴν λεγομένην *Μικτὴν Ἐπιτροπὴν* (1) ἐκ Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν, διορίσασα δύο αὐτόχθονας καὶ δύο παροίκους οἵτινες ἔμελλον νὰ ἐξετάσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Συρίων καὶ κανονίσωσι τὰς ἀποζημιώσεις, ἃς ἔμελλον νὰ λαμβάνωσι μόνον οἱ ἰδιοκτῆται γαιῶν, ἐφ' ὧν ἀνήγειραν οἰκοδομὰς οἱ πάροικοι. Καὶ τοῦτο ἦν μέτρον συνετὸν, καθ' ὅτι ὅσον ἀφ' ἑνὸς παράλογον ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὅτι ὁλόκληρος ἡ νῆσος ἦν ἰδιοκτησία τῶν Συρίων καὶ οὐχὶ τοῦ Ἔθνους, τόσον ἀφ' ἑτέρου ἄδικον ἤθελεν εἶσθαι νὰ στερηθῶσι τῶν γαιῶν των ἄνευ ἀποζημιώσεως ὅσοι τῶν αὐτοχθόνων εἶχον τίτλους κυριότητος.

Τοιαύτη καὶ ἡ *Μικτὴ Ἐπιτροπὴ* ἥτις συνετέλεσεν οὐ σμικρὸν εἰς ἀδελφοποίησιν τῶν αὐτοχθόνων καὶ παροίκων, ὧν ὅσοι ἤγειραν ἐπὶ γηπέδων ἰδιοκτητῶν Συρίων ἐπλήρωσαν· τινὲς δὲ καὶ μέχρι σήμερον ἀποτίουσιν ἐδαφικὸν τέλεσμα· οὐχ' ἧττον οὐχὶ ὀλίγαι περιπλοκαὶ ἀνεφύησαν περὶ κυριότητος, περὶ διακρίσεως τῶν ἀδεσπότων, ἤτοι ἐθνικῶν γηπέδων ἀπὸ τῶν ἰδιοκτήτων, αἵτινες προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξέλειπεν.

Ἀλλὰ ταῦτα ὑποπεσόντα ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν δικαστηρίων ἔλαβον βαθμηδὸν χαρακτῆρα ἰδιωτικῶν διαφορῶν. Ἴδωμεν ἤδη ἕτερα ἱστορικὰ γεγονότα διαδραματισθέντα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως, ὡς καὶ τὰ περὶ ἀντιπροσωπείας της.

---

(1) Ἡ Ἐπιτροπὴ συνέκειτο κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὸν *Κ. Κάζηραν*, *Γ. Ῥοῦσσον* καὶ *Ν. Ἐμμανουὴλ*· κλπ. ὠνομάζετο δέ. *Ἡ τετραμελὴς Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν μεταξὺ τῶν παροίκων τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τῶν αὐτοχθόνων Συριανῶν περὶ οἰκοδομῶν διαφορῶν.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἡ Ερμούπολις καὶ ἡ Σύρος ἐν ταῖς Ἐθνικαῖς Συνελεύσεσι.

Α. Δ. Ταρποχτζῆς, Π. Ὁμηρίδης, Γ Πετρίτζης, Π. Κάζηρας, Ι. Περίδης,—Σύρου Γ. Ξανθάκης, Γ. Ῥοῦσσος.

Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως οἱ ἐκλεκτοὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἤρχισαν συνερχόμενοι καὶ καταρτίζοντες συνελεύσεις, αἵτινες κατ' ἀρχὰς οὖσαι μερικαὶ ὡρισμένων τμημάτων τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν γενόμεναι ἀπὸ τοῦ 1822 *Ἐθνοσυνελεύσεις*, συγκροτηθείσης πρώτης τοιαύτης ἐν Ἐπιδαύρῳ. Ἀλλὰ διὰ τὰς ἀνωμαλίας τῶν τότε περιςάσεων καὶ τὴν ἔλλειψιν νόμου περὶ ἐκλογῆς δὲν ἀντεπροσωπεύθησαν πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ πόλεις εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνοσυνέλευσιν, μάλιστα ἡ Ἑρμούπολις, ἡ μήπω συνοικισθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐν *Ἐπιδαύρῳ καὶ Ἄστρει* Ἐθνοσυνελεύσεων. Κατὰ τὸ 1827 ὅμως συγκοτηθείσης τῆς ἐν *Τροιζῆνι* Ἐθνοσυνελεύσεως ἔπεμψε τοὺς ἀντιπροσώπους της, ἀντιπροσωπεύσαντας τὴν πολυπληθεστέραν τότε τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. (1)

---

(1) Βεβαίως ἀντιπροσώπους τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τῆς Σύρου δὲν πρέπει τις νὰ ζητῇ ἐν ταῖς πρὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνελεύσεσι· διότι κατὰ τὸ 1821, ὅτε συνεκροτήθη ἐν Καλάμαις μὲν ἡ *Μεσσηνιακὴ Γερουσία*, ἐν τῇ Μονῇ δὲ τῶν *Καλτσετσῶν* ἡ *Πελοποννησιακὴ* καὶ ἐν Μεσολογγίῳ, ἡ τῆς *Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος*, ἡ μὲν Ἑρμούπολις δὲν ἀπετέλει πόλιν, ἡ δὲ Σύρος καὶ ἂν λύουσα τὴν οὐδετερότητά της ἀπέστελλεν ἀντιπροσώπους, οὗτοι δὲν θὰ εἶχον θέσιν ἐν ταῖς μερικαῖς ταύταις Συνελεύσεσιν, αἵτινες ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος δείκνυται, ἦσαν ὡρισμένων τμημάτων τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι τῶν Μεσσηνίων, Πελοποννησίων καὶ τῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλ' οὐ μόνον εἰς αὐτὰς τὰς Συνελεύσεις, ἀλλὰ οὐδ' εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Α'. Ἐθνοσυνέλευσιν (1822) παρευρέθη ἀντιπρόσωπός τις

Πρῶτοι ἀντιπρόσωποι Ἑρμουπόλεως ἐξελέχθησαν οἱ *Ἀργύριος Δ. Ταρποχτζῆς* καὶ *Π. Ὁμηρίδης*· ἡ δὲ ἐν Τροιζῆνι Συνέλευσις διὰ ψηφίσματος ἀνεγνώρισε τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ παρεδέχθη τοὺς εἰρημένους ὡς νομίμους πληρεξουσίους (1).

Δυστυχῶς ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνέλευσις ὑπῆρξε βραχύβιος, ἕνεκα τῶν διχονοιῶν διαλυθεῖσα· « ἤρχισε κατὰ τὸν Σπ. Τρικούπην καὶ ἐτελείωσεν ἐν διχονοίαις, δυσπιστίαις καὶ ταραχαῖς » (2) Ἕνεκα δὲ τούτου δὲν ἔτυχον εὐκαιρίας ὅπως διακριθῶσιν οἱ πληρεξούσιοι Ἑρμουπόλεως, μὴ λαβόντες μέρος εἰς τὰς διαιρέσεις τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἐκείνης· ἑπομένως στερούμεθα λεπτομερειῶν περὶ τῶν ἐνεργειῶν των καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐν Τροιζῆνι διαμονῆς των.

Οἱ Σύριοι δὲν ἔπεμψαν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι Συνέλευσιν· κατὰ μὲν τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἑρμουπόλεως, διότι « δὲν ἠθέλησαν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων ἐκείνης τῆς Νήσου» (3) κατὰ δὲ τοὺς ἐν

νήσου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. «Διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀταξίαν, λέγει ὁ Σπ. Τρικούπης, διὰ τὸ νεοφανὲς τοῦ πράγματος καὶ διὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης ἔλλειψιν ὁποιουδήποτε περὶ ἐκλογῆς νόμου, αἱ ἐκλογαὶ τῶν ἀντιπροσώπων, λεγομένων τότε παραστατῶν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνωσι τακτικαί· ἐκτὸς δὲ τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων καὶ τῆς Κάσσου καὶ Σκοπέλου *οὐδεμία τῶν τοῦ Αἰγαίου* ἔστειλεν εἰς τὴν Συνέλευσιν πληρεξουσίους » (Ἱστορ. Ἑλλ. Ἐπαν. Τόμ. Β'. σελ. 123).

Πρῶτον λοιπὸν ἐπέμφθησαν πληρεξούσιοι Ἑρμουπόλεως εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι συγκροτηθεῖσαν τῷ 1827. Ἐν ταύτῃ δὲν φαίνονται πληρεξούσιοι τῶν *αὐτοχθόνων* τότε λεγομένων Συρίων.

(1) Βλ. Ἀναφορὰν Πληρεξ. τῆς ἐν Σύρᾳ Ἑρμουπόλεως ἐν Ταῖς *κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος* τοῦ Α. Ζ. Μάμουκα Τόμ. ΙΑ'. σελ. 211.

(2) Τρικούπη Τόμ. Δ'. σελ. 124.

(3) Ἀναφορὰ πληρεξ. Ἑρμουπ. ἐν Μάμουκα, ἔνθ' ἀνωτέρω.

Ἄργει Συρίους πληρεξουσίους, διότι « δὲν ἐσύμφερνε τῆς ἐτότες προσωρινῆς Διοικήσεως, ὡς οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς μᾶς καθοδήγησαν, διὰ νὰ διασόζεται ἡ οὐδετερότης τῆς νήσου μας ὅπου μὲ αὐτὴν σημανδικὰς ποσότης χρημάτων ἐλάμβανε τὸ ταμίον, καθὸς καὶ ἕως τοῦ νῦν καὶ περιπλέον δὲν ἄφιναν τὸν ἐρχομὸν τοῦ παραστάτου διὰ νὰ μένη ἄσυλον ἡ Ν. Σύρας καθοῦ καὶ ἔμεινε εἰς τὰς δινὰς ἐτότε περιστάσις.» (1)

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνελεύσεως οἱ πληρεξούσιοι Ταρποχτζῆς καὶ Ὁμηρίδης ἐπανῆλθον εἰς Σύρον. Ὀλίγον χρόνον μετὰ ταῦτα συγκροτηθέντος τοῦ Βουλευτικοῦ ἐν Αἰγίνῃ (κατὰ τὸ 1827), ἡ Ἑρμούπολις παμψηφεὶ ἐκλέξασα ἔπεμψεν εἰς τὸ Βουλευτικὸν ἀντιπρόσωπόν της τὸν *Γεώργιον Πετρίτζην* Σμυρναῖον, μεγάλην τότε χαίροντα ὑπόληψιν διὰ τὰς πολλὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, τὸ πρᾶον τοῦ χαρακτῆρος, τὸν ἄμετρον πατριωτισμὸν καὶ θεωρούμενον δικαίως ἐκ τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ πεπαιδευμένων τῆς ἐμπορικῆς ἐκείνης κοινωνίας. (2)

(1) Αὐτολεξεὶ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τῆς ἀναφορᾶς τῶν ἐν Ἄργει πληρεξουσίων τῶν Συρίων Γ. Ῥούσσου καὶ Γ. Ξανθάκη, περιεχ. ἐν Μάμουκα. «Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν κτλ. αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω.»

(2) Ἔχω ἀνὰ χεῖρας πληθὺν ἐπιστολῶν καὶ επισήμων ἐγγράφων συνταχθέντων ὑπ' αὐτοῦ. Πλεῖστα δὲ τῶν ἐπισήμων καὶ διεξοδικῶν ἐγγράφων τῆς τε Δημογεροντίας καὶ τῆς Δημαρχίας ὑπ' αὐτοῦ συνετάσσοντο, προτιμωμένου διὰ τὴν ὀρθοέπειαν, τὴν λογικότητα καὶ γλαφυρότητα. Καίτοι μὴ ἀσχοληθεὶς ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν φιλολογίαν, καθ' ὃ ἔμπορος, μετεχειρίζετο τὸν κάλαμον δεξιῶς· γλωσσομαθὴς δὲ καὶ γνωρίσας τὸν εὐρωπαῖον κόσμον ἕνεκα τῶν σχέσεών του διεκρίνετο κατὰ τὴν τότε ἐποχὴν οὐ μόνον ἐν Ἑρμουπόλει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει, ἰδιαζόντως ἀποκτήσας τὴν ὑπόληψιν παρὰ τοῖς τότε πολιτευομένοις καὶ αὐτῷ τῷ Κυβερνήτῃ ἕνεκα τῶν προτερημάτων τούτων, σπανίων δὲ ἔμπορον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν του, ὧν τοσοῦτον ζωηρὰ διαμένει ἡ ἀνάμνησις πᾶσι τοῖς Ἑρμουπολίταις.

Ὁ Πετρίτζης ἐμφρόνως καὶ πατριωτικῶς πολιτευθεὶς ἐν τῇ πολυθορύβῳ τῆς Τροιζῆνος Ἐθνοσυνελεύσει ἐμερίμνησε σπουδαίως ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τῆς κοινῆς πατρίδος. (3)

Ἡ ἐν τῷ Βουλευτικῷ Αἰγίνης παρουσία τοῦ Γ. Πετρίτζη ἦτο πολύτιμος καὶ δι' ἄλλον γενικώτερον λόγον· καθόσον τότε διαιρεθέντων τῶν ἐν τῷ Βουλευτικῷ ἀντιπροσώπων εἰς Πελοποννησίους καὶ Στερεοελλαδίτας καὶ προβάντων μέχρι διαπληκτισμῶν καὶ ἐρίδων, ἡ μερὶς τῶν νησιωτῶν ἀντιπροσώπων ἐν μὲν ταῖς ψηφοφορίαις ἔφερεν τὸ ἀποτέλεσμα, ἐν δὲ ταῖς ταραχαῖς συνετέλει εἰς τὸν συμβιβασμὸν καὶ τὴν κατάπαυσιν τῆς ταραχῆς· Οἱ λοιποὶ νησιῶται πληρεξούσιοι ὑποληπτόμενοι τὰ μάλιστα τὸν πρᾶον καὶ πατριωτικὸν Πετρίτζην, παρηκολούθουν ἐν πολλοῖς αὐτὸν πολιτευόμενον. Οἱ νησιῶται κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σπ. Τρικούπη ἔκλιναν πρὸς τοὺς Στερεοελλαδίτας, οἱ δὲ μετριώτεροι τῶν πληρεξουσίων πεσόντες εἰς τὸ μέσον καθησύχασαν τὰ δεινὰ ταῦτα. (1)

---

(1) Τὰ πρὸς αὐτὸν ἀπευθυνόμενα ἔγγραφα τῶν Δημογερόντων Ι. Ῥάλλη. Ν. Β. Δρίτζα, Γ. Ἀποστόλη καὶ Δ. Παπάζογλη ὑπ' ἀριθ. 848, τῆς 6 Δεκεμβρίου 1827, — 646 τῆς 17 Σεπτεμβρ. 1827— 667 τῆς 24 Σεπτεμβρ. 1827, — 915 τῆς 10 Ἰαν. 1828 — 885 τῆς 28 Δεκεμβρ. 1827. ἅ, καίτοι προμηθευθεὶς λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ δημοσιεύσω διὰ τὴν ἔκτασιν αὐτῶν· καὶ πλεῖστα ἄλλα σωζόμενα παρὰ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, πραγματεύονται περὶ τῶν ἀναγκῶν καὶ συμφερόντων τῆς Ἑρμουπόλεως, ὧν ἡ προστασία ἀνετίθετο τῷ Γ. Πετρίτζῃ. Ὁ Γ. Πετρίτζης κατήγετο ἐξ ἀρχαίας σμυρναϊκῆς οἰκογενείας διακλαδωθείσης διὰ πολλῶν μελῶν. Μετ' αὐτοῦ ἦλθε κατὰ τὸ 1823 εἰς Σύρον καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀδ. Πετρίτζης, καὶ ὁ Ἀντ. Πετρίτζης ἐκ τῶν ἀρχαίων οἰκιστῶν καὶ οἰκοκυραίων τῆς Ἑρμουπόλεως, μετέχοντες δὲ τῶν ἀρετῶν ὅσαι ἐχαρακτήρισαν πάντοτε τὰς οἰκογενείας Πετρίτζη.

(1) Πολλὰ ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὰς ἐν τῇ συνελεύσει τῶν Αἰγί-

Εἰς τοὺς μετριοπαθεστέρους τῶν ἀντιπροσώπων τούτων κατετάσσετο καὶ ὁ νησιώτης ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑρμουπόλεως, ὁ εἰρηνικὸς Πετρίτζης.

Μετὰ δύο ἔτη συγκροτηθείσης τῆς ἐν Ἄργει Δ'. τῶν Ἑλλήνων Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐξελέχθησαν καὶ ἀπεστάλησαν ἀντιπρόσωποι *Ἑρμουπόλεως* μὲν οἱ ἐκ τῶν πρώτων οἰκιστῶν καὶ οἰκοχυραίων αὐτῆς *Παρασκευᾶς Κάζηρας* Ῥόδιος (1) καὶ *Ἰωάννης Περίδης* Χῖος (2), Σύρας δὲ ὁ *Γεώργιος Ξανθάκης*

νης ἐμφυλίους διαιρέσεις. «Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν γράφει ὁ Σπ. Τρικούπη, οἱ εὐνοούμενοι τοῦ Κυβερνήτου διέσπειραν ὅτι οἱ ἐν Αἰγίνῃ πρόκριτοι Πελοποννήσιοι συνελθόντες ἔγραψαν μυστικῶς τῷ Πρέσβει τῆς Ἀγγλίας ὅτι ἡ Πελοπόννησος κ ι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐξήρκουν εἰς σύστασιν ἑλληνικῆς ἐπικρατείας» (Ἑλλ. Ἱστ. Τόμ. Δ'. σελ. 386 σημ. 6'.) Τοῦτο ἠρέθισε τοὺς στερεοελλαδίτας, ὡς καὶ τοὺς συκοφαντηθέντας Πελοποννησίους· οἱ δὲ Αἰγαιοπελαγῖται ἀντιπρόσωποι, ἐν οἷς ἦν ὁ Πετρίτζης, ἀπεδοκίμασαν τὰ διαδοθέντα· ἴσως δὲ τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ κλίνωσι πρὸς τοὺς στερεοελλαδίτας. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ στραταρχικαὶ ἀντιζηλίαι εἶχον ἐξερεθίσει ἀρκούντως τοὺς διαιρεθέντας ἀντιπροσώπους. Ἀλλ' ἡ ἐξέτασις τούτου δὲν ἀνήκει τῇ συγγραφῇ ταύτῃ.

Τὸν περὶ Γ. Πετρίτζη ὡς ἀντιπροσώπου λόγον διακόπτω ἐνταῦθα καθ' ὅτι ἀλλαχοῦ γενήσεται ἐκτενέστερος λόγος περὶ αὐτοῦ ὡς πρώτου Δημάρχου Ἑρμουπόλεως.

(1) Ἀδελφὸς μὲν τοῦ ἐπ' ἴσης ἀρχαίου οἰκιστοῦ Ἑρμουπόλεως *Κωνσταντίνου Κάζηρα*, διατελέσαντος πλειστάκις Δημογέροντος, καὶ πλείστας ἄλλας καθέξαντος δημοτικὰς θέσεις, πατὴρ δὲ τοῦ ἀξιολόγου καὶ πολυτίμου συμπολίτου μας *Ἀριστείδου Κάζηρα* γεν. γραμματέως τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοΐας.

(2) Ὁ *Ἰωάννης Περίδης* ἐκ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, συγγενεύων μὲ τὰς καλλίστας χιακὰς οἰκογενείας, αἵτινες μετηνάστευσαν ἀπὸ τοῦ 1823 εἰς Σύρον διεκρίθη πολλάκις ὡς Δημογέρων, ὡς πολίτης, καὶ ἔμπορος ἔχαιρε δὲ μεγάλην ὑπόληψιν ὡς ἐκ τῶν σπουδαίων τοῦ τόπου οἰκοχυραίων. Περὶ τούτου γενήσεται πλατύτερος λόγος κατωτέρω.

(1) καὶ *Γεώργιος Ῥοῦσσος* (2) ἀμφότεροι Σύριοι ἐκ τῶν προὐχόντων τῆς νήσου καὶ μεγάλην ὑπόληψιν παρὰ τοῖς Συρίοις χαιρόντων.

Συγχρόνως δ' ἀπεστάλησαν ἐκ μέρους μὲν τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων ἀντιπρόσωποι αὐτῶν ὁ *Λουκᾶς Ῥάλλης* καὶ ὁ *Νικόλαος Πρασακάκης*, ἀρχαῖοι ἀμφότεροι οἰκισταὶ τῆς Ἑρμουπόλεως, ὧν ὁ μὲν ὑπῆρξε καὶ ὀνοματοδότης τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ Δημογέρων, ὁ δὲ καὶ Δήμαρχος κατόπιν αὐτῆς. (3)

Ἐκ μέρους δὲ τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Κυδωνιέων καὶ Μοσχονησίων ἐξελέχθη εἰδικὸς ἀντιπρόσωπος αὐτῶν ὁ *Εὐστράτιος Πετρᾶς*. (4)

---

(1) Τῆς ἀρχαιοτάτης ἐν Σύρῳ οἰκογενείας τῶν *Ξανθάκη* ἐμνήσθην πολλάκις καὶ ἐν τῷ Α'. μέρει τῆς παρούσης συγγραφῆς. Ἐγκατασταθεῖσα ἐν Σύρῳ πρὸ τεσσάρων καὶ ἐπέκεινα αἰώνων ἐπολλαπλασίασε τὰ ἑαυτῆς μέλη, ἅτινα ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος μέχρι σήμερον κατεῖξεν τὰς σπουδαιοτέρας ἐν τῇ νήσῳ θέσεις. Πολλοὺς τῶν Ξανθάκη εἴδομεν *Νοτάρους*, *Ἐπιτρόπους*, *Προεστῶτας*, κατόπιν *Δημογέροντας*, Δημάρχους καὶ ἀντιπροσώπους Συρίων. Περὶ δὲ τοῦ εἰρημένου Γ. Ξανθάκη καὶ ἀλλαχοῦ ποιήσω τὸν προσήκοντα λόγον.

(2) Καὶ τῶν *Ῥούσσων* ἡ οἰκογένεια εἶνε γνωστὴ τῷ ἀναγνώστῃ ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς νήσου ταύτης. Ἀρχαιοτάτη καὶ αὕτη ἐν Σύρῳ ἀριθμεῖ οὐκ ὀλίγα μέλη αὐτῆς διαπρέψαντα ἐν τῇ νήσῳ ἐν τοῖς ἀξιώμασι τῶν Ἐπιτρόπων, Προεστώτων, Δημογερόντων καὶ ἄλλαις δημοτικαῖς ἀρχαῖς. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀντιπρόσωπος τῶν Συρίων ἐν τῇ ἐν Ἄργει Συνελεύσει ἦν ἀνὴρ χαίρων πολλὴν ὑπόληψιν ἐν τῷ τόπῳ ὅπερ τεκμαίρεται καὶ ἐκ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς πρώτου ἀντιπροσώπου τῶν Συρίων εἰς τὰς Ἐθνικὰς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεις.

(3) Περὶ ἀμφοτέρων τῶν μεταξὺ τῶν ἐμπόρων καὶ οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως διακριθέντων τούτων Χίων ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἐκθέσω τὰ εἰκότα ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει.

(4) Οἱ ἐν Ἑρμουπόλει Κυδωνιεῖς καὶ Μοσχονήσιοι ἀπήρτισαν ἰδίαν Δημογεροντίαν.

Ἡ ἐκλογὴ ὅμως καὶ εἴσοδος τῶν τεσσάρων τούτων ἀντιπροσώπων τῆς νήσου παρήγαγε ζήτημα ὅπερ ἐγέννησε μακρὰς συζητήσεις περὶ τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ ζητήματος τῆς νέας Ἑλληνίδος πόλεως *Ἑρμουπόλεως*. Ναὶ μὲν εἶχεν ἀναγνωρισθῆ τὸ δικαίωμα αὐτῆς παρὰ τοῖς ἐν Τροιζῆνι Συνελεύσεως, ἀλλὰ νῦν οἱ κατὰ πρῶτον ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἐν Ἄργει Ἐθνοσυνέλευσιν *αὐτόχθονες* Σύριοι πληρεξούσιοι διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς παραδοχῆς ἑτέρων πληρεξουσίων ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου, διϊσχυριζόμενοι ὅτι *δὲν ἔχουν δικαίωμα* ν' ἀντιπροσωπεύσωσι τοὺς ἐν τῇ ἰδίᾳ των νήσῳ παροικίσαντας ἕνεκα τῶν ἑξῆς λόγων. (1)

(1) Καταχωρῶ ἐνταῦθα αὐτολεξεὶ, ὡς ἔχουσιν ἐν τοῖς πρωτοτύποις, τοῖς δημοσιευθεῖσι ὑπὸ τοῦ Κυρ. Ἀν. Ζ. Μάμουκα (ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. ΙΑ'. σελ. 210 καὶ ἑξῆς) πάντα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα, τὰ περὶ ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑρμουπόλεως ἐγερθέντος ζητήματος ἐν τῇ ἐν Ἄργει Ἐθνοσυνελεύσει. Τὰ τρία ταῦτα ἔγγραφα ὧν ἓν τῶν Ἑρμουπολιτῶν πληρεξουσίων, δύο δὲ τῶν Συρίων, εἰσὶ σπουδαιότατα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ μέρους τούτου, ἀνάγκη δὲ ὅπως τὰ διεξέλθῃ ὁ ἀναγνώστης ἐπισταμένως διότι ἐν αὐτοῖς συνοψίζονται πλεῖστα ὅσα λίαν ἐνδιαφέροντα. Ἀκολουθῶν τὸν Κ. Α. Μάμουκα καταχωρῶ τὰ ἔγγραφα καὶ τὰς διαμαρτυρήσεις τῶν Συρίων αὐτολεξεὶ, δι' οὓς λόγους καὶ ἐκεῖνος ἐκτίθησιν.

Ἀναφορὰ τῶν Πληρεξουσίων τῆς ἐν Σύρᾳ Ἑρμουπόλεως.

Πρὸς τὴν Δ'. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν. (1)

Σεβαστὴ Συνέλευσις τῶν Πληρεξουσίων τοῦ Ἔθνους.

Οἱ ὑποφαινόμενοι τῆς Ἑρμουπόλεως λαμβάνουσι τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρουν εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὅτι ἡ ἐξεταστικὴ τῶν ἐγγράφων ἐπιτροπὴ, ἀφοῦ εὗρηκε νόμιμα καὶ τακτικὰ τῆς πληρεξουσιότητός των τὰ ἔγγραφα, παραδόξως ἀμφιβάλλει, ἂν πρέπει νὰ δώσῃ καὶ εἰς τοὺς

(1) Πρωτότυπον, φέρον ἐπισημείωσιν ἀριθ. 7 Ἐλεγχ. Συνεδρ. ἐν τῷ φακέλῳ ἀριθ. 3562. νῦν δὲ, Βουλ. Ἀντιπρ.— Σημ. Α. Μ.

Α'. Ἡ Ἑρμούπολις δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ πόλις ἑλληνὶς δυναμένη ν' ἀντιπροσωπευθῇ ὡς τοιαύτη εἰς τὰς Ἐθνοσυνελεύσεις, καθ' ὅσον οἱ εἰς τὴν νῆσον Σύρον προσφυγόντες

δύῳ ἡμᾶς τὴν ἄδειαν τῆς εἰσόδου καὶ ψήφου εἰς τὴν Δ'. Ἐθνοσυνέλευσιν, ἢ μόνον εἰς τὸν ἕνα ἐξ ἡμῶν. Μένει εἰς τὴν Σ. Συνέλευσιν νὰ ἐκτιμήσῃ τοὺς λόγους τῆς τοιαύτης καινοτομίας καὶ ν' ἀποφασίσῃ κατὰ τὸ δίκαιον. Ἡμεῖς νομίζοντες ὅτι τὸ πρῶτον καὶ πολυτιμώτερον δικαίωμα τοῦ πολίτου εἶναι τὸ τῆς ψήφου, ὅτι ὡς τοιοῦτον θεωρεῖται παρὰ πᾶσι καὶ ὅτι ὁποιαδήποτε εἰς αὐτὸ μεταβολὴ καὶ ἐλάττωσις, ἀντιβαίνουσα εἰς τοὺς καθεστῶτας νόμους, εἶναι αὐτοφανὴς ἀδικία, χρεωστοῦμεν εἰς τὴν Κοινότητά μας, ἡ ὁποία μᾶς ἐτίμησε μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην της, νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν τὴν ἐξακολούθησιν αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος ἀκέραιον, προβάλλοντες διὰ τοῦ παρόντος ἐν συντόμῳ τοὺς κυριωτέρους λόγους, εἰς τοὺς ὁποίους στηρίζεται ἡ ἀπαίτησίς μας.

Εἶναι πασίγνωστον ὅτι ἡ ἐν Τροιζῆνι Συνέλευσις ἐξ ἀναφορᾶς καὶ κατ' αἴτησιν μόνον τῶν κατοίκων τῆς Ἑρμουπόλεως, ἔκρινε δικαιώτατοὺ νὰ δώσῃ καὶ εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπίας, βεβαιωμένον διὰ ψηφίσματος, καὶ ἑπομένως ν' ἀποδεχθῇ τοὺς τότε δύο σταλέντας πληρεξουσίους, τοὺς Κυρίους Α. Δ. Ταρποχτζὴν καὶ Π. Ὁμηρίδην· ὅτι ἔπειτα, κατὰ συνέπειαν τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος, ἡ Ἑρμούπολις ἐκλέξασα ἔπεμψεν εἰς τὸ Βουλευτικὸν ἀντιπρόσωπόν της τὸν Κύριον Γεώργιον Πετρίτζην, ὅστις συνέπραττε μὲ τοὺς λοιποὺς τοῦ Ἔθνους ἀντιπροσώπους μέχρι τῆς παύσεως αὐτοῦ τοῦ Σώματος.

Οἱ κάτοικοι τῆς λεγομένης ἄνω Σύρας, οἱ ὁποῖοι μόλις εἶναι τὴν σήμερον τὸ πεμπτημόριον τῶν κατοίκων τῆς Ἑρμουπόλεως, ἔδειξαν παρ' ἐλπίδα ἕως χθὲς ἄκραν ἀδιαφορίαν περὶ τῶν κοινῶν τοῦ Ἔθνους των συμφερόντων· δὲν ἠθέλησαν οὔτε τότε νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων ἐκείνης τῆς Νήσου· καὶ ὅταν προσφάτως τελευταῖον ἀπεφάσισαν νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὸ Ἔθνος των, ὄχι μόνον δὲν εἶχον τὴν διάθεσιν νὰ συνεδριάσουν μὲ τοὺς πολλοὺς συνεπαρχιώτας των διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων εἰς τὴν Συνέλευσιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ παραλόγως διαμαρτυρηθέντες, ἐκήρυξαν ἄνομον καὶ τὴν

πάροικοι προσωρινῶς εἶχον ζητήσει ἄσυλον εἰς τὴν νῆσον· προὐτίθεντο δὲ να ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς πατρίδας των μόλις ἱδρυομένου τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

Συνέλευσιν, καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων τῆς Ἑρμουπόλεως, ἂν καὶ νομιμοτάτη, συνοδεύσαντες τὴν διαμαρτύρησιν ταύτην μὲ πολλὰς ἀπρεπεῖς ἐκφράσεις.

Πρὶν κατοικηθῇ ἐπὶ καιρῷ τοῦ πολέμου τούτου ἡ Ἑρμούπολις, τὴν σήμερον πόλις μεγάλη καὶ ἐμπορικωτέρα τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἄνω πόλις τῆς Σύρας μὲ τοὺς ὀλίγους κατ ίκους της ἐμπεριλαμβάνετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Μυκώνου. Εἰς τῆς Ἑρμουπόλεως τὴν σύστασιν καὶ αὔξησιν, χρεωστεῖ ἡ Νῆσος τοῦτο, ὅτι μετρᾶται τὴν σήμερον ὡς μία χωριστὴ Ἐπαρχία.

Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι μετὰ τὴν ἐν Τρ ιζῆνι Συνέλευσιν, ὕστερον ἀπὸ πολὺν καιρὸν, ἀπεφάσισαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς ἄνω πόλεως νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὴν Βουλὴν τῆς ἀντιπροσωπίας τὸ δικαίωμα τὸ ὁποῖον ἔχαιρεν ἡ Ερμούπολις· ἡ Βουλὴ παρεχώρησε διὰ θεσπίσματός της καὶ εἰς ἐκείνους αὐτὸ τὸ δικαίωμα, χωρὶς νὰ ἐγγιχθῇ ἐκεῖνο τῆς Ἑρμουπόλεως· ὥστε καὶ ἡ ἄνω πόλις ἔκλεξε τώρα καὶ ἔστειλε τοὺς δύω πληρεξουσίους της, καθὼς ἔκαμεν ἡ Ἑρμούπολις.

Ἡμεῖς πάντοτε νομίζομεν δίκαιον ὅτι ἡ νῆσος Σύρα, κατὰ τὴν σημερινὴν πληθὺν τῶν κατοίκων της ἐμποροῦσε κατὰ τοὺς ὑπάρχοντας περὶ ἐκλογῶν κανόνας, νὰ ἔχῃ τοὺς τέσσαρας πληρεξουσίους· ἐὰν ὅμως, τὸ ὁποῖον δὲν πιστεύομεν, ἡ Σ. Συνέλευσις δὲν εὕρῃ δίκαιον νὰ δεχθῇ τέσσαρας πληρεξουσίους ἀπὸ τὴν Ἐπαρχίαν τῆς Σύρας, δὲν πιστεύομεν οὐδὲ ὅτι θέλει εὕρει δίκαιον νὰ ἐλαττώσῃ τὸ δικαίωμα τῆς Ἑρμουπόλεως διὶ ὁποιονδήποτε λόγον. Εἶναι ἆρά γε χρεία νὰ παραστήσωμεν εἰς τὴν Σ. Συνέλευσιν, ὅπου εἶναι τόσα φῶτα καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πατριωτισμὸς συγκεντρωμένος, τὴν ἀξίαν τῆς πόλεώς μας, τὴν σταθερὰν προθυμίαν μας πρὸς τὰς ἐθνικὰς ἀνάγκας ἐν διαστήματι ὅλου τοῦ πολέμου τούτου, ὅσην ὠφέλειαν ἔχει τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον ἀπὸ τὸ ἐμπόριόν της, ὅσα καλὰ ἡ εὐτυχὴς ὕπαρξίς της δύναται νὰ προξενήσῃ; Ἡ Ἑρμούπολις μόνη συστήνει τὴν Σύραν· χωρὶς αὐτὴν, ἡ Σύρα ἦτον καὶ θέλει εἶναι μηδέν. Ἡ μεγαλόπολις τῆς Ἑρμουπόλεως, τὴν

Β'. Καὶ ἂν ἔπρεπέ ν' ἀντιπροσωπευθῶσιν οἱ πάροικοι ἐν ταῖς Ἐθνοσυνελεύσεσι, δικαίωμα εἶχον νὰ τοὺς ἀντιπροσωπεύσωσιν οἱ αὐτόχθονες ἀντιπρόσωποι τῆς Νήσου Σύρας, εἰς ἣν

ὁποίαν ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ παραστήνωμεν εἰς τὴν Σ Συνέλευσιν ταύτην, ἔδοσεν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα κατὰ διαφόρους καιροὺς πυροπολικὰ, στρατιωτικοὺς μισθοὺς, συνεισφορὰς ἀναγκαιοτάτας, βοηθείας εἰς τὸ ἀείμνηστον Μεσολόγγιον, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὸ τακτικὸν στράτευμα τῆς Ἑλλάδος· αὕτη ἐχρησίμευσε πολλάκις ὡς ἄλλη ἀποθήκη τοῦ πολέμου· αὕτη σχετίζει ἐμπορικῶς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν μὲ τὸν ἔξω κόσμον· μήπως τέλος πάντων αἱ δύω μυριάδες ἐμπόρων, τεχνητῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, δὲν ἀξίζουν τὰς δύω ψήφους εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν; Μὴν ἀμφιβάλλοντες, ὅτι μία ἀπὸ τὰς σοφὰς τῆς Συνελεύσεως γνώμας θέλει εἶσθαι καὶ τὸ νὰ περιθάλψῃ καθ' ὁποιονδήποτε τρόπον τοιαύτην πόλιν, γέννημα καλὸν τοῦ ἐθνικοῦ πολέμου εἰς τὸ ἔθνος ὠφελιμώτατον, πεπεισμένοι ἐνταυτῷ κατὰ συνείδησιν, ὅτι οἱ συμπολῖταί μας δὲν θέλουν ἔχει ποτὲ διαφορετικήν τινα γνώμην κατὰ τοῦτο, ζητοῦμεν, ὡς προείπομεν, ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην τῆς Σ. Σσνελεύσεως τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ δικαιώματος τῆς Ἑρμουπόλεως κατὰ τὸ ὁποῖον μᾶς ἔκλεξε τοὺς δύω, ὅπως ἔκαμε καὶ ἄλλοτε. Τὸ ζήτημά μας δὲν εἶναι νέον, εἶναι δίκαιον, καὶ ὡς φύσει τοιοῦτον, καὶ ὡς προυπάρχον. Τὸ δίκαιον, πρέπει νὰ εὐχαριστῇ τοὺς πάντας, καὶ ἡ Πατρὶς ἀναμφιβόλως δὲν χρεωστεῖ νὰ εὐχαριστήσῃ ποτὲ τὰ τέκνα της. κατ' ἄλλον τρόπον, εἰμὴ κατὰ τὸ δίκαιον.

Μένομεν μὲ τὸ προσῆκον σέβας

Τὴν 11 Ἰουλίου 1829 ἐν Ἄργει.

Οἱ Πληρεξούσιοι τῆς Ἑρμουπόλεως

Παρασκευᾶς Κάζηρας

Ἰωάννης Περίδης.

κατέφυγον· ἤτοι μὲ ἄλλους λόγους δὲν εἶχε λόγον νομιμοποιήσεως ἡ ἀντιπροσωπεία πόλεως εἰς ἣν προσωρινῶς κατέφυγον οἱ πάροικοι.

«*Πρὸς τοῦς ἐντημοτάτους πληρεξουσίους τοῦ Σεβαστοῦ 'Ελλυνηκοῦ Εθνους, εἰσερχομένη εἰς τὴν Δ'. Εθνοσυνέλεψιν.* (1)

Οἱ ὑπογεγραμμένη αὐτόχθωνες, ψυφυσμένοι νόμημη πληρεξοῦσοιει τῆς Νύσου Σύρας, διὰ τὴν Δ Εθνοσηνελευψιν, δισύθηναν ἀναφοράν τους πρὸς τὴν ἐξεταστυκὴν 'Επυτροπὴν, τὴ 8 πνέοντος παραιτένοντας εἰς αὐτὴν δικεολογυμένος τὴν ἀναμότιν (2) τῶν λεγόμενον πάρικον πληνρεξοῦσιον τῆς 'Ερμουπύλλεος, καὶ ὅτι κατὰ νόμον, καὶ κατὰ ὀρθὸλόγον, νὰ μὴν συνχορήση εἰς αὐτοῦς τὴν οἰσοδον εἰς τὴν Δ Σ. 'Εθνοσηνέλευψιν, ἀνελπύστος ὅμος, μαὶ ὁλον ὅπου δικοιωματικὸς ἔπρεπεν ἡ ρηθίσα 'Επυτροπὴ, νὰ δόση ὁποίαν δ' ὑποτε ἀπάντισις, ἐμηνε σηοπηλὸς, καὶ πρὸς τοῦτης παρεδρίσκοντε εἰς τὴν σηνάθριτιν ταύτην, ἡ προηριθὲν πάροικη. Παρκαλεῖτε λοιπὸν τὸ εὐθίδικον καὶ ἡ δικεοσήνη τῶν ἔντιμοτάτων πληρεξουσίον κάμνοντας τὴν ἀνάγνοσιν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, καθοῦ καὶ τῆς προλαδοῦσης, ἀντίγραφον τῆς ὁποίας ἐδὸ

---

(1) Τῆς ἀναφορᾶς ταύτης τὸ πρωτότυπον, πρότερον μὲν ὑπῆρχε ἐν τῷ 'Ελεγκτικῷ Συνεδρίῳ, ἐν τῷ φακέλῳ ἀριθ. 3552· νῦν δὲ σώζεται ἐν τοῖς χαρτοφυλακίοις τῆς Βουλῆς τῶν 'Αντιπροσώπων. 'Ετήρησα ἀκριβῶς τὸ ἀπαράλλακτον, χάριν εὐαρέστου μὲν ἀναμνήσεως τῶν καθ' ἡμᾶς, περιεργείας δὲ τῶν μεθ' ἡμᾶς, διότι οὗτος ὁ ἐν Σύρῳ τότε γενικῶς ἐπιχωριάζων ἰδιωτισμὸς τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφῆς, κατήντησε σήμερον, μετὰ παρέλευσιν εἰκοσαετίας ἤδη, νὰ ἦναι συνήθης εἰς μόνην τὴν τελευταίαν κλάσιν τῶν κατοίκων Σύρου· καὶ λυπηρὸν μὲν εἶναι τὸ ὅτι οἱ κατὰ τὸ 1829 Πληρεξούσιοι Σύρου μετεχειρίσθησαν χεῖρα ἀγραμμάτου εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῆς ἀναφορᾶς, ἥτις ἄλλως, διὰ τὴν ἀφέλειαν τοῦ ὕφους καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἰδεῶν, ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ὑπηγορεύθη καὶ συνετάχθη, δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτος. Εἶναι ὅμως κατὰ πολλὰ εὐχάριστον τὸ ὅτι, ἐν τῷ εἰρημένῳ διαστήματι τοῦ χρόνου ἡ παιδεία εἰσεχώρησεν καὶ ἔκαμεν ἐξαιρέτους προόδους εἰς ἐκεῖνον τὸν Δῆμον, καθὼς ἀκόμη καὶ τὸ ὅτι σχεδὸν ἀπεσκορακίσθη ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῶν Συρίων ἡ ἰδέα τῆς διακρίσεως αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων.

(2) 'Αναμότιν καὶ ἀναμότην τὸ ἐναντίον τῆς νομιμότητος. ('Ονομ. ἀνομότη, Γεν. ἀνομότης, Δοτ. ἀνομότη, Αἰτ. ἀτομότην). Κατωτέρω εὑρίσκεται καὶ κατ' ὀνομαστικὴν, ἡ ἀνομότητα. (Σημ. Α. Ζ. Μάμουκα καὶ ἡ ἀνωτέρω.)

Γ. Ἐπειδὴ οἱ Χῖοι, Κυδωνιεῖς, Ψαριανοὶ, Κρῆτες καὶ λοιποὶ προσφυγόντες εἰς τὴν Σύρον συνέστησαν εἰδικὰς Δημογεροντίας καὶ ἰδίους ἔστειλαν πληρεξουσίους εἰς τὴν ἐν Ἄργει

ὑπάρχει ἐνομένο, καὶ ἐπομένος γηνομένη ὅριμον σκέψιν τὰ εἰς αὐτὰς διαλαμβανόμενα δικαιώματα, νὰ ἀποφασήσι τὸ δέον καὶ ἔνομον, ἀποξενονοντάστους ὅς ἀπαράδεχτους. ὅς μὴν νόμημη πλρεξοῦσοιει τῆς πατρίδος Σύρας, διαμένοντας τὸ ἱερὸν καὶ τοπυχὸν δικέομα, εἰς τοὺς μόνους αὐτόχθονας ὑπογεγραμμένους.

Πρὸς τούτης νομήζομε δίκεον νὰ προσθέσομε ἐξόχος ἀπὸ τὴν προλυβοῦσα ἀναφοράν ἐπαρισιάσαμε εἰς τὴν ἐξεταχτικὴν Ἐπυτροπὴν, νὰ φανερόσομεν καὶ εἰς τὴν μπαροῦσαν μας ταπυνὴν, καθηποβάλοντας εἰς τὴν σκέψιν τῶν δικεοτάτον ἐντιμον πληρεξουσίον τοῦ Σ. Ἔθνους, ὅποῦ καὶ μαὶ τοῦτο νὰ ἀναγνορίσουν πόσον ἀδικήαν γήνεται εἰς τὰ τοπηκὰ δικεόματα τῶν αὐτοχθώνον πληρεξουσίον Σύρας καὶ ὕδου.

Ὁ Κύριος ἔκτακτος Ἐπύτροπος τῶν Βορείον Κυκλάδον, ἐσχυματίσε κατὰ τὰς ὁδιγίας ἦχε παρὰ τῆς Σ. Κυβερνήσεος ἠδιετέραν Δημογεροντία, τῶν ἀποίκον Ἑρμουπόλεος, καὶ ἠδητέρος τῶν αὐτοχθώνον, χορὴς νὰ σχυματίζετε Ἐπαρχιακὴ, ἀλλὰ νὰ ἐνασχολεῖ-ε ἑκάστη ὅς πρὸς τῆν περιφέριαν τῶν χρεόν της, ὅς δύνατε νὰ δεδαιωθῆ μαὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. Διάταξιν 3193.

Τελησθέντος τοῦ ἔργους τούτου, καὶ ζητόντας μαὶ ἀναφορὰν ἀρ. 181, ἡ αὐτόχθονη Δημογεροντία, πρὸς τὸν ῥηθέντα Κυρίον Ἐπύτροπον ὅτι, δὲν δύνατε νὰ κάμη ὁμοῦ τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίον μαὶ τὰ τῆς Ἑρμουπόλλεος, ὁ ἔκτακτος Ἐπύτροπος καθηποβάλοντας ὑπ' ὄψιν τῆς Σ. Κυβερνήσεος τὰ ἀναντίριτα αὐτὰ δικεόματά των, ἐβεβαίωσε τῆν αὐτόχθονον Δημογεροντία, μαὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 3290, ὅτι *ἡ Κυβέρνησις θέλει λάβη εἰς ὅριμον σκέψιν τὰς αἴτιση Σας, καὶ δὲν θέλει σηγχορέση νὰ σὰ σφεντεριστόση τὰ νόμημα δικαιώματα τοῦ Κοινοῦ σας* κ.λ.π. Ἐνχυριζόμενος μαὶ τὰ ταῦτα ὁ κατάλογος τῶν ἐκλογέον, αὐτοχθόνων, καὶ τῆν ἀναφορὰν εἰς τῆν Σ. Κυβέρνησιν καὶ μαὶ τὰ παρέλευψις ἡμερόν, ἐδημοσίευψε πρὸς αὐτοὺς διάταξιν ἀρ. 3676, λέγοντας, ὅτι ἡ Σ. Κυβέρνησις *ἔχουση καλὸς* δηλαδὴ τὴν δ-διετέραν ἐκλογὴν τῶν ἐκλογέον αὐτοχθόνων, διορίζοντας καὶ τὴν

Συνέλευσιν, ἀντεπροσωπεύθησαν ὅλοι οἵτινες καὶ ἀπετέλουν τὸν πληθυσμὸν τῶν παροίκων, ἑπομένως ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Ἑρμουπόλεως ὡς ἰδίας πόλεως ἐπλεόναζεν, ἠδύνατο δὲ νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν τῶν αὐτοχθόνων Συρίων

τοῦτης, μαὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 12399 πρόεδρον, τῶν ὑπογεγραμένον Γεώργιον ροῦσσον, διὰ τὴν ἐξ ἀκολούθισην τῆς ἠδιετέρας ἐκλογῆς τῶν πληρεξουσίον των.

Ἐντημότατη Κύροιει! ἡ πληρεξοῦσοιεὶ τῆς Ἑρμουπόλλεος, δικεόμα δὲν ἔχουν νὰ γήνουν δεχτὴ εἰς τῆν Σ. Δ. Ἐθνοσυνέλευψιν διὰ τὰ δικεα, ὃς εἴρητε, καὶ διὰ ὅσα ἑτερα διαλαμβάνη τὸ ἐνομένο ἀντιγραφον τῆς προλαβοῦσης ἀναφοράς, μαὶ τὸ νὰ ἐσχυματίστυκαν ἠδηετέρος τῶν Χύον, Αἰβαλῆότων, καὶ λ.π. ἡ πληρεσουσήει τους, κάμνοντας ὁ μεγαλήτερος ἀριθμὸς τῶν οἰκογενειόν ἀπὸ τῶν πάρικον ἑβρισκομένον εἰς Ἑρμοῦπολλην, μέλοντας νὰ ζητίσουν τὰ ἠδιετέρα τῶν μπατρίδον τον δικεόματα, καθον καὶ ἡ ἑβρισκομένη πλησμονὴν οἰκογενειόν Ψαριαλόν, οὔτε ἀπὸ ἐτοῦτους τοὺς ὕστερους, δὲν παρεβρέθη τινὰς εἰς τὴν *βιαίαν ἐκλογὴν* ἔγηνε, διὰ τοὺς δυὸ αὐτοὺς Κυρίομς· ποίον ὄχλον λοιπὸν αὐτὴ παρισιάζουν, μαὶ τῆν πλτρεξουσηοτητά των; τὴ ἀνάλογο ἔμηνε ἀπὸ τοὺς πάρικους ἀφερόντας Χύους, Αἰβαλνότες. Εὐροπέους, αὐτόχθονη Σύροιι (κάτικη εἰς Ἑρμοῦπολλη), Ψαριανὴ, Κρίται, Νησηότες καὶ λ. π. ὁποῦ δὲν ἐσημέθεξαν εἰς τὸν ψύφον αὐτῶν τῶν δήον πλτρεξουσίον Κάζηρα καὶ Περιδην; ὁποίει ὅλη ἡ ρηθέντες ἀπέστυλαν τοῦς ἀντιπροσόπουστον εἰς τὴν Σ. Δ. Ἐθνοσηνέλευψιν, καὶ πὸς δύναντε ἡ ρηθέντες δυὸ Κυροίει νὰ παρισιάσουν σήμερον λαὸν, ὅστης δὲν τοὺς ἐψύφισε, ἀλλ' οὔτε θέλη νὰ τοῦς γνορίζη πληρεξουσιουςου; καθὶ εἰς εκλεγμένος πληρεξοῦσιος ἐξ ὁποιαδῆπο·τε ἐπαρχείας διὰ νὰ ἀνάγνοριστῆ τοιοῦτος, πρέπη νὰ φέρει ἐν ἑαυτῷ ὅλην τὴν θέλεισιν καὶ ὅλας τὰς ψύφους ὅλων τῶν συνεπαρχιωτον του. ποία ἀραγες εἶνε ἡ θέλεισις τῶν πάρικον ὁποῦ αὐτὴ παραστένου; ἄλοι ἡ μὴν ἐκήνην ὁποῦ δὲν ἤθελαν, ἀλλ' οὔτε ἐσήνδραμον εἰς τῆν ψηφιφορίαν αὐτῶν τῶν δυὸν Κυρίον. Ισος θέλουν νὰ προσποιθοῦν ὅτι δύδουν διὰ τὸ ἐμποριόν τους δόσης χριμάτον εἰς τὸ Ἐθνως! οὔτε αὐτὸ ποσὸς δὲν τοὺς δικαιώνη, ἐπυδὴ καὶ διὰ τῆν ἠδηο-

Δ'. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κάζηρα καὶ Περίδου δὲν ἔλαβον μέρος οἱ Χῖοι, Σμυρναῖοι καὶ Ψαριανοί, ἐκτὸς ὀλίγων προσελθόντων εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως.

τελήν τους ὀφέλειαν, ὁθεν καὶ ἀν ἐβρίσκοντον ἔπρεπε νὰ πληρόνουν, ἡ πηγὴ δὲ τηοῦτου κατορθόματος ἐγενήθη μαὶ τῆν οὐδετερότιτα ἀπέληξε ἡ Νήσος Σύρα, ἐξ ἀρχῆς τοὺ ἱεροῦ ἀγόνου τούτου, αὐτὸ ἔκαμε νὰ στερεοθὴ τὸ ἐμπόρειον καμνόντας οἱ πὰρικι ὁς γνοστὸν τῆς πάσης κατάστασιν, καθοῦ ἡ ἀναφερόμμενη, προφηλάτουν ἐν καιρὼ δέοντη καθέν τους ἄλο δικέομα κατ' αὐτών, διὰ νὰ ἀποδήξουν λεπτομερός τὰς ἀνοίκουστας ἀδικήας τοῦς ἐγηναν τῶν δυστυχόν αὐτοχθόνον.

'Αποδηκνυομένου λοιπὸν ὁτι ὁ Κύριος Κάζηρας καὶ Κύριος Περίδης μαὶ τὴν δι εολογουμένην ἐκτασιν τῆς παροῦσης, καὶ τοῦ ἐνομένου ἀντιγράφου, θέλει γήνουν ἀπαράδεχτη ὁς πληρεξοῦσοιει Ἑρμουπόλλεος Ν. Σύρας ἀπὸ τὴν Σ. Δ. τοῦ Ἔθνους Συνέλευψις.

'Αποδικνυομένου, ὅτι, ὁ ὀχλος ὅλος σχεδὸν τῶν πάρικον, ἐσχυμάτισαν ἠδιετέρος καὶ Δημογεροντίας (ὁποιὰ ἐστὴ ἐκύνην τὸν Χῦον) καὶ ἑπομένος τοῦς πληρεξουσίουστους.

'Αποδηκνυομένου ὁτι, ἀπὸ τοῦς ἀποληφθέν πάρικους, Ψαριανοῦς, Κρίτας, Νυσιότες, Εὐροπέη καὶ λ. π. δὲν ἐδοσαν ψύφον εἰς τοῦς ἀνηριμένους δυὸ Κυρίους.

'Αποδηκνυομένου ὅτι, ἀν καὶ ἐδέχτη πὰρικος παραστάτης εἰς τὴν Τριζίνι τῶν Ἑλλύνων Γ. Εθνοσηνέλευψιν, τὸ ἀπόβαλαν μόνη τους τιοῦτο δικέομα μαὶ τὰ κόμματα ἐπραξαν ἐν τὸ ἀναμεταξίν τους ὁς εἰριτε.

'Αποδηκνυομένου ὕτι διὰ νὰ ψυφυστοῦν πληρεξοῦσοιει ἡ δηὸ Κύροιει αὐτὴ, ἐμμησολάβισε ἡ *βία*.

'Αποδικνυομένου τέλος πάντων ὁτι ὁ ψύφοστον, εἶνε ἐναντίον τοῦ ἀρθρου 21 τῶν ὀδηγιὸν τῆς Σ. Κυβερνήσεος τοῦ αρ. 10050 καὶ τοῦ ἠδίου αὐτοῦ νόμου 17 τῆς Ἐπυδαύρου εἶς τοὺς 5 σημηοθέντες τήπους περὴ παραστάτου.

Οἱ ὑπογεγραμμένη παρακαλοῦν ταπυνὸς τὸ Σ. Ἔθνος, νὰ ἀποδόση τὴν δικεοσήνην του, κάμνοντας τὰς ὑπεναντίους ἀπαρτδεἐλτους, πρὸς

Ε'. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Κάζηρα καὶ Περίδου διεξήχθη *μετὰ βίας*.

ΣΤ'. Καὶ τελευταῖον οἱ πάροικοι δὲν εἶχον δικαίωμα ψήφου διότι δὲν διήνυσαν ἐν Ἑλλάδι τὰ πέντε ἔτη καὶ ἡ ψηφο-

---

διατίρισιν τῶν τοπικὸν δικεομάτον καὶ αὐτοχθόνου, καὶ διὰ τῆς χαρίτος καὶ λ. π.

Ἐν Ἄργοι τῆ 12 Ἰουλιοὺ 1829.

Οἱ αὐτόχθονες πληρεξοῦσοιει τῆς Νυσοῦ Σύρας

γ. ρουσσος. Γ. ξανθάκης.

Τὸ ἐν τῇ ἀναφορᾷ ἐπισυνημμένον Ἀντίγραφον.

Πρὸς τὴν ἔντημον Ἐξεταχτηκίν Ἐπυτροπίν συστηθησομένη διὰ τὴν ἔρευναν τῆς Νομημότις τῶν Πληρεξουσίον τῆς Δ. τῶν Ἑλλύνων Ἐθνωσηνέλεψις.

Δυνάμη τοῦ ψυφίσματος ἀρ. 10049 καὶ ὁδηγιαι 10050 τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, ἡ Κυνότης τῆς Νύσου Σύρας, μὲ ὅλλυν τὴν ἀπετουμένην τάξιν, ἐψύφησε τοὺς ὑπογεγραμμένους νόμημους πληρεξουσήουστης, τὸ νὰ ἠσέλθουν εἰς τὴν προσεχὸς τῶν Ἑλλύνων Δ. Εθνωσηνέλεψις, καθοῦ καὶ πραγματικῶς ἀποδύχτη ἀπὸ τὰς πράξις, καθιπόβαλαν εἰς τὴν αἰξέτασις τῆς ἐντημότητος. (1)

Μανθάνομε μαὶ τὰ βεβαιώτιτως, ὅτι οἱ λεγύμενη πληρεξοῦσοιει τῆς Ἑρμουπόλλεος, παῤῥισιάζοντας καὶ τοῦτη τὰς πράξηστων, ἐπυμένου νὰ γοίνου δεχτή, δησφημίζωντας ὅτι, θέλουν κάμη ἀπαράδεχτους τοὺς νόμημους αὐτόχθωνας (ὅσ αν φερ' υπὶ νὰ οἰκηοποιειθὴ τὸν οἶκον τῆς (2) τοῦ ἑτέρου). νομήζομεν λοιπὸν χρέος μας ἀπαρέτιτον, νὰ καθυποβάλομεν εἰς τὴν σκέψιν καὶ ἐξέτασίν Σας τὴν ἀναμότην αὐτῶν, καὶ ὅτι δὲν δύνονται, καὶ κατὰ νόμον, καὶ κατὰ ὀρθῶν λόγων, νὰ

---

(1) Ἡ φράσις ἤθελεν εἶσθαι πλήρης οὕτως, «ἀπὸ τὰς πράξεις, (τὰς ὁποίας) ὑπέβαλαν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐντίμου (ἢ τῆς ἐντιμοτάτης) ἐπιτροπῆς.»

(2) Τ ῆ ς, ἀντὶ τοῦ ἀορίστου τ ι ς' ὡς ἐὰν ἐγράφετο, «νὰ οἰκειοποιηθῇ τις τὸν ἑτέρου οἶκον.» Σ. Α. Μ.

φορία ἐνηργήθη ἐναντίον τοῦ ἄρθρ. 7 τῶν Ὁδηγιῶν τῆς Κυβ. καί τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6050· καί τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17 νόμου τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνοσυνελεύσεως.

γήνουν δεχτὴ εἰς τὴν Δ'. τῶν Ἐλλύνων Ἐθνοσηνέλεψιν καὶ ἤδοῦ πὸς ἀποδικνήετε.

Προκυρίτοντας ὁ Κύριος ἔκτακτος Ἐπύτροπος τῶν Βορείον Κυκλάδων, τὸ νὰ συναθριστοῦν οἱ πάροικη Ἑρμουπόλλεος εἰς τὸν Ναὼν τῆς Μεταμορφόσεως, κύμενος εἰς τὴν αὐτίν πόλην, ἄρχησε τέλος πάντων ἡ σηνάθρισις. καὶ πλήρης γενόμενη, ἄρχυσε ὁ ὄχλος αὐτῶς νὰ ἐσταυθῆ εἰς τὸν ἑαυτόντου ὅτι, δικαίωμα μῆν ἔχον νὰ ὀνομάση πληρεξοῦσιους τῆς Ἑρμουπόλλεος Σύρας, οὖσα ξένη πα-ρῆς αὐτῶν, καὶ γενομένη ἐν τὸ ἀναμεταξίν τους λογοτριβὴν ἀφορόσαν τῆν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἐπερίσκυσε ὁ πλοίον ἀριθμὸς τοῦ ὄχλου, καὶ οὕτος ἡ συνάθρισις διελήθη· τοῦτο ἀποδήχνετε πραγματικὸς ἀπὸ τὴν ἠδιετέραν Δημογεροντία ἐσχηματσίτη τῶν Χῦων, καὶ ἕπομένος τῶν μερικόν πληρεξουσίον τον ἔχοντας πρὸ ὀφθαλμὸν νὰ ὁμηλήσουν εἰς τὴν Δ. Ἐθνοσηνέλεψιν, τὰ ἠδιετέρα συμφέροντα τῆς πατρίδοστον, καὶ οὐχῆ τὰ τῆς Ἑρμουπόλλεος.

Ἀκολούθος μαὶ τὰ παρέλεψιν ἥμερὸν ἐπροκυρίχτη παρὰ τοῦ ρηθέντος ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου νέαν προκύριξιν. προσκαλόντας εἰς συνάθρισιν τοὺς αἰτέρους παρίκους διὰ νὰ σχυματίσουν τοῦς πληρεξουσιοῦστον, καὶ τούτη ἡ δευτέρα διάταξις, ποσὸς δὲν ἐστερεόθη, ἐπυδὴ ὅλη ἡ ἐκὴ εὑρισκομένη Αιβαλιότες νομήζοντας τῶν ἑαυτόν τους ὡς καὶ πρότερον, μῆν ἔχοντας δικαίωμα ψύφου εἰς τὴν πατρίδα μας Σύρα καὶ μαὶ τὸ νὰ μὴν εἶνε αὐτόχθονες τῆς ἠδίας, καὶ ὅτι τὰ πέντε ἔτη, ὁ πολυάριθμος αὐτῶν δὲν παρεδρίσκετο παντοτινὰ ἀποικυσμένος εἰς ταύτην, θέλοντας καὶ πρὸς τοῦτης, νὰ φυλάξουν τοῦς ὅρους τῶν ὁδηγιῶν τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ Κυβερνήτου, ἐλέγχοντάστους καὶ ἡ ὑδία αὐτῶν συνοίδυσης, διὰ νὰ μῆν ὀρκυστοῦν ματέος, καὶ πρὸς διατίρισιν τῶν 5 σημηοθέντων τίπων τοῦ νόμου ιζ', δὲν ἤθελον νὰ ἠσέλθουν εἰς συνέλεψιν μὴν ἔχον δικέομα τινά, καὶ ὅτι μήαν των ἡμερῶν ἔχουν νὰ ἐξέλθουν (καθοῦ ἀδιακόπος ἐξελθοντε) ἀλλαχόθεν ὡς μὴν πατρίστον ἡ Ν. Σύρας, ἐπρότιναν ταῦτα πάντα πρὸς τὸν Κύριον ἔκτακτον Ἐπύτροπον, προτίνοντάστου περιπλέων ὅτι, θέλουν σχηματίσουν

Οἱ Ἑρμουπολῖται ἀντέκρουσαν τοὺς Συρίους, διϊσχυρισθέντες ὅτι,

Α'. Ἡ Ἑρμούπολις ἦτο οὐ μόνον συγκεχροτημένη τότε

μίαν ἠδιετερίν τους ἐπυτροπὴν, διὰ νὰ παρισιασὴ ἀν δικεόματα ἔχουν ἠδιετέρος εἰς τὴν Δ. Ἐθνοσυνέλεψιν · Κύριος Ἔκτακτος, μὴν εὐχαριστοῦμενος εἰς τοὺς δικεολογουμένους λόγους αὐτῶν ἐμεταχειρίστη *βίαν* διατάτοντας τὴν ὁλόκληρον σφάλυσιν τῆς πολειτίας Ἑρμουπόλλεος, προκυρίτοντας ὅτι δὲν θέλει συνχορείση τὸ ἐλεύτερον τινὸς νὰ κάμη τὸ ἐργοχυρόν του καὶ τὴν ἐμπορικὴν του πράξιν εἀν δὲν ἤθελε σηναχτοῦν εις συνάθρισιν νὰ ψηφοφορίσουν τοὺς πληρεξουσίους, ταύτη ἡ διάταξις διεσόνετο διὰ ὅλοκλήρας ἡμέρας τρεῖς, καὶ πάντοτε ἐτύμον τῆς διαταγήστου. δλέποντας λοιπὸν τὸ ἀμετάθετο τῆς γνόμηστου, ἐν μέρος σχεδὸν 150 ἀτόμων βάναπψ (1), καὶ χαλκέων, μῆν ἔχων τῶν ἐποιοῦσιον αὐτῶν ἄρτων, ὄντας σφαλησμένα τὰ ἀργαστυριά των, ὅπου μαὶ τῆν καθημερεινὴν δούλευψίντους διέσονα τὰς πενηχρὰς φαμελείαστους, μὴ ἐβρίσκοντας κὰν ψομὶ εἰς τὸν φόρον, μαὶ τὸ νὰ εἶτον καὶ αὐτὶ εἰς σφάλησιν: ἀπεφάσησαν ἡ ταλέποροι διὰ τὴν ἐλευτερεῖαν τῶν μαγαζήον τους καὶ ἠσῆλθαν εἰς τὸν Ναὸν, σχυματίζοντας μαὶ ὀφθαλμοῦς σφαλησμένους τὸν Κύριον Κάζυραν καὶ Κύριον Περήδην, ὁ ἕνας ῥόδιος, καὶ ὁ ἕτερος τζεσμελής.

Εἰς ὅλον τοῦτο τὸ νέων ἀπαραδυγμάτιστον φενόμενο, δὲν ἔλυψε ἀπὸ ἐκῆνα τὰ ἱερὰ χρέη ἡ αὐτόχθονη Δημογεροντία νὰ διαμαρτιριθὴ ἐπυσήμος εἰς τῆν ἄνομον ταυτην πράξιν, μαὶ ἐπύσημον ἐνγραφόντις πρὸς τὸν Κύριον ἔκτακτον ὑπ' ἀρ. 56.

Οἱ ῥηθέντες ὀνομαζόμενη πληρεξοῦσοιει, τάχας προσποιοῦντε ὅτι τιαύτο δικέομα ἐλαβαν παρὰ τῆς ἐν Τριζίνις Γ. τῶν Ἑλλύνον Ἐθνοσηνέλευψιν, τοῦτο λέγομεν ὅτι, ὀλήγιν γνόρισιν ἔχουν εἰς τὰ πράγματα τῆς πατρίδοσμας διατὶ δὲν ἔκαμαν τὰ 5 ἔτη εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ νεοφερμένη εἶνε, καὶ διατὴ τέλος ὁ ἐτότες παραστάτης πάρικος ἐφέρθη εἰς τὴν Ἐθνοσηνέλευψιν, μαὶ τὸ νὰ μὴν ἐβρίσκετο εἰς αὐτὴν ἡ νόμημη αὐτόχθονες τῆς πατρίδοσμας, καὶ τοῦτο διατὴ! δὲν εσήμφερνε

---

(1) Βάναπψ ἀντὶ βαναύσων.

πόλις, ἀλλὰ περιεῖχε πενταπλασίους κατοίκους τῶν τῆς ἄνω Σύρου. Μάλιστα ἐθεωρεῖτο τότε ἐκ τῶν πολυανθρωποτέρων πόλεων καὶ τῶν τὰ μέγιστα ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος συντελεσασῶν.

τῆς ἐτότες προσορινῆς Διοιικύσεος ὅς ἡ ἀντιπρόσοπη αὐτῆς μας καθοδήγιζαν, διὰ νὰ διεσόζετε ἡ οὐδετερότις τῆς Νήσου μας ὁποῦ μαὶ αὐτὴν σημανδικὰς ποτότις χρ'μάτων ἐλάμβανε τὸ ταμήον, καθοῦ καὶ εῶς τοῦ νὺν, καὶ περιπλέον δὲν ἄφηναν τῶν ἐρχομόν τοῦ παραστάτου διὰ νὰ μένη ἄσηλον ἡ Νύσος Σύρας καθοῦ καὶ ἐμηνε εἰς τὰς δυνὰς ἐτότε περιστάσις, ἀποταμηέβοντας πολλὰς σημανδικὰς καταστάσις εἰς τοὺς οἴκους τῶν αὐτοχθόνων καὶ Μοναστηρίον, δίχος ἐλυψιν ὀβολοῦ καὶ πάραμικροῦ ἐξόδου, καθοῦ πρὸς τοῦτης μαὶ τὴν αὐτὴν οὐδετεροτιτά της, διεσόθισαν χιλιάδαι χριστηανὼν ψυχόν, καὶ ἀπὸ τὰς ἠδίας αὐτών πλησιον Νύσον, ἐαν ὅμως μαὶ ὅλα ταύτα, ἤθελε ὁμολογείση τὴν ἀλείθιαν τοῦ πράγματος ὁ ἐτότες παραττάτις τῶν πάρικον εἰς τὴν Τριζίνη 'Εθνοσηνέλευψιν ὅτι, ἡ σημπολήτεττου μαὶ τὴν δύναμην τοῦ ὑσχυροτέρου ἐχτιζαν οἰκύας ἀνω τῶν μαγαζίων τῶν αὐτοχθόνων, οἰκοδομημένα πρὸ ἐτη 50, καὶ ὅτι ἄρπαξαν τὰς ἠδηοχτισίας, καμνοντας ἐμπόρειον μαὶ αὐτὰς καὶ μέχρη τοῦ νὺν, βεβαιότατα δὲν ἤθελε γένη δεχτὸς εἰς μίαν τιαύτην λαμπρὰν καὶ δικέαν 'Εθνοσηνέλευψιν.

Τιούτος ἐστάθη ὁ τρόπος, μαὶ τῶν ὅποίον ἐσχυματίστυκαν πληρεξοῦσοιει ἡ ρηθέντες δύο κυροίει, καὶ ἐπυδὴ βλέπομεν τιοῦτον ανομότατο ἔργων νὰ ἐπυμένουν τὸ νὰ παρεβρεθοῦν πασχύζωντας νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν Σ. Δ΄. τῶν 'Ελλύνον 'Εθνοσηνέλευψιν, ζητόντας νὰ ἁρπάξουν τὰ ἱερὰ δικαιώματα τῆς πατρίδοσμας. καὶ ὁποῦ αὐτὴ δὲν εἶνε στερεὴ εἰς τὴν μπατρίδα μας; ἤσος μαὶ τὴν ἐπυστροφὴν τους εἰς ταύτην δὲν ἤθελον ἐβρουν τοὺς ὁμήους ὅποίει τοῦς ἐκλεξαν, καὶ τὸν ἴδίον αὐτών πρόεδρον τῆς σηναθρισήστον, μαὶ τὸ νὰ ἀνναχοροῦν καθημερινὸς, διὰ τοῦτο δ αμαρτιρόμεθα ἐπυσήμος ἐναντίοντων, καὶ ἐπιστηριζόμεθα εἰς τοῦς ἱεροὺς νόμους, καὶ εἰς τὴν ἀφυλοπρόσοπον δικεοσήνην Σας ὅτι, δὲν θέλετε τοῦς κάμη δεχτοῦς μῆν ἐχον τὸ παραμικρὸν δικέομα τὸ νὰ ὀνομάζονται ἡ τιοῦτη πληρεξοῦσοιει τῆς πατρίδος μας, ἀλλὰ νὰ δημοσευτὴ ἐπυσήμος ἡ ἀνομότητάτους.

Ἦτο δὲ ἐσχηματισμένη πόλις καθ' ὅσον καὶ ἰδίας δημοτικὰς καὶ διοικητικὰς ἀρχὰς εἶχε καὶ ὄνομα ἴδιον.

Β'. Προκειμένου ν' ἀντιπροσωπευθῇ πόλις ὁλόκληρος ἀπὸ τοὺς αὐτόχθονας δύο πληρεξουσίους, δικαιότερον ἦτο οἱ τῆς Ἑρμουπόλεως ν' ἀντιπροσωπεύσωσιν ὁλόκληρον τὴν νῆσον, ἧς οἱ αὐτόχθονες ἦσαν τὸ πεμπτημόριον τῶν παροίκων πρὸ πάντων ὅμως μὴ θέλοντες νὰ ἀποκλείσωσι τοὺς Συρίους ἀντιπροσώπους ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ Ἑρμούπολις ἔχει ἀναφαίρετον δικαίωμα ἀντιπροσωπείας πολλῷ μᾶλλον, καθ' ὅτι γέννημα τοῦ πολέμου ἦτο μικρογραφία τις τοῦ ἑλληνισμοῦ, περικλείουσα χιλιάδας Ἑλλήνων ἐκ πλείστων ἐλθόντων μερῶν, ἐγκατασταθέντων ἐν αὐτῇ.

Τὴ ἄραγες ἔχουν νὰ προβάλουν εἰς τῆν 'Εθνοσυνέλευψιν περὶ τῆς πατρίδοσμας; τὰ ὑποστατικάτους, τοῦς ἀμπελόνιστους, τὰς ἠδιοχτησίαστους, ἢ τῆν δεκατιὰν ὁποῦ πληρόνουν, καὶ θέλουν νὰ ἔχουν δικέομα πληρεξουσίου!!! 'Εὰν ἀποβλέπη διὰ τὸ ἐμπορειόν τους οὔτε διὰ αὐτὸ δὲν ἔχουν δικαίωμα πληρεξουσίου, ἐπυδὴ καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας ὑπάρχει 'Εμπορεικὸν Δυκαστήριον, καὶ ἐμποροῦν εὐκόλος νὰ θεωροῦν τὰς ὑποθέσηστους καὶ οὐχὴ τὰ τοπικὰ δικαιώματα ὁποῦ οὐδὴς ἄλος κατὰ νόμον δὲν δήνετε νὰ χέρετε ἡμὴν μόνον ὁ αὐτόχθον καθε πατρίδος.

Παρακαλοῦμε νὰ μᾶς τιμήσετε ἐγγράφου ἀποκρισεόν σᾶς διὰ ταύτην τὴν δικαίαν αἰτίσην μας, εἰς προφήλαξιν τῶν ἐνεμπιστευμένον δοθήσαν εἰς ἡμᾶς χρεὼν παρὰ τῆς κυνοτήτόσμας κάμνοντας πρὸς ταῦτης Γενηκὴν προφήλαξιν ὅλον τῶν ἄλον ἑτέρον δικεομάτων μας ἐναντίον των, διὰ νὰ παριστάσομε ἐνόπηον τοῦ Σ. Ἔθνους τὰς ἀνοίχουσας ἀδυκήας καὶ καταχρίσης ἔκαμαν πρὸς ἡμᾶς οἱ πάροικοι τῶν δικεομάτον μας, καὶ προνόμηον μας, καὶ διὰ τῆς χαριτος καὶ λ. π.

'Εν Ἄργει, τῇ 8 Ἰουλίου 1829.

οἱ πληρεξούσιοι τῆς Ν. Σύρας

(ὑπογεγραμμένη) Γεόργιος ροῦσσος
Γεώργιος ξανθακης.

Γ'. Οἱ ἐκ μέρους τῶν Χίων, Κυδωνιέων κλπ. ἀποσταλέντες εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν εἰδικοὶ ἀντιπρόσωποι εἶχον ἀποστολὴν ν' ἀντιπροσωπεύσωσι τὰ συμφέροντα τῶν Χίων καὶ Κυδωνιέων, οὐχὶ μόνον τῶν ἐν Σύρῳ ἀλλ' ἐν γένει τῆς Χίου, τῶν Κυδωνιῶν κλπ. Οὐδ' ἦτο λογικὸν καὶ νόμιμον οἱ εἰδικοὶ πληρεξούσιοι τῶν Χίων καὶ Κυδωνιέων ν' ἀντιπροσωπεύσωσι τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς Ἑρμουπόλεως· διότι ἐὰν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Χίων καὶ Κυδωνιέων ἀντεπροσώπευον τὰ εἰδικὰ ταῦτα μέρη τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως, τίς ἤθελεν ἀντιπροσωπεύσει τὴν Ἑρμούπολιν ὡς πόλιν τριάκοντα χιλιάδας Ἑλλήνων περιέχουσαν;

Δ'. Τὰ περὶ μὴ μετοχῆς τῶν Χίων, Ψαριανῶν, Κρητῶν κλπ. εἰς τὴν ψηφοφορίαν ἐθεωρήθησαν ἀναπόδεικτα, ἄλλως τε δὲν εἶχον ἐπιρροὴν καθ' ὅσον ἡ Ἑρμούπολις προσκληθεῖσα εἰς τὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως ἵνα ἐκλέξῃ τοὺς πληρεξουσίους της, αὐτοὺς ἐξέλεξεν ψηφισάντων πάντων τῶν προσελθόντων ἐκλογέων.

Ε'. Τὰ περὶ βίας ἐν τῇ ἐκλογῇ φαίνονται γραφέντα ἐξ ἐρεθισμοῦ, ὡς ἐνδείκνυται ἐκ τοῦ ὕφους τῆς διαμαρτυρήσεως τῶν Συρίων ἀντιπροσώπων.

ΣΤ'. Τὰ δὲ περὶ τῆς μὴ ἀποκτήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι, ὡς μὴ παρελθόντων τῶν πέντε ἐτῶν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταστάσεως δὲν ἐθεωρήθησαν βάσιμα, καθ' ὅσον οἱ πάροικοι εἶχον συνοικίσει τὴν Ἑρμούπολιν πρὸ πενταετίας.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑρμουπόλεως ἀντέταξαν τὸ δεδικασμένον, καθ' ὅσον ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις τοῦ 1827 εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑρμουπόλεως, παραδεχθεῖσα τότε τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς Ταρποχτζῆν καὶ Ὁμηρίδην.

Σφοδραὶ ἠγέρθησαν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τοῦ Ἄργους συζητήσεις περὶ τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ δικαιώματος τῆς Ἑρμου-

πόλεως, ἀλλ' ἐπὶ τέλους τὴν 15 Ἰουλίου 1829 κατὰ τὴν Γ'. Συνεδρίασιν προεδρεύοντος τοῦ Γ. Σισίνη... «μετὰ μακρὰς ἐνστάσεις καὶ συζητήσεις ἐπεκυρώθη ἡ γνώμη τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, ὡς σύμφωνος μὲ τὴν πρᾶξιν τῆς ἐν Τροιζῆνι Συνελεύσεως, τὸ νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν ἐνεστῶσαν συνέλευσιν οἱ παρουσιασθέντες (τέσσαρες) πληρεξούσιοι νὰ ἔχωσι δὲ δύο ψήφους μόνον, μίαν ἑκάτερον μέρος, νὰ θεωροῦνται δὲ εἰς τὸ ἑξῆς ἡνωμέναι ἡ Ἑρμούπολις καὶ ἡ ἄνω Σύρος κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς διαληφθείσης πράξεως.» (1)

Οὕτω ἐτελείωσε τὸ ζήτημα τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς νήσου καὶ εἰσήχθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι Παρ. Κάζηρας καὶ Ἰωάν Περίδης ἔχοντες μίαν ἀμφότεροι ψῆφον καὶ ὁ Γ. Ξανθάκης καὶ Γ. Ῥοῦσσος ἔχοντες ὁμοῦ ἐπ' ἴσης μίαν.

Καὶ οἱ τέσσαρες ἐπολιτεύθησαν καλῶς ἐν τῇ Συνελεύσει, μάλιστα οἱ τῆς Ἑρμουπόλεως παρασταθέντες μέχρι τῆς περατώσεως τῶν ἐργασιῶν της, (2) καταστήσαντες ἀξίαν μεγάλης προσοχῆς παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τὴν μικρὰν νῆσον τοῦ Αἰγαίου, ἥτις ὡς κιβωτὸς κατ' ἀρχὰς περισώσασα τὰ λείψανα

---

(1) Ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς 15 Ἰουλίου 1825. Συνεδρ. Γ'. ἀριθ. 11. Σελ. Συλλογῇ Μάμουκα.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀναφέρουσι τὰ πρακτικά.

«Ἐπροβλήθη κατὰ συνέπειαν τούτου νὰ διορισθῶσι διὰ ψηφίσματος τὰ δικαιώματα τῶν αὐτοχθόνων. παροίκων, μετοίκων καὶ ξένων καὶ ἐγένετο δεκτὸν τὸ πρόβλημα.»

Ἐν Ἄργει τὴν 15 Ἰουλίου 1824.

Ὁ Πρόεδρος.	Ὁ Ἀντιπρόεδρος.	Οἱ γραμματεῖς.
Γ. Σισίνης.	Γ. Μαυρομμάτης.	Ἰακωβάκης Ῥίζος.
		Ν. Χρυσόξελας.

(2) Τῇ 6 Αὐγούστου ὅτε ἡ Ἐθνοσυνέλευσις κηρύττει περατωθείσας τὰς ἐργασίας της φαίνονται ὑπογεγραμμένοι μόνον οἱ τῆς Ἑρμουπόλεως ἀντιπρόσωποι.

τοῦ καταπληκτικοῦ ἐκείνου ἀγῶνος μετεβλήθη διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως εἰς ἑστίαν μὲν ἀναθερμαίνουσαν τὰ στήθη τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, κατόπιν δὲ κέντρον τοῦ ἐμπορίου καὶ πόλιν ἀείποτε μέχρι σήμερον προμαχήσασαν ὑπὲρ τῆς συνταγματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Συνέχεια τῶν περὶ συνοικισμοῦ Ἑρμουπόλεως. — Ἀπογραφὴ πληθυσμοῦ καὶ οἰκοδομῶν — Νοσοκομεῖον. — Ναὸς Κοιμήσεως. — Νέαι ἐνέργειαι Ἑρμουπολιτῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. — Ἡ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἐκστρατεία. — Ι. Λ. Ῥάλλης. — Δημογεροντία Χίων. — Διοικητικὸς ἐπὶ Κυβερνήτου ὀργανισμός.

Διελθὼν ἐν συντόμῳ τὰ τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑρμουπόλεως ἐν ταῖς Ἐθνικαῖς Συνελεύσεσιν, ἐπανέρχομαι εἰς τὰ τοῦ συνοικισμοῦ αὐτῆς καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐνεργειῶν της.

Ἡ κατὰ τὸ 1824 συμβᾶσα πολυθρήνητος καταστροφὴ τῶν Ψαρρῶν ἐπηύξησε κατά τι τὸν πληθυσμὸν τῆς συνοικιζομένης πόλεως· καίτοι ὀλίγοι οἱ κατ᾽ ἀρχὰς προσελθόντες πρόσφυγες Ψαριανοὶ ἔδωκεν οὐχ᾽ ἧττον ὤθησιν εἰς τὴν ναυπηγίαν, ἥτις κατόπιν ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη.

Εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις τὰ τοῦ πρώτου διοικητικοῦ διοργανισμοῦ καὶ τῶν πρώτων Ἐπάρχων Ἀξιώτου καὶ Δρίτζα. (1) Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ θέλομεν ἴδει καὶ τὸν ἐπὶ Κυ-

(1) Παρέλειψα νὰ σημειώσω ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει ὅτι μεθ᾽ ὅλας τὰς ἱκετηρίους ἀναφορὰς τῶν Συρίων καὶ Ἑρμουπόλεως ὑπὲρ τῆς παρατάσεως τῆς διαμονῆς τοῦ Ἐπάρχου τούτου, οὗτος εἶχεν, κατόπιν

βερνήτου διοργανισμόν. Πρὸ τούτου δὲ, ἐξακολουθῶν τὰ τοῦ συνοικισμοῦ, σημειῶ τὰ σπουδαιότερα τῆς ἐποχῆς ταύτης γεγονότα.

Τρία τινα ἐθεωρήθησαν απαραίτητα εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως, Νοσοκομεῖον, Ναοὶ σχολεῖα (1) καὶ ῥύθμισις τῶν τοῦ τελωνείου.

Κατὰ τὸ 1826 μετὰ τὴν Μεταμόρφωσιν ἤρχισεν γενομένη λίαν ἐπαισθητὴ ἡ ἔλλειψις νοσοκομείου· τότε ὁ πατριωτικώτατος *Γ. Μηλιώνης* ὁ Ῥόδιος ἀνεδείχθη ἱδρυτὴς τοῦ *Νοσοκομείου*, οὗ ἡ οἰκοδομὴ ἀρξαμένη τῷ 1826 ἐπερατώθη καὶ ἐδέχθη ἀσθενεῖς τῷ 1827.

Ἡ γενναιοδωρία ἀφ' ἑνὸς τοῦ εὐεργέτου Μηλιώνου, ἀφ' ἑτέρου δ' ἑκούσιαι πολλῶν εἰσφοραὶ, ὧν ἀξιοσημείωτος καὶ ἡ τοῦ Θ. Χατζῆ Δημητρίου ἀφέντος πρὸ ταῖς ἄλλοις καὶ 200 δίστηλα, ἤρκεσαν ὅπως ἱδρυθῇ περικαλλὲς καὶ εὐρύχωρον τὸ

δυσαρεστήσει τοσοῦτον τοὺς κατοίκους, ὥστε τῇ παρακλήσει τῶν Συρίων ὁ Γάλλος ναύαρχος Δεριγνὴς ἐλθὼν εἰς Ἑρμούπολιν παρέλαβεν τὸν Ἔπαρχον καὶ τὸν ἀπήγαγεν εἰς τὴν τότε ἕδραν τῆς Κυβερνήσεως.

(1) Πρῶτον δημοτικὸν σχολεῖον συνεστήθη κατὰ τὸ 1826, μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸ Παιδαγωγεῖον τῆς Ἀποστ. Ἀγγλικῆς ἑταιρίας διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Φρ. Χίλδνερ. Ἀρχαιότεροι δὲ διδάσκαλοι ἦσαν ὁ Ἀγ. Πόλιτας, Δωρ. Στεφανάκης, Ι. Ξενοφοντιάδης, Φ. Μ. Σαλβάγος, Ι. Συσίνης, Ἀν. Ν. Ζολώτας, Α. Μ. Σταθίκος, Φωτεινίας, Ἐπαρχ. δὲ Δημοδ. ὁ Ε. Μαγκάκης, καὶ ἄλλοι δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν νέων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ συνοικισμοῦ. Περὶ πάντων δὲ τούτων βλέπε πιστοποιητικὰ ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς Δημογεροντίας 1828—1834.

Ἰατροὶ δὲ ὁ Ν. Βελισσάριος, ὁ Π. Ζωντανὸς, ὁ ἀξιόλογος συμπολίτης μας Βιτάλης, καὶ ἄλλοι· ἀρχαιότερος δὲ πάντων ὁ ἰατρὸς καὶ χειροῦργος Ἰωσὴφ Βοτάρος, ἀπὸ τοῦ 1824 ἐγκαταστὰς ἐν Ἑρμουπόλει καὶ πολλαχῶς εὐεργετήσας τὸν λαὸν τῆς συνοικιζομένης πόλεως, ὡς βλέπω ἐξ εὐχαριστηρίων ἐγγράφων τῆς Δημογεροντίας (8615, 4 Ἀπριλ. 1834. κλπ.)

νοσοκομεῖον. (1) Πόροι αὐτοῦ ἦσαν αἱ ἑκούσιαι εἰσφοραὶ καὶ 4 0/0 κατὰ μῆνα ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων τοῦ τελωνείου Σύρου. Αἱ μηνιαῖαι δαπάναι τοῦ νοσοκομείου ἔφθανον τὰς 2,000 δρχ. ὧν αἱ 1300 ὡς ἔγγιστα, ἐπληρώνοντο ἀπὸ τοῦ ποσοστοῦ τῶν τελωνιακῶν εἰσπράξεων. Πρῶτοι δὲ Ἐπίτροποι αὐτοῦ ἦσαν ὁ Ἀμβρόσιος Σκαραμαγκᾶς Χῖος, Ἰωάννης Ἀποστόλου, Σμυρναῖος, Π. Λαμπρούνης Ἰωαννίτης, Χατζῆ Ἀναστάσιος Θεσσαλονικεὺς, Γ. Μερινὸς Σμυρναῖος, διορισθέντες τῷ 1827. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀντεκατεστάθησάν τινες αὐτῶν διὰ τοῦ Α. Κορνηλίου, Θ. Ξένη, Π. Σχουλούδη, Γ. Γαϊτάνου καὶ Γ. Λέλη.

Πρῶτος ἰατρὸς αὐτοῦ ὁ Μιχαὴλ Ναύτης Σμυρναῖος, χειροῦργος δὲ ὁ Ἀν. Ἀνδρόνικος Κυδωνιεὺς, ἐπιστάτης δὲ ὁ Β. Χ. Ἀστερίου ἐκ Σερρῶν. Οἱ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη εἰσερχόμενοι ἀσθενεῖς ἀνήρχοντο περίπου εἰς 400.

Τό νοσοκομεῖον βαθμηδὸν καλλωπιζόμενον, ἀποκτῆσαν καὶ δεξαμενὴν, ἣν ἀνήγειρεν ἰδίαις δαπάναις ὁ Ι. Μ. Μιέσσερ, κατέστη πολύτιμον διά τε τὴν Ἑρμούπολιν καὶ πάντας τοὺς ἔξωθεν προσερχομένους, ἐφ' ὧ ὀφείλεται διάπυρος εὐγνωμοσύνη τῷ τε ἱδρυτῇ αὐτοῦ Μηλιώνῃ καὶ ἐκείνοις οἱ συνετέλεσαν ὑπὲρ αὐτοῦ, οὓς θὰ ἴδωμεν κατόπιν ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει.

Ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα, ἤτοι τῷ 1828 ἕτερος μεγάθυμος καὶ γενναιόδωρος ἀνὴρ, ὁ *Δ. Πλαταρίτης* Ὑδραῖος διευκόλυνε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*. Μέχρι τοῦδε οἱ πολυπληθεῖς κάτοικοι τῆς Ἑρμουπόλεως ἐκκλησιάζοντο εἰς τὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως, ὅστις βεβαίως δὲν ἐξήρκει διὰ τοσοῦτον πληθυσμόν· οἱ ὑπολειπόμενοι τῶν παροίκων ἐκκλησιάζοντο ἔτι ἐν τοῖς ἐν ἄνω Σύρᾳ ὀρθοδόξοις ναοῖς· ἡ δὲ συνοικία τῶν Ψαριανῶν, πολυάνθρωπος καταστᾶσα ἐστερεῖτο ναοῦ· ἐπικαίρως λοιπὸν πρὸς τὰς ἀναποφεύκτους ταύτας ἀνάγ-

---

(1) Περὶ τοῦ νοσοκομείου πλατύτερος γεννήσεται λόγος ἐν τῷ περὶ δημοτικῶν καταστημάτων κεφαλαίῳ.

κας ὁ Δ. Πλατανίτης προσήνεγκε μέγα μέρος τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, συνδραμόντων τῶν, παροίκων καὶ τοῦ νοσοκομείου. Κατ' ἔγγραφον τῶν ἐφόρων τῶν θρησκευτικῶν καταστημάτων (τῆς 4 Ἰουλίου 1833) ὁ ῥηθεὶς Πλατανίτης ἐνέμετο τὰ εἰσοδήματα πρὸς ἀποζημίωσιν μέχρι τοῦ 7βρίου 1832· ἔκτοτε δὲ μετέβη ὑπὸ τὴν κυριότητα τῆς κοινότητος ἐπὶ συμφωνίᾳ ν' ἀποζημιωθῇ ὁ κτήτωρ δι' ὅσα ἔμεινε νὰ λαμβάνῃ κατὰ τοὺς ἐπεξεργασθέντας καὶ ἐγκριθέντας λογαριασμοὺς ἀναβαίνοντας εἰς δίστηλα ἱσπανικὰ δύο χιλιάδες περίπου.»

Τὰ εἰσοδήματα τοῦ ναοῦ ἔφθανον κατ' ἀρχὰς εἰς δρ. 160 κατὰ μῆνα, κατόπιν ἐπολλαπλασιάσθησαν. (1)

Ὁ ναὸς ἐκτίσθη κατὰ τὸ 1828· οὐχ' ἧττον μέχρι τοῦ 1830 ἐκκλησιάζοντο ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως τὰ 3[4 τῶν παροίκων.

Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι οἱ ναοὶ ἦσαν διὰ τὴν τότε ἐποχὴν καὶ τὴν τότε ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ καλαισθησίας περικαλλέστατοι, μολονότι καὶ σήμερον δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀρκοῦντες περικαλλεῖς· διότι καὶ οὐκ ὀλίγα ἐδαπανήθησαν δι' ἀνέγερσίν του. Οὕτως ἡ μὲν ἀξία τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως ἀνῆλθε τὰς 200,000 δραχμῶν, ἡ δὲ τῆς Κοιμήσεως τὰς 140,000. Ἡ πρόσοδος δὲ τῆς μὲν πρώτης ἀνέρχεται εἰς 16500 δρ. ἡ δὲ τῆς δευτέρας εἰς 12000 ἐτησίως.

---

(1) Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου γενήσεται λεπτομερέστερος λόγος ἐν τῷ περὶ ναῶν μέρει· καὶ τοῦτο ὅπως μὴ κατατέμνηται ἐνταῦθα ἡ ἱστορικὴ ὕλη.

Τοῦτο δὲ θέλει γίνει καὶ ἐπὶ ἄλλων κτιρίων καὶ καταστημάτων ἃ θ' ἀναφέρωνται μὲν ἱστορικῶς ἐν συντόμῳ καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγένοντο· θὰ γίνηται δὲ ἐκτενέστερος λόγος εἰς τὰ καθ' ὕλην κεφάλαια. Παρέλειψα ν' ἀναφέρω πρὶν ὅτι ὁ κώδων τῆς Μεταμορφώσεως εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Ψαρρῶν, μετενεχθεὶς ἐκεῖθεν κατὰ τὴν πολυθρύλλητον ἅλωσιν τῆς ἡρωϊκῆς ἐκείνης νήσου.

Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 1823 ἐγένετο ἐπαισθητὴ ἡ ἔλλειψις νεκροταφείου, ἀλλ' ἕνεκα ἀναφυεισῶν δυσχερειῶν περὶ τὴν εὕρεσιν γηπέδου καταλλήλου καὶ περὶ τοὺς πόρους πρὸς ἀγορὰν τοιαύτου ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐθάπτοντο οἱ νεκροὶ τῶν παροίκων σποράδων εἰς πολλὰ τῆς νέας πόλεως μέρη ἕως οὗ εἶχεν ὁρισθῆ κατὰ τὸ 1824 τόπος ταφῆς τὸ ὄπισθεν τῆς Κοιμήσεως μέρος, ὅπερ ἦτο τὸ κύριον νεκροταφεῖον τῆς Ἑρμουπόλεως μέχρι τοῦ 1834.

Ἀπὸ τοῦ 1828 ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑρμουπόλεως ἤρχισε καθιστάμενος μόνιμος· ναὶ μὲν πολυάριθμοι ἔμενον προσωρινῶς χάριν τοῦ ἐμπορίου ἢ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Ἑρμούπολιν, οὐχ' ἧττον ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγνώσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν μονίμως ἐγκαταστάντων κατοίκων καὶ ὁ τῶν οἰκοδομῶν. Ἵνα κατορθωθῇ ἡ ἀπογραφὴ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν οἰκοδομῶν καὶ κατασταθῇ εὐχερὴς ὁ προσδιορισμὸς καὶ ἡ εἴσπραξις τῶν φόρων, ἡ τότε Δημογεροντία ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν Π. Γεραλόπουλον, Ν. Ταρποχτσῆν καὶ Π. Ἀριέντην διήρεσε τὴν πόλιν εἰς τέσσαρα τμήματα, εἰς Δεξιὸν, Ἀριστερὸν, Ὀρεινὸν καὶ Φόρον (1).

Γενομένης ἀπογραφῆς ἐξήχθησαν τὰ ἑξῆς.

Τὸ δεξιὸν Τμῆμα εἶχεν οἰκοδομ.ὰς	1702	Κατοίκους	5981.
Τὸ ἀριστερὸν » » »	653	»	2869.
Τὸ ὀρεινὸν » » »	884	»	3157.
Ὁ Φόρος » » »	328	»	2348.
Εἶχεν πρὸς τούτοις ὁ Φόρος Μαγαζεῖα	346		
Ἐργαστήρια καὶ παραπήγματα	256		
Τὸ ὅλον τῶν οἰκοδομῶν	3167	Πληθυσμ.	13.865.

(1) Ἴδε Ἐγγρ. Δημογ. Ἑρμ. ἀρ. 17 τοῦ 1828. — Ἀξιοσημείωτος ἐνταῦθα ἡ λέξις *Φόρος* ἐκ τοῦ Forum σημαίνοντος Ἀγοράν. Διωρίσθησαν δὲ πρὸς καταγραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν οἰκοδομῶν τοῦ μὲν δεξιοῦ τμήματος ὁ Μ. Πολέμης καὶ Γ. Περίδης, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ ὁ Α. Λαδόπουλος καὶ Ν. Μπαλῆς, τοῦ δὲ ὀρεινοῦ ὁ Ν. Μεταξᾶς καὶ Ν. Κουβελᾶς, τοῦ δὲ Φόρου ὁ Π. Σκαμπαβίας καὶ Γ. Κουβελᾶς.

Πρὸς τούτοις κατῴκουν ἐν ἄνω Σύρᾳ Ἑρμουπολῖται ὡς οἰκισταί 1,134

Τὸ ὅλον τῶν παροίκων (Ἑρμουπολιτῶν). 34.929

Γενομένης δὲ ἀπογραφῆς καὶ ἐν ἄνω Σύρῳ εὑρέθησαν κάτοικοι (αὐτόχθονες). 5.268

Ὥστε ὁ σταθερὸς πληθυσμὸς τῆς νήσου ἦν 40.197

Ὁ δὲ ἀριθμὸς ὅλων τῶν ἐν τῇ νήσῳ οἰκοδομῶν μέχρι τοῦ 1828 ἦν·

Ἑρμουπόλεως 4,167
Ἄνω Σύρου 1,175

5.342

Ἐκ δὲ τῶν 14,929 κατοίκων τῆς Ἑρμουπόλεως ἦσαν (1).

Χῖοι	4500.	Κωνσταντινουπολῖται	1000
Ῥουμελιῶται . . .	1000.	Πελοποννήσιοι .	1000
Σμυρναῖοι	1500.	Ὑδραῖοι	200
Κυδωνιεῖς ϗ Μοσχονήσιοι	2000.	Αἰγαιοπελαγῖται .	250
Ψαρριανοὶ	250.	Αἰγαιοπελαγῖται τοῦ τουρκικοῦ Ἀρχιπελάγους . . .	2600
Ἐπτανήσιοι . . .	500.		
Ἑτεροεθνεῖς . . .	200.		
	9,950.		5050

Ἤτοι τὸ ὅλον 15000.

Πρὸς ζωοτροφὴν τούτων εἰσήρχοντο κατὰ τριμηνίαν περίπου 539,288 κοιλὰ σίτου (2).

Τὸ πλεῖστον τοῦ πληθυσμοῦ ἦσαν ἔμποροι καταβάλλοντες φόρον ἐπιτηδεύματος ἀναλόγως τῆς καταστάσεώς των, ἤτοι

(1) Ἴδε τὴν ἀπογραφὴν ἐν ἐγγρ. Δημογ. Ἑρμ. 524 τοῦ 1828.

(2) Τοσαῦτα εἰσῆλθον κατὰ τὴν ἀπὸ ά. Μαΐου — ά. Αὐγούστου 1828 τριμηνίαν, ἤτοι κοιλὰ σίτου μὲν 342,430, κριθῆς 91,159, καλαμποκίων δὲ 104,694 καὶ ὀσπρίων 1005, ἤτοι τὸ ὅλον κοιλὰ 539,288. (Βλ. ἐγγρ. Δημογ. 524).

οἱ μεγαλέμποροι γρ. 100, οἱ μετ' αὐτοὺς 70, οἱ μεσαῖοι 50 καὶ οἱ μικρέμποροι γρ. 25.

Εἰσεπράττοντο δὲ καὶ οἱ ἑξῆς φόροι.

14	Καφφενεῖα	Α'. τάξεως	πρὸς γρ.	30 . .	420
19	Σφαιριστήρια ἐν καφφενείοις		» »	40 . .	760
33	Καφφενεῖα	Β'. τάξεως	» »	15 . .	495
6	Φαρμακοπωλεῖα	Α'. »	» »	40 . .	240
4	» »	Β'. »	» »	20 . .	80
36	Καπηλεῖα	Α'. »	» »	20 . .	720
17	»	Β'. »	» »	10 . .	170
34	Φορτηγίδες (Μαοῦνες)		» »	10 . .	340
	Οἱ Κρεοπῶλαι διὰ τὴν ἐθνικὴν γῆν.				100
	Τὸ καρενάγιον (Πακτωτήριον)				100
					3436

Ἐπὶ πλέον προστίθημι ὅτι πρὸς ἀσφάλειαν τῆς νήσου ἡ Ἀστυνομία

Ἐξώδευε κατὰ τριμηνίαν περίπου γρ. 3445.17
Ἐσώδευεν ἀπὸ διαβατήρια κλπ. » 2110.17

Ὥστε ἐπεβάρυνον τὴν κοινότητα γρ. 1334.20

Αἱ δὲ ἐκ τῶν δασμῶν τοῦ τελωνείου δοθεῖσαι μόνον εἰς τὰς τρεῖς ναυτικὰς νήσους μέχρι τοῦ 1827 ποσότητες, συμπεριλαμβανομένων τινων ἐπὶ τῶν τελωνειακῶν προσόδων δανείων ἦσαν:

Αἱ κατὰ τὸ 1825 δοθεῖσαι	γρ.	26,145.50
Αἱ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσπραχθεῖσαι ὑπὸ τῆς Ν. Ὕδρας .	»	49,597. 6
Αἱ ὑπὸ τῶν Σπετσῶν	»	33,064.
Αἱ ὑπὸ τῶν Ψαρρῶν	»	13,883.22
		122,689.78

Τὰ ἐπὶ Λόρδου Κόχραν δοθέντα ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ τελωνείου δίστηλα 2000.

Εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦ Μεσολογγίου στόλον γρ. 53,069

Εἰς ταῦτα προσθετέα καὶ ἓν πλοῖον πυρπολικὸν παραδοθὲν τῷ ναυάρχῳ Κ. Κανάρη καὶ ἄλλαι μικρότεραι ποσότητες, ἃς διεσπαρμένως καὶ ἀχρονολογήτως βλέπει τις ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Δημογεροντίας τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ἐκ τῶν στατιστικῶν τούτων πινάκων βλέπει τις τὴν κατάστασιν τῆς ἀρτισυστάτου πόλεως καθ' ἣν ἐποχὴν πρόκειται νὰ ἐξιστορήσω τὰ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ συνοικισμοῦ της καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως ἐνεργείας τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Σπουδαιότατον γεγονὸς τῆς συνοικιζομένης πόλεως ἦν ἡ κατὰ τὸ 1827 ἐνεργηθεῖσα ἐν Ἑρμουπόλει ἐκστρατεία πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου, ὅτε ἡ Ἑρμούπολις μετεβλήθη εἰς αὐτόχρημα στρατόπεδον καὶ ἀποθήκην πολεμοφοδίων καὶ ζωοτροφιῶν.

Οἱ ἐν Ἑρμουπόλει πενταχισχίλιοι Χῖοι, ἄνθρωποι φιλοπάτριδες καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εὔποροι, ἀδιαλείπτως εἰργάζοντο ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας καταστροφῆς τῆς πατρίδος. Εἷς πρὸ πάντων ὁ Ἰωάννης Λ. Ῥάλλης οὐ μόνον ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην ἀπὸ τοῦ 1821 ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ 1821, ὢν ἑταῖρος τῆς θαυματουργοῦ Φιλικῆς ἑταιρίας εἶχεν ἀναδεχθῆ ἀπὸ τῆς ἑλληνοφιλοῦς δυάδος τῶν Ὑψηλαντῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν τὴν μεγάλην ἀποστολὴν τῆς ἐλευθερώσεως τῆς πατρίδος του. Δι' αὐτὸ δὲ ἐπεφυλάχθην ἐνταῦθα νὰ λαλήσω περὶ αὐτοῦ, ἵνα συνδυάσω τὰ κατὰ τὸν Ι. Λ. Ῥάλλην μετὰ τῶν πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς Χίου ἐνεργειῶν τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων· καθ' ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ πατριωτικωτάτου τούτου ἀνδρὸς μένει ἀναποσπάστως συνδεδεμένον μετὰ τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως ἱστορίας τῆς Χίου καὶ Ἑρμουπόλεως.

Ὁ εὐπατρίδης Ἰωάν. Λαυρ. Ῥάλλης, ἐκ Χίου, λαβὼν ἐντολὴν

παρὰ τοῦ Α. Ὑψηλάντου κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως ὅπως μεταβῇ εἰς Πελοπόννησον καὶ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τῆς Χίου, κατῆλθε ἐξ Ὀδησσοῦ καὶ διῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθ' ἃς ἡμέρας ἀμέτρητοι ἀπηγχονίζοντο καὶ ἐσφάζοντο μετὰ τοῦ μάρτυρος Γρηγορίου Ε'.

Συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐν Κων/πόλει λοιπῶν μελῶν τῆς Φιλικῆς ἑταιρίας ἔφθασεν εἰς Τρίκορφα τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821 ὅτε παρευρεθεὶς εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τροπολιτζᾶς γενναίως ἠγωνίσθη ὡς ἑκατόνταρχος. (1)

---

(1) Αἱ ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1844 δημαρχίας αὐτοῦ προσωπικαὶ καὶ ὑλικαὶ θυσίαι καὶ ἐκδουλεύσεις τοῦ ἀειμνήστου Ι. Δ. Ῥάλλη ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἰδίως τῆς Χίου καὶ Ἑρμουπόλεως δύνανται, ἀληθῶς εἰπεῖν, ν' ἀποτελέσωσι τόμον ὁλόκληρον. Γράφων ταῦτα ἔχω ὑπ' ὄψιν μου πληθὺν αὐτογράφων τῶν Ὑψηλαντῶν, τοῦ Μαυροκορδάτου, τοῦ Κωλέττη, τοῦ Καποδίστρια, τοῦ Κανέλλου Δεληγιάννη, τοῦ Π. Μαυρομιχάλη, τῶν Ἑλλήνων ναυάρχων καὶ πολλῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, ἀπευθυνομένων πρὸς τὸν Ι. Δ. Ῥάλλην, ὡς ἑκατόνταρχον, ὡς φιλικὸν ἑταῖρον, ὡς πληρεξούσιον τοῦ Γεν. Ἐπιτρόπου Ὑψηλάντου, ὡς δημογέροντα καὶ ὡς Χῖον εὐπατρίδην. Μολονότι ἐκ μετριοφροσύνης καὶ ἐπιμόνου ἀποφυγῆς ἐπιδεικτικῆς πατραγαθίας ὁ ἀξιόλογος αὐτοῦ υἱὸς καὶ ἔγκριτος συμπολίτης μας Σωκράτης Ι. Ῥάλλης ἀπέφευγε νὰ μοὶ χορηγήσῃ ταῦτα, οὐχ' ἧττον τῇ ἐπιμόνῳ μου παρακλήσει, μοὶ παρέδωκε ταῦτα, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ὀγκώδεις φακέλλους περιέχοντας πᾶν ὅ,τι σχετικὸν πρὸς τὴν κατὰ τὸ 1827 πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἐκστρατείας, ἤτοι τὰς ἀλληλογραφίας τῆς ἐν Σύρῳ καὶ Χίῳ Δημογεροντίας τῶν Χίων πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Χίους, τοὺς καταλόγους πάντων τῶν συνδραμόντων, τὰς ἀνταποκρίσεις τῶν Ἑλλ. ναυάρχων καὶ ἀρχηγῶν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, τὰ σχέδια καὶ τοὺς ἰσολογισμοὺς τῆς ἐκστρατείας, τοὺς καταλόγους τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, τὰ μετὰ τὴν ἐκστρατείαν ἔγγραφα καὶ ἐν γένει εἰπεῖν σειρὰν ἐπισήμων καὶ μὴ ἐγ-

Ὁ Δ. Ὑψηλάντης ἐξέδωκεν ἐν Τρικόρφοις τὴν 23 Ἰουλίου 1821 τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας προκήρυξιν ἀρχομένην οὕτως: «Προσκαλεῖται νὰ ἔλθῃ ὅστις θέλει νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Γένους ὑπὸ τὴν στρατηγίαν μου κλπ..»

«Εἰς τὸν φέροντα τὸ παρὸν Κύριον Ἰωάννην Ῥάλλην θέλενε δόσει πίστιν, ὡς παρ' ἡμῶν στελλόμενον διὰ νὰ στρατολογήσῃ κατὰ τὸ ἀνωτέρω κήρυγμα.»

Ἐν Τρικόρφοις 23 Ἰουλίου 1821.

Δημήτριος Ὑψηλάντης.
Πληρεξούσιος τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου.

Ἀπέστειλε δὲ τὸν Ι. Λ. Ῥάλλην εἰς τὰς Κυκλάδας ὡς ἐπίτροπόν του πρὸς ϛρατολογίαν καὶ διάδοσιν τῆς ἐπαναϛάσεως. Ἑτέρωθεν

γράφων ἐκτιθειμένων ἐν πλάτει τὰ τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης ἐκστρατείας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πολυπαθοῦς Χίου.

Ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐγγράφων τούτων, καὶ ἰδίως τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ ἐν γένει τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως σπουδαίας ἐκδουλεύσεις τοῦ Ι. Λ. Ῥάλλη, ἐπεθύμουν νὰ δημοσιεύσω τινα καὶ ὡς ἐπίσημα πειστήρια τῶν ἱστορουμένων καὶ ὡς ἱστορικὰ κειμήλια μετ' ἐνδιαφέροντος ἀναγινωσκόμενα ὑπὸ παντὸς Ἕλληνος, καθ' ὅσον τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος αὐτόγραφα τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως χρονολογούμενα τὰ πλεῖστα ἀπὸ τοῦ 1821 εἶνε ὄντως κειμήλια καὶ ἀψευδεῖς μάρτυρες τῶν προσωπικῶν ἐκδουλεύσεων ἑκάστου. Ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι προτιθέμενος νὰ ἐκλέξω τινα πρὸς καταχώρησιν ἐνταῦθα εὑρέθην εἰς δυσχερῆ θέσιν καθ' ὅσον ἡ προτίμησις μοὶ ἐφαίνετο δύσκολος· ἐὰν ὅμως δὲν μοὶ παρεδίδοντο ἀργά, ἤθελον οἰκονομήσει ἀρκετὸν χῶρον ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ παραλείπων τινα ἄλλα ἐκ τῶν προδημοσιευθέντων. Οὐχ ἧττον τὴν ἔλλειψιν ταύτην θ' ἀναπληρώσω ὡς ἑξῆς. Ἐπειδὴ ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει ἀρκετὸς πλέον χῶρος πρὸς καταχώρησιν τῶν σχετιζομένων μὲ τὰς τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων ἐνεργείας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Χίου, καὶ ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου Ι. Λ. Ῥάλλη, ὡς καὶ τὸ τοῦ ἀξιοτίμου Δουκᾶ Ῥάλλη, εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένα μετὰ τῆς ἀπὸ τοῦ

δὲ τὸ *Μινιστέριον τοῦ πολέμου* διευθυνόμενον τότε ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Ι. Κωλέττη συνίστα θερμῶς τοῖς Ἕλλησι καὶ ἰδίως τοῖς Χίοις τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Ὑψηλάντου Ι. Ῥάλλην (διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 883 ἐγγράφου του)· ὁ δὲ Γεν. Ἁρμοστὴς τῆς Ἀςυνομίας Κ. Μετάλλας παρήγγειλε πάντας νὰ προσφέρωσι πᾶσαν βοήθειαν τῷ Ι. Ῥάλλῃ, «ἀπερχομένῳ εἰς διαφόρους νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους δἰ ὑποθέσεις τῆς Διοικήσεως.» (1) Δυστυχῶς ἡ ἐπισυμβᾶσα κατὰ τὸ 1822 σφαγὴ τῆς Χίου παρεκώλυσε τὰ σχέδιά του καὶ ἔφθασεν κατὰ τὸ 1822 εἰς Τῆνον μετὰ τῶν λοιπῶν διασωθέντων· κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος μετέβη εἰς Σύρον ἔνθα διέμεινεν ἔκτοτε συντελέσας ἀπὸ τοῦ 1822 εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως, ἧς διετέλεσε πρῶτος δημογέρων, δὲν ἔπαυσε δὲ ἐνεργῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος καὶ ὀνειρώττων τὴν ἀνάστασιν τῆς πατρίδος του Χίου μέχρι

1821 μέχρι τοῦ 1827 ἱστορίας τῆς πολυπαθοῦς Χίου, ἐπιφυλάσσομαι νὰ δημοσιεύσω ὁσονούπω ἐν εἴδει παραρτήματος τῆς παρούσης συγγραφῆς ἐκτενῆ διατριβήν. *Περὶ τῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἐκστρατείας καὶ τῶν σχετικῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐν Ἑρμουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ Χίων*, μετὰ πάντων τῶν σχετικῶν ἐγγράφων, ἐν οἷς καὶ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν Ι. Δ. Ῥάλλην.

Περαίνων τὴν ἀναγκαίαν ταύτην σημείωσιν ἐκφράζω τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρ. Σωκρ. Ι. Ῥάλλῃ, ὅστις διὰ τῶν εἰρημένων ἐγγράφων, ἐκτὸς τοῦ ὅτι μοὶ παρέσχεν πᾶσαν σχεδὸν τὴν ὕλην πρὸς συγγραφὴν τῶν τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1827, μ' ἐβοήθησεν οὐχ' ὀλίγον εἰς διευκρίνησιν πολλῶν ἱστορικῶν γεγονότων τοῦ συνοικισμοῦ, εἰς ὃν συνετέλεσεν οὐχ' ὀλίγον ὁ ἀπὸ τοῦ 1822 ἐγκαταστὰς ἐν αὐτῇ ἀοίδιμος πατήρ του. Ἐπ' ἴσης ἐκφράζω τὰς διαπύρους εὐχαριστίας μου τῷ θείῳ αὐτοῦ Κυρ. Δ. Ῥάλλῃ πολλὰς παρασχόντι μοι πληροφορίας καὶ διασαφήσαντος πλεῖστα τοῦ συνοικισμοῦ.

(1) Βλέπε τὸ ὑπ' ἀριθ. 7 τῆς 9 Ἀπριλίου 1822 Ἀστυνομίας Κορίνθου.—883 Μινιστ. Πολεμ. — Τὰ ἀπὸ Τρικόρφων ἔγγραφα τοῦ Ὑψηλάντου τοῦ Ἰουλίου 1821.

τοῦ 1827 ὅτε ἐκυοφορήθη ἡ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς ἐκστρατεία.

Κατὰ τὸ 1827 ἡ Δημογεροντία τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων, ἀποτελουμένη ὑπὸ τοῦ *Ἀμβρ. Σκαραμαγκᾶ, Γ. Ν. Ψύχα καὶ Ζωρζ. Ν. Εὐμορφοπούλου* ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἑρμουπόλει πενταχισχιλίων Χίων νὰ ἐπισημοποιήσῃ τὰς ἰδιωτικὰς αὐτῶν πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς Χίου ἐνεργείας, ἐκδίδουσα προκήρυξιν πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ διεσκορπισμένους Χίους, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Συγχρόνως δὲ συμπραττόντων τῶν πρώην Δημογερόντων *Ι. Λ. Ῥάλλη, Ν. Σιδερικούδη, Κ. Γαλάτη καὶ Δ. Μαξίμου* ἀπεστάλησαν γράμματα προκλητικὰ συνεισφορῶν ὑπὲρ τῆς ἐκστρατείας. Ἐγκαίρως δὲ ἀπεστάλησαν πρὸς ἐνέργειαν τῶν ἐν Χίῳ οἱ πατριῶται *Λουκᾶς Ῥάλλης, Σκαραμαγκᾶς, Στ. Ζυγομαλᾶς καὶ Ζ. Εὐμορφόπουλος*. Προηγουμένως δὲ ἐξεπέμφθη ὁ Λ. Ῥάλλης εἰς Αἴγιναν ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως κατόπιν εἰς Πόρον ἵνα λάβῃ τὰς βοηθείας τοῦ φιλελληνικοῦ κομητάτου καὶ εἰς *Μέθενα* ἔνθα εὑρίσκετο ὁ Φαβιέρος. Στρατολογήσας δὲ ὁ Λ. Ῥάλλης τὸν ἄτακτον στρατὸν περιέμενεν εἰς τὸ νησίδιον Ἀ γ γ ί σ τ ρ ι τὸν Φαβιὲ καὶ τοὺς ναυάρχους Παπᾶ Νικολῆ, Ἀνδροῦτζον καὶ Κανάρην. Μετά τινας ἡμέρας ἡ Ἑρμούπολις μετεβλήθη εἰς στρατόπεδον, ἐξ οὗ ἐπέμποντο εἰς Μέθενα σωρηδὸν ἐθελονταὶ καὶ τακτικοὶ στρατιῶται. Εἰς μὲν τὸν λιμένα ἐλλιμενίζοντο ἐθνικὰ καὶ ἰδίως χιακὰ πλοῖα, εἰς δὲ τὴν πόλιν συνεσωρεύοντο ἀφθόνως χρήματα, ὅπλα, σῖτος, πυρίτις.

Τετρακισχίλιοι περίπου ὁπλῖται, τακτικοί, ἄτακτοι, ναῦται, ἐθελονταὶ ἐπιβάντες βαθμηδὸν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν πλοίων καὶ ἑτέρων τριάκοντα μισθωθέντων ὑπὸ Χίων ἀπέπλευσαν ἐκ Μεθάνων πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς πολυπαθοῦς Χίου, προπεμπόμενοι ὑπὸ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν δακρύων μυριάδων Ἑλλήνων. (1) Ἀρ-

(1) Κατὰ τὸ ἰσοζύγιον τῆς ἐκστρατείας ταύτης συνταχθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Ἑρμουπόλει Δημογεροντίας Χίων, ἐδαπανήθησαν γρόσ. 1,878

χηγούμενοι ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος Φαβιὲ, Γάλλου, καὶ πολλῶν Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἐνδόξων ναυάρχων τῶν ναυτικῶν νήσων ἠγωνίσθησαν ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς μαρτυρησάσης Χίου· ἀλλὰ δυστυχῶς μεθ᾿ ὅλην τὴν φιλοπατρίαν καὶ γενναιοδωρίαν τῶν πολυτίμων τέκνων τῆς Χίου, μεθ᾿ ὅλον τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν ἀρηϊφίλων Ἑλλήνων μαχητῶν, ἡ δύστηνος Χίος εἶνε δούλη ἀκόμη! καθ᾿ ὅσον ἐν ᾧ πέντε μῆνας ἐμάχετο καὶ ἐθριάμβευεν, ὑπεγράφετο ἐν Λονδίνῳ τὸ περὶ Ἑλλάδος πρωτόκολλον καὶ ἡ Χίος ἀπέμεινεν δι᾿ αὐτοῦ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ σχηματισθέντος βασιλείου.

Δὲν θέλω ἐκθέσει ἐνταῦθα τὴν ἔκβασιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἀποτελούσης ὁλόκληρον αὐτοτελῆ ἐκστρατείαν, ὀφείλω ὅμως νὰ σημειώσω ὅτι οἱ ἐν Σύρῳ πενταχισχίλιοι Χῖοι ἀνεδείχθησαν τέκνα τοῦ ἑλληνισμοῦ γνήσια, ἀναδείξαντες κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὴν Ἑρμούπολιν ἐπαναστατικὸν πυρῆνα καὶ κατάλληλον πολεμικὴν σκοπιὰν καὶ ἀποθήκην, καὶ προδιαγράψασαν τὴν ὁδὸν ἣν ἔμελλεν νὰ βαδίσῃ ἐν τῷ μέλλοντι ἀναφερομένη πρώτη πρόμαχος τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν, ὡς θέλομεν κατόπιν ἴδει. (1)

Καθ᾿ ἣν ἐποχὴν συνέβαινον τ᾿ ἀνωτέρω ἤρξατο κυβερνῶν τὴν Ἑλλάδα ὁ Ι. Καποδίστριας. Ὁ ἀνὴρ οὗτος διοργανίζων

---

434 καὶ 36 — ἐξεστράτευσαν δὲ 2,300 ἄτακτοι, 900 τακτικοὶ ὑπὸ τὸν Φαβιὲ καὶ 200 ναῦται ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μιαούλην. Εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον δὲν συμπεριλαμβάνονται 700 στρατιῶται ἐν Χίῳ, οὐδ᾿ εἰς τὰ ἔξοδα προσετέθησαν τὰ ὑπὸ τῶν Χίων μισθωθέντα 30 πλοῖα, οὐδ᾿ ἄλλα ἔξοδα καταβληθέντα ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας ὑπὸ τῶν Χίων. Λεπτομερείας περὶ τῆς ἐκστρατείας ἐκθέσω ἀλλαχοῦ, ὡς εἶπον ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει ἐν σ. 604.

(1) Τὸν Φαβιὲ ἐπανελθόντα ἐκ Χίου καὶ ἀποβιβασθέντα εἰς Σύρον ὑπεδέχθη ἡ πόλις ψυχρότατα καὶ χάριν εἰς τοὺς μετριοπαθεστέρους Ἑρμουπολίτας προυλήφθη σκηνὴ ἥτις ἔμελλε νὰ βλάψῃ καιρίως τὴν ἀρτισύστατον πόλιν.

διοικητικῶς καὶ δημοτικῶς τὴν Ἑλλάδα ἐπέστησεν ἰδιαζόντως τὴν προσοχήν του ἐπὶ τῆς ἑλληνοφιλοῦς καὶ πλουσίας Ἑρμουπόλεως ἥτις ἔμελλε ν' ἀναδειχθῇ πρωτεύουσα τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, πρωτεύουσα δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Μεσογείου.

Διοικητικῶς διαιρεθείσης τῆς Ἑλλάδος εἰς τμήματα, ἡ Σύρος μετὰ τῆς Σερίφου, Κύθνου, Κέας, Ἄνδρου, Τήνου καὶ Μυκόνου ἀπετέλεσε τὸ τμῆμα τῶν Βορείων Κυκλάδων τῶν λοιπῶν νήσων ἀποτελεσασῶν τὰ τμήματα τῶν Νοτίων καὶ Κεντρικῶν Κυκλάδων. Πρῶτος δὲ ἔκτακτος Ἐπίτροπος τῶν Βορείων Κυκλάδων ἑδρεύων ἐν Σύρῳ διωρίσθη τῷ 1828 ὁ ἀρχαϊκὸς Μπενιζέλος Ῥοῦφος ὁ ἐκ Πατρῶν, ἀνὴρ διὰ τῆς ἐπιρροῆς καὶ βαρύτητός του δυνηθεὶς ἀξιοπρεπῶς νὰ διοικήσῃ τὰς Βορείας Κυκλάδας αἵτινες εἶχον πρωτεύουσαν τὴν πολυάνθρωπον καὶ ἀκμάζουσαν ταύτην νῆσον.

Διεδέχθη δὲ τὸν Μπενιζέλον Ῥοῦφον ὁ ἐπ' ἴσης τότε μεγάλης ὑπολήψεως τυγχάνων Κ. Μεταξᾶς, δν διεδέχθη κατὰ τὸ 1829 ὁ ἀξιότιμος συμπολίτης μας Νικόλαος Καλλέργης ἐκ τῶν σπουδαίων ἀγωνιστῶν καὶ ἀνεπτυγμένων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Διάδοχος δὲ τοῦ Ν. Καλλέργη ἦν κατὰ τὸ 1831 ὁ Κ. Ἀμβροσιάδης ἀνὴρ ἀπολαμβάνων ἐπ' ἴσης πολλῆς ὑπολήψεως. (1)

---

(1) Ὁ πλήρης πλοίων καὶ ἐμπορικῆς κινήσεως λιμὴν τῆς Σύρου προσήλκυσεν οὐχ' ἧττον τὴν προσοχὴν τοῦ Κυβερνήτου. Πρὸς ἐξέτασιν τῶν τοῦ λιμένος, τῆς προκυμαίας Ἑρμουπόλεως ὡς καὶ τῶν λοιπῶν λιμένων τοῦ Αἰγαίου διώρισε τότε ἐπιθεωρητὴν τῶν λιμένων τὸν δεξιώτατον *Τζούνην* ὅστις παραλαβὼν τὸν Διευθυντὴν τοῦ Τελωνείου τῆς Πρωτευούσης *Δ. Ἀμπελᾶν*, πατέρα τοῦ γράφοντος ταῦτα ἐδῶ, ἔφθασεν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1828 εἰς Σύρον. Ὁ Τζούνης ἀφ' ἑνὸς θαυμάζων τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς ἀρτισυστάτου πόλεως, ἀφ' ἑτέρου

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1828 ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν Σύρον συνέστη Ἐμποροδικεῖον ἐν Ἑρμουπόλει ὅπερ ἦτο τότε τὸ μόνον ἐν Ἑλλάδι. (1)

Ἐκτὸς τούτων ἡ Κυβέρνησις ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν Σύρον προὐτίθετο νὰ διορίσῃ καὶ Θεματάρχην ἑδρεύοντα ἐν Σύρῳ ὅπερ ὅμως δὲν ἐπετεύχθη. (2) Ἐν γένει δ' εἰπεῖν ὁ Κυβερνήτης ἐπέδειξεν οὐ σμικρὰν ὑπὲρ τῆς Σύρου μέριμναν, πεισθεὶς ὅτι ἐν ταύτῃ ἔγκειται ζωὴ καὶ πλοῦτος καὶ μέλλον· καὶ ὅτι αἱ πρὸς πόλιν τοιαύτην περιποιήσεις του ἤθελον κερδίσει ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν καὶ εὔνοιαν κοινωνίας μέγα σημαινούσης.

Δυστυχῶς ὅμως πρώτην ἀφορμὴ δυσαρεσκείας κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ὑπῆρξεν ἡ τοῦ 1827 ὑπὲρ τῆς Χίου ἐκστρατεία, ἐν τῷ ζητήματι τῶν ἐξόδων τῆς ὁποίας ὁ Κυβερνήτης δὲν ἐπέδειξε συμβιβαστικὴν δεξιότητα. Γνωρίζει ὁ ἀναγνώστης τὰ ἐν συντόμῳ ἐκτεθέντα περὶ τῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἐκστρατείας τοῦ 1827 διενεργηθείσης κυρίως ἀπὸ τοὺς ἐν

δ' ἐπειγόμενος ὅπως ἐπιθεωρήσῃ τοὺς λοιποὺς λιμένας τοῦ κράτους· ἀφῆκε τὸν Δ. Ἀμπελᾶν ἐπί τινα χρόνον εἰς Ἑρμούπολιν πρὸς συλλογὴν λεπτομεστέρων πληροφοριῶν περὶ τῆς κινήσεως τοῦ ἐμπορίου καὶ πρὸς ῥύθμισιν τῶν τῆς διαμετακομίσεως.

Ἐνῷ δὲ εὑρίσκετο ἐν Σύρῳ συλλέγων τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας περὶ τοῦ ἐμπορίου ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του ὁ Δ. Ἀμπελᾶς καὶ ῥυθμίζων τὰ τῆς Διαμετακομίσεως ἀνεκλήθη μετὰ ἕνα περίπου μῆνα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διορισάσης αὐτὸν Γενικὸν Διευθυντὴν τῶν Ταχυδρομείων τοῦ Κράτους. Οὐχ' ἧττον αἱ πληροφορίαι ἃς ἐκόμισε τῷ Κυβερνήτῃ περί τε τῆς κινήσεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως εὐηρέστησαν οὐκ ὀλίγον τὸν Κυβερνήτην, ὅςτις ἐσκέπτετο τότε νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν Σύρον τὸ κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους συστηθὲν ἐν αὐτῇ Ἐμποροδικεῖον.

(1) Ἴδε ψήφισμα 10 τῆς 15 Δεκεμβρίου 1828.

(2) Ἴδε ἐν τῷ Κεφαλ. Δ'. δημοσιευθεῖσαν ἐπιστολὴν τῆς Δημογεροντίας Ἑρμουπόλεως πρὸς Γ. Πετρίτζην.

Ἑρμουπόλει Χίους· ναὶ μὲν ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος αὐτῶν, οὐχ' ἧττον ὁ σκοπὸς ἦτο ἐθνικός.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης χαρακτηρισθείσης ἐθνικῆς οἱ δανεισταὶ καὶ πωληταὶ σίτων, καὶ πολεμοφοδίων ἐζήτησαν τὰς δαπάνας πάσας παρὰ τῆς ἐν Ἑρμουπόλει Δημογεροντίας τῶν Χίων, ὁ δὲ Καποδίστριας ἀπεφάνθη ὅτι καλῶς ἐζητοῦντο παρ' αὐτῶν, ἔδωκε δὲ τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς δανειστὰς νὰ προβῶσιν εἰς ἐκποίησιν τῶν μαγαζείων τῶν Δημογερόντων καὶ δὴ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν προσωπικὴν αὐτῶν κράτησιν. (1)

Τοῦτο καὶ ἐγένετο καὶ οἱ δανεισταί, ἰδίως ὁ πωλήσας σῖτον Τζάνος προέβη καὶ ἐπροσωποκράτησε τοὺς δημογέροντας Δ. Μάξιμον, Δ. Γαλάτην, Ν. Σιδερικούδην καὶ Κ. Λουτράρην. (2)

Οἱ ἐν Ἑρμουπόλει Χῖοι συνελθόντες ἀπέστειλαν εἰς Αἴγιναν ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐκ τῶν Ν. Πρασακάκη καὶ Ἀνδρέα Ῥάλλη, οἵτινες παρέστησαν τῷ Κυβερνήτῃ ὅτι ἄδικον ἦτο νὰ πληρωθῶσι τοσαῦτα ὑπέρογκα ποσὰ ἀπὸ εὐαρίθμους Χίους, ἐν ᾧ ὁ σκοπὸς ἦν ἐθνικὸς καὶ ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Χίου ἦτο ὠφέλεια καὶ δόξα πάσης τῆς Ἑλλάδος. Ἐξ ὅσων ἔχω ἀνὰ χεῖρας ἐπιστολῶν βλέπω ὅτι ὁ Καποδίστριας ἦν ἄκαμπτος, καὶ ἠναγκάσθησαν καὶ πάλιν τὰ μεγάθυμα τέκνα τῆς πολυπαθοῦς Χίου νὰ καταβάλωσι ἀναλόγως μεταξύ των τὰ ὑπέρογκα ἔξοδα τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ἐκστρατείας. (3)

---

(1) Κατὰ τὴν ἀπὸ 13 8βρίου 1829 ἐξ Αἰγίνης ἐπιστολὴν τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὸν ἐν Σύρῳ Ζαννῆν Πετροκόκκινον, εὑρισκομένην ἐν τοῖς ἐγγράφοις Ι. Α. Ῥάλλη.

(2) Τὰ τῆς προσωποκρατήσεως σχετικὰ ἔγγραφα εὑρίσκονται ἐπίσης ἐν τοῖς ἐγγράφοις Ι. Α. Ῥάλλη.

(3) Πάντα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα καὶ λογαριασμοὺς θέλω δημοσιεύσει ὅσονούπω ἐν τεύχει ἰδίῳ ἀφηγουμένῳ τὰ τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας τοῦ 1827 καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνεργειῶν καὶ θυσιῶν τῶν ἐν Ἑρμουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ Χίων.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἠρέθησεν οὐχ ὀλίγον οὐ μόνον τοὺς ἐν Ἑρμουπόλει Χίους, οἵτινες μεθ' ὅλας τὰς δεινοπαθείας των εἶχον δειχθῆ τοσοῦτον φιλοπάτριδες καὶ γενναιόδωροι ἐν πάσει ἐθνικῇ περιστάσει, ἀλλὰ πάντας τοὺς Ἑρμουπολίτας ὀφείλοντας κατὰ μέγα μέρος τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως εἰς αὐτοὺς καὶ ἐκ πεποιθήσεως φρονοῦντας ὅτι ἡ εἰς Χίον ἐκστρατεία δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπιβαρύνῃ μόνον τοὺς Χίους, ὅπερ οὐκ ὀλίγον ἐκλόνησε τὸ ἐμπόριον τῆς ἀρτισυστάτου ἐκείνης πόλεως.

Οὕτω βαθμηδὸν ἀνεπτύχθη ἐν Ἑρμουπόλει δυσαρέσκεια, ἥτις ἴσως ἤθελεν ἐξαλειφθῇ ὑποχωρούντων ἐκ πατριωτισμοῦ τῶν Ἑρμουπολιτῶν εἰς τὸ χρίσιμον τῶν τότε ἐθνικῶν περιστάσεων, ἐὰν μὴ ἕτερον γεγονὸς δὲν ἀνερρίπιζε τὴν δυσμένειαν καὶ δὲν ἐκλόνιζεν ἐκ βάθρων τὴν πόλιν, ἥτις ἐχρησίμευσεν ἄσυλον μὲν εἰς μυριάδας Ἑλλήνων, πολεμικὴ δὲ ἀποθήκη καθ' ὅλον τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Τὰ περὶ διαιρέσεως τῶν ἐμπόρων νομοσχέδια τοῦ Κυβερνήτου. Δημεγερσία ἐν Ἑρμουπόλει.—Ἄφιξις Κυβερνήτου. Ἡ εἰς τὸ Ἐγκληματικὸν Μυκώνου παραπομπὴ τῶν κατηγορηθέντων ὡς ἀρχηγῶν στάσεως.

Ὁ Κυβερνήτης εἴτ' ἐξ ὑπερμέτρου ζήλου πρὸς τακτοποίησιν τῶν ἐν Ἑλλάδι, εἴτε πειθόμενος εἰς προτροπὰς ἐμπόρων τινων εἰθισμένων εἰς τιμαριωτικὰς ἕξεις, εἴτε τέλος θέλων νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μεγάλην μερίδα τῶν ἐν Σύρῳ τότε μεγαλεμπόρων διὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν ἀντιπροσώπων καὶ ἐν γένει τὴν ἠθικήν ὑποστήριξίν του, συνεννοήθη μετά τινων ὅπως ἐφαρμώσῃ ἐν τῇ ἐμπορικῇ κοινωνίᾳ θεσμούς, οὓς ἀποκρούουσι

ἀπὸ παλαιοτάτης ἐποχῆς τὰ ἔθιμα, αἱ ἕξεις καὶ αἱ δημοκρατικαὶ τάσεις τῶν Ἑλλήνων.

Κατὰ τὸ 1830 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἑρμουπόλει ἐμπόρων ἦν μέγας, ἐμπόρων μάλιστα χαιρόντων μεγάλην ὑπόληψιν παρὰ παντὶ τῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ. Ὁ Καποδίστριας ἐφρόνησεν εὔκολον νὰ διαιρέσῃ τοὺς ἐν Ἑρμουπόλει ἐμπόρους εἰς τάξεις, ἤτοι νὰ διαιρέσῃ τὴν κοινωνίαν εἰς κλάσεις διακεκριμένας, ἄνισα ἐχούσας δικαιώματα, ὡς ἐξήγετο τοῦτο ἐκ τῶν σχετικῶν διατάξεων καὶ τοῦ πνεύματος τῶν νομοσχεδίων.

Συντάσσει λοιπὸν καὶ ἀποστέλλει πρὸς συζήτησιν εἰς τὸν λαὸν Ἑρμουπόλεως διὰ τοῦ τότε ἐκτάκτου ἐν Σύρῳ Ἐπιτρόπου Νικολάου Καλλέργη τρία νομοσχέδια, ὧν τὸ ἓν μὲν ἀφώρα τὴν διάκρισιν τῶν ἐμπόρων καὶ μεσιτῶν, ἤτοι τὸν χωρισμὸν τῆς ὑπηρεσίας τῶν μεσιτῶν ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῶν ἐμπόρων, τὸ δὲ, φορολογικοῦ σκοποῦ ἔργον, διέτασσε τοὺς ἐνεργοῦντας ἐξωτερικὸν ἐμπόριον νὰ δηλώσωσι τοῦτο ταῖς ἀρχαῖς πρὸς κανονισμὸν καὶ μεταρρύθμισιν τῶν τελῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου· τὸ τρίτον δὲ διέκρινε τοὺς ἐμπόρους εἰς τάξεις, καὶ ἐκανόνιζε τὰς σχέσεις καὶ ὑποχρεώσεις τῶν ἐνεργούντων ἐσωτερικὸν ἐμπόριον πρὸς τὰς ἁρμοδίας ἀρχάς.

Τῶν νομοσχεδίων τούτων ὁ σκοπὸς, καὶ πρὶν ἔτι γίνωσι ἐπισήμως γνωστὰ ἐν τῇ συνελεύσει τῶν πολιτῶν, κατὰ τὰ τότε κεκανονισμένα, ἀπεκαλύφθη εἴς τινας τῶν ἐμπόρων. Ἀμέσως δὲ ἡ πόλις κατεταράχθη· τὸ καινοφανὲς καὶ ξενικὸν τοῦ πράγματος, τὸ ἀντιτιθέμενον ἀμέσως πρὸς τὰς συνταγματικὰς καὶ ἔτι πλέον τὰς δημοκρατικὰς ἀρχὰς καὶ ἕξεις τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἐκ τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων προβλεπομένη δέσμευσις τῶν ἐμπορευομένων, καὶ ἡ ἀνατροπὴ πλείστων ἐμπορικῶν ἐθίμων ἐν γένει δ' εἰπεῖν, τὸ ἥκιστα ἐθνικὸν καὶ ἀπροσδόκητον, τοῦ πράγματος ὄζοντος τιμαριωτισμοῦ καὶ τυπικότητος καὶ τίτλων, παρήγαγε βαθεῖαν ἐντύπωσιν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἑρμουπόλεως ἧς αἱ ὑπόνοιαι ἐπὶ μᾶλλον ηὐξήνθησαν ἕνεκα τοῦ μυστικοῦ

τρόπου, δι' οὗ συνετάχθησαν τὰ νομοσχέδια καὶ ἔμελλον ἐξ ἐφόδου, οὕτως εἰπεῖν, νὰ ἐπιβληθῶσιν ἀφαρπαζομένης ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῳ τῆς συναινέσεως τῶν πολιτῶν.

Οἱ πολῖται ἐπιμόνως ἐζήτουν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν νομοσχεδίων παρὰ τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας καὶ ἕτερά τινα συνετέλουν εἰς τὴν ἔξαψιν παθῶν καὶ προοιμίασαν τὸ γεγονὸς τῆς 12 Ἀπριλίου 1830.

Τὰ αἴτια ταῦτα ἅτινα συνοψίζω ἐκ τοῦ ἐγγράφου ἀπολογητηρίου ἢ μᾶλλον τῆς διαμαρτυρήσεως τῶν καταγγελθέντων ὡς ἀρχηγῶν τῆς συνωμοσίας ταύτης Ἑρμουπολιτῶν εἰς τὸ ἐν Μυκόνῳ Ἐγκληματικὸν Δικαστήριον, εἰσὶ τὰ ἑξῆς. (1)

---

(1) Τὸ ἱστορικὸν μόνον μέρος ὑπομνήματος τῶν συνηγόρων τῶν κατηγορουμένων περιλαμβάνει 14 σελίδας μεγάλας. Εὑρίσκεται δὲ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ σεβαστοῦ συμπολίτου μας Ν. Γιαγιτζῆ, ὅστις τῇ παρακλήσει μου προθύμως μοὶ παρέσχεν οὐ μόνον αὐτὸ ἀλλὰ πάντα τὰ ἔγγραφα τῆς πολυκρότου ἐν Μυκόνῳ ἐπὶ στάσει δίκης τῶν Ἑρμουπολιτῶν ἀποτελοῦντα σελίδας περίπου τετρακοσίας. Τὰ εἰς χεῖρας τοῦ Κυρ. Γιαγιτζῆ εὑρισκόμενα ταῦτα ἔγγραφα εἶνε ἀντίγραφα ἐπισήμως κεκυρωμένα πασῶν τῶν καταθέσεων τῶν μαρτύρων, τοῦ βουλεύματος, τῶν καταγγελιῶν καὶ ἐν γένει τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν δίκην ἐγγράφων. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι δυσχερὲς νὰ παραθέσω σύνοψιν αὐτῶν ἐνταῦθα, ἀρκοῦμαι ἀντλῶν τὸ ἱστορικὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀπὸ τῶν ἐπισήμων τούτων ἐγγράφων.

Εὐγνωμονῶ δὲ τῷ Κυρ. Γιαγιτζῆ βοηθήσαντί με διὰ τῶν ἐγγράφων τούτων εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ γεγονότος τούτου, ὅπερ ἀμερολήπτως ἄνευ τῶν ἐγγράφων τούτων δὲν ἤθελεν ἐκτεθῇ, καθ' ὅτι πολλὰ τῶν προσώπων τῶν λαβόντων τότε ἐνεργὸν μέρος καὶ εὑρεθέντων ἀντιθέτων ζῶσι διακρινόμενοι νῦν μεταξὺ τῶν καλῶν συμπολιτῶν μας. Ἐὰν δημοσιευθῶσι τὰ ἔγγραφα ταῦτα καὶ ἐκτεθῇ ἐν πλάτει τὸ γεγονὸς τοῦτο, θέλουν εὐχαρίστως ἀναγνωσθῇ ὡς περίεργα καὶ ἐκτιθέμενα γεγονότα σπουδαῖα τῶν ἐπὶ Κυβερνήτου, ἅπερ προοιμίασαν τὴν κατ' αὐτοῦ στάσιν τοῦ 1831, περὶ ἧς ἐν τῷ ἑπομένῳ κεφαλαίῳ θέλω ἐκθέσει τινα.

Πρῶτον, αἱ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν πληρεξουσίων ἐνέργειαι τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου ὅπως ἐκλεχθῶσι κυβερνητικοὶ πληρεξούσιοι καὶ ἀποκλεισθῶσιν οἱ ἐκλεχθέντες Π. Κάζηρας, Ι. Περίδης καὶ Ν. Γιαγιτζῆς, γνήσιοι τῶν Ἑρμουπολιτῶν ἀντιπρόσωποι. Δεύτερον ἡ πρός τινας Κωνσταντινουπολίτας ἐν Ἑρμουπόλει ἐμπόρους, δεσποτικῶν φρονημάτων, εὔνοια αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνάθεσις αὐτοῖς τῶν δασμοτελωνειακῶν ἐσόδων· ἐξ οὗ, καθ' ἃ ἰσχυρίζοντο οἱ κατηγορούμενοι, ἐζημιώθησαν καὶ ἐχρεωκόπησαν πλεῖστοι ἔμποροι μὴ δυνάμενοι νὰ πωλήσωσι τὰ ἐμπορεύματα εἰς τιμὰς εὐτελεῖς, ὡς ἐπώλουν αὐτὰ οἱ λαθραῖον ἐξασκοῦντες ἐμπόριον.

Τρίτον, ἡ ἐκ δυσμενείας πρὸς τὸν Ἔκτακτον Ἐπίτροπον παραίτησις τῶν Δημογερόντων καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν ὑφ' ἄλλων χωρὶς νὰ εἰδοποιηθῇ ἅπας ὁ λαὸς περὶ τῆς ἐκλογῆς των. Τέταρτον, ἡ ἐπιδιωκομένη εἰσαγωγὴ εἰς τὸ Ἐμποροδικεῖον ἀνδρῶν φίλων τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου καὶ κυβερνητικῶν. Πέμπτον δὲ ἡ πρὸ πολλοῦ κυοφορουμένη διαίρεσις τῶν ἐμπόρων εἰς τάξεις.

Οἱ Ἑρμουπολῖται εἶχον πληροφορηθῇ ὅτι ὁ Κυβερνήτης προὐτίθετο νὰ ἐπιβάλῃ τὸ τερατῶδες τοῦτο νομοσχέδιον.

«Τοῦτο ἐψιθυρίζετο γενικῶς, λέγουσιν οἱ συνήγοροι τῶν κατόπιν κατηγορηθέντων, καὶ ὅλοι ἐκυριεύοντο ἀπὸ ἀπελπισίαν.»

«Κατὰ τὴν 10 Ἀπριλίου μανθάνουσιν ὅτι ἡ Γραμματεία τοῦ Δικαίου ἔστειλεν αὐτὸ τὸ σχέδιον εἰς τὸν ἔκτακτον Ἐπίτροπον ἵνα τὸ κοινοποιήσῃ εἰς τοὺς ἐμπόρους διὰ νὰ κάμωσι τὰς παρατηρήσεις των.»

«Μέγας θόρυβος γίνεται καὶ αἰτεῖται διὰ τῶν Δημογερόντων καὶ ἀμέσως ἀπὸ τὸν ἴδιον Καλλέργην ἡ κοινοποίησις τοῦ σχεδίου διὰ νὰ ἡσυχάσωσι τὸν τετρομασμένον νοῦν του. . . . . Ἔρχεται ἡ 12 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς (Ἀπριλίου) καὶ ὁ Καλλέργης ἑτοιμάζεται ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Ναύπλιον.»

Ὁ λαὸς συναθροίζεται ὁλοὲν ἀπαιτῶν τὴν ἀνάγνωσιν· εἰς

πολίτης ὁ Α. Θεργκέλης φυλακίζεται ὡς ἀπειθῶν εἰς τὴν πρόσκλησιν διαλύσεως.

«Ἰδοὺ τὸ σημεῖον τῆς ἐγέρσεως τοῦ ὄχλου· εἰμπορεῖ τις νὰ εἰπῇ ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ πλέον ἄμεσος αἰτία εἰς τὴν ἔξαψιν τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀπελπισίας. Ὁ λαὸς βλέπει ὅτι ὄχι μόνον κινδυνεύει ἡ ἐλευθερία του, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ὕπαρξίς του.» Παραχρῆμα κλείει ἡ ἀγορά, ἠχοῦσιν οἱ κώδωνες, ἀναστατοῦται ἡ πόλις καὶ μόλις μαθοῦσα ὅτι προσκαλεῖται ὁ λαὸς εἰς τὸν Ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως ἵν' ἀκούσῃ τὰ νομοσχέδια, πληροῖ τὸν ναὸν καὶ τὰ προαύλια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνυπόμονος περιμένει τὴν ἀνάγνωσιν τῶν σχεδίων, ἅτινα προσέβαλον τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ἐμπορικὴν κατάστασιν τῆς ἀρτισυστάτου πόλεως.

Ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως ἀποτελουμένη τότε ἐκ τῶν Π. Ζωντανοῦ, Ι. Ῥάλλη Ἀθ. Λαδοπούλου καὶ Γ. Γιουρδῆ ἔμεινεν οὐδετέρα, οὐδ' ἦτο δυνατὸν ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ. (1)

Αἴφνης διαδίδεται φήμη ὅτι ὁ Ἔκτακτος Ἐπίτροπος μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Φρουρᾶς Ε. Α. Γαροφαλιᾶ καί τινων στρατιωτῶν διευθύνεται πρὸς τὴν ἀγοράν. Ὁ λαὸς εὑρίσκεται ἐν ἀνυπομονησίᾳ· μετ' ὀλίγον καταφθάνωσιν εἰς τὸν ναὸν οἱ Δημογέροντες· μετ' αὐτοὺς δὲ ἀντὶ τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου ὁ Γραμματεὺς αὐτοῦ Γ. Δ. Οἰκονομίδης συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀστυνόμου, καὶ κομίζων τὰ πολυθρύλλητα σχέδια τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Καποδίστρια.

---

(1) Λέγω ὅτι ἔμεινεν οὐδετέρα· τοῦτο δ' ἐξάγω ἐκ τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐγγράφων της· ἓν μόνον ἀναφέρεται εἰς τὴν δημεγερσίαν ταύτην. Ἐν αὐτῷ ἐκτίθεται τὸ γεγονός, ὅπως τὸ ἀντελήφθησαν οἱ Δημογέροντες, ἀλλ' ἐπέχωσι τοῦ νὰ ἀποδοκιμάσωσιν αὐτὸ ὁριστικῶς, ἀναγνωρίζοντες, ὅτι ὁ λαὸς τῆς Ἑρμουπόλεως εἶχε λάβη μέρος εἰς τὸ κίνημα τοῦτο. (Ἀρ. Ἐγγ. 3927).

Ὁ παρωργισμένος λαὸς ἐτήρησεν ὑπομονήν, ἀφῆκε τὸν Οἰκονομίδην ν' ἀναβῇ ἐπ' ἄμβωνος ὅπως ἀναγνώσῃ τὰ σχέδια· ἀλλ' ἀμέσως ψιθυρισμοὶ ἀκούονται ἀνὰ πάντων τὰ στόματα. Ἀναπτύσσεται ὑπόνοια ὅτι ὁ Γραμματεὺς ἀναγινώσκων τὰ σχέδια ἤθελε παραλήψει τὰς παραγράφους ἐκείνας αἵτινες ἀπήρεσκον εἰς τὸν λαὸν καὶ οὕτω, κεκολωβομένα ἀναγινώσκων αὐτά, ἤθελεν ἀφαρπάσει τὴν γνώμην τῆς συνελεύσεως τῶν πολιτῶν. Μεταξὺ τῆς πολυπληθοῦς ἐν τῷ ναῷ συνελεύσεως ὁ Ἰωάννης Περίδης ἐγερθεὶς κατέστησε προσεκτικὸν τὸν λαὸν ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως ἐξηγήσας τὸ δεσποτικὸν τῶν προτεινομένων μεταρρυθμίσεων. Ἡ ἀςυνομία μετὰ μέλους τινος τῆς Δημογεροντίας ἐπεμβᾶσα ἠθέλησεν νὰ περιορίσῃ τὸν Περίδην, ὅτε οὗτος ἐγερθεὶς ἐφώνησεν. «Ἡμεῖς Δημογεροντίαν δὲν ἀναγνωρίζομεν, διότι εἶναι εἰδική σας· ἀκούσαντες τοὺς κώδωνας συναθροίσθημεν ἐδῶ πάντες οἱ πολῖται· ἅπαξ συνετρίψαμεν τὰς ἁλύσσους τοῦ Σουλτάνου· νέας ἁλύσσους δὲν δεχόμεθα· οὐδεὶς δὲ ἔλαβεν ἐντολὴν παρὰ τοῦ ἔθνους νὰ μᾶς ὑποβάλῃ εἰς ζυγόν.» Συγχρόνως ἑτέρωθεν ὁ Ν. Γιαγιτζῆς, ὁ Κομνηνὸς Λουδουδάκης, ὁ Λουκᾶς Κατινάκης, ὁ Μιχαὴλ Μισυρλῆς, ὁ Κοσμᾶς Πηλειάδης ὁ Γανωχωρίτης καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐξήγουν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἔννοιαν τῶν σχεδίων. Ἰδίως δὲ ἠκούσθησαν τὰ ἑξῆς. «Σκλάβους, ῥώσσους δὲν μᾶς κάμνετε, οὔτε σεῖς, οὔτε ἡ Κυβέρνησίς σας.» Ἡ ἀστυνομία ἀδυνατεῖ νὰ καταστείλῃ τὸν ἐξαπτόμενον λαόν, ἤδη ἐκφραζόμενον πλαγίως κατὰ τοῦ Κυβερνήτου, ὑποβολέως τῶν σχεδίων τούτων. Γενικὴ δὲ φωνὴ ἀκούεται τῶν πολιτῶν ζητούντων ὅπως ἀποτελειώσῃ τὴν ἀνάγνωσιν, ὁ Λουκᾶς Κατινάκης ἢ ὁ Κοσμᾶς Πηλειάδης. Παραυρῆμα δὲ δεκάδες τινὲς πολιτῶν ἀναρριχῶνται ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ὅπως καταβιβάσωσι τὸν Γραμματέα Οἰκονομίδην. Μεταξὺ τούτων διεκρίνοντο ὁ Θ. Μισυρλῆς, ὁ Ι. Νικητόπουλος, ὁ Ζαννῆς Μα-

νέτας, ὁ Κ. Κουκούλας, καὶ ἄλλοι. Τότε ὁ Λ. Κατινάκης ἐδημηγόρησεν πρὸς τὸ πλῆθος ἀρξάμενος διὰ τῶν λέξεων «Ἄκουσον' Δ ῆ μ ε ! »

Ἡ ἐπελθοῦσα πλέον ἀναστάτωσις τοῦ πλήθους ἐν τῇ Μ ε τ α μ ο ρ φ ώ σ ε ι κατέστησεν ἀδύνατον τὴν ἀνάγνωσιν τῶν σχεδίων, ἅτινα ἀπερρίφθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τοσούτου πανηγυρικοῦ τρόπου. Πολλοὶ ἔσπευσαν, λαβόντες δᾶδας νὰ πυρπολήσωσιν τὰς οἰκίας τοῦ Δούμα καὶ ἄλλων γνωμοδοτησάντων ὑπὲρ τῶν σχεδίων, ἀλλ' ἀνεχαιτίσθησαν ὑπὸ τῶν μετριοφρονεςέρων.

Τὸ γεγονὸς ἔλαβε χαρακτῆρα ἀνταρσίας ἢ ὅπως τὴν ἐχαρακτήρισεν τὸ βούλευμα π ρ ο β ι β α σ τ ι κ ῆ ς ἀ ν τ α ρ σ ί α ς κ α ὶ Δ η μ ε γ έ ρ σ ε ω ς (promesse rivoluzione). Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰδοποιεῖ ὁ Ἔκτακτος Ἐπίτροπος τὸν Κυβερνήτην (διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6315 12 Ἀπριλίου ἐγγράφου) περὶ τῶν διατρεχόντων, συνάμα δὲ εἰδοποιεῖ τὸν ἀρχηγὸν ναυτικῆς μοίρας Γ. Σαχίνην νὰ σπεύσῃ εἰς Σύρον, αὐξάνει τὴν φρουρὰν μέχρις 120 στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ε. Γαρουφαλιᾶ· Συγχρόνως πέμπει ἀπεσταλμένον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸν ἀστυνόμον ἄνω Σύρας Κ. Τζένιον καὶ ἐξαιτεῖται τὴν ἀποστολὴν 150 ἔτι στρατιωτῶν. (1)

Ὁ Κυβερνήτης παραχρῆμα, παραιτῶν πᾶσαν ἄλλην ὑπόθεσιν τοῦ Κράτους, ἔρχεται ἐσπευσμένως εἰς Σύρον· συγχρόνως ἐλλιμενίζεται καὶ ἡ Κορβέττα Ὕ δ ρ α.

Ὁ Καποδίστριας ἰδὼν ζωηρὰν καίτοι σιωπηλὴν κατ' αὐτοῦ δυσαρέσκειαν τῶν Ἑρμουπολιτῶν, ἢ κατ' ἄλλους μὴ δοὺς μεγάλην βαρύτητα, ἀνεχώρησε τὴν ἐπιοῦσαν, διατάξας ὅπως συληφθῶσιν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ἔλθῃ σύσσωμον τὸ Ἐγκληματικὸν Δικαστήριον Μυκόνου πρὸς ἐκδίκασιν τῶν στασιαστῶν. Ὁ Ἔκτακτος Ἐπίτροπος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπ' ἀριθ. 3928 ἀναφορᾶς τῆς Δημογεροντίας καὶ ἀπὸ 1348 τοῦ Φρουράρχου Γαρο-

(1) Ταῦτα συνοψίζω ἐκ τοῦ εἰς χεῖράς μου ἐγγράφου ὑπ' ἀριθμ. 6315 τοῦ ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου· ὡς ἐκτενὲς δὲ παραλείπω ἐνταῦθα.

φαλιᾶ καὶ 6316 τῆς ἀστυνομίας καταγγέλλει τὴν 21 Ἀπριλίου ὡς στασιάσαντας κατ' αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως, ἧς ἐξηυτέλισαν τοὺς ὑπαλλήλους καὶ κατέσχον τὰ ἔγγραφα τοὺς ἑξῆς, Ἰωάννην Περίδην Χῖον, ἀντιπρόσωπον Ἑρμουπόλεως, Λουκᾶν Κατινάκην Χῖον ἔμπορον, Νικόλαον Γιαγιτζῆν Ἀμφισσέα ἔμπορον, Κοσμᾶν Πηλειάδην Γανοχωρίτην ἔμπορον, τὸν Γ. Ἴδου ἐξ Ἀμπελακίου ἔμπορον, Κ. Κακουλίδην Σμυρναῖον καπνέμπορον, Δ. Ἰωάννου Κοζάκον Σμυρναῖον ἔμπορον, Ι. Νικητόπουλον Πελοποννήσιον ἔμπορον, Κομνηνὸν Λουλουδάκην Χῖον ἔμπορον καὶ ὡς συνεργοὺς τὸν Γ. Βολίκαν, Στ. Πατουβᾶν, Ζαννῆν Μανέταν, Δ. Γεωργόπουλον, Ι. Θεοδώρου. Στ. Παπήλιαν, Μιχ. Θεοδ. Μισυρλῆν, Βασ. Ι. Ἐφέσιον, Δημήτριον Παππᾶ, Διατζέντον Σερβιετάκην, Κ. Θεοδώρου καὶ Ἐμμ. Καλαθάκιαν.

Ὁ φρούραρχος Γαροφαλιᾶς συνέλαβε πάντας ἐκτὸς τοῦ Δ. Παπᾶ ἢ Τριπολιτζιώτη φυγόντος εἰς Πάρον. Οἱ συλληφθέντες ἐκρατήθησαν ἐν τῇ Κορβέττᾳ Ὕδρα, ἔνθα ἐνηργήθησαν αἱ ἀνακρίσεις, διεξαχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ (ἐξεταστικοῦ Δικαστοῦ) Ι. Κούζοβικ καὶ διαρκέσασαι ἀπὸ τῆς 22 Ἀπριλίου μέχρι τῆς 29 τοῦ αὐτοῦ μηνός, μεθ' ὃ ἅπαντες οἱ καταγγελθέντες μετηνέχθησαν εἰς Μύκωνον ὑποβληθέντες εἰς φυλάκισιν. Γενομένων δ' ἐκεῖ ἐξετάσεων τριάκοντα μαρτύρων διαρκεσασῶν ἀπὸ τῆς 14 Μαΐου μέχρι τῆς 14 τοῦ ἔτους 1830, ἀπηλλάχθησαν τῆς κατηγορίας, ἐκτὸς δύο.

Τὴν 19 Ἰουνίου ἐξεδόθη ἐν Μυκόνῳ πολυσέλιδον βούλευμα, οὗ τινὲς παράγραφοι τοῦ σκεπτικοῦ ἔχουσιν οὕτως.

α' Α'. Ὅτι ἡ συνάθροισις τῆς εἰς τὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως συμβάσης, ὀχλαγωγίας κατὰ τὰς 12 τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου δὲν

ἠδύνατο νὰ συγκροτηθῇ χωρὶς τῆς συνεργείας τῶν Δημαγωγῶν οἵτινες εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐρεθίζουσι τὸν ἀμήχανον λαὸν, ὅστις δὲν κινεῖται πώποτε χωρὶς τοὺς συνεργούς του.

« Β΄. Ὅτι ἀγκαλὰ νὰ μὴν ἀνεκαλύφθησαν οἱ πρωταίτιοι μιᾶς τοιαύτης προμεμελετημένης στασιώδους Δημεγερσίας, οὔτε ἀπὸ τὰς ἰδίας ἐξομολογήσεις τῶν ἐγκαλουμένων, οὔτε ἀπὸ ὅλας ἐκείνας τὰς μαρτυρίας, ἃς ἔλαβε τὸ ἐξεταστικὸν τοῦτο Βῆμα ἀπὸ τοὺς προσβληθέντας παρὰ τῆς Ἀστυνομίας μάρτυρας, μόλον τοῦτο ἐφάνησαν ὡς ἀρχηγοὶ τῆς ἐν τῷ Ναῷ ὀχλαγωγικῆς σκηνῆς ὁ *Λουκᾶς Κατινάκης* καὶ *Κοσμᾶς (Πηλειάδης) Γανοχωρίτης* καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται πραγματικῶς ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τοῦ ἐγκλήματος (Del fatto del dellito), κλπ. κλπ.

«Γνωμοδοτεῖ.»

Ι. Ὁ Λουκᾶς Κατινάκης καὶ Κοσμᾶς Γανοχωρίτης Πηλειάδης εἶναι ὑπεύθυνοι ὡς ἀρχηγοὶ τῆς ἀνταρτικῆς ταραχώδους ὀχλαγωγίας, συμβάσης κατὰ τας 12 Ἀπριλίου παρελθόντος εἰς Ἑρμούπολιν ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως καὶ ἀπειθεῖς καθ᾽ ὅλα εἰς τὰ διαταγὰς τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως καὶ παραβιασταὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους αὐτῆς καὶ ὡς τοιοῦτοι εἰσάγονται εἰς δίκην διὰ νὰ τιμωρηθῶσι κατὰ τοὺς Γενικοὺς νόμους» κλπ. κλπ.

Ἐν Μυκόνῳ τῇ 19 Ἰουνίου 1830.

Ὁ Ἐξεταστικὸς Δικαστὴς
Ἰω. Ν. Κούζοβικ.

Ὁ γραμματεὺς
Ι. Βεάκης.

Ἡ ὑπεράσπισις ἣν καὶ δι᾽ ἐγγράφου ὑπομνήματος ἀπήγγειλον οἱ κατηγορούμενοι ἐνώπιον τοῦ Ἐγκληματικοῦ Δικαστηρίου πλήρης δυνάμεως, ἐπιχειρημάτων καὶ φλογερῶν ἀποστροφῶν κατὰ τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου εἶνε ἀρίστη δι᾽ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ἀποδεικνύουσα τὴν ἀξιοπρέ-

πειαν τῶν Ἑρμουπολιτῶν καὶ τὴν δικανικὴν δύναμιν τοῦ τότε συνηγόρου Ἀθ. Πετσάλη. (1)

Ἡ ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐν Μυκόνῳ φυλάκισις τοσούτων πολιτῶν κατετάραξεν, ὡς εἰκός, τὴν Ἑρμούπολιν· ἀναφοραὶ δὲ καὶ διαμαρτυρήσεις ἀπηυθύνοντο τῷ Κυβερνήτῃ. Ἐτέρωθεν δὲ ὁ Ν. Γιαγιτζῆς ἀπεστάλη ἐκ μέρους τῶν φυλακισθέντων εἰς τὸν Κυβερνήτην ἵνα παραστήσῃ ζωηρότερον τὰ πράγματα καὶ τὰς συνεπείας τοιαύτης καταδιώξεως. Ἐπὶ τέλους μετὰ πολλὰς δεινοπαθείας ἠλευθερώθησαν καὶ οἱ ὡς ἀρχηγοὶ κατηγορηθέντες Λ. Κατινάκης καὶ Κ. Πηλειάδης, ἀλλ' ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς στερηθέντες τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐμπορίου των ἐπὶ τόσους μῆνας ἀπώλεσαν τὴν περιουσίαν των.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς 12 Ἀπριλίου 1830 καταταράξαν τὴν φιλοπάτριδα καὶ εἰρηνικὴν Ἑρμούπολιν, δὲν ἔμεινεν ἄνευ συνεπειῶν ἐπὶ βλάβῃ τοῦ Κυβερνήτου, ὡς θέλομεν ἐν τῷ κατόπιν κεφαλαίῳ ἰδεῖ.

Κρίνων τὸ γεγονὸς τοῦτο οὐχὶ ἐκ τῶν προφορικῶν πληροφοριῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ὀγκωδεστάτης δικογραφίας τῆς ἐπὶ στάσει ταύτης ποινικῆς δίκης, ἤθελον ἐν πλάτει ἐκθέσει τὰς κρίσεις μου, ἐὰν ὑπῆρχεν ὑλικὸς ἐνταῦθα πρὸς τοῦτο χῶρος. Ὁ διεξερχόμενος τὰ τῆς δίκης ταύτης καὶ θέλων νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς σημμετοχῆς τῆς Ἑρμουπόλεως ἁπάσης εἰς τὸ κίνημα τῆς 12 Ἀπριλίου, θέλει διστάσει πρὸς στιγμὴν μὴ βλέπων μεταξὺ τῶν ἐνοχοποιθέντων καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι διαπρεπόντων τότε ἐν Ἑρμουπόλει.

Ἀλλ' ἐὰν σκεφθῇ ὅτι αἱ προτεινόμεναι δεσποτικαὶ καὶ ἥκιστα συνταγματικαὶ ἐμπορικαὶ μεταρρυθμήσεις ἔθιγον ἰδίως οὐ-

(1) Ἤθελον δημοσιεύσει μέρος ἂν οὐχὶ τὸ ὅλον τοῦ ὑπομνήματος τῆς ὑπερασπίσεως ταύτης, σωζομένου παρὰ τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρ. Ν. Γιαγιτζῇ, ἐὰν ἠδυνάμην ν' ἀποσπάσω τοιοῦτό τι, αὐτοτελές. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπάρχει ἀλληλουχία τις ἐν αὐτῷ ἀξία παρατηρήσεως, οἱονδήποτε ἀπόσπασμα αὐτοῦ μεμονωμένον θέλει φανῇ κεκολοβωμένον.

χὶ τοὺς πρωτεύοντας ἐν τῷ ἐμπορίῳ τῆς νήσου, ἀλλὰ κυρίως τοὺς μετ᾽ αὐτοὺς ἐρχομένους μέχρι τοῦ τελευταίου πραγματευτοῦ καὶ χειρώνακτος βλαπτομένου καὶ αὐτοῦ ἐμμέσως· ἐὰν σκεφθῇ ὅτι ὁ ἐν τῇ Μεταμορφώσει προσκληθεὶς λαὸς πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν νομοσχεδίων, εἶχε χαρακτῆρα κοινοτικῆς συνελεύσεως, ἅτε δὴ παρισταμένων τῶν τε δημοτικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν, θέλει ἀποδώσει τὸν προσήκοντα χαρακτηρισμὸν εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῆς Ἑρμουπόλεως. Δὲν ἐπεμβαίνω εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ κινήματος καὶ τῶν αἰτιῶν, καθ᾽ ὅσον ἀποδοκιμάζων τὰ τότε ληφθέντα ὑπὸ τῆς Διοικητικῆς ἀρχῆς μέτρα, πρέπει νὰ ἐκθέσω τοὺς λόγους τῆς ἀποδοκιμάσεως, ὅπερ θέλει παραγάγει οὐχὶ σύντομον ἐνταῦθα συζήτησιν. Πρέπει οὐχ᾽ ἧττον νὰ περατώσω τὰ περὶ τοῦ γεγονότος τούτου λόγον ἐκτιθέμενος ὅτι ἡ Ἑρμούπολις συναισθανθεῖσα πρώτη τὰς ἀπορροφητικὰς τάσεις τῆς πολιτικῆς τῆς τότε Κυβερνήσεως, ἔδωκε ῥάπισμα εἰς τοὺς δεσμεύοντας τὴν ἐλευθερίαν ἐν γένει μὲν τοῦ πολίτου, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐμπορικῆς τάξεως, ἀποκρούσασα τοσοῦτον πανηγυρικῶς τὰ ἐπιβλαβῆ ταῦτα ἀναμορφωτικὰ σχέδια τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1830.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἡ Ἑρμούπολις ἐπαναστατεῖ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου καὶ ἑνοῦται μετὰ τῆς Ὕδρας. — Κατάλυσις φιλοκυβερνητικῶν ἀρχῶν καὶ ἀποστολὴ ἀντικυβερνητικῶν πληρεξουσίων. — Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδίστρια. — Ἡ διὰ νυκτὸς ἐγκαθίδρυσις νέων ἀρχῶν ὑπὸ τοῦ Αὐγ. Καποδίστρια.

Ἡ Ἑρμούπολις ὁσημέραι προώδευεν ἐμπορικῶς καὶ κοινωνικῶς. Κατ᾽ ἀρχάς, γράφει ὁ Ἑρμῆς τῆς Σύρου τοῦ 1837,

«τὰ ἤθη τῶν κατοίκων ἦσαν ἁπλούστατα. τὰ ἐνδύματά των λιτότατα, οἱ χοροὶ καὶ τὰ συσσίτιά των Σπαρτιατικά· ἔβλεπέ τις τῷ ὄντι εἰς τὴν Ἑρμούπολιν τὸ πρωτότυπον μιᾶς παλαιᾶς ἑλληνικῆς ἀποικίας καὶ ὅλα ταῦτα συνέτεινον εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας της.» (1) Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυβερνήτου, καὶ τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν οἰκοδομὴν λιθίνων οἴκων καὶ καταστημάτων, ἐκλειψάσης τῆς ἰδέας τῆς προσωρινότητος τῆς ἀποικίας, ἡ πόλις ἐσχηματίζετο κανονικώτερον, ἡ κοινωνία ἐτακτοποιεῖτο ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον καὶ ἐμπορικώτερον· συνεστήθη Λέσχη Ἐμπορικὴ χρησιμεύουσα καὶ ὡς χρηματιστήριον· ἱδρύθη τὸ πρῶτον ἀσφαλιστικὸν κατάστημα ὁ «Φοίνιξ» διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ν. Πρασακάκη, κατόπιν δὲ τὸ τῶν Φίλων Ἀσφαλιστῶν διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ι. Λ. Ῥάλλη. Αἴθουσά τις καταστήματος μετεβλήθη εἰς Θέατρον ἐν ᾧ ἐδιδάσκοντο τὰ πατριωτικώτερα καὶ ἠθικώτερα τῶν δραμάτων τῆς τότε ἐποχῆς. Ἐν γένει δ' εἰπεῖν ἡ πόλις παρίστα τὸ φαινόμενον πόλεως ἀκμαίας περιεχούσης πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς καὶ τάσεις πρὸς τὸν πολιτισμόν.

Ἀλλ' ἐν ᾧ τοπικῶς ἡ πόλις προώδευεν καὶ παντὶ σθένει ἐπλήρου ἐκ τῶν ἐνόντων τὰς ἀνάγκας της δὲν ἐλησμόνει ὅτι ἡ ἐπίζηλος θέσις, ἣν κατεῖχε μεταξὺ τῶν Ἑλληνίδων τότε πόλεων, ἀπήτει τὴν ἄμεσον συμμετοχήν της καὶ πρωτοβουλίαν εἰς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ὧν ἡ διοικητικὴ προστασία ἦτο ἀνατεθειμένη τῷ Κυβερνήτῃ Ι. Καποδίστριᾳ.

Ἡ Ἑρμούπολις εἶχεν αἰτίας σπουδαίας δυσμενείας κατὰ τοῦ τότε Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Τ' αὐστηρὰ μέτρα ἃ διέταξε κατὰ τὸ 1829 κατὰ τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Χίων πρὸς πληρωμὴν τῶν ὑπερόγκων δαπανῶν τῆς εἰς Χίον Ἐθνικῆς ἐκστρατείας καὶ ἡ πρὸς τοῦτο φυλάκισις τῶν Δημογερόντων τῶν ἐν

(1) Ἑρμῆς φυλλ. 3. τοῦ 1837.

Ἑρμουπόλει Χίων ἀφῆκαν δυσαρέστους ἀναμνήσεις ἁπάσῃ τῇ πόλει. Δεύτερον δὲ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ νὰ ἐπιβάλῃ τὰ περὶ διαιρέσεως τῶν ἐμπόρων ἀτυχῆ ἐκεῖνα σχέδια, τὰ προκαλέσαντα τὴν δημεγερσίαν τῆς 10 Ἀπριλίου 1830 καὶ ἡ φυλάκισις τοσούτων ἐμπόρων ἐκ τῶν τιμιωτέρων πολιτῶν, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ Ἑρμοῦ, ἐπηύξησε τὴν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου δυσμένειαν καὶ ἐπέσπευσε τὴν τελευταίαν καὶ διαρκεστέραν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἀντιπολίτευσιν, καταλήξασαν εἰς στάσιν·

«Τὰ μέτρα τῆς Κυβερνήσεως γράφει ὁ Ἑρμῆς, ἐξιστορῶν τὰ τῆς στάσεως· — ὡς πρὸς τὸ γενικὸν πολίτευμα τοῦ ἔθνους ἐφάνησαν ἤδη ὅτι ἐλάμβανον χαρακτῆρα ὄχι πλέον συνταγματικῆς Κυβερνήσεως· τὸ ἐμπόριον ἀσθενεῖ· ἡ Ὕδρα πρώτη ὑψώνει σημαίαν ἐπαναστάσεως· ἐφημερὶς ἀντιπολιτευτικὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀπόλλων ἐκδιδομένη ἐντὸς τῆς Ὕδρας ζητεῖ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν Νόμων καὶ τοῦ καταπατηθέντος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Συντάγματος· τὸ ἔθνος διαιρεῖται εἰς Κυβερνητικοὺς καὶ Συνταγματικούς! Ἡ Ἑρμούπολις δὲν ἠδύνατο ἢ ν' ἀκολουθήσῃ τὰ ἴχνη τῆς προστάτιδος καὶ φίλης της Ὕδρας· ἐμβαίνει λοιπὸν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν μόνον καὶ κύριον σκοπὸν προτιθεμένη τὴν κοινὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν νόμων. Ἀναφορὰ ὑπογεγραμμένη ἀπὸ πεντακοσίους Ἑρμουπολίτας διευθύνεται πρὸς τὴν Κυβέρνησιν αἰτοῦσα τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Συντάγματος, τὴν ἐμψύχωσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ ἄλλας ἐθνικὰς ὠφελείας. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις δὲν ἀποκρίνεται.» (1)

«Οὕτω,» γράφει ὁ Εἰρ. Θείρσιος ἐν ταῖς Τύχαις τῆς Ἑλλάδος, «ὡρίμαζε παρὰ τοῖς Ὑδραίοις ἡ ἰδέα τοῦ νὰ μὴ πεισθῶσι τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Μετ' αὐτῆς δὲ συνεφώνουν καὶ οἱ τῆς Σύρας κάτοικοι, ὥστε οἱ διοικηταὶ τοῦ

(1) Ἐφ. *Ἑρμῆς* αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω.

προέδρου (Κυβερνήτου) δὲν ἀναγνωρίζοντο πλέον καὶ αἱ ἐκ τοῦ Τελωνείου πρόσοδοι τῆς Σύρου δὲν ἀπεδίδοντο.» (1)

Σπουδαιότατον χαρακτῆρα ἔδωκεν εἰς τὴν κατὰ Κυβερνήτου ἐν Ὕδρᾳ ἀντιπολίτευσιν ἡ κατ' αὐτοῦ στάσις τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ ὡς πόλεως πολυανθρώπου καὶ ἀκμαζούσης καὶ ὡς μόνης ἀποτιούσης τοσούτους ὑπερόγκους προσόδους τῷ Δημοσίῳ. Τοῦτο κατετάραξε τὸν Κυβερνήτην, ὅστις καὶ πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐννοήσας τὸν κατ' αὐτοῦ ἐν Ἑρμουπόλει ἀναβρασμὸν ἔγραφεν εἴς τινας ἐμπόρους ἰδίως τὸν Ι. Λ. Ῥάλλην καὶ Ζ. Πετροκόκκινον, ἀναφορικῶς πρὸς τὰ παράπονα τῶν Ἑρμουπολιτῶν διὰ τὰ κατὰ τῶν Χίων ἐπιβληθέντα μέτρα πρὸς πληρωμὴν τῶν δαπανῶν τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας, περιποιητικωτάτας ἐκφράσεις, μὴ θέλων νὰ παρεξηγῆται «ὑπὸ τοσούτων ἐντίμων πολιτῶν καὶ ἐμπόρων διαπρεπόντων ἐμπορικῶς οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.» (2) Ἀλλὰ μετὰ τὸ γεγονὸς τῆς 12 Ἀπριλίου, μετὰ τὴν μὴ ἀκριβῆ τήρησιν τοῦ συντάγματος καὶ τὴν ἐκ τῆς διαστάσεως τοῦ Ἑλλ. λαοῦ καὶ τοῦ Κυβερνήτου ἐπελθοῦσαν χαλάρωσιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν νόμων, τέλος μετὰ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν τῶν περὶ ἀνορθώσεως τούτων αἰτήσεων τῶν Ἑρμουπολιτῶν, ἡ Ἑρμούπολις συνετάχθη τῇ Ὕδρᾳ, ἀποκατασταθεῖσα μετ' αὐτῆς ὁ πυρὴν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καταλύσασα τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει φιλοκυβερνητικὰς δημογεροντίας, ἐνεργήσασα τὴν ἀποστολὴν ἀντικυβερνητικῶν πληρεξου-

(1) Τύχαι τῆς Ἑλλάδος Εἰρ. Θειρσίου. Μεταφρ. ἐν Περιοδ. Συγγρ. Παλλάς.—Τὰς πλείστας τῶν πληροφοριῶν τούτων ὀφείλω τῷ κ. Δ. Ῥάλλῃ.

(2) Καὶ αἱ εἰρημέναι ἐπιστολαὶ εὑρίσκονται ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἀειμνήστου Ι. Λ. Ῥάλλη· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰσιν ἐκτενεῖς, σχετίζονται δὲ μετὰ τῶν συμβάντων, ἅτινα ἐπηκολούθησαν ἐν Ἑρμουπόλει κατὰ τὸ 1828 συνεπείᾳ τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας, δημοσιεύσω ταύτας ἐν τῇ περὶ ταύτης διατριβῇ μου.

σίων εἰς Ὕδραν ἐξ ὅλων τῶν νήσων καὶ δοῦσα χαρακτῆρα ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως κατὰ τοῦ Κυβερνήτου. Καὶ αὐτὸς ὁ κυβερνητικὸς Διοικητὴς ἐν Σύρῳ βλέπων τὸ ἀκαταγώνιστον τῆς ἀντιπολιτεύσεως συνετάχθη τῇ ἀναστάτῳ γενομένῃ πόλει, ἀνεγνώρισε τὰς ἀντικυβερνητικὰς ἀρχὰς καὶ ἔπαυσε τὴν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Κυβερνήτου ἀλληλογραφίαν του.

Τῇ 28 Ἰουλίου 1831 ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως συγκειμένη ἀπὸ τὸν Γ. Καραγιανάκην, Ἀμβρ. Σκαραμαγκᾶν, Εὐστρ. Σουγδουρῆν καὶ Ἀντ. Νίκαν ἐξέδωκε τὸ ἑξῆς αὐτῆς ὑπ' ἀρ. 6649 ἔγγραφον, δι' οὗ ἐκ μέρους τῆς Ἑρμουπόλεως ἀνεγνώριζε καὶ ἀπεδέχετο τὸ κίνημα τῆς Ὕδρας.

«Ἐπειδὴ τὸ κοινὸν τῆς Ν. Σύρας ἰδὸν ὅτι ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος παρεξηγήσασα τὰς πρὸς τὴν Α. Ε. γενομένας ἀναφορὰς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ παροξυνθεῖσα ἄνευ λόγου ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς δηλουμένων νομίμων αἰτήσεων τῶν πολιτῶν παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ αὐστηρότατα καὶ δυναστικώτατα ἐκτελεστικὰ μέτρα κατὰ τῶν εἰρημένων νήσων καὶ ὁρμηθὲν εἰς τὰς εἰλικρινεῖς αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων προμηθείας ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ προλάβῃ δραστηρίως καὶ νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προειρημένων καταστρεπτικῶν μέτρων, ἡ Κοινότης τῶν Πολιτῶν τῆς ἐν Σύρᾳ Ἑρμουπόλεως ἐγκρίνουσα καὶ ἀποδεχομένη τὸ καθ' ἑαυτὴν πᾶν ὅ,τι τὸ κοινὸν τῆς νήσου Ὕδρας ἔκρινεν εὔλογον μέχρι τοῦδε κατὰ ταύτην τὴν περίστασιν νὰ πράξῃ, ὁμολογεῖ προσέτι ὅτι ἐγκρίνει καὶ ἀποδέχεται ἀκόμη καὶ ὅσα ἄλλα μέτρα τὸ κοινὸν τῆς Ὕδρας ἤθελεν ἀκολούθως ἀποφασίσει νὰ λάβῃ καὶ συντελεστικὰ πρὸς διατήρησιν τῆς κοινῆς ἀσφαλείας καὶ πρὸς ταχεῖαν ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀθετηθέντος πολιτικοῦ Συντάγματος.»

Τὴν 24 Ἰουλίου ἡ Δημογερ. Ἑρμ. (διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 6655) ἐγγράφου πρὸς τὴν κοινότητα τῆς Ὕδρας ἔγραψεν . . . . «ἡ ἐν Σύρῳ Ἑρμ. κοινότης ἐπιθυμοῦσα νὰ ἴδῃ ὅσον τάχιστα κα-

ταπεπαυμένην τὴν δυστυχῶς ἐπικρατοῦσαν δυσαρέσκειαν καὶ διάστασιν μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Προσωρινῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐκτελουμένας τὰς παρανόμους ἀθετηθείσας βάσεις τοῦ πολιτικοῦ τῶν Ἑλλήνων συντάγματος» . . . . « κοινῇ γνώμην ἐψηφίσατο ἀντιπροσώπους αὐτῆς τοὺς Κυρ. Θεόδ. Μανούσην καὶ Παν. Γεραλόπουλον, ἄνδρας συνετοὺς καὶ ἀπολαμβάνοντας τὴν κοινὴν ἐμπιστοσύνην διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ζῆλου των, δίδουσα αὐτοῖς τελείαν πληρεξουσιότητα ὅπως συσκεφθῶσι μετὰ τῆς κοινότητος τῆς Ὕδρας περὶ τῶν μέσων τῶν καταλληλοτέρως συντελούντων πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ ἐπανόρθωσιν τῶν διακινδυνευόντων μεγάλων συμφερόντων τῆς πατρίδος καὶ οὐχ᾽ ἧττον πρὸς διατήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς εὐταξίας καὶ τῆς ἁπάντων ἀσφαλείας, ἔχοντες ἄδειαν καὶ δύναμιν νὰ παρουσιασθῶσι καὶ ἐνώπιον τῆς ἰδίας ἐξουσίας καὶ ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων καὶ ἄλλων ἀποσταλμένων τῶν ξένων δυνάμεων διὰ νὰ λαλήσωσι καὶ συνηγορεύσωσι, συμφώνως μὲ τὴν κοινότητα τῆς Ν. Ὕδρας ὑπὲρ πάντων ὅσων ἀναγνωρίζει ἡ πατρὶς πολυτιμοτέρων καὶ τιμαλφεστέρων συμφερόντων της.»

Ὁ Γραμμ.
Κ. Ἀγγελίδης.

Οἱ Δημογέροντες.
Α. Σκαραμαγκᾶς.
Εὐστάθ. Σουγδουρῆς.
Α. Νίκας.
Γ. Καραγιαννάκης

Ἡ κοινότης Ὕδρας, καὶ ὁ Ναύαρχος Α. Μιαούλης διὰ τῶν ἀπὸ 23 Ἰουλ. 1831 γραμμάτων ἐπέστειλον τοῖς ἐν Σύρῳ τὰς πρὸς τὸν πλοίαρχον Ῥάπτην καὶ τοὺς λοιποὺς πλοιάρχους τῶν ἐθνικῶν πλοίων διαταγάς.

Συγχρόνως δὲ ἡ Δημογεροντία ἐμίσθωνε πλοῖα καὶ ἔστελλεν ἐν σπουδῇ τοὺς ἀντιπροσώπους της, οἵτινες ἀνεχώρησαν

ἐκ Σύρου τὴν 26 Ἰουλίου 1831. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀνεχώρησαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐν Ἑρμουπόλει Ψαρριανῶν Ἀποστόλης Ν. Ἀποστόλης καὶ Α. Μοναρχίδης. (ἀρ. 6660 Δμγ.) (1).

Τὴν 26 Ἰουλίου 1831 ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως ἐξέδωκε φλογερὰν ἐγκύκλιον πρὸς πάντας τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας καλοῦσα αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας εἰς σύμπραξιν καὶ ἀποστολὴν πληρεξουσίων εἰς Ὕδραν. Συνέστη δὲ καὶ ἴδιον ἐπαναστατικὸν γραφεῖον διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ Ῥάλλη, ἀνδρὸς δραστηριωτάτου.

Τὴν 29 Ἰουλίου ἀνεχώρησαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι ἄνω Σύρας Γ. Ἰουστινιάνης καὶ Γ. Ξανθάκης (ἀρ. ἐγγ. 6678 Δημογ. Ἑρμ.) Τὸν αὐτὸν μῆνα ἐπειδὴ τινὲς τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις νήσοις ἐδειλίασαν ἡ Δημεγεροντία Ἑρμουπόλεως προὐκάλεσε τὴν ἐμφάνισιν ἐθνικῶν πλοίων· ὁ δὲ Μιαούλης ἔπεμψε τοὺς πλοιάρχους Κιοσσὲ καὶ Κοκονέζην· ἐπέμφθησαν δὲ εἰς Σύρον καὶ ἔκτακτοι ἀπεσταλμένοι τῆς Ὕδρας Ι. Κριεζῆς καὶ Ν. Β. Μπουδούρης, ὅπως συνεννοούμενοι μὲ τοὺς Ἑρμουπολίτας ἐνθαρρύνωσι καὶ τοὺς λοιποὺς νησιώτας καὶ ἐνεργήσωσι τὴν ἀντικατάστασιν τῶν Δημογερόντων εἰς τὰς Κυκλάδας καθ' ὅσον οἱ ὑφιστάμενοι τότε ἦσαν διωρισμένοι ἐπὶ Κυβερνήτου. Τότε ἐξέδωκεν ἐγκυκλίους ἡ Δημογεροντία Ἑρμουπόλεως πρὸς τὰς τῶν ἄλλων μερῶν. (1) Συγχρόνως δὲ ἀπέστειλεν καὶ ἰδίους ἀπεσταλμένους πρὸς κατάργησιν τῶν

---

(1) Τότε ἡ πειρατεία ἐλύμαινε τὰς Κυκλάδας. Ἡ Δημογεροντία ἀνέθηκε τῷ Νικ. Ῥάπτῃ πλοιάρχῳ τῆς Ἑλ. Κορβέτας *Ψαρρὰ* νὰ καταδιώξῃ τοὺς πειρατάς. (6663 Δμγ.) Συγχρόνως δὲ κατασταλείσης αὐτῆς ἡ Κορβέττα *Ψαρρὰ* ἐχρησίμευσεν εἰς τὰς συνεννοήσεις τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ Ὕδρας. Ἐπίσης καὶ ἡ ναυαρχὶς τοῦ Μιαούλη *Ἄρης*.

(1) Ἴδε τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ἐν τοῖς ἀρχείοις Δημογεροντίας Ἑρμ. ὑπ' ἀριθ. 6715 — 6698 — 6718—6721—6726—6755—6783 — 6781 — 6808 — 6868 — 6883 τοῦ 1831.

Κυβερνητικῶν Δημογεροντιῶν εἴς τινας νήσους, αἵτινες δὲν ἤθελον ν' ἀντικαταστήσωσι τὰς ἀρχὰς διὰ νέων δημογερόντων καὶ ν' ἀποστείλωσι πληρεξουσίους.

Μὴ ἀναγνωριζομένων πλέον ἐν Ἑρμουπόλει τῶν Κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, ἡ Δημογεροντία ἀνέλαβε τὴν εἴσπραξιν τῶν τελωνειακῶν δικαιωμάτων, παρέδωκε δὲ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1831 εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους ἐξ Ὕδρας Α. Μαυρογορδάτον καὶ Α. Κοντόσταυλον κατ' ἀρχὰς γρ. 18200, μετὰ δύο ἡμέρας ἑτέρας 30,000, ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς τὸν σκοπόν. (1)

Πρὸς μείζονα ἐκδήλωσιν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐνεργηθεισῶν κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1831 ἐκλογῶν τῶν ἀντιπροσώπων Ἑρμουπόλεως διὰ τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Ε΄. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ὁ λαὸς τῆς Ἑρμουπόλεως ἔδωκε τὰς ψήφους του εἰς τὸν ἐπὶ Κυβερνήτου ὡς στασιώτην κατηγορηθέντα Ἰωάννην Περίδην καὶ τὸν Ἀργύριον Ταρποχτζῆν, οἵτινες ἀποσταλέντες ὡς ἀντιπρόσωποι εἰς τὴν Ε΄. ἐθνοσυνέλευσιν ἔλαβον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εἰδικὴν ἐντολὴν «ὅπως συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τῶν δικαίων τῶν Χίων, ἀδικουμένων τρεῖς ἤδη χρόνους.» (2)

Ἐνεργήσασα τὴν κατάλυσιν τῶν κυβερνητικῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει ἀρχῶν ἡ Ἑρμούπολις, ὡς καὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν πληρεξουσίων, ἐξηκολούθει ν' ἀποστέλλῃ τὰς προσόδους τοῦ τελωνείου εἰς τὴν Ἀντικυβερνητικὴν ἐπιτροπὴν καὶ νὰ ἐνεργῇ τελεσφόρως ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ.

Τότε συνεστήθη, καὶ ἡ πρώτη ἐφημερὶς τῆς Ἑρμουπόλεως ὑπὸ τὸν τίτλον Ἑλληνικὴ Μέλισσα.

Τὸ τέλος τῆς ἀντιπολιτεύσεως ταύτης ἰδοὺ πῶς ἱστορεῖται

---

(1) Ἐγγρ. Δμγ. ἀρ. 6781 τῆς 20 Αὐγ. 1831.

(2) Ἴδε ἐγγρ. Δμγ. Ἑρμ. 6839 τῆς 28 Αὐγ. 1831.

ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ μᾶλλον ἀξιοπίστων μαρτύρων, (2) ἰδίως δὲ τοῦ ἐνεργὸν λαβόντος μέρος Λ. Ῥάλλη.

« Ἡ Ἑρμούπολις δίδει ἤδη τὴν μεγαλειτέραν βαρύτητα εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, στέλλει τοὺς πληρεξουσίους της εἰς Ὕδραν διὰ νὰ συγκροτηθῇ ἐθνικὴ σανέλευσις, ἀλλ' ὁ ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδίστρια, συμβὰς κατὰ τὴν εἰκοστὴν Σεπτεμβρίου δίδει τέλος εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. Τὸν διαδέχεται ὁ ἀδελφός του Αὐγουστῖνος Α. Καποδίστριας, στέλλει στολῖσκον εἰς τὴν Ἑρμούπολιν διὰ νὰ τὴν καθυποτάξῃ, ἐνεργεῖ τὴν ἀντικατάστασιν ἄλλων ἀτόμων εἰς τὰς τοπικὰς ἀρχάς. Οἱ Ἑρμουπολῖται συγκροτοῦσι συνέλευσιν περὶ τούτου· σκέπτονται καὶ ἀποφασίζουν νὰ μὴ ἀναγνωρίσουν οὔτε τοὺς ἐν τῷ στολίσκῳ, ἀλλ' οὔτε καμμίαν ἄλλην ὑπερτάτην ἀρχὴν τοῦ ἔθνους παρ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἤθελε ἐκλέξει ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις. Ἀλλὰ διά τινος ῥαδιουργίας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν προδοσίας ὁ στολῖσκος ἀποβιβάζει διὰ νυκτὸς τὰς νέας τοπικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἡ Ἑρμούπολις εὑρίσκεται βιασμένη νὰ παραχωρήσῃ. Μετ' οὐ πολὺ οἱ ἐν τῷ στολίσκῳ ζητοῦσι δι ἀπάτης νὰ κυριεύσουν τὴν φρουρὰν ἥτις ἔμεινεν ἡ αὐτὴ, ἀλλ' ἀνακαλύπτεται, γίνονταί τινες ἀκροβολισμοὶ καὶ ἡ νίκη μένει εἰς τὴν Ὑδραϊκὴν φρουράν. Τὸν Αὐγουστῖνον διαδέχεται ἑπταμελὴς ἐπιτρόπὴ συγκειμένη ἀπὸ ὅλα τὰ κόμματα, συγκροτεῖται Ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ ἡ Ἑρμούπολις στέλλει τοὺς πληρεξουσίους της. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑρμουπόλεως μέχρι τοῦ 1833 ἔτους ὅτε ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.»

---

(2) Βεβαίως οἱ συντάσσοντες τὰς σπουδαίας κατὰ τὸ 1837 ἐφημερίδα Ἑρμουπόλεως, *Ἑρμῆς* Γ. Καλόγνωμος, Λουκᾶς Ῥάλλης, Βάμβας καὶ ἄλλοι δικηγόροι καὶ εὐπόληπτοι ἔμποροι ἀξιοπιστότερον ἐκθέτουσι τὰ πράγματα, περιγραφέντα ὅτε ἦσαν νωπὰ καὶ εὐμνημόνευτα. Ἔχω δὲ ὑπ' ὄψιν μου καὶ ἔκθεσιν ἐκτενῆ τοῦ Κ. Δ. Ῥάλλη, ᾧ εὐγνωμονῶ.

Ἐκ τῶν γεγονότων τούτων βλέπομεν τοὺς ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν ἀγῶνας τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τὴν ἐπιμονὴν αὐτῆς οὐ μόνον μὴ ἀναγνωρισάσης καὶ τὸν Αὐγουστῖνον Καποδίστριαν ἀλλὰ καὶ μέχρις ὅπλων ἐλθούσης μετὰ τῆς στρατιωτικῆς ἐκείνου δυνάμεως, ἐξ οὗ ἡ νίκη ἀπέμεινεν εἰς τὴν Ὑδραϊκὴν φρουράν, ἥτις πολλάκις προσήνεγκεν τελεσφόρους ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν ἀρτισύστατον πόλιν. Τοιαῦτα τὰ ἐπὶ Κυβερνήτου γεγονότα ἐν Ἑρμουπόλει ἅτινα κατέχουσιν οὐκ ὀλίγας σελίδας ἐν τῷ συνταγματικῷ βίῳ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θʹ.

Τὰ μέχρι τῆς συστάσεως δημαρχιῶν. — Γυμνάσιον. — Σχολεῖα. — Ὁδοί, πλατεῖαι. — Τυπογραφεῖα. — Ναυπηγεῖον. — Ἐμπόριον. — Αἱ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος πρῶται ἀρχαί — Ἐμπορικὴ καὶ κοινωνικὴ εἰκὼν τῆς Ἑρμουπόλεως.—Δημογέροντες.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων σπουδαίων ἐπὶ Κυβερνήτου γεγονότων ἐν Ἑρμουπόλει ἔλαβον χώραν καὶ ἕτερα ἧττονος ἱστορικῆς βαρύτητος καί τινα ἀφορῶντα πρὸ πάντων τοπικὰς διαμάχας.

Τοιαύτη λ. χ. ἦτο ἡ κατὰ τὸ 1829 διακοπὴ τῶν σχέσεων τῆς Κοινότητος Συρίων καὶ τῆς τῶν Ἑρμουπολιτῶν, ἀρνηθέντων τῶν πρώτων νὰ πληρώσωσι τοὺς τότε κανονισθέντας φόρους· ἀλλ' ἡ ἔρις αὕτη διελύθη μετά τινα χρόνον. (1)

(1) Ἴδε τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τῆς Δημογ. Ἑρμ. ὑπ' ἀριθ. 1376 — 1377 — 1378 — 1392 — 1393 καὶ 1410 τοῦ ἔτους 1829.

Ἐπ' ἴσης ἑτέρα τις ἔρις μεταξὺ Ὑδραίων καὶ Ψαρριανῶν κατὰ τὸ 1830, καὶ ἄλλη τις μεταξὺ διαφόρων πολιτῶν κατὰ τὸ 1831. (1) Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ ναύαρχος Ῥικάρδος ἐλθὼν εἰς Σύρον ἐπειράθη νὰ κατασχέσῃ βρίκιόν τι ἐλλιμενισμένον, ἀλλ' ἡ Δημογεροντία ἐπεμβᾶσα ἐματαίωσε τὴν πρᾶξιν τοῦ ναυάρχου ὁμολογήσασα ὅτι τὸ διατηρεῖ εἰς τὸν λιμένα πρὸς φύλαξιν τῆς πόλεως. (2)

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἠπειλήθη σπουδαιότατα ἡ Ἑρμούπολις ἀπὸ μετάδοσιν ἐξ Αἰγύπτου τῆς βροτολοιγοῦ χολέρας, ἀλλὰ προὐλήφθη χάρις εἰς τὰ σύντονα μέτρα τῆς ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς συγκειμένης ἐκ τῶν Κυρ. Π. Κάζηρα, Α. Μαναράκη, Α. Κομπλίτου, Στ. Ζυγομαλᾶ καὶ Ι. Βρατζάνου.

Τοιαῦτα συνέβαινον πολλὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἃ θέλω παραλείψει ὡς στερούμενα ἱστορικῆς σπουδαιότητος.

Τὸ ἐπίκαιρον ἐνταῦθα εἶνε ἡ ἐξιστόρησις τῶν μέσων, δι' ὧν ἡ πόλις βαθμηδὸν προώδευεν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς καθίσταντο πολῖται πόλεως εὐημερούσης καὶ λαμβανούσης ὄψιν μεγαλοπόλεως καὶ κοινωνίας πεπολιτισμένης.

Μετὰ τὰ ἐπὶ Κυβερνήτου γεγονότα καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν ἡσυχίαν ἐν τῷ κράτει πρωτίστη μέριμνα τῶν Ἑρμουπολιτῶν ἦν ἡ διάδοσις τῶν γραμμάτων καὶ ἐν γένει ἡ ῥύθμισις τῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Μέχρι τοῦ 1829 ἡ κατάστασις τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑρμουπόλει ἦτο ἡ ἑξῆς. Ὑπῆρχον δύο ἀλληλοδιδακτικὰ διατηρούμενα ὑπὸ τῆς Κοινότητος· τὸ μὲν τὸ τῶν ἀρρένων διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ν. Μάγνητος καὶ εἶχε μαθητὰς 263· τὸ δὲ τὸ τῶν θηλέων ἔχον διδασκαλίσσας τὴν Α. Ἐλευθερίου καὶ Ε. Ἐλευθερίου, περιεῖχε μαθητρίας 161. Ἀμφοτέρων δὲ διευθυντὴς ἦν ὁ Δ. Κόρκ.

---

(1) Ἴδε ἔγγραφα Δημογερ. Ἑρμ. ὑπ' ἀριθ. 7150.

(2) Ὁ Ῥῶσσος οὗτος εἶχε σταλῇ ἀπὸ τὸν Κυβερν. νὰ ὑποτάξῃ τὴν Σύρον καὶ συλλάβῃ τὴν ναυαρχίδα *Ἄρης* τοῦ Μιαούλη.

'Εδαπανήθησαν δὲ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ μὲν πρώτου γρ. 17,805,12, τοῦ δὲ δευτέρου 13,075, 4. Ἔσοδα δὲ τοῦ μὲν πρώτου ἦσαν 19,475 16, τοῦ δὲ δευτέρου 10,226 5. Ἐξώδευε δὲ πρὸς συντήρησίν των ἡ κοινότης κατὰ μῆνα γρ. 360.

Πρὸς τούτοις ὑπῆρχον τρία ἰδιαίτερα ἀλληλοδιδακτικὰ ά.) τὸ τοῦ Ἀθ. Καλαφατέλη Κυδωνιέως ἔχον 90 μαθητάς· β'.) τὸ τοῦ Π. Λημνίου μαθ. 60 καὶ γ'.) τὸ τῶν θηλέων τῶν διδασκαλισσῶν Α. Ζωντανοῦ καὶ Μ. Δημητρίου. Ὑπῆρχον πέντε ἰδιαίτερα Ἑλληνικὰ Σχολεῖα ά.) τὸ τοῦ Ν. Γεωργιάδη Σμυρναίου ἔχον μαθητὰς 50, β'.) τὸ τοῦ Ἀθ. Ἀδαμαντίδου Κυδωνιέως ἔχον μαθητὰς 40. γ'.) τὸ προσηρτημένον τῶν θηλέων διευθυνόμενον ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του ἔχον 20 μαθητρίας. δ'.) τὸ τοῦ Ν. Σιφνίου μαθητὰς 40 καὶ έ.) τὸ τοῦ Αλ. Οἰκονομίδου ἔχον μαθητὰς 39.

Ἀλλὰ μετὰ τὸ 1829 ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος ἡ σύστασις Γυμνασίου, καὶ ἡ οἰκοδομὴ εὐρυχώρου πρὸς τοῦτο καταστήματος. Ὁ κατὰ τὸ 1832 Δημογέρων Λουκᾶς Ῥάλλης μετὰ πλείστων ἐγκρίτων πολιτῶν ἔρριψεν τὴν ἰδέαν. Τότε ὁ Γ. Καραγιαννάκης, ὁ Ε. Σουγδουρῆς, ὁ Ν. Ταρποχτζῆς, ὁ Φ. Μ. Πούρπουρας, ὁ Γ. Ἀσλὰν, ὁ Παντ. Ῥάλλης, ὁ Π. Παρπαρίας, ὁ Ν. Γιαγιτζῆς, ὁ Ζ. Ν. Λαγώνικος ὁ Ν. Φωκᾶς, ὁ Γρ. Ι. Πετρόπουλος, ὁ Θ. Παλαιολόγου, ὁ Ν. Μεταξᾶς, ὁ Α. Σαλάχας, ὁ Θ. Παλαιολόγος, ὁ Σ. Ζυγομαλᾶς ὁ Θ. Ἄμιρος καὶ ἄλλοι ἀνέλαβον τὴν πραγματοποίησίν της συνεισυνεγκόντες μὲν καὶ αὐτοί, πρὸ πάντων δὲ ἐξευρόντες πόρους.

Πρώτη φροντὶς ἦν ἡ τοῦ γηπέδου. Ἐπειδὴ ἐκρίθη κατάλληλον μέρος πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ Γυμνασίου ἡ θέσις, ἐν ᾗ κεῖται, ἀπεστάνθησαν εἰς τὸν ἀξιόλογον συμπολίτην μας Ἀντώνιον Σαλάχαν κύριον τοῦ γηπέδου ἵνα εὐθηνῶς ἀγοράσωσιν αὐτό. Ἀλλ' ὁ Ἀντώνιος Σαλάχας τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀόκνου Λουκᾶ Ῥάλλη ἐδώρησε μέγα μέρος τοῦ γηπέ-

δου καὶ οὕτω διά τινων σενεισφορῶν καὶ δανείου συνομολογηθέντος ἐπὶ τούτου κατετέθη ὁ θεμέλιος λίθος τῷ 1833. Ἀλλ' οἰκοδομὴ τοσοῦτον σπουδαία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προχωρήσῃ μὲ τοὺς ὀλίγους κατ' ἀρχὰς πόρους. Οἱ τότε ἔφοροι τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων Παντ. Ῥάλλης, Δ. Α. Μιαούλης, Θ. Ἄμηρος καὶ Γ. Καραγιαννάκης κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν· ἰδίως ὁ Φ. Κ. Πούρπουρας ὅστις ἦν καὶ ὁ εἰσπράκτωρ τῶν συνεισφορῶν τῶν ἐμπόρων ὑπὲρ τοῦ Γυμνασίου.

Τῷ 1834 διωρίσθη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ πρὸς περάτωσιν τῆς οἰκοδομῆς συγκειμένης ἀπὸ τὸν Γ. Καραγιαννάκην, Γ. Πετρίτζην, Ε. Σουγδουρῆν, Ν. Ταρποχτζῆν, Παντ. Ῥάλλην, Ἀντ. Σαλάχαν, Θ. Ἄμηρον, Ι. Περίδην, Σ. Ζυγομαλᾶν καὶ Νικόλαον Μεταξᾶν. Ὡρίσθησαν καὶ ἄλλοι ταμίαι τῆς ἐπιτροπῆς ὁ Ν. Φωκᾶς καὶ ὁ Ζ. Λαγώνικος, συγχρόνως δὲ ἀπεστάλη ὁ Ν. Γιαγιτζῆς εἰς Ναύπλιον ὅπως ἐνεργήσῃ παρὰ τῇ Ἀντιβασιλείᾳ ὑπὲρ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ τοσοῦτον πολυτίμου τότε διὰ τὴν Ἑλλάδα Γυμνασίου. Ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως ἐν τῷ ἤδη περατωθέντι μέρει τῆς οἰκοδομῆς προσωρινῶς διδάσκωνται παῖδες, ὧν οἱ ἀνήκοντες εἰς εὐπόρους οἰκογενείας ἐπλήρωνον δρ. 4 μηνιαίως· ἐνηργήθη δὲ παρὰ τῆς Δημογεροντίας, ὅπως ἐπιβληθῇ ἴδιος φόρος ἐπὶ τῶν νεοναυπηγημένων πλοίων ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Γυμνασίου. Ἐπ' ἴσης τὰ σπουδαιότερα καταστήματα ἔθετον ὅρους ἐν τοῖς κανονισμοῖς αὐτῶν καθ' οὓς ποσοστόν τι τῶν κερδῶν ἔμελλε νὰ διατίθηται ὑπέρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Γυμνασίου.

Τοῦτο δὲ ἐνήργησεν ὁ Ι. Λ. Ῥάλλης διευθυντὴς τοῦ ἀσφαλιστικοῦ καταστήματος τῶν Φίλων Ἀσφαλιστῶν, καὶ ὁ τοῦ Φοίνικος Ν. Πρασακάκης προσενεγκόντες ἐκ διαλειμμάτων σπουδαῖα μερίσματα ἐκ τοῦ καθαροῦ κέρδους τῶν ἑταιρειῶν των, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐπίσης ἀσφαλιστοῦ Λ. Ῥάλλη.

Συγχρόνως δὲ παρετέθησαν καὶ δίσκοι ἐν τοῖς καθε-

Διὰ τῶν πόρων τούτων καὶ τοῦ συνομολογηθέντος δανείου πρὸς ἀποπεράτωσιν κατορθώθη βαθμηδὸν ἡ οἰκοδόμησις τοῦ περιβλέπτου ἐν Ἀνατολῇ τότε Γυμνασίου. (1)

Ἡ Κυβέρνησις δὲ διὰ τοῦ ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1835 κατατάξασα τὸ Γυμνάσιον εἰς τὴν Α΄. τάξιν, ἤτοι εἰς ἣν ἀνῆκε καὶ τὸ τῆς πρωτευούσης, διώρισε Γυμνασιάρχην τὸν ἀοίδιμον Νεόφυτον Βάμβαν Ἀρχιμανδρίτην, καθηγητὰς δὲ τὸν Ν. Φαρδούλην, ἀπὸ τοῦ 1827 εὐεργετήσαντα τοὺς ἐν Ἑρμουπόλει ἑλληνόπαιδας διὰ τῶν τελεσφόρων διδασκαλιῶν του, τὸν Α. Δουραμάνην, Κάρολον Φαβρίκιον καὶ Κ. Παπᾶ, ἄνδρας ἀπολαμβάνοντες τὴν γενικὴν ὑπόληψιν καὶ μέχρις ἐσχάτων διατελέσαντας τοιούτους. Σχολάρχην δὲ τὸν πατριωτικώτατον Γ. Σουρίαν τὸν κατόπιν Γυμνασιάρχην, ᾧ ὀφείλομεν εὐγνωμοσύνην τοσοῦτοι Ἑρμουπολῖται μαθηταί του

Τῇ 18 Νοεμβρίου 1834 ἐτελέσθη ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ Γυμνασίου ἐκφωνήσαντος ἄριστον πανηγυρικὸν τοῦ ἀοιδίμου Νεοφύτου Βάμβα.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ τούτῳ πρωτεύοντι μέχρις ἐσχάτων ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ ἐδιδάχθησαν τὰ γράμματα πλεῖστοι τῶν παρ' ἡμῖν ἑλληνομαθῶν καὶ καθηγητῶν.

Μετὰ τῆς ἀνεγέρσεως καὶ προόδου τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἀνεγείροντο καὶ ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ τὰ τυπογραφεῖα, ἐν οἷς ἐξετυπώθησαν πλεῖστα διδακτικὰ βιβλία καὶ ἐφημερίδες. Ἤδη κατὰ τὸ 1834 ὑπῆρχον τέσσαρα τυπογραφεῖα, τὸ Φιλελληνικὸν διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Ι. Ῥόβερτσον, ὁ Ἀνεξάρτητος ὑπὸ τοῦ Παν.

(1) Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ τὰς λεπτομερείας καὶ προσπαθείας τῶν ἀοιδίμων καὶ πρώτων ἱδρυτῶν τοῦ Γυμνασίου παραπέμπεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Δημογεροντίας Ἑρμ. τῶν ἐτῶν 1833 — 1835, ἔνθα περίπου 100 ἔγγραφα ὑπάρχουσι περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Πλείονα δὲ περὶ Γυμνασίου καὶ καθηγητῶν ἐκθέσω ἐν τῷ περὶ Δημοτικῶν καὶ Δημοσίων καταστημάτων μέρει.

Κ. Παντελῆ, νεώτερα δὲ τούτων τὸ τοῦ Γ. Μελισταγοῦς Μακεδόνος καὶ τοῦ Γ. Πολυμέρη.

Ἐν γένει δ' εἰπεῖν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα (1830—1835) ἡ σύγχρονος ἀνάπτυξις πάντων τῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, βιομηχανίας, ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας ἐν Ἑρμουπόλει παρίστα φαινόμενον ἔκτακτον διὰ τὰς ἑλληνίδας πόλεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτὸς τῆς κινήσεως τοῦ ἐμπορίου, τοῦ ναυπηγείου τῆς Ἑρμουπόλεως ἀδιακόπως ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν πλοῖα ἀρίστης κατασκευῆς. Ἐκτὸς διακοσίων περίπου μικρῶν καὶ μεγάλων ναυπηγηθέντων ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τοῦ 1830 (1) ἐναυπηγήθησαν κατὰ μὲν 1833 καὶ 1833 45 πλοῖα, τὸ δὲ 1837 55, ὧν τὰ μὲν 28 ἄνω τῶν 60 τόνων, τὰ δὲ λοιπὰ μέχρις 60 (2)

Τοιοῦτο καὶ τὸ ναυπηγεῖον εἰς ὃ εἰργάζοντο καὶ ἐξ οὗ ἐτρέφοντο οὐκ ὀλίγαι οἰκογένειαι.

Ἡ συγκέντρωσις τοσαύτης ἐργασίας ἔδιδεν οὐχὶ εὐκαταφρονήτους προσόδους. Κατὰ τὸ 29 Φεβρουαρίου 1832 ἔγγραφον τῆς Δημογεροντίας εἰσεπράττοντο κατὰ τριμηνίαν φοίνικες 4000 μόνον ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτήτας οἰκιῶν, ἐργαστηρίων, καὶ μαγαζείων.

Ἀλλ' οὐ μόνον ταῦτα· κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ σύμπνοια τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πολιτῶν κατώρθωσε πλεῖστα. Δὲν περιέμενον οἱ πολῖται παρὰ τῆς ἀρχῆς ὤθησιν πρὸς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο· μάλιστα οἱ τότε πολῖται, ἥκιστα φίλαρχοι, ἀπέφευγον τὰ ἀξιώματα, διότι ἐφρόνουν ὅτι οἱ θέλοντες νὰ συντελέσωσιν ὑπὲρ τῆς προόδου τοῦ τόπου ἠδύναντο νὰ κατορθώσωσιν τοῦτο καὶ

---

(1) Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Δημογεροντίας (1828—1830) ἥτις ἐκράτει καὶ τὸ νηολόγιον πρὸ τῆς τακτικῆς συστάσεως τῶν λιμεναρχείων μέχρι τοῦ ἔτους 1834.

(2) Ταῦτα ἀρύομαι ἐκ τῶν παρὰ τῷ ἐνταῦθα λιμεναρχείῳ νηολογίων, ἐν οἷς κατεγράφησαν ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι σήμερον πρώτης μὲν τάξεως πλοῖα 3350, δευτέρας δὲ 1724, ἤτοι τὸ ὅλον 5,077.

ὡς ἰδιῶται. Ἐντεῦθεν παρατηρεῖται ἡ σύγχρονος καὶ ἄμεσος ἐνέργεια τῶν Δημογερόντων καὶ τῶν ἰδιωτῶν.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων κατὰ τὸ 1834 κατέβαλον προσπαθείας οἵ τε Δημογέροντες καὶ οἱ πολῖται ὑπὲρ συστάσεως Ἐφετείου, οἰκοδομήσεως Τελωνείου, Διαμετακομίσεως, Περιταποθήκης, Ἰχθυοτροφείου Κρεοπωλείου, Φυλακῶν, Προκυμαίας, Χρηματιστηρίου, Νεκροταφείου, κατασκευῆς ὁδοῦ καὶ πλατειῶν.

Καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὸ Ἐφετεῖον. Ἡ ἀνάγκη τῆς συστάσεως Ἐφετείου ἐν Ἑρμουπόλει δὲν εἶνε σημερινή· συνανεφύη, οὕτως εἰπεῖν, μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου· καὶ ὑπῆρξεν ἀπὸ τοῦ 1833 ἐπιθυμία καὶ ἀπαίτησις πάντων τῶν Ἑρμουπολιτῶν. «Εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον ἐνταῦθα» — ἔγραφον οἱ Δημογέροντες τοῦ 1834 πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον εἰς τὴν πρωτεύουσαν Ν. Γιαγιτζῆν — Ἐφετεῖον ἐν Ἑρμουπόλει. Τοὐλάχιστον δὲ ἐν ἢ δύο ἔτη· ἐπειδὴ μόνον ἀπὸ τὸ ἐμπορικὸν δικαστήριον Σύρας βεβαιώνουν ὅτι εἶνε ἕως τώρα 300—350 ὑποθέσεις διὰ τοὺς ἐφέτας καὶ ἄλλα τόσαι ἀπὸ τὰ πρωτόκλητα κλπ. Στοχασθῆτε λοιπὸν πόση φθορὰ καὶ ζημία θέλει προξενηθῆ εἰς τοὺς ἐμπόρους καὶ τὸ ἐμπόριον, ν' ἀφήσωσι τὰς ἐργασίας των καὶ νὰ τρέχωσιν ἐδῶ κ' ἐκεῖ διὰ τὰς χρισολογίας των. Παρακαλεῖσθε λοιπὸν νὰ παραστήσητε ταῦτα ὅπου ἀνήκει καὶ νὰ προσπαθήσητε ὅλαις δυνάμεσι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν δικαιοτάτων αἰτήσεων τῶν συμπολιτῶν μας (1) Δυστυχῶς ἡ Κυβέρνησις ἐκώφευσεν εἰς τὴν πράγματι δικαιοτάτην ταύτην αἴτησιν τῶν Ἑρμουπολιτῶν καὶ μέχρι σήμερον, καίτοι παρισταμένης τῆς ἀνάγκης τοσοῦτον ἀπαραιτήτου διὰ τὴν εὐκολίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν ταχυτέραν ἐκδίκασιν τῶν διαφόρων ὑποθέσεων, δὲν κατορθώθη

(1) Ἀρ. Ἐγγρ. 4456 τῆς 17 Νοεμβρ. 1834 Δμγ. Ἑρμ.

νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ αἴτησις τῆς ἐμπορικωτέρας πόλεως τῆς Ἑλλάδος. (2)

Ὡς πρὸς τὸ τελωνεῖον καὶ τὴν Διαμετακόμισιν, οἱ Ἑρμουπολῖται ὠφεληθέντες τῆς εὐκαιρίας τῆς εἰς Σύρον ἀφίξεως τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας δι' ἐπιτροπῆς παρέστησαν αὐτοῖς τὴν ἀνάγκην τῆς οἰκοδομῆς τοιούτων καταστημάτων καὶ διὰ ζώσης καὶ δὶ ἐκτενεστάτου ὑπομνήματος συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ Κυρίου Λ. Ῥάλλη. Ἡ ἀντιβασιλεία ἔλαβεν ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν τὴν αἴτησιν καὶ μετά τινα χρόνον ἀνηγέρθησαν τὰ καταστήματα τοῦ Τελωνείου καὶ τῆς Διαμεταχομίσεως.

Ἐπ' ἴσης ἀπαραίτητος ἐκρίθη κατὰ τὸ 1833 ἡ ἀνέγερσις πυριταποθήκης· καθ' ὅσον ἐνεργουμένου ἐμπορίου καὶ τοιούτου εἴδους ἐπηπειλεῖτο ἡ πόλις ἐξ ἐνδεχομένης πυρκαϊᾶς· Συνῆλθε λοιπὸν ὁ λαὸς καὶ ἐν συνελεύσει ἐξέλεξεν ἐπιτροπὴν πρὸς ἀνέγερσιν καταλλήλου πρὸς τοῦτο οἰκοδομῆς. Ἀλλ' ἕνεκα τινων ἐμποδίων ἀναβληθείσης τῆς οἰκοδομῆς, ἠγέρθη αὕτη τῷ 1834 κατὰ τὴν Ἄ μ μ ο ν συντελεσάντων πρὸς εὕρεσιν πόρων καὶ περάτωσιν αὐτῆς τῶν ἐπιτρόπων Ν. Μεταξᾶ,

(2) Καὶ νῦν ἔτι ὁ ἐν Σύρῳ δικηγορικὸς σύλλογος, οὗ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἦμαι μέλος, κατανοεῖ τὴν ἀνάγκην ταύτην τῆς συστάσεως τοῦ Ἐφετείου, ἐξ ἧς ἄνευ ζημίας τοῦ δημοσίου προκύψουσιν οὐ σμικραὶ ὠφέλειαι καὶ εὐκολίαι παντὶ τῷ Νομῷ Κυκλάδων καὶ τοῖς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ὧν αἱ ὑποθέσεις μέλλουσι νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἐφετείου Σύρου, ὡς πλησιεστέρου γεωγραφικῶς πρὸς τὴν ἀλλοδαπήν· εὐτυχῶς ὁ ἐμπορικὸς Σύλλογος ἐσχάτως ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν καὶ αἴτησιν ταύτην πρὸς τὴν Κυβέρνησιν· ἀλλ' ἀπόκειται καὶ τοῖς ἀντιπροσώποις τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ὅπως μεριμνήσωσιν ὑπὲρ τῆς ἐπιτεύξεως. Εὔχομαι ὅπως εὑρεθῇ ἐπὶ τέλους βουλευτής τις τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας ἢ ἄλλης νήσου, δυνάμενος νὰ ὑποστηρίξῃ προσηκόντως τὴν αἴτησιν ταύτην, δικαιοτάτην οὖσαν καὶ συναναφυεῖσαν μετὰ τῆς προόδου τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως, πρωτευούσης μεγάλου νομοῦ.

Α. Οἰκονόμου, Ἐμμ. Εὐστρατίου, Δ. Κωνσταντινίδου, Εὐστρ. Διαμαντάρη, Ι. Βολανάκη, Ν. Σάββα καὶ Μ. Σαμματόνογλου, καὶ τῶν πρώτων ἐπιστατῶν Ν. Εὐστρατίου καὶ Ε. Βόμπολα.

Ἐφ' ὅσον δὲ προώδευεν ἡ πόλις ἐπὶ τοσοῦτον παρίσταντο νέαι ἀνάγκαι, αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ πληρωθῶσιν μόνον ὑπὸ τῶν πολιτῶν· πολλῷ μᾶλλον καθ' ὅσον καὶ τὸ Δημόσιον, ὅπερ ἀπελάμβανεν τοσαῦτα ἐκ τῶν προσόδων τῆς Ἑρμουπόλεως, ἀνελάμβανε καὶ ὑποχρεώσεις πρὸς οἰκοδομὴν δημοσίων καταστημάτων, καὶ ῥυμοτομίαν καὶ διὰ κόσμησιν τῆς πόλεως διὰ πλατειῶν. Ἐφ' ᾧ ἡ Δημογεροντία τῇ αἰτήσει τῆς Κυβερνήσεως παρέστησεν ὡς ἑξῆς τὰς κατὰ τὸ 1834 ἀναφυείσας ἀνάγκας τῆς πόλεως.

«Ἐντὸς τῆς πόλεως φαίνονται ἀναγκαῖαι δύο πλατεῖαι καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρες ἄλλαι, ὅλαι μετρίας περιοχῆς καὶ κατ' ἀναλογίαν τῆς πόλεως δι' Ἀρτοπωλεῖον, Ἰχθυοτροφεῖον, Λαχανοπωλεῖον καὶ Κρεοπωλεῖον. Καταστήματα δὲ ἄλλα εἶναι πολλά· κυριώτερα δὲ Α.') Οἰκοδόμημα διὰ τὰ Δικαστήρια, καὶ Φυλακάς. Β'.) Νομαρχεῖον. Γ'.) Εἷς Στρατὼν. Δ'.) Δημαρχεῖον. Ε'.) Μία Βύρσα (Bourse) ΣΤ'.) Μία τρίτη Ἐκκλησία πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως. Ζ'.) Δύο Δημοτικὰ Σχολεῖα κατὰ δύο τῆς πόλεως ἄκρα. Η'.) Τελευταῖον βρύσεις εἰς διάφορα μέρη ποτίμου ὕδατος, οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης ἤδη.» (1)

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἤρχισε ἡ ῥυμοτομία τῆς πόλεως καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς ζώνης αὐτῆς. Ἐπὶ τούτῳ δ' ἐξεστάλη ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ Μηχανικοῦ Βέβερ καὶ ἐκ τῆς συγχρόνου συνεργείας τῆς Δημογεροντίας, τῆς Νομαρχίας καὶ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Μηχανικοῦ ἐρρυθμίσθησαν τὰ τῶν ὁδῶν καὶ πλατειῶν καὶ ὡρίσθη ἡ ζώνη τῆς πόλεως, περὶ ἧς ἡ Δη-

(1) Ἀρ. Ἐγγρ. Δμγ. 4416. ἔνθα ἐν πλάτει ἐκτίθενται αἱ ἀνάγκαι τῆς πόλεως καὶ αἱ ζητούμεναι βελτιώσεις.

μογεροντία ἐξέθηκε τὰ ἑξῆς: « Ἡ Ἑρμούπολις ἀνεγερθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑλλ. ἀγῶνος καὶ ἀρτιπαγὴς οὖσα ποτὲ δὲν ἔλαβεν ὅρια προσδιωρισμένα. Διὰ τὴν πληθὺν ὅμως τῶν κατοίκων της καὶ τὴν προοδεύουσαν αὔξησίν της, ὡς καὶ τὰς πολυειδεῖς χρείας τῶν πολιτῶν ἀπαιτεῖται νῦν, καθ' ὃ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς νήσου καὶ διὰ λόγους φυσικοὺς καὶ χάριν τῆς δημοσίου ὑγείας νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν Ἑρμούπολιν ὅρια ἀρκετὰ ἐκτεταμένα. Νομίζεται μάλιστα συμφέρον καὶ αἱ δύο πόλεις τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ Ἄνω Σύρας ν' ἀποτελῶσι τοῦ λοιποῦ ἕνα καὶ μόνον Δῆμον καὶ διὰ τὴν μεγάλην γειτνίασίν των, ἥτις εἰς ὀλίγων ἴσως ἐνιαυτῶν διάστημα προμηνύει ἕνωσιν ἀμφοτέρων κατὰ τὰς οἰκοδομὰς καὶ πρὸς ἀποφυγὴν πολλῶν καὶ ἀναποφεύκτων περὶ ὁρίων καὶ κτημάτων διαφυλονεικήσεων, ἐν ᾧ μάλιστα μέγα μέρος τῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν αὐτοχθόνων, τὸ σημαντικώτερον ἴσως εὑρίσκεται εἰς ταύτην τὴν πόλιν καὶ πολλοὶ τῶν παροίκων ἀπέκτησαν ἤδη εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς νήσου ἰδιοκτησίας καὶ πλειοτέρας θέλουν πιθανῶς ἀποκτήσει εἰς τὸ μέλλον.» (1)

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἤρξατο καὶ ἡ κανονικὴ κατασκευὴ τῶν ὀχετῶν, ὁ καθαρισμὸς τῆς παραλίας ὁδοῦ καὶ ἔναρξις προκαταρκτικῶν ἐργασιῶν πρὸς κατασκευὴν προχώματος (Quai). Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἡ πλάτυνσις τῶν δύω δημοσίων τότε ὁδῶν (περιπάτων) ἤτοι τῆς παραλίου, ἥτις συνεκοινώνει τὴν πόλιν μετὰ τῆς ἐξοχῆς καὶ τῆς τῶν Βαπορίων. (2)

---

(1) Ἀρ. Ἔγγρ. Δημογ. 4416.

(2) Ἡ θέσις *Βαπόρια* ἡ τοτοῦτον γραφικὴν θέσιν ἔχουσα ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ἀνεμομύλων, οἵτινες διὰ τὴν ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα τῶν κινήσεων τῶν πτερύγων των ὠνομάσθησαν Βαπόρια, ὅτε μάλιστα πρώτην φορὰν ἐφάνησαν ἐν Σύρῳ *ἀτμόπλοια*. Τοιαύτην τινὰ ἐτυμολογίαν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω ἐκ πληροφοριῶν τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως. Μοὶ φαίνεται δὲ πιθανωτέρα ἑτέρας τινος, καθ' ἣν ὠνομάσθησαν τὰ Βαπόρια οὕτως ἐκ τῶν ἐκεῖ προσορμισθέντων κατὰ πρῶτον ἀτμοπλοίων.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Δ. Χρηστίδου, ᾠκοδομήθη τὸ Λοιμοκαθαρτήριον, ὁ Φάρος καί τινες ἄλλαι οἰκοδομαί.

Πρὸς τούτοις ἡ οἰκοδόμησις πλείστων οἰκιῶν πέριξ τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως περιέφραξε τὸ τότε νεκροταφεῖον τῆς πόλεως κείμενον ἐν ᾗ θέσει νῦν ἡ πλατεία Μωραϊτίνη. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ὑγεία τῆς ἐκεῖ συνοικίας καὶ ὅλης τῆς πόλεως ἠπειλεῖτο καὶ δυσάρεστος καθίστατο ἡ γειτνίασις οἴκων καὶ τάφων. Διὸ ἀπὸ τοῦ 1833 ἐγένετο ἐνέργεια πρὸς μεταφορὰν αὐτοῦ ἐκτὸς τῆς πόλεως· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπῃτοῦντο πεντακισχίλιαι δραχμαὶ πρὸς ἀγορὰν γηπέδου καταλλήλου, δὲν εἰσεπράχθησαν δὲ τοσαῦται ἀμέσως, (1) μόλις κατωρθώθη ἡ ἀγορὰ γηπέδου καὶ ἡ μεταφορὰ κατὰ τὸ 1834 διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐπίτηδες συστηθείσης Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἀπὸ τὸν Γ. Καραγιαννάκην, Ν. Ταρποχτζῆν, Γ. Ψύχαν, Ἐμ. Μπαλαμπάνον καὶ Π. Α. Ῥάλλην.

Πρὸς τούτοις ἡ καθημερινὴ συρροὴ ξένων πλοίων καὶ ἐμπόρων εὐρωπαίων κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν ὕπαρξιν εὐρυχώρου δυτικῆς ἐκκλησίας ἐν Ἑρμουπόλει, δι' αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐν Ἑρμουπόλει δυτικούς.

Ἤδη ὅμως ἀπὸ τοῦ 1829 δαπάναις τοῦ Γρηγορίου Στεφάνου προξένου τῆς Αὐστρίας ἀνοικοδομηθεῖσα ἡ ἐκκλησία τῆς Εὐαγγελιστρίας, οὖσα πρὶν ἁπλοῦν παρεκκλήσιον, διακοσμηθεῖσα εὐπρεπῶς, ἐπλήρωσε τὴν θρησκευτικὴν ταύτην ἀνάγκην τῶν ἐν Ἑρμουπόλει δυτικῶν καὶ τῶν διερχομένων καθ' ἡμέραν ξένων.

Διὰ τοιούτων καὶ τοσούτων θρησκευτικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, δημοτικῶν καὶ δημοσίων καταστημάτων κοσμηθεῖσα ἡ Ἑρμούπολις ἐνεποίησεν ἀρίστην ἐντύπωσιν τοῖς τότε ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Ἑλλάδος· ἀρκούντως δὲ ηὐχαριστήθησαν ἐκ τῆς θέας

(1) Ἀρ. Ἐγγ. Δημογ. 3246.

τῆς ἀρτισυστάτου πόλεως τὰ ἐπισκεφθέντα αὐτὴν μέλη τῆς ἐπὶ Ὄθωνος ἀντιβασιλείας, ἥτις ἠννόησεν ἀπ' ἀρχῆς ὅτι ὁ νομὸς τῶν Κυκλάδων ἔμελλεν νὰ κατασταθῇ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ κράτους ἕνεκα τῆς Ἑρμουπόλεως. (1)

---

(1) Ἰδοὺ καὶ ἄλλαι πληροφορίαι περὶ Ἑρμουπόλεως καὶ Ἑρμουπολιτῶν, ἃς διεβίβασεν ἡ Δημογεροντία (διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4493 ἐγγρ. τοῦ 1834) πρὸς τὴν Νομαρχίαν.

«Ἡ νεόκτιστος πόλις αὕτη αὕτη ἰδίαν γεωργήσιμον γῆν δὲν ἀπέκτησεν· ἡ μικρὰ νῆσος αὕτη εὑρέθη ὁλόκληρος οἰκειοποιημένη ἀπὸ τοὺς αὐτόχθονας, τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τῆς ἄνω πόλεως Σύρας. Εἰς μόνον δὲ τὰ πέριξ τῆς Ἑρμουπόλεως, ὅπου ἄλλοτε ἦτο γῆ χέρσος, ἐκεῖ μόνον διὰ τῆς φιλοπονίας τῶν παροίκων γεωργῶν ἀνηγέρθησαν κηπουρικὰ καταστήματα οὐκ ὀλίγα, ἐξ ὧν ἡ πόλις λαμβάνει τὰ πρὸς χρῆσίν της λάχανα· διὰ τὸ ἄγονον ὅμως τῆς γῆς καὶ τὴν κακὴν ποιότητα τῶν ὑδάτων, αὐτὰ δὲν δύνανται νὰ βελτιωθῶσι ἐπὶ πολύ.

Τὸ ἐμπόριον γνωστὸν εἶναι ὅτι ὑπάρχει ὁ κυριώτερος κλάδος τῆς βιομηχανίας τῶν κατοίκων, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν νὰ ἔκαμε σημαντικήν τινα πρόοδον εἰς τὸ ἐνεστὼς ἔτος. Τοῦτο δὲ διὰ νὰ αναπτυχθῇ καὶ ἀκμάσῃ ἐπὶ πλέον, δὲν ἀπαιτεῖ ἴσως ἐνίσχυσιν ἰδιαιτέραν, ἀπαιτεῖ μόνον ὅ,τι καὶ πᾶσ' ἄλλη ἐμπορικὴ πόλις, δηλονότι ἰσότητα τελῶν καὶ τούτων ὅσον ἔνεστιν ἐλαφρῶν, μέσα τακτικὰ καὶ ἀσφαλῆ, κοινωνίας μὲ τὰς ἄλλας πόλεις τοῦ κράτους καὶ τὰ ἐμπορικώτερα τῶν ξένων ἐπικρατειῶν μέρη, διατήρησιν τοῦ καταστήματος τῆς διαμετακομίσεως, μέσον πρόσφορον εἰς αὔξησιν καὶ ἐμψύχωσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

«Εἰς τὴν Ἑρμούπολιν τέχναι δὲν ὑπάρχουσιν, ἤγουν τοιαῦται ὁποῖαι νὰ σχηματίζουσι κλάδον τινα βιομηχανίας λόγου ἄξιον. Σημαντικώτερος πάντων εἶναι ὁ τῆς βιομηχανίας, καὶ αὐτὸς εἰς μαρασμὸν ἤδη διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν δυστυχίαν τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου. Ὑπάρχουσι καί τινες ἄλλαι βάναυσοι τέχναι, ὡς ἡ Σιδηρουργία καὶ Βυρσοδεψία, αἵτινες φαίνονται κατά τι ἀκμάζουσαι, ὅλαι ὅμως ἐμφαίνουσι τὴν νηπιώδη κατάστασιν τοῦ ἔθνους. Οὐδὲ δυνατὸν φαίνεται νὰ

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου βασιλέως κατέβαλεν ἀπ' ἀρχῆς πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως συντελέσῃ ἐπὶ πλέον εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἑρμουπόλεως. Τοῦτο δὲ κατεδείχθη ἀμέσως ἐκ τῶν σπουδαίων προσώπων εἰς ἃ ἐνεπιστεύετο τὰς δημοσίας ἐν αὐτῇ θέσεις καὶ τῶν εὐνοϊκωτάτων ὑπὲρ αὐτῆς διαθέσεων. «Ἡ νῆσος Σύρα, — ἔγραφε πρὸς τὸν βασιλέα Ὄθωνα ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Γ. Λασάνης ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ προϋπολογισμοῦ, — ἔπρεπε νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως τῆς Υ. Μ. Κτίρια στερεὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ σχεδιασθέντα κατὰ τὸ προλαβὸν ἔτος διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀποθῆκαι τῶν διαμετακομιζομένων πραγματειῶν ἄρχισαν ν' ἀνεγείρονται ἐκεῖ κατὰ τὸ 1834. Ταῦτα ἔμελλον νὰ προμηθεύσωσιν πλεονεκτήματα εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, ἡ δὲ κατασκευὴ τοῦ φάρου ἐξησφάλισε τὴν πρὸς τὸν λιμένα ἐκεῖνον ναυτιλίαν.» (1)

Διὰ τοῦ ἀπὸ 27 Δεκεμβρίου 1833 διαιρεθέντος τοῦ κράτους εἰς Δήμους ἡ Ἑρμούπολις κατετάχθη εἰς τὴν Α'. τάξιν, ὁ δὲ τῆς Σύρου εἰς τὴν Β'. Μέχρι ὅμως τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου δημοτικοῦ συστήματος διηύθυνον τὸν Δῆμον οἱ Δημογέροντες, περὶ ὧν κατόπιν ἐκθέσω τινα.

ἐλπίσῃ τις σημαντικὴν εἰς αὐτὰς βελτίωσιν, ἂν δὲν προοδεύσῃ ἡ τοῦ ἔθνους εὐημερία, ἔργον τοῦ χρόνου, τῆς εὐνομίας καὶ τῆς εἰρήνης ἀποτέλεσμα.»

«Πανηγύρεις ἐμπορικαὶ δὲν φαίνονται ἀναγκαῖαι ἐνταῦθα καὶ οὔτε δύνανται νομίζομεν νὰ ὑπάρξωσι, τὸ μὲν διότι αἱ πέριξ νῆσοι οὕτως ἢ ἄλλως ἐντεῦθεν πρέπει νὰ προμηθευθῶσιν ὅσων ἔχουσιν χρείαν. Τὸ δὲ διότι δὲν εἶναι εὔκολον μεταξὺ νήσων νὰ φυλαχθῇ τακτικὴ συγκοινωνία, ὥστε νὰ προσδιορισθῶσιν ἡμέραι πανηγύρεων. Ὀρθότερον ἤθελεν εἴπει τις ὅτι εἰς τὴν Ἑρμούπολιν ὑπάρχει καθημερινὴ σχεδὸν πανήγυρις κατ' ἀναλογίαν τῶν ἔξωθεν χάριν ἐμπορίου προσερχομένων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀνθοῦσα.»

(1) Ἴδε τὴν ἀπὸ 26 Δεκεμβρίου 1836 ἔκθεσιν τοῦ Ὑπουργείου.

Διαιρεθέντος δὲ τοῦ κράτους εἰς διοικήσεις ἡ τῆς νήσου Σύρου ἀνετέθη εἰς τὰ σπουδαιότερα τότε πρόσωπα, ἤτοι τὸν Ἰάκωβον Ῥίζον διορισθέντα τῇ 23 Ἀπριλίου 1833 καὶ προβιβασθέντα εἰς Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1834, τὸν Δημήτριον Χρηστίδην ἐπὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ ὁποίου πολλὰ καλὰ ἐγένοντο ἐν τῇ νήσῳ· τὸν Κ. Πραΐδην διορισθέντα τῷ 1834, ἀνακληθέντα δὲ κατὰ Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὅπως διευθύνῃ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης· τὸν Λαστὶκ Βιγουροῦ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὀνομασθέντα ὑπουργικὸν Σύμβουλον καὶ τὸν διάδοχον τοῦ Λαστὶκ Βιγουροῦ Σ. Σκοῦφον τέως νομάρχην Ἀττικῆς καὶ Βιωτίας, πάντας ἀποδειχθέντας ἀρίστους διοικητὰς τῆς ἀκμαζούσης νήσου τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος.

Ἅμα τῇ ἐγκαθιδρύσει τῆς βασιλείας διωργανίσθησαν ἄριστα τὰ ἐν Ἑρμουπόλει ἀνατεθεισῶν τῶν λοιπῶν ἀρχῶν τοῖς δοκιμωτέροις καὶ εἰδικωτέροις. Διωρίσθησαν δὲ διευθυντὴς μὲν τοῦ Τελωνείου ὁ Στ. Λεβίδης, τῆς Διεματακομίσεως δὲ ὁ Διαμ. Μάνιαρης ἀμφότεροι εἰδικοὶ περὶ τὴν ὑπηρεσίαν. λιμενάρχης δὲ ὁ Ν. Βελισσάριος, ὑγειονόμος δὲ ἀντὶ τοῦ Γ. Ῥούσσου ὁ Κυπριανὸς Θησεύς. Ἔφορος δὲ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς νήσου ὁ Ι. Κοκκώνης· Μοίραρχος δὲ ὁ Δ. Κουτσογιαννόπουλος μετὰ Ὑπομοιράρχων Ι. Μέξη καὶ Συνετάκη. Γενικὸς Ἔφορος Κυκλάδων ὁ Ἀντ. Ἀλεξόπουλος Ἔφορος δὲ Σύρου καὶ Τήνου ὁ Χαρ. Στεκούλης· Εἰρηνοδίκαι ὁ Κ. Π. Ζωντανὸς καὶ Κ. Δασκαλόπουλος.

Ταμίας ὁ Δ. Γεωργίου· τοῦ δὲ ἐπαρχιακοῦ ταμείου Σύρου περιλαμβάνοντος καὶ τὰς νήσους Κέαν, Κύθνον, Σέριφον καὶ Μύκονον ἡ διεύθυνσις ἀνετίθετο τοῖς ἑκάστοτε ἐπιστάτοις τοῦ Τελωνείου.

Διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1834 διατάγματος διαιρεθέν-

τος τοῦ νομοῦ Κυκλάδων εἰς ἑπτὰ ἐπαρχίας, ἡ Ἑρμούπολις μετὰ τῆς Σύρου, τῆς Γυάρου καὶ τῶν παρακειμένων ἐρημονήσων ἐσχημάτισεν ἰδίαν ἐπαρχίαν περιλαμβάνουσαν κατοίκους 16,943, ἤτοι οἰκογενείας ἐν ὅλῳ 3830. Δι' ἰδιαιτέρων δὲ διαταγμάτων ἀποσπασθεῖσα ἐκκλησιαστικῶς ἡ Σύρος ἀπὸ τῆς Ἄνδρου ἀπετέλεσεν ἰδίαν ἐπισκοπὴν μετὰ τῆς Τήνου ὀνομασθέντος Ἐπισκόπου τοῦ πρώην Ἡλιουπόλεως Ἀνθίμου, ὄντος τοιούτου καὶ πρὸ τῆς τελευταίας ταύτης ἐπισκοπικῆς μεταρρυθμίσεως. (1)

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διωρίσθη ἰατρὸς τοῦ Νομοῦ ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀσκληπιαδῶν καὶ πανελληνίου φήμης καὶ ὑπολήψεως ἀπολαμβάνων Ι. Βοῦρος ἀδελφὸς τοῦ τότε Δημογέροντος Ζαννῆ Α. Βούρου.

Εἰς τοιαῦτα διακεκριμένα πρόσωπα ἀνατεθεισῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν, διοικητικῶν, δημοτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀρχῶν τῆς νήσου ἑπόμενον ἦν ὅτι ἔμελλε νὰ εὐημερήσῃ ἡ ἀρτισύστατος Ἑρμούπολις, ἀφ' οὗ καὶ πάντες αὐτῆς οἱ πολῖται ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἐκλέγωσιν ἐν πάσῃ Ἐπιτροπῇ τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν πολιτῶν. (2)

---

(1) Πολὺς προσήκει ἔπαινος τῷ μακαρίτῃ Σύρου καὶ Τήνου *Ἀνθίμῳ* καὶ τοῖς *Α. Καμπάνῃ* πρωτοσυγγέλῳ καὶ *Νικ. Νικητοπούλου* ἀρχιδιακόνῳ διὰ τὴν εὐπρεπῆ μόρφωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐν Σύρῳ πραγμάτων.

(2) Ἐκτὸς τῶν προσώπων, ὧν τὰ ὀνόματα πολλάκις εἶδεν ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας συγγραφῇ, ἀπειράκις δ' εὑρίσκονται ἐκτεθειμένα ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς Δημογεροντίας ἀπὸ τοῦ 1829—1835, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι διέπρεψαν καὶ προσήνεγκον ἐκδουλεύσεις ὑπὲρ τῆς πόλεως. Μεταξὺ τούτων βλέπω ἐν τοῖς ἀρχείοις διορισμοὺς διαφόρους καὶ εὐχαριστήρια ὑπὲρ τοῦ Γ. Μακκᾶ, Ι. Ἀπαλύρα, Θ. Τομπακάκη, Ν. Ἐλευθερίου, Ι. Ξένη, Ν. Ναύτη, Ν. Λοιδορίκη, Μ. Ἀγελάστου, Μ. Σολιμῆ, Π. Οἰκονόμου, Ἀβ. Χ. Κυριάκου, Ι. Ζαχαρίου, Α. Κορνηλίου, Γ. Γαϊτάνου, Γρηγορίου Παΐκου, Π. Σκουλούδη,

Καὶ ἡ μὲν Κυβέρνησις τοῦ Ὄθωνος οὕτως ἐρύθμισε τὰ τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς ἕδρας αὐτοῦ· ἡ δὲ δημοτικὴ διοίκησις τῆς πόλεως ἦτο ἐμπεπιστευμένη μέχρι τῆς ὁριστικῆς συστάσεως τῶν δημαρχιῶν εἰς τοὺς Δημογέροντας Α΄.) Ζαννῆν Α. Βοῦρον ἄνδρα μεγάλης ὑπολήψεως παρὰ τῷ τόπῳ τυγχάνοντα ὡς ἀνήκοντα ἐκ τοὺς διακριθέντας τότε οἰκιστὰς τῆς Ἑρμουπόλεως, (ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν κατὰ τὴν ά. Αὐγούστου 1831 πρακτικῶν τῆς συνελεύσεως τῶν πολιτῶν, ἀναδειξάντων αὐτὸν διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας πρῶτον δημογέροντα), καὶ ἐκ τῶν προεδριῶν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου αἵτινες ἀνετέθησαν αὐτῷ κατὰ πλείστας δημαρχικὰς περιόδους μέχρι σήμερον.

Β΄. Νικόλαον Γιαγιτζῆν πολλάκις χρηματίσαντα Δημογέροντα, ἀντιπρόσωπον καὶ κατόπιν Δήμαρχον.

Γ΄. Σταμάτιον Κωνσταντίνου Ῥόδιον ἐκ τῶν εὐϋπολήπτων οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, χρηματίσαντα δὲ εἰς πλείστας δημοτικὰς ἀρχὰς καὶ πρῶτον ἀναδειχθέντα πάρεδρον τῆς πρώτης δημαρχικῆς περιόδου. (1)

Ι. Μαλσάμου, Χατζῆ Ἀναστασίου, Χατζῆ Ἀδάμ, Π. Δαμαράκη, Ι. Βολανάκη, Ἐμμ. Εὐστρατίου, Α. Οἰκονόμου, Φιλίππου Πούρπουρα, Κ. Μπαλαμπάνου, Ἀντ. Σαλάχα, Γ. Γιουρδῆ καὶ ἄλλων πολλῶν, οἵτινες συνετέλεσαν ποικιλοτρόπως ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως. Ἤθελον εὐχαρίστως πάντων τούτων ἐκθέσει ἰδίᾳ τὰς ἐκδουλεύσεις, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν σώζονται τὰ πρακτικὰ ὅλων των Δημογεροντιῶν, οὐδὲ τὰ σωζόμενα δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ἐνταῦθα, περιλαμβανόμενα εἰς δέκα ὀγκώδεις τόμους, εὑρισκομένους ἐν τοῖς ἀρχείοις, ἀνομολογῶ τὴν ἐπὶ τούτῳ λύπην μου ἀναγκαζομένου νὰ περιορισθῶ εἰς τὸν γενικὸν περὶ τῶν ἀρχαίων τούτων οἰκητόρων τῆς νήσου λόγον

(1) Τῆς Δημογεροντίας ταύτης ἀπετέλει μέρος κατὰ τὸ 1832 ὁ *Παῦλος Α. Μαυρογορδάτος* ἀνὴρ ἐπ' ἴσης μεγάλης ὑπολήψεως τυγχάνων· τούτου ἀποσυρθέντος ἐξελέχθη ὁ *Ζαννῆς Βοῦρος* διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας, δικαιώσας τὰς περὶ αὐτοῦ πεποιθήσεις τῶν πο-

Οἱ δημογέροντες οὗτοι, συνεχίζοντες τὰς μεγάλας ὑπὲρ τοῦ συνοικισμοῦ καὶ τῆς προόδου τῆς Ἑρμουπόλεως ἐκδουλεύσεις των, παρέδωκαν τὴν πόλιν εἰς τὸν πρῶτον Δήμαρχον ἀνθηρὰν, πλουσίαν καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εὐημεροῦσαν. Πλεῖστα ὅσα ὁμολογουμένως ὀφείλονται εἰς τὰς πατριωτικὰς καὶ φιλοπροόδους αὐτῶν ἐνεργείας· διαχάραξις τινῶν πλατειῶν καὶ ὁδῶν, ἡ περάτωσις πλείστων οἰκοδομῶν δημοτικῶν, ἡ βελτίωσις τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, ἡ μεταφορὰ τοῦ νεκροταφείου, ἡ καλὴ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ Δημοτικοῦ Ταμείου καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἡ εὐημερία τῆς Ἑρμουπόλεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὀφείλονται ὁμολογουμένως εἰς τὰς ἀόκνους προσπαθεία; τῶν Δημογερόντων τῆς ἐποχῆς ταύτης.(1)

λιτῶν διὰ τῆς ἀκεραιότητος καὶ συνέσεως αὐτοῦ ἐξ ὧν ἀπέκτησεν ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἰδιαιτέραν εὔνοιαν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, ἐρωτῶντος πολλάκις ἐν ζητήμασι ἀφορῶσι τὴν Σύρον τὴν γνώμην αὐτοῦ διὰ τοῦ παρ' αὐτῷ ἰατροῦ ἀδελφοῦ του.

(1) Ἐν πλάτει βλέπει τις ταύτας ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς Δημογεροντίας ταύτης. Ἐκτὸς τούτων πανδήμως ὁμολογοῦνται αἱ ἐκδουλεύσεις τῶν Δημογερόντων· ἡ δὲ πόλις ἐκτιμῶσα καὶ εὐγνωμονοῦσα αὐτοῖς ἀνέδειξε τοὺς ἐπιζήσαντας ἐπὶ μακρὸν δημοτικοὺς αὐτῆς ἄρχοντας. Ζωηροτάτη τούτου ἀπόδειξις ἡ εἰς τὸν διακεκριμένον συμπολίτην μας *Ζαννῆν Δ. Βοῦρον* ἀποδοθεῖσα ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας μέχρι σήμερον τιμὴ διὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ διὰ μεγάλης πλειονυψηφίας ὡς Συμβούλου καὶ Προέδρου αὐτοῦ. Ἡ πόλις δὲν ἐλησμόνησε ποτὲ ὅτι ὁ Ζαννῆς Βοῦρος διεκρίθη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ συνοικισμοῦ ἄριστος πολίτης καὶ διέθεσε πολλάκις τὸ χρῆμα αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν σκοπῶν. Τὸ ὄνομά του ἀπήντησα πολλάκις καὶ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας, ὑπὲρ ἧς προσήνεγκε γενναίας συνεισφοράς. Κατόπιν δὲ μετὰ τὴν σύστασιν τῶν δημαρχιῶν συνετέλει ἀόκνως ὑπὲρ τῆς πόλεως διαθεὶς καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ διακεκριμένου μεταξὺ τῶν Ἀσκληπιαδῶν Ι. Βούρου ἐπιρροὴν παρὰ τῷ ἄνακτι Ὄθωνι ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῇ πόλει, ἅτινα ἔτυχον πολλάκις ἰδιαζούσης

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1835 προκειμένου νὰ ἐνεργηθῇ ἡ ἐκλογὴ τοῦ πρώτου Δημάρχου ἡ Δημογεροντία ἔδωκε τὴν ἑαυτῆς λογοδοσίαν, ἐξ ἧς προέκυψε περίσσευμα ἐσόδων δραχ. 3851. Κατὰ Μάϊον δὲ τοῦ 1835 ἀπέστειλεν εἰς τὴν Νομαρχίαν ὅλα τὰ εὑρεθέντα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος ἔγγραφα καὶ βιβλία (Ἀρ. ἐγγρ. 4854 Δμγ. Ἑρμ.).

Οὕτω ἐντίμως καὶ ἑλληνοπρεπῶς πολιτευθέντες οἱ Δημογέροντες κατέθηκαν τὴν δημογεροντικὴν ἀρχὴν εἰς τὴν ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς συστηθεῖσαν Δημαρχίαν.

Δίδω πέρας εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο διὰ τῆς ἑξῆς περικοπῆς τῆς ἐκθέσεως, ἣν συνέταξαν οἱ Δημογέροντες οὗτοι περὶ τῆς

προστασίας παρὰ τῷ βασιλεῖ ἐκείνῳ πειθομένῳ ταῖς προτροπαῖς καὶ παρακλήσεσι τοῦ πεφιλημένου αὐτοῦ ἰατροῦ. Ταῦτα καθ' ἱστορικὴν ἐκτίθημι ἀλήθειαν· περιορίζομαι δὲ εἰς αὐτὰ καθ' ὅσον κατ' ἀρχὴν ὀλίγα θέλω ἐκθέσει περὶ πάντων τῶν ἐπιζώντων καὶ διανυόντων ἔτι τὸ ἐν τοῖς δημοτικοῖς πράγμασι στάδιον αὐτῶν, περὶ ὧν μάρτυρες ζῶντες εἰσὶ τὰ ἑαυτῶν ἔργα καὶ ἡ κοινὴ ὑπόληψις.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σημειώσεων τοῦ Κεφαλαίου τούτου ἤθελον παραθέσει τακτικὸν κατάλογον τῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ συνοικισμοῦ μέχρι τοῦ 1835 διατελεσάντων εἰς διαφόρους ἐν τῇ νήσῳ ἀρχάς. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ σωζόμενα βιβλία τῶν Δημογεροντιῶν ἀνέρχονται μόνον μέχρι τοῦ 1828, τὰ δὲ προηγούμενα στηρίζονται μόνον ἐπὶ εἰδήσεων ἀορίστων, ἀρκοῦμαι ἀναφερόμενος εἰς τὴν προηγουμένην ἱστορικὴν ὕλην, ἐν ᾗ ἐξετέθησαν τὰ ὀνόματα πάντων τῶν ἐν ἐγγράφοις ἀναφερομένων Δημογερόντων, Διοικητῶν καὶ λοιπῶν τῆς νήσου ἀρχῶν. Πρὸς συμπλήρωσιν μόνον προστίθημι καὶ τὰ ὀνόματα τριῶν διατελεσάντων ἐπί τινας μῆνας ἀστυνόμων *Θ. Π. Ἀντωνίου* (1823), *Α. Καλομογδάρτου* (1828), *Ι. Τομπακάκη* (1829) καὶ δύο ἀγορανόμων τὸν *Α. Μεσχίνη* (1829) καὶ *Α. Ζερβοῦ* (1831). Περὶ ἄλλων δὲ διατελεσάντων εἰς ὑποδεεστέρας θέσεις δὲν κρίνω ἀπαραίτητον νὰ ποιήσω ἐκτενῆ λόγον. Θέλω δὲ καὶ εἰς τοὺς κατόπιν εἶσθαι συντομώτερος ἐφ' ὅσον πλησιάζω εἰς τοὺς σημερινοὺς χρόνους.

ὑπὸ κοινωνικὴν, ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἔποψιν καταστάσεως τῆς Ἑρμουπόλεως.

«Εἰς τὴν ἀρτισύστατον ταύτην πόλιν ἐνυπάρχουσι ἤδη ὅλα τὰ στοιχεῖα δι' ἧς δύναται νὰ μορφωθῇ εἰς λαὸς βιομήχανος καὶ κατὰ πολλοὺς λόγους χρήσιμος εἰς τὴν κοινωνίαν. Μολονότι οἱ κάτοικοι τῆς Ἑρμουπόλεως εἶναι πολλῶν καὶ διαφόρων πόλεων ἐρανίσματα, μολονότι ἀγωγῆς καὶ καταγωγῆς διαφόρου, αἱ κοιναὶ ὅμως συμφοραί, ἡ μακρὰ συμβίωσις καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον, συνεφύρασαν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ συνέσφιγξαν αὐτοὺς ὡς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως τέκνα· σὺν τούτοις δὲ καὶ τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν, ὅν κυρίως ἡ ἐμπορικὴ βιομηχανία, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ συνοικειώσῃ αὐτοὺς ἐπὶ μᾶλλον καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ ὁμοιομόρφους καὶ σχεδὸν καὶ συμπαθητικοῦ πρὸς ἀλλήλους χαρακτῆρος. Ὅθεν καὶ ἐν μέσῳ τῶν πλέον δεινῶν περιστάσεων τῆς πατρίδος ἐδείχθησαν ὁμόφρονες, σταθεροί, δραστήριοι καὶ θυσιάζοντες εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα.» (1)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'. (*)

ΔΗΜΑΡΧΟΙ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Γ. Πετρίτζης. — Ν. Πρασακάκης. — Γ. Καραγιαννάκης.
Ι. Δ. Ῥάλλης. — Ἀρ. Ταρποχτῆς. — Ν. Γιαγιτζῆς.
Ἀμ. Δαμαλᾶς. — Δ. Παππαδάκης.
Δ. Βαφιαδάκης.

Μετὰ τὴν ὁριστικὴν σύστασιν καὶ τὸν διοργανισμὸν τοῦ ἑλλ. κράτους, ἡ Ἑρμούπολις ἡ τοσοῦτον τελεσφόρως συναγωνισ-

(1) Ἀριθ. Ἐγγρ. Δημογ. Ἑρμουπ. 3248.

(*) Ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τούτου καὶ ἑξῆς συντομώτερον θέλω διεξέλθει τὰ τῶν Δημάρχων· οἱ λόγοι δὲ εἶναι πολλοί· πρῶτον, ἀπὸ

θεῖσα ἐν πάσῃ ἐθνικῇ περιστάσει ἐπεδόθη μετ' ἐκτάκτου δραστηριότητος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἑαυτῆς καὶ ταχύτατα πρωτηγωνίστησεν ἐν τῇ ἁμίλλῃ τῆς ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς προόδου. Προκηρυχθεισῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν ἡ πόλις ἐπεζήτησεν ἄνδρα ἀκέραιον, εἰρηνικόν, συνδεόμενον δι' ἀναμνήσεων καὶ συμφερόντων μετὰ τοῦ τόπου καὶ λαβόντα ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως. Συγχρόνως δὲ κατεβλήθη μέριμνα ὅπως ἐκλεχθῇ συμβούλιον περιέχον τοὺς ἀντιπροσωπεύοντας πάντας τοὺς ἐκ διαφόρων μερῶν ἐλθόντας συνοικιστὰς καὶ καταβαλόντας μετὰ τῶν ἄλλων τὸν θεμέλιον τῆς Ἑρμουπόλεως λίθον.

τῆς ἐκλογῆς τοῦ πρώτου Δημάρχου μέχρι τῆς ληγούσης δημαρχικῆς περιόδου τοῦ Δ. Βαφιαδάκη δὲν συνεπληρώθησαν οὐδὲ τεσσαράκοντα ἔτη· ἑπομένως φρονῶ ὅτι δὲν εἶναι ἐποχὴ ὅπως ἐλεγχόμενοι οὗτοι ἐν λεπτομερείᾳ κριθῶσιν ἀμερολήπτως· διότι πλεῖστα τῶν προσώπων ἃ ἀνῆλθον τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς ζῶσιν ἔτι, τινὰ δὲ καὶ διατελοῦσι ἐν αὐταῖς· ἀπεδείχθη δὲ ὅτι ἡ ἱστορία τῶν συγχρόνων ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε λίαν δυσχερής, δὲν δύναται νὰ ἦνε πλήρης καὶ δικαία· τοῦτο δὲ παρατηρεῖται οὐ μόνον εἰς τὰς μερικὰς ἱστορίας πόλεων ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν· αἱ δὲ βιογραφίαι τῶν θανόντων — οὐχὶ οἱ ἐπικήδειοι — εἰσιν ἱστορικώτεραι τῶν ἐγκωμίων ἢ τῶν ἐπικρίσεων, οἷς ἔτυχον ζῶντες. Ἡ παρέλευσις τοῦ χρόνου πολλάκις σβεννύει τὰς συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας, ἀλλ' οὐχ' ἧττον καθιστᾷ ψυχρὸν καὶ ἀμερόληπτον τὸν κριτὴν καὶ βιογράφον. Ἡ πλειὰς τῶν δημοφιλῶν τούτων Δημάρχων θὰ λάβῃ ἐκτενεστέραν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου τούτης. Ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος ἔτι χρόνου· εὔχομαι ὅπως ἐν ἑτέρᾳ ἐκδόσει τῆς παρούσης συγγραφῆς, γενησομένῃ μετὰ χρόνους τινας, νὰ εὑρεθῶ εἰς θέσιν ὅπως συμπληρώσω τὴν νεωτάτην ἱστορίαν τῆς Ἑρμουπόλεως, κρίνων καὶ ἀναγράφων ἐν πλάτει τὰ τῶν μέχρι σήμερον ἐννέα δημοφιλῶν Δημάρχων αὐτῆς. Δεύτερον δὲ αἱ ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι σήμερον πράξεις ἁπάντων τῶν Δημάρχων καὶ δημοτικῶν ἀρχόντων τηρούμεναι ἐν τακτικοῖς πρακτικοῖς δὲν εἶνε φόβος μὴ λησμονηθῶσιν. Ἦτο βεβαίως ἀνάγκη μεγάλη, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑρμουπόλεως, ν' ἀπομνημονευθῶσι

Ἐξελέχθη λοιπὸν καὶ διωρίσθη κατὰ τὴν 25 8βρίου 1835 πρῶτος Δήμαρχος Ἑρμουπόλεως ὁ εἰρηνικὸς καὶ πατριωτικώτατος Γεώργιος Πετρίτζης, Σμυρναῖος, οὗ τὸ ὄνομα εἶνε ἀναπόσπαστον ἀπὸ τῆς ἱστορίας τοῦ συνοικισμοῦ τῆς πόλεως ταύτης.

Πάρεδροι δὲ ὁ Στ. Κωνσταντίνου, Νικ. Φωκᾶς, Παν. Γεραλόπουλος, Ἐμμ. Γερούσης Ι. Περίδης καὶ Κωνστ. Ν. Πάγκαλος, ἅπαντες γνωστοὶ τῷ ἀναγνώστῃ ἐκ τῶν προηγουμένων.

Δημοτικοὶ δὲ Σύμβουλοι ὁ Γ. Καραγιαννάκης, Ν. Ταρποχτζῆς, Ε. Σουγδουρῆς, Ι. Ῥενιέ-

ἐκεῖνα πρὸ πάντων ἃ ἐκινδύνευον ν' ἀπολεσθῶσι, μὴ περισυναζόμενα εἴτ' ἐκ διεσπαρμένων ἐγγράφων, εἴτ' ἐκ προφορικῶν παραδόσεων· ἐννοῶ δὲ τὰ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς πόλεως μέχρι τοῦ 1835. Τρίτον δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι σήμερον σπουδαιότατα γεγονότα δὲν ἔλαβον χώραν, ἐκτὸς τῆς στάσεως τοῦ 1862 καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Κρήτης, εἰς ἃς ἡ Ἑρμούπολις ἔλαβε τοσοῦτον ἐνεργὸν μέρος.

Ὑπάρχει ὅμως ἄλλη ἱστορικὴ ὕλη, ὑπάρχει ἡ βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἱστορία τῆς νήσου μέχρι σήμερον, ἣν κατὰ τὸ γ' ἐμοὶ ἐφικτὸν θέλω ἐκθέσει μετὰ τακτικῶν καταστατικῶν πληροφοριῶν, εἰς ἃς ἐγκατοπρίζεται ἐναργῶς ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως ταύτης. Πρὸς τακτοποίησιν δὲ τῆς κατόπιν ὕλης θέλω ἀκολουθήσει οὐχὶ τὴν συγχρονιστικὴν μέθοδον, ἀλλὰ τὴν καθ' ὕλην, ἤτοι θέλω κατατάξει εἰς ἴδια κεφάλαια τὴν ὁμοειδῆ ὕλην· διὰ τούτου δε θέλω ἀποφύγει τὰς ἐπαναλήψεις πολλάκις τῶν αὐτῶν λόγων. Ἄλλως τε δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι τὸ δεῖνα ὀφείλεται εἰς τὸν δεῖνα Δήμαρχον ὡρισμένως· διότι πολλὰ δημοτικὰ ἔργα, καταστήματα κλπ. ἔγιναν βαθμηδόν, τῇ διαδοχικῇ ἐνεργείᾳ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν. Θέλω δὲ ἁπλῶς σημειώσει τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ταῦτα ἐπερατώθησαν. Ἴδιον κεφάλαιον θέλω ἀφιερώσει μόνον εἰς τὰ δύο σπουδαιότερα γεγονότα, ἅτινα ἔλαβον χώραν ἐν Ἑρμουπόλει ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι σήμερον, ἤτοι τὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1862 καὶ τὰ τῶν Κρητικῶν.

ρης, Θ. Τομπακάκης, Π. Χατζῆ Ἀνδρέου, Ἀβρ. Χ. Κυριάκος, Ἀθ. Λαδόπουλος, Γ. Καλέργης, Παρ. Κάζηρας, Νικ. Μεταξᾶς, Ν. Πρασακάκης, Γ. Μερίκας, Θεοδ. Παλαιολόγος, Γ. Γαϊτάνος, Π. Ζωντανός, Γ. Ψύχας, Γ. Ἀσλὰν καὶ Ν. Ἐμμανουήλ.

Ὁ ἐκλεχθεὶς Δήμαρχος Πετρίτζης, ἀνὴρ ἥκιστα φίλαρχος κατέθηκε παραχρῆμα τὴν παραίτησίν του. Ἀλλὰ μὴ γενομένης δεκτῆς ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του καὶ τῇ συμπράξει τοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Διοικητικῆς ἀρχῆς κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν ἐν Ἑρμουπόλει. (1)

Ἐπὶ τῆς Δημαρχίας Πετρίτζη συνελθόντες ἐννενήκοντα ἐκ τῶν προκρίτων συνέστησαν τὴν τότε ἀξιολογωτάτην Λέσχην Ἑρμῆς, ἥτις ἀπειράκις ἐχρησίμευσεν ὡς τόπος οὐ μόνον ἀναψυχῆς τῶν Ἑρμουπολιτῶν ἀλλὰ καὶ συνελεύσεων καὶ ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν καὶ θεατρικῶν ἀκροαμάτων. Ἡ σύστασις τῆς Λέσχης ταύτης, ἐπισημοποιηθεῖσα δι' ἐγκυκλίου τῆς τότε νομαρχίας Κυκλάδων ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς τότε ἐμπορικῆς κοινωνίας. Διευθυνομένη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν ἐφόρων Γ. Ψύχα, Ν. Παπαδούκα, Δ. Μ. Καράλη, Ἰακ. Ῥάλλη καὶ Ν. Γιαγιτζῆ, ἐχρησίμευσε πολλάκις καὶ ὡς σύλλογος, ἐμπορικῶν πρὸ πάντων ὁμιλιῶν καὶ συζητήσεων.

Μία τῶν αἰθουσῶν αὐτοῦ, ἐχρησίμευσε καὶ ὡς θέατρον ἐν ᾧ ἐδιδάσκοντο ἑλληνικὰ δράματα. Ὁ Queux de Saint Hilaire ἐποίησε περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν τῇ πραγματείᾳ Le Theâtre dans la grêce moderne λέγων ὅτι ὁ ἠθοποιὸς ὅστις ἐδίδασκεν ἐν τῷ Θεάτρῳ τούτῳ τῆς Ἑρμουπόλεως ἦτο καὶ ὁ ποιητὴς τῶν

(1) Τακτικὰ πρακτικὰ τοῦ Δημ. Συμβουλίου τῆς Δημαρχικῆς ταύτης περιόδου δὲν ὑπάρχουσιν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς Δημαρχίας τοῦ Πρασακάκη (1839), ῥυθμισθέντος ὁριστικῶς τοῦ γραφείου τῆς Δημαρχίας ἤρχισαν τηρούμενα, ἐν βιβλίοις δεδεμένοις, μέχρι σήμερον.

διδασκομένων δραμάτων. Καὶ ὁ Μ. Grasset ἐν τῷ Souvenirs de la Grece ποιεῖ περὶ τοῦ θεάτρου τούτου τῆς Λέσχης Ἑρμῆς λόγον, (1) ἀλλὰ δὲν ὀνομάζει τὸν ποιητὴν καὶ ἠθοποιὸν καὶ Διευθυντὴν αὐτοῦ. Συμπεραίνω ὅμως ὅτι οὗτος ἦν ὁ Θ. Ἀλκαῖος, ποιητὴς τῆς Ἁλώσεως τῶν Ψαρρῶν ὅστις ἦν συγχρόνως ποιητὴς καὶ ἠθοποιός.

Κατὰ τὸ 1836 ἐπληρώθη ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ ἑτέρα ἀπαραίτητος ἀνάγκη τοῦ τόπου, ἡ ἔκδοσις ἐφημερίδων πρὸς κοινολόγησιν πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν εἰδήσεων. Ἀνεφάνησαν δὲ δύο, ὁ Ἑρμῆς τῆς Σύρου καὶ ὁ Ἑρμῆς ἐφημερὶς τῶν Κυκλάδων διευθυνόμενος ὑπὸ τοῦ Π. Κ Παντελῆ, αἵτινες μάλιστα ἦλθον εἰς δημοσιογραφικὰς διαμάχας, τῆς τελευταίας ἀνηκούσης εἰς τοὺς Χίους. (2)

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δημαρχικῆς περιόδου ἐνηργήθη· καὶ ἡ σύστασις γραμμῶν ἀτμοπλοϊκῶν Ἡ Κυβέρνησις τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἐν Σύρᾳ προὐκάλεσε τὴν σύστασιν τοιούτων· συνεστήθη δὲ ἡ Ἑταιρία τῶν ἱστιοφόρων Φεράλδη, ἥτις διηυκόλυνε οὐκ ὀλίγον τὴν συγκοινωνίαν. Τῷ 1837 ἐγένετο ἐνέργεια πρὸς σύστασιν πρακτορείου ἐν Σύρῳ τῆς Ἀτμοπλοΐας Λόϋδ. Πράγματι δὲ συσταθέντος τοιούτου, ὁ λιμὴν τῆς Σύρου καθεῖξε ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῷ δρομολογίῳ τῆς μεγάλης ταύτης ἑταιρίας. Πασίδηλος δὲ ἡ ἐκ τῶν προσεγγίσεων τῶν ἀτμοπλοίων Λόϋδ προσγενηθεῖσα τότε ὠφέλεια εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ

---

(1) Annuaire pour l' association de l' encouragement des etudes grecques en France. Paris 1873. σελ. 207.

(2) Σειρὰν τῆς τελευταίας ταύτης ηὐτύχησα ν' ἀποκτήσω ἀλλ' ἀποφεύγω νὰ λαμβάνω ἐξ αὐτῆς πληροφορίας περὶ τῶν τότε φυλετικῶν ἐρίδων ἐν Ἑρμουπόλει Χίων καὶ Σμυρναίων, καθόσον αὕτη περιγράφει τὰ πράγματα ζωηρῶς, ἕνεκα τοῦ κομματισμοῦ. Ἄλλως τε τοιαῦτα γεγονότα δὲν εἶνε ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα νὰ ἐξιστορηθῶσιν ἐνταῦθα, ὡς συνήθως συμβαίνοντα ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ.

ἐν γένει τὴν Ἑρμούπολιν. Δι αὐτῆς συνεκοινώνησεν ἀμέσως ἡ Σύρος μετὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Εὐρώπης καὶ ἐπραγματοποιήθη ἡ πρόρρησις πολλῶν περιηγητῶν γραψάντων ὅτι ἡ Σύρος ἔμελλε νὰ κατασταθῇ τὸ Γιβραλτὰρ τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ ἐπὶ τῆς δημαρχίας Πετρίτζη κίνησις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας καταδεικνύεται ἐκ τῶν ἑξῆς στατιστικῶν πληροφοριῶν κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους μῆνας.

Εἰσπράξεις 1837.

	Τελωνείου.		Διαμετακομίσεως.
Ἰανουάριος	Δρ.	73,951	7,247
Φεβρουάριος		60,971	5,197
Μάρτιος		103,622	8,598
Ἀπρίλιος		54,286	8,264
		290,830	29,306

	Λιμενικαί.	Ναυτιλικαί.	Ὑγειον. καὶ λοιμοινῶν.
Ἰαν.	1,193	229	2,099
Φεβ.	1,689	211	2,291
Μαρ.	2,673	352	2,031
Ἀπρ.	1,777	192	2,765
	7,332	984	9,186

Ἦτοι ἐπὶ μίαν τετραμηνίαν τὸ ὅλον δρ. 338,038, ἀριθμὸς ἀρκούντως ἐκφραστικὸς τῆς κινήσεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας. (1)

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δημαρχικῆς διετοῦς περιόδου ἐβελτιώθησαν ἐπὶ πλέον καὶ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐπαγιώθη ἡ τάξις, ἐκοσμήθη ἡ πόλις διὰ περιπάτων, ἤρξατο ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐπιθαλασσίου βραχίονος (Μώλου), τὸ Γυμνάσιον καὶ τὰ σχολεῖα πε-

(1) Τὰς στατιστικὰς ταύτας πληροφορίας λαμβάνω ἐκ τῆς τότε ἐφημερίδος Ἑρμῆς.

ριέλαβον πλειοτέρους μαθητάς, συνεστήθη δὲ καὶ ἐν τῷ Γυμνασίῳ Μουσεῖον. Ἐπ' ἴσης καὶ ἡ Ἀσφαλιστικὴ ἑταιρία Ἕνωσις διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Ι. Γ. Καράλη ἔχουσα δὲ κεφάλαιον ἀρχικὸν 600000 δρ. Καὶ διὰ συστάσεως δὲ μεγάλων ἐμπορικῶν καταστημάτων ἐπαγιοῦτο ὁλονὲν ἡ ἐμπορικὴ πίστις καὶ εὐημέρει ἡ πόλις δημαρχοῦντος τοῦ Γ. Πετρίτζη.

Οὕτω σωφρόνως καὶ τιμίως πολιτευθεὶς ὁ ἐνάρετος Πετρίτζης κατέθηκεν ἐν ἔτει 1837 τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ν. Πρασακάκην ἐγκαταλείψας ἀρίστας ἀναμνήσεις εἰς πᾶσαν τὴν πόλιν.

Ἡ Ἑρμούπολις ὅμως ἐκτιμῶσα τὸν ἐνάρετον πολίτην, τὸν δίκαιον τοῦτον Ἀριστείδην αὐτῆς, ἐπανηλειμμένως μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἀνεδείκνυεν αὐτὸν δημοτικὸν αὐτῆς ἄρχοντα. (1)

Ν. Πρασακάκης. — Διάδοχος τοῦ Γεωργίου Πετρίτζη ἐξελέχθη καὶ διωρίσθη τῇ 8 Ἀπριλίου 1837 ὁ Νικόλαος Πρασακάκης Χῖος, διατελέσας πολλάκις δημογέρων, ἀντιπρόσωπος τῶν Χίων ἐν ταῖς Συνελεύσεσιν, ἱδρυτὴς τῶν Φίλων Ἀσφαλιστῶν, καὶ διακριθεὶς μεταξὺ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ μεγαλεμπόρων αὐτῆς.

Μετ' αὐτοῦ ἐξελέχθησαν,

Πάρεδροι ὁ Π. Γεραλόπουλος, Ν. Φωκᾶς, Ἀπ. Ν. Ἀποστολόπουλος καὶ Κ. Ν. Πάγκαλος.

Δημοτικοὶ δὲ σύμβουλοι ὁ Ι. Λ. Ῥάλλης, Ζαννῆς Α. Βοῦρος, Κωνστ. Γλαράκης, Γ. Καλλέργης, Ν. Ταρποχτζῆς, Ἀρ. Ταρποχτζῆς, Γ. Καραγιανάκης, Ζ. Λαγώνικος, Θ. Τομπακάκης, Ι. Περίδης, Γ. Μαυριδόγλους, Θεόδ. Παλαιολόγος, Παῦλ. Νεγρεπόντες, Ν. Σιδερικούδης, Ε. Σουγδουρῆς, Π. Γεραλόπουλος, καὶ Ν. Φωκᾶς.

---

(1) Ὁ ἀοίδιμος Πετρίτζης ἐτελεύτησε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1862.

Ἡ δὲ Ἀστυνομία ἀνετέθη καθ' ὅλην τὴν περίοδον ταύτην καὶ μέχρι τοῦ 1842 εἰς τὸν Ἰωάννην Ζαραχάνην, ἔχοντα ὑπαστυνόμον τὸν Κ. Ἀγγελίδην διατελέσαντα τοιοῦτον ὀκτὼ ἔτη (1838—1846).

Διὰ τῶν ἀνωτέρω προσώπων ἐδιοικήθη ἄριστα ὁ Δῆμος καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ Νικολάου Πρασακάκη. Ἐκ πολλῶν δὲ καταστατικῶν πληροφοριῶν, αἵτινες εἶνε οἱ ἀψευδέστεροι μάρτυρες τῆς καταστάσεως τῶν πόλεων ἀποδεικνύεται ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τούτων.

Κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ἐτελέσθησαν οὐκ ὀλίγα· πρὸ πάντων δὲ ἤρχισεν ἡ πόλις ἀνακαινιζομένη, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῆς καταδαφίσεως τῶν παραπηγμάτων καὶ τῶν τεμνομένων ὑπὸ τοῦ νέου σχεδίου τῆς πόλεως οἰκοδομῶν, διὰ τῆς διαχαράξεως τῶν 124 ὁδῶν αὐτῆς καὶ τῆς ὀνομασίας των, διὰ τῆς κατασκευῆς δημοτικῶν ἀποθηκῶν, τινῶν πλατειῶν καὶ ἰδίως τῆς πλατείας Ὄθωνος. (1)

Ὁ διεξερχόμενος τὰ πρακτικὰ τῶν δημ. Συμβούλων τῆς δημαρχικῆς ταύτης περιόδου βλέπει ὅτι κυριώτερα ἐπησχολήθη ὁ Δῆμος εἰς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς πόλεως καὶ καλλωπισμὸν αὐτῆς. Κατὰ πρῶτον λοιπὸν συνέστησεν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν Κ. Βάϊλλερ καὶ Α. Τζαλίκη πρὸς σύνταξιν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως, τέως οὔσης ἀνωμάλου· διώρισε δ' ἐπιτροπὴν πρὸς ὀνοματοθεσίαν μὲν τῶν ὁδῶν τοὺς Θ. Παλαιολόγον, Π. Ζωντανὸν καὶ Σεούϊον, προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ Δημάρχου· πρὸς ἀποζημίωσιν δὲ τῶν κατεδαφιζομένων πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τὸν Α. Λαδόπουλον, Πολέμην καὶ Κοτζιᾶν, πρὸς παραχώρησιν δὲ τῶν τεμαχίων γῆς τοῦ δημοσίου κατὰ τὸ σχέδιον πολλοὺς τῶν ἐγκρίτων πολι-

(1) Κατὰ τὸ σχέδιον ἐχαράχθησαν 124 ὁδοὶ καὶ ἕνδεκα πλατεῖαι ὧν ὅλων τὰ ὀνόματα ἐκθέσω ἐν τῇ σημερινῇ περιγραφῇ τῆς πόλεως.

τῶν κατὰ τριμηνίαν ἀλλασσομένων. Ἠγόρασε γήπεδον ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς πλατεῖα, ἥτις καὶ ὠνομάσθη διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων. Ἐνηργήθη ἡ ἀνέγερσις τρίτης ἐκκλησίας, διωρισθέντων πρὸς συλλογὴν συνεισφορῶν τῶν Ι. Λ. Ῥάλλη, Ν. Σιδερικούδη, Ν. Ταρποχτζῆ, Ν. Πρασακάκη καὶ Δούμα, οἵτινες συνέλεξαν ἀρκετὸν χρηματικὸν ποσόν, δι' οὗ ἀνηγέρθη ἡ τρίτη ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Συγχρόνως δὲ ἐνηργήθη καὶ ἡ ἀνέγερσις νεκροστασίου ἐν τῷ νέῳ νεκροταφείῳ, ἡ κατατασκευὴ τριῶν μεγάλων ὀχετῶν τῆς πόλεως· ἐψηφίσθη δὲ ἡ ἀντὶ 4000 δρ. κατασκευὴ ἀνδριάντων τοῦ Ῥήγα Φερραίου καὶ Ἀδ. Κοραῆ καὶ ἡ τοποθέτησις αὐτῶν πρὸ τῆς Πύλης τοῦ Γυμνασίου, ὅπερ δὲν ἐπετεύχθη, καίτοι ἐθεωρεῖτο ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἡ ἀνέγερσις τῶν ἀνδριάντων ἀρίστη.

Καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου δὲν ἔβαινον κακῶς· ναὶ μὲν κατὰ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1840 τὰ ἔξοδα ἦσαν πλειότερα τῶν ἐσόδων κατὰ 35,434 δρ. οὐχ' ἧττον ὁ Δῆμος κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα εἶχεν ὑποστῆ σπουδαίας δαπάνας ἕνεκα τῆς ἀνακαινίσεως τῆς πόλεως, πλείστων ἀποζημιώσεων καὶ ἐγέρσεως δημοτικῶν ἀποθηκῶν. Τὸ ἔλλειμμα τοῦτο ἐξηλήφθη μετ' οὐ πολὺ ἐπενεχθεισῶν τινων οἰκονομικῶν. Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου ταύτης ἤτοι τὸ 1839 τὰ ἔσοδα τοῦ δήμου ἦσαν κατὰ 6088 πλειότερα τῶν ἐξόδων. τὸ δὲ περίσσευμα τοῦτο ἐδόθη πρὸς ἐπισκευὴν τῆς αἰθούσης τοῦ Γυμνασίου. (1)

Ζωηρὰ ἦτο καὶ ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου, τῆς διομηχανίας καὶ ναυτιλίας κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα. Ἐκ τοῦ ἑξῆς πίνακος μιᾶς τετραμηνίας τοῦ ἔτους 1837 δείκνυται ἡ ἀλήθεια τούτου.

---

(1) Περὶ τοῦ Ν. Πρασακάκη ὡς δημάρχου θέλω ἐκθέσει καὶ ἀλλαχοῦ τινα· διότι ἐξελέχθη καὶ μετὰ ταῦτα Δήμαρχος Ἑρμουπόλεως.

Εἰσπράξεις.

	Τελων.	Διαμετ.	Λιμενικαί.	Ναυτιλ.	Ὑγειονομ.
Μάϊος.	39,556	4,856	1670	328	2445
Ἰούν.	38,081	4,085	1721	222	5,683
Ἰούλ.	53,523	5,246	2041	414	7,720
Αὔγ.	55,154	4,780	6151	303	6,787
	185,214	18,967	11,383	1267	22,635

Ἐναυπηγήθησαν δὲ πλοῖα κατὰ τὴν τριετίαν ταύτην (1837—1840) 70 Α'. τάξεως, 65 δὲ Β'. τάξεως.

Γεώργιος Καραγιαννάκης (1840—1843). Τὸν Νικόλαον Πρασαχάκην διεδέχθη δημοφιλὴς καὶ πολύτιμος πατριώτης ὁ Γεώργιος Καραγιαννάκης, ἀνὴρ χαίρων ἀπ' ἀρχῆς τοῦ συνοικισμοῦ πάνδημον ὑπόληψιν διὰ τὴν φιλοπατρίαν, ἀκεραιότητα καὶ σύνεσιν αὐτοῦ. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀφ' ἧς ἡμέρας κατετέθη ὁ πρῶτος θεμέλιος λίθος οἰκίας Ἑρμουπόλεως, δὲν ὑπῆρξε ἔργον, οἰκοδόμημα, ναός, σχολεῖον, εἰς ὧν τὴν ἔγερσιν δὲν φαίνεται συντελέστας ὁ ἄοκνος οὗτος καὶ διακεκριμένος μεταξὺ τῶν οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως ἀνήρ. Δὲν ὑπῆρξεν Ἐπιτροπή, Ἐφορία, δημοτικὴ ἀρχὴ εἰς ἣν δὲν ἐκλήθη ὁ ἥκιστα φίλαρχος ἀλλὰ τὰ μάλιστα φιλόπατρις καὶ φιλοπρόοδος Καραγιαννάκης. (1)

Ἐλθὼν ἐκ Σμύρνης (2) μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου

(1) Ἀπειράκις ἀπήντησα τὸ ὄνομα τοῦ Γ. Καραγιαννάκη ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Δημογεροντίας καὶ Δημαρχίας. Διετέλεσε πολλάκις ἔφορος ἐκπαιδευτικῶν, φιλανθρωπικῶν καὶ ἱερῶν καθιδρυμάτων, Δημογέρων, Δημ. καὶ Ἐπαρχ. Σύμβουλος, Πάρεδρος κ.τ.λ. Ἐτελεύτησε δὲ Δήμαρχος ὤν.

(2) Ὁ Γεώργιος Καραγιαννάκης θεωρεῖται Σμυρναῖος, διότι ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Σῦρον· ἀλλὰ κατήγετο κυρίως ἐκ Πελοποννήσου. Καθ' ἃ μὲ πληροφορεῖ ὁ ἀξιότιμος αὐτοῦ υἱὸς καὶ ἔγκριτος συμπολίτης

εἰς Σύρον, δὲν ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἁπλοῦν φυγάδα ἐλθόντα αὐτόθι πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς καὶ περιουσίας του, ἀλλ' Ἕλληνα ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως ἔννοιαν, δυνάμενον νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν χρόνον καὶ τὸ χρῆμα ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ καὶ συμφέροντος. Φιλόπατρις ὢν καὶ φιλόθρησκος καὶ φιλάνθρωπος προεῖδεν ἀπ' ἀρχῆς ὅτι αἱ κατὰ χιλιάδες ἐλθοῦσαι εἰς Σύρον οἰκογένειαι ἔμελλον νὰ συγκροτήσωσιν ὁλόκληρον κοινωνίαν· κατέγεινεν λοιπὸν μετὰ τῶν λοιπῶν προκρίτων εἰς ἀνέγερσιν ναοῦ καὶ νοσοκομείου· εἴδομεν δὲ αὐτὸν μεταξὺ τῶν πρώτων ἱδρυτῶν τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τοῦ Νοσοκομείου. Ἔκτοτε δι' αὐτὸν ἡ Ἑρμούπολις ἦτο πεφιλημένη πατρὶς καὶ αἱ μέχρι τῆς τελευτῆς του ἐκδουλεύσεις του διατρανοῦσι τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρός.

Ἤδη κατὰ τὸ 1840 ἡ ψῆφος τῶν πολιτῶν ἐκάλεσε αὐτὸν ἐπὶ τὴν δημοτικὴν διοίκησιν.

Ἀνέλαβε δὲ τὴν ἀρχὴν τῇ 19 Νοεμβρίου 1840 ἔχον Σ υ μ β ο ύ λ ο υ ς μὲν τὸν Ι. Α. Ῥάλλην, Γ. Πετρίτζην, Ν. Μεταξᾶν, Ζαν. Α. Βοῦρον, Φίλ. Κ. Πούρπουραν, Ἀμβ. Θ. Ῥάλλην, Ν. Σιδερικούδην, Ι. Καράλην, Ι. Χρυσοβελώνην, Στ. Γαλάτην, Ι. Λ. Ῥάλλην, Θ. Τομπακάκην, Π. Χ. Ἀνδρέου, Δ. Μ. Καράλην, Κ. Φραγκιᾶν, Ἀβρ. Χ. Κυριάκου, Γ. Μαυριδόγλουν Π. Ζωντανὸν καὶ Α. Μικρουλάκην.

Π α ρ έ δ ρ ο υ ς δὲ τὸν Ι. Περίδην, Δ. Καλημέρην, Ν. Πρασακάκην καὶ Κ. Πάγκαλον.

Ἐπὶ τῆς δημαρχίας Καραγιαννάκη ἐτελέσθησαν πλεῖστα

μας Θεμιστοκλῆς Καραγιαννάκης, ὁ Γ. Καραγιαννάκης παῖς ὢν μετηνάστευσεν εἰς Σμύρνην, ἔνθα μέχρι τοῦ 1821 ἦτο ἐγκατεστημένος· ἐκ τούτου δὲ θεωρεῖται Σμυρναῖος· τοῦτο εἶχεν ἐπιρροὴν τότε καθ' ὅσον γνωστὴ ἡ πολυχρόνιος ἐν Ἑρμουπόλει ἅμιλλα μεταξὺ Σμυρναίων καὶ Χίων, ἥτις εὐτυχῶς ἐξειλήφθη πρὶν μετατραπῇ εἰς ἀντιζηλίαν καὶ ἀντενέργειαν.

ἔργα ἀφορῶντα τὴν ὑλικὴν καὶ διανοητικὴν πρόοδον τῆς πόλεως. Πρὸ πάντων δὲ ἐβελτιώθησαν τὰ τοῦ νοσοκομείου ἐπενεχθεισῶν πολλῶν προσθηκῶν καὶ διακοσμήσεων καὶ διορισθέντος ἰατροῦ αὐτοῦ τοῦ Γ. Μακκᾶ. Ἐβελτιώθησαν τὰ τῶν Σχολείων καὶ Γυμνασίου δαπανηθέντων πολλῶν χρημάτων πρὸς ἐπισκευὰς αὐτῶν, καὶ πρὸς διατήρησιν ἕδρας φυσικῆς καὶ πλουτισθείσης τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Γυμνασίου διὰ πολυτίμων ἐργαλείων πειραματικῶν καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ δήμου ἀγορᾶς βιβλιοθήκης (Ι. Ῥώτα) ἐκτιμηθείσης ἀντὶ δεκακισχιλίων δραχμῶν. Κατεβλήθη μεγάλη ἐνέργεια πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως χάραξιν καὶ λιθόστρωσιν πολλῶν αὐτῆς ὁδῶν. Ἐν γένει δ' εἰπεῖν αἱ βελτιώσεις ἐπήρχοντο ἀλλεπάλληλαι καὶ ἐζωογονεῖτο ἡ ἐργασία, τὸ ἐμπόριον, ἡ ἐκπαίδευσις· καὶ μεθ' ὅλας τὰς δαπάνας ἕνεκα τοσούτων δημοτικῶν ἔργων, τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου εὑρίσκοντο εἰς καλὴν κατάστασιν ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἑξῆς.

1841	Ἔξοδα	123, 063.	Τὸ ἔλλειμα ἐξηλήφθη ἀφαιρεθέντων κατόπιν τινων χανδυλιῶν
	Ἔσοδα	120, 504.	
1842	Ἔξοδα	105, 885.	
	Ἔσοδα	111, 805.	
1843	Ἔξοδα	111, 190.	
	Ἔσοδα	120, 102.	

Ἡ Ἑρμούπολις κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἠγωνίσθη καὶ διὰ τῆς δημοσιογραφίας ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου 1843 τὰ δημοσιογραφικὰ αὐτῆς φύλλα εἰς ἃ προσετέθη καὶ ἕκτον ὁ Αἰολος ἐκέδρασαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ κοινοῦ φρονήματος.

Μέχρι δὲ τοῦ 1843 διοικῶν τὸν Δῆμον ὁ Καραγιαννάκης, ἤτοι μέχρι τῆς 8 Ἰανουαρίου 1843 εἶχεν ἐν νῷ καὶ ἐν προκαταρκτικαῖς ἐργασίαις μυρία σχέδια ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς πεφιλημένης του Ἑρμουπόλεως, ὅτε τὰς ἀρχὰς τοῦ 1843 ὁ θάνατος ἀφήρπασεν αὐτὸν, τὸ Γ'. ἤδη ἔτος δημαρχεύοντα.

ἀπὸ τοῦ κόσμου, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ πόθοι αὐτοῦ ἐπληροῦντο βλέποντος τὴν Ἑρμούπολί του πόλιν μεγάλην τῆς φιλτάτης αὐτοῦ πατρίδος.

Ἡ Ἑρμούπολις ἀπορφανισθεῖσα ἑνὸς τῶν ἀρίστων αὐτῆς πολιτῶν προέπεμψε μέχρι τῆς ὑστάτης κατοικίας εὐγνωμονοῦσα τὸν Γεώργιον Καραγιανάκην, ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὁποίου ἀναπαρίσταται ὡς ἐν εἰκόνι τελούμενος ὁ συνοικισμὸς καὶ αἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιπέτειαι καὶ πρόοδοι αὐτῆς. (1)

Ἰωάννης Λ. Ῥάλλης (1843—1846). Ἀντάξιος διάδοχος τοῦ ἀποβιώσαντος Γ. Καραγιαννάκη ἦν ὁ Ἰωάννης Λ. Ῥάλλης, ἀνήκων εἰς τὴν ἱστορικὴν πλειάδα τῶν δυναμένων ἐξόχως νὰ ὀνομασθῶσι θεμελιωταὶ τῆς Ἑρμουπόλεως. Τὸ ὄνομα τοῦ Ι. Λ. Ῥάλλη οὐ μόνον ἀναφαίρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλ' ἀπαντᾶται καὶ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως.

Μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας πρὸ τοῦ 1821, θεωρηθεὶς δὲ ἄξιος ἰδιαζούσης ἐμπιστοσύνης παρὰ τοῖς τότε ἀρχηγοῖς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἰδίως τοῖς Ὑψηλάνταις ἀπεστάλη εἰς μεγάλην ἐθνικὴν ἀποστολήν, τὴν ἐξέγερσιν τῶν Χίων καὶ τῶν Κυκλάδων· τῷ 1821 φθὰς εἰς Πελοπόννησον, ἠγωνίσθη ἐν

(1) Κλείων ἐνταῦθα τὸν περὶ Γ. Καραγιαννάκη λόγον, περιττὸν ν' ἀνακεφαλαιώσω τὰς πράξεις αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πόλεως. Ἑλληνικώτατος τὴν καρδίαν, χριστιανικώτατος τὴν ψυχὴν συνετέλεσεν εἴ περ τις καὶ ἄλλος εἰς τὸν συνοικισμὸν καὶ τὴν πρόοδον αὐτῆς. Κρίνων αὐτὸν ἐκ τῶν προτέρων τελεσφόρων ὑπὲρ αὐτῆς ἐκδουλεύσεων αὐτοῦ συμπεραίνω ὅτι ἤθελε καὶ πλείονα ἔτι ὑπὲρ αὐτῆς πράξει εἰ μὴ ὁ θάνατος ἀφήρπαζεν αὐτὸν ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἐνεργείας καὶ δημοτικῆς ἀρχῆς διατελοῦντα. Κριταὶ αὐτοῦ καὶ ἐπαινεταὶ εἰσιν αὗται αἱ πράξεις του, αὐτὰ τὰ πράγματα, ἅτινα λαλοῦσι εὐγλωττότερον τῶν λόγων. Συνδεθὲν τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς συνοικιζομένης καὶ ἀναδειχθείσης κατόπιν Ἑρμουπόλεως μένει ἀναπόσπαστον ἀπὸ τῆς ἱστορίας της.

τῇ πολιορκίᾳ τῆς Τριπολιτζᾶς, εἶτα μετέβη ὡς ἐπίτροπος τῶν Ὑψηλαντῶν εἰς τὰς Κυκλάδας, τὴν Σάμον καὶ Χίον· μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς ἦλθε εἰς Σύρον, ἐν ᾗ εἰργάσθη εἴπερ τις καὶ ἄλλος ὑπὲρ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως ἧς ἐξελέχθη πρῶτος Δημογέρων, διετέλεσε δὲ τοιοῦτος ἐπὶ πολλὰς περιόδους, καὶ κατ' ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν Διοικητῶν Μπενιζέλου Ῥούφου, Ν. Καλλέργη καὶ Ι. Ἀμβροσιάδη, (1) «συνήργησε τὰ μέγιστα εἰς ἀποκατάστασιν τοῦ ὑγειονομείου καὶ καθαρτηρίου,» εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ νοσοκομείου, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου, συστήσας ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων ἀσφαλιστικῶν καταστημάτων. (2)

Ἤδη ἡ Ἑρμούπολις διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας ἐξέλεξεν αὐτὸν Δήμαρχον αὐτῆς, διαδεχθέντα τὸν ἀείμνηστον Κα-

---

(1) Ἴδε τὸ ὑπ' ἀριθ.. 309 ἔγγραφον τοῦ Διοικητηρίου Σύρας ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1828. — Ἀρ. 5694 τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπ. Βορ. Κυκλάδων ἀπὸ 19 Φεβρ. 1830 — Ἀριθ. 2876 Διοικητ. Σύρας 25 Ἰουν. 1831.

(2) Ἔχω ἀνὰ χεῖρας πληθὺν ἐγγράφων πιστοποιούντων τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ. Ἀντὶ δὲ νὰ δημοσιεύσω περίληψιν αὐτῶν ἐνταῦθα παραπέμπω εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν Δημογεροντιῶν καὶ Δημαρχιῶν ἀπὸ τοῦ 1828 μέχρι τοῦ 1854 ἔνθα ἐκτίθενται πλεῖστα ὅσα. Ἀρκοῦμαι παρατιθέμενος ἐνταῦθα ἀπόσπασμα τοῦ ἐν τῷ μνημοσύνῳ αὐτοῦ ἐκφωνηθέντος λόγου ὑπὸ τοῦ Γυμνασιάρχου Γ. Σουρία . . . «Διὰ δὲ τὰς τοιαύτας ἀρετὰς καὶ πράξεις ὁ μακαρίτης οὐδέποτε διέλιπεν ὑπὸ μὲν τῆς Ἑρμουπόλεως τιμώμενος, ὑπὸ δὲ τῆς Κυβερνήσεως εὐνοούμενος. Διὰ ταύτας οὐδεμία ἐν Ἑρμουπόλει ἔντιμος ἀρχή, ἣν οὐκ ἦρξεν, οὐδεμία σοβαρὰ ἐπιστασία, ἣν οὐκ ἐπεστάτησεν, οὐδεμία σπουδαία ἐπιτροπή, ἧς μέλος οὐκ ἀνεδείχθη . . » (Λόγος εἰς Ι. Λ. Ῥάλλην ὑπὸ Γ. Σουρία. σελ. 12.) — Πλείονα περὶ τοῦ μακαρίτου Ῥάλλη δημοσιεύσω ἐν τῷ παραρτήματι. «*Περὶ τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας τοῦ* 1827,» ἔνθα καταχωρήσω καὶ πλεῖστα ἐπίσημα ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὸν Ῥάλλην.

ραγιαννάκην τῇ 8 Ἰανουαρίου 1843, ἔχοντα δὲ Παρέδρους τὸν Ι. Περίδην, Ν. Γιαγιτζῆν, Δ. Καλημέρην, Ν. Πάγκαλον, Α. Κοσμᾶν καὶ Ν. Πρασακάκην.

Τὸ διὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην συγκροτηθὲν συμβούλιον ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ προέδρου Ζ. Α. Βούρου, Ἀμβρ. Θ. Ῥάλλη, Ι. Περίδη, Α. Ῥοδοκανάκη, Δ. Μ. Καράλη, Ι. Α. Ῥάλλη, Γ. Μαυριδόγλου, Π. Χ. Ἀνδρέου, Ι. Γ. Καράλη, Ν. Πρασακάκη, Γ. Γιουρδῆ, Α. Σ. Μικρουλάκη, Κ. Φραγκιᾶ, Θ. Τομπακάκη, Ν. Φραγκοπούλου, Στ. Κάππαρη, Ι. Καλουτᾶ, Κ. Κάζηρα, Κ. Δημητρίου, Π. Κανισκιέρη, Ἀθαν. Κρίνου, Χ. Γιαγιτζῆ, Μ. Βεζέρη, Ζ. Ν. Ἀπαλύρα καὶ Δημ. Καλημέρη, ὧν τινες ἦλθον μετὰ ταῦτα πρὸς ἀντικατάστασιν τινων παραιτηθέντων ἢ ἀποσυρθέντων.

Ὅ τε Ι. Α. Ῥάλλης καὶ τὸ συμβούλιον ἀνέλαβον μετὰ ζήλου τὰ καθήκοντα ἀνακαινίσαντες καὶ βελτιώσαντες τὰ τῆς πόλεως, ἧς τὸ σχέδιον εἶχε κεχαραγμένας 124 ὁδοὺς καὶ ἕνδεκα πλατείας. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περατωθῇ ἐπὶ τῶν προηγουμένων μόνον δημαρχιῶν. Ἐπεδόθησαν λοιπὸν οὗτοι μετ' ἐκτάκτου δραστηριότητος εἰς τὴν χάραξιν καὶ ἰσοπέδωσιν τῶν πλατειῶν, εἰς τὴν λιθόστρωσιν τῶν κυριωτέρων τῆς πόλεως ὁδῶν, ἰδίως τῆς τοῦ Ἑρμοῦ, (δαπανηθεισῶν 43190 δραχ. ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μηχανικοῦ Εμμ. Ψύχα), ἐπ' ἴσης δὲ καὶ τῶν ὁδῶν Ἀγορᾶς, Αἱμασιᾶς, Ὑγειονομείου καὶ Ἡφαίστου.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν θεωρηθείσης ἀναγκαίας καὶ τετάρτης εὐρυχώρου ἐκκλησίας, συνεστήθη Ἐπιτροπὴ πρὸς ἀνέγερσιν τῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, συγκειμένη ἐκ τῶν Ι. Α. Ῥάλλη, Ν. Φωκᾶ, Ι. Κασσαβέτη, Δ. Καράλη, Ν. Σιδερικούδη, Ἀν. Μαυρογορδάτου Ι. Μπαμπαγιώτου καὶ Ε. Ψύχα.

Ἐψηφίσθη πρὸς τούτοις ἡ μεταφορὰ ποτίμων ὑδάτων, προϋπολογισθείσης τῆς ἐπὶ τούτῳ δαπάνης ἐκ δρ. 50,000 ὑπὸ τοῦ Ὑδραυλικοῦ Κ. Γ. Ζάχου, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου τοῦ

ὁποίου ἔμελλε νὰ γίνῃ ἡ μεταφορὰ εἰς τὴν πόλιν τῶν ὑδάτων τῆς Πηγῆς, ἐνωμένων μετὰ τῶν τριῶν ἐκεῖ φρεάτων. (1)

Τὰ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἔβαινον ἐπ' ἴσης καλῶς, δαπανήσαντος τοῦ Δήμου ἱκανὸν ποσὸν πρὸς διατήρησιν τῆς ἕδρας φυσικῆς πειραματικῆς καὶ ἀγορὰν πειραματικῶν ἐργαλείων.

Καὶ τὰ τῶν ἱερῶν καθιδρυμάτων ἐβελτιώθησαν, δαπανήσαντος ἐξ ἰδίων τοῦ Δήμου πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως.

Τὸ ἐμπόριον ἤνθει· συνιστῶντο βαθμηδὸν νέα ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ ἀσφαλιστικαὶ ἑταιρίαι ἐν αἷς ἡ τοῦ Ποσειδῶνος. Ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν του καὶ τὸ ὑποκατάστημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης διευθυνόμενον κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Ἰωάν. Α. Ῥάλλη καὶ διευκολύνων τὰ μάλιστα τὸ ἐμπόριον. Συνήργησε δὲ μεγάλως ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας καὶ τάξεως τῆς πόλεως ὁ Νικόλαος Ἐλευθερίου διορισθεὶς Ἀστυνόμος καθ' ὅλην τὴν δημαρχικὴν ταύτην περίοδον. Εἰς τὸν χρηστὸν δὲ τοῦτον πολίτην, διατελέσαντα πολλάκις, εἰς πλείστας δημοτικὰς θέσεις, ἀναπληρώσαντα δ' ἐπὶ χρόνον κατόπιν καὶ δημάρχους ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ χάραξις τῶν ὁδῶν Τερψιθέας (Βαπορίων), Πέντε Μύλων καὶ μέρους τοῦ τῆς Ποσειδωνίας. (2)

---

(1) Δυστυχῶς τὸ πολύκροτον τοῦτο διὰ τὴν Σύρον ζήτημα τῆς μεταφορᾶς ποτίμων ὑδάτων δὲν κατορθώθη· μολονότι ἐδαπανήθησαν τότε εἰς προπαρασκευαστικὰ ἔργα τετρακισχίλιαι δραχμαὶ καὶ ἄλλαι κατόπιν.

(2) Αἱ πρὸς τὴν πόλιν ἐκδουλεύσεις τοῦ ἐγκρίτου τούτου πολίτου καταδείκνυνται ἐκ πληθύος ἐπισήμων ἐγγράφων φερόντων ἐν τοῖς ἀρχείοις τοὺς ἀριθ. 3567, 478, 709, 2907, 2140, 2046, 9745, 7351, 2982 καὶ πλείστων ἄλλων ἐγγράφων, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ἡ μεγάλη ὑπόληψις ἣν ἔχαιρε διακριθεὶς μεταξὺ τῶν πατριωτῶν καὶ ἐντίμων οἰκοκυραίων καὶ πολιτῶν.

Καὶ οἰκονομικῶς ὁ Δῆμος εὑρίσκετο εἰς εὐάρεστον κατάστασιν, μολονότι ἐπιβαρυνθεὶς μὲ πλείστας ὅσας ἐκτάκτους δαπάνας πρὸς βελτίωσιν τῶν τῆς πόλεως. Ἐκ τῶν ἑξῆς ἀριθμῶν καταδεικνύεται ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ Δήμου, ἐν ᾗ συμπεριλαμβάνονται πάντα τὰ ἔκτακτα ἔξοδα.

1844.		1846.	
Ἔσοδα	129,209.12.	Ἔσοδα	118,719.
Ἔξοδα	113,330.38.	Ἔξοδα	151,062.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δημαρχίας ἐγένετο σκέψις περὶ οἰκοδομῆς Κρεοπωλείου καὶ περὶ ἐγέρσεως ἐξοχικῆς ἐκκλησίας. Τότε ὁ εὐϋπόληπτος καὶ πλούσιος γαιοκτήμων Νικόλαος Μεταξᾶς λαμβάνει τὴν πρωτοβουλίαν καὶ δωρεῖ τὸν ἐν τῇ ἐξοχῇ Ἐπισκοπείου λόφον πρὸς οἰκοδομὴν εὐπρεποῦς ἐκκλησίας, καταβάλλει δὲ καὶ τὰς πρὸς ἔγερσιν αὐτῆς δαπάνας.

Εἰς τὴν θεοσεβῆ ταύτην πρᾶξιν τοῦ διακεκριμένου Ἑρμουπολίτου Ν. Μεταξᾶ ὀφείλεται ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλία, ἀποπερατωθέντος καὶ διατηρηθέντος ἑκουσίαις συνισφοραῖς τῶν φιλοχρίστων πολιτῶν.

Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἐξεδήλουν τὴν ζωὴν καὶ κίνησιν τῆς πόλεως. Τότε συνεστήθη τὸ σπουδαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα Ἀποθήκης τῶν ὠφελίμων Γνώσεων. Συνιστῶντο καὶ προήγοντο νέα καταστήματα, εἰς ἃ πρό τινων ἐτῶν εἶχε προστεθῇ ἡ Ἑλλὰς ἀσφαλιστικὸν κατάστημα διευθυνόμενον μέχρι μὲν τοῦ 1847 ὑπὸ τοῦ Παρ. Κάζηρα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1848—1857 ὑπὸ τοῦ Ἀριστ. καὶ τοῦ Κ. Κάζηρα.

Ἐν γένει δ' εἰπεῖν ὁ ἔκτακτος ὀργασμὸς περὶ πάντα ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἐνδεικνύμενος ἐν Ἑρμουπόλει ὁλονὲν ηὔξανε καὶ εὔελπις ὁ ἔξω ἑλληνισμὸς ἔστρεφε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν πόλιν ταύτην.

Σπουδαῖον πολιτικὸν γεγονὸς ἐπὶ τῆς Δημαρχίας Ῥάλλη ἦν ἡ μεταβολὴ τῆς γ'. Σεπτεμβρίου 1843, ὅτε ἡ πρόμαχος τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν Ἑρμούπολις ἔσπευσε μεταξὺ

τῶν πρώτων Ἑλληνίδων πόλεων ν' ἀσπασθῇ τὴν ἐπελθοῦσαν πολιτικὴν μεταβολὴν καὶ νὰ συγχαρῇ τῷ βασιλεῖ Ὄθωνι διὰ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῇ ὑπογραφῇ τοῦ Συντάγματος.

Τοιαῦτα ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ τὰ κατὰ τὴν Δημαρχικὴν περίοδον τοῦ ἀειμνήστου πατριώτου Ι. Λ. Ῥάλλη, ἀναδειχθέντος ἀρίστου ἄρχοντος τῆς πόλεως, πρὸς ἧς τὴν ὕπαρξιν συνετέλεσε τὰ μάλιστα, καταθεὶς μετὰ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τὸν θεμέλιον αὐτῆς λίθον.

Ἐπὶ τεσσαράκοντα περίπου μῆνας διατελέσας Δήμαρχος παρέδωκε τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ εὖ ἔχουσαν τὴν πόλιν, ἐφ' ᾧ ἀπηυθύνθησαν αὐτῷ Ἀθήνηθεν μὲν ὁ σταυρὸς τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐπίσημα εὐχαριστήρια, ἐκ τῶν τῆς πόλεως δὲ ἐκφράσεις διαπύρων εὐχαριστιῶν καὶ εὐγνωμοσύνης. (1)

Ἀργύριος Δ. Ταρποχτζῆς (1846—1848)· Διεδέχθη τὸν Ι. Λ. Ῥάλλην ὁ Ἀργύριος Δ. Ταρποχτζῆς ὁ ἐκ Σερρῶν ἀρχαῖος τῆς Ἑρμουπόλεως οἰκιστὴς καὶ Δημογέρων καὶ ἀντιπρόσωπος, καὶ ἀρκούντως γνωστὸς ἐκ τῶν προτέρων του ἐκδουλεύσεων. Κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν τῆς περιόδου ταύτης ἴσων ψήφων ἔτυχον δύο ὁ Ἀργ. Ταρποχτζῆς καὶ ὁ Ι. Περίδης· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς διώρισε τὸν Ταρποχτζῆν, ὅστις ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τῇ 16 Ἰουνίου 1848, συγκροτηθέντος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἐκ τῶν Ζ. Α. Βούρου προέδρου, Ν. Φραγκοπούλου, Στ. Κάππαρη, Π. Κανισκιέρη, Κ. Κάζηρα, Θ. Ι. Ῥοδοχανάκη, Γ. Γιουρδῆ, Ν. Γιαγιτζῆ, καὶ τινων ἐκ τῶν προηγουμένων.

---

(1) Πλείονα περὶ τοῦ ἀοιδίμου τούτου Δημάρχου καὶ ἀγωνιστοῦ ἐκθέσω ἐν τῇ μονογραφίᾳ *Περὶ τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας τοῦ* 1827. Δραττόμενος τῆς εὐκαιρίας ἐκφράζω καὶ αὖθις τὰς διαπύρους εὐχαριστίας μου τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ υἱῷ καὶ διακεκριμένῳ συμπολίτῃ Σωκρ. Ι. Ῥάλλῃ δι' ἃς μοὶ ἐχορήγησεν πληροφορίας διὰ τῆς πληθύος τῶν ἐγγράφων τοῦ μακαρίτου αὐτοῦ πατρός.

Καὶ βραχεῖα μὲν ἦν ἡ ἐν τῷ δημαρχικῷ ἀξιώματι διατήρησις τοῦ Ἀργ. Ταρποχτζῆ, διότι μετὰ δύο ἔτη εἶχε παυθῆ, (1) οὐχ' ἧττον πολλὰ ἦσαν τὰ ἐπὶ τῆς δημαρχίας αὐτοῦ τελεσθέντα δημ. ἔργα.

Πρωτίστη μέριμνα τῆς δημοτικῆς ταύτης ἀρχῆς ἦν ἡ ἀνέγερσις δημοτικῶν ἱδρυμάτων καὶ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως ὡς καὶ ἡ πρόοδος τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐφ' ᾧ συνεστήθη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Ν. Φραγκοπούλου, Θ. Τομπακάκη, Ι. Γ. Καράλη καὶ Γ. Φακίρη.

Ἐπὶ τῆς διετοῦς ταύτης περιόδου ἐκτίσθη τὸ Ἰχθυοπωλεῖον καὶ Κρεοπωλεῖον, δαπανηθεισῶν κατ' ἀρχὰς δραχ. 50,500. Συνεστήθη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Ζ. Βούρου, Ι. Περίδου, Ν. Γιαγιτζῆ, Α. Κρίνου, Δ. Μάνιαρη καὶ Α. Μικρουλάκη πρὸς ἀνέγερσιν Παντοπωλείου. Ἐπισκευάσθησαν τὸ δημ. Σχολεῖον Μαγκάκη, ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως, ἐλιθοστρώθησαν αἱ πλατεῖαι Ὑγειονομείου, Κρεοπωλείου καὶ Ἰχθυοπωλείου, ἰσοπεδώθη ἡ πλατεία τοῦ Ὄθωνος, κατεσκευάσθη ὁ βραχίων (Μῶλος) τοῦ ναυπηγείου (μέτρων 1344, μήκους 47,69, πλάτους 28,25), τῇ ἐπιστασίᾳ τοῦ μηχανικοῦ Γ. Μεταξᾶ καὶ δαπάνῃ δεκακισχιλίων δραχ. τοῦ Δήμου· ἐπ' ἴσης ἡ προκυμαία κατὰ 1345 μέτρα τετραγωνικά. Καὶ ἄλλα δὲ δημ. ἔργα ἐγένοντο τῇ διευθύνσει καὶ τῶν μηχανικῶν Ἐρλάχερ καὶ Ψύχα, οἷον κατασκευὴ μαρμαρίνων δωματίων παρὰ τὴν προκυμαίαν πρὸς πλήρωσιν διαφόρων ἀναγκῶν τῶν πολιτῶν, λιθόστρωσις ὁδῶν, κατασκευὴ τοῦ περιβόλου τῆς Μεταμορφώσεως καὶ ἄλλα πολλὰ καταδεικνύοντα ὅτι καὶ ὁ Ἀργύριος Ταρποχτζῆς καὶ τὸ ἄριστον αὐ-

(1) Ἐπιδοθεὶς ἀνενδότως εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ διοίκησιν τῶν τοῦ Δήμου καὶ ἀπασχοληθεὶς τῶν ἄλλων ἐμπορικῶν ὑποθέσεων περιῆλθεν εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως, μεθ' ὃ ἀπελύθη τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος.

τοῦ δημ. συμβούλιον εἰργάσθησαν λίαν καλῶς καὶ ἐβελτίωσαν τὰ τῆς πόλεως.

Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ δήμου, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀπολογισμῶν, εἶχον οὕτως.

1847		1848	
Ἔσοδα	182,619	Ἔσοδα	114,939
Ἔξοδα	128,555	Ἔξοδα	219,409

Τὰ κατὰ τὸ 1846 καὶ 1848 ἐλλείματα ἐξηγοῦνται ἐκ τῶν ὑπερόγκων δαπανῶν ἃς ἀπέτισεν ὁ Δῆμος ὑπὲρ τῶν δημ. καταστημάτων, ἐξ ὧν οὐκ ὀλίγα ὠφελήθη κατόπιν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνίστατο τὸ περιώνυμον ἐν Ἀνατολῇ Ἐκπαιδευτήριον καὶ Οἰκοτροφεῖον Ι. Βαλέττα διατηρηθὲν μέχρι τοῦ 1858 καὶ ἁμιλλώμενον πρὸς τὸ ἐπίσης ὀνομαστὸν Λύκειον τοῦ Χρ. Εὐαγγελίδου συστηθὲν τῷ 1846 καὶ διατηρηθὲν μέχρι τοῦ 1857. Εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα ἐξεπαιδεύθησαν ἑκατοντάδες ὁμογενῶν, οἵτινες συγκροτοῦσι σήμερον τὸν ἔξω Ἑλληνισμόν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Ἑρμού-ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου ἀπεδείχθη τὸ κοινὸν παιδευτήριον τῆς Ἀνατολῆς. Πάντες οἱ ὁμογενεῖς καὶ οἱ εἰς μεμακρυσμένας χώρας οἰκοῦντες ἐπέστελλον τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς Ἑρμούπολιν, ἔνθα ἐκτὸς τοῦ Γυμνασίου τῶν δέκα σχολείων, ἰδιοσυντηρήτων καὶ δημοτικῶν, ὑπῆρχον ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια περιέχοντα 500 καὶ 600 πολλάκις μαθητάς. Οὕτως ἀπεδεικνύετο ἡ Ἑρμούπολις ἀληθὲς κέντρον τῆς ἐθνικῆς ζωῆς καὶ κοινὸν παιδευτήριον τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ τάξις εἶχον καλῶς καὶ κατὰ τὴν διετῆ ταύτην χρονικὴν περίοδον, ὄντος ἀστυνόμου τοῦ δεξιωτάτου Εὐστρατίου Κανταρτζόγλου, ἐκπληρώσαντος τὰ καθήκοντα αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1849. Ἀλλ' ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν ἔτει 1848 ἐπαπειληθείσης τῆς τάξεως παρεκλήθη ὅπως φρουρήσῃ τὴν πόλιν ὁ ἀξιωματικὸς Ἀν. Κοσκορόζης.

Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὴν δημαρχίαν Ἀρ. Ταρποχτζῆ, οὗ αἱ ἐκδουλεύσεις διατηροῦνται ζωηραὶ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν Ἑρμουπολιτῶν, τὰ δὲ ἔργα ἐμονιμοποιήθησαν, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῆς οἰκοδομῆς τῶν ἀνωτέρω δημ. ἱδρυμάτων.

Ν. Πρασακάκης. Ἀποσυρθέντος τῆς Δημαρχίας ἐν ἔτει 1848 τοῦ Ἀρ. Ταρποχτζῆ, διωρίσθη Δήμαρχος τῇ 23 Νοεμβρίου 1848 καὶ πάλιν ὁ Ν. Πρασακάκης, δεύτερον ἤδη περιβληθεὶς τὸ δημαρχικὸν ἀξίωμα. Συνεργασθεὶς ὁ Πρασακάκης μετὰ τοῦ συμβουλίου προεδρευομένου καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Ζαννῆ Βούρου ἀποτελουμένου δὲ ἐκ τῶν τοῦ προκατόχου, τῇ προσθήκῃ τῶν Ν. Σ. Βλαστοῦ, Μ. Γαλάτη, Η. Κεχαγιᾶ, Ε. Κανταρτζόγλου, καὶ Π. Βασιλοπούλου, ἔχον δὲ παρέδρους τὸν Ι. Λ. Ῥάλλην, Ἀμβρ. Δαμαλᾶν, Δ. Καλημέρην καὶ Ἀντ. Μάρκου, ἐξηκολούθησε τὴν ὁδὸν τῶν βελτιώσεων καὶ ἐπέσπευσε τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν νεωστὶ ᾠκοδομηθέντων ἱδρυμάτων· ἰδίως δὲ συνεστήθησαν νέαι ἐπιτροπαὶ πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὁρισθεισῶν ἀναλόγων συνεισφορῶν εἰσπρακτέων καὶ ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, οἷον δρ. 3,000 ἀπὸ τῆς Κοιμήσεως, 5,000 τῆς Μεταμορφώσεως καὶ 2000 τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Κατεσκευάσθη πρὸς τούτοις ἡ ἑνοῦσα τοὺς Δήμους Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως κατὰ τὸ Παυσίλυπον γέφυρα, ἐπεσκευάσθη τὸ νεωρεῖον, τὸ νοσοκομεῖον καὶ ἐλιθοστρώθησαν τινὲς ὁδοί, οἷον ἡ τοῦ Ἐπισκοπείου, τῶν Χρούσων καὶ Ποσειδωνίας.

Ἡ τάξις διετηρεῖτο καλῶς μέχρι τινος, ἑπτὰ μόνον ὄντων ἀστυνομικῶν κλητήρων. Ἀλλὰ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1848 διασπαρείσης φήμης ἐπιθέσεως τινων ἐκ Τήνου διὰ πολιτικοὺς καὶ ἄλλους λόγους καὶ ἐπαπειληθείσης τῆς ἐν Ἑρμουπόλει ἡσυχίας, ἡ Δημοτικὴ Ἀρχὴ δι' ἐπανειλημμένων πράξεων τοῦ δημ. Συμβουλίου ἐπεκαλέσθη τὴν ἔλευσιν στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος χωροφυλάκων. Μὴ στελλομένων τοιούτων, ἀδυνατοῦντος δὲ τοῦ τότε Μοιράρχου νὰ φρουρήσῃ ὁλόκληρον πόλιν μὲ δύο

χωροφύλακας, ἡ Δημοτικὴ ἀρχὴ παρεκάλεσε τὸν τότε ἐν Σύρῳ διατρίβοντα Ἀνδρέαν Κοσκορόζην ὅπως συγκροτῶν σῶμα πολιτοφυλακῆς φρουρήσῃ τὴν πόλιν. Εὑρεθεισῶν τινων δυσκολιῶν ἕνεκα τοῦ βαθμοῦ, ἀξιωματικοῦ βασιλ. ναυτικοῦ, ὃν ἔφερεν ὁ Ἀν. Κοσκορόζης, κωλυόμενος νὰ δεχθῇ θέσεις ἄλλας, ἡ Δημαρχία προσεκάλεσε τὸν Ἀν. Κοσμᾶν. Ἀλλὰ καὶ τούτου μὴ δεχθέντος ἀνέλαβε τὴν πολιταρχίαν ὁ Ἀνδρ. Κοσκορόζης παρακληθεὶς καὶ ἰδιωτικῶς ὑπό τε συμβούλων καὶ ἰδιωτῶν. Διατηρήσας δὲ τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς νήσου ἐπὶ τινας μῆνας κατέθηκε τὸ πολιταρχικὸν ἀξίωμα. Διὰ τὴν τελεσφόρον δὲ ταύτην ἐκδούλευσιν τὸ Δημοτικὸν συμβούλιον ἐψήφισεν εὐχαριστήρια ψηφίσματα ὑπὲρ τοῦ δραστηρίου ἀξιωματικοῦ Κοσκορόζη. (1)

Κατόπιν ἐκλήθη ἀστυνόμος καθ᾿ ὅλον τὸ 1850 ὁ Ἀνδρ. Κοσμᾶς καὶ ὑπαστυνόμος ὁ Ι. Α. Πατρινός.

Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου ἐπὶ τῆς νέας ταύτης περιόδου τοῦ Ν. Πρασακάκη εἶχον οὕτως.

Ἔξοδα 276,740, 27 Ἔσοδα 265,353, 09.

Ἡ δὲ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ αὔξησις αὐτοῦ κατεδείχθη γενομένης ἀπογραφῆς, ἐξ ἧς ἐφάνη ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ἀποτελούμενος ἐκ 30,055.

Ὁ Ν. Πρασακάκης κληθεὶς ἐπὶ τὰ δημοτικὰ πράγματα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς δημαρχικῆς περιόδου καὶ ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀρ. Ταρποχτζῆ, ἐπέδειξε καὶ κατὰ τὸ διετὲς τοῦτο διάστημα τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ δραστηριότητα, ἃ εἶχε κατὰ τὴν πρώτην δημαρχικήν του περίοδον. Ὁ ἀναγινώσκων τὰ πρακτικὰ ἀμφοτέρων τῶν δημαρχικῶν του περιόδων δὲν δύναται εἰ μὴ νὰ ἀνομολογήσῃ ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀφείλεται ἡ ἀνακαίνισις καὶ βελτίωσις τῶν τῆς πόλεως εἰς τὴν δραστηριότητα καὶ φιλοκαλίαν τοῦ καλλίστου τούτου πολίτου, εὐδοκιμήσαντος

---

(1) Ἴδε Συνεδρ. ΚΖ'. 1 Ἰουλίου 1848 — ΚΔ'. ὑπ' ἀριθ. 164.

εἰς πάσας τὰς ἀρχὰς εἰς ἃς τὸν ἀνεβίβασεν πλειστάκις ἡ προσωπική του ἀξία καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς πόλεως.

Νικόλαος Γιαγιτζῆς (1850—1853). Τὸν Νικόλαον Πρασακάκην διεδέχθη ὁ Νικόλαος Γιαγιτζῆς, οὗ τὸ ὄνομα πλειστάκις ἀνεγράφη ἐν τοῖς προηγουμένοις.

Ὁ Γιαγιτζῆς καταγόμενος ἐξ Ἀμφίσσης, ἤδη κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως ἦν μεμυημένος τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας· ζωσθεὶς τὸ ξίφος ἐνωρὶς παρευρέθη εἰς τὸ πεδίον τῆς δόξης, συναγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ προσενεγκὼν μετὰ τῶν προσωπικῶν του ἐνεργειῶν καὶ ὑλικὴν ἀρωγὴν τοῖς ἀγωνιζομένοις.

Μόλις κατευνασθέντος ὁπωσδήποτε τοῦ ἐπαναστατικοῦ πυρός, ὅτε ἡ Ἑρμούπολις συνεκέντρου ἔκτακτον ἐθνικὴν καὶ ἐμπορικὴν ζωήν, ἦλθεν εἰς Ἑρμούπολιν ἣν εὗρε ἔτι ἀποτελουμένην ἐκ παραπηγμάτων. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ἐμπόριον ηὐπόρησεν ἀποκτήσας πρὸς τούτοις καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν Ἑρμουπολιτῶν, ὧν ἐξελέχθη καὶ Δημογέρων καὶ Ἀντιπρόσωπος καὶ τελευταῖον Δήμαρχος. (1)

Ἐκλεχθεὶς Δήμαρχος Ἑρμουπόλεως ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τῇ 10 Δεκεμβρίου 1850, συγκροτηθέντος τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου ἐκ τῶν Ζαννῆ Βούρου προέδρου, Ι. Περίδη, Στ. Κάππαρη, Ν. Ζ. Βλαστοῦ, Γ. Μαυριδόγλου, Π. Κανακιέρη, Κωνστ. Δημητρίου, Κ. Ν. Παγκάλου, Ν. Φραγκοπούλου, Κ. Κάζηρα, Ι. Καράλη, Ἠλ. Κεχαγιᾶ, Θεοδ. Ι. Ῥοδοκανάκη, Α. Δ. Κρίνου, Μιχαὴλ Γαλάτη, Π. Χ. Ἀνδρέου Ι. Κασσαβέτη, καὶ ἐκλεχθέντων Παρέδρων τῶν Ι. Λ. Ῥάλλη, Ἀνδρ. Κοσμᾶ, Δ. Καλημέρη καὶ Ἀντ. Μάρκου.

---

(1) Διετέλεσε πρὸς τούτοις μέλος πλείστων Ἐπιτροπῶν, Ἐφοριῶν, πολλάκις Δημ. Σύμβουλος, Δημ. Πάρεδρος, Ἐπαρχ. Πάρεδρος κλπ. Κατηγορήθη ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπὶ Κυβερνήτου ἐν Ἑρμουπόλει Δημεγερσίας, περὶ ὧν ἴδε τὸ σχετικὸν κεφάλαιον.

Κατὰ τὴν Δημαρχικὴν περίοδον τοῦ Γιαγιτζῆ ἐτελέσθησαν τὰ ἑξῆς. Ἐψηφίσθη ἡ ἀνέγερσις τοῦ Παντοπωλείου, διορισθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν Μ. Γαλάτη, Η. Κεχαγιᾶ, Ι. Ἀγκᾶ, Α. Βουτζινᾶ, Δ. Μάνιαρη καὶ Ε. Χ. Ἀδάμ. Ἠνοίχθησαν ὁδοί τινες πρὸς τὰς ἐξοχάς· ἀνηγέρθη ὁ ἐν Χρούσοις ναὸς τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου, δαπάναις φιλοθρήσκων πολιτῶν· συνεστήθησαν νέα ἐμπορικὰ καὶ ἀσφαλιστικὰ καταστήματα. Συνεστήθη τὸ παιγνιοχαρτοποιεῖον τοῦ Σπυρ. Σαμψωνίδου καὶ Β. Γιαννούτζου· ἐκαλλωπίσθη ἡ πόλις, λιθοστρωθεισῶν τινων ἔτι ὁδῶν· τὰ δὲ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου ἐβελτιώθησαν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἑξῆς ἀριθμῶν.

	1850	1851	1852
Εἰσπρ.	137,597	148,209	168,000
Δαπάν.	136,000	146,289	150,000

Τὸ ἐμπόριον εὑρίσκετο εἰς καλὴν κατάστασιν. Αἱ εἰσπράξεις ἔφθανον καὶ ὑπερέβαινον τὸ ἑκατομμύριον, τὰ δὲ δικαιώματα τῆς ἐξαγωγῆς ἔφθανον κατ' ἔτος εἰς 27 — 30,000, τὰ λιμενικὰ καὶ ναυτιλιακὰ εἰς 30,000 τὰ τῆς διαμετακομίσεως εἰς 90,000· ὑπολογίζεται δὲ ὅτι κατὰ ἔτη ταῦτα εἰσήγοντο ἐμπορεύματα ἀξίας ἄνω τῶν δέκα ἑκατομμυρίων. Εἰς τὸ νηολόγιον δὲ τῆς Σύρου ἐνεγράφησαν κατὰ τὸ 1850 πλοῖα Α'. μὲν τάξεως 245, Β'. 504, τὸ ὅλον πλοῖα 749 φέροντα τόνους 93,289 καὶ πληρώματα ἐξ 4,800 ἀνδρῶν. «Μέγας ὁ πλοῦτος, — ἔγραφέ τις κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο — τῆς Ἑρμουπόλεως, διότι ἐκτιμωμένης τῆς ἀξίας ἑκάστου τόνου εἰς δραχ. τοὐλάχιστον 100, τὸ ναυτικὸν τοῦτο φέρει ἀξίαν δέκα περίπου ἑκατομμυρίων.» (1) Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ πολλὰ βιομηχανικὰ καταστήματα βυρσοδεψικῆς,

(1) Εὐτέρπης Τόμ. ΣΤ'. σελ. 353.

σιδηρουργίας, σαπωνοποιίας, βαφικῆς, ζυμοπλαστικῆς καὶ λεπτουργίας. (1)

Ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια διετηρεῖτο καὶ καθ' ὅλην τὴν τριετῆ ταύτην περίοδον ἀστυνομεύοντος ἀπὸ μὲν τοῦ 1850—1852 τοῦ Ἰωάννου Α. Πατρινοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1853 — 1855 τοῦ Ε. Κανταρτζόγλου.

Ἡ ἐν Ἑρμουπόλει ἐκπαίδευσις ἀδιακόπως προσήλκυε τοὺς παῖδας τῶν ἔξω Ἑλλήνων καὶ ὁσημέραι ἡ Ἑρμούπολις ἑλληνοφιλεστέρα καθίστατο.

Ἐπὶ τῆς δημαρχίας Γιαγιτζῆ γενομένης νέας ἀπαριθμίσεως τῶν κατοίκων ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας εὑρέθη ὁ πληθυσμὸς ἀποτελούμενος ἐκ 30,252.

Ὁ Γιαγιτζῆς μετὰ μῆνας τριάκοντα παραδοὺς τὴν ἀρχὴν τὸ 1853 τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ Ἀμβρ. Δαμαλᾶ ἀφῆκε κριτὰς τῶν ἐνεργειῶν του αὐτὰς ταύτας τὰς πράξεις, αἵτινες ἐτελέσθησαν ἐπὶ τῆς δημαρχίας του. (2)

Ἀμβρόσιος Δαμαλᾶς (1853 — 1862). Διεδέχθη δὲ τὸν Ν. Γιαγιτζῆν ὁ Χῖος εὐπατρίδης καὶ διακεκριμένος μεγαλέμπορος Ἀμβρόσιος Δαμαλᾶς· ἐπὶ δύο συνεχεῖς δημαρχικὰς περιόδους, ἐκλεχθεὶς Δήμαρχος.

(1) Πρὸς ἀποφυγὴν πολυλογίας δὲν ἀναφέρω ἐνταῦθα, ὡς οὐδ' ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις, λεπτομερείας περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι σήμερον συστηθέντων βιομηχανικῶν καταστημάτων· διότι περὶ τούτων ποιήσω λόγον ἐν τοῖς καθ' ὕλην κεφαλαίοις, ἔνθα λεπτομερείας καὶ περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἱδρύθησαν.

(2) Κατ' ἀρχὴν μὴ ἐκτεινόμενος ἐπὶ τῶν ἔργων καὶ κρίσεων τῶν ζώντων προσώπων περιορίζομαι εἰς ταῦτα, προστιθέμενος ὅτι ἐκτὸς τῶν τε πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεων καὶ τῶν πρὸς τὴν Ἑρμούπολιν, ἐφ' αἷς ἐτιμήθη καὶ ὡς ἀγωνιστὴς διὰ τοῦ ἐθνικοῦ παρασήμου καὶ ὡς δημοτικὸς ἄρχων δι' ἐγγράφων εὐχαριστηρίων, ἐτιμήθη καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ βασιλέως Ὄθωνος διά τε τοῦ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος καὶ ἑλλην. συγχαρητηρίων ἐγγράφων.

Τὸ ὄνομα τοῦ μακαρίτου Δαμαλᾶ δὲν ἀπηντήσαμεν ἐν τοῖς τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως· διότι ὁ δημοτικὸς βίος τοῦ Δαμαλᾶ ἤρχισεν μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς Ἑρμουπόλεως· ἡ ἐπιρροὴ δὲ ἣν ἀπέκτησεν καὶ ὡς ἔμπορος καὶ ὡς ἰδιώτης καὶ ὡς πολίτης ἐξεδηλώθη ἐναργῶς τότε διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῶν πολιτῶν ἐκλεξάντων αὐτὸν δὶς δήμαρχον καὶ ἐκδηλωσάντων ποικιλοτρόπως τὴν πρὸς αὐτὸν μεγάλην τῆς πόλεως ὑπόληψιν.

Αἱ δύο συνεχεῖς αὗται περίοδοι (1853—1862) ἀφῆκαν ἐποχὴν ἐν Ἑρμουπόλει, ἕνεκα τῶν βελτιώσεων αἵτινες ἐπηνέχθησαν εἰς τὰ τῆς πόλεως καὶ τὴν ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῷ λοιπῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ τιμητικὴν θέσιν, εἰς ἣν ἀνεβιβάζετο ὁ πλούσιος καὶ φιλόκαλος Δῆμος Ἑρμουπόλεως.

Ὁ Δαμαλᾶς ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τῇ 16 Ἀπριλίου 1853 ἣν παρέδωκε τῷ διαδόχῳ του μετὰ ἑβδομήκοντα δύο μῆνας.

Ἐξελέχθησαν πάρεδροι οἱ Ι. Λ. Ῥάλλης, Δ. Βαφιαδάκης, Ν. Ἐλευθερίου, Α. Κρῖνος, Δ. Παπᾶς καὶ Δ. Καλημέρης,

Σύμβουλοι δὲ Ζαννῆς Α. Βοῦρος π ρ ό ε δ ρ ο ς, Α. Κοσμᾶς, Α. Βουτζινᾶς, Ι. Καλουτᾶς, Ε. Κανταρτζόγλους, Λ. Κορέσης. Ν. Ζ. Βλαστὸς, Ι. Ἀγκᾶς, Π. Ψύχας, Π. Μάσχας, Γ. Λ. Μεταξᾶς, Ι. Περίδης, Δ. Παρασκευᾶς, Κ. Μαριδάκης, Δ. Λέστος, Ι. Γ. Καράλης, Ἀντ. Ναύτης, Μ. Γαλάτης, Ι. Α. Ῥάλλης, Ἠλ. Κεχαγιᾶς, Α. Ν. Ἀποστολόπουλος, Χ. Βουρδουμπάκης, Μ. Πουτοῦς, Ι. Δούνιας, Ἀν. Χ.Ποριώτης, Ε. Εὐστρατίου, Κ. Πηλείδης, Π. Ῥάλλης, ὧν τινες ὄντες ἀναπληρωματικοὶ ἀντεκατέστησαν τινας ἀποσυρθέντας.

Ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ἐπεδόθη ἀνενδότως εἰς τὰ τοῦ Δήμου, ὃν ἐπλούτησε δι' ὡραίων οἰκοδομῶν διατηρήσασα τὴν μεγάλην ἠθικὴν ὑπόληψιν αὐτῆς.

Πρώτη πρᾶξις τοῦ Δημ. Συμβουλίου ἦν ἡ ἀνέγερσις μαρμαρίνης προτομῆς τῷ βασιλεῖ Ὄθωνι. Ἡ Ἑρμούπολις δὲν λησμόνει ὅτι ὁ φιλέλλην ἐκεῖνος ἀγαθὸς βασιλεὺς ἔτρεφεν

ἰδίαν στοργὴν πρὸς τὴν ἀνθηρὰν καὶ πλήρη ζωῆς καὶ πλούτου ταύτην Ἑλληνίδα πόλιν· ἐφ' ᾧ ἐγκαινιάσθη οὕτως εἰπεῖν ἡ νέα Δημ. Ἀρχὴ διὰ τοιαύτης ἐκδηλώσεως εὐχαριστιῶν πρὸς τὸν ἄνακτα. Καθ' ὅλην δὲ τὴν πρώτην δημαρχικὴν περίοδον ἤτοι μέχρι τοῦ 1858, ἐγένοντο τὰ ἑξῆς.

Ἀνηγέρθη ὁριστικῶς διὰ δανείου τὸ Παντοπωλεῖον, ἰσοπεδώθη ἡ πρὸς βορρᾶν παραλία, κατεδαφίσθη καὶ ἰσοπεδώθη τὸ Νησάκι, τέως βραχῶδες καὶ ἀπότομον· ἠνοίχθη δημ. ὁδὸς ἄγουσα πρὸς Ποσειδωνίαν μέχρι τοῦ Μάννα διορισθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν Δ. Παρασκευᾶ, Α. Βουτζινᾶ, Α. Κοσμᾶ, Π. Μάσχα· ἰσοπεδώθη καὶ ἐλιθοστρώθη ἡ ὁδὸς Ταλάντων· ἐψηφίσθη ἡ κατασκευὴ δεξαμενῆς ἐν τῷ Νησακίῳ· ἠγοράσθη τὸ κατάστημα τῆς παλαιᾶς διαμενακομίσεως (transito). ἀπεπερατώθη ἡ ὁδὸς Φύλακος καὶ συνεπληρώθη ἡ λιθόστρωσις τινῶν ὁδῶν καὶ ἡ δενδροφυτεία τῆς πλατείας Ὄθωνος. Ἀνηγέρθη δὲ καὶ ἡ ἱερατικὴ Σχολὴ ἐν ἁγίῳ Γεωργίῳ ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου τῆς Διευθύνσεως Μηχανικοῦ καὶ δαπάνῃ 17,710.

Ἀλλ' οὐ μόνον ὡς πρὸς τὰ τῆς πόλεως ἀλλ' ἔτι γενικώτερα πατριωτικώτερα οἱ δημοτικοὶ ἐκεῖνοι ἄρχοντες ἐσκέφθησαν καὶ ἐψήφισαν.

Οὕτως κατὰ Ἰανουάριον 1858 τῇ προτάσει τοῦ προέδρου τοῦ Δημ. Συμβουλίου Ζαννῆ Α. Βούρου ἐψηφίσθη ἡ ἵδρυσις τροπαίου ὑπὲρ τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν πεσόντων ὑπὲρ τῆς Ἑλλην. παλιγγενεσίας καὶ ἡ ἐν Δηλίῳ (Μυλαραχίῳ) ἀνέγερσις αὐτοῦ. Διὰ τοῦ ψηφίσματος δὲ τούτου ἐξεδήλου ἡ Ἑρμούπολις ὅτι οὐδέποτε ἐλησμόνησε ὅτι εἶναι θυγάτηρ οὕτως εἰπεῖν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, φοίνιξ ἀναπηδήσας ἐκ τῶν φλογῶν τοῦ πυρὸς τοῦ πολέμου, ἐφ' ᾧ καὶ εὐγνώμων ἐνθυμεῖτο τοὺς μεγαθύμους ἥρωας τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. (1)

---

(1) ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΧΔ'.

Τὸ Δημ. Συμβούλιον Ἑρμουπόλεως, συγκείμενον κλπ.

«.... Ἀκροασάμενον τοῦ Κ. Προέδρου προτείνοντος ὅτι απο-

Γενναιόδωρος καὶ φιλάνθρωπος ἔστρεφεν ἡ Ἑρμούπολις καὶ πρὸς τοὺς ἀλλαχοῦ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ξένους καὶ ὅτε ἐ-

δεικνύει τὴν πρὸς τὰς ΑΑ. ΜΜ. ἀφοσίωσιν τῆς πόλεως ταύτης καὶ συνάδει μὲ τὴν πρὸς τὴν θερμὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀγάπην καὶ μέριμναν τῶν ΑΑ. ΜΜ. συνάδει δὲ καὶ πρὸς τὰ ὀφειλόμενα εἰς ἀδελφοὺς ἀπαγχονισθέντας, σφαγιασθέντας καὶ πεσόντας ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, μοίρᾳ δὲ μορσίμῳ ἀτάφους μένοντας, ἅμα δὲ καὶ χρησιμεύει οἷον διαθήκη πρὸς τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν ἡ δημοτικῇ δαπάνῃ ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ τὴν πόλιν λοφίσκου μαρμαρόκτιστος ἀνέγερσις ἀξίου τῆς Ἑρμουπόλεως μνημείου, μέλλοντος ἀείποτε ν' ἀναμιμνήσκῃ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐκ τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀνεξαρτησίας ἱεροῦ Ἀγῶνος ἐπιζήσαντας καὶ τοὺς ἀφ' ἡμῶν τὸ χρέος τὸ ὀφειλόμενον πρὸς τοὺς μάρτυρας ἡμῶν Ἕλληνας καὶ φιλέλληνας, ὧν τὰ ὀστᾶ ἄταφα κεῖνται ἐν γῇ Ἑλληνικῇ μὲν ἀλλὰ δούλῃ. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης τοῦ Δήμου ἡμῶν, Κύριοι Σύμβουλοι, θέλομεν προξενήσει ἀγαλλίασιν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς καρδίας τῶν ΑΑ. ΜΜ., θέλομεν ἐφελκύσει τὰς εὐφημίας τῶν ἁπανταχόθεν ὁμογενῶν ἡμῶν, θέλομεν δείξει εἰς τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν ὅπερ ὀφείλουσι πρὸς τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων αὐτῶν, θέλομεν κοσμήσει τὴν ὑφ' ὑμῶν ἀνεγερθεῖσαν καὶ οἰκισθεῖσαν πόλιν διὰ μνημείου ἀφθίτου διδάσκοντος μὲν τοὺς μεθ' ἡμᾶς, ὅτι ἀνδρείων Ἑλλήνων εἶναι ἀπόγονοι, τὸν δὲ καταπλέοντα ξένον ἐρωτῶντα περὶ τοῦ ὑπὲρ τὴν πόλιν ἱδρυμένου περιφανοῦς Μνημείου πληροφοροῦντος ὅτι ἵδρυται ἀτάφων ἡρώων τε χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς Ἑλλ. Ἐλευθερίας μαρτύρων ἱερὰ μνήμη. Θεωροῦν ὅτι ἡ ἐν τῷ λόγῳ πρότασις τοῦ Κ. Προέδρου συνάδει πληρέστατα μὲ τὰς εὐχὰς καὶ ἐπιθυμίας τοῦ λαοῦ τοῦ ἡμετέρου Δήμου, ὅστις σύγκειται ἐκ τῶν κατοίκων τῶν ἔτι ὑπὸ δουλείαν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἑπομένως εἶναι κατὰ πάντα παραδεκτὸν κλπ.

Ψηφίζει

Ν' ἀνεγερθῇ κλπ. μεγαλοπρεπὲς Μνημεῖον ὑπὲρ τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀπαγχονισθέντων καὶ κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα πεσόντων Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων κλπ.

Ὁ Πρόεδρος

Ζ. Α. Βοῦρος.

Ἕπονται αἱ ὑπογρ. τῶν μελῶν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου.

γνώσθη ἡ ἐπελθοῦσα ἐκ πλημμυρῶν συμφορὰ ἐν Γαλλίᾳ ἐν ἔτει 1858 παραχρῆμα ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ Δημ. Συμβουλίου δεκακισχιλιόδραχμος συνεισφορὰ ὑπὲρ τῶν ἐκ τῆς πλημμύρας παθόντων Γάλλων.

Ἀλλ' οὐ μόνον ὁ Δῆμος, ἀλλὰ καὶ ἰδιωτικῶς πολλοὶ Ἑρμουπολῖται ἐδείκνυντο οὐχὶ ἐν λόγοις ἀλλ' ἐν πράγμασι φιλοπόλιδες καὶ φιλάνθρωποι. Ἀφ' ἑνὸς ὁ Ἀχ. Ν. Μεταξᾶς, υἱὸς τοῦ διακεκριμένου Ἑρμουπολίτου Ν. Μεταξᾶ ἐδωρεῖτο ὀκτακοσιόμετρον ἀγρὸν τῷ ἐν Ἐπισκοπείῳ ναῷ τοῦ Προφήτου Ἡλίου· ἀφ' ἑτέρου ὁ Σωκρ. Ι. Ῥάλλης, υἱὸς τοῦ μακαρίτου Ι. Λ. Ῥάλλη οἰκίσκον τῷ Δήμῳ, καὶ ἄλλοι δὲ χρηματικὰς συνεισφοράς, ὡς ὁ βουλευτὴς Κ. Πλατὺς τὰς βουλευτικὰς ἀντιμισθίας καὶ ἀποζημιώσεις τῷ Δήμῳ, ὁ Ἀλ. Μπαμπαγιώτης καὶ ὁ Ἀλ. Ι. Κασσαβέτης ὑπὲρ τοῦ ὀρφανοτροφείου ἄλλοι ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου κλπ.

Καὶ αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις συνέτρεχεν εἰς πλουτισμὸν καὶ καλλωπισμὸν τῆς πόλεως· οὕτωσ π.χ. συγκατατέθη εἰς τὴν κατασκευὴν πακτωτηρίου πρὸς ὄφελος τοῦ Δήμου, δαπάναις αὐτοῦ ἐκ τῶν τῆς προκυμαίας εἰσπράξεων.

Σπουδαιότατον γεγονὸς ἦν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἡ σύστασις τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Ἑρμουπόλει Ἀτμοπλοίας γενομένη τῷ 1857 διὰ μεθέξεων. Ὁρισθείσης τῆς Σύρου ὡς κέντρου τῆς διευθύνσεως αὐτῆς, ἀνατεθείσης εἰς διοικητικὸν Συμβούλιον ἀποτελούμενον κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Ἀμβρ. Δαμαλᾶ, Πέτρ. Ῥάλλη, Ἠλ. Κεχαγιᾶ, Γ. Τομπάζη καὶ Κ. Ι. Βολανάκη, ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν ἐν μέσῳ πανελληνίου ἐνθουσιασμοῦ πρώτην φορὰν βλέποντος τοιαύτην ἐθνικὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ δὲ Σύρος ἡ τέως συγκοινωνοῦσα μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ δι' ἱστιοφόρων καὶ ἀτμοπλοίων ξένων ἀπεκαθίστατο κέντρον νέας ζωῆς καὶ πλουτισμοῦ.

Ἀνοιχθεισῶν νέων γραμμῶν συγκοινωνίας, ἰδίως μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ, διωχετεύθη ὡς δι' ἀρτηριῶν τὸ ἐν αὐτῇ σφῦζον,

οὕτως εἰπεῖν, αἷμα τῆς ἐμπορικῆς καὶ διομηχανικῆς ζωῆς.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν μεγάλων τούτων ὠφελειῶν καὶ εὐκολιῶν ἃς προσήνεγκε τῷ ἐμπορίῳ, ἐκτὸς τοῦ ἐθνικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, προσετέθη διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας νέα τις δύναμις ἠθική τε καὶ ὑλικὴ τῇ Ἑρμουπόλει, διότι ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, πλειστάκις ἐχρησιμοποίησε τὰ ἑαυτῆς ἀτμόπλοια πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἐθνικῶν σκοπῶν, καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἄνευ τῆς Ἀτμοπλοΐας προσενεγκούσης πρώτης χεῖρα ἀρωγὸν καὶ ὁ ἐθνικὸς ἀγὼν ἐν Κρήτῃ καὶ ἄλλοι ἤθελον ναυαγήσει;

Καὶ διὰ τοῦ ἐργοστασίου της δὲ τοῦ κατόπιν ἱδρυθέντος καὶ καταστάντος μοναδικοῦ ἐν Ἀνατολῇ καὶ τελειοτάτου ἐν τῷ εἴδει του, ἀνύψωσεν ἐν Ἑρμουπόλει τὴν διομηχανίαν ταύτην εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον σχετικῶς πρὸς τὰ ὀλίγα ἀπὸ τῆς συστάσεώς του ἔτη καὶ μετέβαλεν αὐτὸ ἐν τῇ Κρητικῇ ἐπαναστάσει εἰς γόνιμον χυτήριον τελειοτάτων πυροβόλων. Ἀλλὰ ταῦτα θέλουσιν ἀποδειχθῇ δὶ ἀλανθάστων ἀριθμῶν ἐν τῷ οἰκείῳ περὶ Ἑλλ. Ἀτμοπλοΐας κεφαλαίῳ ἔνθα θέλει ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ σύστασις τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοΐας ἐν Ἑρμουπόλει ἦν τῶν σπουδαιοτέρων γεγονότων τῆς ἐμπορικῆς καὶ διομηχανικῆς ἱστορίας της, καὶ οὐ μόνον αὐτῆς ἀλλὰ καὶ τῆς νεωτέρας ἐμπορικῆς ναυτικῆς ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων· διότι ἐκτὸς τῶν ὑπὸ ἐμπορικὴν καὶ ναυτικὴν ἔποψιν προσγενηθεισῶν ὠφελειῶν, δὶ αὐτῆς κατηρτίσθη στόλος ἀτμοπλοίων καὶ ἐργοστάσιον, δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσι τὰ μὲν εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν ἀνάγκην, τὸ δὲ ὡς ἀκούραστος παραγωγὸς ἀρίστων Ἑλλήνων τεχνητῶν καὶ μηχανικῶν καὶ τελείων πυροβόλων καὶ μεγάλων λεβήτων καὶ παντὸς εἴδους μηχανῶν. (1)

---

(1) Περὶ Ἀτμοπλοΐας καὶ Ἐργοστασίου καὶ Νεωρείου αὐτῆς ἴδε τὰς ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει λεπτομερέστερον ἐκτεθειμένας καταστατικάς.

Τὰ οἰκονομικὰ δὲ τοῦ Δήμου εἶχον οὕτως.

	Ἔσοδα	Ἔξοδα
1853	266,134,72	300,433,44
1854	210,832,45	334,396,36
1855	272,068,24	331,982,38
1856	287,425,86	

Καὶ ἡ δημοσία τάξις καὶ ἀσφάλεια διετηροῦντο καλῶς ἀστυνομεύοντος ἀπὸ τοῦ 1853 — 1855 τοῦ Εὐστρ. Κανταρτζόγλου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1858 — 1861 τοῦ Κωνσταντίνου Κολιοπούλου.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ συμβᾶσα τῷ 1854 χολέρα ἐπηρέασεν οὐκ ὀλίγον τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν πληθυσμόν. Μεθ' ὅλας δὲ τὰς ἐνεργείας τῶν Δημοτ. καὶ Διοικητ. ἀρχῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν ἐστερήθη ἡ πόλις πολλῶν αὐτῆς πολιτῶν ἐν οἷς οὐκ ὀλίγοι διακεκριμένοι.

Ἰδιαζούσας ἐκδουλεύσεις προσήνεγκον ὑπὲρ τῆς μολυνθείσης πόλεως πᾶσαι μὲν αἱ ἀρχαί, ἐξαιρετικῶς δὲ ὁ Δήμαρχος Ἀμβρ. Δαμαλᾶς ἐπιδείξας δραστήριον, ἄοκνον καὶ ἀπτόητον ἐπαγρύπνησιν καὶ ἐνέργειαν καὶ ὑλικῶς περιθάλψας τοὺς πάσχοντας καὶ ἀπόρους· οἱ ἰατροὶ Δ. Παρασκευᾶς ἰατρὸς τοῦ Δημ. Νοσοκομείου, Σ. Ἀλβέρτης ἰατρὸς Ὑγειονομείου καὶ οἱ Θ. Σχάσης καὶ Θ. Ἐρλάχερ, Ε. Κανταρτζόγλους Ἀστυνόμος ἐκπληρώσαντες τὰ ἐπίμοχθα καὶ κινδυνώδη αὐτῶν καθήκοντα μετὰ ζήλου καὶ παραιτήσαντες ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν τὴν ψηφισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Δημ. Συμβουλίου ἀντιμισθίαν, ἐφ' οἷς ἐξεδόθη τὸ κατὰ τὴν ΛΘ. συνεδρίασιν ψηφισθὲν εὐχαριστήριον ψήφισμα.

Κατὰ τὸ 1858 ἐνεργηθεισῶν νέων ἐκλογῶν, ἐξελέχθησαν Δήμαρχος μὲν ἐκ νέου ὁ Ἀμβρ. Δαμαλᾶς, πάρεδροι δὲ οἱ Ἀχ. Ν. Μεταξᾶς, Στ. Κάππαρης, Ἀθ. Βουτζινᾶς, Δ. Παρασκευᾶς, Δ. Καλημέρης, καὶ Δ. Παππᾶς. Δημοτικοὶ δὲ Σύμβουλοι ὁ Ζαννῆς Βοῦρος καὶ πάλιν ἐκλεχθεὶς πρόεδρος, Ἐλ.

Λαδόπουλος, Γ. Μεταξᾶς, Π. Ψύχας, Ἀλ. Σ. Κάππαρης, Π. Ῥάλλης, Μ. Γαλάτης, Ἀμβρ. Θ. Ῥάλλης, Π. Μάσχας, Χ. Βουρδουμπάκης, Ἠλ. Κεχαγιᾶς, Α. Ναύτης, Λ. Κορέσης, Δ. Καλάρης, Π. Καλουτᾶς, Ἀλ. Δ. Ἀλεξάνδρου, Κ. Μαριδάκης, Μ. Πουτοῦς, Ι. Δούκας, Κ. Χαραλαμπίδης καὶ ἄλλοι ἀναπληρωτικοί, ἀντικαταστήσαντες κατόπιν τινας αὐτῶν.

Κατὰ τὴν τετραετίαν ταύτην καὶ ὁ Δῆμος καὶ οἱ ἰδιῶται ἡμιλλῶντο εἰς τὴν διάπραξιν ἔργων κοινωφελῶν καὶ βελτιώσεων ὑπὲρ τῆς πόλεως. Ἐν πρώτοις δὲ ἀπερρίφθησαν τὰ τεθέντα ὑπὸ τῆς τότε ἐπιτροπῆς στενὰ ὅρια τῆς περιφερείας τοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως· ἔπειτα δὲ ἐπεξετάθη τὸ σχέδιον μέχρι Βαπορίων· ᾠκοδομήθη διὰ μεθέξεων τὸ κατὰ τὸ Νησάκι Δημοτ. καφφενεῖον· ἐκαλλωπίσθη ἡ πλατεία Ὄθωνος, εὐρυνθεῖσα διὰ τῆς ἐξαλείψεως τοῦ παρὰ τὴν Λέσχην κήπου τοῦ Ἀμβρ. Δαμαλᾶ, προθύμως προσενεγκόντος αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ καλλωπισμοῦ τῆς πόλεως.

Ἀφ' ἑτέρου τὸ Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον συνεζήτει περὶ βελτιώσεων καὶ ἐλαττώσεων φόρων, ἰδίως δὲ ἐνήργει ὑπὲρ τῆς βαθμιαίας καταργήσεως τῶν τελωνειακῶν δασμῶν. (1)

Ἡ ἀδιάκοπος συρροὴ τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἑλληνοπαίδων στελλομένων πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς Ἑρμούπολιν κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν σύστασιν καὶ τρίτου μεγάλου καὶ εὐρυχώρου

(1) Αἱ ἐνέργειαι τῶν συνετῶν τούτων Ἑρμουπολιτῶν ἀπέβλεπον εἰς τὴν βαθμιαίαν κατάργησιν τῶν δασμῶν, ἤτοι εἰς τὴν *ἐλευθερίαν τοῦ λιμένος*· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Κυβέρνησις ὑπέβαλε τότε νομοσχέδιον περὶ τροποποιήσεως τοῦ τελωνειακοῦ νόμου· δυστυχῶς ὅμως μικραὶ ἐπῆλθον τροποποιήσεις. Εἰς τὰς περὶ τούτου σχετικὰς ἐνεργείας τοῦ Ἐμπορ. Ἐπιμελητηρίου καταταχτέαι καὶ αἱ ἐνέργειαι τοῦ ἀξιολόγου συμπολίτου μας Φρ. Α Κριεζῆ, ἐργασθέντος σπουδαιότατα ὑπὲρ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ κοινοῦ πόθου, ἐφ' ᾧ τὸ Δημ. Συμβούλιον ἁδρῶς ἀντήμειψε τὸν ἄνδρα, ὡς ἐκ τοῦ εἰς αὐτὸν εὐχαριστηρίου ἐγγράφου παρατηρῶ.

Ἐκπαιδευτηρίου καὶ Οἰκοτροφείου. Συνεστήθησαν λοιπὸν καὶ νέα ἐκπαιδευτήρια καὶ οἰκοτροφεῖα ἐν οἷς τὸ τοῦ Ν. Πετρῆ, παρ' ᾧ πλεῖστοι ἐδιδάχθησαν ἑλληνόπαιδες. Ἀνέλαβε δὲ τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἰκοτροφείου καὶ ἐκπαιδευτηρίου Β α λ έ τ τ α ὁ Ν. Κρίσπης, ἐπὶ ἓν μὲν ἔτος (1558) συνεργασθεὶς μετ' ἐκείνου ἀπὸ δὲ τοῦ 1858 μόνος. Ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ Σχολείῳ ἐνεγράφοντο κατ' ἔτος 300—400 μαθηταί. Ἰσάριθμοι περίπου εἰς τὰ ἰδιοσυντήρητα. Τούτοις προστιθεμένων καὶ τῶν ἐν δημοτικοῖς καὶ ἰδιωτικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις ἀπετελεῖτο ἀριθμὸς ἐκπαιδευομένων νέων ὑπερβαίνων τὰς δύο χιλιάδας. (1)

Ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ ναυτιλίας ὡς καὶ ἡ εὐπορία τοῦ Δήμου, καταδείκνυται ἐκ τῶν τελωνειακῶν εἰσπράξεων καὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ Δήμου, ἥτις εἶχεν ὡς ἑξῆς, κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην δημαρχικὴν περίοδον τοῦ Ἀμβρ. Δαμαλᾶ.

1858

Χρῆσ. Δήμ.	311,388,53	Διαχείρ. Δήμ.	281,976,35
» Νοσοχ.	56,602,96	» Νοσοχ.	30,494,8
	367,991,96		311,570,33
Περίσευμα	56,421,16.		

1859

Χρῆσ. Δήμ.	335,459,93	Διαχείρ. Δήμ.	309,293,23
» Νοσοχ.	59,953,87	» Νοσοχ.	31,924,4
	394,408,87		380,887,27
Περίσευμα	46,401,95		

1860

Χρῆσις Δήμου 304,000 — Διαχείρ. 366,856,29

1861

Χρῆσις Δήμου 375,829,14 — Διαχείρ. 371,140,67

(1) Ἐκ τῶν κατόπιν καταστατικῶν θέλει ἀποδειχθῆ ἡ ποσότης τῶν ἐκπαιδευομένων, ἰδίως δε τῶν ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ τοῖς Σχολείοις· διότι ὁ τῶν ἐκπαιδευτηρίων δυσεύρετος διαλυθέντων πρὸ πολλοῦ.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γενομένης ἀπογραφῆς τῶν δήμων Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως εὑρέθησαν κάτοικοι Ἑρμουπόλεως μὲν 18,511, Σύρου δὲ 4567, ὅλης δὲ τῆς ἐπαρχίας ἤτοι συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Μυκόνου 27,684. (1)

Ἐν ἔτει 1861 ἀπεφασίσθη ἡ οἰκοδομὴ δύο σπουδαίων δημοτικῶν καταστημάτων, ἡ τῆς Λέσχης καὶ ἡ τοῦ Θεάτρου διὰ μεθέξεων, συστηθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς καὶ συμβληθείσης μετὰ 160 λαβόντων μετοχάς. Ἡ πρωτοβουλία τῆς ἐγέρσεως αὐτῶν ὀφείλεται κατὰ πολὺ εἰς τὸν Μ. Σαλβάγον. Δι' ἀμφοτέρων δὲ τῶν ἱδρυμάτων τούτων σχεδιασθέντων ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Σαμπὼ ἐκαλλωπίσθη ἐπὶ πλέον ἡ πόλις, καὶ ἐπληρώθησαν ἀνάγκαι σπουδαῖαι τῆς κοινωνίας Ἑρμουπόλεως. Ἐκ τούτων δὲ ἡ Λέσχη, μοναδικὸν ἐν Ἑλλάδι τοιούτου εἴδους κτίριον ἴσως δὲ καὶ ἐν Ἀνατολῇ δικαίως ἐπισύρει τὸν ἔπαινον τῶν διερχομένων ξένων.

Ἡ μαρμαρόκτιστος αὐτῆς πρόσοψις, οἱ καλλιτεχνικοὶ αὐτῆς ἐξῶσται, ἡ μεγαλοπρεπὴς εἴσοδος, αἱ εὐρυχωρόταται αἴθουσαι χοροῦ, συνδιαλέξεων, σφαιριστηρίου, ἀναγνωστηρίου, παιγνίων καὶ τὸ κάτωθεν αὐτῆς μέγα καφφενεῖον συνιστῶσι τὸ κτίριον ὡς ἓν τῶν ὡραιοτέρων καὶ μᾶλλον προσοδοφόρων δημοτικῶν κτιρίων. Δυναμένη νὰ περιλάβῃ καὶ πλέον τῶν τριακοσίων μετόχων ἐν ἀνέσει, κεκοσμημένη διὰ καταλλήλων ἐπίπλων, περιέχουσα ἀναγνωστήριον τριάκοντα καὶ πλέον ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν συγγραμμάτων ἑλληνικῶν καὶ ξένων, ἔχουσα προσόδους ἱκανὰς ἔκ τε τοῦ κάτωθεν αὐτῆς καφφενείου, καὶ τῆς ἀστυνομίας μένει περικαλλὲς μνημεῖον τῆς φιλοκαλίας καὶ τοῦ πλούτου τοῦ Δήμου καὶ τῶν μετασχόντων κατ' ἀρχὴν τὴν πρὸς ἔγερσιν δαπανῶν ἀνελθουσῶν εἰς δραχμὰς 160,000

Ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ θέατρον κοσμούμενον διὰ τοῦ ὀνόματος

---

(1) Πολιτ. πληρ. Α. Μανσόλα 1867 —σελ. 30.

τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀνάλογον διὰ τὴν Ἑρμούπολιν, περικαλλὲς καὶ ἀπέριττον συμπληροῖ τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόλεως. (1)

Τοὺς μισθοὺς αὐτοῦ ἐδώρει ὁ Δαμαλᾶς τῷ Δήμῳ, ἐμερίμνα δὲ μετὰ τοῦ Διοικ. Συμβουλίου πρὸς ἐναποταμίευσιν σίτου, ὁσάκις προϋμηνύετο σιτοδεία.

Ἀλλ' οὐ μόνον ταῦτα· ἡ ἐπὶ Δαμαλᾶ δημοτικὴ ἀρχὴ ἀφῆκεν ἐποχὴν ἀναμορφώσασα, καλλωπίσασα καὶ πλουτίσασα τὴν πόλιν, καὶ ἀναδείξασα αὐτὴν διὰ τοιούτων ἔργων ἀξίαν τῆς πανελληνίου καὶ εὐρωπαϊκῆς ἐπὶ πλούτῳ καὶ ζωῇ καὶ φιλοκαλίᾳ φήμης αὐτῆς καὶ ὑπολήψεως.

Ἀξιοσημείωτον πολιτικὸν γεγονὸς ἐν Ἑρμουπόλει διαδραματισθὲν κατὰ τὴν τετραετίαν ταύτην, ἦν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1862 κατὰ τοῦ καθεστῶτος συστήματος τῆς βασιλείας Ὄθωνος, κλονίσασα τὰς πεποιθήσεις καὶ ἐλπίδας τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου βασιλέως, ὅστις ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὴν πολιτικὴν σημασίαν τοῦ κινήματος τῆς Ἑρμουπόλεως, ἧς τὸ κοινὸν φρόνημα ὁσάκις ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἐπήνεγκε τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν πόθων.

Ἡ λεπτομερὴς ἐξιστόρησις τοῦ γεγονότος τούτου καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ κρίσεις εἰσὶν λίαν ἄκαιροι ἔτι· διότι τὸ γεγονὸς λίαν ἔτι πρόσφατον. Περιληπτικώτατα δὲ ἀφηγοῦμαι τοῦτο ὡς ἑξῆς. Ἐξεγερθείσης τῆς ἐν Ναυπλίῳ φρουρᾶς κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1862, τὸ Δημ. Συμβούλιον Ἑρμουπόλεως ἀπεδοκίμασε τὸ κίνημα κατὰ τὴν Ξ'. συνεδρίασιν. Δὲν ἐξετάζω ἂν ἦτο τυπικὴ ἡ ἀποδοκιμασία· εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ λαὸς τῆς Ἑρμουπόλεως μετεῖχε τοῦ γενικοῦ ἐρεθισμοῦ, ὅστις ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ τότε ἐπικρατοῦντος συστήματος τῆς Κυβερνήσεως Ὄθωνος· ἐξέφραζε δὲ ποικιλοτρόπως τὴν δυσμένειάν του, μάλιστα κατὰ τὴν βουλευτικὴν ἐκλογὴν τοῦ 1861. Ἡ ἀντιπο-

---

(1) Περὶ ἀμφοτέρων λεπτομερέστερα τίθενται ἐν τῷ περὶ Δημοτ. καταστημάτων μέρει.

λίτευσις εγένετο επισήμως εμφανής τῇ 28 Φεβρουαρίου 1862, ὅτε ὁ ἐν Σύρῳ τότε φρούραρχος Ν. Λεωτσάκος, ἀνήκων εἰς τὸ ἐπαναστατῆσαν ἐν Ναυπλίῳ τάγμα τοῦ Ἀρ. Μήχου καὶ ὁ Π. Μωραϊτίνης ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ κρατούμενος ἐν Σύρῳ διὰ πολιτικοὺς λόγους, ἐλθόντες εἰς συνεννοήσεις μετά τινων Ἑρμουπολιτῶν, ἰδίως τοῦ Λ. Εὐμορφοπούλου, Δ. Καλάρη, Ι. Ἰουστινιάνη, Κ. Κατσάκου, Ἀμβρ. Θ. Ῥάλλη, Ἀρ. Τζάτζου, Θρ. Κανάρη καὶ πολλῶν ἄλλων φανερῶς ἐκηρύχθησαν κατὰ τοῦ καθεστῶτος συστήματος, εὑρόντες σύμφωνον ὅλην περίπου τὴν Ἑρμούπολιν. Πλεῖστοι ἐθεώρουν τὴν στάσιν τῆς Ἑρμουπόλεως ἀνωφελῆ, μὴ οὔσης ὀχυρᾶς ἢ στρατ. τῆς πόλεως. οὐχ' ἧττον ἦσαν σύμφωνοι· οὕτω δὲ διευκολύνθη ἡ ἐκ Σύρου ἀναχώρησις τοῦ Λεωτσάκου, Μωραϊτίνη καί τινων στρατιωτῶν καὶ ἐθελοντῶν, οἵτινες ἔμελλον νὰ μεταβῶσιν εἰς Τῆνον πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἐκεῖ ἀποσπάσματος, καὶ κατόπιν εἰς Κύθνον πρὸς ἐλευθέρωσιν καὶ παραλαβὴν τῶν ἐκεῖ κρατουμένων ὡς ὑπόπτων συνωμοτῶν κατὰ τοῦ βασιλέως, ἤτοι τῶν Ἐπ. Δεληγεώργη, Δ. Καλλιφρονᾶ, τοῦ στρατηγοῦ Σωνιέρου, τὸν Ὀδ. Ἰαλέμου, τοῦ Καλλισπέρη καὶ ἄλλων ἔτι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀγ. Σκαρβέλης.

Ἐσχεδιάσθη δὲ ἡ πτῶσις τοῦ βασιλέως ἐκ συνεννοήσεως τῶν τε ἐν Σύρῳ, Κύθνῳ καὶ Ἀθήναις. Ὁ Λεωτσάκος καὶ οἱ

---

(1) Μολονότι ἔν τινι σημειώσει τοῦ κεφαλαίου τούτου ἐσημείωσα ὅτι δι' ἰδίου κεφαλαίου ἐκθέσω τὰ κατὰ τὴν στάσιν ταύτην καὶ τὰ κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν, ὡς τὰ σπουδαιότατα τῶν πολιτικῶν γεγονότων ἐν Ἑρμουπόλει κατὰ τὰς δημαρχικὰς ταύτας περιόδους, οὐχ' ἧττον μετὰ δευτέραν σκέψιν περιορίζομαι εἰς τὴν ξηρὰν αὐτῶν ἐνταῦθα ἀφήγησιν, ἐπιφυλασσόμενος ἐς ἄλλοτε τὴν λεπτομερῆ ἐξιστόρησίν των. Οἱ λόγοι εὐνόητοι. Γεγονὸς τόσον σπουδαῖον καὶ τόσον πρόσφατον ὑποβιβάζεται κρινόμενον ἀπὸ τοῦδε καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας καὶ παράγει παρεξηγήσεις καὶ περὶ τὰ πρόσωπα καὶ περὶ τὰς κρίσεις.

ἐν Κύθνῳ πολιτικοὶ ἐξόριστοι ἔμελλον ν' ἀποβῶσιν εἰς Χαλκίδα, ἔνθα ἐφρουράρχει ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λεωτσάκου, ν' ἀφήσωσι δέ τινας εἰς Σούνιον καὶ ἰδίως τὸν Καλλιφρονᾶν πρὸς ἐξέγερσιν τῶν χωρικῶν τῆς Ἀττικῆς. Ἐκ Χαλκίδος δὲ ἔμελλον νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἦσαν συνεννοημένοι μετὰ τῶν ἐκεῖ πρὸς ἀποκήρυξιν τῆς δυναστείας. Ἡ ἀναστατωθεῖσα κατὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου Ἑρμούπολις παρεῖξε τῷ Λεωτσάκῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ τὰ πρὸς τὸν ἀπόπλουν ἐφόδια. Συνελθὸν αὐθωρεὶ τὸ δημ. Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀλ. Ἀλεξάνδρου ἀπεδέχθη τὸ κίνημα τοῦ λαοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως ἐν τῇ ΞΑ'. συνεδριάσει διὰ ψηφίσματος ἀρκούντως ᾐτιολογημένου. Διαρκῶς δὲ συνεδριάζον κατὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου διώρισεν ἐπιτροπὴν μὲν ἵνα συσκέπτηται μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς στρ. ἐπιτροπῆς (συγκειμένης ἀπὸ τὸν Ν. Λεωτσάκον, Π. Μωραϊτίνη καὶ Ἀρ. Τζάτζου), τὸν Λ. Εὐμορφόπουλον, Δ. Παρασκευᾶν, Ι. Παλαιολόγον, Δ. Καλάρην, Δ. Παπανικολῆν καὶ Ι. Σακόρραφον· ἀνέθηκε τὴν φρούρησιν τῆς πόλεως εἰς τέσσαρας ἀστυνόμους, τὸν Ἀνδρ. Κοσμᾶν, Π. Σεβαστόπουλον, Γ. Ζερλέντην καὶ Ι. Σακόρραφον· ἐζήτησε παρὰ τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοΐας ἀτμόπλοια δύο, τὴν Ὁμόνοιαν καὶ Καρτερίαν πρὸς μεταφορὰν τῶν περὶ τὸν Λεωτσάκον· ἐνέκρινε δὲ νὰ παραδοθῶσιν αὐτοῖς 60 βαρέλια πυρίτιδος, 25,000 σφαῖραι μολύβδιναι καὶ 1500 κιβωτίδια καψιλίων· συγχρόνως δὲ νὰ παραδοθῶσι τὰ εἰς τὸ Βασ. Ταμεῖον χρήματα. Τούτων ὅμως μετενεχθέντων ὑπὸ τοῦ Ταμίου εἰς ἄνω Σύρον ἀφ' ἑσπέρας τὸ δημ. Συμβούλιον ἐζήτησεν παρὰ τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθν. Τραπέζης ὑπ' ἐγγύησίν του δραχ. 50,000 αἵτινες καὶ παρεδόθησαν. Οὕτως ἐφοδιασθέντες οἱ περὶ τὸν Λεωτσάκον ἐπιβιβάσθησαν τῆς Καρτερίας οἷς ἐπλοιάρχει ὁ Β. Ὀρλῶφ, προσυνεννοημένος μετά τε αὐτῶν καὶ τῶν ἐν Κύθνῳ καὶ Ναυπλίῳ. Συγχρόνως ἡ δημ. ἀρχὴ ἐπελήφθη δραστηρίως τῆς διατηρήσεως τῆς τάξεως· συνεστήθη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Α. Δαμαλᾶ,

Δ. Παππαδάκη, Ν. Παππανικολῆ, Ι. Ἀγκᾶ, Ἀμ. Θ. Ῥάλλη καὶ Π. Μάσχα, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Συρίων καὶ προλάβῃ διαφημιζομένας τινας συγκρούσεις, ἑτέρα δὲ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Κ. Πιτζιπιοῦ, Στ. Κασιμάτη, Στ. Γαλάτη, Ν. Στούπη καὶ Ι. Παλαιολόγου, ἐστέλλετο εἰς τὰ ἐν τῷ λιμένι ἀγγλογαλλικὰ πλοῖα ἵνα ζητήσῃ τὴν προστασίαν των κατὰ πάσης ἐπιθέσεως, ἀφ' οὗ ἡ Ἑρμούπολις σέβεται μὲν τὸν βασιλέα, ζητεῖ δὲ νομίμως τὴν διακοπὴν τῆς ἐν Ναυπλίῳ αἱματοχυσίας καὶ τὴν τήρησιν τοῦ συντάγματος.

Τὴν τρίτην ἡμέραν δεινὸν ἔφθασε μήνυμα· ὁ ἐν Κύθνῳ θάνατος τοῦ Ν. Λεωτσάκου, Π. Μωραϊτίνη καὶ Ἀγ. Σκαρβέλη συμπλακέντων μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Τζίρον βασιλικῶν στρατιωτῶν σταλέντων διὰ τῆς φρεγάτας Ἑ λ λ ά δ ο ς πρὸς καταστολὴν τῆς στάσεως. Ἀπερίγραπτος ἡ συγκίνησις τῆς Ἑρμουπόλεως ἰδούσης μετὰ τοιοῦτον γεγονὸς ἐπανερχομένην τὴν Κ α ρ τ ε ρ ί α ν. Ἐγκαρτερίσαντες ἀνεγνώρισαν τὰς διοικ. ἀρχάς· τὸ δημ. Συμβούλιον ἀνεκάλεσε τὰ ἐπαναστατικὰ ψηφίσματα· τὰ πολεμεφόδια καὶ τὰ χρήματα ἐπεστράφησαν, ἐκτὸς μικροῦ ποσοῦ πληρωθέντος κατόπιν ὑπὸ τοῦ Δήμου. Οὐχ' ἧττον ἡ τριήμερος ἐν Ἑρμουπόλει στάσις ἔσχε σπουδαίαν ἐπιρροὴν εἰς τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1862. Ἀλλ' ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ γεγονότος τούτου ἐν ἐλευσομένῳ χρόνῳ δειχθείσεται ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀληθείᾳ καὶ βαρύτητι, ὡς ἀπεδείχθη καὶ ὁ τῆς κατὰ τὸ 1831 στάσεως τῆς Ἑρμουπόλεως κατὰ τοῦ Καποδίστρια, ἥτις ἐπήνεγκε τὴν πτῶσιν αὐτοῦ. (1)

---

(1) Ἴδε τὸ σχετικὸν κεφάλαιον. Ὅτι δὲ ἡ στάσις τοῦ 1831 ἐπήνεγκε τὴν πτῶσιν αὐτοῦ μαρτυρεῖται καὶ ὑπ' ἀνδρῶν ἐμπειροτέρων καὶ κριτικωτέρων. — «Ἡ Σύρος ἀπετέλει τότε ὅλην τὴν ἐθνικὴν ζωήν· — λέγει ὁ Ὑπουργὸς Χαλκιόπουλος ἐν τῷ εἰς Βενιζέλον Ῥοῦφον ἐπικηδείῳ του, — ἐκεῖ (εἰς Σύρον) εἶχε συγκεντρωθῇ ὅλον τὸ ἑλλην. ἐμπόριον καὶ ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Σύρου, ἐλογίζετο ἡ μᾶλλον

Μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ληγούσης τῆς δημαρχικῆς περιόδου ὁ Δαμαλᾶς διαβληθεὶς τῷ Βασιλεῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὡς συνενοηθεὶς μετ' ἄλλων πρὸς ἀνακήρυξιν ὡς βασιλέως τοῦ Ὑψηλάντου, (1) ἀπεσύρθη· μετά τινα δὲ χρόνον μετέβη εἰς Μασσαλίαν, ἔνθα ἀπεβίωσε.

Ἡ πόλις θρηνοῦσα τὸν ἀοίδιμον αὐτῆς δημ. ἄρχοντα παρευρέθη σύσσωμος εἰς τὴν κηδείαν τοῦ νεκροῦ μετενεχθέντος ἐκ Μασσαλίας τῷ 1869, ἐνταφιασθέντος δὲ τῇ 28 Δεκεμβρίου 1869. (2) Κατὰ τὸν βιογράφον του Ἐμμ. Κόκκινον «ὁ Δαμαλᾶς ἐνεκαίνισε νέαν ἐποχὴν δημοτικῆς διοικήσεως διὰ τὴν Ἑρμούπολιν. Ἀνεβίβασε τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν εἰς τὴν περιωπὴν τελείας ἀπὸ τῶν μικροπολιτικῶν ἐν τῇ πόλει φατριῶν ἀνεξαρτησίας.»

Δημήτριος Παππαδάκης (1862—1870). Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Φεβρουαρίου 1862 ἡ τότε Κυβέρνησις ἔπαυσε τὸ Δημ. Συμβούλιον καὶ τὸν Δήμαρχον ὡς συμμερισθέντας ἐπισήμως ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς 28 Φεβρουαρίου. Ἐνεργηθεισῶν νέων ἐκλογῶν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1862 ὁ Ἀμβρ. Δαμαλᾶς ἐξελέχθη πάλιν εἷς ἐκ τῶν τριῶν ὑποψηφίων διὰ τὴν θέσιν τοῦ

πεφωτισμένη καὶ ἐπομένως ἡ μᾶλλον ἰσχυρά.» (Ἴδε δὲ τὴν συνέχειαν ἐν *Παραλ. Βίοις* ὑπὸ Γούδα Τόμ. ΣΤ'. σελ. 332, ἔνθα ἀποδεικνύει ὁ Χαλκιόπουλος ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Σύρου συνετέλεσεν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Κυβερνήτου. — Ἀλλὰ ἐν δευτέρᾳ ἐκδόσει τῆς ἱστορίας, εἴ ποτε ἀποφασισθῇ, ἐκθέσω τὰς περὶ τῆς τοῦ 1862 κρίσεις, ὡς καὶ ἄλλας περὶ τῆς τοῦ 1831, ἐν οἷς καὶ ἄλλας σημειώσεις, ἃς ἀργὰ ἔλαβον.

(1) Ἴδε τὸν εἰς Ἀμβρ. Δαμαλᾶν ἐπικήδειον λόγον Σ. Κοκκίνου.

(2) Δημοτελεστάτη ὄντως ἦν ἡ κήδευσις τοῦ ἀρίστου τούτου πολίτου, οὗ ὁ βίος καὶ αἱ ἐκδουλεύσεις ἐξετέθησαν ἐν πλάτει ὑπὸ τοῦ ἀξιολόγου καθηγητοῦ τοῦ Διοικ. Δικαίου, Κοκκίνου ἐν τῷ ἐπικηδείῳ αὐτοῦ λόγῳ, εὑρισκομένῳ εἰς χεῖρας πλείστων Ἑρμουπολιτῶν.

Δημάρχου· ἀλλὰ τοῦ Δαμαλᾶ ἐνωρὶς παραιτηθέντος τῆς ὑποψηφιότητος, διωρίσθη Δήμαρχος ὁ Δημήτριος Παππαδάκης ἐκ Τριπόλεως καταγόμενος, διακριθεὶς δ' ἐπὶ νοημοσύνῃ καὶ δραστηριότητι. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκλογὴν ἀνεδείχθησαν Πάρεδροι μὲν ὁ Σωκρ. Ι. Ῥάλλης, Κ. Ν. Πάγκαλος, Λ. Κορέσης, Ι. Ἀγκᾶς, Ε. Χ. Ἀδὰμ καὶ Ν. Φαμελιάρης. Σύμβουλοι δὲ ὁ Στ. Γ. Γαλάτης, πρόεδρος, Ἀμβρ. Δαμαλᾶς, Δ. Καλάρης, Ἀλ. Μαυρογορδάτος, Π. Ψύχας, Ι. Βεάκης, Μίνως Μπογιατζόγλους, Ι. Ῥοδοχανάκης, Ἀμβρ. Θ. Ῥάλλης, Στ. Ι. Πρώϊος, Δ. Παρασκευᾶς, Λ. Εὐμορφόπουλος, Ἐμ. Εὐστρατίου, Α. Μαρινάκης, Π. Φραγκιᾶς, Ζωρ Π. Νεγρεπόντες, Π. Τελπέρογλους καὶ Ἀθ. Μίχας.

Ἡ νέα Δημοτ. ἀρχὴ ἅμα μαθοῦσα τηλεγραφικῶς τὴν ἐν Ἀθήναις πολιτικὴν μεταβολὴν τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1862 ἔσπευσε ἀμέσως νὰ συγχαρῇ τῇ ἐν Ἀθήναις Κεντρικῇ Κυβερνήσει, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 ψηφίσματος (Συνεδρ. Ε'.) τοῦ Δημ. Συμβουλίου γενομένου ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ νὰ ὑποσχεθῇ πᾶσαν συνδρομὴν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπὲρ τῆς παγιώσεως τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

Ἐκ τῶν πρώτων μεριμνῶν τῆς νέας δημοτ. ἀρχῆς ἦν καὶ ἡ διατήρησις τῆς τάξεως. Χάρις δὲ εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ ἀστυνόμου Εὐστρ. Καντάρτζόγλου διατελέσαντος τοιούτου ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1862 μέχρι Σεπτεμβρίου 1863 καὶ εἰς τὰς ἀόκνους φροντίδας τῶν ἀστυνομευσάντων διαδοχικῶς δημαρχικῶν παρέδρων Σωκρ. Ι. Ῥάλλη, Ν. Φαμελιάρη, Ι. Ἀγκᾶ καὶ Ἐμ. Χ. Ἀδὰμ (μέχρι τοῦ 1864), καὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ 1864 —1867 ἀστυνομεύσαντος Ι. Σακορράφου διετηρήθη πληρέστατα ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια συντελεσάσης τὰ μέγιστα τῆς ἐν Ἑρμουπόλει Ἐθνοφυλακῆς, ἄριστα καταρτισθείσης καὶ γυμνασθείσης.

Ἡ τότε πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος ἐρρύθμισε τὰς

πράξεις τοῦ Δημ. Συμβουλίου πρὸς τὰς τότε ἐθνικὰς περιστάσεις. Μετωνομάσθησαν διὰ ψηφίσματος αἱ πλατεῖαι Ὄθωνος, Ἀμαλίας καὶ Τερψιθέας διὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ Λεωτσάκου Μωραϊτίνη καὶ Σχαρβέλη. Ἐτελέσθησαν δημοτελῆ μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν ἐν Κύθνῳ καὶ Ναυπλίῳ πεσόντων ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν σκοπῶν· κατεβλήθη δὲ μέριμνα ἔκτακτος ὑπὲρ τοῦ διοργανισμοῦ τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει σώματος τῆς Ἐθνοφυλακῆς.

Ἡ Ἑρμούπολις καθ' ὅλην τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον παρίστα φαινόμενον ἐκτάκτου ζωῆς καὶ κινήσεως.

Τρισχίλιοι περίπου Ἐθνοφύλακες κοσμίως ἐνδεδυμένοι καὶ τακτικῶς ἀσκούμενοι μετέβαλον συχνάκις τὰς πλατείας καὶ ὁδοὺς αὐτῆς εἰς στρατόπεδα ἠλεκτρίζοντα τὴν καρδίαν παντὸς φιλοπάτριδος. Ἡ ἐμπορικὴ αὕτη πόλις ἔσχεν εὐκαιρίαν ὅπως ἐπιδείξῃ ἑκατοντάδας πολιτῶν δυναμένων νὰ βαστάσωσιν οὐ μόνον τὴν ἐμπορικὴν γραφίδα ἢ τὸν πῆχυν ἀλλὰ καὶ τὸ ὅπλον. Ἐπιπόλαιος ἡ σκέψις τινων φρονούντων ὅτι ἡ προθυμία περὶ τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν συγκρότησιν τοῦ σώματος τῆς Ἐθνοφυλακῆς προήρχετο ἐξ ἐπιδείξεως μόνον. Ἴσως δικαίως θὰ ἐπιστεύετο τοῦτο, ἐὰν τότε παρουσιαζομένης ἐθνικῆς τινος ἀνάγκης καὶ καλουμένων τῶν ἐθνοφυλάκων οὗτοι παρῄτουν τὰ ἑαυτῶν ὅπλα. Γνωστὴ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἐθνοφυλακῆς· ὁ θεσμὸς οὗτος ὁ ἐθνοσωτήριος ἀληθῶς κατήντησεν εἰς ἀχρηστίαν καὶ σήμερον ἡ ἱστορία αὐτῆς, καὶ μερικώτερον τοῦ ἐν Ἑρμουπόλεως σώματος αὐτῆς, ὄνειρον παρίσταται εἰς τὴν μνήμην μας. (1)

(1) Ὀλίγα περὶ ἐν Ἑρμουπόλει Ἐθνοφυλακῆς ἐκτίθημι διότι ἐν γένει ὀλίγα περὶ τῶν χθεσινῶν γεγονότων ἀναφέρω ἕνεκα τοὺς λόγους οὓς ἐξέθηκα ἀρχόμενος τοῦ κεφαλαίου τούτου· θὰ ἔλθῃ ἐποχὴ καθ' ἣν θὰ τύχῃ πρεπούσης θέσεως καὶ κρίσεως ὁ ἐν Ἑρμουπόλει οὗτος ὑπὲρ τῆς Ἐθνοφυλακῆς ὀργασμός, ἀξιοσημείωτος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως.

Ἐπ' ἴσης κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς σύστασιν πολιτικῶν συλλόγων· συνεστήθη δὲ ἡ Λέσχη τοῦ Λαοῦ, δυστυχῶς ὀλίγον διαρκέσασα. Ἀνεγείροντο δὲ καὶ προώδευον πρὸς τούτοις, νέα καταστήματα βιομηχανικὰ καὶ ἀσφαλιστικά.

Καὶ τὰ ἱερὰ δὲ καθιδρύματα ἐβελτιοῦντο καὶ ἐκαλλωπίζοντο, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ ἀοιδίμου ἀρχιερέως Δανιὴλ διαδεχθέντος τὸν Ἄνθιμον. Ἀνηγέρθη δὲ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ναὸς νέος ἐξοχικὸς, ναὸς, ὁ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, καταβαλλόντων τὰς πρώτας δαπάνας τῶν Δ. Παρασκευᾶ, Ἀλ. Οἰκονόμου καὶ Ι. Π. Μαρινάκη.

Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου εἶχον κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὡς ἑξῆς.

	1863		1864
Ἔσοδ.	279,558	Ἔσοδ.	259,538
Ἔξοδ.	356,533,29	Ἔξοδ.	356,533
	1865		**1866**
Ἔσοδ.	453,268	Ἔσοδ.	542,424
Ἔξοδ.	453,298	Ἔξοδ.	594,504

Τὰ ἔξοδα τοῦ Δήμου εἶχον πλεονάσει ἕνεκα ἐκτάκτων δαπανῶν· ἰδίως 10,000 δραχ. πρὸς κατασκευὴν παραπηγμάτων ἐν Δήλῳ, 15,000 ὑπὲρ τῆς Ἐθνοφυλακῆς καὶ ἄλλων πολλῶν. (1)

Συμπληρωθείσης τῆς δημαρχικῆς ταύτης περιόδου ἐνηργήθησαν νέαι ἐκλογαὶ, καθ' ἃς ἐξελέχθη καὶ διωρίσθη ἐκ νέου

---

(1) Ἀξιοσημείωτοι δωρεαὶ κατὰ τὴν τετραετίαν ταύτην ἦσαν αἱ τοῦ Ι. Π. Σαλβάγου προσενεγκόντος κατὰ τὸ 1864 1000 φιορίνια ὑπὲρ τοῦ Γυμνασίου, ἡ τῆς Ἀσημ. Δ. Χάμπα δωρησάσης τῷ ναῷ ἁγίου Νικολάου μίαν τριόροφον οἰκίαν καὶ τὸ ἥμισυ ἑτέρας. — Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Δημοσίου τῷ Δήμῳ χέρσος ἀμμώδης πρὸς ἀνέγερσιν νέου ναυπηγείου.

Δήμαρχος ὁ Δημήτριος Παππαδάκης. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἀπό τινων ἐτῶν ἐγκατάστασις πλείστων Πελοποννησίων ἐμπόρων, ἀνδρῶν δεξιῶν ἀποκτησάντων οὐ σμικρὰν ἐν τῷ τόπῳ ἐπιρροὴν συνετέλεσαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐν Ἑρμουπόλει μεγάλην ἐπιρροήν, ἣν ἔχαιρεν ὁ Δ. Παππαδάκης, ἀνήκων εἰς τοῦτο τὸ στοιχεῖον τοῦ ἐμπορικοῦ αὐτῆς πληθυσμοῦ.

Ὁ Παππαδάκης ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ἐκ νέου τῇ 21 Ἀπριλίου 1866 συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ νεωστὶ ἐκλεχθέντος δημ. Συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἀπὸ τῶν Στ. Κ. Πρωίου, Ι. Ῥοδοκανάκη, Μίνωος Μπογιατζόγλου, Στ. Ι. Κασσιμάτη, Ἀλ. Δ. Ἀλεξάνδρου. Δ. Λέστου, Ι. Θ. Παλαιολόγου, Ἀθ. Μίχα, Ι. Ῥαπίτη, Ν. Τρυπούση, Στ. Ι. Πρωίου, Ἀχ. Καταχουζηνοῦ, Ν. Θ. Παλαιολόγου, Γ. Βουτζινᾶ, Χαρ. Βουρδουμπάκη, Δ. Κούμανη, Γ. Παγκάλου, Ε. Κριαρᾶ καὶ Κ. Βοττάρου.

Διὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἐξελέχθησαν πάρεδροι οἱ Γ. Ζωγραφάκης, Γ. Λουλουδάκης, Ἀντ. Παρασκευᾶς καὶ Α. Πουτος. Πρόεδρος δὲ τοῦ Συμβ. ὁ Στ. Κ. Πρώϊος καὶ πρωτοκολλιστὴς ὁ Μ. Μπογιατζόγλους.

Ὁ Παππαδάκης καὶ οἱ λοιποὶ δημ. ἄρχοντες ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὴν ὁδὸν τῶν βελτιώσεων. Ἰδίως δὲ ἐμερίμνησαν περὶ κατασκευῆς ὁδῶν καὶ καλλωπισμοῦ τῆς πόλεως. Ἐπὶ τῆς περιόδου ταύτης ἤρχισαν χαρασσόμεναι καὶ κατασκευαζόμεναι αἱ ἁμαξιτοὶ ὁδοί, ὀφειλομένης κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς κατασκευῆς αὐτῶν εἰς τὸν φιλόκαλον καὶ δραστήριον Νομάρχην Γεράσιμον Δρακόπουλον ἄνδρα ἀφήσαντα ἐποχὴν ἐν Ἑρμουπόλει διὰ τὰ ἔργα ἃ ὡς τοιοῦτος ἐνήργησεν. Αἱ ὁδοὶ αὗται, πλατεῖαι, καὶ στερεαὶ ἥνωσαν τοὺς δύο λιμένας Σύρου καὶ Ποσειδωνίας (Δελαγρατσίας), ἔφθασαν μέχρι Χρουσῶν καὶ μέχρι τινος ἐπλησίασαν τὴν ἐξοχὴν τοῦ Ἐπισκοπείου. Ἐχαράχθησαν δὲ ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ διακεκριμένου λοχαγοῦ Νικολάου Σούτσου, πολλὰς καταβαλόντος προσπαθείας καὶ

ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ ὡς ἰδιώτης πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου· καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Μηχανικοῦ Θ. Σαχτούρη, καὶ Ἀλ. Ἀμπελᾶ.

Ἡ διεύθυνσις τῆς δημοτ. ἀστυνομίας εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν Ι. Σαχόρραφον μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1867 διατελέσαντα τοιοῦτον· κατόπιν δὲ εἰς τὸν Δ. Τσώχρην ἀστυνομεύσαντα μέχρι τέλους Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, κατόπιν, καθ' ὅλον τὸν Ἰούλιον εἰς τοὺς δημ. παρέδρους Γ. Ν. Ζωγραφάκην καὶ Γ. Λουλουδάκην· μετ' αὐτοὺς διωρίσθη ἀστυνόμος ὁ Π. Οἰκονομίδης, ἀπὸ Αὔγουστον 1867 μέχρι Μαΐου 1867. Βος δὲ ἀστυνόμος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Δ. Βολανόπουλος. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουνίου 1868 μέχρι Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους διηύθυνον διαδοχικῶς τὴν ἀστυνομίαν οἱ δημ. πάρεδροι Γ. Λουλουδάκης, Γ. Ν. Ζωγραφάκης καὶ Ἀν. Παρασκευᾶς. Ἀπὸ 13 Σεπτεμβρίου 1868 μέχρι Μαρτίου 1869 διετέλεσεν ἀστυνόμος ὁ Α. Ἀναστασόπουλος. Ἀπὸ Μάρτιον δὲ 1869 μέχρι τέλους Ἰανουαρίου 1870 πάλιν ὁ πάρεδρος Γ. Λουλουδάκης, ἀπὸ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τέλους Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Μ. Πετρόπουλος.

Κατὰ τὴν Β'. ταύτην περίοδον ἐγένοντο τὰ ἑξῆς.

Ἠγοράσθη τὸ διὰ τὸ νέον ναυπηγεῖον γήπεδον ὑπὸ τοῦ Δήμου καὶ ἐψηφίσθη ἡ διὰ μεθέξεων σύστασις αὐτοῦ· μετερρυθμίσθησαν τὰ προπύλαια τοῦ Ἁγ. Νικολάου μαρμαροκτισθέντα εὐπρεπέστερον. Ἀνηγέρθη τὸ εὐρύχωρον Ὀρφανοτροφεῖον τῶν Θηλέων, προσενεγκόντος τοῦ μεγαθύμου εὐεργέτου τοῦ Δήμου Ἀλ. Μπαμπαγιώτου τὸ πρὸς τοῦτο γήπεδον καὶ ὑποσχεθέντος τὴν ἰδίαν δαπάναις συντήρησιν αὐτοῦ διὰ τῶν τόκων τῆς μεγάλης αὐτοῦ περιουσίας.

Ἐδωρήθησαν δὲ τῷ Δήμῳ ὑπὸ μὲν τοῦ φιλανθρώπου καὶ φιλοθρήσκου Π. Μάσχα γήπεδον μεγάλης χωρητικότητος πρὸς ἀνέγερσιν Δημ. Σχολείου καὶ ἱεροῦ ναοῦ· ὑπὸ δὲ τῶν

συζύγων Ἀλεξανδρίδου οἰκί τῷ Ι. ναῷ τῆς μεταμορφώσεως· παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ δημοσίου τῷ Δήμῳ τὸ ἀπὸ τῆς ἀποθήκης Στ. Χρυσοῦ μέχρι Μυλαρακίου (σφαγίου) παραλία γήπεδον. Ἐδωρήθησαν δὲ τῷ Δήμῳ καὶ οἱ δημαρχικοὶ μισθοὶ τοῦ τοῦ Δημάρχου Δ. Παππαδάκη.

Τὰ δὲ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου τῆς περιόμου παρουσίασαν ἔλλειμα κατὰ μὲν τὸ 1867 δρ. 50,700,45, κατὰ δὲ τῷ 1868 58,460. Τὰ δὲ ἔτη 1870 ἦσαν ἔξοδα μὲν 851,020 ἔσοδα δὲ 606,077, πρὸς ἐξίσωσιν τῶν ὁποίων ἐψηφίσθη δάνειον 250, 000 δραχμ.

Ἐδαπάνησε δὲ ἐκτάκτως ὁ Δῆμος 22,000 ὑπὲρ τῶν ἀπόρων Κρητῶν· 1000 ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ στόλου, 2,500 ὑπὲρ τῶν ἐκ τοῦ σεισμοῦ παθόντων Κεφαλλήνων, 5,000 ὑπὲρ τῶν ἐν Λευκάδι παθόντων κλπ.

Ἐπερατώθη δὲ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ὡρολογίου τῆς πόλεως ἀρκετοῦ ὕψους ὠφελιμώτατον ἀφιέρωμα τοῦ Βουλευτοῦ Σύρου Κ. Πλατῦ.

Σπουδαιότατον δὲ γεγονὸς τῆς τετραετείας ταύτης, οἷον ἡ Κρητικὴ ἐπανάστασις πρὸς ἣν ἡ Ἑρμούπολις προσήνεγκε πρώτη χεῖρα βοηθείας καὶ μέχρι τέλους αὐτῆς (1869) ἐχρησίμευσε ὡς σταθμὸς καὶ ἀποθήκη τῶν ἐκεῖ στελλομένων. (1)

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1870 συνεπληρώθη ἡ δευτέρα δημαρχικὴ περίοδος τοῦ Δ. Παππαδάκη. Ἐκπληρώσας μετὰ ζήλου ἐπὶ ὀκταετίαν ὁλόκληρον τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα ὁ Δ. Παππαδάκης, κοπιάσας εἴ περ τις καὶ ἄλλος ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ πολυμόχθου

(1) Ἅμα ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως εἶχε συστηθῆ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Α. Εὐμορφοπούλου, Δ. Μπογιατζόγλου, Δ. Καλάρη, Στ. Κ. Πρωΐου, Ν. Γιαγιτζῆ καὶ Α. Κρίνου, ἥτις προχείρως συλλέξασα ποσὸν δρ. 108, 109 ἐξέπεμψεν εἰς Κρήτην τὰς πρώτας βοηθείας· μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὅτε ὁ ἀγὼν ἔλαβε μείζονας διαστάσεις καὶ ὁ συγκινηθεὶς Ἑλληνισμὸς ἔπεμψεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κεντρικὴν ὑπὲρ τῶν Κρητῶν ἐπιτρο-

καθήκοντος, εἶνε ἄξιος πολλῶν σελίδων καὶ ἐπαίνων, ὧν βεβαίως θέλει τύχει ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων.

Δημήτριος Βαφιαδάκης (1870—μέχρι σήμερον). Τὸν Δ. Παππαδάκην διεδέχθη ἐν τῷ Δημαρχικῷ ἀξιώματι ὁ Δημήτριος Βαφιαδάκης Χῖος, ἀνὴρ ἐκτάκτου ἐμπορικῆς νοημοσύνης καὶ ἐμπειρίας, ἀντιπροσωπεύων τὰ ζωτικώτερα στοιχεῖα τοῦ τόπου, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Διὰ τὴν πρώτην δημαρχικὴν περίοδον τοῦ Δ. Βαφιαδάκη ἐξηλέχθησαν, Πάρεδροι μὲν ὁ Σωκράτης Ι. Ῥάλλης, Θεμ. Καραγιαννάκης, Ε. Ζερβουδάκης, Ἀχ. Μεταξᾶς, Ν. Γιασεμολαδᾶς, Ι. Ἀγκᾶς.

Δημοτικοὶ δὲ Σύμβουλοι ὁ Ζαννῆς Α. Βοῦρος, Πρόεδρος, Ἀλ. Μαυρογορδάτος, Ἐμ. Σαλοῦστρος, Ἐλ. Λαδόπουλος, Λ. Εὐμορφόπουλος, Α. Μαρινάκης, Δ. Καλάρης, Ι. Α. Κοσμᾶς, Γ. Βουτζινᾶς, Γ. Βέλτζος, Ν. Χειλᾶς, Ἐμ. Πούρπουρας, Στ. Χρυσὸς, Ν. Τριπούσης, Ἀλ. Γλαράκης, Γ. Σ. Γαλάτης, Α. Κατακουζινὸς καὶ Α. Σχάσης. (1)

Ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιον 1870 ἄρχεται ἡ δημαρχικὴ περίο-

πὴν 8,908,641 δρ. συνεστήθη ἡ ἐπὶ τῶν ἀποστολῶν ἐν Σύρῳ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Δ. Βαφιαδάκη, Μ. Μπογιατζόγλου, Μ. Θ. Πούρπουρα Ν. Γιαγιτζῆ καὶ Ι. Ζαλώνη, ἥτις ἐπὶ τετραετίαν διηύθυνε ἐκ Σύρου τὸν ἀγῶνα. Κατὰ δημοσιευθέντας καὶ ἐγκριθέντας ἰσολογισμούς της γενομένους ἐν πληρεστάτῃ τάξει κατ' εἶδος κατὰ μῆνα καὶ καθ' ἡμέραν ἐδαπανήθησαν εἰς τὰς ἀποστολὰς δρ. 6,014,635, ἐξετελέσθησαν δὲ ἐννενήκοντα πλόες διὰ τῶν ἀτμοπλοίων Ὕδρα, Πανελλήνιον, Κρήτη Ἀρκάδι καὶ Ἕνωσις ὑπὸ τῶν πλοιάρχων τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοΐας Τζώτζη, Σαχτούρη, Κιοσσὲ, Ὀρλὼφ, Κουρεντῆ, Ἀγγελικάρα καὶ Σουρμελῆ. Ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν συνδρομὴν ἣν παρέσχεν ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ τῶν συνεισφορῶν, ἡ Ἑλλ. Ἀτμοπλοΐα διὰ τῶν ἀτμοπλοίων καὶ πλοιάρχων καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἀποστολῶν Ἐπιτροπὴ, ὁ ἀγὼν ἐτελείωσεν ἄνευ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς ἡρωϊκῆς Κρήτης.

(1) Ὁ Γ. Δουλουδάκης διωρίσθη ἀστυνόμος ἀπὸ Ἰούνιον τοῦ 1870.

δος τοῦ Δημητρίου Βαφιαδάκη· μέχρι δὲ ταύτης τῆς ἐποχῆς φθάνουσιν αἱ ἱστορικαὶ σημειώσεις τοῦ δοκιμίου μου τούτου. (1)

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ τελευταίου τούτου Δημάρχου δὶς μάλιστα ἐκλεχθέντος τοιούτου, δὲν εἶνε ἄσχετος πρὸς τὴν ἀπό τινων χρόνων τροπὴν τῆς πόλεως ἰδίως ἐπὶ τὴν βιομηχανίαν, μεθ' ἧς οὗτος συνέδεσε τὰ σπουδαῖα αὐτοῦ συμφέροντα. Ἀλλὰ αἱ κρίσεις αὗται, ὡς καὶ ἡ ἐξιστόρησις τῶν κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν δημαρχικὴν περίοδον τοῦ Δ. Βαφιαδάκη πεπραγμένων οὐ τοῦ παρόντος ἔτι χρόνου.

Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι τοῦ 1870 δημαρχικὰς περιόδους γενόμενα. Κλείων ἐνταῦθα καὶ τὸν περὶ δημάρχων Ἑρμουπόλεως συντομώτατον λόγον ἐπισημειῶ ἀνακεφαλαιῶν ἐν δυσὶ λέξεσιν, ὅτι ἡ ἑλληνοφιλὴς καὶ πολυανθρωτέρα τῶν Ἑλληνίδων πόλεων Ἑρμούπολις ηὐτύχησε ν' ἀ-

(1) Μολονότι ἐνταῦθα περατοῦται ἡ ἱστορία, ἀβλαβὲς κρίνω νὰ σημειώσω, ἄνευ κρίσεων καὶ λεπτομερειῶν ὅτι τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐψηφισμένα ἢ ἐν τῷ γίνεσθαι ἔργα εἰσὶ τὰ ἑξῆς. 1.) Ἡ ἀνέγερσις δημ. καὶ δημοτικῶν καταστημάτων (Ἀρχείου). 2) Διοχέτευσις καὶ πλουτισμὸς τῆς πόλεως διὰ πηγαίου ποσίμου ὕδατος. 3.) Φωτισμὸς τῆς πόλεως δι' ἀεριόφωτος. 4.) Τελειοποίησις ἁμαξιτῶν ὁδῶν· 5.) Διαρρύθμισις τῶν ἐσωτερικῶν διὰ λιθοστρώσεως, πεζοδρομίων καὶ ὑπονόμων ὅπου ὑπάρχῃ ἀνάγκη. 6.) Χωροστάθμησις τῆς πόλεως. 7.) Τελειοποίησις ἁγίου Νικολάου. 8.) Μεταφορὰ τοῦ ὑπάρχοντος Νεκροταφείου εἰς καταλληλότερον τόπον καὶ ἡ διαρρύθμισις τοῦ ὑπάρχοντος εἰς κενοταφεῖον. 9.) Ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου εἰς τὰς ἐπιλοίπους ὁδοὺς καὶ ἀνέωξις τῶν κεχαραγμένων ἐπιλοίπων ὁδῶν καὶ πλατειῶν. 10.) Πτοχωκομεῖον. Καὶ πολλὰ ἄλλα ἃ βλέπω ἐν τοῖς ἀρχείοις κεκανονισμένα νὰ γίνωσιν ἢ διὰ δανείου ἢ διὰ συνεταιρισμοῦ.

Ἐκ τῶν κατόπιν καταστατικῶν πινάκων γίνεται δήλη ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ ἡ τῆς βιομηχανίας, ναυτιλίας καὶ ἐμπορίου κατὰ τὸ 1870.

ποκτήση δημοτικωτάτους ἄρχοντας, ἀξίους τῆς ἠθικῆς βαρύτητος ἣν ἀπ' ἀρχῆς ἀπέκτησεν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. (1)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Δήμαρχοι Συρίων.— Βουλευταὶ Ἐπαρχίας Σύρου.— Διοικηταὶ καὶ Νομάρχαι.

Τὸ Β'. μέρος τῆς παρούσης ἱστορίας ἐστράφη κυρίως εἰς τὰ τῆς Ἑρμουπόλεως ἧς ἡ καταπληκτικὴ διὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον ἀνάπτυξις ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἱστορίαν τῆς νήσου ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Ἑλλ. Βασιλείου μέχρι τοῦ νῦν. Ἡ

(1) Ἡ τῆς ἱστορ. ὕλης συμπύκνωσις ἕνεκα τῆς ὁποίας πιθανῶς μοι διέφυγόν τινα, μὲ ἠνάγκασε νὰ παραλείψω λεπτομερείας καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων συντελεσάντων τὰ μάλιστα ὑπὲρ τῆς πόλεως, καίτοι μὴ ὄντων δημάρχων. Ἀλλὰ τινὲς τούτων, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν βλέπει τις εἰς τοὺς καταλόγους τῶν δημαρχόντων ἔπαυσαν τὸ δημ. αὐτῶν στάδιον ἢ ἀπελθόντες, ὡς ὁ Λ. Ῥάλλης, Π. Γεραλόπουλος κλπ. κλπ. ἢ ἀποθανόντες ὡς ὁ Ι. Περίδης, ὁ Π. Κάζηρας κλπ. Ἄλλων δὲ αἱ ἐκδουλεύσεις καὶ ἡ κοινὴ ὑπόληψις ἣν ἔχαιρον δεικνύεται καὶ ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἔργων καὶ τῶν δημ. ἀξιωμάτων ἃ κατέλαβεν. Οὕτως ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ζαννῆ Βούρου ἐπὶ πολλὰς δημοτ. ὁλοκλήρους περιόδους ὡς προέδρου τοῦ Δημ. Συμβουλίου εἶνέ τι σπανιώτατον εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ δημοτικοῦ βίου τῶν ἑλληνίδων πόλεων· αὐτὴ αὕτη καθ' ἑαυτήν, ἄνευ σχολίων εἶνε τρανοτάτη ἔνδειξις ἐπιρροῆς διαρκοῦς, οὐχὶ ἐφημέρου ἀλλ' ἀποκτηθείσης διὰ τῶν ἔργων. Καὶ περὶ ἄλλων ἠδύνατό τις νὰ ἐκφέρῃ κρίσεις· ἀλλ' ὅταν τὰ πράγματα ἀφ' ἑαυτῶν λαλοῦσι καὶ τοσοῦτον σαφῶς, ἄκαιροι αἱ κρίσεις, αἵτινες ζώντων τῶν κρινομένων δύνανται νὰ παρεξηγηθῶσι.

πόλις τῶν Συρίων δυστυχῶς δὲν συμπαρηκολούθησε τὴν πρόοδον τῆς νέας πόλεως· κατὰ τὰς ὁμολογίας δὲ αὐτῶν τῶν Συρίων ἡ στασιμότης αὐτῆς μικροῦ δεῖν μετεβάλλετο εἰς μαρασμόν. Φρονῶ ὅτι ἡ ἐκ πολλῶν λόγων προελθοῦσα ἀπομόνωσις αὐτῶν ἐν τῷ λόφῳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἶνε ἡ μόνη αἰτία τῆς στασιμότητος, ἥτις ἀντιτιθεμένη πρὸς τὴν ἔκτακτον κίνησιν τῆς Ἑρμουπόλεως παρίστατο μέχρις ἐσχάτων δυσοίωνος. Ἐὰν ἀπ' ἀρχῆς συνεκοινώνουν καὶ συνεδέοντο δι' ἐμπορικῶν ἐπιμιξιῶν καὶ δι' ἐπιγαμιῶν μετὰ τῶν Ἑρμουπολιτῶν θὰ εὑρίσκοντο εἰς κρείττονα θέσιν. Ἀπόδειξις τούτου οἱ εὐάριθμοι ἐν Ἑρμουπόλει Σύριοι οἵτινες κατεστάθησαν εὐπορώτεροι καὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι τῶν μὴ συγκοινωνησάντων καὶ συνδεθέντων μετὰ τῆς Ἑρμουπόλεως. Εὔχομαι ὅπως ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἀναζωογουμένη ἡ πόλις τῆς Σύρου καθέξῃ θέσιν καλλίονα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου. Ἡ Ἑρμούπολις καὶ ἐν γένει ἡ Ἑλλὰς οὐδέποτε λησμονήσει ὅτι οἱ Σύριοι, καθολικοὶ τὸ θρήσκευμα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀλλ' Ἕλληνες τὴν ἐθνικότητα, διετήρησαν ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὴν ἑλλην. γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα ἐπὶ σειρὰν αἰώνων παραδόντες ἡμῖν τὴν νῆσον Ἑλληνίδα, καὶ διὰ τῆς οὐδετερότητος αὐτῶν καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς νήσου διευκολύναντες τὴν συρροὴν τῶν προσφύγων τοῦ πολυπαθοῦς Ἑλληνισμοῦ, οἵτινες ἔκτισαν τὴν Ἑρμούπολιν.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ὀλίγα ἐπὶ τοῦ παρόντος ἱστορήσω, ἢ μᾶλλον περιορίζομαι εἰς τὴν μνημόνευυιν τῶν διακεκριμένων Συρίων οἵτινες ἐδιοίκησαν ἀλληλοδιαδόχως τὸν Δῆμον Συρίων ἀπὸ τῆς συστάσεως τῶν δημαρχιῶν μέχρι τοῦ 1870.

Οἱ ἀναδειχθέντες ἀπὸ τοῦ 1835—1870 δημοτικοὶ ἄρχοντες Συρίων εἰσιν οἱ ἑξῆς.

1835—1837. Δήμαρχος *Γ. Ἰουστινιανός*. πάρεδροι, *Ι. Ξανθάκης καὶ Ζάννες Μαραγκός*. Σύμβουλοι, *Ι. Μαρινέλλης, Π. Ρασυζέος, Ἰάκ. Πρίντεζης, Ἀντ. Χαλαβαζῆς, Γ. Α. Δαλέζιος, Γ. Ζ.*

Μαραγκὸς Μαλάκιας, Κ. Βουτζῖνος, Γ. Ῥοῦσσος, Πασχ. Σαργολόγος, Γ. Λ. Στέφανος.

Ἀστυνόμος δὲ ἦτο πρὸ μὲν τῆς συστάσεως τῶν Δημαρχιῶν ὁ *Γ. Ζαν. Μαραγκός·* ἀπὸ τοῦ **1823—1828**, Πολιτάρχης. Ἀπὸ δὲ τοῦ **1837—1840** ὁ Δήμαρχος ἐξεπλήρου χρέη Ἀστυνόμου.

1838—1840. Δήμαρχος, *Ι. Λούναβις*, πάρεδροι *Γ. Λ. Δαλέζιος, Ι. Ξανθάκης, Ι. Βαμπακάρης·* Σύμβουλοι δὲ ὁ *Γ. Μαραγκὸς, Γ. Ῥοῦσσος, Γ. Ἰουστινιανὸς, Ι. Βαρθαλίτης, Ζωρ. Ι. Ῥοῦσσος, Ἰάκ. Πρίντεζης, Λ. Πρίντεζης Μοροζίνης* καὶ *Ν. Στέφανος.*

1841—1844. Δήμαρχος, *Ζάννες Μαραγκός·* Πάρεδροι καὶ Σύμβουλοι οἱ προηγούμενοι. — Ἀστυνόμος ὁ *Π. Μακρυονίτης.*

1845—1847. Δήμαρχος ὁ ἴδιος. Πάρεδροι καὶ Σύμβουλοι οἱ αὐτοί. Ἀπολυθέντος δὲ διὰ Β. Διατ. συνεπείᾳ συμπλοκῆς μεταξὺ Συρίων καὶ Ἑρμουπολιτῶν μὴ διαλυθείσης ἐγκαίρως ἐδημάρχευσεν ἐπὶ διετίαν ὁ δημ. Πάρεδρος Γ. Λ. Δαλέζιος *Ἀστυνόμος ὁ Ἀντ. Λ. Βιτάλης.*

1848—1850. Δήμαρχος, δευτέραν ἤδη ἐκλεγόμενος ὁ *Ἰωάννης Λούναβις.* Πάρεδροι οἱ προηγούμενοι. Δημ. Σύμβουλοι οἱ *Ζ. Μαραγκὸς, Γ. Λ. Δαλέζιος, Ν. Προβελέγγιος, Σ. Δελασούδας, Στ. Βιτάλης, Ἰάκ. Πρίντεζης, Γιαν. Βαρθαλίτης, Γ. Μαραγκὸς, Π. Μακρυονίτης, Ζ. Ι. Ῥοῦσσος, Κ. Βουτζῖνος, Ι. Βαμπακάρης.*

Ἀστυνόμος δὲ ὁ *Πέτρος Ι. Βιτάλης* (**1845—1846**).

1851—1859. Δήμαρχος *Γεώργιος Λ. Δαλέζιος* ἐπὶ δύο συνεχεῖς περιόδους. Πάρεδροι *Ν. Γ. Κουκούλας* καὶ *Ν. Λ. Προβελέγγιος.* Σύμβουλοι, *Σ. Δελασούδας, Ι. Λούναβις, Ι. Καπέλλας, Ἀντ. Ῥενουάρδος, Ι. Φρ. Στέφανος, Ι. Μαρινέλλης, Γ. Μαραγκὸς, Ν. Προβελέγγιος, Στ. Βιτάλης.*

Ἀστυνόμος ὁ *Ἀντ. Ι. Βαρθαλίτης* ἐπὶ δέκα ἐννέα ἔτη, (**1846—1866.**

1860—1866. Δήμαρχος *Ι. Ξανθάκης,* Πάρεδροι *Γ. Μαραγκὸς, Ξ. Πρίντεζης,* Σύμβουλοι *Ζ. Μαραγκὸς, Γ. Λ. Δαλέζιος, Ι.*

Δούραβις, Ν. Μακρυονίτης, 'Αντ. Π. Βιτάλης, Π. Μακρυονίτης, Φ. Σαλάχας, Σ. Δελλασούδας, Π. Βιτάλης, Γ. Βακόντιος, Γ. 'Ροῦσσος.

1866—1870. Δήμαρχος *Φρ. Σαλάχας*, Πάρεδροι *Γ. Μαραγκὸς, Ν. Δ. Προβελέγγιος, 'Αν. Δ. Κουκούλας, Ν. Σιγάλας*, Σύμβουλοι, *Φ. Δούραβης, Γ. 'Ροσσολάτος, Ν. Μακρυονίτης, Ι. Ν. Μαραγκὸς, 'Ρενιέρης Πρίντεζης, Ι. Καπέλλας*, **Β.** *Δελλασοῦδας, Γ. Α. Δαλέζιος, Ν. Βαρθαλίτης, Ζ. Μαραγκὸς, Γ. 'Ραουζέος.*

'Αστυνόμος *'Αντ. Στεφάνου* (1867—1872).

Κατὰ δὲ τὸ 1870 ἐξελέχθησαν Δήμαρχος *Ι. Ξανθάκης*, Πάρεδροι, *Γ. Μαραγκὸς, Ν. Σιγάλας, Ι. Ξενόπουλος καὶ Γ. Φρέρης*, Σύμβουλοι, *Γ. Α. Δαλέζιος, Ν. Μακρυονίτης, Γ. Γ. Δαλέζιος, Α. Ι. Δαλέζιος, Φ. Βαρθαλίτης, Ν. Βαρθαλίτης, Π. Ξανθάκης. Ρ. Πρίντεζης, Ξ. Πρίντεζης, Ζ. 'Ροῦσσος.*

Διωρίσθη δὲ 'Αστυνόμος κατόπιν Ν. Α. Βιτάλης (1872—1873.

'Ο πληθυσμὸς ἄνω Σύρου ἀπὸ τοῦ 1835—1870 ὑπερβαίνει τὰς 4000, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς 5,000. Σχολεῖον ὑπάρχει 'Ελληνικὸν καὶ ἕτερον τῶν ἀδελφῶν τοῦ 'Ελέους. Τὰ τῶν ναῶν καὶ τοῦ κλήρου εἴδομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ Α'. μέρει. Τὰ ἤθη τῶν κατοίκων ἀρχαϊκὰ καὶ ἀμιγῆ διαφθορᾶς. 'Ο 'Επίσκοπος J. Alberti ἐξασκεῖ σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῆς κοινωνίας, καθ' ὅλα οὔσης ἑλληνικῆς.

Βουλευταὶ 'Επαρχίας Σύρου. (1)

'Η 'Επαρχία Σύρου, περιλαμβάνουσα τοὺς δήμους 'Ερμουπόλεως Σύρου καὶ Μυκόνου, καθέξασα ἐπίζηλον θέσιν ἐν τοῖς Κοινοβουλίοις τῆς 'Ελλάδος ἕνεκα τῆς 'Ερμουπόλεως, ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ διακεκριμένων πολιτῶν αὐτῆς καὶ πολιτικῶν τῆς νέας 'Ελλάδος, ὧν προεξάρχει ὁ *'Ιωάννης Κωλέττης* δημότης 'Ερμοοπόλεως, ὅστις ἐσεμνύνετο ἀντιπροσωπεύων τότε τὴν διασημοτέραν πόλιν τῆς ἀναγεννηθείσης 'Ελλάδος.

---

(1) Πληρεξούσιοι τῆς ἐν 'Αθήναις Συνελεύσεως τοῦ 1843 ἦσαν ὁ *Π. Γεραλόπουλος, καὶ Ι. Περίδης* ἐκ μέρους τῆς *'Ερμουπόλεως.*

Οἱ ἀντιπροσωπεύσαντες τὴν Ἐπαρχίαν Σύρου εἰσι οἱ ἑξῆς.

Κατὰ μὲν τὴν Α'. Βουλευτικὴν περίοδον 1844—1847 οἱ *Ἀμβρ. Σκαραμαγκᾶς Ν. Καλλέργης Στ. Δάρας*, διακεκριμένοι πολῖται τῆς Ἑρμουπόλεως.

Κατὰ δὲ τὴν Βαν περίοδον (1847—1849) οἱ *Ἰωάννης Κωλέττης, Ἰωάννης Περίδης καὶ Ἀνδρέας Ζ. Μάμουκας*· ὧν ὁ μὲν πασίγνωστος τῷ πανελληνίῳ ὡς περινούστατος πρωθυπουργός, ὁ δὲ πολλάκις μνημονευθεὶς ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ· ὁ δὲ Α. Ζ. Μάμουχας, Χῖος, λογιώτατος ἀνὴρ καὶ συγγραφεὺς ἀρχαῖος δὲ τῆς Ἑρμουπόλεως δημότης ἀπὸ τοῦ συνοικισμοῦ αὐτῆς.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀποβιώσαντος τοῦ Ἰωάννου Κωλέττου ἐξελέχθη ὁ *Ν. Βαλσαμάκης*, ἀκυρωθείσης δὲ τῆς ἐκλογῆς του καὶ ἐνεργηθείσης νέας ἐξελέχθη ὁ *Δημήτριος Χρηστίδης*, πρώην διοικητὴς Σύρου, πλειστάκις χρηματίσας Ὑπουργός, ἰδίως τῶν οἰκονομικῶν, Γερουσιαστής, κλπ.

Κατὰ δὲ τὴν Γην Βουλ. περίοδον (1849—1853). *Ζάννες Μαραγκὸς, Ἀνδρ. Ζ. Μάμουκας καὶ Μ. Σολωμός*.

Κατὰ δὲ τὴν Δην περίοδον (1853—1859) οἱ *Γ. Ναύτης, Στ. Δάρας, Μ. Σολωμὸς καὶ Ἀντ. Ῥενουάρδος*. Παραιτηθέντος δὲ τοῦ Στ. Δάρα, καὶ δεχθέντος ἔμμισθον θέσιν καὶ ἐνεργηθείσης πρὸς ἀντικατάστασίν του νέας ἐκλογῆς ἐξελέχθη πάλιν ὁ ἴδιος.

Κατὰ δὲ τὴν Εην περίοδον (1756—1859), *Γ. Ναύτης, Κ. Πλατὺς, Α. Ῥενουάρδος καὶ Μ. Σολωμός*.

Κατὰ δὲ τὴν ΣΤην (1859—1861), *Γ. Ναύτης, Μ. Σολωμὸς, Κ. Πλατὺς καὶ Α. Ῥενουάρδος*.

Κατὰ δὲ τὴν Ζην περίοδον (1861—1862) οἱ *Κ. Πλατύς, Γ. Ναύτης, Α. Ῥενουάρδος καὶ Α. Πρασακάκης*.

Ἐπελθούσης δὲ τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1862 καὶ συγκαλεσθείσης Ἐθνοσυνελεύσεως ἐξελέχθησαν πληρεξούσιοι οἱ ἑξῆς.

Λεων. Εὐμορφόπουλος, Ι. Βεάκης, Μ. Σαλβάγος, Ι. Παλαιολόγος, Κ. Καράρης, Α. Ἰουστινιάνης, Ε. Ἀντύπας καὶ Κ. Πλατύς.

Μετὰ δὲ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ἐξελέχθησαν βουλευταὶ διὰ τὴν πρώτην περίοδον οἱ *Μ. Κανάρης*, *'Αχ. Μεταξᾶς*, *Κ. Πλατὺς* *Δ. Δελασσούδας* (1865). Κατὰ δὲ τὴν ἑπομένην (1869) ὁ *Π. Σεβαστόπουλος*, *Δ. Γλαράκης καὶ 'Αμ.* Βαφιαδάκης.

Οὗτοι εἰσιν οἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν φθάνει τὸ ἱστορικόν μου τοῦτο δοκίμιον ἀντιπροσωπεύσαντες τὴν Ἐπαρχίαν Σύρου. Ἤθελον εὐχαρίστως θυσιάσει πολλὰς σελίδας καταχωρῶν ἐνταῦθα ὅσα ἕκαστος τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Βασιλείου μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐνήργησεν ὡς βουλευτὴς διὰ τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἰδίως τὴν Ἑρμούπολιν. Δυστυχῶς ἡ προθυμία μου αὕτη δὲν εὑρίσκει ἔργα ἄξια πολλοῦ λόγου ἐνεργηθέντα ὑπ' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ βήματος. Ὁμολογουμένως ἡ ἐκλογὴ τοῦ Κωλέττου ἐτίμησεν τὴν ἐπαρχίαν· ἀλλ' ὁ ἔξοχος ἐκεῖνος ἀνὴρ καίτοι πολυάσχολος ὀλίγον χρόνον ἐπέζησεν μετὰ τὴν ἐκλογήν του ὡς βουλευτοῦ Σύρου. Ὁ Χρηστίδης διέπρεψεν ὡς οἰκονομολόγος, ὡς Γερουσιαστής, ὡς Πρέσβυς, ἀλλὰ ταῦτα εἰσιν ἄσχετα πρὸς τὸν βουλευτὴν Σύρου. Καὶ ἄλλοι τῶν βουλευτῶν τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀνεβιβάσθησαν εἰς τὰ ὑπουργικὰ ἑδώλια, ὁ Κ. Πλατὺς, ὁ Γ. Μπρούμπουλης καὶ ἐπὶ βραχὺν χρόνον ὁ Ι. Παλαιολόγος. Τινὲς τούτων, δὲν παρέμενον πάντοτε ἐν Σύρῳ, ὡς ὁ Κ. Πλατὺς, ὅστις καὶ Ἀθήνηθεν δὲν ἐλησμόνει τὴν Σύρον, καὶ ἰδίως τὴν Ἑρμούπολιν, εἰς τὸν Δῆμον τῆς ὁποίας ἐδωρεῖτο τὰς βουλ. ἀντιμισθίας κλπ.

Περίεργον ὅμως! διεξερχόμενος τις τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς σπανιώτατα ἀπαντᾷ ποῦ καὶ ποῦ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἐν ᾧ ἀπειράκις ἀπαντᾶται τὸ ὄνομα καὶ τοῦ μικροτέρου χωρίου τῆς Πελοποννήσου ἢ Στερεᾶς, βλέπει δέ τις μακρὰς καὶ περὶ τοῦ τελευταίου γραφίσκου αὐτῶν συζητήσεις. Ἐπέχω νὰ ἐρευνήσω τὰς αἰτίας ἐπὶ τοῦ παρόντος· τοῦτο μόνον σημειῶ ὅτι, εἴπερ τις καὶ ἄλλη Ἑλληνικὴ πόλις, ἡ Ἑρμούπολις ἔπρεπε ν' ἀναφέρηται ἀπὸ τοῦ βήματος πολλάκις· διότι πόλις ἥτις συνεισφέρει ἐτησίως εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον τρία κατὰ μέσον ὅρον

ἑκατομμύρια, πόλις ἥτις ἀποτίει ἁδρότατα ποσὰ διὰ τὰς ὁδοποιίας καὶ λοιπὰς τοῦ Κράτους ἀνάγκας, πόλις ἥτις ἀπὸ τοῦ συνοικισμοῦ της μέχρι σήμερον καίτοι παρασχοῦσα τῷ ἐθνικῷ Ταμείῳ ἑκατοντάδα περίπου ἑκατομμυρίων, ἐλάχιστα δὲ παρὰ τοῦ ἔθνους καὶ χάριν αὐτοῦ ζητήσασα, οἷον κατάργησίν τινων δασμῶν, σύστασιν ἐφετείου καὶ ἄλλα δίκαια αἰτήματα, ἀβλαβῆ διὰ τὸ ἔθνος, πόλις τέλος ἧς ἡ κοινὴ γνώμη ἄλλοτε ἦτο ἡ ἐπικρατοῦσα καὶ ἐδίκαζε τὴν τύχην τῶν Κυβερνητῶν, (1) ἐλησμονήθη ἐν τῷ κοινοβουλευτικῷ βίῳ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος ἧς εἶνε ὁ εὐθαλέστερος καὶ παραγωγικώτερος βλαςός. (2)

(1) Ὅρα λόγον Π. Χαλκιοπούλου εἰς Βεν. Ῥοῦφον ἐν Παραλ. βίοις Γοῦδα σελ. 331.

(2) Ἄνευ συντόνου ἐνεργείας τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς, ἄνευ τῆς ἐπιτεύξεως τῶν δικαίων αἰτήσεών της, τῆς *ἐλευθερίας* τοῦ λιμένος ἢ τῆς παντὶ τρόπῳ προστασίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας της καὶ πολλῶν ἄλλων ἀναζωογονητικῶν φαρμάκων, ἡ ἑλληνοφιλὴς Ἑρμούπολις θὰ παραμείνῃ στάσιμος ἐν τῷ μέλλοντι. Εἴθε ὁ καταρτίσων πρεπόντως τὴν ἱστορίαν αὐτῆς νὰ εὑρεθῇ εἰς θέσιν ν' ἀναγράψῃ τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἐνεργείας τῶν νέων ἀντιπροσώπων της Νικολάου Σούτσου καὶ Γ. Μπούμπουλη μεγάλης ὑπολήψεως ἀξίων διὰ τὴν δραστηριότητα καὶ σύνεσιν αὐτῶν, ὡς καὶ τὰς τοῦ Δ. Χρηστίδου καὶ Κ. Πλατὺ πρὸ τριακονταετείας περίπου γνωρισάντων τὰς ἀνάγκας της καὶ ἀντιπροσωπευόντων αὐτήν. Μόνον ὁ Κ. Πλατὺς ἐφαίνετο ἰδίως μεριμνῶς ὑπὲρ τῆς Ἑρμουπόλεως, π. χ. εἰς τὸ περὶ τόνων ζήτημα κλπ. Ἀλλ' ἡ ἐπαρχία ἐλπίζει ἤδη πρὸ πάντων εἰς τοὺς νέους βουλευτάς της *Νικόλαον Σοῦτζον* ἄνδρα ἀποκτήσαντα τὴν γενικὴν τῆς ἐπαρχίας ἀγάπην διὰ τὴν ἠθικὴν βαρύτητα καὶ τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν *Γ. Μπούμπουλη* ἐγνωσμένης ἱκανότητος καὶ νουνεχείας.

— Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν καθεξάντων τὰς δημοτ. καὶ διοικητ. θέσεις ἐν Ἑρμουπόλει ἤθελον παραθέσει κατάλογον τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν πράξεων τῶν ἀπὸ τοῦ 1835 Νομαρχῶν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀνήκει ἰδίως τῇ ἱστορίᾳ Σύρου. Οἱ κατὰ καιροὺς Νομάρχαι δυνατὸν νὰ συνετέλεσαν ὑπὲρ τοῦ νομοῦ δι' ἔργων ἀξίων λόγου· τοῦτο ὅμως

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

*Ἐμπόριον—***Βιομηχανία***—Τέχναι.*

Ἤτοι ἡ σύγχρονος βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ κατάστασις Ἑρμουπόλεως.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ. Τὸ ἀπὸ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως μέχρι τοῦ 1870, ἤτοι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν φθάνουσιν αἱ ἱστορικαί μου αὗται σημειώσεις ἐποίησεν τεραστίους προόδους, ὀφειλομένας εἰς τὴν εὐφυίαν καὶ ἐπιδεξιότητα τῶν Ἑρμουπολιτῶν καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς νήσου. Ἀθροίζων τις τὰς καταστατικὰς πληροφορίας τῆς τελευταίας δεκαετηρίδος, βλέπει ὅτι ὁ ἐτήσιος κύκλος τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων εἰδῶν φθάνει τὰ ὀγδοήκοντα ἑκατομμύρια, συμπερι-

---

ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν οὐχὶ μόνης τῆς Σύρου ἀλλὰ πασῶν τῶν Κυκλάδων. Οὐχ' ἧττον σημειῶ ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ καιροὺς Νομαρχῶν, οἵτινες εἶνε πολυάριθμοι· κατὰ τὴν τακτικὴν ἣν ἀκολουθοῦσιν ἀνέκαθεν αἱ Ἑλλ. Κυβερνήσεις, ὀλίγον χρόνον διετήρουν αὐτοὺς εἰς τὸν νομόν. Πρὸ τῶν Νομαρχῶν ἦσαν *Ἔκτακτοι Ἐπίτροποι* ὁ Β. Ῥοῦφος (1828), Κ. Μεταξᾶς (1829), Ν. Καλλέργης (1830), Ι. Ἀμβροσιάδης (1831). *Διοικηταὶ* Ι. Ῥίζος (1833). Δ. Χρηστίδης (1834), Κ. Πραΐδης (1834), Λαστὶκ Βιγουροῦ (1834) Σ. Σκοῦφος (1834), Δ. Χρηστίδης (1835), εἶτα δὲ ὁ Πονηρόπουλος, Ἀδὰμ Δούκας κλπ. *Νομάρχαι* δὲ ὁ Κ. Ῥάδος (1847), ὁ Ι. Ἀμβροσιάδης (1850), Α. Ζυγομαλᾶς (1851), Γ. Οἰκονομίδης εἶτα πάλιν Ζυγομαλᾶς (1854), Ἀν. Χ. Ἀναργύρου (1855), Σπ. Ἀντωνιάδης Π. Παπαδημητρακόπουλος (1857), Ἀλ. Ἀλεξανδρόπουλος (1861—1862), Σ. Ῥωσσέτος (1862), Κ. Δαρειώτης (1862), Β. Θεαγένης (1863), Ν. Μαρῖνος, Ν. Καλλισπέρης (1865), Γ. Δρακόπουλος (1866) ᾧ ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ χάραξις τῶν ἐξοχικῶν ὁδῶν καὶ ὅστις ἔμεινεν μέχρι τοῦ 1871.

λαμβανομένου τοῦ ἰδίως συναλλαγματικοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἀσφαλ. ποσοτήτων. Αἱ ἐτήσιαι τελωνειακαὶ εἰσπράξεις ὑπερέβησαν τὰ δύο ἑκατομμύρια. Μόνη δὲ ἡ βιομηχανία ἐν ὅλῳ λαμβανομένη κάμνει ἐτήσιον κύκλον εἰδῶν ἀξίας κατὰ μέσον ὅρον τεσσαράκοντα ἑκατομμυρίων. (1)

Τὸ ἐμπόριον τῆς Ἑρμουπόλεως καταμερίζεται εἰς Εἰσαγωγικόν, ἀποτελούμενον ἐξ ὅλων τῶν εἰδῶν τῆς Εὐρ. καὶ ἐν μέρει τῆς τουρκικῆς τέχνης, ἐκ τῶν τροφίμων, τῶν οἰκοδομησίμων, ναυπηγησίμων, βυρσοδεψικῶν καὶ πασῶν τῶν χρησίμων ὑλῶν. 2) Εἰς Ἐξαγωγικόν, ἤτοι τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας τοῦ τόπου. 3) Εἰς Διαμετακομιστικὸν ἤτοι τῶν διὰ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὴν Τουρκίαν εἰδῶν. 5) Εἰς Μεταγωγικόν, κλάδον τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἀποτελούμενον ἀπὸ τὰ ἐξ Ἑλλάδος εἴδη ἃ ἔρχονται πρὸς ἀποστολὴν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν· καὶ 5) Εἰς Συναλλαγματικὸν ἤτοι τὸ διὰ τῶν τραπεζιτικῶν ἐργασιῶν, συναλλαγματικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κλπ.

Ἐκ τῶν δεδημοσιευμένων πινάκων γίνεται ὡς ἔγγιστα δήλη ἡ κατάστασις τοῦ ἐμπορίου κατὰ τὰ τελευταία ἔτη. Συ-

(1) Πάσας τὰς ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου καὶ ἑξῆς καταστατικὰς πληροφορίας ἀρύομαι ἐκ τῶν ἐπισήμων καταστατικῶν πινάκων τοῦ τελωνείου. τῶν δεδημοσιευμένων καταστατικῶν πληροφοριῶν ὑπὸ Αλ. Δρ. Μανσόλα, τῶν βιβλίων τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων, τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοΐας, τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθν. Τραπέζης, καὶ πλείστων ἄλλων ἐγγράφων ἰδιωτ. καὶ δημοτ. καταστημάτων.

Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἡ σύνταξις πλήρους καταστατικῆς τῆς Ἑρμουπόλεως ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον· ἔργον δυσεπίτευκτον μέν, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως πολλῶν μέσων, ἀγνοίας τῶν ἰδιωτικῶν συναλλαγῶν καὶ ἐν γένει καταστατικῶν τακτικῶν πάσης ὕλης, οὐχ' ἧττον ἔργον, ἐν ᾧ θὰ ἐγκατοπτρισθῇ δι' ἀριθμῶν ἡ πρόοδος τῆς Ἑρμουπόλεως, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν.

νοπτικῶς ἐνταῦθα σημειῶ ὅτι αἱ τελωνειακαὶ εἰσπράξεις τοῦ μὲν 1853 ἦσαν 1,382,911· τοῦ δὲ 1864, 1,399,454, τοῦ δὲ 1868, 2,113,193, τοῦ δὲ 1869 ἀνῆλθον εἰς 2,170,668.

Κατὰ τὸ 1870 φαίνονται ἠλαττωμέναι αἱ εἰσπράξεις ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑξῆς πίνακος.

Τέλη ἐμπορευμάτων.

Εἰσαγ.	Ἐξαγ.	Διαμ.	Λαθ. ποιναί.	Ἀπρ.
163,408	4,772	61,332	5,828	33,493
Ὑγειον.	Λιμεν.	Ναυτιλ.	Ἀναλ. 0[0	Ἐγγ. φόρ.
8,375	30,030	6,165	18,79	82,382

ἤτοι 1,725,563, ἐν ᾧ αἱ τοῦ 1869 ἦσαν 2,113,193.(1)

Τοῦ δὲ συναλλαγματικοῦ ἐμπορίου ὁ ἐτήσιος κύκλος δυσυπολόγιστος, διότι τούτου αἱ ἐργασίαι εἰσιν ὀλίγαι, καὶ δὲν ὑποπίπτουσιν πᾶσαι εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ κοινοῦ. Οὐχ' ἧττον ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν χορηγήσεων τοῦ ἐνταῦθα ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθν. Τραπέζης (2) δύναται νὰ τεκμαρθῇ ἡ ποσότης τινῶν συναλλαγῶν. Κατὰ τὸ πενταετὲς διάστημα 1845—1850 ἐχορηγήθησαν περίπου 1,000,000 κατὰ τὸ 1850—1855 1,500,000, κατὰ τὸ 1855—1860 2,500,000, κατὰ τὸ 1860—1865 3,000,000, κατὰ τὸ 1865—1870 3,500 000 καὶ κατὰ τὸ 1870—1871 4,500,000.

---

(1) Περὶ ἐμπορ. Σύρου ἴδε καὶ Ἐμπ. Ἐγχ. Κ. Μελᾶ σελ. 480.

(2) Μεγάλαι αἱ εὐκολίαι ἃς προσήνεγκε τῷ ἐμπορίῳ Σύρου τὸ ὑποκατάστημα τοῦτο. Συνεστήθη τῷ 1845 ὡς πρακτορεῖον, διευθυνόμενον ὑπὸ Ι. Α. Ῥάλλη μέχρι τοῦ 1849, ὅτε διεδέχθη αὐτὸν ὁ τέως ταμίας Διαμ. Μάνιαρης. Τῷ 1847 προὐβιβάσθη εἰς ὑποκατάστημα καὶ ἐξηκολούθει διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Δ. Μάνιαρη μέχρι τοῦ 1871 ὅτε ἀποθανόντος αὐτοῦ διωρίσθη διευθυντὴς ὁ τέως ταμίας Λ. Χρ. Κουτζοδόντης μέχρι τοῦ νῦν ἄριστα διευθύνων αὐτό.

ΝΑΥΤΙΛΙΑ. Ἀπὸ τοῦ 1834—1867 ἦσαν ἐγγεγραμμένα ἐν τῷ νηϊολογίῳ Σύρου πλοῖα Αης μὲν τάξεως ἄνω τῶν 60 τόνων 2,596, Βας δὲ 1213. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1867 μέχρι σήμερον Αης μὲν τάξεως 753, Βας δὲ 541, ἤτοι τὰ ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι σήμερον πλοῖά εἰσι τὸ ὅλον 4,103, πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων τόνων, ἐξ ὧν ὑπολογιζομένης τῆς ἀξίας ἑκάστου τόνου εἰς δραχ. 120, δύναταί τις νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ἀξίαν τῶν ἐν Σύρῳ πλοίων ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἑκατομμύρια δραχ.

Ἐκ τῶν ἐν τοῖς νηϊολογίοις Σύρου πλοίων ἐναυπηγήθησαν ἐν Σύρῳ ἀπὸ τοῦ 1828 μέχρι σήμερον δισχίλια περίπου Αης καὶ Βας τάξεως· τὰ δὲ λοιπὰ ναυπηγηθέντα ἀλλαχοῦ ἐπεσκευάσθησαν ἢ ἐνεγράφησαν εἰς τὸ νηϊλόγιον Σύρου ἕνεκα τῶν εὐκολιῶν ἃς εὕρισκον οἱ ναυτιλλόμενοι ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ πόλει τοῦ Ἑρμοῦ. (1) Τὸ τελευταῖον ναυπηγηθὲν πλοῖον Ἀ ρ γ ὼ εἶνε τὸ μέγιστον ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ.

Ἡ κατὰ τοῦ 1870 κατάστασις τῆς ἐμπορ. ναυτιλίας Σύρου εἶχον ὡς ἑξῆς.

Ἱστιοφ.	χωρητικ.		Ἀτμοκ.	Ἀριθ.
567 Α΄. τάξ.	10,652		12	πληρώμ.
875 Β΄. τάξ.	187,652	χωρ.	15,360	11,015

Ὁλικὸν ποσὸν πλοίων 1454, χωρητικότητος τόνων 263, 604· ὑπολογιζομένου δ' ἑκάστου τόνου πρὸς δραχ. 120 ἡ ἀξία τοῦ νῦν ἐμπ. ναυτικοῦ τῆς Σύρου ὑπερβαίνει τὰ 20,000, 000. δρ. Ἐργάζονται δ' ἐν τῷ ναυπηγείῳ περίπου 1500 ἐργάται.

Ἑ λ λ η ν ι κ ὴ Ἀ τ μ ο π λ ο ΐ α. Ἱδρύθη τῷ 1857 δυ-

(1) Λόγου γενομένου περὶ ναυπηγηθέντων ἐν Σύρῳ πλοίων μνημονεύω ἐνταῦθα τῶν σπουδαιοτέρων αὐτῆς ναυπηγῶν (τεθνεώτων καὶ ζώντων), Π. Μάσχα, Παγίδα πατρὸς καὶ υἱοῦ, Μ. Πουτοῦ. Ἀν. Λειβαδάρα, Χρηστοφῆ, Στ. Κουφουδάκη, Π. Μπούμη ναυπηγοῦ τῆς Ἀ ρ γ ο ῦ ς. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ἐπ' ἴσης ἱκανοί.

νάμει τοῦ μεταξὺ τῶν μετόχων αὐτῆς συμβολαίου τῆς 3ης Ἰανουαρίου 1857, ἐγκριθεῖσα δὶ εἴκοσιν ἔτη. Ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν της τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἡ Διοίκησις ἀνετέθη εἰς πενταμελὲς συμβούλιον, οὗ μέλη ἀπὸ τῆς συστάσεώς της μέχρι σήμερον διετέλεσαν διαδοχικῶς οἱ Ἀμβρ. Δαμαλᾶς, Ἡλ. Κεχαγιᾶς, Δ. Βαφιαδάκης, Π. Ῥάλλης, Δ. Βολανάκης, Ἐλ. Λαδόπουλος μεγαλέμποροι, Δημ. Σύμβουλοι, δύο δὲ αὐτῶν καὶ Δήμαρχοι, Ἀλεξ. Δομεστίνης ἰδιοκτήτης πλοίων, κεφαλαιοῦχος κλπ. καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη Γ. Τομπάζης διακεκριμένος ἀξιωματ. τοῦ Βασ. ναυτικοῦ. (1)

Ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεώς της ἀνετέθησαν ἡ μὲν Γεν. Γραμματεία τῷ Ἀρ. Κάζηρα, τέως διευθυντῇ τῆς Ἀσφ. Ἑταιρίας Ἑλλὰς, ἀνδρὶ δραστηριωτάτῳ καὶ εἰδικωτάτῳ περὶ τὸ εἶδος τῆς ὑπηρεσίας, τὸ δὲ λογιστικὸν τῷ εἰδικῷ περὶ τὸ λογιστικὸν Ἀν. Μαρκαντωνάκη καὶ τὸ κεντρικὸν πρακτορεῖον καὶ ταμεῖον τῷ Δ. Ἀμπελᾶ, τέως Ἐλεγκτῇ, Τελώνῃ κλπ.

Ἡ Ἑταιρία ἤρξατο ἀπὸ 2189 μετοχῶν καὶ τριῶν ἀτμοπλοίων· κέκτηται ἤδη μετοχὰς 7905· μεθ' ὅλον δὲ τὸ πολυδάπανον τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους δυσχερείας, εὑρίσκεται εἰς τὴν ἑξῆς κατάστασιν κατὰ τοὺς ἐγκεκριμένους καὶ δεδημοσιευμένους ἰσολογισμοὺς τοῦ 1870. Διατηρεῖ γραμμὰς 12· ἐξετέλεσεν ἀπὸ τῆς συστάσεώς της μέχρι τοῦ 1870 πλόας 4,764· μετήνεγκεν ἐπιβάτας μὲν 1,845,848, δέματα δὲ ἐμπορευμάτων 1,119,495, χρηματοδέματα δὲ 68,675. (2)

---

(1) Καθ' ἣν στιγμὴν τυποῦται τὸ μέρος τοῦτο τίθεται εἰς ἐνέργειαν ἡ νέα σύμβασις τῆς Ἀτμ. καὶ Κυβερν. δι' ἧς αὐξάνουσιν αἱ ἐπιχορηγήσεις πρὸς τὴν Ἑταιρίαν καὶ διορίζεται ἐνιαύσιος Διοικητής. Τοιοῦτος δ' ἐξελέγχθη ἐκ τῶν Διοικ. Συμβούλων ὁ Ἡλ. Κεχαγιᾶς ἀνὴρ δεδοκιμασμένης ἱκανότητος.

(1) Εἰς τοὺς πλόας τούτους δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ εἰς Κρήτην 90 πλόες τῆς Ὕδρας, Πανελληνίου, Κρήτης, Ἑνώσεως καὶ Ἀρκαδίου, ἐκτελεσθέντες διὰ τῶν πλοιάρχων τῆς Ἀτμοπλοΐας.

Μέχρι τοῦ 1870 ἡ κτηματικὴ αὐτῆς περιουσία ἔφθασε μέχρι τῶν 5,964,381,69, συμπεριλαμβανομένων τῶν ὀφειλομένων αὐτῇ ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως 1,238,982,40 δρ. Ἡ περιουσία αὐτῆς συνίσταται ἐκ τῆς ἀξίας τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ νεωρείου, τοῦ ἐργοστασίου, τοῦ καταστήματος τῆς Διευθύνσεως, τῶν γαιανθρακαποθηκῶν, τῶν φορτηγίδων τοῦ ὑλικοῦ, τῶν πρακτορείων, τοῦ Ταμείου κλπ. ἃ ἐν πλάτει ἐκτίθενται ἐν τοῖς κατ' ἔτος δημοσιευομένοις ἰσολογισμοῖς. (1)

Ἄλλαι Ἑταιρίαι. Μετὰ δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ συγκοινωνεῖ ἡ Σύρος διὰ τῶν ἀτμοπλοίων τῆς Αὐστριακῆς Ἑταιρίας Λόϋδ, ἧς τὸ ἐν Σύρῳ πρακτορεῖον διευθύνεται ὑπὸ τοῦ I. Maritzitz· διὰ τῶν Γαλλικῶν τῶν Θαλασσίων Διαπορθμεύσεων, ὧν τὸ πρακτορεῖον διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Alfred Tallon· διὰ τῶν Ἀγγλικῶν ἀτμοπλοίων Παπαγιάννη, Μπίμπη, Μακίβερ ὧν τὸ πρακτορεῖον διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Π. Ῥάλλη καὶ Σα, διὰ τῶν Ὀλλανδικῶν, ὧν πράκτωρ ἦν πρὶν μὲν ὁ Ἐπ. Κορωνιός, νῦν δὲ ὁ Κ. Κλέβε.

Ἄλλοτε προσήγγιζον καὶ ῥωσσικά· ἀλλὰ διέκοψαν πρὸ ἐτῶν τὰς προσεγγίσεις· ἐσχάτως ἤρξαντο προσεγγίζοντα τὰ Αἰγυπτιακὰ τῆς Ἑταιρίας Κεδιβιέ, ὧν τὸ πρακτορεῖον ἐν Σύρῳ διηύθυνε πρῶτον μὲν ὁ Ἰβραΐμ, νῦν δὲ ὁ Frederic bey.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ. Α'. *Βυρσοδεψική.* Δέκα βιομηχανικὰ καταστήματα βυρσοδεψικῆς ὑπάρχουσιν ἐν Σύρῳ ὧν ὁ ἐτήσιος κύκλος τῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν κυμαίνεται ἀναλόγως τῶν ἐργασιῶν μεταξὺ 10 — 14,000,000. Τούτων πρωτεύουσι τέσσαρα.

I. *Ἀτμομηχανικὸν Βυρσοδεψεῖον Παν. Καλουτᾶ (νῦν Π. Καλουτᾶ καὶ υἱοῦ).* Συνέστη τῷ 1842· μέχρι δὲ τοῦ 1858 κατέστη οἷον εἶνε μέχρι τοῦ νῦν. Ἐβραβεύθη εἰς τὰς ἐκθέσεις τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν Ὀλυμπίων· ἐτιμήθη δ' ἐσχάτως ὁ ἱδρυ-

---

(1) Περὶ δὲ τοῦ τελειοτάτου ἐν Ἀνατολῇ ἐργοστασίου αὐτῆς ἐν τοῖς κατόπιν γενήσεται λόγος.

τῆς καὶ διὰ τοῦ χρυσοῦ παρασήμου τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Σωτῆρος. Ἐτήσιος κύκλος ἀξίας ἐμπορευμάτων ἀναλόγως τῆς ἐργασίας ἄνω τῶν 3,200,000 περίπου. Ἐτησία κατεργασία 46,000 βουδοδερμάτων. Ἐργάται ἀναλόγως τῆς ἐργασίας 200—280. Χωρητικότητος 150,000 δερμάτων ὑπὸ κατεργασίαν.

II. *Ἀτμομηχανικὸν βυρσοδεψεῖον Ἐμμανουὴλ Σαλούστρου.* Συνεστήθη τῷ 1834. Βελτιωθὲν καὶ ἐπαυξηθὲν ἀποτελεῖται ἀπό τινων χρόνων ἐκ μέτρων 5,000 ᾠκοδομημένων καὶ 1,000 μὴ ᾠκοδομημένων. Ἐβραβεύθη ἐν ταῖς ἐκθέσεσι τῶν Παρισίων καὶ τῶν Ὀλυμπίων. Ἐτήσιος κύκλος ἀξίας 2,600,000 καὶ πλέον. Κατεργασία βουδοδερμάτων 35—38,000 κατ' ἔτος. Ἀπὸ τὸ 1870 ἔχει ἐργάτας 150—200.

III. *Βυρσοδεψεῖον Ἀδελφῶν Μαρινάκη.* Συνεστήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ε. Μαρινάκη τῷ 1839· βαθμηδὸν ἐπεξετάθη εἰς μέτρα 3911, πλουτισθὲν διὰ πολλῶν δεξαμενῶν. Ἐβραβεύθη μὲ χρυσοῦν βραβεῖον Βας τάξεως ἐν τοῖς τελευταίοις Ὀλυμπίοις. Ἐτήσιος γύρος 2,000,000 κατ' ἀνώτερον ὅρον. Ἔντριψις πεύκου δι' ἀτμομηχανῆς Γ. Π. Δαμιανοῦ.

IV. *Ἀτμομηχανικὸν βυρσοδεψεῖον* I. *Κουρκουτάκη καὶ Υἱοῦ.* Συνεστήθη τῷ 1863. Ἐτήσιος γύρος ἀναλόγως τῆς ἐργασίας μέχρι 2,000,000. Κατεργασία ἐτησία δερμάτων καὶ τελατινίων 35,000. Ἐβραβεύθη ἐν ταῖς ἐκθέσεσι Βιέννης, Παρισίων καὶ Ὀλυμπίων, καὶ ἐτιμήθη διὰ γερμανικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ παρασήμου.

Δευτερεύοντα δὲ *βυρσοδεψεῖα μετ' ἀτμομύλου* εἰσὶ τέσσαρα 1.) Γεωργίου Λαγουροῦ συστηθὲν τῷ 1851 καὶ ἔχον ἐργάτας κατὰ μέσον ὅρον 50. 2.) Παν. Γλύκα συστηθὲν τῷ 1850 ἐργάται περίπου 40. 3.) Μεν. Κορνηλάκη, συστηθὲν τῷ 1854, ἐργάται περίπου 55 καὶ 4.) Ἀλ. Γάγκου, συστηθὲν τῷ 1861 ἔχον δ' ἐργάτας 45—50.

Ἑκάστου τῶν τεσσάρων τούτων ὁ ἐτήσιος γύρος ἀναλό-

γως τῆς ἐργασίας περιστρέφεται μεταξὺ τῶν 300 — 700,000 δραχμῶν.

Ὑπάρχουσι δὲ καὶ δύο μικροτέρου γύρου καὶ ἐργασίας ἐλάσσονος.

Β΄. Ἀλευροποιία. Ἐτήσιος γύρος 6 — 7,000,000.

I. *Ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον ἀλευροποιΐας Σταύρου Χρυσοῦ.* Συστηθὲν τῷ 1861. Βελτιωθὲν δὲ καὶ ἐπαυξηθὲν συντίθεται νῦν ἐκ τεσσάρων ὀροφῶν ὁλικῆς χωρητικότητος 10,000 μέτρ. Ἐβραβεύθη δὲ καὶ ἐτιμήθη ὁ ἱδρυτὴς αὐτοῦ διὰ τοῦ παρασήμου τῶν ἱπποτῶν τοῦ Σωτῆρος. Ἐργασία: ἄλεσις ἀλεύρου, πεύκου, κατασκευὴ ἄρτου καὶ παντὸς εἴδους ζυμαρικῶν. Εἶνε δὲ τὸ μέγιστον ἐν Σύρῳ ὡς πρὸς τὴν χωρητικότητα ἐργοστάσιον, ἐργαζόμενον ἐτησίως ἐπὶ 180,000 κατὰ μέσον ὅρον κοιλῶν, ἐκτὸς τῶν πεύκων κλπ.

Ἐτήσιος γύρος 2,100,000, ἔχει καὶ ἀτμομηχανικὸν σιδηρουργεῖον, οὗ ὁ ἐτήσιος γύρος 200,000. Ἐργάται ἐν ὅλῳ 100 συμπεριλαμβανομένων τῶν ἀρτοποιῶν. Παραθυρόφυλλα 240.

II. *Ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον ἀλευροποιΐας Γ. Βέλτζου ἢ Θεσσαλία.* Συνεστήθη τῷ 1865. Ἐργασία ἐτησίως κοιλῶν 125,000. Κατασκευὴ ἀλεύρου καὶ παντὸς εἴδους ζυμαρικῶν. Ὁ ἱδρυτὴς ἐτιμήθη καὶ διὰ τοῦ παρασήμου τῶν ἱπποτῶν τοῦ Σωτῆρος. Οἰκοδομὴ λαμπρά. Ἐτήσιος γύρος 1,700,000.

III. *Ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον Γ. Π. Δαμιανοῦ καὶ Σα.* Συνεστήθη τῷ 1868. Κατασκευὴ ἀλεύρου, ἄρτου καὶ παντὸς εἴδους ζυμαρικῶν. Ἐργασία κοιλῶν περίπου 110 — 120,000 ἐτησίως, πολλάκις δὲ καὶ ξένων 40,000. Ἔντριψις πεύκου καθ' ἡμερονύκτιον 15 — 20,000. Ἐτήσιος γύρος 1,100,000. Τὸ ὄνομα τοῦ ἐργοστ. Δήμητρα. Δύν. ἵππ. 35.

IV. *Ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον Π. Σεβαστοπούλου καὶ Ἀρ. Χειλᾶ* (πρώην δὲ Γ. Μπούμπουλη). Συνεστήθη ὑπὸ Γ. Μπούμπουλη τῷ 1866. Ἐργασία κοιλῶν 80 — 100,000 ἀναλόγως

τῆς τιμῆς τῶν σίτων. Κατασκευὴ ἀλεύρου, ἄρτων καὶ παντὸς εἴδους ζυμαρικῶν, ἐτήσιος γύρος 900,000 — 1,000,000.

Ἐκτὸς τῶν τεσσάρων τούτων μεγάλων ἐργοστασίων ὑπάρχουσι πολλὰ ἄλλα μικρότερα· ἓν ἢ δύο δὲ ἐκ τούτων διελύθησαν ὡς τὸ τοῦ Γ. Κοζαδίνου καὶ Σα. κατὰ τὸ 1870.

Γ. Σιδηρουργικὴ Βιομηχανία.

Ἐργοστάσιον Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας. Ἱδρύθη τῷ 1861, διαπρεπῆ καθέξαν θέσιν ἐν Ἀνατολῇ. Ἐργασίαι αὐτοῦ μηχαναί, λέβητες, ἐργαλεῖα παντοειδῆ κλπ. Ἐκπαίδευσις Ἑλλήνων ὡς μηχανικῶν. Περιέχει δὲ καὶ χωνευτήριον, σιδηρουργεῖον κλπ. Διευθύνεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιμηχανικοῦ Smith. Περιέχει δὲ ἄριστον νεώρειον, ἐν ᾧ ἐκαθαρίσθησαν ἐκτὸς τῶν ἀτμοπλοίων τῆς Ἑταιρίας καί τινα βασιλικὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ξένων ἐθνικοτήτων ἐν οἷς δύο αὐστρ. κανονοφόροι καὶ μία φρεγάτα.

Ἠξιώθη πρώτου ἐπαίνου ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει τοῦ Λονδίνου καὶ χρυσοῦ μεταλλείου Α ης τάξεως ἐν τῇ τῶν Ὀλυμπίων. Τὰ μέχρι τοῦ 1870 ἔργα αὐτοῦ εἰσι πλεῖστα ἰδίως 26 λέβητες διὰ τὰ ἐν Σύρῳ βιομ. ἐργοστάσια, 12 ἀτμομηχαναί, ὑδραυλικαί, ἐλαιοπιεστικαί, σαπωνοποιίας κλπ. πυροβόλα ῥαβδωτά, σφαῖραι κλπ., καπνοδόχοι καὶ ἄλλα παντοειδοῦς χρήσεως. Πρὸς τούτοις ἓν μικρὸν ῥυμουλκὸν ἀτμόπλοιον. Ἐξεπαιδεύθησαν δ' ἐν αὐτῷ 13 μηχανικοὶ Ἕλληνες καὶ ἰσάριθμοι λεβητοποιοί, ὧν οἱ πλεῖστοι εἶνε ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἀτμοπλοίων. Ἀξία κτιρίου καὶ μηχανῶν 276,387, 24. Εἶνε τὸ πρῶτον ἐν Ἀνατολῇ· τελείως ἤδη κατηρτισθὲν ἁμιλλᾶται πρὸς πολλὰ τοιούτου εἴδους ἐν Εὐρώπῃ.

Ὑπάρχουσι δὲ ἑπτὰ ἄλλα σιδηρουργεῖα. 1.) τὸ τοῦ Διονυσίου Γιατρᾶ, 2.) τὸ τοῦ Γ. Κουμούλια, 3.) τὸ τοῦ Ἀπ. Βουργαράκη, 4.) τὸ τοῦ Κ. Κοατζάκη, 5.) τὸ τοῦ Τρυπάνη, 6.) τὸ τοῦ Χ. Ἀν. Βουργαράκη, πρὸ πάντων κλινοποιεῖον· 7) καὶ τὸ τοῦ Ι. Ἀποστόλου. Πάντα ταῦτα κατασκευάζουσιν κάλ-

λιστα σιδηρουργικὰ ἐργαλεῖα, περιέχουσί τινα τούτων χυτήρια καὶ ἐν γένει εἰπεῖν πληροῦσι τὰς ἀνάγκας τοῦ ναυπηγείου καὶ τῆς πόλεως, μετὰ πολλῶν ἄλλων, ὧν 25 τὰ λεγόμενα Γύφτικα.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουσι δέκα ἔτη μικρὰ καὶ μεγάλα ἀγκυροποιεῖα, ἡλοποιεῖα, κλινοποιεῖα κλπ.

Δ'. *Ὑελουργικὴ βιομηχανία.*

Πρῶτον ἐργοστάσιον ἀτμοκίνητον ὑελουργικῆς ἱδρύθη ἐν Σύρῳ τῷ 1870 ὑπὸ τοῦ Ι. Ἀργυροπούλου, παράγον κάλλιστα ὑελουργικὰ εἴδη, ὀνομαζόμενον δὲ Ἑ ρ μ ῆ ς.

Ἐσχάτως δὲ ἱδρύθη νέον ἀτμομηχανικὸν τέλειον ἐπ' ἴσης εἰς τὸ εἶδός του ἡ Σ ι δ ὼ ν διευθυνόμενον ὑπὸ Πέτ. Ι. Ῥάλλη.

Ε'. *Βαμβακουργικὴ καὶ νηματοκλωστικὴ βιομηχανία.*

Περίφημον ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον βαμβακουργικῆς, Ἐκκοκιστήριον, Κλωστήριον, Ὑφαντήριον καὶ Πλεκτήριον, ἱδρύθη τῷ 1870, διευθυνόμενον ὑπὸ Γ. Καλαποδοπούλου ἐξ ἀδράκτων κατὰ τὸ παρὸν 2,616 μετὰ ἐκκοκιστικῶν μηχανῶν κλπ. Ἐργάζονται κατὰ τὸ παρὸν 90 ἄτομα, ἤτοι γυναῖκες καὶ ἄνδρες. Παραγωγὴ νήματος 30,000 πάκα ἀξίας δρ. 300,000.

ΣΤ'. *Ἀτμομηχανικὸν ἐργοστάσιον, σχοινοπλοκεῖον Γ. Χ. Γλύκα.* Ἀρτίως συστηθὲν καὶ κάλλιστα καταρτισθέν.

Ζ'. *Ἀτμομηχανικὸν ἐλαιοχρωματοτριβεῖον Μ. Κατζιμαντῆ.* Πρὸ ἱκανῶν χρόνων συστηθὲν καὶ βελτιωθὲν, εἶνε τὸ πρῶτον ἐλαιοχρωματοτριβεῖον ἐν Σύρῳ.

Η'. Ὑπάρχουσι δὲ πλεῖστα ἄλλα καταστήματα διαφόρων τεχνῶν, οἷον

Ι. *Τυποβαφεῖα* τρία, 1.) τὸ τοῦ Π. Ἰ ω ά ν ν ο υ, 2.) Π. Ἀ ν α γ ν ω σ τ ο π ο ύ λ ο υ 3.) Ν. Σ τ α θ ο π ο ύ λ ο υ, ἐν οἷς ἐργάζονται πρὸς ἐκτύπωσιν σχημάτων ἐπὶ καλεμκερίων. 30 περίπου ἐργάται. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἴδιον *Κατασκευαστήριον Καλεμκερίων* τοῦ Δ. Ε ὐ α γ γ ε λ ί δ ο υ πρὸς χρωματισμὸν

τῶν ἐπὶ καλεμκερίων σχημάτων ἔχον 40 — 50 ἐργάτιδας.

II. *Τυπογραφεῖα*. Ἐκτὸς τῶν πρὸ χρόνων διαλυθέντων τοῦ Ῥόβερτσον, τοῦ Π. Κ. Παντελῆ, τοῦ Μελισταγοῦς κλπ. ὑπάρχουσιν ἤδη 7, ὧν ἀρχαιότερον 1.) τοῦ Ν. Βαρβαρέσου ἱδρυθὲν τῷ 1843 2.) τὸ τοῦ Ῥενιέρη Πρίντεζη ἱδρυθὲν τῷ 1854 μετὰ ταχυπιεστηρίου ἐκτυποῦντος 6 χιλ. ἀντίτυπα τὴν ἡμέραν, 3.) τὸ τῆς Πατρίδος κατ' ἀρχὰς μετοχικὸν νῦν Γ. Χάλαρη 4.) τὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Μέλλοντος τοῦ Δημ. Λυμπερίου, 5.) τὸ τῆς Πανόπης τῶν ἀδελφῶν Φρέρη, 6.) τὸ τοῦ Ἀντ. Καραβατσέλου νῦν Ι. Καλομανιάτου, καὶ 7.) τὸ τοῦ Γ. Κανέλλου.

III. *Ζαχαροπλαστικὴ καὶ λουκουμοποιΐα*. Ἀρχαιότατα καὶ μεγάλην ἀποκτήσαντα φήμην, βραβευθέντα δὲ εἰς τὰς ἐκθέσεις Παρισίων, Βιέννης καὶ εἰς τὰ Ὀλύμπιά εἰσι δύο 1.) τὸ τῶν Ἀδελφῶν Δαπόλλα καὶ 2.) τὸ τοῦ Π. Σταματελάκη· ἐν τούτοις κατασκευάζονται τὰ κάλλιστα τῶν λουκουμίων ἐξοδευόμενα εἰς πλείστας πόλεις τῆς Εὐρώπης.

Τούτοις προσθετέον καὶ τὸ ζαχαροπλαστεῖον Δ. Βερδέση ἀξιωθὲν ἐπαίνου ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις.

IV. *Πηλοπλαστικῆς* ἓν ἐργοστάσιον ἄξιον λόγου ὑπάρχει ὁ Προμηθεὺς τοῦ Γ. Βαλμᾶ· ὑπάρχει δὲ πληθὺς μικροτέρων.

V. *Ξοανοποιητικῆς*, ἓν κατάστημα διατηρούμενον ὑπὸ Α. Φραγκούλη ἐκπαιδευθέντος ἐν Εὐρώπῃ καὶ βραβευθέντος. Ὑπάρχουσι δὲ πολλὰ ἄλλα ξοανοποιεῖα, ἐφοδιάζοντα τὰ μικρότερα πλοῖα διὰ ξοάνων.

VI. *Πιλοποιεῖον* εὐρωπαϊκῶς κατηρτισμένον διευθυνόμενον μὲν ὑπὸ τοῦ Ι. Χωραφᾶ, ἀνῆκον δὲ εἰς τὴν Τράπεζαν Πανδώρα διευθυνομένην ὑπὸ Ν. Γ. Νικολιάδη.

VII. *Φωτογραφικῆς καταστήματα*, κατὰ τὸ 1870 διετηροῦντο τέσσαρα, 1.) τὸ τοῦ Σ. Βενιοῦ, 2.) τὸ τοῦ Γ. Δα-

μιανοῦ 3,) τὸ τοῦ Ν. Βλαχάκη καὶ 4.) τὸ τοῦ Π. Ζαφειροπούλου.

Ὑπάρχουσι δὲ πλεῖστα ἄλλα μικρὰ ἐργοστάσια διαφόρων τεχνῶν, οἷον Καλαποδοποιεῖα, ὡς τὸ πρὸ τεσσαρακονταετείας ὑπάρχον τοῦ Ἀν. Τζαγκάρη, καὶ δύο ἀξιόλογα καρεκλοποιεῖα εὐρωπαϊκοῦ ῥυθμοῦ.

Ὑπῆρχον δὲ πρὸ τοῦ 1870 σαπωνοποιεῖα κατασκευάζοντα 7—8,000 καντ. σάπωνος ἐτησίως.

Καλλιτεχνικὰ ἐργοστάσια δὲν ἔχω δυστυχῶς ν' ἀναφέρω, ἐκτὸς τοῦ ἀνδριαντοποιείου καὶ ἀγαλματοποιείου τοῦ Γ. Βιτάλη βραβευθέντος εἴς τε τὰς εὐρωπ. καὶ ἑλληνικὰς ἐκθέσεις. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξετιμήθησαν δεόντως· πολλὰ δὲ τούτων κοσμοῦσι τὸ ἐνταῦθα νεκροταφεῖον καί τινα τὰ ἐν Ἀθήναις ἀνάκτορα.

ΑΝΩΝΥΜΟΙ ΕΤΑΙΡΙΑΙ. Ἀσφαλιστικαί·

Τὰ ἑξῆς ἀσφαλιστικὰ κατxστήματα ὑπῆρχον μέχρι τοῦ 1870, 1.) ἡ *Ἀσφαλιστικὴ καὶ προεξοφλητικὴ Ὁμόνοια* διευθυνομένη ὑπὸ Κ. Α. Σιγαλοῦ 2.) *Ναυτικὴ Ἑταιρία* διευθυνομένη ὑπὸ Γ. Α. Καλαποδοπούλου 3.) *Ἀσφαλιστικὴ καὶ Προεξοφλητικὴ* ἡ *Ἁρμονία* διευθυνομένη ὑπὸ Χ. Βουρδουμπάκη 4.) ἡ *Ἑρμούπολις* διευθυνομένη ὑπὸ Β. Χειλᾶ 5.) *Ποσειδῶν* διευθυνομ. ὑπὸ Χ. Βρατσάνου 6.) ἡ *Ἐλπὶς* ὑπὸ Ν. Μπαλῆ, 7.) ἡ *Ὄλγα* ὑπὸ Μ. Παππανικολῆ 8.) ἡ *Ἕνωσις τῶν Ψαριανῶν* κατὰ τριμηνίαν διευθυνομένη ὑπὸ ἑνὸς μέλους τοῦ δωδεκαμελοῦς Συμβουλίου, 9.) τὰ *Ψαρρὰ* διευθυνομένη ὡς ἀνωτέρω 10.) ἡ *Ἀμφιτρίτη* ὑπὸ Ν. Κεφάλα 11.) ὁ *Πρωρεὺς* ὑπὸ Λ. Κοσκορόζη 12) ἡ *Εὐτυχία* ὑπὸ Κ. Κατζάκου. (1)

Ὑπῆρχεν πρὸς τούτοις *Ἑταιρία Μετοχικῶν* φορτηγίδων ἡ

(1) Ἕνεκα συμπτώσεως πολλῶν θαλασσίων δυστυχημάτων τινὲς τῶν ἀσφαλιστικῶν τούτων Ἑταιριῶν διελύθησαν πρὸ τοῦ 1870.

Καρτερία ὑπὸ Κ. Κολιοπούλου· μεταγενεστέρως συνεστήθη ἡ *Εὐεργετικὴ Τράπεζα Πανδώρα* Ν. Γ. Νικολιάδη.

Ὑποκαταστήματα δὲ τῶν ἐν Ἀθήναις εταιριῶν εἰσι ἀρχαιότερον μὲν πάντων τὸ τοῦ Φοίνικος διευθυνόμενον ὑπὸ Ἠλ. Κεχαγιᾶ, μεταγενέστερον δὲ τὸ τοῦ Ἀρχαγγέλου ὃ μετὰ τοῦ Νηϊογνώμονος, διευθ. ὁ Σ. Βουτσινᾶς, τὸ τῆς Ἀγκύρας ὑπὸ τοῦ Κ. Σαλταμπάση καὶ τὸ τῆς Πιστωτ. Τραπέζης διευθυνόμενον ὑπὸ Κ. Στυλιανοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ναοί.—Ἐκπαίδευσις.—Δημοσιογραφία.—Ἀγαθοεργὰ καταστήματα.—Δημοτικά.—Ὁδοί.—Οἰκοδομαί.—Ἐξοχαί. Πλατεῖαι.—Πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις τοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως κατὰ τὸ 1870.

ΙΕΡΑΤΕΙΟΝ. Τὸ ἱερατεῖον Ἑρμουπόλεως συνίσταται ἐκ πεντήκοντα προσώπων, ὧν προΐσταται ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιερεὺς Σύρου καὶ Τήνου Ἀλέξανδρος διαδεχθεὶς τὸν Δανιήλ, (1) ἀνὴρ διακεκριμένος ἔν τε τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ τῶν γραμμάτων, ἐν ᾗ διέπρεψεν ὡς καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Τὰ δὲ μέλη τοῦ ἱερατείου εἰσιν εἷς Πρωτοσύγκελλος, ὁ Ματθ. Εὐαγγελινός, πρὸ ἱκανῶν χρόνων κατέχων ἐπαξίως τὴν θέσιν ταύτην· 4 ἀρχιμανδρῖται, ὧν εἷς ἱεροκῆρυξ, εἷς Διευθυντὴς Ἱερατ. Σχολῆς καὶ δύο ἰδιωτεύοντες· 32 ἐφημέριοι τῶν ἐνοριῶν καὶ τῶν ἐξοχικῶν ναῶν· 7 ἱεροδιάκονοι διακονοῦντες ἐν ναοῖς καὶ 4 σπουδάζοντες.

(1) Οὗτος διεδέχθη τὸν Ἄνθιμον· ἦν δὲ πρώην Καρύστου, καὶ εἶχε διαδεχθῆ τὸν Χίου Πλάτωνα. Τὸν Δανιὴλ ἀποθανόντα τῇ 5 Μαΐου 1862 διεδέχθη ὁ Ἀλέξανδρος τῇ 12 Ἰουνίου 1866.

I. *Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος*, παρ' ᾗ καὶ ὁ μητροπολιτικὸς οἶκος· ναὸς ἱστορικὸς διὰ τὴν συνοικισθεῖσαν Ἑρμούπολιν. Ἀνηγέρθη τῷ 1824 διὰ δαπάνης ἰδιωτικῆς. Ἡ κτηματικὴ ἀξία αὐτοῦ εἶναι δρ. 200000, ἐτησία πρόσοδος 16,500.

II. *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*. Ἀνηγέρθη τῷ 1829· ἀξία αὐτοῦ 140,000, ἐτησία πρόσοδος 12000.

III. *Ἅγιος Γεώργιος*. Ἀνηγέρθη τῷ 1839. Ἀξία αὐτοῦ δραχ. 60,000. Ἐτησία πρόσοδος 6000.

IV. *Ἅγιος Νικόλαος*. Ἀνηγέρθη τῷ 1848. Ἀξία τοῦ κτήματος. 500,000. Ἐτησία πρόσοδος δραχ· 92,000. Ὑπολογίζεται δὲ ἡ κτημ. αὐτοῦ ἀξία σήμερον κοσμηθέντος διὰ τῶν κωδωνοστασίων καὶ προπυλαίων φθάνουσα τὸ 1,000,000.

Καὶ οὗτοι μὲν οἱ ναοὶ εἰσιν ἐν τῇ πόλει, ἐκτὸς δ' αὐτῆς,

V. *Προφήτης Ἠλίας* ἐν ἐξοχῇ Ἐπισκοπείου.

VI. *Ἅγιος Ἀθανάσιος*, παρὰ τὴν Πηγήν.

VII. *Ἅγιος Ἰωάννης*, ἐν Ποσειδωνίᾳ (Δελαγρατσία).

VIII. *Ἁγία Παρασκευή*, ἄνω τοῦ λόφου τῆς Ἀληθινῆς, ἀνακαινισθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα διὰ κελλίων εὐρυχώρων κλπ.

IX. *Ἅγιος Σπυρίδων*, ἐν τῇ ἐξοχῇ Χροῦσα.

X. *Ἅγιοι Ἀνάργυροι*, ἐν τῇ ἐξοχῇ Μάννα.

XI. *Γενέθλια τῆς Θεοτόκου*, ἐν Χρούσοις.

XII. *Ἅγιος Δημήτριος*, (εὐκτήριος οἶκος παρὰ τὴν θέσιν Γύρι, ἰδιοκτησίας Δ. Χειλᾶ.)

ΕΚΠΑΔΕΥΣΙΣ. Γυμνάσιον. Εἰς τὸ ἐπί τινας δεκαετηρίδας περιώνυμον τοῦτο γυμνάσιον ὅπερ διηύθυνον διακεκριμένοι γυμνασιάρχαι ὁ Ν. Βάμβας, Γ. Σερούϊος, Γ. Σουρίας, Α. Κυπριανὸς κλπ. καὶ παρ' ᾧ ἐμαθήτευσαν ἑκατοντάδες ὁμογενῶν Ἑλλήνων καὶ πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῶν λογίων καὶ κακαθηγητῶν, μέχρι τοῦ 1870 ἐδιδάχθησαν τὰ γράμματα πλείονες τῶν τρισχιλίων ἑλληνοπαίδων· οἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη 1867—1870 ἐγγραφέντες εἴς τε τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Ἑλλ. Σχολεῖον ἀνήρχοντο κατ' ἔτος μέχρι τῶν 500.

Κατὰ τὸ 1870 ὑπῆρχον 25 σχολεῖα δημοσυντήρητα καὶ ἰδιωτικὰ εἰς ἃ ἐφοίτων ἐν ὅλῳ μαθηταὶ 2771 ἤτοι τὰ ἑξῆς.

1 Ἀνώτ. Σχολ. Θηλέων μαθ.	165	5 Κορασ. μαθ.	178
2 Κατωτέρ. ἐκπαιδεύσ. ἀρρ. »	340	6 Ἀνατ. πλευρ.	143
3 Δυτικῆς πλευρᾶς ἀρρ. »	179	7 Δυτ. πλ. Κορ.	141
4 Νηπίων ἀρρένων	84	8 Νηπίων Θηλ.	111

Ἰδιοσυντήρητα δὲ 15, τὸ τοῦ Ἐμμ. Μαγκάκη μαθ. 34, τὸ τοῦ Γ. Κουϊμζέλη μαθήτρ. 131, τὸ τοῦ Ἀντ. Ν. Γοζαδίνου μαθ. 66, τὸ τοῦ Φ. Χίλδνερ μαθήτρ. 40, τὸ τοῦ Φ. Ταραντίνου μαθ. 35 καὶ 10 ἄλλα διευθυνόμενα ὑπὸ διδασκαλισσῶν.

Προστιθεμένων δὲ τούτοις καὶ τῶν μαθητῶν Ἱερατ. Σχολῆς περίπου 15—20 καὶ τῶν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, ἐξάγεται ἀριθμὸς ὁλικὸς τῶν ἐκπαιδευομένων θηλέων καὶ ἀρρένων 3030 περίπου. (1)

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις ἀνέφερόν τινας ἐφημερίδας ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων. Ἐνταῦθα παρατίθημι σημείωσιν τῶν ἀπὸ τοῦ 1831—1870 ἀναφανεισῶν ἐν Ἑρμουπόλει ἐφημερίδων αἵτινες εἶνε: ἡ Ἑλληνικὴ Μέλισσα (1831) ὑπὸ Ι. Σφοίνη, Ἑρμῆς (1838) ἐκδότης Ι. Ἡσαίας, Ἑρμῆς τῆς νέας Σύρου (1838) ἐκδότης Π. Παντελῆς, Ἐφημερὶς τῶν Ἀγγελιῶν ἐκδότης Γ. Μελισταγῆς, Ἡ Ἑλλὰς (1838) ὁ Μισοβάρβαρος, ὁ Ἑρμουπολίτης, ὁ Ἀγγελιαφόρος συντασσόμεναι ὑπὸ διαφόρων, Αἴολος (1842—1861) ἐκδότης Ν. Βαρβαρέσος, συντάκτης Ἀλ. Ἀλεξάνδρου, Ἑρμούπολις (1842) συντάκτης Γ. Καράλης, Λάβα-

(1) Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1858 ἐκτίμησιν, ἡ τοῦ Γυμνασίου κτηματ. ἀξία ἦν 100,000. Καταβάλλει ὁ Δῆμος πρὸς συντήρησιν ἐτησίως 9,850· ἡ τῶν τεσσάρων σχολ. κτημ. ἀξία δρ. 140,000. Πρόσ. 3,000. Συγκροῦνται ἐκ τῶν δημοτ. φόρων· ἓν τούτων εἶν' ἐν τῷ δήμῳ Συρίων.

ρον (1843) συντάκτ. Ι. Βεάκης, κατόπιν δὲ Αἱ Εὐχαὶ τῶν Λαῶν ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἡ Σεπτεμβριανὴ ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἕνωσις ἐκδότης Γ. Μελισταγῆς, συντάκτης Εὐστάθιος Ἀθανασιάδης, Νόμος συντάκτης καὶ ἐκδότης Μ. Περίδης, τινὲς ἄλλαι ἀγνώστων ἤδη συντακτῶν ὡς ὁ Πόλεμος, ὁ Ἄγγελος τοῦ Ἐμπορίου· εἶτα δὲ ὁ Ἀμερόληπτος ἐκδότης Ρ. Πρίντεζης, ὁ Τηλέγραφος τῶν Κυκλάδων, ὁ Ἀστὴρ τῶν Κυκλάδων, ἐκδ. Ν. Βαρβαρέσος, Τρακατροῦκα ἐφημ. σατυρικὴ, Μέλισσα τοῦ Αἰγαίου, συντάκτης Χὲν, Πέλεκυς ἐκδότης ὁ Δημ. Τζώκρης Ἱππότης συντάκτης Ν. Νικολιάδης, Σφὶγξ συντάκτης ὁ αὐτὸς, Ἐρατὼ ἐφημ. σατυρικὴ, Σάλπιγξ συντάκτης Δ. Λυμπερίου, Ἔθνος συντάκτης ὁ αὐτὸς, Ἐθνικὸν Μέλλον συντάκτης ὁ αὐτός· Πατρὶς συντάκτης Γ. Ποσειδὼν, Ἑρμούπολις συντάκτης Ν. Καβοὺρ, Χρηματιστήριον συντάκτης Γ. Καλαποδόπουλος, Πανελλήνιον συντάκτης Δ. Καίρης· καὶ ἄλλαι δὲ μικροτέρου σχήματος, οἷον τὸ Πνεῦμα ἢ Ἠχὼ (Νικολιάδου), τὰ Νέα ἐκδότ. Α. Καραβατσέλος, τὸ Τύμπανον, ὁ Σατανᾶς, ἡ γελοιγραφικὴ Μαυρῆς, ἡ Φωνὴ τοῦ Λαοῦ ἐξεδόθησαν ὀλίγους μῆνας πρὸ ἢ μετὰ τὸ 1870. Ἅπασαι δὲ αὗται, προτιθεμένων καὶ τῶν κατόπιν ἐκδοθεισῶν οἷον τῆς Πανόπης ἐκδότ. Γ. Κυτριλάκης, τῆς Αὔρας, τῆς Σύρου, τῆς Καρτερίας, τοῦ Φάρου τῶν Κυκλάδων, τῆς Τύχης, τῆς Πανδώρας, τοῦ Μέλλοντος τῆς Σύρου καὶ ἄλλων ὀλίγον διατηρηθεισῶν, ἀποτελοῦσι τὸ ποσὸν περίπου ἑκατὸν ἐφημερίδων ἐκδοθεισῶν ἀπὸ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως μέχρι σήμερον.

Περιοδικὰ δὲ συγγράμματα ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς. Ἀποθήκη τῶν ὠφελίμων καὶ τερπνῶν γνώσεων συντάκτης Ἰάκ. Πιτζιπιὸς, Φάρος τῆς Μεσογείου

συντάκτης ὁ αὐτός, Ἐλευθερία τοῦ Ἐμπορίου περιοδικὸν τῆς ὁμωνύμου Ἑταιρίας· ἐκδότ. Λ. Εὐμορφόπουλος. Ἐξεδόθησαν δὲ καὶ ἄλλα τινά, οἷον ἡ Μέλισσα τοῦ Αἰγαίου ἡ Καλλιόπη, ἡ Παλλάς, ὀλίγον χρόνον διατηρηθέντα. Νῦν οὐδὲν ἐκδίδεται περιοδικόν.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ Α'. Ἀγαθοεργά.

I. *Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον*. Ἀνηγέρθη τῷ 1826. Ἀξία κτήματος 160,000. Ἐτησία πρόσοδος 30,000. Συντηρεῖται ἀπὸ τὸν ὑπὲρ τούτου φόρον 1[4 τοῖς 0[0 ἐφ' ὅλων τῶν εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων, ἐκ τῶν ἐτησίων συνδρομῶν καὶ ἐξ ἀφιερωμάτων. Ἰατροὶ (ἀπὸ τοῦ 1843) Δ. Παρασχευᾶς, καὶ (ἀπὸ τοῦ 1868) Π. Κοσχορόζης. Ἐβελτιώθη ἐπαισθητῶς πλουτισθὲν διὰ νέων δωματίων, ἰατρικῶν ἐργαλείων κλπ. Ἐν αὐτῷ ἐκτελοῦνται καὶ αἱ τολμηρότεραι ἐγχειρήσεις λίαν ἐπιτυχῶς. Δέχεται ἐτησίως ἀσθενεῖς 700—800.

II. *Ὀρφανοτροφεῖον ἀῤῥένων*. Ἀνηγέρθη τῷ 1856, δωρήσαντος τὸ κτῆμα τοῦ Ἀλ. Μπαμπαγιώτου. Ἀξία κτήματος ματος 30,000. Ἐτησία πρόσοδος 2,500. Ἐτησία συντήρησις δραχ. 14,200, καταβαλλόμεναι ἐκ συνδρομῶν καὶ ἐκ τοῦ Δήμου· παῖδες 50 διδασκόμενοι τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν γνώσεων καὶ τέχνας. Διοικεῖται ὑπὸ Ἀδελφάτου.

III. *Ὀρφανοτροφεῖον Θηλέων*. Ἀφιέρωμα Ἀλ. Μπαμπαγιώτου, ὑποσχεθέντος τὴν ἐς ἀεὶ συντήρησίν του διὰ τῶν τόκων μεγάλης περιουσίας του. Οἰκοδομὴ λαμπρὰ καὶ νεόκτιστος (1). Διοικεῖται ὡς τὸ ἀνωτέρω.

Β'. Διάφορα Δημοτικὰ Καταστήματα.

I. *Κρεοπωλεῖον καὶ Ἰχθυοπωλεῖον*. Ἀνηγέρθησαν τῷ 1846 διὰ μεθέξεων, συμπληρωθεισῶν τῶν μεθέξεων ἐγένετο ἰδιοκτησία τοῦ Δήμου. Ἀξία κτήματος 100,000. Ἐτησία πρόσοδος 17,000 καὶ πλέον. Διατηρεῖται ἐκ τῶν πόρων τοῦ Δήμου.

---

(1) Μετὰ τὸ 1870 ἱδρύθη καὶ *Πτωχοκομεῖον*.

II. *Παντοπωλεῖον*. Ἀνηγέρθη τῷ 1855 διὰ δανείου τοῦ Δήμου παρὰ τῆς Ἐθν. Τραπέζης ἐκ δραχ. 80,000, τὸ ὑπόλοιπον πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς κατέβαλεν ὁ Δῆμος. Ἀξία κτήματος δραχ. 124,000. Ἐτησία πρόσοδος 24, 102, συντηρεῖται δὲ ἐκ τῶν πόρων τοῦ Δήμου.

III. *Σφαγεῖον*. Ἀνηγέρθη τῷ 1848 ὑπὸ τοῦ Δήμου. Ἀξία δραχ. 6,000, πρόσοδος ἐτησία 2545. Συντηρεῖται ὡς ἄνω.

IV. *Δημοτικαὶ ἀποθῆκαι*. Ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τοῦ Δήμου τῷ 1839. Ἀξία δραχ. 12,000, πρόσοδος 1265.

V. *Νεκροταφεῖον*. Ἀνηγέρθη τῷ 1837. Ἀξία κτήματος 10,000. Συντηρεῖται ἐκ τῶν πόρων τοῦ Δήμου.

VI. *Πακτωτήριον*. Ἡ οἰκοδομὴ ἤρξατο τῷ 1857· προϋπολογίσθη ἡ δαπάνη εἰς 200,000 δραχ. Μέχρι τοῦ 1858 προκατέβαλεν ὁ Δῆμος 40,750. (1)

VII. *Δημοτικὴ Λέσχη*. Ἀνηγέρθη τῷ 1862 διὰ μεθέξεων, προϋπολογισθείσης τῆς δαπάνης εἰς δραχ· 93,636 ἐπὶ γηπέδου προσενεχθέντος ὑπὸ τοῦ Δήμου. (2) Οἰκοδομὴ λαμπρά.

VIII. *Θέατρον Ἀπόλλων*. Ἀνηγέρθη μετὰ τῆς Λέσχης, προϋπολογισθείσης τῆς δαπάνης εἰς 60, 380 ἐπὶ δημοτ. γηπέδου. Πληρωθεισῶν ὑπὸ τοῦ Δήμου τῶν μεθέξεων, ἀμφότερα εἶνε ἰδιοκτησία τοῦ Δήμου. Περὶ ἀμφοτέρων δ' ἐγένετο προηγουμένως λόγος.

Τῶν Δημοτ. καταστημάτων τούτων σήμερον ἡ ἀξία ὑπερβαίνει τὰ 3,000,000 συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐν τῇ πόλει τεσσάρων ναῶν, οὐχὶ δὲ τῶν ἐξοχικῶν, τῶν γηπέδων,

(1) Τὰς σημειώσεις ταύτας λαμβάνω ἐκ τῶν ἐπισήμων πινάκων τῆς Δημαρχίας (ἀ. Αὐγ. 1858). Ἡ νῦν ἀξία τῶν κτημ. τούτων εἶνε μείζων.

(2) Ἐν πλάτει ἴδε τὰ περὶ οἰκοδομῆς καὶ μετόχων Λέσχης καὶ Θεάτρου ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 51, 733 συμβολ. τοῦ Συμβολ, Α. Δαυίδ. Ὅρα ψηφ. Δημ. Συμβουλίου 126, 1861.

τῶν πλατειῶν κλπ. ἄλλων ἅτινά εἰσιν ἀξίας πολλῶν ἑκατομμυρίων.

Τὰ ἔσοδα τοῦ Δήμου κατὰ τὴν πρώτην δημαρχικὴν περίοδον (1835—1837) ἦσαν δραχ. 70,000 περίπου, ἔξοδα δὲ 62,000, ἐν ᾧ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα ὁ προϋπολογισμὸς ἀνῆλθε τὰς 500—700,000 δραχμ.

Ὁδοὶ καὶ Πλατεῖαι. Ὑπάρχουσιν ἐν τῷ σχεδίῳ 124 ὁδοὶ καὶ 12 πλατεῖαι, ὧν πέντε αἱ μεγαλείτεραι, ἡ τοῦ Λεωτσάκου, Μωραϊτίνη, Σκαρβέλη καὶ ἡ τῶν Ἔξω Βαπορίων, ἡ τοῦ Ὑγειονομείου. Ἄλλαι δέ, ἡ τῶν Πέντε μύλων, ἡ τῆς Ἀποβάθρας, ἡ τοῦ Ἐργοστασίου τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοίας κλπ. (1)

Ὁδοὶ δὲ εὐρύτεραι καὶ λιθόστρωτοι εἰσιν ἡ τῆς Ἀγορᾶς, ἡ τοῦ Ἑρμοῦ, ἡ τῶν Βαπορίων, ἡ τοῦ Ὑγειονομείου, ἡ Παραλία ὁδός, ἡ τοῦ Χειμάρρου, ἡ τῶν Χαρίτων, ἡ πρὸς ἄνω Σύρον καὶ 50 ἔτι ἄλλαι λιθόστρωται. Πρὸς τούτοις δὲ ὑπάρχουσι μεγάλοι ὀχετοὶ 15 εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως. Ἐπαρχιακαὶ δὲ ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ εἰσι τρεῖς ἡ τῆς Ποσειδωνίας, ἡ τῶν Χρουσῶν καὶ ἡ τοῦ Ἐπισκοπείου.

Ἐξοχαί. Ὀκτὼ αἱ κυριώτεραι ἐξοχαί, ἐν αἷς διέρχονται πλεῖστοι τοὺς θερινοὺς μῆνας, καὶ εἰς ἃς μεταβαίνουσι πολλοὶ πρὸς κυνηγεσίαν, ἥτις εἶνε ἡ προσφιλεστέρα διασκέδασις πολλῶν Ἑρμουπολιτῶν. Ἐγγυτέρα ἐξοχὴ εἶνε ἡ τοῦ Ἐπισκοπείου μετὰ ναοῦ, ὕδατος ἀφθόνου καὶ καλῶν οἰκοδομῶν. Εἶτα δὲ τὰ Τάλαντα μετὰ ναοῦ ἤδη ἀνεγειρομένου τῇ πρωτοβουλίᾳ Θ. Καραγιαννάκη. Ὁ Κοῦμμὸς

---

(1) Ἐπιφυλάχθην ἐνταῦθα νὰ ἐκθέσω τὰ ὀνόματα πασῶν τῶν ὁδῶν, ἀλλὰ μετὰ δευτέραν σκέψιν ἐθεώρησα ἀνωφελὲς τοῦτο, διότι τῆς ὀνομασίας αὐτῶν γενομένης τῷ 1838 καὶ ὁρισθεισῶν τῶν ὁδῶν ἐκ τῶν τότε ἰδιοκτησιῶν, εἶνε σήμερον δύσκολος ἡ περιγραφή, μεταβληθεισῶν τῶν ἰδιοκτησιῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα.

μετὰ μεγάλου κήπου ἀνήκοντος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Κατζούφρη, λεμονῶνος καὶ πορτοκαλεῶνος. Μείζονος δὲ λόγου ἄξια τὰ Χροῦσα μετὰ δύο ἐκκλησιῶν, λαμπρῶν οἰκοδομῶν καὶ πολλῶν φυτειῶν. Ἡ Ποσειδωνία (Δελαγράτσια) μετὰ ναοῦ, πολλῶν οἰκοδομῶν, καφφενείων κλπ. καὶ ὁ παρακείμενος Φοίνικας γραφικωτάτη τοποθεσία μετὰ λιμένος· ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους δὲ τὸ Κόμητο μετ' ἀξιολόγου ἐξοχικῆς ἐπαύλεως ἀνηκούσης μὲν εἰς τὸν Ν. Πρασακάκην, κατοικουμένης δὲ τὸ θέρος ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως Σύρου καὶ Τήνου.

Ἀξιόλογος πρὸς τούτοις ἐξοχὴ εἶνε τὸ Μάννα ἐπὶ τῆς Ποσειδωνίας ὁδοῦ, μετὰ ὡραίων οἰκοδομῶν, ναοῦ, κλπ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλαι ἐξοχικαὶ θέσεις, γραφικωτάτων τοποθεσιῶν οἷον τὸ παρὰ τὸν Βώλακα Κίνι, ἡ παρὰ τὰ Χροῦσα Βάρη, τὸ μεταξὺ Νεαπόλεως καὶ Ἐπισκοπείου Γύρι, ἔνθα αἱ ἐξοχικαὶ οἰκίαι τοῦ Ζαννῆ Βούρου καὶ Δ. Χειλᾶ μετ' εὐκτηρίου οἴκου· αὐτόθι ὑπῆρχον μέχρι τινος ἐρείπια τοῦ μεγαλειτέρου ὑδραγωγείου τῆς ἀρχαίας πόλεως. (1)

ΟΙΚΟΔΟΜΑΙ. Αἱ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπαρίθμησιν οἰκοδομαὶ εἰσὶ Ἑρμουπόλεως μὲν **4050**, Σύρου δὲ **195**. Μαγαζεῖα δὲ καὶ ἀποθῆκαι ἐν Ἑρμουπόλει μὲν **1435**, ἐν Σύρῳ δὲ **75**· ἐτησία δὲ πρόσοδος αὐτῶν **210,000**. — Ἐτήσιος φόρος οἰκοδομῶν Ἑρμουπόλεως **107,000**, Σύρου δὲ **2,339**. Πρὸς τούτοις ὑπάρχουσιν οἰκοδομαὶ μὲν κατὰ νόμον φορολογούμε-

---

(1) Περιγραφὴν ἐκτεταμένην τῶν ἐξοχῶν τῆς νήσου πασῶν, τοῦ ποσοῦ τῶν οἴκων ἑκάστης, τῶν φυτειῶν κλπ. μετὰ ἐτυμολογίας τῶν ὀνομάτων καὶ τοῦ ἐν αὐταῖς ἐνεργουμένου *κυνηγίου*, ἔνθα καὶ περὶ τοῦ λαμπροῦ ἔπους τοῦ Θ. Ὀρφανίδου *Τύρι—Λύρι*, εὐτραπέλως περιγράφοντος τὸ κυνήγιον ἐν Σύρῳ, καὶ ἄλλων πολλῶν σημειώσεων ἔχω ἑτοίμην· ἀλλὰ λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ δημοσιεύσω ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς πληθύος τῆς ὕλης. Ἴσως ὅμως πράξω τοῦτο ἐν τῷ προσεχῶς δημοσιευθησομένῳ παραρτήματι τῆς ἱστορίας τῆς νήσου.

ναι 860. Ὀλικὸν ποσὸν τῶν ἐν Ἑρμουπόλει οἰκιῶν καὶ ἀποθηκῶν καὶ μαγαζείων 6,363 ἰδιοκτητῶν δὲ 2,178. Σύρου δὲ 270, ἀνήκουσαι εἰς 217 ἰδιοκτήτας. Συμπεριλαμβανομένων δέ τινων ἤδη ἐγειρομένων, τινῶν ἀκατοικήτων (73) καὶ ἄλλων δημοσ. καὶ δημοτ. καταστημάτων, ναῶν κλπ. ὑπάρχουσιν ἐν ὅλῃ τῇ νήσῳ πλέον τῶν 7,000 οἰκοδομῶν, ἐξαιρουμένων τῶν ἐξοχικῶν οἰκίσκων τῶν χωρικῶν κλπ.

Πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις τοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως (1).

Φῦλον κατοίκων.

Ἄρρενες 11,468 Θήλεις 11,114

Ὀλικὸς πληθυσμὸς 21,581.

Ἔγγαμοι.		Ἄγαμοι.	
Ἄρρενες 3,660.	Θήλ. 3,650.	Ἄρρενες 6,500.	Θήλ. 6,181.

Ἐν χηρείᾳ. Ἄρρενες 367. Θήλεις 1283.

Ὀλικὸς ἀριθμὸς οἰκογενειῶν 5435.

Δημόται.	Ἑτεροδημόται.	Ἕλληνες μὴ δημόται.
8,773.	6,755	4,511.

Ἀλλοδαπ.	Καθολικ.	Ἀλλόθρησκ.	Μὴ λαλοῦντες Ἑλλ.
1,543.	378.	7.	137.

Ἀριθμὸς οἰκοδομῶν 4,427.

Ἐγγράμματοι.		Ἀγράμματοι.	
Ἄρρενες.	Θήλεις.	Ἄρρενες.	Θήλεις.
5,459.	3,744.	4,540.	6,860.
135.	69.	289.	441.
9,443.		7,301.	

(1) Κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Δήμου Ἑρμουπόλεως ἐπίσημον ἀπογραφὴν γενομένην τῷ 1870.

Ἐκπαίδευσις.

Ἄρρενες.

Φοιτηταί.	Μαθ. Γυμν.	Μαθ. Ἑλλ.	Μαθ. Ἀλλ.	Ἄεργοι.
7.	159.	233.	1,034.	2,767.

Θήλεις.

Μαθήτρ. Ἑλλ.	Μαθήτρ. Ἑλληλοδ.	Ἄεργοι.
153.	835.	8901.

Ἐπαγγέλματα.

Ἐργοστασιάρχαι ἀλευροποιείων	4
Ξυλέμποροι	20
Δημόσ. ὑπάλλ.	85
Πρ. ξένοι ὑπάλ.	10
Ἐμπορομεσῖται	49
Νομικοὶ	30
Τυπογράφοι	19
Παιδαγωγοὶ	6
Ἱερωμένοι	38
Φαρμακέμποροι	3
Ἰατροὶ	16
Τρυπανισταὶ Κιβωτοποιοὶ Λεπτουργοὶ	571
Χοροδιδάσκαλ.	2
Ναυπηγοὶ	13
Δύται	5
Τροφοδόται	10
Μηχανικοὶ	34
Κτίσται	145
Τοχισταὶ	16
Ἐργοστασιάρχαι βυρσοδεψείων	6
Πιλέμποροι	2
Δημ. ὑπαλλ.	115
Ἐμποροϋπάλ.	218
Διευθ. Ἀσφαλ.	11
Δικολάβοι	2
Διδάσκαλοι	39
Πρόξενοι	10
Βιβλιοπῶλαι	4
Φαρμακοποιοὶ	8
Μαῖαι	8
Ὀνηλάται καὶ Ὑδροφόροι	53
Σανάκται	42
Μαχαροδοπ.	25
Πριονισταὶ	58
Θαλαμηπόλοι	12
Τέκτονες	26
Λιθοχόποι	24
Κτηματίαι	21
Προμηθευταὶ καὶ	
Κτηματίαι	21
Ἔμποροι	159
Παραγγελιοδ.	44
Καγκελαρίσται	35
Ὑπ. Ἑλλ. Ἀτ.	14
Μεταπράται	88
Ἀργυραμοιβοὶ	21
Σαμαροποιοὶ	2
Ἑλληνοράπται	23
Ὀπωροπῶλαι	78
Καπνοκόπται	13
Κτενοποιοὶ	1
Κεντήτριαι	41
Διορθωταὶ Ἀλεξιβροχίων	3
Ζωναροποιοὶ	8
Βαφεῖς	24
Μεταξουργοὶ	15
Κουρεῖς	47
Κλιβανεῖς	19
Ἁλιεῖς	41
Μακαρονοποιοὶ	10

Μυλωνάδες 7
Ζυθοπῶλαι 4
Μαχαιροποιοὶ 5
Καφφεπῶλαι 102
Βυρσοδέψαι 415
Τροφοὶ 47
Ἐργάται 322
Ἁμαξηλάται 7
Γαλακτοπῶλαι 6
Ἀνθρακοπῶλαι 10
Νεοχόροι 4
Ἐμπορορράπται 4
Ὀψοπῶλαι 70
Καπνοπῶλαι 47
Κηροποιοὶ 3
Διφθερουργοὶ 2
Ῥάπτριαι 59
Ζαχαροπλᾶσται καὶ Πλακουντοποιοὶ 55
Ζωγράφοι 12
Χρωματοποιοὶ 20
Ὑελοπῶλαι 5
Ξενοδόχοι 15
Κρεοπῶλαι 54
Δικτυοποιοὶ 2
Συμιγδαλοπ. 10

Ἀρτοποιοὶ 47
Σιδηρουργοὶ 108
Φανοποιοὶ 36
Οἰνοπῶλαι 121
Ὑπηρέται 517
Λεμβοῦχοι 163
Ἀχθοφόροι 306
Δημοσιογρ. 3
Διδασκάλισσαι 29
Πρόξεν. ὑπαλ. 7
Βιβλιοδέται 6
Ναυτικοὶ 550
Ὀδοντοϊατροὶ 1
Ἐργάτριαι τῶν Καλεμκεριῶν 143
Γλύπται 8
Σχοινοπλέκται 7
Καλαποδοποιοὶ 3
Θερμασταὶ 28
Λιθοξόοι 33
Χρίσται 57
Βαρελοποιοὶ 18
Ποιμένες 3
Ζυγισταὶ 6
Ἀσφαλτοπώλ. 17
Σιτομέτραι 7

Φραγκορράπτ. 105
Παντοπῶλαι 17
Ταμβακοπῶλαι 4
Ὑφάντριαι 15
Διορθωταὶ ὡρολογίων 8
Ὁπλοδιαρθωτ. 11
Φωτογράφοι 12
Τυποβαφεῖς 22
Ἐφαπλωματοπ. 9
Μάγειροι 39
Ἰχθυοπῶλαι 27
Ἐλαιοπῶλαι 5
Ἀλευροπῶλαι 4
Ἀρτοπῶλαι 30
Ὀρειχαλκεῖς 27
Χρυσοχόοι 42
Σανδαλοποιοὶ 275
Ὑπηρέτριαι 877
Κήρυκες 6
Καθεκλοποιοὶ 18
Κηπουροὶ 36
Μουσ. κ. Εκκλ. 20
Σαπωνοποιοὶ 2

Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ δὲ ἔχουσιν ἡλικίαν·

Ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι 12 μηνῶν Ἀρρ. 416. Θήλ. 489.

Ἀπὸ	1— 5	ἐτῶν	Ἄρρενα	1033.		Θήλεα	1111.
»	5—10	»	»	1139.		»	1396.
»	10—15	»	»	926.		»	1257.
»	15—20	»	»	909.		»	1632.
»	20—25	»	»	844.		»	971.
»	25—30	»	»	1461.		»	1115.
»	30—35	»	»	978.		»	676.
»	35—40	»	»	723.		»	523.
»	40—45	»	»	447.		»	336.
»	45—50	»	»	477.		»	422.
»	50—55	»	»	246.		»	284.
»	55—60	»	»	366.		»	444.
»	60—65	»	»	179.		»	162.
»	65—70	»	»	178.		»	183.
»	70—75	»	»	48.		»	31.
»	75—80	»	»	47.		»	57.
»	80—85	»	»	6.		»	7.
»	85—90	»	»	6.		»	13.
»	90—95	»	»	2.		»	2.
»	95—100	»	»	1.		»	3.
»	100 καὶ ἐπέκεινα		»	0.		»	0.

Τοιαύτη ἡ κατάστασις τῆς Ἑρμουπόλεως, ἥτις κτισθεῖσα ἐπὶ ἐρήμου παραλίου εἶδεν ἐντὸς πεντήκοντα ἐτῶν μυριάδας κατοίκων, ἀνυπολογίστους δὲ τοὺς διελθόντας ξένους. Ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς, γηπέδοις μόλις 500 τιμωμένοις δραχ. πρὸ τοῦ συνοικισμοῦ, ἐδαπανήθησαν καὶ ἐκυκλοφόρησαν ἐντὸς πεντήκοντα ἐτῶν πολλαὶ ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων καὶ διεδραματίσθησαν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα γεγονότα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Ἐνταῦθα καταλήγουσιν αἱ περὶ τῆς νήσου Σύρου ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1870 σημειώσεις μου, ἐκτενεῖς μὲν εἴς τινα μέρη τῆς πρὸ τοῦ 1821 ἐποχῆς, ἔνθα ἐλλειπουσῶν ἱστορικῶν πηγῶν ὑπῆρχεν ἀνάγκη πλατυτέρας ἐρεύνης καὶ δεδικαιολογημένων εἰκασιῶν, βραχύταται δὲ εἰς τὰ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, ἐφ᾽ ὅσον ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα καὶ γεγονότα ἤδη γνωστά. Ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκτάσεως ἣν ἔλαβε τὸ ἱστορικὸν τοῦτο δοκίμιον νὰ παραλείψω μετὰ μεγάλης μου λύπης πληθὺν σημειώσεων συμπληρωτικῶν τῶν ἱστορουμένων παραδίδω εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν ἀνὰ χεῖρας συγγραφὴν ἐν συναισθήσει τῶν ἐλλείψεων αὐτῆς, συγγνωστῶν ἄλλως διὰ τὸ δυσχερὲς τοῦ ἔργου. Ἡ πρόθεσις καὶ ἡ ἐπιθυμία μου συλλέγοντος καὶ δημοσιεύοντος τὰς ἀτελεῖς καὶ συντόμους ταύτας σημειώσεις, δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν συγγραφὴν τελείας ἱστορίας τῆς νήσου, ἔργον ἀναπολογίστως ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου καὶ ἀλλότριον τοῦ ἐπαγγέλματός μου. Ἐπιθύμουν ἁπλῶς νὰ ὑποδείξω ὅτι ἐν γένει μὲν ἡ νῆσος Σύρος δὲν στερεῖται ἱστορίας· ἰδίως δὲ ὅτι ἡ μὲν ἀρχαία Σύρος ἀπετέλει ἀξιόλογον καὶ ἑλληνικωτάτην μικροπολιτείαν διατηρηθεῖσαν μέχρι τῶν Βυζαντινῶν, κατόπιν δὲ διατηρήσασαν ἐν μέσῳ τῆς σκοτεινῆς ἐποχῆς τῶν βυζαντινῶν, τῶν μέσων αἰώνων καὶ τῶν μέχρι τοῦ 1821, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν ἑλληνίδος κοινότητος· ἡ δὲ Ἑ ρ μ ο ύ π ο λ ι ς, ἡ συνοικισθεῖσα ὑπὸ τῶν διασωθέντων ἐκ τῶν φλογῶν τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας πολέμου, κατέστη ὀνομαστὴ ἀληθῶς μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς

ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, μεγαθύμως καὶ τελεσφόρως συνδραμοῦσα τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἀγῶνα, συγκεντρώσασα μέχρι τινος ὅλην σχεδὸν τὴν ἐθνικὴν ζωὴν, ἀποδειχθεῖσα πρότυπον πόλεως καὶ δήμου προαχθέντος διὰ τῆς εὐφυίας, ἐργασίας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν πολιτῶν αὐτῆς.

Κατὰ πόσον κατώρθωσα τοῦτο ἀγνοῶ. Ἀρκεῖ δι' ἐμὲ ὅτι ἐκ τῶν ἐνόντων ἠδυνήθην νὰ συνεισφέρω τὸν διανοητικὸν τοῦτον τῆς χήρας ὀβολὸν ὑπὲρ τῆς νήσου ταύτης, ἰδίως δὲ τῆς Ἑρμουπόλεως ἧς ἐθαύμασα τὰς καταπληκτικὰς προόδους, ἧς μὲ συνεκίνησεν ἡ ἱστορία τοῦ συνοικισμοῦ καὶ ἣν ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐθεώρησα πατρίδα μου.

ΤΕΛΟΣ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ Κ. Κ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

	Σώμ.
ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ.	
Δῆμος Ἑρμουπολιτῶν	200
Ἑλλην. Ἀτμοπλοΐα	30
Θεμιστ. Γ. Καραγιανάκης	20
Παῦλος Τσόλας	10
Μιχ. Α. Μαυρογορδάτος	10
Θεόδ. Π. Καλουτᾶς	10
Νικόλ. Πάγκαλος	10
Α. Γιαννόπουλος	10
Θωμᾶς Βοττάρος	5
Κωνστ. Ι. Ψύχας	5
Ἐπαμ. Κορωνιὸς	3
Ν. Καλβοκορέσης	3
Ν. Γιαγιτζῆς	2
Στ. Κορέσης	3
Λύσαν. Κωνσταντίνου	2
Ι. Ι. Δαμαλᾶς	2
Ι. Ἀθανασίου	2
Διον. Καραθανασόπουλος	2
Δημήτρ. Βλάχος	2
Γ. Ι. Σῖνος	2
Θ. Α. Ξηραδάκης	2
Δημ. Παρασκευᾶς	1
Κ. Κατσάκος	1
Λάζ. Κοσκορόζης	1
Ν. Π. Ῥάλλης	1
Π. Κοσκορόζης	1

	Σώμ.
Γ. Ε. Σαλοῦστρος	1
Παντ. Νεγρεπόντης	1
Μ. Ε Μαγκάκης	1
Ἰωάν. Καζήλας	1
Γ. Σ. Γαλάτης	1
Ἀν. Ἰουστινιάνης	1
Π. Γ. Πετρίτζης	1
Γ. Σ. Τσιρικλιάνος	1
Θ. Σκάσης	1
Κ. Χαντζόπουλος	1
Μιχ. Γ. Λέστος	1
Ἀρ. Γ. Γιαννίκογλους	1
Α. Μαρινάκης	1
Ἀθ. Ε. Ἀδὰμ	1
D. I. Smith	1
Γ. Π. Δαμιανὸς	1
Ν. Σουρμελῆς πλ. Ἑλ. Ἀτμ.	1
Ι. Γ. Ὀρλάνδος »	1
Σταμάτιος Ῥὲς »	1
Θεόδ. Κιοσὲς »	1
Ι. Μ. Παρώδης	1
Ι. Ἀλμπανάκης	1
Εὐστ. Α. Μαρκίδης	1
Μιλτ. Ζαχαρίου	1
Ν. Καπελλάκης	1
Ν. Σακελλίων	1
Ἐμμ. Περδικάκης	1

	Σώμ.		Σώμ.
Ν. Κ. Κοντὸς	1	Πατρ. Σ. Σαλοῦστρος	1
Ἀρ. Γ. Ἀντωνάκης	1	Δημήτρ. Ἀθηναῖος	1
Ι. Π. Κρανιδιώτης	1	Κοσμᾶς Α. Κοσμᾶ	1
Δ. Καρυοφύλλης	1	Γ. Π. Περίδης	1
Κ. Μ. Συρμαλένιος	1	Ν. Δ. Παρασκευᾶς	1
Ν. Φιστάκης	1	Παντ. Δ. Παππαδάκης	1
Ι. Βλυσίδης	1	Λάζ. Μαρούλης	1
Δ. Εὐαγγελίδης	1	Ν. Γ. Ἀνδρόνικος	1
Π. Α. Μπούμης	1	Γκ. Α. Κοσμᾶ	1
Ν. Βεάκης	1	Ν. Βοηκλῆς	1
Ἐδμὸν Σαλτὲν	1	Ν. Δαμίγος	1
Δ. Γ. Βέλτζος	1	Γερ. Ζερβὸς	1
Π. Γλύκας	1	Ἀλ. Δρακάκης	1
Ν. Δ. Λιθαρόπουλος	1	Κωνστ. Λουτράρης	1
Δ. Ἀνδρόνικος	1	Α Ν. Κατακουζινὸς	1
Λ. Μ. Γαΐτης	1	Μ. Μηλαΐτης	1
Ι. Μ. Μαρινάκης	1	Θ. Δ. Τόμπρας	1
Μ. Μοικίνης	1	Ι. Ζίμπιλιτζ	1
Μιχ. Κουρκουτάκης	1	Ν. Σῖμος	1
Ἐμμ. Μαριδάκης	1	Ν. Ι. Ξανθάκης	1
Ι. Τριανταφυλλάκος	1	Α. Βιτσαρᾶς	1
Ν. Κ. Χούμης	1	Ι. Α.Ποριώτης	1
Α. Ζαλάμπας	1	Θ. Κ. Γιανουκάτης	1
Λεων. Γκοβόστης	1	Γ. Χ. Τσαμαλῆς	1
Δ. Μεσχίνης	1	Π. Ἀλεξιάδης	1
Γ. Ῥετηνιώτης	1	Ν. Κ. Γεωργιάδης	1
Χ. Α. Δαυΐδ	1	Γ. Χ. Παππαγιαννόπουλος	1
Γ. Κ. Χούμης	1	Στ. Κ. Νάζος	1
Ἀθ. Ν. Γιαννακόπουλος	1	Ν. Παππαδόπουλος	1
Α. Κ. Λειβαδάρας	1	Ν. Βαρθαλίτης	1
Τρ. Βαλσαμάκης	1	Κ. Ἔσλεν	1
Ι. Οἰκονομόπουλος	1	Ν. Μαρῖνος	1
Σπ. Π. Λαμπρινὸς	1	Χ. Βουρδουμπάκης	1
Νικ. Σ. Δυμπούσης	1	Κ. Καλομενόπουλος	1

	Σώμ.
Ι. Φρονίστας	1
Εὐγ. Δεπάστας	1
Α. Νοστράκης	1
Μ. Εὐμορφόπουλος	1
Ι. Α. Παππαμανώλης	1
Στ. Ναύτης	1
Π. Δ. Πικιώνης	1
Ι. Ε. Μαυρογορδάτος	1
Α. Ε. Μαυρογορδάτος	1
Θ. Π. Θεοδωρόπουλος	1
Σταμ. Τσόλας	1
Ἀντ. Χατζιλῆς	1
Π. Σαμοθράκης	1
Δ. Γ. Ρ. (δυσανάγν.)	1
Ν. Ἐλευθερίου	1
Δ. Μαρκόπουλος	1
Ι. Ν. Βασιλόπουλος	1
Μ. Κουτζοδόντης	1
Ι. Μιχαλοπετράκος	1
Δ. Μιχαὴλ ἢ Καζαμίας	1
Ν. Κ. Ζένιος	1
Φρ. Ἵλδνερ	1
Παντ. Περδικάκης	1
Ἀλ. Νιώτης	1
Ἐλ. Λαδόπουλος	1
Ι. Ῥενουάρδος	1
Ζαν. Κόρπης	1
Γ. Ζωγραφάκης	1
Δ. Βαλτετσιώτης	1
Θεόδ. Παππαλεξόπουλος	1
Δ. Γιαννουκάκης	1
Ἠλ. Θεοδοσόπουλος	1
Σ. Βενιόπουλος	1

	Σώμ.
Γ. Γεωργακόπουλος	1
Ι. Δαπόλας	1
Ν. Χριστοδούλου ἢ Ἀρνέλης	1
Ἀχ. Μεταξᾶς	1
Ἀντ. Σαλάχας	1
Ἐπ. Γρέζος	1
Κ. Σχαμπαβίας	1
Γεώρ. Καλούδης	1
Π. Ι. Ῥάλλης	1
Γ. Πάγκαλος	1
Ν. Βαρβαρέσος	1
Νικόλ. Καλάρης	1
Γ. Βενιέρης	1
Ἀντ. Σάββας	1
Ἐπ. Φιορέντης	1
Δ. Μάτζης	1
Δ. Γ. Ῥωμανός	1
Ἀθ. Κόκκαλης	1
Στ. Μισέζος	1
Ν. Κ. Γεωργιάδης	1
Φ. Βουτσινᾶς	1
Φιλ. Δ. Βολανόπουλος	1
Π. Π. Τελπέρογλος	1
G. G. Sigala	1
Γ. Λαγουρὸς	1
Μεν. Κορνηλάκης	1
Γ. Χάλαρης	1
Ι. Φραγκιᾶς	1
Π. Σαμοθράκης	1
Δ. Βαμβακερὸς	1
Χρ. Βέλτζος	1
Ι. Α. Κρῖνος	1
Ε. Πετρίτζης	1

	Σώμ.
Ν. Δ. Λιθαρόπουλος	1
Β. Παδοβᾶς	1
Ι. Κ. Σπυριδάκης	1
Ν. Μαρέγκος	1
Σπ. Εὐλάμπιος	1
Δ. Τσιροπινᾶς	1
Γ. Δουκάκης	1
Χ. Εὐαγγελίδης	1
Ἀδ. Μολοχάδης	1
Μιχ. Ἀπαλύρας	1
Π. Πολύδωρος	1
Α. Ζ. Νεγρεπόντης	1
Γ. Ἀγκᾶς	1
Δ. Ἐλευθεριάδης	1
Ἀρ. Λέισος	1
Δ. Φουρναράκης	1
Θ. Σαχτούρης	1
Ν. Μίκαρος	1
Αδ. Πετρίτζης	1
Ι. Maritzitz	1
Φιλ. Ψύλλας	1
Λ. Χ. Κουτσοδόντης	1

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Κ. Σαλταμπάσης	1
Α. Τόμαν	1
Ε. Ἐλευθεριάδης	1
Δ. Σχινᾶς	1
Γ. Ποταμιάνος	1
Ι. Μ. Ἀλεξόπουλος	1
Μ. Ἀνύσιος	1
Χ. Στεκούλης	1
Γ. Ν. Τσιτσεκλῆς	1
Ε. Η. Κεχαγιᾶς	1
Ν. Ἀμπαζῆς	1

	Σώμ.
Μ. Μπογιατζόγλου	1
Σ. Ν. Βάλληνδας	1
Ι. Μακριωνίτης	1
Α. Νοστράκης	1
Π. Μακροτάσος	1
Θ. Π. Θεοδώρου	1
Ι. Χατζιδάκης	1
Σ. Δ. Λάμπρης	1

ΣΥΡΟΥ.

Δῆμος Συρίων		10
Γ. Ι. Δαλέζιος		2
Γ. Χαλαβαζῆς ἐφημέρ.		1
Δ. Ῥοῦσσος	ἱερεὺς	1
Ἰωάν. Πρίντεζης	»	1
Γ. Βαρθαλίτης	»	1
Γεώρ. Γάδ	»	1
Δομ. Βακόνδιος	»	1
Δομ. Σπαδάρος	»	1
Ἀντ. Παλαιολόγος	»	1
Ἀντ. Π. Βιτάλης		1
Γ. Φ. Δαλέζιος		1
Γ. Θ. Ξυπνητός		1
Ἀνδρ. Στουΐτσιτς		1
Γρ. Στέφανος		1
Μιχ. Τροφιμώφ		1

ΚΥΚΛΑΔΕΣ ΝΗΣΟΙ.

ΘΗΡΑ.

Δῆμος Θηραίων	1
Ἀχ. Παράσχος Ἔπαρχ.	1
Ν. Δ. Νομικός	1
Γ. Β. Ἀκύλας	1
Γάσπ. Ἰακ. Δελένδας	1
Περ. Α. Νομικός	1
Ν. Α. Βαρβαρῖγος	1

	Σώμ.
Ι. Χρ. Ἀσημῆς	1
Ν. Κ. Φωστέρης	1
ΚΕΑ.	
Δῆμος Κείων	1
Τηλ. Ἀγγελίδης προεδ. Συμ.	1
Δημ. Σ. Μίλιος	1
ΝΑΞΟΣ.	
Δῆμος Ναξίων	1
Γ. Σ. Καλλιοπίτης	1
Γ. Α. Μπογιατζόγλου	1
Ματ. Ζωσμάλης διὰ Δῆμον Ἀπειρανθίας	1
ΠΑΡΟΣ.	
Δῆμος Μαρπίσσης	1
Γ. Γ. Βαρούχας	1
ΑΝΔΡΟΣ.	
Δῆμος Ἀνδρίων	1
Δῆμος Γαυρίου	1
Ἀντ. Βλάσης Ἔπαρχος	1
ΣΙΦΝΟΣ.	
Δῆμος Σιφνίων	1
Ι. Τ. Καρδίτζης	1
Ἀριστ. Μονόπωλος	1
Ἀντ. Π. Κοκκίνης	1
Ν. Ι. Δραγάτσης	1
ΤΗΝΟΣ.	
Δῆμος Τηνίων (1)	1
ΑΘΗΝΩΝ.	
Ὑπουργ. Δημοσ. Ἐκπ. Σώμ.	25
Ν. Σοῦτζος	1
Α. Ι. Ὀλύμπιος	2
Ι. Ε. Κρεστενίτης	2

	Σώμ.
Μιχ. Χ. Ἀθανασίου	1
Μ. Π. Λάμπρος	1
Βασ. Ι. Φλώρης	1
Ν. Χ. Ἀπέργης	1
Μιχ. Γ. Ναύτης	1
Ν. Μαραγκὸς	1
Γ. Μαραγκὸς	1
Ι. Δ. Παππαδιαμαντόπουλος	1
Σ. Ν. Βασιλειάδης	1
Π. Περρῆς	1
Α. Κ Χούμης	1
Ε. Ῥαφαὴλ	1
Κ. Στέφανος	1
Ν. Σχινᾶς	1
Δ. Κυριακίδης	1
Ν. Ἀμπελᾶς	1
Κ. Ἀμπελᾶς	1
Α. Ἀμπελᾶς	1
Σπ. Περρῆς	1
Π. Σκιαδόπουλος	1
Κ. Κ. Παππαπάνος	1
Νικ. Στούπης	1
Κ. Φρειδερῖκος	1
Παντ. Μ. Καράλης	2
Δ. Π. Μπούφης	1
Μ. Ι. Μαυρομαρᾶς	1
Ν. Ἀθ. Δαούτης	1
Ἀντ. Ν. Οἰκιάδης	2
Γ. Τριανταφύλλου	1
Ἀθ. Κ. Σταματιάδης	1
ΖΑΚΥΝΘΟΥ.	
Ἀναστασία Φ. Καρρὲρ	1

(1) Ἐκ τῶν λοιπῶν νήσων δὲν ἐπεστράφησαν ἔτι αἱ ἀγγελίαι.

	Σώμ.
Ἀγγελικὴ Σ. Καββελλᾶ	1
Μαρία Στίβενς	1
Ἰωάννης Σπ. Δομενεγίνη	1
Φρ. Κ. Καρρὲρ	1
Ἀντ. Ἐπισκοπόπουλος	1

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ.

ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ.

Ι. Α. Δαμαλᾶς	5
Ι. Ε. Σκαραμαγκᾶς	2
Ἐμμαν. Γ. Παΐκος	1
Μιχ. Μελᾶς	1
Σ. Γ. Νικολαΐδης	1
Ἐμμ. Μουλαδάκης	1
Κ. Βουτζινᾶς	1
Γερ. Ἰγγλέσης	1
Δημ. Εὐσταθίου	1
Θεαγ. Δελλαπάρτης	1
Χρ. Π. Ἠσαΐας	1

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

Ἰωάννης Χωρέμης	10
Γεωρ. Κ. Γαλάτης	3
Αλ. Σ Θεολόγης	1
Δ. Γ. Γιαννόπουλος	1
Ἀθαν. Φιλιππίδης	1
Πλ. Ἀργυριάδης	1
Δ. Ξενάκης	1
Αρ. Σ. Θεολόγης	1
Λουκᾶς Α. Μπενάκης	3
Στ. Α. Κρῖνος	3
Δ. Σακελλαρίδης	1
Δ. Ἀργ. Ταρποχτζῆς	1
Π. Ἀλφιέρης	1
Ζ. Θ. Μηταράκης	1
Σοφ. Θ. Ξένος	1

	Σώμ.
Δ. Κ. Χωρέμης	1
Θ. Μ. Τύμπας	1
Π. Μ. Σκλβάγος	1
Α. Γ. Καλβοκορέσης	1
Αντ. Μ. Ῥάλλης	1
Βλ. Καζανέρος	1
Ν. Παππακαλὸς	1
Ι. Π. Γρυπάρης	1
Γ. Α. Ζερλέντης	1
Θ. Μεταξᾶς	1
Α. Ι. Σάψης	1
Ν. Σπεράντζας	1
Ι. Ψαρῶφ	1
Α. Π. Γρυπάρης	1
Ἐπ. Βασιλειάδης	1
Π. Α. Κρῖνος	1
Ἀμβρ. Α. Κάπαρης	1
Π. Γλυμενόπουλος	1
Δ. Μ. Τύμπας	1
Δ. Κ. Ἀποστόλης	1
Δ. Ε. Εὐστρατίου	1
Γρ. Δ. Παππαδάκης	1
Α. Λ. Μυρίσης	1
Β. Ἀναστασιάδης	1
Ι. Ταβανιώτης	1
Ι. Π. Καλουτᾶς	1
Μ. Μ. Καράλης	1
Κ. Χ. Κουτσοδόντης	1
Μ. Ζωγράφος (ἐν Τάντα)	1

ΛΙΒΕΡΠΟΥΛ.

Σπ. Γεωργαλᾶς	2
Μιχ. Κ. Ῥίζος	4
Π. Γ. Ἀπαλύρας	4
Γεώργ. Στ. Γαλάτης	4

	Σώμ.
Νικ. Μωραϊτίνης	2
Ζ. Γαλάτης	2
Α. Σκαναβῆς	2
Κ. Ι. Νεγρεπόντες	4
Χ. Δ. Χριστοδούλου	4
Σοφ. Ι. Καράλης	2
Χ. Ε. Ἀδὰμ	4
Π. Ἀνδρουλῆς	1
Α. Δάλλας	4
Θεοδ. Γ. Γαλάτης	2
Ν. Γ. Πασπάτης	2
Α. Δ. Σγούτας	1
Παντ. Γ. Σεκιάρης	2
Π. Ζ. Ῥοδοκανάκης	1
Δημ. Θ. Ῥάλλης	1
Ἀλέξ. Ε. Ῥάλλης	1
Δημ. Γαλάτης	1
Δ. Παππακαλὸς	1
Ι. Π. Σκυλίτζης	1
Κ. Ν. Καλογιάννης	2
Π. Χαραλάμπης	1
ΜΑΝΤΖΕΣΤΕΡ.	
Ν. Ζ. Δάμπας	1
Μ. Ι. Χρυσοβελόνης	1
Δ. Καραλίβας	1
Α. Ν. Ἀθανασόπουλος	1
Μ. Ε. Τσιμπῆς	1
Ὄθων Κωνσταντίνου	1
Θ. Φωτιάδης	1
Ἠλ. Παππαγιάννης	1
Κ. Σ. Μπούκουρας	1
Παῦλος Ταμβάκος	1
Ι. Σοφιανὸς	1
Δ. Ῥοδοκανάκης	1
Π. Καραπατᾶς	1
Δημοσθ. Κουβελᾶς	1
Ι. Μαυρογορδάτος	1
Ἐμμ. Κοντερίνης	1
Κ. Ἰωαννίδης	1
Ν. Καλίνικος	1
Κ. Παππᾶς Νόστιμος	1
ΛΟΝΔΙΝΟΥ.	
Ν. Δ. Ἀμπανόπουλος	2
ΚΑΛΚΟΥΤΑΣ.	
Ι. Α. Νεγρεπόντης	1
ΜΕΛΙΤΗΣ.	
Ἀρχιμανδ. Γ. Σπλωμὸς	1
Δ. Ε. Πετροκόκκινος	1
ΠΑΡΙΣΙΩΝ.	
Ν. Πετρίτζης	1
Ξεν. Ἀποστολίδης	1
ΟΔΗΣΣΟΥ.	
Α. Ν. Παρασκευᾶς	3
Μ. Βάβουλας	1
Ι. Π. Φακίδης	1
Βασ. Παρασκευᾶς	1
Ι. Ν. Μαρκίδης	1
Σάβ. Σταυρίδης	1
Γ. Ν. Σαμίας	1
Ν. Κάβουρας	1
Ν. Φουντούλης	1
Α. Κοσσένας	1
Γ. Βογκλῆς	1
Γ. Κεράλας	1
Ι. Α. Παρασκάκης	1
Ν. Στυλιανούδης	1
Θ. Σταυρόπουλος	1
Ἰωάν. Ζέρβας	1
Σπυρ. Κεφαλᾶς	1
Ἀντ. Κ. Ῥοϊζὸς	1
Γ. Κάβουρας	1
Δ. Θεοδωρακόπουλος	1
Ι. Κοανεζάκης	1
Ἀλέξ. Καλουτᾶς	1
Λ. Λάζαρεφ	1
Ν. Γ. Λαμβέργης	1
Θεόδ. Σποριδης	1
Ι. Ν. Πετροκόκκινος	1

	Σώμ.
Γ. Ν. Κούπας	1
Χ. Γιαγτζόγλου	1
Σ. Σακελλαρίου	1
Ν. Κυπριάδης	1
Κ. Π. Γιαλᾶς	1
Δ. Ζιβανίδης	1
Ι. Μοντάφογλους	1
Κ. Βασσαλόπουλος	1

ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Ἱπποκρ. Καρχλης	1

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

	Σώμ.
Γ. Τσόλας	1
Π. Μάξιμος	1
Ἀντ. Πρώϊος	1
Γεώργ. Παππαδόπουλος	1
Στ. Γενιτουνιᾶς Ἀριστ. Τσιγαρίδης	3
Ἀλέκος Ἀντωνιάδης	1
Στ. Σεϊμέρης	1
Παν. Μανολιάδης	1
Νικ. Ματζαβῖνος	1
Δ. Ι. Φαλιέρος	1
Ι. Φωτιάδης	1
Ι. Νικολαΐδης	1
Δ. Καλλίνικος	1
Μ. Θεοφιλίδης	1
Ι. Μ. Καραγιαννίδης	1
Β. Σαββάτογλους	1
Β. Τάξης	1

	Σώμ.
Ἀβρ. Ματιάκας	1
Χ. Α. Μπεξεβάνογλους	1
Δ. Ι. Καλβοκορέσης	1
Δ. Κριτόπουλος	1
I. Alfassa	1
All. Cargioni	1
Α. Μαργαρίτης	1
Π. Ἀθηναγένης	1
Θεόδ. Ι. Ἀποστολίδης	1
Π Δημητριάδης	1
Ζ. Σ. Λεβῆς	1

ΧΙΟΥ.

	Σώμ.
Ἰάκωβος Σουρίας	1
Ἰωάν. Κυπριδάκης	1
Δ. Ἀνδρεάδης	1
Α. Μπογάκης	1
Εὐστρ. Κοσσένας	1
Π. Αὐγερινός	1
Στ. Κωνσταντινίδης	1
Μ. Ν Κεφάλας	1
Ἰωαν. Σίδη	1
Μ. Ν. Κεφαλᾶς	1
Ι. Πολεμίδης	1
Σ. Ζερβούδης	1
Κ. Β. Μποτζάκης	1
Δ. Νομικός	1
Ζωρζῆς Μαυρογιάννης	1
Α. Μ. Καλλιμασίας	1

Τῶν λοιπῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ συνδρομητῶν τὰ ὀνόματα δὲν μοὶ ἐστάλησαν.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ.

	Σωμ.
J. Marichich	2
Ἀριστ. Χειλᾶς	1
Κ. Μ. Φιλίνης	1
Κ. Δ. Καλημέρης	1
Α. Δ. Σαφαρίκας	1
Στ. Δ. Μάντζαρος	1
Λεων. Εὐμορφόπουλος	1
Χριστόδουλ. Χ. Ἀνδρέου	1
Ἰωάν. Παυλίδης	1
Ν. Ἰγναντίου	1
Ν. Νικολιάδης	1
Ι. Προβελέγγιος	1
Σ. Κ. Κοντολέων	1
J. Sturits	1
Σ. Βιτάλης	1
Περικλῆς Διαμαντόπουλος	1
Εὐάγγελος Δημητριάδης	1

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ.

Σόλων Ι. Βλαστός	1
Κωνστ. Σ. Δεγριμῆς	1
Σωτ. Γ. Βασιλειάδης	1
Γεώργ. Κωστόπουλος	1

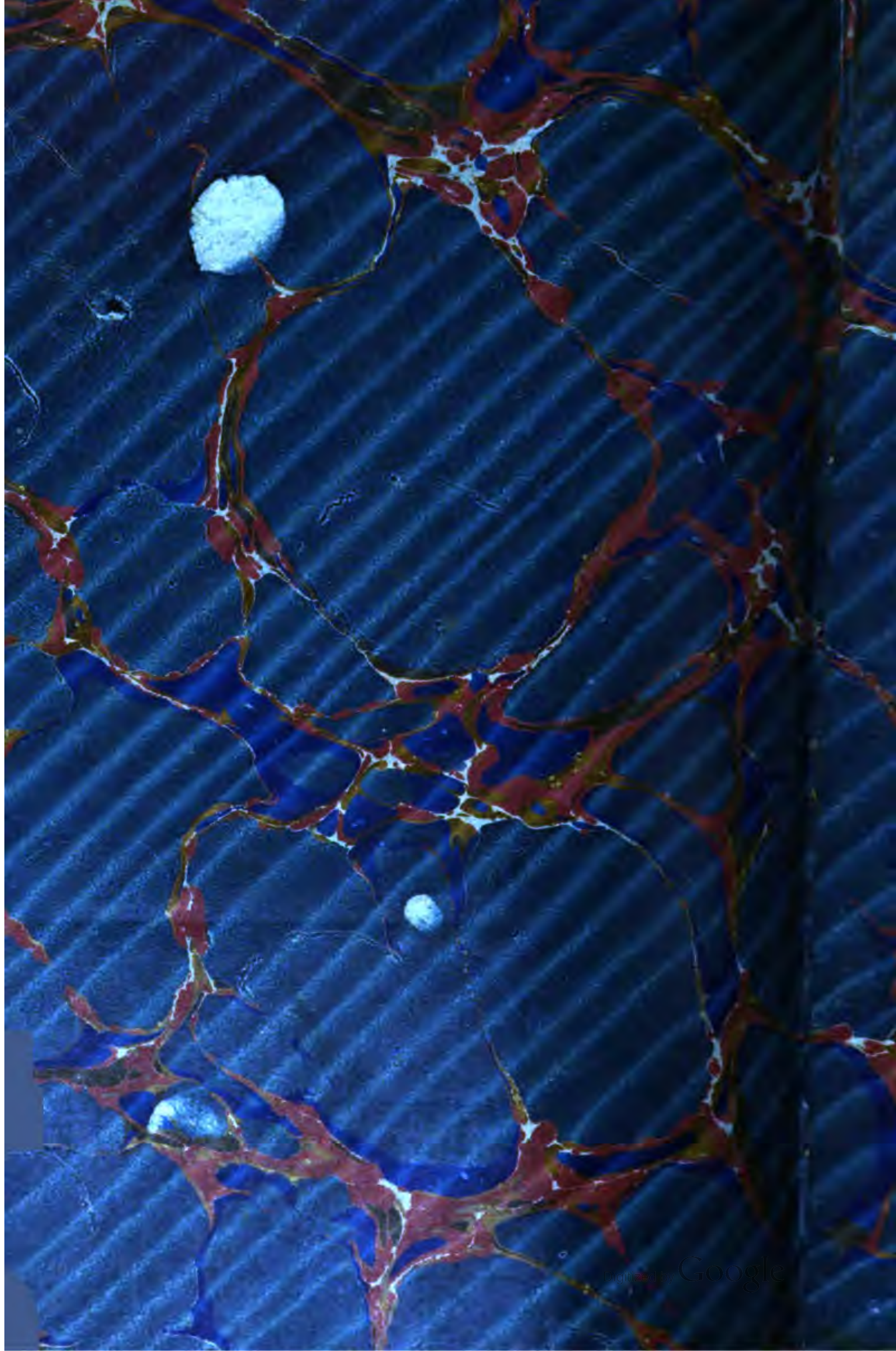
	Σωμ.
Μ. Κοντομίχαλος	1
Christophe S. Zerlendi	1
Δημοκλῆς Μ. Βακᾶς	1
Γεώργ. Ε. Εὐστρατίου	1
Ν. Ἀντύπας	1
Ν. Ι. Σαμπασάκος	1
J. Draco	1

ΣΥΡΟΥ.

Φ. Ι. Σαλάχας Ἰατρός	1
Φ. Φ. Σαλάχας πλοίαρχ.	1
Ἀντ. Στεφάνου	1
Α. Β. Δελασούδας	1
Σ. Δελασούδας	1
Νικ Γιαννόπουλος	1
Ι. Πολύδωρος	1
Ἰωσὴφ Σαλάχας Ἐφημ. Εὐαγγ.	1
Ν. Φ. Παππαμανώλης	1
Πέτρος Πολύδωρος Συμβολ.	1
Φραγκούλης Ι. Δούναβης	1
Πέτρος Δουράτσος	1
Ι. Γ. Ῥοσσολάτος	1
Ἰάκ. Γ. Βουτζῖνος	1

Σημ. Ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας συγγραφῇ παρεισέφρησαν δυστυχῶς τινα παροράματα, κατάδηλα ἄλλως καὶ εὐνόητα, οἷον τὸ ἐν σελ. 660 κανδυλιῶν ἀντὶ κανδυλίων· τὸ ἐν σελ. 47 ἄχαρες ἀντὶ ἄχαρι, καὶ ἄλλα τινα· παρελήφθησαν δέ τινα, ὡς ἐν σελ. 709 παράγραφ. ΙΙ. α' *Ατμ. Βυρσοδεψ.* Ἐμμ. *Σαλούστρου*», προσθετέον· α' Ἐβραβεύθη κλπ. διὰ χρυσῶν νομισματοσήμων, Α'. τάξ. τιμηθέντος τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ διὰ χρυσοῦ παρασήμου τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Σωτῆρος.»

Πιθανῶς καὶ ἄλλα τινα, ἐφ' οἷς αἰτεῖται ἡ ἐπιείκεια τοῦ ἀναγνώςου.

TAYLOR INSTITUTION
DOMI NUS ILLU MINA TIO MEA